

שבוע פרשת אחרי מות־קדושים

(18 – 24 April 21)

ו' – י"ב אייר תשפ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבִיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמַלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְכֶּכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכֶּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבִיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנִיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריד קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפץ ל"חדר ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מבלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בְּצִרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
שָׁקַר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מִחַיִּיתָן לִךְ וּמִחַיִּיפָה לִךְ
לְשׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי
רְתָמִים: ה אֹיְהִי־לִי כִי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכָנְתִּי
עִם־אֲהֲלֵי קֶדֶר: ו רַבַּת שְׁכֵנְה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
שׁוֹנָא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֲיִנִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵן
יָבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יְתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוֹם שְׁמֶרְךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוֹם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֶרְךָ
יְהוָה צִלְךָ עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־
יִפְּכָה וַיָּרֶחַ בַּלַּיְלָה: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתְךָ וּבֹאֲךָ
מִמָּוֶתָה וְעַד־עוֹלָם:

תחילת זמן קידוש לבנה: יום שני בערב, ז' אייר

אגרות קודש

ב"ה, א' אייר, ה'תשס"א

ברוקלין, נ. י.

הנני אי"א עסקן חרוץ וכו'

מו"ה מרדכי כהן שי

שלום וברכה!

קבלתי הרצאתו על מצב החינוך במדינת טוניסיה ות"ח על זה. וינעם לי לשמוע מזמן לזמן מפעולותיהם הטובות בשדה חינוך בני ובנות ישראל שם.

על פי בקשתו, צויתי למשרד ה"מרכז לענייני חינוך" לשלוח חבילת ספרים על כתובת הרב במברון שליט"א, ובטח נתקבלו בסדר, ותאושר קבלתם.

ומענין חג הפסח שחגגנו זה עתה וגם בקשר עם ימי האביב המ[נ]שמשים כעת ברוב הדר, הנה חג הפסח סימנו בכתוב צריך להיות בחודש האביב. בטבע, עם הופעת האביב, הנה כחות הטבע שהיו בהעלם במשך ימי החורף, עד שלעין הרואה נדמה שנפסקה החיות יצירה צמיחה וגידול, הנה לפתע פתאום בחודש האביב מתגלה לעין כל שלא הי' זה אלא משך זמן של קיבוץ כחות למען יופיעו אח"כ אילנות מבלבלים ושדות עטופים ירק, כמרו"ל היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאים פרח צריך לברך כו'.

ומוסר השכל בזה לכולנו, שאם יש בחיינו איזה תקופה שאפשר לטעות בה שאינה תקופה של יצירה צמיחה וגידול, קרוב לודאי שאין זה אלא טעות בדינו, וההפסק ישמש לתוספות כח, וכלשון המשל להוצאת פרח ולגמול פירות.

ויש למצוא רמז זה בענין דפסח, שאחרי התקופה המרה של גלות מצרים גלות הגוף וגלות הנשמה גם יחד, עד ששר מצרים טען מה נשתנו אלו מאלו כו', הנה במשך זמן מועט נתגלה בהם הזיכוכ שפעל גלות מצרים, ובחמשים יום נתעלו ממ"ט שערי טומאה לקבלת התורה מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו.

בברכת הצלחה בעבודתו לקרב בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קכ, קכא ג
- (ג) מאמר ד"ה ויהי ביום השלישי
ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תש"ל ה
- (ד) שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר, ה'תש"ל טו
- (ה) לקוטי-שיחות – פרשת אחרי כרך יז יח
- (ו) לקוטי שיחות – פרשת קדושים כרך יז כו
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לב
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחו"ק לג
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת אחו"ק לד
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אחו"ק צב
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת אחו"ק צג
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אחו"ק קד
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קו
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת אחו"ק קט
- (טו) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת אחו"ק קעא
- (טז) – ספר המצוות, לשבוע פרשת אחו"ק קצה
- (יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף כא עד דף כז קצח
- (יח) נביאים וכתובים
יחזקאל פרק א, עזרא פרק ד רכו
- (יט) משניות – מסכת נגעים/פרה
ביאור קהתי רכח
- (כ) עין יעקב מסכת מועד קטן רלו
- (כא) מסכת יומא עם ביאורים
מדף ז עד דף יג רלח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רסו
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רסו
- (כד) לקוטי תורה יונתי בחגי הסלע בסתר המדרגה
אדמו"ר הזקן רסט
- (כה) תורת חיים
אדמו"ר האמצעי ער
- (כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" ער
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רעא
- (כח) ספר המאמרים – תרמ"ג
אדמו"ר מוהרש"ב רעא
- (כט) ספר המאמרים – קונטרסים
אדמו"ר מוהריי"צ ערב
- (ל) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק
אדמו"ר מוהריי"צ ערב
- (לא) ספר הזכרונות פרק נז רעג
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ רעג
- (לג) חומש לקריאה בציבור עד
- (לד) קריאת התורה למנחת שבת-קודש רפד
- (לה) ביאורים לפרקי אבות פרק ג רפה
- (לו) לוח זמנים לשבוע פרשת אחו"ק רפו
- (לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רפז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגִלּוֹת מִלְמַעְלָה מֵהַלּוֹקוֹת לְמִטָּה לְעוֹלָם, שְׁהָרִי
 הַתּוֹרָה הִיא כְּלִשּׁוֹן הַגִּמְרָא חֲמוּדָה גְּנוּזָה⁵, אוֹצֵר יִקָּר וְחִבִּיב
 שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹמֵר אֶצְלוֹ וְעָלֶיהָ עַל הַתּוֹרָה נֶאֱמַר⁶ בְּמִשְׁלֵי
 שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת וְאֵהִיהָ אֶצְלוֹ אֶצֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא אָמוֹן גּוֹ'⁷
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא גִידֵל אֶת הַתּוֹרָה,
 כְּכִיכּוֹל, וְהַתּוֹרָה הֵייתָה לוֹ
 שְׁעִשְׂוִעִים וְגו' (כְּפִי שְׁמִפְרִט
 בְּכַתוּב חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת בְּעֵנִין
 הַתּוֹרָה⁷, כְּלִשּׁוֹן הַכְּתוּב "אֵן וְאֵהִיהָ
 אֶצְלוֹ אָמוֹן [ב] וְאֵהִיהָ שְׁעִשְׂוִים יוֹם
 יוֹם [ג] מִשְׁחָקָה לִפְנֵי כָּל עַת,
 [ד] מִשְׁחָקָה בְּתַבֵּל אֶרְצוֹ [ה] וְשְׁעִשְׂוִי
 אֶת בְּנֵי אָדָם"), שְׁזוּהִי מִדְּרִיגַת
 הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעַלָּה בְּחִינָה
 שְׁלִמְעָלָה מִנְּבִרָאִים וְנֶאֱצָלִים
 וְלַמַּעַלָּה גַם מִנְּבִרָאִים יוֹתֵר נְעִלִים וְיוֹתֵר
 בְּטִלִּים לַאֲלוּקוֹת הַנִּקְרָאִים 'נֶאֱצָלִים'
 כּו', וְלִמְעָלָה וְהַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא
 לְמַעַלָּה הִיא נְעִלִית גַּם מִקְּבָלֹת
 הָעֵנִין דְּעִבּוּדֵי הַתַּחְתּוֹנִים
 עִבּוּדֵי ה' שֶׁמִּסּוּגִלִּים לְעִבּוּד הַנִּבְרָאִים
 הַתַּחְתּוֹנִים. וְכַאֲפֹן כִּנּוּיָהּ כְּפִי שֶׁהִיא
 לְמַעַלָּה, נְעִלִית מִהַנִּבְרָאִים וְנְעִלִית
 מִעִבּוּדֹתָם, יִרְדָּה הַתּוֹרָה גַּם
 לְמִטָּה, וְהִינּוּ, שְׁגָם אֶפִּילוֹ
 בְּהִיטָה לְמִטָּה לְאַחַר שִׁירָדָה
 מִדְּרָגָה לְדְרָגָה וְהַתְּלַבְּשָׁה בְּדַבְרִים
 גִּשְׁמִיִּים וּבַהֲלֻכּוֹת שֶׁשִּׁיכּוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה
 הַגִּשְׁמִי, עֲדִיין הָרִי הִיא
 בְּמִדְּרִיגָתָה כְּפִי שֶׁהִיא
 לְמַעַלָּה, וְכַפִּי שֶׁדְּרָשׁוּ רַז"ל⁸
 עַל הַפְּסוּקִי⁹ בִּירוּמִיהָ הִלּוּא כֹה
 דְּבָרִי כָּאֵשׁ גּוֹ', מָה אֵשׁ אֵינוֹ
 מְקַבֵּל טוּמְאָה אֶף דְּבָרֵי תּוֹרָה
 אֵינוֹ מְקַבֵּלִין טוּמְאָה וְגַם הַטְּמָא

בס"ד. ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

וְיֵהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹת הַבּוֹקֵר, וְיֵהִי קוֹלֹת
 וּבִרְקִים וְעֵנִין כְּבֵד עַל הָהָר וְקוֹל שׁוֹפָר
 חֲזָק מְאֹד גּוֹ' וְהָרִי סִינִי עֲשֵׂן כּוֹלֹ וְגו'¹, וְכָל הָעָם
 רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֵת הַלְּפִידִים וְאֵת קוֹל
 הַשׁוֹפָר וְאֵת הָהָר עֲשֵׂן². הִנֵּה³ חֲשִׁיב כָּאֵן
 אֲרַבְּעָה דְּבָרִים: קוֹלֹת, לְפִידִים, קוֹל הַשׁוֹפָר
 וְעֵשֶׂן. וּמִשְׁמַעוֹת הָעֵנִין הוּא, שְׁשִׁלְשֵׁת דְּבָרִים
 הָרֹאשׁוֹנִים, קוֹלֹת לְפִידִים וְקוֹל הַשׁוֹפָר, הֵם
 בְּכָלֵל הַגִּילּוּיִים מִלְּמַעְלָה, וְאִילוֹ הָעֵשֶׂן הוּא עֵנִין
 שָׂבָא מִלְּמַטָּה, שְׁהָרִי הָעֵשֶׂן הִיָּה מִן הָהָר, וְכִמּוֹ
 שְׂכַתָּה בְּאֹרֶת הַחַיִּים⁴ עַל הַפְּסוּקִי וְהָרִי סִינִי עֲשֵׂן
 כּוֹלֹ, שְׁהָאֵשׁ הִיָּה שׁוֹלֵט בְּתוֹכִיּוֹת הָהָר וְנִשְׁרָף
 בְּהָאֵשׁ כּו', וּמִזָּה הִיָּה הָעֵשֶׂן. אֲמָנָם, מִכָּל
 אֲרַבְּעָה עֲנִינִים הַנִּזְכָּרִים, הִנֵּה עֵינֵי הָאֲרִיכוֹת
 בְּכַתוּב הוּא בְּעֵנִין הָעֵשֶׂן, כִּמּוֹ שְׂכַתוּב וְהָרִי סִינִי
 עֲשֵׂן כּוֹלֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יִרְדַּע עָלָיו הָרִי בְּאֵשׁ וַיַּעַל
 עֲשֵׂנוּ כְּעֵשֶׂן הַכֶּבֶשֶׂן, שְׁמִזָּה מוֹכֵן שְׁהָעֵשֶׂן הִיָּה
 עֵנִין עֵינֵי. וְצִרְיָן לְהַבִּין, דְּהִנֵּה, כָּלֹת עֵנִין
 הַתּוֹרָה הוּא בְּכַחֲמִית הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה,
 שְׁהָרִי הַתּוֹרָה הִיא חֲמוּדָה גְּנוּזָה⁵, וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר⁶
 וְאֵהִיהָ אֶצְלוֹ אָמוֹן גּוֹ' שְׁעִשְׂוִעִים וְגו' (כְּפִי
 שְׁמִפְרִט בְּכַתוּב חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת בְּעֵנִין הַתּוֹרָה⁷),
 שְׁזוּהִי בְּחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִנְּבִרָאִים וְנֶאֱצָלִים כּו', וְלִמְעָלָה מִכָּלֹת הָעֵנִין
 דְּעִבּוּדֵי הַתַּחְתּוֹנִים. וְכַאֲפֹן כִּנּוּיָהּ גַּם לְמִטָּה, וְהִינּוּ, שְׁגָם בְּהִיטָה לְמִטָּה
 הָרִי הִיא בְּמִדְּרִיגָתָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעַלָּה, וְכַפִּי שֶׁדְּרָשׁוּ רַז"ל⁸ עַל הַפְּסוּקִי⁹ הִלּוּא כֹה
 כֹּה דְּבָרִי כָּאֵשׁ גּוֹ', מָה אֵשׁ אֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה אֶף דְּבָרֵי תּוֹרָה אֵינוֹ מְקַבֵּלִין טוּמְאָה וְגַם הַטְּמָא

וְיֵהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל הַיָּמִים בָּהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִתְקַדְּשׁוּ לִקְרֹאת מִתֵּן
 תּוֹרָה בְּהִיּוֹת הַבּוֹקֵר, בְּתַחֲלִית הַיּוֹם, וְיֵהִי קוֹלֹת וּבִרְקִים וְעֵנִין
 כְּבֵד עַל הָהָר עַל הָרִי סִינִי שֶׁבּוֹ יִנְתֵּן הַתּוֹרָה וְקוֹל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד
 גּוֹ' וְהָרִי סִינִי עֲשֵׂן כּוֹלֹ וְגו'¹,
 וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת
 וְאֵת הַלְּפִידִים שֶׁל הָאֵשׁ וְאֵת
 קוֹל הַשׁוֹפָר וְאֵת הָהָר עֲשֵׂן².
 עַד כָּאֵן לִשּׁוֹן הַכְּתוּב.
 הִנֵּה³ הַכְּתוּב חֲשִׁיב מוֹנֵה כָּאֵן
 אֲרַבְּעָה דְּבָרִים שֶׁהֵיוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה,
 קוֹלֹת, לְפִידִים, קוֹל הַשׁוֹפָר
 וְעֵשֶׂן. וּמִשְׁמַעוֹת הָעֵנִין הוּא,
 שְׁשִׁלְשֵׁת דְּבָרִים הָרֹאשׁוֹנִים,
 קוֹלֹת לְפִידִים וְקוֹל הַשׁוֹפָר,
 הֵם בְּכָלֵל הַגִּילּוּיִים שֶׁהִתְגַּלּוּ
 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, דְּבָרִים שֶׁבָּאוּ מִן
 הַשָּׁמַיִם וְנִרְאוּ וְנִשְׁמְעוּ בָּאֶרֶץ וְאִילוֹ
 הָעֵשֶׂן הוּא עֵנִין שָׂבָא
 מִלְּמַטָּה מֵהָאֶרֶץ, שְׁהָרִי הָעֵשֶׂן
 הִיָּה מִן הָהָר וְלֹא יִרְדַּע מִהַשָּׁמַיִם,
 וְכִמּוֹ שְׂכַתָּה בְּאֹרֶת הַחַיִּים⁴ עַל
 הַפְּסוּקִי וְהָרִי סִינִי עֲשֵׂן כּוֹלֹ,
 שְׁהָאֵשׁ הִיָּה שׁוֹלֵט בְּתוֹכִיּוֹת
 הָהָר וְנִשְׁרָף הָהָר בְּהָאֵשׁ כּו',
 וּמִזָּה מֵהָאֵשׁ שֶׁהֵייתָה בְּתוֹךְ הָהָר
 הִיָּה הָעֵשֶׂן. אֲמָנָם, מִכָּל
 אֲרַבְּעָה עֲנִינִים הַנִּזְכָּרִים, הִנֵּה
 עֵינֵי הָאֲרִיכוֹת בְּכַתוּב הוּא
 לֹא בְּשׁלוּשֵׁת הַדְּבָרִים שֶׁבָּאוּ מִלְּמַעַלָּה
 (קוֹלֹת, לְפִידִים וְקוֹל הַשׁוֹפָר) אֶלָּא
 דְּוָקָא בְּעֵנִין הָעֵשֶׂן שֶׁבָּא מִלְּמַטָּה,
 כִּמּוֹ שְׂכַתוּב בְּתוֹרָה אֹדוֹת הָעֵשֶׂן
 בְּאֲרִיכוֹת וּבְפִרְסוּתֵי וְהָרִי סִינִי עֲשֵׂן
 כּוֹלֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יִרְדַּע עָלָיו
 הָרִי בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשֵׂנוּ כְּעֵשֶׂן
 הַכֶּבֶשֶׂן, שְׁמִזָּה מוֹכֵן שְׁהָעֵשֶׂן
 הִיָּה עֵנִין עֵינֵי מִכֵּין כָּל הַדְּבָרִים
 שֶׁהֵיוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה.
 וְצִרְיָן לְהַבִּין, דְּהִנֵּה, כָּלֹת
 עֵנִין הַתּוֹרָה הוּא בְּכַחֲמִית

(1) יתרו יט, טז"ח. (2) שם כ, טו. (3) בהבא לקמן - ראה גם רד"ה וכל העם רואים תרנ"ה (ספר המאמרים תרנ"ה ס"ע קפז).
 (4) הובא בספר המאמרים תרנ"ה שם. (5) שבת פח, ב. (6) משלי ח, ל. (7) ספר המאמרים תרס"ה ע' עג ואילך. ד"ה אלפיים
 שנה תשי"א (ספר המאמרים תשי"א ע' צא ואילך). וש"נ. ד"ה ואה"י אצלו אמון תשמ"ג. (8) ברכות כב, א. (9) ירמ' כג,
 כט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שיש דברים שבקדושה שאסור לו לעשות, מותר לו ללמוד תורה (ובלשון
2 הגמרא: "נצי"ר יהודה בן בתירא היה אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה,
3 מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא, אמר ליה
4 בני פתח פין ויאירו דברין שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר הלא כה
5 דברי כאש נאום ה', מה אש אינו מקבל
6 טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין
7 טומאה") וטעם הדבר הוא משום שגם
8 בהיותה למטה, התורה היא כמו
9 למעלה, כאמור לעיל. **וְכַמְבוֹאֵר**
10 **בְּמִקְוֹמוֹת אֲחֵרִים**¹⁰ בחסידות
11 **שָׁזָהוּ מַה שֶּׁהַתּוֹרָה נִקְרְאת**
12 בדברי חכמינו ז"ל ובנוסח ברכת
13 התורה **תּוֹרַת אֲמֵת**¹¹, **שֶׁעֲנִינָן**
14 **הָאֲמֵת הוּא שְׁאִין בּוֹ שִׁינוּיִים**
15 **כו'** וכך התורה היא למטה כמו
16 למעלה, ללא שינוי. **וְזָהוּ גַם**
17 **כְּלָלוֹת הָעֲנִינָן** התוכן הכללי
18 **דְּמַתֵּן תּוֹרָה שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל**
19 **הַמִּשְׁכָּה** והתגלות **מִלְמַעְלָה**
20 **מֵהָאֱלוּקוֹת לְמִטָּה** לנבראים בעולם
21 **הַזֶּה** התחתון, **כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר**¹²
22 **בְּתוֹרָה בְּפֶרֶשׁת מִתֵּן תּוֹרָה וַיֵּרֶד הָיוּ**
23 **עַל הַר סִינַי, וְשָׁם** בהר סיני
24 **לְמִטָּה הָיָה הַגִּילּוּי** מלמעלה
25 **דְּאֵנְכִי הָיוּ אֱלֹקֶיךָ גּוֹ'**¹³,
26 **רֹאנְכִי** הוא האלוקות עצמה, למעלה
27 מבחינת האלוקות השייכת לשמות
28 **הָיוּ רֹאֲלוֹקֶיךָ** אלא היא בחינת **אֵנְכִי**
29 **מִי שְׁאֵנְכִי**¹⁴, **שֶׁהוּא** התגלות
30 בחינת **אֵנְכִי** עֲנִינָן גִּילּוּי עֲצָמוֹת
31 **אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא** עצמותו
32 ומהותו של האין-סוף עצמו.
33 **וְעַל פִּי זֶה** לאור כל המבואר לעיל
34 שענין מתן תורה הוא המשכה
35 והתגלות האלוקות מלמעלה למטה
36 **צָרִיף לְהִבִּין מַה שְׁנֶאֱמַר וְהָרַר סִינַי עָשָׂן כְּפֹלֵי גֹ', שֶׁהִתְחַבֵּב**
37 **מֵאֲרִיף בִּיטוּר בְּעֵנֵי הָעָשָׁן**, כמובא לעיל, והדבר צריך ביאור הרי
- הָעָשָׁן הוּא עֲנִינָן שְׂבָא מִלְמַטָּה, מִן הָהָר (כַּפְּ"ל** כמובן מדויק
לשון הכתוב ומבואר בפירושו 'אור החיים'), **וְאֵילּוּ הָעֲנִינָן דְּמַתֵּן תּוֹרָה**
הוּא מִלְמַעְלָה לְמִטָּה ולמה הכתוב מאריך ומפרט ומדגיש דווקא את
ענין העשן הבא מלמטה?
(ב) וּלְהִבִּין זֶה יֵשׁ לְהִקְדִּים
תַּחֲלִילָה¹⁵ **מַה שְׁאֵמְרוּ רַז"ל**⁵
בגמרא **בְּשַׁעֲהַ שְׁעֵלָה מֹשֶׁה**
לְמָרוֹם, אָמְרוּ מִלֵּאכִי הַשָּׁרֵת
לְפָנָי הַקֶּבֶ"ה כו' תְּמוּדָה
גְּנוּזָה כו' אֵתָה מִבְּקִשָּׁה לִיתְנָה
לְבִשָּׁר וְדָם כו', עֲדִיף שֶׁתֵּתֵן אֵת
הַתּוֹרָה לָנוּ בְּשָׁמַיִם, וּבְלִשׁוֹן הַכְּתוּב
בְּתַהֲלִים תִּתֵּן הוֹדֵף עַל
הַשָּׁמַיִם¹⁶, **דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ**
מוֹכֵן, מְדוּעַ סָבְרוּ הַמַּלְאכִים שְׁעֲדִיף
לִתֵּת אֵת הַתּוֹרָה בְּשָׁמַיִם שֶׁהָיָה יְדוּעַ
שֶׁמַּעֲלֵת הַנִּשְׁמוֹת גְּדוּלָּה
מִמַּעֲלֵת הַמַּלְאכִים, וְכִדְאִיתָא
כְּמוֹבָא בְּמִדְרָשׁ¹⁷ **עַל הַפֶּסֶק**¹⁸
בדברי הימים **עִם הַמֶּלֶךְ**
בְּמִלְאֲכָתוֹ יֵשְׁבוּ שָׁם, בְּמִי
נִמְלָךְ הַקְדוּשָׁה בִּירוֹן הוא על הבריאה
בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים,
שֶׁהַמֶּלֶכָה ההתייעצות, כביכול
עַל בְּרִיאַת כָּל סֵדֵר
הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת, כָּל סֵדֵר הַמְּדֻרָּגוֹת
שֶׁבּוּ הָאוֹר הָאֱלוּקִי יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
עַד לְבְרִיאַת הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַנִּבְרָאִים
הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁבּוּ כּוֹלָל הַמַּלְאכִים
שֶׁגַם הֵם חֵלֶק מִסֵּדֵר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת,
הֵיחָד עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
שֶׁמִּזֶּה מוֹכֵן שֶׁהַנִּשְׁמוֹת שִׁיתָם
הֵיחָד הַהִתְיַעֲצוּת הָאֵם לְבִרְאוֹ אֵת כָּל
הַנִּבְרָאִים הֵם לְמַעְלָה
מֵהַמַּלְאכִים.
וְכְּמוֹכֵן מעלת הנשמות על המלאכים מובנת גַּם מִהַחֲלִילוֹק הַהִבְדֵּל
שְׁבִין שִׁירַת הַמַּלְאכִים לְשִׁירַת הַנִּשְׁמוֹת, שֶׁשִּׁירַת הַמַּלְאכִים

(10) ראה המשך תערובת ח"ב פס"א ואילך. וראה ד"ה וידבר אליקים דיום ב' דחג השבועות וד"ה נשא שנה זו (ספר המאמרים תש"ל ע' רחצ ואילך; שו ואילך). ד"ה קרוב הוי' לכל קוראיו דיום ב' דחג השבועות תשח"י (ספר המאמרים תשי"ח ע' רלא ואילך). ד"ה ונחה דאחש"פ תשל"א (ספר המאמרים תשל"א ע' קצד ואילך). (11) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. איכ"ר פתיחתא ב. תקו"ז תכ"א (ג, א). (12) יתרו יט, כ. (13) שם כ, ב. (14) ראה לקו"ת פ' ראה (יח, א. שם, ד). (15) בהבא לקמן - ראה לקו"ת ברכה צח, א ואילך. ד"ה כל שמעשיו מרובין תרל"ג, תרנ"ג, תרנ"ד (ספר המאמרים תרל"ג ח"ב ע' רמח ואילך. תרנ"ג ע' רז ואילך. תרנ"ד ע' רנג ואילך). ד"ה בשעה שעלה משה למרום תשכ"א (ספר המאמרים תשכ"א ע' קפו ואילך). (16) תהלים ח, ב. (17) ב"ר פ"ה, ז. ורות רבה פ"ב, ג - בשינוי לשון קצת. (18) דברי הימים-א ד, כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נזכרה בנביאים, לפי שנשמעת באזני הנביא, להיותה כי
 - 2 שירת המלאכים היא במדידה והגבלה כו', מה שאין פן שירת
 - 3 הנשמות לא נזכרה בנביאים (אף שבדאי ישנו ענין
 - 4 השירה גם אצל הנשמות, שהרי הם הנשמות עולים תמיד
 - 5 מדרגא לדרגא, וידוע שכל
 - 6 הילוף התקדמות ועליה ממהות
 - 7 למהות הוא על ידי ענין השיר
 - 8 והניגון, כמאמר¹⁹ המשנה במסכת
 - 9 שבת פל בעלי השיר יוצאים
 - 10 בשיר ונמשכים בשיר, המשנה
 - 11 מדברת באיזה דברים מותר לבהמה
 - 12 לצאת בשבת, שכן יש איסור הוצאה
 - 13 מרשות לרשות בשבת, ואדם מצווה על
 - 14 שביחת בהמתו, ובעלי חיים שדרים
 - 15 לצאת כשעל צווארם 'שיר', כמו
 - 16 אצעה שיש בה טבעת ומכניסים בה
 - 17 חבל ומושכים בו את הבהמה, כגון
 - 18 כלבים של ציידים וחיות קטנות
 - 19 שנותנים 'שיר' לצווארם לנוי, מותרים
 - 20 לצאת לרשות הרבים עם 'שיר' זה על
 - 21 צווארם, והפירוש הפנימי של הדברים
 - 22 הוא שכדי 'לצאת' (יוצאין בשיר)
 - 23 ולעלות מדרגה למדרגה זקוקים לשיר,
 - 24 כי כדי לעלות ממהות אחת למהות
 - 25 נעלית ממנה לאין ערוך, צריך להיות
 - 26 ביטול של המהות הראשונה, והביטול
 - 27 הוא על ידי השיר כפי שרואים שכאשר
 - 28 אדם שקוע בניגון עמוק מאד, הוא
 - 29 יוצא מהגדרים וההגבלות שלו ומתעלה
 - 30 לעולם עליון יותר) ועל כך מבואר כאן
 - 31 ששירת הנשמות נעלית מאוד (למעלה
 - 32 משירת המלאכים) לפי שאינה
 - 33 נשמעת באזני הנביא,
 - 34 להיותה למעלה ממדידה
 - 35 והגבלה כו'.
 - 36 וכללות החילוק ההבדל הכללי
 - 37 בין מלאכים ונשמות של נשמות על מלאכים הוא מצד שרשן
 - 38 ומקורן, ששרש ומקור המלאכים הוא משם אלקים
 - 39 (ולכן נקראים המלאכים בשם אלקים בפתוב), ושרש
 - 40 הנשמות הוא משם הוי'²⁰ הנעלה משם אלקים, וידוע שאלקים
- הוא מקור הכלים האור האלוף יורד ונמשך ומתגלה מלמעלה למטה בדרך של אורות המתלבשים בכלים, ומבואר שלכלים שבאמצעותם מאיר האור יש שורש ומקור מיוחד, שונה מהשורש והמקור של האורות שמצד עצמם הם בלי גבול (וזהו²¹ הטעם הפנימי לכך ששם אלקים הוא לשון רבים²², וכל המושג ויבוי שיין לפיכך והבדל וקשור עם מדידה והגבלה כו' בשונה מאחדות שקשורה באין-סוף), והוי' שם הוי' שמתייחס לאור האין-סוף הבלי-גבול הוא מקור האורות²³ וכיוון ששורש המלאכים הוא משם אלקים ושורש הנשמות הוא משם הוי', מובן שמדריגת הנשמות נעלית ממדריגת המלאכים. וגם לפי המבואר בכמה מקומות²⁴ שגם שרש הנשמות הוא מהכלים, ואם שורש הנשמות הוא מאותה דרגה שמשם הוא שורש המלאכים, הרי לכאורה אין לנשמות יתרון על המלאכים מצד ענין זה של השורש, מכל מקום, לאמיתו של דבר, גם אם שורש הנשמות הוא מהכלים ולא מהאורות עדיין יש לנשמות יתרון גדול על המלאכים, כי הנה שרש המלאכים הוא מחיצוניות הכלים, החלק שעושה את המדידה וההגבלה באור ושרש הנשמות הוא מפנימיות הכלים²⁴ החלק שמקבל וקולט את האור, והרי ענין פנימיות הכלי הוא שפנימיותו מאחד משם עם האור, כי הוא בטל לגמרי לאור ואינו מציאות בפני עצמה כלל כו' (וכמו בפנימיות, שפנימיות הכלי הוא העצמיות של הכלי, העניין והתוכן המרכזי שלו בחור כלי מה שהיא כלי לקבלה, כמו הכוס לקבל את המשקה, הרי מה שמקבל בתוכו זהו עצמיותו, העובדה שהכוס היא כלי קיבול היא עצם המהות שלה ואין הפסק בין עצם המשקה לדופן הכלי וכן למעלה, פנימיות הכלים קשורה באור עצמו ובטלה אליו ומתאחדת עמו),

(19) שבת נא, ב. (20) תניא אגה"ת פ"ד. (21) ראה ספר המאמרים תרנ"ז ע' מו. (22) ראה פרש"י וישלח לה, ז. תו"א וראה נו, ב. סהמ"צ להצ"ח ה, ב. ובכ"מ. (23) תו"א יתרו סט, ד. לקו"ת בלק עג, ב. ספר המאמרים תרנ"ז ס"ע מה ואילך. תרס"ה ע' קפה ואילך. (24) ראה עץ חיים שער כח (שער העיבורים) פ"א. שער מ (שער פנימיות וחיצוניות) דרוש יו"ד. פ"ח הקדמה לשער השבת פ"ה. שער השבת פ"י. תו"א יתרו עב, ב. לקו"ת פ' ראה כו, סע"ג ואילך. ביאור"ז לאדמו"ר האמצעי פינחס רכז, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מה שאין כן חיצוניות הפלי כו' 25 שהיא נפרדת מהאור עצמו,
2 ומשם הוא שורש המלאכים. וכיון שפודאי ידעו גם המלאכים
3 שהנשמות הם למעלה מהם, כמבואר לעיל, אם כן, מה היתה
4 טענתם של המלאכים שהתורה תינתן להם ומאיה טעם אמרו
5 המלאכים 'נתנה הודך על השמים'?
- 6 אף הענין הוא, שטענת חיצוניות הפלי כו' 25. וכיון שפודאי ידעו גם
7 המלאכים היתה על זה המלאכים שהנשמות הם למעלה מהם, אם כן,
8 שאתה הקדוש-ברוך-הוא מבקש ליתנה לתת את התורה לבשר
9 ודם דוקא, היינו לא לנשמות כפי שהן למעלה (שגם המלאכים הסכימו
10 שהנשמות ירדה למטה מהמלאכים) אלא כפי שהנשמה ירדה למטה לעולם
11 הזה ונתלבשה בגוף וצריכה סיוע מהגוף, שעל ידי זה ירדה
12 ממדרגתה כו', ועד כדי כך, שבשכיל לבוא לאהבה ויראה יש צורך בהתבוננות כו',
13 ובהתבוננות עצמה צריכה להיות באופן שקשור ועושה רושם במוח הגשמי 26, ועד שיש צורך
14 בריבוי עבודה ויגיעה (פמאמר 27 יגעתי ומצאתי) כדי שיתנהגו כפי שהיתה קודם
15 ירידתה כו'.
- 16 ועל זה ענה להם משה 5, למצרים ירדתם כו' יצא הרע יש ביניכם כו', והיינו, שהתורה
17 ניתנה למטה בארץ דוקא, בעולם שיש בו מצרים ויצר הרע שצריך להתגבר
18 עליו כדי לעבוד את ה' וכו', וטעם הדבר שהתורה ניתנה למטה דוקא
19 הוא כיון שהתכלית דמתן תורה היא כדברי המדרש לעשות לו יתברך דירה בתחתונים 28
20 לעשות דוקא את העולם הזה התחתון למקום שבו יהיה גילוי אלוקות
21 והשראת השכינה. וזהו הכונה והמטרה הזו, לעשות את העולם הזה
22 התחתון ל'דירה' לאלוקות היא גם הטעם הפנימי על מה שהתורה
23 ניתנה לנשמות כפי שנתלבשו בגופים דוקא, שהגוף מצד עצמו
24 הוא תחתון ביותר, בחינת דומם (למטה מחי וצומח), כמו שצאמר 29 בתהלים גלמי ראוי עיניך, כי בריאת האדם הייתה כך
25 שבתחילה נוצר הגוף ללא חיות, כ'גולם' דומם (שאינו אפילו את החיות שישנה בבשר חיים שיש בהם חיות ותנועה, ובצמחים שיש בהם צמיחה
26 ופריחה) וענין הקדוש-ברוך-הוא ראו אותו כביכול במצב זה, ורק אחר כך הקדוש-ברוך-הוא נפח בגוף נשמה ונתן בו חיות, ועל ידי שבריאת האדם

(25) ברשימה נוספת: אף שגם בנוגע למלאכים שהם מחיצוניות הכלים, מצינו שכאשר המלאך הוא שליח מלמעלה, אזי נקרא בשם ה' ממש כו' (ראה ספר המאמרים תרל"ב ח"א ע' רח). (26) ראה ד"ה שימני כחותם תר"ץ (ספר המאמרים קונטרסים ח"א צו, א). תניא שבעה דברים תרצ"ו (ספר המאמרים תרצ"ז ע' 254). ד"ה באתי לגני תשכ"ח פ"ט (תורת מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"ב ע' תרב). (27) מגילה ו, ריש ע"ב. (28) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (29) תהלים קלט, טז. סנהדרין לח, ב. תו"א בראשית ג, ד ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

סובב כל עלמין בחינת אנכי ממש אלא שהוא עלידי התלבשות הנשמה בגוף
ונפש החיונית דייקא כי ירידה זו צורך עלייה היא...⁴³
(ג) וְהַעֲנִין בְּזָה, בהמבואר לעיל שהתורה ניתנה דווקא לבני ישראל
כנשמות בגופים בעולם הזה שָׁאף על פי שְׁפָלָלוּת הָעֲנִין התוכן
הכללי דִּמְתָּן תּוֹרָה הוּא
הַמְשָׁכָה של האלוקות שבתורה
מְלַמְעָלָה ממקורה ושוורשה
באלוקות לְמִשָּׁה לעולם הזה
(פנ"ל), הָרִי הַפְּנוּנָה המטרה
והתכלית בְּזָה הִיא לְפַעוֹל
הַעֲלָאת הַמְּשָׁה דְּוָקָא³² וכאמור
שדווקא המטה, העולם הזה התחתון,
יהיה 'דירה' לאלוקות. וְזָהוּ גַם
הַטַּעַם שֶׁמִּתֵּן תּוֹרָה הִנֵּה
בְּאוֹפֶן דְּוִירָד הַנִּי' עַל הָר
סִינִי, וְנָתַן אֶת הַתּוֹרָה
לְיִשְׂרָאֵל עֲמּוֹ לְמִשָּׁה עַל
הָאֶרֶץ דְּוָקָא, אֵף שְׁלֹאֲוֹרָה
הִנֵּה יָכוֹל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא
לְהַעֲלוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּפִּי
שֶׁהֵם נִשְׁמּוֹת בְּגוֹפִים, לְמַעְלָה
עַל הַשָּׁמַיִם וְלִיתֵן לָהֶם אֶת
הַתּוֹרָה שֶׁם בַּשָּׁמַיִם, שְׁזָהוּ הַסִּיכָה
לכך שהקדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא לא העלה את
בני ישראל לשמים אלא 'יריד' ה' על
הר סיני' למטה לארץ, הִיא כְּדִי
לְהוֹרוֹת שְׁהַפְּנוּנָה המטרה
והתכלית בְּנִתְּנוֹת הַתּוֹרָה הִיא
שְׁתִּיהָ עֲבוֹדַת הַבִּירוּרִים של
בירור וחיכוך הגשמיות לְמִשָּׁה.
וּבְזָה בענין 'עבודת הבירורים'
המבוררת הגשמיות למטה גּוֹפָא³³
עצמה, לֹא רַק הַבִּירוּר בְּאוֹפֶן
דְּאוֹר יֶשֶׁר, הֵינּוּ, שְׁהַבִּירוּר
הוּא עַל יְדֵי גִילּוֹי והמשכת
הַתּוֹרָה שְׁהִיא בְּבַחֲנִית הַמְּשָׁכָה של חכמתו ורצונו של הקדוּשׁ בְּרוּךְ-
הוּא מְלַמְעָלָה לְמִשָּׁה, אֲלֵא הַפְּנוּנָה והמטרה של מתן תורה למטה
דווקא הִיא שְׁתִּיהָ גַם הַבִּירוּר בְּדֶרֶךְ אֹר חוּזָר, הֵינּוּ לֹא בְּדֶרֶךְ
הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה אלא בְּדֶרֶךְ הַתַּעֲלוֹת והתקרבות לאלוקות לְמִטָּה
לְמַעְלָה, שְׁהַתַּחֲתוֹן מִצִּדּוֹ מְזַדְּבָךְ וּמִתְבָּרָר בְּעֲצָמוֹ מַעַט
כו' (שְׁעֲנִין זֶה של הבירור בדרך 'אור חוזר', מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, נַעֲשֶׂה
בְּעֵינָךְ לא על ידי לימוד התורה שהיא בעיקר המשכה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה אלא

הייתה דווקא באופן כזה, נשלמת הכוונה של 'דירה בתחתונים' כִּי תַּכְלִית
בְּרִיאַת הָאָדָם הִיא כְּכּוּחַ בְּתוֹרָה לְעִבְדָּה וּלְשִׁמְרָה³⁰, עַל יְדֵי
קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֲנִין התוכן הכללי
דְּעֲבוֹדַת הַבִּירוּרִים שעל ידי העיסוק בתורה ומצוות בעולם הזה, מתוך
מגע עם הדברים הגשמיים, מְפִרִידִים
את הטוב מהרע כדי לְהַעֲלוֹת
הַנִּיצוּצוֹת האלוקיים שנמצאים
בתוך הדברים הגשמיים כו', וְלָכֵן
נִתְלַבְּשָׁה נִשְׁמַת הָאָדָם בְּגוֹף
שֶׁהוּא מְבַחֲנִית דּוֹמָם, סוג
הנבאר הַיּוֹתֵר תַּחֲתוֹן מְכּוּלָם,
נחות מהחי ומהצומח בְּיוֹן שְׁצִרְיָךְ
לְהַגְבִּיחַ וּלְהַעֲלוֹת אֶת
הַתַּחֲתוֹן בְּיוֹתֵר, וְעַל יְדֵי זֶה
יּוֹגְבָהוּ מִמִּילָא גַם הָעֲלִיּוֹנִים הֵימָנוּ³¹.
וְהָעֲנִין בְּזָה, שָׁאף עַל פִּי שְׁפָלָלוּת הָעֲנִין
דִּמְתָּן תּוֹרָה הוּא הַמְשָׁכָה
מְלַמְעָלָה לְמִשָּׁה (פנ"ל), הָרִי הַפְּנוּנָה בְּזָה הִיא
לְפַעוֹל הַעֲלָאת הַמְּשָׁה דְּוָקָא³². וְזָהוּ גַם הַטַּעַם
שֶׁמִּתֵּן תּוֹרָה הִנֵּה בְּאוֹפֶן דְּוִירָד הַנִּי' עַל הָר סִינִי,
וְנָתַן אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל עֲמּוֹ לְמִשָּׁה עַל הָאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, נִשְׁמּוֹת בְּגוֹפִים, לְמַעְלָה עַל הַשָּׁמַיִם
וְלִיתֵן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה שֶׁם, שְׁזָהוּ כְּדִי לְהוֹרוֹת
שְׁהַפְּנוּנָה בְּנִתְּנוֹת הַתּוֹרָה הִיא שְׁתִּיהָ עֲבוֹדַת
הַבִּירוּרִים לְמִשָּׁה. וּבְזָה גּוֹפָא³³, לֹא רַק הַבִּירוּר
בְּאוֹפֶן דְּאוֹר יֶשֶׁר, הֵינּוּ, שְׁהַבִּירוּר הוּא עַל יְדֵי
גִילּוֹי אֹר מְלַמְעָלָה (שְׁזָהוּ עֲנִין הַתּוֹרָה שְׁהִיא
בְּבַחֲנִית הַמְּשָׁכָה מְלַמְעָלָה לְמִשָּׁה), אֲלֵא הַפְּנוּנָה
הִיא שְׁתִּיהָ גַם הַבִּירוּר בְּדֶרֶךְ אֹר חוּזָר, מְלַמְעָלָה
לְמַעְלָה, שְׁהַתַּחֲתוֹן מְזַדְּבָךְ וּמִתְבָּרָר בְּעֲצָמוֹ מַעַט
מַעַט כו' (שְׁעֲנִין זֶה נַעֲשֶׂה בְּעֵינָךְ עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה
אינו נוגע להיות נמשך מזה מהמשכת סובב כל עלמין כבישראל, מפני
שישראל עלו במחשבה בחינת פנימיות הכלים שמתאחדים עם האורות כנראה
בעליל שהמחשבה היא תמידיה גם שלא ברצון האדם. מה שאין כן הדיבור
שהוא ברצון האדם תלוי ברצונו מדבר כו'. והיינו לפי שיש שליטה למות
האדם להעמיד את עצמו בדבריו מה שאין כן על המחשבה אין המוח שליט
לזו מחשבתו לפי שהיא אחדות אחר עם המוח ושכל האדם... בחינת מחשבה
ששם עלו נשמות ישראל שמתאחדים באחדות שאין היחוד בתכלית... אך אם
כן איך זכו לקבלת הארה והמשכת יחוד אור אין-סוף ברוך-הוא ממש בחינת

(30) ראה תיב"ע בראשית ב, טו. זהו ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. תקנ"ז תכ"א (סב, א). תנ"ה (פח, ב). יל"ר בראשית שם.

(31) ראה תו"א שם. ספר המאמרים שבהערה 15. (32) בהבא לקמן - ראה ד"ה וכל העם הנ"ל (ספר המאמרים תרנ"ה ע' קפח).

(33) ראה גם שם ס"ע קצה ואילך.

ויהי ביום השלישי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על ידי מעשה המצוות שנתלבשו בדברים גשמיים
 2 וכשמבררים ומזככים את הדברים הגשמיים על ידי קיום המצוות הם מתבררים
 3 ומתעלים בהתעלות מלמטה למעלה).
 4 ויתירה מזה, לא זו בלבד שמתן תורה היה צריך להיות למטה דווקא,
 5 כמבואר לעיל שבוה נשלמת הכוונה
 6 העליונה, אלא שפדי שתוכל
 7 להיות נתינת התורה
 8 מלמעלה למטה, הוצרך
 9 להיות תחילה להכנה והקדמה
 10 לזה העלאת המטה, התעלות של
 11 המטה מצד עצמו פי דוקא על
 12 ידי אתערוותא דלתתא
 13 התעוררות מלמטה, מצד האדם
 14 נמשכת אתערוותא דלעילא
 15 התעוררות מלמעלה, מצד האלוקות.
 16 וענין זה (העלאת המטה
 17 למעלה, ועד שזוהי ההקדמה
 18 וההכנה הראויה להמשכה של אור
 19 אלוקי מלמעלה למטה) מרומז
 20 בנתינת התורה על גבי הר
 21 דוקא, דלכאורה, כדי
 22 להורות שהכוונה המטרה
 23 והתכלית היא בעבודת
 24 הדיורים למטה (שענין זה
 25 יכול להיות גם בדרך אור
 26 ישר של המשכת אלוקות מלמעלה
 27 למטה, כמבואר לעיל), הנה
 28 מספיק בזה שניתנה התורה
 29 למטה ונתלבשו בדברים
 30 גשמיים, ולמה הוצרך להיות
 31 מתן תורה על הר דוקא והרי
 32 הר הוא גבוה, ואילו הכוונה היא
 33 שהתורה תרד למטה ביותר?
 34 אף הענין הוא, שפדי שתהיה
 35 נתינת התורה מלמעלה
 36 למטה, ואכן תגיע למטה שזו
 37 הכוונה והתכלית צריך להיות
 38 תחילה העלאת המטה, וביור וזיכור
 39 המטה, שזהו ענין ההר,
 40 שמונה על עליית התעלות
 41 הדומם, דעצם מקום ההר
 42 הקרקע שעליו עומד ההר שזה
 43 ביסודו לכללות העפר של כל
- האדמה כולל המישור שמסביב להר, אלא שעולה השטח שבו נמצא ההר
 בגובה למעלה, שנה הגבהת הקרקע במקום ההר מורה על
 הוצרכות עידון החומר ועלייתו מלמטה מהגשמיים הנחותה
 למעלה להתקרב לאלוקות (וכאמור לעיל, שבאשר העליה היא
 בבחינת הדומם, שהוא הסוג
 התחתון ביותר מבין כלל
 הנבראים הנחלקים לדומם-צומח-חיי-
 מדבר, איזי ממילא מתעלים גם
 העליונים הימנו הם הצומח-חיי-
 מדבר). ועוד זאת, ישנו דבר נוסף
 בנושא זה שמתן תורה היה על הר
 שנתנת התורה היתה על הר
 סיני דוקא, ולא על הר אחר
 להיותו כי הר סיני הוא, כדברי
 המדרש מכיף מכל טוריא³⁴,
 נמוך מכל ההרים שבוה בעובדה זו
 שהר סיני הוא הר נמוך ביותר
 מודגש שצריך להיות תחילה
 לפני מתן תורה הכנת המטה,
 החלק הנחות שבבריא שגם אם הוא
 הר, הרי הוא ההר הנמוך ביותר ועל
 ידי זה שתחילה יהיה בירור וזיכור
 של המטה תהיה אחר כך
 ההמשכה מלמעלה למטה
 כמבואר לעיל.
 ד) ועל פי האמור שפדי
 שתהיה המשכת התורה
 מלמעלה למטה צריך להיות
 תחילה בתור הכנה והקדמה לזה
 העלאת התעלות המטה מצד
 עצמו, בדרך מלמטה למעלה, יש
 להוסיף ביאור במאמר
 רז"ל³⁵ על הפסוק³⁶ בתורה
 הוי' מסיני בא וזרח משעיר
 למו הופיע מהר פארן, מאי
 בעי מה רצה הקדוש-ברוך-הוא
 בשעיר (שפתח לפני מתן התורה
 לבני ישראל לבני עשו שיקבלו
 הם את התורה³⁷ ובני עשו
 סירבו) ומאי בעי ומה רצה
 הקדוש-ברוך-הוא בפארן (שהלך
 שם לפארן ופתח לפני מתן התורה
 לבני ישראל והציע לבני ישמעאל

(34) ראה מדרש תהלים (הוצאת באבער) סח, יז. נתבאר בלקו"ת במדבר טו, סע"ב ואילך. (35) ע"ז, ב. (36) ברכה לג, ב.

(37) ספרי ופרש"י ברכה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 ברוך-הוא קודם מתן תורה לעשו וישמעאל, שבהם נכללים כל
44 שבעים האומות⁴⁰ כדי שעל ידי זה יוכלו בני ישראל להעלות את
45 ניצוצות הקדושה הנעלים הנמצאים באומות.

46 אף יש עוד ענין בזה⁴¹ שהקדוש-ברוך-הוא הציע את התורה לאומות
47 העולם (מלבד האמור לעיל לפי פשוטו

48 ולפי הסוד) שעל ידי זה
49 שהחזירה הקב"ה את התורה
50 על כל אומה ולשון, ולא
51 קיבלה, עד שבא אצל
52 ישראל וקיבלה, ניכרת
53 בגלוי מעלתם של בני ישראל
54 על אומות העולם ופיתרון
55 האור מן החושך⁴², שיתרון
56 ניכר בגלוי ובתוקף במיוחד כשהאור
57 מאיר מתוך החושך ועל דרך מה
58 שנאמר⁴³ בתורה בדברי משה רבינו
59 אל הקדוש-ברוך-הוא "ובמה יודוע
60 אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך
61 הלא בלכתך עמנו", וממשיך ונפלינו
62 ופירש רש"י: "ונהיה מובדלים" אני
63 ועמך מכל העם אשר על פני
64 האדמה, וכמו שנאמר בדברי
65 ה' בהקדמה למתן תורה
66 והייתם לי סגולה מכל
67 העמים כי לי כל הארץ⁴⁴,
68 ואתם תהיו לי ממלכת כהנים
69 וגוי קדוש⁴⁵], שבני ישראל
70 בניגוד לאומות העולם ובשונה מהם
71 רוצים לקבל את התורה,
72 ומקבלים את התורה בשמחה
73 וטוב לבב (ויכדברי כבוד
74 קדושת מורי חמי אדמו"ר,
75 בעל-פה ובכתב, בנוסח הברכה
76 לחג השבועות שקבלת התורה
77 צריכה להיות בשמחה
78 דוקא⁴⁶). ומזה מתוך ההרגשה
79 שבני ישראל מצידם מקבלים את
80 התורה ברצון ובשמחה מוכן,
81 שקבלת התורה היא גם מצד
82 ענינם ועבודתם של בני
83 ישראל באופן של אהבה ודלתא,
84 שפיון שרוצים בני ישראל לקבל את התורה ב'אתערוותא דלתא',

1 שיקבלה³⁷ וגם בני ישמעאל סירבו), מלמד הכתוב הזה ה' מסיני בא
2 וכו' שהחזירה הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון, ולא
3 קיבלה, עד שבא אצל ישראל וקיבלה. דהנה, הטעם
4 הפשוט בזה שהקדוש-ברוך-הוא הציע לכל האומות לקבל את התורה

5 הוא כדי שלא תהיה טענה
6 לאומות העולם כלום האם
7 קיבלנה ולא קיימנה³⁵
8 (פמבואר בהמשך הסוגיא³⁸
9 בגמרא שאין הקב"ה בא
10 בטרוניא עם בריותיו ואינו
11 תובע מהם יותר מכפי כוחם ואינו
12 מעניש אותם אם אינם ראוים לעונש).
13 ובפנימיות הענינים³⁹, הנה
14 הטעם שהחזירה הקב"ה את
15 התורה על כל אומה ולשון
16 הוא, כדי שעל ידי זה ההצעה
17 שיקבלו האומות את התורה יוכלו
18 בני ישראל להוציא ולברר
19 ולהעלות את הניצוצי קדושה
20 האלקיים שבהם ש'נפלו' באומות,
21 שהם ניצוצים נעלים ביותר,
22 ששרשם מעולם התורה
23 שלמעלה מעולם התיקון,
24 כמבואר בתורת הסוד, שלפני בריאת
25 העולמות ב'סדר השתלשלות' של עולם
26 התיקון, ברא ה' את עולם התורה.
27 "עולם התיקון", היינו אורות הספירות
28 המאירים באופן מדוד ומותאם לכלי
29 המקבלים, ואילו ב'עולם התורה'
30 האורות מאירים בעוצמה רבה שלא
31 לפי כלי המקבלים וכיוון שבעולם
32 התורה האורות מרובים והכלים
33 מועטים, הייתה ב'עולם התורה'
34 'שבירת הכלים' וניצוצות מהאור
35 האלקי של עולם התורה ירדו ונפלו
36 למטה ביותר, בדברים הגשמיים, ועל
37 כך מבואר כאן ששורש אומות העולם
38 הוא מ'עולם התורה' ושורש בני
39 ישראל הוא מ'עולם התיקון' פידוע
40 בענין שעשו הוא הפכור כו'
41 והסיבה לכך שנולד ראשון היא משום ששורשו של עשיו, ב'עולם התורה'
42 יותר נעלה משורשו של יעקב ב'עולם התיקון'. וזהו שהלך הקדוש-

(38 שם ג, א. 39) ראה אוה"ת ברכה ע' א'תתמ. ע' א'תתמג. ד"ה באתי לגני תשל"ג (תורת מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"ב ע' עא. 40) ראה ספר המאמרים תרכ"ז ע' תה. 41) ראה גם לקוטי שיחות ח"ד ע' 1309. 42) ע"פ קהלת ב, יג. 43) תשא לג, טז. 44) יתרו יט, ה. 45) שם, ו. 46) נתבאר בלקוטי שיחות ח"ד ע' 1307. ח"ח ע' 272. ח"ג ע' 158. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לֹכֵן רְאוּיִים הֵם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בַּמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, 2 כַּמְבוּאֵר לְעִיל בְּאֵרִיכוֹת שֶׁהַעֲבוּדָה וְהַהֲתַעֲרוּרוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְמַטָּה הִיא 3 הַהֲכָנָה וְהַהֲקָדְמָה לְהַמְשַׁכַּת הַתּוֹרָה מִלְמַעְלָה. 4 וְעוֹד זֹאת, בַּעֲנִיַן זֶה שְׁקוּדִים מִתֵּן הַתּוֹרָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַחֲזִירָה הַקְדוּשָׁה 5 בְּרוּךְ־הוּא עַל הָאוֹמֹת יֵשׁ עֲנִיַן נוֹסֵף 6 שֶׁבִּינָן שְׂאוֹמֹת הָעוֹלָם 7 בַּעֲצָמָם יוֹדְעִים שֶׁהַקֶּבֶ"ה 8 הַחֲזִירָה לָהֶם וְלֹא קִיבְלוּהָ, 9 וְרַק יִשְׂרָאֵל קִיבְלוּהָ, הֲרִי גַם 10 הֵם אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם בַּעֲצָמָם מוֹדִים 11 וּמִסְכִּימִים שֶׁהַתּוֹרָה שִׁיכַת 12 לְיִשְׂרָאֵל דּוֹקָא וְלֹא לָהֶם (וְעַל 13 דֶּרֶךְ שֶׁהַמַּלְאָכִים שֶׁבַּחְתִּילָה טַעְנוּ 14 לְפָנֵי הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא 'תָּנָה הוֹדֵךְ עַל 15 הַשָּׁמַיִם, לְבִסּוּף הוֹדוּ וְהִסְכִּימוּ 16 לְמַשָּׁה רַבִּינוּ שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה 17 צְרִיכָה לְהִיטָה לְמַשָּׁה דּוֹקָא, 18 וְעַד שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הַמַּלְאָכִים לְמַשָּׁה 19 מִתְּנוּת כו' 47 כַּמְסוּפֵר בַּגְמָרָא 20 שֶׁאַחֵר הַמַּעֲנָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ 21 לְמַלְאָכִים שֶׁהַתּוֹרָה שִׁיכַת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל 22 שִׁישׁ לָהֶם אֵב וְאֵם וְיֵשׁ לָהֶם יֵצֵר הָרַע 23 וְיִרְדּוּ לְמַצְרִים, וְלֹא לְמַלְאָכִים, "מִיד כָּל 24 אֶחָד וְאֶחָד [מִהַמַּלְאָכִים] נַעֲשֶׂה לוֹ 25 אוֹהֶב וּמִסֵּר לוֹ דְּבַר, שְׁנֹאמֵר עֲלֵית 26 לְמִרוֹם שְׁבִית שְׁבִי לִקְחַת מִתְּנוּת בְּאֵדָם 27 בְּשֹׁכֵר שֶׁקְרָאוּךְ אֲדָם [וּנְמַרְשׁ רַשִׁי: 28 "שְׁחַרְפוּךְ וְקִרְאוּךְ אֲדָם נִוצֵר מֵאֲדָמָה 29 לְשׁוֹן שְׁפֹלוֹת"] לִקְחַת מִתְּנוּת"). 30 (ה) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם 31 מֶה שֶׁנֶּאֱמַר וְהָרִי סִינִי עֲשֵׂן 32 כּוֹלוֹ גו' וְעַל עֲשֵׂנוּ כְּעֲשֵׂן 33 הַכֶּבֶשֶׂן וּבַחֲתִילָה הַמֵּאֲמֵר נִשְׁאַלָה 34 הַשְּׂאֵלָה מִדּוּעַ הַכְּתוּב מֵאֲרִיךְ וּמִפֶּרַט 35 דּוֹקָא בַּעֲנִיַן זֶה (וְהָרִי דָּבָר זֶה הִיא 36 מִתּוֹךְ הָהָר, הֵינּוּ מִלְמַטָּה, וְאֵילוּ עֵיקֶר 37 עֲנִיַן מִתֵּן תּוֹרָה הוּא מִלְמַעְלָה לְמַטָּה). 38 וּבִהְקָדָם מֶה שֶׁמְדַּיִיק הַצָּמַח 39 צֶדֶק בָּאוֹר הַתּוֹרָה 40 שֶׁלְכֹאזֶרָה אֵינוֹ מוֹכֵן לְמָה בְּכָלל הוֹצֵרָה לְהִיטָה עֲנִיַן הָעֲשֵׂן 41 בְּמִתֵּן תּוֹרָה, וּבִפְרָט שֶׁהָרִי סִינִי אֵין בּוֹ אֵילָנוֹת וְעֲצִים, כִּי 42 מְדַבֵּר הוּא, וְאֵיךְ יִהְיֶה הָהָר שְׂאוֹנוֹ אֵלָא עֶפֶר שְׂאוֹנוֹ בּוֹעֵר בְּאֵשׁ עֲשֵׂן 43 כּוֹלוֹ מִפְּנֵי הָאֵשׁ?
- וּמִקְדָּיִים ה'צִמַח צֶדֶק' לְבָאֵר מֶה שֶׁנֶּאֱמָרוּ רַז"ל 49 בַּגְמָרָא קִיִּים 44 אֲבָרְהָם אֲבִינוּ כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה עַד שֶׁלֹּא נִיתְּנָה, כְּלוּמֹר, לְפָנֵי 45 שְׁנִיתָנָה כִּי, עֵיקֶר הַתּוֹרָה הִיא לְהַמְשִׁיךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וְלַהֲבִיא 46 לְיַדִי גִילּוֹי בְּעוֹלָם הָאוֹר הָאֱלוּקִי מִבְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, הָאוֹר 47 הַבְּלִיגָבוֹל שְׂאוֹנוֹ מִתְּלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת 48 בַּהֲתַלְבְּשוֹת פְּנִימִית (כְּמוֹ הָאוֹר 49 ה'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין') אֵלָא 'סוֹבֵב' 50 וּמִקְיָן עַל הָעוֹלָמוֹת וּמַצִּיד גּוֹדֵל 51 מַעֲלַת הָאוֹר הַנִּעְלָה מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב' 52 כָּל עֲלָמִין, אֵי אֲפֹשֶׁר לְהִיטָה 53 הַמְשִׁכָּה וְגִילּוֹי שֶׁל אוֹר זֶה עַל 54 הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים אֲלֵא עַל יְדֵי 55 רְצוּא וְשׁוֹב, שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר 56 וְנִמְשָׁךְ שׁוֹהוּ 'שׁוֹב' וּמִסְתַּלַּק כו' 50 57 וּמִתְעַלָּה שׁוֹהוּ 'רְצוּא' שֶׁעַלָּה לְמִקְוֹ, 58 וְאַחֵר כֵּךְ תְּחוּר וּמֵאִיר וְתוֹרוֹ וּמִסְתַּלַּק, 59 כִּי מֵאַחֵר הַשְּׁעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים אֵינִם 60 כְּלִים רְאוּיִים לְהַכִּיל אֶת הָאוֹר הַנִּעְלָה 61 הַזֶּה שֶׁל 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין', אֵין הוּא 62 מֵאִיר בָּהֶם בְּאוֹפֶן תְּמִידִי וּבְדֶרֶךְ מִנּוּחָה 63 (וְכֹמוֹ שֶׁמְבַאֵר ה'צִמַח צֶדֶק' בְּמֵאֵמֶר 64 הַנּוֹכַח שֶׁהַדְּבַר דּוּמָה לֹאֵשׁ הַנֶּאֱחָזֵת 65 בַּחֲתִילָה שֶׁאֵנִם הָאֵשׁ דּוֹלֶקֶת וּמֵאִירָהּ 66 אֲבָל הִיא מִתְעַנְעֶנֶת לֵלָא הָרֵף כִּי 67 לְמַעֲשֶׂה הַחֲתִילָה הִיא לֹא כְּלִי מֵתָאִים 68 לְגַמְרִי לֹאֵשׁ, בְּשׁוּנָה מִמֵּיִם שֶׁאֵם הֵם 69 נִמְצָאִים בְּכָלִי הָרִי הֵם מִנּוּחָה). וְזֶהוּ 70 מֶה שֶׁקִּיִּים אֲבָרְהָם אֲבִינוּ כָּל 71 הַתּוֹרָה כּוֹלָה עַד שֶׁלֹּא נִיתְּנָה, 72 כִּי בְּאֲבָרְהָם כְּתִיב⁵¹ הָלוֹךְ 73 וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה, שֶׁזֶּהוּ עֲנִיַן 74 רְצוּא וְשׁוֹב⁵² כִּי בַּעֲבוּדָת ה' שֶׁל 75 אֲבָרָהִם הִיא גַם 'רְצוּא' וּבִיטוּל 76 לְאִלּוּקוֹת וְגַם 'שׁוֹב' פְּעוּלוֹת הַחֶסֶד 77 בְּעוֹלָם, וּבִגְלָל מַעֲלָתוֹ הַגְּדוּלָּה הִיא 78 אֲבָרָהִם יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ אֶת אוֹר ה'סוֹבֵב 79 כָּל עֲלָמִין' גַּם לְפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה. 80 אֲמָנָם, מִצֵּד שְׁנֵי אֲצָל אֲבָרְהָם 81 הִיא הָעֲנִיַן דְּרְצוּא וְשׁוֹב 82 בְּרוּחָנִיּוֹת, אֲבָל בְּמִתֵּן תּוֹרָה נִתְחַדֵּשׁ שִׁיְהִיָּה הָעֲנִיַן דְּרְצוּא 83 וְשׁוֹב בְּגִשְׁמִיּוֹת, עַל יְדֵי קִיּוֹם הַמְצוּת, כִּי רַמְ"ח מְצוּת 84 עֲשֶׂה וְשִׁס"ה מְצוּת לֹא־תַעֲשֶׂה הֵם 85 מְצוּת עֲשֶׂה הַפּוֹעֵלוֹת 'רְצוּא' וּמְצוּת לֹא־תַעֲשֶׂה הַפּוֹעֵלוֹת 'שׁוֹב', כַּמְבוּאֵר שֶׁם 86

(47) שבת פט, א. (48) יתרו ע' תתכט. (49) יומא כח, ב. (50) ראה אוה"ת שם ע' תתכח. (51) לך לך יב, ט. (52) נתבאר בארוכה בספר המאמרים תרנ"ה שם (ע' קצט ואילך). (53) תו"א מגילת אסתר צו, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 וְעוֹד זֹאת, עֲנִין נוסף בעשן שהיה בהר סיני במתן תורה שֶׁהָעֶשֶׂן הוּא
43 מִכְלִין שֶׁלֹּשָׁה הִסְדּוֹת אֲשֶׁ מִים רוּחַ, כאשר דבר נשרף באש
44 מרכיבי האש והמים והרוח כלים ונאבדים שְׂפָלִים בְּעֶשֶׂן הַמֶּתְהַהֵה
45 מִהֶרְבֶּתָּן, וְעַד שָׁגַם מִסּוּד הָעֶפֶר הִסּוּד הַרְבִּיעִי הַמְרִכִּיב כֹּל דָּבָר

46 וְנִשְׁאָר רַק הָאֶפֶר (כְּמוֹ שֶׁכָּתֹב

47 רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּאַגְרָת

48 הַקּוֹדֶשׁ⁵⁸). וְעַל פִּי זֶה מוֹכֵן

49 שֶׁהָעֲנִין דָּהֵר סִינִי עֶשֶׂן כּוֹלֵו

50 הוּא עֲלִיית התעלות והזדככות

51 הָהָר, הֵינִינוּ, עֲלִיית אֲרֻבַּעַת

52 הִסְדּוֹת אֲשֶׁ מִים רוּחַ עֶפֶר

53 שְׁחָלוּ מִלִּהוּת מְצִיאוֹת גִּשְׁמִית וְעָלוּ

54 לַמַּעֲלָה (וְנִשְׁאָר רַק הָאֶפֶר),

55 וְזֶהוּ שֶׁהָעֶשֶׂן הָיָה מֵצֵד הָהָר

56 מֵהָאֵשׁ שֶׁבַעֲרָה מִתּוֹכוֹ וְלֹא מֵאֵשׁ

57 שִׁירָדָה עַל הָהָר מִלְּמַעֲלָה, שֶׁעָלָה

58 הָהָר וְהוֹדֵכָן בְּבַחֲיִנַת עֲלִיָּה

59 מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה⁵⁹ וּמִתֵּן תּוֹרָה

60 עֲצֻמוֹ אֲכָן הָיָה מִלְּמַעֲלָה לַמַּטָּה,

61 כַּמְבֹּאֵר לַעֲלֵי בִּאֲרִיכוֹת.

62 (ו) וְהָיָה יָדוּעַ שְׁבֻמָּן מִתֵּן

63 תּוֹרָה בְּשִׁישִׁי בְּסִינִי בְּכָל שָׁנָה

64 וְשָׁנָה חֲזוֹרִים וּמִתְעוֹרְרִים וּמֵאִירִים

65 וּנְמַשְׁכִּים מִחֲדָשׁ כָּל הָעֲנִינִים שֶׁל

66 מִתֵּן תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּפַעַם

67 הָרִאשׁוֹנָה⁶⁰, כּוֹלָל גַּם הָעֲנִין

68 דָּהֵר סִינִי עֶשֶׂן כּוֹלֵו גּוֹ,

69 שְׁמוּרָה עַל הַהֶכְנָה לַמִּתֵּן תּוֹרָה

70 דְּעֲלִיית וּבִירוֹר וְיִכּוֹן הַמַּטָּה כּוֹ

71 שְׁהִיא הַקְדָּמָה וְהַכְנָה לַמִּתֵּן תּוֹרָה

72 מִלְּמַעֲלָה לַמַּטָּה, כַּמְבֹּאֵר לַעֲלֵי.

73 וּבִהֲתָאֵם לְכָף שָׁגַם עֲנִין זֶה חוֹזֵר

74 מִיָּדִי שָׁנָה מִחֲדָשׁ צְרִיכָה לְהִיטֵב

75 גַּם הַכֶּנֶת בְּגִי יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּלַת

76 הַתּוֹרָה, הַכְנָה מִלְּמַטָּה, וְהַהֲכָנָה

77 צְרִיכָה לְהִיטֵב מִתּוֹף שְׁמִחָה וְטוֹב

78 לְכָב (כְּנִ"ל סְעִיף ד'),

79 וּבִלְשׁוֹן כְּבוֹד קְדוּשַׁת מִזְרֵי

80 חָמִי אֲדָמוֹ⁴⁶ בְּנוֹסַח הַבְּרָכָה

81 לַחַג הַשְּׁבֻעוֹת: קַבֵּלַת הַתּוֹרָה

82 בְּשִׁמְחָה וּבִפְנִימִיּוּת הָרִי שְׁהִיגַשׁ גַּם אֶת עֲנִין הַשְּׁמָחָה.

1 בַּמֵּאמֶר שֶׁל הַצִּמְחָה צִדְקָה, כִּי 'רְצוּא' לִשׁוֹן רְצוֹן, וְהִרְצוֹן לְהִיכַלל בְּסוֹבֵב כֹּל
2 עַל־מִין הוּא עַל יְדֵי קִיּוֹם מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְאִילוּ כִּשְׁהָאֵדָם מִבְּטַל רְצוֹן זֶר מִפְּנֵי
3 הִרְצוֹן הַעֲלִיין וּפּוֹעֵל 'אֲתַכְפִּיא סִטְרָא אַחְרָא' בְּקִיּוֹם מִצּוֹת לֹא־תַעֲשֵׂה, הָרִי
4 הוּא מִמְשִׁיךְ אֶת הַשּׁוֹב.

5 וְהַהֶכְנָה לָזֶה לְהַמְשִׁכָּה 'סוֹבֵב כֹּל

6 עַל־מִין' בְּעוֹלָם אַחֵר מִתֵּן תּוֹרָה

7 הַוּצָרָה לְהִיטֵב עַל יְדֵי וְהָרִי

8 סִינִי עֶשֶׂן כּוֹלֵו, שֶׁזֶּהוּ גַּם

9 הָעֲנִין דְּרִצּוּא וְשׁוֹב, כִּפִּי

10 שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.

11 וְהָעֲנִין בְּזָה⁵⁴, דְּהִנֵּה כְּתִיב⁵⁵

12 עַל הַמַּלְאֲכִים שֶׁבְּמִרְכַּבָּה הַעֲלִינָה

13 וְהַחֲיִית רְצוּא וְשׁוֹב כְּמִרְאָה

14 הַבְּזָק, וְאָמְרוּ רַ"ל⁵⁶ בְּגִמְרָא

15 מֵאִי מֵהוּ רְצוּא וְשׁוֹב, כְּמוֹ אֵשׁ

16 שֶׁאֵינָהּ אַחֲרָה בְּאֻפֵּן רִגּוֹעַ וְקִבּוּעַ אֵלָּא

17 בְּאֻר כְּמוֹ אֵשׁ הַיּוֹצֵא מִפִּי

18 הַכְּבִשָּׁן (וְכַךְ חַיִּית הַקּוֹדֶשׁ

19 מוֹצִיאֹת רֹאשׁוֹן מִתַּחַת הָרָקִיעַ

20 כּוֹ' כִּדִּי לְהַבִּיט בְּשִׁכְנָה כְּבִיכּוֹל, וְזֶהוּ

21 הַרְצוּא' וְחֻזְרוֹת הַחַיִּית (הַמַּלְאֲכִים)

22 וּמִכְנִיסוֹת אוֹתָן אֶת רֵאשִׁיהֶם

23 מִמְּוֶרָה הַשְּׁכִינָה בְּמִהִירוֹת,

24 כְּרִיצָה וְשִׁיכָה שֶׁל לְהַב

25 הַיּוֹצֵא מִפִּי הַבְּזָק שֶׁרָק יוֹצֵא וּמִיד

26 (חוֹזֵר), וּמִבְּאֵר הַצִּמְחָה צִדְקָה⁴⁸,

27 שֶׁכְּבִשָּׁן הָאֵשׁ שָׁבוּ הוּא לְהַב

28 גְּדוֹל וְעֲצוּם, וּבְאֻפֵּן כְּזֶה

29 הוּא הַרְצוּא וְשׁוֹב שֶׁל הַחַיִּית

30 כּוֹ' מִתּוֹךְ 'רְצוּא' גְּדוֹל מֵאֵד, וְאַחֲרֵי

31 הַרְצוּא' יֵשׁ 'שׁוֹב' וְחוֹזֵר חֲלִילָה.

32 וְזֶהוּ גַּם הָעֲנִין הַפְּנִימִי דָּהֵר

33 סִינִי עֶשֶׂן כּוֹלֵו גּוֹ' וְעַל עֶשֶׂנוּ

34 בְּעֶשֶׂן הַכְּבִשָּׁן, שֶׁזֶּהוּ מִמְשִׁיךְ

35 בְּחִינַת רְצוּא וְשׁוֹב, שֶׁהוּא

36 הַעֲשֵׂן הַיּוֹצֵא וּמִתְחַמֵּד מִהֵרָא בְּאֻר

37 הַיּוֹצֵא מִפִּי הַכְּבִשָּׁן כְּנִ"ל⁵⁷

38 וּבַעֲבִירַת הָאֵשׁ הִיא בְּדֶרֶךְ רְצוּא וְשׁוֹב,

39 הַתַּפְשׁוּת וְהַסְתַּלְקוֹת (שֶׁהוּא הָאֻפֵּן

40 שָׁבוּ מֵאִיר בְּעוֹלָם אוֹר הַסּוֹבֵב כֹּל

41 עַל־מִין, לֵאלֹא הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּפִנִּימִיּוֹת, בְּלִי שִׁיחָה 'נְתַפְסִי'.

(54) ראה אוה"ת שם ע' תתכז. ספר המאמרים תרנ"ה שם (ע' ריד ואילך). (55) יחזקאל א, יד. (56) חגיגה יג, ב (ובפרש"י).

(57) אוה"ת שם ע' תתל. (58) סימן טו. (59) ספר המאמרים תרנ"ה שם (ע' קצו). (60) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבי"ם. הובא

ונתבאר בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט. וראה גם פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי. הובא ברוקח סרצ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזוּהִי הַכְנָה זוּ לַמֶּתֶן תּוֹרָה הִיא גַם הַהֲכָנָה לְהַשְׁלִימוֹת דְּקַבְּלַת
2 הַתּוֹרָה שֶׁתְּהִיָּה בְּגָאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְׁלִימָה בְּגִילּוֹי תּוֹרָתוֹ
3 שֶׁל מֹשֶׁיִּשׁ, וְכַפִּי שְׁנַרְמִז בְּמָה שְׁנֶאֱמַר בְּמֶתֶן תּוֹרָה בַּפִּסּוּק
4 הַפּוֹתַח אֶת הַמֶּאֱמָר וְיִהְיֶה בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי¹, שְׁיוֹם הַשְּׁלִישִׁי רֹמֵז
5 עַל הַגָּאוּלָּה הַשְּׁלִישִׁית⁶¹,
6 בְּיָדוּעַ הַפֶּתַח⁶² שֶׁמֶתֶן תּוֹרָה 1 וְזוּהִי גַם הַהֲכָנָה לְהַשְׁלִימוֹת דְּקַבְּלַת הַתּוֹרָה
7 לֹא יִהְיֶה עוֹד פֶּעַם, וְהֵינּוּ 2 שֶׁתְּהִיָּה בְּגָאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְׁלִימָה בְּגִילּוֹי
8 שְׁבִמְתָּן תּוֹרָה נִיתָנָה כְּכֹר גַם 3 תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁיִּשׁ, וְכַפִּי שְׁנַרְמִז בְּמָה שְׁנֶאֱמַר
9 תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁיִּשׁ, אֲלָא 4 בְּמֶתֶן תּוֹרָה וְיִהְיֶה בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי¹, שְׁיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
10 שֶׁהַתְּגִלוֹתָהּ תְּהִיָּה לְעֵתִיד
11 לְבֹא וּנְמַצָּא שְׂגִילֵי תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁיִּשׁ
12 הִיא הַשְּׁלִימוֹת שֶׁל מֶתֶן תּוֹרָה שֶׁכָּבֵר
13 הִיא. וְכֵן תְּהִיָּה לָנוּ, שִׁיְהִיָּה 7 תְּהִיָּה לְעֵתִיד לְבֹא. וְכֵן תְּהִיָּה לָנוּ, שִׁיְהִיָּה דִידֵן נִצָּח⁶³, בְּבִיאת מֹשֶׁיִּשׁ צִדְקָנוּ,
14 דִידֵן נִצָּח⁶³, הַנִּיצָחוֹן שֶׁלָּנוּ 8 יְבוֹא וְיִגְאָלָנוּ, בְּנַעֲרֵינוּ וּבְכַנְיָנוּ גו', בְּכַנְיָנוּ וּבְכַנְיָנוּ⁶⁴, לֹא תִשָּׂא פֶרֶסָה⁶⁵,
15 בְּבִיאת מֹשֶׁיִּשׁ צִדְקָנוּ, יְבוֹא 9 וְיִזְכְּרֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת (פָּמוּ שְׁנֶאֱמַר⁶⁶ וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת) לְאַרְצָנוּ הַקְּדוּשָׁה,
16 וְיִגְאָלָנוּ, וְיִגָּאֵל אֶת כּוֹלָנוּ וְכִמּוּ
17 שְׁנֶאֱמַר לִגְבִי יֵצִיא מִצִּירֵינוּ בְּנַעֲרֵינוּ¹⁰

(61) ראה פרש"י הושע ו, ב. (62) ראה ספר המאמרים תר"ם ח"א ס"ע רפד. וש"נ. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. תרס"ג ע' רנט. המשך תרס"ו ע' לב. ע' תשיט. המשך תער"ב ח"א פקע"ט. ספר המאמרים עטר"ת ס"ע רצא. תרפ"א ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד. (63) לשון המדרש - ויק"ר פכ"ד, ג. (64) בא י, ט. (65) שם, כו. (66) בחוקותי כו, יג.

המשך ביאור למס' יומא ליום רביעי עמ' א

- 1 שמירתם לֹא תִּהְיֶה לְהֵן מוֹזוֹה, וּמוֹכַח מוֹזָה שֶׁאֵין הַטַּעַם שֶׁבִּלְשַׁכַּת
2 פְּרַהֲדִירִין הִיָּה מוֹזוֹה מִשּׁוּם שְׁחִיבַת מַעֲיָקָה הַדִּין וּמִפְנֵי שֶׁדְּרוּ בַּהּ
3 אֲלָא לְשַׁכַּת פְּרַהֲדִירִין שְׁחִיבָה בַּהּ מוֹזוֹה, וְיִהְיֶה הִתָּה, כִּדִּי שֶׁתֵּהָא
4 לְשַׁכַּת פְּרַהֲדִירִין נִרְאִית כִּדִּירָה שֶׁל כְּבוֹד, וְלֹא יֵאמְרוּ מִתּוֹךְ שֶׁאֵין
5 שֵׁם מוֹזוֹה, שֶׁהִכָּהן גָּדוֹל כַּחֲבוּשׁ בְּבִית הָאֲסוּרִים.
6 מִבְּרַרְת הַגִּמְרָא: מָאִי טַעְמָא דְרִבִּי יְהוּדָה שְׁפוּטָר אֶת לְשַׁכַּת
7 פְּרַהֲדִירִין מִמוֹזוֹה מַעֲיָקָה הַדִּין. מִבְּאֵרְת הַגִּמְרָא: אֲמַר (רַבָּא) [רַבָּה],
8 קָכֵר רִבִּי יְהוּדָה, כָּל בֵּית שְׁאִינוּ עֲשׂוֹי לִימּוֹת הַחֲמָה וְלִימּוֹת הַנְּשָׁמִים
9 אִינוּ בֵּית חֲשׁוֹב לְהַתְחַיֵּיב בַּמוֹזוֹה, וְהִרִי לְשַׁכַּת פְּרַהֲדִירִין לֹא
10 שִׁמְשָׁה אֲלָא שְׁבַע יָמִים.
11 מַקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִתִּיבִיה אֲפִי, וְהַתְּכִיב בִּנְבוּאָה עֲמוּס (ג טו) עַל
12 הַפּוֹרְעָנוֹת הָעֵתִידָה לְבוֹא עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַעֲשִׁירִים שְׁבָהֵם הִיוּ
13 בּוֹנִים לְעַצְמָם מִתּוֹךְ עֵינּוּגִם שְׁנֵי בָתִּים אֶחָד לִקְיָן וְאֶחָד לְחֹרֶף.
14 וְהַבִּית (אֵת) בֵּית הַחֹרֶף עַל בֵּית הַקְּיָן, הָרִי לָנוּ מִכָּאן שֶׁהַפִּסּוּק
15 קוֹרָא 'בֵּית לִדִּירָה הָעֲשׂוּיָה רַק לִקְיָן אוֹ לְחֹרֶף, וְלֹא כִּמוּ שֶׁאֲמַר
16 רַבָּה בְּטַעְמוֹ שֶׁל רִבִּי יְהוּדָה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲמַר לִיה רַבָּה, 'בֵּית
17 הַחֹרֶף' וְ'בֵּית קְיָן' אִיקְרִי, בֵּית סְתָמָא לֹא אִיקְרִי - הַנְּבִיא לֹא קִרָּא
18 לְבֵית כּוֹז 'בֵּית' סַתֵּם, אֲלָא אֲכֵן כִּינָּה אוֹתוֹ 'בֵּית הַחֹרֶף' כִּדִּי לְתֵאֵר
19 אֶת מוֹהוֹתוֹ שֶׁל הַבֵּית, וְלַעֲנִין מוֹזוֹה אֵין מִתְחַיֵּיב אֲלָא 'בֵּית' רִגִּיל,
20 וְכִמּוּ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים טו) וְיִתְבָּהֶם עַל מְזוֹת בֵּיתָךְ וּבִשְׁעָרֶיךָ.
21 מַקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִתִּיבִיה אֲפִי, הַמִּשְׁנָה בְּמַסַּכְת מַעֲשָׂרוֹת (פ"ג מ"ז)
22 דְּבֵה לַעֲנִין חִיּוֹב מַעֲשָׂרוֹת בְּפִירוֹת שֶׁנִּכְנָסוּ לַמֶּקוֹם שֶׁאֵין לוֹ דִּין בֵּית
23 גִּמּוּר, וְכַךְ שְׁנִינָה, אִם הַכְּנִיס אֶת הַפִּירוֹת לְתוֹךְ סוֹכַת הָקֵן, כִּהֵן
24 הַסּוֹכוֹת, רִבִּי יְהוּדָה מַחֲיִיב בַּהֲפָרְשַׁת מַעֲשָׂרוֹת, כִּדִּין פִּירוֹת שֶׁנִּכְנָסוּ
25 לְתוֹךְ בֵּית, וְהַכְּנִיס פּוֹמְרִין, שְׁסוּבִירִים הֵם שְׁסוֹכָה אִינָה נִחְשָׁבַת

- 1 'בֵּית' לַעֲנִין זֶה. וְתִנִּי עֲלָה בְּרִייתָא הַמוֹסִיפָה עַל מִשְׁנָה זוּ, שֶׁדַּעַת
2 רִבִּי יְהוּדָה שֶׁהַסּוֹכָה נִחְשָׁבַת כְּבֵית אֵף לַעֲנִין שָׂאֵר דִּינִים, וְכַךְ שְׁנִינָה,
3 רִבִּי יְהוּדָה מַחֲיִיב אֶת הַסּוֹכָה בְּעִירּוֹב - עִירּוֹבֵי חֲצֵרוֹת, כְּלוּמֹר, חֲצֵר
4 שְׁפִתּוּחִים לְתוֹכָהּ כִּמְהָ בָתִּים שֶׁל כִּמְה בְּנֵי אָדָם, אֲסִרוּ חֲכָמִים
5 לְטַלְטֵל בְּשַׁבַּת מִהֲבִית לְחֲצֵר אוֹ מִהֲחֲצֵר לְבֵית אֲלָא אִם כֵּן יַעֲרֹב
6 עִירּוֹבֵי חֲצֵרוֹת, דִּהֵינּוּ שְׁאוּסָפִים מִכָּל דִּיירֵי הַבָּתִּים דְּבֵר מֵאֲבָל
7 וּמִנְיָחִים אוֹתוֹ בְּאֶחָד הַבָּתִּים וְזֹאת כְּכִדִּי שְׁכּוֹלֵם יִהְיוּ נִחְשָׁבִים
8 שְׁגִירִים בְּאוֹתוֹ בֵּית וְלִכֵּן כּוֹלֵם נִחְשָׁבִים כְּרִשּׁוֹת אַחַת. וְסוּבֵר רִבִּי
9 יְהוּדָה, שֶׁאִם סוֹכַת הַחֵץ פְּתוּחָה לְחֲצֵר, דִּינָה כְּבֵית, וְצִרִיכָה לַעֲרֹב
10 עִם שָׂאֵר הַבָּתִּים, וְאִם רַק הִיא לֹא הַשְׁתַּתְּפָה בְּעִירּוֹב, הָרִי שֶׁדִּין
11 חֲצֵר זוּ כְּחֲצֵר שֶׁלֹּא עִירְבָה כָּלֵל. דִּין נוֹסָף, וּבְמִזְוָה, שֶׁאֵף שֶׁאֵין
12 סוֹכַת הַחֵץ עֲשׂוּיָה לִימּוֹת הַחֲמָה וְלִימּוֹת הַנְּשָׁמִים, אֵף עַל פִּי כֵן רִבִּי
13 יְהוּדָה מַחֲיִיב אֶת הַסּוֹכָה בַּמוֹזוֹה. דִּין נוֹסָף, וּבְמִזְוָה, כִּמוּ שְׁמִפְרֵשׁ
14 בְּמִשְׁנָה. הָרִי מְבוּאֵר שֶׁרִבִּי יְהוּדָה מַחֲיִיב אֶת הַסּוֹכָה בַּמוֹזוֹה עַל אֵף
15 שֶׁאִינוּ עֲשׂוּיָה לִקְיָן וְלְחֹרֶף, וְקִשָּׁה עַל רַבָּה שֶׁבִיאָר בְּדַעַת רִבִּי
16 יְהוּדָה שְׁבִית כּוֹז אִינוּ נִחְשָׁב בֵּית לִגְבִי מוֹזוֹה.
17 וְכִי תִיָּקָא - וְאִם תֵּאֲמַר לְתַרְץ שְׁבִאֲמַת רִבִּי יְהוּדָה סוּבֵר שְׁבִית
18 שֶׁאִינוּ עֲשׂוֹי לְבָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, אִינוּ בֵּית וּפְטוּר מִן הַתּוֹרָה, וְזִמָּה
19 שֶׁהוּא מַחֲיִיב אֶת הַסּוֹכָה בַּמוֹזוֹה הוּא רַק מְדַרְבָּנָן, וְזֹאת מִשּׁוּם שֶׁאִם
20 לֹא יִהְיֶה בַּהּ מוֹזוֹה לֹא יִחַלְקוּ הָאֲנָשִׁים בֵּין סוֹכָה לְבֵית וְיִבְאוּ לְבַטֵּל
21 מִצּוֹת מוֹזוֹה אֵף בְּבֵית גִּמּוּר, מִהָּ שֶׁאֵין כֵּן בְּלִשְׁכַּת פְּרַהֲדִירִין שֶׁלֹּא
22 גִּזְרוּ מִחֲמַת כֵּן מִפְּנֵי שֶׁרַק הַזּוֹרִיִּים וְהַבְּקִיאִים בְּכָל מִצְוִיִּים שֵׁם, אֵין
23 זֶה תִּירוּץ, שֶׁכֵּן בְּשִׁלְמָא עַל הַחִיּוֹב בְּעִירּוֹב וּמוֹזוֹה, אִיבָא לְמִימָר
24 שֶׁהוּא מְדַרְבָּנָן, אֲלָא מִעֲשָׂר, וְכִי מִי אִיבָא לְמִימָר שֶׁמֶן הַתּוֹרָה אֲכֵן
25 פְּטוּר מִמַּעֲשָׂרוֹת וְכָל הַחִיּוֹב הוּא רַק מְדַרְבָּנָן,

בס"ד. שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- א. התוועדות¹ זו היא בגלל שזהו שבת מברכים חודש אייר, כמו בכל שבת מברכים החודש,
כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר² ששבת מברכים הוא יום התוועדות; אבל אעפ"כ, מחפשים תמיד כל פעם
ענין חדש הקשור במיוחד עם יום הש"ק זה.
ובהקדים מעלת ענין החידוש בכל עניני התורה, כמארז"ל³ "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים",
ויתירה מזה, כדברי רש"י בפירושו על התורה על הפסוק⁴ "אשר אנכי מצוך היום" שבפרשת ק"ש,
שדברי תורה צריכים להיות (לא רק "כחדשים", בכ"ף הדמיון, אלא) "חדשים", וכיון שרש"י מביא זאת
בפירושו על התורה בפשטות הכתובים עבור בן חמש למקרא, הרי מובן שגם הוא יכול לראות את
החידוש שבתורה, שאז נקל יותר לקבל את הענין, כיון שיודעים שאין זה ענין ישן, ואפילו לא
"כחדשים", אלא "חדשים" ממש.
וילהעיר גם ממ"ש באגה"ק⁵ בנוגע לראש השנה, ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר . . . אור חדש ומחודש
. . . שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם", ומזה מובן שכן הוא בנוגע לכל הענינים הפרטיים שבמשך השנה
שהם נכללים בר"ה⁶, להיותו כלל שכולל כל ימי השנה⁷; אבל, ענין זה הוא מצד רזין ורזין דרזין, שהם
ענינים עמוקים שבתורה. ונוסף לזה ישנו ענין החידוש כפי שמשחק גם בחלק הפשט שבתורה, שזהו
ענינו של פירוש רש"י על התורה – שאינו דומה ענין ישן שבתורה לגבי ענין חדש.
ועד"ז בנוגע ליום הש"ק זה, שבת מברכים חודש אייר, שיש בו ענין חדש גם לגבי שבת מברכים
חודש אייר בשנה שעברה ולפני שנתיים וכו', כדלקמן.
ב. ויש לבאר תחילה המעלה המיוחדת של חודש אייר לגבי שאר החדשים – כמדובר פעם בארוכה⁸
שחודש אייר הוא החודש היחידי שיש בו מצוה מיוחדת בכל יום מימי החודש: מצות ספירת העומר.
ובענין זה יש מעלה בחודש אייר אפילו לגבי חודש ניסן וחודש תשרי, שאף שיש בהם ענינים נעלים,
הרי בכללות ימי החודש יש חילוקים מן הקצה אל הקצה:
בחודש ניסן – יש ימים שהם ימים טובים (ומיוחדים ונעלים), אבל יש בו גם ימים שהמעלה שבהם
היא רק שאין אומרים בהם תחנון, ובזה גופא יש חילוק אם זה מצד היום עצמו, או מצד הימים שלפניו
ושלאחריה.
וכן חודש תשרי – אע"פ שכל החודש נקרא "חודש השביעי"¹⁰, ומבואר במדרש¹¹ "שהוא משובע
בכל" (בכל הדברים הטובים), מ"מ, בימי החודש גופא יש חילוקים בנוגע לענינים שבהם הוא "משובע"
– "גתות" או "ברכות" וכו'; וכן יש חילוק בין הימים שלפני חג הסוכות ולאחרי חג הסוכות כו'.
משא"כ חודש אייר – אע"פ שגם בו יש חילוקים, ר"ח אייר, יום ט"ו בחודש שבו קיימא סיהרא
באשלמותא¹², ח"י אייר – ל"ג בעומר, וימי השבת שבו וכו', הרי זה החודש היחידי שבו יש צד השווה

(6) ולכן למדים גם מפרט אחד על משנהו.

(7) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(8) ראה גם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר דאשתקד סי"ג (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ו ע' 165). וש"נ.

(9) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט ס"ט. וש"נ.

(10) אמור כג, כד ואילך. פינחס כט, א ואילך.

(11) ויק"ר פכ"ט, ח.

(12) ראה זהר ח"א רמט, ב. ח"ב רטו, א. ועוד.

(1) באמצע הניגון שניגנו בתחלת ההתוועדות ללא חיות כו', אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם תומשך "חיות" ("לעבעדיקייט") כזו על כל שבתות הקיץ, לא יהי' לזה "פנים" ("וועט דאס האָבן יענעם אויסזעהן"...).
(2) ראה אג"ק שלו ח"ג ע' תכג (נעתק ב"היום יום" כו כסלו).

ועוד.

(3) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

(4) עקב יא, יג. וראה גם פרש"י יתרו יט, א. תבוא כו, טז.

(5) סי"ד.

- 1 בכל ימי החודש, שיש בהם מצוה מיוחדת של ספירת העומר, שבה משתווים כל ימי החודש; ומוכן
2 גודל העילוי בענין ההשתוות והעדר החילוקים – שזה מורה על הענין ד"לא שניתי"13.
- 3 וענין זה שייך גם לשבת מברכים חודש אייר, כי, הנתינת כח למעלה המיוחדת של חודש אייר נמשכת
4 משבת מברכים, שענינו לברך את ראש חודש וכל ימי החודש.
- 5 ג. ונוסף על מעלת שבת מברכים חודש אייר לגבי שבת מברכים שאר חדשי השנה, יש גם מעלה
6 בשבת מברכים חודש אייר שנה זו (תש"ל) לגבי שבת מברכים חודש אייר שלפנ"ז (תשכ"ט) ושלאח"ז
7 (תשל"א) – מצד הזמן של מולד הלבנה בר"ח אייר בשנה זו:
- 8 תליית הלבנה ברקיע השמים בפעם הראשונה (בששת ימי בראשית) – היתה ביום רביעי, שבו נאמר14
9 "יהי מאורות וגו'", וכפירוש רש"י ש"מיום ראשון נבראו (כמו "כל תולדות שמים וארץ" ש"נבראו מיום
10 ראשון"), וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע."
- 11 וביום רביעי גופא – שנחלק ליום ולילה ולכ"ד שעות המעתלעת – הי' זה בג' שעות ביום, כמוכן
12 ממ"ש במג"א15 בנוגע לברכת החמה, "שאם לא בירך עד אחר ג' שעות לא יברך, שכבר עברה ממקום
13 הזה" (שבו נתלתה ברקיע השמים), וכיון שהחמה נתלתה בג' שעות ביום, נתלתה גם הלבנה בג' שעות
14 ביום16 (שהרי בתחילת הבריאה (קודם שקטרגה הלבנה ואמרה "אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר
15 אחד"17) היו "שני המאורות הגדולים"18 בשוה).
- 16 ומוכן גודל העילוי שבתליית הלבנה בפעם הראשונה – כיון שבהתחלת הבריאה היו כל הענינים מצד
17 "כי חפץ חסד הוא"19 ("חפץ חסד" דייקא, שהו"ע התענוג, למעלה אפילו מ"רב חסד"20, ובמדריגות
18 שלפני הצמצום הרי זה בחי' עליית הרצון וקודם עלות הרצון), שזהו"ע של אתערותא דלעילא ללא צורך
19 באתערותא דלתתא, וכיון שאין צורך באתעדל"ת, אין אתעדל"ת מגעת שם.
- 20 וכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"21, שכאשר "נזכרים" כדבעי אזי חוזרים ו"נעשים", הרי מוכן,
21 שכאשר מולד הלבנה הוא ביום הרביעי בג' שעות ביום, שזהו הזמן שבו נתלתה הלבנה בפעם הראשונה
22 (דהיינו – מולד הלבנה בפועל כמאיר בשמים22), אזי ישנו כח מיוחד שגם עכשיו23 יומשך הענין ד"חפץ
23 חסד" כמו שהי' בהתחלת הבריאה (ועוד ביתר שאת וביתר עז), ואע"פ שזהו"ע של אתערותא דלעילא
24 מצד עצמה, למעלה ממה שנמשך ע"י עבודת המטה, הרי ישנו הענין ד"אתר שלים"24 שנעשה כלי שבו
25 תומשך האתעדל"ע שמצד עצמה.
- 26 וזוהי המעלה המיוחדת בשבת מברכים חודש אייר בשנה זו גם לגבי שבת מברכים אייר בשנה שלפנ"ז
27 ושלאח"ז – שמולד הלבנה (הקשור עם ר"ח) חל ביום הרביעי*, וביום הרביעי גופא – קרוב לזמן שבו
28 היתה תליית הלבנה בפעם הראשונה, ביום הרביעי בג' שעות ביום**.

(*) ועד"ז הוא בשאר השנים כשהמולד חל ביום הרביעי. ועד"ר"ה שחל בש"ק – שג"כ כו"כ פעמים, ובכ"ז כו'.
(**) אם הפי' בג' שעות כפשוטו – אז הפי' שנתלו 15 שעות לאחר התחלת המעל"ע (ובחודש אייר שנה זו הוא 7 שעות 12 מינוט 6 חלקים לאחר התחלת המעל"ע). אבל בפי' על קדה"ח להרמב"ם פ"ט ה"ג, שהכוונה דבג"ש הי' השמש נראה ואורו בהיר (אלא שהוא ס"ל דביום ד' נבראו, משא"כ לפרש"י14). ואת"ל לפרש כן גם אליב"י דרש"י, הרי בנוגע ללבנה (שהייתה קודם מיעוטה, אבל – בלילה) ה"ז ג' שעות מהתחלת המעל"ע. והרגע הא' שנתלדה ברקיע – בהתחלת המעל"ע.

- (13) מלאכי ג, ו.
(14) בראשית א, יד.
(15) או"ח סרכ"ט סק"ה (מהלבוש) – אף שיש חולקים ואומרים שיכולים לברך במשך כל היום, כמבואר באחרונים (ראה אנציק' תלמודית ערך ברכת החמה (כרך ד ריש ע' תנה). וש"נ).
(16) בענין זה נזכר גם מפרקי דר"א (המ"ל2).
(17) חולין ס, ריש ע"ב. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, טז.
(18) בראשית שם.
(19) מיכה ז, יח.
(20) ראה או"ח לה"מ (הוצאת תשס"ו) סשע"ו. וש"נ.
(21) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
(22) המוסגר – ממענה כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק.
(23) כאשר ענין זה הוא מצד סיבות אחרות, ולא מצד "כי חפץ חסד".
(24) ראה זח"ג צ, ב. לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך.

- ד. וע"פ פתגם הבעש"ט²⁵ שמכל דבר שיהודי רואה ושומע עליו ללמוד הוראה בעבודת ה' – הרי זה גם בנוגע להאמור לעיל בענין מולד הלבנה.
- ובפרט ע"פ הידוע שיש שייכות מיוחדת ללבנה עם בני"י – ש"מונין ללבנה²⁶, ו"הם עתידים להתחדש כמותה"²⁷, לפי ש"דומין ללבנה"²⁸, דכשם שהלבנה "לית לה מגרמה כלום"¹², כך גם אצל בני"י ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו"²⁹, וכשם שהדברים אמורים בנוגע למלחמת היצר, כן הוא גם בנוגע לכללות הענין דקיום התומ"צ, כדאייתא במדרש³⁰ על הפסוק³¹ "מי הקדימני ואשלם" – הרי בודאי שבענין הקשור עם מולד הלבנה יש הוראה בעבודת בני"י.
- והענין בזה – שכאשר מגיע זמן שבו מתחדשת הלבנה באותו אופן כמו בפעם הראשונה, בהתחלת הבריאה שהיתה מצד "כי חפץ חסד הוא", צריכה גם עבודתו של כל אחד מישראל להיות בחיות חדש, בידעו שיש בכחו לפעול ש"המאורות הגדולים" יהיו באופן ד"כי חפץ חסד", שאז ישנם ב' המעלות: מחד גיסא – דרגא של אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת, ולאידך גיסא – אין זה באופן של "נהמא דכיסופא"³². ועד שענין זה נמשך באופן ד"וספרתם לכם"³³, כפי שמפרש רבינו הזקן (בלקו"ת פ' אמור³⁴) ש"וספרתם" הוא מלשון ספירות ובהירות, היינו, שהענין "מאיר" אצלו.
- ובפשטות – בנוגע לכל עניני העבודה שבמשך חודש אייר (ומזה נמשך גם על כל השנה כולה) – שכיון שהמולד הוא באופן הקרוב למעמד ומצב שהי' בתחלת בריאת העולם, שאז היו כל הענינים מצד "כי חפץ חסד הוא", הנה בנוגע לכל עבודה שנעשית ע"י כל אחד מישראל, יש בכחו להמשיך את כל הענינים עד לבחי' "כי חפץ חסד"; ומובן שמצד זה נעשים כל הענינים בנקל יותר.
- וכל זה מתחיל משבת מברכים החודש, שבו מברכים את החודש בכל ששת הענינים שנמנים בנוסח ברכת החודש, ועד שזוכים שיקויים בפועל היעוד "שהם עתידים להתחדש כמותה", בקרוב ממש ובעגלא דידן.

המשך השיחה נדפס בדבר מלכות לפרשת אמור

(25) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום	(31) איוב מא, ג.
יום" ט אייר).	(32) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד.
(26) סוכה כט, א.	ובכ"מ.
(27) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).	(33) אמור כג, טו.
(28) ראה ב"ר פ"ו, ג. שמור"ד פט"ו, כו.	(34) לה, ב. וראה רד"ה וספרתם שנאמר בעת ההתועדות
(29) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.	(תורת מנחם – התועדות ח"ס ע' 173).
(30) תנחומא אמור ז. ויק"ר פכ"ז, ב.	

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אייר, תשכ"ד

ברוקלין.

מר ציון שי'

שלום וברכה!

בנעימות קורא הנני מפעם לפעם במכתבי הרה"ח רב פעלים אי"א נוי"נ בעל מדות הרח"ש שי' ברוק ע"ד פעולות כ' בעניני יהדות אשר במחנם הטי', כולל ובפרט אודות פעולותיו ועזרתו בעניני הישיבה הקי' אחי תמימים אשר בהנהלת הרח"ש שי' הנ"ל.

ואף ששכר מצוה מצוה, פירוש שהשכר הכי גדול הוא עצם פעולת המצוה, שלכאורה אין מקום לנתינת תודה מבשר ודם, עכ"ז – מחובתי וענג הוא לי להביע תודה על גודל הקורת רוח נוסף על הענין, כנ"ל, דשכר מצוה מצוה.

המשך בעמוד לג

לקוטי-שיחות פרשת אחרי* כרך יז שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

זאת רק שלאחר זמן (לאחר יום הכיפורים) יוצא מכך ¹⁹
ענין טוב, אך ביום הכיפורים עצמו זהו ההיפך מרצון ²⁰
ה'.

כן יש להבין בעצם הענין: כיצד ייתכן שמדבר ²²
בלתי רצוי בכפלים, "הרואה (א) קרי (ב) ביום ²³
הכיפורים" – תצמח תועלת נפלאה – "מובטח לו ²⁴
שהוא בן העולם הבא", ו"מפיש חיי סגי ומסגי"? ²⁵

רש"י מפרש על כך: "ואם עלתה לו שנה – שלא ²⁶
מת, מובטח לו שמעשים טובים יש בידו שהגינו ²⁷
עליו...". ²⁸ לפי זה מוסבר שדבר אחר הגין עליו שלא ²⁹
ינזק, אך מן הנאמר ש"הרואה קרי" זהו סימן? ³⁰
שמובטח..., מובן שיש קשר ביניהם¹⁰, ואינו מובן¹¹: ³¹
כיצד נגרם היתרון הנעלה של "מובטח לו שהוא בן ³²
העולם הבא", ויותר מכך (גם בעולם הזה): מפיש חיי ³³
סגי ומסגי בבנים ובבני בנים?

ב.

בתשובה מאהבה - חוטא נשכר?

בדומה לשאלה זו, תמוה יותר בענין תשובה ³⁴
מאהבה, שעליה נאמר בגמרא¹², ש"זדונות נעשות לו ³⁵
זכויות", וב"חידושי אגדות" עולה התמיהה, שאם כך ³⁶

א.

השאלות על סיום מסכת יומא

1 בסיום מסכת יומא נאמר בגמרא "תנא דבי רבי ²
ישמעאל, הרואה קרי ביום הכיפורים ידאג כל השנה ³
כולה, ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם ⁴
הבא, אמר מפיש חיי סגי ומסגי (=יארין ימים בבנים ⁵
ובבני בנים)".

6 בפשטות יש לומר שהגמרא מביאה מימרות אלו ⁷
כהמשך במשמעותן לנאמר לפניכן "הרואה קרי ביום ⁸
הכיפורים יורד וטובל..."¹. אך צריך להבין: כיצד ⁹
ייתכן שפרק יום הכיפורים – שענינו בכללות הוא ¹⁰
(כשמו)² תשובה³ וכפרה, ובמיוחד כשתוכן המשנה ¹¹
האחרונה והגמרא שלאחריה הוא ענין התשובה – ¹²
יסתיים בגמרא בענין הנוגד⁴ לתשובה וכפרה, באחת ¹³
העבירות החמורות – כשנעשית במזיד – לגבי תשובה ¹⁴
וכפרה⁵, ומן המזיד לומדים על השוגג⁶, שהוא יחסי ¹⁵
למזיד, כפי שגם מובן מהבדלי העונשין (במזיד) ¹⁶
והקרבנות והדומה (בשוגג).

17 אמנם, גם הגמרא ממשיכה, שאדרבה "מובטח לו ¹⁸
שהוא בן העולם הבא... מפיש חיי סגי ומסגי" – אך

(* וסיום מס' יומא.

1) ושמ' בתחלת הע' "כל חייבי טבילות טובלין כו' בעל קרי טובל ²
והולך כו'".

2) וכל מצות "עבודת היום – כלומר כלל כל הקרבנות והודיון ³
המתקנין ביום צום כפור – (הוא) כרי שיופור בהם כל העונות כמו שבא ⁴
בכתוב והיא העבודה הכתובה באחרי מות" (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע מט). ⁵
3) וברמב"ם (הלכות תשובה פ"ב ה"ז): יום הכפורים הוא זמן ⁶
תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל לפיכך ⁷
חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים כו'. ובשערי תשובה ⁸
(לר"י) שער ד' י"ז, דהכתוב (פרשתנו טז, ל) "מכל חטאתיכם לפני ה' ⁹
תטהרו" הוא מ"ע על התשובה ביוהכ"פ. – וראה לקו"ש חכ"ט שיחה ¹⁰
ליוהכ"פ (תשמ"ה) ס"ג.

4) וגם היפך התחלת המסכת (דנעוץ סופן בתחלתן – וכמנהג בעלי ¹
ההדרנים) "שבעת ימים קודם יוהכ"פ מפרישין כה"ג מביתו כו' ומתקנין ²
לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול" – "קרי או שאר טומאה" ³
(פרש"י שם).

5) ראה זח"א סב, א. ריט, ב, ועוד. וראה אגה"ת פ"ד.

6) דגם הוא בעי כפרה (רש"י ריש שבועות ד"ה תולה. וראה אגה"ק ¹
סוסכ"ח. קר"א ד"ה ולהבין פרטי).

7) בפרש"י "סגי ומסגי בבנים ובני בנים שכן הסימן יראה זרע ויארין ¹
ימים" (ישעי' נג, י). ובתוס' "ורמז לדבר יראה זרע יארין ימים". ²
והטעם שבש"ע אדה"ז¹ או"ח סו"ס תרטו כתב רק "מובטח לו

שהוא בן עוה"ב כו' והוא יארין ימים" ולא גם "בנים ובני בנים" – י"ל, ¹
כי הנ"ל הוא מילתא דשייכא בכל אדם, משא"כ בנים ובני בנים שתלוי ²
בגיל השנים וכו'.

או י"ל דתלוי בפ' "יראה זרע" – האם יש ללמוד מזה ב' הענינים: ¹
לפרש"י למדים "יראה זרע" כפשוטו, וגם "יראה זרע" – יראה בנים, ²
מלבד השכר המפורש לאחר זה בכתוב "יארין ימים". משא"כ לתוס' אין ³
לפרש שב"יראה זרע", שהיא הסיבה, נכלל גם השכר המסובב (בנים כו'), ⁴
ולכן מפרש דהשכר בא בהמשך הכתוב "יארין ימים" ו"להעיר משניני ⁵
הלשון: דבפרש"י "יראה זרע ויארין ** ימים" (ולא כבכתוב), ובתוס' ⁶
"יראה זרע יארין ימים". אבל ראה פרש"י לעיל ד"ה עונותיו]: ⁷
ובש"ע כתב רק הפשוט ואליבא דכו"ע.

8) ומסיים "ובן עולם הבא הוא", וכ"ה בש"ע אדה"ז שם דזה ¹
ש"בדאי יש לו זכויות כו'" כתב כטעם ע"ז "שהוא בן עוה"ב". משא"כ ²
בטור שכתוב בהסיום לאחר "יראה זרע ויארין ימים ושודאי יש לו הרבה ³
זכויות כו'". וראה לקמן בפנים ס"י ובהערה 89.

9) ובפרש"י ד"ה עונותיו מחולין – סימן טוב הוא זה כו'. וראה ¹
חדא"ג כאן. אלי' זוטא ללבוש שם סק"ג. ב"ח כאן.

10) אפילו את"ל שהוא רק סימן המבשר את המציאות הנמצאת כבר ¹
ולא הגורם המציאות (ראה צפע"נ להרמב"ם הל' מא"ס רפ"א).

11) ראה פרי"ח לש"ע שם.

12) יומא פו, ב.

(* ובמחבר כתב רק "מובטח לו שהוא בן העוה"ב". ובטור "מובטח לו שהוא בן העוה"ב ויראה זרע ויארין ימים". ומלשוננו "ויראה זרע" משמע שמפרש שיראה בנים. ¹
(** כ"ה בכמה דפוסים, וכ"ה בפרש"י על הרי"ף. משא"כ בע"י ובדפוס ווילנא ליתא הו"א).

ג.

ההבדל בין שני סוגי הטהרה

הדבר יובן לפי ההסבר על סיום מסכת יומא
במשנה²²: "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי
אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים,
שנאמר²³ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.
ואומר²⁴ מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את
הטמאים, אף הקדוש-ברוך-הוא מטהר את ישראל".

רבי עקיבא אומר כאן שני ענינים: (א) "לפני מי
אתם מטהרין", (ב) ומי²⁵ "מטהר אתכם", והוא מצטט
על כך שני פסוקים: (א) "וזרקתי עליכם מים טהורים",
(ב) "מקוה ישראל ה'" – ומסביר הגאון הרוגוצ'ובי²⁶,
שבשני ענינים אלו מתבטא ההבדל שבין שני עניני
הטהרה – הזאה ומקוה, שבהזאה צריכה להיות כוונה
לטהרה²⁷, ואילו טהרה במקוה אינה צריכה כוונה,
מקוה מטהר גם ללא כוונה לטבילה²⁸.

ולפי זה מובן ההבדל בלשון הפסוקים שמצטט רבי
עקיבא: "וזרקתי עליכם מים טהורים", ו"מקוה ישראל
ה'", שאמנם שני הפסוקים מדברים על טהרה על-ידי
הקדוש-ברוך-הוא, אך בכל זאת בפסוק הראשון נאמר
"וזרקתי עליכם..." – הקדוש-ברוך-הוא זורק – פעולת
זריקה, ואילו בפסוק השני אין מוזכרת כלל פעולה
(כוונת הטהרה), כי בסוג זה של טהרה אין הכוונה
הכרחית.

ובדיוק כשם שקיימים שני אופני טהרה מצד
המטהר, ובעניננו – מצד הקדוש-ברוך-הוא, כך קיימים
שני אופנים אלו גם בעבודת התשובה והטהרה של
האדם, והם, כפי שמבארת הגמרא²⁹, שני הסוגים

1 יוצא ש"חוטא נשכר". ומשיב, שכאשר אדם עושה
2 תשובה מאהבה הרי "ודאי דעושה תשובה גמורה
3 ומוסיף במעשיו הטובים יתר מכפי הצורך לגבי אותו
4 עוון והרי אותן מעשים טובים שמוסיף הם נעשים לו
5 כזכיות, וקרא דמייתי (=והפסוק שמביא) מוכיח כן,
6 שנאמר¹³ ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה
7 עליהם חיה...¹⁴, דמשמע משפט צדקה שהוסיף לעשות
8 על תשובתו – עליהם חיה יחיה".

9 אך התירוץ אינו מובן לכאורה, כי מלשון הגמרא
10 "זדונות נעשו לו כזכיות" מובן, שאין מדובר כאן על
11 דבר אחר זולת הזדונות – על תוספת של זכויות בגלל
12 הזדונות, אלא שהזדונות עצמם נהפכים לזכויות¹⁵,
13 ועדיין נשאר הקושי כיצד ייתכן שחוטא נשכר?

14 אמנם, לכאורה ניתן לומר, שלכך מתכוונת
15 הגמרא¹⁶ באמרה "זדונות נעשו לו כזכיות": כיון
16 שהתוספת במעשים טובים באה מכך שהאדם השתנה
17 על-ידי התשובה על הזדונות, ואם כך ה"זדונות" גרמו
18 לתשובה מאהבה וזכויות.

19 כפי שמוצאים לגבי שטר¹⁷, שאמנם כל שטר רגיל
20 הוא בחזקת כשרות, אך כאשר היה ערעור על שטר
21 ועקב כך קיימו אותו בבית דין, הוא בעל תוקף יותר
22 משטר רגיל שלא היה עליו ערעור¹⁸. ויוצא, שהערעור
23 גרם ליתר תוקף של השטר¹⁹.

24 אך אין די בכך, כי הערעור גורם עילוי רק בשטר,
25 וכך בעניננו, ה"זדונות" גורמים התעלות רק בגברא
26 (באדם) העושה תשובה²⁰, אך מן הביטוי "זדונות
27 נעשו לו כזכויות" מובן, שגם החפצא, הזדונות
28 עצמם, הופכים לזכויות²¹.

(13) יחזקאל לג, יט.

(14) כן הובא בחדא"ג (ובגמרא תיבת "חיי" הוא בחצע"ג). אבל
בכתוב הנ"ל "הוא יחיי", וראה פסוק טז. ושם יח, כדכח. כפות תמרים
ליומא שם.

(15) והל' "כזכיות" (בכ"ף הדמיון) – ראה לקמן הערה 48.

(16) אבל ראה פרש"י שם ד"ה "עליהם (חיי) יחיי", על כל מה שעשה
ואף על העבירות".

(17) ראה טושי"ע חו"מ ר"ס מז.

(18) ולהעיר מהדיעה וההסברה בטור ושו"ע שם (ס"ז) סמ"ע שם
(סקכ"ב) דמקיימין שטר רק משטר שקרא עליו ערעור והוחזק, דאז
דקדקו בקיומו, אבל לא משטר שקיימוהו בלא ערעור.

(19) להעיר מלקו"ד חלק ג' ע' 780 דע"פ הלכה נמצא "אז די
סטאריקייט פון דעם שטר הייבט זיך אן פון דער צייט פון דעם ערעור
(=שתוקף השטר מתחיל מזמן הערעור)".

(20) וכן הוא לפי ביאור הכפות תמרים שם. וע"ד מ"ש הרמב"ם

דלקמן הערה 49.

(21) וראה נתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב התשובה פ"ב. של"ה כת,
סע"א ואילך (בהגה"ה). ובכ"מ. לקו"ש חכ"ז ע' 110 ואילך.

(22) פה, ב.

(23) יחזקאל לו, כה.

(24) ירמ' יז, יג. וראה לעיל ע' 177 הערה 36.

(25) במשנה לפנינו בש"ס ובמשניות "מי". אבל בירושלמי, רי"ף וע"י
כאן – "ומי". וראה שינוי נוסחאות במשניות כאן.

(26) צפצפ"ג לרמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ב.

(27) ראה פרה פ"ב מ"ב. רמב"ם הלכות פרה פ"י ה"ז. וראה
בהמצויין בצפצפ"ג שם.

(28) ורק מעלה עשו בתרומה וקדשים שצריך כוונה (ראה חגיגה יח,
ב ואילך. רמב"ם הלכות מקואות פ"א ה"ח).

(29) פו, סע"א.

מתחילתו" עדיין אינה שיא השלמות בתשובה מאהבה.
שיא השלמות בתשובה מאהבה הוא כאשר "זדונות
נעשות לו כזכויות", שלא זו בלבד שה"זדונות"
נעקרים, אלא הם נהפכים "כזכויות".

באהבה ישנן דרגות רבות, ובאופן כללי: בכל
לבבך, בכל נפשך, בכל מאדך – וממילא יש דרגות
רבות בתשובה הנגרמת על-ידך.

וכיון שמעלת התשובה מאהבה היא היותה בכוונה,
כדלעיל, מובן שהכוונה בדרגה הנעלית של תשובה
מאהבה היא מושלמת כל-כך, עד שאפשר לומר
שהכוונה בדרגה הנמוכה יותר, שבה "נעקר עונו
מתחילתו", אינה נקראת כלל כוונה.³⁷

כמאמר חז"ל³⁸ שבאהבה של "בכל לבבכם ובכל
נפשכם" – ללא "בכל מאדכם" – נקראים "אין עושין
רצונו של מקום".

באופן כללי מוסבר הדבר בלשונו של הגאון
הרוגוטשובי "להעביר החטא לא בעי כוונה, ולתקן
החטא בעי כוונה".

מעין הוכחה לכך שהבדל זה קיים גם בתשובה
מאהבה עצמה, אפשר ללמוד מהלכה פסוקה:

נאמר בגמרא³⁹, שהמקדש אשה "על-מנת שאני
צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא יהיה תשובה
בדעתו". ושואלים על-כך: ממה נפשך – אם מדובר
כאן על תשובה מיראה, הרי לא קויים התנאי, כי
על-ידי תשובה מיראה אינו נעשה צדיק, כי "מקצת
שמו עליו". ואם מדובר בתשובה מאהבה, גם אז אין
היא צריכה להיות מקודשת, כי בעל-תשובה הוא נעלה
מצדיק, כמאמר חז"ל⁴⁰ במקום שבעלי תשובה עומדין
אין צדיקים גמורים יכולין⁴¹ לעמוד⁴², וההלכה היא

הכלליים של תשובה: תשובה מיראה (ועל-ידי יסורין)
ותשובה מאהבה. תשובה מאהבה באה בכוונה וברצון
אמיתי לשוב אל ה' ולתקן..., ואילו בתשובה מיראה
(ועל-אחת-כמה-וכמה על-ידי יסורין) כוונתו של האדם
היא להינצל מן העונש וממילא הוא מתחרט על מעשיו
וכו'.

וההבדל שבתוצאתם מבואר בגמרא, שבתשובה
מיראה נאמר בתורה³⁰ "ארפא משובתם", כפי שמפרש
רש"י³¹ "כבעל מום שנתרפא, שמקצת שמו עליו";
ואילו בתשובה מאהבה "נעקר עונו מתחילתו"³².

והבדל זה הוא משמעותי גם להלכה: כאשר אדם
מקדש אשה בתנאי שאין לה עבירות – הרי אם היא
עשתה לאחר מכן תשובה מיראה על העבירות שהיו
לה³³, אין היא מקודשת, כי העבירות שהיו לה בשעת
הקידושין לא נעקרו³⁴. אך אם היא עשתה תשובה
מאהבה, הרי היא מקודשת, כי עבירותיה נעקרו מלפני
כך, ולכן לא היו לה עבירות גם בשעת הקידושין. וכפי
שמבדילה הגמרא³⁵ לגבי נדרים ומומים: "הלכה אצל
חכם והתירה (את הנדרים) מקודשת, אצל רופא וריפא
אותה – אינה מקודשת", כי "חכם עוקר את הנדר
מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא".

ד.

ההבדל בין הדרגות השונות בתשובה מאהבה עצמה

הבדל זה שבין תשובה מיראה לבין תשובה
מאהבה בכלל – שבתשובה מאהבה הכוונה היא לשוב,
ולא כך בתשובה מיראה – קיים ביתר פרטיות בין
אופניה השונים על התשובה מאהבה³⁶ עצמה:

הדרגה שעל-ידי תשובה מאהבה "נעקר עונו

(30) הושע יד, ה.

(31) ד"ה וכתוב ארפא.

(32) פרש"י ד"ה כאן מאהבה.

(33) בצפנ"ש שם (בסופו) מחלק "דיש נ"מ בין ג' תשובות א' מאהבה
היה כמו חכם עוקר, והב' מיראה דהיא כמו מכה ורפואה, אך הרפואה
באה קודם המכה וחייילן ובטלין כו' והג' ע"י יסורין דזה הוי מכאן
ולהבא". וע"ז מביא הך דכתובות לקמן. והוא ע"פ מאמר ר"י יומא שם
דלכמה ג' ופירושים מחלקם בג' – ראה חז"ל דק"ס שם. ובפרש"י
שם אינו מחלקם בג'. ובמאמר ר"ח לפנ"ז גבי תשובה מיראה כ': "מכאן
ואילן כו'" (כנ"ל בפנים).

(34) כן צריך לפרש ע"פ פרש"י כתובות (עד, ב) דלקמן בפנים ד"ה
מכאן ולהבא, משא"כ לפי התוס' שם ד"ה חכם. אבל גם לפי התוס' "שאף
עתה לאחר שנתרפאת היא נמאסת בעיני כשזכור שהיו בה כו'". יש לפרש
בנרוד"ד (ע"פ פרש"י הנ"ל) כיון שבתשובה מיראה "מקצת שמו עליו".

(35) כתובות עד, רע"ב.

(36) ראה המפרש לרמב"ם רפ"ב מהלכות יסוה"ת ב' מדריות באהבת
ה'. ובארוכה של"ה מאמר עש"מ (מו, ב ואילך).

(37) וע"ד חגיגה (יח, ב): טבל לחולין הוחזק לחולין אסור למעשר
(פרש"י שם "הוחזק – לשון כוונה") כו' טבל לקודש הוחזק לקודש אסור
לחטאת כו' בגדי קודש מדרס לחטאת.

(38) ברכות לה, ב. חז"ל שם. לקו"ת שלח מב, ג. ועוד.

(39) קדושין מט, ב.

(40) דעת ר"א ברכות לד, ב. וכ"פ הרמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(41) בגמרא הגירסא אינם עומדין. אבל ברמב"ם שם "אין צ"ג יכולין
לעמוד בו" (וכ"פ בדק"ס שם מ"גלין"). ובכ"מ בדא"ח "צ"ג אין יכולין
לעמוד (שם)".

(42) ראה של"ה (לו, א) דזה שנאמר בגמרא שם ו"פליגי" ר"ל הם
מחולקים כל אחד מדבר בענין בפ"ע כו' צדיק גמור עדיף מבע"ת כשהוא
מיראה, ובע"ת עדיף מצדיק גמור כשהוא שב מאהבה, וראה הערה
בסה"מ תש"ט ע' 183. לקו"ת ח"ד ע' 361 ואילך.

ה.

התעלות הגברא והחפצא

את הענין של שלמות האהבה והכוונה, וכיצד
נהפכים הזדונות לזכויות, מסביר אדמו"ר הזקן
בתניא⁵⁰, שמאכלות אסורות והדומה הם "אסורים"
וקשורים בידי החיצוניים לעולם ואין עולים משם... עד
שיעשה⁵¹ תשובה גדולה כל-כך שזדונות נעשו לו
זכויות ממש שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא
מאהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו ית'
וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וציה להיות כי עד הנה
היתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא־אחרא
ורחוקה מאור פני ה' בתכלית ולזאת צמאה נפשו ביתר
עוז מצמאון נפשות הצדיקים כמאמרם ז"ל במקום
שבועלי תשובה עומדים... ועל תשובה מאהבה רבה זו
אמרו שזדונות נעשו לו זכויות הואיל ועל־ידי־זה בא
לאהבה רבה זו".

וכאן הוא אומר את שני הענינים: ההתעלות של
הגברא – הזדונות גורמים לכך ש"צמאה נפשו ביתר עוז
מצמאון נפשות הצדיקים", ושינוי החפצא שנגרם
לזדונות "הואיל ועל־ידי־זה בא לאהבה רבה...".

ההסבר לכך בדרך ההלכה הוא:
לגבי ההכשרה וההכנה לפעולה מסויימת מוצאים
מספר הבדלי דינים ודרגות שונות בחשיבות ההכנה
ויחסה לפעולה⁵².

לדוגמא – מכשירי מצוה, כיון שאי־אפשר לקיים
בלעדיהם את המצוה הרי הם מקבלים חשיבות
לעצמם. ולדעת רבי אליעזר⁵³ "כורתיים עצים לעשות

1 שגם כאשר "הטעה לשבח"⁴³ (אם לשבח יוחסין,
2 באמרו שהוא מיוחס פחות מכפי שהוא באמת⁴⁴, או
3 לשבח ממון, "על־מנת שאני עני ונמצא עשיר") אינה
4 מקודשת⁴⁵.

5 והתירוץ הוא "שמא הרהר (מאהבה) תשובה" כזו,
6 שהיא גורמת רק לכך ש"נעקר עונו מתחילתו", אך לא
7 שזדונות נעשו לו זכויות, שרק על דרגה זו נאמר
8 "במקום שבועלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים
9 יכולין לעמוד".

10 ויותר מכך אפשר לומר: כאשר החשש הוא
11 ש"הרהר תשובה" בשעתא חדא ורגעא חדא, לא ייתכן
12 שהיתה כוונה מושלמת. ולכן אין התשובה גורמת
13 להפיכת הזדונות לזכויות, ולהיותו נעלה יותר
14 מצדיק⁴⁶.

15 ההסבר לכך הוא⁴⁷: מעלתו של בעל־תשובה על־
16 פני צדיק גמור שלא חטא מעולם, אינה רק מפני
17 היתרון בכמות – שבנוסף לזכויותיו בצד עצמו, יש
18 לבעל־תשובה גם את הזכויות שנעשו מהזדונות – אלא
19 גם (ובעיקר) מפני היתרון באיכות: "זדונות נעשות לו
20 זכויות", זכויות באיכות שונה. ולכן "במקום שבועלי
21 תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד": אף
22 אם יהיו לצדיק הגמור זכויות רבות ככל האפשר
23 על־ידי עבודתו הנעלית, אין ביכולתו להגיע לעבודה
24 החדשה, לאיכות שונה⁴⁸ של הזכויות⁴⁹. לכך אפשר
25 להגיע רק על־ידי תשובה רבה הנובעת משלמות
26 האהבה כדלעיל, וממילא – שלמות הכוונה (כדלהלן),
27 שהיא גורמת לתיקון החטא, ולהפיכת הזדונות עצמם
28 לזכויות.

(43) קדושין מח, ב (במשנה). מט, א.

(44) בגמרא שם "מחלוקת (ר"ש ורבנן במשנה) בשבח ממון אבל
בשבח יוחסין דברי הכל אינה מקודשת", ובגדול"ד דומה לכאורה לשבח
יוחסין (אף דהטעם דמתגאה עלי' (פרש"י שם ד"ה אבל) לא שייכא
(הכא).

(45) ועפ"ז צע"ק מה שהביא במועדים להלכה להרש"י שי' [ז"ל] וזין
(ע' סח) בשם הראגזובי מקור להכרעת הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז
ה"ד) דבע"ת גדולים מצדיקים מהא דקדושין הנ"ל – שהרי ע"פ הנ"ל
את"ל דבע"ת גדול אינה מקודשת. וראה לקוטי ביאורים (לתניא) ח"א ע'
עז. לקו"ש ח"ד שם ע' 363.

(46) הכרח גמור אינו – כי יש לדחות דבגמרא שם אינו נוגע אמיתית
הדרגא דצדיק ובע"ת כ"א מה שנקרא צדיק בל' בנ"א (ראה לקו"ב שם.
לקו"ש ח"ד שם).

(47) ראה דרמ"צ קצא, א ואילך.

(48) ועפ"ז אולי יל"פ הל' "זכויות" – שהכ"ף הדמיון הוא (לא
לגריעותא כ"א) למעליותא, כי "זדונות" הנעשות "זכויות" הם למעלה
מזכויות מצ"ע (ראה דרמ"צ שם) והם רק "זכויות".

(49) אבל ברמב"ם הלכות תשובה שם: "כאילו לא חטא מעולם, ולא
עוד אלא ששכרו הרבה כו' אמרו חכמים במקום שבע"ת עומדין כו'
כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן טובשין
יצרם יותר מהם". ומשמע שהמעלה הוא מצד הגברא דבע"ת עצמו, ולא
מצד החפצא שיש לו גם זדונות זכויות.

(50) פ"ז.

(51) שאז עולים המאכלות אסורות וכי' עצמן – וכנ"ל בפנים סוס"ב.

(52) להעיר מלקו"ש ח"ב ע' 196 ואילך. וראה גם לקמן ע' 252
ואילך.

(53) שבת קל, א.

ביותר של תשובה מאהבה אפשר להגיע (כדלעיל 25
בתניא) רק על-ידי הזדונות הקודמים, ובאמצעותם גם 26
קיום המצוות שלו אחר-כך (זכויות) הוא באופן נעלה 27
יותר, לכן מתעלים הזדונות עצמם ונהפכים לזכויות – 28
כמכשירי מצוה. 29

ו.

אין עניננו דומה לענין מכשירי מצוה

אך, לכאורה, אין די בכך, כי: 30

(א) מכשירי המצוה עצמם אינם נהפכים למצוה, הם 31
נשארים מכשירין אפילו לדעת רבי אליעזר. 32

גם לדעת הירושלמי, שעל עשיית סוכה ולולב 33
מברכים "אשר... וציונו...", עדיין זוהי מצות עשיית 34
סוכה ולא המצוה של "בסוכות תשבון". וכן – הולכת 35
הדם למזבח אינה עבודה תמה. (ב) ועיקר: בכל האמור 36
לעיל ההכנה דומה ושייכת ממש למצוה זו עצמה, 37
הכנת סוכה ולולב וכדומה, הולכת הדם למזבח – ואילו 38
בעניננו נעשתה כאן פעולה הנוגדת לענין הזכויות, 39
ומצד שני מחשיבים זאת כ"זכויות". 40

הקושי אף מתחזק כאשר רואים שאפילו כאשר 41
מכשירי המצוה ופעולות ההכנה הן רשות, כחרישה 42
וזריעה וכו' וכל הפעולות של "ואספת דגןך ותירושך 43
ויצהרך", הרי למרות שבלעדיהן אי-אפשר לקיים את 44
המצוות התלויות בהן, כגון תרומות ומעשרות וכדומה, 45
בכל זאת אין להם חשיבות של מצוה, ואפילו לא 46

1 פחמים לעשות ברזל" לצורך איזמל למילה בשבת,
2 לדעתו (רוב) מכשירי המצוה דוחין את השבת⁵⁴.

3 מעבר לכך מוצאים לדעת הירושלמי⁵⁵ לגבי ההכנה
4 וההכשרה למצות סוכה, לולב וכדומה, ש"העושה סוכה
5 לעצמו אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וציונו
6 לעשות⁵⁶ סוכה... העושה לולב לעצמו אומר ברוך אשר
7 קדשנו במצוותיו וציונו לעשות לולב..."⁵⁷, וכך לגבי
8 מזוזה, תפילין, ציצית וכדומה⁵⁸.

9 בפשטות, ההסבר לכך הוא: כיון שהתורה הורתה
10 לקיים מצוה מסויימת, שניתנת לקיום רק על-ידי
11 פעולה מסויימת של הכנה⁵⁹, אפשר לומר שגם זה
12 נכלל במצווה⁶⁰, או: שהפעולה עצמה מקבלת חשיבות
13 מעין המצוה (ולדעת הירושלמי – במצות סוכה וכו'
14 היא נעשית גם-כן מצוה).

15 דרגה גבוהה עוד יותר בהכשרה למצוות מוצאים
16 בעבודת המקדש – ובמיוחד בהולכת הדם למזבח,
17 שההלכה היא⁶¹ שההולכה עצמה היא בעלת חשיבות
18 כעבודה ממש⁶², עד אשר "מחשבה פוסלת בה"⁶³.

19 ובאופן כללי זוהי עבודה מעין הכשרה, עבודה
20 שאינה תמה⁶⁴: חלים עליה הדינים של עבודה, אך אין
21 זו "עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר", כי יש
22 אחריה עבודה, ולכן אין זר חייב מיתה כאשר הוא
23 עושה עבודה זו.

24 בדומה לכך מובן בעניננו: כיון שלאופן הנעלה

(54) שם קלא, א.

(55) ברכות פ"ח, ט.

(56) החידוש בזה על דעת ר"א הנ"ל במכשירין, דלר"א הרי חשיבות המצוה שמצונו יש בהם הוא רק בזה שדוחה שבת, ונשארו בגדר מכשירין, משא"כ להירושלמי שמברך וציונו. ואף שבסוכה י"ל דמין על מה שנאמר חג הסוכות תעשה (ראה טז, יג) הרי בלולב לא נאמר זה. וראה לקמן הערה 57.

(57) וגם להבבלי דאינו מברך בשעת עשייתו (סוכה מו, א. מנחות מב, ב. ראה תוד"ה ואלו שם (ובכ"מ בראשונים) "וחולק על הש"ס שלנו") י"ל שזהו רק בנוגע לברכה אבל גם לש"ס דילן הוי מצוה – ראה מנחות שם "וכל מצוה דעשייתה לאו גמור מצוה כגון תפלין כו'" (וראה שם ע"א). ובכ"מ ה"ל ברכות פ"א ה"ח "כל מצוה שיש אחר עשייתה ציונו אחר כו' כגון העושה סוכה או לולב או שופר או ציצית או תפלין או מזוזה, ובש"ע אדה"ז סי' תרמ"א ס"א בסוכה: "לפי שעשייתה אינה גמור המצוה שעיקר המצוה כו'" (וראה ט"ז שם). ובס"י תרכ"ה (מרמ"א ומג"א שם): "ומצוה לתקן הסוכה ולבנותה כולה כו' מצוה הבאה לידו כו'". וראה מכות ה, א. ובפרש"י ד"ה השתא. ולהעיר מלשון הגמרא (כתובות פו, סע"א) "אבל במצות עשה" כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה כו'". וראה הערה הבאה.

(58) אף שממצוות הנ"ל רק בסוכה ובציצית נאמר תעשה (ראה טז, יג. שלח טו, לח. תצא כב, יב. ראה סוכה יא, ואילך. מנחות שם.

(ובכ"מ) – ראה לקו"ש ח"ב ע' 214. וראה ר"ח סוכה שם, ב: קציצתן זו היא עשייתן.. לקיטתו זו היא עשייתו. ולהעיר משינוי לשון הרמב"ם בסהמ"צ: בחפלין (מ"ע י"ב יג): "שצונו להניח כו'"; בציצית (מ"ע יד) "שצונו לעשות ציצית כו'". במזוזה (מ"ע טו) "לעשות מזוזה כו'". (* ובטור יו"ד ר"ס רפה מ"ע לכתוב כו' אבל בסוכה (מ"ע קסח) "לישב בסוכה כו'". בלולב (מ"ע קסט) "ליטול לולב כו'". וראה הלשון בהוצאת קאפאח במצוות הנ"ל.

(59) להעיר מאו"ז ח"א סי' תקפג "וסברת תלמוד ירושלמי כו'".
(60) להעיר מצפ"ע על הרמב"ם ה'ל שבועות פ"ה הט"ו.
(61) זבחים יג, א במשנה (ת"ק ור"א). רמב"ם הלכות פסוה"מ פ"ג ה"ד.

(62) ראה צפ"ע עה"ת ר"פ מסעי. מהדו"ת נא, ג. ובכ"מ.
(63) וגם לר"ש (בזבחים שם) ד"מכשיר בהילוך" כי ס"ל "אפשר בלא הילוך" אבל במקום שההכשר מצוה כו' מוכרח, י"ל שגם ר"ש מודה דנעשה כגדר מצוה כו'.

במנין המצות בתחלת היד "לקבוע מזוזה". ועד"ז בהכותרת לה' תפלין ומזוזה כו'. ובהלכות מזוזה פ"ה ה"ז "שקביעתה זו היא המצוה". ולהעיר משו"ע אדה"ז (או"ח סכ"ה סי"א): "כיוון בהנחת תפלין שצונו הקב"ה לכתוב כו'". וראה ביאור הרי"ף פערלא לרס"ג (ח"ג) מילואים ואכ"מ.

(64) יומא כד, א ואילך. ובפרש"י שם.

וזאת רק כאשר קיימת שלמות האהבה והכוונה, 26
שאו נעשים הזדונות (עקב האהבה והכוונה) חלק 27
מעבודת התשובה, ולכן הם כזכיות. אך אם הם אינם 28
בשלומות, למרות שעושים תשובה מאהבה, אז אין 29
הזדונות נעשים כזכיות, אלא רק "נעקר עונו 30
מתחתו" 71.

ח.

דוגמאות לנאמר לעיל

להלן דוגמאות לאמור לעיל – לפחות מעין האמור 32
לעיל – בקצרה: 33
מכשירי מצוה באותו ענין של המצוה, והם נהפכים 34
למצוה: 35
סוג של חינוך: קרבנות ועבודות ימי המילואים 36
(החינוך 72). מנחת חינוך של כהנים. חינוך האב את בנו 37
לתלמוד תורה, שהוא מן התורה 73, ועוד. 38
קיום המצוות בגלות – לפי הנאמר ב"ספרי" 74 על 39
הפסוק "ואבתם... ושמתם את דברי...": "אף-על-פי 40
שאני מגלה אתכם... היו מצוינים במצוות שכשאתם 41
חוזרים לא יהיו לכם חדשים" 75. ועוד. 42
מעין זדונות נעשו לו כזכיות במצוות עצמן: שער 43
המשלח ופרה אדומה (ועגלה ערופה) – שדוקא 44
העבודה 76 בחוץ נעשית עבודה המכפרת (חטאת קריא 45
רחמנא 77) בדיוק כקרבנות שעבודתם בפנים, ואף יותר 46
מכך 78. 47
בדומה לזה – פרו של אליהו בהר הכרמל (בהוראת 48
שעה). ועוד. 49

1 מכשירי מצוה 65. ויש לומר שהטעם לכך הוא כיון
2 שלדעת רבי שמעון בר יוחאי 66 אין זה רצוי: "אפשר
3 אדם חורש... וזורע... תורה מה תהא עליה". ולכן
4 לדעת רבנן אין זה נכלל בסוג הרצוי – מכשירי מצוה
5 וכדומה.

ז.

התשובה - הענין הכללי שבמצוות

6 ההסבר לכך בקצרה הוא:
7 בכל מצוה קיים הענין הכללי והשווה בכל המצוות,
8 כלשון חז"ל "עושה רצונו של מקום", "אמרתי ונעשה
9 רצוני" (וההיפך בכל עבירה – "עובר רצונו של
10 מקום"), והענינים הפרטיים שלה: מילת הערלה,
11 בסוכות תשבו וכו'.
12 בכל הענינים הפרטיים דלעיל ההכנה נעשית בחפץ
13 או בקשר לחפץ שבו מקיימת המצוה, אך אין היא חלק
14 או פרט של המצוה עצמה: הכנת האיזמל למילה אינו
15 חלק מכירת הערלה, עשיית סוכה ולולב אינה חלק
16 של בסוכות תשבו..., הולכת הדם אינה חלק מן
17 הזריקה.
18 ענינה של התשובה בכלל, כלשון הרמב"ם 67, הוא:
19 "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו
20 ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד" 68 שנאמר
21 יעזוב רשע דרכו... 69. כלומר, היא באותו סוג, ואף
22 יתר על כן: באותו "מקום", של הענין הכללי שבמצוות
23 (ובעבירות): החלטה ברצון ו"יגמור בלבו". וכיון
24 שהתשובה מאהבה בצמאון גדול כל-כך נגרמה על-ידי
25 הזדונות, לכן נהפכים הזדונות עצמם לזכיות 70.

(65) להעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 75.

(66) ברכות לה, ב.

(67) הלכות תשובה פ"ב ה"ב.

(68) ואף שצ"ל והשיב את הגזילה וכו' – הרי אפילו רשע גמור ובזמן
בביהמ"ק ה' קיים – תומו" כשהרהר תשובה נעשה צד"ג, כמפורש
בקידושין שם. ראה חלקת מחוקק לשו"ע אה"ע סל"ח ס"ק מד, ב"ש שם
סקנ"ה. וראה לקמן ע' 211 ואילך.

(69) וממשיך "וכן יתנחם על שעבר כו'", וראה אגה"ת פ"א, ובלקו"ב
לשם (אגה"ת עם ליקוט פירושים כו' (קה"ת) ע' טז ואילך. ע' סו ואילך).

(70) ולפ"ז י"ל שהוא ע"ד מ"ש הר"ן (רפ"ב דקדושין) "דאע"ג
דאשה אינה מצווה בפר' ורבי' מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא חסידה
לבעלה לקיים מצוותיו, ונתבאר בזה (ראה לקו"ש ח"ד ע' 41 ואילך.
וראה לקמן ע' 252) כיון שא"פ בלעדה – שזהו גדר המצוה, לכן יש
לה מצוה (י רבה דפו"ר).

(71) והיינו כי בתשובה מאהבה (דוקא, משא"כ בתשובה מיראה)
נתגלה עצם מהותו, שהוא טוב וקדושה ומצד זה מתבטלת מציאות

הזדונות (למפרע) לגמרי – ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 58
ואילך (והערה 46). וע"ז אי"צ כוונה בשלימות. משא"כ הנ"ל בתניא.

(72) ראה פרש"י תצוה כח, מא. צו ז, לו.

(73) הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתן. ושו"נ.

(74) לעקב יא, יז. הובא בפרש"י שם.

(75) וע"פ המבואר בפנים – מתורצת הקושיא המפורסמת שהרי
המדובר במצוות שאינן תלויות בארץ. וראה רמב"ן אחרי יח, כה.

(76) להעיר ממרז"ל דחיתו זוהי שחיתו (יומא סד, א. וראה צפע"נ:
הל' תשובה פ"ח ה"ד. הל' כלאים בסופו (כד, ד). שו"ת דווינסק ח"ב סי'
לג. לסנהדרין קיא, ב. (רא, א)). ועפ"י המבואר בצפע"נ שם מוכן דבשעיר
המשלח בא ענין דזדונות נעשו לו כזכיות בנוגע לכל ישראל – כל
עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם" (פרשתנו טז, כא).

(77) ע"ז כג, ב.

(78) ראה בכ"ז – אגה"ק סכ"ח. סהמ"צ להצ"צ מצות עגלה ערופה.
– וסיבת היתרון אשר בזה, ראה דרושי ביאור ענין הנסיונות (עה"פ כי
מנסה לקו"ת דברים יט, א ואילך. ועוד), סהמ"צ להצ"צ בסופו (קהפ,
ב ואילך)).

32 וכאשר קיימת אצלו עבודת התשובה בשלמות –
33 "ידאג כל השנה", אין לו תוספת רק בעבודה הרוחנית,
34 אלא גם בגשמיות – "מפיש חיי", יותר מכפי שנקבע
35 לו מצד שורש נשמתו וסדר העבודה הרגיל.

י.

ההסבר לקשר בין סיום המסכת לתוכנה

36 לפי זה מובן מדוע מסתיימים פרק יום הכיפורים
37 ומסכת יומא במאמר "הרואה קרי ביום הכיפורים",
38 ומובן הקשר שבין המשנה לסוגיה שלפניה:

39 במשנה מדבר רבי עקיבא על שני עניני הטהרה
40 על-ידי הקדוש-ברוך-הוא: הזאה וטבילה. שהזאה בעי
41 כוונה, וטבילה לא בעי כוונה. ולאחר-מכן ממשיכה
42 הגמרא בענין ומסבירה את ההבדל שבין שני אופני
43 התשובה של האדם:

44 תשובה מיראה ותשובה מאהבה, שתשובה מיראה
45 היא ללא כוונה מושלמת, לעומת תשובה מאהבה.
46 וביתר פרטיות: שני הסוגים שבתשובה מאהבה עצמה,
47 האופן שבו "נעקר עונו מתחלתו" והוא נעשה צדיק,
48 שלכך די אפילו בהרהור תשובה ברגעא חדא בלי
49 כוונה מושלמת, בדומה לענין הטבילה, ולאחר מכן
50 הדרגה הנעלית יותר של תשובה, המביאה לכך
51 ש"זדונות נעשות לו כזכויות" – וזאת רק על ידי
52 שלמות הכוונה בדומה לענין ההזאה, כפי שהוסבר
53 לעיל בהרחבה.

54 וגם הסוגיה על התשובה בגמרא מסיימת בשני
55 ענינים: (א) "מובטח לו שהוא בן העולם הבא". כלומר,
56 לא נוסף לו ענין חדש, אלא "מעשים טובים יש בידו",
57 בדומה ל"נעקר עונו מתחלתו", וכפי שאומר רש"י⁸²
58 "יש לדעת שצדיק גמור הוא". כי אמנם היה כאן ענין
59 של "ידאג כל השנה" – תשובה בכוונה, אך לא כוונה
60 מושלמת. (ב) "מפיש חיי סגי ומסגי": לא זו בלבד
61 שראיית הקרי ביום הכיפורים אינה חסרון ועונש ח"ו,
62 אלא אדרבה, נוסף בו יתרון של "מפיש חיי", בדומה

1 יותר מכך – מאמר חז"ל: "מיניה וביה אבא לשדי
2 ביה נרגא"⁷⁹. (=מהיער עצמו נלקח "בית היד" לגרזן
3 לקצוץ את היער).

4 הכלל הגדול בתורה – פיקוח נפש (אפילו) על-ידי
5 כל⁸⁰ עבירות שבתורה חוץ הפכו – שלש דיהרג (אף
6 דהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא⁸¹) ואל
7 יעבור, ועוד.

8 ויש להאריך בכל זה, ואין כאן מקומו.

ט.

ההסבר למאמר "הרואה.. ידאג כל השנה"

9 לפי זה מובן סיום המסכת: "הרואה קרי ביום
10 הכיפורים ידאג כל השנה כולה, ואם עלתה לו מובטח
11 לו שהוא בן העולם הבא...". כדי להבין זאת יש
12 להקדים ולהסביר את הדיוק בלשון "ידאג כל השנה",
13 ולא כביטוי הנפוץ: "סימן רע לו".

14 ההסבר לכך הוא: משמעות הענין של "ידאג כל
15 השנה" היא עבודת התשובה⁸², כי דאגתו אינה כל-כך
16 מחששו שלא יוציא את שנתו, אלא על-כך ש"ראה
17 קרי", כפי שאומר רש"י⁸³ "שמא לא קיבלו תעניתו
18 והשביעוהו במה שבידם להשביעו כעבד המוזג כוס
19 לרבו ושפך לו קיתון על פניו", וכפי שמוסיף אדמו"ר
20 הזקן⁸⁴ – "כלומר אי-אפשר בשימושך". ודאגה
21 והתבוננות זו מביאות אותו לאופן עבודה נעלה יותר
22 מכפי שעבד לפני-כן.

23 במילים אחרות: כיון שהענין של "רואה קרי ביום
24 הכיפורים" היה אצלו "לא במתכוין"⁸⁵, שהרי ביום
25 הכיפורים מתענים בחמשה עינויים ואין מהרהרים
26 בעבירה⁸⁶, וזוהי הוכחה לכך שזה לא הגיע אליו מצד
27 היצר הרע אלא בהשגחה עליונה, וכיון ש"מפי עליון
28 לא תצא הרעות"⁸⁷, צריך לומר שהכוונה בכך היתה
29 להביאו לאופן נעלה יותר בעבודה, לעבודת התשובה
30 שבדרך העבודה הרגילה של הצדיק הוא לא היה יכול
31 להגיע אליה (כנאמר לעיל בתניא).

(82) להעיר מאלף למטה למטה אפרים סי' תרטו סק"ג. חכמת שלמה
(למהרש"ק) שם בפ"י דברי הלבוש.

(83) ד"ה ידאג.

(84) בשו"ע שם. וראה מג"א שם סק"ב.

(85) פרש"י שם ד"ה הרואה.

(86) להעיר מעין יעקב לע"י כאן. ובא"ז ללבוש שם סק"ב בשם
שבלי לקט דוקא אם לא הרהר. וראה שו"ת צ"צ שער המילואים סי' סב.

(87) איכה ג, לח.

(88) ד"ה תדע.

(79) סנהדרין לט, ב. וראה תניא רפ"א. ולהעיר מרמב"ם הל' דעות
פ"ב ה"ב.

(80) סנהדרין עד, א.

(81) מהר"ט לכתובות קג, ב. שבת מוסר פ"כ. מלחמות היהודים ג,
ה. יוסיפון פ"א. חז"ל בטחון ד'. פנ"י לב"מ נט, א. יעב"ץ לכתובות
קג, ב. תשובה מאהבה ח"ג תט. שו"ת יודא יעלה יו"ד שנה. הגהות נטנון
ליו"ד שמה. שו"ת אבן יקרה יו"ד נו. רמתים צופים לתדב"א רפ"ד ע'
163. שו"ת בשמים ראש שמה"ה. חת"ס יו"ד שכו. ירוש' סנה' פ"י ה"ב
ובקה"ע. מדרש תהלים קכ, ד. וראה תו"ש נח (ט, ה) סק"א).

- 1 ל"זדונות נעשות לו כזכויות", דבר המגיע על ידי
2 שלמות הכוונה⁸⁹.
3 והחידוש בסיום לעומת הסוגיה הקודמת (אודות
4 שתי הדרגות של תשובה מאהבה) הוא: א) בפירוש
5 ובביאור מובן יותר כיצד נגרם הדבר. הן לגבי "נעקר
6 עונו מתחלתו", והן "זדונות נעשו לו כזכויות", כי א) (א)
7 אצל "הרואה... ביום הכיפורים ("שלא במתכוין) מודגש
- 8 שזה בכוונה תחילה מצד ההשגחה. (ב) על ידי "ידאג
9 כל השנה" – שלמות הכוונה (והתשובה) שהתעוררה
10 אצל ה"רואה", נהפכים הזדונות כזכויות. ב) התוספת
11 שעל ידי עבודת התשובה מתבטאת גם בשכר גשמי,
12 "יארץ ימיו", עד לשלימות השכר – בנים ובני בנים
13 עוסקים בתורה ובמצוות.
(משיחות ר' תשרי, ש"פ האזינו,
יום שמח"ת תשל"ו)

89) עפ"י יל"פ מה שאדמו"ר הזקן כתב "שבודאי יש לו זכויות הרבה שהגינו עליו", שמודגש שצדיק הוא כנ"ל (כנ"ל בפרש"י), ע"ז ש"מובטח לו שהוא בן עולם הבא" – ולא גם על "יארץ ימים" כבטור (כנ"ל הערה 8).

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשכ"ד

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מיום השני, בו כותבת ראשי פרקים מדברי ימי חי'.

והתקוה אשר למותר להדגיש הכרח הנהגה בחיי היום יומים שתהא מתאימה להוראות תורתנו תורת חיים (הוראה בחיים) אשר אך זו הדרך להיות מאושר הן ברוחניות והן בגשמיות, הן בחיי עולם הבא והן בחיי עולם הזה, ועפ"י מובן גם המענה לשאלותי אשר צריכה להשתדל שתמשיך בלימודי בבית ספר ובסביבה ספוגה יראת שמים, ובהביא בחשבון השפעת הרחוב וכו' יראת שמים איתנה מבלי להתרשם מהפיתוים והסתות הבאים מהשמאל, ומבתי ספר שמזכירה הרי בודאי שהסמינר בית יעקב יש לו דין קדימה ובהרבה מבתי ספר האחרים.

כן בשאלתה השני', בגילה שככתבה היא בת חמש עשרה אין כל ענין ואין רצוי' בהחלט, הידידות אודותה כותבת, ולא רק שאינה רצוי' ע"פ הוראת תורתנו תורת חיים אלא שאפילו ע"פ שכל הפשוט של אנשי העולם, מביאה לתוצאות בלתי רצויות בתכלית, ובטח גם החלישות בבריאותה ומתיחת הרוח, בחלקם עכ"פ באו כתוצאה מהנ"ל או מחשבה ע"ד הנ"ל.

לשאלתה כיצד תסרב להמשיך בידידות האמורה - המענה ג"כ ע"פ האמור, שלא היא מסרבת למי שהוא, כי אם שממלאה הוראת תורתנו תורת חיים, ולא עוד אלא שגם עליו, באם באמת דתי הוא, לעשות כן, ומתוך הבנה מלאה להוראת התורה,

ויהי רצון שתבשר טוב בכל האמור.

בברכה.

לקוטי שיחות פרשת קדושים* כרך יז שיחה א

א.

הקשר בין גניבה לבין ע"ז

1 על ההבדל בין האזהרה "לא תגנובו", אשר
2 בפרשתנו¹, לבין האזהרה "לא תגנוב" אשר בעשרת
3 הדברות², אומרת הגמרא³ (ורש"י מצטט זאת כאן),
4 שבפרשתנו מדובר על גונב ממון⁴, וב"לא תגנוב" של
5 עשרת הדברות מדובר על גונב נפשות.

6 על איסור גניבת ממון אומרים חז"ל⁵ "כל הגונב"
7 הוא "כאילו עובד עבודת כוכבים".

8 דברי חז"ל האומרים על עבירות מסוימות שהעובר
9 עליהן הוא "כאילו עובד עבודת כוכבים"⁶, מובנים,
10 בידענו את הדיוק של לשון חז"ל, שבכך אין הכוונה
11 רק להצביע על חומרת עבירה זו ולומר שחומרתה היא
12 כמו העבירה החמורה ביותר (שהיא "עובד עבודת
13 כוכבים"), אלא שלעבירה זו במהותה יש דמיון
14 לעבודה זרה.

15 [יתר על כן: לכל העבירות יש קשר לעבודה זרה,
16 כפי שמסביר בהרחבה אדמו"ר הזקן בתניא⁷, ש"לא
17 יהיה לך" הוא "כולל כל שס"ה מצוות לא תעשה", כי⁸
18 על-ידי כל עבירה שעוברים על רצון העליון מתנתקים
19 בשעת המעשה⁹ מאלוקות, כשם שהניתוק מתרחש
20 על-ידי חטא של עבודה זרה -

21 וכיוון שעם זאת שהקשר לעבודה זרה נמצא בכל
22 העבירות, אנו מוצאים שחז"ל הגדירו חטאים מסוימים
23 במסגרת של "כאילו עובד עבודה זרה"¹⁰, הרי זאת

הוכחה לכך, שלעבירות אלו יש ענין מיוחד בקשרם
לעבודה זרה].

יש להבין איפוא: במה דומה גניבה, שהיא ממצוות
שבין אדם לחבירו, לעבודה זרה¹¹?

ב.

חומרה מיוחדת בגניבה

28 כדי להבין זאת יש להסביר תחילה ענין מסוים
29 בסוף מסכת סנהדרין¹², ששם כתובה חומרה מיוחדת
30 בענין גניבה. הגמרא מתעכבת שם על הנאמר במשנה
31 "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם"¹³, שכל זמן
32 שהרשעים בעולם חרון אף בעולם, אבדו רשעים מן
33 העולם נסתלק חרון אף מן העולם". ועל כך אומרת
34 הגמרא: "מאן רשעים, אמר רב יוסף: גנבי".

35 ולא מובנים כאן הן קושיית הגמרא והן תירוצו של
36 רב יוסף: (א) מדוע שואלת הגמרא בסיום מסכת
37 סנהדרין "מאן רשעים", לאחר שהמילה "רשע" מצויה
38 בתנ"ך (מספר פעמים) והיא נושא עיקרי ב"שקלא
39 וטריא" של הפרקים הקודמים במסכת זו? (ב) מהי
40 משמעות התשובה שב"רשעים" הכוונה היא ל"גנבי" -
41 והרי כל העובר על מצוות לא-תעשה נקרא רשע (והוא
42 פסול לעדות, כפי שכבר מוסבר¹⁴ קודם)?

43 המפרשים מסבירים על כך¹⁵: הרי סיום המשנה בא
44 כהמשך לאמור קודם אודות עיר הנדחת, והפסוק "ולא
45 ידבק בידך מאומה... למען ישוב ה' מחרון אפו" כתוב
46 בסוף פרשת עיר הנדחת, ולפיכך השאלה היא: מהי

הרוח שקולה כע"ז ממש כו" (אלא ששם מבאר שנקודה זו שישנה בכל
העבירות מודגשת וכוללת ביותר בגסה"ר). וראה אגה"ק סכ"ה (קלח, ב)
ביאור מרז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם.

(11) מ"ש שם במס' שמחות "כל הגונב הרי זה שופך דמים" מובן
בפשטות, דהרי נוטל חיי נפשו* (ראה תניא פל"ז - מח, ב). וראה לקמן
הערה 46. וראה הגירסא והביאור דמרז"ל הנ"ל בחדא"ג מהר"ל לסוף
סנהדרין.

(12) לפי הסדר שנדפסו בבבלי, וכ"ה דעת רש"י (ראה פרש"י ר"פ
חלק. חכמת שלמה שם), מאירי, כלבו סו"ס מ', משא"כ לפי הסדר
שבמשניות ובירושלמי הוא פרק יו"ד ופרק הנחנקין הוא פ"א. וכ"ה דעת
הרמב"ם בפיה"מ (ראה בכ"ז תויו"ט מלאכת שלמה ר"פ חלק).

(13) ראה יג, יח.
(14) סנהדרין כז, א. וגם בעובר על מ"ע (וגם באיסור דרבנן) מקרי
רשע - ראה תניא פ"א. לקמן הערה 44.

(15) ראה יד רמ"ה כאן. תו"ח (הובא בעץ יוסף לע"י). באר שבע כאן.
ביאור הרי"ף לע"י. שאלת יעבץ ח"א סי' עט.

(* וסיום מס' סנהדרין.

(1) יט, יא.

(2) יתרו כ, יג.

(3) סנהדרין פו, א. מכילתא יתרו שם.

(4) ברמב"ם ריש הל' גניבה (בדפוסים שלנו) הביא הכתוב "לא
תגנוב". אבל בחינוך מצוה רכז מעתיק ל' הרמב"ם "לא תגנובו". וכ"כ
הרמב"ם בסהמ"צ מל"ת רמד ובמנין המצות בראש ספר היר' "לא
תגנובו". וכ"ה בטושו"ע חו"מ סי' שמח ס"ב (וראה רמב"ם רפ"ט שם).
ובשו"ע אדה"ז הל' גזילה וגניבה סוס"ב "בכל תגנובו" ואכ"מ.

(5) מס' שמחות פ"ב הי"א.

(6) ליקוט כו"כ מרז"ל אלו - ראה תו"ש חו"ט מילואים ע' שא.

(7) פ"ב ואילך.

(8) שם פכ"ד"כה.

(9) ועיין אגה"ת פ"ז.

(10) ואולי י"ל שזהו דיוק אדה"ז באגה"ת ספ"ז שעברות אלו "הן
ממש כע"ז". וראה תניא ספכ"ב שמבאר במיוחד "ולכן אמרו רז"ל שגסות

(* וראה בגזילה - ב"ק קט, א. רמב"ם הל' גזילה פ"א ור"ג. שו"ע חו"מ סענ"ט ס"ג. נתי' בלקו"ש קדושים תשמ"ט.

ג.

ההבדל בין לשון המשנה ללשון הברייא

ענין זה יובן באמצעות ההסבר על אחד מן
ההבדלים בלשונותיהן של המשנה והברייא בסוף
המסכת, כדלהלן:

בברייא כתוב: "תנו רבנן רשע בא לעולם²², חרון
אף בא לעולם שנאמר: ²³ כבוא רשע בא גם בוז ועם
קלון חרפה, רשע אבד מן העולם טובה בא לעולם
שנאמר: ²⁴ ובאבוד רשעים רנה", ומסיימת הברייא
צדיק בא לעולם טובה בא לעולם, שנאמר: ²⁵ זה
ינחמנו ממעשינו ומעצבון דינו".

האריכות של הברייא יותר מן המשנה - מובנת,
שהרי רבי סידר את המשניות, כדברי הרמב"ם²⁶,
"קוצר מלי" - "דבר קצר וכולל ענינים רבים", אבל
בדור מאוחר יותר, כשנתמעט המוחין היה הכרח
באופן שבו נכתבו הדברים בברייאות - ביתר הרחבה
ופרט, בתוספת הוכחות מפסוקים וכדומה, כפי
שמוצאים מספר פעמים בש"ס, שאותם ענינים
הכתובים במשנה בקיצור, כתובים בברייא בהרחבה
ובפירוט.

מה שאינו מובן כאן הוא ההבדל ההפוך בין המשנה
לברייא. לשון המשנה היא "חרון אף", והברייא
מקצרת ואומרת "חרון" (סתם) -

וממה נפשך: אם הברייא אומרת זאת בהמשך
למשנה, היה גם עליה לומר "חרון אף", ואם זה בקשר
לפסוק שמובא אחריכך בברייא, הרי בפסוק זה אין

1 כוונת המשנה באומרה "כל זמן שהרשעים בעולם"? לא
2 ייתכן שהכוונה היא לאנשי עיר הנדחת, כי המילים
3 "ולא ידבק..." כתובות בפסוק לאחר המילים "הכה
4 תכה את יושבי העיר"¹⁶, כלומר, מדובר כבר לאחר
5 העונש אנשי עיר הנדחת והם כבר אינם בעולם, וזוהי
6 שאלת הגמרא: על אילו רשעים מדובר כאן, בקשר
7 לעיר הנדחת?

8 ועל כך עונה רב יוסף: "גנבי", אלו שגנבו מן
9 החרם, משלל עיר הנדחת - דבר הנלמד מן הפסוק
10 "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה'
11 מחרון אפו", שכל עוד הרשעים שלקחו מן החרם
12 קיימים בעולם, יש "חרון אף בעולם".

13 אך אינו מובן: מדוע מתבטא רב יוסף בלשון
14 "גנבי"? והרי הדגשת הרשע כאן איננה על חטא של
15 גניבה (בלבד), אלא על כך שלקחו מן החרם של עיר
16 הנדחת - והיה עליו להשתמש בביטוי המדגיש את
17 עיקר החטא, כגון: "אלה שלקחו מן החרם" או בדומה
18 ללשון הפסוק "ידבק בידך מן החרם"¹⁷?

19 יתר על כן: הרי ישנו דיון נרחב אם גניבה מן
20 החרם - מאיסורי הנאה - היא בגדר של גניבה¹⁸,
21 ולמרות שהלשון "גונב את החרם"¹⁹ מצויה בענין זה,
22 וכך כתוב גם בפסוק על עכן: "וגם גנבו"²⁰, אך הכוונה
23 היא לכך שהביטוי גניבה יכול לחול גם על חרם²¹ -
24 אבל בתירושו של רב יוסף לא היה צריך להיות מובא
25 ענין הגניבה בלבד, אלא גם ענין החרם - ומדוע הוא
26 מתבטא בלשון "גנבי", ואיננו מזכיר את החרם?

(22) ה'ל' 'רשע בא לעולם' - אף שצדיק ורשע לא קאמר (נדה טז,
ב) י"ל, שהכוונה מעת שעובר עבירות שאז נעשה רשע ובמילא בא רשע
בעולם, וכמבואר לקמן בפנים.
גם י"ל, לכאורה, ע"פ מש"נ: זורו רשעים מרחם (תהלים נח, ד)
וכפ"ל רז"ל (יומא פג, א): וראה ג"כ רות רבה (עה"פ ג, יג. ועד"ז היא
גירסת תוד"ה שובו חגיגה טו, א - בירושלמי) באלישע אחר שהריחה
אמו כשהיתה מעוברת והוכרחה לאכול מאותו המין (מתקרבות ע"ז) שזה
גרם שיצא לתרבות רעה. וראה ראב"ע למשלי יח, ג. ענף יוסף לע"י כאן
מהשפת אמת,
אבל עפ"י צריך לפרש "חרון בא לעולם" - רק בכח ולא בפועל.
(23) משלי יח, ג.
(24) שם יא, י.
(25) בראשית ה, כט.
(26) בהקדמתו לפיה"מ (ד"ה אחר כן ראה להסתפק).

(16) ראה שם, טז.
(17) ודוחק לומר שההדגשה בנדר"ד היא "גונב את החרם", עפ"מ ש"כ
במס' שמחות (פ"ב סה"ט) דהגונב את המכס ואת החרם כאילו עו"ז
כו' (ראה מהר"ץ חיות כאן), כי: א) אי"ז שייך להמדובר במשנה בעיר
הנדחת דוקא ולהכתוב "ולא ידבק בידך מאומה" שבהמשך לזה*, ב)
הו"ל לר"י להדגיש העיקר (כפנים) "גונב את החרם" וכיו"ב.
(18) ראה כריתות כד, א (בשור הנסקל). רשב"א נדרים פה, א. ובר"ן
שם (בשם הרשב"א). אבל ראה שו"ע אדה"ז סי' תלה קו"א סק"ב.
(19) במס' שמחות שבהערה 17.
(20) יהושע ז, יא. ראה בזה יד רמ"ה (ועד"ז בשושנים לדוד. הובא
ב"ליקוטים" שבמשניות כאן). אבל מרד"ק (ועוד) בנ"ך שם משמע
שכוונת הכתוב להדגיש שלא לקחו בפרהסיא כ"א בהסתה.
(21) אבל לכאור אינו מתאים להכניסם ע"ז בסוג "גנבי", וראה יד
רמ"ה כאן: וה"ה בני אדם שנהנין מן החרם דמקרי גנבי כו'.

(*) ועפ"ז גם מובן שקשה לפרש (כביד רמה כאן) שהרשעים הוא רק מצד "גנבי", ומצד זה מביא "חרון אף". ועפ"מ ש' במס' שמחות שהרוב בתחילת השיחה, וע"ד
מ"ש בחדא"ג מהר"ל כאן, ובשאלת יעבץ שם וראה עיון יעקב כאן.

עם "רשע", כל עוד יש "רשע" יש "חרון" - עד אשר
"רשע אבד מן העולם".

לפי הדברים דלעיל, מתעוררת השאלה: במשנה
מובן מדוע ישנו "חרון אף" בעולם "כל זמן שהרשעים
בעולם", כי מדובר כאן על עבודה זרה, וכל עוד יש
מציאות של עבודה זרה ("חרם") יש גם "חרון אף"
כאמור בספרי³³: "כל זמן שעבודה זרה בעולם, חרון
אף בעולם". אבל מדוע בחטאים אחרים של "רשע
(סתם) בא לעולם" נמשך ה"חרון" גם לאחר מעשה
העבירה, כאשר פעולת החטא כבר איננה?³⁴

ה.

הדיוק בלשון המשנה

הביאור לכך הוא: הדיוק בלשון המשנה, האומרת
"כל זמן שהרשעים בעולם..." ולא כלשון הספרי "כל
זמן שעבודה זרה בעולם...", מוכיח שלפי המשנה
"חרון האף" איננו מפני שקיימת עדיין מציאות של
עבודה זרה ("חרם") בעולם, אלא מפני הרשעים,
עוברי עבירה זו הקשורה לעבודה זרה, שעברו על
"ולא ידבק בידך מאומה מן החרם"³⁵ - אפילו כאשר
החפץ, עליו היה החרם, כבר איננו נמצא.

וזוהי שאלת הגמרא: "מאן רשעים", דהיינו: לאיזה
סוג רשעים הדברים מכוונים? איזו רשעות היא זו
הממשיכה את "חרון האף" של עבודה זרה גם לאחר
שה'עבודה זרה' כבר איננה?

ועל כך עונה רב יוסף "גנבי" - המשנה מתכוונת
לרשעים שהקשר שלהם לעבודה זרה הוא על-ידי גניבה
משלל של עיר הנדחת, וכיוון שזה באופן של גניבה,
לפיכך "כל זמן שהרשעים בעולם" - חרון אף

1 מוזכר ענין של "חרון"²⁷, והתוצאה של "רשע בא
2 לעולם" היתה צריכה להיות "רעה"²⁸ באה לעולם" -
3 המנוגד לביטוי האמור לגבי "רשע אבד מן העולם" -
4 "טובה באה לעולם"?

ד.

לפי המשנה: רשע של ע"ז, לפי הברייתא: רשע
סתם

5 ההסבר לכך:
6 המשנה מדברת אודות עיר הנדחת, וכך גם בסיום
7 המשנה "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם"²⁹, שכל זמן
8 שהרשעים בעולם חרון אף בעולם", הכוונה היא לחטא
9 של עיר הנדחת, לחטא החמור ביותר - עבודה זרה.
10 לכן מתבטאת המשנה בביטוי "חרון אף בעולם", כי
11 את הביטוי "חרון אף" מוצאים רק בקשר לעבודה זרה,
12 כדברי הרמב"ם³⁰.

13 ואילו הברייתא איננה מדברת על רשע של חטא
14 עבודה זרה (ובמיוחד כאשר כבר הסתלק היצר הרע
15 לעבודה זרה³¹), אלא על רשעים בכלל, שלא מן הסוג
16 שאיננו שכיח, כחטא עבודה זרה, ובמיוחד - עיר
17 הנדחת. לפיכך מתחילה הברייתא בלשון "רשע בא
18 לעולם" - סתם רשע העובר על עבירות, ולא על חטא
19 עבודה זרה - ולכן מתאים הביטוי "חרון (סתם) בא
20 לעולם" ללא הזכרת המילה "אף" המופיעה בקשר
21 לעבודה זרה, כפי שהוסבר לעיל³².

22 יחד עם זאת, ישנו תוכן המשותף למשנה
23 ולברייתא: המשנה אומרת ש"כל זמן שהרשעים בעולם
24 חרון אף בעולם", וזוהי גם כוונת הברייתא במילים
25 "רשע בא לעולם חרון בא לעולם", ה"חרון" בא ביחד

בקיצור (וברשע סתם), היא המשך ותוספת על המשנה דקאי ב"חרון אף"
דע"ו.

(33) ראה יד, יח. הובא גם בפרש"י עה"פ.

(34) לכאורה הי' אפ"ל שגם בזה חילוק בין המשנה להברייתא:
במשנה "כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם אבדו רשעים כו",
והיינו שישנו כל זמן זה בעולם, ובברייתא איתא (לא "כל זמן", כ"א:
הרגע אשר) "רשע בא לעולם", ולא נמשך החרון לאחר הזמן שבא -
אבל פשוט שאינו. וטעם שינוי הלשון - בהמשנה שמדובר בחרון
אף של עיר הנדחת שהי' לפנ"ו אומר "כל זמן כו" חרון אף בעולם", והיינו
שהחרון אף שהי' מקודם נשאר, ובברייתא מדובר ב"חרון" שבא בבוא
הרשע. אבל פשוט שגם בברייתא הכוונה שהחרון ישנו כ"ז שהרשע
בעולם.

(35) ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ד ה"ז. סהמ"צ מל"ת כד. חינוך מצוה
תסו.

(27) בתוספתא סוטה פ"ה ה"א הוא באריכות יותר. וליתא שם "חרון
בא לעולם" אלא "פורעניות באה כו", ובהמשך לזה א" שם "ואומר למען
ישבו ה' מחרון אפו וגו' כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם אבדו
רשעים כו" (כל' המשנה שלפנינו). וראה לקמן הערה 32.

(28) ראה גירסא זו בדק"ס.

(29) כ"ה במשנה שלפנינו. ובכמה דפוסים וכ"ה בירושלמי - הובא
במשנה גם המשך הכתוב: למען ישבו ה' מחרון אפו וגו' - ראה שינויי
נוסחאות למשניות. דק"ס כאן.

(30) מו"נ ח"א פל"ו. וראה מפרשי מו"נ שם. ובכל אופן מובן כאן,
שהרי הפרשה מדברת בעיר הנדחת, חטא ע"ז.

(31) יומא סט, ב.

(32) וזה שבתוספתא הובא הלשון "חרון אף" כבמשנה (ראה לעיל
הערה 27), י"ל לפי שמדובר שם בכל סוגי רשעים, ובפרט החמור - ע"ז.
בסגנון אחר: תוספתא זו כוללת בתוכה את המשנה כדמוכת מלשונה
וכדמשמע גם מהאריכות בתוספתא. משא"כ הברייתא שבסנהדרין שהיא

נמשכת, והאיסור של "לא תגנובו" נמשך כל עוד לא
היו "תשלומין", הרי גם כאשר החרם של עיר הנדחת
כבר איננו - עדיין נמשכת אצל ה"גנבי" הרשעות של
פעולת הגניבה⁴⁰.

וכיוון שרשעות היא פעולה נמשכת של גניבת
החרם מעיר הנדחת, פעולה הקשורה בעבודה זרה, "כל
זמן שהרשעים בעולם", הם עדיין לא חזרו בתשובה על
גניבת עבודה זרה זו, הרי גם "חרון האף" של עבודה
זרה נמשך בעולם.

ה.

כך יוכנו גם דברי הברייתא: רשע - העדר חזרה בתשובה

הדברים הנ"ל מסבירים גם את הברייתא "רשע בא
לעולם, חרון בא לעולם" גם לאחר עשיית העבירה.
המשנה איננה מדברת כאן על מקרה שהמציאות
של העבודה זרה קיימת בעולם, אלא על ההמשכיות
של עבירה זו אצל האדם שעבר החטא של גניבה,
ולכן אפשר למצוא נקודה זו גם בעבירות אחרות,
ואפילו בעבירות שמעשה העבירה איננו פעולה
נמשכת: בשעה שיהודי עובר עבירה, חלה עליו מיד⁴¹
המצוה לשוב בתשובה על עבירה זו⁴² - וכל עוד הוא
איננו שב בתשובה, הוא עובר בכל רגע על מצוות
התשובה⁴³.

1 בעולם", "חרון האף" נמשך אפילו כאשר החרם כבר
2 נשרף ועבר מן העולם³⁶.

ו.

לאו שניתן לתשלומין

3 ההסבר לכך הוא: איסור גניבה, או גזילה, הוא
4 חמור במיוחד בכך שזוהי "פעולה נמשכת", בכל רגע
5 שעדיין אין מחזירים את הגניבה עוברים על "לא
6 תגנובו", ו"לא תגזול".
7 בכך מסביר הרוגצ'ובי³⁷ את דעת הרמב"ם³⁸,
8 המונה את הלאוין של "לא תגזול" ו"לא תגנוב" בכלל
9 של "לאו שניתן לתשלומין", ולא בכלל של "לאו
10 שניתק לעשה": אצל "לאו שניתק לעשה" עוברים על
11 הלאו רק בשעת המעשה העבירה ולכן האפשרות
12 שהתורה קבעה "עשה" שניתן באמצעותו לנתק ולתקן
13 את הלאו, הכרח לומר בה שהתיקון חל למפרע על
14 מעשה העבירה, אבל באיסורי הפעולה ולאחריה - זוהי
15 "פעולה נמשכת", ולפיכך כאשר מחזירים את הגניבה
16 והגזילה, זהו רק "לאו שניתן לתשלומין" - בהווה,
17 מכאן והלאה אמנם לא נמשכת העבירה, אבל אין זה
18 תיקון ללאו של העבר³⁹.

ז.

איסור גניבה - "פעולה נמשכת", ולכן ממשך
"חרון האף"
19 על פי זה יובן החידוש: כיוון שגניבה היא פעולה

והגניבה הוי בעין. אבל י"ל שזה רק לגבי החפצא הנגזל כו' דגזולו בכל
שעה, אבל לגבי הגברא שעובר על איסור גזילה וגניבה הוא דבר הנמשך
גם אם לא הוי בעין, כ"ז שלא שילם.

(41) ראה יומא (פז, א) עבר על מ"ע ושכר מוחלן לו כו' הרי
מפורש דכל זמן שאינו שב לא נמחל לו כפרה וכו'. ובפרט ע"פ הבי'
באגה"ת דהאור נעדר וכו'. ועד"ז במל"ת וכו' עיי"ש.

(42) וכמשנ"ת "לקו"ש נשא תש"נ. חידושים וביאורים בש"ס סי"ח.
נדפס גם בלקו"ב לתניא ח"ב ע' מ ואילך) שדעת הרמב"ם ואדה"ז היא
שהתשובה היא מצוה חיובית, ולא כמש"כ במנ"ח (מצוה ססד) בדעת
הרמב"ם.

ולפענ"ד (מהכרח ש"ס דיומא הנ"ל, מפשט כמה פסוקים, מסברא)
דגם החולקין ע"ז - הוא רק בזה שאין נמנית במנין המצות (כ"א היודי
שלה, ועד"ז בת"ת ותפלה - הדיבור) כמשנ"ת בארוכה בלקו"ב שם -
אבל מחוייב בתשובה לכ"ע - כפשט הלשון בקראי דתורה דנביאים
ודכתובים, אלא שבכמה מהאחרונים לא פירשו כן. ואכ"מ.

(43) ראה מנ"ח שם דאם תאמר דתשובה היא מצוה חיובית נמצא
דכ"ז שלא עשה תשובה עובר בכל רגע ורגע על מ"ע של תשובה.

(36) בבאר שבע כ' שהוקשה לר' יוסף לשון המשנה "כל זמן
שהרשעים בעולם" ולא כבספרי "כל זמן שעו" כו'". ועי' מתוך ר' יוסף
"גנבי" - החומדים ליקח מן שלל העיר וגורמין שישאר בעולם שלל העיר
עובר ע"א כו' עיי"ש. אבל א) קשה (כנ"ל בפנים ס"ב) שלא הול"ל
"גנבי", דמאי נפק"מ באיזה אופן לקחוהו. ב) לפ"ז גם במשנה הטעם
להחרון אף הוא מצד ע"ז בעולם אלא שהרשעים גורמין שישאר, וא"כ
העיקר חסר בלשון המשנה.

(37) צפע"ג הל' תרומות (בהשמטות) נב, ג. השלמה ע' 63. הובא
במפענ"צ פ"ה סל"ד. פי"ג ס"ד. וש"נ.

(38) הל' סנה' פי"ח ה"ב.

(39) וצע"ק איך מתאים ביאורו עם מ"ש הרמב"ם ריש הל' גזלה
ואבידה*: אין לוקין על לאו זה (דגזילה) שהרי הכתוב נתקן לעשה. זו
מ"ע ואפילו שרף הגזילה אינו לוקה שה"ה חייב לשלם דמי' וכל לאו
שניתק לתשלומין אין לוקין עליו, (וכ"ה מסהמ"צ מל"ת רמח"מ). וראה
שקו"ט באחרונים בדעת הרמב"ם באנציקלופדיה תלמודית ערך גזל.
וש"נ. ואכ"מ.

(40) בצפע"ג שם משמע (ובפרט מ"ש במהד"ת עד, ד הובא
במפענ"צ פ"ה סל"ג) דזה דהוי פעולה נמשכת הוא בנדון שהגזילה

(*) וזה שבהל' טעמיהו לא חילק הרמב"ם בלאו דלא תגזול אם הוי בעין או לא - ר"ל שסמך על מ"ש בהל' גזלה ואבידה שלפנ"ז (ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות
ו). וזה שגם בפי"ה מכות פ"ג מ"א כ' בחלק השני "לאו שניתק לתשלומין אין לוקין עליו". לא תגנוב. ולא תגזול" ולא חילק בזה אם הוי בעין כו'. הרי מסיים "שמי
שעובר על לאו זה הוא חייב בתשלומין ממון".

(**) בסהמ"צ שלפנינו ואפילו בכל אתה לעשה אינו לוקה לפי שהוא לא ניתק לעשה לתשלומין. אבל בכת"י העברי הוא: "לאו שניתק לתשלומין" - ראה ספרהמ"צ
הוצאת העליר וקאפאח.

לעולם?" (ג) "חרון" הוא חמור יותר מ"רעה", ומדוע
 אין עבירות אלו גורמות ל"רעה" בלבד, אלא ליותר
 מכך - ל"חרון"?

הגמרא אומרת⁴⁷ "שאלו תלמידיו את ר' יוחנן בן
 זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזול, אמר
 להן זה השווה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השווה
 כבוד עבד לכבוד קונו, כביכול עשה עין של מטה
 כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת
 שנאמר.. עזב ה' את הארץ"⁴⁸.

דברים אלו מסבירים את דברי רב יוסף המתרגם
 שבביטוי "רשעים" הגורמים ל"חרון אף" מתכוונת
 המשנה ל"גנבי" (סתם, בלי להזכיר שמדובר על
 "חרם"), כי עצם החטא של גניבה הוא כעין עבודה
 זרה: גם הגנב סובר כאילו "עזב ה' את הארץ ואין ה'
 רואה" - ולכן גם על-ידי "גנבי" בא "חרון אף" בדומה
 לעבודה זרה.

כך תובן גם הברייתא האומרת שכל עבירה גורמת
 ל"חרון בא לעולם, ולא רק רעה", כי בכל עבירה יש
 התייחסות ל"כבוד קונו" בדומה לגניבה: עצם העובדה
 שאדם מרשה לעצמו לעבור עבירה, מהווה הוכחה לכך
 שנדמה לו ש"עין של מטה אינה רואה", כנאמר⁴⁹ "אם
 יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו", וכפי שאמר ר'
 יוחנן בן זכאי לתלמידיו⁵⁰: "יהי רצון שתהא מורא
 שמים עליכם כמורא בשר-ודם. אמרו לו תלמידיו עד
 כאן, אמר להם ולוואי. תדעו כשאדם עובר עבירה
 אומר שלא יראני אדם".

ומובנים דברי הברייתא שבגלל "רשע בא" מגיע
 עונש של "חרון", שהרי זוהי מידה כנגד מידה,
 כהדגשת הפסוק המובא לעיל "בבוא רשע בא גם בן
 ועם קלון חרפה" - כיוון שבאמצעות החטא נגרם ביזוי
 ל"עין של מטה", הרי כתוצאה מכך בא חרון לעולם,
 שהוא תוצאה של בוז וכדומה⁵¹.

לפיכך אומרת הברייתא "רשע בא לעולם, חרון בא
 לעולם" - כל עוד הוא נקרא "רשע"⁴⁴ - עד שהוא שב
 מחטאו - הרי תמיד "חרון בא לעולם". הברייתא איננה
 מציינת עבירה מסוימת, הכוונה היא לרשעות של כל
 עבירה - כל עוד נמשך העדר הקיום של מצות
 התשובה, נמשך גם ה"חרון" באופן תמידי⁴⁵.

ט.

הדמיון של גניבה לחטא ע"ז, הוא יותר
 מחטאים אחרים

לפי ההסבר דלעיל יובן גם הדמיון של גניבה
 לחטא עבודה זרה, יותר מחטאים אחרים: כשם
 שמוצאים אצל עבודה זרה, שאפילו לאחר מעשה
 החטא, עדיין הוא גורם ל"חרון אף בעולם", וכלשון
 הספרי "כל זמן שעבודה זרה בעולם חרון אף בעולם",
 כלומר, כל עוד קיימת מציאות של עבודה זרה בעולם,
 נמשך באופן תמידי חרון אף בעולם, כך גם לגבי חטא
 של גניבה, כיוון שזוהי "פעולה נמשכת", הרי כל עוד
 הגנב לא שב בתשובה על החטא, נמשך באופן תמידי
 חרונו של הקב"ה בעולם.

אך לא לגבי עבירות אחרות. למרות שגם
 באמצעותן יש חרון בעולם, וגם להן יש קשר ודמיון
 לחטא עבודה זרה, אבל המשכיות החרון איננה בגלל
 העבירה עצמה, אלא בגלל החוטא המתעכב בקיום
 מצות התשובה, ולא כאצל גניבה, שעבירת הגניבה
 עצמה היא "פעולה נמשכת", כפי שהוסבר לעיל⁴⁶.

י.

עשה עין של מטה כאילו אינו רואה

אך עדיין לא מובן: (א) מדוע אומר רב יוסף
 "גנבי", ואינו אומר "גזלני" או "גנבי וגזלני". והרי
 הענין של "פעולה נמשכת" קיים הן אצל גניבה והן
 אצל גזילה? (ב) מדוע אומרת הברייתא "חרון בא
 לעולם" ולא "רעה" באה לעולם", שזהו ההיפך של
 "טובה באה לעולם" הכתובה לגבי "צדיק בא

(44) ראה שבועות (יב, ב). וזכאים (ז, ב) "האי עשה ה"ד אי דלא עבד
 תשובה זבח ורשעים תועבה". וראה תנאי פ"א. טו"א לר"ה כט, א. וראה
 ליקוט פירושים לתנאי פ"א ע' לב.

(45) עפ"י יובן מה שפרש"י בסיום המס' "צדיק בא לעולם" - פסקה
 הרעה שנאמר זה ינחמנו. דלכאורה: (א) בגמרא איתא תירה מזה -
 "טובה באה לעולם". (ב) למה מעתיק גם הכתוב "זה ינחמנו" המובא
 בגמ' (ג) משמיט סיום הכתוב המובא בגמרא.

והביאור: מכיוון שכונת הברייתא "רשע בא לעולם חרון בא
 לעולם" שהיא פעולה נמשכת, ולאח"ז מוסיף "צדיק בא לעולם", הרי
 אינו מספיק ש"טובה באה לעולם", דהרי ישנה הרעה שנמשכת מצד
 פעולת הרשע. ולכן מפרש רש"י ש"פסקה הרעה", היינו שלא רק שטובה
 באה לעולם אלא שגם "פסקה הרעה". והכרח הוא ממ"ש "זה ינחמנו",

שפי

וגם ע"ד הפשט - פשוטו של מקרא (פרש"י (ע"פ)) -
 יניח ממנו (יפסיק).

(46) עפ"י יש להוסיף ביאור במ"ש במס' שמחות שם "שופך דמים"
 (ראה לעיל הערה 11), כי גם שפיכת דמים הוא דבר נמשך, דהחטא נמשך
 לעולם (עצמ"ג מכות ה, ב. ועוד). ובגדר"ד זה שנוטל חיי נפשו הוא נמשך
 תמיד עד שמשלם לו.

(47) ב"ק ע"ט, ב. וראה חדא"ג מהר"ל כאן.

(48) ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 283. וש"נ.

(49) ירמ' כג, כד.

(50) ברכות כח, ב.

(51) ראה רש"י כאן.

לקוטי שיחות – פרשת קדושים – ע"פ מחזור הלימוד השבועי לא

גדולה⁵⁸, וכיצד נדרש מהם לקשור "חבלים של ברזל" 28
במתניהם ולהגביה בגדיהם למעלה מארכבותיהן? 29
כיצד מתאימה התנהגות כזאת⁵⁹ לאלו המופלגין 30
בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה ובמיוחד היציאה 31
מלשכת הגזית - וכל זאת כדי ללמוד עם יהודים 32
הנמצאים אי-שם ב"עיירות ישראל"? 33

התשובה לשאלה שהוצגה לעיל על תחילת 34
המסכת, נמצאת בסופה: כאשר יש "רשע בעולם", גורם 35
הדבר ל"חרון" של ה' בעולם, ולא רק בשעת מעשה 36
החטא, אלא זוהי "פעולה נמשכת". 37

וההתפשטות התמידית איננה רק בזמן, אלא גם 38
במקום: ה"חרון" בא לעולם - הוא איננו פוגע בעובר 39
העבירה בלבד, אלא בעולם כולו⁶⁰, הוא פוגע בכל עם 40
ישראל וגם בסנהדרין גדולה של שבעים ואחד. 41
ומובן איפוא שמוטלת האחריות לדאוג לכך 42
שמלכתחילה⁶¹ לא יגיעו למצב הגורם ל"חרון בא 43
לעולם". 44

יב.

ההוראה

לפי הנ"ל ניתן לבאר עוד ענין: כל עניני התורה הם 45
הוראות לכל יהודי⁶², ומתעוררת השאלה: מהי 46
ההוראה הנלמדת מן הענין ש"רשע בא לעולם חרון בא 47
לעולם.. צדיק בא לעולם טובה באה לעולם"? 48

קשה לומר, שכל זאת הוא רק כדי ללמוד מכאן על 49
חומרתו של חטא, שהוא גורם לחרונו של מקום, ומצד 50
שני על כך שבאמצעות מעשים טובים נגרמת טובה, 51
שהרי כבר בתורה שבכתב, בציוויים ובמצוות התורה, 52
מודגשים שכר המצוות והעונש על עבירה פעמים רבות 53
המשך בעמוד לב

וגם לאחר שהעבירה כבר התבטלה, עדיין קיים 1
החרון, כל עוד קיים "רשע", שהרי כל עוד אין חזרה 2
בתשובה עדיין קיימת הסיבה ל"חרון": האדם נמצא 3
עדיין באותו מצב של "עשה עין של מטה כאילו אינה 4
רואה". 5

יא.

תפקידו של הסנהדרין

ידוע⁵² שסיומה של מסכת קשור בהתחלתה (ולשם 6
המסכת), שלכן נוהגים - בעת אמירת הדרן - לקשר 7
סיום המסכת להתחלתה. 8

כך גם בענינינו⁵³: במשנה הראשונה במסכת, לפי 9
סידרן בגמרא⁵⁴, מפורטים דיני בית-דין וסנהדרין, 10
מ"דיני ממונות בשלושה" ועד ל"סנהדרין גדולה של 11
שבעים ואחד". למרות שלכל בית-דין (שלש. כו' כג, 12
עא) יש סוג מסויים של דינים שעליו לדון, בכל זאת 13
השווה בין כולם הוא שתכליתם של כל בתי-הדין 14
איננה רק לדון את החוטא ולהענישו כדי לקיים את 15
"ובערת הרע מקרבך" ו"למען ישמעו ויראו..." - אלא 16
עליהם לדאוג מלכתחילה למניעת אפשרות לרע 17
ולחטא. 18

כך נאמר ב"תנא דבי אליהו רבא"⁵⁵, שעל 19
הסנהדרין של שבעים ואחד היה מוטל התפקיד 20
ל"קשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגביה בגדיהם 21
למעלה מארכבותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל.. בכל 22
מקומות ישראל וילמדו את ישראל..." 23

לכאורה, תמוה הדבר: 24

אנשי הסנהדרין היו "מופלגים בחכמת התורה בעלי 25
דיעה מרובה..."⁵⁶, ומקומם היה בלשכת הגזית⁵⁷, 26
וכאשר לא נמצאו שם לא היה להם דין של סנהדרין 27

(52) ראה לעיל ע' 144 שוה"ג להערה 31. לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 332 וש"נ.

(53) נוסף על הפשוט, שבמשנה מתחיל "דיני ממונות בשלושה כו'.. תשלומי כפל כו' ר"אין עושין עיר תדחת אלא ע"פ כ"ד של שבעים ואחד".

(54) משא"כ במשניות שנחלק לשש משניות, ונוגע לדינא לענין המקדש את האשה ע"מ שאני יודע לשנות - ראה שו"ע אה"ע סי' לח חלקת מחוקק סק"מ לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 155 הערה 1. ועוד.

ו"ל שזה שנקבע בגמרא כל דיני סנהדרין מב"ד של שלשה עד כ"ד של ע"א במשנה אחת, לרמז תוכנם של סנה', שענינם שיהיו סמוכין* איש מפי איש עד משה רבינו (רמב"ם רפ"ד מהל' סנהדרין), היינו שהם המשך וענין אחד** וזה מרמז בזה שכל סוגי סנהדרין (מג' עד עא) הוא במשנה אחת.

(* דעת רבא שגם הזואות והודאות צריך סמוכין אלא כדי שלא תנעול דלת בפני לווין תקנו שסגי בג' הדיוטות [סנהדרין ג. א.]. וראה שוה"ג הבאת (** וגם על כ"ד בחז"ל ובה"א אמרנו: שליחותיהו קא עבדינן [ב"ק פד. ב. גיטין פח. ב. רמב"ם שם פ"ה ה"ז. סור חז"מ ס"א].

(55) פי"א.

(56) ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב.

(57) מדות פ"ה מ"ד. סנהדרין פו, ב. (במשנה). רמב"ם שם פי"ד הי"ב.

(58) שאין יכולין לדון דיני נפשות (ע"ז ח, ב). ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לסהמ"צ מ"ע קנג) "בטלו כל הדינין (לא רק דיני נפשות) התלויין בב"ד הגדול".

(59) להעיר ממדר"ל חלוק כו' טלית של ת"ח כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח (ב"ב נו, ב). - ועייג"כ תענית כג, רע"ב. מג"א אור"ח רס"ב.

(60) להעיר מרמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד: "צריך כל אדם שיראה עצמו.. וכן כל העולם.. הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו כו'".

(61) ראה פרש"י דברים א, יג (מספרי שם).

(62) ראה זח"ג נג, ב.

**בראשית מ"א, יא - אסרי לגפן עירה ולשרקה בני
אתנו כבם ביין לבשו ובדם ענבים פותה**

קמב

**רמז בפי בברכת יהודה דוקא, דצירוף אותיות השם
דחודש אדר יוצא מס"ת "עירה ולשרקה בני אתוננו",
ורמז דחייב איניש לבסומי בפורי**

**בחודש אדר הוא הנס דפורים שהי' ביין¹, וחייב²
אינש לבסומי בפורי.**

**והשם³ שבאדר יוצא מסופי תיבות⁴ עירה ולשרקה
בני אתוננו, שהוא ג"כ ביין, כי כתיב מתחלה⁵ לגפן,**

(1) אסתר ה, ז, ב. שם ז.

(2) מגילה ז, ב. ופרש"י "להשתכר ביין".

(3) פירוש: בכל חודש וחודש יש צירוף אחר מד' אותיות שם הוי'.

ראה פרד"ס שער י"ג פ"ג. לקוטי שיחות חלק כו עמוד 90 ואילך.

(4) ראה משנת חסידים ריש מסכת אדר. שיחות קודש ה'תשל"א
פרשת משפטים בהתחלתו.

(5) כתיב מתחלה לגפן: פירוש, דהתיבה בפסוק מיד קודם תיבת
עירה, הוא "לגפן". והרמז וההמשך בפסוק הוא, "לגפן" - רמז ליין
בפורים, ואח"כ "עירה ולשרקה בני אתוננו" - סופי תיבות צירוף שם
הוי' שבחודש אדר וד"ל.

**והוא הרבוי יין ששותין בפורים.
והוא בברכת⁶ יהודה, שבמגלה נק' ישראל בשם
יהודים דוקא, איש⁷ יהודי וכו'.**

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תד

(6) ראה גם לקמן סימן קמד.

(7) אסתר ב, ה. "איש יהודי הי' בשושן הבירה ושמו מרדכי".

ראה תורה אור - מגלת אסתר צט, א וז"ל: מ"ש איש יהודי כו' ושמו
מרדכי כו' איש ימיני. וצריך להבין דימיני פי' שהוא משבט בנימין
כדפי' רש"י ואם כן למה קרי לי' יהודי דהוא על שם שבט יהודה.
גם צריך להבין דבגזרת המן נאמר להשמיד להרג כו' היהודים והרי
בשבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשוורוש הי' גם מכל השבטים
אפרים ומנשה.

אלא שנקראו כולם יהודים מפני בחינת הבטול שיש בהם לאור א"ס
ב"ה. כמו שאנו אומרים בשמונה עשרה מודים אנחנו מודים לך. שעל
שם זה נק' יהודי כמ"ש לאה הפעם אודה את ה' ע"כ קראה שמו
יהודה.

(ויש בכל אחד מישראל בחינת הודאה ובטול זה. וכמש"ל פרשת
ויחי ע"פ יהודה אתה [תורה אור מה, א] שזוהו בחי' ומדרגת שמונה
עשרה שהוא בחינת כריעות והשתחויות וכמאמר ואנחנו כורעים
ומשתחווים ומודים). ולכן נק' מרדכי איש יהודי. פי' שר ליהודים כמו
איש הר הבית כי הוא הי' מקור הבטול. ע"ש.

המשך מעמוד לא

לקוטי שיחות - פרשת קדושים - ע"פ מחזור הלימוד השבועי

יתר על כן: הדבר איננו פוגע רק בו עצמו, אלא¹⁶
בכל העולם: כל עוד הוא לא חזר בתשובה - שולט¹⁷
החרון על כל העולם.¹⁸

ובדומה לכך גם לגבי עשיית הטוב [במילה "צדיק"¹⁹
כאן אין הכוונה לתואר האמיתי של "צדיק", אלא גם²⁰
לגבי צדיק כשם מושאל²¹]. הוא איננו מביא טובה רק²²
לעצמו, אלא לכל העולם, ובאופן של "פעולה"²³
נמשכת.

וכאשר יהודי יתבונן בכך שבו תלויים ענינים²⁴
נשגבים כל-כך, שה"חרון" יסתלק מן העולם ברגע²⁵
אחר מוקדם יותר, והטובה מאת הקדוש-ברוך-הוא²⁶
תגיע לעולם רגע מוקדם יותר, מוכרחים הדברים²⁷
לזעזעו, ולהביאו במהירות הגדולה ביותר להחלטה²⁸
טובה בפועל ממש, וכך תיגרם מיד טובה לעולם.²⁹

(משיחות יר"ד שבט

וש"פ בשלח תשל"ה)

1 מאד, ואף באזהרות כלליות: "אם בחוקתי תלכו...
2 ונתתי גשמיכם בעתם... שלום בארץ...".

3 אך לפי ההסבר שהובא לעיל, ניתן ללמוד מענין
4 זה הוראה נפלאה, כדלהלן: כאשר יהודי נכשל
5 בעבירה, ר"ל, הוא עלול לחשוב: אכן, עלי לשוב
6 בתשובה, ואמנם אעשה זאת, אך מדוע עלי להזדרז?
7 ואז הוא דוחה את התשובה לזמן מאוחר יותר,
8 ובניתיים הוא מתעסק בענינים אחרים (ובמיוחד כאשר
9 עיסוקו הוא בענינים טובים).

10 וכך גם בצד החיובי: כאשר יהודי מחליט לבצע
11 מעשה טוב כל שהוא, מצוה, הוא איננו ממהר בכך,
12 ובניתיים הוא מתעסק בעניני הרשות וכדומה.

13 ועל כך באה הגמרא ללמד, שאין לנהוג כך, כי כל
14 עוד לא היתה חזרה בתשובה הרי עדיין קיים באופן
15 תמידי "חרון" בעולם, ולא רק בשעת מעשה העבירה.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי-קדושים

לג
לאסטונא וא"כ אילו זכו ישראל והי' יום הכיפורים בט' אב הי' סר כחו של היצר הרע הוא שטן גם מאותו היום של ט' אב דביומא דכיפורי לית לי' רשו לאסטונא ונמצא לא הי' היצר הרע מוצא ידי ורגליו כל יומא דשתא לקטרג להחריב בית המקדש, אבל עכשיו שלא זכו וחטאו בעגל נדחה יום הכיפורים מט' באב מוצא היצר הרע און לו ביומא דילי' בט' אב ואיתתקף בו ונחרב בית המקדש וקורים בו הקינה טומאתה בשולי' וכו'.

לויית חן

רמז בפ' "כי ביום הזה יכפר עליכם" היינו השתא,
"לטהר אתכם מכל חטאתכם" היינו לעתיד לבוא
וכו'

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו וגו' והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה וגו'. הנה אמרו במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תש"ב) בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ונושא קרבן ומתכפר לו, עכשיו שאין אנו נושאים קרבן הרי נפשינו נשואה ואין לנו לתלות אלא על רחמיך הוי' (תהלים כה, א) אלך ה' נפשי אשא". נראה דכיוונו על הא דאמר ר' אלכסנדר בתפלתו (ברכות יז, א) "גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך אלא שאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות מעכבים", ור"ל שהחטא אינו דבוק בנפשינו ואינו אלא בחיצון שלנו כעין אנוסים מיצר הרע ושיעבוד מלכיות, ולזאת כשאנו עושים תשובה ומשימים על לבנו ומכירים ויודעים שעיקר הוא הנשמה, והגוף רק טפל לנשמה וכלי להוציא אל הפועל, ובשביל הטפל אינו ראוי לענוש העיקר.

[והנה] קבע השי"ת את יום הכיפורים ליום הטהרה לעונותינו בכל שנה ושנה, כי היום הנקבע לדרור להיות עבד חפשי מאדוניו ואיש אל משפחתו ישובו, נשוב ג"כ בתשובה ונעשה דרור מיצרנו ונשוב למדרגת משפחת אבותינו הקדמונים הדורות הצדיקים, עד אשר נגיע להעביר זדון לגמרי מן הארץ ועולתה תקפץ פי', ואז יהי' דרור לגמרי ויקבל שי', והוא מרומז בקרא "כי ביום הזה יכפר אליכם" היינו השתא "לטהר אתכם מכל חטאתיכם – היינו לעתיד – לפני ה' תטהרו".

מהר"ם שיק

טז, ל – כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו

ביאור המדרש אילו זכיתם הייתם קוראים כי ביום הזה, ועכשיו שלא זכיתם אתם קוראים טומאתה בשולי' וכו' – דלולי חטא עה"ד הי' יום כיפור באב, ולא הי' חורבן, דביום כיפור אין להשטן שלטון וכו' (יומא כ).

בפתיחה איכה רבתי אילו זכיתם הייתם קוראים כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים טומאתה בשולי', אילו זכיתם הייתם קוראים חטאותיכם לפני ה' תטהרו ועכשיו אתם קורים חטא חטאה ירושלים.

בספר זרע ברך פרשת מסעי פירשו עפ"י מדרש ילקוט פנחס דאמר שם בקש הקב"ה ליתן לישראל מועד בכל חודש, בניסן פסח באייר פסח קטן בסיון שבועות, בתמוז הי' בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו העגל ובטל תמוז אב אלול ובא תשרי ופרע להם ראש השנה ויום הכיפורים וחג, משמע דאם לא היו חוטאים בעגל הי' ראש השנה י"ז בתמוז ויום הכיפורים ט' באב כו', וזה שאמר אילו זכיתם שלא הייתם חוטאים בעגל הייתם קוראים בתורה כי ביום הזה יכפר וגו' שהייתם קוראים קריאה של יום הכיפורים בט' באב שהי' יום הכיפורים ט' באב, ועכשיו שחטאתם קוראים בט' באב הקינה טומאתה בשולי' כו', והוא פירוש אמיתי ופשוט.

וצריך פירוש לפירוש ומה יתרון הי' אם היו קוראים ענין יום הכיפורים בט' באב יותר מעכשיו שיום הכפורים הוא בתשרי.

ונראה לפי דאיתא בזוהר וישלח הא דאיברי גיד הנשה שמנשה לבר נש מפולחנא דמרי דתמן יצר הרע רבע ובגין כן לא יכיל ליה אלא בגיד הנשה דשייפא מתקיף שייפא ואית בבר נש שס"ה גידין לקבל שס"ה ימים ולכן אמר לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה א"ת לרבות ת"שעה א"ב דהאוכל תשעה באב כאילו אכל גיד הנשה ולכן לא יכול ליעקב בכל שייפן בר בגיד הנשה וביומא שתא בט' אב ב' איתקף ואשתרף מקדשא.

הרי לפי זוהר עיקר כח של היצר הרע ביומא דשתא בט' אב והוא יומא אהני מעשיו לקטרג ואיתחרב מקדשא. ואמר בפ"ק דיומא שטן ביומא דכיפורי לית לי' רשותא

המשך מעמוד יז

וגדול זכות פעולות האמורות שתעמוד לו לזוגתו ולכב"ב שי' בכל המצטרך להם מנפש ועד

בשר.

בכבוד ובברכה להמשיך בפעולות האמורות מתוך בריאות שמחה וטוב לבב, והרי זכות הרבים

מסייעתו.

♦ יום ראשון ו' אייר ♦

א ומליל יי עם משה בְּתַר דְּמִיתוּ תְּרִין בְּנֵי
אַהֲרֹן בְּקִרְבֵּיהֶן אֶשְׁמָא נִזְכְּרִיתָא קָדָם יי
ומיתו:

טז (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי
אַהֲרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיֹּמְתוּ:

לו: אל תאכל צונן ואל תשפכ בִּטְחָב, שלא תמות
בְּדֶרֶךְ שְׁמַת פְּלוּנִי. זֶה וְזֶה יוֹתֵר מִן הָרָאשׁוֹן, לְכָף
נֶאֱמַר: "אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אַהֲרֹן".

כח"ו וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אַהֲרֹן
וְגו'. מה תלמוד-לומר? הִיָּה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן צִוְּיָה
מוֹשְׁלוֹ מִשָּׁל לְחֹלָה שֶׁנִּכְנַס אֶצְלוֹ רוּפָא. אָמַר לוֹ:
אל תאכל צונן ואל תשפכ בִּטְחָב. בָּא אַחֵר וְאָמַר

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מחשבתם לפעל שֶׁנִּכְנְסוּ לִפְנֵים אֶלָּא
שֶׁנִּדְחָפוּ וּמָתוּ, וְהִכְנִיחַ בְּהוֹדָעָה זֹאת
לְשַׁלֵּל לְכָל יִחְשָׁב אֶדָם לִפְרֹץ וּלְהִתְקַרֵּב
הַגִּם שְׁמִימֹת, וְזֶה יִמְצָא בְּהִיּוֹת לְאֶדָם
בְּהִינַת הַחֶשֶׁק לֹא יָחוּשׁ עַל עֲצָמוֹ וְיִתֵּן
נַפְשׁוֹ, וַיִּדְבֹּר זֶה יִמְצָא בְּבִחִינַת הַחֹשֶׁק
שִׁיתֵן נַפְשׁוֹ עַל הַדְּבָר הַגִּם שִׁיַּדַּע
שְׁמִימֹת, לָזֶה אָמַר לוֹ וַיֹּמְתוּ פְּרוּשׁ וּבָכָר
מִתּוֹ וְלֹא הִשְׁיִגוּ מִחֻשְׁבָּתָם לְהִתְקַרֵּב
וְהָבֵן זֶה:

וְזֶה לְדַעַת ר' יוֹסִי הַגָּלִילִי שֶׁאָמַר בְּתוֹרַת
פְּהִינִים עַל הַקְּרִיבָה מִתּוֹ וְגַם לְסִכְרַת
רַאב"ע שֶׁאָמַר בְּדִי קְרִיבָה לְעֲצָמָהּ וּבְדִי
הַקְּרִיבָה לְעֲצָמָהּ, אָבָל לְדְבָרֵי רַבִּי
עֲקִיבָא דָּאָמַר עַל הַהִתְקַרְבָּה מִתּוֹ, הִנֵּה
לְסִכְרַת הָאוֹמֵר אַחֲרֵי מִפְּלֵג יִתְבָּאָר
הַכְּתוּב בְּאִפֵּן אַחֵר, וְהוּא בְּהִקְדִּים לְחֻקֵּי
לְמָה לֹא צִוְּהָ ה' עַל מִשְׁפֵּט יוֹם הַכַּפּוּרִים
הָאֹמֵר בְּפִרְשָׁהּ זֶה עַד הֵן הַיּוֹם וְלֹא צִוְּהָ
בְּיוֹם צִוּתוֹ בְּעִנְיָן קֹדֶשׁ הַמִּשְׁכָּן,
וְכֹאשֶׁר אָמַר לוֹ (שְׁמִי ט' ז') קָרַב אֶל
הַמִּזְבֵּחַ שֶׁם הִיָּה לוֹ לֹמֵר לוֹ לֹא יָבֹא
אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה. הָאֲמַת שֶׁמִּדִּיק הוּא
הָאִסּוּר מֵאוֹמְרוֹ קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה
אֵת וְגו', שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ לֹמֵר אֶלָּא עֲשֵׂה
אֵת חֲטָאתָהּ וְגו' וְלִמָּה הִצְרֹךְ לֹמֵר קָרַב
וְגו', וְרַז"ל (בְּתַר) דְּרִשׁוּ דְרִשׁוֹת,
וְלִדְרַכְנָהּ נִרְאָה שֶׁאָמַר אֵלָיו קָרַב אֶל
הַמִּזְבֵּחַ אֵין לָךְ רְשׁוּת לְקָרַב אֶלָּא לְמִזְבֵּחַ
וְלֹא לְפָנִים, אֶלָּא שֶׁשֵּׁם הִיָּה לוֹ לְצִוּוֹת
בְּאַהֲרֹה זֶה דָּאֵל בָּא וְגו' וְלֹא יָמוּת:

אָבָן לְצַד מַה שֶׁהוֹדִיעֵנו הַכְּתוּב שֶׁבְּעִנְיָן
הִעֲגֵל מִתּוֹ שְׁנֵי בְנֵי אַהֲרֹן דִּבְתִּיב
(עֲקֵב ט' כ) וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנֵּף ה' לְהַשְׁמִידוֹ
וְאֶתְפַּלֵּל וְגו', וּפְרָשׁוֹ רַז"ל (וִיכִיד פ"ז)
לְהַשְׁמִידוֹ זֶה מִיתַת הַבְּנִים וְהוֹעִילָה
תַּפְּלֹתָ שֶׁל מֹשֶׁה מִחֻצָּה, הָאֵל לְמַדְתִּי בִּי

קְרוֹבִים מֵהֶם, שֶׁאִם הִיָּה מֹשֶׁה קְרוֹב
מֵהֶם הִיָּה הַדְּבָר נַעֲשֶׂה בּוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמַר
לוֹ ה' (לְעִל ג') בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ. וְאוֹלָי כִּי
כָאֵן בְּאֵר הַקֶּבֶ"ה דְּבָרָיו אֶל מֹשֶׁה, וְעַל
פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אָמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וְגו', כִּי דְבִּיּוֹר זֶה נֶאֱמַר
לוֹ סְמוּךְ לְקִרְבָּתָם וּמִיתָתָם. וְהַגִּם
שֶׁבָכָר כְּתוּב בְּתוֹרָה מִיתַת ב' בְּנֵי אַהֲרֹן,
אֵין מִקְדָּם וּמֵאַחֵר בְּתוֹרָה. וּבְתוֹרַת
פְּהִינִים אָמַר בְּסִלְקָא דַּעֲתִין דְּתַבַּת
אַחִיד בָּא לְמַעַט מֹשֶׁה שֶׁאִינוּ בְּאַהֲרֹה
וְיִתֵּר לְבֹא בְּכָל עַת, וְהִעֲלֹ בְּאִמְתוֹת
הַדְּרָשָׁא שְׁתַּבַּת אַחִיד בָּאָה לְרַבּוֹת
הַבְּנִים שֶׁהֵם בְּאַהֲרֹה ע"כ. וּכְפִי זֶה לֹא
נִתְמַעַט מֹשֶׁה מֵאַהֲרֹה, וּמַעֲתָה אֵין אֲנִי
יֹדַע מַה דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה אִם הוּא
בְּאַהֲרֹה אוֹ לֹא. וְהָבֵן בְּעַל קָרְבָן אַהֲרֹן
כְּתַב שֶׁפְּשִׁטָא בִּי מִי הַכְּנִיסוֹ עַד
שִׁיַּצְטָרֵף לְהוֹדִירוֹ. וּלְפִי מַה שֶׁכְּתִיב
הִנֵּה בָּאָה אֲהִרָתוֹ בִּיחוד בְּפִסּוּק
רָאשׁוֹן. וַיִּדְבֹּר בְּעַל קָרְבָן אַהֲרֹן שֶׁאָמַר
מִי הַכְּנִיסוֹ אֵינָם נִרְאִים. וְכֹנֶנֶת הַתֵּנָּא
הִיא שֶׁלֹּא בָּא הַכְּתוּב לְמַעַט מֹשֶׁה
מִהָאֲהִרָה, וְאֵין לָנוּ מִקְרָא לֹא לְמַעַט
וְלֹא לְרַבּוֹת, וּבָכָר הַתֵּנָּא לְדִרְשׁ בִּיתוֹר
תַּבַּת אַחִיד לְרַבּוֹת הַבְּנִים מִלְּדִרְשׁ בִּיה
לְמַעַט מֹשֶׁה. וְכָל זֶה לְסִכְרַת הָאוֹמֵר (כ"ד
מ"ד ה) אַחֲרֵי סְמוּךְ אַחֵר מִפְּלֵג, וּכְמוֹ
שֶׁהִעֲתִקְתִּי מִחֻלָּקָתָם בְּמִקְוֹמוֹת אַחֲרִים.
אָבָל לְסִכְרַת הָאוֹמֵר אַחֲרֵי מִפְּלֵג אַחֵר
סְמוּךְ יִתְבָּאָר הַכְּתוּב עַל זֶה הַדְּרָךְ שֶׁבָּא
לְהוֹדִיעֵנו שְׁמִימֹתָם הִיָּתָה עַל קְרִיבָתָם
לְפָנִים בְּקֹדֶשׁ, וְהַגִּם שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה
(לְעִל י"א) אֵשׁ וָזֶרֶה, מוֹדִיעֵנו ה' כִּי טַעַם
מִיתָתָם הִיָּתָה עַל קְרִיבָתָם לְפָנִים הַגִּם
שֶׁלֹּא הִיָּתָה אֵשׁ וָזֶרֶה, וְאוֹמְרוֹ וַיֹּמְתוּ,
נִתְבָּן לְהוֹדִיעֵנו שֶׁלֹּא יִחְשָׁב בִּי יִצְתָּה

(א) וַיִּדְבֹּר ה' וְגו'. צִרִיף לְדַעַת מַה
נֶאֱמַר לוֹ בְּדְבוּר זֶה. ב' לֹאִיָּה עֲנִין
יִשְׁמִיעֵנו הַכְּתוּב הִיּוֹת דְּבוּר זֶה אַחֲרֵי
מוֹת, מַה לִּי אַחֵר מִה לִּי קָדָם. ג' לְמָה
הִצְרֹךְ לֹמֵר בְּקִרְבָּתָם וְגו', אִם לְהוֹדִיעַ
שְׁמִימֹתוֹ בְּשִׁבְלִי שֶׁנִּתְקַרְבוּ לְפָנֵי ה', הִלָּא
כְּבֵר הוֹדִיעַ הַדְּבָר בְּמִקְוָמוֹ (לְעִל י"א)
וַיִּקְרִיבוּ אֵשׁ וָזֶרֶה וְגו', וְשֶׁם הוּא יוֹתֵר
מִפְּרָשׁ הַדְּבָר מִמָּה שֶׁכְּתַב כָּאֵן
בְּקִרְבָּתָם, שֶׁאֵין יֹדַע מַה הוּא הָעוֹן
שֶׁעָשׂוּ בְּקִרְיָהּ זֶה שֶׁעֲלֶיהָ מִתּוֹ. ד'
אוֹמְרוֹ וַיֹּמְתוּ מִיִּתְרַת אַחֵר שֶׁהִתְחִיל
לֹמֵר אַחֲרֵי מוֹת בְּקִרְבָּתָם וְגו'. ה'
אוֹמְרוֹ וַיֹּמְתוּ בְּתוֹסַפֵּת וְא"ו:

וְנִרְאָה שֶׁכֹּנֶנֶת הַכְּתוּב הוּא שֶׁבָּא
הַקֶּבֶ"ה לְהוֹדִיר אֵת מֹשֶׁה
שֶׁלֹּא יִחְשָׁב בְּדַעַתוֹ כִּי לְצַד שֶׁהוּא יוֹתֵר
קְרוֹב לְמַלְכוּת שְׁמִים וּבְכָל בֵּיתוֹ שֶׁל
הַמִּקְדָּשׁ נֶאֱמָן הוּא וְיִכּוֹל לְכַנֵּס אֶל
הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה, וְהַגִּם שִׁיַּצְוֵה עַל אַהֲרֹן
לֹא יִתְחַיֵּב הַדְּבָר שֶׁגַּם מֹשֶׁה בְּכָלֵל, כִּי
גְדוֹל מֹשֶׁה דִּבְתִּיב (בְּמִדְר י"ב) אִם יִהְיֶה
נִבְיָאָם ה' וְגו', לֹא כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה, אֲשֶׁר
עַל כֵּן דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וְהוּא אוֹמְרוֹ
וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּרוּשׁ אֵלָיו בָּאָה
הַמַּעֲצָה, וְאָמַר לוֹ סְמוּךְ לְמִיתַת ב' בְּנֵי
אַהֲרֹן דְּבוּר זֶה בְּקִרְבָּתָם לְפָנֵי ה' וַיֹּמְתוּ,
פְּרוּשׁ הַגִּם הִיּוֹתָם בְּנֵי אַהֲרֹן וּבְתוֹסַפֵּת
מְרִבָּה הִיּוֹתָם קְרוֹבִים לְפָנֵי ה' כְּמוֹ
שֶׁדִּרְשׁוּ רַז"ל (וִיכִיד ה"ב) בְּפִסּוּק בְּקִרְבִּי
אֶקְדֹּשׁ וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא חָמַל עֲלֵיהֶם
וַיֹּמְתוּ, הָאֵל לְמַדְתִּי שֶׁלֹּא יוֹעִיל הִיּוֹת
הָאֶדָם כָּל כֶּף קְרוֹב לָהּ בְּדִי שִׁיַּפְרִץ
גִּדֵּר לְכַנֵּס לְקֹדֶשׁ פְּנִימָה:

עוֹד נִרְאָה לֹמֵר שֶׁנִּתְבָּן בְּאוֹמְרוֹ
בְּקִרְבָּתָם עַל זֶה הַדְּרָךְ בְּהִיּוֹתָם
יוֹתֵר קְרוֹבִים לָהּ מִכָּל, הָאֵל לְמַדְתִּי שֶׁאֵין

פְּרֻשַׁת אַחֲרֵי

סדר הפרשיות מתחלת חמש ויקרא ועד פרשת אחרי, הוא בסדר מלמעלה למטה: ראשית מגיעות פרשיות ויקרא, צו וחלק מפרשת שמעני - בהם מדבר על עניני קדשה בלבד, המשכן, בגדי הכהונה, הקרבנות וכו'. לאחר־מכן פרשיות שמעני, תזריע ומצורע - פרשיות שעוסקות בהבדלה שבין

עניני קדשה, לעניני העולם - להבדיל בין הטמא לטהור. ולאחר־מכן מגיעה פרשת אחרי - העוסקת בדניי יום־כפור - לאחר־י שאדם שמע את מצוות התורה, ונכשל בהם, אל לו להתנאש, בגלל שישנו יום הכפור, ביום זה "יכפר עליכם לטהר אתכם".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שני בני אהרן בעון העגל מתו ומזבח כפרה היו המה לאביהם, ולא תקשה והלא אמרו (תרי"ב כא) שמתו לצד עון הקריבה למאן דאמר ולמאן דאמר על ההקריבה. יש לומר שאם לא היה עון אביהם היה ה' שומר רגלי חסידיו. גם לא קשה על מה שאמרו (נחלים ט"ז) שמתו להתקדש שמו ותברך, כי אם לא היה עון העגל היה מתחייב מאלהי המשפט להתקדש הבית בזולתם, כי כבר הודעתיה שהגם שחפץ ה' המותה לחסידיו לסבה נעלמת לידע תעלמות נפלאים ורמות, צריך שהיה לצדיק כל שהוא מהדברים אשר לא טוב עשות כדי שדרך שם ישלט בהם הדין. וכבר הארכתי בענף זה, צא ולמד (אבר"נ פ"ח) ממה שמצא רבי עקיבא טעם להריגתו לצד ששמח לבו בדרשתו תוף ס' רבוא באמור בדבריהם, וקשה הלזה יתחייב אנוש מיתה משנה אם כן פקע כליל דורדי מכל עושי טוב ולומדיה, אלא דזה הוא דרך שממנו ישלט בו הדין, ולעולם סבת מיתתו יקר בעיני ה' המותה לעשרה הרוגי מלכות למגן וצנה לדורות בני ישראל. וטעם זה נותן טעם לשבח גם במה שלפנינו, כי עון העגל כבר נמחל בפרהסיא כשהקריב אהרן אל המזבח וירדה שכינה על ידו ונתבשר שנמחל לו עון העגל, אם כן בטל דינא דהשקמת הבנים שבהבטל הסבה יבטל המסובב, אלא ודאי כי הגם שנמחל רשומו נבר והוא כשעור חוט השערה מהחטא שייספיק להשלטת מדה הפועלת דין באדם, וזה גרם שלא נשמרו רגלי חסידיו ושגגו בקריבה והקריבה, ונתקדש בהם הבית: ועל פי הדברים האלה נוכל לומר כי לא הכשר אהרן להיות ראוי לבוא אל חצר בית המקדש פנימה אלא

וימתו בשביל לקדש הבית לבל יבא וגו' אל הקדש קטן וגדול, וכל ג' הטעמים צריכין, עון העגל שזולתו לצד שהיו צדיקים גמורים היה הדין מחייב שיהיו נשמרים לבל יכשלו בקריבה וזה סבה למכשול, ועון הקריבה גם כן שזולתה לא יומתו על עון אביהם כי גדולים היו, וסבת קדוש הבית שזולת זה לא היה ה' מערבב שמחתו ביום שמחת לבו, ויתחייב הדבר לשמירת רגליהם לבל יכשלו, או לא היה ה' ממייתם באותו יום וזהו ממתין להם עד יום אחר, אלא לצד שרצה ה' לקדש הבית בו ביום עשה כן. וטעם זה לבד לא יספיק למיתתם, שיתקדש הבית בזולתם:

ובכ"י זה אפשר לתת טעם למאמר ז"ל שאמרו (תרי"ב שמ"ג) שאמר משה על נדב ואביהוא שהם גדולים ממשה ואהרן כי ממה שראה משה שהצטרף טעם עון העגל למיתת בני אהרן אם כן לא מצא הקב"ה נדנוד עון להסתפק בו ענף הדין ולא נכשלו אלא לצד מה שקדם בעון אביהם, לזה אמר שהם גדולים ממשה ואהרן כי לא נמצא להם אפלו פחוט השערה מהחטא מה שאין כן משה ואהרן. ולדרבננו זה אפשר שלזה נתפזן הפתוב באמרו (משלי כ"ב) הלא כתבתי לך שלישים במעצות ודעת, כי ג' דברים היו סבה לדבר, במועצות ב', ודעת ג', והם ג' דברים האמורים בענין, כנגד מה שלא מחל ה' לאהרן לעון העגל לא בתפלה לא בהרצאת אהרן בקרבנותיו ומעשיו, גם כנגד מה שלא שמר רגליהם מלהתקרב למקום המקדש אמר במועצות, כי נתייעזר ה' לתכלית דבר, ורמז לב' הדברים במה שאמר מועצות לשון רבים ב' עצות, וא' מסובבת מחברתה, שלא החליט

באמצעות מזבח כפרה של הבנים בניו ונמחה רשם חטא העגל אבל זולת זה לא הכשר אהרן למעלה עצמה לעמוד במקום מפלא ובזה יתשוב הכתוב על נכון, וידבר ה', ומודיע הכתוב כי הדבור הנאמר בענין בזאת יבא אהרן אל הקדש לא נכשר אהרן למעלה זו אלא אחרי מות שני בני אהרן ונמחה חטאו ונדקדק לומר בני אהרן. כאן רומז בפרת עון אביהם שבוה השלם להיות ראוי להאמור בענין כמו שפרשתי. ובזה נתן הכתוב טעם למה לא צוה ה' את הדבר הזה עד הנה, כי מקדם לא היה מכשר אהרן לזה, ואחר שנחת הכתוב להודיע סבת מיתתם שהוא לצד היותם בני אהרן לכפרת עון אביהם הודיע כי לא זאת היא סבתם מתחלה ועד סוף למיתתם, אלא זאת היתה סבה ראשונה שהיא גרמה שלא נשמרו רגליהם כנזכר ושגגו בקריבה או בהקריבה למאן דאמר, והוא אמרו בקרבנותם לפני ה' לומר כי מה שגרם להם היותם בני אהרן שיש בידי עון מעשה העגל הוא קרבנותם, ובהצטרפות מכשול זה מתו. ולצד שכפי האמת ב' סבות הללו לא הספיקו למיתתם, רבתי הוא אשר דבר ה' (לעיל י"ג) בקרבי אקדש, שמתו להתקדש הבית בשבילם, כאשר אבאר טעם הצרף לטעם זה ולא הספיקו ב' הטעמים, לזה אמר וימתו בתוספת וא"ו לרמוז ענין צרף מיתתם להתקדש הבית לירא את ה' המקדש לירא מהמקדש כל הקרב לבל ימות גם הוא ולזה סמך דבור אזהרת אהרן ואל יבא וגו' אל הקדש. נמצאת אמר ג' דברים גרמו מיתתם, עון העגל, וההקריבה, וקדוש הבית, ושלשתם הודיע ה' במאמר ראשון שאמר אחרי מות שני בני אהרן זה כנגד חטא אהרן, בקרבנותם כמשמעו,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז ע' 117)

החולה היא לקרר את גופו. רק אזהרה ופחד שאם יעשה כך ימות כדרך שמות פלוני, גורמת לחולה שלא לעשות דברים אלו.

על־דרך־זה בענין אהרן והכהנים, תשוקתם הטבעית של הכהנים להתעלות ולהתקרב אל ה' היא כל־כך עצומה, שאזהרה לבדה לא תועיל. רק הפחד שהם ימותו כדרך שמותו בני אהרן, היא תגורם להם להתגבר על תשוקתם הטבעית.

וידבר ה' . . אחרי מות שני בני אהרן (טז, א) משל לחולה שוננס אצל רופא . . ואמר לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות כדרך שמות פלוני . . לכה ואמר 'אחרי מות שני בני אהרן' שלא ימות כדרך שמותו בניו. (רש"י) בדרך כלל אדם חולה, סובל מחם גבוה, ולכן יש לו תשוקה גדולה לצנן את גופו ע"י אכילת דברים צוננים, ושהות במקומות קרים. אזהרה לבד שלא יאכל צונן ולא ישכב במקומות קרים, לא תועיל, כי תשוקתו של

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בו פעלה רשומה לשלל ממנו כח המונעו והמקימו, ולפעמים תמאסו הנפש ותריכוהו מריבה גדולה והוא סוד הוללות הנביאים (ש"א י"ט כ"ד), ולכשתתגרבה בחינה זו בפנימיותו תגדל הנפש את הבשר ויצתה מעמה ושבח אל בית אביה. ואודיע למתבונן בפנימיות השכלת המשכל, שהשכלת ההשכל תשכיל ההשכלות, ובהשכל בהשכלתו, ישכיל, שמשכל משלל ההשכל, וכשישכיל בהערת עצמו, ולא עצמו, ישכיל, שהמשכל משכל ממשכל, בלתי משכל מהשכל, והשכילו למשכילים ביחוד, השכלתו בסוד נשמה לנשמתו. ואז מותריו יהיו עטרי מלכים וכסאם. וכי יש חיים לחיים שעליהם אמר משה (נצבים ל' י"ט) ובחרת בחיים ב"ת המודעת, ושוללת חיים הנשתיים בהרגש הכללי, ויכרך ברוך אלהים חיים אשר סגל סגלה זו לסגלתו:

עוד יתבאר על דרך אומרים ו"ל בתורת כהנים והובאה במסכת יומא (נ"ג) וזה לשונם תניא ר"א אומר ולא ימות ענש, כי בענין ארצה אוהרה, יכול קדם מיתת בני אהרן, תלמוד לומר אחרי מות, יכול שניהם אחר מיתת וכו', תלמוד לומר ארצה וגו', הא ביצד אוהרה קדם, מיתה אחר כך עכ"ל. ובמסכת יומא פ"ה (שם) בעי מאי משמע, ואמר רבא דכתיב ארצה ועדין לא נראה, ואלו היה אחרי מות בני אהרן כבר נראה בו ביום שנאמר (ט"ז כ"א) ויבא כבוד ה' ע"כ. וכפי זה בני אהרן מתו קדם שהעניש הכתוב. וכפי זה יתבאר הכתוב על זה הדרך אומרו **אחרי מות** בא לכל תחשב בראותך כי יצוה ה' מצות הקטרת ואמר ולא ימות נאמר

שהועילה מחצה, פרוש בין דסוף סוף מתו לא היה תועלת מתפלתו של משה לאהרן אלא מחצה כי אינו חשוב תועלת אלא כפי תכלית. ואומרו **וימתו**, אולי שבא ה' לומר למשה כי האנשים האלה עשו עון הקריבה או הקרבה והם כבר היו חייבי מיתה מעת התרגו ה' על אהרן להשמידו ולזה לא נמנעו מיד מידת הדין, אבל אם לא היה מה שקדם שהיו בני מיתה בנוכח הגם שהיו נכנסים אפשר שהיה ה' מאריך אפו להם וכדומה לזה, ושעור הכתוב על זה הדרך **בקרבתם לפני ה'** ומקום זה צריך לעשות להם נס למלטם מיד מידת הדין והם **וימתו** כבר פרוש נתחייבו מיתה קדם אלא בתפלת משה נמלטו: **או יאמר** על זה הדרך **אחרי מות וגו'**.

דבר ה' למשה דרך מיתתו שהיתה על זה הדרך **בקרבתם לפני ה'** פרוש שנתקרבו לפני אור העליון בחבת הקדש ובזה מתו, והוא סוד הנשיקה שבה מתים הצדיקים, והנה הם שוים למיתת כל הצדיקים, אלא שהפרש הוא שהצדיקים הנשיקה מתקרבת להם ואלו הם נתקרבו לה, והוא אומרו **בקרבתם לפני ה'**, ואומרו **וימתו** בתוספת וא"ו, רמז הכתוב הפלאת חבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים במיתתם לא נמנעו מקרב לדבקות נעימות ערבות ידידות חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם והבן ובחינה זו אין מכיר איכותה, והיא משללת ההכרה, לא מפי מין האנושי, ולא מפי חתבו, ולא תשג בהשערות משכל הגשם, ולמשיג חלק מהשגה זו תבדיל ממנו המונע אותו מהתקבל ותפירוהו על ידי סימניה כי הוא זה הפכה מנגדה שונאה ותפעל

מחלה לאהרן כדי שלא ישמרם שבנה תמצא מדה השולטת בנוכח, וכנגד תכלית הדבר שמותו לקדש שמו ויכרך אמר ודעת פרוש להודיע לכל מה יקר מקום קדשתו שאפילו לאנשים צדיקים כאלו שאין כמותם היה מה שהיה ויתקדש הבית:

עוד נתבון באומרו **אחרי מות** להיות שיצו ה' לכל יכנס אהרן לקדשי קדשים בבגדי זהב (ראש השנה כ"ד) מטעם אין קטיגור נעשה סניגור חש הכתוב לבצל דין שיחלק ויאמר כי לא הקפיד ה' על הכנסת אהרן בבגדי זהב אלא כל עוד שעדין לא נמחה רשומו של עון העגל, מה שאין פן אחר שמותו בניו ואין רשומו של עגל נכר לחלוטין נמחה קטיגורו של זהב ויכול לכנס בבגדי זהב בכבוד ובתפארת, לזה אמר **אחרי מות וגו'** שגם אחרי מותם צוה ה' לכל יכנס בבגדי זהב לקדש הקדשים אלא **בתנת בך קדש וגו'**. והגם שאמרו ו"ל (ערכי ט"ז) שבגדי זהב מכפרים. אף על פי כן לא יעשה קטיגור סגור ללבן עונם של ישראל כשגלג. ועין מה שכתבתי בימי חרפי בחפצי חפץ ה' במאמרם ו"ל (שם ל') שבשאימר שלמה וברה לחסדי וגו'. ולדרך זה אומרו **בקרבתם** בא להסיר חשש פגם מעל משה שהוא אמר (עקב ט"ב) ואתפיל גם בעד אהרן ויאמר האומר שלא הועילה תפלתו של משה, ומשה עצמו יחשב מחשבות שלא הועילה תפלתו, לזה אמר **בקרבתם לפני ה'** פרוש בהצטרפות סבה זו מתו אבל זולת זה לא היו מתים כי הועילה תפלתו של משה על אהרן לכל ישמידו, וכפי זה אין אנו צריכין לומר שהועילה מחצה ולדבריהם ו"ל (ויקרא פ"ה) שאמרו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 117)

אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב (רש"י טז, א) **אכילת צונן** – כנגד האסור להכנס לקדש הקדשים בכל יום (מלבד יום כפור) אפלו לשם הקרבת קרבנות. כי הקרבנות נמשלים ללחם ולמאכל, והקרבתם שלא פדיו כמזהו

פאכילת מאכל צונן. **שכיבה בטחב** – כנגד האסור להכנס לקדש הקדשים ללא קרבנות (אפלו ביום כפור). כי השכיחה שם ללא הקרבת קרבנות דומה לשכיחתו של חולה במקום קר, ללא אכילת מאכל צונן.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כי הוא זה ענש שבו נענשו בני אהרן דכתיב (י"א) ויִקְחוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן וְגו' ויִשְׁמִימוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֶת וְגו', לָזֶה אָמַר **אחרי מות** וְגו' פֶּרוּשׁ כִּי לֹא צָוָה בַּעֲנֹשׁ אֶלָּא אַחֵר שְׁמָתוֹ בְּנֵי אֶהֱרֹן וְגו'. אִם כֵּן לִפִּי זֶה חֻלָּה הַקָּשָׁיָא לָמָּה מָתוּ. לָזֶה אָמַר כִּי לֹא מָתוּ עַל קוֹ הַמִּשְׁפָּט שֶׁאַחֲרִים אִם הָיוּ עוֹשִׂים דָּבָר זֶה לֹא הָיוּ מָתִים בֵּינָן שְׁעָדִין לֹא נִצְטָווּ בַּעֲנֹשׁ, אֶלָּא הִטְעַם הוּא **בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה'** לְהִיּוֹתָם סְבִיבֵיו שֶׁל הַקֹּב"ה דִּקְדָּק עֲמָהֶם כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, וְדָבָר קָטָן יִחָשֵׁב לְדָבָר גָּדוֹל, וְהוּא מֵה שָׁרְמֹו בְּתוֹסֶפֶת הַזֶּה וְשֶׁל **יָמָתוֹ** לומר הֵגֵם שֶׁלֹּא הָיוּ מְחִיבִים מִיָּתָה מִשְׁעַם שְׁעָדִין לֹא עָנֵשׁ אֶף עַל פִּי כֵּן מָתוּ:

ובתורת כְּהִנֵּם אָמְרוּ וְזֶה לְשׁוֹנָם דָּבָר אֶל אֶהֱרֹן וְגו' אֵין אָנוּ יוֹדְעִים מֵה נֶאֱמַר בְּדַבּוּר רֵאשׁוֹן, הִזִּיה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר מִשְׁלוֹ מִשְׁלֵ לָמָּה הִדְבֵּר דּוֹמָה לְחוּלָּה שֶׁנִּכְנַס אֶצְלוֹ הַרּוּפָא אָמַר לוֹ אֵל תֹּאכַל צוֹנָן וְאֵל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲב, בָּא אַחֵר וְאָמַר לוֹ אֵל תֹּאכַל צוֹנָן וְכו' שֶׁלֹּא תָמוּת כְּדָרְךָ שְׁמָת פְּלוֹנִי, זֶה וְזֶה יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן, צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה אָמַר בְּסֹדֶר זֶה הִזִּיה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהִזִּיה לוֹ לומר אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְכו':

ונראה כִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה לֹא לְקָשָׁיָא זֶה נִתְבָּרַן אֶלָּא עַל קָשָׁיָא אַחֲרָת בָּא לְתַרְץ, וְהִיא מֵה שֶׁהִקְשִׁינוּ לָמָּה אַחֵר ה' לְצִוּוֹת מִצְוָה זֶה לְאַהֲרֹן עַד עַתָּה, וְהִזִּיה מוֹשְׁלוֹ לְרֹפֵא וְכו' שֶׁהִרְפָּא הַמְּקוֹרֵז הִרְבָּה הוּא שְׁאוֹמֵר כְּדָרְךָ שְׁמָת פְּלוֹנִי, וְכֵמוֹ כֵּן עָשָׂה רֹפֵא יִשְׂרָאֵל שֶׁהִמְתִּין עַד שְׁמָתוֹ בְּנֵיו בְּדִי לְוָרוֹז בְּיוֹתֵר, וּמִכֵּיא הַתֵּנָּא דְבָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה לְתַרְץ גַּם קָשִׁית כִּפֹּל הַדְּבָרִים וּבְכָלֵלִי הַמְּקָרָא אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁלִּפְעָמִים מוֹכִיר בַּעַל הַמֶּאֱמָר בְּתַרוּץ וְלֹא בְּקָשָׁיָא, אֶלָּא שֶׁהִתְנָא הִבִּיא דְבָרָיו לְתַרְץ גַּם מֵה שֶׁהִקְשָׁה לוֹ מֵה נֶאֱמַר לוֹ בְּדַבּוּר רֵאשׁוֹן

כִּי נֶאֱמַר לוֹ הַבֵּט וּרְאֵה שֶׁהֶאֱנָשִׁים הַנִּנְגָּשִׁים אֶל ה' קָדְשׁ וּתְבַעֲרַר בָּם אֵשׁ הַקִּדְשָׁה כֹּה תֹאמַר לְאַהֲרֹן אַחִיךָ גַּם הוּא אֵל יָבֹא וְגו'. אֶלָּא דִּקְשָׁה לִפִּי זֶה הִזִּיה לוֹ לומר אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן אַחֵר דָּבָר וְגו', לֹא אַחֵר אוֹמְרוֹ וַיִּדְבֹּר: **וראיתי** בְּסוֹף הַבְּרִיָּתָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁגָּמַר אָמַר וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וְזֶה וְרוֹז (וַיִּתֵּר) מִהָרֵאשׁוֹן לְכָךְ נֶאֱמַר וַיֹּאמֶר וְגו' דָּבָר אֶל אֶהֱרֹן שְׁאִמְרָתִי לָךְ (שְׁמוֹת ד' י"ד) הִלָּא אֶהֱרֹן אַחִיךָ הִלְוִי וְרָאָךְ וְשִׁמַּח בְּלִבּוֹ, וְאֵל יָבֹא וְגו' וְאִם יָבֹא הוּא מֵת עַכ"ל. צָרִיךְ לְדַעַת מִנֵּינן מִצָּא לומר שֶׁאָמַר לוֹ ה' הִלָּא וְגו' וְרָאָךְ וְגו'. וְהִזִּיה נִרְאָה שֶׁהִקְשָׁה לוֹ יוֹתֵר תַּבַּת אַחִיךָ, וְלָזֶה דָּרַשׁ אַחִיךָ שְׁאִמְרָתִי לָךְ הִלָּא אֶהֱרֹן אַחִיךָ הִלְוִי, וְהַכְּפֻנָּה הִיא כִּי יַפְחִידוּ שֶׁלֹּא יִצָּרַע לֹא כֵמוֹ שֶׁאֲרַע לְבָנָיו, וְהַצֵּד שֶׁמִּמֶּנּוּ יִתְחַיֵּב אָמַר לוֹ כֹּל זֶה הוּא לְצַד הַיּוֹתוֹ אַחִיו אַחֲוָה נְכוּנָה וְנִתְקַנְנָה, אֶלָּא שֶׁקָּשָׁה כִּי בְּתוֹרַת כְּהִנֵּם דָּרַשׁ מֵאוֹמְרוֹ אַחִיךָ לְרִבּוּת בְּנֵי אֶהֱרֹן וְכֵמוֹ שֶׁכְּתִבְתִּי לְמַעַלָּה, וְאַפְשָׁר דְּרַשְׁינָן שְׁנֵיהֶם וְדַחֵק:

ונראה שְׁכּוּנַת הַמֶּאֱמָר הוּא מִמֵּה שֶׁאָנוּ רּוֹאִים שֶׁה' אָמַר לְמֹשֶׁה מֵה שֶׁצָּרִיךְ שִׁיאֲמַר לְאַהֲרֹן שֶׁלֹּא יָמוּת בְּבָנָיו, וּמִן הָרֵאשִׁי הִזִּיה לוֹ לומר זֶה אַחֵר וַיֹּאמֶר ה' דָּבָר אֶל אֶהֱרֹן לֹא מִקֶּדֶם, לָזֶה אָמַר כִּי לְהִיּוֹתָם ב' אַחִים הִנְעִימִים אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה כֹּה בְּאוֹמְרוֹ הִלָּא אֶהֱרֹן אַחִיךָ הִלְוִי וְרָמַז לוֹ (מִדָּבָרִים ק"ב) שֶׁיִּטַּל כְּהִנָּה וְלֹא הַקְפִּיד, גַּם אֶהֱרֹן בְּרֵאשִׁיתוֹ אַחִיו הִקְטֵן יִגְדֹל מִמֶּנּוּ וְאֶף עַל פִּי כֵּן שִׁמַּח בְּלִבּוֹ, אֲשֶׁר עַל כֵּן הוּא אוֹמֵר לְמֹשֶׁה דָּבָר הַנּוֹגֵעַ לְאַהֲרֹן, וְנִתְבָּרַן ה' בְּזֶה לְהִיּוֹת כֹּלָם כְּאִישׁ אֶחָד, וְאִם נֹאמַר שֶׁמֵּה שֶׁדָּרְשׁוּ דָּבָר אֶל אֶהֱרֹן שְׁאִמְרָתִי לָךְ הִלָּא אֶהֱרֹן וְגו' הוּא דִּרְשָׁה בְּבָנֵי עֲצֻמָּה וְאִינָּה גָּמַר דִּרְשָׁה שֶׁלִּפְנֵיהֶם נִרְאָה כִּי אוֹמְרוּ וְאֵל יָבֹא בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו. וְלִפִּי פֶּשֶׁט הַכְּתוּב נִרְאָה לומר כִּי בְּאוֹמְרוֹ

ואל יבא בְּתוֹסֶפֶת הַזֶּה וְא"ו וְלֹא הִסְפִּיק לוֹ לומר אֵל יָבֹא, לְרָמֵז שֶׁלֹּא יוֹסִיף הוּא לַעֲבֹר עָלָיו מֵה שֶׁעָבַר עַל בָּנָיו, וְכַפִּי זֶה כֹּאֵלוֹ בְּאֵר הַכְּתוּב שֶׁלֹּא יָמוּת גַּם הוּא בְּבָנָיו: **וראיתי** לְהֵרָא"ם ז"ל שֶׁפָּרַשׁ כִּי לְדָבָר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה יֵשׁ ג' מִיָּנִי אֲוִהֲרוֹת, וְהַצָּרִיךְ לְיִשְׁבַּב הַכְּתוּבִים לְדָבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְלִפִּי דַּעַתִּי לֹא נִתְבָּרַן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אֶלָּא לומר שֶׁבְּדַבּוּר רֵאשׁוֹן אָמַר ה' לְמֹשֶׁה שִׁיאֲמַר לְאַהֲרֹן שֶׁאִם יַעֲבֹר יָמוּת כְּדָרְךָ שְׁמָתוֹ בְּנָיו, וְהִקְשָׁה לוֹ לֵאמֹר עֲנֵנִי יְצֻנָּה ה' כִּכָּה וְלֹא הִסְפִּיק בְּאוֹמְרוֹ וְלֹא יָמוּת, לָזֶה הִמְשִׁיל הַדָּבָר לְרֹפֵא שֶׁהִרְפָּא שְׁאוֹמֵר לְחוּלָּה שֶׁלֹּא יָמוּת כְּדָרְךָ שְׁמָת פְּלוֹנִי הוּא מוֹרֹז בְּיוֹתֵר עַל כֵּן צִוָּה ה' כִּכָּה לְתוֹסֶפֶת וְרוֹז, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה לֹא הִמְשִׁיל הַדָּבָר בְּרֹפֵא א' אֶלָּא בְּג' רֹפְאִים וְכֹל רֹפֵא שֶׁעַר וְרוֹז א' וְרֹפֵא הַמְּקוֹרֵז וְאוֹמֵר שֶׁלֹּא יָמוּת כְּפִלוֹנִי לֹא הוּא שְׁוָרוֹ פֶּעַם רֵאשִׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה, וְכַפִּי זֶה סֹדֶר שֶׁעָשָׂה ה' הוּא בְּרֹפֵא הַמְּקוֹרֵז יוֹתֵר מִכָּל, וְלִפִּי דְבָרֵי הָרַא"ם אֵינוֹ דּוֹמָה לֹא לְרֹפֵא א' וְלֹא לִב' וְלֹא לִג', כִּי רֹפֵא א' וְב' אֵינֶם אוֹמְרִים כְּפִלוֹנִי וְהֵג' הוּא מוֹרֹז בְּפֶעַם אַחַת וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁלֹּא יָמוּת כְּפִלוֹנִי, מֵה שֶׁאֵין בֶּן הַקֹּב"ה שֶׁלֹּא צִוָּהוּ כֵּן עַד פֶּעַם ג'. וְלְדָבָרֵי הָרַא"ם צָרִיךְ לְדַחֵק וּלְפָרֵשׁ שֶׁהַדְּמִיוֹן הוּא נוֹשֵׂא א' לִג' נוֹשָׂאִים יַחַד. וְעָדִין קָשָׁה לְדָבָרֵינוּ לָמָּה עָשָׂה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה הַדְּמִיוֹן בְּג' נוֹשָׂאִים וְלֹא בְּנוֹשֵׂא אֶחָד כְּדִי שִׁישְׁוֶה אֵלָיו הַנִּדְמָה, אֶלָּא וְדַאי שֶׁלֹּא צִוָּה אֶלָּא פֶּעַם אֶחָד וּבְאַחַת דָּבָר אֵלָיו הִזְרוּ שֶׁלֹּא יָמוּת בְּבָנָיו. וּפְרוּשׁ הַכְּתוּבִים לְדָבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה הֵם עַל זֶה הַדָּרְךָ, וַיִּדְבֹּר וְגו'. אַחֲרֵי מוֹת דָּבּוּר אֶחָד. דָּבָר וְגו' וְאֵל יָבֹא וְגו' דָּבּוּר ב'. בְּדַבּוּר אֶחָד נֶאֱמַר לוֹ אָמַר לְאַהֲרֹן שְׁכַנְיֹו מָתוּ בְּשִׁבְלִי הַהִקְרָבָה, וְאָמַר

חטאם של בני אהרן

אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני יהוה וימתו:

(טז, א)

ואינו מובן: מה מוסיפה תיבת "וימתו" על הנכתב קודם "אחרי מות שני בני אהרן"?

עוד צריך להבין: מבין הדברים שעליהם נענשו בני אהרן, מונה המדרש כדלהלן: נכנסו לפני ולפנים [לקודש הקדשים], מחוסרי בגדים היו [לא לבשו את כל בגדי הכהונה שחביבים ללבושם בעת עשיית העבודה], לא היו להם בגדים, לא היו להם נשים.. וצריך להבין, היכן מרומזים הם בפסוק?

ויש לומר הביאור בזה: תורת החסידות מבארת (עיין ביאור החיים הקדוש), שהחטא של שני בני אהרן לא היה חטא כפשוטו חס-ושלום, אלא חטאם התבטא בכך שנתנו

שדבקותם העצומה בהקב"ה תביאם לידי כלות הנפש בפועל. וזהו פירוש "בקרבכם לפני ה' וימתו" שקירובם אל ה' היה באופן המביא ל"וימתו", וזה נחשב לחטא, כי בד בבד עם הרצון להתפשט מהגשמיית ולהדבק באלקות – "רצוא", צריכה להיות גם התנועה ד"שוב", העבודה דנשמה בגוף והתעסקות בעניני העולם.

ועל-פי-זה יובן שכל הענינים שנאמרו על חטא בני אהרן נרמזים בפסוק, שכולם ענינם הוא שהיה להם 'רצוא ללא שוב' "בקרבכם לפני ה' וימתו": נכנסו לפני ולפנים – ענין הרצוא. מחוסרי בגדים – נכנסו ללא לבושים המרמזים על לבושי המצות (עיין תניא פרק ה) שנתלבשו בגשמיית העולם. לא היו להם נשים ובנים – לא עסקו במצוות פריה ורביה שמטרתה להמשיך נשמות בגופים.

בואמר יי למשה מלל עם אהרן אחוד ולא יהי עלל בכל עדן לקודשא מגיו לפרכתא לקדם פפרתא די על ארונא ולא ימות ארי פעננא אנא מתגלי על בית פפרתא:

(ב) ויאמר יהוה אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש מבית לפרכת אל-פני הפפרת אשר על-הארן ולא ימות פי פענן ארצה על-הפפרת:

נראה שם עם עמוד ענני. ולפי שגלוי שכינתי שם, יזהר שלא ירגיל לבא, זהו פשוטו; ומדרשו: לא יבא כ-אם פענן הקטרת ביום הפפורים.

כ-א ויאמר ה' אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואל-יבא • שלא ימות כדרך שמתו בניו. ולא ימות • שאם בא, הוא מת. כי פענן ארצה • כי תמיד אני

על ידי ה"ואל", הלא, ביטול עצמי – כשהרצון הוא לא בקירוב האישי לקדוש-ברוך-הוא, אלא רק למלא את רצון העליון – אזי "בוא אל הקודש".

מ"א כי לאו הבא מכלל עשה עשה, ומעתה הרי קדם לו על הכניסה עשה, לזה הוסיף כאן לאו על הדבר ואמר ואל יבא:

בכל עת. אבל יש עת שייבא בה, והוא מה שאמר אחר כך בזאת יבא וגו' אחת בשנה. וטעם שהקדים ואל יבא בכל עת קדם מצות ביאתו אחת בשנה, לומר אם לא יבוא בכל עת אז יוכה לבוא בעת ההיא אשר אנכי מצוך ואם יבוא בעת אחר לא יבוא בכל עת אפלו בעת הרשיון. ודקדק לומר בכל עת דרשו ר"ל (במרים) שבא לאסר אפלו ביום הפפורים עצמו לא יכנס אלא לדברים הרשומים בכתב אמת להקטיר ולהזות, ולדרך זה הרוחנו

כז י"ח) וה' האמירך, ותמצא שאמרו ו"ל (מדר פ' נשא פ"ד כ"א, ריש תרים) שאפלו במקום שאמר הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן הכהנה בו למשה שיאמר לאהרן, וזה לך האות שאפלו מצות אהרן לא נאמרה לאהרן, ואם היה ה' מדבר עם אהרן לא היה צריך לצוותו על ידי שליח:

ואל יבא. אמר וא"ו בתחלת דבור, מלבד מה שכתבנו למעלה, נראה עוד לומר כי לצד שקדם משה ואמר לאהרן ביום א' למשיחתו (לעיל ט"ז) קרב אל המזבח ונעשה וגו' משמעות הדברים יגידו כי למזבח יקרב ולא לפנים מן המזבח, ואמרו מאורי עולם שהם רבותינו ו"ל (פסחים

דבור ב' שאני מצווהו לכל יקרב גם הוא, וממוצא דבר מובן כי מן-לכל יאירע לו כדרך שמתו בניו, והוא דמיון הרופא הג' שזוהו יותר מכלן: תורה ב (ב) ויאמר ה'. טעם לשון אמירה, לצד שהאזהרה באה בתקף שאם יבוא ימות כמו שדרש רבי אלעזר בן עזריה (תריב כא). לזה הודיעו כי אין זה אלא חבה יתרה כדרך הרופא שמשתדל לנרץ החולה לכל ימות, וכדמיון רבי אלעזר בן עזריה והוא מה שרמז בלשון אמירה:

או ירצה כי ה' גדל ורמם את משה שגם דבור הנוגע לאהרן לבדו לא דבר ה' עם אהרן אלא עם משה, והוא אומרו ויאמר ה' אל משה על דרך (תבא

(א) **בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֶן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּכָר בֶּן־בְּקָר** **לַחֲטָאת וְאֵיל לְעֹלָה:**

בְּכָל עֵת, כִּי־אִם בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים, כִּמּוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּסוֹף
הַפָּרָשָׁה: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ".

כִּי־אִם בְּזֹאת • גִּמְטְרִיָּא שְׁלֹו אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשֶׂר, רִמְזוּ
לְבֵית רֹאשׁוֹן. בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֶן וְגו' • וְאַף זֶה, לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א כרך ב עמ' 215)

הַמִּתִּי בַקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, וְהוּא שִׁיר לַקֹּדֶשֶׁה ז. וְכַפֶּסֶס
הַרְמַב"ם: "כָּל אִישׁ . . אֲשֶׁר נִדְּבָה רֹחוֹ . . נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ
קֹדֶשִׁים" (וְיִמְתַּק עַל פִּי הַמְסַפֵּר בְּנִבְיָא, שֶׁהִבְיִאוּ אֶת יוֹאֵשׁ
בַּעֲלִית קֹדֶשׁ־הַקֹּדֶשִׁים שֶׁשׁ שָׁנִים).

בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, א) **בְּכָל שְׁעָה שֶׁהוּא**
רוֹצֵה לִכְנֹס וְכֹס, רַק שִׁינָס בְּסֹדֶר הַזֶּה (ויקרא רבה)
מִשְׁמַע, שֶׁמִּקוֹמוֹ הַמִּתִּי שֶׁל אֶהְרֶן הוּא בַקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים.
וְהֵנָּה, כָּל יְהוּדֵי הוּא 'כֹּהֵן גָּדוֹל', כִּדְאִיתָא ב'בַּעַל הַטּוֹרִים'
עַל הַפְּסוּק "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כֹּהֲנִים", וְאִם כֵּן, מִקוֹמוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~

זוֹאֵת" לְפִי בִיאור הַזֹּהֵר - הוּא יִרְאֶה וּבִיטוּל, וְ"דָא תַרְעָא
לֹאֲעֹלָה", כְּשִׁישְׁנָה הַהִקְדָּמָה שֶׁל "זֹאת", יִרְאֶה וּבִיטוּל,
הֵרִי גַם אִם "יָבֵא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ" (רצוא), וְכֵן "לִפְנֵי
וְלִפְנֵים", לֹא יִפְרִיעַ לוֹ הַדָּבָר ל"וּכְפָר גו'" וּבַעַד בֵּיתוֹ - זוֹ
אֲשֶׁתוֹ", אֶל ה'שׁוֹב' לַעֲנִיגֵי עוֹלָם (וְאֶדְרָבָה, אִם חֹסֶר ה'בֵּיתוֹ

זוֹאֵת" לְפִי בִיאור הַזֹּהֵר - הוּא יִרְאֶה וּבִיטוּל, וְ"דָא תַרְעָא
לֹאֲעֹלָה", כְּשִׁישְׁנָה הַהִקְדָּמָה שֶׁל "זֹאת", יִרְאֶה וּבִיטוּל,
הֵרִי גַם אִם "יָבֵא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ" (רצוא), וְכֵן "לִפְנֵי
וְלִפְנֵים", לֹא יִפְרִיעַ לוֹ הַדָּבָר ל"וּכְפָר גו'" וּבַעַד בֵּיתוֹ - זוֹ
אֲשֶׁתוֹ", אֶל ה'שׁוֹב' לַעֲנִיגֵי עוֹלָם (וְאֶדְרָבָה, אִם חֹסֶר ה'בֵּיתוֹ

דְּכִתְיִנָּא דְּבוֹצָא קוּדְשָׁא יִלְכָּשׁ וּמִכְנָסִין
דְּבוֹץ יְהוֹן עַל בְּסֵרָה וּבְהִמְיָנָא דְּבוֹצָא יִסֵּר
וּבְמַצְנֶנְתָּא דְּבוֹצָא יַחַת בְּרִישָׁה לְבוּשִׁי
קוּדְשָׁא אֲנִין וְיִסְחִי כְּמִיָּא יֵת בְּסֵרָה
וְיִלְכָּשְׁנִין:

(ד) **כְּתִנְתָּ בַד קֹדֶשׁ יִלְכָּשׁ וּמִכְנָסִי־בַד יִהְיוּ עַל־בִּשְׂרוֹ**
וּבִאֲבִנֵט בַד יִחְגֹּר וּבְמַצְנֶנְתָּ בַד יִצְנָף בְּגִדֵי־קֹדֶשׁ
הֵם וְרַחֵץ בַּמִּים אֶת־בִּשְׂרוֹ וּלְבָשֶׁם:

וְאַחֲתַתָּהּ. וְרַחֵץ בַּמִּים • אוֹתוֹ הַיּוֹם טְעוֹן טְבִילָה
בְּכָל חֲלִיפוֹתָיו (יומא ז'), וְחִמְשׁ פְּעָמִים הָיָה מַחְלִיף
מַעֲבֹדֶת פָּנִים לַעֲבֹדֶת חוּץ, וּמַחוּץ לְפָנִים, וּמִשְׁנָה
מִבְּגָדֵי זָהָב לְבָגְדֵי לָבָן וּמִבְּגָדֵי לָבָן לְבָגְדֵי זָהָב, וּבְכָל
חֲלִיפָה טְעוֹן טְבִילָה וְשְׁנֵי קְדוּשֵׁי יָדַיִם וְרִגְלָיִם מִן
הַכִּיּוֹר.

כִּי־אִם כְּתִנְתָּ בַד וְגו' • מַגִּיד שְׁאִינוֹ מִשְׁמַשׁ לְפָנִים
בְּשִׁמוּנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ בָּהֶם בַּחוּץ שִׁישׁ בָּהֶם
זָהָב, לְפִי שְׁאִין קָטָגוֹר נַעֲשֶׂה סִגְגוֹר (ר"ה כח), אֲלֹא
בְּאַרְבָּעָה, כִּכְחֵן הַדִּיּוּט, וְכָלֵן שֶׁל בּוּץ. קֹדֶשׁ יִלְכָּשׁ •
(ת"ס) שִׁיְהִיו מִשְׁלֵ הַקֹּדֶשׁ. יִצְנָף • כְּתִנְתָּ וְיִחְגֹּר: יַחַת
בְּרִישָׁה, יִנִּיחַ בְּרִאשׁוֹ, כִּמּוֹ (בראשית לט טז): "וְתִנַּח בְּגָדוֹ",

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

שְׁהִיא תְרוּמַת הַלְשָׁכָה, וְכִפִּי זֶה יִתְחַיֵּב
הַקְּתוּב לְהַזְכִּיר שֶׁם הַמַּצְנָה בְּכַנִּי
לָהֶם: תוֹרָה ד'
(ד) **כְּתִנְתָּ בַד קֹדֶשׁ**. טַעַם אוֹמְרוֹ קֹדֶשׁ
בְּכִתְנָת וְלֹא הִסְפִּיק בְּמָה שֶׁגָּמַר
אִמֵּר בְּגִדֵי קֹדֶשׁ הֵם. אוֹיֵל שֶׁחֹשֶׁ הַקְּתוּב
שִׁדְרוֹן אֲדָם בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹא צָוָה ה'
לַעֲשׂוֹת מִשְׁלֵ קֹדֶשׁ אֲלֵא ג' הַבְּגָדִים חוּץ
מִן הַכְּתָנָת, כִּי הַכְּתָנָת הוּא מִלְּבוּשׁ
הַמִּתְחַיֵּב לְכָל אָדָם לְלָבֵשׁ וְיִהְיֶה מִשְׁלֵוֹ
וְעַל הַג' הוּא שְׁאִמֵּר בְּגִדֵי קֹדֶשׁ שֶׁהֵם
בְּגָדִים שְׁכּוּלִים לְהִיּוֹת לְצַד כְּבוֹד
מִשְׁרָתֵי עֲלִיּוֹן, לָזֶה אִמֵּר **כְּתִנְתָּ בַד** וְגו'
שֶׁגַם הִיא קֹדֶשׁ. וְכִדִּי שֶׁלֹא תִחַשֵּׁב כִּי

אִמֵּר עֲלִיּוֹן כִּי גְבוּהָ מִעַל גְּבוּהָ שׁוֹמֵר,
וְהוּא אוֹמְרוֹ **אֲרָאָה עַל הַכְּפָרָת**: תוֹרָה ג'
(ג) **בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֶן**. טַעַם שֶׁהַזְכִּיר
אֶהְרֶן וְלֹא סָמַךְ עַל זְכוּרוֹ בַּתְּחִלָּת
הַעֲנִין, לְצַד שְׁמָה שֶׁקָּדַם בַּמַּצְנָה לֹא
הָיָה אֲלֵא לְאֶהְרֶן לְבַדוֹ שֶׁלֹא יִכְנָס וְלֹא
יָמוּת, וְאִין מַצְנָה זוֹ נוֹגַעַת לְזוּלָתוֹ,
וּמִכָּאֵן וְאֵילָף לֹא לְאֶהְרֶן לְבַד בָּאָה
הַמַּצְנָה אֲלֵא גַם לְכָל יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא
צָרָף יִשְׂרָאֵל לִכְנֹס לְבֵית קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים
לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם אַחַת בַּשָּׁנָה, וְיִצּוּ הָאֵל
לַעֲמֹ לַעֲשׂוֹת הַחֲקִים הָאֲמוּרִים
שִׁיכְנִיסוּ אֶהְרֶן בְּכָר וְגו' כְּתִנְתָּ בַד קֹדֶשׁ
וְגו' וְדָרְשׁוּ ז"ל (תירכ בא) מִשְׁלֵ קֹדֶשׁ

דְּקָדוּק נִכּוֹן אַחֵר בְּתוֹסַפֶּת וְא"ו שֶׁל
וְאֵל יָבֵא, לֹאֵר מִלְּבַד אֲזָהֶרֶת זְמוּת
הַשָּׁנָה עוֹד מוֹסִיף לֹאֵר שְׁאִפְלוֹ בְּיוֹם
כְּפּוֹר עֲצָמוֹ לֹא יָבֵא, וְאֲזָהֶרֶת שְׁאֵר
זְמַיִם דָּרְשׁוּ ז"ל (תו"ר) מִהַפְּסוּק עֲצָמוֹ
שְׁאִמֵּר אֶל הַקֹּדֶשׁ וְלֹא הִסְפִּיק לֹאֵר
מִבֵּית לְפָרֶכֶת וּמוֹכֵן הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר יִצְנָה
עָלָיו. וְאֵל יִקְשֶׁה בְּעִינֵי הַקֹּדֶמֶת הוּא א"ו,
כִּי כֵן דָּרָךְ הַקְּתוּב, וּבְמִקּוֹמוֹת אַחֵרִים
הָאֲרִכְתִּי בְּהוֹכַחַת הַדְּבָרִים:
כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה. פִּירוּשׁ לְצַד שֶׁקָּדַם
הַקְּתוּב וְאִמֵּר (ט כג) וְיִרְאֵא כְבוֹד ה'
הוֹדִיעַ כִּי לֹא בְּחִינָה זוֹ לְבַד הִיא
הַנִּמְצָאָת בְּפָנִים אֲלֵא בְּחִינָה גְדוּלָּה

"וְרָחֵץ בַּמִּים אֶת בָּשָׁרוֹ" - יש לרחץ ולנקות את הבשר, וכן להדיח את ה'את', הטפל לבשר, דהיינו ההקדלים השונים שמקורם ב'בשריות', ולהפך זאת ל'בשר קדש'.

"וּלְבָשֵׁם" - אוראז אפשר ללבש את 'בגדי הקדש'.

בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם (טז, ד)

בגדים - רומזים למחשבה ודבור, שנקראו לבושים לנפש.

"בגדי קדש" - מחשבה ודבור בענינים של תורת החסידות.

(ה) וּמֵאֵת עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׁעִירֵי עִזִּים
לְחַטָּאת וְאֵיל אֶחָד לָעֹלָה:

(ו) וְהִקְרִיב אֶהֱרֵן אֶת־פֶּרֶךְ הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר־לּוֹ וּכְפָר
בַּעֲדָן וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ:
וַיִּקְרַב אֶהֱרֵן יֵת תּוֹרָא דְחֲטָאֹתָ דִּי לָהּ
וַיְכַפֵּר עֲלוּהִי וְעַל אֲנָשׁ בֵּיתָהּ:

כִּי־אֶת־פֶּרֶךְ הַחֲטָאִת אֲשֶׁר־לוֹ • הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה. | בַּעֲדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ • (יומא לז, ת"כ) מִתְּנֻדָּה עָלָיו עֲוֹנוֹתָיו וּלְמַדָּה כֵּן, שְׁמִשְׁלוֹ הוּא כֵּן וְלֹא מִשְׁלַח צְבוּר. וְכִפּוּר וְעֹנֹת בֵּיתוֹ.

בכניסת הפנה הגדול ביום הפיפורים לקודש הקדשים, היה נוגע ה"ביתו" - זו אשתו".

והרמז בזה: בכדי שהכניסה אל הקודש תהיה פראוי, שאז היא מביאה ל"ציאה בשלום", שזהו תכלית הכניסה - הרי זה תלוי בנשי ישראל. שגם כאשר הבעל גמץא "לפני ולפנים", גם אז יש התאמה בין "ביתו" לדרגתו שלו, ועוד יותר:

זכותו ותפקידו של נשי ישראל היא להשפיע על בעליהן ובניהן, שלגביהם תהיה הכניסה אל הקודש קשורה עם

הציאה מהקודש.

נשי ישראל לא צריכות לחשש, שאם הבעל יאריך בתפילתו בשעה או יותר, או אם ימשיך בלימודו בשעה או יותר, יחסר בענינים הגשמיים; פן אין מקום לדאגה, שאם יחנכו את הילדים ללמוד תורה יום שלם, תחסר אחר-כך בהסתדרות שלהם כו' - אלא אדרבה, עליהם להסביר לבעליהן ולבניהן, שדוקא על-ידי ההוספה בתורה ומצוות, "בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו", יתוסף ב"ונתתי גשמיכם בעתם וגו'".

(ו) וּלְקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהַעֲמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וְדָקָא כְּהִנֵּת חֻקָּא ד' שְׁתַּהֲיָה שֶׁל קֹדֶשׁ
 לְיוֹהָר חוּר וְאִמְרוּ **בְּגֵדֵי קֹדֶשׁ הֵם** כֻּלָּם
 יִחַד. עוֹד נִרְאֶה לומר כִּי מִתְכַּנֵּן לוֹמֵר
 ב' דְּבָרִים, הָא' שֶׁהִבְדֵּי שִׁיעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ
 הַכִּתְּנָת הִיזְיָה שֶׁל קֹדֶשׁ, וְהוּא הִדִּין
 לְשֹׂאֵר בְּגָדִים, וְהוֹדִיעַ הַכְּתוּב הַמְשַׁפֵּט
 בְּמוֹדֵמָן רֵאשׁוֹן, וְעַנֵּן ב' הוּא שְׁגָם
 מַעֲשֵׂה הַבְּגָדִים הִיזְיָה שֶׁל קֹדֶשׁ, וְהוּא
 מֵה שֶׁגָּמַר אִמְרוּ **בְּגֵדֵי קֹדֶשׁ הֵם**:
עוֹד נִרְאֶה כִּי מִתְכַּנֵּן בְּאִימָרוֹ בְּגֵדֵי
 קֹדֶשׁ הֵם, לְכָל יִרְאֵה הַדֶּבֶר שֶׁהוּא
 חוּץ מִהַמוּסָר כִּי עֵבֶד מֶלֶךְ שֶׁהוּא הִכְהֵן
 אֲשֶׁר פָּאָר ה' וְכִבְדּוֹ בְּמַלְבוּשֵׁי כְבוֹד
 וּדְבָרֵיכִי (תַּצֵּה כִּי ב') לְכַבֹּד וּלְתַפְאֶרֶת
 וּבִעֲצַת אֲשֶׁר יַעֲלֶה לְשֵׁרֹת גְּדוֹל כְּזֶה
 יֵאמַר אֵלָיו הוֹרֵד עֲדִיד מַעֲלִיק, לֹזֶה

(ח) וַנִּתֵּן אֶהָרֵן עַל-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת גֹּזֵרֶל אַחֵר לִיהוָה וְגֹזֵרֶל אַחֵר לַעֲזָאזֵל:

”לַעֲזָאזֵל”, מִשְׁתַּלַּח לַעֲזָאזֵל. עֲזָאזֵל • (וימא סו, ת”כ)
הוא הר עז וקשה, צוק גבה, שָׁנְאָמַר: “אַרְץ גְּזֵרָה”,
חֲתוּכָה.

וַנִּתֵּן אֶהָרֵן עַל-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת • מַעֲמִיד
אַחֵד לְיָמִין וְאַחֵד לְשְׂמָאל, וְנוֹתֵן שְׁתֵּי יָדָיו בְּקַלְפֵּי,
וְנוֹטֵל גֹּזֵרֶל בְּיָמִין וְחִבְרוּ בְּשִׂמְאֵל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם אֶת
שְׁפָתוֹב בּוֹ “לִשְׁם”, הוּא לִשְׁם, וְאֶת שְׁפָתוֹב בּוֹ

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

וְלִהְיוּ הַגִּזְרֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת שֶׁבְּקֶרֶת בְּגִידֵי
בְּנֵי וְרָאָה בָּהֶם בְּגָדִים נְקִיִּים
וְכֹתֵם בּוֹ מִשְׁפָּשְׁפוּ בִידוֹ וְנוֹתְנוּ לִבְנוֹ,
וְכִשְׁרָאָה בְּגֵד מִלְּקַלְף הַרְבֵּה נֹתְנוּ
לְעֵבֶד אַחֵד מֵעֲבָדָיו אֲשֶׁר לֹא יִמָּאֵס
הַדָּבָר הַמָּאוּס, כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה הַמְּלָךְ
הוּא מִלְכָּנו יִתְרוֹמֵם שְׁמוֹ בְּשִׂמְכֵי
לִפְנֵינוּ קֶרֶבֶן אִם הוּא בִּפְרֹט וְטָהֳרַת
כֹּתֵם כֹּל שְׂהוּא שֶׁהֵם כֹּתְמֵי הַשְּׂגָה אוֹ
פְּרֹט אַחֵד שֶׁל טָמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ
בְּנוֹכַח לֹא יִתְעַב הַקֶּרֶבֶן אֵלָיו, אֲבָל כֹּל
הַזֶּה הֵמָּה שֶׁל כֹּל הַעֲבֻרוֹת שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל
קִלּוֹת וְחִמּוּרוֹת הוּא מָאוּס גְּדוֹל וְאָמַר
שִׁיּוּלִיכֻהוּ לְעֵבֶד אַחֵד מִהֶרְחֻקִּים
מִהַמְּלוּכָה לְצַד הַיּוֹתוֹ מִהַפְּחֻתִים וְקָלִי
הַעֲרָף וְהוּא יִשְׁבֵּר וַיֵּאבֵד וַיִּמָּחֶה אוֹתָם
וְאֵין זֶה אֵלָּא כְּנוֹתֵן לוֹ שְׁרוּת מְכֻנָּה
לַעֲשׂוֹת וְאָף עַל פִּי כֵן לַמַּעֲלָה הוּא לוֹ
שֶׁחָשְׁבוּ הָאֲדוֹן לַעֲשׂוֹת לוֹ דָּבָר מִמֶּה
שֶׁהִזָּה לִפְנֵי אֵל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְנִעֲשָׂה
הַשְּׁעִיר הַהוּא בְּהִשְׁנָאָה עִם הַשְּׁעִיר
הַמִּתְקָרֵב לִפְנֵי אֵל. וְטַעַם שֶׁצָּנָה ה'
עֲשׂוֹת כֵּכָה וְלֹא אָמַר שִׁיקְחוּ שְׁעִיר
מִהַשּׁוּק וַיִּשְׁלַחֻהוּ לַעֲזָאזֵל אַחֵר
שֶׁהַתּוֹדָה עָלָיו, הוּא לְצַד כִּי מִן הַנִּמְנַע
שִׁיתְּקַבְּצוּ כֹל הַטָּמְאוֹת שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל
בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים וַיּוֹבִאוּ עַל רֹאשׁ
הַשְּׁעִיר כִּי אִם בְּהִבְיָאוֹ הַשְּׁעִיר לִפְנֵי
ה' וְאַחֵר שֶׁהוּבָא לִפְנֵי ה', מֵאֵן מוֹכַח
כִּי הוּא זֶה הַשְּׁעִיר שִׁישָׂא כֹל הַתַּעֲוֹב
וְיִלָּךְ לוֹ אֵל אֶרֶץ גְּזֵרָה, לָזֶה צָנָה הַשֵּׁם
לְהַגְרִיל וְהוּא הַבּוֹחֵר יִבְחַר אֶת הַשְּׁעִיר
אֲשֶׁר יִבְחַר בְּתַבּוּנָתוֹ וַיִּתְּבֵר בְּבִעְלֵי
חַיִּים, וְמֵה גַם לָמָּה שֶׁאִמְרוּ הַמִּקְבָּלִים
כִּי כִּמְה נִפְשׁוֹת וְנִיצּוּצוֹת בְּבִעְלֵי חַיִּים
בְּלִתִּי מַדְבֵּר וּמִי יָדַע בְּלִתִּי וַיִּתְּבֵר
שְׁמוֹ. גַּם יֵשׁ סוּד בְּגוֹרֵל (וַחֲרִיג חִיג קִיא)
וְהִבֵּן: תוּרָה ח

(משלי כ"א) וְכֹחַ רָשָׁעִים תוֹעֵבָה כִּי יִתְעַבְּהוּ
ה' בִּיה לְהַקְרִיב עַל מִזְבְּחוֹ תַעֲוֹב כְּוָה
שָׂאִין לָךְ מָאוּס בְּעוֹלָם כְּמָאוּס וְזֵהוּם
הָעוֹן רַחֲמָנָא לְצַל:
וְלִפְנֵי הַקִּדְמָה זֶה יִתְבָּאֵר הָעוֹן עַל נִכּוֹן,
בְּהַקְדָּמָה מֵה שֶׁאִמְרוּ רַ"ל בְּתוֹרַת
כְּוָהִים וְזֶה לְשׁוֹנֵם וְכַפֵּר עַל הַקִּדְּשׁ
מִטָּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם וְגו'
עַל זֶדוֹן טָמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ שְׁעִיר
הַנִּעֲשָׂה בְּפָנִים יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר
וְעַל שֶׁאֵר עֲבֻרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה הַקִּלּוֹת
וְהַחֲמִירוֹת הַזֵּדוּנוֹת וְהַשְּׂגָנוֹת הוֹדַע וְלֹא
הוֹדַע עָשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת
בֵּית דִּין שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַכ"ל.
וּבְשֵׁם זֶה לְשׁוֹנֵם וְשְׁעִיר שֶׁל עֲזָאזֵל
נוֹשָׂא עָלָיו כֹּל הַזֵּדוּנוֹת קִלּוֹת וְחִמּוּרוֹת
וְשִׁגְנוֹת וְכו', וְגַם הַכְּוָהִים בְּפָרְתָן
בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח כְּאָמְרָם ז"ל בְּמִסְכַּת
וְכֹחִים פָּרָק א' (מִנְחָת צֶבֶ. שְׁבִיחוֹת יג) וְזֶה
לְשׁוֹנֵם ר' יְהוּדָה אוֹמֵר גַּם הַכְּוָהִים
מִתְכַּפְּרִין בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח. וְאַחֵר
שֶׁהוֹדִיעֵנו ה' אֶת כֹּל זֹאת הַזֶּה שֶׁלֹּא
לִפְנֵי טַעַם מִסְפִּיק כִּי הֵב' שְׁעִירִים
נוֹשָׂאִים כֹּל זֵה מִי תַחֲלוּתֵי הַנֶּפֶשׁ.
הַשְּׁעִיר שֶׁנוֹשָׂא עָלָיו זֶדוֹן טָמְאָת מִקְדָּשׁ
וְקִדְּשׁוֹ קִבְּלוֹ ה' וְלֹא תַעֲבֹ, אֲבָל שְׁעִיר
הַנוֹשָׂא זֵהוּמוֹת כֹּל הַעֲבֻרוֹת קִלּוֹת
וְחִמּוּרוֹת צָנָה ה' שִׁיאֲבָדָם וַיְכַלֵּם חוֹץ
מִמְקוֹם הַקִּדְּשׁ, וְצָנָה שִׁסְמָךְ אֶהָרֵן עָלָיו
אֶת יָדָיו שֶׁהוּא שְׁלֹחֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכֹל
אֲשֶׁר עוֹשִׂים שֵׁם הוּא הִזָּה עוֹשָׂה
שֶׁשְׁלֹחֻהוּ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וְאָמַר וַנִּתֵּן
אוֹתָם עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַי בְּאֵר
הַכְּתוּב הֵיטֵב הַדָּבָר שֶׁבְּסִמְיָכָתוֹ הוּא
נוֹתֵן כֹּל הַטָּמְאוֹת הַמְזוּהָמוֹת הֵם עַל
רֹאשׁוֹ. וְאָמַר וְנֹשָׂא הַשְּׁעִיר, מוֹדִיעַ כִּי
יִמָּצָא בּוֹ בְּחִינַת הַמִּקְבָּל לְשֵׂא אֶת הָרַע
הַהוּא אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה:

דְּבָרֵי הַזֶּה הַקִּדּוּשׁ (חִי"ב ע"ו, חִי"ג כ"ב וְהַעֲוִי)
וְכִּי־שֶׁפָּלַת מִשְׁכָּל עֲלִינוֹן עַל פִּי הָאֶרֶץ
ז"ל לְבָאִי בְּהִיכְלִי מִלָּךְ כִּי מִהַעֲבֵרָה
עֲצָמָה וְיִלָּךְ דָּבָר רַע שְׂהוּא עֲצָמוֹ הָעוֹן
שֶׁעָשָׂה וּבִידוֹ נִמְסַר עוֹשֻׁהוּ כְּאוֹמְרוֹ
תִּי־סִרְף רָצִיתָ (יִרְמְיָה ב') וְתַמּוּגָנוּ בִיד
עֲלֵנוּ (יִשְׁעִיָה ס"ד). וְלָזֶה כְּשֶׁמַּחֲלֵ ה' לְדוֹד
הוֹדִיעֵנו שֶׁאֲבָד הַכֹּחַ הָרַע שֶׁנוֹלָד
מִהַמַּעֲשָׂה הַבְּלִתִּי הַגּוֹן כְּאוֹמְרוֹ (שְׁמוּאֵל
ב' י"ג) גַּם ה' הַעֲבִיר חֲטָאתָה לֹא תָמוּת,
הַכְּוָהִים בְּזֶה פִּיּוֹן שֶׁהַחֲטָא שְׁעוֹשָׂה הָאָדָם
נִבְרָא מִמֶּנּוּ הַנִּפְרָע מַעֲשֵׂהוּ מִמִּילָא
בְּאֲבָד הַמִּשְׁחִית אֵין מִשְׁחִית, וְזֶה שֶׁאָמַר
לוֹ ה' שֶׁאֲחֵר שֶׁהַעֲבִיר חֲטָאוֹ לֹא יָמוּת
כִּי אֵין מִמִּית, מַעֲתָה פִּיּוֹן שֶׁעַל יָדִי
הַמַּעֲשִׂים נוֹצְרִים דְּבָרִים הָרָעִים
הַמְזִיקִים וְהַמַּעֲצֵרִים אֶת הָאָדָם צָנָה ה'
הַמַּעֲדִיף טוֹב עָלֵינוּ וְאָמַר כִּי כֹל
שְׁעוֹשָׂה דָּבָר בְּלִתִּי הַגּוֹן בְּלֹא יִדְּעָה
מִחֲטָאוֹת הָאָדָם יֵבִיא קֶרֶבֶן, וְצָנָה
שִׁי־סִמָּךְ עָלָיו בַּעַל הַקֶּרֶבֶן, וְהִטַּעַם כִּי
כְּוָה יִרְקוֹ הַחִיצוֹנִים הֵם שְׁנֵתֵהוּ
מִמַּעֲשֵׂיו הָרָעִים עַל הַקֶּרֶבֶן הַהוּא,
וּפְעָלָה זֶה הוֹדִיעַ ה' שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּסִגְלַת
הַבָּאָת הָאָדָם קֶרֶבֶנוּ לְבֵית אֱלֹהֵינוּ
וְסוּמָךְ עָלָיו שֵׁם יַעֲשֶׂה הַדָּבָר בְּכַח
הַשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכֹל בְּשֵׁר,
וְזֶה הוּא טַעַם שֶׁצָּנָה ה' הַסְּמִיכָה
בְּחֲטָאוֹת, וְהַזֶּה כֹּל הַמַּעֲשָׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָאָדָם בְּחֲטָאָת וְכֹחַ וְהַקְטָרָה יַפְעִיל
בְּבָחִינָה הַהִיא הַנִּמְשַׁכֶּת מִהָאָדָם בְּקֶרֶבֶן
הַהוּא עַל יָדִי סְמִיכָתוֹ בְּנוֹכַח, וּבְכָה הִיא
נִעֲקָרַת בְּחִינַת הָרַע הַהוּא. וּבְכָה יִדְּעָה
כִּי אֵין חֲטָאָת בָּאָה אֵלָּא עַל הַחֲטָאוֹת
שֶׁהוּא הַדָּבָר שְׁעוֹשָׂה הָאָדָם בְּשׁוּגָג
מִשׁוּם דְּלֹא נָפִישׁ זֵהוּמִיה מֵה שֶׁאֵין כֵּן
עַל עוֹן שְׁעוֹשָׂה הָאָדָם בְּמוֹיֵד דְּנִפְשִׁי
זֵהוּמִיה אֵין מִבִּיאִין קֶרֶבֶן, וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ

(ט) וְהִקְרִיב אֹהֶרֶן אֶת־הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגֹּדֶל לַיהוָה וַעֲשֵׂהוּ חַטָּאת:

כ"ט - וַעֲשֵׂהוּ חַטָּאת • כְּשִׁמְנֵי הַגֹּדֶל עָלָיו, קֹרֵא לוֹ שֵׁם, וְאוֹמֵר: "לֵה חַטָּאת".

(י) וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּדֶל לַעֲזָאזֵל יַעֲמֹד־חִי
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל
הַמִּדְבָּרָה:

כ"י - יַעֲמֹד־חִי • כְּמוֹ "יַעֲמֹד חִי", עַל־יְדֵי אֲחֵרִים;
וּתְרַגְמוּ: "יִתְקַם כַּד חִי". (ת"כ) מַה תִּלְמֹד־לומר? לִפִּי
שֶׁנֶּאֱמַר: "לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל", וְאֵינִי יוֹדֵעַ שְׁלוּחוֹ אִם

(יא) וְהִקְרִיב אֹהֶרֶן אֶת־פֶּרֶךְ הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכַפֵּר
בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ וְשַׁחַט אֶת־פֶּרֶךְ הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:

כ"י - וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּגו' • (ת"כ) וְדוּי שְׁנֵי עָלָיו וְעַל אֲחִיו
הַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם כָּל־קְרוֹיִים בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים קלה)
"בֵּית אֹהֶרֶן בָּרְכוּ אֶת־ה' וּגו'". מִכָּאן, שֶׁהַכֹּהֲנִים

(יב) וְלָקַח מִלֵּא־הַמִּחְתָּה גִּחְלִי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ
מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמִלֵּא חֲפָצָיו קִטְרֵת סַמִּים דָּקָה וְהִבִּיֵּא
מִבֵּית לַפָּרֹכֶת:

כ"י - מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ • הַחִיצוֹן (יומא מה) • מִלִּפְנֵי ה' •
מִצַּד שְׁלִפְנֵי הַפֶּתַח, וְהוּא צַד מַעֲרָבִי. דָּקָה • (יומא שם)
מַה תִּלְמֹד־לומר "דָּקָה", וְהֵלֵא כָּל הַקִּטְרֵת דָּקָה

(יג) וְנָתַן אֶת־הַקִּטְרֵת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסְּהָ
עֵנַן הַקִּטְרֵת אֶת־הַפָּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא
יָמוּת:

כ"י - עַל־הָאֵשׁ • שֶׁבִּתּוֹךְ הַמִּחְתָּה. וְלֹא יָמוּת • הָאֵשׁ אִם לֹא עֲשָׂאָה כְּתֻבָּהּ, חַיֵּב מִיתָה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מִתְחַלֵּל קֶדֶם שֶׁהַתּוֹדָה קָרָאוּ חִי וְאַחֵר
כִּף אָמַר הַשְּׁעִיר וְלֹא הוֹכִיר הַחִי לומר
שֶׁאַחֵר שֶׁהַתּוֹדָה עָלָיו אֵינוֹ חִי שֶׁכִּבֵּר
כַּחוֹת שֶׁל מִיתָה יֵרְדוּ עָלָיו, וְתִמְצָא
שֶׁצִּנָּה ה' שֶׁהִשְׁמַלְחוּ טָמֵא וַיִּכְבֵּס בְּגָדָיו
וְרִחַץ בִּשְׁרוֹ בַּמַּיִם כְּדֵין טָמֵא
מִתּוֹ: תורה יא

הַטָּמֵא הַנִּקְרָאת מֵת, וְהַשְּׁעִיר שֶׁל
עֲזָאזֵל כְּשִׁמְנוֹתָהּ הִכְהֵן עָלָיו וְנוֹתֵן
עָלָיו כָּל הָעֵצוֹנוֹת וְהַפְשָׁעִים וְכו' הִנֵּה
הוּא מֵת כְּלוּל מִכָּל מִינֵי מִיתוֹת, וְצִנָּה
הָאֲדוֹן שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂהוּ מֵת אֲלֵא יַעֲמֹד חִי,
וְלִזְזֵה תִּמְצָא שֶׁאוֹמֵר עוֹד אַחֵר כִּף וְסִמֵּן
אֹהֶרֶן וּגו' עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחִי
וְהַתּוֹדָה וּגו' וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו, כִּי

(י) יַעֲמֹד חִי • צָרִיךְ לְדַעַת הַכּוֹנֵה וְרוֹ"ל
(יומא מ' תרי"ב) דִּרְשׁוּ הִרְבֵּה דְרוּשִׁים.
וְלִדְרֹכֵנוּ יִתְפָּרֵשׁ עַל נִכּוֹן שְׁנוֹתֵנוּ
בְּאוֹמְרוֹ יַעֲמֹד חִי שֶׁלֹּא יִתְּנֶה עָלָיו
תִּכְף וּמִיד כְּשִׁיעָלָה עָלָיו הַגֹּדֶל אֲלֵא
יִנְיַחֲהוּ חִי, פְּרוֹשׁ לְצַד כִּי בַּחֲיִינָה הִרַע
נִקְרָאת מֵת וְעַל שְׁמָה יִקְרָא הַגּוֹף בְּלֹא
נִשְׁמָה מֵת לְהִיּוֹת שְׁשׁוּלְטָת בּוֹ בַּחֲיִינָה

יִדְּוֹסְבִּי מִדְּמָא דְתוֹרָא וְיָדִי בְּאַצְבָּעָה עַל
אִפִּי כְּפָרְתָא קְדוּמָא וְלִקְדָם כְּפָרְתָא יָדִי
שָׁבַע זְמַנִּין מִן דְּמָא בְּאַצְבָּעָה:

(יד) וְלִקְחֵה מִדָּם הַפֶּה וְהִזָּה בְּאַצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכִּפֹּת
קְדוּמָה וּלְפָנֵי הַכִּפֹּת יִזָּה שִׁבְעַ־פְּעָמִים מִן־הַדָּם
בְּאַצְבָּעוֹ:

כ"ט - וְהִזָּה בְּאַצְבָּעוֹ • הִזָּאָה אַחַת בְּמִשְׁמַע • וּלְפָנֵי הַכִּפֹּת יִזָּה שִׁבְעָה • הָרִי אַחַת לְמַעַלָּה וְשִׁבְעָה לְמַטָּה.

טו וְיִסְבֹּס יָת צְפִירָא דְחִטָּאָתָא דִּי לְעִמָּא
וְיַעֲלֵל יָת דְּמָה לְמִגְדִּי לְפָרְתָא וְיַעֲבֹד לְדְמָה
כְּמָא דִּי עֲבֹד לְדְמָא דְתוֹרָא וְיָדִי יָתָה עַל
כְּפָרְתָא וְלִקְדָם כְּפָרְתָא:

(טו) וְשָׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֹם וְהִבְיֵא
אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לְפָרְכָת וַעֲשֵׂה אֶת־דָּמּוֹ כְּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְדָם הַפֶּה וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכִּפֹּת וּלְפָנֵי
הַכִּפֹּת:

הגורל לשם. כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפֶּה • אַחַת לְמַעַלָּה
וְשִׁבְעָה לְמַטָּה.

כס"א - אֲשֶׁר לָעֹם • מֵה שֶׁהָפֵר מִכֹּפֶר עַל הַכֹּהֲנִים,
מִכֹּפֶר הַשְּׁעִיר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשְּׁעִיר שֶׁעָלָה עָלָיו

טז וְיִכְפֹּר עַל קוֹדֶשׁא מְסוּאָבָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִמְרִידֵיהוֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְכֵן יַעֲבֹד לְמִשְׁכָּן
זְמַנָּא דְשָׁרִי עֲמַהוֹן בְּגוֹ סוּאָבְתָהוֹן:

(טז) וְכִפֹּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִפְשָׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֵל מוֹעֵד
הַשֹּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טְמֵאָתָם:

(יזמא טז) כָּשֶׁם שֶׁהִזָּה מִשְׁנֵיהֶם בְּפָנִים אַחַת לְמַעַלָּה
וְשִׁבְעָה לְמַטָּה, כֵּן מִזָּה עַל הַפָּרְכָת מִבְּחוּץ מִשְׁנֵיהֶם
אַחַת לְמַעַלָּה וְשִׁבְעָה לְמַטָּה. הַשֹּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ
טְמֵאָתָם • אֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵם טְמֵאִים, שֶׁכִּינָה בְּיָנֵיהֶם.

כס"ב - מִטְּמֵאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (ת"כ) עַל הַנִּכְנָסִין לְמִקְדָּשׁ
בְּטְמֵאָה, וְלֹא נִדְּעָה לָהֶם בְּסוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל־
חַטָּאתָם", וְחֲטָאתָהּ הִיא שְׁוֹגֵג. וּמִפְשָׁעֵיהֶם • אֶף
הַנִּכְנָסִין מִזִּיד בְּטְמֵאָה. וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֵל מוֹעֵד.

יז וְכָל אִנָּשׁ לֹא יִהְיֶה בְּמִשְׁכָּן זְמַנָּא בְּמַעַלָּה
לְכִפְּרָא בְּקוֹדֶשׁא עַד מִפְקָה וְיִכְפֹּר עַל־זֵה
וְעַל אִנָּשׁ בִּיתָה וְעַל כָּל קְהֵלָא דְיִשְׂרָאֵל:

(יז) וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה בְּאַהֵל מוֹעֵד בְּבֹאֹ לְכִפֹּר
בְּקֹדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֹּר בְּעָדוֹ וּבְעָד בֵּיתוֹ וּבְעָד
כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל:

יח וְיִפְזֹק לְמִדְּבָחָא דִּי קָדָם יְיָ וְיִכְפֹּר עַל־זֵה
וְיִסְבֹּס מִדְּמָא דְתוֹרָא וּמִדְּמָא דְצְפִירָא וְיִתֵּן עַל
קֶרֶן מִדְּבָחָא סְחֹר סְחֹר:

(יח) וַיֵּצֵא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנֵי־יְהוָה וְכִפֹּר עָלָיו
וְלִקְחֵה מִדָּם הַפֶּה וּמִדָּם הַשְּׁעִיר וְיִתֵּן עַל־קֶרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ, וְיִתְחִיל מִקֶּרֶן מִזְרִיחִית צְפוֹנִית (יזמא
כח). וְכִפֹּר עָלָיו • וּמֵה הִיא כְּפָרְתָהּ? "וְלִקְחֵה מִדָּם
הַפֶּה וּמִדָּם הַשְּׁעִיר" — מְעַרְבִין זֶה לְתוֹךְ זֶה.

כס"ג - אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנֵי־ה' • זֶה מִזְבֵּחַ הַזֶּהב,
שֶׁהוּא לְפָנֵי ה' בְּהִיכָל, וּמֵה תִּלְמוּד־לוֹמַר "וַיֵּצֵא"?
לְפִי שֶׁהִזָּה הַהֲזָאוֹת עַל הַפָּרְכָת וְעַמֵּד מִן הַמִּזְבֵּחַ
וּלְפָנִים וְהִזָּה, וּבְמִתְנֹת הַמִּזְבֵּחַ הִזְקִיקוּ לְצֵאת מִן

יט וְיָדִי עַל־זֵה מִן דְּמָא בְּאַצְבָּעָה שִׁבְעָה זְמַנִּין
וְיִכְפֹּנָה וְיִקְדָּשָׁנָה מְסוּאָבָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יט) וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ שִׁבְעָה פְּעָמִים
וְיִטְהַר וְיִקְדָּשׁ מִטְּמֵאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כס"ד - וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם • אַחֵר שְׁנֵתָן מִתְנֹת בְּאַצְבָּעוֹ עַל קֶרְנוֹתָיו, מִזָּה שִׁבְעָה הֲזָאוֹת עַל גִּגּוֹ (ת"כ). וְיִטְהַר •
מִמֵּה שֶׁעָבַר. וְיִקְדָּשׁוּ • לְעֵתִיד לְבָא.

כַּוְשָׁעִי מִלְכָּפְרָא עַל קוּדְשָׁא וְעַל מִשְׁכַּן
זִמְנָא וְעַל מִדְּבַחָא וּקְרַב יֵת צְפִירָא חַיָּא:

כא וְיִסְמֹךְ אֶהְרֹן יֵת תַּרְמִין יְדוּהִי עַל רִישׁ
צְפִירָא חַיָּא וְיִדְּי עֲלוּהִי יֵת כָּל עֲוֹנֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיֵת כָּל מַדְרִיחֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְיֵת
יִתְהוֹן עַל רִישׁ צְפִירָא וְיִשְׁלַח בְּנֵי גִבּוֹר דְּזִמִּין
לְמַהֲרָא לְמִדְּבַרָא:

כב וְיִטּוּל צְפִירָא עֲלוּהִי יֵת כָּל חוֹבֵי־הוֹן
לְאַרְעָא דְלָא יִתְבָּא וְיִשְׁלַח יֵת צְפִירָא
בְּמִדְּבַרָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 124)

עברה קלה (שמתכפרת בלי תשובה) כחמורה (שמתכפרת רק לשבים). אף יום כפור מכפר על **האדם** ("ביום הזה יכפר עליכם"), ומי שלא שב הוא 'מנגד' לכפרה זו ומעכבה מלחול עליו, בלי הבדל בין קלה לחמורה.

כג וְיִיעֹזֵל אֶהְרֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא וְיִשְׁלַח יֵת
לְבוּשֵׁי בּוֹצָא דִּי לְבַשׁ בְּמַעֲלָה לְקוּדְשָׁא
וְיִצְנַעְנֹן תַּמָּן:

הפנימיים וקטרת של מחתה בבגדי לבן, ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב, והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן, ושכרי המוספין ותמיד של בין הערפים וקטרת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב. וסדר המקראות, לפי סדר העבודות, כך הוא: "וישלח את־השעיר במדבר", "ורחץ את־בשרו במים וגו'", "ויצא ועשה את־עלתו וגו'", "ואת חלב החטאת וגו'", וכל הפרשה עד "ואחרי־כן יבוא אל־המחנה", ואחר־כך: "ובא אהרן". והניחם שם • מלמד שטעונין גניזה, ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 224)

המעשים" (רמב"ם). מובן אפוא, שגם הכהן הגדול עצמו צריך להגיע להתחדשות כזו; ולכן לבש בכל שנה בגדים חדשים, שכן הוא נהיה אדם חדש ונעלה יותר, ובגדי השנה הקודמת אינם ראויים לו עוד.

כד וְיִסְחִי יֵת בִּסְרָה בְּמִיָּא בְּאַתְרֵי קֳדִישׁ
וְיִלְבַּשׁ יֵת לְבוּשׁוֹהִי וְיַפּוּק וְיַעֲבֹד יֵת עֲלֵתָהּ
וְיֵת עֲלֵת עֲמָא וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי וְעַל עֲמָא:

(כ) וְכָלָה מִכְּפָר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְהַקְרִיב אֶת־הַשְּׁעִיר הַחִי:

(כא) וְסִמֵּךְ אֶהְרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל־רֹאשׁ הַשְּׁעִיר
הַחִי וְהִתְוֹדָה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־כָּל־פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־
רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשָׁלַח בְּיַד־אִישׁ עֹתִי הַמִּדְבָּרָה:

כ"י • איש עתי • (יזמא טז) המוכן לכך מיום אתמול.

(כב) וְנָשָׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ
גִּזְרָה וְשָׁלַח אֶת־הַשְּׁעִיר בַּמִּדְבָּר:

וְנָשָׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גִּזְרָה (טז).
(כב) הרמב"ם פסק, שהשעיר מכפר על עברות קלות גם בלי תשובה, ואלו יום כפור מכפר רק לשבים. ויש לבאר, דהנה השעיר מכפר על **העברה** ("ונשא . . . עונתם"), ולא הרי

(כג) וְבָא אֶהְרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּדֶשׁ
אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:

כ"י • ובא אהרן אל־אהל מועד • אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה, ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא (דף לב), ואמרו: כל הפרשה כלה נאמרה על הסדר, חוץ מ'ביאה' זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אמורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב, וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן. ובא אל־אהל מועד • להוציא את הכף ואת המחטה, שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים. ופשט את־בגדי הכד • אחר שהוציאם, ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערפים. וזהו סדר העבודות: תמיד של שחר בבגדי זהב, ועבודת פר ושעיר

ולא ישתמש . . . ליום כפורים אחר (רש"י טז, כג) עבודת הכהן הגדול ביום כפור הביאה את ישראל לתשובה, וכך נתפסו עונותיהם. והנה ידוע, שבעל־תשובה אמתי נהפך כביכול לאיש אחר: "איני אותו האיש שעשה אותן

(כד) וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ
אֶת־בְּגָדָיו וַיֵּצֵא וַעֲשֶׂה אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־עֲלֵת הָעֵם
וְכִפֹּר בָּעֶד וּבְעֵד הָעַם:

ליום, אָבֵל הָרֵאשׁוֹנָה הִיְתָה בְּחֵיל. וְלִבְשׁ אֶת־
בְּגָדָיו • שְׁמוֹנֶה בְּגָדִים שֶׁהוּא עוֹבֵד בָּהֶן כָּל יְמוֹת
הַשָּׁנָה. וַיֵּצֵא • מִן הַהֵיכָל אֶל הַחֹצֵר שֶׁמִּזְבַּח הָעוֹלָה
שָׁם. וַעֲשֵׂה אֶת־עֲלֹתוֹ • אֵיל לְעוֹלָה הָאֱמֹר לְמַעַלָּה:
”בְּזֹאת יָבֵא אֹהֶרֶן וְגו’” • וְאֶת־עֲלֹת הָעֵם • (וימא עב)
”וְאֵיל אֶחָד לְעֹלָה” הָאֱמֹר לְמַעַלָּה ”וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְגו’”.

כִּי־” וְרִחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וְגו’ • (וימא לב) לְמַעַלָּה לְמַדְנֹה
מִ”וְרִחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וְלִבְשֵׁם”, שֶׁכָּשֶׁהוּא מְשַׁנֶּה מִבְּגָדֵי
זָהָב לְבָגְדֵי לָבָן, טַעוֹן טְבִילָה. שֶׁבְּאֻמָּה טְבִילָה פֶּשֶׁט
בְּגָדֵי זָהָב שֶׁעוֹבֵד בָּהֶן עֲבוֹדַת תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְלִבְשׁ
בְּגָדֵי לָבָן לְעֲבוֹדַת הַיּוֹם; וְכֵאן לְמַדְנֹה, שֶׁכָּשֶׁהוּא
מְשַׁנֶּה מִבְּגָדֵי לָבָן לְבָגְדֵי זָהָב, טַעוֹן טְבִילָה. בְּמָקוֹם
קָדוֹשׁ • (ת”כ, וימא שם) הַמְקַדֵּשׁ בְּקִדְשֹׁת עֲזָרָה, וְהִיא הִיְתָה
בְּגַג בֵּית הַפָּרֹהֶ, וְכֵן אֲרָבַע טְבִילוֹת הַבָּאוֹת חוּבָה

♦ יום שני ז' אייר ♦

כה וְיָת תִּרְכָּא דְחִטָּא תִּסַּק לְמַדְבָּחָא :

(כה) וְיָת חֵלֶב הַחֲטָאֹת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ:

כִּי־” וְיָת חֵלֶב הַחֲטָאֹת • אֱמֹרֵי פֶר וְשָׁעִיר. יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ • עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, דָּאֵלוּ בִּפְנִימֵי כְּתִיב:
”לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קֶטֶר זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה” (שמות ל ט).

כו וְדִמְוִבִּיל יָת צִפְרִיא לְעִזְאִיל וְצַפַּע
לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי יָת בְּסָרְהָ בְּמִיָּא וּבְתֵר כֵּן
יִיעוֹל לְמִשְׁרִיתָא :

(כו) וְהַמְשַׁלַּח אֶת־הַשָּׁעִיר לְעִזְאִיל יִכְבֵּם בְּגָדָיו וְרִחֵץ
אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנֶה:

כו וְיָת תִּרְכָּא דְחִטָּא תִּסַּק לְמַדְבָּחָא
דִּי אֲתַעֲל מִדְּמָהוֹן לְכַפֵּרָא קְדוּשָׁא תִּפְקִי
לְמִכְרָא לְמִשְׁרִיתָא וְיִקְדִּין בְּנוֹרָא יָת
מִשְׁפִּיהוֹן וְיָת בְּסָרְהוֹן וְיָת אֶכְלִיהוֹן :

(כו) וְיָת פֶּר הַחֲטָאֹת וְיָת שָׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר הוֹבֵא
אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בְּקָדֹשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמִּחְנֶה
וְשִׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֲרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פְּרִשָּׁם:

כִּי־” אֲשֶׁר הוֹבֵא אֶת־דָּמָם • לַהֵיכָל וּלְפָנַי וּלְפָנִים.

כח וְדִמְוִקִיד יְתִהוֹן וְצַפַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי יָת
בְּסָרְהָ בְּמִיָּא וּבְתֵר כֵּן יִיעוֹל לְמִשְׁרִיתָא :

(כח) וְהַשְׂרֹף אֹתָם יִכְבֵּם בְּגָדָיו וְרִחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ
בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנֶה:

כט וְיָתֵי לְכוֹן לְקִנָּם עָלָם בְּיָרְחָא שְׂבִיעָא
בְּעִשְׂרָא לִירְחָא תַעֲנִין יָת נַפְשִׁיתִיכּוֹן וְכָל
עֲבִידָא לֹא תַעֲבִידוֹן יִצִּיבָא וְגִיּוּרָא דִּיתְגִּיּוּרִין
בִּינִיכּוֹן :

(כט) וְהִיְתָה לָכֵם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנוּ אֶת־נַפְשֵׁיתִיכֶם וְכָל־מְלֹאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ הָאֲזִרָה וְהָגֵר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לְצוּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁגָּמַר אִמְרו
הָאֲזִרָה וְהָגֵר לְזֹה הַצֵּרֶף לֹאִמַר לָכֵם,
לְכָל תַּעֲבָדָה לֹאִמַר כִּי מִצְוֹת הַכֹּהֲנִים
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא דְּבוּר רֵאשׁוֹן שֶׁצָּוָה
ה' בְּתַחֲלֹת הַפָּרָשָׁה לְבַד, וּמִצְוֹת
יִשְׂרָאֵל הֵיא הַעֲנִי שֶׁכֵּן רָשָׁם בְּדַת ה',
גַּם הַשֶּׁכֶל יִסְכִּים לְזֹה שֶׁהַכֹּהֲנִים
פְּטוּרִים מִהָעֲנִי. אִלְבֵּן הַגְּדוֹל מִיָּהָא
בְּמָקוֹם עֲנִי הֵיא עֲבוּדָתוֹ, וְגַם מִשָּׁה
תְּבוּא הַסֶּבֶק לְדוֹן עָלָיו כִּי אֵינֹה צָרִיךְ

שֶׁם זֶה, וְאִילֵּי כִי הַתְּבָה תִּגִּיד זֶה עַל
זֶה הַדֶּרֶךְ עַד אֵיל פְּרוֹשׁ מָקוֹם שֶׁל
אוֹתָם שֶׁאֵיל וְאִסְפָּה עַד פֶּאָרֶם. אוֹ עַל
זֶה הַדֶּרֶךְ עָנָא וְלֹא פְרוֹשׁ מָקוֹם שֶׁל כֹּחַ
הַזֶּל הֵהוּא לְשׁוֹן זִילוֹת וּפְחִיתוּת כִּי
סִימָה הוּא לְמִשָּׁה בְּמִדְרָגָה מִכָּל מִשְׁרָתִי
עָלִיוֹן: תּוֹרָה כו
(כט) וְהִיְתָה לָכֵם וְגו'. טַעַם אוֹמְרו
לָכֵם, לְצַד שֶׁבְּתַחֲלֹת הַדְּבוּר אִמְרו
אֵלָיו ה' דְּבַר אֶל אֹהֶרֶן וְעַכְשָׁיו בֹּא

(כו) וְהַמְשַׁלַּח וְגו' לְעִזְאִיל. צָרִיךְ
לְדַעַת מַה הוּא עִזְאִיל וְדו"ל וְיָמָא
ס"א פֶּרְשׁוּ עַד וְקָשָׁה. וְיֵשׁ בְּזֶה הַרְבֵּה
דְּרָשׁוֹת עַל כָּל פָּנִים אֵין הַדַּעַת
מִתְיַשְׁבֶּת. וְיִאֲוִרוּ עֵינֵי בְּדָבָר אֲנָשִׁי
אֲמַת שׁוֹנִין בְּשִׁ"ע נְהוּרִין שֶׁל תּוֹרָה
שֶׁאִמְרו (וְהַר ח"ב קכ"ז) כִּי הַמְדָּבָר הַקְּרוֹב
הוּא מָקוֹם סִימָה הַרְשָׁע, וְכִפִּי זֶה בְּחִינָה
זוֹ תִּקְרָא מִדְּבָר, וְתִקְרָא עִזְאִיל, וְתִקְרָא
עִזְאִיל וְעִזְאִיל, שֶׁאִמְרו וְלֹא שֶׁלָּהֶם יִרְמֹז

(ל) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תְּטַהֲרוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרד כט עמ' 338)

העלוי עם הדרגה הפחותה ביותר. שכן "לפני ה'" קשור בעקור עם התחלת שם הנו' ופנימיותו, האותיות י"ה, מספר ט"ו; ומתכלית העלוי של שם הנו' נמשך לדרגה הנמוכה ביותר - חמש עשרה ב'המות'.

לפני ה' תטהרו (טז, ל)
כתב הרמב"ם: "כל הבהמות הקרבים ביום זה, חמש עשרה". וקשה, מדוע נקט "בהמות", ולא "קרבות". ויש לומר, שרמז רמז לנו שביום כפז נפעל החבור של תכלית

לא שבת שבתא היא לכוז ותענוז ית נפשתיכון קים עלם:

(לא) שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

לכויכפר בהנא די רבי יתה ודי יקרב ית קרונה לשמשא תחות אבויה וילפש ית לבושי בוץא לבושי קודשא:

(לב) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמָּשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וּלְבַשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:

הבא אחריו שיהא כמוהו. ואשר ימלא את ידיו. אין לי אלא המשוח בשמן המשחה, מרבה בגדים מניין? תלמוד לומר: "ואשר ימלא את ידו"

כ"ט וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמָּשַׁח וְגו' • (ט"ז) כפרה זו של יום-הכפורים אינה כשה אלא ככה גדול, לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן, הצרף לומר ככה גדול

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שקרבוי ה"א על התוספת ענוי, לזה נתחכם ה' וזכר שניהם יחד המתרבה ורשימת דבר שבו מתרבה, והוא אומר האורח פרוש אורח זה אורח שחזיב גם בתוספת ענוי פרשום במקום אחר ודומה לו הוא המתרבה בתבת ה"א ואין חלוק ביניהם. ואחר שהכרח לומר האורח לטעם האומר חש שיטעה הטועה לומר שאומר האורח הוא למעט הגר שאינו בגדר זה של מצות יום הכפורים תלמוד לומר הגר, ואם היה אומר גר לבד בלא ה"א היה לבעל הדין לחלק חלוק נכון כי נשי הגר לא שהרי הכתוב חלק בין ישראל לגר שבישראל רבה הנשים ובגרים לא רבה. לזה הצרף לומר הגר לרבות נשי הגר. עוד נראה לישב טעם הכתוב שהצרף לפרט כל הפרטים לצד שהצרף לפרט הכהנים כמו שפרשנו בתבת לכם מעתה חל עליו לפרט גם האורחים לכל יבוא הטעות כי לפניהם לבדם יצו ה' ואחר שכן חל עליו לפרט כל הנרמזים בפרשה: תורה ל

החי מתייגע והתורה אמרה נפשתיכם ומעתה תם לריק פחם של הקראים: **האורח והגר**. בתורת כהנים אמרו וזה לשונם האורח, אורח זה אורח, האורח לרבות נשי אורח, גר זה הגר, הגר לרבות נשי הגר, בתוככם לרבות נשים ועבדים ע"כ. ועדין צריכין אנו למודעי למה הצרף לזכרון אורח, ואם בשביל רבוי ה"א המרבה נשים, זה טעות כי יש לאלה מלין לדבר באופן שירבה הצריכין להתרבות מבלי תוספת אפלו אות אחת ללא צרף. ויתבאר הענין על פי מה שאמרנו במסכת סנה (כ"ח) וזה לשונם אמר מר האורח לרבות הנשים לענוי יום הכפורים מדרבי יהודה אמר רב נפקא דאמר רבי יהודה אמר רב השנה הכתוב אשה לאיש לכל ענישין שבתורה ומתוך לא נצרכא אלא לתוספת ענוי סלקא דעתך אמינא הואיל ומעט רחמנא לתוספת ענוי מענש ואזהרה לא יתחייבו נשים קא משמע לן עד כאן, ועל פי הדברים האלה יש טעם בדבר שהצרף הכתוב להזכיר אורח, לצד

ענוי, ומה גם לאשר קדם לנו כי נודבר גופו ודמי לבר אלהין מלאך ה' אין צרף בענוי, אשר על כן צוה ה' ואמר והיתה לכם פרוש מדבר עם משה ואהרן שגם הם בכלל הענוי. וכדי שלא תחשב דדוקא למשה ואהרן יצו ה' ולא לכל ישראל תלמוד לומר **האורח והגר**, ובסמוך יתבאר באופן אחר: **לחקת עולם**. טעם אומר **עולם**, לצד שתבא הסבא שלא בא הענוי אלא לכפר עון ומעתה כל שאין רשומו של עון במציאות בישראל אין חיוב בענוי לזה אמר **חקת עולם**, ופנימיות הדבר הוא חקה של עולם הבא והוא סוד נכמס: **תענו את נפשתיכם**. פרוש ענוי הכולל לנפש בהשואה ואיזה זה מניעת המזון, ואם אתה אומר שיענה עצמו במלאכה ישתנה הדבר בב' דברים, הא' שמתענה ביותר החלק ממנו הטורח באותה מלאכה ואם כן אין ענוי הנפש בהשואה והתורה אמרה תענו את נפשתיכם, הב' כי בסדר זה יקרא ענוי הגוף כי הבשר

וגו', והם כל הכהנים הגדולים שעמדו מיאשיהו ואילך, שבימי נגנזה צלוחית של שמן המשחה.

לג' ויכפר על מקדש הקדש ואת-אהל מועד ואת-המזבח ויכפר ועל הכהנים ועל כל-עם הקהל ויכפר:

לד' והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על-בני ישראל מפלחטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה יהוה את-משה: פ

כ"י ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יום-הכפורים עשה כסדר הזה; וילהיגיד שבחו של אהרן,

שלא היה לובשן לגדלתו, אלא כמקום גזרת המלך (ת"כ) • נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך I עמ' 131) ללבש אותם). אף לגבי בגדי הלבן, שהיו מיוחדים לו ליום כפור זה (רש"י פסוק כג), היה עלול לחשב שנועדו לצנן את גדלתו, ולכן ביום כפור הבא יש צורך בתדשים, בהתאם לדעתו א.ז.

זו (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב' דבר אל-אהרן ואל-בניו ואל כל-בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר-צוה יהוה לאמר:

ג' איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או-כשב או-עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה:

כ"י אשר ישחט שור או-כשב • במקדשין - הכתוב מדבר, שנאמר: "להקריב קרבן". במחנה (ובחיים קו) חוץ לעזרה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לד' והיתה זאת לכם וגו'. מקרא זה חוזר אל הכהנים לקיים לדורות מצוה האמורה בתחלת הפרשה שהיא עבודת כהן גדול, לכל יחשב שלא נאמרה אלא לשעה תלמוד לומר זאת לכם לחקת עולם, לכפר על בני ישראל כאן גלה ה' סודו כי על הכהנים ידבר כי הם המכפרים. עוד נתבון בזה לכל יאמר אדם שלא צוה ה' לכל יכנס בבגדי זהב אלא בעת ההיא פעם ראשונה שעדיין לא נתכפר רשם עון עגל זהב אכל מפעם ראשונה ואילך כבר נמחה ונמחק רשומו וזאב וזאב אהרן בבגדי כבוד אל הקדש פנימה ותהורה מעידה שלא נשתנה הדבור לצד אמצעיות האמצעי, הא למדת שהדברים הנאמרים מפי משה לא נולד בהם השתנות אפי' בחלק משישים מחוט השערה, וזה בנין אב לתורתנו הקדושה שכלה היא מוצא פי ה' והיה האדם חיי עולם בהגיגו בנעם עליון: תורה א

ג' איש איש וגו' אשר ישחט. טעם כפל איש איש. בנבחים (קה) דרשו אלכא דרבי שמעון לרבות השוחט להדיא שחב וקאלו אמר איש לאיש, ולא דרשו לרבות שנים ששחטו משום שאמר הכתוב לאיש ההוא ונכרת

תלמוד לומר והיתה זאת לכם לחקת עולם בלא שנוי. ונמר אמר לכפר על בני ישראל, אולי שנתבון לתת טעם על הדבר לומר שהם שבחינת אהרן לא נשאר רשם מהעגל כיון שבערף ישראל לשמחה בקמיהם לא נמחק רשם העגל כל עקר, ומעתה מתעגל הדבר גם על אהרן: ויעש כאשר צוה ה' וגו'. ר"ל אמרו (תריס) כי הכתוב יכון להגיד שבחו של אהרן שלא עשה לגדלה ולהתנשא אלא עשה הכל לקיים מצוה ה'. ונראה כי גם שבחו של משה יגיד שהרי ה' לא דבר עם אהרן אלא עם משה,

לד' והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על-בני ישראל מפלחטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה יהוה את-משה: פ

ה בדיל די זיתון בגי ישראל ית דבחיזון די
אנון דבחיזון על אפי חקלא וניתנון לקדם
יי לתרע משפן זמנא לות פהנא וינסון
נקסת קידשין קדם יי יתהון:

(ה) לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר
הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשֹּׁדֶה וְהֵבִיִּאם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה
אוֹתָם:

כ"י אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים • אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לְזַבַּח.

ויזרוק פהנא ית דמא על מדבחא דיי
פתרע משפן זמנא ויסק תרפא לאתקבלא
ברענא קדם יי:

(ו) וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וְהַקָּטִיר הַחֹלֶב לָרִיחַ נִיחַח לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קמד)

נתן להפך אותו ל'דם ובשר כבשרו' של גוף יהודי, שקדוש
הוא, כיון שהלהט וההתלהבות בעניני העולם אינו מקרח.
מה שאין-כן הבשר עצמו מקרח הוא, שכן נתן להפך אותו
לקדשה.

וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם (יז, ו)
דם מסמל חיות וחמימות ("כי נפש הבשר בדם היא"),
והוא קרב על המזבח לרמז שהלהט וההתלהבות יש לשמור
רק לדברים שבקדשה. ולכן הדם אסור באכילה, היינו שלא

ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירם אשר הם
זנים אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדורתם:

(ז) וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירֵם אֲשֶׁר הֵם
זִנִּים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:

כ"י לְשִׁעִירֵם • לְשָׂדִים, כְּמוֹ (ישעיה יג כא): "וְשִׁעִירִים יִרְקְדוּ־שָׁם".

♦ יום שלישי ח' אייר ♦

ח ולהון תימר גבר מביית ישראל ומן
גיורא דיתגורון פיניכון די נסק עלתא או
נקסת קידשין:

(ח) וְאַלֹהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
אֲשֶׁר־יִגּוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עָלָה אוֹזֵבַח:

כ"י אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עָלָה • לְחַיֵּב עַל הַמִּקְטִיר אֵיבָרִים בַּחוּץ [עין ברא"ם] כְּשֹׁחַט בַּחוּץ, שָׂאֵם שֹׁחַט אֶחָד וְהַעֲלָה
חֲבֵרוֹ, שְׂגִינָהּ חֵיבִין (ת"כ. חולין קט) ♦

אור החיים על התורה - מנהגות בלום, אברמוביץ

פרשיות לומר שאף שחטי חוץ
שהעלה בחוץ הגם שאין ראויים לפנים
כגון השוחט בפנים ומעלה בחוץ דתניא
במשנה תחלת פרק י"ג דזבחים. ולתן
כל האמור של זה בזה וולת דברים
שרבה הכתוב באחד מהם ומעט
באחר. ועין בדברי רש"י בזבחים:
איש איש וגו' עין בפסוק שלפני זה:
מבית ישראל. הוצרך לומר מבית
ישראל ולא הספיק במאמר
ואלהם שממנו מוכן שחזור להאמורים
למעלה מהענין. לצד שאמר איש איש
לומר שנים ששחטו כמו שכתבתי
בסמוך, וחס הכתוב שיבוא הדורש

יחד בנים ואביהם, והוא אמרו **שלמים**
לה' אותם, וחזרת תבת אותם לבני
ישראל הזבחים האמורים בתחלת
הכתוב לא לזבחים. ועל דבר זה לכד
תנתק הנפש מנחתיקה ותקום
לעבודת האל במסירת נפש מבלי
הרגש להפלגת ערכות הנרגש בבחינת
אהבתו יתברך בנפש המרגשת
בטעימת נעם חבתו, וכל זה קטן הוא
להמתחיל לנו עשות לערך המקדם
ממנו יתברך בבחינת שעשוע חבובנו
ורוממות אשר רומם עם קדושו: תורהו
(ח) **ואלהם תאמר וגו'**. במסכת זבחים
(קטז) תניא ר' ישמעאל אומר לערוב

שמרבה שחיקה לעוף מאמרו תבת
או לרבות ולפי זה דרשין מעוט
מליקה בעוף מאמרו זה הדבר למעט
מליקה בעוף וכדברי רבי ישמעאל
שכתבנו למעלה שדורש מעוט מליקת
עוף מזה הדבר. ולא יקשה לך ממה
דקניא לן (ערוז מ"ה) הלקה ברבי
עקיבא מחברו, כי אין בזה הפך רבי
עקיבא בענין הלקה: תורה ד
(ה) **זבחי שלמים לה' וגו'**. הנה צריך
לומר וזבחו אותם זבחי וכו', ואולי
שנתבון האדון להראות תבת הקדש
אשר חבב עמו, ואמר **פי זבחי שלמים**
הם קרבנות המשתתפים בשלחן אחד

ט ולתבע משפן זמנא לא איתנה למעבד
יתה קדם יי וישתיצי אנשא ההוא מעמה:

(ט) וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לִיהוֹה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוּי:

כ"ט • וְנִכְרַת • וְרָעוּ נִכְרַת וְיָמִיו נִכְרְתִין.

יוגבר גבר מבית ישראל ומן גיורא
די תגירון ביניכון די ייכול כל דמא ואתן
רוגזי באנשא דיכול ית דמא ואשיצי תה
מגו עמה:

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְם
אֲשֶׁר יֹאכֵל כָּל-דָּם וְנָתַתִּי פָנָי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת
אֶת-הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּה:

כ"ט • כָּל-דָּם • לִפִּי שְׁנֵאֲמַר: "בַּנֶּפֶשׁ יִכְפֹּר", יְכוּל לֹא
יְהֵא חֵיב אֵלָא עַל דָּם הַמְקַדְּשִׁים? תַּלְמוּד-לוֹמַר:

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

בבן שלא רצה לעמוד ביהודת אמו אם
בן פקע כליליה ולמי בא הכתוב להודיע
תורת ה', ואם לכפול על הדבר ממה
נפשו אם ביד ישראל לכפול פשיטא
שכופין אותו כדן כל איש ישראל
שעובר על התורה ואם אין בידנו לכפול
הרי אין ברשותנו, ואם כן קרא למאי
אתא:

וְנִרְאָה לומר בהקדם לדעת טעם אסור
זה, כפי מה שהאירו חכמים את
עינינו בפנימיות התורה, כי כל נפשות
עם בני ישראל הם ממדרגה שאין
למעלה ממנה בסוד (דברים ל"ט ט) חלק
ה' עמו. גם אמרו שהם שהם בעולם
התחתון ורחוקים ממקום גבוה אף על
פי כן ישנם דבוקים בחוט של חסד עד
מקום שרשם בסוד אומרו (שם) יעלב
חל נחלתו, ונפש הבהמה היא
ממדרגה התחתונה אשר יתיחס
מקומה אל קלפת גנה והנה באכל אדם
מדם בהמה שהנפש יוצאה בו שעליו
בא ענש כרת קונה נפש הבהמית
מקומה בנפש אדם. והודיענו הכתוב
כאן כי האוכל דם ומכניס נפש
הפחותה בנפשו יגעל אותו שרש
העליון לבל יזיה עוד נדבק בו. והוא
מאמר **וְנָתַתִּי פָנָי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת
הַדָּם** והכרתי אותה מקרב עמה, פרוש
שיכרת החוט הקשור בשרשו שהוא
מקור כללות נפשות עם ה', והוא
אומרו **מִקֶּרֶב עַמָּה**. עוד ידוע הוא כי
הגם שבכללות עם ישראל שרשם אחד
אף על פי כן הם במדרגות זו למעלה
מזו בסוד (סלה ה) כי גבוה מעל גבוה
וגו'. וכיון שכן תבוא הסברה לומר

וזה לשונם ישראל אלו ישראל, גר אלו
גרים, הגר לרבות נשי הגרים, בתוכם
לרבות נשים ועבדים, אם כן למה נאמר
איש איש אמר רבי אלעזר ברבי שמעון
להביא ולד ישראל מן הגר ומן העבד
ע"כ. צריך לדעת למה הצריך הכתוב
לפרט כל הפרטים, וכדרך שהקשו
במסכת ספד (כ"ח) באותה ברייתא
שאמרה הארץ לרבות הנשים וזה
לשונם מדר' יהודה אמר רב נפקא
דאמר ר' יהודה אמר רב השוה הכתוב
אשה לאיש לכל ענשים שבתורה ותרץ
שם שאצטרך לתוספת ענוי וכו' ע"כ.
אם כן גם במה שלפנינו יש להקשות כן
למה הצריך לרבות הנשים וכו' בין נשי
ישראל בין נשי הגר. עוד יש לנו לעמוד
על פונת דברי התנא מה הוא הולד
ישראל הבא מן הגר שהצריך הכתוב
לרבות מאיש איש, אם הוא המיר כבודו
מגרות וקלף להרפות, הרי הוא גוי ולמי
בא הכתוב להודיע האסור. ועוד התנא
אומר בפרוש ולד ישראל משמע
שביהדותו עומד, אם כן פשיטא שלא
גרע מגר שאמר קרא בפרוש ולמה
אצטרף איש איש, והרב בעל קרבן
אהרן כתב שגרסין בברייתא הבא מן
הגוי ומן העבד, וירצה ולד בת ישראל
הבא מן ע"ג או עבד שאף על גב שאביו
עכו"ם או עבד שלא הוזהרו על הדם וכו'
מחזיק אם אכל דם דגרייר אחר אמה
וכו' דגוי ועבד הבא על בת ישראל
הולד בשר כדאמרין ביבמות (כ"ג) בנך
הבא וכו' קרוי בנך וכו' ע"כ. וקשה לי
כיון שהכתוב קרא לזה בן ישראל אם
כן ישראל גמור הוא, ואם מדבר הכתוב

וידרש לרבות הגוים כמו שדורשים
(מנחות ע"א) באיש איש האמור בנדרים
ונדרבות (אמר כי ייח) שהוא לרבות גוים,
לזה הצריך לומר **מִבֵּית** וגו' דוקא
ישראל ולא אמות וממילא נתחייב
לדרש באיש איש כל מה שדרשו ז"ל.
ואחר שהצריך לומר מבית ישראל חש
הכתוב לומר שמעט הכתוב הגרים
תלמוד לומר ומן הגר, והצריך לרבות
כל הרבויים דולת זה יאמר האומר
שלא רבה אלא מה שהזכיר בכתוב.
וגם לדעת ר' יוסי שסובר דברה תורה
כלשון בני אדם. אולי שלא אמר כן
אלא לצד שיש לו מניעת הדרשה בו
לצד מעוט ההוא. והגם שהקשה הש"ס
לר"י דכיון שאינו דורש איש איש
שבפסוק ב' גם איש איש שבפסוק א'
לא ידרש, אין הכי נמי אם לא היה
הש"ס מוצא דרשת דם שפך היה אומר
שדורשה מאיש איש, שכל שאין
נגדיות לדרשה לא אמרין דברה
תורה וכו', ועין בדברי התוספות
במציעא דף ל"א ד"ה דברה תורה
כלשון בני אדם שאין סברא לומר
דלית לתנא במה דרשות שונושו
בפסל, והגם שהתוספות פרטו הקשה
לרבי שמעון עם כל זה ישנה לכל.
ועקר מחלקת התנאים היא בסברא
בדבר המתנגד לדרשה שבפי הסברא
מטה לומר דברה תורה כלשון בני
אדם ותמצא שגם רבי שמעון מצינו
שאמר (ב"מ ל"א) דברה תורה כלשון בני
אדם ומצינו לו שדורש הפסל: תורה ט
(י) וְאִישׁ אִישׁ וְגו' אֲשֶׁר יֹאכֵל וְגו'. טעם
פסל איש איש, בתורת כהנים דרשו

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בָּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם בַּיַּהֲדָם הוּא
בְּנֶפֶשׁ יִכְפֹּר:

נ"י כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר • שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, "בָּדָם הִיא" תְּלוּיָהּ, וְלִפְיָכֶךָ נִתְּתִיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם;
תָּבֹא נֶפֶשׁ וְתִכְפֹּר עַל הַנֶּפֶשׁ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בצבור ע"כ. הטעם כי אין כל בעון זה להכרית צבור. ועין במה שפרשתי למעלה:

מקרב עמה. בתורת כהנים דרשו ועמה בשלם ע"כ. ואין ידוע הכונה בזה, ממה נפשך אם חייבים מדין ערב למה יהיו פטורים כאן. ואם אינו מדבר במי שחייב מדין ערב כגון שלא ידעו או נאנסו אין צריך לומר. ונראה כי יכון לומר כי בריתת הענף הרע מהאילן משביחו בידוע, ולזה אמר **מקרב עמה** פרוש כדי שלא יזיק ענף הרע לנצר מטעיו יתברך יכריתהו וישאר עמה בשלם: תורה יא

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר וְגו'. צריך לדעת נתינת טעם למה חזר זה, ולפי מה שפרשתי למעלה הן הן הדברים שכתבנו שנותן הטעם למה תכרת נפש האוכלת, לצד שיש בדם הנפש והוא נותן בתוכו נפש הבהמית. אלא שעדין יש לנו לחקר למה אמר נפש הבשר ולא אמר כי הנפש בדם הוא. ונראה שנתחכם ה' להשיב לשואל למה לא אסר גם הבשר כי גם בו היה חיות הבהמה וכשאדם אוכלו יגרם הפגם בנפשו, לזה אמר וכי נפש הבהמית היתה בבשר, לא כן הוא, לא היתה אלא בדם של בשר והדם הוא מחיה הבשר. ואין הנפש בבשר כל עקר כאמרו **נפש הבשר בדם** היא הנפש ולא בבשר. וכתבנו זה לא הכינה ה' בתכונת אדם כי האדם התפשטות חיוניותו היא גם בבשר וגם בעצמות, ונקרא דבריהם הכלל דגרמי שנשאר אחר כמה שנים בעצמות, ולזה אינם נרקבים הצדיקים, ויש רשעים שנמשלו בבהמות והן הנה שאינם עומדים בתחית המתים לצד שבישו עצמותם ונרקבו וכלתה הנפש והלכה לה ברוח הבהמה:

וְאֲנִי נִתְּתִיו וְגו'. פרוש ותדע שהדם

הגרים ולא אמר זה גר שנתבון לב' הדרגות דגרים כאמור, וא' הגר לרבות נשי הגרים פרוש מרבויו ה"א נתרבו נשיהם, ואמר **בתוכם** לרבות נשים ועבדים כמאמר התנא פרוש נשים אנוניות ועבדים שדינם שוה לנשים, ולא תקשה למה הצרך לרבותם והלא קל וחמר מגרים, ואין לומר שהייתי אומר כי לצד שהם גדולים מערך גר יצטרף לומר כי גם בהם יפעיל הכרת כמו שאמרנו בטעם זכרון ישראל, כי אחר שהזכירו זכרי ישראל מכל שכן הנשים הנה אם לא היה רבוי בתוכם שרבה בה קרא נשי ישראל לא היינו מרבים מה' של הגר ב' גיורים כמו שאמרנו, הרי לפנינו ו' רבויים, ואמר איש איש ב' רבויים אחרים ודרש אותם תנא בתורת כהנים ואמר להביא ולד ישראל הבא מן הגר ומן העבד פרוש ולד ישראל שיש בו זרע ישראל וכן גם בן מן הגר והוא אמרו **מן הגר**, והכונה היא שאביו ישראל ואמו גיורת או אביו גר ואמו ישראלית, ושני הדרגות אלו נדרשים מכפל **איש איש**: **ולא** תקשה למה הצרך הכתוב לרבות ההדרגות אלו אחרי שכבר רבה גר גמור כמו שאמרנו, כי אם לא היה רבוי איש הינו מפרשים דגרים האמורים בבא מישראל וגיורת או מגר וישראלית. ומעלת הקדים הכתוב הדרגות החשובים שבגרים שיש בהן חלק ישראל ואחר כך אמר הגר הגר שכלל גרים, הרי לפנינו ח' רבויים. ואם תאמר גיורת הבאה מישראל וגר מנין, יש לומר שאחר שנתרבה אפלו גר עצמו שנתגיר פשיטא שאין להפחית ממנו גיורת הבאה מישראל וגר הגם שהיא נקבה, ולדרך זה תתהלה בכל מקום שנתרבה רבויים כאלו:

בנפש וגו'. בתורת כהנים דרשו ולא

לצד שהנפש בהמה זו לא טמאה היא שהרי היא בהמה טהורה הנאכלת לזה לא תעשה הנפש הלזו פגם ודפי אלא דוקא בהדרגה הגדולה בשישראל, וענש שיחד ה' לעברה זו אינו אלא להאזרחים זכרים ולא נקבות, וכשירבה הכתוב איזה רבוי אין לנו בו אלא חידוש הדרגה אחת עד שירבה קצה המדרגות, גם כלף לדרך אחר יש לומר שאין הפעלה הלו עושה כל כך רשם להצטרף לכרתה אלא נפש שהיא קלת הערך אבל נפש רמה אפשר שהגם שתעשה בו רשם אף על פי כן לא תעשה כל כך פעלה בה כדי שתצטרף לכרת. אשר על כן נתחכם אל נוקא עלילה ורבה כל הרבויים ואמר כי קטן וגדול ישנו בהכרת באוכלו דם הנפש, ואמר רבויים לכל ההדרגות קטן וגדול:

והנה לפני הדרגות זו למעלה מזו, ראשון שבקדשה זכרי ישראל ב' נשיהם לצד שהאשה אינה במדרגת האיש, ג' גר הבא מישראל וגיורת, ד' גר הבא מגר וישראלית, ה' גיורת פיוצא בשני ההדרגות, ו' גר הבא מגר וגיורת, ז' גיורת הבא מגר וגיורת, ח' גר עצמו, וכל אלו ההדרגות באו בכתוב, ראשון שבקדשה ישראל הנזכרים בפרוש והוא מאמר תנא של תורת כהנים ישראל אלו ישראל והזכיר הגרים ב' פעמים, וב' רבויים עמהם הגר הגר. ותמצא שבמסכת סכה (כ"ה דרשו ה' של האזרח לרבות נשיהם, נמצאת אומר כי ה"א של הגר הגר רבויים הם, הרי לפנינו ד' רבויים בגרים והם כנגד ב' הדרגות שבגרים ה' הוא הגר שנולד מגר וגיורת והב' הגר עצמו שנתגיר, ושני הרבויים כנגד נשיהם שבהדרגתם, ואולי שלזה דקדק ואמר תנא בתורת כהנים הגר אלו

(יב) **עַל-כֵּן אָמַרְתִּי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל-נַפֶּשׁ מִכֶּם לֹא-תֹאכַל דָּם וְהִגַּר הִגַּר בְּתוֹכְכֶם לֹא-יֹאכַל דָּם:**
כִּי כָל-נַפֶּשׁ מִכֶּם לְהִזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים.

(יג) **וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן-הִגַּר הִגַּר בְּתוֹכֶם אֲשֶׁר יֵצֵד צִיד חַיָּה אוֹ-עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפְף אֶת-דָּמֹו וְכִסְהוּ בַּעֲפָר:**

כ"י • **אֲשֶׁר יֵצֵד** (ת.כ. חולין פד) אין לי אלא ציד, אגוזין ותנגולין מניין? תלמוד-לומר: "ציד", מכל-מקום.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך לו, עמוד 52 – מתוך 'לקראת שבת')

ביסווי הדם בחיי האדם

בשביל הנאת גופו, אלא כדי לעבוד את הבורא. וזהו תוכן מצות כיסוי הדם, שבעניני חולין צריכים **לכסות** את הדם, שלא יהיה ניכר בהם חיות. ועל-פי-זה יש לבאר הטעם שביסוי הדם צריך להיות בעפר דוקא – כי עפר מורה על שפלות והכנעה "ואנכי עפר ואפר", "ונפשי כעפר לכל תהיה", וכאשר האדם עוסק בדברי הרשות, צריך לעורר בנפשו הפטול וההכנעה, להיות חרד שלא להמשיך אחר תאוות הלב (לעסוק בדברי הרשות בשביל הנאת הגוף), אלא כל פונתו תהיה רק לשם שמים. אף כאשר האדם חדור כולו בקדושה, וגם דברי הרשות שלו הם חלק מעבודת ה' שלו, מובן שגם עסקי החולין שלו יכולים להיות בחיית והתלהבות, ואין צריך לכסות הדם כיון שהחיות שלו היא בקדושה שבדבר, ותו לא. וזה נקמץ בזה שבהמת חולין אינה צריכה כיסוי דם, מאחר שרוב מיני בהמות ראויין למזבח.

וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן-הִגַּר הִגַּר בְּתוֹכֶם אֲשֶׁר יֵצֵד צִיד חַיָּה אוֹ-עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפְף אֶת-דָּמֹו וְכִסְהוּ בַּעֲפָר: (יז, ג)
 צנה. . לכסות כל דם בחיה ועוף כי לא יתקרב דם על המזבח, כי גם בעופות לא יקרב מהם רק שני מינים בלבד וגם הם אינם נשחטים, אבל בבהמות רוב המצויים נשחטים לשם הנכבד, ודמים לכפר ואין ראוי לכסותו. ולא חשש לכסות דם החולין בבהמה, כי אין חולין במדבר וגם אחרי כן על הרוב צנה. (רמב"ן בפרשתנו)
 ויש לבאר הענין בעבודת האדם:
 "דם" הוא ענין החיות, "הדם הוא הנפש", ותכליתו הוא להשתמש בו בעניני קדושה, שכל דבר שבקדושה צריכים לעשותו בחיות והתלהבות גלויה דוקא. מה שאין-כן בעניני חול – דברי הרשות של האדם, צריכים לעשותם בלי חיות, "בלא לב ולב", ד"כל מעשיו יהיו לשם שמים" דוקא לא

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כדעת רמב"ם (מ"א פ"ח) שאין התרה לצודם אלא אם מתכונן לצוד טהורים ונודמנו עמהם טמאים, והוא מאמר הכתוב כאן **אֲשֶׁר יֵצֵד** וגו' תנאי הוא הדבר שאין מתיר לו לצוד אלא **אֲשֶׁר יֹאכַל** ולא אֲשֶׁר לא יֹאכַל ואמר **וְכִסְהוּ** לצד שקדם מצוה אחרת שלא לצוד שלא יֹאכַל יצדק לומר וכסוהו בתוספת ו', ואמר **וְשִׁפְף** וגו' פרוש שאסור לאכלו כדרך שאמר במקום אחר (דרים י"ב כ"ד) לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים, ולזה גמר אמר כאן ואמר כי נפש כל בשר וגומר ואמר וגו' הא למדת כי נתכונן במאמר ושפף לאסר אכילת דם

שכן גמר קונה עולמו והקנה לנו דכתיב (ראה י"ב ב) כי תאנה נפשך לאכל בשר בכל אנת וגו' תורה יב
(יג) אֲשֶׁר יֵצֵד צִיד וְגו'. צריך לדעת לאיזה ענין הוצרך הכתוב לכתב כל זה שלא היה לו לומר אלא איש אשר ישחט חיה או וגו' או אשר ישפף דם וגו'. עוד אם גזרת הדברים היא מצות הכסוי היה לו לומר וכסוהו בעפר כי אומרו וכסוהו משמע שקדמה מצוה אחרת. ונראה כי באומרו **אֲשֶׁר יֵצֵד** נתכונן לאסר צידת מין טמא לכתחלה, הגם שהותרו הכתוב בהנאה, וכמו שהעליתי בספרי פרי תאר סימן קי"ז

הוא הנפש שהרי אני נתתיו לכם וגו' לכפר על נפשתיכם נפש תחת נפש הרי כי הדם הוא הנפש. עוד יכונן הכתוב להזהיר על נפש הבהמה לכל המיתה, כי לא נתן ה' דם הבהמות לנו אלא לכפר על נפשתינו, והוא אומרו **נתתיו לכם על המזבח** לשלל זולת סבה זו שאינו לנו במתנה לעשות כל אשר נחפץ עשות בו. ותמצא (סנהדרין ב.) שדין הריגת בהמה צריך שיהיה על פי בית דין של כ"ג כמשפט אדם, שהשוה הכתוב משפטם למשפט אדם, ולא התרה בהמה לשחט אלא לצרכי בשרה כי תאנה נפש אדם לאכל בשר

יִדְאִי נֶפֶשׁ כָּל בִּסְרָא דְמָה בְּנִפְשָׁהּ הוּא
וְאִמְרִית לְבָנִי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בִּסְרָא לֹא
תִיכְלוּן אֲרִי נֶפֶשׁ כָּל בִּסְרָא דְמָה הִיא כָּל
דִּיכְלָנָה יִשְׁתִּינֵי:

(יד) בִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא וְאִמְרֵי לְבָנִי
יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל־בֶּשֶׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר
דָּמוֹ הוּא כָּל־אֲכָלְיוֹ יִכְרֹת:

נ"י: דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא • דָּמוֹ הוּא לוֹ בְּמָקוֹם הַנֶּפֶשׁ, הַנֶּפֶשׁ הִיא הָדָם. 'דָּם' ו'בֶּשֶׂר' לְשׁוֹן זָכָר. 'נֶפֶשׁ' לְשׁוֹן
שְׁהַנֶּפֶשׁ תְּלוּיָהּ בּוֹ. בִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר דָּמוֹ הוּא • נִקְבָּה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַצֹּרֵךְ לְקִיּוּמוֹ, וְחֹלֵק כָּל בְּרִיּוּתוֹ לְד' הַדְּרָגוֹת וְהֵם אֵשׁ רוּחַ מִיַּם עֶפֶר, וְכָל אַחַת כְּלוּלָהּ מִהֵד'. וְאִרְבָּעָה אֱלֹהֵי תַחֲלֹת הַיּוֹנִתִּים הֵיא נִשְׁלֶמֶת מַעֲיָנִי כָּל בֶּשֶׂר וְהִיא רַחֲמִית בְּתַכְלִית הַרְוּחָנִיּוֹת וְהֵם ד' רִגְלֵי כֶּסֶא כְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְנִשְׁפָּעִים מִמֶּה בְּכִיּוּצָא בְּהֵם ד' בְּרִיּוֹת אַחֲרוֹת נוֹשְׂאֵי הַכֶּסֶא פְּנֵי אֲדָם פְּנֵי נֶשֶׁר פְּנֵי אֲרִיָּה פְּנֵי שׁוֹר וּכְנָגֵד ד' מַלְאָכִים גְּבִרְיָאֵל רַפָּאֵל מִיכָאֵל נוּרִיָּאֵל אֱלֹהֵי הַכְּנָה לֹאֱלֹהֵי וּמִקְבְּלִין זֶה מִזֶּה וְלַעֲמָתָם יֵשׁ לְמִשָּׁה מִקְבְּלִין בְּבַעֲלֵי חַיִּים אֲדָם שׁוֹר נֶשֶׁר אֲרִיָּה אֲדָם מִין אֲנוּשֵׁי שׁוֹר מִין בְּהֵמָה אֲרִיָּה מִין חִיָּה נֶשֶׁר מִין עוֹף וּכְנָגֵדִים בְּדוּמָמִים עֶפֶר מִיַּם אֵשׁ רוּחַ וְכָל אֶחָד כְּלוּל מֵאַרְבָּעָתָם וְגַם בְּבַחֲנִית הַנִּשְׁפָּעוֹת שֶׁהֵם בְּרִיָּאָה הַעֲלִיּוֹנָה שְׁבַעֲלִיּוֹנוֹת אֲשֶׁר בָּרָא ה' מְאוֹרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת חֹלֵק ד' בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ כֵּן יִמְצְאוּן בְּחִיּוֹנוֹת וְחוֹר הַדִּין שֶׁכָּל נוֹשָׂא וְנִשְׂא כּוֹלָל כָּל זֶה וְכָל מִדְּרָגָה מִשְׁפַּעַת וְנִשְׁפָּעַת מִמִּדְּרָגַת כֶּסֶא הַכְּבוֹד שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ עַד מִדְּרָגַת הַדּוּמָם. וּמַעֲתָה אֲבֹא לְרִאוֹת הַנִּשְׁפָּעִים הַנִּדְמִים מִהֵד' בְּחִיּוֹנוֹת הַנִּגְלִים דְּגָמָתָם לְמַעַלָּה וְהֵנָּה יֵשׁ לָנוּ בְּחִיּוֹת שׁוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה הַנִּשְׁפָּעַת מִדְּמוֹת פְּנֵי שׁוֹר אֲבָל חִיָּה וְעוֹף לֹא מִצִּיּוֹ בְּנִדְמִים וְנִשְׁפָּעִים לְמִשָּׁה מִהַמִּשְׁפָּעִים מִהַקֹּדֶשׁ כִּי אֲרִיָּה חִיָּה טְמֵאָה נֶשֶׁר עוֹף טְמֵא וְיֵשׁ לְחַקֵּר זֹאת לְמָה נִמְנָע הַנִּדְמָה מִהַתְקַבֵּל בְּחִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְהַטְהָרָה כְּמוֹ שֶׁכָּל הַשׁוֹר גַּם מִזֵּין נִמְשָׁכָה בְּחִיּוֹת הַטְהוֹר לְשֹׁאֵר חַיּוֹת הַטְהוֹרוֹת אֲשֶׁר הִתִּירָה תוֹרָה אֶתְּלָ וְצִי וְגו' דַּע כִּי יֵשׁ הַדְּרָגוֹת שָׂאִין יְכֻלֹּת הַמִּקְבָּל לְקַבֵּל בְּתַגְבֵּרַת הַמִּשְׁפָּעִי בְּבַחֲנִיתָהּ בְּסוּד טַעַם עֵנִי חֲכָמִי יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹעַ לְיֹדְעֵי דַעַת בְּהַתְבַּרְנוּת הַצּוּדֵק בְּשֶׁכָּל הַהִבָּח וְלֹא לְצַד כִּי אֲרִיָּה וְנֶשֶׁר שְׁלֹמָהּ בָּאוּ בְּתַגְבֵּרַת לֹא יִכְלֹו לְסַבֵּל

ה' ב"ה בְּתַכְוִנָּה זוֹ כְּדֵי שְׁיִתְמַנֵּג עִם הַגּוֹף וְהוּא מוֹכֵן לְבַחֲנִית הַנִּשְׁתַּוָּה לְרוּחַ, וְהָרוּחַ הוּא מוֹכֵן לְנִשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה הוֹכֵנָה לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינְתּוֹ עַל הָרְאוּיָם, וּמַעֲתָה כְּשֶׁאֲדָם אוֹכֵל הָדָם הֵרִי לְפָנָיו אוֹכְלִין מְרִבִּים, הַגּוֹף, הַנֶּפֶשׁ, הָרוּחַ, הַנִּשְׁמָה, וּבְבַחֲנִית הַעֲלֵשׁ שֶׁהוּא הַכֶּרֶת אֵין נִכְרַת אֱלָא חוּט הַנִּשְׁמָה הַקְּשׁוּרָה לְמַעַלָּה וּבִזֵּה יִבְשׁוּ כָּל הַעֲנָפִים לְזֶה אָמַר לְשׁוֹן רַבִּים:

עוֹר יִרְצָה עַל דְּרָךְ מַה שֶּׁאֲמָרוּ ז"ל וְיִכְרֹת לְעַל (ג) כִּי הַצִּבּוֹר אֵין נִכְרָתִים בְּעוֹן אֲכִילַת דָּם, לְזֶה אָמַר אֲכָלְיוֹ לְשׁוֹן רַבִּים וְיִכְרֹת לְשׁוֹן יִחִיד לֹאמֹר שֶׁהֵם שִׂיאֲכָלוּ רַבִּים אֵין כֶּרֶת אֱלָא לְיִחִיד וְלֹא לְצִבּוֹר: **וְנִתְתִּי** אֵל לְבִי לְדַעַת מַה טַּעַם יֵצֵא ה' לְכַסּוֹת דָּם חִיָּה וְעוֹף וְלֹא דָם בְּהֵמָה, בְּשִׁלְמָא דָם הַנּוֹרֵק עַל הַמּוֹבַח הוּד וְתַפְאֶרֶת לוֹ מִדָּם חִיָּה וְעוֹף אֲבָל דָּם שְׁחִיטָת חֲלִין אֲשֶׁר הוּא נוֹפֵל וְגִלְגִּי עֵינִים לְמָה תִּגְרַע בְּהֵמָה מִחִיָּה, וְמָה גַם לְמָה שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁבָּחַר לוֹ יֵה קָרָן מִבְּהֵמָה וְלֹא מִחִיָּה וְעוֹף וּזְלוֹת תוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה, וְהֵנָּה לְפִי מַה שֶּׁפִּרְשְׁנוּ שְׁחִיָּה דְמָה הִיא הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַבְּהֵמָה כִּי יֵשׁ נֶפֶשׁ מְלֻבֵּד הָדָם וְהִיא מְרַכֶּכֶת בָּדָם וְאֵין דְּמָה עֲצָמוֹ נִפְשָׁה, לְזֶה לֹא צָוָה ה' לְכַסּוֹת הָדָם אֱלָא הָדָם שֶׁהוּא עֲצָמוֹ נִפְשָׁה מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַבְּהֵמָה שֶׁאֵין הָדָם עֲצָמוֹ נִפְשָׁה כְּמוֹ שֶׁל חִיָּה וְעוֹף, וְהֵם שֶׁגַם בָּדָם בְּהֵמָה יֵשׁ נֶפֶשׁ בּוֹ, עִם כָּל זֶה לֹא הָדָם עֲצָמוֹ נִפְשָׁה וְאֵין כֶּסֶי אֱלָא לְמַרְגֵּשׁ וְלֹא לְהַיּוֹלִי הַגֵּם שֶׁיִּשְׁנֹו וְהָבֵן. וְרִאֲיִיתִי לְמַת לֵב מִשְׁכִּיל מִפְּנֵי מַה נִּשְׁתַּנֵּי בְּרִית חִיָּה מִבְּהֵמָה בְּבַחֲנִיהָ זוֹ: **וְנִרְאָה** שֶׁהַטַּעַם הוּא לְפִי מַה שֶּׁקֹּדֶם לָנוּ בְּהַתְבַּרְנוּת מִשְׁכָּלוֹת הַשְּׁפָעוֹת הַקִּיּוּם וְהַעֲמִידָת כָּל יֵשׁ, כִּי הָאֵל הַבוֹרָא ב"ה הוּא חַיּוֹת הַכֹּל וְהַכִּין וְעָשָׂה פְעֻלוֹת כְּדֵי שֶׁכָּל הַזֶּה יִגִּיעֵנוּ הַהִסְתַּפְקוֹת מִן

חִיָּה וְעוֹף. וְנִמְצְאָתָא אוֹמַר ג' מִצְוֹת נִצְמָרוּ כָּאן, א' לֹא יֵצֵא צוּר טְמֵאִים לְהִנּוֹת מִמֶּה, ב' לֹא יֵאָכֵל דָּם חִיָּה וְעוֹף, ג' מִצְוֹת עֲשֵׂה לְכַסּוֹת דָּם חִיָּה וְעוֹף:

עוֹר נִרְאָה שֶׁרָמוּ בְּאוֹמְרוֹ וְשִׁפְף וְכִסְהוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת כָּל דָּמוֹ אֱלָא חֹלֵק בְּשִׁפְיָהּ וְחֹלֵק בְּכִסּוֹי (חל) פ"ח: תורה יד

(יד) **דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ**. פְּרוּשׁ בְּמָקוֹם נִפְשׁוֹ. וּכְנָה נִתֵּן טַעַם לְמָה צָרִיךְ לְכַסּוֹת דָּמוֹ, כִּי לְצַד שֶׁדָּמוֹ הִיא נִפְשׁוֹ מִהַמּוֹסָר לְנִהַג בּוֹ כְּבוֹד זֶה כְּדֶרֶךְ שִׁצְנָה ה' לְקַבֵּר אֲדָם מֵת מִשׁוּם כְּבוֹדוֹ, וְטַעַם שֶׁלֹא אָמַר כְּדֶרֶךְ שֶׁאֲמַר בְּבַהֲמָה נִפְשׁוֹ בְּדָמוֹ. אוֹלֵי שֶׁהַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ נֶפֶשׁ וְהִיא נְתוּנָה בָּדָם אֲבָל חִיָּה וְעוֹף אֵין לָהֶם נֶפֶשׁ בְּבַהֲמָה אֱלָא הָדָם הוּא בְּמָקוֹם הַנֶּפֶשׁ, וְלָזֶה אֵינֶם בָּאִים עַל הַמּוֹבַח לְכַפֵּר בְּבַהֲמָה וּזְלוֹת תוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה, וְגַם הֵמָּה אֵין בְּדָמָם הַזֶּה עַל הַמּוֹבַח אֱלָא מִצִּיּוֹ כְּשִׁמּוּלֵק:

כִּי נֶפֶשׁ כָּל בֶּשֶׂר וְגו'. פְּרוּשׁ לֹא לְצַד שֶׁהָדָם מְכַפֵּר עַל הַמּוֹבַח הוּא שֶׁאֲסֻרְתִּי הָדָם שֶׁאֵין תַּחֲלֵק בֵּין דָּם בְּהֵמָה לְדָם חִיָּה וְעוֹף אֱלָא טַעַם הָאֲסוּר הוּא לְצַד כִּי נֶפֶשׁ כָּל בֶּשֶׂר וְגו', וּמַעֲתָה גַם חִיָּה וְעוֹף בְּכָל:

כָּל אֲכָלְיוֹ יִכְרֹת. כְּבָר כְּתִבְתִּי לְמַעַלָּה טַעַם הַכֶּרֶת. וְטַעַם אוֹמְרוֹ אֲכָלְיוֹ לְשׁוֹן רַבִּים וְיִכְרֹת לְשׁוֹן יִחִיד, לְהַעֲרִיר עַל פְּרוּשְׁנוֹ שֶׁהַכֶּרֶת הוּא שְׁחִיטָתֵלֶק חַיּוֹנוֹת הַמֵּאִיר בְּשֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ וְנִכְרַת הַשֶּׁרֶשׁ הַהוּא לְזֶה אָמַר לְשׁוֹן יִחִיד. וְאָמַר אֲכָלְיוֹ לְשׁוֹן רַבִּים, לְצַד שֶׁהַנִּגְנִים מִהֶאֱכִילָה רַבִּים הֵמָּה, כִּי חַיּוֹנוֹתֵי הַנִּדְבָּק בְּשֶׁרֶשׁ עֲלִיּוֹן יֵשׁ תַּחֲתָיו הַכְּנוֹת כְּדֵי שִׁיכַל עֲמוּד בְּיָחִיד עִם הַגּוֹף, כִּי הַגּוֹף הוּא חֲמֵר גָּשָׁם וּבָרָא ה' בּוֹ כַּחַּ הַמְּנִיעַ וְהוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁתְּכוּנָתָהּ הִיא נוֹטָה אֵל הַגָּשָׁם וְיִתְאוּ לְמַטְעַמוֹתָיו, וּבְרָאִם

טו וְכָל אִנָּשׁ דִּי יִכּוֹל נְבִילָא וּתְבִירָא
בְּנִצְיָבָא וּבְגִיזָא וַיִּצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי
בְּמִיָּא וַיְהִי מְסָאב עַד רַמְשָׁא וַיִּדְפִּי:

(טו) וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח
וּבְגֵר וּכְכֶם בְּגִדָיו וּרְחֵץ בְּמִים וְטִמָּא עֲרֵה־עֶרְב
וְטָהַר:

נִכְתְּבָה אֶלָּא לְדַרְשׁ. וְכֵן שְׁנִינוּ: יְכוֹל תָּהָא נִבְלָת עוֹף
טִמָּא מִטְמָאָה בְּבִית הַבְּלִיעָה? תִּלְמוּד־לוֹמַר "טְרֵפָה"
— מִי שֵׁשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה. יֵצֵא עוֹף טִמָּא, שְׂאִין בְּמִינוֹ
טְרֵפָה.

נ"י אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה • בְּנִבְלָת עוֹף טָהוֹר
דְּבַר הַפְּתוּב, שְׂאִין לָהּ טִמָּאָה אֶלָּא בְּשַׁעַה שְׁנִבְלָתָהּ
בְּבִית הַבְּלִיעָה. וְלִמְדוֹךְ פֶּאֶן, שְׁמִטְמָאָה בְּאִכְלִיתָהּ
וְאִינָה מִטְמָאָה בְּמַגַּע, ו"טְרֵפָה" הֵאֱמִירָהּ פֶּאֶן, לֹא

טז וְאִם לֹא יִכְכֶם וּבִשְׂרוֹ לֹא יִרְחֹץ וְנִשְׂא עוֹנוֹ: פ
חֻבָּה:

(טז) וְאִם לֹא יִכְכֶם וּבִשְׂרוֹ לֹא יִרְחֹץ וְנִשְׂא עוֹנוֹ: פ

יְרֵחֵץ וְנִשְׂא עוֹנוֹ • עַל רְחִיצַת גּוֹפוֹ עֲנוּשׁ כְּרַת, וְעַל
כַּבּוּס בְּגָדִים בְּמַלְקוּת.

נ"י וְנִשְׂא עוֹנוֹ • אִם יֹאכַל קֹדֶשׁ אוֹ יִכָּנס לְמִקְדָּשׁ,
חֻיב עַל טִמָּאָה זוֹ כָּכָל שְׂאֵר טִמָּאוֹת. וּבִשְׂרוֹ לֹא

א וּמִלִּיל יֵי עִם מִשָּׁה לְמִיָּמָר:

יח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ב מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אָנָּה יֵי
אַלְהֵיכֶם:

(ב) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

לְנִתְק בְּעֲרִיּוֹת בִּימֵי עוֹרָא, לְפִיכָךְ כָּא עֲלִיָּהם בְּגִזְרָה:
"אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" — דַּעַו מִי גּוֹזֵר עֲלֵיכֶם, דִּין לְהַפְרַע
וְנִצָּמֵן לְשִׁלְם שְׂכָר.

נ"י אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֲנִי הוּא שְׂאִמְרָתִי בְּסִינֵי (שְׁמוֹת
י): "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיךְ", וְקִבְלָתָם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי, מַעֲתָה
קִבְלוּ גִירוּתִי. רַבִּי אוֹמַר: גְּלוּי וַיְדוּעַ לְפָנָיו שְׁסוּפֵן

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ועוד מה היא כִּנְתָּה בְּמִצְוֹת כְּמַעֲשֵׂה
וְגו' אִם אֵין יָדוּעַ מַה הַמַּעֲשֵׂה שֶׁעָלָיו
תְּבוּא הַמִּצְוָה, וְכִמוּ כֵן מַעֲשֵׂה אֶרֶץ
כְּנָעַן. וְרַ"ל אִמְרוּ תִּירִי שֶׁהַקִּישׁ מַעֲשֵׂה
מִצְרַיִם לְמַעֲשֵׂה כְּנָעַן וְלִדְבָרֵיהֶם ז"ל
קָשָׁה לְמַה כָּפַל הַמִּצְוָה, וְאִם לְהַשְׁמִיעֵנוּ
כָּא שְׁמַעֲשֵׂה ב' הַרְשָׁעִים שְׁנֵיהֶם, מַה צָרִיךְ
לְתוֹרָה לְהוֹדִיעֵנוּ דְּבַר זֶה, עוֹד צָרִיךְ
לְדַעַת לְמַה צִּין אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאוֹמְרוֹ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּתֶּם בָּהּ וְכִי יֵשׁ אֶרֶץ מִצְרַיִם
אֲחֶרֶת. עוֹד צִין אֶרֶץ כְּנָעַן וְאָמַר אֲשֶׁר
אֲנִי מִבִּיא וְגו' שֶׁנִּרְאָה שֵׁשׁ אֲחֶרֶת וְלֹא
יִדְעֵנוּ וּזְלָת זֶה, וְלֹא יִהְיֶה שְׁתֵּיהֶן אֶרֶץ
כְּנָעַן אֲחֶרֶת בֵּין שְׂאִינָה יָדוּעָה מִזֵּין
יִהְיֶה מַעֲשֵׂיָהּ נוֹדְעִים לְצוּת עֲלֵיהֶם:

וְנִרְאָה כִּי לְפִי מַה שֶׁהִסְמִיךְ לְמַצְוָה זוֹ
מִצְוֹת הָעֲרִיּוֹת, גַּם מִמּוֹה שֶׁאָמַר
בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה (פְּסוּק כ"ד) אֵל תִּטְמָאוּ בְּכָל
אֵלֶּה וְגו' כִּי בְּכָל אֵלֶּה נִטְמָאוּ הַגּוֹיִם
הַדְּבָרִים מוֹכִיחִים וּמַגִּידִים כִּי מַעֲשֵׂה
אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן הוּא
מַעֲשֵׂה עֲרִיּוֹת וּבָזָה נְבוֹא לְפָרֵשׁ הַפְּתוּב

דְּכָתִיב (לְעִיל י"א א') אֵת הַנֶּשֶׁר וְאֵת וְגו'
תֵּשׁ כַּחוֹ וְאֵין בּוֹ אֶלָּא הַחַיּוֹנִיּוֹת שֶׁהוּא
דָּם טָהוֹר כְּאָמְרוֹ דְּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ וְכִמוֹ
שֶׁפִּרְשְׁנוּ דְּמוֹ בְּמִקּוֹם נִפְשׁוֹ וּזְלָת תּוֹרִים
וּבְנֵי יוֹנָה שִׂידוּעַ אֵל עֲלִיוֹן שְׂגֹבֵר בְּהֶם
הַחַיּוֹנִיּוֹת וּמִמְזֻגִים הֵם בֵּין הַבְּהֵמָה
וְהָעוֹף שְׁמִבְאִיִּים מִהֶם קָרְבָן עוֹלָה
וְחֻטָּאת דִּקְאָ וְנִחִיד דִּקְאָ וְלֹא צָבוֹר
וְצָרִיךְ כְּסוּי כִּי עַד גִּדְרֵי הַבְּהֵמָה לֹא כָּא,
כָּל זֶה כְּתִבְתִּי אִם חֲפֹץ ד' וְהַמִּשְׁכִּיל
יִשְׁכִּיל דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים: תוֹרָה טו

(טו) וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה. אָמַר
וְכָל נֶפֶשׁ, לְכָלֵּל כָּל הַמִּתְרַבֵּים
לְמַעֲלָה (פְּסוּק י') ח' הַדְּרָגוֹת כְּמוֹ
שֶׁפִּרְשְׁנוּ, וְהַזְכִּיר ב' הַדְּרָגוֹת כְּלָלִיּוֹת
אֶזְרָח וְגֵר, וְדָקְדַק לֹאמַר בְּאֶזְרָח וּבְגֵר,
פְּרוּשׁ כָּל שְׁנִבְלָל בְּאֶזְרָח וְכָל שְׁנִבְלָל
בְּגֵר: תוֹרָה טז

(ב) דִּבֶּר וְאָמַרְתָּ וְגו' כְּמַעֲשֵׂה וְגו'. צָרִיךְ
לְדַעַת לְמַה כָּפַל לֹאמַר דִּבֶּר וְאָמַרְתָּ
עוֹד מַה חֲדָשׁ בְּמִאֲמָר זֶה אֲנִי ה'
אֱלֹהֵיכֶם וְכִי עַד עַתָּה לֹא יָדְעוּ זֶה.

שְׁעוֹר הַנִּתְכַּן וְהַנֶּשֶׁר אֲלֵיהֶם בְּתִכּוּנָה
אִיכוּתָם וְלִצַּד חֲסֵרוֹן הַתְּקַבֵּלִם הַשְּׁעֵרָת
הַהִסְתַּפְּקוּת מִבְּחוֹן הַנֶּרְצָב אֲשֶׁר בְּגֵן ה'
כְּשֶׁעוֹר הִצְלַחְתֶּם מִהַמְקָוָה אֲלֵיהֶם זֶה
סָבָה לְמִרְחָקָם אֲשֶׁר צָוָה ה' לְאִישׁ
יִשְׂרָאֵל לְכָל יִקְרַב אֲלֵיהֶם כִּי אִישׁ
יִשְׂרָאֵל הִצְלַח בְּנִקְוָה אֲלָיו כְּסוּד אוֹמְרוֹ
(דְּוִרִּסֵּד) הַדְּבָקִים בָּהּ וְשֶׁעוֹר אֲשֶׁר הִגִּיעוּ
בְּבַחֲנֵת אֲרִיָּה נֶשֶׁר כְּמוֹהוּ וְכִשְׁעוֹרוֹ
נִסְתַּעַף בְּקִצַּת מִהַחַיּוֹת וְהָעוֹפּוֹת וְעָשָׂה
בְּהֶם שְׁעוֹר הַהִסְתַּפְּקוּת וְהָגַם שְׁלֹא כָּא
אִיכוּתָם אֶלָּא עַל יְדֵי נֶשֶׁר כִּי הוּא
הַנֶּשֶׁפֶר רֹאשׁוֹן זֶה הוּא סוּד (אִיּוֹב י"ד) מִי
יִתֵּן טָהוֹר מִטְמָא וְגו' וְכָל זֶה עָשָׂא
יִתְבָּרַךְ לְסָבָה הַיָּדוּעָה סוּד ה' לִירְאָיו
וְכִין שָׁכַן אֵין תְּכִינַת הַקֹּדֶשׁ וְהַטְהָרָה
הַמִּשְׁתַּלְשֵׁלָת דְּבַחֲנֵת הַבְּהֵמָה דּוּמָה
לְבַחֲנֵת חִיָּה וְעוֹף כִּי בַחֲנֵת שׁוֹר יֵשׁ
דּוּמָה לוֹ לְמַעֲלָה בְּמִקּוֹר הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
כָּרָא הַבּוֹרָא וְתִכּוֹן בּוֹ הַנֶּפֶשׁ מַה שְׂאִין
כֵּן בַּחֲנֵת חִיָּה וְעוֹף לְצַד שְׁנַפְסָק דְּמוֹת
הַנִּדְמָה לְמַשְׁפִּיעַ וְהָנֶה הוּא טִמָּא לְפָנָיו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 89)

רבי אומר . . שסופן לנתק בעריות בימי עזרא (רש"י יח, ב) בדרך הפשט קשה לומר שפגנת הכתוב היא למאדע שיצארה זמן רב אחר כך, וכדי לתרץ קצת קשי זה, אומר רש"י דבר בשם אומרו. דהנה, רבי סדר וכתב את המשנה,

ואף שדברים שבשל-פה אסור לאמון בכתב, התיירו זאת משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך". הרי שרבי מפרש פסוק שאמר דוד על זמן פתיבת המשנה; ואף כאן אזיל לשיטתיה ומפרש שפגנת הכתוב היא לזמן עזרא.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

על נכון. הנה ידוע הוא כי כל מצות אשר צוה ה' לעם קדושו הם מצות שיכול האדם לעמוד בהם ויטה עצמו אל הרצון לעשותם, וזולת מצות פרישת העריות הוא דבר שפשו של אדם מחמדו וואונסתו עליהם לעשותם, וזולת בהתעצמות הרקת ב' דברים מהאדם, והם מרחק הרגש ראות העין, ומרחק בחינת החושב, ואם ב' אלו לא יעשה אין אדם שליט ברוח זה לכלותה ממנו, כי כל שלא תהיה לו הרחקת הרגש הראות בדרך הגם שירחיק בחינת החושב לא ישלט בעצמו לכלות ממנו הכרח החשק. וצא ולמד (קדושין פ"א.) ממעשה של רב עמרם רבן של חסידים שהגם היותו משלל מבחינת החושב נתנצח מבחינת הראות, גם ממעשה רבי מתיא בן חרש (לקוטי שמועני פרשת וחי) שדבר לטמות עיניו למחוש הכרחה אשר מהם תבוא בדרך הרע הגם שהיה משלל מבחינת החושב כאשר מעשיו מוכיחות. גם אם ישלל מבחינת הראות אם לא ירחיק בחינת החושב, מחשבותיו יחיו לבקש ולהתלהט אחר המעשה. וצא ולמד ממעשה שהובא בש"ס (ע"ז כ"ב) באותו גוי שקנה ירך בשר וחטט בו כדי וכו' ובעל וכו' ע"כ. וזהו יהיה תולדת החושב הכריחתו עשות מבלי בחינת הראות. נמצאת אומר שבאחד מהב' תהיה משללת מהאדם שליטה בעצמו בדרך זה ואין צריך לומר בהצמד ב' דברים ראוי וחושב הן האדם חלוש כנגד תאוותו, ואין צריך לומר אם ישלח ידו ואכל מעט מן הרע הנה הנה הוא מסור ביד תאוותו. מעתה תחבולות האדם להעירי מלחמה נגד בחינה זו היא בשלילת ממנו ב' דברים ובה תהיה נרפכת באדם תכונה לכל יתלהט אחר זה וישלט הרצון בחפץ הטבעי והוא טעם אמרם ז"ל (ברכות ל"ד) במקום שבעלי תשובה עומדים אין

צדיקים גמורים יכולין לעמוד, כי הצדיקים גמורים תכונת רצונם נוצחת החפץ מבלי צורך התעצמות מה שאין כן בעלי תשובה: **ויבוא** נבוא אל הבאור הנה האדון ה' צבאות נתחכם בצוותו מצוה זו ודבר נגד יצר הרע, שיאמר איך יכול אנוש טבעי למשל בתאוות אשר היא אנסתו דבר זה הוא משלל מהדעת שיחייב ה' שמירתו לכל בהשואה אלא לאנשים אשר יכולין לעמוד ויש כח ברצונם לשלל החפץ בזה והם אותם שלא באו לידי מבחן הראות והחושב, באלו וכדומה דבר הכתוב אבל במי שעברו בחינת הנזכר כפי הטבע אין אדם שליט ברוחו למנוע מעצמו חשק המכריחו, ועל זה נתפנו ה' בנצח דברי אלהים חיים ואמר במעשה ארץ מצרים אשר ישבתם פרוש הגם שישבתם במקום שאנשיה בני זנונים ולא תמנוע מכם בחינת החושב לצד שישבתם ביניהם כל הזמן ההוא כאמרו אשר ישבתם בה ואין ישיבה אלא עקבה וזה יסובב תגברת החפץ ככם אף על פי כן אנכי מצוה אתכם שתתעצמו לנצח החשק לכל תעשו כמעשיהם, ואמר עוד וכמעשה ארץ כנען וגו' אשר אני מביא אתכם שמה וגו' פרוש אף על פי שאתם באים למקום אשר שם הרגיעה שידה של בחינת הרע הנה ונמצא בחינת החושב מתעוררת אף על פי כן מחייב אני אתכם לבלתי עשות כמעשיהם. ולצד שיאמר אדם כי אין מעצור ברוחו בדרך זה, לכן הקדים ה' בתחלת דברו הטוב ואמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם, כי הן אמת במין אנושי וזולת ישראל ישנו בטענה זו כי לא ימצא בכחו למנוע עצם חשקו ממנו מה שאין כן אתם בני ישראל לצד היותי ה' אלהיכם והיא השגה אלהית, בכח האלהי ינצח

והוא מה שדקדק לומר חפצתי כי אפס

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקוטר-שיחות כרך יב, עמוד 83 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

'קבלו גזרותי' גם בשמנוגדות לשכל

המנוגדת לסבא המתפקשת, הזהירם על קבלת הגזרות. והטעם ש'עריית' הוי בגדר גזרה הוא: תכלית הנשואין הוא "פרו ורבו", ועד שנעשים ל"בשר אחד" בתולדותיהם, ועל כן מוכן שיש שלמות בזה כאשר האשה היא "שאר בשרו" של האיש. ובפרט דחזינו שכל קיום העולם תלוי בכך שבני אדם הראשון התחננו עם אחיותיהם, ואף בינעקב מצינו שנשא אחיות והיתה מטות שלמה, וכן עמרם נשא דודתו, ונולדו אהרן מרים ומשה. אם-כן נמצא שהסבא נותנת כי קרבה בנישואין צריכה להיות מעלה ולא איסור, ומוכנת ה"גזירה" בכך ש"איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וגו'", ולכן הקדימה התורה "אני ה' אלקיכם" - מעתה קבלו גזרותי.

דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם: אני הוא שאמרת בסיני אנכי ה' אלקיך וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי (יח, ב). ובפירוש רש"י. וצריך ביאור, לכאורה תוכן קבלת הפולכות ("קבלתם עליכם מלכותי") הוא שמקבל על עצמו כל מה שיצוהו המלך, כולל גם גזירות, ואם-כן מדוע מחלק רש"י "קבלתם עליכם מלכותי" (ובנוסף לכך) מעתה קבלו גזרותי? והביאור בזה: יש מקום לומר שבקבלת מלכות שמים, שקבלו בני ישראל בהר סיני, קבלו רק מצוות המובנות בשכל, או לכל-הפחות שאינן מנגדות לשכל, אבל לא קבלו גזירות שמנוגדות לשכל. ולכן, לפני שהקב"ה צוה על העריות שהם בגדר גזרה

והטעם שהציווי על העריות נקרא "גזירה": דבר מוכן הוא, שבנוגע לנישואין, מעלת היוחסין תופסת מקום חשוב ועיקרי, ובפרט כשהבא להשתדף הוא בר יחוס והטעם שהציווי על העריות נקרא "גזירה": דבר מוכן הוא, שבנוגע לנישואין, מעלת היוחסין תופסת מקום חשוב ועיקרי, ובפרט כשהבא להשתדף הוא בר יחוס

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת אחריי-קדושים, תשל"א)

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

החושב בדבר ערוה תגביר החפץ ותשליטנו בראיון ולא ישג הנצחון החפץ אלא דוקא באמצעות הרחקת הדבר מדעתו ומחשבתו לכל ראות הכעור ולא יחשב בו, אבל אם עיניו יביטו בדבר הנה הוא מסתכן, וכמעשה דוד המלך עליו השלום (ש"ב י"א) כשנסבב הדבר וראה מה שראה נתעורר לבו שהיה חלל ועשה מעשה, ואפלו תחלת המחשבה בדבר זה תגרום תגברת והולדת טבעיות החפץ ותגברתו, ולזה נתחכם חכם החכמים שלמה המלך עליו השלום ואמר (משל"א) בני אם פתוח חסאים פרוש בחינת החטא אל תאבה פרוש לא תכנס עם פתוייך בטוען ונטען, פי אריכות הרגשת החושב אפלו לבחינת השולל תפעיל תגברת החפץ ותהפך הרצון אליה. ומצות ה' ברה באה על הדבר בבחינת דבור ואמירה, דבור לומר גזרת מלך היא דבר מלך שלטון, אמירה לשון מענה רף ולשון רוממות לצד שהם ישנם במדרגה זו לאמר עליהם אני ה' אלהיכם ליתיד שמו תתברך עליהם. גם מעלה גדולה היא לשומר בריתו, והיא הדרגה שאין למעלה ממנה לזה אמר ואמרת: תורה ג

בדברים שהם תענוגי אדם שרש הכל והווי הוא מהתורה אשר היא אם הכל וכשם שבתורה פשט רמז דרש סוד כן מאכלים של עולם הנה, ועין בפרוש שיר השירים (ראשון לציון פסוק ה'ביאני אל בית ה') שחדשתי, וכשם שבשעשבים יש דברים סגליים וטבעיים כן יש בתורה מצוות סגליות וכו', והקדמה זו גדולה ויקרת הערך, וכתבתי ראשי פרקים להבינה אומרו ותורתך בתוך מעי כי כל האכל אשר יאכל יסוד חייתו שבה נהנה וגדל הוא מיניקת הקדשה שהיא התורה. ומעת פגם אדם הראשון ונתערב טוב ורע בכל אכל תמצא חלק מהרע, ולזה צוה ה' על ערלת האילנות, ולזה גדל עם החשה מוז ותכן וסבין הנזרקים, והבדילנו ה' מכמה דברים אשר שלט בהם חלק הרע לכל שקץ נפש הנבחרת, ולזה כשאדם אוכל דבר המתר באלו נהנה מאור העליון ממאורי אור תורה אלא שנגשם לצד הצלחת יסודי ארץ שצריכים מוזן כפי הכנתם והרכבתם, וזהו אומרו ותורתך בתוך מעי בזה גבר חפצו ותשוקתו לעשות רצונו תתברך כי אין רע בקרבו המסיר חפץ הערב לנפש: **נחזור** לענין שבאנו עליו כי בחינת

חפץ המרגשות, וזהו אומרו במקום אחר (שם ק"ט) ולבי חלל בקרבי, ואומרו ותורתך בתוך מעי פרוש לרב חשק עבודת הקדש עד שמרגיש בלומדו תורת ה' באלו אוכל וממלא בני מעיו ממזון טבעי: **עוד** אולי שנתכנן להודיע הקדמה אחת ששמעתייה משם הרב הקדוש מהר"י לוריא זצוק"ל (שער הגלגולים י"ט) והוא כי לפעמים יתהפך האדם וישתנה מטוב לרע בטבעו ומזוג ולא ידע מאיזה סבה והוא עצמו יתמה איך נהפך בדעתו, ואמר כי זה יסובב לצד שלפעמים יאכל אדם מאכל שיש בו חלק מחלקי הרע או יש בו נפש רעה מהגלגולים לסבת תחלואיהם וכאשר תכנס הנפש הרעה או ניצוץ הרע בקרבו תשאו מטוב לרע ותגבר בו בחינת הרע מעתה השומר עצמו ממאכלות הרעות ותגבר החפץ בו בדברים הנוגעים לנפש, והוא אומרו לעשות רצונו אלהי חפצתי וזה היה לי להיות תורתך בתוך מעי: **ולחשבוילך** במשמעות אומרו ותורתך בתוך מעי. דע כי כל הצומח בין בדברים הכרחיים לחיות הנפש בין בדברים הסגליים בעולם בין

הוא, והתחלתם: איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו גו'!

ועוד: ברא הקב"ה את העולם באופן שקיומו היה תלוי בזה שבני אדם הראשון ישאו אחיות שלהם, יעקב נשא אחיות והיתה מטתו דוקא שלימה, עמרם נשא דודתו ונולדו מרים אהרן ומשה, שעל-פי כל זה - האיסור ד"ק כל שאר בשרו" הרי הוא על-דרך פירוש רש"י בענין העקידה "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער". לכן בא ציווי מיוחד על קבלת ה"גזירות" בכללות, ואחר-כך בא הציווי על ה"גזירה" הפרטית, על העריות.

ג' עובדי עמא דארעא דמצרים די תבתון פה לא תעבדון וכעובדי עמא דארעא דכנען די אנא מעל יתכון תמן לא תעבדון ובנימוסיהון לא תהכון:

ובחקתיהם לא תלכו • מה הניח הכתוב שלא אמר? אלא אלו נימוסות שלהן, דברים החקוקין להם, כגון טרטיאות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים.

ללכת ד' ית דיני תעבדון וית קמי תשרון להלכא בהון אנא יי אלהכון:

שעטנו וטהרת מי חטאת, לכך נאמר: "אני ה'", גזרתי עליכם, אי אתם רשאים להפטר! • ללכת בהם • אל תפטר מתוכם, שלא תאמר: למדתי חכמת ישראל, אלא ואלמד חכמת האמות.

אחות נחשון [וכדפירש רש"י: "מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לבדוק באחיה"]; וכן אברהם פשעלח את אליעזר לקחת אשה לבנו ליצחק, אמר לו "כי אל ארצי ואל מולדתי תלו ולקחת אשה לבני ליצחק", כי בנות ארצו ומולדתו מיוחסות הן, בהיותן ממשפחת אברהם.

ולפי זה, הסביר נותנת שהשידוך הכי טוב לאיש המיוחס הוא - ממשפחתו, וכל הקרוב אליו יותר, הגון ומתאים יותר לענין השידוך.

ובכלל ועיקר: תכלית הנישואין הוא שיהיה פרו ורבו, ונעשו ל"בשר אחד" - בילדיהם, הרי מובן שזהו בשלימות יותר כשהאשה היא שאר בשרו של האיש. ובדיני עריות נהפוך

(ג) כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו:

כ"י • כמעשה ארץ-מצרים • (ת"י) מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקלקלים מפל האמות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן הפל. אשר אני מביא אתכם שמה • מגיד שאותן עצמין שפכו ישראל, מקלקלים יותר מכלם (ת"י).

(ד) את-משפטי תעשו ואת-חקתי תשמרו בהם אני יהוה אלהיכם:

כ"י • את-משפטי תעשו • אלו דברים האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו, היו כדאי לאמרו. ואת-חקתי תשמרו • דברים שהם גזרת המלך, שישאר הרע משיב עליהם: 'למה לנו לשמרן'? ואמות העולם משיבין עליהן, כגון: אכילת חזיר וליבשת

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

איבר טמאתו בו. וכן מצות עשה, והגם שיעשה לפעמים איזו מצוה אינה מצוה כי לא יתמצה בה הבורא יתברך שמו, על דרך אומרו (תהלים ג) ולרשע אמר אלהים מה לך לספר דקי וגו', כי אין חפץ לה' בהם אלא במצוה הנעשית בקדשה. ואומרו ללכת בהם יכון לומר לדרךנו כמין חמר, כי כאשר יהיה האדם טהור וקדוש מהתעוב יוליד בטבעו לקום המצות תמיד, על דרך אומרו (שם קיט) חשבתני דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך ודרשו רז"ל (ויקרא פ"ה) שרגליו של דוד מעצמם היו הולכות לבית המדרש לצד ההרגל

מריבו שבע, לזה צוה ה' ואמר את משפטי תעשו שהם ממין עצמו שאסרתי לך אני מחיבך לעשות, ואף על פי כן את חקותי תשמרו שהם העריות שאסר. או יאמר כי באמצעות שמירת העריות ימצאו הכנה בנפשותם לקום מצות עשה כאומרו משפטי תעשו ושמירת כל הלאוין כאומרו חקותי תשמרו, מה שאין כן אם יתעבי מעשיו בדרך ההוא תתלה נפשו בתחלואי השמאה ולא יקום אחת מהנה, כי טמאת חטא זה משנה טמאה על כל איברי האדם וכחותיו, וכיון שכן כל הלאוין לא ימנע מהן כי בכל

(ד) את משפטי תעשו וגו'. קשה אחר שאין מדבר אלא בפריצות העריות מה החקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אותנו גם מה היא כוננתו באומרו ללכת בהם. גם צריך לדעת למה חזר פעם ב' לומר אני ה' אלהיכם: ונראה לפרש לפי מה שכתבנו בסמוך שהמחשבה בעריות תגדיל החפץ ותמעט מניעת הרצון, חש הכתוב שיאמר האדם להתרחק מכל וכל מפרט זה ויבטל מצות פריה ורביה ומצות היבום וכדומה ויהיה פרוש ממין זה לחלוטין שאמרו רז"ל (סנהדרין) איבר קטן יש באדם משביעו רעב

(ה) וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־חֻקְתֵּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֵלֹהִים וְחֵי בָהֶם אֲנִי יְהוָה: ס

ה וַתִּטְּרוּן יֵת קִנְיִי וְיֵת דִּינִי דִי יַעֲבֹד יִתְּהוֹן
אֲנָשָׁא וְנִחִי בְּהוֹן לְחֵי עֲלָמָא אָנָּא יי:

וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־חֻקְתֵּי • לְרִבּוֹת שָׁאָר דְּקִדּוּקֵי
הַפְּרָשָׁה, שְׁלֹא פִּרְט הַכְּתוּב בָּהֶם (ח"ט), דְּבָר אַחֵר: לַתֵּן
שְׁמִירָה וְעֲשִׂיהָ לְחֻקִּים, וְשְׁמִירָה וְעֲשִׂיהָ לְמִשְׁפָּטִים,

לְפִי שְׁלֹא נִתֵּן אֲלָא עֲשִׂיהָ לְמִשְׁפָּטִים וְשְׁמִירָה לְחֻקִּים.
וְחֵי בָהֶם • לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁאֵם תֹּאמַר בְּעוֹלָם הַזֶּה,
וְהֵלֵא סוּפּוֹ הוּא מֵת! • אֲנִי ה' • נֶאֱמָן לְשֵׁלֶם שְׂכָר.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וְחֵי בָהֶם לְדִיֵּק וְלֹאֹמַר שְׁבִמְצוֹת
שְׁנֵאֲמָרוּ בְּפִסּוּק שְׁלִפְנֵינוּ שְׁלֹא אָמַר
וְחֵי בָהֶם יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר:

עוד נִרְאֶה בְּהַעֲרִיר עוֹד לְמָה שֶׁנָּה
הַכְּתוּב ב'ב' כְּתוּבִים, בְּרֵאשׁוֹן
אָמַר אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וּבְפִסּוּק ב' אָמַר
אֲנִי ה' אֶכֶן כִּנְגַד ב' בְּנִים דְּבָרָה תוֹרָה
אֶחָד הַעוֹשֶׂה מִירָאָה וְאֶחָד הַעוֹשֶׂה
מֵאֲהָבָה, וּבְכָר נִתְבָּאָר הַדְּבָרִים
בְּמִקְוֹמוֹת אַחֲרִים (סוּסָה ל"א) כִּי הַעוֹשֶׂה
מִירָאָה שְׂכָרוֹ לֵאלֹהֵי דוֹר וְהַעוֹשֶׂה
מֵאֲהָבָה שְׂכָרוֹ כְּפוֹל לֵאלֹפִים. וְהֵנָּה מִן
הַנִּמְנָע שִׁישִׁיג הַמִּשְׁיֵג בְּחִינַת הָאֲהָבָה
עַד שֶׁתִּקְדִּים לוֹ בְּחִינַת הִירָאָה בְּסוּד
(תַּהֲלִים ק"ח) וְהַשְׁעָר לַה', וְאֲשֶׁר עַל כֵּן
אָמַר הַכְּתוּב כִּנְגַד בְּחִינַת הִירָאָה אֵת
מִשְׁפָּטֵי יְגוֹ' אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, דְּקִדְקֵי
לְהוֹפִיר בְּחִינַת הַדִּין שֶׁהוּא רְמוּז בְּשֵׁם
אֱלֹהִים לְהַעֲרִיף בְּמִי הַכְּתוּב מִדְּבָר,
וְאַחֵר כִּף צוּה לְגַדֵּר ב' לַעֲשׂוֹת מֵאֲהָבָה,
וְלֹא אָמַר אֲנִי ה' וְלֹא הוֹפִיר שֵׁם
אֱלֹהִים לֹאֹמַר שֶׁתִּהְיֶה הַשְׁמִירָה לְצַד
אֲהָבַת הַטוֹב וְהַחֲפֵץ וְהַרְצוֹן פֶּעַל בּוֹ
לַעֲשׂוֹת מֵאֲמַר קוֹנוֹ הַחֲבִיב מֵאֲהָבָה
אוֹתוֹ הֵגֵם שְׁלֹא הִיָּה עֲנֵשׁ לְעוֹבֵר. וְאָמַר
וְחֵי בָהֶם פְּרוּשׁ כִּי אֲדָם שְׁעוֹשֶׂה מֵאֲהָבָה
יִשְׁנֶה גַם בְּטוֹב עוֹלָם הַזֶּה יִתֵּר עַל הַגְּמוּלָה
הַקְּבֻעָה לוֹ בְּעוֹלָם הַבְּאֵר. וְאוּלַּי כִּי לֹאֹה
רְמוּז בְּאוֹמְרוֹ וְחֵי בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו לְהַעֲרִיף
שֶׁנָּה נִסְפָּה עַל שְׂכָר אַחֵר שֶׁהוּא שְׂכָר
הַנֶּעֱלָם, מֵה שְׁאִין כֵּן גִּדֵּר הִרְאִישׁוֹן
שְׁעוֹשֶׂה מִירָאָה שְׁאִין לוֹ אֲלָא לְעוֹלָם
הָעֲלִיּוֹן בְּאוֹמְרוֹ לְלַכְתּ בָּהֶם לְעוֹלָם
הָעֲלִיּוֹן, אֲבָל גִּדֵּר זֶה וְחֵי בָהֶם פְּרוּשׁ
לֹא לְעִתִּיד לְבַד שְׁאֵם כֵּן הִיָּה לוֹ לֹאֹמַר
וְיִהְיֶה אֲלָא מַעַת טַעְמוֹ טַעַם הַמִּצְוֹת
בְּעֶרְךָ זֶה וְחֵי בָהֶם. וְלִדְרָךְ זֶה יִתְבָּאָר
גַּם כֵּן מֵה שְׁאֲמַר בְּכָרְשֶׁת (עֲשֶׂה י"א י"ד)
וְהִיָּה אִם שְׁמַע שְׁאֲמַר וְנִתְּתִי מִטֵּר
אֶרְצְכֶם יְגוֹ', פְּרוּשׁ לְצַד שְׁשֵׁם נֶאֱמַר

וְאוֹר לְנִתְיָבִיתִי. וְהוּא אוֹמְרוֹ כֵּאֵן לְלַכְתּ
בָּהֶם פְּרוּשׁ בְּאוֹרָם יִלְךְ שְׁאֵם לֹא כֵּן
בְּחֻשְׁכָּה יִלְךְ וְלֹא יִדַּע בְּמָה יִכְשַׁל
רְחֻמָּא לְצִלָּן:

עוד יִרְצָה עַל דְּרָךְ מֵה שְׁאֲמַר הַתֵּנָּה
הָאֱלֹהִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִי יוֹחָאֵי ע"ה
(וְהוּא ח"א ק"ע) כִּי רמ"ח אֲבָרֵי הָאָדָם
וְשִׁס"ה גִּידֵי הֵם כִּנְגַד מִצְוֹת עֲשִׂיהָ וְלֹא
תַעֲשֶׂה, וּבְעֲשׂוֹת הָאָדָם מִצְוָה בְּאוֹתוֹ
אֵיבָר שְׁנַעֲשִׂית הַמִּצְוָה שׁוֹרָה בּוֹ שֵׁם
הַנִּי"ה יִתְבָּרָךְ, כִּי הַמִּצְוָה הִיא אוֹתִיּוֹת
שֵׁם הַנִּי"ה חֲצִיִּים מְגֻלָּה וְהוּא סוּד עֲלָמָא
דְּאִתְבָּסְטָא כִּי אוֹתִיּוֹת מ"צ בִּא"ת ב"ש
הֵם י"ה, וְדְבָר יוֹדַע הוּא כִּי הַקִּב"ה הוּא
שְׁמוֹ וְשְׁמוֹ הוּא בְּסוּד אוֹמְרוֹ (וְכַרְה י"ד)
ה' אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד. הִרְאָה לְדַעַת כִּי
בְּעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה נַעֲשֶׂה הָאָדָם מְרַכְבָּה
לְשִׁכְנִיהָ וּמִתְהַלֵּךְ ה' בְּתוֹכָהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ
לְלַכְתּ בָּהֶם, וְחֹזֵר וּפִרַשׁ מִי הוּא הַהוֹלֵךְ
בָּהֶם וְאָמַר אֲנִי ה' וְכֵאֵלּוֹ אָמַר לְלַכְתּ
אֲנִי ה' בָּהֶם, וְהוּא סוּד (שְׁמוֹת כ"ה ח)
וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם. וּכְפִי זֶה יִרְצָה אוֹמְרוֹ
בָּהֶם כְּפִשְׁטָה, כִּי בְּעֲשִׂית הַמִּצְוָה
נַעֲשִׂית הַהֲכֵנָה לְלַכְתּ בָּהֶם, וְהוּא סוּד
אוֹמְרוֹ (כ"ז י"א) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם,
(דְּבָרִים ד' ד') וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה'
אֱלֹהֵיכֶם: תוֹרָה ה'

(ה) וּשְׁמִרְתֶּם יְגוֹ', צָרִיף לְדַעַת לְמָה
כְּפֶל לֹאֹמַר דְּבָרִים עֲצָמָם שְׁאֲמַר
בְּסֻמּוֹ, וְיִתְבָּאָר עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ז"ל
(סִפְרֵיז ע"ד) שְׁאֲמָרוּ וְחֵי בָהֶם וְלֹא
שְׁמִיּוֹת בָּהֶם שְׁאֵם אֲנִסְוִהוּ לְעֵבֶר עַל
אַחַת מִמִּצְוֹת ה' יַעֲבֹר וְלֹא יִהְיֶה. וְאָמַרְו
עוֹד כִּי עַל ג' עֲבֻרוֹת חֲזֵב אֲדָם לְהֵרָג
וְלֹא יַעֲבֹר וְהֵם עֲבֻדָּה זָרָה גְלוּי עֲרִיּוֹת
שְׁפִיכוֹת דְּמִים. מַעֲתָה אָמַר פִּסּוּק
רֵאשׁוֹן סְמוּךְ לְמִצְוֹת עֲרִיּוֹת וְלֹא הַתֵּנָּה
הַכְּתוּב אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יְגוֹ' וְחֵי בָהֶם, וְאָמַר
פִּסּוּק ב' לְצוּת עַל שָׁאָר הַמִּצְוֹת וְאָמַר

וְהַחֲפֵץ הַנִּבְחָר, לִזְה אָמַר לְלַכְתּ בָּהֶם
פְּרוּשׁ שְׁמַעְצֵמוּ יִלְךְ בָּהֶם בְּטָבְעוֹ
בְּעוֹשֶׂה דְּבָרִים שֶׁהִטְבַּע עוֹשֶׂה לְצַד
שְׁעָקְרוּ וְגוֹפּוֹ הַכֵּל עוֹמֵד בְּמִקְוֹם טְהוֹר:
עוד יִכּוֹן בְּאוֹמְרוֹ לְלַכְתּ בָּהֶם עַל דְּרָךְ
מֵה שְׁאֲמַר הַנִּבְיָא (יִחְזָקָא ל"א) צִדְקָת
הַצִּדִּיק לֹא תַצִּילֵנוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ יְגוֹ',
שְׁאֵם יִהְיֶה צִדִּיק כֵּל יִמְיוֹ וְיִרְשִׁיעַ
לְבִסּוֹף הִרִי זֶה הַפִּסִּיד וְכוּתוֹ וְלֹא יִלְךְ
עִמּוֹ בְּיוֹם לְכֵתוֹ לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, לִזְה
צוּה ה' וְאָמַר לְלַכְתּ בָּהֶם פְּרוּשׁ
שִׁיתִּמִּיד בְּמַעֲשִׂים הַטּוֹבִים וְשְׁמִירוֹת
הַחֻקִּים כְּדִי שִׁילֵךְ בָּהֶם בְּיוֹם נִסְעוֹ
לְדְרָךְ כֵּל הָאָרֶץ:

עוד יִרְצָה שְׁלֹא יִקְוֶה הָאָדָם לְשִׂכָּר
מִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, עַל דְּרָךְ
אוֹמְרוֹ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וְלִמְחָר לְקַבֵּל
שְׂכָרָם (עֲרֻבִים כ"א) שְׁכָל מֵה שִׁיעֲשֶׂה לֹא
יִבְחֹר לְאֲבָל עוֹלָמוֹ בְּחִיּוֹ אֲלָא יִלְךְ
לְכִנְיֵי צִדְקוֹ לְחַוֹת בְּנַעֲם ה':

עוד יִרְצָה עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ כִּי יִר מִצְוָה
וְתוֹרָה אוֹר, כִּי עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן רְחוֹק
בְּמַהֲלָךְ וּבְעֲלוֹת נֶפֶשׁ אָדָם מַעֲלוֹם זֶה
לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן אִם הוּא רָשָׁע דְּרָךְ
רָשָׁעִים כְּאֶפְלָה, וּבְלַכְתּ אָדָם כְּשֶׁר
מִצְוֹת וְתוֹרָה שְׁבִידוֹ מֵאִירִים לוֹ
כְּאוֹמְרוֹ (תַּהֲלִים ק"ט) נֵר לְרַגְלִי דְּבָרְךָ
וְאוֹר לְנִתְיָבִיתִי, שֶׁהַכֹּנֶה הוּא לְהִיּוֹת כִּי
יֵשׁ בְּנֵר מֵה שְׁאִין בְּאוֹר וְיֵשׁ בְּאוֹר מֵה
שְׁאִין בְּנֵר, כִּי הֵנֵר יֵשׁ בּוֹ בְּחִינָה גְדוֹלָה
מִהָאֹר כְּשִׁינִיהָ קְרוֹב וְלִזְה אָמַרְו ר' ז'ל
(פִּסְחִים ב') שְׁבִידִיקָת הַחֲמִיץ צְרִיכָה בְּלִילָה
לְאוֹר הֵנֵר שֶׁהֵנֵר יִפֶּה לְבִדִּיקָה
לְהַכְנִיסָה בְּחוֹרִין וּבְסִדְקִין וּמֵה שְׁאִין
כֵּן בְּאוֹר. וְיֵשׁ בְּאוֹר בְּחִינָה גְדוֹלָה מִמֵּהֵנָּה
שְׁרוּאָה לְמִרְחוֹק מֵה שְׁאִין כֵּן בְּנֵר, לִזְה
אָמַר דָּוִד כִּי מִצְוֹת ה' יֵשׁ בְּאוֹרָם ב'
בְּחִינּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת, בְּחִינַת הֵנֵר בְּקְרוֹב
וְהוּא אוֹמְרוֹ נֵר לְרַגְלִי שֶׁהוּא בְּקְרוֹב,
וּבְחִינַת הָאוֹר לְמִרְחוֹק וְהוּא אוֹמְרוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התנועדות כרך ב עמוד 288. על-פי ביאורי החומש)

מוסיף על כך המדרש במילים "לא שימוות בהם"? ויש לפרש, שפונת המדרש להזהיר את האדם ש"לא ימוות" אפילו מרב התלהבות ודבקות בקב"ה עד כלות הנפש - כפי שארע לבני אהרן.

ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יח, ה)
וחי בהם - לא שימוות בהם (תורת הכהנים)
יש לתמונה: מאחר שנאמר בפתח במפרש "וחי בהם" - מה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת אחרי, שבת הגדול, י"ב אייר, ה'תשכ"ז)

מתוך חיות ולהט גם בענין החוקים. ובהסיפור הידוע, שכאשר כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר לקח "מלמד" עבור בנוטיו, טען המלמד שילמד עמקו רק ענינים שעל-פי שכל, אבל לא יספר להן אודות ענינים שהם למעלה מהשכל והטבע, כמו סיפורים מבהילים מהבעל-שם-טוב ואדמו"ר הנקן וכו'. ואמר לו אדמו"ר נשמתו-עז, שאין לעשות כן, אלא מיד בהתחלת החינוך צריך להדגיש את היסוד - שהקב"ה משיד את המערכות על-ידי ענינים שהם למעלה מהטבע. וכן הוא בנדון-ידן - שצריך להיות חיות ולהט ולהכריז ברחובות ("שרייען אין די גאסן") אודות ענין ה"חוקים" שהם למעלה מן השכל. וזהו גם תוכן הפירוש "ליתן שמירה ועשיה לחוקים ושמירה ועשיה למשפטים" - שהקיים של חוקים ומשפטים צריך להיות באופן שונה, וכמבואר הפתגם של כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר, שגם המצוות ד' משפטים צריך לקנמן (לא מצד חוב השכל, אלא) מתוך אותה "קבלת עול" שבה מקיימים המצוות ד' חוקים, "שהן גזרת המלך", שזהו תוכן הענין ד' שמירה ועשיה למשפטים. וכידוע גם בענין "קרבת אלקים לי טוב", שכאשר העבודה היא מצד הרגש עצמו, אין זה תכלית הפונה כו'.

הלשון שמירה - פירושו (גם) מלשון המתנה, כפי שהבן חמש למקרא' זכר פירוש רש"י בפרשת וישב על הפסוק "ואביו שמר את הדבר", "היה ממתינ ומצפה מתי יבוא". וכיון שהפתח מדויק לומר "ושמרתם את חקותי", בלשון שמירה דוקא - יש בזה גם המשמעות של המתנה וציפייה, שזה מורה על החיות וההתלהבות ("קאף") והעריבות ("געשעמאק") שצריכה להיות בדבר. וזהו מה שמסיים רש"י בפירוש הפסוק "ואת חקותי תשמרו", דקאי על "דברים שהן גזירת המלך כו'", "אי-אתם רשאים ליפטר", וכן בהמשך הפתח: "ללכת בהם", "אל תפטר מתוכם, שלא תאמר למדתי חכמת ישראל, אלא ואלמד חכמת האומות" - שלא מדובר כאן אודות עצם הלימוד והקיום, אלא אודות החיות וההתלהבות בזה. יהודי יכול לטעון: כיצד יכולים לדרוש ממנו שתהיה לו חיות והתלהבות ("ער זאל זיך קאכן") ב"חוקים" שאין עליהם טעם?! - הוא יכול לעסוק בלהט ולדבר עם גוים רק אודות "משפטים", שמונחים על-פי שכל, ובלשון הפתח: "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"; אבל לא בנוגע לחוקים. ואדרבה - טוען הוא - להרעיש בנוגע ל"חוקים" הרי זה 'חילול השם'!... ועל זה אומרים לו: "אי-אתה רשאי להפטר"; עליך לעסוק

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת אחרון של פסח תשמ"ו. התנועדות תשמ"ו כרך כ, עמ' 451)

ה"וחי בהם" (שעשית מצוה ממשיכה בחיות) בחוטי הציצית הגשמיים ממש.

וחי בהם (יח, ה)
מספר שאצל הבעל-שם-טוב התנועעו חוטי הציצית מעצמם, כאלו היו דבר חי. כי אצל הבעל-שם-טוב נתגלה

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

לחלק בין אדם להאדם ע"כ. וכמו כן ראיתי בספר הוזהר (ח"א כ"ה) שחלוק זה אמתי מצד עצמו, והוא דבר (שבענין) [שבמנין] תלוי בידוע לידועי חן שחשבון המעלה הוא של אדם ולא של האדם כי המוסף גורע. ואולי כי בשעוסק הגוי בתורה גם עליו יהיה כתר זה לקראות אדם, וכפי זה אות ה"א שבאדם הוא רבוי הגוי שגם הוא יקרא אדם בשעוסק בתורה, ואין אות ה"ה"א כאן מעקר השם והבן: תורה ו

האדם וחי וגו' בהנים לויים ישראלים לא נאמר אלא האדם ע"כ. פרוש לצד שהקשה לרבי ירמיה יתור האדם, עוד הקשה לו למה דבר הפתח בלשון נסתר שהיה לו לומר אשר תעשו אותם בדרך שהתחיל לדבר ושמרתם וגו' לנוכח, ומכח זה דרש שנתפון למי שלא היה שם באותו מצב שאינו לא כהן ולא לוי ולא ישראל ומי זה הוי אומר זה גוי. והתוספות ז"ל הקשו מבריתא (ב"מ ק"ד) שדרש ר"ש פסוק (חזקאל ל"ד) אדם אתם קרוים אדם וכו'. ואמרו שיש

לאהבה את ה' וגו' לזה הודיע כי מצוה זו יש לה שבר גם בעולם הזה וראוי הוא להיות בבי עולמות. והגם שאמרו ז"ל (קדושין ל"ט) שבר מצות בהאי עולמא לכא, זה ישנו בהטבה זו, ורמז עולם העליון במה שאמר ונתתי בתוסף וא"ו בתחלת יעוד השקר לומר אין זה אלא תוספת על הנעלם המשפך הנצחי: **האדם וגו'.** במסכת שבת וזה לשונם (ב"ק ל"ח, ע"ג) אמר רבי ירמיה מנין שאפלו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול דכתיב אשר יעשה אותם

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי' י' בשבט)

צדק, אמר לה:

על קיום המצוות נאמר "וחי בהם", הינו שיש להכניס חיות במצוות. כדי לעשות זאת מוכרחים להיות בעל כח, בריאים וחזקים, ולחיות בשמחה. וסיים ואמר: אינך חובת להתפלל לפני האכילה. מוטב לאכל בשביל התפלה, מלהתפלל בשביל האכילה!

הרבנית רבקה, זוגתו של כבוד קדושת אדמו"ר המהר"ש, חלתה פעם, והרופא צוה עליה לאכל תיכף בקומה משנתה. הרבנית, שלא רצתה לטעם קדם התפלה, נהגה להתפלל תחלה בהשפעה, ורק לאחר מכן לאכל פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, כבוד קדושת אדמו"ר ה'צמח-

וגבר גבר לכל קריב בסרה לא תקרבון לגלגלה ערניא אנא יי:

(ו) איש איש אל-כל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה: ס

כ"י - לא תקרבו. להזהיר הנאקה פזכר, לכך נאמר לשון רבים. אני ה'. נאמן לשלם שכר.

וערית אביו וערית אמו לא תגלי אמוך לא תגלי עריתה:

(ז) ערות אביו וערות אמו לא תגלה אמוך הוא לא תגלה ערותה: ס

אף כאן אשת אביו. וערות אמוך. להביא אמו שאינה אשת אביו.

כ"י - ערות אביו. (סנהדרין נד) זו אשת אביו. או אינו אלא כמשמעו? נאמר כאן: "ערות אביו", ונאמר להלן (לקמן ס): "ערות אביו גלה". מה להלן אשת אביו,

הערית אמת אביו לא תגלי ערית אביו היא:

(ח) ערות אשת-אביו לא תגלה ערות אביו הוא: ס

כ"י - ערות אשת-אביו. לרבות לאחר מיתה.

ט ערית אחתך בת-אביו או בת אמוך דילידא מן אביו מן אמת אחרי או מן אמוך לגבר אחיו לא תגלי עריתך:

(ט) ערות אחותך בת-אביו או בת-אמוך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן: ס

לו לאביו: קים את אמה, ויבין שאומרים לו: הוצא את אמה, כגון: ממזרת או נתינה.

כ"י - בת-אביו. אף בת אנוסה כמשמע. מולדת בית או מולדת חוץ. בין שנולדה מאותה שאומרים

יערית בת בן או בת ברתך לא תגלי עריתך ארי עריתך אני:

(י) ערות בת-בן או בת-בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה: ס

שהיא ממנו, בין שהיא מאיש אחר. ערות בת-בן. קל-וחמר לבתך, אלא לפי שאין מזהירין מן הדין, למדוה מ'גזרה-שוה' (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח).

כ"י - ערות בת-בן וגו' (יבמות צד) בבתו מאנוסתו - הכתוב מדבר. וכתו וכתו מאשתו, אנו למדין מ"ערות אשה וכתה" שנאמר בהן "לא תגלה", בין

יא ערית בת אמת אביו דילידא מן אביו אחתך היא לא תגלי עריתה:

(יא) ערות בת-אשת אביו מולדת אביו אחותך הוא לא תגלה ערותה: ס

כ"י - ערות בת-אשת אביו. למד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית, לכך נאמר: בת-אשת אביו, בראיה לקדושין.

יב ערית אמת אביו לא תגלי קריבת אביו היא:

(יב) ערות אחות-אביו לא תגלה שאר אביו הוא: ס

יִגְעֲרִית אַחַת אֲמָרָה לֹא תִגְלִי אֲרִי קְרִיבָה
אֲמָרָה הִיא :

יֵד עֲרִית אַח אֲבוּךָ לֹא תִגְלִי לְאַתֶּתָהּ לְאֶחָד מֵעַמִּי
תִּקְרַב אֶתָּה אֶח אֲבוּךָ הִיא :

כִּי עֲרֹת אַחִי-אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה • וּמָה הִיא עֲרֹתוֹ? "אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב".

טו עֲרִיט פֿלֶתֶךְ לֹא תִגְלִי אֶתֶּךָ בְּרֶךְ הִיא לֹא
תִגְלִי עֲרִיטָהּ :

רַשִׁי • אֵשֶׁת בְּנֵךְ הוּא • לֹא אִמְרָתִי אֶלָּא בְּשִׁישׁ לְבָנֶךָ אִישׁוֹת בָּהּ, פֶּרֶט לְאַנוּסָה וְשִׁפְחָה וְנִכְרִית (סנהדרין עה) •

טו עֲרִיַת אֶתֶת אַחֲרֵךְ לָא תִגְלִי עֲרִיַת אַחֲרֵךְ
הִיא :

יו עֲרִיזָה אֶתְמָה וּבִרְמָה לֹא תִגְלִי יָת בֵּת בְּרָה
וְיָת בֵּת בְּרָמָה לֹא תִסָּב לְגִלְעָה עֲרִיזָה
קָרִיבָן אֲנִי עֲצַת חֲטָאִין הִיא :

וְאֶת־אִמָּהּ" (לקמן ט), לְשׁוֹן קִיחָה, אָבֵל אָנֹס אֵשֶׁה, מִתֵּר
 לְשֹׂא בִתּוֹ. שְׂאֵרָה הִנָּה • קְרוּבוֹת זֶז לְזֶז. זִמָּה •
 עֲצָה, כְּתוּבָמוֹ: "עֲצַת חֲטָאִין", שִׁיעָרָה יוֹעֲצָה לְחֲטָא.

שָׁאֵם גִּרְשָׁה, לֹא יִשָּׂא אֶת אַחוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא
בַּחַיִּים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 144)

אחותה" (ספורנו). ואולי יש לומר, שמתעם זה, האסור הוא - לפי דרך הפשט - גם בבני נח. ויש אומרים שכן הדין גם לפי דרך ההלכה (ראה רמ"א סנהדרין נח, א).

לְגִלּוֹת יֵשׁ וּלְאַתְמָתָא בְּרַחוּק סוּבְתָהּ לָא תִקְרַב
לְגִלְאָה עֲרִיתָהּ :

לזרע כובאתת תבֿרֿך לא תתן שִׁכְבְּתֶךָ לזִרְעָא
לאסתאבא בה :

(כא) וּמִזֶּרַעַךְ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלֹל
אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
כא ומבניך לא תתן להעביר למלך ולא תחלל את שמי אלהיך אנא אני:

כ"א לַמֶּלֶךְ • עבודת אלילים היא ששמה 'מלך', וזו היא עבודתה, שמוסר בנו לפקדים, (סנהדרין סד) ועושים שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין

♦ יום רביעי ט' אייר ♦

(כב) וְאֶת־זִכְרֵךְ לֹא תִשְׁכַּח מִשְׁכַּבִּי אִשָּׁה תִּזְעָבָה הוּא:
כב וזעם דכורא לא תשכח משכבי אתתא תזעבא היא:

(כג) וּבְכָל־בְּהֶמְהָ לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְטִמְאַתָּהּ־בָּהּ
וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֶמָה לְרַבְעָה תָּבֵל הוּא:
כג ובכל־בהמה לא־תתן שכבתך לטמאתה־בה ואשה לא־תעמד לפני בהמה לרבעה תבל הוא:

כ"ג תָּבֵל הוּא • לשון קדש וערוה ונאוף, וכן: "ואפי על־תבליתם" (ישעיה כח). דְּבַר אַחֵר: "תָּבֵל הוּא", לשון בליה וערוב זרע אדם וזרע בהמה.

(כד) אֶל־תִּטְמָאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְּכָל־אֵלֶּה נִטְמָאוּ
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיהֶם:
כד לא תסתאבון בכל אליון ארי בכל אליון אסתאבו עממא די אנא מגלי מן הגוים אשר־אני משלח מפניהם:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מצוה שסגלתה הצלחת עולם הזה, ואין העברות שעושים מונעים סגלת המצוה והצלחתה, וכל זה בבחינת מצות עשה. ובמצות לא תעשה יהיה הדבר כן, יש עברות שפרענותם לעולם הבא, ויש שפרעונם יסורין באריכות הזמן, ויש שפרעונם ברחמנות, ויש בכל כך אכזריות, והלא תמצא כמה רשעים שעברו על הכריתות ולא נכרתו הגם שעמדו בתקף הרשע עד שעברו זמן הכריתתה, אלא ודאי שיש שמשתלם עליה בעולם הזה ויש שמשתלם עליה לעולם הבא. ודבר ידוע הוא שיותר יפעיל הפחד בלב בני אדם מוסר המשתלם בעולם הזה להיותו נגלה מענש הנסתר:

וּבְכָר קדם לנו כי ה' ב"ה יקפיד אפלו על בראיו הקרובים אליו לבל ידברו דבר שאינו על קו הצדק, ואפלו דברים שנראים כשקר, וצא ולמד מאמר רבי עקיבא לחבריו (מגילה י"ד) כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, ומכאן נקיש לבסוף נבחר לשון צדיק הוא ה' אלהינו מקור האמת

ודאי גדולות ביותר ולמה סתם ה' הדבר:

וְנִרְאָה כי לצד שיש צרך במצות הקטנות כגדולות שכל מצוה ומצוה סגלתה בפני עצמה, ומה בכך אם שכרה מעט בין ששכרה הוי דבר שאינו בנמצא כשכר הגדולה, וכל המצות צריכין לתקוני הנפש, לזה צוה ה' קטן וגדול בהדרגה אחת כדי שיעשו ישראל כלם באחד. והוא מאמר שלמה (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה:

עוד נראה טעם אחר כי לצד שיש מצות שסגלתם להאריך ימים בעולם הזה, ויש שסגלתם עשר, ויש שסגלתם בנים, וכן על זה הדרך וחס ה' בשיתגלה הדבר כל אחד וכל ישתדל כמה שחפץ ובמה שצריך ולא ישתדלו בשאר מצות במצטרף, לזה סתם הדברים וכו' ישתדל האדם בכלן כדי שתבוא לידי גם מצוה שסגלתה דבר הצריך לו, וכו' יש טעם למה שאנו רואים כמה בני אדם רעים לשמים ולבריות ובתיקה שלום מפחד מלאים כל טוב, כי אפשר שבא לידי

(כד) אֶל תִּטְמָאוּ בְּכָל אֵלֶּה. אמרו ו"ל (ח"ט) בין בכלן בין במקצתו. פרוש אפלו במקצתו, וכאלו אמר אל תטמאו באחת מכל אלה. וצריך לדעת למה דבר הכתוב בסדר זה שהיה לו לומר אל תטמאו באחת מכל אלה כדי שלא יהיה מקום לטעות. עוד קשה מה שגמר אמר כי בכל אלה נטמאו הגוים והגוים אין לנו מקום לומר שלא נטמאו אלא באחת שהשטוף בומה ידו בכל. גם משמעות בכל אלה נטמאו, יגיד שבכלן נטמאו ומעתה מהטעם נשמע אל הדבר אשר יצוה עלי שיהפונה היא אל תטמאו בכלן:

וְנִרְאָה לפרש בהשפיל על דבר אמת למה לא גלה ה' בתורה הדרגות המצוות וסגלתם, ואדרבה בא שלמה המלך עליו השלום ואמר (משלי ה) אנוח חיים פן תפלט וענו אחריו ר"ל (אבות פ"ב מ"א) שאין לנו לומר מצוה זו גדולה וזו קטנה שאין אתה יודע וכו', והוכיחו (דבר פ"ו, ירושלמי פאה פ"א ה"א) ממה שקבע ה' שבר שוה לגדולה שבגדולות עם קטנה שבקטנות, ועל כלן אני דן שהסבא נותנת שיש מצות

כה ואֶסְתַּאֲבַת אֶרְעָא וְאֶסְעִרִית חוֹבָה עֲלֶיהָ
וְרוֹקֵנִית אֶרְעָא יֵת יִתְבָּהּא:

(כה) וַתִּטְמֵא הָאָרֶץ וַאֲפָקַד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתִּקָּא הָאָרֶץ
אֶת־יִשְׁבִּיהָ:

כו וַתִּשְׁמְרֵם אֲתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא
תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֹרָה וְהַגֵּר הַנָּגֵר
בְּתוֹכְכֶם:

(כו) וַיִּשְׁמְרֵם אֲתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא
תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֹרָה וְהַגֵּר הַנָּגֵר
בְּתוֹכְכֶם:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(כו) וַיִּשְׁמְרֵם אֲתֶם. טעם אומרו תבת אֲתֶם ולא הספיק במה שדבר להם לנוכח ושמרתם נראה כי מצוה זו באה להזהיר על החקים והמשפטים שלא יהיו מתבטלים מכל המצוות עליהם, והכונה שלא יאמר אדם שאין לו להקפיד אלא שלא יתבטלו המצוות על ידו אבל אם יתבטלו מהזולת אין לו לחוש, לזה אמר ושמרתם את חקתי וגו', פרוש שלא יתבטלו מכל המצוות עליהם, ולצד כי מצוה זו אינה אלא על הגדולים לזה אמר אתם דבר לנוכח עם משה ובית דינו, כי על בתי דיני ישראל לפקח עין לכל תבטל מצוה אחת ממצוות התורה מבני ברית. ובתורת כהנים אמרו ז"ל ושמרתם אתם אתם נאים שומרים אותם שאתם פתחתם אותם, וכן הוא אומר (שח"ד) גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום ע"כ, פרוש כאן קרב ה' אזהרת העריות אל טבע הרגיל, ואמר להם כי מצוה זו של שמירת העריות אינו דבר חדש ונור בערך ישראל שהרי הם מצד עצמם קדם שנצטוו היו פרושים מן העריות דכתיב גן נעול אחתי כלה, והוא מה שרמז באומרו אתם פרוש מה שאתם שמרתם כבר מעצמכם:

הָאֲזֹרָה וְהַגֵּר. רז"ל דרשו (ת"י) אֲזֹרָה וְהַגֵּר, הָאֲזֹרָה לְרִבּוּת נָשִׁי אֲזֹרָחִים, גַּר זֶה הַגֵּר, הַגֵּר לְרִבּוּת נָשִׁי הַגֵּרִים וְכו', טעם שהצריך הכתוב לפרט כל פרטים אלו, לכל תטעו מתבת אתם ותאמר שפא למעט אינה פרט מהפרטים הרשומים תלמוד לומר וכו':

עוֹר נראה כי נתבון הכתוב להודיע שאם ישראל והגרים ישמרו כל החקים והמשפטים אין כח במעשה

הגורם הקאה הוא אחד ותועבות אשר יצוה ה' רבים הם. דבר זה דין קבוע יש לו שאדם הוא פושט עצמו להתעייב, ודין לוקח יש לו ולא דין פורש, וכמו שהארכתי בזה בחבורי על יורה דעה (פ"י ת"ר סימן ק"י) וכיון שכן כל הקבוע במקצה ומקצה. ואחר שהפחידם בענש נגלה חזר ואמר כי כל אשר יעשה וגו' פרוש שגם על כל שאר התועבות יש ענש חמור להכרתת הנפש אלא שאחת מהם גורמת ענש הנגלה: תורה כה

(כה) וַתִּטְמֵא הָאָרֶץ וְגו'. הכונה היא על דרך מה שאמרו ז"ל (ת"י ח"ג) כי במעשה ישראל יתהוה הרוחניות אם לטוב אם לרע, והוא אומרים (אבות פ"ד מ"א) העושה מצוה אחת וכו' והעובר עברה אחת, והוא שרמז כאן באומרו ואפקד עונה עליה, על דרך אומרו (מקד"ב) תיטבר רעתך, כי מפעלת הרע יתהוה הקטיגור אשר ישלם לאיש במעשהו. ואז"ל (ת"י ח"ג) כי תשלום הדין הוא כל מלאך מחבל שנברא מכל עברה בא ומשתלם מעושהו עד שכלה באמצעות פעלת היסורין כי הוא מתמעט והולך ובשכלה כח פועל הרע הוא נאבד, ופשט ה' דבר זה בצדק כדי שישתלם כל אחד כפי מעשיו ככונן מפלא, כי כפי כח הנעשה במעשה הרע יהיה בנברא, והוא מאמר הכתוב כאן באמרו ואפקד עונה פרוש לשון מנוי שממנה העין עצמו על עושהו. ואומרו לשון יחיד כבר פירשתי למעלה. עוד נראה לומר כפי דרכנו שאפשר שאין הקטגורים משתלמים יחד אלא בזה אחר זה, לזה אמר לשון יחיד, וזה דרך דרש: תורה כו

כי יקפיד לכל יכתב בתורה אלא דברים המבוקשים במדת אמת: **וְכֹה** נבוא אל הבאור, והוא כי לצד שענש זה של הקאת הארץ יושביה אינו אלא על פרט אחד מהתועבות האמורים בפירוש באשר אבאר בסמוך אבל שאר התועבות יש להם ענש אחר באשר שפט אל חי תמים דעים כפי בחינת התעוב, ולזה כשפא לצוות את עמו רצה להודיעם כי יש בתועבות אשר הזהירים עליהם תעוב אחד אשר יסובב שתקיא אותם הארץ, ולא רצה ה' לגלותו כדי שלפחדו ישמרו עצמם מכלם יחד כמו שכתבנו שיותר ירעיד ענש הנגלה מענש הנסתר, וזה שער הדברים אל תטמאו בכל אלה פרוש באחד מכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם וַתִּטְמֵא הָאָרֶץ וַאֲפָקַד עֲוֹנָהּ פרוש אחד הוא הגורם ואותו פקדתי על העיר ותקיא את יושביה הא למדת שעל עון אחד קאה הארץ אותם, אם כן תתחייב לומר כי מאמר אל תטמאו בכל אלה הוא באחד מכל אלה כיון שעל אחד היה הענש ואין אתה יודע מי הוא. ואמר עוד ושמרתם וגו' ולא תעשו מכל התועבות וגו' כי את כל וגו' עשו, נתבון הכתוב בזה להודיעם שכל התועבות עשו אנשי הארץ ואין אחת בכל התועבות שלא עשו אותם, והמכון בזה כדי שייכנסו כלם בגדר המחוש, כי כל שלא עשו אותה אנשי הארץ אין בה פחד ההקאה מן הארץ, לזה הצריך לומר כי כל וגו'. ודבר זה דומה לכלי מים שהקיא בו נחש כל הכלים שייכנסו בגדר ספק כלי זה אדם נרעד מגשת אליו, וכמו כן הדבר הזה. והגם שהעין

(כו) **בִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֲבֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנִשֵּׁי־הָאָרֶץ**
אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמֵא הָאָרֶץ:

(כח) **וְלֹא־תִקְיָא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאֻכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר**
קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם:

כ"י • וְלֹא־תִקְיָא הָאָרֶץ אֶתְכֶם • מִשָּׁל לָבֹן מְלֹךְ
 שְׁהֶאֱכִילוּהוּ דְּכָר מָאוּס שְׁאִין עוֹמֵד בְּמַעְיָו אֵלָּא
 מְקִיאוֹ, כִּן אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָה מְקִימַת עוֹבְרֵי עֲבָרָה.

(כט) **בִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֲבֹת הָאֵלָּה**
וְנִכְרַתוּ הַנַּפְשׁוֹת הַעֲשִׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם:

כ"י • הַנַּפְשׁוֹת הַעֲשִׂוֹת • הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּמִשְׁמַע.

(ל) **וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת**
הַתּוֹעֲבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

כ"י • וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי • לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל
 כִּן. וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • הָא אִם
 תִּטְמְאוּ, אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרִי, וּמָה

הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיְבִים כָּלֶיָּהּ? לָכֵן נֶאֱמַר:
 "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:"

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּרֶךְ כ"ב עמ' 100)

הַנִּגּוּד שֶׁל שָׂכָר, שְׁמוּרָה עַל הַנָּאָה מֵעֲבֻדַּת יִשְׂרָאֵל. כָּלֶיָּהּ
 – הַנִּגּוּד שֶׁל פְּרַעוֹן, שְׁמוּרָה עַל קֶשֶׁר בֵּין ה' לְיִשְׂרָאֵל ("רַק
 אֶתְכֶם יַדְעֵתִי . . עַל כֵּן אֶפְקֹד . . אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם"); כַּאֲשֶׁר
 מִתְבַּטֵּל קֶשֶׁר זֶה, שֶׁהוּא חֲיִינוּ, הַתּוֹצָאָה הִיא כָּלֶיָּהּ ר"ל.

וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרִי, וּמָה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם, וְאַתֶּם
 מִתְחַיְבִים כָּלֶיָּהּ (רש"י יח, ל) רש"י כְּתַב לְעִיל "דָּעוּ מִי גֹזֵר
 עֲלֵיכֶם, דִּין לְהַפְרֵעַ וְנֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר". נִפְסָלִים (מְבַדְּלִים)
 – הוּא הַנִּגּוּד שֶׁל "מִי גֹזֵר", כִּי הַעֲבָדָה שֶׁה' גֹּזֵר עָלֵינוּ
 גְּזֵרוֹת, מוֹכִיחָה שֶׁהוּא קְרוֹב לָנוּ וּמִתְעַסֵּק אִתָּנוּ. הַנָּאָה –

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

הַגּוֹיִם הָגֵם שִׁיתְעֲבוּ מֵעֲשִׂיהֶם לְהַקִּיא
 הָאָרֶץ יוֹשְׁבֶיהָ, וְדוֹקָא קִדָּם שְׁנִכְנָסוּ
 יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ הוּא שְׁקָאָה הָאָרֶץ הַגּוֹיִם
 עַל מַעֲשֵׂה הַתְּעוּב אֲכָל אַחֵר בְּנִיסַת
 יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ אֵין הַדָּבָר תְּלוּי אֵלָּא
 בְּיִשְׂרָאֵל וְהָגֵר, וְלָזֶה פֶּרֶט אוֹתָם
 שִׁמְעֵשִׂיהֶם יִסּוּבָבוּ לְמַעַט הַגּוֹיִם:
וְהַמִּצָּא שְׁאִמְרֵי הַכְּתוּב (שְׁמוֹת כ"ג א' ל) לֹא
 יִשְׁבוּ בְּאֶרֶץ פֶּן יִחְטִיאוּ אֹתָךְ
 לִי, וְכִתְבִּי רַמְבָּ"ם וְסַמ"ק שְׁגוּי שְׁלֹא
 קִבֵּל עָלָיו ו' מִצְוֹת אֲסוּר לְדוֹר בְּאֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל מִטַּעַם פֶּן יִחְטִיאוּ וְגו', הָא
 לְמַדָּת שְׁאִם לֹא הִיָּה טַעַם פֶּן יִחְטִיאוּ
 הָגֵם שְׁלֹא יִקְבֵּל עָלָיו ו' מִצְוֹת וְיִתְעַב

מַעֲשֵׂיו אֵין לְחוּשׁ לְהַקְאָת הָאָרֶץ
 בְּשִׁבְיָלָם: תוֹרָה כו
(כח) וְלֹא תִקְיָא וְגו' כַּאֲשֶׁר קָאָה וְגו'.
 לֹא הִסְפִּיק מָה שְׁאִמְרֵי לְמַעַלָּה
 וְתִקְיָא הָאָרֶץ, לְזַרְזוּ בִּיּוֹתֵר עַל דֶּרֶךְ מָה
 שְׁדַרְשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּפֶרֶשֶׁת
 אַחֲרֵי מוֹת (בְּהוֹרֹס) מִשָּׁל לְחוֹלָה שְׁנִכְנָס
 אֶצְלוֹ הַרּוּפָא וְכו', אֵל תֹּאכַל צוּגִין וְכו'
 שְׁלֹא תִמּוֹת כְּדֶרֶךְ שְׁמַת פְּלוּנִי זֶה וְזָרָו
 יוֹתֵר וְכו' עַד כָּאן, כְּמוֹ כֵּן בְּמָה שְׁלִפְנֵינוּ
 נִתְכַּפֵּן ה' לְזַרְזוּ יִשְׂרָאֵל בִּיּוֹתֵר: תוֹרָה כט
(ל) וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרְתִּי. יְצוֹ ה' עַל
 הַגְּדָרִים הַשּׁוֹמְרִים לְבִלְתִּי יָבוֹא
 לְהַכְשֵׁל בְּתַעֲבוֹב, וְהוּא אוֹמְרוֹ וּשְׁמֵרְתֶּם

אֶת מִשְׁמֶרְתִּי פְרוּשׁ מִשְׁמֶרֶת הַגְּדָר,
 וְהַטַּעַם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת וְגו' אֶפְלוּ בְּשׁוּגָה,
 וְהֵגֵם שְׁלֹא תִתְחַיֵּב עַל הַתְּעוּב בְּשׁוּגָה
 וְאִף עַל פִּי כֵּן אִתָּם מִתְטַמְּאִים בְּמַעֲשֵׂה
 הַתְּעוּב, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם,
 וְלַחֲשֹׁשׁ זֶה תִּשְׁמְרוּ מִשְׁמֶרְתִּי. וְאוֹמְרוֹ
 אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, נִתְכַּפֵּן לֹאמַר כִּי
 בְּהַטְמָאָם אֶפְלוּ בְּשׁוּגָה הֵם נִגְרָעִים
 מֵעֶרֶךְ זֶה שִׁיתִּיחַד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ עָלֵיהֶם,
 כִּי הַתְּעוּב בְּכָל מִצְיָאוֹת שִׁיחִיָּה יִפְעִיל
 פְּרוּד בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הַשְׁכִּינָה, שְׁאִין
 שְׁכִינָה שׁוֹרָה אֵלָּא עַל הַמִּשְׁכָּל
 מִהַפְעוּר הַהוּא וְקָדוֹשׁ יֵאמַר לוֹ כָּל
 הַכְּתוּב לְחִיִּים: חֲסֵלַת פְּרִשְׁת אַחֲרֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך כב עמ' 101)

לְהַתְיַאֵשׁ וּלְחַשֵּׁב שְׁאֵין לוֹ עוֹד תִּקְוָה לַגֵּרִם נַחַת רוּחַ לֵה' ("אֵין לִי הִנָּא בָּכֶם"). אֵלָּא, עֲלִיו לְהַתְבּוּנָה בְּכָף שֶׁהִקְבִּ"ה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ, כְּבִיכּוֹל: "מָה הִנָּא יֵשׁ לִי בָּכֶם"? וּלְחַפֵּשׁ דְּרָךְ לְשׁוּב וּלְהִתְקַרֵּב אֵלָיו וּלְגַרֵם לוֹ נַחַת רוּחַ.

וְלֹא תִטְמָאוּ בָהֶם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יח, ל) **הָא אִם תִּטְמָאוּ אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם. וְמָה הִנָּא יֵשׁ לִי בָכֶם** (רש"י) יֵשׁ לְשׂאֵל, מִדּוּעַ נָקַט לְשׁוֹן שְׂאֵלָה, וְלֹא קֵתַב "וְאֵין לִי הִנָּא בָּכֶם". וְיֵשׁ לּוֹמֵר: גַּם מִי שֶׁהִקְבִּ"ה אוֹמֵר עָלָיו "אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם" – אֵל לוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך כב עמ' 101)

וּפִרְשׁ בְּסִפֵּר הַתִּנְיָא (פֶּרֶק כ"ז) שֶׁמִּטְרַת בְּרִיאַת הָרָשָׁע הִיא "שִׁיעֻשָּׁה הָרַע שְׁלוֹ יוֹם וְאוֹר". הַדְּרָךְ לְהַגִּיעַ לָכָף הִיא עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהָרָשָׁע יִתְבּוּנֶה בְּעִבְדָּה שֶׁהִקְבִּ"ה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ כְּבִיכּוֹל: "מָה הִנָּא יֵשׁ לִי בָּךְ"? כְּלוֹמֵר – אֵין סִפֵּק שֶׁיִּשְׁנֶה הִנָּא (שְׂכָן זוּהִי מִטְרַת בְּרִיאַתוֹ שֶׁל הָרָשָׁע), וְאוֹלָם דְּרוּשׁ חֲפוּשׁ מְדַקְדֵּק כְּדִי לְגַלוֹתָהּ.

וְלֹא תִטְמָאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יח, ל) הָא אִם תִּטְמָאוּ – אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם, וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרֵי, וְמָה הִנָּא יֵשׁ לִי בָכֶם (רש"י) לְכַאֲוָרָה, הִנֵּה לוֹ לּוֹמֵר "אֵין לִי הִנָּא בָּכֶם" (עַל מִשְׁקַל "אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם"). וְלָמָּה אִמֹר "וְמָה הִנָּא יֵשׁ לִי בָכֶם"? כְּתוּב (מִשְׁלִי טו): "כָּל פֶּעַל ה' לְמַעֲנָהּ, וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה",

פ' פסוקים, כ"י כ"ל סימן. עד"ו סימן. חסלת פרשת אחרי

א ומליל יי עם משה למימר:

יט (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם כל פנשתא דבני ישראל ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש אנא יי אלהכון:

(ב) דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם:

מוציא גדר ערוה, אתה מוצא קדשה: (לקמן כא) "אשה זנה וחללה וגו'" – "אני ה' מקדשכם"; (שם) "ולא יחלל זרעו... אני ה' מקדשו"; (שם) "קדשים יהיו... אשה זנה וחללה וגו'".

כט"ו דבר אל-כל-עדת בני-ישראל. (ויקרא רבה. ת"כ) מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרב גופי תורה תלויין בה. קדשים תהיו. הווי פרושים מן העריות ומן העבירה. (ויקרא רבה) שכל מקום שאמרה

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁשִׁרְשִׁם מִקְלַפֶּת נֶגַה, אֵלָּא אוֹדוֹת פְּרִישׁוֹת מִן הָעֲרִיּוֹת, שֶׁהֵם דְּבָרִים הָאֲסוּרִים שֶׁשִּׁרְשִׁם מִשְׁלֵשׁ קִלְפוֹת הַטְּמָאוֹת, וּבִשְׁלֵשׁ קִלְפוֹת הַטְּמָאוֹת גּוֹפֵא – הֲרִי זֶה תִּקְרָה וְקָשִׁי הַקִּלְפָּה, "עֲרוֹת הָאֶרֶץ".

בפירוש "קדושים תהיו", כתב הרמב"ן (וכן הובא בכמה מקומות בחסידות) שקאי על הצווי של "קדש עצמך במותר לך", שזוהי דרגה נעלית בעבודתה, שפורש עצמו אפלו מדברים המתירים. אבל פרוש רש"י – פשוטו של מקרא – הוא: "הווי פרושים מן העריות".

וְכַפִּי שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁמִּצַּד תִּקְרָה הַקִּלְפָּה שֶׁבְּעֲרִיּוֹת, הֲרִי זֶה בְּאִפֵּן שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל אֲדָם מִחֲמִדְתּוֹ, וְעַד כְּדִי כִּף הוּא תִּקְרָה הַתְּאֵנָה, שֶׁבִּמְנַחָה דְּיוֹם-הַפִּפּוּרִים, קְרוֹב לְנִעִילָהּ, קוֹרִין בַּתּוֹרָה פְּרִשַׁת עֲרִיּוֹת, כְּדִי לְהִבְהִיר וּלְשַׁלֵּל עֲוֹן זֶה.

והינו, שנוסף לכך שהקדשה בפרשת קדושים קשורה עם כח המעשה ("גופי תורה"), הנה בכח המעשה גופא מדבר לא אודות קדשה בדברים המתירים (כפרוש הרמב"ן),

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אחר זה וכאן נכנסו יחד אהרן נדב ואביהוא והזקנים והישראלים. הנה בפה שנעמד על עקרן של דברים למה משה נהג בכל המצות בסדר זה, ולא היה שונה לכלם יחד ד' פעמים, ונמצאו לכל אחד מן ישראל ד' פעמים מפי משה, שהוא יותר טוב מלשמע הוד' פעמים פעם ממשה וב' ג' פעמים מוולתו, אלא הטעם הוא לא מב' דברים, או לעשות כבוד להדרגות

נכנסים בת אחר בת על ישראל שהיו באים אחר הזקנים, אם כן משה היה אומר יותר מחמשה וששה פעמים, ולפי חשבון הפעמים שמנה התנא שם שיש ביד כל אחד ד' אינו משמע כן, שכתבו זה לשונם נכנסו כל העם וכו' נמצאו ביד אהרן ד'. ואם כונת הרב באמרו בת אחר בת הוא על בת של אהרן, ונדב ואביהוא, וכת של הזקנים וכו', שבשאר הצווים היו נכנסים זה

(ב) אל כל עדת וגו'. טעם אמרו אל כל. אמרו ז"ל בתורת כהנים לפי שפרשה זו רב גופי התורה תלויים בה נאמרה בהקהל. והגם שכל מצוה ומצוה ממצות התורה היה משה אומרה לכל ישראל כאמור בבביתא הובאה בערובין (יב"ד) תרץ הרא"ם, שהיו נכנסים בת אחר בת מה שאין כן בפרשה זו שנכנסו יחד ע"כ. וקשה לברריו אם כונתו באמרו שהיו

וזהו גם שאסור עריות הוא עון חמור ביותר, וכפי שמבאר ה'צמח-צדק' בלשון המשנה "חמש-עשרה נשים כו", שממש-עשרה בגימטריא י"ה, לפי שחטא עריות פוגם בשם י"ה. וכמוכן גם מגדל הענש שבעריות, כי מכיון שהענש הוא

לפי ערך הפגם, הרי מגדל הענש מוכן גם גדל הפגם. אף דוקא בפרישות מן העריות, מתבטא ענין "קדושים תהיו", ודוקא על-ידי-זה באים לקדשה של "קדוש אני", קדשת העצמות, כאמור, שהגבוה גבוה ביותר נמשך דוקא על-ידי המטה מטה ביותר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 322)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב)
בא הכתוב, אחר שפרט האסורים שאסור אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי - שנהיה פרושים מן המותרות (רמב"ו)
אדם יכול לחשב שהמצוה "להיות פרושים מן המותרות",

היא רק לאדם שנמצא בדרגה רוחנית געילית, ומקום כבר את כל מצוות התורה. מדגיש הכתוב "דבר אל כל עדת ישראל" - גם מצוה זו חלה על כל אדם ממשאל. וטעם הדבר - "כי קדוש אני": מאחר שהקב"ה הוא אלקיו של כל אחד ואחד ממשאל - חל עליו הצווי לקדש את עצמו כדי להדמות להקב"ה.

אור החיים על התורה - מחדויות בלום, אברמוביץ

ישראל כבוד לאהרן כבוד לבניו כבוד לזקנים ואחר כך לישראל, או לצד שכל אחד למד בפני עצמו מפי משה כשיחזר אהרן לבניו וכשיחזרו בניו לזקנים והזקנים לישראל מאמצעות זה יהיה נכר ונרגש אם יש השתנות בנשמע בין הכתות כשיחזרו הדברים זה לזה, מה שלא היה הרגש זה אם היו כלם שומעים מפי משה הד' פעמים, ודבר זה ישפיל בלב שומע. אם כן לב' הדרכים יותר נכון לעשות בסדר זה גם במצוה זו, בין לטעם לעשות כבוד לאהרן כו' למה יגרע כבוד אהרן וכו' כאן, בין לטעם שיכון הדברים לשומעים אדרבה כאן יצטרף להיות הדבר יותר לצד שהם גופי התורה. ואם לצד שיאמר משה המצוה בדרך כללי לכל ישראל, הלא גם בסדר הראשונות ישנה לבחינה זו שישנו לדבורו של משה כללי לכל ישראל כשנבכנסין כל ישראל ושונו להם משה במעמד גם אהרן ובניו והזקנים, ואם כן מה בעור בסדר הרגיל שצוה ה' כאן לשנות שאין זה אלא גרעון:

אכן הרכון בעיני הוא, כי בסדר הראשון לא היה מדבר משה אלא לאנשים, וכאן צוה ה' שידבר לכל עדת ישראל אנשים נשים וטף בסדר שהיו מקבצים במתן תורה. ובסמוך יתבאר הכתוב באופן אחר: **ואמרת אליהם**. טעם שפפל לומר ואמרת, לדבריהם ו"ל ויכיר שאמרו כי לצד שרוב גופי

התורה וכו' לזה עשה בה גם כן בסדר נתינת התורה שדבר בה רבות וקשות (תהי"ט ג) בה תאמר וגו' ותגד, ואמר דבר לשון קשי ואמרת אמירה רכה, ובסמוך יתבאר הכתוב באופן אחר: **קדושים תהיו**. צריך לדעת מה הוא המקנן של מצוה זו. ונראה שבא הכתוב לתת עשה על העריות, שצוה עליהם בפרשה הקודמת בלאו, הוסיף עשה עליהם לעבר עליהם גם בעשה. עוד ירצה על דרך אומרים ו"ל (קדושין ל"ט) ישב אדם ולא עבר עברה נותנים לו שר כעושה מצוה, והוא מאמר הכתוב קדשים תהיו במצות עשה בלא עברה לידו שיתרחק מעשותה, ובה קנים מצות עשה שנצטוו במאמר קדשים תהיו, והוציא וזכרון מצוה זו בלשון זה של קדושים, לומר שכל המקנים מצוה זו נקרא קדוש, והוא מאמרם ז"ל (ויקרא פ"ד, ירושלמי קמות פ"ב ה"ד) גם כן, ולטעם זה דקדק לומר אל כל עדת בני ישראל, לומר כי מצוה זו שמצוה קדשים תהיו היא מצוה שישנה בכל אדם, שכל איש ישראל בקימו מצוה זו קדוש יאמר לו, ואין הדרגה בישראל שתהיה נמנעת מהשגה זו. גם בזה יתישב טעם כפל הדבר ואמרת, כי יש כאן דבור קשה בערך העובר שיוסיף ענש עשה, ויש כאן מעלה וכבוד למקומו שיקרא קדוש. ואולי כי דוקא בני ישראל הוא שישנם בבחינה זו מה שאין בן אמות העולם, לו יהיה שיפרש אדם עצמו מבחינות העריות האסורות לו או

אפילו שאינם אסורות, אף על פי כן משלל הוא מבחינת הקדשה, ולזה אמר אל וגו' בני ישראל, ובסמוך יתבאר באופן אחר: **כי קדוש אני וגו'**. צריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה, וכי יתחייב הדבר ליציר כפיו להדמות לקונו, והלא הרבה הדרגות ישנם באלהי ישראל ואינם משגים בישראל, ואם כוננו לומר טעם הצווי שהוא חפץ בדבר לצד אלהיו קדוש חפץ שגם עובדיו יהיו כמו כן ולא טעם המתחייב, ועד עתה אין אני יודע למה יתחייב הכתוב לתת טעם. ור"ל נראה שמקשי זה הרגישו, ודרשו בתורת כהנים וזה לשונם אם אתם מקדשים עצמכם מעלה אני עליכם כאלו קדשתם אותי ע"כ. וכפי זה תהיה פננת כי קדוש וגו' הודעת תועלת הנמשך, והודעת הפכו כמו ששים שם התנא ואם אין אתם מקדשים עצמכם מעלה אני עליכם כאלו לא קדשתם אותי ע"כ. ואולי כי גם לזה כון בכפל דבר ואמרת, לקשי הנמשך אם לא יקדשו עצמם, ולרוממות הנסבב אם יקדשו עצמם: **עוד** נראה לפרש הכתוב על זה הדרך כי לצד שצוה ה' על בחינת תאנה הקבועה בשבע אנושי, והוא תאנה השולטת על הרצון, וכבר כתבתי בפרשה הקודמת בפסוק (יח"ב) כמעשה ארץ מצרים וגו' כי בחינה זו אין וכלת באדם לשלט עליה אלא בגדר הרחוק בבחינת החושב, ומעתה לצד שצוה ה' במקומו לקנים המין ולהדבק בצלע נכון

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח ב עמ' 432)

התורה **תלויים** בצווי הפללי "קדושים תהיו". ובלשון הרמב"ם: "היה קדוש בעשותך כל מה שצויתך עליו". ולא נקט "שכל גופי תורה", כי יש מצוות שצאמרו לפני פרשתנו, ועל-כרחך שנתן לקימן גם בלי צווי פללי זה.

מפני שרב גופי תורה תלויין בה (רש"י יט, ב)
אמרו רז"ל, שיש ג' פרשיות המכילות ששים מצוות: פסחים, נזיקין ופרשתנו. ודוקא פרשתנו נאמרה בהקהל, שכן לא זו בלבד שהיא מכילה דינים רבים, אלא רב דיני

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התוועדות תשמ"ח ח"ג ע' 283)

מקהילים יהודים כדי לזרזם בקיום התורה והמצוות ("גופי תורה") - הדרך לך אינה באמצעות אזהרות וענשים וכדומה, אלא על ידי פתיחה בסגנון חיובי, בהגשט מעלתן של ישראל - "קדושים תהיו, כי קדוש אני!"

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב) **מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרב גופי תורה תלויין בה** (רש"י)
יש ללמוד מפאן הוראה לכל מקום וכל זמן: פאשר

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קדושים, מברכים החדש אייר, ה'תשנ"ו)

"כול כמזני כו' קדושתו למעלה מקדושתכם", שגם "קדושתו למעלה" נעשית על-ידי "קדושתכם".

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

ההמה וכיוצא בהם שצריך להרחיק עצמו מהפעור ומהדומה לדומה לו כדי שלא יבוא להפשל אפלו בדקדוקים הים, וכמאמר הזהר בפסוק אל תפנו אל האלילים, והוא מה שצנה במאמר קדשים תהיו לבל יבוא לידי החושב ותהיה נשללת מהם בחינת הקדשה כמאמר הכתוב (תצא כ"ג י"א) לא יהיה טהור מקרה לילה, ולצד שיאמר אדם הלא דבר זה אינו ברושתי שהגם שאשמר עצמי ביום אף על פי כן בלילה אין הדבר תלוי בידי, לזה אמר כי קדוש אני ה' אלהיכם וכיון שאני קדוש אני עמכם אני אמוע בחינת הטמאה מגשת לאיש הישראלי, וזולת אם אדם יחשב בבחינת הרע אז שולל ממנו השראת שכינה ושוה עליו בחינת הרע והוא ההדרוקן המכסה פני איש רע, ואז יבוא לידי קרי בלילה:

עוד ירצה על זה הדרך קדשים תהיו לשון עתיד פרוש אין הפסק למצוה זו, כי כל שער מהקדשה אשר יכנס עדיו ישנו בגדר הכנסת שער אחר למעלה ממנו, כי אין שעור להדרגות הקדשה המזמנת לכל הורצה לטל את השם. וצא ולמד מדרגות הנביאים זו למעלה מזו, ומשה עולה על גביהן, ואולי שישכל להיות הדרגה גדולה ממשה, והוא מדרגת מלכנו משיחנו המקטר בעטרי עטרות, כמובן מפסוק (ישעיה י"א) ונחה עליו רוח ה' וגו', ולדברי רז"ל (במדד פ"ט, דבר פ"ב) כי משה שהיה הוא הגואל העתיד, וכמו שהארכנו בפרושן של

(לעיל י"ח ד) טעם שחצי השם בא"ת ב"ש וחצי נגלה. ואם כן בעשות האדם דבר לשם מצוה הנה שם הוי"ה שורה עליו שהוא קדוש, וכוה אין דבר רע משתלשל מהמעשה, והוא אומרו כי קדוש אני ה' אלהיכם, דקדק לומר אלהיכם לרמוז אל דבקות ה' במתקדש לעשות המעשה לשם מצוה, על דרך אומרו ואתם הדבקים בה' אלהיכם. ולזה אמר אל כל עדת בני ישראל לומר שכל איש ישראל ישנו בגדר מצוה זו, גם כפל ואמרת לרמוז מעלה זו:

עוד ירצה באומרו כי קדוש אני וגו' פרוש לצד שיש מאמרו יתברך בתורה שעם בני ישראל הם דבוקים בהקב"ה דכתיב (שם) ואתם הדבקים וגו', ועל ידי עבדיו הנביאים כתוב לאמר (ירמיה י"א) פאשר ידבק האזר אל מתני איש כן הדבקותי אלי את כל בית ישראל, מעתה בא הקב"ה בטענה הנשמעת ואמר קדושים תהיו, והטעם כי קדוש אני, ואם תאמר ומה לתבן את הבר, לזה אמר ה' אלהיכם, כאן רמוז השראת שכינה בדבקות לה' כאמור בפסוק ואתם הדבקים בה' אלהיכם:

עוד ירצה שלא יאמר אדם שלא אסר הכתוב אלא מעשה העריות אבל לא בחינת החושב והסתכלות ושאר דקדוקי התעוב אשר רבו וקבר רמזו מהם רז"ל (ברכות ס"א) כגון הפרצה מעות מידו ליד אשה וכו', כמו שדרשו בפסוק יד ליד וגו', וכאן צנה ה' על הדברים

לאיש יש מוצא רע מבחינה זו להתגבר בו בחינת השק המתגבר ונוצח הרצון בהפכו, ואין אדם שולט בעצמו להשמר מן העריות שצנה ה' עליהם, ואם כן ממה נפשך, יעשה מצוה משלי ל"ט דרך גבר בעלמה לקים מינו הנה הוא משלל משמירת העריות, ימנע עצמו ממין זה כל עקר הנה הוא מבטל מצות פריה ורביה ומצות יבום, אשר על כן בא מאמר ה' כאן וצנה בנעימות אמרי קדוש, קדשים תהיו פרוש שיקדשו עצמן במעשים אשר באה עליהם המצוה לעשותה, פרוש שלא יעשה הדבר לתאות הגשם ולהשלים החפץ השואל עשות דבר אלא יעשה הדבר בקדשה ובטהרה, כמו שמתעטף בציצית ומכניס תפלין בורעו, וימאס בדעתו חפץ הבא מעצמו, והוא מאמרם ו"ל (עדים כ"ג) יהיה דומה כמו שקפאו שד, ולאיש כנה קדוש יאמר לו, ולצד שיאמר אדם איך נכחיש המרגש שהחפץ יכרינו ויטעם טעם הדבר, ואין פח בבחינת החושב למנע ההרגש כנה כי הרגשתו גדולה ומעוררת כל החושים וההרגשות וכוכשת המחשבה לבוא עמיהם בטעימת הדבר, ואם כן חורנו לחששא הראשונה, לזה אמר כי קדוש אני ה' אלהיכם, פרוש על דרך אומרים ו"ל (תקנים ע') כי כל העושה מצוה אחת שמו יתברך הוי"ה שורה על איבר שבו עשה המצוה, כי תבת המצוה בו רמזו שם, מ"ץ בא"ת ב"ש י"ה, ואותיות ו"ה הרי הוי"ה, וקבר כתבתי במקומות אחרים

(ג) **אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ** גִּבּוֹר מִן אִמָּה וּמִן אָבִוּהָ תִהְיוֹן דָּחִלִין וְיֵת יוֹמִי שְׂפִינָא דִּילִי תִטְרוֹן אָנָּא וְיֵי אֱלֹהֵכוֹן:
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

עֲלֶיהָ. אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כָּאֵן הַקָּדִים אִם לָאֵב, לְפִי שְׁגָלוֹי לְפָנָיו שֶׁהֵבֵן יָרָא אֶת אָבִיו יוֹתֵר מֵאָמוֹ. וּבִכְבוֹד, הַקָּדִים אֵב לֹאִם, לְפִי שְׁגָלוֹי לְפָנָיו שֶׁהֵבֵן מִכְבֹּד אֶת אָמוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂמִדָּתוֹ בְּדַבְרֵיהֶם. וְאֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ. סִמּוֹן שְׂמִירַת שִׁבְתָּ

כִּי־אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כָּל אֶחָד מֵכֶם, תִּירָאוּ אָבִיו וְאָמוֹ; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: (תורת כהנים. קידושין כט) אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ, אֵשֶׁה מִנִּין? בְּשִׁהוּא אֹמֵר: "תִּירָאוּ", הָרִי כָּאֵן שְׁנֵים. אִם־כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר "אִישׁ"? שֶׁהָאִישׁ סִפֵּק בִּידָיו לַעֲשׂוֹת, אֶבֶל אֵשֶׁה רְשׁוֹת אַחֲרֵים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

הַעֲרִיֹת אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, וְלִזְוָה מִי שֶׁתִּקְפוּ יָצְרוּ יָצִיר בֵּין עֵינָיו יוֹלָדִיו וְיִהְיֶה לוֹ לְמַשִּׁיב נֶפֶשׁ:

ג יִרְמֹז כִּי בַעֲשׂוֹתוֹ הַמְּזוּמָה יִבְוָה כְּבוֹד אָבִיו, וְלִזְוָה יָצוּ הָאֵל סְמוּךְ לְמִצְוֹת הַעֲרִיֹת מִצְוֹת מוֹרָאוֹ שֶׁל אִם נָאֵב, הָאֵל לְמִדָּת שִׂאֵם גִּלָּה עֲרִיֹת בְּטֵל מִצְוֹת מוֹרָא אִם נָאֵב שְׁגָרָם לָהֶם וְלִזְוָה שִׂיאֲמָרוֹ אֲרוּר שׁוֹז לָדֹר וְכוּ'. וְלִדְרָךְ זֶה הַקָּדִים הָאֵם לָאֵב לָצַד שֶׁהִיא נוֹטֶלֶת הַחֶרֶף בְּיוֹתֵר, עַל דְּרָךְ אֹמְרוֹ (מִשְׁלִי י') וּבֵן כְּסִיל תּוֹגֵת אָמוֹ. וְלִדְרָךְ זֶה הַרוּחוֹנוֹ טַעַם נִכּוֹן גַּם בְּסִמְכּוֹת וְאֶת שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ, וְהוּא עַל דְּרָךְ אֹמְרוֹ וְ"ל בּוֹהֵר (חֲבִירֵי עִ"ג ש"א) כִּי ו' צִדִּיקִים יִתְכַּנְּנוּ לָהֶם ו' יְמֵי הַשְּׁבוּעָה, וְאֹמְרוֹ בּוֹהֵר חֲדָשׁ (רִישׁ פ' תולדות) כִּי יוֹם שִׁבְתָּ הוּא כְּנֶגֶד יוֹסֵף הַצִּדִּיק, וְהוּא סוֹד הַשְּׁלוֹם, וְלִזְוָה אָנוּ אֹמְרִים שִׁבְתָּ שְׁלוֹם וְאָנוּ מְבַרְכִין הַפּוֹרֵס סִבָּת שְׁלוֹם, וְהִיא בְּחִינַת יִסּוֹד הַכֵּל וְיוֹסֵף לָצַד צִדְקָתוֹ אֲשֶׁר שְׁמַר אוֹת בְּרִית קָדֵשׁ מִגִּשְׁתָּ אֵל הַסְּמָאָה יִרְשׁ בְּחִינָה זוֹ, וְהוּא מֵה שְׂאֵמֵר כָּאֵן וְאֶת שִׁבְתִּי ב' שִׁבְתוֹת א' שְׂמִירַת עֲצָמוֹ מְלֻטְמָא אוֹת בְּרִית קָדֵשׁ, וְא' שְׂמִירַת שִׁבְתָּ וּשְׁנֵיהֶם בְּחִינָה אַחַת, וְלִזְוָה נִקְרָאִים שְׁנֵיהֶם אוֹתוֹת, בְּשִׁבְתָּ אָמֵר (תַּשָּׁא לֵא י"א) אוֹת הִיא בִּינִי וְגו' וּבְמִלָּה אָמֵר (פֶּה י"ז י"א) וְהִיא לְאוֹת. וְתִדַּע כִּי ב' הַבְּחִינּוֹת בְּעֶרְךָ הַמַּעֲשִׂים הֵם ב' אֶבֶל בְּעֶרְךָ הַמְּסוּבָב מֵהֶם הוּא בְּחִינָה אַחַת וְהַשְּׂמִיר אֶחָד מֵהֶם יִסּוּבֵב הַתִּקּוֹן וְהַתְּקַשְׁרוֹת נִפְשׁוֹ ב' הַמִּצְוֹת, וְלִזְוָה אָמֵר וְאֶת שִׁבְתִּי:

וְאָבִיו תִּירָאוּ. בְּתוֹרַת כְּהֵנִים אָמֵר שְׂבִמְקוֹם אֶחָד הַקָּדִים הַכְּתוּב אֵב לֹאִם דְּכֻתִּיב (יִתְרִי) כִּכֹּד אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְגו', וּבְמִקּוֹם אַחֵר הַקָּדִים

אָמֵר וְאִמְרָתָהּ, וְאָמֵר אֵל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבָל יֹאמֵר אָדָם שְׂאִין מִצְוָה זוֹ הַגְּדוּלָּה לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְלֹא דִבֵּר הַכְּתוּב אֵלָּא לִיחִידֵי סִגְלָה, לִזְוָה אָמֵר אֵל כָּל עֵדֶת וְגו' שְׂבִלָם יִשְׁנֵם בְּגִדֵּר מִצְוָה זוֹ, וְהוּא מֵאִמְרָם וְ"ל (תְּדִבָּא, רַמְבָּם הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה פ"ח) יְכוֹל אָדָם לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ כְּמִשְׁה רַבְּנָן:

עוֹד יִרְצָה קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כְּמִלְאָכִים הַנִּקְרָאִים קְדוּשִׁים, כְּכַתוּב (דְּנִיאל ח) וְיֹאמֵר אֶחָד קְדוּשָׁה, וְהוּא עַל דְּרָךְ אֹמְרוֹ (מִתְהִלִּים פ"ב) אָנִי אִמְרָתִי אֱלֹהִים אֲתֵם וּבְנֵי עֲלִיּוֹן כְּלָכֶם, וְלָצַד שֶׁהַקְּבִ"ה הַשְּׂרָה שְׂכִינָתוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעִשְׂאָם בְּנֵי פִלְטִין שְׁלוֹ בְּמִקּוֹם הַמִּלְאָכִים, וְצֹא לְמַד מֵה שְׂאֵמֵר בְּסִפֵּר הַזֶּה (חֲבִירֵי ק"מ) עַל זְמַן שֶׁהַשְּׂרָה הַקְּבִ"ה שְׂכִינָתוֹ בְּתַחְתּוֹנִים כְּמָה הֵיחָה הַרְגֵּשֶׁת בְּנֵי עֲלִיּוֹן עַל שִׁבְתָּהּ ה' בְּאֶבְלוֹסֵי יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵאֶבְלוֹסֵי הַמִּלְאָכִים, וְלִזְוָה צִוָּה ה' אֶת אֶבְלוֹסֵי הַמִּבְחָרִים שֶׁהֵן הֵנָּה מִלְאָכִיו וְלָהֶם יִקְרָא קְדוּשִׁים וּכְשֶׁנִּכְנְסוּתָם בְּגִדֵּר זֶה לְהִיּוֹת אֶבְלוֹסֵי בְּמִקּוֹם הַמִּלְאָכִים צְרִיכִין לְהִיּוֹת קְדוּשִׁים. וְרַמְזוֹ פֶּרֶט זֶה שֶׁנִּכְנְסוּ בְּמִקּוֹם אֶבְלוֹסֵי הַמִּלְאָכִים בְּאֹמְרוֹ ה' אֱלֹהֵיכֶם: תוֹרָה ג

(ג) **אִישׁ אָמוֹ וְגו'.** טַעַם סְמִיכּוֹת מִצְוָה זוֹ לְמִצְוֹת קְדוּשִׁים. נִתְבָּרֵן לְרַמּוֹ גַּם כֵּן גִּדֵּר לַעֲרִיֹת, וְהוּא עַל דְּרָךְ מֵאִמְרָם וְ"ל (סוֹטָה ל"ח) שֶׁדְּרָשׁוּ בְּפִסְקוֹ וְיָפּוּזוּ וְרָעִי יִדְּיו מִיַּדֵּי אָבִיר יַעֲקֹב וְגו' כִּי בְּשִׁתְּקָתוֹ יָצְרוּ אֵשֶׁת פּוֹטִיפֶר לְיוֹסֵף וְתִקְפוּ יָצְרוּ נִדְמָנָה לוֹ דִּיקָן אָבִיו וְאָמֵר לוֹ וְכוּ' מִיָּד וְיָפּוּזוּ וְרָעִי וְגו', וְשִׁמְעָתִי מִשֵּׁם אֲנִשִּׁי אֲמַת (קֹב יִשְׂרָאֵל פ"ב) כִּי דִיקָן הָאֵב תִּגְבִּיר כַּח הַקְּדָשָׁה בִּפְנֵי וְתִמְנְעָהּ מִבּוֹא אֵל הַתַּעֲבוֹב וְהוּא אֹמְרוֹ סְמוּךְ לְמִצְוֹת

דְּבָרִים בְּמִקּוֹמָן, אִם כֵּן אֵין שַׁעֲרוֹ וּגְבוּל לְהַדְרָגוֹת הַקְּדוּשָׁה. לִזְוָה אָמֵר תִּהְיוּ כִּי מִצְוָה זוֹ אֵין לָהּ הַפֶּסֶק וְתִמְכִּיד יִשְׁנָה בְּגִדֵּר מִצְוָה זוֹ לְהִיּוֹת קְדוּשִׁים. וְנִתֵּן טַעַם לְדְבָרֵינוּ כִּי קְדוּשָׁה אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׂאִין שַׁעֲרוֹ אֵל קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרָךְ, וְחִפְץ ה' בְּכִנּוּי יִדְּיוֹ לְהַדְמִיּוֹת לְקוֹנֵם בְּהַפְלִיגַת הַקְּדָשָׁה, וּמַעֲתָה דִּין בְּדַעֲתָךְ הַהִדְרָגוֹת אֲשֶׁר תְּבוֹא בָהֶם:

עוֹד יִרְצָה בְּנִתְיָנָה הַפֶּעַם כִּי קְדוּשָׁה וְגו' פְּרוּשׁ וּלְפִי עֶרְךָ גְּדֻלַּת קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרָךְ צְרִיכִין לְהַתְקַדֵּשׁ כִּי לָצַד שְׂאֵנוֹ מְכִינִים עֲצָמָנוּ לְהַשְׂרָאֵת שְׂכִינָה עַל רֵאשֵׁינוֹ צְרִיכִין לְשַׁעֲרַ גְּדֻלַּת קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרָךְ כִּדִּי לַעֲשׂוֹת הַמוֹכֵן לְדָבָר, כִּי אֵינוֹ דוֹמָה הַמֵּאֲכָסֵן בְּבִיתוֹ הַדְּיוּט, לְמֵאֲכָסֵן שֶׁר וְגִדּוֹל וְקֵל וְחֹמֶר מְלָךְ, וְקֵל וְחֹמֶר בְּנוֹ שֶׁל קֵל וְחֹמֶר מְלָךְ הַמִּלְכִּים, וְקֵל וְחֹמֶר וְכוּ' מְלָךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר לוֹ הַמְּלוּכָה, שְׂבִל מֵה שִׁיעֲשֵׂה עֲדִין יִשְׁנֵי בָקוּם עֲשֵׂה כִּי אֵין שַׁעֲרוֹ דִּי לְהַצְרִיךְ עֲשׂוֹת, וְלִזְוָה אָמֵר כִּי קְדוּשָׁה אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם פְּרוּשׁ וְלַעֲרַךְ קְדוּשָׁתִי אָנִי מִצְוָה שֶׁתְּכִינּוּ עֲצָמְכֶם בְּכָל יְכֻלַּת הַמִּשְׁגָּה:

וְתִמְנְעָה שְׂאֵמֵר וְ"ל (שִׁבְתָּ ק"ב) אִם הִרְאִשׁוֹנִים כְּמִלְאָכִים וְכוּ' וְאִם הִרְאִשׁוֹנִים אֲנִשִּׁים וְכוּ', הִרְאִתָּ לְדַעַת כְּמָה צְרִיךְ אָדָם עֲשׂוֹת בְּהַתְקַדְּשׁוֹתוֹ, וְצֹא לְמַד כְּמָה הִיוּ מִשְׁתַּדְּלִים בַּעֲבוּדַת ה' הִרְאִשׁוֹנִים, מִמַּעֲשֵׂה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה (שֵׁם נ"ד) שֶׁצִּוָּהוּ פָּרַת שְׂכִנָתוֹ בְּרִצְעָה שְׂבִין קֶרְנִיהָ שְׁלֵא בְּרִצְוֹן חֲכָמִים הֵגֵם כִּי כְּפִי דַעֲתוֹ הִנֵּה מוֹתֵר, וְאֹמְרוֹ בִּירוּשְׁלָמִי (שִׁבְתָּ פ"ח) שֶׁהִשְׁחָרוּ שְׁנֵיו בַּתְּעַנְיּוֹת עַל הַדְּבָר הַהוּא, וְלִזְוָה כֵּן בְּאֹמְרוֹ דְּבָר לְשׁוֹן קְשִׁי לָצַד הַפְּלִגַת הַצְּוִי, וְלָצַד בְּחִינַת הַמִּשְׁגָּה

למורא אב, לומר: אף-על-פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך: 'חלל את השבת'! אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות. אני ה' אלהיכם. (ויברח)
(ח) אתה ואבריך חברים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו

לכבול את דברי. (כ"מ לב. קידושין לו) איזהו מורא? לא יושב במקומו, ולא ידבר במקומו, ולא יסתר את דבריו. ואיזהו כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אמו וכו' לומר ששניהם שקולים אבל אמרו חכמים האב קודם לאם. גם בברייתא הובאה בקדושין דף ל"א דרש רבי וזה לשונו גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה וגו' שכן מכבד לאמו וכו' לפיכך הקדים כבוד אב וכו' וגלוי וידוע וכו' שהבן מתירא מאביו וכו' לפיכך הקדים ה' מורא האם וכו' ע"כ. וקשה לי לב' הדרשות, כי כשנשפיל בענין ב' הכתובים החשובים הכתוב האב יותר מהאם בפסוק כבוד וגו' הסמיק האב לכבוד באומרו כבוד את אביו, גם בפסוק זה הסמיק האב למורא באומרו ואביו תירא, ובדרך הנה מצינו לר"ל שדרשו בכמה מקומות. והנה אמת אם לא היה דין יוצא מדרך זה הייתי יכול לפרש הכתוב בדרך כבוד שכתב הרשות נתונה לנו לפרש הכתוב הגם שיהיה בסדר אחר משנה מדרבי הראשונים כל שאין הדין משתנה, אבל במה שלפנינו ישתנה הדין, אם נתגרשה האם, כי לפי מה שפרשנו שהתורה הקדימה ב' המקראות האב לאם אם יאמר אביו השקיני מים ואמו אומרת השקיני מים צריך להקדים אביו לאם, ולדברי רבותינו שאמרו שהם שוים אלא לצד שהוא ואמו חביבין בכבוד אביו אם נתגרשה שאין טעם זה רצה יקדים לאביו רצה יקדים לאמו. וכן אמרו שם בקדושין בשאלת בן אלמנה אחת את רבי אליעזר ורבי יהושע, וזה לשונם נתגרשה מהו אמר לו הטל להם מים בספל וכו' ע"כ. הרי לסברת ר"א שקולים הם ממש. ואולי כי לפי מה שדרשו ז"ל שם בתורת כהנים וזה לשונם איש אין לי אלא איש אשה מנין תלמוד לומר תיראו אם כן למה נאמר איש מפני שהאיש עסק בידו אשה אין עסק בידה לעשות ע"כ, הנה לדברי ברייתא זו נאמר איש למעט אשה בענין הכבוד אמר מעתה שלענין הכבוד נאמר איש אמו וגו', ובאם אינו ענין, וכפי זה ישנה להקדמת אם

שהוא רשע אינו חביב בכבודו כדאמרין (ב"ק צ"ד) גבי הניח להם פרה גזולה חביבין להחזיר משום כבוד אביהם, ופריך בש"ס והלא לאו עושה מעשה עמך ואין חביבין בכבודו, ומשני כשעשה תשובה, אלמא כל שלא עשה תשובה אין חביבין בכבודו עכ"ל, סובר הרב שאין להחזיקו בעשה תשובה אלא כשחזר ונשבע שיעשה דוקא. והוא מאמר הכתוב איש אמו ואביו פרוש איש שמתנהג עם אמו ואביו כמנהג אב ואם וזה תיראו אבל מי שמוזל בכבוד אביו ואמו פטור ממורא. ותבת אמו ואביו חוזרת לאיש המוליד ונמשכת גם כן לתיראו להגיד על מי באה מצות תיראו והבן. וגם לפי מה שכתבתי בחבורי פרי תאר והעמידו דברי רמב"ם שכתב שמן הסתם מחזק בחור בתשובה, והוכחתו מההיא שאמרו בש"ס (קדושין מ"ט) באומר לאשה הרי את מקדשת לי על מנת שאני צדיק גמור וכו' שאנו אומרים עשה תשובה הגם שלא ראינוהו שעשה וכו', ודיחנו ראית הטור שהביא מהניח להם אביהם פרה גזולה, כי שאני ההוא שמעשיו מוכיחים שלא חזר בתשובה שהרי עודנה לפרת חטאתו עומדת חיה אף כי אחרי מותו, אבל כל שאין הוכחה כזו מן הסתם יעמד בחזקת שחור, גם לפי זה יעמדו דברנו בזמן שאנו רואים ודאי שאינו מכבד ואין מקום לחוש לתשובה, וכדומה להניח פרה גזולה, איש כזה פקע כבודו ומוראו מבניו כאשר עשה:

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל בההיא עבדא דההוא גבאי וכו' ושמע ושמתיה משום מפני עזר לא תתן מכשול, והוא מאמר הכתוב כאן תיראו לשון רבים הגם שלא צוה אלא לאחד דכתיב איש אף על פי כן המצוה מסלת על הירא ועל המתירא לכל יגרים למצוה שלא יירא, שלא יסובבחו לכפול:

בבחינת הכבוד, וכל זה לישוב ברייתא דתורת כהנים. אבל לדרשת רבי שדרש שהקדים הכתוב אב לאם בבחינת המורא וכו' עדין קשה. ואולי כיון שאין זה אלא דרך אגדה ואין יוצא מזה דין, הדרשה תדרש, שהרי סוף סוף הקדים הכתוב אם לאב שהיה לו לומר איש יירא אביו ואמו, והגם שהכרח הכתוב לדבר בסדר זה לומר איש למעט אשה מחייב הכבוד ולומר תיראו לרבות בבחינת המורא, אף על פי כן סוף סוף הרי סדר האם קדם לאב והאגדה נתלית בךמו כל שהוא: **עוד** נראה לומר כי התנאים לא נראו להם לומר שלצד שהסמיק הכתוב וכו' המורא לאב יהיה גדול מהאם, מטעם שהכתוב הכרח במעשיו לדבר בסדר זה איש וגו' תיראו כדי שנדרש מעוט ורבותי בנשים, וכיון שכן נאמר בפה מלא שהקודם בפסוק הוא הראשון, ואמר תיראו לבסוף לא להסמיק לה האב כדי שיהיה במעלה יותר מהאם אלא לדרש ממנה רבותי חייב האשה במורא הורים:

עוד נראה לומר טעם שאמר לשון יחיד וגמר אמר לשון רבים, נתכוון לומר כי כשהבן יהיה ירא מאביו גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו, אפיעת אימא למה שקדם בדרךנו במקומות אחרים (והי"ט מ"ג) כי שרשי הקדשה ונגדיהם הנמצאים במוליד יעשו פיוצא בהם בנולדים. ואפיעת אימא מדרך המוסר כשיראה הבן שאביו מוליד בכבוד אביו ופקע כלילת מוראו גם כן ממנו, וכשאדם ירא מאביו וכו' הבן לוקח מוסר, גם ישירשו בנפש הבן בחינת מפעל הטוב, ונמצא מקום ב' מוראים, והוא אומרו איש לשון יחיד תיראו לשון רבים, כי במורא א' יראים ב', וזה אומרים (אבות פ"ד) מצוה גוררת מצוה:

או יאמר על דרך מה שפסק הטור סימן ר"מ וזה לשונו ונראה לי כיון

(ד) אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ
לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לְאַחֲרֵים וְלֹא אַחֲרֵים לָכֶם. וְאִם תֹּאמְרוּ: לֹא תַעֲשׂוּ
לְעֶצְמָכֶם, אֲבָל אַחֲרֵים עוֹשִׂין לָכֶם? ! הֲרִי כָּכָר נֹאמֵר
(שמות כ א): "לֹא יִהְיֶה לָךְ" – לֹא שָׁלָךְ וְלֹא שֶׁל
אַחֲרֵים.

וְאִם תַּעֲשׂוּ אֱלֹהֵיכֶם לְעֶבְדֵּיכֶם (ת"כ). אֱלֹהֵים
לְשׁוֹן 'אֵל' – כִּלְאָה הוּא חֲשׁוּב. וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה.
תַּחֲלָתָן אֱלֹהֵים הֵם, וְאִם אֵתָּה פּוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם סוּפֵךְ
לְעִשׂוֹתָן אֱלֹהוֹת. לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. לֹא תַעֲשׂוּ

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

דְּבַר אֲמַת דַּע כִּי בְּחִינַת אֱלֹהִים אַחֲרֵים
תַּתִּיחַס לָהּ בְּחִינַת אַחֲרֵים, וּכְשֶׁהֲאֵדָם
חוֹשֵׁב בָּהּ הֵם פּוֹנִים אוֹתָם לְצַד פְּנִים,
וְהַמְשַׁכִּיל יֵבִין:

הַאֱלֹהִים. אָמַר לְשׁוֹן רַבִּים, לְצַד
שְׂבָחִינָה הִרַע הִיא בְּחִינַת
הַפְּרוּד וְאִין חֶלֶק בָּהּ שִׁיחִיהָ לְאֶחָד,
וְלִזְוֹהַר שְׂבָחִינָה הַכְּתוּב אֱלֹהִים אַחֲרֵים
יִפְיָרִם בְּכַנּוּי רַבִּים:

וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה וְגו'. וְקָשָׁה וְהִלָּא צִוָּה
בְּדֶרֶךְ כָּלֵל עַל כָּל הָאֱלֹהִים
שֶׁלֹּא לִפְנוֹת לָהֶם, וּמִדָּה צָרָה לְחֹזֵר
וּלְצִוּוֹת עַל זֶה, עוֹד לְמֹה אָמַר לָכֶם.
וְאוֹלֵי שִׁיכּוֹן לְמֹה שֶׁאָמְרוּ ז"ל (תְּקוּנִים
י"ח) כִּי בַעֲשׂוֹת אָדָם מַעֲשֵׂה הַגּוֹן
תִּשְׁרָה עָלָיו שְׂכִינָה, וּבְעוֹבְרוֹ פִּי ה' **הַ**
הַאֲבֵר שָׁבוּ חֲטָא שׁוֹרָה עָלָיו רוּחַ
הַטְּמָאָה, וְהוּא מְסַךְ הַמְּבַדִּיל בֵּינוּ וּבֵין
אֱלֹהֵיו בְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ (יִשְׁעִיָּה נ"ט)
עוֹנִתִיכֶם הָיוּ מְבַדִּילִים וְגו', וְהוּא
מֵאֲמָרוֹ כָּאֵן וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה פְּרוּשׁ אֱלֹהִים
שֶׁהֵם מְסַכִּים מְבַדִּילִים אֶתְכֶם מִמְּקוֹר
הַחַיִּים לֹא תַעֲשׂוּ אוֹתָם לָכֶם, הֵא לְמִדַּת
שְׂהַפּוֹנָה לְעַבּוּדָה וְרָה גוֹרֵם מְסַךְ
הַמְּבַדִּיל בֵּינוּ וּבֵין קוֹנֵה, וְלִזְוֹהַר גָּמַר אָמַר
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא מִמִּי הוּא נִבְדֵּל
מִצַּד הַמְּסַךְ הַלֵּז:

עוֹד יִכּוֹן בְּאוֹמְרוֹ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם כִּי
בְּמֹה שִׁישְׁמַר עֲצָמוֹ מֵאֲסוּר זֶה
שֶׁל עֲבוּדָה וְרָה בְּזֶה ה' אֱלֹהֵי, עַל דֶּרֶךְ
אוֹמְרָם (תְּלִיז ח) כָּל הַכּוֹפֵר בַּעֲבוּדָה וְרָה
כְּמוּדָה בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה. וּבְדֶרֶךְ רָמֹז
יִכּוֹן עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מְנַלָּה כ"ח)
בְּפִסּוּק לִזְלִי פִּנִּי יְהוֹשֻׁפֶט וְגו' מְכַלֵּל
שֶׁאֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּפִנִּי אָדָם רָשָׁע,
וְהוּא אוֹמְרוֹ כָּאֵן וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא
תַעֲשׂוּ לָכֶם פִּי לֹא תַעֲשׂוּ עֲצָמָכֶם
אֱלֹהֵי מִסְכָּה שֶׁאֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל
בְּכֶם: תּוֹרָה ה

לְשׁוֹן רַבִּים וְלֹא לְשׁוֹן יַחֲיד בְּדֶרֶךְ
הַרְגִּיל בְּכָל הַתּוֹרָה. וְרַח"ל אָמְרוּ (שָׁמַר
ס"ט) בָּא לְתֵן שְׂמִירָה אַחַת לְשִׁבְתוֹת
הַרְבֵּה, וְהַפּוֹנֶה בְּזֶה שֶׁאֵם עֲשֵׂה
מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה בְּשִׁבְתוֹת הַרְבֵּה
בְּהַעֲלֵם שְׂבַת אֵינוֹ חֵזֵק אֶלָּא חֲסָא
אַחַת. וְנִרְאֶה עַל דֶּרֶךְ מִדָּה שֶׁאָמְרוּ
בְּסִפְרֵי הַזֶּהר (כ"א ה) כִּי שְׂבַתִּי יִרְמֹז
לְלִילָה וְלִיוֹם, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ דָּא שְׂבַתָּא
וּמַעֲלִי שְׂבַתָּא כִּי לִילָה כִּיּוֹם יִתְקַדֵּשׁ,
וְלִצַּד שְׂבַחִינָה קִדְשַׁת לִילָה אֵינָה שׁוֹה
לְקִדְשַׁת יוֹם כִּי הַלִּילָה הוּא בְּחִינַת אוֹר
הַמְתִּיחַס אֵלָיו כְּלָה וְהוּא בְּחִינַת שְׂמוּר,
וְהַיּוֹם הוּא בְּחִינַת אוֹר עֲלִיוֹן הַמְתִּיחַס
אֵלָיו בְּחִינַת חֵתֵן הַמְשַׁפִּיעַ בְּאוֹר
הַלִּילָה כִּידוּעַ לִיּוֹדְעֵי חוֹן, וְלִזְוֹהַר יִתְיַחַס
אֵלָיו זְכוּר, וְלִזְוֹהַר אָמַר בְּזֶהר (ח"ב פ"ח)
כִּי סְעֻדַּת לִילָה הִיא סְעֻדַּת חֶקֶל תְּפוּחִין
קִדְּשִׁין וְסְעֻדַּת יוֹם הִיא סְעֻדַּת עֲתִיקָא
קִדְּשָׁא אֲבִי הַרְחֵמִים, וְלִזְוֹהַר יִקְרָא קִדּוּשׁ
הַיּוֹם בְּלְשׁוֹן חו"ל (פְּסָחִים ק"ו) קִדּוּשָׁא
רַבָּא. וְשִׁמְעָתִי גַם רֵאִיתִי כְּתוּב (בְּסוֹף
שׁוּעֵי הָאָרֶץ ז"ל) מַעֲשֵׂה שְׂבִימִי רַבִּי ע
עַמֵּד טוֹעָה אֶחָד וְכַתֵּב בְּרָאִיוֹת כִּי יוֹם
שְׂבַת יִקְדִּים בּוֹ הַיּוֹם וְאַחֲרֵי כֵן הַלִּילָה
וְנִתְגַּלָּה הַדְּבָר לְהִרְבֵּעַ עַל יְדֵי גֵס וְסִתֵּר
מוֹעֲצוֹתָיו וְכו', דִּרְשׁוּ מַעַל סִפְרוֹ נִאֲמָרָה
שְׂבַת, וּבְנִגְדֵי דַעַת טוֹעָה זֶה דְּבַר הַכְּתוּב
וְאָמַר אִישׁ אָמֹן וְאָבִיו תִּירָאוּ הַקִּדְּשִׁים
אִם לֹאֵב וְהַשְׁוֶה לְמַצְוָה זוֹ מִצְוַת הַשְׂבַּת
וְאָמַר וְאֵת שְׂבַתִּי שֶׁהֵם לִילָה וְיוֹם
וְכו' לֹאֵר שֶׁגַם בְּהֵם יִקְדִּים בְּחִינַת
הָאֵם שֶׁהִיא לִילָה לְבְּחִינַת הָאֵב שֶׁהוּא
הַיּוֹם, שֶׁסְטֵר הוֹרִים כֵּן סְטֵר שְׂבַתוֹת
מַעֲלִי שְׂבַתָּא וְשְׂבַתָּא לֹא כְּדַעַת
הַטּוֹעִים הַנִּזְכָּרִים: תּוֹרָה ד

(ד) **אֵל תִּפְנֶה.** אוֹמְרוֹ לְשׁוֹן פְּנִיָּה, לְאָסֵר
מִחֲשַׁבֵּת עֲבוּדָה וְרָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה
פּוֹנֶה בְּדַעַתוֹ לְחֻשָּׁב בָּהּ. וְלִזְוֹהַר שְׂבִילָה עַל

וְאֵת שְׂבַתִּי תִשְׁמְרוּ וְגו'. רַח"ל אָמְרוּ
(כ"ב ל"ב) מִנִּין שֶׁאֵם אָמַר לוֹ אָבִיו
חֲלַל שְׂבַת וְכו' שֶׁלֹּא יִשְׁמַע לוֹ דְּכַתִּיב
אִישׁ אָמֹן וְגו' וְאֵת שְׂבַתִּי וְגו' אֲנִי ה'
שֶׁאֵתָּה וְאָבִיךָ חִיבִין בְּכַבּוּדֵי ע"כ. הִנֵּה
לְטַעַם אֵתָּה וְאָבִיךָ וְכו' שֶׁדִּרְשׁוּ מֵאוֹמְרוֹ
אֲנִי ה' מוֹכֵן כִּי כְּמִשְׁפַּט הִנֵּה יִהְיֶה בְּכָל
מִצְוַת הַתּוֹרָה הֵגֵם שְׂאִינָם חֲמוּרִים
כְּשִׁבַת כְּגוֹן הַשְׂבַת אֶבְדָּה וְלְטַמָּא
לְמַתִּים, אִם כֵּן, לְמֹה לֹא הִסְמִיךְ אֶלָּא
מִצְוַת שְׂבַת שֶׁהִיא חֲמוּרָה שֶׁהִנֵּה לוֹ
לְהַסְמִיךְ מִצְוָה אַחֲרַת קִלְה, גַּם בְּזֶה
לֹא הִנֵּה צָרִיךְ לְנִתְיַנֵּת טַעַם אֲנִי ה'
לְהִבִּיא מִמֶּנָּה שְׂאֵר מִצְוַת קִלּוֹת.
וְיִתְבָּאֵר עַל פִּי מִדָּה שְׂבַתִּי רַמְבַּם בְּפֶרֶק
ה' מִהַלְכוֹת מִמְּרִים וְזֶה לְשׁוֹנוֹ הָיוּ אָבִיו
וְאָמֹן רָשָׁעִים גְּמוּרִים וְכו' אֲסוּר לוֹ
לְהַכְתוֹם וְכו' ע"כ. וְדִיּוֹ כֵּן הָאֲחֻרָנִים
כִּי דִּקְא לְהַכְתוֹם אֲסוּר אֲבָל בְּבוֹדָם
וּמוֹרָאָם אֵינוֹ חֵזֵק בּוֹ. וְהַעֲלִיתִי בַּחֲבוּרִי
עַל יוֹדָה דַּעָה בִּישׁוּב דְּבָרֵי רַמְבַּם עִם
מִדָּה שְׂבַתִּי בְּפֶרֶק ז' מִהַלְכוֹת מִמְּרִים
שֶׁחֵזֵק לְכַבְּדָם, כִּי לֹא כְּתֹב כֵּן אֶלָּא
בְּמִי שֶׁעָבַר קֶצֶת עֲבֵרוֹת לְתַאֲבוֹן
בְּאִקְרָא, וְכָאֵן מִדְּבַר בְּמִי שֶׁהִחֲזוּק
בְּרָשָׁע גְּמוּר, וְלִזְוֹהַר דִּקְדֵּק בְּלְשׁוֹנוֹ
רָשָׁעִים גְּמוּרִים וְלֹא הִסְפִּיק לֹאֵר
רָשָׁעִים. וְסוֹבֵר אֲנִי שֶׁרָשָׁעִים גְּמוּרִים
הֵם עוֹבְרִים עַל כָּל הַעֲבֵרוֹת הַבָּאוֹת
לְיָדָם אֵלֹי אֵינוֹ חֵזֵק עַל הַכֵּן לִירָא
מִהֵם וּלְכַבְּדָם. וְהוּא מֵאֲמַר הַכְּתוּב כָּאֵן
אִישׁ אָמֹן וְאָבִיו תִּירָאוּ וְתִנְאִי הוּא
הַדְּבָר וְאֵת שְׂבַתִּי תִשְׁמְרוּ כְּלָכֶם
אֲבוֹת וּבָנִים, וְדוּק מִינָה שֶׁאֵם הָאֲבוֹת
לֹא יִשְׁמְרוּ שְׂבַתוֹת ה' הֲרִי פִקַּע מִצְוַת
מוֹרָאָם כִּי שְׂקוֹל שְׂבַת כְּנִגְדֵי כָּל הַתּוֹרָה
כְּלָה (שְׂמוּר פ"ב י"ב) וְנִקְרָא רָשָׁע גְּמוּר:
עוֹד יִתְפָּרֵשׁ כָּל הַכְּתוּב בְּדֶרֶךְ רָמֹז
בְּהַעֲיֵר עוֹד לְמֹה אָמַר שְׂבַתִּי

(ה) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ: הַבָּאִי תִפְסֹן נִכְסֹת קוֹדֶשׁ אֲנִי לְרִעְוָא לְכוֹן תִּפְסְגָה:

נחת־רוח, שִׁיחָא לְכֶם לְרִצּוֹן, שְׂאם תִּחְשְׁבוּ עָלֶיךָ מִחֲשַׁבַּת פְּסוּל, לֹא יִרְצֶה עֲלֵיכֶם לִפְנֵי. לְרִצְוֹנְכֶם. אפיצִימנט"ו, וְהוּא לִפִּי פְשׁוּטוֹ; וְרַבּוּתִינוּ לְמִדּוֹ (חולין יא) מִכָּאן לְמַתְעַסֵּק בְּקִדְשִׁים - שְׁפָסוּל, שְׁצִירָה שְׂתִיכּוֹן לְשַׁחֵט.

כ"י וְכִי תִזְבְּחוּ וְגו' • לֹא נִאֲמַרְהָ פֶּרֶשֶׁה זֶה אֵלָּא לְלַמֵּד שְׂלֹא תִּהְיֶה זִבְחִיתָן אֵלָּא עַל־מִנְתָּ לְהַאֲכִיל בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן הַזֶּה. שְׂאם לְקַבֵּעַ לָהֶם זֶמֶן אֲכִילָה, הָרִי כָּבֹד נִאֲמַר (לעיל ט חז) : "וְאִם נִדְּרָה אוֹ נִדְּבָה זֶבַח קָרְבָּנוּ וְגו'". לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ • תַּחֲלֵת זִבְחֹתוֹ תִּהְיֶה עַל־מִנְתָּ

(ו) בָּיִם זִבְחֶכֶם יֹאכֵל וּמִמַּחֲרֵת וְהַנּוֹתֵר עֲדֵי־יָוֵם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף: וּבִיּוֹמָא דִּיתְנַסָּה יִתְאַבֵּל וּבִיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּדְרִאשְׁתָּאָר עַד יוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוֹרָא יִתְקַד:

כ"י בָּיִם זִבְחֶכֶם יֹאכֵל • כְּשֶׁתִּזְבַּחְהוּ, תִּשְׁחַטּוּהוּ עַל־מִנְתָּ זֶמֶן זֶה שֶׁקִּבְעָתִי לָכֶם כָּבֹד.

(ז) וְאִם הָאָכַל יֹאכֵל בָּיִם הַשְּׁלִישִׁי פֶּגוּל הוּא לֹא יִרְצֶה: וְאִם אֲתֵאכְלָא יִתְאַבֵּל בִּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה מִרְחַק הוּא לֹא יִהְיֶה לְרִעְוָא:

(שס) : "וְהִנֵּפֶשׁ הָאָכַל מִמֶּנּוּ עֹנָה תִּשָּׂא", מִמֶּנּוּ וְלֹא מִחֲבֵרוֹ, יִצָּא הַנִּשְׁחָט בְּמִחֲשַׁבַּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ. פֶּגוּל • מִתְעַב, כְּמוֹ (ישעיה סה ד) : "וּמִרְקַ פְּגָלִים כְּלִיָּהֶם".

כ"י וְאִם הָאָכַל יֹאכֵל וְגו' • אִם אֵינִי עֹנֵן לְחוּץ לְזִמְנִי, שְׁהָרִי כָּבֹד נִאֲמַר (לעיל ט) "וְאִם הָאָכַל יֹאכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמִי וְגו'", תִּגְהִי עֹנֵן לְחוּץ לְמִקְוָמוֹ. יָכוֹל יִהְיֶה חֲיִבִּים כָּרַת עַל אֲכִילָתוֹ? תִּלְמוּד־לוֹמַר

(ח) וְאֹכְלֵי עֹנֵו יִשָּׂא פִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חֲלָל וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיָּה: חַדְיִכְלָנָה חוֹבָה יִקְבֵּל אֲרִי יֵת קוֹדֶשׁ דִּי־יֵת אַחֵל וְיִשְׁתִּיזִי אֲנָשׁ הֵהִיא מַעֲמָה:

שְׁכָּבֶר מַעֲטוֹ הַפְּתוּב. וְהוּא בְּנוֹתֵר גָּמוּר מְדַבֵּר. וּבְמִסְכַּת 'כְּרִתוֹת' לְמִדּוּהוּ מ'גִּזְרָה שְׁוֹה'.

כ"י וְאֹכְלֵי עֹנֵו יִשָּׂא • בְּנוֹתֵר גָּמוּר הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְאֵינִי עֹנֵשׁ כָּרַת עַל הַנִּשְׁחָט חוּץ לְמִקְוָמוֹ, (זכחים כא)

(ט) וּבִקְצִירְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרִצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ לִקְצֹר וּלְקַט קִצִּירָה לֹא תִלְקַט: טוּבְמַחֲצִדְכוֹן יֵת חֲצָדָא דְּאַרְעָכוֹן לֹא תִשְׁיִי פֶּאֶתָא דְּחִקְלָה לְמַחֲצֹד וּלְקַטָּא דְּחִקְלָה לֹא תִלְקַט:

קִצִּירָה, אַחַת אוֹ שְׁתֵּים, אֲבָל שְׁלֹשׁ אֵינֶן לְקַט. (ת"כ. פאה ח).

כ"י לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ • שְׁנֵינִי פֶּאֶת בְּסוּף שְׂדֵהוּ (ת"כ). וּלְקַט קִצִּירָה • שְׁבָלִים הַנוֹשְׂרִים בְּשַׁעַת

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מה שְׁכָּבֶר נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה זֶה, וְהוּא בְּשַׂר טָמֵא וּמִחֲלָל אֶת אֲשֶׁר כָּבֹד כָּא בְּקֹדֶשׁ מִהֶדֶם וְהַחֲלָכִים, וְזוֹ גַם כֵּן סָבָה לְהַשְׂרָאָת טָמֵאָה גְּדוּלָּה עַל הַבְּשָׂר הַהוּא, כִּי בְּחִינַת הָרַע תִּקְנָה וְתִשָּׂאף לְמִקּוֹם הַסְּבוּר וְסִרּוּף לְקֹדֶשׁ: תוֹרָה ט

(ט) וּבִקְצִירְכֶם וְגו'. טַעַם שֶׁהַתְּחִיל לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן רַבִּים וְגַמַּר אִמֵּר בִּלְשׁוֹן יְחִיד לֹא תִכְלֶה, נִתְּכָן לְשַׁלֵּל דַּעַת טוֹעִים אֲשֶׁר אוֹמְרִים כִּי בְּשִׂאֵין דְּבַר מִסְפִּיק לְעֲנִיִּים אֵין לוֹ לְתוֹן, עַל

ה' בּוֹ מִסְתַּלְקֵת הַקִּדְשָׁה וְשׁוֹרָה עָלֶיךָ טָמֵאָה גְּדוּלָּה אֲשֶׁר בּוֹרְתָה נֶפֶשׁ אוֹכְלָתָהּ, מִה שֶׁאֵין כֵּן בְּטָמֵאָת אֲכִילַת שְׂאֵר אֲסוּרִים כְּגִבּוּלֹת וּטְרֵפוֹת שְׁקָצִים וְכו' שֶׁאֵין כֵּחַ בְּטָמֵאָה הַהִיא לְהַכְרִית הַנֶּפֶשׁ, וּמִתְּסַהֲרֵת בְּמִלְקוֹת. וְאוֹמְרוּ כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה' חֲלַל שֶׁנִּרְאָה שִׁקְפִיד עַל בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ וְלִדְבָרֵינוּ יִקְפִיד עַל נֶפֶשׁ הָאוֹכְלֵת דְּבַר טָמֵאָה, אוֹלִי כִּי לְצַד שְׁעַל יְדֵי אֲכִילַת הַבְּשָׂר הוּא מְשַׁלֵּם מַעֲשֶׂה הַשְּׁלָמִים, לָזֶה בְּשִׂאֲכֻלִּים הַבְּשָׂר יֵשׁ בָּזֶה חֲלוּל הַקֹּדֶשׁ שְׁגוּמַר

(ח) וּנְכַרְתָּה וְגו'. יֵשׁ לָתֵת טַעַם לְמַה יִּהְיֶה גָּמוּר עֹנֵשׁ כֵּהֵן אוֹכֵל קִדְשִׁים חוּץ לְזִמְנָם חִיּוּב כָּרַת יוֹתֵר מֵאוֹכֵל גְּבֻלָּה וּטְרֵפָה וּשְׁקָצִים. דַּע כִּי מִן הַטַּעַם עֲצָמוֹ שְׁאִמְרוּ (ב"מ ק"ד) יִשְׂרָאֵל מִטָּמֵא בְּאִהֵל וְאֵין עֲבוּרִים מִטָּמֵאִין בְּאִהֵל לְצַד שִׁיִּשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת הַקִּדְשָׁה וְלָזֶה כְּשֶׁמִּסְתַּלְקֵת מִמֶּנּוּ הַקִּדְשָׁה כָּל הַקְּלָפוֹת מִתְקַבְּצִים יְחִיד וּבָאִים עָלָיו. וְהוּא הַטַּעַם עֲצָמוֹ בְּמַה שְׁלִפְנֵינוּ, כִּי לְצַד שֶׁהַקִּדְשִׁים שְׁנֵם בְּמַעֲלָה שֶׁאֵין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁעֲבַר זֶמֶן אֲשֶׁר צָנָה

(י) וְכִרְמָךְ לֹא תַעֲזֹל וּפְרִט כִּרְמֶךָ לֹא תִלְקֹט לַעֲנִי
וְלִגְרֵךְ תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ז"ש - לא תעזול - לא תטל עוללות שפּה, והן נפרות.
איזהו עוללת? כל שאין לה לא כתר ולא נטף (פסא)
ו. ופרט כרמך - גרגרי ענבים הנזשרים בשעת

(יא) לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תִכְחֲשׂוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ
בְּעֵמִיתוֹ:

ז"ש - לא תגנבו - אזהרה לגונב מוון, אבל "לא
תגנב" שבשעת הדברות, אזהרה לגונב נפשות;
דבר הלמד מענינו, דבר שחביב עליו מיתת בית-דין.
וְלֹא תִכְחֲשׂוּ - (ב"ק קט) לפי שנאמר (ויקרא ה כב) : "וְכַחֲשׁ-
בִּה", משלם קרן וחמש. למדנו ענש, אזהרה מנין?
תלמוד-לומר: "ולא תכחשו". וְלֹא תִשְׁקְרוּ - לפי

דרך אומרו (מלכים ב' פ"ד מ"ג) מה
אתן זה לפני מאה וגו', לזה צוה ה'
בלשון יחיד לומר שאפלו אחד לבד
עליו חובת פאה, הגם כי פאה של אדם
אחד מועטת היא לכל עניי ישראל,
וכמו כן במצות לקט ופרט ועוללות
אמר לשון יחיד מטעם הנזכר. וטעם
סמיכות מצוה זו לענש כרת, אולי
שרמו שלא יאמר אדם אם הויד
ונתחייב כרת מעתה אין לשמר עצמו
מכל אשר יודמן לפניו במעשה הרע
כי כבר נתחייב כרת, לזה אמר
ובקצרכם את קציר ארצכם פרוש
בשגם עד שנקצר קציר ארצו שהוא
כרת האמור בסמוך לא תכלה פאת
שדה לקצר אותה במעשים רעים
אחרים. והודיע בזה שלא תכרת כל
הנפש אלא הענף שבו רמוז מצוה זו,
ועדין ישנם לראות אחרים דבוקים
בשרשם, כי כל נפש ישראל יש לה
שרשים למעלה כנגד כל מצות
התורה, ואמר ולקט קצירך וגו', פרוש
אפלו בענף החטא עצמו לא יוסיף
לחטא, כי יש לה לדעת מאמר הרב
הארי"ל כי בטבע הקדשה להשאיר
במקום שתהיה בו רשם, ואם כן הגם
שנכרת עדין יש השארות הקציר שם,
והוא שצוה עליו ולקט קצירך לא
תלקט ברב פשעים, כי ה' חפץ

שבאמצעות הלקט ההוא יתעורר
ויושב בתשובה לפני ה' וירחמוהו, כי
הלא תמצא שאמרו ז"ל (יומא פ"ו.)
שאפלו עבר אדם על כריתות ומיתות
בית דין תשובה וכו' מכפרין, וכמאמר
הנביא (הושע י"ד) שובה וגו' עד ה'
אלהיה, ודרשו ז"ל (שם) גדולה תשובה
שמגעת עד פסא הכבוד פרוש שהגם
שנכרת החוט המכפר עד פסא הכבוד
ולא נשאר אלא חלק קטן בקרבו
התשובה מגיעתו עד פסא
הכבוד: תורה י

(יא) לֹא תִגְנְבוּ וגו'. סמוך מצות גנבה
למצות פאת שדה. אולי שנתפון
על דרך מה שאמרו בתורת כהנים (פא)
וזה לשונם כן בג בג אומר לא תגנב
את שלך מהגנב שלא תראה כגונב
ע"כ. וכאן נתפון במה שסמוך לא תגנבו
לפאה, שבא עליה באזהרה לכל יגנב
אותה בחושבו כי שלו הוא לזקנה.
ופרוש ג' לאוין אלו הוא, לא תגנבו
זה הלוקח ממון חברו שלא מידעתו.
לא תכחשו זה הבא לידו ממון חברו
בהתר ומכחיש בשתובעו ממנו. לא
תשקרו זה הבא לידו ממון חברו בעדים
והוא מכחיש, הגם שלא תועיל לו
הכחשתו לענין ממון, הרי זה עובר
משום לא תשקרו:

עוד ירמו שאם אדם עבר על

הראשונה וגנב, הקב"ה יזמין לו
מכירין, על דרך אומרו ז"ל (תניא ט"ז.
במדר פ"ט) העובר עברה בסתר הקב"ה
מכריו עליו ומפרסם רשעתו, ואם כן
אם גנב, ה' יזמין מי שידע בגנבתו,
ומצוה אותו ה' שלא יכחיש, והוא
אומרו לא תכחשו, ומדבר הכתוב
באפן שכול להכחישו כגון שאין כאן
אלא עד אחד, אם הודה מה טוב ואם
הכחיש הוראה, הקב"ה יזמין לו עד
שני שיעיד עליו שאינו יכול להכחיש,
ואם יכחיש שקר בימינו ולא יועילו
שקריו, והוא אומרו לא תשקרו
שמלבד שלא הועילו מעשיו הנה הוא
עובר גם על לאו זה. וטעם אומרו לשון
רבים מה שלא אמר בסדר זה עד עתה,
גם במצות הסמוכות מלאחריו אמר
לשון יחיד דכתיב לא תעשק וגו'.
ונראה שנתפון להזהיר גם בזמן שפיר
אחד פחירו שגנב או פחש וכו' שלא
יאמר אעשה כן גם אני להציל את
שלי, לזה אמר לשון רבים לא תגנבו
פ"י הגם שהוא גנב לא תוסיף אתה
להרשיע כמוהו ותעשו שניכם גנבים.
וכמו כן אם יכחיש חברך לא תוסיף
גם אתה עשות כמוהו ותכחשו שניכם.
וכמו כן אם שקר בך חברך וכו', ואמר
ולא תשבעו גם כן שלא יאמר אם הוא
מפיר שחברו נשבע לו לשקר הריני

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(יב) וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ בִשְׁמִי לִשְׁקֹר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם
אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

הַכְּנֻיִין? תִּלְמֹד-לֹאֲמֹר: "וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְשֵׁמִי לְשָׁקֵר" (שמות כ ז): "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם-ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא". יְכוּל לֹא יִהְיֶה חַיִּב אֲלֵא עַל שֵׁם הַמִּיחָד? מִנִּין לְרִבּוֹת כֹּל

(יג) לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תִלֵּין פְּעֻלָּת
שְׂכִיר אֹתָךְ עַד־בֹּקֶר:

אומר (דברים כד טו): "ולא-תבוא עליו השמש", מְדַבֵּר בְּשָׂכִיר לֵילָה, שֶׁהִשְׁלֵמַת פְּעֻלָּתוֹ מְשִׁיעֵלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר, (ב"מ ק) לְפִיכָךְ זָמַן גְּבוּי שָׂכָרוֹ כֹּל הַיּוֹם; לְפִי שְׁנִתְּנָה תוֹרָה זָמַן לְבַעַל הַבֵּית, עוֹנָה לְבָקֶשׁ מַעוֹת.

(יד) לֹא־תִקְלָל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עֹרֵר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל
וַיֵּרָא אֶת מַאֲלֵהֶךָ אֲנִי יְהוָה:

כח"ט: «לֹא-תִקַּל לֵךְ חֶרֶשׁ • אֵין לִי אֶלָּא חֶרֶשׁ, מִיָּיִן לְרִבּוֹת כֹּל אָדָם? תִּלְמוּד-לֹמַר (שמות כב כז): "כַּעֲמֹךָ לֹא תֵאָדָר". אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר "חֶרֶשׁ"? מַה חֶרֶשׁ מִיָּחֵד, שֶׁהוּא בַּחַיִּים, אִף כֹּל שֶׁהוּא בַּחַיִּים. יֵצֵא הַמַּת, שְׂאִינוּ

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לְשָׁכִיר שֶׁהוּא רוּחַ ה' אֲשֶׁר נָתַן בְּאָדָם
בְּשָׁכִיר כְּתוּשָׁב, וּשְׁכָרוֹ הוּא עֲשׂוֹת
מִצְוֹת ה':

עור יִרְמֹז עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרֵם וְ"ל כִּי בְּנֵי תוֹרָה אֵין לָהֶם פְּרָקְסָתָם בְּעוֹלָם הַיָּהּ וּבְאוֹמְרֵם (לְקוּט מִשְׁלֵי רַמְזו תַּחֲלִילֵי) שְׂאֻמְרָה תוֹרָה מִפְּנֵי מָה בְּנֵי יַעֲקֹב, וְהַטַּעַם הוּא שְׂמַעֲתִי טַעַם נִכּוֹן מִשֵּׁם הָאֲרִי וְ"ל כִּי אֵין הָעוֹלָם כּוֹל לְסַבֵּל רַב הַטּוֹבָה אֲשֶׁר תִּנָּתֵן בְּשִׁבִּיל הַצִּדִּיקִים לָזֶה אֵינוֹ מִשְׁפִּיעַ אֶלָּא לְבִינוּנִים וְדֶרֶךְ שֵׁם יְהוָה נִזְוָנִים בְּנֵי תוֹרָה, הָא לְמַתְּ שְׂאֵין הָעִשְׂשִׁירִים אֶלָּא מְרֹב אֲשֶׁר הוֹכֵן לְהַסְתַּפְּקוֹת הַצֶּרֶךְ לְצִדִּיקִים, וְצִנָּה ה' לְבַל יַעֲשֶׂק אָדָם אֶת רְעוֹ שְׂהוּא הַצִּדִּיק דְּכֹתִיב (תַּהֲלִים קכב) לְמַעַן אַחִי וְרַעִי, וְלֹא יִתֵּן לוֹ אֶת חֲקוֹ, וְזֶה עֲשֶׂק מִפְּרִסָּה:

עוד ירמז שלא יעשק תבת את שאצל רעהו שהוא הקב"ה, כמו שד"ר רבי עקיבא (פסחים כ"ב) את ה' אלהיה תירא לרבות תלמידי חכמים. והכונה

יִמְחַל לוֹ וְלֹא יַחְפֹּץ לְהִעָנִישׁוֹ, וְלִצַּד שְׂאִין בְּאַזְהָרָה זֹו אֵלֹא מִשּׁוֹם דְּבָרִים שְׂבִין אָדָם לְחַבְרוֹ, כְּשֶׁהוּא מוֹחֵל אֵין עֵז, לִזֶּה אָמַר לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רַעֲיָה:

וַיִּבְרָךְ רְמוּ יִרְמֹז עַל מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ חֲזו"ל
(פְּרָכּוֹת ל"ה) בַּפְּסוּק גּוֹל אָבִיו
וְאִמּוֹ יוֹג' זֶה הַזְהֵנָה מִהָעוֹלָם בְּלֹא
בְּרָכָה ע"כ, וְהוּא מְאֵמֵר ה' כָּאֵן לֹא
תַעֲשֶׂק אֶת רֵעֶךָ זֶה הַקִּב"ה דּוֹחֵיב (מִשְׁלֵל
כ"ז) רֵעֶךָ וְרַע אָבִיךָ שֶׁלֹּא יִגּוֹל בְּרָכוֹת
שֶׁהוּא חֲזו"ב לְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁזָּהֵנָה בְּעוֹלָם
הַזֶּה, וְאֹמְרֵהוּ וְלֹא תִגּוֹל רְמוּ שְׂגֵם בְּעֶשֶׂק
זֶה יֵשׁ גְּזוּלָה לְאַחֲרִים, שֶׁהוּא מַה שֶּׁרְמוּ
בַּפְּסוּק גּוֹל אָבִיו וְאִמּוֹ וְדָרְשׁוּ רז"ל
(שֵׁשׁ) אָבִיו זֶה הַקִּב"ה אִמּוֹ זֹו בְּנִסָּת
יִשְׂרָאֵל, כִּי בִשְׁהָאֵדָם מִמַּעִיט בְּמִצְוָה
הַצִּרִּיף עֲשׂוֹת גּוֹרֵם רָעָה גַם לְכָל־לֹוֹת
יִשְׂרָאֵל. וְאָמֵר לֹא תִלִּין שְׁצִרִּיף לַתַּת
חֶק יוֹם בְּיוֹמוֹ, עַל דָּרָךְ אֹמְרָם ו"ל וַיִּסַּד
(כ"ח) שֶׁהָיוּ לוֹוִים בְּיוֹם וּפּוֹרְעִים בְּלִילָה,
וְהוּא מַה שֶּׁרְמוּ כָּאֵן לֹא תִלִּין פְּעֵלַת
שְׁכִיר אַתָּה פְּרוֹשׁ תַּבַּת אַתָּה חֲזוֹרַת

נִשְׁבַּע לְהַצִּיל קְמוּנֵי מִמּוֹנִי, וְנִשְׁבַּע
לְאַנְסִים, שֶׁהָרִי אֶתָּה מִחֻלָּל שֵׁם רַבִּי,
וְלָזֶה גָּמַר אָמַר לָשׁוֹן יְחִיד, לִזְמַר
שֶׁמִּדְּבַר עִם מִי שֶׁמִּצִּיל קְמוּנִי עֲצֻמוֹ
בְּשִׁבְעָה, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר הַנִּשְׁבַּע
רֵאשׁוֹן הָרִמּוֹ בְּכֻלָּל לֹא תִשְׁבַּע. עוֹד
יִכְוֹן בְּאוֹמְרוֹ לֹא תִשְׁבַּעוּ לְהַהִיר גַּם
לְמִשְׁבַּע אִם יוֹדַע שֶׁחִבְרוּ נִשְׁבַּע לְשֹׁקֵר
שֶׁלֹּא יִשְׁבִּיעֵהוּ, וְאִינוּ בְּחֻלָּל אֶלָּא
הַנִּשְׁבַּע לָזֶה אָמַר וְחֻלָּלָה לָשׁוֹן
יְחִיד: תורה יב

(יג) **לֹא תַעֲשֶׂק וְגו'.** הַפְּנִיָּה, הַלְהוּת שְׁעָזָה ה' עַל נוֹטֵל מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בִּידֵיעָתוֹ, אֶל יֹאמַר אָדָם שֶׁלֹּא הִקְפִּיד אֲלֵא בְּדֶרֶךְ גְּנֵבָה אֲבָל גִּזְלָה וְעֵשֶׂק אֲשֶׁר יֵדַע הָאָדָם בָּהֶם אֵין אִוְהֶרָה לָזֶה חֹזֵר לַצִּוּוֹת בָּם עַל נוֹטֵל מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בִּידֵיעָתוֹ בְּאִנָּס, וְלֹא גִזְלוֹת מִמּוֹן בְּהִחָלֵט לְבַד אֲלֵא אִפְלוּ עֲקֵבַת מִמּוֹן שֶׁכִּיר אֲסוּר. וְשׁוּעַם אוֹמְרוֹ רַעֲךָ, נִתְּכֹן לִשְׁלַל טַעֲנַת הַיְהוּתוֹ רַעוּ בְּהִמָּצְעוֹת זֶה יִתֵּן יָד בְּמִמּוֹנוֹ וְיֹאמַר בָּרַע בָּאֵחַ לוֹ בִּינוּ לְבִין עֲצֻמוֹ

מחשבותיך. וכן כל דבר המסור ללב של אדם העושהו ואין שאר הבריות מפירות בו, נאמר בו: "ונראת מאלהיך".

אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמיט ולומר: לטובה נתכונתי, לפיכך נאמר בו: "ונראת מאלהיך", המפיר

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כו, עמוד 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טובת המתענין בלבד

שהי'עני פונתו לגרום נזק לחברו, "שיקפחוהו לסטים" או "שישתרב", והאיסור לגרום נזק לחברו, אנו כבר יודעים מאיסורים אחרים, כמו איסור עשיית בור וכיוצא בזה. מה-שאינן הדוגמא ד"מכור שדה וקח לך חמור" אינה דוקא להזיק את חברו, שהרי יכול להיות שחברו צריך חמור יותר ממה שצריך שדה, ואם כן אין הדבר מוכרח שעצה זו היא בשביל להזיק את חברו. וזהו מה שמוסיף האיסור "לפני עור לא תתן מכשול" שאפילו אם לא יזיק את חברו על-ידי עצתו, אסור למעץ לערב בזה שיקולים פרטיים, וכונתו צריכה להיות אף ורק לתת "עצה שהונגת לו", לטובת חברו בלבד.

ולפני עור לא תתן מכשול

לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הונגת לו, אל תאמר מכור שדה וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו (יט, יד. ובמירוש רש"י)

ב'תורת כהנים' על הפסוק, הובאו עוד דוגמאות ל"עצה שאינה הונגת לו", כמו "אל תאמר לו צא בהשקמה כדי שיקפחוהו לסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב (שיפכהו שרב ושמש. (קרבן אהרן ל'תורת כהנים' שס)).". ויש לעין מדוע לא הביא רש"י דוגמאות אלו, והביא רק את הדוגמא ד"מכור שדה וקח לך חמור".

ויש לומר בפשטות:

הדוגמאות ד"צא בהשקמה" או "צא בצהרים" הם למקרים

♦ יום חמישי י' אייר ♦

טו לא תעשו עול במשפט לא-תשא פני-דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך:

(טו) לא-תעשו עול במשפט לא-תשא פני-דל ולא

תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך:

והעשיר חביב לפרנסו, אפילו בדין ונמצא מתפרנס בנקייתו. ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר: עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, היאך אבישנו ואראה בבשתו? ענש יש בדבר! לכה נאמר: "ולא תהדר פני גדול". בצדק תשפט עמיתך. כמשמעו. דבר אחר: הוי דן את חברך לכף זכות (סנהדרין לב).

ה"ל לא-תעשו עול במשפט. מלמד שהדין המקלקל את הדין קרוי עול, שנאוי ומשקץ, חרם ותועבה, שהעול קרוי תועבה, שנאמר (דברים כה טז): "כי תועבת ה' וגו' כל עשה עול". והתועבה קרויה שקץ וחרם, שנאמר (שם י כו) "ולא-תביא תועבה אל-ביתך והיית חרם במהו. שקץ תשקצנו וגו'". לא-תשא פני-דל. (ח"ט) שלא תאמר: עני הוא זה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מה שנתחייב במשפט, אלא אין לדין אלא מה שעיניו רואות: עור ירצה באומרו במשפט בה"א [בבב"ת] הדיעה. על דרך אומרים ו"ל (בבב"ת ט"ז) כי בראש השנה קוצב הקדוש ברוך הוא לכל איש ואיש הצריך לו על משפט צדק, ולזה אם יחייבו הנזכאי ויזכו החייב הנה הוא יוצא עול במשפט עליון שזה יצא וזכאי במשפט עליון בסך קצוב ובשמוחסרו אם כן נעשה העול במשפט שלא נטל זה מה שחייב בבית דין של מעלה, וכן להפך: תורה טז

ולזה סמך מצוה זו לאזהרת לפני עור וגו' כי זה מכשיל הדין לשפט משפט מעול: עור ירצה לומר שהגם שהמשפט זכרו, לא יסמך לעשות עול כשיכיר בעצמו כי עול בימינו, ולזה אמר בלשון רבים כי ידבר לבעלי דינים, ובסמוך שפונתו לצוות לשפט אמר לשון יחיד לא תשא ולא תהדר וגומר: עור יכנו באומרו לא תעשו עול אזהרה לדין, שהגם שהמשפט יגיד לחייב את זה ולזכות את זה אם בעיניו נראה כי הוא עול לא יעשו עול זה בשביל

בזה לירא מהחכמים הדינים בארץ, וכיון שכן הרי יש אלהים שופטים בארץ אשר ירא מהם לקים דבר משפט, ובזה לא יגול כי השופט יוציא גזלה ממנו: תורה יד

(טו) לא תעשו עול במשפט. אזהרה זו באה לבעלי דינים שלא יערימו לזכות כפי הדין, והוא עול ולזה אמר בלשון רבים לא תעשו וגו', וישעור אומרו עול במשפט הוא על זה הדרך, במשפט אשר ישפטו הדינים שלא יסובכו שיהיה בו עול, כי הדין שופט על פי הטענות אשר יסדרו לפניו,

(מז) לֹא־תִלָּךְ רְכִיל בְּעַמּוּךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעַךְ
אֲנִי יְהוָה:

(תהילים טו א): "לֹא רָגַל עַל־לִשְׁנוֹ", וְכֵן רֹכֵל, הַסּוֹחֵר וּמְרַגֵּל אַחֵר כָּל סוֹחֵרָה, וְכֵן הַמּוֹכֵר בְּשָׂמִים לְהַתְקַשֵּׁט בָּהֶם הַנָּשִׁים, עַל־שֵׁם שְׂמִיחָה תְּמִיד בְּעִירוֹת, נִקְרָא 'רֹכֵל' לְשׁוֹן רֹגֵל. וְתַרְגּוּמוֹ: "לֹא תִיכּוֹל קוֹרְצִין", כְּמוֹ (דניאל ג ח): "וַיִּכְלּוּ קֹרְצִיהוֹן דִּי יְהוּדֵי־אֵי"; "אֲכַל בַּהּ קֶרֶסָא בִּי מִלְכָּא". נִרְאֶה בְּעֵינֵי, שֶׁהִיא מְשַׁפֵּט לְאָכַל בְּבֵית הַמֶּקְבֵּל דְּבָרֵיהֶם שׁוֹם הַלְעָטָה, וְהוּא גָּמַר חֲזוּק, שֶׁדְּבָרָיו מְקִימִים וּמַעֲמִידִם עַל הָאֱמֶת, וְאוֹתָהּ הַלְעָטָה נִקְרָאת: "אֲכִילַת קוֹרְצִין", לְשׁוֹן "קֶרֶס בְּעֵינָיו" (משלי ו יא), שֶׁכֵּן דָּרָךְ כָּל הוֹלְכֵי רְכִיל לְקֶרֶס בְּעֵינֵיהֶם וְלִרְמֹז דְּבָרֵי רְכִילוֹתָן, שֶׁלֹּא יִבְנִי שְׁאָר הַשּׁוֹמְעִים. לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעַךְ • לְרֹאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְאֵתָּה יְכוֹל לְהַצִּילוֹ (ת"כ), כְּגוֹן: טוֹבֵעַ בְּנֶהֱרָה, וְחִיָּה אוֹ לִסְטִים בְּאִים עָלָיו. אֲנִי ה' • נִאֲמָן לְשֵׁלֶם שָׂכָר, וְנִאֲמָן לְהַפְרַע.

כֵּן לֹא־תִלָּךְ רְכִיל • אֲנִי אוֹמֵר עַל־שֵׁם שְׂפָל מַשְׁלָחִי מְדֻנִּים וּמִסְפָּרֵי לְשׁוֹן הָרַע, הוֹלְכִים בְּכַתִּי רַעִיָּהֶם לְרַגֵּל מֵה יָרְאוּ רַע, אוֹ מֵה יִשְׁמְעוּ רַע לְסַפֵּר בְּשׁוֹק, נִקְרָאִים 'הוֹלְכֵי רְכִיל', הוֹלְכֵי רְגִילָה, אֲשֶׁר־יִמְנֹ"ט בְּלַע"ז. וְרִאשִׁית לְדְבָרֵי, שֶׁלֹּא מַצִּינוּ 'רְכִילוֹת' שְׂאֵין כְּתוּב בְּלִשׁוֹן 'הַלִּיכָה': "לֹא תִלָּךְ רְכִיל", "הַלִּכֵּי רְכִיל נִחֲשֶׁת וּבִרְגֵל" (ירמיהו כ ח); וְשֶׁאֵר לְשׁוֹן־הָרַע אֵין כְּתוּב בּוֹ הַלִּיכָה, (תהילים קא ה) "מְלִשְׁנִי בִסְתֵר רַעֲהוּ", (שם קב ג): "לְשׁוֹן רְמִיָּה", (שם יב ד): "לְשׁוֹן מַדְבַּרְת גְּדִלוֹת". לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהַלְשׁוֹן הוֹלֵךְ וּמְרַגֵּל, שֶׁהַכֹּ"ף נִחְלָפֶת בְּגִמַּ"ל, שְׂפָל הָאוֹתִיּוֹת שְׂמוֹצָאֵיהֶם מִמָּקוֹם אֶחָד מִתְחַלְפוֹת זֶה בָּזֶה; בִּי"ת בְּפִ"א, וְגִמַּ"ל בְּכ"ף, וְקו"ף בְּכ"ף, וְנו"ן בְּלמ"ד, וְזו"ן בְּצד"ל. וְכֵן (שמואל ב יט כח): "וַיִּרְגֵל בְּעִבְדֶּךָ", רַגֵּל בְּמִרְמָה לֵאמֹר עָלֵי רַעָה, וְכֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק לב, עמוד 120 – מותוך 'לקראת שבת')

לא תעמוד על דם רעך – גדר חיובי

כַּנְ"ל), אֵלָּא מְדַבֵּר כָּאֵן בְּמַצֵּב מִיּוֹחַד הַנּוֹתֵן מָקוֹם לוֹמַר שְׂמִיתָר לְאֶדָם לַעֲמֹד וּלְהַתְעַכֵּב מִלְּהַצִּיל, וְעַל־זֶה בָּא צוּי הַכְּתוּב "לֹא תַעֲמֹד וגו'". וְהֵינּוּ כְּשֶׁחִבְרוּ נִמְצָא בְּמַצֵּב שֶׁל סִפְנָה כְּזוֹ שֶׁהִצֵּלְתוּ כְּרוּכָה בְּסִפְּךָ סִפְנָה לַחֲיוּי שֶׁל הַמַּצִּיל, הֵיךְ מָקוֹם לוֹמַר שְׂבִמְקָרָה כְּזֶה יְכוֹל לְהַתְעַכֵּב וְלַעֲמֹד מִלְּהַצִּיל, וְעַל־זֶה בָּא הַכְּתוּב וּמִזְהִיר "לֹא תַעֲמֹד וגו'" שֶׁאֲסוּר לַעֲמֹד אֵלָּא יֵשׁ לְהַצִּיל הַחֲבֵר, אֵלָּא־אִם־כֵּן יֵשׁ סִפְּךָ בְּ"אֵתָּה יְכוֹל לְהַצִּילוֹ", הֵינּוּ אִם פְּעוּלַת הַהִצָּלָה יְכוֹלָה לְגָרוֹם סִפְנָה לַמַּצִּיל בְּאֶפֶן שֶׁהִיא מְטִילָה סִפְּךָ בְּאֶפְשָׁרוֹת הַהִצָּלָה, שְׂאֵז אֵין בְּזֶה חִיּוּב. וְזֶה דִּיּוֹק לְשׁוֹן רַש"י "וְאֵתָּה יְכוֹל לְהַצִּילוֹ".

לא תעמוד על דם רעך

לְרֹאוֹת בְּמִיתָתוֹ, וְאֵתָּה יְכוֹל לְהַצִּילוֹ (יט, טז, ובפירוש רש"י) וְצִרִיף לְהִבִּי, הֵרִי פִּנְתָּה הַכְּתוּב הִיא לְחִיב אֵת הָאֶדָם לַעֲשׂוֹת כָּל מֵה שֶׁבִּיכְלָתוֹ לְהַצֵּלַת חֲבֵרוֹ – וּמִדּוּעַ זֶה נִאֲמַר בְּלִשׁוֹן שְׂלִיָּה, וְלֹא בְּלִשׁוֹן חִיּוּב – לְהַצִּיל הַחֲבֵר, עַל־דָּרָךְ שְׂמַצִּינוּ בְּמַצּוֹת הַצֵּלַת מָמוֹן חֲבִירוֹ, "עֲזוּב תַּעֲזוּב עַמּוֹ" "הַשֵּׁב תִּשְׁבִּינוּ לוֹ" וְכו'?

וַיִּבֶן בְּהַקְדִּים הַקּוֹשִׁיָּא, דְּלִכְאוּרָה דִּין זֶה נִלְמַד בְּקַל־וְחִמּוֹר מִהַחִיּוּב דְּהַצֵּלַת מָמוֹן חֲבִירוֹ, וּמִפְּנֵי מֵה הַצִּרִף לְהַכְתֵּב הַצּוּי דְּ"לֹא תַעֲמֹד וגו'?" וַיֵּשׁ לוֹמַר דְּזוּהִי פִּנְתָּה רַש"י בְּפִירוּשׁוֹ "לְרֹאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְכו'", כְּלוֹמַר אֵין פִּנְתָּה הַכְּתוּב לְחַדֵּשׁ אֵת עֲצֵם חִיּוּב הַצֵּלַת חֲבִירוֹ מִסִּפְּנֵת מָנוֹת (הַנִּלְמַד מִקַּל־וְחִמּוֹר

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לֹא תַעֲמֹד וגו'. לְצַד שְׂצוּהָ עַל הַרְכִּילוֹת הַתִּנְהָ בּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲמֹד עַל דָּם רַעַךְ, שֶׁאִם רָאָה כַּת אַחַת שְׂרוֹצִין לְרַצַּח חֵיב לְהוֹדִיעוֹ לְכַעַל דְּבָרֵי כְּדֵי שִׁיבִיל נִפְשׁוֹ, וְלֹא יֵאמַר הֲרִי זֶה רְכִילוֹת, הֵא לְמִדַּת שֶׁאִם לֹא גָלָה אֵין חֲבֵרוֹ וְהִרְגוּהוּ בְּשֵׁל אוֹהֶרֶת לֹא תַעֲמֹד וגו'. וְצָא וְלִמַּד מִמַּעֲשֵׂה גְדִלְיָה בֶן אֲחִיזָּקָם (ירמיהו מ) שֶׁגָּלוּ לוֹ וְכִשְׁלֹא חָשׂ הֵיךְ מֵה שֶׁהִיָּה תוֹרָה יִז

הַאֲמַצְעִים. וְלָדָרָךְ זֶה יִדִּיק אוֹמְרוֹ בְּעַמּוּךְ, פְּרוֹשׁ בְּאֲמַצְעוֹת עַמּוּךְ אֵתָּה מוֹלִיךְ רְכִיל שְׂאוֹמְרִים הַדְּבָרִים בְּפִנְיָהֶם וּמִתְגַּלְגָּלִים מִזֶּה לָזֶה וְנִשְׁמָעִים הַדְּבָרִים, וְאָמַר אֲנִי ה' פְּרוֹשׁ אֲנִי בּוֹחֵן הַדְּבָרִים מִמִּי יֵצֵאוּ תְּחִלָּה וּפּוֹרֵעַ: עוֹד יִרְצֶה שֶׁלֹּא יִחְזוּק בִּידֵי מְדַבְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע שֶׁבְּזֶה הוּא סוֹכֵב שִׁיּוּלִיכוֹ הַרְכִּיל, וּמַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלּוֹ הוּא הוֹלִיךְ רְכִילוֹת לָזֶה, לְהִיּוֹת סִבָּה:

(מז) לֹא תִלָּךְ רְכִיל וגו'. קְדַמּוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל בְּסִפְּר הַזֵּהֶר הַקָּדוֹשׁ וְדִקְדִּיקוּ כְּפָל הַדְּבָרִים, תִּלָּךְ, רְכִיל, כִּי אַחַת הֵנָּה, וְאָמְרוּ דָּרָךְ סוֹד יֵעֵן שֵׁם דְּבָרֵיהֶם בְּאֶדְרָא (פְּרִשְׁתָּה נִשְׂא כ"ח). וְלִפִּי פֶשֶׁט הַכְּתוּב נִרְאֶה שֶׁיִּכְנוֹן לוֹמַר שֶׁלֹּא יִגְרַם הוּא הַרְכִּילוֹת הַנַּעֲשֶׂה מִהוּלַּת עַל יָדוֹ, הֵא בִּיצַד שֶׁלֹּא יִגְלֶה דְּבָרִים אֶפְלוֹ לְמִי שְׂאֵין בָּהֶם רְכִילוֹת בְּמָקוֹם שִׁישׁ לְחַוֵּשׁ שֶׁהַשּׁוֹמְעִים יוֹלִיכוּ הַדְּבָרִים וְנִמְצָא הוּא הוֹלִיךְ רְכִילוֹת זֶה שֶׁרְכָלוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חל"ב ע' 125)

טביעה רוחנית. יש לדעת, איפוא, שעל כל אהד ואחת חלה החובה לעסוק בהצלתם של יהודים אלו - שכן עצם העבדה שנוצמנו לו לראות ולדעת שישנם יהודים הנמצאים בסכנה שפזו, מוכיחה שנתנו לו הכחות הדרושים להצילם!

לא תעמוד על דם רעך (יט, טז) **לראות במיתתו ואמה יכול להצילו** (רש"י) עצם העבדה שנוצמנו לה "לראות במיתתו" של אדם - מוכיחה ש"אתה יכול להצילו", ורק לשם כך זמן לה הקב"ה לראות זאת. ומכאן יש ללמד הוראה לדורנו: בדורנו נמצאים רבים מבני ישראל בסכנת

(י) **לא־תשנא את־אחיו בלבבך הוכח תוכיח** **את־עמיתך ולא־תשא עליו חטא:**
יו לא תשני ית אחיו בלבבך אוֹכחא תוכח ית חברך ולא תקבל על די לה חובא:

כ"י - ולא־תשא עליו חטא • לא תלבין את פניו ברבים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק א, עמוד 431)

החלק הרביעי. ב'חושן משפט' עצמו יש יותר מארבע מאות סימנים, ופרטי הדינים האמורים מופיעים בסימנים האחרונים שבו. כשילמדו ויקיימו את כל דיני השולחן ערוך, מתחילת 'אורח חיים' עד לסימנים אלו, אז יהיה מקום לעסוק גם בדינים אלו...

כ"ק אדמו"ר הרי"צ נהג לקרב כל אדם, אפילו יהודי כזה שעליו נפסק ב'שולחן ערוך' שלגביו לא חל הדין של "לא תעמוד על דם רעך".
וטעמו ונימוקו עמו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"ו אייר)

... רק מי שמקיים פראוי "לא תשנא" - יכול לקיים פנדרש "הוכח תוכיח".

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

אחיו חוזרת על הבורא ברוך הוא שנקרא אח ל'ישראל' (מדרש שוחר טוב כ"א) כביכול. ואמרו הוכח תוכיח מדבר בנושא אחר שהם המון העם, ולזה אמר את עמיתך, ולא אמר הוכח תוכיחנו, וחוזר לאחיו ש'אמר בתחלה אלא לומר שאינו מדבר במה שהתחיל לדבר בו שהוא תלמיד חכם אלא בהמון העם שמצוה לשנאתו, מצוה ה' שיוכיחנו על פניו למה תעשה בה, בפנימיות לשון בחבה וברכות לשון. ואמרו ולא תשא עליו חטא, פרוש שלא ימנע ממנו התוכחות שבוה ישאר במשא חטאו ולא ישוב אל ה', הא למדת שאם לא הוכיחו בשל מצות עשה דהוכח ולא תעשה של לא תשא: **עוד** ירצה על דרך אומרים ז"ל (פסחים ק"ה) ק"ה האי צורבא מרבנן דסנו ליה בני מאתיה משום דמוכח להו במלי דשמאי. ומעתה יאמר החכם למה לי קנאה למה לי שנאה ותחרות עם ורע ישראל, ואחדל מהוכיח ואהיה אהוב ונחמד לכל, לזה נתחכם ה' וקדם שצוהו להוכיח צוה לבני ישראל שלא ישנאוהו. ואחר כך צוהו להוכיח, שהרי ישראל (מתירס) [מזדירים] מה

הנרגשת בערך אח, וישעור זה ככל שירחיקוהו מלבו קצת הנה הוא יורד ממדרגת אח, והרי הוא עובר משום לא תשנא:

עוד ירצה בהעיר למה באזהרת לא תשנא דקדק לומר את אחיו ובאזהרת הוכח תוכיח אמר את עמיתך שנקרא שמדבר ב'בו' נושאים:

אבן יתבאר על דרך אומרים ז"ל (תקנים ה, תרבי"ד סוף פ"א) אם ראית תלמיד חכם שעבר עברה ביום אל תהרהר אחריו בלילה כי ודאי עשה תשובה, גם מצינו שאמרו ז"ל (פסחים ק"ה) בפסוק כי תראה חמור שנאף וגו' (שמות כ"ג ה), שהפתיב מדבר במי שראה בחברו דבר מגנה שמצוה לשנאתו. וכאן צוה הכתוב שאם ראה דבר מגנה בתלמיד חכם אינו נכלל בגדר אותם שצוה ה' לשנאתם אלא צריך להחזיקו כי ודאי עשה תשובה, והוא אומר לא תשנא את אחיו שהוא תלמיד חכם המתכנה בשם אב דכתיב (תהלים כ"ב ח) למען אחי ורעי, או על דרך אומרים (קדושין כ"ז ע"א) את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, כמו כן כאן את אחיו, פרש המתרבה מאת אחיו, ותבת

(י) **לא תשנא את אחיו וגו'**, פרוש אם נסבב מאחיו דבר הגורם לשנאתו לא תשנאהו בלבבך, אלא בפיו דבר אליו תוכחות על אשר ככה סבב, והוא אומר הוכח וגו'. ואמרו ולא תשא עליו חטא, פרוש לא תחליט בדעתך שמה שנסבב מאחיו, ברשע עשאו ועודנו עומד בחטאו עמוס על שכמו אלא תהיה דן אותו לכף זכות, ותוכיחנו ועל ידי התוכחה יהיה אהד מב' דברים, או יתן אמת לא להעשה ואין חטא, או יתחרט על הנעשה וישוב לכל עשות כדבר הזה, והרי הוא ברע כאח לה: **עוד** נראה לפרש בהעיר עוד בשעור הנדבר שהיה צריך לומר לא תשנא בלבבך את אחיו, שיגמר מקום השנאה שהתחיל לדבר בה ואחר כך יזכר את מי ישנא. אכן יכונן להודיע שעור השנאה אשר ה' מצוה עליה, שלא יאמר אדם שאינו קרוי שנאה אלא שנאה גמורה לבקש רעתו ולהפץ בכליו, אבל הרחקה בלב אינה קרויה שנאה, לזה נתחכם הכתוב לסמך לא תשנא עם תבת אחיו לומר כי השערת השנאה אשר יצוה ה' עליה היא

(יח) לֹא־תִקֵּם וְלֹא־תִטּוֹר אֶת־בְּנֵי עַמּוֹךְ וְאַהֲבַת לְרַעֲךָ יח לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטּוֹר דְּבָכּוּ לְבָנֵי עַמּוֹךְ וְיִתְרַחֵם לְחִבְרְךָ כְּנֹתֶךָ אָנָּה יי: כְּמוֹךְ אֲנִי יְהוָה:

מִגִּלְךָ! אָמַר לוֹ: הָא לָךְ, וְאִינִי כְּמוֹתְךָ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתִּנִּי – זוּ הִיא נְטִירָה, שְׁנוּטֵר הָאִיכָּה בְּלִבּוֹ, אַף־עַל־פִּי שְׁאִינוּ נֹקֵם. וְאַהֲבַת לְרַעֲךָ כְּמוֹךְ • (יח) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: זֶה כָּלֵל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה.

רש"י • לֹא־תִקֵּם • (יח) אָמַר לוֹ: הִשְׁאַלְנִי מִגִּלְךָ! אָמַר לוֹ: לֹא. לְמַחֵר אָמַר לוֹ: הִשְׁאַלְנִי קִרְדְּמָךְ! אָמַר לוֹ: אִינִי מִשְׁאִילָךְ, כְּדָרְךָ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתִּנִּי – זוּ הִיא נְקִימָה. וְאִיזוּ הִיא נְטִירָה? אָמַר לוֹ: הִשְׁאַלְנִי קִרְדְּמָךְ! אָמַר לוֹ: לֹא. לְמַחֵר אָמַר לוֹ: הִשְׁאַלְנִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק יז, עמוד 215 ואילך – מות'ך' ל'קראת שבת')

מצות אהבת ישראל בדרך הפשט

הציווי לָאָהֵב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּגֹפּוֹ, וְדַאי יָקִים אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה? וְהוּא שֶׁמֶפֶרשׁ רש"י "זֶה כָּלֵל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה", שֶׁבְּזֶה מִתְרַץ ב' קִשְׁיוֹת אֵלּוּ ב'חֲדָא מִחֲתָא'. שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט אֵין מִצְוֹת "וְאַהֲבַת" מִצְוָה בְּפִי־עַצְמָהּ, אֲלָא הַכָּלֵל שֶׁל הַמִּצְוֹת שֶׁבִּין אֲדָם לְחִבְרוֹ. וְאִם כֵּן: א. כָּבֵר מְצִינוּ בְּכִמְה מְקוֹמוֹת שֶׁהַתּוֹרָה מְפַרֶשֶׁת הֵן אֶת הַכָּלֵל וְהֵן אֶת הַפֶּרֶטִים שֶׁנִּזְכָּרִים מִהַכָּלֵל, וּמִתּוֹרַצָּת קִשְׁיָא הַשְּׁנִיָּה. ב. מִכֵּיּוֹן שֶׁמִּצְוֹת "וְאַהֲבַת" – "כְּמוֹךְ" הִיא הַצִּוּיִּי הַכָּלְלִי לְקִים אֶת כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבִּין אֲדָם לְחִבְרוֹ, הִרִי קִיּוֹם מִצְוָה זוּ

וְאַהֲבַת לְרַעֲךָ כְּמוֹךְ

זֶה כָּלֵל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה (יט, יח. ובפירוש רש"י) יֵשׁ לַעֲנֹן, מִה מוֹסִיף בְּהִבְנַת הַכְּתוּב, זֶה שֶׁמִּצְוֹת "וְאַהֲבַת" הִיא "כָּלֵל גָּדוֹל", שֶׁלֹּכֵן מְבִיאָו רש"י בְּפִרּוּשׁוֹ? וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הַקִּשְׁוֶה הַרְמֵב"ן הָאִיךְ שֶׁיֵּךְ לְצוּת עַל כָּל אָדָם שִׁיאָהֵב אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "כְּמוֹךְ", הִרִי "לֹא יִקְבֹּל לֵב הָאָדָם שִׁיאָהֵב אֶת חֲבִירוֹ כְּאַהֲבָתוֹ אֶת נַפְשׁוֹ"? וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִם נִצְטוּנוּ לָאָהֵב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "כְּמוֹךְ", מִדּוּעַ צִוְּתָה הַתּוֹרָה גַּם עַל שְׂאָר צִוּיִּים שֶׁבִּין אָדָם לְחִבְרוֹ כְּמוֹ צִדְקָה, גְּמִילוּת חֶסֶד, אֲסוּר גְּבוּהָ, גְּזֻלָּה, נִקְמָה, נְטִירָה וְכִיּוּצָא בְּזֶה, הִרִי מוֹכֵן מֵאֲלִיּוֹ שֶׁשְׂפָאָדָם יָקִים אֶת

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

בְּנִים, כְּמֵאֲמָרם ז"ל (שה"ש פ"ג) לֹא זֶה מִחֲבִיבָה עַד שֶׁקֶרָאָה בְּתִי לֹא זֶה וְכוּ' עַד שֶׁקֶרָאָה אַחֲוִיתִי: תורה יח (יח) לֹא תִקֵּם וְגו'. ר"ל (תו"כ פ"א, יומא כ"ג). אָמַרְו נְקִימָה הוּא שְׁעוּשָׁה לוֹ כְּמַעֲשֵׂהוּ דְרַע, נְטִירָה שֶׁלֹּא יֵאֵמַר לוֹ לֹא אַעֲשֶׂה לָךְ כְּמַעֲשִׂיךְ. וְכִפִּי זֶה נִתֵּן טַעַם, הַכְּתוּב, לְמַצְוָה זוּ בְּסִמְכּוּת וְאַהֲבַת לְרַעֲךָ כְּמוֹךְ, פְּרוּשׁ בִּי ה' חֲפֵץ שְׁתִּיהִיָּה אוֹהֵב רַעֲךָ כְּמוֹךְ וְאִם אֲתָה אוֹמֵר לוֹ כֵּן הִרִי גְלִיתִי דְעִתְךָ כִּי טְמוֹן הִזִּיה בְּלִבְךָ מַעֲשֵׂהוּ בְּלִתִּי הִגּוֹן לָךְ, וְנִתֵּן טַעַם לְדָבָר אֲנִי ה', פְּרוּשׁ עַל דְּרַךְ אוֹמְרִים (וְהוּא ח"ג ט"ז) שֶׁבְּאַמְצָעוֹת יַחֲוִד הַלְּבָבוֹת מִתִּיַּחֲד שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ לְהִיּוֹת שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם עֲנְפֵי שֵׁם הַיְי"ה בְּרוּךְ הוּא דְכִתִּיב (דְּבָרִים ל"ב) כִּי חֲלָק ה' עִמּוֹ, וְנִתְחַכֵּם ה' לְצוּת בְּעֵינֵי הַנְּהִיגָת יִשְׂרָאֵל זֶה עַם זֶה בְּהִדְרָגָה. מִצְוָה א' לֹא תִשָּׁנָא, ב' לֹא תִקֵּם וְגו'. ג' וְאַהֲבַתְךָ וְדָקִיב לֹמֵר, אַחֲוִיךָ, עַמּוֹךְ, לֹמֵר שְׁאִין מִצְוָה אֲלָא עַל אֲנָשִׁים שְׁעוּשִׁים מַעֲשֵׂה עַמּוֹךְ, אֲבָל שׁוֹנְאֵי ה' כְּגוֹן הַמוֹמְרִים וְהָאֲפִיקוֹרְסִים אֲסוּר

מִה, שֶׁהִרְחִיקָה הִיא עֲנָף הַשְּׁנָאָה. וְאִם תֵּאֵמַר מִה אֲשִׁיב אֵל לְבִי לְבִטְחוֹן בְּחִי וּבְשִׁלּוֹתִי, לָזֶה אָמַר הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְכֵן לֹא תִשָּׂא אֶתָּה עָלָיו פְּרוּשׁ בְּשִׁבְלִי חֶטָּא, כִּי כְּלוּם טַעַם תְּפִיסַת הַצִּדִּיק הוּא בְּשִׁבְלִי עוֹן הַדּוֹר, אִם יוֹכִיחֵנוּ הִרִי הוּא נִצּוֹל מִמֶּה נִפְשָׁךְ, אִם חֲזָרוּ בְּתִשּׁוּבָה הִרִי אֵין כָּאֵן עֲזוּת שִׁתְּפֹס עֲלֵיהֶם, וְאִם לֹא חֲזָרוּ הִרִי נִפְטָרְתָּ מִתְּפִיסָה, כְּמוֹ שֶׁגִּלָּה סוּדוֹ בִּיד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים דְּכִתִּיב (יִחְזָקֵאל א') וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רִשָּׁע וְגו' הוּא בְּעוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה נִפְשָׁךְ הַצִּלְתָּ. וְלִדְרַךְ זֶה נִתְיַשְׁבוּ כָּל הַדְּקוּדִיקִים שֶׁדְּקוּקֵנוּ בְּפִסּוּק: שׁוּב בָּא לְיָדִי תִנָּא דְבִי אֲלֵיהּ (רַבָּה פ"ח) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וְכִי בְּאַחִים מִן הָאֵב וְהָאֵם הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֵין הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֲלָא כְּנֶגֶד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאִין לוֹ אַחִים לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הָבָא וְלֹא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ אֲלָא צִדִּיקֵי עוֹלָם שְׁעוּשִׁין רְצוֹנוֹ בַּתּוֹרָתוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁקֶרָא אוֹתָם אַחִים וְרַעִים ע"כ". וְתִדְעַ שֶׁמַּעֲלַת אַח יוֹתֵר מִמְּדַרְגַּת

לְכָל יִשְׁנָאוֹהוּ. וְאִם תֵּאֵמַר וְכִי יַעֲרְכֵנוּ לְעַם שֶׁלֹּא יִשְׁנָאוֹהוּ וְיִשְׁמְרוּ מִצְוֹת לֹא תִשָּׁנָא, לָזֶה אָמַר וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֶטָּא פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא יִחְשְׁדֵם בְּחֶטָּא זֶה אֲלָא יַחְזִיקֵם בְּכִשְׁרוֹת. וְאָמַר לְשׁוֹן יַחֲוִיד לְשִׁלָּל הַחֶשֶׁד אֲפִלוּ מִיַּחֲוִיד שִׁיחְזִיק כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִשָּׁנָא בְּשַׁעַר מוֹכִיחַ, וְכֵן יוֹכִיחַ וְיִחְזוֹר וְיִוִּכִיחַ עַד שֶׁיִּקְבְּלוּ מוֹסְרוֹ: עוֹד יִרְצֶה עַל דְּרַךְ אוֹמְרֵם ז"ל (שְׁבַת ל"ג) בְּעוֹן הַדּוֹר נִתְפָּסִים גְּדוּלֵי עוֹלָם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שְׁה"ש א') אֲשַׁכֵּל הַכֶּפֶר וְגו', וְלִצַּד זֶה חֵשׁ הַכְּתוּב שֶׁתְּכַסֵּס בְּלִבּ קְרוֹבֵי ה' הִרְחַקְתָּ הַלֵּב עַל מַעֲשֵׂי ה' זֶה, כִּי יֵאֵמְרוּ שְׁאִינֵם מְבִטְחִים בְּחִיָּהֶם וּבְשִׁלּוֹתָם הֵם כִּי יִפְלִיאֵו לְהִיטִיב מַעֲשֵׂיהֶם, לָזֶה בָּא דְבַר ה' כָּאֵן וְאָמַר לְצִדִּיקֵיךְ לֹא תִשָּׁנָא אֶת אַחֲוִיךָ בְּלִבְךָ, פְּרוּשׁ אַחֲוִיךָ זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיֵשׁ לָךְ לְדַעַת שֶׁלֹּא לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּהִשְׁנָאָה יִקְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲחַ אֲלָא לְהַקְרוֹבִים וְהַדְּבָקִים בְּה' כְּרַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרִי, וְצוּה לָהֶם שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק לָבֶם

הוא על-ידי קיום "הפּרטים" שהם המצות שבין אדם לחברו. ומכיון שהמצות שבין אדם לחברו הם דברים שבמעשה, ללא כל התייחסות לרגש האדם, הרי הוא יכול לקימן או

להפגנע מעשיתו בכל עת, וממילא אין קשיא האיר אפשר לצוות על אהבת כל אחד מישאאל "כמוך", כי ציווי זה הוא הציווי הכללי לקיים את כל המצות שבמעשה שבין אדם לחברו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קדושים, מברכים החודש אייר, ה'תשכ"ז)

"גופם טפל".

וזהו גם הענין ש"גדולה לגימה שמקרב" - שזהו ענין של שמחה עבור הגוף (ולא עבור הנפש, שהרי שמחת הנפש אינה מגשמיות, אלא מרוחניות שבגשמיות), ודוקא על-ידי זה שמשמחים את הגוף (כמו השמחה שעל-ידי בשר ויין, "אין שמחה אלא בבשר" ו"אין שמחה אלא ביין"), אזי אינו מבלבל את הנשמה, ואדרבה כו'.

ולכן, בהתנודות חסידיות - נוהגים חסידים לומר "לחיים" [אם כי לא הרבה... וכידוע שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"משקה" הוא דבר המאוס וכו', אבל אין צורך לדבר על זה ביום השבת, שהרי "פרש שבתכם לא קאמר"], כיון שעל-ידי זה נעשה קירוב הדעת כו'. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): "זאל זיין לחיים ולברכה!"

בנוגע לאהבת ישראל, מבאר רבינו הזקן בתניא, ש"העושים גופם עיקר ונפשם טפלה, אי-אפשר להיות אהבה ואחתה אמיתית ביניהם כו'", אלא צריך להיות נשמתם עיקר וגופם טפל.

ומזה מובן, שלצורך אמיתית הענין דאהבת ישראל, די בכך שהגוף הוא טפל, אבל אין צורך לבטל לגמרי את מציאות הגוף. ואדרבה, יש צורך במציאות הגוף, שהרי האהבה צריכה להיות נמשכת למטה מטה עד שתורגש בבשר הלב הגשמי, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שפשם שאהבת ה' צריכה לחדור בבשר הלב, צריכה גם אהבת ישראל לחדור בבשר הלב, באופן ד"שמועה טובה תדשן עצם", ואינה דומה השמחה שמצד הנשמה לשמחה שהיא גם מצד הגוף, כן שיש צורך במציאות הגוף, אלא שצריך להיות

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קדושים, מברכים החודש אייר, ה'תשכ"ז)

על-ידי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך", נעשה הענין ד"ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך".

יט. את קנימי תשרי צריך לא תרפב עריבין חקלך לא תזרע עריבין ולבוש עריבין שעטנזא לא יסק עלך:

(יט) את חקתי תשמרו בהמתך לא-תרפיע בלאים שרך לא-תזרע בלאים ובגד בלאים שעטנזא לא יעלה עליך:

"לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו". יכול לא ילבש גוי צמר ואניצי פשתן? תלמוד-לומר: "בגד". מנין לרבות הלכדים? תלמוד-לומר: "שעטנז". דבר

יט. את חקתי תשמרו. ואלו הן: בהמתך לא תרפיע בלאים וגו'. חקים אלו גזרות מלך, שאין טעם לדבר. ובגד בלאים. למה נאמר? לפי שנאמר:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

דקדק לומר בהמתך פרוש בהמה הטהורה לך לאכילה, ותמצא שבתורת כהנים דרשו וזה לשונם אין לי אלא בהמה עם בהמה, טהורה עם טמאה, טמאה עם טהורה מנין, תלמוד לומר את חקתי תשמרו, עד כאן. הנה שסובר התנא כי בהמתך היא בהמה טהורה, ואם לא אמר הכתוב בהמתך לא הייתי יודע שהטהורה בכלל ואדרבה כישר הפעשה לצד שהוא התקשרות מין טהרה, והגם שהיה ה' מרבה אינה רבוי הייתי יודעו בלא שישאר תערכת טמא וטהור: תורה כ

במקום שיש לטעות ויצטרך להוסיף דברים להסיר הטעות: ונראה בהעיר בסדר הכתובים למה סמך הכתוב מצות הרבצה למצות אהבת רעים, ומי יודע לטער סדר מתאים בה' אלהינו. אכן לצד שצוה' על אהבת החברים והתקשרות לבם יחד כי חפץ ה' התקשרות ענפי הקדושה, ומנה יאמר אדם כי לא יקפיד ה' על הרבצת טהורה עם טהורה, לזה בא הכתוב ואמר כי אין הרצון בזה לקשר בהמה עם בהמה ואפלו בב' ענפי הטהרה הגם ששניהם מין טהרה, ולזה

לאהב אותם ואדרבה צריך לשנאותם, כאומרו (תהלים קל"ט) הלא משנאך ה' אשנא: תורה יט

(יט) את חקתי וגו' בהמתך וגו'. בתורת כהנים אמרו וזה לשונם אין לי אלא בהמתך, בהמת חברי מנין, תלמוד לומר את חקתי, ע"כ. וקשה אם כן למה הצריך הכתוב לומר בהמתך הנה לו לומר בהמה לא תרפיע בלאים וא לא הנה צריך לרבות בהמת אחרים. וראיתי להרב בעל קרבן אהרן שכתב בזה שדבר הכתוב בהנה. ואין דבריו נראים לי, כי לא ידבר בהנה

שיעור יומי ליום חמישי י' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – יט – פרשת אחרי־קדושים

עט לשון כפוש, פלישטר"א. ולשון "שעטנז", פרש מנחם: מחברת צמר ופשתים.

שהוא שוע, טווי ונוו. ואומר אני: 'נוד' לשון דבר הנמלל ושזור זה עם זה לחברו. מישטי"ר בלע"ז, כמו: (מ"ק יב) 'חזן לנאי דאית בהן', שאנו מפרשים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י' עמ' 227)

השדה לשני חלקים; אחד שני לבעל השדה ואחד שני לעניים. **כלאים** – ה' הבדיל את הצמחים למינים שונים. והבדלה הרוחנית של פאה ולקט היא המקור והסבה להבדלה שקבע ה'. **פאה ולקט** – ה' הבדיל את יבול

שדה לא תזרע כלאים (יט) וקשה, למה הקדים פאה ולקט לכלאים, אף שזריעה קודמת לקצירה. ויש לומר, דהנה הצד השונה בין פאה ולקט וכלאים הוא – שמירה על ההבדלה שקבע ה'. **פאה ולקט** – ה' הבדיל את יבול

כונבר ארי ישכוב עם אתמא שכבת זרעא והיא אתמא אחידא לגבר ואתפרקא לא אתפריקת בכספא או חרותא לא אתהיבת לה בשטר בקרמא תהי לא יומתון ארי לא אתחררת:

(כ) ואיש כיישלב את־אשה שכבת־זרע והוא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חפשה לא נתן־לה בקרת תהיה לא יומתו כיי־לא חפשה:

מיתה, כי לא חפשה ואין קדושיה קידושין גמורין. ורבותינו (כריתות יא) למדו מפאן, שמי שהוא במלקות יהא בקריאה, שהדינים המלקין קורין על הלוקה (דברים כח נחנט): "אם־לא תשמר לעשות וגו'... והפלא ה' את־מכתך וגו'". **כיי־לא חפשה** • (מכות כג) לפיכך אין חייב עליה מיתה, שאין קדושיה קדושין. הא אם חפשה – קדושיה קדושין וחייב מיתה.

כ"י נחרפת לאיש • מיעדת ומיחדת לאיש, ואני יודע לו דמיון במקרא. ובשפחה כנענית (קידושין ו) שחציה שפחה וחציה בת חורין המאוסת לעבד עברי שמתר בשפחה, הכתוב מדבר. **והפדה לא נפדתה** • פדויה ואינה פדויה, וסתם 'פדיון' בכסף (ת"כ. גיטין לט). או חפשה • בשטר. בקרת תהיה • היא לוקה ולא הוא. יש על בית־דין לבקר את הדבר, שלא לחבו

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת קודש פרשת אחרי־קדושים תשמ"ח)

הדרך השניה. פאשר מקהילים יהודים כדי למסור להם 'גופי תורה', יש לפתוח בהדגשת גודל מעלתם של ישראל – "קדושים תהיו כי קדוש אני" (היינו, שקדושתם של ישראל קשורה לקדושתו יתברך ונובעת ממנה). ואכן, שתי השיטות נבחנו במרוצת הדורות, והתברר כי השיטה השניה השיגה הצלחה רבה יותר.

"פרשה זו נאמרה בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלוין בה" (ויקרא־רבה) הבא לעורר את הקהל לתשובה ומעשים טובים – שתי דרכים לפניו. דרך אחת, להדגיש את חומרת האסורים ולתאר את העונש עליהם. דרך שניה, להבליט את היוקר והעילוי של התורה ומצוותיה ואת גודל מעלת היהודי. מדברי המדרש כאן, נמצאנו למדים כי יש להעדיף את

כא וייתי ית אשמה קדם יי לתרע משפן זמנא דכר לאשמא:

(כא) והביא את־אשמו ליהוה אל־פתח אהל מועד איל אשם:

כב ויכפר עלוהי כהנא בדכרא דאשמא קדם יי על חובתה די חב וישתבק לה מחובתה די חב:

(כב) וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני יהוה על־חטאתו אשר חטא ונסלח לו מחטאתו אשר חטא: פ

כ"י ונסלח לו מחטאתו אשר חטא • (גיטין לט. כריתות ט) לרבות את המזיד כשוגג.

כג וארי תעלון לארעא ותצבון כל אלן דמיכל ויתרחקון רחקא ית אבה תלת שנין יהי לכון מרחק לאבדא לא יתאבל:

(כג) וכי־תבאו אל־הארץ ונטעתם בלעץ מאכל וערלתם ערלתו את־פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל:

ז"י. וְעֲרַלְתֶּם עֲרַלְתּוּ. וְאַטְמַתֶּם אֲטִימַתּוּ; יְהִי אָטוּם וְנִסְתָּם מִלְּהֲנוֹת מִמֶּנּוּ. שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים. מֵאִימַתִּי מוֹנֶה לוֹ? מִשְׁעַת נִטְעַתּוּ

ז"י. וְעֲרַלְתֶּם עֲרַלְתּוּ. וְאַטְמַתֶּם אֲטִימַתּוּ; יְהִי אָטוּם וְנִסְתָּם מִלְּהֲנוֹת מִמֶּנּוּ. שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים. מֵאִימַתִּי מוֹנֶה לוֹ? מִשְׁעַת נִטְעַתּוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 103)

כָּאן שְׁנֵי דִינִים. וְעֲרַלְתֶּם. . . אֶת פְּרִיּוֹ – אָסוּר עַל הַפְּרוֹת. יְהִי לָכֶם עֲרָלִים – חוֹבָה עַל הָאָדָם לִסְפֹּר שְׁלֹשׁ שָׁנִים לִפְנֵי אֲכִילַת הַפְּרוֹת. וּמֵאַחַר שֶׁהִסְפִּירָה מְטַלֶּת עָלָיו, הִיא מִתְחִילָה מִשְׁעַת פְּעֻלָּתוֹ – הַנְּטִיעָה.

מֵאִימַתִּי מוֹנֶה לוֹ, מִשְׁעַת נִטְעַתּוּ (רש"י יט, כג) וְקִשָּׁה, אוֹלִי מִתְחִילָה הִסְפִּירָה מַעַת שֶׁהָעֵץ מִתְחִיל לְהִנִּיב פְּרוֹת. וַיֵּשׁ לֹאמֹר, דִּהְנֶה "יְהִי לָכֶם עֲרָלִים" מִזֵּיתָר לְכַאוֹרָה, שֶׁהָרִי כָּבֵד נֶאֱמָר "וְעֲרַלְתֶּם. . . אֶת פְּרִיּוֹ". וּמוֹנֶה לְמוֹד רִש"י שִׁישׁ

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ג, עמוד 993 – מתוך 'לקראת שבת')

מחבר לא בטל

כָּלל הוּא בְּכָל הַתּוֹרָה כָּלָה שֶׁהַמַּעֲוֵט בְּטַל בְּרַב. וְאִם כֵּן, יֵשׁ לְשַׁאֵל: מִפְּיוֹן שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל הֵם "הַמַּעֲוֵט מִכָּל הָעַמִּים" (ואתחנן ז, יז), הַאִיף יֵשׁ כַּח בִּידָם שֶׁלֹּא לְהִתְעַרֵּב וּלְהִבָּטֵל בְּתוֹךְ מִדְּבַר הָעַמִּים? וְעַל־זֶה כְּתוּב "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹהֵיכֶם, חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם" (ואתחנן ד, ט). שֶׁמִּפְּיוֹן שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרִים וּמֵאֲחֻדִּים תְּמִיד עִם הַקֶּבֶד, וְכָל הַזְּמַן הֵם בְּבַחֲבִינַת "מִחְבֵּר", הֵנָּה אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְבַּטְלוּ חֲסִידֵי שְׁלֹשׁ וַיִּתְעַרְבוּ בְּאַמּוֹת, אֲלֵא גַם בְּתוֹךְ ה"שְׁבָעִים זָאבִים" הֵם חַיִּים וְקַיָּמִים, וְ"עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" (בלק כג, ט).

שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל: (יט, כג) שְׁנִינּוּ (עֲרָלָה פָּרָק א מִשְׁנָה ו) "נְטִיעָה שֶׁל עֲרָלָה כִּי, שְׁנִתְעַרְבוּ בְּנְטִיעוֹת, הָרִי זֶה לֹא יִלְקֹט, וְאִם לִקֵּט יַעֲלֶה בְּאֲחֻד וּמֵאֲחִים". כְּלוּמֹר, הַדִּין הוּא שֶׁעֲרָלָה שְׁנִתְעַרְבָה הָרִי זֶה עוֹלָה בְּאֲחֻד וּמֵאֲחִים, אֲףֹּ זֶהוּ רַק בְּדִיעֵבֶד, כִּי "אֵין מִבְטָלִין אָסוּר לְכַתְּחִלָּה". אָמֵנָם בְּטוֹל אָסוּר הָעֲרָלָה הוּא רַק לְאַחֲרֵי שֶׁלִקֵּט מִן הַמִּחְבֵּר, וְלִכְנֹן לְכַתְּחִלָּה "לֹא יִלְקֹט", מֵה־שְׁאִי־כֵן פֶּשֶׁמִּחְבֵּר לְקַרְקַע, אֵינָה בְטָלָה גַם בְּאֲחֻד וּמֵאֲחִים, כִּי "מִחְבֵּר לֹא בְטָל" (ראוּ בְכָל זֶה, מִפְּרָשִׁים בְּעִרְלָה שם). וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ:

(כד) וּבִשְׁנֵה הַרְבִּיעִית יִהְיֶה כָּל־פְּרִי קֹדֶשׁ הַלּוּלִים
לִיהוָה:
כִּד וּבִשְׁמָתָ רְבִיעִיתָ יְהִי כָּל אֲבֹה קֹדֶשׁ
תִּשְׁבְּחוּן קֹדֶם יי:

(כד) אֲלֵא בְּפִדְיוֹן, אֲףֹ זֶה כֵּן. וְדָבָר זֶה "הַלּוּלִים לַה'" הוּא, שְׁנוּשָׂא שֵׁם לְשִׁבְחָ וּלְהַלֵּל לְשָׁמַיִם.

ז"י. יְהִי כָּל־פְּרִי קֹדֶשׁ. כִּמְעַשֵּׁר שָׁנִי, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (ויקרא כו ל): "וְכָל־מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ וְגו' קֹדֶשׁ לַה'". מֵה מַעֲשֵׂר שָׁנִי, אֵינוֹ נֶאֱכָל חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם (קידושין

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

וְאָמַר נ' שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים, פְּרוֹשׁ אָטוּמִים שֶׁלֹּא יֵצֵא מִהֶם צִפְצוֹף תּוֹרָה שֶׁהוּא פְּרִי מֵאֲכָל (תַּנְחוּמָא קְדוּשִׁים י"ד) שֶׁעַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים אֵין הַתִּינּוֹק וְכוּלָּה לְדַבֵּר, וּבִשְׁנֵה הַרְבִּיעִית שֶׁהִתְחִיל לְדַבֵּר וְלִמְדוֹ לֹאמֹר תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ, שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל, וְזֶה יִקְרָא קֹדֶשׁ הַלּוּלִים, וּבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁית תֵּאָכְלוּ אֶת פְּרִי כִּמְאֲמָרָם וְ"ל (אָבוֹת פ"ה) כֵּן ה' שָׁנִים לְמִקְרָא, וַיִּתְחִיל לְהִיּוֹת עֵץ מֵאֲכָל. וְסִמּוֹן הַכְּתוּב לָזֶה מִצְוֹת לֹא תֵאָכְלוּ עַל הַדֶּם, רְמוֹ הַכְּתוּב שֶׁלֹּא יִהְיֶה סְפוּקוֹ מֵאֲכָלוֹ עַל סֶבֶת הַדֶּם שֶׁהוּא גֶשֶׁם הָאָדָם וְתִכְנוּנָתוֹ אֲלֵא לְתַכְלִית הַמִּשְׁכָּל הַרְמוּזוֹ בְּעֵץ מֵאֲכָל. וְסִמּוֹן לָזֶה גַם כֵּן מִצְוֹת לֹא תִנְחָשׁוּ, כִּי תַכְלִית אֲכִילַת הַדֶּם הוּא חֶלֶק הַנְּחָשׁ, בְּסוּד (יִשְׁעִיָּהוּ ס"ה) וְנָחַשׁ עָפָר

שְׂרומֹז בְּאוֹמְרוֹ עֵץ מֵאֲכָל עַל בְּנֵי תּוֹרָה שֶׁגַם הֵם נִקְרְאוּ נְטִיעִים, כִּמּוֹ שְׁאָמַר ר' יוֹסִי (שְׁבַת ק"ח) ד' בְּעִילּוֹת בְּעֻלְתִּי וְה' נְטִיעוֹת נְטִיעָתִי, וְנִקְרְאוּ גַם כֵּן עֵץ דְּכִתִּיב (יִשְׁעִיָּהוּ ס"ה) כִּימִי הָעֵץ יִמִּי עָמִי, וְכִמּוֹ כֵּן דִּרְשׁוּ בְּזֵהר (ח"ג ר"ג) בְּפִסְקוֹ לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה, שֶׁמִּדְּבַר בְּאָדָם כֵּן תּוֹרָה, וַיֵּצֵא ה' שֶׁתִּהְיֶה עֵקֶר הַכְּנָסֶת הָאָרֶץ לְנִטְעָה בָּהּ עֵץ מֵאֲכָל שֶׁהֵם בְּנֵי תּוֹרָה כִּי אֲוִירָה שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל מִחֲכִים וּמִטְהַר הַנֶּפֶשׁ (כ"ב ק"ח), וְנִקְרָא כֵּן תּוֹרָה עֵץ מֵאֲכָל כִּי מִמֶּנּוּ מוֹזֵן לְנֶפֶשׁ. וְצֵא וּלְמַד מִמַּעֲשֵׂה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא (מִסְכָּת כָּלָה רַבִּי פ"ב) שֶׁלִּמַּד תּוֹרָה לְאוֹתוֹ תִּינּוֹק שֶׁהִיָּה אָבִיו מֵת וְנִתְּנָה בְּצִרָה גְדוּלָּה וּמִיּוֹם שֶׁפָּתַח פִּיו בְּדִבְרֵי תּוֹרָה נִהְיָה אָבִיו בְּעוֹלָם הָעוֹלָמוֹת:

(כג) וְכִי תִבְּאוּ אֶל הָאָרֶץ וְגו'. ג' מִצְוֹת נֶאֱמָרוּ כֵּאֵן. א' בִּיאַת הָאָרֶץ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (בְּפִתּוֹת ק"ה) הַכָּל מַעֲלִין לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. ב' לְנִטֵּעַ כָּל עֵץ מֵאֲכָל לְשִׁבְחָ הָאָרֶץ. ג' לְנִהְיֹג שָׁנִי עֲרָלָה:
עוֹד יִרְמֹז בְּאוֹמְרוֹ וְכִי תִבְּאוּ אֶל הָאָרֶץ, שֶׁלֹּא תִהְיֶה הַכּוֹנֶנֶה לְתַאֲבוֹן הַמַּרְגְּשׁוֹת אֲלֵא תִהְיֶה כּוֹנֶנֶת הַבִּיָּאָה אֶל הָאָרֶץ לְחִבּוּב וּלְחֻשֶׁק הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה אֲשֶׁר בָּחַר ה' בָּהּ, הִרָּה ה' שְׁמָהּ, וְאָמַר כִּי אֵין כּוֹנֶנֶת דְּבוּר זֶה לְהַחֲלִיט הַמִּנְיָעָה מֵהַשְׁתַּדֵּל בְּיִשׁוּב הָאָרֶץ אֲלֵא וְנִטְעָתָם וְגו', הָא לְמַדָּת שְׁמָה שֶׁהִתְנַה בְּמֵאֲמָרוֹ אֶל הָאָרֶץ הוּא בְּבַחֲבִינַת תַּכְלִית הַמְּחַשְׁבָּה שֶׁתִּהְיֶה לְמַעַלַת הָאָרֶץ בְּמִשְׁכָּלוֹת לֹא לְהִנָּאת הַגּוֹף; וְאוֹלִי

(כה) וּבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת־פְּרִי לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כה וּבִשְׁתָּא חֲמִישָׁת חֲמִישָׁת תִּמְשָׁתא תִּמְכְּלוּ יְת אַבֵּה לְאוֹסְפָא לְכוּן עַלְלֵתָה אָנָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

זש"י • לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ • הַמִּצְוָה הַזֹּאת שֶׁתִּשְׁמְרוּ, תִּהְיֶה "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ", שֶׁבִּשְׁכֶּרֶה אֲנִי מְבַרֵךְ לָכֶם פְּרוֹת הַנְּטִיעוֹת. הִנֵּה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: דְּבִרָּה תוֹרָה כְּנֶגֶד יֵצֵר הָרַע, שֶׁלֹּא יֵאמַר אָדָם:

הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם, לפיכך נאמר: "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ". אֲנִי ה' • אֲנִי ה', הַמְּכַבֵּיט עַל כֶּף וְנִאֲמָן לְשֹׁמֵר הַבְּטָחָתִי.

(כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם לֹא תִנְחֲשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ:

כו לֹא תִמְכְּלוּ עַל דָּמָא לֹא תִנְחֲשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ:

זש"י • לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם • לְהִרְבֶּה פָּנִים נִדְרָשׁ בְּ"סִנְהֶדְרִין" (סג) אֲזַהְרֶה שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מִבֶּשֶׂר קִדְשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, וְאֲזַהְרֶה לֹאֲכֹל מִבְּהֵמַת חֲלִין טָרֵם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה, וְעוֹד הִרְבֶּה. לֹא תִנְחֲשׁוּ • (סנהדרין)

סג כְּגוֹן אֵלּוּ הַמִּנְחָשִׁין בְּחִלְדָּה וּבַעֲוֹפוֹת; פֶּתוּ נִפְלָה מִפִּי, צָבִי הַפְּסִיקוּ בְּדֶרֶךְ. לֹא תַעֲוֹנוּ • לְשׁוֹן עוֹנוֹת וְשַׁעוֹת, שְׂאוֹמֵר: יוֹם פְּלוֹנִי יָפֵה לְהִתְחִיל מְלָאכָה. שְׂעָה פְּלוֹנִית קִשָּׁה לְצֹאת.

(כו) לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זִקְנְךָ:

כו לֹא תִקְפוּן פֶּאתָא רֹאשְׁכוֹן וְלֹא תִשְׁחִיט וְלֹא תִחַבֵּל יְת פֶּאתָא דְזִקְנְךָ:

זש"י • לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֹאשְׁכֶם • (מכות ב) זֶה הַמִּשְׁוֶה צִדְעֵי לְאַחֲרֵי אָזְנוֹ וּלְפִדְתוֹ, וְנִמְצָא הֶקֶף רֹאשׁוֹ עַל סָבִיב, שֶׁעַל אַחֲרֵי אָזְנוֹ עֲקָרִי שְׁעָרוֹ לְמַעַל מִצִּדְעֵי הִרְבֶּה. פֶּאת זִקְנְךָ • (מכות כא) סוֹף הַזֶּקֶן

וגבוליו, והן חמש: שתיים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש, שהוא רחב ויש בו שתי פאות, ואחת למטה בסנטרו – מקום חבור שתי הלחיים יחד.

(כה) וְשָׂרֵט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרֹכֶם וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי יְהוָה:

כה וְחִבּוּל עַל מִית לֹא תִתְּנוּ בְּבִסְרוֹן וְרוֹשְׁמִין חֲרִיתִין לֹא תִתְּנוּ בְּכוֹן אָנָּה יְיָ:

זש"י • וְשָׂרֵט לְנֶפֶשׁ • בֶּן דִּרְכָן שֶׁל אֲמוֹרִיִּים, לְהִיזוֹת מִשְׁרֵטִין בְּשָׂרָם בְּשִׁמַּת לֵהֶם מֵת. וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע • (מכות כא) כְּתַב הַמַּחֲקָה וְשִׁקּוּעַ, שְׂאִינוּ נִמְחָק לְעוֹלָם, שֶׁמִּקְעָקְעוּ בַּמַּחֲט וְהוּא מִשְׁחִיר לְעוֹלָם. קַעֲקַע •

לשון (במדבר כה ד): "וְהוֹקַע אוֹתָם"; (שמואל ב כא ו) "וְהוֹקַעֲנוּם", תוֹחֲבִין עֵץ בְּאֶרֶץ וְתוֹלִין אוֹתָם עֲלֵיהֶם, וְנִמְצָאוּ מַחֲקִין וְתוֹחֲבִין בְּקִרְקַע, פּוֹרְפוּיִינִי ט בְּלַע"ז.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לחמו, והוא אוכל כל גֶּשֶׁם הָאָדָם עַד פְּלוֹתוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְלֹא תַעֲוֹנוּ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (איוב ו) כִּלָּה עָנָן וַיִּלֶּף בֶּן יוֹדֵר שָׂאוֹל לֹא יַעֲלֶה, וּפְסוּקִי זֶה מְדַבֵּר בְּהוֹלֵף אַחֵר הַמְּרַגֵּשׁ לְהִרְבּוֹת חֶלֶב וְדָם: תוֹרָה כד

(כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל הֶדֶם. סֶמֶךְ הַכְּתוּב מִצְוָה זוֹ לְמִצְוֹת עֲרֵלָה, לְרַמֵּז מַה שְׂאָמְרוּ ז"ל (בר"י כ"א ו', מדרש תלפיות) כִּי אָדָם הֵרָאשׁוֹן חָטָא בְּאִכְלֵת עֵץ הַדַּעַת קֵדֶם וְיָמָן הִתְרוּ שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲרֵלָה, שֶׁאִם הָיָה מִמֵּתִין עַד לֵיל שְׁבַת קִדְשׁ הָיָה מִקְדָּשׁ עַל הַיָּיִן, וְזֶה הוּא סוּד דְּבִרְיָהֶם ז"ל שְׂאָמְרוּ (סנהדרין ל"ה) אָדָם

מוֹשָׁף בְּעֲרֵלְתוֹ הָיָה, זוֹ הִיא עֲרֵלְתוֹ, וְהוּא מַה שְׂאָמַר הַכְּתוּב סֶמֶךְ לְאִוְהֶרֶת וְעֲרֵלְתָם עֲרֵלְתוֹ לֹא תֹאכְלוּ פְרוֹשׁ מִפְּרִי עֲרֵלָה, עַל הֶדֶם פְּרוֹשׁ עַל סֶבֶת הֶדֶם, כִּי זוֹ סֶבֶה לְכָל שְׂפִיכוֹת דָּמִים דָּם אָדָם וְדָם זָרְעִיתוֹ, וַיֵּשׁ לָךְ לְדַעַת כִּי סֶבֶת הָעֲבִילוֹת וְעֲקָרָם זֶה מְקוֹרָם שׂוֹלֵת חָטָא אָדָם לֹא הָיָה עֲרֵלָה בְּעוֹלָם לֹא שֶׁל צוּמָח וְלֹא שֶׁל בְּעֵלֵי חַיִּים: תוֹרָה כו

(כו) לֹא תִקְפוּ וְגו'. בְּהַקְפַּת הָרֹאשׁ אָמַר לְשׁוֹן רַבִּים וּבְהַשְׁחֵת הַזֶּקֶן אָמַר לְשׁוֹן יְחִיד. לֹאִמַר שֶׁיִּשְׁנֵנוּ בְּאוֹהֶרֶת לֹא תִקְפוּ הָגֵם שְׂאִינוּ בְּאוֹהֶרֶת לֹא תִשְׁחִית, כְּגוֹן מִי שֶׁעִדִּין אֵין לוֹ חֲתִימַת

זֶקֶן, שֶׁלֹּא תֵאמַר כִּינֹן שְׂאִינוּ בְּלֹא תִשְׁחִית אֵינוּ בְּלֹא תִקְפוּ בְּדֶרֶךְ שְׂדֵרְשׁוֹ (קדושין ל"ה) בְּמִשְׁפַּט הַנָּשִׁים שְׂאִינוּ בְּלֹא תִקְפוּ כִּינֹן שְׂאִינוּ בְּלֹא תִשְׁחִית. וְאִם תֵּאמַר וְיָמָּה רֵאִיתָ לְרִבּוֹת אֵלּוּ וְלִמְעַט אֵלּוּ, מְרַבָּה אֲנִי הַזְּכָרִים שֶׁיִּשְׁנֵם בְּלֹא תִשְׁחִית בְּשִׁיגְדָלוֹ, וּמִמְעַט אֲנִי הַנָּשִׁים שְׂאִין בְּמִינָם לֹא תִשְׁחִית: תוֹרָה כח

(כה) וְשָׂרֵט לְנֶפֶשׁ וְגו'. אוֹמְרוֹ לְנֶפֶשׁ, לֹאִמַר הָגֵם שֶׁהִשְׁרֵט חֲבוּל הַגּוֹף הוּא עַל פְּרִדַּת הַנֶּפֶשׁ הִקְרָה. וְדִקְדַּק לֹאִמַר לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרֹכֶם, הוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי לֹא יִפְגֵּם פִּגְםֹּם וְזֶה בְּנֶפֶשׁ אֵלֹא בְּבֶשֶׂר שֶׁהוּא נִרְתַּק הַנֶּפֶשׁ, וְהִשְׁעָם לְצַד

(כט) אֶל־תַּחֲלִל אֶת־בִּתְּךָ לְהִזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ
וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זָמָּה:
כט לא תחל ית ברתך לאטעיותה ולא תטעי
ארעא ותתמלי ארעא עצת חטאין:

כ"ט אֶל־תַּחֲלִל אֶת־בִּתְּךָ לְהִזְנוֹתָהּ • בְּמוֹסֵר בְּתוֹ
פְּנוּיָהּ לְבִיָּאָה שְׁלֵא לְשֵׁם קְדוּשִׁין. וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ •
אם אתה עושה בן, הארץ מזנה את פרותיה לעשותן

(ל) אֶת־שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:
ל ית יומי שפיא דילי תטרונו ולבית מקדשי
תהון דחלין אנא יי:

כ"ט וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ • (יבמות ה) לא יבנס לא במקלו
ולא במנעלו ובאפנדתו ובאבק שעל רגליו; ואף־
על־פי שאני מזהירכם על המקדש – "את שבתתי
תשמרו" – אין בגן בית המקדש דוחה שבת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שאדם בהול על מתו (שבת מ"ג ע"ב)
אין המעשה פוגם כל כך בעושה
בשאט בנפש ובישוב הדעת, ולזה
תמצא שאמר הכתוב אחרי זה וכתבת
קצקע לא תתנו בכם ולא אמר
בבשרכם לומר שלא בפשר לבד וגם
הפגם אלא גם בפנימיות האדם לצד
שאינו עושה מצד צער וחס הכאב
שנאמר בו (ב"ב ט"ז:) אין אדם נתפס
בשעת צער. ואמרו אני ה' ויתבאר על
פי מאמר האלהי הרשבי" (זהר ח"ג
רמ"ז) כי תבת אני תגיד על פסא כבודו
יתברך אשר אנו קוראים שכינתו
יתברך, ושם הו"ה ברוך הוא הוא מלך
יושב על פסא המלכות, ורמו בזה כי
יקפיד ה' על כבוד שמו יתברך, ועל
כבוד שכינתו, ולדרך זה יצו ה' להאדם
לכל יפגם גופו ונשמתו ב' מעשים
הרשומים שהם שרט לנפש וכתבת
קצקע: תורה כט

(כט) אֶל תַּחֲלִל אֶת בִּתְּךָ וְגו'. פרוש
יצו האל למי שיש לו בת שלא
ינהג בה מנהג חלין להראותה לפני
כל ולהתנאות לפניהם, אלא כבוד
בת מלך פנימה. והגם שיתבונן בה
להנאת זוגה כדי שידע כי בת יפה
ונעימה היא ותנשא להראוי לה, עם
כל זה יצו האל כי חלול הוא לה,
והיציא מזה הוא להזנותה לא
להשיאה כי יבער בה אש הטבעי
ותחלל כבודו, ולא זו בלבד אלא
שתהיה סבה להבעיר אש בלב רואה
וחומד ותזנה הארץ ולבסוף ומלאה
הארץ זמה, ונמצא עון כל הרשע תלוי
בצנארו, וצא ולמד מה שפרשתי

המלך עליו השלום (סנהדרין ק"ד).
אשר מחשבתם סבה הולדת בלתי
הגון הגם היותם יסודי עולם. כנגד סבה
א' אמר את שבתתי תשמרו על דרך
אומנם בזה (ח"ב פ"ט) בפסוק לסריסים
אשר ישמרו את שבתתי, שהם
הצדיקים המסריסים את עצמם ואינם
נזקקים לנשותיהם אלא בליל שבת
ומושכין לבניהם נשמות קדושים ע"כ.
הרי שהרצוה להוליד בן בעל נפש
טהורה צריך לסרס עצמו ולעצור כח
התאב ולא יפעל אלא לתכלית המצוה
בו מאת ה' ברוך הוא. והוא מאמר ה'
למנע נפש זוהה מביתו את שבתתי
תשמרו להודג בהם, ובזה תוליד
נשמה קדושה המואסת בזנות, וכנגד
סבה ב' שהוא החשש [שילא החשק]
מצד האם אמר ומקדשי תיראו וזה
לירא מהמקדש ובזה תשמר עצמה
האשה לכל ביאנה אל המקדש
להשקותה מי המרים. וכנגד סבה ג'
סמך לזה אוהרת אל תפנו אל האבת
ואל הידענים הם בחינות הטמאה
הרצוה ומתאנה להדבק באדם השחור.
ותבת אבת לשון אבה על דרך אומרו
(דברים א') ולא אבה ה'. ורמו ידעני הוא
לומר שלא יחשב יהיה ידוע אצלו, כי
ידיעת הטמא מכרחת האדם להדבק
בו כשבע השפל שחפץ להדבק בעליון
וחשוק:

ואמר אני ה' אלהיכם. בא לתת טעם
להמשיך נפש רעה מסבת
החושב, כי לצד כי ה' אלהינו, פרוש,
שוכן בתוך נפש ישאל בחשב האדם
בבחינת הרע מסתלק כח הקדשה ואין

בפרשת אחרי מות בפסוק (י"ח ב')
כמעשה ארץ מצרים, שחוש הראות
יגדיל החפץ בדבר ויבטל כח הרצון
במניעה וישהו אל חפץ המעשה,
רחמנא לצלן: תורה ל'
(ל) את שבתתי תשמרו וכו'. צריך
לדעת למה חזר לומר פעם ב' מה
שצוה בתחלת הפרשה, ורבותינו ז"ל
בתורת כהנים אמרו וזה לשונם יכול
יהיה בגן בית המקדש דוחה את
השבת תלמוד לומר את שבתתי
תשמרו וגומר ע"כ. דבריהם ז"ל יוציאו
אותנו מקשי הסמיכות, אבל קשי הכפל
במקומו מונח שהיה לו לכתב ומקדשי
תיראו סמוך למאמר ואת שבתתי
תשמרו האמור בתחלת הפרשה ולא
היה צריך לומר פעם ב' ואת שבתתי
וגו':

וגרמה כי מצוה זו קשורה עם מה
שלפניה, כי לצד שצוה ה'
לאב לכל יחלל בתו להזנותה לפעמים
ימצא כי הבת מעצמה תחלל כבוד
עצמה וכבוד אביה לזנות ואין יד האב
באמצע לזה צוה ה' לאב שיעשה
שמירה לכל תזנה הבת כי הכל תלוי
במוליד. ולהיות שיש שלש סבות אשר
יפעילו הולדת טבע רע בנולדים,
האחד אם בשעת הזווג יכון אל הנאת
המשגל לא לסבת מצות הבוהא לקנס
המין זה יוליד בנולד תגברת [רע] המין,
השני ממנה, פרוש מצד שהאשה
מעשיה לא טובים רחלא בתר רחלא
אזלא (בתבות ס"ג ע"א). ג' אם
המולידים אב או אם חשבו בבחינת
הרע בהסח הדעת, וכמעשה חזקיה

(לא) אֶל־תִּפְנֶנּוּ אֶל־הָאֵבֶת וְאֶל־הַיְדֻעִים אֶל־תִּבְקְשׁוּ לַטֹּמָאָה בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

עסוקים בם, שאם תעסקו בם, אתם מטמאין לפני ואני מתעב אתכם. אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין במי.

כ"י אֶל־תִּפְנֶנּוּ אֶל־הָאֵבֶת. אֲזַהֲרָה לְבַעַל־אוֹב וְיִדְעוֹנִי (סנהדרין סה). בַּעַל־אוֹב, זֶה פִּיתוּם הַמְדַּבֵּר מִשְׁחִיו. וְיִדְעוֹנִי, מְכַנִּים עֲצָם חִיָּה שְׁמָה 'יָדוּע' לַתּוֹךְ פִּיו, וְהַעֲצָם מְדַבֵּר. אֶל־תִּבְקְשׁוּ. לַהֲיִית

(לב) מִפְּנֵי שִׁיבָה תָקוּם וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן וִירָאָת מֵאֱלֹהִיד אֲנִי יְהוָה: ם

שלא ראהו? לכה נאמר: "ויראת מאלהיד", שהרי דבר זה מסור ללב של עושהו, שאין מפר בו אלא הוא. וכל דבר המסור ללב, נאמר בו: "ויראת מאלהיד".

כ"י מִפְּנֵי שִׁיבָה תָקוּם. (ת"כ, קידושין לב) יָכוֹל זָקֵן אֲשָׁמָי? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "זָקֵן", אֵין זָקֵן אֲלָא שְׁקֵנָה חֲכָמָה. וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן. אֵיזָהוּ הַדּוּר? לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וְלֹא יִסְתַּר אֶת דְּבָרָיו. יָכוֹל יַעֲצִים עֵינָיו כְּמוֹ

♦ יום שישי י"א אייר ♦

(ג) וְכִי־יָגוּר אֶתְךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: לג וארי יתגיר עמך גיורא בארעכון לא תוננו יתה: כ"י לֹא תוֹנוּ. אֲנֻנָּאת דְּכָרִים; לֹא תֹאמַר לוֹ: אָמַשׁ הֵיית עוֹבֵד עֲבוּדַת אֱלִילִים, וְעַכְשָׁו אַתָּה בָּא לְלַמֵּד תּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שבשעה שהצדיק הולך מעולם הזה אומרים לאברהם אבינו אשריך אברהם אבינו שצדיק זה יצא מחלציק, וכשהולך הרשע לא די שאין אומרים בן לפניו אלא שהוא מצטער, לזה מעורר ה' להאדם ואומר לו והדרת פני זקן זה אברהם שמתהדר בשאומרים לפניו אשריך וכו'. והוסיף להפחידו מעניני עולם הבא, ואמר ויראת מאלהיד זו יראת ענש יום הדין, אני ה' זו תשלום שכר טוב של עולם הבא. או ירצה להעיר היראה והאהבה, יראה ויראת וגו', אהבה אני ד' כי שם זה הוא מקור האהבה החשוקה בלב כל משכיל: תורה לג

(ג) וְכִי יָגוּר אֶתְךָ גֵּר וְגו'. אָמַר לָשׁוֹן יְחִיד אֶתְךָ וְחֹזֵר לומר לשון רבים בארצכם. לצד כי המשכת הגרים תהיה באמצעות הצדיק באברהם אבינו עליו השלום. גם לצד טהר ארץ הקדושה תגור נפשות השבויות, לזה אמר אתך לשון יחיד לרמוז אל הצדיק, כי לא כלן הם בגדר המשכת ענפי

שיהיה נגר האב מהבן וכו' דכתיב (בראשית כ"ד א') ואברהם זקן, והוא אומר מפני שיבה תקום ובזה אתה מהדר פני זקן שהוא אברהם דכתיב ואברהם זקן שעל ידו היה דבר זה: עוֹד יִרְמֹז עַל דֶּרֶךְ אֲמָרָם ז"ל (ב"ר פ"ב) כִּי הִרְשָׁעִים כְּפֹפִי קוֹמָה, ויצו ה' לאדם שיתעורר לתקן מעשיו לשוב לה' וזו היא קומתו, והעירו לתקן מעשיו מפני שיבה פרוש שיבתו כדי שלא תאבד ממנו, על דרך אומרם ז"ל (יבמות ג'). וְכֵּה מְשֻׁלְמִין לוֹ לֹא וְכֵּה פוֹחֲתִין לוֹ וְלֹא יִגְעֵי לִימֵי שְׁנוֹתֵינוּ ע' שְׁנָה. גַּם רָמַז כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְאוּ יָמִים רָעִים בַּעַת שִׁיבָתוֹ שֶׁהֵם יְסוּרֵין הַקָּשִׁים לְאָדָם מִכָּל יְסוּרֵין כְּאֲמָרָם ז"ל (קהלת רבה פ"ב) כִּי גַם הֵם יָמִים שְׂכּוּחוֹת הָאָדָם וְהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ אֶפְסִיס וְהוּא צָרִיק לְהִשְׁתַּחֲוֶה אֱלֹהוֹת:

עוֹד יִרְמֹז וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן פְּרוּשׁ זָקֵנָת עֲצָמוֹ עַל דֶּרֶךְ אֲמָרָם (סנהדרין ג) אֲשֶׁרִי יְלֻדוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא בִּישָׁה אֶת וְקִנְיָנָהּ. גַּם רָמַז לְמֵאמָרָם ז"ל (חגיגה י"ד)

מודמן לפניו להמשיך אלא חלק הרע, נמצא כי כל שאינו שומר עצמו מג' סבות הוא מחלל בתו וכו'; תורה לא (ג) מִפְּנֵי שִׁיבָה תָקוּם וְגו'. רְבוּתֵינוּ ז"ל אָמַר (קידושין ל"ב) מִפְּנֵי שִׁיבָה שְׁהוּא גְדוֹל בְּשָׁנִים תָקוּם וְהִדְרַת קִימָה שֶׁשׁ בָּה הַדּוּר, תָקוּם וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן זֶה שְׁקֵנָה חֲכָמָה, קָשָׁה כְּפִי זֶה הֵיָה לוֹ לומר מפני שיבה ומפני זקן תקום והדרת. ואולי שנתכונן להמשיך ההדור לזקן זה שקנה חכמה והקימה לשיבה שהוא הבא בנמים. והכונה בזה שצריך הדרגה גדולה בכבוד החכם יותר מכבוד גדול בשנים. והגם שדרשו ז"ל קימה והדור לזה וקימה והדור לזה, עם כל זה ממה שנתחכם הכתוב לדבר בסדר זה להמשיך הדור לזקן, הודיענו כי גדול הדור לזקן מהדור גדול בשנים. ומעתה נמצינו אומרים שצריך לכבד החכם יותר מבעל שיבה:

עוֹד יִרְמֹז עַל דֶּרֶךְ אֲמָרָם ז"ל בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (פס"ה) כִּי אֲבָרְהָם אָבִינוּ בִּקֵּשׁ עַל הַשִּׁיבָה כְּדֵי

(לד) **בְּאֶזְרַח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר | הַגֵּר אִתְּכֶם וְאַהֲבַת לוֹ כְּמֹד פִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם**
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"ט – **פִּי-גֵרִים הֵייתֶם** • מום שִׁבְּךָ אֶל תֹּאמַר לַחֲבֶרְךָ. **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** • אֱלֹהֶיךָ וְאַלְהֵיו אֲנִי.

(לה) **לֹא-תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל**
וּבַמִּשְׁוֹרָה:

כ"ט – **לֹא-תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט** • אם לדין, הרי כבר נאמר: "לא תעשו עול במשפט", ומהו "משפט" השנוי כאן? היא המדה והמשקל והמשורה; מלמד שהמודד נקרא דין, שאם שקר במדה, הרי הוא כמקלקל את הדין, וקרוי עול, שנאוי ומשקץ, חרם וְתוֹעֵבָה, וְגוֹרֵם לַחֲמֹשָׁה דְּבָרִים הָאֵמוּרִים בְּדִין: מִטֵּמָא אֶת הָאֶרֶץ וּמַחֲלֵל אֶת הַשֵּׁם וּמַסְלֵק אֶת הַשְּׂכִינָה וּמַפִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֲרֹב וּמַגְלָה אוֹתָם מֵאֶרֶץ. **בַּמִּדָּה** • זו מדת הארץ (כ"ט סא. ב"ב כט) • **בַּמִּשְׁקָל** • כַּמִּשְׁמֻעוֹ. **וּבַמִּשְׁוֹרָה** • היא מדת הלח.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרד כו עמ' 150)

לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט, **בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמִּשְׁוֹרָה** (יט).
 (לה) **מִצְוֹת-עֲשֵׂה לְצַדֵּק הַמֵּאֲזִינִים** • **וּלְדַקֵּק בַּחֲשׁוֹבוֹן בְּשִׁעֵת עֲשִׂיתוֹ** (רמב"ם) בַּמִּדָּה חֲסֵדָה יֵשׁ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת מְגַדּוֹת. מַחֲד גִּיסָא - עֵצֶם פְּעֻלַת הַמִּדָּה מוֹרָה עַל

(לו) **מֵאֲזִינֵי צֶדֶק אֲבִי-צֶדֶק אִיפֹת צֶדֶק וְהֵן צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:**

כ"ט – **אֲבִי-צֶדֶק** • הם המשקולות ששוקלין כנגדו. **אִיפֹת** • היא מדת היבש. **הֵן** • זו היא מדת הלח. **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם** • עַל-מֶנֶת כֵּן. דְּבָר אַחֵר: אֲנִי

(לז) **וְשִׁמְרֹתֶם אֶת-כָּל-חֻקֹּתַי וְאֶת-כָּל-מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: פ**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַקִּדְשָׁה, וְאָמַר בְּאַרְצְכֶם לְרִמּוֹ לַמַּעֲשֵׂה הָאֶרֶץ, שָׂגֵם הִיא יְשֻׁנָּה בְּגֵדֵר פְּעֻלָּה טוֹבָה זו:
עוֹד יִרְמֹז עַל הַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה אֲתָנּוּ, וַיְצוּ ה' כִּי יִגֹּר אֲתָךְ גֵּר מִמָּקוֹם גָּבוֹה דִּקְדֵּק לֹמֵר אֲתָךְ עַל דֶּרֶךְ (תְּהִלִּים ע"ח) אֲהֵל שִׁכְן בְּאֶדָם. וְאָמַר בְּאַרְצְכֶם הִיא אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה כִּי שָׁם מְקוֹם הַשְּׂכִינָה, וְעוֹבְדָה מְקוֹמָהּ עֲלִיוֹן וּבָאָה לְגוֹר בְּאֶרֶץ. לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ, שְׂאִין לָךְ אוֹנָאָה כְּאוֹנָאָה הַשְּׂכִינָה. וְאוֹמְרוֹ

(כ' ב') בַּפִּסּוֹק אֲנֹכִי ה' וְגו' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו', וְכִמּוֹ כֵּן גֵּר זֶה הֵיטָה נִפְשׁוֹ תוֹךְ הַקְּלָפוֹת וְעִבְשׁוֹ וְרָחָה בְּעוֹלָם וְחֹזְרָה לְשִׁרְשָׁהּ, וְכִפִּי זֶה יִשְׁנֵנו לְתִינִית טַעַם לְשִׁבְחָה כִּי גֵרִים וְגו', שֶׁאֵם עַל גִּירוֹת הַגּוֹפּוֹת אֵין הַטַּעַם נָכוֹן כִּי יִשְׁתַּנָּה גֵּר הַבָּא מִן הָאֲמוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶאֱהָב לְצַד הַהֲבָדֵל שֶׁנִּשְׁנֵנו בְּשִׁנּוּי הַמִּשְׁפָּחוֹת, כִּי לֹא כָּל מִשְׁפָּחוֹת הַגּוֹיִם בֵּית יִשְׂרָאֵל: תוֹרָה לֹא

בְּאֶזְרַח מִכֶּם וְגו' לְהוֹדִיר עַל הַגֵּרִים וְכו' הַבָּאִים לְהַתְּיָהֵד: תוֹרָה לֹד
 (לד) **בְּאֶזְרַח מִכֶּם וְגו'**. כָּאֵן גִּלָּה ה' סוּדוֹ שֶׁכָּל נִפְשׁוֹת עִם קְדוּשׁוֹ הֵיוּ טְבוּעִים בְּמִצְרַיִם בְּתוֹךְ (הַחֲמוּט) הָאֲמוֹת, וְהוּא מוֹה שֶׁאָמַר בְּאֶזְרַח מִכֶּם וְגו'. וְאֵם תֹּאמַר אֵיךְ יִשְׁוֶה זֶרַע מִרְעִים שְׂאֵבוֹתָיו גּוֹיִם לְאֶזְרַח שְׂאֵבוֹתָיו יְדִידֵי ה'. לֹוֹה אָמַר כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, פְּרוּשׁ, נִפְשׁוֹתֵיכֶם הֵיוּ מְעֻרְבִים תוֹךְ קְלָפוֹת מִצְרַיִם, וְעַיִן מַה שֶּׁפָּרַשְׁתִּי בַּפְּרָשָׁה יִתְרוֹ

א ומליל יי עם משה למימר:

כ (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב ונעם בני ישראל תימר גבר גבר מבני ישראל ומן גיורא דיתגורין בישראל די יתן מזרעה למלך יתקטלא יתקטל עמא בית ישראל ירגמנה באבנא:

(ב) ואל-בני ישראל תאמר איש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בישראל אשר יתן מזרעו למלך מות יומת עם הארץ ירגמנהו באבן:

גברא הארץ. דבר אחר: עם שעתידין לירש את הארץ על-ידי מצות הללו.

ה"י ואל-בני ישראל תאמר. ענשין על האזהרות. מות יומת. (ת"י) בבית-דין; ואם אין כח לבית-דין, עם הארץ מסייעין אותן. עם הארץ. (ת"י) עם שבגינו

ג ונאנא אתן ית רוגזי בגברא ההוא ונאשיצי יתה מגו עמה ארי מזרעה יהב למלך בדיל לסאבא ית מקדשי ולאחלא ית שמא דקודשי:

(ג) ואני אתן את-פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך למען טמא את-מקדשי ולחלל את-שם קדשי:

מניין? תלמוד-לומר: "כי מזרעו נתן למלך". זרע פסול מניין? תלמוד-לומר: "בתתו מזרעו למלך". למען טמא את-מקדשי. את כנסת ישראל, שהיא מקדשת לי, כלשון (לקמן כא כג): "ולא יחלל את-מקדשי".

ה"י ואתן את-פני. (ת"י) פנאי שלי, פונה אני מקל עסקי ועוסק בו. באיש. ולא בצבור, שאין כל הצבור נכרתין. כי מזרעו נתן למלך. (ת"י, סנהדרין סד) לפי שנגמר: "מעביר בנו ובתו באש", בן-בנו ובן-בתו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 323)

לפניו ("אשר יביאו... את זבחים... אל פתח אהל מועד... לריח ניחח"); ומוכן שנתן לפרש "פונה אני מקל עסקי". ורש"י מחדש שנתן לפרש כך גם בפרשתנו, שאינה מדברת על 'עסק' מיוחד של ה'.

פונה אני מקל עסקי ועוסק בו (רש"י כ, ג) כן פרש גם בפרשת "אחרי" על "ונתתי את פני בנפש האוכלת את הדם". והצדק לחזר על זה כאן, כי בפרשת "אחרי" מדבר ב'עסקו' של ה', היינו הקרבת קרבנות במקדשו לריח ניחח

ד ואם מכבש יכבשון עמא בית ישראל ית עיניהון מן גברא ההוא בדיהב מזרעה למלך בדיל דלא לקשלא יתה:

(ד) ואם העלם יעלימו עם הארץ את-עיניהם מן-האיש ההוא בתתו מזרעו למלך לבלתי המית אתו:

ה"י ואם העלם יעלימו. אם העלימו בדבר אחר, סוף שיעלימו בדברים הרבה; אם העלימו סנהדרין קטנה, סוף שיעלימו סנהדרין גדולה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ד) ואם העלם יעלימו. טעם הפסל, לומר שאם העלימו מן האחד שוב אינם יכולין שלא להעלים מהבאים אחריהם, ויעלימו ודאי מקלם, כי אם ירצו לעשות דין בהם יאמרו להם למה לא עשיתם דין באחד [בראשון]. או יאמרו העלם לבל ימנעוהו מלתן למלך, יעלימו מלעשות בו משפט אחר אשר נתן, באמרו בתתו מזרעו וגומר: תורה ה

ההריגה עוד יהיה לו ענש לנפש, והוא אומר והכרתי אתו מקרב עמו פרוש מענה נצר הקדשה. ונתן הכתוב טעם לב' ענשים אלו ואמר כי מזרעו וכו' למען טמא וגומר ולחלל וגו', הרי ב' פגמים ונגדן ב' ענשין, כנגד טמא מקדש ירגמוהו באבן, ונגד חלול שם קדשו גם הוא יתחלל ונכרת נפשו מעמה: תורה ד

(ב) ואל בני ישראל וגו'. טעם אומרו ואל בני ישראל נתבון להזהיר כללות ישראל להרג הנותן מזרעו למלך, ואמר בתוספת וא"ו לומר שמלבד חיוב המעביר גם חיוב כל העם להענישו: תורה ג
(ג) ואני אתן את פני וגו'. צריך לדעת מה מקום לענש זה אחר שיש דין למטה וירגמו אותו אבן: ונראה כי יודיע הכתוב שמלבד ענש

(ה) וְשַׁמְתִּי אֹנִי אֶת־פָּנַי בְּאִישׁ הֵהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת כָּל־הַזֵּנִים אַחֲרָיו לְזִנּוֹת אַחֲרַי הַמִּלֵּךְ מִקֶּרֶב עַמּוֹ:

תלמוד-לומר: "אתו" - אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא בסיורין. לזנות אחרי המלך. (ח"ב) לרבות שאר עבודת אלילים שעבדה בך, ואפלו אין זו עבודתה.

נ"י - ובמשפחתו. אמר רבי שמעון: וכי משפחה מה חטאה? אלא ללמד, שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כלם מוכסין, שכלם מחפין עליו. והכרתי אתו. למה נאמר? לפי שנאמר "ובמשפחתו", יכול יהיו כל המשפחה בהכרת?

וְאִנֹּשׁ דִּי יִתְּפִי בְּמַר בְּדִין וּדְכוּרֵי לְמַטְעֵי בְּתַרְיָהוֹן וְאַתָּן יָת רִיגְזֵי בְּאַנְשָׁא הֵהִיא וְאַשְׁיָצִי יְתָהּ מִגּוֹ עַמָּה:

(ו) וְהִנָּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֵבֶת וְאֶל־הַיְדֵעִנִּים לְזִנּוֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בְּנַפְשׁ הֵהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ:

וְהַתְּקַדְּשִׁיתָם וְהִייתֶם קְדָשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(ז) וְהַתְּקַדְּשִׁיתָם וְהִייתֶם קְדָשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

נ"י - והתקדשתם. זו פרישות עבודת אלילים.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס. אברמוביץ

ספרי הדינים אדם נכנס בספנה וצריך זכות גדול לפטר: תורה ו
(ז) וְהַתְּקַדְּשִׁיתָם וְהִייתֶם קְדָשִׁים. יצו ה' שיהיו נוטים אל בחינת הקדשה, ובזה הוא מבטיחם שיהיו במדרגת מלאכים הנקראים קדושים, ודכתיב (ויאל ח) ויאמר אחד קדוש, והוא אומר והייתם קדשים, ותמצא שאמרו ז"ל (במד"ר פ"ב) בפסוק כעת יאמר לייעלב וגו' כי המלאכים יהיו עומדים בשורה החיצונה וישראל בפנים ושואלים מלאכי אלהים לעם קדושו מה פעל אל, נמצאת אומר כי קדושו במקום המלאכים הם ישראל. וקור הכתוב ופרש הדבר שבו יתקדשו ואמר ושמרתם את חקתי, פרוש תשמרו מצות לא תעשה, ותקנימו מצות עשה בזה אני מקדשכם, כי על ידי זה שם הוי"ה מתגלה עליו ובה מתקדש, וכמו מה שאמרו בזהר (תקונים ע') כי האבר שבו עושה מצוה שורה עליו שם הוי"ה הקרמו בתבת מצוה: תורה ח

הספיק לומר הזנים וגו' אחרי המלך, נתבאר לומר שהגם שלא ונה עד עתה פרוש שלא העביר בנו למלך אלא שחשב לזנות מחשבת עבודה זרה נתפסים עליה כמעשה, ויכרית ה' את החושב בעושה כמו שאמר הכתוב (יחזקאל יד) למען תפס את בית ישראל בלבם:
נמצאת אומר שאם עם הארץ יעשו דין בעושה רע אין דין למעלה ולא ימות מישראל וזולת העובר למלך, אבל אם לא יעשו דין נפתחים ספרי כל המשפחה ומתעורר הדין גם עליהם ונתפסים גם על המשפחה, והוא מאמרם ז"ל (דב"ר פ"ה) במקום שיש דין וכו' אין וכו' ע"כ. קשה פשיטא שבשיעשו דין למטה מה מקום לדין לעשות למעלה, ולדרכנו ידוק על נכון שבשיעושו דין למטה נמנע דין למעלה פרוש דין השאר שאין ספריהם נפתחים. ותמצא שאמרו רבותינו ז"ל (ר"ה ט"ז:) שבשנפתחים

(ה) וְשַׁמְתִּי אֹנִי אֶת פָּנַי וְגוֹמֵר. משמעות הכתוב יגיד שאם לא יעשה משפט העם, יעשה ה' משפט בו ובמשפחתו גם כן, מה שלא היה אם היו עושים דין עם הארץ, ואלו הם דברים רחוקים, ממה נפשך אם הם חייבין בין עשו דין כמו כן ברשע עצמו בין לא עשו:
ונראה לפרש על זה הדרך ואם העלם וגו' פרוש במקום שאין דין למטה יהיה דין למעלה ושמתי אני וגו'. וכשיעשו דין למעלה יפתחו גם כן פנקסי בני משפחתו ויתעוררו הדינים על כל המשפחה, והוא אומרם ובמשפחתו, וקור ופרש שימת פנים זו מה (מה) עושה, ואמר כנגד האיש עצמו והכרתי אתו, וכנגד משפחתו יפתחו ספרי דיניהם אם יש מהם זונים כמותו הרי הוא בכלל הכרת, והוא אומר ואת כל הזנים אחרי, ממשפחתו, אבל אותם שנפתחו ספרי ונמצא שלא ונו לא יכרתו, ואמר עוד לזנות, ולא

♦ שבת קודש י"ב אייר ♦

(ח) וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-חֻקֹּתַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
מְקִדְשֵׁכֶם:
ח וְתִטְּרוּן יֵת קִנְמִי וְתַעֲבִדוּן יִתְהוֹן אֲנִי יי
מְקִדְשִׁכֶּן:

(ט) כִּי-אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ
מוֹת יוֹמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דָּמִיו בּוֹ:
ט אַרְי גְּבֵר גְּבֵר דִּי יִלוּט יֵת אַבּוּהִי וְיֵת אִמּוּהִי
יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּל אַבּוּהִי וְאִמּוּהִי לֹט קִטְּלָא
חִיב:

כ"י אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל • (ת"כ, סנהדרין פה) לְרַבּוֹת לְאַחַר
מִיתָה. דָּמִיו בּוֹ • זוֹ סִקְלָהּ, וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר:
"דָּמִיו בּוֹ", "דְּמִיָּהּ בָּם", וְלִמְדֵנוּ מֵאוֹב וְיִדְעוֹנִי,
שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "בְּאַבְרָם יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהּ בָּם".
וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: כְּמוֹ "דָּמִיו בְּרָאשׁוֹ" אֵין נֶעֱנֵשׁ
עַל מִיתָתוֹ אֲלָא הוּא, שֶׁהוּא גֵרֵם לַעֲצֻמוֹ שִׁיְהָרֵג.

(י) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת-אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף
אֶת-אִשְׁתּוֹ רֵעֵהוּ מוֹת-יוֹמָת הֵנָּאף וְהֵנָּאֶפֶת:
י וְגְבֵר דִּי יִגּוּף יֵת אִתּוֹ גְּבֵר דִּי יִגּוּף יֵת אִתּוֹ
חִבְרָה יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּל גְּזִיפָא וְגִיפָתָא:

כ"י וְאִישׁ • פָּרֵט לִקְטָן. אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת-אִשְׁתּוֹ
אִישׁ • (קידושין יט, סנהדרין נב) פָּרֵט לְאִשְׁתּוֹ קָטָן. לְמַדְנוּ שֶׁאֵין
לִקְטָן קִדּוּשִׁין. וְעַל אֵיזוֹ אִשְׁת־אִישׁ חִיבָתִי לָךְ? •
אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אִשְׁת־רֵעֵהוּ • פָּרֵט לְאִשְׁתּוֹ עוֹבֵד
גְּלוּלִים. לְמַדְנוּ, שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין לְעוֹבֵד גְּלוּלִים.
מוֹת-יוֹמָת הֵנָּאף וְהֵנָּאֶפֶת • כָּל מִיתָה הָאִמּוּרָה
בַּתּוֹרָה סֵתֵם, אֵינָה אֲלָא חֲנֻקָּה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ט) כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל. קִשָּׁה
אוֹמְרוֹ כִּי, שְׁנוֹתָן טַעַם לְמַה
שֶׁלִּפְנֵינוּ וְלֹא אִמּוֹר דָּבָר קֹדֶם שִׁיְהִיָּה זֶה
טַעַמוֹ. וְאִם עַל שְׁמִירַת הַחֻקִּים, וְכִי לֹא
נִכְלָל בְּפִסּוּק זֶה אֲלָא קָלַל אֲבוֹת
שֶׁהִצְדִּיק לִוְמֵר כִּי, עוֹד לְמַה כָּפַל לִוְמֵר
אִישׁ אִישׁ, וּבַתּוֹרַת כְּהֻנִּים אִמְרוּ אִישׁ
אֵין לִי אֲלָא אִישׁ אִשָּׁה מִנִּין תִּלְמֹד
לִוְמֵר אִישׁ אִישׁ ע"כ. קִשָּׁה מִנִּין יַעֲלֶה
עַל דַּעַת לְמַעַט אִשָּׁה שֶׁהִצְדִּיק לְרַבּוּי
וְהֵלֵא הַשֵּׁנָה הַכְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל
עֲנָשִׁים שֶׁבַּתּוֹרָה בְּדִרְךָ כָּלֵל וּכְאוֹמְרָם
ו"ל (ב"ק ט"ו). וְאִם לְצַד שֶׁחֵשׁ הַכְּתוּב
לְפָרֵשׁ אִישׁ שֶׁבָּא לְמַעַט אִשָּׁה, לֹא הִיָּה
לוֹ לְכַתֵּב אִישׁ לְטַעוֹת לִוְמֵר שֶׁבָּא
לְמַעַט אִשָּׁה וְיֹאמַר אֲדָם כִּי יִקְלַל וְגו'
עוֹד לְמַה כָּפַל לִוְמֵר אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל:
אֲבִן כְּנֻת הַכְּתוּב הוּא לְצַד שֶׁצִּוָּה קֹדֶם
לָזֶה עַל הַעֲבֵרַת בְּנוֹ וּבַתּוֹ לְמַלְךְ,
וְהַקִּפִּיד הַכְּתוּב עַל זֵרַע לְבָד אֲבָל בֵּן
אַחֲרִים וְאֶפְלוּ קְרוֹבִיו כְּגוֹן אָחִיו
וְאֶחָתוֹ פֶּטוּר, כְּדִתְנִיָּא בְּסִנְהֶדְרִין
(ס"ד): וְזֶה לְשׁוֹנָם אֵינּוּ חִיב אֲלָא עַל
יּוֹצְאֵי יִרְכּוּ וְכִי ע"כ. וְצִרִּיק לִוְמֵר טַעַם
חִיּוּבוֹ עַל בְּנוֹ וּבַתּוֹ וְלֹא עַל בְּנֵי הַוּוֹלַת
שֶׁהוּא לְצַד שֶׁבְּנֵי הֵם נְדוּנִין בְּנִכְסֵי

שֶׁל אָדָם לָזֶה מוֹעִילִים מַעֲשֵׂיו
כְּשֶׁמְקַרְיָבוּ לְעוֹבְדָה וְזֶה בְּמַה
שֶׁמַּעֲבִירִין לְמַלְךְ אֲבָל חוּץ מִהֵם אֵין
מַעֲשֵׂיו עוֹשִׂין רֶשֶׁם, עַל דִּרְךְ אוֹמְרָם
ו"ל (עֲרֻכִין כ"ח, ב"מ ז'). אֶפְלוּ לְגַבִּי
קִדְשֵׁי שְׁמִים אֵין אָדָם מְקַדִּישׁ דָּבָר
שֶׁאֵינּוּ שְׁלוֹ, וּמַעֲתָה יֹאמַר אָדָם וְהֵלֵא
גַּם הֵבֵן אֵינּוּ כָּלוּ שֶׁל הָאֵב כְּאוֹמְרָם
ו"ל (נִדְהָ ל"א). שֶׁהָאֵב וְהָאֵם הֵם שֶׁתִּפִּין
בְּאָדָם הַלְבֵן מֵהָאֵב וְהָאָדָם מִהָאֵם, וְאִם
כֵּן מִזֶּה הַטַּעַם עֲצָמוֹ לֹא יִתְחַיֵּב הָאֵב
עַל הֵבֵן מִצַּד חֶלֶק הָאֵם, לָזֶה אִמּוֹר
הַכְּתוּב אַחֵר אֲזַהֲרֵת וְעַנֵּשׁ מַעֲבִיר בְּנֵי
לְמַלְךְ כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל וְגו' מוֹת
יּוֹמָת, וְדִקְדָּק לִוְמֵר אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ
פְּרוּשׁ זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אוֹ זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ,
כְּמוֹ שֶׁדִּקְדָּקוּ בַּתּוֹרַת כְּהֻנִּים בְּפִסּוּק זֶה
עֲצָמוֹ חִיּוּב עַל כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם, הִרִי
שֶׁהֵבֵן מֵת לְצַד שֶׁנֶּעַם בְּאָבִיו אוֹ בְּכַבּוֹד
אִמּוֹ וְאֵין אֲנִי אוֹמְרִים וְהִרִי אֵין כָּל
הֵבֵן שֶׁל הָאֵב אוֹ שֶׁל הָאֵם לְהִמִּיתוֹ
בְּשִׁבְלֵם, וְאִם תֹּאמַר גַּם עַל זֶה דִּן
אֲנִכִּי לְמַה יְהִיָּה הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה, לָזֶה גִּמְרָה
אִמּוֹר אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל, פְּרוּשׁ כִּי
כְּשֶׁמְקַלֵּל אָבִיו מְקַלֵּל גַּם אִמּוֹ עִמּוֹ וְכֵן
לְהַפְּךְ, וְהַטַּעַם לְצַד שֶׁהָאֵב וְהָאֵם הֵם

גּוֹף אֶחָד כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (פְּרָכּוֹת כ"ד) אִשְׁתּוֹ
כְּגוֹפוֹ, וְכַפִּי זֶה בֵּין הַנֶּעֱשָׂה לְאֶחָד מִהֵם
אוֹ הַנֶּעֱשָׂה מֵאֶחָד מִהֵם לְבִנְיָהֶם יִחַשֵּׁב
לְשִׁנְיָהֶם יַחַד. וְלָזֶה תִּמְצָא שִׁיְעָנִישׁ ה'
לְאִישׁ לְהִמִּית אִשְׁתּוֹ דְּכָתִיב (מִשְׁלִי כ"ג)
לְמַה יִּקַּח מִשְׁכָּבָךְ מִתַּחְתֶּיךָ. וְכָפַל לִוְמֵר
אִישׁ אִישׁ מִשּׁוּם שֶׁמִּצְוֵנוּ שֶׁתִּלְּהָ הַכְּתוּב
וְכָרִים בְּנִקְבוֹת וּנְקֻבוֹת בְּזָכְרִים, וְאִמְרוּ
ו"ל (פָּדָה ל"א) אִשָּׁה מְזֻרָּת תִּחַלֵּה יוֹלֶדֶת
זָכָר, אִם כֵּן יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בְּלִדַת הַזָּכָר
לְלִדַת הַנִּקְבָּה וּמִצַּד זֶה יִשְׁתַּנָּה הַהַפְּרָשׁ
בְּכַחֲנִת הַמּוֹלִידִים, וְיֵשׁ מָקוֹם לִוְמֵר
לְצַד שֶׁתִּלְּהָ הַכְּתוּב וְכָרִים בְּנִקְבוֹת לֹא
יּוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל הַעֲבֵרַת הַבָּנִים אוֹ
הָאִמּוֹת עַל הַעֲבֵרַת הַבָּנוֹת לְצַד
שֶׁתִּלְּאֵם הַכְּתוּב בְּאֲבוֹת תִּלְמֹד לִוְמֵר
אִישׁ אִישׁ אֶחָד לְגוֹפוֹ וְאֶחָד לְאִשָּׁה
שִׁשְׁנֵיהֶם יִשְׁנֵם בְּחִיּוּב הַעֲבֵרַת בֵּן וּבַת:
עוֹד נִרְאֶה כִּי לְצַד שֶׁאִמּוֹר הַכְּתוּב אָבִיו
וְאִמּוֹ וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (יִלְקוּט)
שֶׁאָבִיו בָּא לְמַעַט אָבִי אָבִיו וְאִמּוֹ בָּא
לְמַעַט אִם אִמּוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה, לָזֶה חֵשׁ
הַכְּתוּב לְטַעוֹת לִוְמֵר שֶׁהַמַּעֲשֵׂי בָּא
אָבִיו וְלֹא אָבִיָּה אִמּוֹ וְלֹא אִמּוֹ וְאִם כֵּן
הַנִּשְׁמֵר פֶּטוּרוֹת מִעֲשֵׂי זֶה, תִּלְמֹד לִוְמֵר
אִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת אִשָּׁה: תוֹרָה י

יא וגבר די ישכוב עם אתת אבוי עריתא
דאבוי גלי תקטלא תקטלון תרויהון
קטלא תיבין:

(יא) ואיש אשר ישכב את-אשת אביו ערות אביו
גלה מות-יומתו שניהם דמיהם בם:

יב וגבר די ישכוב ית פלטה תקטלא
יתקטלון תרויהון תכלא עבדו קטלא תיבין:

(יב) ואיש אשר ישכב את-פלתו מות וימתו שניהם
תכל עשו דמיהם בם:

כ"י תכל עשו • גנאי. לשון אחר: מבבלין זרע האב בזרע הבן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 188)

הסבא נותנת, אפוא, שלאחר מיתת הבן, כאשר אין טעם
זה, מתרת האשה לאביו. יתר על כן: ער ואונן הרי השחיתו
את זרעם, ואם כן לא שיר כאן כל הענין של "תכל".

ואיש אשר ישכב את פלתו . . תכל עשו דמיהם בם
(כ, יב) וקשה, איך נשא יהודה את תמר פלתו (ראה רש"י
וישב לח, כו: "ולא יסף, לא פסק"). ויש לומר, דהנה טעם
האסור הוא "תכל עשו", "מבבלין זרע האב בזרע הבן".

יג וגבר די ישכוב ית דכורא משכבי אתתא
תועבתא עבדו תרויהון יתקטלא יתקטלון
קטלא תיבין:

(יג) ואיש אשר ישכב את-זכר משכבי אשה תועבה
עשו שניהם מות וימתו דמיהם בם:

כ"י משכבי אשה • (סנהדרין נה) מכניס במכחול בשפופרת.

יד וגבר די יסב ית אתתא וית אמה עצת
חטאין היא בנורא יקדון יתה ויתהו ולא
תהי עצת חטאין ביניכו:

(יד) ואיש אשר יקח את-אשה ואת-אמה זמה הוא
באש ישרפו אתו ואתהו ולא-תהיה זמה בתוכם:

שתיקן לאסור, שנשא את חמותו ואמה. ויש מרבותינו
שאומרים: אין כאן אלא חמותו, ומהו "אתהו"? את
אחת מהן; ולשון יוני הוא: "הן", אחת.

כ"י ישרפו אתו ואתהו • (סנהדרין עה) אי אתה יכול
לומר אשתו הראשונה ישרפו, שהרי נשאה בהתר
ולא נאסרה עליו, אלא אשה ואמה הכתובין כאן

טו וגבר די יתן שכבתה בכעירא יתקטלא
יתקטל וית בעירא תקטלון:

(טו) ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת
ואת-הבהמה תהרגו:

את-כל-המקומות, הרי דברים קל-וחמר: ומה
אילנות, שאינן רואין ואינן שומעין, על שבאת תקלה
על ידם, אמרה תורה: השחת, שרף וכלה, המטה
את חברי מדרך חיים לדרך מיתה, על-אחת-כמה-
וכמה.

כ"י ואת-הבהמה תהרגו • אם אדם חטא, בהמה
מה חטאה? אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה,
לפיקד אמר הכתוב: תסקל. קל-וחמר לאדם, שיודע
להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחברו לעבר עברה.
פיוצא בדבר אתה אומר (דברים יב ב): "אבד תאבדון

טז ואתתא די תקרב לכל בעירא למשלט בה
ותקטול ית אתתא וית בעירא יתקטלא
יתקטלון קטלא תיבין:

(טז) ואשה אשר תקרב אל-כל-בהמה לרבעה אתה
והרגת את-האשה ואת-הבהמה מות יומתו
דמיהם בם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 168)

ב"תועלת ותקון" שמגיע לסוס ממה שהוא מרפא לאדם:
"בריאת הסוס . . אינו בשביל התועלת המגיע לו, כ"א-
זהו דרך טפל, כדי שלא לקפח שכר כל בריה, אלא . .
בשביל טובת האדם" (לקוטי תורה).

מפני שבאה לאדם תקלה על ידה (רש"י כ, טו) והינו,
שאינו זה בדרך ענש, אלא הבהמה נבראה לשמש את
האדם, וכאשר איננה משמשת אותו אלא גורמת לו תקלה
- אין מקום למציאותה בעולם. וכן הוא לגבי השקר

שיעור יומי לשבת קודש י"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כ – פרשת אחרי-קדושים פט

י' וגבר די יסב ית אַחַתָּה בַּת אַבְוּהִי אוּ בַת אִמָּה וַיַּחְזִי ית עֲרִימָה וְהִיא תַּחֲזִי ית עֲרִימָה קִלְנָא הוּא וַיִּשְׁתַּיְצוּן לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּהוֹן עֲרִיַת אַחַתָּה גְּלִי חוּבְהָ יִקְבֵּל:

(י') וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֶחָתָו בַּת־אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֲרוּתָהּ וְהִיא־תִּרְאֶה אֶת־עֲרוּתוֹ חֹסֶד הוּא וְנִכְרְתוֹ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֲרוֹת אֶחָתָו גְּלָה עוֹנוֹ יִשָּׂא:

חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו, שנאמר (תהלים פט): "עולם חסד יבנה".

כ"י חסד הוא. לשון ארמי: חרפה, 'חסודא'. ומדרשו (סנהדרין נח): אם תאמר: קין נשא אחותו?!

יח וגבר די ישפוב ית אַחַתָּה סוֹאֲבָתָא וַיִּגְלִי ית עֲרִימָה ית קִלְנָה גְּלִי וְהִיא תַּגְלִי ית סוֹאֲבָת דְּמָהָא וַיִּשְׁתַּיְצוּן תַּרְוִיהוֹן מִגּוֹ עַמָּהוֹן:

(יח) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁהָ דָּוָה וְגִלָּה אֶת־עֲרוּתָהּ אֶת־מִקְרָהּ הָעֶרָה וְהוּא גִלָּתָהּ אֶת־מִקְוֹר דְּמִיָּה וְנִכְרְתוֹ שְׁנֵיהֶם מִקְרַב עַמָּם:

אח. והערה זו נחלקו בה רבונתינו (יבמות נח). יש אומרים: זו נשיקת שמש, ויש אומרים: זו הכנסת עטרה.

כ"י הערה. גלה, וכן כל לשון "ערה", גליי הוא, ותנא"ו יורדת במכה לשם דבר, כמו "זערה" מגזרת (אסתר ה ט): "ולא-קם ולא-זע", וכן "אחנה" מגזרת

יט וערית אחת אמר ואחת אבוי לא תגלי ארי ית קריבה גלי חובקו יקבלון:

(יט) וְעֲרוֹת אֶחָת אָמַרְךָ וְאֶחָת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה בִּי אֶת־שְׂאֵרוֹ הָעֶרָה עוֹנֶם יִשָּׂאוּ:

אחי אביו לא הזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב.

כ"י וערות אחות אמר. שנה הפתוב באזהרתו. לומר שהזהר עליהן, בין על אחות אביו ואמו מן האב, בין על אחיותיהן מן האם. אבל ערות אשת

כ' וגבר די ישפוב ית אַחַתָּה אַח אַבְוּהִי עֲרִיַת אַח אַבְוּהִי גְּלִי חוּבְהֵן יִקְבֵּלוּן בְּלֹא וְלֹד מוֹתוֹן:

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דִּדְתּוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גִּלָּה חֲטָאִם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ:

בשני מקראות אלו: "ערירים ימתו", "ערירים יהיו"; "ערירים ימתו", אם יהיו לו בשעת עברה, לא יהיו לו בשמות, לפי שקוברן בחייו; "ערירים יהיו", שאם אין לו בשעת עברה, יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשו.

כ"י אשר ישכב את־דדתו. (יבמות נד) המקרא הזה בא ללמד על 'פרת' האמור למעלה, שהוא בענש הליכת ערירי. ערירים. פתרגומו: בלא ולד; ודומה לו "ואנכי הולך ערירי". יש לו בנים – קוברן, אין לו בנים – מת בלא בנים. לכך שנה

כא וגבר די יסב ית אַחַתָּה אַחֵיהּ מִרְחָקָא הִיא עֲרִימָתָא דְּאַחֵיהּ גְּלִי בְּלֹא וְלֹד יְהוֹן:

(כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אַחֵיו נָדָה הוּא עֲרוֹת אַחֵיו גִּלָּה עֲרִירִים יְהִיוּ:

כ"י נדה הוא. השכיבה הזאת מנדה היא ומאוסה. ורבונתינו דרשו, לאסור הערה בה כנדה, שהערה מפרשת בה: "את מקורה הערה".

כב ותשרון ית כל קנמי ונת כל דיני ומעבדון יתהון ולא תרוזון יתכון ארעא די אנא מעל יתכון תמן למתב בה:

(כב) וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִקְיֹא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשִׁבְתָּ בָּהּ:

(כג) וְלֹא תֵלְכוּ בַחֲקֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מִשְׁלַח מַפְנִיכֶם
כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹה עֲשׂוּ וְאֶקֶץ בָּם:

נ"י • וְאֶקֶץ • לְשׁוֹן מֵאוֹס, כְּמוֹ (בראשית כז): "קָצַתִּי בַחַיִּי", כְּאֵדָם שֶׁהוּא קָץ בְּמִזְוֹנוֹ.

(כד) וְאָמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אֲדָמָתִי וְאֲנִי
אֶתְנַנֶּה לָכֶם לְרֵשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְרֹבֶשׁ
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־
הָעַמִּים:

(כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה וּבֵין
הָעוֹף הַטֹּמֵא לַטְּהוֹר וְלֹא־תִשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטֹמֵא:

נ"י • וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה •
אֵין צָרִיף לִזְמַר בֵּין פָּרָה לְחֶמֶד, שֶׁהִיא מִבְּדִלִין
וְנִפְרִין הֵם, אֲלֹא בֵּין טְהוֹרָה לְטֹמְאָה לָהּ, בֵּין
שֶׁנִּשְׁחַט רַבּוֹ שֶׁל סִימָן לְנִשְׁחַט חֲצִיו, וְכַמָּה בֵּין רַבּוֹ
לְחֲצִיו? מֵלֵא שַׁעֲרָה. אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטֹמֵא •
לְאָסֵר.

(כו) וְהֵייתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וְאֶבְדַּל
אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי:

נ"י • וְאֶבְדַּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי • אִם
אַתֶּם מְבַדִּלִים מֵהֶם, הָרִי אַתֶּם שְׁלִי, וְאִם לֹא, הָרִי
אַתֶּם שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר וְחִבְרִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
אוֹמֵר: מִנֵּיין שְׁלֵא יֵאמַר אָדָם: 'נִפְשִׁי קָצָה בְּבִשּׁוֹר
חֲזִיר!' 'אִי אֶפְשִׁי לְלַבֵּשׁ פְּלֹאִים!' אָבֵל יֵאמַר:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת יְגוֹ'. טַעַם שֶׁהֲצַרֵּף
לִזְמַר פַּעַם אַחֲרֵת פָּסוּק זֶה הֵגַם
שֶׁבָּר אָמַר בֶּן בְּפִרְשֵׁת אַחֲרֵי מוֹת יִי־
כִּי, תִּפְּקוֹן לִזְמַר שְׁצִירִיכִין לְשִׁמּוֹר
הַמִּצְוֹת לְכָל יִתְבַּטְּלוּ בֵּין מֵהֶם בֵּין
מִזְוִלְתָּם וּכְזֹה לֹא תִקְיָא הָאֶרֶץ הָא
לְמִדַּת שְׁאֵם לֹא יִהְיֶה נִשְׁמָרִים הַמִּצְוֹת
תִּקְיָא הָאֶרֶץ גַּם הַשּׁוֹמְרִים עַל שְׁלֵא
מִחוּ בְּשֵׁלֵא שְׁמָרָה: תוֹרָה כג

(כד) וְאֲנִי אֶתְנַנֶּה וְגו' אֶרֶץ זֶבֶת וְגו'.
קָשָׁה אַחֲרֵי שֶׁאָמַר לְרֵשֶׁת אֹתָהּ מֵה
צָרִיף לִזְמַר וְאֲנִי אֶתְנַנֶּה, עוֹד לְמֵה סִמָּן
שֶׁבַח הָאֶרֶץ לְזִכְרוֹן הִירָשָׁה. וְנִרְאָה לִי

שֶׁהַכּוֹנֶה הִיא שְׁמִלְכָד מֵה שִׁירְשׁוֹ עוֹד
יִתֵּן לָהֶם שְׁתִּיזָה הָאֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְרֹבֶשׁ
יִתֵּר מֵהַשְׁעוֹר מֵה שְׁלִפְנִיָּה, גַּם שְׁלָל
שְׁלֵא בְּזִמָּן יִרְשָׁתָם אַחֲרֵי כֵּף שֶׁהוּא זִמָּן
הַחֲרָבִין שְׁלֵא תִהְיֶה זֶבֶת חֶלֶב וְרֹבֶשׁ,
כְּמוֹ שֶׁסִּפְּרוּ מִכִּירָה בְּזִמָּן הַזֶּה
בְּעֻנְיָנוּ: תוֹרָה כה

(כו) וְהֵייתֶם לִי קְדוֹשִׁים וְגו'. טַעַם
אוֹמְרוֹ לִי. יִתְבַּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם
ו"ל (תו"כ בָּאן) אֵל יֵאמַר אָדָם אִי
אֶפְשִׁי בְּבִשּׁוֹר חֲזִיר וְכו', אֲלֹא אֶפְשִׁי
וְאֶפְשִׁי אֲלֹא אֲבִי שֶׁבִּשְׁמִים וְכו', וְהוּא
אוֹמֵר וְהֵייתֶם לִי קְדוֹשִׁים שְׁתִּיזָה

פְּרוֹשִׁים לִי לְשֵׁם מִצְוֹתִי וְלֹא לְצַד תַּעֲבוֹב
הַדָּבָר הַנֶּאֱסָר, וְלִזְוָה סִמָּן מֵאָמַר זֶה
לְהִבְדִּיל בְּהֵמָה וְהוּא לְרִמּוֹ לְמֵה
שֶׁתִּתְּבֵת. וְאוֹמְרוֹ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' וְגו'
נִתֵּן טַעַם לְמִצְוָה זוֹ שֶׁל הִבְדִּיל בְּהֵמָה
טֹמְאָה כִּי קְדוֹשׁ וְגו' וְאֶבְדַּל אֶתְכֶם מִן
הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי. וְהַעֲנִין עֲצָמוֹ שֶׁל
פְּרִישׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִן הַעֲבוֹרִים הוּא הַדָּבָר
עֲצָמוֹ שֶׁל פְּרִישְׁתְּכֶם מִן הַבְּהֵמָה
טֹמְאָה. בְּרוּךְ ה' אֲשֶׁר הִבְדִּילָנוּ מִן
הַטֹּמְאִים מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד עוֹף
הַשָּׁמַיִם: תוֹרָה כו

חֲסֵלֶת פְּרִשְׁת קְדוֹשִׁים

שיעור יומי לשבת קודש י"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כ - פרשת אחרי-קדושים

וַאֲשֶׁר אֵלֹהִים בְּיָהוּדָה בָּהֶם אֹב אוֹ יְדַעְנִי
מֹת יִמְתּוּ בָּאֵבן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם:
כַּוְנָה אוֹ אֲתָמָא אֲרִי יְהִי בְּהוֹן בְּדִין אוֹ
דְּכֹר יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּלוּן בְּאֵבָנָא יִרְגְּמוּן
יִתְהוֹן קְטָלָא חֲזִיבִין: פפפ

וְשִׁיבָה בְּיָהוּדָה בָּהֶם אֹב וגו'. כָּאן נֶאֱמַר בָּהֶם
'מִיָּה', וְלִמְעָלָה 'פֶּרֶת': עֲדִים וְהִתְרָאָה - בְּסִקְלָה,
מִזִּיד בְּלֹא הִתְרָאָה - בְּהִכָּרֶת, וְשִׁגְגָתָם - חֲטָאת.
וְכֵן בְּכָל חֲזִיבֵי מִיתוֹת שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם 'פֶּרֶת':

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן. חסלת פרשת קדושים

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפג

אגרות קודש

ב"ה, ז' אייר תשכ"ד

ברוקלין.

כבוד המשתתפים בלימוד ספר תניא קדישא
אשר בבית הכנסת שערי תפלה, בטאראנטא
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי ע"ד עריכת סיום חלק השלישי של ספר התניא, הוא אגרת התשובה, ביום ראשון פרשת אמור וגו' ואמרת, פסח שני.

ויהי רצון אשר כבכל ענין דגמרה של תורה, סיום איזה ענין בתורתנו, ובפרט כשנעשה ברבים, יתוסף עי"ז בלימוד התורה, כולל - גם בהחיות ואור שבלמוד זה, והוספה האמורה עי"י הלומדים, הרי הובטחנו בזה ובכגון זה, וכסיום וחזרת אגרת התשובה הנ"ל, אדם מקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה,

ולא עוד אלא שמוסיף ביאור בזה: וכמ"ש לעיל וכו' בחי' סוכ"ע, ז.א. אשר הקידוש מלמעלה הוא לא רק הרבה בכמות, אלא גם באיכות, ולא עוד אלא - שבאין ערוך, אין ערוך דסובב כל עלמין לגבי ממלא כל עלמין.

ומההמשך תיכף לאחר זה: וככה ממש הוא בענין שכר וכו', מובן שכלל האמור הוא גם בהנוגע לשכר מצוה האמורה, שכר בעולם הבא ובעולם הזה, שהרי תלמוד תורה הוא מהדברים שאם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא.

וכנהוג מאז ומקדם לקשר עניני השבוע בפרשת השבוע: ידועה דרשת חז"ל עה"כ אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים, וע"ד מציאות גדלות וקטנות בעולם בכלל, כן דוגמתם הוא גם בעולם קטן הוא האדם, שבכל אדם ישנו הגדלות שלו והקטנות שבו, הגדלות שבאדם הוא השכל שבמוח וההרגש שבלב, והקטנות שבאדם (ועד ל)ענין העשי' שבו, ונצטוו האדם, אשר הגדול שבו יזהיר את הקטן, וכאזהרת חז"ל שהלימוד צ"ל על מנת לעשות, ועוד יתרה בזה אשר גדול לימוד (עיקר הגדלות שבלמוד הוא מה) שמביא לידי מעשה.

ובכל האמור ישנה גם הוראת פסח שני, וכביאור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל "פסח שני ענינו איז, עס איז ניטא קיין פארפאלען, מען קען אלע מאל פאריכטען, אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה און אפילו "לכס" - אז דאס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגן קען מען מתקן זיין" באם רוצים באמת, ולא עוד אלא שאין בזה הגבלה בזמן וכו' - ודלא כפסח ראשון שהוא שבעת ימים וכו' - שהרי ענין התשובה הוא בשעתא חדא וברגעא חדא, ואינו זז משם עד שמוחלן לו, ועד שיהי' לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו ית' וכו'.

בכבוד ובברכה

מ. שניאורסאהן

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ו' אייר מפרק לה עד סוף פרק לח	יום רביעי - ט' אייר מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שני - ז' אייר מפרק לט עד סוף פרק מג	יום חמישי - י' אייר מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שלישי - ח' אייר מפרק מד עד סוף פרק מח	יום שישי - י"א אייר מפרק ס עד סוף פרק סה
שבת קודש - י"ב אייר פרק כ מפרק סו עד סוף פרק סח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ו' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, רק שאעפ"כ צריך... עד עמ' סד, וכנודע:

ליקוטי אמרים

רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' כדי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלחבת עזה ולהב העולה השמימה עד שמים רבים לא יוכלו לכבות וכו' ונהרות לא ישטפוהו וכו' כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה כרשפי אש ושלחבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדולת א"ס ב"ה על שתי בחי' אהבה הנ"ל כאשר אינן כרשפי אש ושלחבת כו' כיתרון ומעלת הזוהב על הכסף וכו' כמ"ש לקמן וגם כי זה כל האדם ותכליתו למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו איש איש כפי אשר יוכל שאת כמ"ש בר"מ פ' בא בגין דישתמודעון ליה וכו' וכנודע:

ובלשון ה"תניא": רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' - אהבה זו נוצרת כולה מהתבוננותו של יהודי בגדלות ה', ולא כמו בשתי האהבות האמורות הבאות בעצם בירושה מן האבות, ורק התגלותן היא על ידי התבוננות, וזאת - כפי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלחבת עזה ולהב העולה השמימה, עד ש"מים רבים" - העומדים כנגד אהבה זו, לא יוכלו לכבות וכו' - את האהבה, ונהרות לא ישטפוהו וכו' - וכשהאהבה נוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה' - יש בה יותר להב שלחבת ורשפי אש מאשר לאהבה הבאה בעצם בירושה, למרות שגם התגלותה באה על ידי התבוננות; כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה ברשפי אש ושלחבת עזה וכו', הבאה מהתבונה ודעת בגדולת אי"סוף ברוך הוא, - כלומר: בהפלאת גדלות ה', על שתי בחי' אהבה הנזכרות לעיל כאשר אינן כרשפי אש ושלחבת כו', - אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות) של קרבת הקב"ה לישראל, בהיותו "מקור חיינו" ו"אבינו האמיתי"¹⁶, ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: כיתרון ומעלת הזוהב על הכסף וכו', כמו שיתבאר לקמן¹⁷. - מעלת הזוהב כנגד הכסף אינה מתבטאת רק בכך שזוהב שווה יותר מכסף, אלא המעלה היא בעצם תכונתו של הזוהב, שיש בו התנוצצות ה"שובה" את נפש האדם - כך גם האהבה הנוצרת מהתבוננות, שמעלתה מתבטאת בלהב השלחבת וברשפי האש שבה - אין זה אומר שהיא מדרגה נעלה יותר באהבה - שהרי, להיפך, האהבה הבאה מלמעלה נעלה יותר ונקראת "אהבה רבה" - אלא, עצם ענין להב השלחבת שבאהבה זו, והשתכחות הנפש

שהיא יוצרת עד לידי כלות הנפש - זהו יתרונה של אהבה זו. - זהו טעם אחד, מדוע אין לו לאדם להסתפק בשתי האהבות האמורות, שהן בעצם בירושה מן האבות - אלא עליו לטרוח להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו הזקן, טעם נוסף, שאין זה רק מצד האהבה עצמה, רק מצד ההתבוננות המביאה אהבה זו, כי התבוננות זו היא "תכלית" כשלעצמה, שכן בכך מתבצעת כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שהנבראים ישיגו ויכירו בגדלותו של הקב"ה. ובלשון ה"תניא": וגם פי זה כל האדם ותכליתו, - כל תכלית בריאתו של אדם, היא הרי, למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו, איש איש כפי מהימנא פרשת בא: "בגין דישתמודעון ליה וכו'", וכנודע: - תכלית בריאתו של האדם היא, כדי שיכירו וידעו את גדלות ה', וכפי שהדבר ידוע; הרי שבהתבוננות עצמה יש משום מעלה ותכלית, והתבוננות בגדלות ה' ישנה במדה מרובה יותר באהבה הבאה כולה מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התעוררות שתי האהבות האמורות; שכן, להתעוררות שתי האהבות האמורות נדרשת רק ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים האמיתיים - או (באהבה של "כברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו האמיתי. ואילו, באהבה הנוצרת כולה מהתבוננות - נדרשת התבוננות גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה', עד שבכך מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בגין דישתמודעון ליה" - שנבראים תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף, מדוע שלא להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא לטרוח להגיע לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

15. שיר השירים ח, ז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א", ב" ו"1, 2 - נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן כאשר אינן כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאינן כרשפי אש, אבל אם מביאן לגילוי ע"י התבוננות בגדולת אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, ככלל: א) בהפלאה - ומביאה - גילוי או הולדה - דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדנ"ע מוסיף בכ"מ, שכן ג"כ מהתבוננות - בריחוק. ב) בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (איזו מהנ"ל): 1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) - מביאתה לגילוי. 2) הולדת אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי - תוצאותי ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעויין בהנסמן בהערה לקונ' עה"ח פ"ב". 17. בפרק נ.

יום שני ז' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, פרק מה עוד... עד עמ' 128, טומאתם.

ליקוטי אמרים

פרק מה עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדרתו

של יעקב אע"ה שהיא מדרת הרחמי' לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך בתכלית ההרחק כי העו"הו הוא תכלית הקליפ' הגסות כו' ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו אשר לא טובים המה ומלך אסור ברהמים ברהיטי מוחא כי יעקב חבל נחלתו. וכמשל המושך

1 **פרק מה** בפרקים הקודמים הסביר רבינו הזקן, כיצד אפשר לו ליהודי
2 לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש מדות הלב – יראת ה' ואהבת
3 ה'; וכשישנה ליהודי אהבה להקב"ה ויש ברצונו להתדבק בהקב"ה וזה
4 מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, מפני שעל-ידיהוה הוא אכן
5 מתדבק בהקב"ה – נעשה אז
6 קיום התורה והמצוות באופן
7 של "לשמה"; הדבר נעשה 1
8 מתוך הרגש נשמתנינימי, 2
9 הנותן חיות בלימודו תורה 3
10 ובקיומו מצוות. או, כפי 4
11 שלמדנו בפרק הקודם, אפשר 5
12 שתהיה אהבה להקב"ה באופן 6
13 כזה, שכתוצאה ממנה, הוא 7
14 לומד תורה ומקיים מצוות, 8
15 כדי לגרום נחת רוח להקב"ה, 9
16 כמו בן המשתדל לעשות ככל 10
17 אשר ביכלתו לגרום לאביו 11
18 נחת רוח. אהבת ה' ויראת ה'

19 הן שתי המדות חסד וגבורה¹, מדרת החסד והאהבה היא מדרתו של
20 אברהם אבינו, שנקרא "אברהם אוהבי", ומדרת הגבורה והיראה היא
21 מדרתו של יצחק אבינו – "פחד יצחק". בפרק מ"ה, אותו אנו עומדים
22 ללמוד, יסביר רבינו הזקן, שישנו אופן נוסף באפשרותו של יהודי לקיים
23 תורה ומצוות לשמן, – מתוך רגש נשמתנינימי – והוא, על ידי
24 התעוררות המדה השלישית הראשית של הנפש, מדרת הרחמים (שהיא
25 מדרת התפארת, מדרתו של יעקב אבינו). כלומר, לפני קיומו תורה ומצוות,
26 עליו לעורר ברעיונו את מדרת הרחמנות על הניצוץ האלקי של נשמתו,
27 שירד ממקורו במדריגה הגבוהה ביותר – לדרגה התחתונה ביותר,
28 להתלבש בגוף, המקבל את חיותו מ"קליפה" ורחוק תכלית ריחוק
29 מהקב"ה; ומה גם, אם הוא גרם לגלות השכינה על ידי מחשבותיו,
30 דיבוריו ומעשיו הלא-טובים, שאו הרחמנות על נשמתו – גדולה יותר.
31 ומתוך רגש רחמנות זה על נשמתו, ילמד תורה ויקיים מצוות. שכן, על
32 ידי תורה ומצוות, שבה הנשמה והניצוץ האלקי המחיה אותה, למקורה
33 באור אינסוף ברוך-הוא.

34 **עוד יש דרך ישר לפני איש, לעסוק בתורה ומצות לשמן,**
35 – מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, על-ידי מדרתו של יעקב
36 אבינו על-ידי השלום, שהיא מדרת הרחמים, – והדרך היא:
37 לעורר במחשבתו תחלה – לפני שהוא מקיים תורה ומצוות,
38 רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו, –
39 האלקית, אשר – הניצוץ האלקי של נשמתו ירד ממקורו –
40 שהוא, חיי החיים אינסוף ברוך-הוא, הממלא כל עלמין,
41 – הממלא את כל העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית הבאה

בהתלבשות ובאופן מותאם לנבראים, וסובב כל עלמין, –
מקיף את כל העולמות ומחיה אותם בחיות שלמעלה מן
הנבראים, ופועלת בהם בהיותה למעלה מהם, וכלא קמיה
כלא חשיב, – הכל לגביו, לא נחשב למאומה. לעומת אינסוף
ברוך-הוא, נחשב הכל
לכלום – הרי במדריגה
נעלה זו של אינסוף
ברוך-הוא, שהוא חיי
החיים ומחיה את כל
העולמות והנבראים,
ולגביו כל העולמות
והנבראים נחשבים לכלום
– שם הוא מקור הניצוץ
האלקי של נשמת יהודי,
ומשם ירד הניצוץ,
ונתלבש ב"משכא
דחויא", – בגוף, הנקרא²
"משכא דחויא" – עור

הנחש, כי הגוף נקרא "משכא" עור, לבוש לנפש, כמו שכתוב:
"עור ובשר תלבישני"; ו"משכא" דחויא" היינו, שזהו לבוש
המורכב מ"חויא", מנחש, כי הגוף, בהעדר זיכוכו על ידי עבודה,
הוא משוקץ ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א³ – ובגוף
כזה התלבש הניצוץ האלקי, הרחוק מאור פני המלך בתכלית
ההרחק, כי העולם הזה הוא תכלית הקליפות הגסות –
העולם הזה הוא הרבה יותר גס מאשר כל הקליפות הגסות של
העולמות הרחניים, כו', – "אולי. הכוונה למשכ"כ בפל"י" –
הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א – שבמלה "כו" מתכוון רבינו הזקן
למדובר בפרק ל"ו ב"תניא", שם נאמר שהעולם הזה הוא "תחתון
במדריגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך
וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטר"א אחרא שהן
נגד ה' ממש כו". ומכיוון שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של
העולם הזה, הרי שהוא בתכלית הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה
בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. הירידה עצמה יש בה
משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי של
הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה ובדיבור,
ואפילו לא במחשבה. ובפרט, – יתמלא ברגש של רחמנות
גדולה על נשמתו, כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו
מיום היותו, אשר לא טובים המה, ו"מלך – העולם, אסור
ברחמים" – "ברחמי מוחא"⁵, – ברצף המחשבות שבמותו, והם
המחשבות וההרהורים הלא-טובים העוברים במוח, הרי בהם
קשור" כביכול מלכו של עולם, הקב"ה. כי "יעקב חבל

1. "אהבה – הפנימיות, חסד – החיצוניות. וכן ביראה וגבורה – כמבואר באגה"ק טו. קכג, א –" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2.
כנ"ל פל"א – מהזהר. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו
– דנק' משכא – ע"ש שהגוף לבוש להנשמה – איוב י' יא – ודחויא – מפני שהוא בשיקוץ ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא",
למעליותא ככע"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכי". 4. שיר השירים ז, 1. 5. "תקנ"ז בהוספות ת"י" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יעורר בו רגש גדול ביותר של רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה של רחמנות, ילמד תורה ויקיים מצוות, כדי להעלות על-ידן את נשמתו ולאחדה באי-סוף ברוך-הוא. ועל זה — מה שלמדנו, שגם מקור הנשמה נמצא בגלות, ואשר לכן רחמנות גדולה עליו,

נאמר: "וישוב אל ה' וירחמהו", — שמשמעותו וירחם על ה' — לעורך רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו, ברחמי:

— כמו שכתוב: "השכן אתם ביהוה מלאכתם". — שאפילו כשבני ישראל נמצאים חס-ישראל במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אתם, ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" — שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על ידי "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" — בני ישראל הם חלק משם הוי'. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפלה ובבכי, רחמים רבים לכל ישראל, שכשבני ישראל יהיו בגלות בגלל מעשיהם, דיבוריהם ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם אי-סוף ברוך-הוא:

נחלתו⁶, — נשמות ישראל הן ה"חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל" מלשון "חבלים", כמו החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו השני — למטה, וכשמושכים בקצהו התחתון של החבל — נמשך ממילא גם הקצה העליון — כך גם, כביכול, ביחס לנשמתו של יהודי, הנקראת "חבל", כי

הראש והחלק העליון ביותר של הנשמה (כמו) הקצה העליון של החבל) קשור במקור, באי-סוף ברוך-הוא, והחלק התחתון של "חבל" הנשמה, לבוש בגוף — הרי כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים, דיבורים ומחשבות רעים — יש לכך השפעה גם על ראש "חבל" הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה למעלה, ובמשל המושך בחבל — שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור, גם החלק העליון — כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, וב' — "אולי כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.. והוא סוד גלות השכינה. — שעל ידי מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את נשמתו בגלות הקליפות — משפיע הדבר שגם השכינה (מקור הנשמה) היא כביכול בגלות. — הרי, כשאדם יזכור על כך ויהרהר בזה, זה

יום שלישי ח' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 128, וז"ה וישק יעקב... עד עמ' 128, במ"א:

הרחמים ומקורם, — מדת הרחמים של "עולם האצילות" נקראת "אב הרחמן", האב שהוא רחמן. ומדת הרחמים של י"ג מדות הרחמים נקראת "אב הרחמים" — האב ומקור הרחמים¹⁰ (שלכן בזמן של עת רצון מיוחד, אומרים "אב הרחמים", ולא "אב הרחמן"). — זהו פירוש הפסוק: "וישא יעקב וגו'" —

יעקב מעלה את מדתו, הרחמים של "עולם האצילות", לרחמים של י"ג מדות הרחמים, ויבך¹¹ — יעקב בכה, כדי לעורר ולתקשר משם — מהרחמים העליונים הבלתי מוגבלים, רחמים רבים על כל הנשמות ועל מקור כנסת ישראל, להעלותן ולייחדן, כמו שכתוב: "וישקני ברוחא, ולייחדן ביהודי אור אי-סוף ברוך-הוא, ברחמי נשקין, שהיא — בחינת "נשיקין", אתדבקות רוחא ברוחא, — דבקות רוח ברוח, כמו שכתוב: "וישקני

וזהו שאמר הכתוב: "וישק יעקב לרחל, וישא את קלו ויבך", כי רחל היא כנסת ישראל, מקור כל הנשמות, — מלכות דאצילות, מקור כל הנשמות, נקראת בשם "רחל", ויעקב במדתו העליונה, שהיא מדת הרחמים שבאצילות, הוא המעורר רחמים רבים עליה, — יעקב,

שהוא מדת הרחמים מעורר ד"אצילות", רחמים רבים על רחל — מקור נשמות ישראל. וישא את קלו" — רחמים רבים עליה. וישא את קולו למעלה למקור הרחמים העליונים הנק' אב הרחמים ומקורם. ויבך לעורר ולהמשיך משם רחמים רבים על כל הנשמות ועל מקור כנסת ישראל להעלותן מגלותן ולייחדן ביחוד העליון אור א"ס ב"ה בבחי' נשיקין שהיא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו כמ"ש יעקב לרחל וישא את קלו ויבך. וזהו פירוש הפסוק: "וישא יעקב וגו'" — יעקב מעלה את מדתו, הרחמים של "עולם האצילות", לרחמים של י"ג מדות הרחמים, ויבך¹¹ — יעקב בכה, כדי לעורר ולתקשר משם — מהרחמים העליונים הבלתי מוגבלים, רחמים רבים על כל הנשמות ועל מקור כנסת ישראל, להעלותן ולייחדן, כמו שכתוב: "וישקני ברוחא, ולייחדן ביהודי אור אי-סוף ברוך-הוא, ברחמי נשקין, שהיא — בחינת "נשיקין", אתדבקות רוחא ברוחא, — דבקות רוח ברוח, כמו שכתוב: "וישקני

ליקוטי אמרים

6. דברים לב, ט. 7. ישעי' נה, ז. 8. ויקרא טז, טז. 9. בראשית כט, יא. 10. "לקו"ת דברים סב, ד" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה — מעתיק 'להעלותן מירידתן'". 12. שיר השירים א, ב.

את היהודי שעושה צדקה וחסד, **כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב**¹⁵: "וַיְמִינוּ
 תְּהַבְּקֵנִי", — "יד ימינו" של הקב"ה, שהיא בחינת ימין וחסד
 שלמעלה, מחבקת אותי, וְעֵסֶק הַתּוֹרָה בְּדַבּוּר וּמַחֲשַׁבֶּת
 הָעֵינָן — בשכל שבתורה, הֵן בְּחִינַת נְשִׁיקָן מְמֹשׁ — שכן, כאן
 היחוד הוא בשני האופנים:
 האופן שבו דיבורו של
 האדם מתאחד בדיבור
 שלמעלה, שזוהו תורה
 (שה"יחוד" בא על ידי
 הדיבור בדברי תורה),
 והיחוד של "רוחא ברוחא"
 (רוח ברוח) — מחשבתו
 ושכלו של האדם
 מתאחדים במחשבה
 ובשכל שלמעלה, על ידי
 הבנת שכל התורה, שהיא

ליקוטי אמרים

דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה וכן
 מחשבה במחשבה ומעשה במעשה שהוא מעשה
 המצות. ובפרט מעשה הצדקה וחסד. דחסד דרועא
 ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש וימינו תחבקני.
 ועסק התורה בדבור ומחשבת העינין הן בחי' נשיקין
 ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה
 בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם
 כמ"ש במ"א:

1 מְנַשְׁקוֹת פִּיהוּ, — כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה, שה"יחוד"
 2 של בני ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין". ב"נשיקות
 3 פיהו" (מפה לפה) ישנה לא רק הדביקות החיצונית שמפה לפה,
 4 אלא גם דביקות של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד
 5 בהבל הפה של זולתו. —
 6 כך הדבר גם ביחוד של
 7 "נשיקין" בין נשמה
 8 להקב"ה, על ידי תורה
 9 ומצוות — דְּהֵינָן,
 10 הַתְּקַשְׁרוֹת דְּבִדּוּר הָאָדָם
 11 בְּדִבְרֵי ה' — זו הִלְכָה,
 12 — שזוהו דיבורו של
 13 הקב"ה, וזהו כמו
 14 הדביקות של "נשיקין מפה
 15 לפה", וְכֵן — אותו דבר
 16 גם בהתאחדות מַחֲשַׁבָה
 17 — של האדם, בְּמַחֲשַׁבָה, — של הקב"ה, על ידי ההרהור בתורה,
 18 וכן גם וּמַעֲשֵׂה — של האדם בְּמַעֲשֵׂה, — של הקב"ה, שְׁהוּא
 19 מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, — על ידי עשיית מצוות, מתאחדים המעשה
 20 של יהודי בבחינת המעשה שלמעלה. וּבְפֶרֶט מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה
 21 וְחֶסֶד, — שעל ידי שיהודי נותן צדקה ועושה חסד, נעשית
 22 התאחדות מיוחדת בין המעשה שלו לבין בחינת המעשה של
 23 הקב"ה. דְּחֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא, — שכן, מדת החסד היא כביכול
 24 למעלה "הזורע הימנית", והחסד של האדם — הוא "כלי"
 25 ל"דרועא ימינא" של הקב"ה¹³. וְהוּא בְּחִינַת חֲבִיב מְמֹשׁ¹⁴, —
 26 כמו שהדבר באדם, שאחד מביטויי האהבה שלו, הוא "חיבוק",
 27 האוהב מחבק את הנאהב — כך כביכול מחבק החסד שלמעלה,

חכמתו ושכלו של הקב"ה, וזהו בחינת "נשיקין" ממש¹⁶. וְהֵנָּה,
 עַל־דִּירָיוֹהָ — שיהודי יעורר רחמים על נשמתו, והתעוררות
 רחמים זו תביא אותו ללימוד תורה ולקיום מצוות — הרי על ידי
 התעוררות רחמים זו — יָכֹל לָבֹא לְבִחִינַת "אֲהָבָה רַבָּה"
 בְּהַתְגַּלּוּת לְפָנָיו, — שירגיש בלבו את האהבה הגדולה להקב"ה,
 בְּדִבְתֵּיכִי¹⁷ — כמו שכתוב: "לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרְהָם",
 — משמעות פסוק זה ברוחניות נפשו של יהודי, היא: בשעה
 שמדתו של אברהם, מדת האהבה, בהעלם, וצריכים "לפרותה"
 ולגלותה — הרי יעקב, שהוא מדת הרחמים, הוא הפועל פדיה
 והתגלות זו, שעל ידי התעוררות רחמים — מגלים את האהבה —
 מדרתו של אברהם, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר:

יום רביעי ט' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, פרק מז ויש דרך... עד עמ' סה, המלך:

אהבה חזרת עמוקה לאדם הגדול — על־דִּירָיוֹהָ, ובמדה מרובה בהרבה,
 צריך להיות ביחס לאהבה הגדולה והבלתי מוגבלת שהראה, ומראה,
 הקב"ה לבני ישראל, החל ממה שהקב"ה בחר בהם מכל העליונים
 ותחתונים, הוציאם ממצרים ונתן להם את התורה והמצוות. אהבה זו
 מראה הקב"ה לבני ישראל בכל הזמנים — הרי שבדאי על אהבתו זו של
 הקב"ה, לעורר בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק
 את כל המניעות לברית העולם, בגלל אהבתו לאדם התחתון, לבני
 ישראל (כמבואר בארוכה בפרק מ"ט) — כך על בני ישראל לסלק את
 הגורמים המפריעים לעבודת ה'. כשהחלו ללמוד (בשיעורי ה"תניא"
 מעל גלי האתר, בארצות הברית) פרק מ"ו, הפנה מחבר הספר את
 השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: לא מובן לכאורה, מדוע מפסיק
 בפרק מ"ה — בעבודה מצד מדת התפארת — בין אופני עבודה שמצד
 אהבה? — כי הלא גם האהבה דכמים הפנים (דפרק מ"ו) הוא אופן
 דהתעוררות אהבה. והאם יש מקום לומר אשר מפני שעד כאן דיבר

55 פֶּרֶק מִזֵּי, בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים תורה
 56 ומצוות "בלבבך", מתוך רגש הלב — במדת הרחמים, מדרתו של יעקב אבינו:
 57 לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה, לקיים תורה
 58 ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה ולהוציא את מקור הנשמה
 59 מגלות, שהוגלה לשם, עקב מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים.
 60 בפרק מ"ו, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שקיימת דרך
 61 נוספת השווה לכל נפש (וקרובה מאד מאד) — לעורר את אהבתו
 62 המסותרת של יהודי, שתהיה בהתגלות בלבו תוך אהבת להב־שלהבת
 63 להקב"ה. ואהבה זו תביא אותו לקיום תורה ומצוות, וכן לעמוד ולנצח
 64 את כל הגורמים, הפנימיים והחיצוניים, המפריעים לעניני עבודת ה'.
 65 וזאת, על ידי התבוננות — שכשם שטבע האדם, כשמישהו מגלה לזולת
 66 אהבה חזקה — הרי זה מזמין, ממילא, אהבה חזרת מהזולת אליו;
 67 ובמיוחד אם זה שמגלה את האהבה הוא אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו
 68 מגלים את האהבה הוא אדם נחות ביותר, הרי בודאי יעורר הדבר בו

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל הגוף נכלל בימין — אגה"ק סל"ב — ב"י למש"כ ובפרט". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והדיוק ממש — יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". 15. שיר השירים ב, ו. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הדיוק ממש — יל"פ כי בכללות גם ע"י המצוות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". 17. ישע"י כט, כב.

1 באופנים שאמר עליהם שהם "קרוב מאד", וכאן מדבר באופן שהוא קרוב
2 "מאד מאד" (אשר לכאורה זה גופא צריכים להבין, איך הוא קרוב "מאד
3 מאד" — מאחר שגם בזה צריכים להתבונן בכמה ענינים של גדולתו
4 יתברך ואיך שהיה נחוץ כל העצמונים וכו')? על כך ענה הרבי שליט"א

5 (הדברים שולבו בהמשך

6 הפרק גם בכל ענין שהדברים

7 שייכים אליו):

8 "כל משנת ע"ע — שאף

9 שמדרי' האדם נמוכה

10 יותר — בכ"ז גם הוא יכול

11 לעורר אהו"ר וכו'. כאן

12 מבאר להיפך: שא"צ

13 להתבוננות מיוחדת

14 (שה"ז טבע), שווה לכל —

15 מצד כללות ההתבוננות,

16 וקרוב (אפי' באם היו

17 שווים במעלה) מאד (כיון

18 שא"א בנידון דידן שווים)

19 ומאד נוסף על המאד —

20 כדלקמן. רק באהבה זו —

21 כל שמדרי' והבנת האדם

22 נמוכה יותר, קרוב יותר

23 לעורר את האהבה —

24 כמבואר בהמשל

25 באריכות כו"כ דרגות: (1 שווים במעלה, מלך (2 גדול (3 ורב,
26 ובקצה השני (2 הדיוט (3 ונבזה (4 ושפל וכו' וכו'".

27 וַיֵּשׁ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אִישׁ, שָׁוָה לְכָל נֶפֶשׁ, וְקָרֹב — ואפשרי,

28 הַדָּבָר מֵאֵד מֵאֵד, לְעוֹרֵר וּלְהַאֲדִיר אֹרֶךְ הָאֲהָבָה הַתְּקוּנָה

29 וּמִסְתַּתֵּר בְּלִבּוֹ, — אהבה זו קיימת בלבו של כל יהודי, אלא

30 היא מסותרת — וקרוב הדבר מאד מאד לגלותה, לְהִיּוֹת

31 מֵאִירָה בְּתַקְף־אִירָה כֹּאֵשׁ בּוֹעֵרָה בְּהַתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמִחוּ, —

32 עד שהיא תפעל עליו לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ לַה' וְגוֹפּוֹ וּמֵאֵדוֹ — ודבר

33 זה ייעשה בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּמֵאֵד, — במסירות בלתי

34 מוגבלת של עצם הנפש, מְעַמְקָא דְלִבָּא — מעומק הלב, בְּאַמְתָּ

35 לְאַמְתּוֹ, וּבְפִרְט — מסוגל האדם לעורר אהבה זו, בְּשַׁעַת

36 קְרִיאַת שְׁמַע וּבְרִכּוּתָהּ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. — לקמן, השייכות

37 המיוחדת של קריאת שמע וברכותיה להתגלות אהבה זו.

38 וְהוּא, — הדרך לגלות אהבה זו, היא: כֹּאֲשֶׁר יֵשִׁים אֶל לִבּוֹ

ליקוטי אמרים

פרק מז ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש

וקרוב הדבר מאד מאד לעורר

ולְהַאֲדִיר אֹרֶךְ הָאֲהָבָה הַתְּקוּנָה וּמִסוּתֶרָת בְּלִבּוֹ לְהִיּוֹת

מֵאִירָה בְּתוֹקֶף אִירָה כֹּאֵשׁ בּוֹעֵרָה בְּהַתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמִחוּ

לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ לַה' וְגוֹפּוֹ וּמֵאֵדוֹ בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּמֵאֵד

מְעַמְקָא דְלִבָּא בְּאַמְתָּ לְאַמְתּוֹ וּבְפִרְט בְּשַׁעַת ק"ש

וּבְרִכּוּתָהּ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְהוּא כֹּאֲשֶׁר יֵשִׁים אֶל לִבּוֹ

מ"ש הַכְּתוּב 'כָּמֹם הַפְּנִים לִפְנֵים כֵּן לֵב הָאָדָם אֶל הָאָדָם

פִּי' כְּמוֹ שְׂכַדְמוֹת וְצוֹרֵת הַפְּנִים שֶׁהָאָדָם מֵרָאָה בְּמִים כֵּן

נִרְאָה לוֹ שֶׁם בְּמִים אוֹתָהּ צוֹרֵה עֲצוּמָה כְּכֹה מִמֶּשׁ לֵב

הָאָדָם הַנֶּאֱמָן כֹּאֲהֲבָתוֹ לְאִישׁ אַחֵר הִרִי הָאֲהָבָה זֶה

מְעוֹרֶרֶת אֲהָבָה בְּלִבּ חֲבִירוֹ אֵלָיו ג"כ לְהִיּוֹת אוֹהֲבִים

נֶאֱמָנִים זֶה לִזֶּה בְּפִרְט כִּשְׂרׁוּאָה אֲהָבָה חֲבִירוֹ אֵלָיו.

וְהִנֵּה זֶה טָבַע הַנְּהוּג בְּמַדָּת כָּל אָדָם אֵף אִם שְׁנִיָּהם

שׁוּיִם בְּמַעֲלָה וְעַל אַחַת כְּמֹה וְכְמֹה אִם מֶלֶךְ גָּדוֹל וְרַב

מֵרָאָה אֲהֲבָתוֹ הַגְּדוּלָּה וְהַעֲצוּמָה לְאִישׁ הַדִּיּוֹט וְנִבּוּזָה

וְשִׁפְלָא אֲנָשִׁים וּמְנוּוֹל הַמוּטָל כֹּאֲשֶׁפָה יוֹרֵד אֵלָיו מִמְקוֹ

בְּפִרְט בְּשְׂרׁוּאָה אֲהָבָה חֲבִירוֹ אֵלָיו. — כִּשְׂאֲהֲבָתוֹ לִשְׁנֵי אֵינֶה

נִשְׁאֲרָת בְּרַגְשֵׁי הַלֵּב בְּלִבָּד, אֲלֵא הוּא מֵרָאָה אֶת אֲהֲבָתוֹ

שְׁתִּירָאָה גַּם לְעֵינֵי הַשָּׁנִי — הִרִי זֶה בּוֹדָאִי מְעוֹרֵר אֲהָבָה בְּשֵׁנִי

אֵלָיו. וְהִנֵּה, זֶהוּ טָבַע הַנְּהוּג בְּמַדָּת כָּל אָדָם, אֵף אִם

שְׁנֵיָּהֶם שׁוּיִם בְּמַעֲלָה. — לא שהאחד הוא אדם גדול והשני

אדם פשוט, אלא שניהם הם באותה מעלה ובאותו מעמד — גם

אז טבעי הדבר שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה

חֲזוּרָת. וְעַל אַחַת בְּכֹה וּבְכֹה, אִם מֶלֶךְ — איזה מלך? גָּדוֹל

וְרַב — מֶלֶךְ עַל מַדִּינּוֹת רַבּוֹת מֵרָאָה אֲהָבָתוֹ — ואיזו אהבה? —

הַגְּדוּלָּה וְהַעֲצוּמָה — ולמי הוא מֵרָאָה אֲהָבָה גְּדוּלָּה וְעֲצוּמָה

זֶה? — לְאִישׁ הַדִּיּוֹט וְנִבּוּזָה וְשִׁפְלָא אֲנָשִׁים וּמְנוּוֹל הַמוּטָל

כֹּאֲשֶׁפָה, — כיצד, ובאלו דרכים מֵרָאָה הַמֶּלֶךְ אֶת אֲהֲבָתוֹ

הַגְּדוּלָּה? — וַיּוֹרֵד אֵלָיו — אל אותו איש הדיוט ונבזה וכו',

מִמְקוֹם כְּבִידוֹ עַם כָּל שְׂרָיו וַיְחַדּוּ, וּמִקְיָמוֹ וּמִדְּרִימוֹ

1. משלי כז, יט. 2. מחבר ספר זה, שאל: מה הכוונה בתיבת "פירוש" אחר שמביא הפסוק "כמים הפנים יגו'": האם זה לשלול פי' התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושו? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומז כמו המצודות — "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת 'פירוש' (שאחר הפסוק כמים הפנים יגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך ליישב הפי' שבתניא בכתוב. — כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר יגו' — ללמד מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא גם כתוב זה פי' הוראה שכמים הפנים לפנים, כן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכיו"ב. וכמו בשארי מוסרי ס' משלי — מהם כמה שבעל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. ואין כל ראי' כלל לנדר"ד. ומפרש — אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" — הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפנים — וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "טבע הנהוג במדת כל אדם" (ואפי' לעבודה קלה אין זקוק — ורק שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי' וההוראה י"ל בדא"פ: כיון שבטבע כמים יגו' כן לב יגו' — עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שעי"ז יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לע"ע חבירו שונאו — ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב"י.

לְמִים, וְתִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשׁוֹ בְּמִים בְּכָלֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ לְאַהֲבָה
 הַמֶּלֶךְ: - האהבה שתתעורר בלבו למלך, תהיה באופן,
 שנפשו תשתפך בכלות הנפש אל המלך. להלן יסביר רבנו
 הזקן, שכל הפרטים האמורים במשל, של מלך בשר ודם,
 ישנם, ובמדה נעלה
 ביותר, בנמשל, של מלך
 מלכי המלכים, הקב"ה,
 המלך הגדול של כל
 העולם, שהראה אהבה
 גדולה כזו לעם ישראל,
 בשעה שהיו במצב
 הנחות ביותר, בהיותם
 במצרים, והוציאם משם
 והעלה אותם למדריגות
 הנעלות ביותר בשעת
 מתן תורה, שעל ידי
 תורה ומצוות מתאחדים
 בני ישראל במדה הנעלה ביותר של התאחדות. ולא רק אז
 אלא בכל זמן ובכל שעה, קיים מצב זה בין הקב"ה לבין בני
 ישראל - ולפיכך ההתעמקות בכל האמור, באופן של "כמים
 הפנים לפנים" - מעוררת בבני ישראל, אהבה גדולה ביותר
 להקב"ה.

מֵאֲשַׁפְתּוֹ, וּמִכְנִיסוֹ לְהִיכָלוֹ הֵיכַל הַמֶּלֶךְ, - ובהיכל המלך
 עצמו, הוא מכניס אותו חדר לַפְּנִים מְחֻדָּר, - בחדרו הפרטי
 והאישי, מְקוֹם שֶׁאֵין כָּל עֶבֶד וְיֹשֵׁר נִכְנֵם לְשֵׁם, וּמִתְיַחַד
 עֲמֹ שֶׁם בִּיחוד וְקִרוב אִמְתִּי וְחִבּוּק וְנִשּׁוּק - המלך מחבק
 אותו ומנשקו, והוא
 מחבק את המלך ומנשקו,
 וְאֵתִדְבָּקוֹת רִוְחָא
 בְּרִוְחָא - והם מתדבקים
 ומתאחדים רוח ברוח,
 בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ -
 וכשמלך גדול כזה מראה
 אהבה גדולה כזו וקירוב
 גדול כזה לאדם נחות
 כזה, הרי - עַל־אֲחֵת
 בְּמַהֲרָא שֶׁתִּתְעוֹרֵר
 מִמִּילָא הָאֲהָבָה בְּפֹלָה
 וּמִכְפָּלָת בְּלֵב הַהֲדוּט
 וְשִׁפְלֵי אֲנָשִׁים הִזָּה אֶל נֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ, בְּהִתְקַשְּׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ
 מִמֶּשׁ מִלֵּב וְנֶפֶשׁ מִעֲמָקָא דְּלֵבָא - מעמק הלב, לְאִין קִין.
 וְאָף אִם לְבֹ - של אותו אדם פשוט, אליו מראה המלך
 אהבה כזו, הוא בְּלֵב הָאֵבֶן - ולא בקלות כל כך מתעורר
 לבו ברגשי אהבה לזולת - בכל זאת: הָמֵם יָמֵם - לבו, וְהִיא

יום חמישי י' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, והנה ככל הדברים... עד עמ' 130, וגופא וכו'.

המלך, הקב"ה, היא למעלה באי־ערוך מאשר גדלותו של
 המלך בשר־דם הגדול; ובהשוואה למשל, שמדובר במלך
 שהוא לא רק "גדול" אלא גם "ורב", שהוא מולך בהרבה
 מדינות - גם בנמשל כך, אלא שם זה במדה גדולה ורבה יותר
 באי־ערוך, שכן - וְאִיהוּ
 מִמִּילָא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב
 כָּל עֲלָמִין, - הקב"ה
 ממלא ומקיף את כל
 העולמות; וְנוֹדֵעַ מְזִיחַ
 תְּקוּדָתוֹ וְהָאֵרִי וְלֵל, -
 אודות, רְבִיבֵי תְּהִיבֻלוֹת -
 "היכלות" הם מדריגות
 כלליות בכל עולם
 מהעולמות העליונים, וְהַעוֹלָמוֹת עַד אִין מִסְפָּר, וּבְכָל עוֹלָם

45 ובלשון ה"תניא": וְהִנֵּה, בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - שפורטו במשל
 46 המלך הגדול וההדיוט ושפל אנשים, וּבְכָל הַחֲזִיוֹן הַזֶּה, -
 47 באופן האהבה שהמלך מראה לאותו הדיוט, וְגִדּוֹל יֵתֵר מְאֹד
 48 בְּכַפְלֵי כְּפָלִים לְאִין קִין, - מכפי שהדברים מופיעים במשל
 49 המלך, עֲשֵׂה לָנוּ אֲלֵהֵינוּ.
 50 - הקב"ה הראה לבני
 51 ישראל, אהבה גדולה
 52 בהרבה, בלי גבול, מאשר
 53 אופן האהבה שבמשל. כִּי
 54 "לְגִדְלוֹתֵינוּ אִין חֶקֶר", -
 55 גדולתו של הקב"ה היא
 56 למעלה מחקר והבנת
 57 השכל, כך - שהדברים
 58 הם כמו שהם במשל מלך גדול ורב, אלא שבנמשל, גדלותו של

ליקוטי אמרים

והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה

וגדול יתר מאד בכפליים כפליים לֵאמֹר קִין עֲשֵׂה לָנוּ
 אֲלֵהֵינוּ כִּי לְגִדְלוֹתוֹ אִין חֶקֶר וְאִיהוּ מִמִּילָא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב
 כָּל עֲלָמִין וְנוֹדֵעַ מְזִיחַ וְהָאֵרִי וְלֵל חֶקֶר וְהָאֵרִי וְלֵל, -
 והעולמות עד אין מספר ובכל עולם והיכל ריבוא
 רבבות מלאכים לֵאמֹר קִין ותכלית. וכמ"ש בגמ' כתיב

מהעולמות העליונים, וְהַעוֹלָמוֹת עַד אִין מִסְפָּר, וּבְכָל עוֹלָם

3. בהתאם לכך - לומד הרבי שליט"א (בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו - "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה,
 ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב מאד", ויתירה מזו: "קרוב הדבר מאד מאד" (כפי שרבונו הזקן מתבטא בסוג זה של אהבה).
 היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים. שכן, הרי זה טבע בכל אחד, שאהבה שמראים לו - מעוררת בו
 אהבה חזוּת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "מאד", מחמת שבענינו בנמשל של הקב"ה ובני ישראל,
 הרי לא שייך שניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמלך גדול ורב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל
 אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "מאד" בנוסף ל"מאד" הראשון - שכן, אהבה זו מיוחדת בכך,
 שכלל שבמדריגתו והבנתו של האדם נחותה יותר - קרוב הדבר יותר לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו
 האהבה שהקב"ה מראה לו - לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים

- 1 וְהִכֵּל רְבּוֹא רַבּוֹת מְלָאכִים לְאִין קִין וְתַכְלִית, וְכִמּוֹ
2 שְׁכֵנוֹב בְּמִקְרָא: כְּתִיב - כְּתוּב: "הָיָה מִסְפֵּר לְגִדּוּדֵי", -
3 הִישׁ מִסְפֵּר לְגִדּוּדֵי הַמְּלָאכִים שְׁלוֹ? וְכִתִּיב - וּפְסוּק אַחֵר אוֹמֵר:
4 "אֵלֶּף אֲלָפִין יִשְׁמְשׁוּנִיהָ, וְרַבּוֹ רַבְּבֵן קִדְמוֹתֶיהָ כו", - אֵלֶּף
5 אֲלָפִים מְשֻׁמְשִׁים אוֹתוֹ,
6 וְרִבּוֹא רַבּוֹת עוֹמְדִים
7 לַפְּנֵי: הָרִי, מוֹכַח מִהַפְּסוּק
8 הַשְּׁנִי, שְׂקִיִּים מִסְפֵּר
9 מוֹגְבֵּל, אֵלֶּא שֶׁהַמְּסַפֵּר
10 הוּא גְדוֹל וְרַב בִּיּוֹתֵר,
11 וְאִילוּ בַּפְּסוּק הָרִאשׁוֹן
12 כְּתוּב שְׂאִין לָהֶם מִסְפֵּר
13 כִּלְכָּל? וּמִשְׁנֵי - וְהַגְמָרָא
14 מִתְּרַצָּה: "אֵלֶּף אֲלָפִין" 8
15 וְכוּ" - מִסְפֵּר גִּדּוּד 9
16 אַחֵר, - מֵה שְׁכֵנוֹב 10
17 בַּפְּסוּק הַשְּׁנִי "אֵלֶּף אֲלָפִין" 11
18 וְכוּ" הַמְּדוּבָר בַּמְּסַפֵּר 12
19 הַפְּרָטִים שְׁבַמְחָנָה 13
20 מְלָאכִים אַחֵד, אֲבָל 14
21 לְגִדּוּדֵי - אִין מִסְפֵּר, - 15
22 בַּפְּסוּק הָרִאשׁוֹן מְדוּבָר עַל
23 "גִּדּוּדֵי" - מַחֲנוּת, וְלָהֶם אִין מִסְפֵּר כִּלְכָּל. וְכָלֶם קָמִיָּה בְּלֹא
24 מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי, - וְכֵל אֵלֶּה הָאֲמוּרִים, נַחֲשִׁבִים לְכֹלֶם לִגְבִּי
25 הַקֶּבֶד, וְכִמְלִים בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ, כְּבִטּוֹל דְּבוּר אַחֵד מִמֶּשׁ
26 לִגְבִּי מֵהוּת הַנֶּפֶשׁ הַמְּדַבֶּרֶת וְעִצְמוֹתָהּ, - הַנֶּפֶשׁ כּוֹלֶלֶת אֵת
27 כּוֹחַ הַדִּיבּוּר, בְּעוֹד שְׁחִיָּה דְּבוּרָה - שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, עֲדִין
28 בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ אוֹ בְּרָצוֹן וְחִמְדַּת הַלֵּב, בְּנוֹכַח לְעֵיל בְּאִרְכּוּת:
29 - כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאִרְכּוּת בַּפְּרָקִים כ' ו"א, עַד כִּמָּה אִין לְדִיבּוּר
30 אַחֵד וְיַחֲדֵי עֶרֶךְ כִּלְכָּל לִגְבִּי הַנֶּפֶשׁ הַמְּדַבֶּרֶת, גַּם לְאַחֲרֵי שֶׁהָאֵדָם
31 כָּבֵר בִּיטָא אֵת הַמְּלָא (שְׂאוּ הִיא נִרְאִית כְּמִצִּיאוֹת לְעִצְמָהּ), וְכֵל
32 שְׁכֵן כְּשֶׁהַדִּיבּוּר נִמְצָא עֲדִין בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ הַמְּדַבֶּרֶת, וְיוֹתֵר מִכֵּן,
33 - כְּשֶׁהַדִּיבּוּר נִמְצָא עֲדִין בְּמַחֲשָׁבָהּ, וְיוֹתֵר מִכֵּן - כְּשֶׁהַדִּיבּוּר
34 נִמְצָא עֲדִין בְּחִמְדַּת הַלֵּב (שֶׁמְכַל אֵלֶּה נוֹבֵעַ הַדִּיבּוּר. שְׁכֵן, אֵדָם
35 מְדַבֵּר מֵה שֶׁהוּא חוֹשֵׁב לַפְּנִיָּה בְּמַחֲשָׁבָהּ וּמֵה שֶׁהוּא רּוֹצֵה
36 וְחוֹמֵד לַפְּנֵי כֵן בִּלְבוֹ לְדַבֵּר) וְשֵׁם - דִּיבּוּר יַחֲדֵי וְאַחֵד זֶה בְּטֵל
37 לְגַמְרֵי וְאִינוּ נִרְגָּשׁ כִּלְכָּל לְמִצִּיאוֹת: כֵּן גַּם לְמַעֲלָה, הַדִּיבּוּר, מִמֶּנּוּ
38 נּוֹצֵרִים וְחַיִּים הַמְּלָאכִים, הַעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים - כִּלּוֹל תְּמִיד
39 בְּמִקְרוֹ, וּמִמִּילָא הוּא בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי; וְכָלֶם - כֵּל
- 40 הַמְּלָאכִים, שְׂוָאֲלִים: "אֵיָּה מְקוֹם כְּבוֹדִי", - שֶׁל הַקֶּבֶד, 40
41 וְעוֹנִים: "מֵלֶא כֹּל הָאָרֶץ כְּבוֹדִי" - "כֹּל הָאָרֶץ" הַכוּוּנָה
42 לְעוֹלָם הַזֶּה, הַתַּחְתּוֹן - הֵם יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, - הַקֶּבֶד מֵלֶא אֵת
43 כֹּל הָאָרֶץ בְּכְבוֹדוֹ - עַל יְדֵי הִמְצָאוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁם. כִּי
44 הֵנִיחַ תְּקוּדָתוֹ בְּרִשְׁוֹתָהּ
45 אֵת - הַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים
46 וְאֵת - הַעוֹלָמוֹת
47 הַתַּחְתּוֹנִים, - כְּלוֹמֵר: אִין
48 הַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים
49 וְתַחְתּוֹנִים מֵהוּוִים תַּכְלִית
50 הַכוּוּנָה שֶׁל הַקֶּבֶד
51 בְּבִרְאֵת הָעוֹלָם, וְלֹא
52 בְּחֵר בְּכָלֶם כִּיֵּאֵם
53 בְּיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וְהוֹצִיאֵם
54 מִמִּצְרַיִם, עֲרֹת הָאָרֶץ,
55 מְקוֹם הַחֲמָא וְהַטְּמָאָה,
56 - שֶׁם נִמְצָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל;
57 וְזֵאת בְּהַשׁוּוּאָה לְמָה
58 שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִשְׁל, שֶׁהַמֶּלֶךְ
59 מַעֲלָה וּמוֹצִיא אֵת
60 הַ"הִדְיוֹט וְשֶׁפֶל אֲנָשִׁים"
61 מֵאִשְׁפָּה - וְהַקֶּבֶד הוֹצִיא
62 אוֹתָם מִמִּצְרַיִם לֹא עַל־יְדֵי מֵלֶאךָ וְלֹא עַל־יְדֵי כּוֹ, - לֹא עַל
63 יְדֵי מֵלֶאךָ, שֶׁהוּא נִבְרָא בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־יְצִירָה עֲשִׂיהָ, וְלֹא עַל
64 יְדֵי שְׁלִיחָה, שֶׁהוּא מְדַרְיָגֵת "עוֹלָם הָאֲצִילוֹת", אֲבָל תְּקוּדָתוֹ
65 בְּרִשְׁוֹתָהּ בְּכְבוֹדוֹ וּבְעִצְמוֹ יָרַד לְשֵׁם, כְּמוֹ שְׁכֵנוֹב: "וְאֵדָר
66 לְהַצִּילוֹ וְגו'", - הַקֶּבֶד אוֹמֵר: אִנִּי עֲצַמִּי יִרְדְּתִי לְמִצְרַיִם
67 לְהַצִּילוֹ. וְכִמּוֹ בְּמִשְׁל, שֶׁאַחֲרֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ הָרִים אֵת הַ"אִישׁ הַדִּיּוֹט"
68 מֵ"אִשְׁפָּה", הִבִּיאוּ וְהַכְּנִיסוּ לְהִיכְלוֹ וְשֵׁם הַתִּיחָד אֹתוֹ בְּ"חִדוֹ
69 גַּמּוֹר וְקִירּוֹב אֲמִיתִי בְּחִיבּוֹק וְנִישּׁוֹק" וְכוּ' - כֵּךְ הִדְבֵּר גַּם בְּנִמְשָׁל
70 - בְּדִי לְקִרְבָּם אֲלֵיוֹ בְּקִירּוֹב וְיַחֲדֵי אֲמִיתִי, בְּהַתְקַשְּׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ
71 מִמֶּשׁ - שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל יְהוּדֵי תַּהֲיָה קְשׁוּרָה בַּהַקֶּבֶד, וְכֵן גַּם לִגְבִּי
72 הַקֶּבֶד כְּבִיכּוֹל, אוֹמֵרֵת הַתּוֹרָה: "אֵנָּה נִפְשִׁי כְּתִבִּית יִהְיִית" (רַאשִׁי תִּיבּוֹת: אֲנִכִּי) שֶׁהַקֶּבֶד כְּבִיכּוֹל, הַכְּנִיס אֵת "נִפְשִׁי", אֵת
73 הַנֶּפֶשׁ שְׁלוֹ, בְּתוֹרָה בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, בְּבִחִינַת נְשִׁיקָן פֶּה לְפֶה,
74 - שְׁפִיו שֶׁל יְהוּדִי יִתְאַחַד עִם הַ"פֶּה" וְהַ"דִּיבּוּר" שֶׁלְמַעֲלָה, לְדַבֵּר
75 דְּבַר ה' זֶה הֶלְכָּהּ, - בְּשַׁעֲה שִׁיחֻדִּי מְדַבֵּר וְלוֹמֵד תּוֹרָה, מִתְאַחַד
76 דִּיבּוּרוֹ בְּדִיבּוּר שֶׁלְמַעֲלָה, בְּבִחִינַת "נְשִׁיקָן" פֶּה לְפֶה; וְכֵשֶׁם
77 שֶׁבְּנִשְׁקִין יִשְׁנֵנָה, כֵּאֲמוֹר בְּפִרְק הַקּוֹדֵם, יַחֲדוּ נוֹסָף, פְּנִימִי יוֹתֵר,
78

בְּמַעֲלָה (שֶׁגַם אִין זֶה מְעוֹרֵר אַהֲבָה); "מֶלֶךְ" - כְּשֶׁמְעוֹרֵר אַהֲבָה הוּא מֶלֶךְ - בּוֹדֵאִי שֶׁזֶה מְעוֹרֵר אַהֲבָה חוּזֵר; גְּדוֹל - עוֹד יוֹתֵר, וְרַב - עוֹד וְעוֹד יוֹתֵר. וְכֵן גַּם בְּקֶצֶה הַשְּׁנִי, אֵל מִי שֶׁמֵּרָאִים אֵת אַהֲבָהּ, נִזְכָּרוֹת גַּם כֵּן דְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת: שְׁלֹא זֶה בִּלְבַד שְׂאִין הוּא שׁוּוֹה לְמֶלֶךְ, אֲלֵא, רֵאשִׁית כֹּל - הוּא "הַדִּיּוֹט", יֵתֵר עַל כֵּן - "נְבוֹהָ", וְיִתִּירָה מִזֶּה - "שֶׁפֶל אֲנָשִׁים", וְכֵן הִלָּאָה. עַל כֹּל פְּנִים, הָרִי כֹּל שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרִיגָתוֹ וּבִהְשִׁגָתוֹ - עֲלִיָּה לְעוֹרֵר יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֵת אַהֲבָהּ בּוֹ. וְלִכֵּן זֶה "מֵאֵד מֵאֵד", שְׁלֹא זֶה בִּלְבַד שׁוֹה "מֵאֵד", שְׂאִין הִיא דּוּמָה בְּמַעֲלָה, אֲלֵא אַהֲבָהּ הִיא מִהַקֶּבֶד לְאָדָם - אֲלֵא, יִתִּירָה מִזֶּה, אִם הוּא נַחוּת יוֹתֵר - בּוֹדֵאִי שֶׁזֶה צִרְיָן לְעוֹרֵר בּוֹ אַהֲבָה חוּזֵר. זֶה הַחֲדִידוּשׁ בְּ"דֶרֶךְ" שֶׁבְּפִרְק זֶה, לִגְבִּי הַדְּרָכִים אֵין לְעוֹרֵר אַהֲבָה ה' שֶׁלְמַדְנוּ בְּפִרְקִים הַקּוֹדְמִים. שְׁכֵן, בְּפִרְקִים הַקּוֹדְמִים דּוֹבֵר שֶׁאִפִּילוֹ אִם מְדַרְיָגוֹ וְהִשְׁגָתוֹ שֶׁל אֲדָם נַחוּתוֹת, כֹּל זֹאת יֵשׁ כְּכוּחוֹ לְעוֹרֵר אַהֲבָה ה' וְיִרְאָה ה' וְכוּ'. וְאִילוּ, כֵּאֵן מוֹסְבֵּר, לְהִיפֵךְ, שֶׁכֹּל שֶׁמְדַרְיָגוֹ וְהִשְׁגָתוֹ שֶׁל אֲדָם נַחוּתוֹת יוֹתֵר - כְּכוּחוֹ יוֹתֵר לְעוֹרֵר אֵת אַהֲבָהּ, שְׁכֵן, כֵּאֲמוֹר, אִין הוּא זָקוֹק לְ"הַתְּכוּנוּת" מִיּוֹחֲדָת, כִּי אִם לְ"שִׁמְיַת לֵב" לְעִין שֶׁל "כְּמִים הַפְּנִים", זֶה - כֵּאֲמוֹר - הָרִי מַחֲיִיב, שֶׁכֹּל שֶׁהוּא נַחוּת יוֹתֵר - יוֹתֵר וְיוֹתֵר זֶה צִרְיָן לְעוֹרֵר אֵת אַהֲבָהּ. 4. חֲגִיגָה יג, ב. 5. אִיּוֹב כה, ג. 6. דְּנִיָּאל ז, י. 7. יִשְׁעִי' ו, ג. 8. שְׁמוֹת ג, ח.

רמ"ח אבריו: דְּרַמ"ח פְּקוּדֵינָן הֵן רַמ"ח אֲבָרֵין דְּמַלְכָּא – 248
מצוות־העשה הן 248 אברי ה"מלך", שלמעלה כביכול, בְּנִזְכָּר
לְעֵיל. – בפרק כ"ג, שכמו שאבר אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו:
העין – כלי לכוח הראיה, האוזן – לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך

גם, כל מצוה היא כלי

מיוחד להמשכה מיוחדת

של הרצון העליון, שרוצה

שיהודי יקיים אותה מצוה.

וְדָרְךָ כָּלֵל נִחְלָקִין – 248

מצוות־העשה, לְשִׁלֵּשׁ

בְּחִינֹת: יָמִין וּשְׂמָאל

וְאֶמְצַע, שְׁתֵּן חֶסֶד דִּין

רַחֲמִים, – ישנן מצוות שהן

מבחינת "ימין", ויש מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה.

בחינת "ימין" היא חסד, "שמאל" – גבורה ודין, ו"אמצע" – רחמים,

הקו האמצעי, והם: תְּרִין דְּרֹעֵין וְגוֹפָא וְכו'. – שתי "זרועות"

וגוף, חסד – זרוע ימנית, גבורה – זרוע שמאלית, ורחמים – גוף.

הרי, כשם שהיבוק של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו

בשתי זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תרין דרועין" – שתי

הזרועות, ו"גופא" – והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את

היהודי המקיים את המצוות.

1 שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני – כך הדבר גם ביחס

2 לתורה: וְאֶת־דְּבָרֵי רִיחָא בְּרוּחָא, – דביקות והתאחדות "רוח"

3 האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, הִיא הַשְּׁנֵת הַתּוֹרָה וְיִדְעֵת

4 רְצוֹנָו וְחֻבְבָּתָו, – בשעה שלומדים תורה מתוך השגה, כדי להבין

5 את שכל התורה, יודעים

6 בכך את רצונו וחכמתו של

7 הקב"ה – פסק ההלכה של

8 תורה, שדבר זה כשר או

9 פסול, זהו הרצון, שהקב"ה

10 רוצה שכך יהיה הדבר;

11 וה"שכל" שבאותה הלכה,

12 הוא חכמתו של הקב"ה,

13 דְּכָלֵּא חֵד מַמְשׁ, – רצונו

14 וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד עם הקב"ה עצמו – ועל ידי

15 תורה, מתאחדים בני ישראל, רוח ברוח, עם הקב"ה כביכול עצמו.

16 וְגַם בְּכִינֵית הַבּוֹק, – ה"יחוד" שיהודי מתייחד ומתאחד עם

17 הקב"ה, על ידי תורה ומצוות, הוא גם בבחינת "חיבוק", כמו למשל

18 אדם מחבק את חברו בגופו ובזרועותיו – הִיא קִיּוֹם הַמִּצְוֹת

19 מַעֲשִׂיֹת בְּרַמ"ח – 248 אֲבָרִים, – שישנם באדם – שאז, בשעה

20 שיהודי מקיים מצוות מעשיות, ברמ"ח אבריו, יש בכך משום ענין

21 של "חיבוק", שרמ"ח האברים שלמעלה כביכול, מחבקים את

ליקוטי אמרים

רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא
קיום המצוות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן
רמ"ח אברין דמלכא כנו"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש
בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין
דרועין וגופא וכו'.

יום שישי י"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 130, וז"ש אשר קדשנו... עד עמ' 10, בחייהם.

הַשִּׁירִים, יְחִיד זֶה – של ישראל והקב"ה על ידי תורה
ומצוות, לְיַחֵיד חֲתָן וְכֻלָּה, – שהוא: בְּדִבְיָקָה – דביקות
שהיא חיזונית, חֲשִׁיקָה ב"חשק שהוא יותר פנימי, וְחִפְצָה –
ב"חפץ" שהוא פנימי עוד יותר, בְּחֻבּוֹק וְנִשְׁוֹק, – כל הדברים

האמורים, ישנם ביחודו

של יהודי עם הקב"ה

כשהוא מקיים תורה

ומצוות. למדנו לעיל:

שהמלה "קדשנו" היא

מלשון "קידושין", כמו

שהדבר למטה, שה"יחוד"

נעשה על ידי "קידושין".

להלן יסביר רבנו הזקן,

שבמלה "קדשנו" כאן,

מתכוונים גם למדריגה

בקדושה, בה מתקדש

יהודי ומתעלה על ידי

תורה ומצוות – מדריגת "קדש" שלמעלה מהעולמות ומובדלת

מעולמות: וְזֶהוּ שְׂאוּמְרִים: – כשמברכים על מצוה: "אֲשֶׁר

קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", – שהמלה קדשנו משמעה, שְׁחַעֲלָנוּ

לְמַעַלְתָּ קִדְּשׁ הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוא, שְׁהִיא קִדְּשָׁתוֹ שֶׁל

הַקִּדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ, וְקִדְּשָׁה – המלה

43 וְזֶהוּ שְׂאוּמְרִים: – בברכה שמברכים על קיום מצוה: "אֲשֶׁר

44 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", – הקב"ה מקדש אותנו במצוותיו. "קדשנו"

45 מלשון קידושין, כמו שאומרים בשעה שמקדשים אשה – "הרי

46 את מקודשת", שהרי גם במצוות הדבר הוא: בְּאֵדָם הַמְּקִדְשׁ

47 אִשָּׁה לְהִיּוֹת מִיַּחֲדָת

48 עָמּוֹ בְּיַחֲדוֹ גָּמוּר, כְּמוֹ

49 שְׂבָתוֹבִי: "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ"

50 וְהָיוּ לְכֶשֶׁר אֶחָד" – 7

51 הרי, שיש כאן התאחדות

52 מלאה, עד שהם נהיים

53 "לבשר אחד". בְּכָה מַמְשׁ

54 – כמו ה"יחוד" שעל ידי

55 קידושין, וְיִתֵּר עַל כֵּן

56 לֵאמֹר קֵץ, הִיא יְחִיד נִפְשׁ

57 הָאֱלֹהִית הָעוֹסֶקֶת

58 בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְנִפְשׁ

59 הַחַיּוֹנִית וְלִבּוֹשִׁיהָן

60 הַנּוֹכְרִים לְעֵיל, – שהם כולם מתאחדים בְּאוֹר אֵין־סוֹף

61 בְּרוּךְ־הוא. – יחוד זה הוא "יתר לאין קץ" מהיחוד של איש

62 ואשה. רבנו הזקן מציין את היחוד של איש ואשה, מפני

63 שבגשמיות זהו אופן היחוד החזק ביותר, וזה מתואר בלשון

64 קידושין. וְלִכֵּן הַמַּשִּׁיל שְׁלֵמָה עָלְיוֹ־הַשְּׁלֹם בְּ"שִׁיר

הבטלה לרוכב עליה, שאין למרכבה כל רצון אחר מאשר
רצונו של הרוכב, ובטלים ונבטלים באורו, - של הקב"ה.
ובכה הוא בכל נפש מִיִּשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת עֶסֶק הַתּוֹרָה
וְהַמִּצְוֹת. - שבשעת מעשה הוא בטל ונכלל באורו ויתברך;
באבות זה היה תמיד,
ואילו בשאר בני ישראל,
הם עומדים במצב כזה
רק בשעה שהם עוסקים
בתורה ובמצוות. וְלִבְנֵי
חֵיבּוֹ רַ"ל¹³ לְקוֹם
וְלַעֲמֹד מִפְּנֵי כָּל עוֹשֶׁק
בְּמִצְוֹת, אִם אֵם -
מקיים המצוה, הוא בור
וְעַם הָאָרֶץ, - בכל זאת,
בשעה שהוא מקיים
מצוה, כמו למשל בשעה
שהוא מביא ביכורים,
צריכים לקום מפניו,
וְהֵינּוּ מִפְּנֵי ה' הַשּׁוֹכֵן
וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנִפְשׁוֹ בִּשְׁעַת
זו. - שהוא מקיים את
המצוה, ולכן צריכים
לקום מפניו, רק שְׁאֵין
נִפְשׁוֹ מְרֻנָּשֶׁת, -
בקדושה השורה בנפשו
בשעה שהוא מקיים מצוה, וכל כך למה? - מִפְּנֵי מִסְּךְ
הַחֹמֶר הַגּוֹפָנִי - בו לבושה נפשו, שְׁלֹא נִדְרָגָה, וּמִחֲשִׁיךְ
עֵינֵי הַנֶּפֶשׁ מֵרְאוֹת "מֵרְאוֹת אֱלֹהִים", כְּמוֹ הָאֲבוֹת
וְכִיּוֹצֵא בָהֶן שְׂרָאוֹ עוֹלָמָם - העולם הבא, בְּחִיָּהֶם. - שגם
בהיותם בעולם הזה, ראו האבות התגלויות אלקיות,
שהנשמה רואה בעולם הבא - וזאת, מפני שגופם היה מזוהך
ולא הסתיר על אלקות; כך באמת היה יכול כל יהודי לראות
בשעת קיומו מצוה, לולא החומר הגופני שלו, המסתיר ואינו
מאפשר לעיני נפשו, לראות את הקדושה הנמשכת בנפשו
בשעה שהוא מקיים מצוה.

1 "קדושה", היא לשון הבדלה, מה שחֲקֹדֵשׁ בְּרֹדֶף-הוּא הוא
2 מְבַדֵּל - ולמעלה, מִהַעוֹלָמוֹת, וְהִיא בְּחִינַת "סוֹכֵב כָּל
3 עַלְמִין", - מקיף כל העולמות, מה שְׁאֵינוּ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ
4 בָּהֶן, - אין ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות, אלא פועל
5 ומשפיע בעולמות,
6 בהיותו למעלה מהם -
7 למדריגה זו של קדושה,
8 מתעלים בני ישראל על
9 ידי מצוות. כִּי עַל-יְדֵי
10 יְחִוּד הַנֶּפֶשׁ
11 וְהַתְּכַלְלֻתָּהּ בְּאֹרֶת אֵיךְ
12 סוֹף בְּרֹדֶף-הוּא, הָרִי
13 הִיא בְּמַעֲלֵת וּמְדִינַת
14 קְדֻשַׁת אֵיךְ-סוֹף בְּרֹדֶף
15 הוּא מִשֶּׁשׁ, מֵאֲחֶר
16 שְׁמִתִּיחֶדֶת - הנפש,
17 וּמִתְכַלְלֶת בּוֹ יִתְבָּרָךְ,
18 וְהִי לְאַחֲרֵים מִשֶּׁשׁ.
19 וְזוֹהוּ שְׁבַת-וּבִי¹⁰: "וְהִייתָם
20 לִי קְדוּשִׁים כִּי קְדוֹשׁ
21 אֲנִי ה', וְאֲבִדְלָ אֶתְכֶם
22 מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי",
23 - הפסוק נותן טעם
24 לקדושתם של בני
25 ישראל, ומקשר אותה
26 לקדושתו של הקב"ה - "קודש העליון", אליה מתעלים בני
27 ישראל על ידי תורה ומצוות ובה הם מתקדשים. הפסוק מוסיף
28 ומשתמש בלשון הבדלה - "ואבדיל", ש"קדושה" משמעה -
29 הבדלה; וְאִמְרָם¹¹: "וְעֲשִׂיתֶם אֵת כָּל מִצְוֹתֵי וְהִייתָם
30 קְדוּשִׁים לְאַלְהֵיכֶם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו'"; - כמו שאדם
31 מקדש אשה, שתהיה מיוחדת רק לו¹². פְּרוּשׁ, כִּי עַל-יְדֵי
32 קִיּוֹם הַמִּצְוֹת הָרִינִי אֱלֹהִי שְׁלֹכֶם, - של בני ישראל, כְּמוֹ
33 - שהקב"ה נקרא: "אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְכו'",
34 שְׁנִקְרָא בֶן מִפְּנֵי שֶׁהָאֲבוֹת הָיוּ בְּחִינַת מְרַכְּבָה לוֹ יִתְבָּרָךְ,
35 - האבות היו מסורים כל כולם ובטלים להקב"ה כמו "מרכבה".

יום שבת קודש י"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' טו, וז"ש אסף ברוח הקדש... עד עמ' 132, האצילות]:

ליקוטי אמרים

76 במדה חזקה יותר בזמן של
77 גלות - ועל זמן הגלות,
78 אמר אסף: "וְאֲנִי בָּעֵר
79 וְלֹא אֲרַע, בְּהַמּוֹת הָיִיתִי
80 עִמָּךְ, וְאֲנִי תָמִיד עִמָּךְ",

וז"ש אסף ברוח הקדש בעד

כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא ארע בהמות
הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני

71 וְזוֹהוּ שְׁאֵמֶר אֶסְפֶּה¹⁴ בְּרִיחַ
72 תִּקְדֵּשׁ פְּעַד כָּל כְּנִסֶּת
73 יִשְׂרָאֵל שְׁבִיגוּלָה¹⁵: -
74 ההעלם וההסתרה על
75 אלקות וקדושה, הם²⁰

10. ויקרא כ, ו. 11. במדבר טו, מ. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדיל - ל' הבדלה, קדושים לאלהיכם - כאדם המקדש אשתו [לי דפסוק הא' עיקר פי' בשבילי או לשמי, באופני - שלכן אינו זו לעולם - וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקיכם - ביחד עם ישראל]". 13. ראה קדושין לג, א. 14. תהלים עג, כב-כג. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פי'

ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא יהיה גלוי ומורגש בנפש איך
שהיא מתאחדת עם אור אינסוף בשעת קיום מצוה, ואילו, את
עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר" למנוע. וקמו שְׂבָתוֹב¹⁷: "גם
חֲשֹׁךְ לֹא יִחְשִׁיף מִמֶּךָ". וקִבֵּה – במה שלמדנו, שלכל יהודי
המקיים מצוה, נמשכת
בנשמתו, קדושה מ"קודש
העליון" ומתהווה יחוד
של אור אינסוף ברוך
הוא, וזאת, גם כשאין הוא
מרגיש את הקדושה ואת
היחוד בנפשו, כפי שהדבר
אצל צדיק, יובן חֲמֵר
עֵנֶשׁ אִסּוּר מְלֹאכָה
בְּשִׁבְתוֹת וְחִמְץ בַּפֶּסַח
הַשְּׁוֹה לְכָל נֶפֶשׁ, – אותו
עונש חמור שהיה מגיע
לצדיק לו היה חסוי-שולום
עושה מלאכה בשבת או
אוכל חמץ בפסח, אותו
עונש חמור מגיע ל"בור"

ול"עם הארץ", כשהוא עושה אותן עבירות, וכל כך למה? – לְפִי
שֶׁאֵף בְּנֶפֶשׁ בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ גָּמוּר, מֵאִיר אִזֵּר קִדְשֵׁת שִׁבְתָּ
וְיוֹם-טוֹב, וְנִדּוֹן בְּנֶפֶשׁוֹ בְּכִרְתָּ – על אכילת חמץ בפסח,
וּסְקִילָה – על עשיית מלאכה בשבת, עַל חִלּוּל קִדְשָׁהּ זוֹ, –
המאירה בנפש; ומכיוון שכאמור, שלמרות שאין הוא מרגיש
בקדושה, בכל זאת היא מאירה בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו
עונש חמור גם למי שאינו מרגיש בקדושה, כי גם הוא פוגם, על
ידי כך, בקדושת השבת או החג המאירה בנפשו. וְגַם מִשְׁהוּ
חִמְץ – בפסח, או מְלֹאטִל מְקַצָּה¹⁸ – בשבת, פּוֹגֵם בְּקִדְשָׁהּ
שְׁעַל נֶפֶשׁוֹ – של עם הארץ, כְּמוֹ – שהדבר פוגם בְּקִדְשֵׁת
נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, כִּי תוֹרָה אַחַת לְכָלָנוּ – כלפי כל בני ישראל,
במדה שווה, קיים אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או
לאכול חמץ בפסח, וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות

1 בְּלוֹמֶר¹⁶ שֶׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁאֵנִי בְּכַהֲמָה בְּהִיּוּתִי עֹמֵד, – שגם
2 בשעה שאני מקיים מצוה, המאחדת אותי אתך – אני דומה
3 לבהמה, וְלֹא אֲדַע וְלֹא אֲרְגִישׁ בְּנֶפְשִׁי יְחִיד וְהָ, – של נפשי
4 עם הקב"ה, על ידי קיומה של מצוה, שהרי לו הרגשתי בכך,
5 היה הדבר צריך להשפיע

6 – שְׁתַּפַּל עָלַיָּה – על
7 הנפש, אֵימָתָה וּפְחָד
8 תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֶּךָ – היתה
9 הנפש מקבלת אֵהָכָה
10 רָבָה בְּתַעֲנוּגִים – אהבה
11 שבה יש לנפש תענוג
12 ממאלקות, או – אהבה,
13 בְּרִשְׁפִּי אֲשֶׁ, – לאלקות,
14 בְּמִדַּת הַצַּדִּיקִים שְׁנִידִיכָה
15 חֲמֵרָם, – בשעה
16 שהצדיקים מקיימים
17 מצוה, הם, אכן, מרגישים
18 את ה"יחוד", איך הנפש
19 מתאחדת עם הקב"ה על
20 ידי המצוה, ודבר זה

21 משפיע בנפש, בתחילה מורא ופחד, ולאחר מכן – אהבה גדולה
22 ביותר להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע", שאינם
23 מרגישים ב"יחוד" בשעת קיום המצוה – אין הדבר מעורר בהם
24 יראה ואהבה, וּבְנִידוּעַ – וכידוע, ש"דעת" הוא לְשׁוֹן הַרְגֵּשָׁה
25 בְּנֶפֶשׁ, וְהוּא – בחינת ה"דעת" והרגש שבנפש, כוֹלֵל חֲסֵד
26 וְגִבּוּרָה – "חסד" – אהבה, ו"גבורה" – יראה – שבשעה שישנן
27 דעת והרגשה, זה מעורר, כאמור, אהבה רבה בתענוגים, או
28 אהבה כרשפי אש, ויראה – אימתה ופחד. אך, מכיוון ש"ואני
29 בער ולא אדע", כשאין בי הדעת וההרגשה – אין הדבר מעורר
30 בי מורא ואהבה הבאים מן ה"דעת" – אך, אֵף-עַל-פִּיכֵן "אֵנִי
31 תְּמִיד עֹמֵד", – עם הקב"ה, כִּי אֵין תְּחֵמֶר מוֹנֵעַ יְחִיד הַנֶּפֶשׁ
32 בְּאוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּמַלֵּא כָּל עֲלָמִין, – כל
33 העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו של ה"חומר" למנוע רק את

הפשוט (וכן מוכרח פ"י הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י שבדורו, וכדמפרש:
אבוא אל מקדשי א"ל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא ה' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם "בהמות הייתי עמך"
כדלקמן) אסף (אף שלא ה' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמזכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס ל' רש"י. אבל
אמר זה) ברוח הקודש (שיודעים עתידות ע"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דנביאל אף שמפורש בגמרא, הובא
ברש"י שם, דלא הוי נביא) – (שע"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שהי' זה כמה שנים לאח"ז)¹⁶. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "לא כפי' הפשוט וכהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי א"ל (שזא) אבינה
(וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, אלא כלומר, דאני בער וגו' ולא
עוד אלא דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. – ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם
שייכות להמדובר כאן; והטעם – שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט".¹⁷ תהלים קלט, יב. ¹⁸ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ז
יובן (מה שלכאורה אינו מובן כלל וכלל) (1) חומר עונש (סקילה וכתר) איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה
ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה – אין שורה בו מקדושת שויר"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויר"ט שבצדיק – ישנו גם
בע"ה, עדיין אינו מובן, (2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק
דמביא ראי' מאיסור שויר"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פ"א, ג) ובפרט
לכאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא".¹⁹ הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משווה שניהם – לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמו. ומביא –
שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק".

וכן מיד לאחר מכן: "ואני תמיד", לרמז כי לפניו יתברך
גם בחינת דעת העליון, הכולל הסדר וגבורה, נדמה
בבהמות ועשיה גופנית - לא כמו עולם העשיה הרוחני,
אלא כ"עשיה גופנית" לגבי אור אינסוף, כמו שכתוב:
"כלם בחכמה עשית",
- הרי שמייחס את
הלשון עשיה לחכמה
("בחכמה עשית"), מפני
שגם חכמה היא כמו
עשיה לגבי הקב"ה,
ונקרא "בהמה רפה", -
לא בחינת בהמה שלמטה מ"דעת", אלא זו שלמעלה
מ"דעת", כמו שנתבאר במקום אחר. והוא - בשמות
העליונים, שם "בן" - אחד מצירופי שם הוי' עולה נ"ב (52)
הנקרא ב"ן, בגימטריא "בהמה" שלפני האצילות -
שלמעלה מ"עולם האצילות". הרי שגם בקיום מצוות
בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה
הנמשכת בנפש בשעת מעשה - משמש אדם כלי לבחינת
"בהמה" שלמעלה מ"דעת", - ולאיהו סוג של דעת? -
ל"דעת" של "עולם האצילות".

ליקוטי אמרים

ש"ואני בער ולא אדע" - למרות שאינני מרגיש בקדושה
הנמשכת בנפש על ידי מצוה, ו"בהמות הייתי עמך" - אני
בבחינת בהמה ואיני מרגיש - בכל זאת נמשכת הקדושה
בעם-הארץ בדיוק כפי שהיא נמשכת בתלמיד-חכם, כפי
שהפסוק אומר מיד
לאחר מכן (אחרי
"בהמות הייתי עמך") - לשון רבים לרמז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון
"ואני תמיד עמך". הדבר
מוסבר להלן כך, שלכן
אומר הפסוק "בהמות"
הייתי עמך" בהמות -
לשון רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש שעלידי
קיום מצוות באופן של "בהמה", שלמטה מדעת והרגשה,
קשור הדבר בבחינה שלמעלה מדעת והרגשה, שגם בחינה
זו נקראת "בהמה", מפני שאין בה "דעת", אלא שאין משמעה
שהיא למטה מ"דעת", כייאם שהיא למעלה מ"דעת", וזו
המשמעות בלשון "בהמות" (לשון רבים) - שתי בחינות
בבהמה - שבחינת "בהמה" שלמטה מ"דעת", קשורה בבחינת
"בהמה" שלמעלה מ"דעת". [ומה שכתוב "בהמות" לשון
רבים - כשהוא משתמש לפני זה בלשון יחיד "ואני בער",

20. תהלים קד, כד.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמוד א

יש לה היתר שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר,
תאמר בסוטה, אם נטמאה, שאין לה היתר עולמית. ומוביחה
הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי ואי
אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה - מצוי אופן דיש לה
לסוטה היתר, דאי בעי מחיל ליה לקינוייה ובעיל - שאם ירצה
ימחל לקינויו ויובל להתיר איסורה ולבעול אותה, אלא שמע מינה
לאחר סתירה אינו מחול ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, שפע
מינה.
שינו במשנה, כל אלו שדינן לשתות, אם מתו בעליהן עד שלא
שתו - לפני ששתו, בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות,
ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה כו'.
שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי - מה הטעם שמחמתו חולקים בית
שמאי ובית הלל. ומשיבה, בית שמאי סברי, שטר העומר לגבות
- מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבר לו בשטר כל נכסיו,
בגבוי דמי - מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא
כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המושעבדים לכתובה הם בחזקת
האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה
שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

תלה בהם "ותפשו בו", וכשבאתי אצל חבירי שפדרום, על שנים
- הדין הראשון והשלישי הודו לי, ועל זמן מברא לא הודו לי,
שלא ירבו מחלוקת בישראל, ובשידע הזקן שלא יכולים למחול לו,
יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, שמע
מינה מהדין הראשון שאמר, שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול,
שמע מינה.
ובעיקר פשיטתו זו שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, פליגי בה רב
אחא ורבינא, באיה אופן מחול. חד מהם אמר, קודם סתירה
מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד מהם אמר, לאחר סתירה
נמי מחול. ופוסקת הגמרא, ומסתברא שהדין במאי דאמר אינו
מחול, במאי - מדיכין ההוכחה, מברקא מהדרי - ממנה שענו רבנן
להלן לרבי יוסי, דתניא, רבי יוסי אומר, בעלה של הנסתרת
ההולך עמה לבית דין נאמן עליה שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך
לתלמידי חכמים שילוהו, מכל וחומו, ומה נדה שהיא נכרת
בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, סוטה
שהיא בלאו כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות
סוטה שנסתרה, לא כל שכן שבעלה נאמן. אמרו לו רבנן לרבי יוסי,
לא - אינו דומה, שהרי אם אמרת בגדה שבעלה נאמן עליה, שכן

יום ראשון

יום שלישי

ו אייר, כא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שלישי עם פירש"י.
תהלים: להלל.
תנאי: והנה ככל . . . 130 באריכות.

אמרז"ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, אזא דבר תורה וואס מאכט איהם – דעם הערער – פאר א מהלך . ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים, דעל' זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, טאן א טובה א אידען בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

אמר רבותינו זכרונם-לברכה: "אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה", ופירשו הוד כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים, דבר תורה כזה, שעושה אותו – את המאזין – למהלך. ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים, דעל' זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, לעשות טובה ליהודי בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

יום שני

יום רביעי

ז אייר, כב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"ג.
תנאי: וכולם . . . 10 א"ס ב"ה.

בצטיפת טלית גדול אין צריך לבסות ראשו עד פיו, וכמו שכתוב בהלכות ציצית אשר בסדור. אבל נוהגין לבסות בחלקו העליון של הטלית גדול גם העינים. נוהגים ללמד בימי הספירה מסכת סוטה – נוסף על שעורים הקבועים – דף ליום דף ליום.

יום שלישי

יום חמישי

ח אייר, כג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מוד"מ.
תנאי: ולכן המשיל . . . 10 בחייהם.

א שליח איז דאך איין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאלט איז ער אין אלין מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאפט א חסיד.

שליח הוא מאחד עם המשלח – על דרך המבאר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבאר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. והנה חסידים הם שלוחי הרבי, של אדמו"ר הזקן, וכשפועלים הרי מקשרים; ואז מקשרים בכל: הולך חסיד, אוכל חסיד, ישן חסיד.

יום
רביעי

יום ששי

ט אייר, כד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.

תהלים: מט"ג.

תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מורנו הבעל-שם-טוב אָמר: כָּל דָּבָר וְדָבָר אֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאת הַנִּהְגָּה בַּעֲבוּדַת ה'. וְזֶהוּ עֲנִין הַעֲבוּדָה, לְהִבִּין וּלְהַשְׁכִּיל מִכָּל, דֶּרֶךְ בַּעֲבוּדַת ה'.

יום
חמישי

שבת

י אייר, כה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"ט.

תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

נְהַגְיָנוּ [=אנו נוהגים] לְהַטְבִּיל פְּרוּסַת הַמוֹצָיא שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בַּמִּלָּח, וְלֹא לְזָרוֹק הַמִּלָּח עַל הַפְּרוּסָה. יוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תִּרְכָּ"א בַּסְּעוּדָה סִפֵּר ה"צִמְח צִדִּיק: יוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תִּקְנָה בַּסְּעוּדָה אָמַר אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי (רַבְּנוּ הַזֶּקֶן): בְּיוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תִּקְכָּ"ח בַּסְּעוּדָה אָמַר כְּבוֹד קִדְשֵׁת מוֹרֵי וְרַבִּי (הַמַּגִּיד מִמַּעַזְרִיטָשׁ), "וּסְפָרְתָם לָכֶם", וּסְפָרְתָם הוּא מַלְשׁוֹן סְפִירוֹת וּבִהִירוֹת. "וּסְפָרְתָם לָכֶם", צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שִׁיחָהּ ה"לָכֶם" בְּהִיר. וַיִּשְׁעֶן כְּבוֹד קִדְשֵׁת אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן] עַל זְרוּעוֹת קִדְשׁוֹ, וַיִּשׁוּרֵר אֶת הַנִּגּוּן שֶׁל ד' בָּבוֹת בְּדַבְּקוֹת גְּדוּלָּה. אַחֲרֵי כֵן הִגְבִּיחַ אֶת רֹאשׁוֹ הַקִּדּוּשׁ, וַיֹּאמֶר – בְּנִגּוּן שֶׁל שְׁאֵלָה: וּבִמָּה מְסַפְּרִים אֶת ה"לָכֶם"? וְתוֹךְ כִּדִּי דְבוּר אָמַר – בְּנִגּוּן שֶׁל תְּשׁוּבָה: בְּשִׁבְעַת שְׁבָתוֹת תְּמִימוֹת, בְּבוּר שְׁבַע הַמִּדּוֹת, שְׁכָל מִדָּה וּמִדָּה תִּתֵּן כְּלוּלָה מִשְׁבַּע, וְשִׁבְעַת הַמִּדּוֹת עֲצָמָם יִהְיוּ שְׁבַע שְׁבָתוֹת, דְּשִׁבְתָּ אֵינָה צְרִיכָה בְּבוּר.

יום
שישי

יום ראשון

יא אייר, כו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: ס"ח.

תניא: פרק מח. והנה . . . "134" למקורן.

אומרים בתפלה:

וְכֵן – בְּצִירֵי וְלֹא בִּפְתָח – שְׁנֵי כְּתוּבִים.

חִייתָנִי – בְּקֶמֶץ וְלֹא בִּפְתָח – מִירְדֵי בּוֹר.

זָכַר – זֵין בְּסָגוּל וְלֹא בְּצִירֵי – רַב טוֹבָךְ.

מְשַׁלֵּיךְ קִרְחוֹ – בִּפְתָח וְלֹא בְּקֶמֶץ – כְּפִתִּים.

וּמַלְכוּתוֹ וְאַמּוֹנָתוֹ לְעַד קֵימָת.

שבת
קודש

יום שני

יב אייר, כז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י.

תהלים: ס"ט.

תניא: והנה פרטיות . . . "134" חשיבי.

אומרים בתפלה:

מִנּוּ מְאֹמֶר – מ"ם שְׁלִישִׁית קְמוּצָה.

כְּיוֹם כו' נְאֻמֶּר – מִם פְּתוּחָה.

זָכוּר – בְּמִלָּאפּוּם – כִּי עֶפֶר אֲנִיחָנוּ.

וּנְטִלְתָנִי – טִית פְּתוּחָה, לְמַד בְּשִׁבְא, תִּיּוּ דְגוּשָׁה פְּתוּחָה.

וְאַהֲבָתְךָ לֹא תִסּוּר – וְלֹא אֶל תִּסִּיר.

מתנה שניתנה שלא כדין

יום ראשון ו' אייר ה'תשפ"א

לעיסקה (שם).

והוסיף ה'נדרות הכסף' (ש"ך שם ס"ק ט): מקבל המתנה השני אינו צריך להחזיר (אלא המקבל הראשון) רק כאשר המתנה אינה בידו, אבל אם היא נמצאת בידו, עליו להחזירה לבעלים, כמו שמצינו לגבי הפורע חוב בחפץ שגנב ש"הבעלים נוטלים הגניבה בלא דמים" והחוב נשאר כפי שהיה (הל' גניבה פ"ה ה"ו).

אך ה'פלותי' (המדע סי' קעז ס"ק לב) סובר שגם אם המתנה נמצאת ביד המקבל השני, אין מוציאים אותה מידו כיון שהגיעה לידו כדין, והבעלים יתבעו אותה מיד הנותן הראשון (כאשר גם ל'מתעסק' אין). ואין זה דומה לפורע חוב בחפץ שגנב שהבעלים נוטלים את החפץ, כי החפץ הגיע ללווה באיסור והמלווה היה צריך לסרב לקבלו. אמנם, אם אין לנותן הראשון לשלם, הרי כדי שהבעלים לא יפסידו - מוציאים את המתנה מיד המקבל השני, כמו פורע חובו בחפץ שגנב שמחזירים את החפץ לבעליו.

הלכות שלוחין ושותפין פרק ז, הלכה ה: המתעסק שנתן מתנה לאחר מן המטלטלין של עסק, או ממונות העסק... מוציאין אותן מידו; ואפלו שנה אותן המקבל מתנה ומכרן, או נתנן לאחר... חייב לשלם.

ה'מתעסק' שקיבל כסף כדי לסחור ולהרוויח (ודינו מבואר לעיל פ"ו ה"ב) ונתן מכספי העסק או ממטלטלין במתנה לאדם אחר – על מקבל המתנה להחזיר את הכסף לבעלים והיה עליו לסרב לקבל מלכתחילה, כיון שהכסף אינו של הנותן. אך אם ה'מתעסק' מוכר מהמטלטלים - אין מוציאים אותם מיד הקונה שהרי המכירה היא ממטלטלי העיסקה והקונה קנה כדין (פרשה יור"ד סי' קעז, מא).

ומה שכתב הרמב"ם כאן שאם "שינה אותן המקבל מתנה ומכרם או נתנן לאחרים... חייב לשלם", היינו שה'מתעסק' חייב לשלם כיון שנתן במתנה במקום לה'תעסק', ואם אין ל'מתעסק', מקבל המתנה חייב לשלם, אך הקונה שקנה ממקבל המתנה או מקבל המתנה השני, אינם צריכים לשלם שהרי פעלו כדין ולא היו צריכים לדעת שהחפץ היה מיועד

נאמנות מוגבלת

יום שני ז' אייר ה'תשפ"א

בעבורו שלוחות הכרוכה בהוצאה כספית, אם השליח טוען שהוציא סכום מסוים, הרי הוא נשבע ונוטל מה שתובע, וכיון שגם כל שותף פועל בשליחות חברו (ראה הל' גולה ואברה פ"י ה"ו), מדוע לא יטול בשבועה את ההוצאות שלטענתו היו לו? ויש לבאר: השולח את חברו להשקיע בעבורו ואינו מציין את גובה ההשקעה, מקבל על עצמו לשלם כל סכום שיירדש, ומאחר ואין באפשרותו לדעת כמה השקיע השליח, בוודאי הכוונה שהשליח יהא נאמן בשבועה על כל סכום שיטען.

אך כאשר השותף נותן לחברו סכום מסוים להשקעה, אין כאן הבעת נאמנות על כל סכום שיטען שהוציא מעבר לכך, ואמנם אם יוכיח שנגרמו לו הפסדים יותר מסכום ההשקעה, יצטרך השותף השני לשאת בחלקו בהפסד שהרי העסק משותף לשניהם לרווח ולהפסד, אך ללא הוכחה אינו נאמן בשבועה על כל סכום שיטען עליו, והמוציא מחברו עליו הראיה (שו"ת שב עקב ח"מ סי' ז, וראה תומים סי' צג, י).

הלכות שלוחין ושותפין פרק י, הלכה ה: ראובן שהטיל לבית ארבע מאות דינרים, והטיל שמעון מאתים, ונשתתפו ונשארו ונתנו ביחד, והרי המזון כלו ביד ראובן, ושמעון ראובן שפחת מן הקרן חמש מאות - אין אומרים: 'ישבע ראובן שבועת השתפין שפחתו כך, וישלם שמעון חמשים מביטו', אלא ישבע ראובן שבועת השתפין, וילך במנה שפירו כלבו, ולא ישלם שמעון כלום... שאין השתף מן הנשבעין ונזילין, כדי שישבע ויטל מה שפיר חבירו.

מבואר בהלכה זו כי שבועת השותפים אינה מועילה להוציא ממון אלא רק להחזיק מה שתחת ידו. ולכן, אחד השותפים הטוען שמגיע לו סכום מסוים מתוך ממון השותפות הנמצא אצלו, נאמן בשבועה ואינו חייב למסור את אותו סכום לחברו, אך הטוען שהשותף השני צריך להוסיף ולשלם לו עבור הפסדים שנגרמו לעסק המשותף, אינו נאמן על כך בשבועה.

ויש להבין: הלכה פסוקה היא שהשולח את חברו לבצע

שתי דרגות של עבד ה'

יום שלישי ח' אייר ה'תשפ"א

וברצונו, נמצא שההתבטלות נובעת מתוך החלטת האדם, ואם כן גם כשהוא תחת יד האדון עדיין נשאר מקום למציאות שלו. אבל במכרוהו בית דין, כיון שהמכירה נכפתה עליו מבלי שישכסם, הרי הוא נעשה עבד נגד רצונו, ובמצב כזה הוא בטל בתכלית ואין שום מקום למציאות שלו. ומכאן נובע גם ההבדל ביניהם בנוגע לשפחה כנענית - מוכר עצמו שנעשה עבד מרצונו, אינו בטל לגמרי ולכן אסור

הלכות עבדים פרק ג, הלכה ג: מי שמכרוהו בית דין, יש לרבו לתן לו שפחה כנענית... והמוכר עצמו, אסור בשפחה כנענית בשאר כל ישראל.

מצינו כמה חילוקים בין עבד שמכר עצמו לעבד שמכרוהו בית דין (ראה גם הל' ה"ב). ויש לבאר החילוק ביניהם: במוכר עצמו – אמנם במכירה זו הפך להיות עבד שבטל לאדונו, מכל מקום כיון שהמכירה נעשתה בהחלטתו

"כי לי בני ישראל עבדים" – הכוונה לכך שבני ישראל קיבלו עליהם עול מלכות שמים, כעבד שמכר את עצמו שהשעבוד בא מרצונו, ועל ידי זה נעשים 'עבדים' סתם. ולמעלה מזה היא עבודת ה' בדרגה של 'עבדי ה', היינו שהקב"ה עשה אותם לעבדים ע"י ש"הוצאתי אותם מארץ מצרים", ואם כן אין השעבוד קשור למציאותם אלא הם משועבדים בעל-כרחם והביטול הוא בתכלית.

(ספר המאמרים מלוקט ח"ד רפ"ו ובהערות)

למסור לו שפחה כנענית, אבל כשמכרוהו בית-דין הרי הוא משועבד לאדונו לגמרי עד שרשאי למסור לו שפחה כנענית (כדי להוליד ממנה עבדים).

וזהו תוכן הענין בעבודת ה': נאמר (בהר כה, נה) "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים". ויש לבאר שאין זה כפל לשון (כקושיית המפרשים), אלא הפסוק מדבר על שתי דרגות בשעבודם של בני ישראל לקב"ה כעבדים:

יום רביעי ט' אייר ה'תשפ"א

האם חרשות היא מום גלוי?

משום שאינה מום שבגלוי (לעיל ה"ד), ולכאורה, לפי הביאור הראשון לגבי הכהו על אזנו, שמאחר וניכר מתוך מעשיו שאינו שומע הרי זה בבחינת מום שבגלוי, הרי באותה מידה ניתן להכיר בחיסרון הלשון מתוך שאינו יכול לדבר כראוי, ומדוע לא ייחשב כמום שבגלוי?

וצריך לומר שלפי פירוש זה מדובר בעבד שהוא אילם מלכתחילה ולכן חיסרון הלשון אינו בא לידי ביטוי, אך עבד שדיבר כרגיל ועל ידי חיסרון הלשון ניטלה ממנו אפשרות הדיבור, הרי זה מום שבגלוי ויוצא לחירות.

אך לפי הביאור השני, רק בהכאה על אזנו יוצא לחירות משום שההכאה נעשתה על אבר גלוי, למרות שהמום אינו גלוי, ואילו הלשון היא אבר מוסתר ולכן אינו יוצא לחירות במקרה זה (ראה תפארת למשה יו"ד סי' רסז סכ"ח).

הלכות עבדים פרק ה, הלכה ז: הכהו על עינו וסמאה, על אזנו וחרשה - עבד יוצא בְּהֵן לְחֵירוֹת. יש להקשות:

כמבואר לעיל (ה"ד) העבד אינו יוצא אלא במומים שבגלוי, ואם-כן מדוע יוצא לחירות כאשר האדון סימאו או חרשו, והרי העין והאוזן במקומן אלא שניטל מהן כוח הראיה או השמיעה, ואין זה מום שבגלוי?

ותירצו התוספות (ב"ק צח, א ד"ה מתיב) בשני אופנים:

א. אמנם עצם החרשות אינה נראית לעין, אך מתוך הליכותיו של האדם ניתן להבחין שהוא חרש, ודי בכך כדי להחשיב את החרשות למום גלוי.

ב. אין צריך שהמום יהיה גלוי, אלא שהאבר שבו המום יהא אבר גלוי, והרי העין והאוזן הם איברים גלויים. והנה, החותך את לשון עבדו אין העבד יוצא לחירות

יום חמישי י' אייר ה'תשפ"א

האם מותר לעבור על איסור לצורך מצוה?

לדרך בשבת כדי להצילה ויעבור על איסור תחומין, והרשב"א נטה לומר שאין לעשות כן. אך ה'בית יוסף' כתב שלפי שני הביאורים של התוספות מותר לעבור על איסור כדי להצילה – הן לפי הטעם של 'מצוה רבה' שהרי אין לך מצוה גדולה מלהציל בת ישראל משמד, והן לפי הטעם השני שהרי הבת לא פשעה ולכן מותר לחלל שבת בעבורה אפילו באיסור תורה.

אמנם הרשב"א עצמו (שבת ד, א) ביאר את טעם כפיית האדון לשחרר את העבד, באופן אחר: האיסור לשחרר עבד נובע מהציווי "לעולם בהם תעבדו", אך מי שחציו עבד וחציו בן חורין אסור להשתעבד בו מחמת צד ה'בן חורין' שבו, ומאחר ובלא-הכי אינו יכול לקיים בו "לעולם בהם תעבדו" אין איסור כלל לשחררו. ולשיטתו אמנם אין ללמוד מכך היתר לעבור על איסור לצורך חברו.

ולהלכה, אדמו"ר הזקן (או"ח סי' שו סכ"ט) פסק כדעת הסוברים שיש להבדיל בין אם חברו פשע או לא, ולכן כאשר הנכרים רוצים לכפות יהודי להמיר את דתו, מותר לחלל את השבת כדי להצילו.

הלכות עבדים פרק ז, הלכה ז: מי שחציו עבד וחציו בן חורין - הואיל ואינו מותר לא בשפחה ולא בבת חורין, בופין את רבו, ועושה אותו בן חורין.

הקשו התוספות (שבת ד, א), הרי המשחרר את עבדו עובר על מצות-עשה של "לעולם בהם תעבדו" (להלן פ"ט ה"ו), ואם כן כיצד כופים את האדון לשחרר את העבד ולעבור על מצוה מהתורה כדי שיוכל העבד לשאת אשה ולקיים מצות פריה ורביה, והרי "אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך"? וביארו:

א. מצות פריה ורביה היא 'מצוה רבה' וחשובה במיוחד, ולכן ראוי לאדם אפילו לעבור על איסור כדי שיקיים אותה חברו.

ב. כאשר אדם עובר על איסור בפשיעה ומתוך בחירה, אין לאחר לעבור על איסור כדי להצילו מכך, אך העבד אינו אשם במצב שנקלע אליו, ולכן ראוי שיעבור האדון על איסור קל כדי שיוכל העבד לקיים מצוה גדולה של פריה ורביה.

וה'בית יוסף' (או"ח סי' יד, יח) הביא שהרשב"א נשאל אודות אדם שנודע לו שבתו נלקחה להמיר את דתה - האם ייצא

מתי השואל רשאי להשאל?

יום שישי י"א אייר ה'תשפ"א

אפילו בשאלה, שלא תאמר מי שמשאל לא היה בדעתו להשאל ולעשות חסד אלא לזה".

וה'מחנה אפרים' (שכירות סי' יט) הסיק מדברי הרשב"א שבדבר שעשוי להשכיר ולהרוויח ממנו אין המשכיר יכול לומר 'אין רצוני שיהא פיקדוני ביד אחר', וכן בחפץ העשוי להשאלה רשאי השואל להשאל לאחר ואין אומרים שדעתו של המשאל היתה לעשות חסד רק לשואל זה.

אולם הרמ"א (ח"מ סי' שמב) מביא את דברי הרשב"א להלכה "דבר שאי אפשר להבריא ולכפור בו, כגון בית או ספינה, מותר [לשואל] להשאל [לאחר]" ומפרש שרק בדבר שאי אפשר להבריא ולכפור בו אמרו שמותר לשכור להשכיר ולשואל להשאל.

וכן פסק אדה"ז (ח"מ הלכות שאלה, ד): "השואל ספר מחברו רשאי להניח לאחר לקרות בו ברשותו, ואינו חושש שמא אין רצונם של בעלים שיהיה פיקדונם ביד אחר כיון שעדיין הוא בביתו וברשותו, ואין לחוש כלל שמא המשאל אינו רוצה להשאל ולעשות חסד אלא לזה ולא לזה...". שלדעת אדה"ז סברת הרשב"א, שאין אומרים שרצה לעשות חסד רק עם זה ולא עם אחר, היא דווקא כשהספר נשאר בבית השואל הראשון ואין השואל השני רשאי לקחת את הספר לביתו.

הלכות שכירות פרק א, הלכה ד: אין השואל רשאי להשאל; אפילו שאל ספר תורה, שכל הקורא בו עושה מצוה - לא נשאלנו לאחר. וכן אין השוכר רשאי להשכיר; אפילו השכירו ספר תורה, לא נשכרנו לאחר; שחרי זה אומר לו: 'אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר'.

וכתב הרשב"א (ש"ת ח"א סי' א'קמה) שהשוכר בית מחברו יכול להשכיר לאחרים, ומה שאמרו שהשוכר אינו רשאי להשכיר והשואל אינו רשאי להשאל, הוא רק במטלטלים שאין דרך הבעלים לעסוק בהשכרתם ובהשאלתם (מפני שמטלטלים ניתן להבריא בקלות והבעלים אינו רוצה שיהיו מטלטלי אצל אחרים, אבל מטלטלים שקשה להבריא ודרך הבעלים להשאל אותם, מותר להשאל לאחרים).

והביא רמב"מ מהגמרא (ב"מ יא, א): "מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה. אמר רבן גמליאל: עישור שאני עתיד למוד, נתון ליהושע ומקומו מושכר לו; ועישור אחר שאני עתיד למוד - נתון לעקיבא בן יוסף שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. אמר רבי יהושע עישור שאני עתיד למוד, נתון לרבי אלעזר בן עזריה ומקומו מושכר לו ונתקבלו זה מזה". ומוכח שרבי יהושע השכיר לרבי אלעזר בן עזריה את המקום ששכר מרבן גמליאל.

וממשיך הרשב"א: "ולא בשכירות בלבד אמרו, אלא

חיוב מעקה בשוכר בית מגוי

שבת קודש י"ב אייר ה'תשפ"א

תושבי ירושלים בזמנו שלא הקפידו על התקנת מעקה בגותיהם משום שהבתים היו שייכים לגויים והשוכרים פטורים ממעקה (וראה שו"ת מהר"ל דיסקין קונטרס אחרון, רנו).

אך יש סוברים להיפך ולדעתם אם המשכיר גוי, השוכר חייב במעקה מן התורה ולא רק מדרבנן (כמו השוכר מישראל). והטעם: כי בעצם יש סיבה מהתורה לחייב את השוכר שהרי הוא דר בבית, אלא שיש טעם גדול יותר לחייב את בעל הבית שבנה את הבית וגרם למכשול ולכן מן התורה החיוב מוטל עליו, וחכמים תיקנו שהשוכר יתחייב מחשש שבעל הבית יתרשל בדבר.

וכל זה כאשר בעל הבית הוא יהודי, אך כאשר הוא גוי ואינו חייב במצוות, חל חיוב גמור על השוכר מן התורה (משנת אליהו סוכה ע' יט).

הלכות שכירות פרק ו, הלכה ב: השוכר חייב לעשות מעקה ומונח.

האם השוכר בית מגוי חייב לעשות בו מעקה?

הנה, בהלכה זו מבואר שחיוב עשיית המעקה מוטל על השוכר ולא על המשכיר. אכן יש ראשונים שכתבו (סמ"ג מ"ע מט) כי מדין תורה מוטל החיוב על המשכיר שהוא בעל הבית והוא הגורם לסכנה, אלא שמאחר והמשכיר אינו דר בבית ועלול להתרשל בקיום המצוה, העבירו חכמים את החיוב מן המשכיר לשוכר.

ולפי זה יש לומר שהדין נאמר רק במשכיר ישראל החייב במצוות ומן התורה המצוה מוטלת עליו וחכמים העבירו אותה לאחריות השוכר, אך כאשר המשכיר הוא גוי שאינו חייב במצוות, אין כאן כל חיוב שיחול על השוכר.

וכן ביאר ה'חקרי לב' (הובא בפאת השולחן ב, כז) את מנהג

המשך ביאור למס' יומא ליום חמישי עמ' א

5 שְׁעָרֵי כְּתִים וְאֶחָד שְׁעָרֵי חֲצִירוֹת וְאֶחָד שְׁעָרֵי מִדְּיָנוֹת וְאֶחָד שְׁעָרֵי
6 עִירוֹת וְרֶפֶת וְלוֹלִין - מִקוֹם גִּידוּל תְּרִנְגוּלִים, וּמִתְּבֵן - בֵּית הַתְּבֵן,
7 וְאִצְרוֹת לֵין וְאִצְרוֹת שָׁמֶן, חֲתִיכִין בְּמוֹנֶה. וְכֹל שְׂאֵנִי מִרְבֵּה אֵף

1 את הנשים שימושי דירה, והטעם משום דְּנָפִישׁ וְהֶמִּיָּה - רב
2 להכלוך שם ואין זה כבוד שתהיה שם מוזה.
3 מקשה הגמרא: וְלָרֵב, הַתְּבָא, סְתָמָא - כשאין מתקשטות שם, האם
4 סובר שלדברי ר' חלל פטור, וְהַתְּבָא, כתוב 'בְּשַׁעֲרֵיךְ', ללמדינו, אֶחָד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ו'י"ב אייר ה'תשפ"א

יום ראשון ו' אייר ה'תשפ"א

הלכות שלוחין ושותפין

פרק חמישי

(1) ביאר בו רבינו היאך צריך השותף להתנהג בסחורה המשותפת, ואם אחד מהם בא לחלוק שלא מדעת חבירו.

- 1 א. המשתתף עם חברו בסתם - לא ישנה ממנהג המדינה² באותה הסחורה. ולא ילך למקום אחר³,
- 2 ולא ישתתף בה⁴ עם אחרים⁵, ולא יתעסק בסחורה אחרת⁶, ולא ימכר בהקפה⁷, אלא דבר שדרכו להמכר תמיד⁸ בהקפה, ולא יפקיד ביד אחרים⁹, אלא אם כן התנו בתחלה, או שעשה מדעת חברו¹⁰.
- 3 עבר ועשה שלא מדעת חברו, ואחר כך הודיעו ואמר לו: עשיתי כך וכך, והסכים למעשיו - הרי זה פטור¹¹. ואין כל הדברים האלו צריכין קניין¹², אלא בדברים בלבד.

(2) ראה להלן הלכה ב, שהננות מעות לחבירו בתורת שותפות ליקח בהם חיטים, אין ליקח בהם שעורים. והמקור מבבא קמא קב: ואף כשהשתתף בסתם - אם יש מנהג הרי זה כאילו התנה (סמ"ע קעו סעיף קטן לא) וראה במגדל עז מקור להלכה זו בתשובות הגאונים. (3) פן יארע אונס בדרך. כן הוא בכתובות ק: "רבינא הווה בידיה חמרא (=יין) דרבינא זוטא וכו' הווה מסיק ליה לסיכרא (=רצה להוליכו למקום ששמו "סיכרא") אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה מהו למשקליה בהדיה (=האם מותר לי לקחת אתי יין זה?) נשקליה, דילמא מיתניס (=אקחהו שמה יקרה אונס), נשביקה, דילמא מתקיף (כן הוא נוסחת הרי"ף, וזה פירושה: נשאיר אותו כאן, שמה יחמיץ), אמר ליה זיל לא עדיף מדידך (=הולך אותו כשם שאתה מוליך את שלך)". הרי שדווקא אם יש חשש שמה יחמיץ כאן - אז התירו לו, אבל באופן אחר אסור אף אם מוליך גם את שלו, ועייין ר"ן שם. ולהלן הזכיר רבינו גם "פירש בים". (4) היינו בסחורה או בממון השותפות, כדלהלן הלכה ב. (5) מקור הלכה זו במשנה פסחים פט: "הממנה עימו אחרים בחלקן (שלא בידיעת בני החבורה) רשאים בני חבורה ליתן לו את שלו". כלומר, אומרים לו טול חלקך וצא, שאין אנו רוצים שיתערב זר בינינו (רע"ב שם). (6) תוספתא בבא מציעא פרק ד (הוצאת צוקרמנדל עמוד 380 A, ותוכנה הובא להלן (פרק ז הלכה ז), ש"המושיב את חבירו בחנות למחצית שכו, אם היה אומן לא יעסוק באומנותו, לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו". ושם בתוספתא: ובדברי רבינו שאם היה שותף עימו בחצר (בתוספתא: בחנות) מותר. וכאן השמיט זאת רבינו בהסתמכו על מה שכתב להלן. (7) פסחים קיג. "שרי כיסוך, פתח שקיך" (=קבל המעות תחילה ותנם בתוך כיסך ואחר כך פתח השק

ותן ללוקח). ועוד אמרו בכתובות עו: "סתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי, לא יהיב אינש חיותא" (=מן הסתם לא ייתן המוכר את הבהמה כל זמן שלא נתן הלוקח את הכסף). (8) ואם קצת בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם שלא בהקפה אסור למכור בהקפה (כסף משנה) ואפשר שאפילו אם רוב בני אדם מוכרים בהקפה וקצת שלא בהקפה - אין למכור בהקפה, שאין הולכין בממון אחר הרוב (בבא בתרא צב: ולמעלה פרק ט"ז מהלכות מכירה הלכה ה) ואין היתר אלא בדבר שדרכו להימכר תמיד בהקפה (ראה באור שמח להלן הלכה ב ובנתיבות המשפט שם חידושים אות כג). (9) שאין השואל רשאי להשאל (לאחרים) ואין השוכר רשאי להשכיר - שאין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר (בבא מציעא לו. ופרק א מהלכות שכירות הלכה א). ושותף הרי הוא כשומר כמו שאמרו בבבא בתרא מב: (10) ש"כל תנאי שבממון קיים" (בבא מציעא צד.). (11) שהרי מחל. (12) כמו שכתב רבינו למעלה פרק ה מהלכות מכירה הלכה יא שתחילה אינה צריכה קניין.

- 11 ב. אחד מן השתתפין שעבר¹³ ומכר בהקפה, או פירש¹⁴ בים¹⁵, או הלך למקום אחר, או שגשא ונתן בסחורה אחרת, וכן כל פיוצא באלו הדברים - כל פחת שביבא מחמת שעבר¹⁶ חייב לשלם לבדו¹⁷; ואם היה¹⁸ שם שוכר - השוכר לאמצע, פמו שהתנו ביניהם בשכר. לפיכך, הנותן¹⁹ מעות לחברו בתורת שתפות לקח בהן חטים לסחורה²⁰, והלך וקנה שעורים, או שנתן לו מעות לקנות שעורים, וקנה חטים: אם²¹ פחתו - פחתו לזה שעבר, ואם²² הותירו - הותירו לאמצע²³. וכן²⁴ אם הלך ונשתתף עם אחר בממון השתפות: אם הפסיד - הפסיד לעצמו, ואם נשתתף - השוכר לאמצע. אכל אם נשתתף עם אחר בממון עצמו²⁵: אם פחת - פחת לעצמו²⁶, ואם הרויח - הרויח לעצמו. ואם התנו ביניהם - הפל לפי התנאי.

(13) יוצא מתוך מה שנאמר בהמשך הדברים לפיכך הנותן מעות לחבירו וכו'. (14) הפליג, נסע בספינה. (15) שמה תארע תקלה בים. ראה ברש"י לכתובות ק: דיבור המתחיל מהו לאמטויי. (16) אבל בהפסדים אחרים שלא באו מחמת שעבר, אינו חייב (ש"ך סימן קפג סעיף קטן ט. וראה במשנה למלך למעלה פרק א הלכה ב). (17) אף על פי ששותפין משועבדים אחד לחבירו והרי זו "פשיעה בבעלים" שפטור עליה (פרק א מהלכות שכירות הלכה ג) - כאן חייב הוא מטעם מזיק בידים ובזה אינו פטור אף "בבעלים". ראה בפרק כ"א מהלכות אישות הלכה ט ובמשנה למלך כאן. (18) כן כתב רבינו למעלה (פרק א הלכה ה) לגבי שליחות, והוא הדין כאן, שהשותפות לא נתבטלה על ידי זה. (19) בבא קמא קב: כברייתא

11. שְׁפִידִי, וְאֶהְיָ רֹדֵף אַחֲרָיָה לְדִין לְהוֹצִיא מִמָּוֶה.³⁴
 12. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(32) כלומר, במקום פלוני שהסחורה נמכרת שם ביוקר. (33) וראה למעלה (הלכה א) שבלי רשות מהשותף השני אסור להוליד למקום אחר. (34) מקור הלכה זו בירושלמי בבא קמא (תחילת פרק שלישי) בדין שור שעלה על שור אחר להרגו, שמותר לבעל השור הניזק לשמוט את שורו מתחת לשור המזיק, ובעל השור המזיק אינו יכול לטעון: אשלם לך נזקך, לפי שאומר לו: איני רוצה לחזר אחריו בבתי דינים, ומטעם זה הצריכו חכמים להרחיק נזקים מחבירו, אף כאלה שהמזיק חייב לשלם לניזק, עיין בבא בתרא כ: ולמעלה פרק ט מהלכות שכנים הלכה יא.

13. ה. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין שָׁבָא לִישָׁן אֶת הַפְּרוֹת עַד זְמַן
 14. הַיְדוּעָה.³⁵ - אֵין חִבְרוּ מַעֲפֵב עָלָיו. וְאִם אֵין זְמַן
 15. לְאוֹתָן פְּרוֹת - חִבְרוּ מַעֲפֵב עָלָיו.

(35) כגון התאריכים של מכירת פירות שונים, עליהם מוסר רבי יהודה בברייתא ובתוספתא שם. ובתוספתא שם נוסף: "אם היה ערב שביעית - מותר, שמתחילה לא לקחו אלא על מנת כן" (כלומר, ליישן פירות של ערב שביעית לצורך שביעית).

16. ו. שְׁתֵּפִין שִׁשְׁמוּ פְּרוֹתֵיהֶן וְנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - יֵשׁ לָהֶן
 17. אוֹנָה זֶה עַל זֶה.³⁶ עָרְבוּ פְּרוֹת בְּלֹא שׁוּמָא.³⁷
 18. וּמִכְרוּם, וְנִשְׂאוּ וְנָתַנוּ בְּדַמִּיהֶן - הָרִי אֵלּוּ מִחֻשְׁבִּין
 19. אֶת הַפְּרוֹת בְּמָה הֵי שְׁוִין בַּעַת שְׁנִשְׁתַּתְּפוּ, וּמִחֻשְׁבִּין
 20. אֶת הַשֹּׁכֵר אוֹ הַהֶפְסֵד.

(36) שאם נתברר שלא שמו כהוגן את פירותיו של אחד מהם, אף על פי שהם שותפים ואפשר שהם מוחלים זה לזה - יש בהם דין אונאה בכל מקח וממכר. וראה ברדב"ז. (37) ומכיוון שלא דקדקו לכתחילה בזה, יש וודאי מקום לחשוב שמחלו זה לזה, ואף על פי כן אין אנו אומרים כן (ראה בסמ"ע שם סעיף קטן יב"ג).

21. ז. שְׁתֵּפִין שִׁמְחֻלוּ לָהֶם מוֹכְסִין.³⁸ - מִחֻלוּ לְאַמְצָע.³⁹
 22. וְאִם אֶמְרוּ:⁴⁰ מִשּׁוּם פְּלוֹנִי מִחֻלּוֹ - מָה שִׁמְחֻלוּ
 23. מִחֻלוּ לוֹ.⁴¹ הֵי⁴² בְּאֵין בְּדִרְךָ, וְעָמְדוּ עָלֶיהֶן לְסֻטִּים
 24. וְנָחֲלוּ אֶת הַשִּׁירָא, וְהָצִיל אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין - הָצִיל
 25. לְאַמְצָע.⁴³ (אִפְּלוּ אֵין יוֹכֵלִים חִבְרֵי הָצִיל, דִּלָּא
 26. פֻּלַּג, בִּין דִּלָּא אֶמַר בְּלוֹם). וְאִם אֶמְרוּ:⁴⁴ לְעֶצְמִי אֲנִי
 27. מִצִּיל (אִם יוֹכֵלִים לְהָצִיל - הָצִיל עַד כְּדֵי חֻלְקוֹ)⁴⁵
 28. לְעֶצְמוֹ, וְהִיתָר שְׁלָהֶם;⁴⁶ וְאִם אֵין יוֹכֵלִין לְהָצִיל⁴⁷
 29. - הָצִיל לְעֶצְמוֹ.

(38) גובי מכס. (39) אף על פי שרק אחד ביקש שימחלו. ויש אומרים שאף על פי שבקשתו הייתה שימחלו למענו, והסכימו לו - השכר לאמצע. שכיוון שעשו זאת על פי בקשתו הרי הוא כשלוחם (כסף משנה בשם הרא"ש, ועיין בסמ"ע סימן קעח סעיף קטן א). (40) גובי המכס. יש אומרים שהיינו דווקא אם המוכסים אמרו כן מעצמם, מבלי

האחרונה, וכרבי יהודה. (20) למעלה בפרק א הלכה ה כתב רבינו: "בין לאכילה ובין לסחורה", ולכאורה הוא הדין כאן, ולסחורה לאו דווקא, אלא שסתם שותפות היא לסחורה, וכן דעת הרא"ש ושאר פוסקים. (21) לשון הברייתא שם. (22) ברייתא שם וכרבי יהודה. (23) שהשותפות אינה מתבטלת בשינוי זה וכנ"ל. (24) נלמד מהקודם, שהרי אף כאן שינה ממגמת השותפות (כסף משנה). (25) שעבר על מה שכתב רבינו למעלה (הלכה א) שלא יתעסק בסחורה אחרת, ואף כאן, אי אפשר שלא התעסק איתו. ועיין ש"ך סימן קעו סעיף קטן כב. (26) ואין לשותף הראשון חלק לא בהפסד ולא בשכר, אלא אם כן התנו כן ביניהם.

1. ג. הַנּוֹתֵן מַעוֹת לְחִבְרוּ לְקַח בָּהֶן פְּרוֹת לְמַחֲצִית
 2. שֹׁכֵר - וְשָׂאֵי לְקַח לְעֶצְמוֹ.²⁷ מֵאוֹתוֹ הַמִּין;²⁸ וְכִשְׁהוּא
 3. מוֹכֵר - לֹא יִמְכֹּר שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד.²⁹ אֶלָּא מוֹכֵר אֵלּוּ
 4. בְּפָנֵי עֶצְמָן [וְאֵלּוּ בְּפָנֵי עֶצְמָן]. וְלֹא יִקַּח לְעֶצְמוֹ³⁰
 5. חֻטִּים וְלְחִבְרוּ שְׁעוּרִים, אֶלָּא בְּכָל חֻטִּים אוֹ בְּכָל
 6. שְׁעוּרִים, כְּדֵי שִׁיחִיו מַעוֹת שְׁנֵיהֶם שְׁוִין בְּחִבְלָה.³¹

(27) ומה שאמרנו למעלה (הלכה א) "המשתתף עם חבירו - לא יתעסק בסחורה אחרת" - אין זה אלא כשעשו ביניהם שותפות לכל ענייניהם, אבל כאן שלא עשו ביניהם שותפות כללית, אלא באופן עראי, לקנות פירות אלו ולמכרם, לא נאסר לו לעסוק בסחורה אחרת. וכהאי גוונא כתב הש"ך ביורה דעה סימן קעו סעיף קטן סז בשם הפרישה. והמדובר כאן כשקונה בכסף הוא ולא ממעות השותפות, וראה להלן. (28) יש שכתבו שכיוון שקונה בכסף הוא, אין הבדל בין אותו המין למין אחר (וראה להלן) ואדרבא אם מותר לקנות מאותו המין, שיש מקום לחשו, שיחשבו הרואים שמשלשל לסלו מאותם הפירות השייכים לשניהם (ראה ברדב"ז), כל שכן שמותר לקנות ממין אחר (ראה בבית יוסף שם סימן קעז). ויש אומרים שלא הותר אלא אותו המין, אבל מין אחר אסור. (29) שמא מה שקנה לעצמו אינו משובח כל כך כמו של השותפות, ונמצא חבירו נפסד בכך (כסף משנה). (30) יש מפרשים שכאן מדובר בכסף של השותפות, ולפיכך אסור לקנות לחבירו מין אחד ולעצמו מין אחר. ואילו ב"לעצמו" שלמעלה שהוא בכסף של עצמו, מותר בין באותו המין ובין במין אחר. ויש אומרים שהבבא הזו היא המשך מהבבא הקודמת ושתייהן עוסקות בכסף של עצמו ולפי זה לעולם אסור לקנות ממין אחר כמו שביאר רבינו להלן (אבן האזל). (31) בכתב יד תימן: "בחבילה" וכן גרס רבינו ירוחם (הובא בכסף משנה) וכן הוא בתוספתא שם. ואפשר לפרשו מעניין "יחד", כלומר, שיהיה ריווח והפסד שניהם ולא ישתכר בשלו יותר מבשל חבירו (בית יוסף שם). ונראה שכל זה מחמת חשד, שלא יאמרו: לעצמו דאג, ולחבירו לא דאג.

7. ד. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין שִׁאֶמַר: נוֹלִיף הַסְחָרָה לְמִקּוֹם
 8. פְּלוֹנִי, שֶׁהִיא בִּיקָר³², וְנִמְכֹּר שָׁם³³, אֵף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל
 9. עָלָיו כָּל אֶנֶס אוֹ כָּל פְּתַת שִׁיבּוֹא - הָרִי חִבְרוּ מַעֲפֵב
 10. עָלָיו; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶתָּן מַעוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דין (גמרא שם). (56) כלומר, כולם הם הדיוטות (סמ"ע סימן קעו סעיף קטן מו). (57) שאם לא כן, היאך נאמין להם (כסף משנה) ועוד שהרי נקראו "בית דין" (בית דין של הדיוטות), ואם אינם נאמנים, אינם נקראים בית דין (רדב"ז). (58) פשוט. שאם לא כן היאך יחלקו (כסף משנה). (59) כלומר, חילק אותה, את השותפות. (60) מצורה מוחלטת זו משמע שאפילו אם הפסיד בחלוקה זו, יכול הוא לחזור בו (וראה ברמ"א סימן קעו סעיף יח). (61) בבא מציעא טו. וסו: כדברי רב נחמן ורב פפא על רקע העובדא של שני הכותים. (62) שצריכים שומא, שיש בהם כמה מינים (גמרא שם). (63) שכולן שוות, ראה להלן. (64) שאף על פי שעל עצם החלוקה, אין צורך בבית דין - צריך להודיע להם על החלוקה. וראה סמ"ע שם סעיף קטן מט. (65) גמרא שם.

- י. אסור⁶⁶ להשתתף⁶⁷ עם עובד פוככים, שפא¹⁸
- יתחייב לו חברו שבועה, וינשבעו בנאמנות⁶⁸. וכבר¹⁹
- בארנו במקומו, שאסור לעשות סחורה⁶⁹ בפרות²⁰
- שבועית, [ולא בבכורות], ולא בטירות, ולא²¹
- בנבלות, ולא בתרומות, ולא בשקצים ורמשים. ואם²²
- עבר⁷⁰ ועשה - השכר לאמצע⁷¹. ונראה לי, שאם²³
- הפסיד - הפסיד לעצמו, מפני שעבר⁷².²⁴

(66) סנהדרין סג: דברי אביו של שמואל. ויש שכתבו שבזמן שאין הגויים נשבעים בעבודה זרה אין איסור זה (הגהות מיימוני וכן כתב הרדב"ז בשם רבינו בתשובה). (67) אבל מותר לשאת ולתת איתו (הגהות מיימוני אות ד). (68) בעבודה זרה. כלומר: ונמצא שהישראל גורם לאחרים שיישמע שם האליל. (69) לכתחילה, אבל בדיעבד מותר ליהנות מהריוח כדלהלן. (70) השותף. (71) נלמד מן הירושלמי (הביאו הגהות מיימוני אות ד) שאף את הגניבה שגנב אחד מן השותפים - חולקים. (72) והרי זה כשותף ששניה, שכתב רבינו למעלה הלכה ב.

- יא. אחד מן השתתפין או מן המתעסקין⁷³ שמת -²⁵
- בטלה⁷⁴ השתתפות או העסק, אף על פי שהתנו לזמן²⁶
- קבוע; שפכר יצא המזון לרשות היורשים. וכן²⁷
- הורו הגאונים⁷⁵.²⁸

(73) ראה לקמן פרק ו הלכה א הגדרת רבינו לשותפים ומתעסקין. (74) משמע שגם השותף וגם היורשים יכולים לבטל את השותפות, שהיא בטלה מאליה עם מות אחד השותפים, וראה סמ"ע סימן קעו סעיף קטן ג. (75) והרא"ש (פרק ט דבבא מציעא סימן לו) הביא לזה מקור מדברי התוספתא (פרק ט דבבא מציעא) "המקבל שדה מחבירו ומת - לא יאמר לו תן לנו מה שעשה אבינו וכו'". ומה שאמרו בגמרא בבא מציעא קט. "האי שתלא דשכיב (המקבל שדה לשתול ומת), יורשים דיליה מסתלקין בלא שבחא, ולא מילתא היא", הוא מפרש דלאו מילתא דמסתלקין בלי שבח אלא מסתלקין בשבח. אבל לעולם מסתלקין, כנ"ל.

שפנה אליהם. שאם לא כן, הרי הוא שלוחם של השותפין כמבואר למעלה (כסף משנה בשם הרא"ש). (41) ואין לכולם חלק בזה. (42) תוספתא בבא מציעא, הובאה בבבא קמא קט"ז: ונתפרשה שם על ידי רמי בר חמא. (43) שכל זמן שלא גילה את דעתו, מן הסתם הוא מתכוון להציל בשביל כל השותפים, כדרכו של שותף. (44) בתוספתא שם: "ואם היתנה עימהם בבית דין מה שהציל הציל לעצמו". אבל כבר כתב באור זרוע בבא קמא סימן תנט שמשוגיית הגמרא שם נראה שאין צריך להתנות בבית דין דווקא, עיין שם. ואף על פי שכתב רבינו להלן הלכה ט שחלוקת שותפות צריכה בית דין - כאן במקום הפסד לא הצריכו כן. (45) שהרי נתחלק מן השותפות. ואף על פי שלא הגיע עוד הזמן לחלוקת השותפות (ראה למעלה פרק ד הלכה ד) - כיוון שיש כאן הפסד התיירו לו לחלוק (שיטה מקובצת שם בשם רבינו יהונתן). (46) שכיוון שיכולים להציל, אין זה הפקר. (47) שאז יש לזה דין הפקר.

- ח. דבר⁴⁸ הידוע⁴⁹ לשני שתתפין, אף על פי שהוא¹
- ברשות אחד מהן - אינו יוצא מחזקתו של שני כל²
- ימי השתתפות⁵⁰; ואינו יכול לטען שלקחו ממנו או³
- שנתנו לו במתנה⁵¹, ונאמר לאחר שהמציא מחברו⁴
- עליו הראיה, אלא הרי הוא בחזקת שניהם עד⁵
- שיביא האחר ראיה⁵².⁶

(48) כן כתב הרי"ף בבבא בתרא פרק א, ודייק כן מהגמרא שם ד. (49) שמפורסם ברבים שהוא שייך לשותפים. (50) משמע אפילו היה מונח שם זמן רב (חושן המשפט סימן קעט סעיף א, ועיין סמ"ע ויש"ך שם). ובלבד שיהא בתוך ימי השותפות, אבל אחרי ימי השותפות, יש להם חזקה זה על זה (רי"ף שם). (51) כי שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ואין הוכחה, מזה שהחפץ ברשותו, שחבירו מכרו לו או נתנו לו במתנה (הרי"ף שם). (52) בעדים (כסף משנה בשם הרא"ש).

- ט. אחד⁵³ מן השתתפין שבא לחלק⁵⁴ שלא מדעת⁷
- חברו - חולק בפני שלשה, ואפילו⁵⁵ הן הדיוטות⁵⁶;⁸
- ובלבד שיהיו נאמנים⁵⁷, ויודעין בשומא⁵⁸. ואם חלק⁹
- להם⁵⁹ בפחות משלשה - לא עשה פלוג⁶⁰. במה¹⁰
- דברים אמורים⁶¹? בשחלקו פירות⁶²; אבל אם היו¹¹
- מעות⁶³ - המעות פחלוקים הם, ויש לו לחלק שלא¹²
- בפני בית דין, ומנחת⁶⁴ חלק חברו בבית דין. במה¹³
- דברים אמורים⁶⁵? פשהו המעות פלן מטבע אחד¹⁴
- ושוין; אבל אם היו מקצתן חדשים ומקצתן ישנים,¹⁵
- ואין צריך לומר אם היו מקצתן יפות ומקצתן רעות¹⁶
- הרי הן פפרות, ואין חולקין אותם אלא בבית דין.¹⁷

(53) בבא מציעא לא: פסקו של רבה בר רב הונא בעובדה של איסור ורב ספרא, וכתיקונו של אביי. (54) אחרי תום זמן השותפות או שלא היה זמן בכלל (הגהות מיימוני אות ג'). וראה למעלה פרק ד הלכה ד. (55) כדברי אביי בשם רב נחמן. לפי שאינו צריך אלא לברור, ולא להוצאת פסק

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) נתבארו בו כל דיני "עיסקא" שהיא מחצית מלוה ומחצית פיקדון. ולא נשלמו.

1 א. שְׁנִים שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּמִמּוֹן הַשְּׁתֵּפוֹת², אִם
2 עַל פִּי שְׁהִמְמוֹן שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - הָרִי זֶה נִקְרָאת
3 שְׁתֵּפוֹת, וְאִם פָּתְחוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הָרִי הוּא לְאֻמָּצָה³.
4 וְיֵשׁ לָהֶם לְהִתְנוֹת בְּשֹׂכֵר וּבַהֲפָסֵד כָּל מָה שִׁירָצוּ,
5 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אֲבָל⁴ אִם הָיָה הָאֶחָד בְּלֹבֵד הוּא
6 שְׁנוּשָׂא וְנוֹתֵן בְּמִמּוֹן הַשְּׁתוּף, אִם עַל פִּי שְׁהִמְמוֹן
7 מִשְׁלֵשׁ שְׁנֵיהֶם⁵ - הָרִי זֶה הַשְּׁתֵּפוֹת נִקְרָאת עֵסֶק⁶, וְזֶה
8 הַנוּשָׂא וְנוֹתֵן נִקְרָא מִתְעַסֵּק, שֶׁהָרִי הוּא לְבָדוֹ
9 מִתְעַסֵּק בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן, וְשִׁתְפוֹ שְׁאִינוֹ נוֹשָׂא וְנוֹתֵן
10 נִקְרָא בַּעַל הַמַּעוֹת.

(2) כלומר: הממון ניתן על-ידי אחד מהן, לשם רווחים משותפים, ואף זה שלא הטיל מממנו כלום - מקבל מחצה, כמו הראשון שהטיל כל ממנו, כי כך התנו ביניהם כתמורת המשא-והמתן של השני המשקיע בזה יחד עם הראשון. (3) ואין צורך לשלם לשני שכרו כפועל, כמו בעסק דלהלן הלכה ב, שאף אם נאמר שגם כאן יש חצי מלוה וחצי פקדון כדלהלן - אין כאן ריבית, שהרי שניהם מתעסקים: זה במלוה וזה בפקדון, ואין כאן ריבית. (4) בבא-מציעא קד: (5) כן נראה בעובדא של רבי אליעזר מהגרונאי (שם סט), שאף שהשתתף בממון עם הרועה, לולא היה אריסו המשועבד לו, היה חייב לשלם לו שכרו, כדין עסק, כדלהלן הלכה ב. (6) ודינו מפורש להלן בהלכה הבאה. ובאופן ששניהם משתתפים בממון - חלקו של בעל המעות, הוא "עסק" והוא נחלק לחצי מלוה וחצי פקדון (לחם-משנה).

11 ב. תִּקְנוּ חֲכָמִים⁷: שֶׁכָּל הַנוֹתֵן מַעוֹת לַחֲבֵרוֹ
12 לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן - יִהְיֶה חֲצִי הַמִּמּוֹן בְּתוֹרַת הַלּוֹאֶה,
13 וְהָרִי מִתְעַסֵּק חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ אִם עַל פִּי שְׁאֵבֵד
14 בְּאֻמָּסָה⁸, וְהַחֲצִי הָאֲחֵר בְּתוֹרַת פִּקְדוֹן, וְהָרִי הוּא
15 בְּאַחֲרֵיתוֹ בַּעַל הַמַּעוֹת⁹. וְאִם נִגְנַב אוֹ אֵבֵד הַחֲצִי שֶׁל
16 פִּקְדוֹן - אֵין מִתְעַסֵּק חֵיב לְשִׁלְמוֹ¹⁰. וּלְפִיכָף יִהְיֶה
17 שֹׂכֵר זֶה הַחֲצִי, אִם הָרִי, שֶׁל בַּעַל הַמַּעוֹת. וּלְפִי¹¹
18 תִּקְנָה זֶה, אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה הַשֹּׂכֵר אוֹ הַהֲפָסֵד שֶׁל
19 כָּל הַמִּמּוֹן לְאֻמָּצָה בְּשׂוּהָ. שְׁאִם אִתָּהּ אוֹמֵר כֵּן,
20 נִמְצָא בַּעַל הַמִּמּוֹן נוֹטֵל שֹׂכֵר חֲצִי מַעוֹתָיו שֶׁהָיוּ
21 בְּפִקְדוֹן, וְאִינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוֹם, אֲלָא זֶה מִתְעַסֵּק טוֹרַח
22 לוֹ בְּחֲצִי שֶׁל פִּקְדוֹן מִפְּנֵי מַעוֹתָיו שֶׁהָלוּהוּ, וְנִמְצָא
23 בְּאֵין לִידֵי אֲבָב רִבִּית¹². וְהִיאָף יַעֲשֶׂה¹³, אִם רֹצֵה
24 לְהִיּוֹת הַשֹּׂכֵר אוֹ הַהֲפָסֵד לְאֻמָּצָה בְּשׂוּהָ¹⁴? יִתֵּן
25 לְמִתְעַסֵּק שֹׂכֵרוֹ שְׁכָּל יוֹם וְיוֹם¹⁵ מִימֵי הַשְּׁתֵּפוֹת
26 כְּפֻעֵל בְּטָל¹⁶ שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה¹⁷ שֶׁבְּטָל מִמֶּנָּה¹⁸.
27 וְאִם¹⁹ הָיָה לוֹ עֵסֶק אַחֵר²⁰ כָּל שֶׁהוּא²¹ לְהִתְעַסֵּק בּוֹ
28 עִם מַעוֹתָיו שֶׁל זֶה²² - אִינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שֹׂכֵר
29 שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם²³, אֲלָא אֶפְלוּ הַעֲלָה²⁴ לוֹ דִּינָר כָּל
30 יְמֵי הַשְּׁתֵּפוֹת - דִּינָר²⁵; וְאִם פָּתְחוּ אוֹ הוֹתִירוּ - יִהְיֶה

לְאֻמָּצָה בְּשׂוּהָ. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ²⁶: כָּל הָרוֹחַ יִהְיֶה
לִּי שְׁלִישִׁי²⁷ אוֹ עֲשִׂירִיתוֹ בְּשֹׂכֵר, הוֹאִיל²⁸ וְיֵשׁ לוֹ
עֵסֶק אַחֵר - הָרִי זֶה מִתְעַסֵּק²⁹; וְאִם הִפְסִידוֹ - נִפְסִיד
מִחֲצָה. וְאִם הָיָה זֶה מִתְעַסֵּק אֲרִיסוֹ³⁰ וְהָיָה לוֹ עֵסֶק
אַחֵר - אִינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שֹׂכֵר אַחֵר כָּלִל;
שֶׁהָאֲרִיס מְשַׁעֲבֵד הוּא לְבַעַל הַשְּׂדֵה.

(7) חכמי נהרדעא (שם קד:?) (8) כדין מלוה שניתנה להוצאה (קידושין מז.). (9) ודינו כשומר חנם, כדלהלן, ואע"פ שהוא נוטל שכר על ההתעסקות - כיון שאינו נוטל שכר על השמירה, הרי הוא כשומר חנם. והראב"ד סובר, שדינו כשומר שכר. (10) ששומר חנם פטור על גניבה ואבידה (פ"ד מהלכות שאלה ופקדון הלכות א"ב). (11) בבא-מציעא סח. במשנה. (12) ואיסורו מדרבנן (פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה א). ואילו ריבית דאורייתא היא "ריבית קצוצה", שהלוה על-מנת לשלם לו בהוספה (שם). (13) והיינו בסתם, כשלא התנו ביניהם כל תנאי שהוא, בעת יצירת העסק, שהרשות בידם להתנות על מינימום של שכר, ככל תנאי של ממון, ובלבד שלא יהיה בו משום אבק ריבית, וראה להלן הלכה ד. (14) שאם רוצה בעל המעות בהפרשים, כשכר והפסד בהתאם להלכה ותקנת חכמים, אינו צריך לשלם שכר כפועל, ראה להלן הלכה ג. (15) אבל לא שכר חד פעמי (הרי"ף שם). (16) ברייתא שם, המוסיפה ביאור לדברי המשנה. (17) שם, כאב"י המבאר את הברייתא. (18) שאם עסק במלאכה כבדה, אך משתלמת יותר, כמה רוצה לקבל עבור עבודה זו הקלה ממנה (רש"י שם). ויש מפרשים, כפועל בטל שלא עבד כלום, כמה יקבל בעד עבודה קלה כזו. ומפני שאין כאן אלא אבק ריבית - הקילו (רא"ש שם סימן לט.). (19) שם סט. וראה ברי"ף שם. (20) מאותו המין. כסף-משנה בפירוש אחד. וראה להלן פ"ח הלכה א, ובהערה יט שם. (21) ראה בפירוש המשניות לרבינו במשנה בבא-מציעא שם. (22) כלומר, ביחד עם העסק שהוא עוסק במעותיו של זה. (23) שכיון שאינו מתבטל כלל מעסקו הפרטי, והוא עוסק בו בדיבדב עם ה"עיסקא", ואין כאן טירחא יתירה - אין כאן אבק ריבית. ואע"פ שכל עיסקא היא חצי מלוה וחצי פקדון, ואין כאן ריבוי טירחא, שהרי הוא עוסק בין כה וכה בשביל חלקו, חצי הפקדון? תירצו בזה ה'תוספות' (שם ד"ה דאמרי) שהיה להם להתחלק: יום לזה ויום לזה. (24) היינו, שהוא עושה כן בעת החלוקה, אבל אם התנה מתחילת העסק, לא צריך, לשיטת רבינו, שיהיה לו עסק אחר, כדברי רבינו להלן הלכה ד (כסף-משנה בפירוש אחד). (25) שם סט. מימרא של שמואל, שגם רב מודה בה (כסף-משנה). (26) אף כאן, כמו למעלה בענין שכר דינר, המדובר בשאמר כן בעת החלוקה, ולכן צריך שיהיה לו עסק אחר, אבל אם התנה כן בתחילה, אין צורך שיהיה לו עסק אחר כדלהלן הלכה ד (כסף-משנה בפירוש אחד). (27) היינו, חוץ ממה שהוא נוטל חלק שוה בשוה עם בעל הממון. (28) שאם אין לו עסק אחר, לא מספיק מותר בשכר, אלא צריך גם להפחית מן ההפסד, כדלהלן הלכה ג. (29) כרב, שם, שאומר: "מותר שליש בשכר - הרי זה

כגון זו שהזכיר רבינו בהפסד, וראה הערה לא. (36) כמו שכתבנו למעלה בהלכה ג. (37) שכאן יש עדיפות בשכר, ולדעת רבינו - זה אפשרי רק בהתנו. (38) שהעיקר הוא, שיהיה למקבל איזו עדיפות שהיא, כדי שלא יהא משום ריבית. (39) בכ"י תימן: "תנאי", וכן נכון. (40) מקורם מגמרא בבא-מציעא סט. שלא התירו במותר דינר אלא בשיש לו עסק אחר (למעלה הלכה ג), ואינם מחלקים בין התנה ללא התנה, וראה בלחם-משנה. (41) מקורם שם מח: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר". (42) בהלכה ג. (43) מצד הריבית שבו. (44) שאין תנאי מועיל אלא בממון בלבד, אבל לא במקום שיש עמו גם איסור. (45) שלדעת רבינו, יש חילוק בין התנה ללא התנה. ומה שאמרו שם סט. במותר שלישי, שצריך שיהיה לו עסק אחר, זהו כשלא התנו. ואף מה שאמרו שם סח: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר" - כשהתנה כן. ואמנם אם לא התנו כן, צריך שיהיו לו שתי עדיפויות (למעלה הלכה ג). ואז, כיון שיש לו רווח רב, אין צריך עסק אחר, וראה למעלה הערה לא.

מותר", וכן מפרשה רבינו ולא כפירש"י שם. (30) כמסקנת הגמרא שם, בעובדא של ר"א מהגורניא.

ג. ועוד³¹ תקנו חכמים: שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן, ופחתו או הותירו, ולא רצה לתן לו שֶׁכֶּר עָמְלוּ בְּכָל יוֹם, וְלֹא הִתְנוּ בִּיגִיחָן שוֹם תְּנָאי - שִׁיחִיהָ שֶׁכֶּר הַמִּתְעַסֵּק בְּאוֹתוֹ חֲצִי שֶׁל פְּקָדוֹן שְׁלִישׁ רוּחַ הַפְּקָדוֹן, שֶׁהוּא שְׁתּוֹת רוּחַ כָּל הַמָּמוֹן. לְפִיכָךְ, אִם הִרְוִיחוּ - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרוּחַ; חֲצִי הָרוּחַ שֶׁל חֲצִי הַמַּעוֹת שֶׁהָיוּ מְלוּה, וּשְׁתּוֹת הָרוּחַ בְּשֶׁכֶר שֶׁנִּתְעַסַּק בְּפְקָדוֹן, נִמְצָא הַכֹּל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרוּחַ; וְיִטַּל בְּעַל הַמַּעוֹת שְׁלִישׁ הָרוּחַ. וְאִם פָּחַתוּ - יִפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישׁ הַפְּחָת³², שֶׁהָרִי הוּא חֵיב בְּחֲצִי הַפְּחָת מִפְּנֵי שֶׁחֲצִי הַמַּעוֹת מְלוּה, וְיֵשׁ לוֹ שְׁתּוֹת בְּשֶׁכֶּר בְּאוֹתוֹ הַחֲצִי שֶׁל פְּקָדוֹן³³, וְנִמְצָא שֶׁנִּשְׁאָר עָלָיו מִן הַפְּחָת שְׁלִישׁוֹ; וּבְעַל הַמַּעוֹת יִפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַפְּחָת³⁴.

ה. הָיוּ רְבוּתֵי: שָׂאֵם הַתְּנוּ, שִׁיטַל⁴⁶ הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישָׁה חֲלָקִים מִהַשְּׁכָר, וּבְעַל הַמַּעוֹת רְבִיעַ הַשְּׁכָר - נִמְצָא רְבִיעַ הַמַּעוֹת בְּלֶבֶד בְּתוֹרַת פְּקָדוֹן, וּשְׁלִישָׁה רְבִיעִים בְּתוֹרַת הַלְוָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישָׁה רְבִיעֵי הַפֶּסֶד⁴⁷ פְּחָתוֹ שְׁלִישׁ הַרְבִּיעֵי⁴⁸, וְיִפְסִיד בְּעַל הַמַּעוֹת רְבִיעַ וּשְׁלִישׁ רְבִיעַ, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ כָּל הַהֶפְסֵד. בִּיצֵד? נִתֵּן לוֹ מֶאֱהָ דִינָרִים עַל תְּנָאי זֶה, וְחִסְרוֹ אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים⁴⁹ - בְּעַל הַמַּעוֹת מִפְּסִיד שְׁמוֹנֶה, וְהַמִּתְעַסֵּק מְשַׁלֵּם שְׁשֶׁה עֶשְׂרִים⁵⁰. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לְעוֹלָם: כָּל חֶלֶק שֵׁשׁ לְבַעַל הַמַּעוֹת בְּשֶׁכֶר, אִם יִהְיֶה שֵׁם רוּחַ - נִיטֵל כְּמוֹ שֶׁהִתְנוּ, וְאִם יִהְיֶה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד אוֹתוֹ הַחֶלֶק וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁוֹ. נִמְצָא⁵¹ לְמַד לְפִי מִדָּה זֹאת: שָׂאֵם הַתְּנוּ שִׁיטַל הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ הַשְּׁכָר, אִם פָּחַתוּ - לֹא יִשְׁלַם הַמִּתְעַסֵּק כָּלוּם; שֶׁהָרִי רְבִיעַ הַהֶפְסֵד שֶׁהוּא חֵיב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי הַמְלוּה, יֵשׁ לוֹ כְּנֶגְדוֹ שְׁלִישׁ מֶה שִׁיטַל בְּעַל הַמַּעוֹת⁵², שֶׁהוּא רְבִיעַ, וְנִמְצָא זֶה כְּנֶגֶד זֶה. וְכֵן⁵³ אִם הִתְנוּ עַל הַפְּחָת, וְלֹא הִזְכִּירוּ הָרוּחַ: אִם פָּחַתוּ - פּוֹחַת הַמִּתְעַסֵּק כְּפִי מֶה שֶׁהִתְנוּ, וְאִם הוֹסִיפוּ - נִיטֵל הַמִּתְעַסֵּק כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֶלֶק שֶׁהָיָה מִפְּסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ מֶה שֶׁנִּטַּל בְּעַל הַמַּעוֹת. בִּיצֵד? הַתְּנוּ, שָׂאֵם הָיָה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְחַת הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ, וְהַפְּחִיתוּ - מְשַׁלֵּם רְבִיעַ הַפְּחָת, וְאִם הוֹתִירוּ - נִיטֵל מִחֲצָה⁵⁴. וְאִם עַל פִּי שְׁדָּכָרִים אֵלּוּ שֶׁהוּרִי דְּבָרֵי טַעַם הֵם, אִם תִּלָּךְ עַל דֶּרֶךְ זֶה, שְׂמָא⁵⁵ הַמִּתְעַסֵּק אֶפְשָׁר שִׁיפְחַת וְיִטַּל שְׁכָר. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁהִתְנוּ עִמּוֹ, שִׁיטַל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּשֶׁכֶר, וּפְחָתוֹ⁵⁶ - נִמְצָא נִיטֵל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה יִתֵּר⁵⁷ עַל זֶה הַהֶפְסֵד. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁפָּחַתוּ שְׁבָעָה דִּינָרִים - הָרִי הַמִּתְעַסֵּק אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי חֵיב לָךְ דִּינָר אֶחָד

(31) יוצא מתוך השקלא-טריא בגמרא שם סח: סט. מסביב לעובדא של רב עיליש, וראה בסמוך. (32) לדעת רבינו, יש למקבל שתי עדיפויות, גם בזמן הרווח וגם בזמן ההפסד, ומה שמשמע בגמרא שיש רק עדיפות אחת, או בשכר או בהפסד, שהרי אמרו שם: "אי פלגא באגר" - תרי תילתי בהפסד, אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר", זה אינו אלא אם התנו כן, כמו שמסביר רבינו בהלכה ד. והראב"ד סובר, שיש רק עדיפות אחת, או בשכר - כמו שהוא מזכיר כאן, או בהפסד - וכסברת ה"ש מי שטועה" (להלן הלכה ד). ולפי זה, מה שאמרו שם "אי פלגא באגר" - תרי תילתי בהפסד וכו'" זהו לפי תקנת חכמים, ולא כשכך התנו. (33) כדי שלא יהיה אבק ריבית. (34) והואיל ויש כאן רווח רב והפסד מועט למתעסק, צריך שיהיה לו עסק אחר (לחם-משנה להלן הלכה ד).

ד. יֵשׁ מִי שִׁטּוּעָה וְאוֹמֵר: שֶׁהַנּוֹתֵן עֶסֶק סֶתֶם, אִם יִהְיֶה שֵׁם שְׁכָר - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק חֲצִיו, וְאִם הָיָה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד שְׁלִישׁוֹ³⁵. וְאִין הִדְבָּר כֵּן, אֵלֹא אִם בֵּין הַתְּנוּ עַל דְּבָר זֶה כְּפִירוֹשׁ³⁶. וְכֵן אִם הִתְנוּ, שִׁיפְסִיד³⁷ הַמִּתְעַסֵּק מִחֲצָה, וְאִם יִהְיֶה שֵׁם שְׁכָר - יִטַּל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרוּחַ - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן³⁸ אִם הִתְנוּ, שָׂאֵם יִהְיֶה שֵׁם שְׁכָר - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק תְּשִׁיעִיתוֹ, וְאִם יִהְיֶה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד עֶשְׂרִיתוֹ, הוֹאִיל וְהִתְנוּ שִׁיחִיהָ רוּחַ הַמִּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ - תִּנְאוּ קִיָּם, וְתוֹסֶפֶת זֶה כְּנֶגֶד עָמְלוֹ. וְרְבוּתֵי הוֹרוּ, שְׂאִין הַתְּנָא³⁹ זֶה מוֹעִיל אֵלֹא אִם בֵּין הָיָה לַמִּתְעַסֵּק עֶסֶק אֲחֵר; אֲבָל אִם אֵין לוֹ עֶסֶק אֲחֵר⁴⁰ - צָרִיךְ שִׁיחִיהָ שְׁכָר הַמִּתְעַסֵּק יִתֵּר עַל הַפֶּסֶדוֹ בְּשְׁתּוֹת⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴². שְׁזֶה דְּבַר אֲסוּר⁴³ הוּא, וְאֵין הַתְּנָאי מוֹעִיל בּוֹ⁴⁴. וְלֹא יֵרָאֶה לִי זֶה⁴⁵.

(35) ולפי דבריהם, תקנת חכמים היתה רק על עדיפות אחת,

העיקרון של רבותיו, שהמתעסק מקבל תמיד שליש מחלקו של בעל הממון, בין ברווח בין בהפסד. (60) שברווח מודה רבינו, שהמתעסק מקבל שליש מחלקו של בעל המעות, ויוצא ששיטת רבינו היא בשתי פנים: השליש שבהפסד שמנכים למתעסק, הוא שליש מחלקו-הוא. וברווח, השליש שמוסיפים למתעסק הוא שליש מחלקו של בעל המעות. [ולפי זה, מה שאמרו שם: "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד", פירושו: אי פלגא באגר למתעסק - יש לו רק תרי תילתי בהפסד מחלקו, כשם ש"אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר" מדובר במתעסק. ואילו למפרשים אחרים, יש הכרח לחלק בין שתי הבבות, שהבבא "אי פלגא בהפסד וכו'" מדברת במתעסק, ואילו הבבא "אי פלגא באגר וכו'" מדברת בבעל הממון]. (61) שמנכים מהחלק שלו שליש, היינו חלק שנים-עשר מהכל, ונשאר רק שתות. (62) שמוסיפים לרביע שלו, שליש משלושת הרבעים של בעל הפקדון, דהיינו רביע.

פרק שביעי

(1) המשך דיני "עסקא".

א. הנותן מעות לחברו סתם² להתעסק בהן, או¹⁶ שהתנו בפרוש שיהיה השכר וההפסד ביניהם¹⁷ בשוה³, ונאבד הממון⁴ - יש מי שהורה, שישלם¹⁸ המתעסק שליש⁵, כמו שבארנו⁶ אם אבד⁷ מקצת הממון. ויראה לי, שהוא משלם מחצה שהוא בתורת מלוה⁸. וזה שאמרו חכמים: משלם שליש בהפסד - בשלא הגיע ההפסד לטל בעל המעות פחות מחצי ממנו. פיצד? ראובן שנתן לשמעון מאה ועשרים דינר, ונשא ונתן, ופחת תשעים - הרי שמעון משלם שלשים, ונמצא ראובן נוטל שלשים. אבל פחת שמעון מאה וחמשה - אין אומרים יפסיד שמעון חמשה ושלשים. שאם אתה אומר כן, נמצא ראובן נוטל חמשים, ולעולם לא יטל ראובן פחות מששים. לפיכך, שטר עסק⁹ היוצא על היתומים¹⁰, שהיה אביהן מתעסק בו - נשבע¹¹ בעל השטר וגובה מחצה שהוא בתורת מלוה¹², אף על פי שלעולם טוענים לזרש¹³. הנה למדת, שאינו נוטל לעולם פחות ממחצה. ולמה אני אומר, שאין פוחתין לו פאן פנגד שכרו שנתעסק בפקדון? שהרי אבד כל החצי של פקדון, ולא נשאר פאן פקדון כלל שנאמר: אם לא יטל שכרו - יראה קרבית; שהרי חצי המלוה בלבד נוטל¹⁴. וכן אם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, ואבד הממון פלו¹⁵ - משלם הרביע פלו שהוא בתורת מלוה¹⁶. אבל אם נשאר מן הממון מעט, כדי שאם תוסיף על אותו המעט שתות ההפסד שפחתו¹⁷, יבוא הפל רביע הממון או יתר - הרי זה משלם שתות בלבד, מן הטעם ששכר בארנו¹⁸.

(2) שדינו נזכר למעלה פ"ה הלכה ג: שני שלישים מן הרווח

כפי התנאי⁵⁸, ואתה חייב לשלם לי שנים, שהן שליש חלק הפקדון⁵⁹. נמצא בעל המעות חייב לתן לו דינר בשכר שהפסיד שבעה. ואלו הפסיד ארבעה עשר - היה חייב בעל המעות לתן לו שני דינרין. וזה תמה גדול, ודבר שאין הדעת סובלת אותו, ואין זה אצלי אלא כמו דברי החלום. אבל הדרך והדין האמת שיראה לי: שכל שירויח המתעסק, אם יהיה שם הפסד - יפסיד שני שלישי החלק שהיה מרויח. וכן אם התנו על ההפסד, והרויחו - יטל כמו אותו החלק שהיה מפסיד, ותוספת שליש חלק חברו⁶⁰. נמצאת אתה אומר לפי מדה זו: שאם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, והפסיד - הרי זה משלם שתות⁶¹; ואם התנו שישפיד רביע, והרויח - נוטל מחצה⁶². ועל הדרך זה לא תמצא תמה, ויצא הדין בקו הצדק.

(46) המדובר שהתנו על השכר ולא התנו על ההפסד. וזהו כעין מה שאמרו (שם) "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד". (47) שזה מקביל לחלק שיש בו. (48) כדי שלא יהיה בזה משום ריבית. נמצא שבעל הממון מחזיר לו שליש ממה שהוקצב לו לחלק שכרו, כלומר: שליש משלשה רבעים. ומקור דבריהם ממה שאמרו שם: "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד", כלומר אם התנו מחצה על מחצה ברווח - אם היה הפסד, מוסיף לו בעל הממון שליש מהמחצה שהיה ראוי לו, דהיינו שתות מכל מה שהיה ראוי לשניהם ונותנים למתעסק, ונמצא בעל הממון מפסיד שני שלישי, והמתעסק - שליש, ראה בכסף-משנה. (49) שהיו צריכים לחלקם: שמונה-עשר שהם שלשה רבעים - למתעסק, וששה שהם רביע - לבעל הממון. (50) שהמתעסק מקבל שליש מהחלק שהיה ראוי לבעל הממון, היינו שתים מששה, ונמצא הוא מפסיד רק ששה עשר, ובעל הממון מפסיד שמונה. (51) רבינו רוצה להראות את המסקנה מרחיקת לכת משיטה זו, והוא שלפעמים יצא, שהמתעסק לא יפסיד כלום. והיינו, שאם חלקו הוא רביע, והוא צריך מצד הדין לשאת ברביע הפסד, אך לפי שיטה זו, יש לנכות למתעסק שליש מחלק המלוה, שהוא במקרה זה שליש משלשה רבעים, שהוא רביע, המקביל לגובה חלק ההפסד. (52) כלומר שליש משלשה רבעים, דהיינו רביע. (53) היינו, שהפעם התנו רק על ההפסד, ולא התנו על השכר, כעין מה שאמרו שם: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר". (54) היינו: רביע המגיע מחלקו, ועוד שליש מחלק בעל המעות, שזה כאן: שליש משלשה רבעים, שהוא רביע, הרי ביחד שני רבעים, שהם מחצה. (55) רבינו רוצה כאן להוכיח, כמו שמעיר הראב"ד בהשגתו השניה, עד כמה שיטה זו יכולה להביא לידי דברים תמוהים, ואף לקוי הצדק שהמתעסק יקבל שכר במקרה של הפסד. (56) בשיעור זה של אחד משבעה. (57) שאף-על-פי שהוא מפסיד אחד משבע לחלקו - מקבל הוא שליש משש השביעיות של בעל הממון, דהיינו שתי שביעיות מהכל. (58) שהוא אחד משבעה. (59) לפי

12 דִּינְרִין, וְכָתַב לוֹ שְׁטֵר עֶסֶק בְּמֵאתִים דִּינְרִין - אֵינוֹ
 13 מִחֲשֵׁב לוֹ אֶלָּא בְּשְׁטֵר אֶחָד, וְהִמְתַּעֲסֵק הוּא
 14 שְׁהִפְסִיד עַל עֲצָמוֹ²⁵. כִּיצַד? שְׂאֵם מִכֵּר הַמָּאָה
 15 יִרְעוּת בְּמָאָה וּשְׁלֹשִׁים, וְהַמָּאָה חֲבִית בְּשִׁבְעִים -
 16 בַּעַל הַמְּעוֹת נוֹטֵל הַכֹּל; מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה שְׁטֵר אֶחָד,
 17 הָרִי הַכֹּל מֵאֲתִים, וְלֹא הָרוּיִת פְּלוֹם²⁶. אָבָל אֱלוֹ
 18 הַנִּיחָם שְׁנֵי עֶסְקִים פְּשָׁהִי - הִנֵּה מְרוּיִת הִמְתַּעֲסֵק
 19 בַּחֲלָקוֹ בִּבְגָדִים עֲשָׂרִים²⁷, וּמִפְסִיד בַּחֲלָקוֹ בַּחֲבִית
 20 עֲשָׂרָה²⁸, וְהִיא נוֹטֵל עֲשָׂרָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

(23) שם קד: מימרא של רבא. (24) אם באחד יש הפסד ובשני רווח, כמו שמבאר רבינו להלן. (25) כעין זה ברי"ף שם. (26) ומכאן שאם לא הרוויח ולא הפסיד, לא מקבל המתעסק כלום בשביל טרחתו. (27) היינו, שני שלישים. (28) היינו, שליש. ורבינו שיטתו למעלה פ"ו הלכה ג.

ד. אִינְ²⁹ הַמִּתְעַסֵּק יָכוֹל לַחֲלֹק הַמְּעוֹת שֶׁל עֵסֶק אוֹ
סְחוּרָה, וְלוֹמַר: אֵטֵל אֶת הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת מֶלֶךְ
לְעַצְמִי, וְאַשָּׁא וְאַתֵּן בּוֹ, וְאַנִּיחַ הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת
פֶּקֶדוֹן בְּבֵית דִּין; שְׁלֹא נִתֵּן לוֹ מִמּוֹן זֶה אֲלֵא
לְהִתְעַסֵּק בְּכָלֹ. וְאִם חָלַק וְעָשָׂה זֶה, אֲפִלּוּ בְּבֵית דִּין
הַגָּדוֹל - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, אֲלֵא הִשְׁכֵּר אוֹ הִתְפַּסֵּד
בִּינֵיהֶן עַל אוֹתוֹ הַדְּרָכִים שֶׁבִּארְנֵנוּ.

29) כן הכריע הרי"ף שם נגד רבותיו, בהסתמכו על מימרא של רבא (שם קד:), שאין המתעסק יכול להוציא את חלק המלוה לצרכיו, אחרי שהעסק ניתן לו להתעסק בכולו יחד, ואינו יכול להזניח את החלק של הפקדון ולעסוק רק בשלו. והרי"ף מוסיף, שאם ניתן לו למתעסק לעשות כחפצו, בטלה כל התקנה שתיקנו חכמים בעסק.

ה. הַמִּתְעַסֵּק שְׁמַתָּן³⁰ מִתְּנֶה לְאַחֲרִים מִן הַמְּטַלְטְלִין
שֶׁל עֵסֶק³¹ אוּ מִמַּעֲוֹת הָעֵסֶק, וְהִבִּיא בְּעַל הַמַּעֲוֹת
רְאִיָּה בְּרוּרָה שְׁאֵלוֹ הַמְּטַלְטְלִין אוּ הַמַּעֲוֹת מִשָּׁל עֵסֶק
הֵן - מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ. וְאִפְּלוּ שְׁנֵה הַמְּקַבֵּל
אוֹתָם, וּמִכָּרֶם וּנְתָנָם מִתְּנֶה לְאַחֲרִים, אוּ הַפְּסִיד -
חֵיב לְשָׁלֵם³². וְהַפֵּל בְּרִאִיָּה בְּרוּרָה. כָּכָר בְּאַרְנוֹנָ³³,
שֶׁהַמִּתְעַסֵּק שְׁמַת - נִשְׁבָּע בְּעַל הַמַּעֲוֹת וְגוֹבֶה מִחֻצָּה.
וְאִם³⁴ יֵשׁ שָׁם עֲדִים שֶׁהַמְּטַלְטְלִין אֵלּוֹ מִן הַמַּעֲוֹת
שֶׁל עֵסֶק הֵם - נוֹטֵל אוֹתָם בְּעַל הַמַּעֲוֹת³⁵ בְּלֹא
שִׁבּוּעָה³⁶. וְאִין בְּעַל חוּב וְלֹא אִשָּׁה נוֹטְלִים מֵהֶם
כְּלוּם³⁷; אֲלֹא³⁸ אִם פֶּן הִיָּה בָּהֶם רְרוּחַ - הָרִי חֵלֶק
הָרְרוּחַ שֶׁל מֵת שֶׁל יוֹרְשֵׁיו, וְיִטֵּל בְּאוֹתוֹ חֵלֶק בְּעַל
חוּב וְהָאִשָּׁה.

(30) אבל אם מכר, אין בעל המעות יכול להוציא מהלווק, שלשם כך עומד העסק (ש"ך י"ד סימן קעז ס"ק נט). (31) בין מחלק הפקדון ובין מחלק המלוה, שכולם לא ניתנו אלא לעסוק בהם, ולא ליתנם במתנה. (32) המתעסק או המקבל מתנה. ויש אומרים, כי מן המקבל מתנה השני אין מוציאים (ט"ז שם ס"ק לח, ועיין ש"ך שם). (33) למעלה

למתעסק, ושליש לבעל הממון. ושליש מן ההפסד למתעסק, ושני שלישים לבעל הממון. (3) [שדינו נזכר למעלה שם הלכה ב: ש"תן למתעסק שכרו שבכל יום ויום מימי השותפות כפועל בטל]. (4) כלומר, כל הממון, שלא נשאר כלום. (5) [בנותן סתם. ובהתנו: שישלם לו כפועל בטל, כנ"ל]. (6) למעלה שם הלכה ב וג. (7) כלומר, במקרה שאבד. (8) כלומר, העולם חייב המתעסק להחזיר לבעל הממון את חצי הקרן שקיבל בתורת מלוה. ומקור דברי רבינו מהא דלהלן. (9) בבא-בטרא ע. ע: כדיני ארץ ישראל, וכרבא שפסק כמותם, וכן פסק ה"ר"ף בבבא-מציעא פרק המקבל. (10) שעם מות המתעסק - בטלה השותפות (ראה למעלה פ"ה הלכה יא). ובעל הממון תובע מן היתומים את כל הסכום שהשקיע בעסק, ובתוספת רווחיו. (11) כדין כל הנפרעים מן היורשים, שאינם נפרעים אלא בשבועה (כתובות פז. ופי"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א). ונוסח השבועה כאן הוא כנוסח השבועה ב'שנים אוחזין בטלית': "שבועה שאין לי בה פחות מחציה". מכיון שאינם נוטלים אלא חצי טענתם (בבא-מציעא ב. ופ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז) - כן גם כאן, כיון שאינו נוטל אלא חצי טענתו, נשבע שאין לו אצלו פחות מחצי הסכום שנתן לו (הגהות מיימוניות). (12) אבל לא את חלק הפקדון, שאילו היה הנפקד חי, היה יכול לטעון: נאנסו, ואנו טוענים כן ליתומים, מה-שאינ-כן במלוה, שגם הלוה עצמו לא היה יכול להפטר בטענת אונס. (13) בבא-בטרא כג. ואלמלי היתה קיימת האפשרות שבעל הממון לא יקבל את מחצית ממנו, כגון כשאבד כל הממון, היינו צריכים לטעון כן ליתומים. (14) כלומר, אין בעל הממון מקבל כלום חוץ מהמלוה, ואין כאן נטילת ריבית כלל. (15) באופן שהתנו שיחיה השכר וההפסד ביניהם בשוה. (16) והכלל הוא: את חלק ההלוואה מקבל בעל הממון תמיד בחזרה, כמבואר למעלה. (17) בכ"י תימן: שפחת. (18) למעלה פ"ו הלכה ה, שהמתעסק משלם תמיד רק שני שלישים של ההפסד, והיינו, כאן שותות. וראה בראב"ד ובלחם-משנה.

ב. המתעסק¹⁹ שהפסיד²⁰, ויחזר ויטרח עד שהרויח
- אינו יכול לומר לבצעל המעות: בוא וינחשב
ההפסד שהפסדנו תחלה, ותפסיד שני שלשים²¹,
וינחשב הרוח שהרוחנו בפאחרונה, ותטל שלישי²²;
אלא מחשב בפאחרונה בלבד על הרוח או על
ההפסד, ואין לו אלא ברוח שהוסיף על הקרן.

(19) בבא-מזיעא קה. מימרא של רבא. (20) ולא הודיע זאת לבעל הממון, ולפיכך מחשבין את ההפסד והרווח ביחד כבסמך, אבל אם הודיעו - יש להפריד: חשבון ההפסד לחוד וחשבון הרווח לחוד (גמרא שם). וכן יש לפרש בדברי רבינו. (כסף-משנה). (21) כמו שכתב רבינו למעלה פ"ה הלכה ג. (22) כמו שכתב רבינו שם.

7 ג. נתן²³ לו מאתים וריעות במאתים דינרים בעסק,
8 ויכתבן שני שטרות, מאה בכל שטר - מחשב לו על
9 כל שטר בפני עצמו, ובעל המעות הוא שהפסיד על
10 עצמו²⁴. נתן לו מאה וריעות במאה דינרים, וחזר
11 ונתן לו בעסק אחר מאה חביות של יין במאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והשֹׁכֵר לְאֻמָּצֵע - חֵיב לְהַעֲלוֹת לוֹ שֹׁכֵר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ¹⁸
בְּכָל יוֹם¹⁹ כְּפּוֹעֵל בְּטָל. וּמִגְדֹּל²⁰ אוֹתָן עַד שִׁיְהִי
הַעֲגָלִים בְּנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים²¹, וְהַחֲמֹר עַד שְׁתֵּהָא
טוֹעָנָתָ²². וְאִינוּ יָכוֹל לְמַכֵּר שְׁלֹא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ
זְמַן זֶה²³. וְכֵן²⁴ הַשֵּׁם בְּהִמָּה עַל הַמִּפְטָם לְהִיּוֹת
מִפְטָם אוֹתָהּ²⁵, וְהַשֹּׁכֵר לְאֻמָּצֵע²⁶ - צָרִיף לְתֵן עֲמָלוֹ
כְּפּוֹעֵל בְּטָל. וְאִם²⁷ אָמַר לוֹ: הֲרִי הָרָאשׁ וְהָאֲלִיָּה²⁸
שֶׁלֹּף בְּעֲמָלָךְ יִתֵּר עַל מַחְצִית הַשֹּׁכֵר - מִתֵּר²⁹. הִיּוֹ
לְמִפְטָם בְּהִמָּה אַחֲרוֹת שֶׁמִּפְטָם אוֹתָם עִם זֶה
הַשּׁוּמָה אֲצִלוֹ, וְכֵן³⁰ אִם הִיּוֹ לוֹ עֲגָלִים וְסִיָּחִין
אַחֲרֵים אוֹ בִּיצִים אַחֲרוֹת³¹ שֶׁלוֹ, הוֹאִיל וְהוּא
מִתְעַסֵּק בְּשֶׁלוֹ וּבְשֶׁל חֲבֵרוֹ, אֲפֹלוֹ לֹא הָעֵלָה לוֹ אֶלָּא
דָּבָר מוֹעֵט³² בְּכָל יְמֵי הַשְּׁתַּפּוֹת³³ הַזֹּאת - דִּי, וְחוֹלֵק
בְּשֹׁכֵר בְּשׁוּהָ. וְאִם³⁴ הִיָּה³⁵ אָרִיסוֹ, הוֹאִיל וְהוּא
מִטְפֵּל בְּשֶׁלוֹ³⁶ וּבְשֶׁל בַּעַל הַשְּׁדוֹת - אֵין צָרִיף
לְהַעֲלוֹת לוֹ כְּלוֹם³⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

'שלוחין ושותפין' בפנימיות העניינים מלמד על כל יהודי שהוא שלוחו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ועל ידי שממלא שליחותו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית.

ומכיון ש"שלוחו של אדם כמותו", חייבת להיות מציאותו של השליח דומה למשלח - "מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית". ולכן יכולה שליחות זו להעשות רק על ידי יהודי שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש". ועניין השליחות הוא מצד עצם מציאותו של יהודי, ועל-ידי העבודה נעשה גם שותף לקב"ה.

שהרי ידוע המדרש על הפסוק "ארץ יראה ושקטה .. בתחילה יראה ואח"כ שקטה .. מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלין התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר את העולם לתוהו ובוהו" וא"כ מובן בפשטות שבעבודתו של יהודי נעשה הוא שותף לקב"ה במעשה בראשית, ובזכותו אין הקב"ה מחזיר את העולם לתוהו ובוהו, ולא עוד אלא שפועל עליו גדול יותר בעולם, על-דרך שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית-דין שיש לו תוקף גדול יותר משטר שלא יצא עליו ערעור מעולם, כך גם העולם הזה אחר שישראל מקיימים בו תורה ומצוות ומתקיים בזכותם.

והחיידוש שבהלכה זו שלא רק שיהודי נעשה שותף לקב"ה ובסיום וגמר העבודה - לעתיד-לבוא מתחלק הרווח והשכר בין הקב"ה ובני ישראל אלא שכבר בתחילת העבודה נותן הקב"ה שכר עמלו ומזונו לכל אחד ואחד מישראל כדי לאפשר לו את מילוי השליחות. ולא רק שנותן לו שכר מזונו שבזה יש תועלת גם לבעל הבית כי לולי זה לא יוכל

הלכה א, וראה דברינו שם. (34) בבא-מציעא קד: כרבא ולא כרב אידי בר אבין, וכמו שהכריע הרי"ף. (35) ואין דינם כמטלטלין של יתומים, שאינם משתעבדים לבעל-חוב (פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ח), לפי שהעסק נשאר תמיד ברשותו של בעל המעות, ולא ניתן למתעסק אלא להתעסק, ועם מותו של זה בטל העסק והוא חוזר לבעליו. (36) ואין דינו כגובה חובו מן היתומים שאינו גובה אלא בשבועה (פי"ד שם הלכה א), שהכל ברשות בעל הממון, כנ"ל. (37) שהם שייכים רק לבעל המעות (הרי"ף שם), וראה הערה לג. (38) כל זה בדברי הרי"ף שם.

1 ו. הנותן³⁹ מעות לחברו לקח בהם פרות למחצית
2 שֹׁכֵר, וְלֹא לְקַח - אֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תַרְעֻמָּת⁴⁰. וְאִם⁴¹
3 נֹדַע בְּרִאָהּ בְּרוּרָה שֶׁלֹּקַח וּמְכַר⁴² - הֲרִי זֶה מוֹצִיא
4 מִמֶּנּוּ הַשֹּׁכֵר בַּעַל כְּרָחוֹ.

(39) בבא-מציעא פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 381, 4) והובאה בירושלמי (שם פרק ה הלכה ג) וממנו ברי"ף שם. (40) שלא הזיק לחבירו בידיים, אלא גרם לו הזיק. והוא-הדין לכל הגורם לחבירו שלא יוכל להשתמש בכספו לשם רווח, שאינו חייב לשלם (ירושלמי שם). (41) תוספתא וירושלמי שם. (42) בממון של העיסקא, אבל אם הניח מעות העיסקא, ולקח ומכר במעותיו הוא - "מה שעשה עשוי, והרי הוא מכלל הרמאין" (פ"ז מהלכות מכירה הלכה י').

5 ז. נִתְּן⁴³ לוֹ מְעוֹת לְקַח בֵּהֶן פְּרוֹת לְמַחְצִית שֹׁכֵר -
6 לֹקַח בֵּהֶן מִכָּל מִין שִׁיְרָצָה, וְלֹא יִקַּח לֹא כְסוֹת וְלֹא
7 עִצִּים⁴⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזוּהָ⁴⁵. הַמוֹשִׁיב⁴⁶ אֶת חֲבֵרוֹ
8 בְּחִנּוּת לְמַחְצִית שֹׁכֵר, אִם הִיָּה אֶמֶן - לֹא יַעֲסֵק
9 בְּאֻמָּנוּתוֹ, לְפִי שֶׁאֵין עֵינָיו עַל הַחִנּוּת בְּשַׁעֲה שְׁעוֹסֵק
10 בְּאֻמָּנוּתוֹ. וְאִם⁴⁷ הִיָּה שֶׁתֵּף עִמּוֹ בְּחֶצֶר - מִתֵּר⁴⁸.
11 וְלֹא⁴⁹ יִהְיֶה לֹקַח⁵⁰ וּמוֹכֵר דְּבָרִים אַחֲרֵים⁵¹. וְאִם
12 לְקַח וּמְכַר - הַשֹּׁכֵר לְאֻמָּצֵע⁵².

(43) תוספתא שם (עמוד 380, 32), ירושלמי ורי"ף שם. (44) שהרי נתן לו מעות ליקח בהן פירות, ואלו אינם פירות (כסף-משנה). (45) דברים שאינם בכלל פירות. (46) תוספתא שם (עמוד 380, 8) והביאה הרי"ף שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א והערה ה. (47) תוספתא שם. (48) שהשותף יכול לעסוק בינתיים בלקוחות. (49) תוספתא שם. (50) אף בכספו. (51) שצריך להתעסק רק בחנות המשותפת. (52) כאילו נשא ונתן בכסף השותפות.

יום שני ז' אייר ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) המשך דיני "עיסקא". ונשלמו ההלכות.

13 א. הנותן² ביצים לבעל התרנגולים להושיב
14 התרנגולים עליהן עד שיצאו האפרוחים, ויגדל
15 אותן בעל התרנגולים, ויהיה הרווח ביניהם³ - צָרִיף
16 לְהַעֲלוֹת שֹׁכֵר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ⁴. וְכֵן⁵ הַשֵּׁם עֲגָלִים
17 וְסִיָּחִים עַל הָרוּעָה לְהִיּוֹת מִתְעַסֵּק בֵּהֶן שִׁיְגָדִילוֹ,

להמשיך ולעבוד, אלא גם נותן לו תיכף ומיד "שכר עמלו" מלבד השכר שיקבל כשותף מיד בסיום וגמר העבודה. ובמכל-שכן וקל-יחומר אם מזונו צריך ליתן לו יותר מסעודת שלמה המלך בשעתו (משנה בבא מציעא ריש פרק ז.) הרי ששכר עמלו על-אחת-כמה-זכמה, ומזה יכולים רק לשער מהו השכר והריוח שלעתיד-לבוא יקבל כל יהודי על עבודתו.

ויש להוסיף על פי המבואר ב'עץ חיים' (בתחילתו) שסיבת בריאת העולמות הוא בכדי שיתגלו שלימות כוחותיו ופעולותיו כו' והגם שגם קודם בריאת העולם והבאתם לידי פועל היו כוחותיו בשלימות, שהרי למעלה אין כח חסר פועל, בכל זאת רצונו של הקב"ה שיבואו כוחותיו גם לידי פועל, בעולם הזה. ועניין זה משתקף בהלכה הנ"ל כי תפקיד התרנגולים להוציא לידי פועל את האפרוחים שבביצים. ועל-דרך-זה גם עגלים וסייחים וכן חמור המובא בהמשך ההלכה שהם העבודה עם נפש הבהמית - "חמור שונאך".

ובאופן אחר קצת:

עבודתם של ישראל היא לגלות את האור האלוקי שנמצא בעולם בהעלם, ועבודה זו ניתנה לבעל התרנגולים שפעולתם היא לחמם את הביצים עד שיתבקעו ויצאו מהם אפרוחים, ועניינו בעבודה שעל ידי החום והקדושה מגלים את הניצוץ האלוקי שבהעלם בענייני העולם. עד שמגדלין את האפרוחים ונעשים בעצמם תרנגולים, היינו שהוא עצמו מפיק חום של קדושה. ומרומז בזה שתפקידו של התרנגול לעורר יהודי לקום משנתו לשרת את קונו. ההוראה הנלמדת מהלכה זו שיהודי יכול להיות סמוך ובטוח שלא זו בלבד שלעתיד-לבוא יהיה "הריוח ביניהם" בסיום העבודה אלא שכבר בתחילת העבודה "צריך (הקב"ה) להעלות שכר מזונו ועמלו" כדי שיוכל לעבוד את ה' במנוחה מתוך שמחה וטוב לבב. ובפרט שמדובר בכל יהודי אפילו בפשוט שבפשוטים כבעל התרנגולים או רועה שמגדל עגלים וסייחים שגם להם מספק הקב"ה שכר מזונו ועמלו כדי שיוכל לעבוד את ה' כדבעי.

(על פי "זין מלכות" ספר קנין סימן כ)

(2) בבא מציעא סח. במשנה. (3) ראה רש"י שם דיבור המתחיל אין מושיבין ויש כאן חשש של אבק ריבית, כנ"ל פרק ו הלכה ב. (4) בכתב-יד תימן במקום "שכר עמלו ומזונו" - "שכרו כפועל בטל". וכן בדפוס רומי. ובכ"י אברבנאל: "שכרו כפועל" ודלא כמו שכתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא אם כן, שכיוון שבהתחלת המשנה נאמר: "כפועל" וכאן נאמר "עמלו" אינו צריך לתת לו כפועל ממש, לפי שאינו צריך להקדיש אלא חלק קטן מזמנו לעבודה זו. (5) המשך המשנה שם. (6) ששמים את שוויים באותו הזמן, לחלק את הריוח לאמצע אחרי

תקופת-מה של גידול. (7) ראה למעלה פרק ו הלכה ב. (8) סוף המשנה שם. (9) כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה שם "עד שיהיו משולשין", וראה פירוש המשניות שם. ורש"י שם פירש באופן אחר. (10) "והוא שתוכל לשאת משא" (פירוש המשניות שם). (11) "מפני שנשתתפו סתם" (להלן הלכה ד) וראה למעלה פרק ד הלכה ד: "היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה [המשותפת ביניהם] - יש לכל אחד מהם לעכב שלא יחלקו עד שתימכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה". (12) יוצא מתוך הדין ודברים של רב ושמואל. ומתוך העובדא של רבי אלעזר מהגורניא (בבא מציעא טז.). (13) שזהו תפקידו של המפטם. (14) כלומר, השכר וההפסד, שניהם לאמצע, היינו מחצה מלוה ומחצה פיקדון. (15) מימרא של רב והעובדא של רבי אלעזר (שם). (16) בכתב-יד תימן: "או האליה". וכן פירש הלחם משנה למעלה פרק ו הלכה ב. (17) שכיוון שהוא מקבל שכר טרחתו בחלקו של חברו - אין כאן משום אבק ריבית. (18) לפי מסקנת הגמרא על הסתירה שבין שתי המימרות של רב. וכן יוצא קצת מסוף העובדא של רבי אלעזר, וראה הגהות מיימוני. (19) בגמרא הזכירו רק בעגלים, ומזה למד רבינו לביצים. ומשמע קצת מכאן, ש"עסק אחר" שהזכיר רבינו למעלה (פרק ו הלכה ב), היינו, מאותו המין, החוסך לו טירחה יתירה, שבין כך עוסק בפעולה זו, אבל לא סתם עסק שיש לו. (20) והיינו, כמו שיוצא מתוך הסוגיא שם: "מותר שלישי", ראה למעלה פרק ו הלכה ב, ועיין בראב"ד. (21) כלומר, העסק שביניהם. וכן קוראו רבינו למעלה שם: "שבכל יום ויום מימי השותפות" (לחם משנה). (22) שם בסוף הסוגייה, במעשה של רבי אלעזר מהגורניא. (23) המתעסק. (24) בחלק שיש לו כשותף בבהמה. (25) "שהארים משועבד הוא לבעל השדה" למעלה שם, מהגמרא שם.

ב. הַשֵּׁם עֲגָלִים אוּ סִיחִין אוּ הוֹשִׁיב תְּרַנְגוּלִים אוּ שֵׁם בְּהֵמָה עַל הַפֶּטֶם לְמַחְצִית שְׁכָר, וְלֹא הַעֲלָה לוֹ שְׁכָר - הָרִי דִּינוֹ פְּדִין הָעֶסֶק שֶׁל מְעוֹת: רואִין בְּכֶמָה שְׁמִין הַבְּהֵמוֹת אוּ הַבִּיצִים, וְכֶמָה הָרִיוּחוֹ, וְנוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַשְּׁכָר; וְאִם הַפְּסִידוֹ - מְשַׁלֵּם שְׁלִישׁ הַהֶפְסֵד.²⁶

(26) כמבואר למעלה שם הלכה ג.

ג. שְׁמִינִי²⁷ פָּרָה וְחִמּוֹר וְכֹל דְּבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת²⁸ וְלֶאֱכֹל, וְיִהְיֶה הַשְּׁכָר לְאַמְצָע²⁹. אֵף עַל פִּי שְׁזָה מִתְעַסֵּק³⁰, הָרִי יֵשׁ לוֹ רוּחַ אֲחֵר לַעֲצֹמוֹ בַּעֲבוּדַת הַבְּהֵמוֹת, שְׁהָרִי שְׁכָר³¹ אוֹתָהּ אוּ עוֹבֵד בָּהּ וְנִהְיָה בַּשְּׁכָרָה וּבַעֲבוּדָתָהּ. וְאִין³² שְׁמִינִי³³ עֲגָל עִם אֲמוֹ³⁴, וְלֹא סִיחַ עִם אֲמוֹ; שְׁהָעֲגָל וְהַסִּיחַ אֵינוֹ עוֹשֶׂה כָּלוּם, וְיֵשׁ בּוֹ עֶסֶק.

(27) שם סט: במשנה. (28) מלאכה. (29) ללא שכר כפועל בטל. (30) הוא לבדו, והוא גם מטפל בחלק חברו. (31) משכיר לאחרים. (32) כן פסק הר"ף בפרק איזהו נשך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעובדא של רבי מנשה בר גדא. (46) שהחצי השני הוא בבחינת "מחצה מלוה ומחצה פיקדון", שהמתעסק מקבל על עצמו אחריות של החצי, ולפיכך, הוא שותף לריווח אף בחצי של חבירו, שממנו יש לו חצי בתורת מלוה. (47) ואינו לוקח שכר עמלו בחלקו של חבירו, אחרי שבין כך מטפל הוא בחלקו-הוא, שאינו מלוה אלא שלו ממש (כסף משנה בשם רש"י). וכיוון שהוא משועבד לבעל האם, הרי הוא כמו האריס המשועבד, שבשביל הטירחא הפעוטה יש לו ברביע של חבירו אינו צריך לקבל שכר מיוחד (לחם משנה). (48) שהרי זה כאילו לא חילקו כלל, והם שותפים עדיין בכל הוולדות, שהריווח הוא לאמצע, וכן הוא שם בגמרא בתשובת אביי לרב מנשיא בר גדא שחילק לעצמו - "מאן פלג לך" ולפירוש רש"י שם אינו נוטל בשל חבירו כלום, וראה בט"ז יורה-דעה סימן קצו סעיף קטן לב. וכן אמרו במי שהניח בנים גדולים וקטנים (בבא בתרא קמג: "השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע, אם אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים - השביחו לעצמן" (כסף משנה בשם קצת מפרשים). (49) שם סח: בברייתא, כגירסת רבינו חננאל, בתוספות שם דיבור המתחיל מקום. (50) להוסיף. (51) סבל שנושא הסחורה על הכתף. (52) כלומר, מוסיפין השכר הנ"ל לחשבון מעות העסק, וההוצאה חלה על שניהם. (53) והיינו, כמו שנראית משמעות לשון רבינו, שאפילו אם לא שילם לכתף אחר. (54) ויש אומרים שאפילו אם המתעסק בעצמו היה הכתף - חלה ההוצאה על החשבון הכללי של העסק, ראה ט"ז שם סעיף קטן כח. (55) כלומר, בכל הקרן, ששניהם צריכים לסבול אותה בשווה, ולא מטילים אותה על חשבון המתעסק, וראה שם בהגהת רמ"א. (56) אף זה שם בברייתא. (57) היינו, שהנהוג באותו מקום, שלעסק של בהמה נותנים יותר שכר עמל מאשר לסחורה, מפני שהעמל בבהמה הוא יותר גדול (לחם משנה), ואף שבברייתא נאמרו שתי ההלכות ביחד: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין, לבהמה מעלין" (גירסת ר"ח בתוספות שם) - אין פירושן שווה, ששכר בהמה אינו שכר כתף, אלא כנ"ל. והראב"ד מפרש גם "שכר בהמה" - שכר כתף לעמלים שצריכים לפעמים להוליכם על הכתף לפי שגירסתו בברייתא הנ"ל הייתה כמו שהוא לפנינו: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין", וראה ברש"י שם. ויש מפרשים בדברי רבינו "שכר בהמה" - כשצריך בהמה לשאת עליה הסחורה של העיסקא (פלפולא חריפתא בבא מציעא פרק ה סימן מא אות ל). (58) אף זה כגירסת ר"ח בתוספות שם: "ולהעלות וולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין". (59) היינו, שנותנים וולדות בעד שכר (מהר"ם מלובלין שם). ואולי הכוונה שמוסיפים להם אף וולדות בשכר עמלם. (60) המשך הברייתא שם.

דלא כרבן שמעון בן גמליאל במשנה ובברייתא שם סח: מפני שבגמרא (שם סט.) הכניסו את דבריו למסגרת של "שיטה", וכלל הוא בדינו: "אין הלכה כשיטה". וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא (לחם משנה). (33) היינו, בלי תוספת שכר. (34) על סמך אמו שהוא נגור אחריה.

ד. השם³⁵ בהמה לחברו, עד מתי חייב לטפל בה? 1
באתונות - שמונה עשר חדש; ובגדרות, והן הצאן 2
והבקר - ארבעה ועשרים חדש. ואם בא³⁶ לחלק 3
בתוך זמן זה - חברו³⁷ מעבד עליו, מפני שנשתתפו 4
סתם. לפי³⁸ שאינו דומה טפילה של שנה ראשונה, 5
שהיא מרבה, והרווח מועט, שאינה משתמנת 6
בתחלה אלא בקשי, לטפילה של שנה האחרת, 7
שהיא מועט, והרווח מרבה, שהרי היא משתמנת 8
הרבה ומוספת בכל יום, לפיכך מעבד עליו עד סוף 9
שנה שניה. ילדה³⁹ בהמה השומה⁴⁰ אצל - הרי 10
הולד מקלל הרוח לאמצע. מקום⁴¹ שנהגו לגדל 11
ולדותם - יגדלו⁴² ואחר כך ימכרו. מקום שנהגו 12
שלא לגדל - חייב המתעסק להטפל בולדות, בדקה 13
שלשים יום ובגסה חמשים יום⁴³, וחולקין. רצה⁴⁴ 14
להטפל בהן יתר על זמן זה - שם אותן בפני 15
שלשה⁴⁵ ביום שלשים וביום החמשים, וכל 16
שיריחו אחר כך - יטל המתעסק שלשה חלקים, 17
וחברו רביע הרוח; שהרי יש לו חצי הולד, ומפני 18
שנתעסק בחצי של חברו נוטל חצי אותו החצי⁴⁶, 19
הרי שלשה רבעים⁴⁷. ואם לא התנה בן בפני שלשה 20
- הרי מחל, והולדות ביניהן בשוה⁴⁸ כמות שהן. 21
מקום⁴⁹ שנהגו להעלות⁵⁰ שכר בפתף⁵¹ למעות 22
העסק⁵² - מעלין, ויהיה כל השכר שנוטל המתעסק 23
בשכר שנושא⁵³ על כתפו⁵⁴ בכלל שכר המעות⁵⁵. 24
וכן⁵⁶ אם דרכן להעלות שכר בהמה⁵⁷ - מעלין לו. 25
מקום⁵⁸ שנהגו להעלות שכר ולדות בשכר עמלו⁵⁹ 26
- מעלין. וכל המתעסק⁶⁰ או המשתתף סתם - לא 27
ישנה ממנהג המדינה. 28

(35) בבא מציעא סט. בברייתא, כדברי סומכוס. (36) בעל הבהמה [כן נראה להלן, וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אלא]. (37) המטפל כנ"ל. (38) שם בברייתא. וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אלא, שבעל הבהמה רוצה לחלק והמטפל מעכב. ראה שולחן ערוך יורה דעה סימן קצו סעיף כג, ששניהם מעכבים, וראה ט"ז שם סעיף קטן ל. (39) שם סט: במשנה. (40) הבהמה ששמו אותה. (41) במשנה שם. (42) חייב המתעסק לטפל בהם עד שיהיו גדולים. (43) ברייתא שם כתנא קמא ולא כרבי יוסי, וכן אמרו גם לעניין בכור (בכורות כו: ופרק א מהלכות בכורות הלכה יד) ולמדו זאת מן הפסוקים (רש"י בבא מציעא שם דיבור המתחיל כרבה). (44) סיום הברייתא שם. (45) שם לא: ולמעלה פרק ה הלכה ט. אבל שלא בפני שלושה אסור, וכן הוא שם סט. דברי אביי

ה. ראובן שהיתה לו שדה, והוריד שמעון לתוכה 29
לזרעה או לנטעה, ולהוציא עליה הוצאות, ולמכר 30
הפרות, וכל היתר על ההוצאה⁶¹ יהיה ביניהם, בין 31
שהתנו שיחלקו בשוה⁶², בין שהתנו שישלל ראובן 32
יתר⁶³, בין שהיתה ההוצאה פלה משל ראובן, בין 33

15 השתתפין⁷⁷ שְׁנֵפֶל לְאִמְנוֹת הַמֶּלֶךְ⁷⁸ - הַרְחֹק⁷⁹
16 לְאִמְצָעָה⁸⁰. חָלָה⁸¹ אֶחָד מֵהֶן⁸² וְנִתְרַפָּא - וְנִתְרַפָּא מִן
17 הָאִמְצָעָה. וְאִם⁸³ חָלָה בְּפִשְׁעָהּ, כְּגוֹן⁸⁴ שֶׁחָלָה בְּשִׁלֵּג
18 אוּ בַחֲמָה בְּיָמֵי הַחֵם עַד שֶׁחָלָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה⁸⁵ - הָרִי
19 זֶה מִתְרַפָּא מִשָּׁל עֲצָמוֹ.

(75) בבא בתרא קמד: במשנה, וראה להלן פרק ט מהלכות נחלות הלכה א. (76) בירושה המשותפת ההיא. וראה בראב"ד. (77) במשנה שם "אחין השותפין" ומפרשה רבינו: אחין או השותפין (כסף משנה). (78) "גבאי או סופר שמכנים ומוציא בממון המלך" (הלכות נחלות שם הלכה 1). (79) והוא הדין ההפסד (מגיד משנה בהלכות נחלות שם בשם הירושלמי). (80) "אם מחמת אביהם מינוהו, כגון שהיה אביהן ידוע בדבר זה, ואמר: נעמיד תחתיו בנו, כדי לעשות חסד עם היתומים וכו' ואפילו היה חכם ביותר וראוי למנותו, ואם מחמת עצמו מינוהו - הרי זה לעצמו" (הלכות נחלות שם מן הסוגייה בכבא בתרא שם וראה בראב"ד וכסף משנה כאן). (81) משנה שם. (82) באונס. (83) אף זה שם. (84) שם, לפי המימרא המפורסמת של רבי חנינא: "הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים", הם קור וחום (רשב"ם ותוספות שם). (85) כגון, "שאלה המאכלות שהם מפורסמות ברעה" (פירוש המשניות לרבינו שם).

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) ביאר בו רבינו דין שבועת השותפין והאריסין והאפוטרופסין.

20 א. הַשְּׁתַּפִּין² כְּלָן³, וְהָאֲרִיסִין, וְהָאֲפוּטְרוֹפִין⁴ שְׁמֵנו
21 אוֹתָם בֵּית דִּין⁵ עַל הַיְתוּמִים, וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת
22 וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית אוֹ⁶ שֶׁהוֹשִׁיבָה בְּעֵלָה חֲנוּנִית, וּבֶן
23 הַבֵּית⁷ - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ נִשְׁבָּע⁸ מִדְּבָרֵיהֶם⁹ בְּטַעֲנַת
24 סִפְקָא¹⁰, שְׁמָא גָזַל חֲבֵרוֹ בְּמִשְׁא וּמִתָּן אוֹ שְׁמָא לֹא
25 דִּקְדַּק בְּחֻשְׁבוֹן שְׁבִינֵיהֶם. וְלִמָּה¹¹ תִּקְנֵנו חֲכָמִים
26 שְׁבוּעָה זוֹ? מִפְּנֵי שְׁאֵלוֹ מוֹרִין לְעַצְמָן, שֶׁכָּל מֶה
27 שִׁיקְחוּ מִנְכָּסֵי בְּעַל הַמְּעוֹת - רְאוּי הוּא לָהֶם, מִפְּנֵי
28 שְׁנוּשָׁאִין וְנוֹתְנִין וְטוֹרְחִין. לְפִיכָךְ¹² תִּקְנֵנו לָהֶם
29 חֲכָמִים שֶׁחִיבִין שְׁבוּעָה בְּטַעֲנַת סִפְקָא, כְּדֵי שִׁיעֲשׂוּ כָּל
30 מַעֲשֵׂיהֶן בְּצִדָּק וְאִמּוּנָה.

(2) שבועות מה: במשנה. (3) כתב כן לכלול גם המתעסקים, שכולם חייבים להשבע, שאע"פ שנוטלים שכרם - מורים הם היתר לעצמם, מאחר שאינם נוטלים שכרם משלם, אלא כפועל בטל בלבד (למעלה פ"ו הלכה ב) בניגוד לדעת רבינו'תם ב'תוספות' שבועות מה: ד"ה דמורו בה, שהם אינם צריכים שבועה (רדב"ז, וראה ברמ"א חושן-משפט סימן צג סעיף ד, ובש"ך שם ס"ק ט). (4) המילה "אפוטרופוס" מורכבת משתי מילים לטיניות: פטר (=אב) פוס (=בן). (5) שלא ימנע מקבלת מינוי זה בגלל הטלת שבועה עליו, אחרי שעצם המינוי המצביע עליו כעל אדם נאמן, גורם לו סיפוק רב, אבל אפוטרופוס שמינהו אבי היתומים, אין משביעין אותו, פן ימנע מקבלת המינוי.

1 שְׁהִיתָה מִשָּׁל שְׁמַעוֹן - בְּכָל זֶה מִתְרַפָּא⁶⁴, וְאִין פָּאן
2 אֶבֶק רַבִּית. וְשְׁמַעוֹן הַמִּטְפֵּל בַּעֲבוֹדַת הָאֶרֶץ
3 וּבַהוֹצָאָה וּבַמְכִּירַת הַפְּרוֹת, הוּא הַנִּקְרָא אָרִיס⁶⁵.
4 אָרִיס אוֹמֵר: לְמַחְצָה יִרְדְּתִי, וּבַעַל הַשָּׂדֶה אוֹמֵר
5 לְשָׁלִישׁ הוֹרְדְתִּי - הוֹלְכִין אַחֵר מִנֶּהֱג הַמְּדִינָה⁶⁶,
6 וְזֶה שְׁטַעֲן שְׁלֹא כְּמִנְהָג - עָלָיו לְהֵבִיא רָאִיָּה⁶⁷.

(61) כלומר: השבח. (62) וזהו הנקרא "אריס למחצה". (63) וזהו הנקרא "אריס לשליש, או לרביע". (64) שבקרקע אין מקום לריבית, שהרי היא תמיד נשארת ברשותו של בעל הקרקע ואין היא בבחינת הלוואה "שכן מצינו חכמי הגמרא שהיו להם אריסים" (כסף משנה). (65) שם קי. וכרב נחמן ולא כרב יהודה. (66) אם מחצה, אם שלישי ואם רביע. (67) בעדים או בשטר.

7 ו. בְּעַל⁶⁸ שְׁהוֹרִיד אָרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְגִרְשָׁה: אִם
8 הָיָה הַבְּעַל אָרִיס⁶⁹ - הוֹאִיל וְנִסְתַּלַּק בְּעַל נִסְתַּלְקוּ
9 הֵם⁷⁰, וְאִין לָהֶם מִן הַהוֹצָאָה אֲלֵא שְׁעוֹר הַשָּׁבַח,
10 וּבְשִׁבוּעָה⁷¹. וְאִם⁷² אִין הַבְּעַל אָרִיס - עַל דַּעַת
11 [מִנְהָג⁷³] הָאֶרֶץ יִרְדוּ, וְשָׁמִין לָהֶם כְּאָרִיס⁷⁴.

(68) כתובות פ. בעייה שנפתרה על ידי רב הונא בריה דרב יהושע. (69) כלומר: "יודע בטיב אריסות, שאם לא ירדו אלו, היה הוא עצמו עובדה" (רש"י שם). (70) "שלא ירדו לה אלא על דעת הבעל" (פרק י מהלכות גזילה ואבידה הלכה יב מן הסוגייה שם). (71) כדין הבעל עצמו שהוציא הוצאות על נכסי אשתו ולא אכל מהפירות (שם עט: במשנה ופרק כ"ג מהלכות אישות הלכה ט) ושם בהלכות גזילה מפורש: "ששמין להם וידם על התחתונה", כלומר: אם ההוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח בשבועה, ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה בשבועה, כמו בעל עצמו (הלכות אישות שם). שהיא אומרת להם: הפסדתוני בירידתכם, שאם לא הייתם יורדים היה בעלי יורד, ולפיכך, דינם כדינו. ולא הזכיר רבינו מהו דינם של אריסים אלו אם אכלו מן הפירות, אם גם בזה דינם כמו הבעל עצמו שבאופן זה אין לו כלום. אלא "מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" (משנה שם והלכות אישות שם הלכה ח). ודעת רש"י שם שגם בזה דינם כבעל עצמו. וכן נראה אמנם בסוגיית הגמרא שם, ועיין בחלקת מחוקק ובבית שמואל סימן פח סעיף קטן כב שכתבו שאף דעת רבינו כן. וראה בלחם משנה כאן. (72) שם פ. (73) בהלכות גזילה ואבידה שם כתב: "על דעת הקרקע". (74) [וידם על העליונה: אם הייתה ההוצאה יתירה על השבח, נוטלים את ההוצאה, ואם השבח יתר על ההוצאה, נוטלים את השבח, שהרי ירדו ברשות (כן נראה בהלכות גזילה ואבידה שם). ומה שנראה שם בסוגיית הגמרא שדינו כיורד שלא ברשות - זה אינו אלא אם הבעל עצמו אריס, אבל אם אינו אריס, "ארעה לאריסי קיימא" (כלשון הגמרא שם) והרי זה כיורד ברשות. וראה בתוספות רי"ד שם בסוף הסוגייה].

12 ז. הָאֶחָיִין⁷⁵ אוּ שְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין שְׁלֹא חָלְקוּ יִרְשֵׁת
13 מוֹרִישָׁן, אֲלֵא כְּלָן מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהּ בְּיָחִיד - הָרִי הֵן
14 כְּשִׁתְּפִין לְכָל דְּבָר⁷⁶. אֶחָד מִן הָאֶחָיִין אוּ מִן

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי²⁰; שְׁאִין אוֹמְרִים 'מָגוּ' לִפְטָרוֹ
16 שְׁבוּעָה, אֲלֵא לִפְטָרוֹ מִמּוֹן²¹. אִיזְהוּ²² בֶּן הַבֵּית שֵׁשׁ
17 לוֹ לְהִשְׁבִּיעַ בְּטַעֲנַת סֶפֶק? זֶה שְׁמִכְנִים פּוֹעֲלִים
18 וּמוֹצִיא פּוֹעֲלִים, וּמִכְנִים לוֹ פְּרוֹת וּמוֹצִיא לוֹ
19 פְּרוֹת²³: אֲבָל בֶּן הַבֵּית שְׁאִינוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן, אֲלֵא נִכְנָס
20 בְּרָגְלוֹ וְיוֹצֵא בְּלִבָּד - אִינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעַ מִסֶּפֶק. וְכֵן
21 אֶפְסוֹרָפּוֹס שְׁמָנְהוּ אֲבִי תוֹמִים - אֵין הִתוֹמִים
22 מְשִׁבְעִין אוֹתוֹ בְּטַעֲנַת סֶפֶק²⁴. וְכֵן הָאִשָּׁה²⁵ שֶׁלֹּא
23 נִעֲשִׂית אֶפְסוֹרָפּוֹא בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ, וְלֹא נִשְׁאַה וְלֹא נִתְּנָה
24 לְאַחֵר קְבוּרָת בַּעֲלָהּ - אֵין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ מִסֶּפֶק.
25 וְכֵן אִם נִשְׁאַה²⁶ וְנִתְּנָה בֵּין מִיתָה וְקְבוּרָה - אֵין
26 מְשִׁבְעִים עַל זֶה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֵּין מִיתָה לְקְבוּרָה;
27 שְׁאִם אֵתָה אוֹמֵר שֶׁתִּשְׁבַּע עַל זֶה - לֹא תִּמְכֹּר
28 לְקְבוּרָה, וְנִמְצָא הֵמָּה מִתְּנוּל.

19 ויש לו מיגו, שיכול היה לכפור ולטעון שאינו אריס
ואינו שותף וכו'. (20) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר
תורה או תפילין, כדין כל השבועות המנויות במשנה
שבועות שם, וראה להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה
ב. (21) כדעת רבו ר"י בן מיגאש (הובא ברא"ש, פרק כל
הנשבעין סימן ד) וראה בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ח,
ופי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג. והטעם בזה כתב הט"ז
(חושן-משפט ריש סימן רצו) שכשם שב"חזקה" אין
סומכים עליה במקום שאפשר לברר (פסחים ד.) כמו כן
ב"מיגו" אין סומכין אלא-אם-כן אי-אפשר לברר, ומכיון
שאפשר לברר על-ידי השבועה - צריך לברר. (22) שבועות
מח: (23) שאז הוא מורה היתר לעצמו. (24) גיטין נב.
ונב: כאבא שאול, וראה לעיל הל' א והערה ד.
(25) כתובות פז. בבביתא. (26) שם, כרב מתנא ולא כרב
יהודה בשם רב, וכן פסק הרי"ף שם.

29 ה. הַמְשַׁלַּח²⁷ בֵּיד חֲבֵרוֹ חֶפֶץ לְמִכְרוֹ, אוֹ שֶׁשִּׁלַּח
30 מַעֲוֹת בֵּידוֹ לְקִנּוּת לוֹ פְּרוֹת אוֹ סְחָרָה, אֵף עַל פִּי
31 שֶׁלֹּא נִתֵּן לוֹ שְׁכָר²⁸ עַל זֶה, וְאֵין לוֹ חֵלֶק וְלֹא הִנָּאָה
32 בְּשִׁלְיָחוֹת זֶה, הוֹאִיל וְנוֹשֵׂא וְנִתֵּן מִמּוֹן חֲבֵרוֹ - הֲרִי
33 זֶה כֶּכֶן בֵּיתָה²⁹, וְיֵשׁ לוֹ לְהִשְׁבִּיעַ מִסֶּפֶק, שֶׁלֹּא גָזַל לוֹ
34 כָּלִים בַּעַת שֶׁהִבִּיא לוֹ הַסְחָרָה שֶׁקָּנָה אוֹ מִקְצָתָהּ אוֹ
35 הַמַּעֲוֹת שֶׁמְכֹר לוֹ מִיָּד.

(27) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (28) כלומר,
אם מקבל שכר, בוודאי ובוודאי שיש להשביעו (ראה
למעלה הלכה א והערה ב) שאז אין חשש שימנע מלעשות
שליחותו של חברו, שהרי הוא עושה זאת בשכר, אלא
אפילו אם אינו מקבל שכר על זה, שיש חשש שמא ימנע
מלעשות גמילות חסד לחבירו (ראה למעלה שם הערה ד -
סמ"ע סימן צג ס"ק ק). ועוד: כשעשה בחינם בוודאי עושה
כן לשם מצוה ואין לחשו (ט"ז שם), ובכל זאת משביעין
אותו. (29) הרשב"א חולק על רבינו, וסובר שלא אמרו כן
אלא "בן בית" (כסף-משנה).

ו. הַשְּׁתַּפִּין³⁰ שְׁנוֹשְׂאִין וְנוֹתֵנִין בְּיַחַד, אוֹ שֶׁהִיָּה

וכדעת אבא שאול בגיטין נב. ונב: וראה להלן הלכה ד.
(6) כתובות פו: במשנה. (7) בשו"ע חו"מ סימן צג סעיף א
הוסיף המחבר: "שנושא ונותן בעניני בעל הבית", היינו
מנהל הבית. ורש"י בשבועות מח: ד"ה בן הבית, פירש
"אחד מן האחין". אבל דעת רבינו להלן הלכה ה, שכל
שליח בכלל זה, וראה סמ"ע שם ס"ק ד. (8) בנקיטת חפץ
(להלן הלכה ד.) (9) שלא מצינו מן התורה אלא שבועה
של מודה במקצת, ואף זו בטענת ודאי, ולא בספק (הגהות
מיימוניות). (10) כן פירשו משנה זו בגמרא (שבועות
מח:). (11) השאלה והתשובה בגמרא (שם מח:).
(12) אף שברוך כלל אין משביעין על ספק (פ"א מהלכות
טוען ונטען הלכה ז).

ב. וְאֵין³¹ כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ נִשְׁבַּע בְּטַעֲנַת סֶפֶק עַד
שֶׁיִּחְשַׁד הַמְשִׁבֵּעַ אוֹתוֹ בְּשִׁתִּי כֶּסֶף, שֶׁהֵן שְׁתֵּי מַעֲוִין³²
שֶׁל כֶּסֶף³³, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר³⁴. אֲבָל אִם חוֹשְׁדִּין בְּפָחוֹת
מִזֶּה - אֵינָם נִשְׁבְּעִין.

(13) שבועות מח: מימרת רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן.
(14) כל מעה היא ששית מדינר, ובה שלשים ושתים פרוטות.
(15) מלשון רבינו נראה שהוא סובר כדעת רבו ר"י בן
מיגאש, שאין צורך כאן בהודאה במקצת, וכן כתבו הר"ן
בשבועות שם, והכסף-משנה כאן בדברי רבינו. [ואע"פ
שלפי תחילת הסוגיא בשבועות שם שאמרו "כמאן
כשמואל" (שאמר שחייבים שבועה מן התורה על טענת
שתי כסף, אם הנתבע מודה במקצת וכופר במקצת) - על
כרחינו שאין חייבים שבועה זו אלא בהודאה במקצת, שאם
לא כן למה צריך שתי כסף, הלא הכפירה אינה צריכה
להיות יותר מפרוטה (עיין שבועות לט:). - הנה, למסקנה
שם שאמרו: "אימא כפירת טענה, כרב" (שסובר שאין
חייבים בשבועה מן התורה אלא בתובעו שתי כסף ופרוטה,
והוא כופר בשתי כסף ומודה בפרוטה (שם לט:), על כרחינו
שכאן אין צורך בהודאה, שאם לא כן, למה לא הצריכו
טענת שתי כסף ופרוטה, אלא ע"כ שלפי המסקנה אין צורך
אלא בכפירה ולא בהודאה]. (16) להלן פ"ג מהלכות טוען
ונטען הלכה א, ועיין שם הלכה ז.

ג. מִכָּאֵן הוֹרֵו רְבוּתִי, שְׁאִם מֵת הַשְּׁתֵּף הָאֶחָד - אֵין
הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעַ שֶׁתּוֹפּוֹ שֶׁל אֲבִיו בְּטַעֲנַת שְׁמָא;
שֶׁהֲרִי אִינוֹ יוֹדֵעַ הַדָּבָר שֶׁחֲשָׁדוֹ בּוֹ אֲבִיו בּוֹדָאִי, כְּדִי
שֶׁיִּחְשַׁד אוֹתוֹ זֶה הַיּוֹרֵשׁ בְּשִׁתִּי כֶּסֶף. וְיֵשׁ מִי
שֶׁהוֹרָה, שֶׁמְשִׁבֵּעַ אוֹתוֹ הַיּוֹרֵשׁ בְּטַעֲנַת שְׁמָא. וְכִזְהוּ³⁵
רְאִי לְדוֹן, שֶׁהֲרִי הַיּוֹרֵשׁ מְשִׁבְעִין אֶת הָאִשָּׁה
שֶׁנִּעֲשִׂית אֶפְסוֹרָפּוֹא בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ³⁶.

(17) שאנו טוענים ליתומים. (18) כן נראה בכתובות פו. סז.
שאם לא פטר אותה הבעל משבועת אפסורפוסות, משביעין
אותה היורשים אף שאינם יודעים אם חשד אותה אביהם
בשתי מעות, שהרי סתם יורשים אינם יודעים.

ד. אֵף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם עֲדִים שֶׁזֶה אָרִיסוֹ אוֹ שֶׁתּוֹפּוֹ,
אֲלֵא הוּא מוֹדֶה מִפִּי עַצְמוֹ וְאָמַר: שֶׁתּוֹפּוֹ אוֹ אָרִיסוֹ
אוֹ בֶּן בֵּיתוֹ אֲנִי, אֲבָל לֹא גָזַלְתִּי כָּלִים³⁷ - הֲרִי זֶה

מִשְׁקָלָם⁴⁸, או שְׁנֵשָׂאָר בִּינֵיהֶם צַד מִן הַשְּׂתָפוֹת שְׁלֹא
עָשׂוּ בּו חֲשָׁבוֹן, וְלֹא יָדַע כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּמָה חֶלְקוֹ
הַמְּגִיעוֹ - הֲרִי הַשְּׂתָפוֹת קִימַת עֲדִין, וּמִשְׁבִּיעִין זֶה
אֶת זֶה.

(44) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (45) כלומר,
ידעו שיש כסף בכיס, אף שלא ידעו הסכום, כיון שבמעות
יכול כל אחד לחלוק שלא מדעת חבירו, כמבואר למעלה
פ"ב הלכה ט (אור-שמח). (46) למעלה פ"ה שם.
(47) בכ"י תימן: כל השותפות. (48) [כלומר: ולפיכך לא
חלקו אותם. אבל אפילו אם ידעו משקלם, אם לא חלקו
אותם - אין דינו כאילו חלקו, שהרי בפירות אין לחלוק
שלא מדעת חבירו, כמבואר למעלה בפ"ה שם].

ט. מִי⁴⁹ שֶׁתָּבַע אֶת חֲבֵרוֹ אַחֵר חֶלְקָה - אֵינוֹ יָכוֹל
לְהַשְׁבִּיעוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי גִלְגּוּל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁰. אֲבָל
יֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים⁵¹ סֶתֶם עַל מִי שֶׁגָּזְלוּ כְּלוֹם כְּשֶׁהִיהָ
שֶׁתָּפוּ אוֹ אָרִיסוֹ אוֹ בֵּיתוֹ וְלֹא יוֹדֵה בְּמָה שֶׁגָּזַל.

(49) ר"ף שם. (50) למעלה הלכה ז. (51) תקנת הגאונים
היא שיש להחרים, אף במקום שאין להשביע, וראה גם
למעלה פ"ג הלכה יא.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) המשך דין שבועת השותפין.

א. שֶׁתָּפוּ² שְׂטַעַן עַל חֲבֵרוֹ שֶׁכֶּף הָיָה תְּנַאי בִּינֵיהֶם,
וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא הָיָה תְּנַאי זֶה מְעוֹלָם; אוֹ שְׂטַעַן
שֶׁהִקְרַן שְׁלִי הָיָה כֶּף וְכָף, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵינוֹ אֶלָּא
פְּחוֹת³ מִזֶּה; אוֹ שְׂטַעַן שֶׁכָּבַר נִתְּתִי לָךְ הַשְּׂתָפוֹת,
וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא לְקַחְתִּי; אוֹ שֶׁסְּחָרָה זֶה מִשְׁלִי
הָיָה, וְהִלָּה אוֹמֵר: מִשְׁלִי אֲמַצֶּה; וְכָל פְּיוּצָא בְּטַעֲנוֹת
אֵלוֹ⁴ - הֲרִשּׁוֹת בֵּיד הַתּוֹבֵעַ בְּשָׁבוּעָה⁵. פִּיצֵד? אִם
רָצָה הַתּוֹבֵעַ שְׁלֹא יִשְׁבַּע הַשְּׂתָפוּ שְׁבוּעַת הַשְּׂתָפוּן,
וְיִשְׁבִּיעוּ הַסֵּת⁶ עַל הַטַּעֲנָה שֶׁכּוֹפֵר בָּהּ וְאוֹמֵר: לֹא
הָיָה דְּבָרִים מְעוֹלָם - הֲרִי זֶה מִשְׁבִּיעוֹ; וְאִם רָצָה -
מִגִּלְגָּל⁷ עָלָיו כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים בְּשָׁבוּעַת הַשְּׂתָפוּן⁸,
וּמִשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנָת סֶפֶק: שְׁלֹא גִזְלַת כְּלוֹם כָּל יָמִי
הַשְּׂתָפוֹת, וְשֶׁהִיהָ בִּינֵינוּ תְּנַאי כֶּף, וְשֶׁזֶה הַסְּחָרָה
שְׁלִי, וְשֶׁנִּתְּתִי לִי כֶּף וְכָף. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(2) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (3) ובאופן שלא יהיה
הנתבע מודה במקצת, כגון שאת חלקו הוודאי כבר קיבל
התובע, והדין הוא על החלק הנשאר בידי הנתבע, ובו הוא
כופר הכל, וראה סמ"ע סימן צג, ס"ק כא. (4) שהן טענות
וראיות, ואינן מסוג החששות שעליהן חלה שבועת
השותפין, וחייבים עליהן שבועת היסת מדרבנן. (5) ראה
להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה יד, שהטוען חבירו
שתי טענות ונתחייב לו שתי שבועות, אחת קלה ואחת
חמורה, אין משביעין אותו שתייהן, אלא משביעין אותו על
החמורה ומגלגלים על-ידיה את השנייה. וכאן שיש על
התובע שבועת השותפין שהיא שבועת המשנה, ושבועת

הָאֶחָד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמִפְקִיד הַסְּחָרָה אוֹ מִקְצָתָהּ אוֹ
הַמְּעוֹת עִם³¹ הַשְּׁנֵי בְּלֹא מִשְׁקָל וְלֹא מִדָּה וְלֹא מִנְּזֶן
- הֲרִי שְׁגִייהֶם נִכְסִין לְסֶפֶק, וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן
לְהַשְׁבִּיעַ אֶת חֲבֵרוֹ שְׁבוּעַת הַשְּׂתָפוּן. אֲבָל אִם הָיָה
הָאֶחָד הוּא שֶׁנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן, וְהַשְּׁנִי לֹא נִתְּעַסֵּק עִמּוֹ
כָּל־ל - אֵין נִשְׁבַּע אֶלָּא זֶה שֶׁנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן.

(30) דבר פשוט בטעמו (כסף-משנה). וכן נראה ממה שאמרו
במשנה שם: "השותפין" בלשון רבים, כששניהם עוסקים
שניהם נשבעים, ו"בן הבית" בלשון יחיד, שרק הוא העוסק
והוא הנשבע (הגר"א סימן צד ס"ק יד). (31) אצל, ובשו"ע
(חור"מ סימן צג סעיף ה): "ביד".

ז. חֶלְקוֹ³² הַשְּׂתָפוּן וְהָאָרִיסִין, וְנִתְּגַרְשָׁה³³ הָאֵשָׁה,
וְנִפְרַד מֵעָלָיו בֵּן הַבֵּית, וְהִבִּיא לוֹ הַשְּׁלִיחַ³⁴ סְחָרָה
שֶׁקָּנָה לוֹ אוֹ מְעוֹת שֶׁמָּכַר לוֹ בָּהֶן, וְשֶׁתָּקַן, וְהִלְכוּ לָהֶם
וְלֹא תָבַעֵם מִיד - אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר וְלְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנָת
סֶפֶק³⁵. אֲבָל³⁶ אִם הָיְתָה לוֹ טַעֲנָת וְדֹאִי³⁷ - מִשְׁבִּיעוֹ
עָלֶיהָ³⁸, וּמִגִּלְגָּל בָּהָּ³⁹ כָּל מָה שִׁירָצָה⁴⁰. וְכֵן⁴¹ אִם
נִתְּחַיַּב לוֹ שְׁבוּעָה אַחֵר זָמַן, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל
דְּבָרֵיהֶם⁴², כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁעָשָׂה⁴³ לוֹ שֶׁתָּפוּ אוֹ בֵּן בֵּית פַּעַם
אַחֶרֶת - הֲרִי זֶה יָכוֹל לְגַלְגֵּל עָלָיו: שְׁלֹא גִזְלַתִּי
בְּשְׂתָפוֹת זֶה שֶׁבִּינֵינוּ וְלֹא כְּשֶׁהִיִּית שֶׁתָּפוּ אוֹ אָרִיסִי אוֹ
בֵּן בֵּיתִי אוֹ אֶפְסוּרָפִי בְּרֹאשׁוֹנָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(32) שבועות מה. במשנה. (33) המשנה לא הזכירה אלא
שותפין ואריסין, אבל הוא-הדין לכולם (כסף-משנה בשם
הרי"ף). (34) כלומר, אחד מאלו הרשומים למעלה, שהם
כשלוחים של בעל המעות. (35) שמתוך זה שלא תבע
בשעת חלוקה, נראה שאין כאן שום חשד. (36) משנה,
שם. (37) על השותף והאריס וכו'. (38) שכיון שטוען
ודאי, יכול להשביעו בכל זמן שירצה. (39) משנה, שם
"נתגלגל לו שבועה ממקום אחר - מגלגלין עליו את הכל",
ולפי המסקנא שם המדובר בה גם בשבועה דרבנן שגם בה
מגלגלין, וראה בסמוך. (40) אף טענות ספק של שותפות.
(41) אף בבא זו נלמדת מהמשנה הנ"ל. (42) בעיא שנפתרה
(שם). (43) אף שגם השבועה האחרת היא רק 'שמא',
ומכאן שאפשר לגלגל שבועה אף משבועת 'שמא' על
שבועת 'שמא' (כסף-משנה).

ח. הַשְּׂתָפוּן⁴⁴ שֶׁחֶלְקוֹ, וְנִשְׂאָר לָהֶם חוֹבוֹת אֶצֶל
אֲחֵרִים - אֵינֶן יָכוֹלִין לְהַשְׁבִּיעַ זֶה אֶת זֶה מִסֶּפֶק;
שֶׁהֲרִי חֶלְקוֹ, וְהַחוֹב שֶׁנִּשְׂאָר - דְּכָר יָדוּעַ הוּא, כָּל־ל
מָה שִׁיפְרְעוּ יִקַּח זֶה חֶלְקוֹ מִן הַחוֹב וְזֶה חֶלְקוֹ מִן
הַחוֹב. וְכֵן אִם נִשְׂאָר לָהֶם מְעוֹת בְּפִיס, וּכְבֹּךְ יָדְעוּ
אוֹתָם⁴⁵, וְעֲדִין לֹא נָטְלוּ כָּל אֶחָד חֶלְקוֹ - אֵין
מִשְׁבִּיעִין זֶה אֶת זֶה; שֶׁהַמְּעוֹת בְּחִלּוּקֵין הֵם⁴⁶. וְכֵן
אִם עָשׂוּ חֲשָׁבוֹן כָּל הַשְּׂתָפוּן⁴⁷, וְנִשְׂאָר לְאֶחָד מֵהֶן
אֶצֶל חֲבֵרוֹ דְּכָר קָצוֹב וְיָדוּעַ, אִף עַל פִּי שְׁעֲדִין לֹא
נָטְלוּ - הֲרִי חֶלְקוֹ. אֲבָל אִם נִשְׂאָר בִּינֵיהֶם כָּל שְׁהוּא
מִן הַפְּרוֹת, וְעֲדִין לֹא חֶלְקוֹ אוֹתָן וְלֹא יָדְעוּ

בטענת ספק, והלה אומר: לא נשתתפנו מעולם²¹,
והביא התובע עדים שהיה שתפו, וחרז הנתבע אחר
כך ואמר: חלקנו - אין שומעין לו, שהרי החזק
פטרן²² לשבועה זו, וישבע²³ שבועת השתתפין. וכן
כל פיוצא בזה.

20 ר"ף שם. 21 שאם היה טוען: נשתתפנו וחלקנו, היה
פטור משבועה, כמבואר למעלה הלכה ב"ג (רדב"ז).
22 שהאומר לא השתתפתי - כאומר לא חלקתי, ועל
השותפות עצמה הרי יש עדים, וכאילו יש עדים שעדיין הם
שותפים (סמ"ע סימן צג ס"ק כ). 23 ואע"פ שהוא חשוד
לשקר ביחס לשותפות - אין זה חשוד על גזילת ממון,
שיתכן והיה שותף ולא נשאר בידו כלום (סמ"ע שם).

ה. ראובן²⁴ שהטיל לכיס²⁵ ארבע מאות דינרים,
והטיל שמעון מאתים, ונשתתפו²⁶, ונשאו ונתנו
ביחד, והרי הממון פלו ביד ראובן, וטען ראובן
שפחת מן הקרן חמש מאות דינרין²⁷ - אין אומרים:
ישבע ראובן שבועת השתתפין שפחתו כך, וישלם
שמעון חמשים מביתו²⁸; אלא ישבע ראובן שבועת
השתתפין שפחתו²⁹, וילך במנה שבידו בלבד, ולא
ישלם שמעון כלום. טען ראובן, ששמעון יודע
בדאי³⁰ בפחת זו³¹ שפחתו³² - יגלגל על שמעון³³
שאינו יודע בדאי סכום הפחת הזה. ואם לא נתעסק
שמעון בשתתפות זו כלל³⁴ - ישבע שמעון הסת³⁵
שאינו יודע בדאי בזה ההפסד, ויפטר. ולא עוד³⁶,
אלא אם היה זה המנה³⁷ הנשאר ביד שמעון -
חולקים אותו בשוה³⁸. שאין³⁹ השתתף מן הנשבעין
ונוטלין כדי שישבע ויטל מה שביד חברו; אלא
נשבע ויפטר, או נוטל מדבר שהוא תחת ידו. והנה
בדין זה, שפטר טעו בו בעלי הוראה.

24 גאונים (מגדל-עוז). 25 של שותפות. 26 ולדעת
רבינו למעלה (פ"ד הלכה ג) - אע"פ שאין השקעתם שוה,
השבר או הפחת ביניהם בשוה, והראב"ד מודה בשכר
וחולק בפחת. 27 שנמצא שכל אחד מהם צריך להפסיד
מאתיים וחמשים דינרים. 28 שאף ששמעון צריך לשלם
מחצית מן ההפסד כדין שותף שמשותף במחצה שכן
ומחצה הפסד, "אין השותף מן הנשבעין ונוטלין כדי
שישבע ויטול מה שביד חברו" כמו שכתב רבינו להלן
בסוף ההלכה. 29 כאן לא הוסיף רבינו "כך", שאינו
נשבע על כל הסכום, אחרי שאינו מקבלו כולו, ונראה כאילו
נשבע על שקר. וכן מצאתי בדין "שנים אוזנים בטלית" וכו'
בבא-מציעא ה: (כסף-משנה, וראה בסמ"ע סימן צג ס"ק
כד). 30 שאם אין ראובן טוען כן, שברור לו, ששמעון
יודע על הפחת, ברור הדבר ששמעון אינו יודע, שהרי לא
היה שמעון בשעה שנתעסק, ומכיון שהוא עצמו מודה
ששמעון אינו יודע אין צורך להשביעו (ש"ך שם ס"ק טו).
31 בכ"י תימן: "בפחת זה". 32 ותובע את החמישים
הנותרים. 33 מתוך שבועת השותפין שהיא חמורה, ראה
למעלה הערה ג. 34 שאז אין מקום לשבועת השותפין.

היסת שאינה אלא מדרבנן, היה בדין שישבע שבועת
השותפין ויגלגל עליו שבועת היסת (אור-שמח). 6 כדין
כל כופר בכל. [נשכן נוח לו לתובע, שיעקר השבועה יהיה
על הטענה הוודאית, אולי פירוש הנתבע משבועה, מאחר
שהתובע יודע כי הוא נשבע לשקר, ובאופן זה מוכרח הוא
לומר שאינו חושד בשותף כי גזל ממנו שתי כסף, ראה
למעלה פ"ט הלכה ב ורדב"ז כאן. ועיין אור-שמח].
7 משביעו על הטענות האמורות דרך גלגול שבועת
השותפין. 8 שהיא חמורה משבועת היסת, וראה למעלה
הערה ג.

ב. התובע⁹ שתפו להשביעו שבועת השתתפין,
הנתבע אומר: כבר חלקנו ולא נשאר לה אצלי
כלום¹⁰, והתובע אומר: עדין לא חלקנו ולא עשינו
חשבון¹¹, או שאמר התובע: חלקנו על מנת
שאשביע אותך שבועת השתתפין בכל עת שארצה,
ועדין לא נשבעת, ואתה מדרה אותי מיום ליום -
אינו יכול להשביעו בטענת ספק¹². אפלו אמר
הנתבע: כן חלקנו, ונשאר לה אצלי, וזה הנשאר
אינו אלא חוב שזקפתו עלי, או פקדון הנחת
אצלי¹³, אף על פי שיש עדים שהיה שתפו - אינו
יכול להשביעו בטענת ספק. ואינו יכול להשביע
הסת שפטר חלקו או שלא נשתתפו מעולם, ואפלו
על ידי גלגול. לפי שאין משביעין הסת ואין
מגלגלין אלא אם טענו דבר שאם יודה בו יהיה חיב
לשלם ממון¹⁴; אבל דבר שאפלו הודה בו אינו חיב
אלא שבועה - אינו נשבע עליו ואפלו על ידי
גלגול. וכזה הורו הגאונים בעלי הוראה.

9 ר"ף פרק כל הנשבעין. 10 ולאחר שחלקו - אין עוד
שבועת השותפין, למעלה פ"ט הלכה ז. 11 ואינו תובע
ממנו אלא שבועת השותפין בלבד. 12 שיש כאן ספק
ספקא, ששבועת השותפין גופה היא ספק, וכאן ספק חדש
אם יש מקום עוד לשבועת שותפין זו. 13 והשותפות
איננה קיימת עוד. 14 [ובשבועה דאורייתא נאמר (שמות
כב, י) "ולקח בעליו ולא ישלם", והוא-הדין לשבועה
דרבנן].

ג. טען¹⁵ שעדין שתפי אתה ונשאר לי אצליך כך
וכך¹⁶, וזה אומר: כבר חלקנו ולא נשאר לה אצלי
כלום, או לא היית שתפי מעולם - הרי הנתבע נשבע
הסת¹⁷ שאין לו בידו כלום, ומגלגל עליו: שלא
גזלתני כלום מעולם¹⁸; ואינו מגלגל עליו שלא היה
שתפו או שפטר חלקנו, מן הטעם שבארנו¹⁹.

15 ר"ף שם, וכ"ה בתשובות הגאונים (מגדל-עוז).
16 והיא טענה ודאית. 17 כדין כופר בכל, על טענה
ודאית. 18 שזוהי תביעת ממון. וראה למעלה פ"ט הלכה
ז שאע"פ שחלקו, מגלגלים עליו שבועה ממקום אחר.
19 למעלה הלכה ב.

ד. טען²⁰ שעדין שתפין אנחנו ויש לי להשביעך

כנ"ל, ולפיכך אינו נפטר אלא מחלקו של שמעון, שאין ראובן גובה ממנו תחילה אלא אם אין לו לשמעון לשלם, ואם השטר בידי שמעון - נפטר לוי גם מחלקו של ראובן, שהרי יש לשמעון "מיגו" שהיה יכול להעלים את השטר (כסף-משנה). (53) ואם אין לו - יתבע מלוי (כסף-משנה). (54) היינו כשטוען: "קבעתי לו זמן לשנה או לשתים", אבל אם טען "נפרעתי" - אינו יכול לתבוע את לוי כלל (סמ"ע סימן צג ס"ק לא).

סליקו להו הלכות שלוחין ושפתי

יום שלישי ח' אייר ה'תשפ"א

הלכות עבדים

- יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת: חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשָׂה, וְשִׁמּוּנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶּרֶט: (א) דִּין קָנִין עֶבֶד עֲבָרִי. (ב) שְׁלֹא יִמָּכֵר מִמִּפְתָּר עֶבֶד. (ג) שְׁלֹא יַעֲבִדֵנוּ בְּפֶרֶץ. (ד) שְׁלֹא נַעֲבֹד בּוֹ עֲבוֹדַת עֶבֶד. (ה) שְׁלֹא נִגְיֵחַ. (ו) גֵּר תוֹשֵׁב לְרֵדוֹת בּוֹ. (ז) שְׁלֹא יֵצֵא רִיקָם. (ח) לְפָדוֹת. (ט) לְיַעֲדָה. (י) שְׁלֹא תִמָּכֵר. (יא) לְעֶבֶד. (יב) בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, אֲלֵא. (יג) אִם כֵּן הִפִּיל לּוֹ אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרָאשֵׁי אִיבָרָיו. (יד) שְׁלֹא לְהַסְגִּיר עֶבֶד שֶׁבַר מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. (טו) שְׁלֹא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנֶּצֶל אֲלֵינוּ. (טז) וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

דיני עבדים נכתבו בתחילת פרשת משפטים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כי תקנה עבד עברי..". והעיר על כך האדמו"ר הזקן ב"תורה אור" שתחילת הפסוק מדבר בלשון רבים (לפניהם) ובהמשכו בלשון יחיד (כי תקנה) כיון ש"כי תקנה" מוסב על משה רבינו שהוא הממשיך בחינת הדעת בנשמות ב"ע היותר נמוכות שהן בבחינת עבד (ונשמות דאצילות נקראו "בנים"). והמשכה זו נקראת קניין כי כמו שבדבר הנקנה אין התהוות דבר חדש אלא שיוצא מרשות המוכר לרשות הקונה, כך גם בעבד עברי שהוא על שם "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" שנהר הוא בחינת בינה דאצילות, ועבר הנהר הוא מה שלמעלה מבחינת הבינה והשכל המושג. וזהו שאומר "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" ששורש כל אחד ואחד מישראל הוא בדרגה זו, ולכן גם אחר שהושפלו הבנים וירדו לעולמות ב"ע להיותם במצב של גלות, הרי שורשם הוא ב"עבר הנהר" ומה שממשיך להם בחינת הדעת רק מגלה את שורשם האמיתי ואינו מהווה דבר ועניין חדש. בעבודת עבד ישנן שלוש דרגות: עבד כנעני, עבד עברי, ואמה עבריה, שהם שלושת עולמות ב"ע וכנגד צדיק בינוני ורשע. אמה עבריה כנגד צדיק בדוגמת עולם

(35) כדין כל התובע חבירו טענת 'ברי', והנתבע אומר: איני יודע אם אני חייב לך (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ח). (36) כלומר, לא רק שאין מוציאים בשבועת השותפין מכיסו של השותף, אלא שלפעמים מעכב זה מממן השותפים כגון שהוא בידו, ואף זה בכלל מה שנאמר, שאין השותף מהנשבעין ונוטלין (סמ"ע שם ס"ק כח). (37) הוא מאה דינרים. (38) שמה שנשאר, אף שהוא ביד אחד מהם, הרי הוא מהשותפות, והוא כאילו מונח ברשות שניהם, ויש לשניהם חלק שוה (סמ"ע שם). (39) הוא טעם גם למה שנאמר בתחילת ההלכה.

- 1 ו. טען⁴⁰ שמעון, שיש ללוי עליו⁴¹ חוב בזו
- 2 השתפות מנה: אם היה בידו כדי החוב והיה יכול
- 3 לתנו ללוי - נאמן⁴², ונותנין החוב ואחר כך
- 4 מחשבי⁴³; ואם אין בידו לתן - אינו נאמן⁴⁴
- 5 להוציא⁴⁵ מיד ראובן⁴⁶ או מן הסחורה הידועה
- 6 להשתפות, שמה קנוניא הם עושין שמעון ולוי על
- 7 נכסי ראובן. אפלו היתה המלוה בשטר⁴⁷ - אין
- 8 ראובן⁴⁸ חייב לשלם ממנה פלום. אבל אם טען
- 9 שמעון, שראובן יודע בודאי⁴⁹ שזה החוב שעלי
- 10 מחמת השתפות הוא, והחוב אצלנו הוא - ישבע
- 11 ראובן הסת או על ידי גלגול שאינו יודע שחוב זה
- 12 אצלנו, וישלם שמעון החוב משלו. וכן אם יצא
- 13 שטר חוב על לוי בשם שמעון במאה דינרין
- 14 מממון⁵⁰ השתפות, ואמר שמעון: נפרעתי והחזיתי
- 15 לכיס⁵¹, או שאמר שמעון: קבעתי לו זמן לשנה או
- 16 לשתים - אינו נאמן, שמה קנוניא הוא עושה על
- 17 נכסי ראובן. וכיצד דנין בדין זה? לוי קבר נפטר
- 18 בהודאת שמעון, ואם לא הביא שמעון⁵² ראיה -
- 19 ישלם מביתו⁵³, ויתבע את לוי בסוף זמן שאמר⁵⁴.
- 20 וכן כל פיוצא בזה.

(40) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (41) על שמעון, ואין לשמעון ראיה שיש כאן חוב, והחוב הוא על השותפים. ומן הביטוי "עליו", נראה שאף שיוצא שטר-חוב עליו, על שמו של שמעון, אין לו ראיה שהחוב אינו עליו, אלא על השותפות. (42) אחרי שיש בידו כדי החוב, הרי כאילו הכסף ברשותו והוא בעלים עליו. או מפני שבידו היה לתת מקודם את החוב ללוי, טרם שסיפר עליו. (43) אחרי סילוק החוב, עושים חשבון של ההון הנשאר לחלוקת השותפות. (44) אחרי שאין בידו ראיה. (45) ודינו כדין כל מוציא מחבירו. (46) היינו, מחלקו של ראובן. שאילו מחלקו הוא, בוודאי נאמן. וזה בהתאם לשיטת רבינו, שהשותף חייב מכיסו לכסות את חלקו בהפסד. (47) והיא כתובה על שמעון ולא על השותפות. (48) אבל שמעון חייב לשלם את חלקו, אחרי שהודה. (49) ראה למעלה הערה כח בשם הש"ך. (50) שאף שהשטר הוא על שמו של שמעון, הרי כתוב בו מפורש שההלוואה ניתנה מממן השותפים. והמדובר כשהשטר בידי ראובן, וראה להלן. (51) לאוצר השותפות. (52) המדובר כשהשטר בידי ראובן,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. עֶבֶד עֲבָרִי הָאֲמֹר בְּתוֹרָה, זֶה יִשְׂרָאֵל² שְׁמֹכְרוּ
 אוֹתוֹ בֵּית דִּין עַל פְּרָחוֹ, אוֹ הַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ לְרִצּוֹנוֹ.
 ב. פִּיעֵד? גָּנֵב וְאֵין לוֹ לְשֹׁלֵם אֶת הַקֶּרֶן³ - בֵּית דִּין
 מוֹכְרִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ בְּהַלְכוֹת גִּנְבָּה⁴. וְאֵין לָהּ
 אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל שְׁמוֹכְרִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, אֶלָּא הַגָּנֵב
 בְּלִבָּד. וְעַל זֶה שְׁמֹכְרוּהוּ בֵּית דִּין הוּא אֹמֵר: כִּי
 תִּקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי⁵. וְעַלֹּי הוּא אֹמֵר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: כִּי
 יִמְכֹּר לָהּ אַחִיד הָעֲבָרִי⁶. מוֹכֵר עֲצָמוֹ פִּיעֵד? זֶה
 יִשְׂרָאֵל שְׁהֶעֱנִי בְּיוֹתֵר, נִתְּנָה לוֹ תוֹרָה רְשׁוֹת לְמַכֵּר אֶת
 עֲצָמוֹ⁷; שְׁנֵאמַר: כִּי יִמּוֹךְ אַחִיד עֶמְךָ וְנִמְכַּר לָהּ.
 וְאֵינוֹ⁸ רִשְׁאֵי לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ וְלִהְיוֹת אֶת דָּמִיו, אוֹ
 לְקַנּוֹת בָּהֶם סְחוּרָה אוֹ כָּלִים, אוֹ לְתַנֵּם לְבַעַל חוֹב⁹,
 אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיד לְאַקְלָן בְּלִבָּד¹⁰. וְאֵין אָדָם רִשְׁאֵי
 לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר לוֹ כָּלִים, וְאֶפְלוּ
 כְּסוּת¹¹ לֹא תִשָּׁאֵר לוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן יִמְכֹּר אֶת עֲצָמוֹ.

(2) כן הוא במכילתא בתחילת פרשת משפטים. (3) הקרן
 דווקא, אבל בעבור הכפל אינו נמכר (פרק ג מהלכות גניבה
 הלכה יב). (4) שם הלכה יא. (5) מכילתא שם. (6) שם.
 (7) ובלי רשות מהתורה אסור לו למכור עצמו שהרי אמרה
 תורה (ויקרא כה, נה): "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם"
 - [ועבדי הם] ולא עבדים לעבדים" (קידושין כב:).
 (8) ספרא בשינויים קלים. (9) אין זה בספרא שם. ועיין כסף
 משנה. [ומסתבר שלמדו רבינו מתוך הלכה זו עצמה, שכיוון
 שאין לו למכור עצמו אלא אם אין לו מה לאכול ואין לו
 כסות כדלהלן, אם כן לא ייתכן שימכור עצמו בשביל חוב,
 שהרי הלכה היא שמסדרין לבעל חוב ומשאירים לו מזון
 לשלושים יום וכסות לשנים עשר חודש (פרק א מהלכות
 מלוה ולווה הלכה ז), ועל אחת כמה וכמה שאם אין לו מה
 לאכול, שוודאי אין בעל חובו רשאי לתובעו. ועוד שאין
 חוב זה חמור יותר מן הכפל של הגנב, שאין בית דין
 מוכרים אותו עבור זה. ומכיוון שבית דין אינו יכול למכור
 - שוב אינו רשאי אף הוא למכור את עצמו, כיוון שאין לו
 חיוב כזה כלפי הגנב]. (10) בספרא שם: "אינו נמכר אלא
 אם כן העני". (11) [כן כתב רבינו גם במכירת בתו לאמה,
 להלן פרק ד הלכה ב].

ב. כָּכָר בְּאַרְנוֹ¹², שְׁאֵין הָאִשָּׁה נִמְכָּרַת בְּגִנְבָתָהּ, וְכֵן
 אֵינָה מוֹכְרַת אֶת עֲצָמָהּ¹³. וְאֵינָה¹⁴ קוֹנֶה לֹא עֶבֶד
 עֲבָרִי¹⁵ וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁶, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְאֵין¹⁷ הָגֵר
 נִקְנָה בְּעֶבֶד עֲבָרִי; שְׁנֵאמַר: וְשָׁב אֶל מְשֻׁפָּחָתוֹ - מִי
 שִׁישׁ לוֹ¹⁸ מְשֻׁפָּחָה.

(12) בפרק ג מהלכות גניבה הלכה יב. (13) תוספתא סוף
 פרק ב' דסוטה. ובמכילתא "וכי ימכור איש (שמות כא, ז),
 האיש מוכר את עצמו ואין האשה מוכרת את עצמה וכו'
 הבת שאינה נמכרת בגניבתה לפיכך לא תמכור את עצמה".
 [ולפיכך הסמין גם רבינו "וכן אינה מוכרת את עצמה" אל
 מה שכתב לפני כן שאינה נמכרת בגניבתה]. (14) בבא
 מציעא עא. שתי ברייתות, אחת סתמית ובאחרונה וויכוח
 בין חכמים ורבן שמעון בן גמליאל. (15) כן בברייתא

הבריאה שרובו טוב, עבד עברי בדוגמת עולם היצירה
 ובינוני - מחצה על מחצה, ועבד כנעני כנגד דרגת רשע
 וכנגד עולם העשיה שרובו רע.

ולפי זה צריך להבין, מדוע הקדים הרמב"ם גם במניין
 המצוות שלפני ההלכות וגם בהלכות שב"ד החזקה דיני
 עבד עברי לאמה עבריה ורק אחר כך דיני עבד כנעני, והרי
 לפי המבואר לעיל צריך הסדר להיות או מלמעלה למטה
 אמה עבריה עבד עברי ועבד כנעני, או מלמטה למעלה
 עבד כנעני, עבד עברי ואמה עבריה, ומדוע מתחיל בעבד
 עברי דווקא.

אלא שמבואר בתניא שמידת הבינוני היא מדת כל אדם
 ואחריה כל אדם ימשוך, ואח"כ ממשיך בזכותן של ישראל
 שביכולתו ובכחו של כל יהודי להגיע לדרגה נעלית יותר
 ולמעלת הצדיק. ואח"כ מסיים שיתכן גם מצב לא רצוי -
 בחינת עבד כנעני.

בנוגע לעבד עברי ואמה עבריה, פסק הרמב"ם ש"חייב
 האדון להשוות לו במאכל ובמשתה בכסות ובמדור כו"
 ומכיון שמה שהקב"ה עושה הוא מצווה לישראל לעשות,
 הרי שגם הקב"ה נותן לעבדיו - עם ישראל את כל
 המצטרך להם לא רק בחיטין ושעורין אלא גם עניני תענוג
 להחיות בהם נפש כל חי.

ועל-דרך-זה בלימוד התורה משפיע ה' גם בחינת יין ושמן
 שבתורה, היינו בחינת רזין ורזין דרזין דאורייתא.

(עו פ' י"ז מלכות' ספר קנין סימן כא)

(1) ראה ספר המצוות, עשה רלב. (2) ראה שם, לא-תעשה
 רנח. (3) ראה שם, מל"ת רנט. (4) ראה ויקרא כה, לט:
 "לא תעבוד בו עבודת עבד", ספר המצוות שם מל"ת רנו.
 (5) ראה ספר המצוות שם מ"ל רס. (6) שלא ניתן לאחרים,
 שנמנע מאחרים לעשות כך. (7) נקט לשון הכתוב (ויקרא
 כה, מזג) "וכי תשיג יד גר ותושב - לא ירדנו בפרך
 לעיניך". ולהלן סוף הלכה ו הוא כותב: הגוי. וכן הוא בספר
 המצוות שם. וראה שם שהזהרנו שהגוי לא ידור בארצנו עד
 שיקבל עליו להיות גר תושב. (8) בעבד עברי. (9) ראה
 ספר המצוות, עשה קצו. (10) ראה שם לא-תעשה רלג.
 (11) ראה שם, עשה רלד. (12) שם, עשה רלג. (13) שם,
 לא-תעשה רסא ולקמן פרק ד הלכה י. (14) שם, עשה
 רלה, ולהלן פרק ט הלכה ו וכדעת רבי בגיטין לח:
 (15) הרמב"ן בספר המצוות שם, חולק על רבינו ומונה כאן
 שתי מצוות, וראה מגילת אסתר ולב שמח. (16) ספר
 המצוות, לא-תעשה רנד ולקמן פרק ח הלכה י. וכפירושו
 של רב חיסדא בגיטין מה. (17) ספר המצוות, שם לא-
 תעשה רנה, ולקמן פרק ח הלכה יא.

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) נתבאר בו דין עבד עברי ואמה עבריה, ושאסור לעבוד
 בעבד עברי בפרך, ושרבו מחוייב לפרנסו בשווה לפרנסת
 עצמו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' אייר - ספר קנין - הלכות עבדים קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"לא ימכרו ממכרת עבד" מדבר במוכר עצמו, ועיין קידושין טו. בברייתא דראב"ן. (31 בפומבי. 32) אכן גבוהה שעליה מעמידים העבדים למכירה.

הראשונה, וזהו לכל הדעות, כמו שנראה מהשקלא וטרייא שם. (16) כן בברייתא השנייה, וכחכמים. (17) ברייתא שם. (18) שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד הוא.

ו. פל עבד³³ עברי אסור לעבד בו בפרך. ואיזו היא עבודת פרך? זו עבודה שאין לה קצבה³⁴, ועבודה שאינו צריך לה, אלא תהיה מחשבתו להעבירו בלבד, שלא יבטל. מפאנ³⁵ אמרו חכמים, שלא יאמר לו: עד³⁶ תחת הגפנים עד שאבוא³⁷; שהרי לא נתן לו קצבה. אלא יאמר לו: עד עד שעה פלונית, או עד מקום פלוני. וכן לא יאמר לו: חפר מקום זה, והוא אינו צריך לו. ואפלו להחם לו פוס של חמין או להצן, ואינו צריך לו - אסור, ועובר עליו בלא תעשה, שנאמר: לא תרדה בו בפרך. הא אינו עושה לו אלא דבר קצוב שהוא צריך לו. וכן העובד פוכבים שנמכר לו, אם רדה בו בפרך - הרי ישראל מצוין למנעו. ואם הניחוהו - עובדים בלא תעשה, שנאמר: לא ירדנו בפרך לעיניך. ואין³⁸ אנו נזקקין ליכנס לרשותו של עובד פוכבים ולבדק אחריו שלא יעבידנו בפרך; שנאמר: לעיניך - בזמן שאתה רואה.

(33) ספרא שם הלכה ב. (34) זמן קבוע. (35) כל מה שכתב רבינו כאן הוא בספרא שם. (36) חפור. (37) ויש כאן עניני נפשי גדול, שהעובד אינו יודע מתי יבוא קץ לעמלו. (38) ספרא שם פרק ח הלכה ח.

ז. פל עבד³⁹ עברי אסור לישראל שקנהו להעבירו בדברים בוזים, שהם מיוחדים לעשות העבדים⁴⁰, כגון שיוליף אחריו פלוי לבית המרחץ, או יחלץ לו מנעליו⁴¹; שנאמר: לא תעבד בו עבדת עבד. אינו נהג בו אלא כשכיר; שנאמר: כשכיר כתושב יהיה עמך. ומת⁴² לספר לו שערו, ולכבס לו כסותו, ולאפות לו עסתו; אבל⁴³ לא יעשה אותו פלן לרבים⁴⁴, או ספר לרבים, או נחתום לרבים. ואם⁴⁵ היתה אמונתו זאת קדם שימכר - הרי זה יעשה. אבל⁴⁶ לא ילמדנו בתחלה מלאכה כלל⁴⁷, אלא אמונות שהיה בה - היא שעושה כשהיה עושה מקדם. במה דברים אמורים⁴⁸? בעבד עברי, מפני שנפשו שפלה במכירה; אבל ישראל שלא נמכר - מתיר להשתמש בו בעבד, שהרי אינו עושה מלאכה זו אלא ברצונו ומדעת עצמו.

(39) שם פרק ז הלכה ב. (40) הכנענים. (41) אין זה בספרא שלפנינו [אבל כן הוא בברייתא בקידושין כב: במעשה העבד לרב]. (42) ספרא שם הלכה ג. (43) סיום דברי רבי יוסי. (44) הדגש הוא על "לרבים", שאינו יכול לנצלו לעבודת חוץ, וכן נראה בספרא שם שלמדו זאת מהמלה: "עִימָךְ" - "יעבוד עִימָךְ" - "שלא תמסר אומנותו לרבים". (45) כרבי יוסי שם. ולפי המכילתא דרשב"י

ג. עבד עברי שמכרוהו בית דין - אין מוכרין אותו אלא לישראל¹⁹ או לגר צדק²⁰. וכן המוכר עצמו²¹ - אינו רשאי למכר עצמו לעובד פוכבים, ואפלו לגר תושב. ואם עבר ומכר עצמו²² אפלו לעובד פוכבים²³, ואפלו לעבודת פוכבים עצמה - הרי זה מכור; שנאמר: או לעקר משפחת גר. לעקר - זה הנמכר לעבודת פוכבים עצמה.

(19) [ספרא בהר פרק ז הלכה א (לפי נוסחת ילקוט שמעוני שם סימן תרסו) "ומניין כשיהיו בית דין מוכרין אותו לא יהיו מוכרין אלא לך, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך", וכן הוא בדברי רבינו להלן פרק ג הלכה יב]. (20) כך היא הגירסה הנכונה (כסף משנה) וכן הוא בכתב־יד תימן. [וכן נראה להלן שכתב: "וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לגוי, ואפילו לגר תושב". ולא כתב "לגר צדק"]. אבל בדפוס רומי: "ולא לגר צדק", ואף על פי שאין מקור לזה בדברי חז"ל, למדה רבינו מן הסברא, שוודאי גר צדק לא יכשילו לעבור על המצוות (לחם משנה), וראה להלן פרק ב הלכה יב שהנמכר לגר צדק דינו כנמכר לגוי, שכלל הוא בידיו: כל שאינו נקנה בעבד עברי אינו קונה עבד עברי (בבא מציעא שם). (21) כן בספרא שם (לפי ילקוט שמעוני שם) "ומניין כשיהא נמכר לא יהא נמכר אלא לך תלמוד לומר ונמכר לך". (22) [נראה שדווקא במוכר עצמו אמרו שאם עבר ונמכר לגוי הרי זה מכור, אבל במכרוהו בית דין לגוי אינו מכור. והטעם בזה משום שבפסוק "ונמכר לגר תושב וגו'" או לעקר וגו", מדבר במוכר עצמו, ואילו במכרוהו בית דין בפסוק "כי ימכר לך" (דברים טו, יב) לא נזכרו גר תושב ועקר. וראה להלן פרק ב תחילת הלכה ח]. (23) כן נראה בבבא מציעא שם. וראה להלן פרק ב הלכה יב.

ד. בא²⁴ ואמר לך: הריני מוכר עצמי לעובד פוכבים - אין אתה זקוק²⁵ לו, עד שימכר. אבל²⁶ לאחר שנמכר לעובד פוכבים, אף על פי שעבר ועשה שלא כהלכה - מצוה לפדותו²⁷, ולא יטמע²⁸ בהם; שנאמר: אחרי נמכר גאלה תהיה לו.

(24) ספרא שם פרק ח הלכה א. (25) לטפל בו, לתת לו ממון שלא ימכור את עצמו לגוי. (26) שם. (27) בספרא שם נוסף: "מייד". (28) יתבולל.

ה. אחד²⁹ המוכר את עצמו או שמכרוהו בית דין³⁰ - אינו נמכר בפרהסיא³¹ על אפן המקנה³², ולא בסמטא, בדרך שהעבדים נמכרין; שנאמר: לא ימכרו ממכרת עבד - אינו נמכר אלא בצנעה ודרך קבוע.

(29) ספרא שם פרשה ו הלכה א. (30) [צריך עיון שהפסוק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרי בעבד כנעני יכול לומר לו האדון "עשה עמי ואיני זנך" וגם בעבד עברי שחייב האדון להשוותו לו במאכל ובמשקה כו' הרי זה בגדר חיובי האדון לעבד שהוא "כקונה אדון לעצמו" ולא בתור שכר פעולה.

(לקו"ש ח"ו ע' 394 הנו' 53)

58) ברייתא בקידושין כ. ובספרא בהר פרק ז הלכה ג. 59) אפילו הנמכר בגניבתו (רדב"י) שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" מדבר במכרוהו בית דין. 60) נקייה. כן הוא בספרא שם. ובקידושין שם ליכא. 61) בספרא שם דרשו כן מהפסוק (ויקרא כה, מ) "כשכיר כתושב יהיה עימך" וראה בתוספות קידושין טו. דיבור המתחיל כי טוב, שכתבו בשם הרב אברהם, שכן נכון שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" אינו ציווי אלא סיפור דברים בלבד. 62) פת מעורבת בסובין. 63) אין זה בבבלי, אלא בספרא שם על הפסוק השני (שם שם, מא). 64) [הרי הוא דר במקום שיש להשיג הכול ואילו העבד דר במקום שאין להשיג הכול, ראה כתובות ק]. 65) [וישיבת כרכים קשה - כתובות שם]. 66) קידושין כ. בברייתא. 67) שלפעמים אין לו לאדון אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עימך - נמצא שעל כורחו צריך למסור לעבד, והיינו אדון לעצמו (תוספות בקידושין שם דיבור המתחיל כל, בשם הירושלמי). 68) ספרא שם פרק ז הלכה א. 69) שם דרשו מהפסוק כי ימכר לך אחיך (דברים טו, יב), ועיין לחם משנה. 70) ספרא שם.

- י. אין⁷¹ אָמָה הָעֶבְרִיָּה⁷² נוֹהֶגֶת וְלֹא עֶבֶד עֲבָרִי נוֹהֵג¹⁹
אֶלָּא בְּזֶמֶן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג⁷³, בֵּין עֶבֶד עֲבָרִי שְׂמוּכָר²⁰
עֲצָמוֹ⁷⁴ בֵּין זֶה שְׂמֻכְרוֹהוּ בֵּית דִּין⁷⁵. וְכֹכֵר בְּאַרְנוֹ⁷⁶
מָתִי בְּטָלוּ הַיּוֹבְלוֹת.²²

71) ערכין כט. בברייתא. 72) כן מפורש בגיטין סה. "ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא? והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג". 73) שהרי נאמר (ויקרא כה, מ) "עד שנת היובל יעבוד עימך". 74) שהרי הפסוק הנ"ל (עד שנת היובל וגו') מדבר במוכר עצמו. 75) כן מבוואר בסוגיית הגמרא בקידושין סט. שהרי גם במכרוהו בית דין נאמר שיוצא ביובל ככתוב (שם שם, מא) "ושב אל משפחתו" ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר (ראה קידושין טו. בברייתא דרבי אליעזר בן יעקב). ועיין רש"י גיטין שם דיבור המתחיל אלא בזמן. 76) פרק י מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג.

פֶּרֶק שֵׁנִי

1) ביאר בו רבינו דיני קניין עבד עברי שמכרוהו בבית דין או מכר עצמו או נמכר לגוי, ודיני יציאתם לחירות.

- א. עֶבֶד² עֲבָרִי שְׂמֻכְרוֹהוּ בֵּית דִּין³ [וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ]⁴
נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבִשְׁוֵה כֶּסֶף⁵ וּבִשְׁטָר⁶. פִּיֶּצֶד⁷ בְּשִׁטָּר?²⁴
פּוֹתֵב לוֹ עַל הַנִּזְרָא אוֹ עַל הַחֶרֶס⁸: הֲרִינִי מְכּוֹר לָךְ⁹,
הֲרִינִי קְנוֹי לָךְ; וְנוֹתֵן לוֹ הַשְּׁטָר.²⁶

2) קידושין יד: במשנה. 3) שם יד: וטו. למדו קנין כסף

(שמות כא, ב) זהו גם לדעת תנא קמא. 46) שם. 47) שום מלאכה לרבים. 48) ספרא שם הלכה ב.

- ח. אֲנָשִׁים⁴⁹ שְׂאִינָן נוֹהֲגִין בְּשׁוּרָה - מִתֵּר לְרִדּוֹתָן⁵⁰
בְּחֻזָּקָה וּלְהַשְׁתַּעֲבֵד⁵¹ בָּהֶן. מְלֻחָ⁵² שְׁגֹזֵר, שְׁפָל מִי
שְׁלֹא יִתֵּן הַמָּס הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ, יִשְׁתַּעֲבֵד
לְזֶה שֶׁנָּתַן הַמָּס עַל יָדוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ
יּוֹתֵר מִדִּי⁵³, אֲבָל⁵⁴ לֹא כְּעֶבֶד⁵⁵. וְאִם⁵⁶ אֵינוֹ נוֹהֵג
בְּשׁוּרָה - מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד⁵⁷.

49) בבא מציעא עג: ברייתא ועובדא ברב סעורם אחי רבא שעשה כן, והסכים לו רבא. 50) עיין שם שרב סעורם רתמם למרכבתו של רבא. 51) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כה, מו): "לעולם בהם תעבדו" וסמוך לזה: "ובאחיהם" - הרי שישנה אפשרות של השתעבדות גם באחיהם. 52) שם, מימרא של רב ששת על רקע השקלא וטריא בין רב פפא ורבא. 53) כן הוא שם בגמרא: "דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשתעבדי בהו טפי" (וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משתעבדי, שיש שאינם גורסים "טפי") ואין כאן משום גזל (למעלה פרק ה מהלכות גזילה הלכה טז) שדין המלך הוא דין. וכן אין בזה משום ריבית (פרק ה מהלכות מלוה ולוה הלכה יז), שאין כאן מלוה אלא קניין גופו להשתעבד בו (ראב"ד כאן). 54) יוצא מתוך ההמשך, וראה בסמוך. 55) כנעני, היינו עבודת עבד בדרך ביזיון, שמכיוון שנמכר על ידי המלך דומה הוא לעבד ולא לפועל העובד מרצונו (כסף משנה למעלה בפרק ה מהלכות גזילה שם). [וכן נראה מן הסוגייה בבבא מציעא שם, שלא הביאו הפסוק "לעולם בהם תעבדו" - ובאחיהם", אלא לגבי אלה הנוהגים שלא כשורה, ולא לגבי המס). 56) ברייתא שם. 57) כנעני (גמרא שם). וולפי זה ייתכן כי גם עבד עברי שאינו נוהג כשורה מותר לעבוד בו עבודת עבד, וצריך-עיון].

- ט. כָּל⁵⁸ עֶבֶד⁵⁹ עֲבָרִי אוֹ אָמָה הָעֶבְרִיָּה - חַיֵּב הָאָדוֹן
לְהַשְׁוֹתָן לוֹ בְּמֵאֲכָל וּבְמִשְׁקָה, בְּכֶסֶת⁶⁰ וּבְמִדּוֹר.
שְׁנֵאמֵר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ⁶¹ - שְׁלֹא תִהְיֶה אִתָּה אוֹכֵל
פֶּת נֶקִי, וְהוּא אוֹכֵל פֶּת קָבֵר⁶²; אִתָּה שׁוֹתָה יַיִן יָשָׁן,
וְהוּא שׁוֹתָה יַיִן חֹדֶשׁ; אִתָּה יָשָׁן עַל גְּבִי מוֹכִיז, וְהוּא
יָשָׁן עַל גְּבִי הַתֵּכֶן; אִתָּה דֶרֶס⁶³ בְּכֶרֶךְ וְהוּא דֶר
בְּכֶפֶר⁶⁴, אוֹ אִתָּה דֶר בְּכֶפֶר וְהוּא יוֹשֵׁב בְּכֶרֶךְ⁶⁵;
שְׁנֵאמֵר: וְיִצְא מֵעִמָּךְ. מִפֶּאֶן⁶⁶ אָמְרוּ: כָּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד
עֲבָרִי - קוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ⁶⁷. וְחִבֵּב⁶⁸ לְנוֹהֵג בּוֹ מִנְהַג
אֲחֵרוֹ; שְׁנֵאמֵר: וּבְאַחֲיָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁶⁹. וְאִם עַל פִּי
כֶן, צָרִיךְ הָעֶבֶד לְנוֹהֵג בְּעַצְמוֹ מִנְהַג עֲבָדוֹת⁷⁰ בְּאִתְּוֹן
הָעֲבוֹדוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לוֹ.¹⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

גדר חיוב האדון להשוות לו עבד ואמה עבריים במאכל ומשתה, אינו כתשלום שכר לפועל שאינו חייב לעבוד אם לא שישלם לו שכר אלא שהם קנויים לאדון וחייבים לשרתו בכל רגע, על-דרך בן המחויב לשרת את אביו מצד מצות וחויב כיבוד אב ולא מצד תשלום כל שהוא על עבודתו.

8 ג. המוכר עצמו - יש לו למכור עצמו ליתר על
9 שש. הרי שמכר עצמו לעשר שנים או לעשרים
10 שנה, ופגע בו יובל, אפלו אחר שנה - הרי זה יוצא
11 פיובל¹⁷; שנאמר: עד שנת היובל יעבד עמך.

(16) ברייתא בקידושין יד: וכדברי חכמים ולא כרבי אליעזר.
(17) [אין לזה מקור מפורש (וראה ב'מנחת חינוך' מצוה מב), אבל יש ללמוד זאת מן הברייתא בקידושין יד: שלא אמרו אלא "המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש", ולא אמרו גם: המוכר עצמו נמכר עד היובל ולאחר היובל, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא עד היובל - מכאן שגם מוכר עצמו אינו יכול למכור עצמו אלא עד היובל, ורק לענין שדה אמרו (בבא-מציעא עט) שאם מכרה לששים שנה, שאינה חוזרת ביובל, משום שמפורש בה: "והארץ לא תמכר לצמיתות", ומזה למדו (שם) - "מי שאין שם יובל - נצמתת, יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל - אינה נצמתת"].

12 ד. אחר¹⁸ המוכר עצמו או שמכרוהו בית דין וברח
13 - חייב להשלים שש¹⁹. ואם²⁰ פגע בו יובל - יוצא
14 לחירות.

(18) קידושין טז: ושם למדו כן ממה שנאמר "שש שנים יעבוד", כלומר צריכות לעבור עליו שש שנות עבודה. וא"כ אם ברח חייב הוא להשלים. אבל הפסוק הנ"ל מדבר במכרוהו בית-דין, ומוכר עצמו נלמד ממכרוהו בית-דין בגזירה-שוה "שכיר", "שכיר". (19) כלומר, כל מה שהחסידי בימי הבריחה. (20) כן אמר רב ששת שם, על הסתירה שבין שתי הברייתות.

15 ה. חלה²¹, בין שחלה שנה אחר שנה או שחלה
16 חלאים מקטעים²²: אם הפל פחות מארבע שנים²³
17 - עולין למגן שש; אבל אם חלה ארבע שנים²⁴ -
18 חייב להשלים כל ימי החלי; שנאמר: כשכיר²⁵
19 כתושב. ואם פגע בו יובל - יצא²⁶. במה דברים
20 אמורים²⁷ שמחשבים ימי החלי? כשהיה חלי פבר,
21 שאינו יכול לעשות מלאכה; אבל אם לא היה חלי
22 פבר, אלא יכול לעשות מעשה מחט²⁸, אפלו חלה
23 כל שש - עולין לו.

(21) שם יז. ברייתא. (22) כן נראה בסוגיא שם, שהביא שתי ברייתות סותרות זו את זו, ולא חלקו בין חולה לחולה (כסף-משנה). (23) גם בגמרא שם אמרו "חלה ארבע חייב להשלים", ואעפ"כ כתבו ה'תוספות' שם ד"ה חלה, שאינו עולה למגן שלש אלא אם עבד שלש שנים כשני שכיר, ויתכן כי כן גם כוונת רבינו, שהרי להלן הביא הפסוק "כשכיר כתושב" (ראה בהערה כד), ומה שכתב פחות מארבע שנים, רוצה לומר שעוד לא נכנסה השנה הרביעית ולא חלה אלא שלש שנים בלבד, ראה במשנה-למלך. וכן הבין המאירי קידושין שם (עמ' 106). (24) כלומר, שנכנסה השנה הרביעית - משנה-למלך. (25) ושכיר, זמנו שלש שנים, שהרי נאמר בישעיה (טז, יד) "שלש שנים כשני שכיר, ועבד עובד" משנה שכר שכיר" (דברים טו, יח)

ושטר בעבד עברי מאמה העבריה, שהרי הקישם הכתוב "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה" (דברים טו, יב) ופסוק זה מדבר במכרוהו בית-דין. (4) בדפוסים עתיקים ליתא, ונוסף על-פי ספר מוגה שהביא הכסף-משנה, שהרי למדו (שם יד:): גזירה-שוה "שכיר שכיר" מוכר עצמו ממכרוהו בית-דין לגבי קנין כסף, וכן צריך לומר לגבי קנין שטר. וכן כתב הרמב"ן (שם טז:). [ובכ"י תימן: "עבד עברי שמכרוהו ב"ד, נקנה בכסף ובשוה כסף. והמוכר עצמו, נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר". ולפי"ז אין קנין שטר במכרוהו ב"ד אלא במוכר עצמו, וזה היפך ממה שכתבנו למעלה. ובמדרש הגדול (ויקרא כה, לט) "ונמכר לך, מוכר עצמו נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר, מכרוהו ב"ד נקנה בכסף בלבד", נראה שאף לפניו היתה הנוסחא הנ"ל בדברי רבינו, וצ"ע. וראה להלן הלכה יב והערה עה]. (5) בגמרא שם טז. למדו שהעבד קונה את עצמו בשוה כסף כמו בכסף, ממה שנאמר (ויקרא כה, נא) "ישיב גאולתו" - "לרבות שוה כסף ככסף" [וסובר רבינו שהוא-הדין שהוא נקנה בשוה כסף ככסף, שהרי מ"כסף מקנתו" שנאמר באותו פסוק ("ישיב גאולתו מכסף מקנתו") למדו (שם יד:): שהוא נקנה בכסף, וכן מפורש שם ח. ועיין להלן הלכה ח והערה נ]. (6) שם טז. למדו כן מאמה עבריה, ראה למעלה. (7) בברייתא שם ט. לגבי שטר קידושין. (8) שם נוסף: "אע"פ שאין בו שוה פרוטה". (9) שם טז. כרב חסדא שאמר: שטר אמה עבריה - אב כתבו. והוא-הדין לעבד עברי המוכר עצמו שהוא עצמו כתבו. והשמיט רבינו נוסח שטר של בית-דין. ובמאירי קידושין יד: (עמ' 96) כתב: "ובמכרוהו בית-דין, כתובין לו בית-דין הרי זה קנוי לך". וראה למעלה הערה ג.

1 ב. מכרוהו¹⁰ בית דין¹¹ - עובד שש שנים מיום
2 מכירתו, ובתחלת השנה השביעית שלו¹² יצא בן
3 חורין. ואם פגעה בו שנת השמיטה בכלל השש -
4 הרי זה עובד פה¹³. אבל אם פגעה בו שנת יובל,
5 אפלו נמכר שנה אחת לפני היובל - הרי זה יצא
6 לחירות. שנאמר: עד שנת היובל יעבד עמך¹⁴; בשנת
7 היובל הזאת וגומר¹⁵.

(10) קידושין יד: במשנה. (11) ודין מוכר עצמו - להלן הלכה ג. (12) היינו, שצריך לעבוד שש שנים שלימות מיום מכירתו עד יום צאתו לחירות, ואם נמכר יום לפני ראש-השנה - לא אמרו שיום זה חשוב שנה ואינו עובד אלא חמש שנים נוסף על היום הזה, אלא עובד שש שנים מלאות ושלימות, ערכין יח: ועיין משנה-למלך. (13) ספרא בהר פרק ג הלכה ו "בשנת היובל הזאת, זו מוציאה עבדים, ואין השביעית (=שנת השמיטה) מוציאה עבדים", וכן הוא ב'ספרי' פ' ראה על הפסוק "וזה דבר השמיטה" (דברים טו, ב). (14) צ"ע, שהרי פסוק זה מדבר במוכר עצמו, וכן הביאו רבינו להלן בהלכה ג. ובכ"י תימן נשמט פסוק זה. ועיין לחם-משנה. (15) בקידושין טו. בברייתא דר' אליעזר בן יעקב, הובא הפסוק "ושב אל משפחתו" (ויקרא כה, מא) ללמד על מכרוהו בית-דין שיוצא ביובל, והפסוק "בשנת היובל הזאת וגו'" אינו מדבר כלל בעבד הנמכר, אלא בשדות. ועיין לחם-משנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר שש שנים ('תוספות' שם ד"ה חלה), וראה בהערה כב. (26) נלמד בקל-וחומר מברת שלמעלה (כסף-משנה). (27) שם, בשם רב ששת. (28) שהוא מעשה קל.

1. המוכר²⁹ עצמו לעובד פוכבים, אם לא נפדה -
2. אינו יוצא אלא בייבול³⁰; שְׁנָאֹמֶר; וְאִם לֹא יִגָּאֵל
3. בְּאֵלָה, וְיָצָא בְּשָׁנָה הַיֵּבֶל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ.

(29) קידושין טו: כרבי, שרבי חייא בר אבא קראו שם בשם "חכמים" (כסף-משנה). (30) ולא בשש, אלא במיתת האדון - יוצא (להלן הלכה יב. ועיין רדב"ז).

ז. הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים³¹, אִם לֹא הִשְׁגִּיחַ יָדוֹ
לְגָאֵל - קְרוֹבֵיו פּוֹדִין אוֹתוֹ³². וְקְרוֹב קְרוֹב קוֹדֵם³³;
שְׁנָאֹמֶר: אוֹ דָּדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגָּאֵל³⁴. וּבֵית דִּין פּוֹפִין
אֶת קְרוֹבֵיו³⁵ לְפָדוֹתוֹ, שְׁלֹא יִטְמַע בְּעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים.
לֹא פְדָאוּהוּ קְרוֹבָיו, אוֹ שְׁאִין יָדָם מִשְׁגָּת - מִצְוָה
עַל כָּל אָדָם מִשְׁפָּאֵל לְפָדוֹתוֹ³⁶. וּבֵין שְׁפָדָאוּהוּ
קְרוֹבִים בֵּין שְׁפָדָאוּהוּ שְׁאָר אָדָם - יָצָא לְחֵרֶת³⁷. וְיֵשׁ
לוֹ לְלוֹת³⁸ וְלִגָּאֵל אֶת עַצְמוֹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים.
וְגוֹאֵל לְחֻצָּאִין³⁹. אֲבָל הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל - אֵין
הַקְּרוֹבִים פּוֹדִין אוֹתוֹ⁴⁰, וְאֵין לוֹה וְגוֹאֵל, וְאֵינוֹ גּוֹאֵל
לְחֻצָּאִין⁴¹. אֲלֵא כִּי־עַד דִּינוּ? אִם הִשְׁגִּיחַ יָדוֹ לְתֵן כְּפִי
הַשָּׂנִים הַנּוֹתְרוֹת - נוֹתֵן וְיֹצֵא; וְאִם לֹא - לֹא יָצָא.

(31) בדפוס רומי: "לגר". (32) [שהרי נאמר ויקרא כה, מט] "או דודו או בן דודו יגאלנו וגו'" או השיגה ידו ונגאל", מכאן שאם השיגה ידו - אין כופים את קרוביו לפדותו, וראה להלן הערה לז. (33) קידושין כא. מימרא של רב נחמן בר יצחק. (34) הרי שדודו שהוא אחי אביו, קודם לבן דודו שהוא בן אחי אביו. וראה בספרא בהר פרק ח הלכה ב. (35) בקידושין כא: אמרו שהיא חובה, והרי בית-דין כופין על כל מצוה, כמפורש בכתובות פו. (רדב"ז).

ח. אֶחָד⁴² הַמוֹכֵר עַצְמוֹ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, וְאֶחָד שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין⁴³ - הָרִי זֶה מְגֵרַע⁴⁴ מִפְּדִינֵו וְיֹצֵא. כִּי־עַד? הָרִי שְׁמִכְרוּהוּ בְּשָׁשִׁים⁴⁵ דִּינָרִים, וְעַבֵּד אַרְבַּע שָׁנִים, וּמִצְאָה יָדוֹ - הָרִי זֶה נוֹתֵן עֲשָׂרִים⁴⁶ דִּינָרִים⁴⁷ וְיֹצֵא לְחֵרֶת. וְכֵן אִם מָכַר עַצְמוֹ בְּאַרְבָּעִים דִּינָרִין לְעֹשֶׁר שָׁנִים⁴⁸ - הָרִי זֶה מְגֵרַע אַרְבָּעָה דִּינָרִין לְכָל שָׁנָה שְׁעֶבֶד, וְנוֹתֵן הַנִּשְׁאָר כֶּסֶף אוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף⁴⁹, וְיֹצֵא. וְכֵן הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - מִחֻשָּׁב הַדָּמִים לְפִי הַשָּׂנִים הַנִּשְׁאָרוֹת עַד שָׁנַת הַיֵּבֶל⁵⁰; שְׁנָאֹמֶר: וְחֹשֵׁב עִם קְנָהוּ מִשְׁנַת הַמָּכָרוֹ לוֹ עַד שָׁנַת הַיֵּבֶל. כִּי־עַד? מָכַר עַצְמוֹ בְּמֵאָה, וְנִשְׂאָר לַיֵּבֶל מִשְׁנַת מְכִירָה עֶשְׂרִי שָׁנִים - מִחֻשָּׁב עֶשְׂרִי לְכָל שָׁנָה שְׁעֶבֶד, וְגוֹרַע הַדָּמִים וּמְשִׁיב הַשְּׂאָר כֶּסֶף, לֹא תְּבִיאָה וְלֹא פָלִים; שְׁנָאֹמֶר: כֶּסֶף מִמָּכָרוֹ - בְּכֶסֶף הוּא נִגָּאֵל מִיַּד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, וְאֵינוֹ נִגָּאֵל בְּשָׁוֶה כֶּסֶף⁵¹.

(31) בדפוס רומי: "לגר". (32) [שהרי נאמר ויקרא כה, מט] "או דודו או בן דודו יגאלנו וגו'" או השיגה ידו ונגאל", מכאן שאם השיגה ידו - אין כופים את קרוביו לפדותו, וראה להלן הערה לז. (33) קידושין כא. מימרא של רב נחמן בר יצחק. (34) הרי שדודו שהוא אחי אביו, קודם לבן דודו שהוא בן אחי אביו. וראה בספרא בהר פרק ח הלכה ב. (35) בקידושין כא: אמרו שהיא חובה, והרי בית-דין כופין על כל מצוה, כמפורש בכתובות פו. (רדב"ז).

(36) כן כתב רבינו גם בפ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה יג, שמי שמכר עצמו ובניו לגויים - מצוה לפדותם בפעם ראשונה ובפעם שנייה, ועיין כסף-משנה כאן. ומקור דבר זה הוא בקידושין טו: "או דודו או בן דודו יגאלנו - זה גאולת קרובים, ונגאל - זו גאולת אחרים". ואע"פ שלענין גאולת קרובים, אמרו (שם כא): ששנה עליה הכתוב לקבוע חובה וכופין עליה, כמבואר למעלה, בגאולת אחרים לא מצאנו שתהא חובה ושיכפו עליה, ואינה אלא "מצוה". (37) ואינו משועבד לאלה שפדאוהו. קידושין טו: כחכמים (= הוא רבי) ולא כרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, וראה למעלה הלכה ו. (38) [בקידושין כא. אמר רבינא שעבד הנמכר לגוי אינו לוה וכו'] (ראה להלן), ופירש"י שם משום שנאמר והשיגה ידו. ודעת רבינו שלפי המסקנא שגאולת קרובים חובה (ראה למעלה) ואין זה אלא אם לא השיגה ידו (ראה למעלה הערה לא), מתפרש הפסוק "והשיגה ידו". כלומר: אם השיגה ידו, אין לחייב הקרובים. ולא בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול את עצמו, אבל בשדה אחוזה שאין גאולת קרובים חובה (פי"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה יח) על כרחינו שמה שנאמר שם

42. אֶחָד⁴² הַמוֹכֵר עַצְמוֹ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, וְאֶחָד שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין⁴³ - הָרִי זֶה מְגֵרַע⁴⁴ מִפְּדִינֵו וְיֹצֵא. כִּי־עַד? הָרִי שְׁמִכְרוּהוּ בְּשָׁשִׁים⁴⁵ דִּינָרִים, וְעַבֵּד אַרְבַּע שָׁנִים, וּמִצְאָה יָדוֹ - הָרִי זֶה נוֹתֵן עֲשָׂרִים⁴⁶ דִּינָרִים⁴⁷ וְיֹצֵא לְחֵרֶת. וְכֵן אִם מָכַר עַצְמוֹ בְּאַרְבָּעִים דִּינָרִין לְעֹשֶׁר שָׁנִים⁴⁸ - הָרִי זֶה מְגֵרַע אַרְבָּעָה דִּינָרִין לְכָל שָׁנָה שְׁעֶבֶד, וְנוֹתֵן הַנִּשְׁאָר כֶּסֶף אוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף⁴⁹, וְיֹצֵא. וְכֵן הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - מִחֻשָּׁב הַדָּמִים לְפִי הַשָּׂנִים הַנִּשְׁאָרוֹת עַד שָׁנַת הַיֵּבֶל⁵⁰; שְׁנָאֹמֶר: וְחֹשֵׁב עִם קְנָהוּ מִשְׁנַת הַמָּכָרוֹ לוֹ עַד שָׁנַת הַיֵּבֶל. כִּי־עַד? מָכַר עַצְמוֹ בְּמֵאָה, וְנִשְׂאָר לַיֵּבֶל מִשְׁנַת מְכִירָה עֶשְׂרִי שָׁנִים - מִחֻשָּׁב עֶשְׂרִי לְכָל שָׁנָה שְׁעֶבֶד, וְגוֹרַע הַדָּמִים וּמְשִׁיב הַשְּׂאָר כֶּסֶף, לֹא תְּבִיאָה וְלֹא פָלִים; שְׁנָאֹמֶר: כֶּסֶף מִמָּכָרוֹ - בְּכֶסֶף הוּא נִגָּאֵל מִיַּד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, וְאֵינוֹ נִגָּאֵל בְּשָׁוֶה כֶּסֶף⁵¹.

(42) קידושין יד: במשנה, ושם נאמרו הדברים בצורה סתמית, משמע שזה כולל כל מיני עבדים (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ז. (43) [כאן לא כתב "בין לישראל בין לגוי", וראה למעלה פרק א הלכה ג והערה לח]. (44) מנכה את השנים שעשה כבר. (45) הרי עשרה דינרים כל שנה, שהרי אינו נמכר אלא לשש שנים. (46) בעד השנתיים הנותרות, לפי החשבון של עשרה דינרים לשנה.

יב. אָדוֹן⁶⁴ שְׁמַת: אִם הֵנִיחַ בֵּן זָכָר - הֲרִי⁶⁵ הָעֶבֶד⁶⁶
 עוֹבֵד הַבֶּן⁶⁷ עַד סוֹף הַשָּׁשׁ⁶⁸, או עַד סוֹף הַשָּׁנִים⁶⁹
 שְׁמֹכֵר עֲצָמוֹ לְהִנָּח⁷⁰, או עַד שִׁפְעָה בּוֹ יוֹבֵל, או עַד
 שִׁיגְרַע פְּדִיוֹנוֹ וְיָתֵן הַשָּׂאֵר; אֲבָל אִם לֹא הֵנִיחַ בֵּן
 זָכָר - הֲרִי זֶה יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְאִינוֹ עוֹבֵד לֹא אֶת הַבֵּת
 וְלֹא אֶת הָאֵח, וְאֵין צָרִיף לומר שְׁאִינוֹ עוֹבֵד שְׂאֵר
 הַיִּזְרָאֵל⁷¹. וְהַנִּמְכָּר לִגְר צֶדֶק⁷² או לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁷³
 - אֲפִלוּ הַבֶּן⁷⁴ אִינוֹ עוֹבֵד, אֲלֵא כִּינֵן שְׁמַת הָאָדוֹן
 יֵצֵא לְחֵירוֹת. נִמְצָא אֹמֵר, שְׁעָבֵד עֲבָרִי נִקְנָה⁷⁵
 בְּכֶסֶף או בְּשִׁטְרָה⁷⁶, וְקוֹנֶה אֶת עֲצָמוֹ בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים:
 בְּשָׁנִים⁷⁷, או בְּיוֹבֵל, או בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף, או בְּשִׁטְרָה
 שְׁחֹרָר⁷⁸, או בְּמִיתָת אָדוֹן בְּלֹא בֶן⁷⁹; וּבְעוֹבֵד
 כּוֹכְבִים או בְּגֵר - אֲפִלוּ הֵנִיחַ בֶּן⁸⁰. מִצְוָה לומר לוֹ
 'צֵא' בְּשַׁעַת יִצְיָאָתוֹ⁸¹. אֵף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר לוֹ -
 הֲרִי הוּא יוֹצֵא בְּחֻמְשָׁה, וְאִינוֹ צָרִיף שִׁטְרָה. אֲפִלוּ חֻלָּה
 וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצֵאת הַרְבֵּה - אִינוֹ חֵיב לוֹ
 כְּלוּם; שְׁנֵאֵמַר: יֵצֵא לְחַפְשִׁי חֻמְשָׁה⁸².

(64) שם יז: בברייתא, ובגמרא למדו זאת מן הכתובים.
 (65) שם בברייתא. (66) ולא האמה, ראה להלן פ"ד הלכה
 ד. (67) שנאמר שש שנים יעבוד, אפילו לבן (גמרא שם).
 (68) במכרוהו בית-דין, שאינו נמכר אלא לשש. (69) והוא
 הרי יכול למכרו את עצמו אפילו ליותר משש (למעלה
 הלכה ג). (70) שם בברייתא: "ועבדך שש שנים, לך ולא
 ליורש". (71) וכל-שכן גר תושב. בבבא-מציעא עא.
 השווה דין גר צדק כדן הגוי, וראה כסף-משנה כאן,
 ולמעלה הלכה ז והערה לט. (72) בברייתא, קידושין שם.
 והוא-הדין לגר תושב, וכל-שכן הוא מגר צדק (כסף-משנה).
 (73) [בגר צדק, המדובר אפילו בבן שהורתו ולידתו
 בקדושה, שאם לא כן הרי אין הגר יורש את אביו הגר כלל,
 לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין שם, ופ"ו
 מהלכות נחלות הלכה י), ועיין כסף-משנה]. (74) קידושין
 יד: במשנה. (75) כאן לא חילק רבינו בין מוכר עצמו
 למכרוהו בית-דין, הרי ששניהם נקנים בכסף ובשטר, וראה
 למעלה הערה ג. (76) שש שנים במכרוהו בית-דין, או לפי
 התנאי במוכר עצמו. (77) ברייתא, שם טז. (78) כמבואר
 למעלה בהלכה זו. (79) כמבואר למעלה. (80) כשהוא
 יוצא בשנים. "שנאמר וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו'" (דברים
 טו, יג) מלמד שמצוה לומר לו צא" (מכילתא דרשב"י שמות
 כא, ב). (81) כל הנ"ל במכילתא שם.

פרק שלישי

(1) כלל בו רבינו דין חיוב מזונות לעבד עברי, ושרבו מוסר
 לו שפחה כנענית, וכמו כן דין הענקה.
 א. פֶּלַע עֶבֶד עֲבָרִי² - הֲרִי הָאָדוֹן חֵיב בְּמִזּוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ
 הַנְּשׂוּאָה לוֹ, וְלֹא אֲרוּסָה⁴ וְשׂוֹמֶרֶת יָבָם⁵. וְהוּא
 שֶׁתִּהְיֶה מִתֵּרֶת לוֹ; אֲבָל אִם הִיָּתָה מֵאִסּוּרֵי לְאוּיִן,
 אֲפִלוּ שְׁנִיָּה⁶ - אִינוֹ חֵיב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ. שְׁנֵאֵמַר: אִשְׁתּוֹ
 עֲמֹ - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעֲמֹד עֲמֹ⁷. וְכֵן חֵיב בְּמִזּוֹנוֹת
 בָּנָיו וּבְנֹתָיו⁸. בְּמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין נֶאֱמַר: אִם פֶּעַל

(47) להלן בסמוך כתב שיכול לתת גם שוה כסף.
 (48) שהרי מוכר עצמו יכול למכור את עצמו ליותר משש
 (למעלה הלכה ג). (49) קידושין טז. בברייתא. וראה להלן
 הערה נ. (50) שהרי אינו יוצא בשש (למעלה הלכה ו).
 (51) ספרא פ' בהר פרק ח הלכה ד, וירושלמי קידושין פרק
 א הלכה ב. אבל בבבלי קדושין ח. וטז. אמרו: "ישיב
 גאולתו אמר רחמנא - לרבות שוה כסף ככסף". וממקור זה
 שאב רבינו מה שכתב למעלה בנמכר לישראל ששוה כסף
 ככסף, ואם-כן דברי רבינו סותרים זה את זה, ועיין
 לחם-משנה.

ט. פֶּלַע עֶבֶד⁵² עֲבָרִי⁵³ או עֲבָרִיָּה שְׁיָצֵא⁵⁴ בְּגִרְעוֹן
 כֶּסֶף, וְהַבְרִיא וְהוֹסִיפוּ דָמָיו, או נִשְׁחָף⁵⁵ וּפְחָתוֹ
 דָמָיו - מִחֲשָׁבִין לוֹ לְהַקֵּל עָלָיו. פִּיצֵד? הֲרִי שְׁמֹכֵר
 בְּמֵאָה, וְהֲרִי הוּא עֵתָה שְׁוֶה מֵאֵתִים - אִינוֹ מִחֲשָׁב
 עִם אָדוֹנָיו אֲלֵא לְפִי מֵאָה⁵⁶; נִמְכָּר בְּמֵאֵתִים, וְהֲרִי
 הוּא שְׁוֶה מֵאָה - מִחֲשָׁב עֲמֹ עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנוֹתְרוֹת
 לְפִי מֵאָה⁵⁷.

(52) קידושין כ. בברייתא. (53) בין נמכר לגוי ובין לישראל
 (גמרא שם). (54) [נראה שצריך לקרוא "שיוצא"].
 (55) חלה במחלת השחפת. (56) כפי מה שהיה שוה בעת
 הקנין, "שנאמר מכסף מקנתו" (גמרא שם). (57) כפי
 שהוא שוה עכשיו, "שנאמר כפי שניו" (שם).

י. הַנִּמְכָּר⁵⁸ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים, הוֹאִיל וַיֵּשׁ לְגֵאֵל עֲצָמוֹ
 לְחֻצְאִין כְּמוֹ שְׁבָאֲרֵנוֹ⁵⁹, פְּעָמִים יִהְיֶה לְהַקֵּל וּפְעָמִים
 לְהַחֲמִיר. פִּיצֵד לְהַקֵּל? קִנָּה אוֹתוֹ בְּמֵאֵתִים⁶⁰,
 וְנִשְׁחָף, וְהֲרִי הוּא עֵתָה שְׁוֶה מֵאָה, וְנָתַן לוֹ חֲמִשִּׁים,
 חֲצִי דָמָיו, וְהַבְרִיא, וְהֲרִי הוּא שְׁוֶה מֵאֵתִים - נִתָּן
 לוֹ מֵאָה, שֶׁהֵן חֲצִי דָמָיו הַנְּשָׂאֵר, וַיֵּצֵא⁶¹. פִּיצֵד
 לְהַחֲמִיר? קִנָּה אוֹתוֹ בְּמֵאֵתִים, וְנָתַן לוֹ חֲצִי דָמָיו
 שֶׁהֵן מֵאָה, וְנִשְׁחָף, וְהֲרִי עֵתָה שְׁוֶה מֵאָה - נִתָּן לוֹ
 חֲמִשִּׁים, שֶׁהֵן דָּמֵי חֲצִי הַנְּשָׂאֵר. וְנִמְצָא שְׁנֵתֵן מֵאָה
 וְחֲמִשִּׁים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵתָה שְׁוֶה מֵאָה.

(58) קידושין כ: מימרת אביי או רב אשי כפי נוסחת המאירי
 שם, ראה למעלה הערה לח. (59) למעלה הלכה ז.
 (60) שאם לא היה כן בשעת הקנין, הרי כבר נאמר בהלכה
 הקודמת, שמחשבין להקל כפי שהיה בשעת הקנין, ועיין
 שם בגמרא. (61) ומה שנתן חמשים על החצי הראשון -
 נתן, שהרי גואל לחצאין.

יא. הַרְבֵּה⁶² שְׁמֹחַל לְעֶבֶד עַל הַכֶּסֶף שֶׁנִּשְׂאֵר לוֹ לְעֶבֶד
 כְּנָגְדוֹ - אִינוֹ מְחֻלָּל לוֹ⁶³, עַד שְׁיִכְתֹּב לוֹ שִׁטְרָה
 שְׁחֹרָר. פִּיצֵד? הֲרִי שֶׁקִּנָּהוּ בְּשָׁשִׁים, וְעֶבֶד שָׁנָה או
 שְׁנֵתִים, וְאָמַר לוֹ: שְׂאֵר הַדָּמִים מְחֻלִּין לָךְ, לָךְ
 לְדִרְכָּךְ! - לֹא נִפְטָר מִשְׁעֲבֻדוֹ עַד שְׁיִכְתֹּב לוֹ שִׁטְרָה.

(62) קידושין טז. והסברתה על-ידי רבא. (63) שעבד עברי
 גופו קנוי לאדונו, ואין מחילה אלא על שעבוד חוב, ולא
 על קנין הגוף.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 לרבות ירושה ופירות נכסי מלוג שלה. ראה פי"ב מהלכות אישות הלכה ג. (15) שנאמר: "אם בעל אשה הוא" - "הרי הוא (=העבד) כבעל, מה הבעל זכאי במציאתה ובירושתה של אשתו, אף זה (העבד) זכאי במציאתה וירושתה של אשתו" (מכילתא דרשב"י שם).

ג. מי שמכרהו בית דין¹⁶ - יש¹⁷ לרבו לתן לו שפחה פנענית. בין האדון בין בנו¹⁸ של אדון, אם מת אביו - הרי זה נותן לו שפחה. וכופהו¹⁹ על זה, כדי שיליד ממנה²⁰ עבדים²¹. והרי היא מתרת לו כל ימי עבדותו²²; שנאמר: אם אדניו יתן לו אשה וגומר²³. והמוכר עצמו - אסור²⁴ בשפחה פנענית כשאר כל ישראל²⁵.

16 ולא מוכר עצמו, כדלהלן בסוף ההלכה. וכתנא קמא ברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר שם. (17) כלומר, הרשות בידו, ולא חובה (מכילתא ומכילתא דרשב"י). 18) מכילתא דרשב"י, שם. (19) קידושין טו. וראה להלן. 20) [קידושין שם: "כי משנה שכר שכיר עבדך - עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה - מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית" - הרי שכל יעקב מסירת שפחה כנענית לעבד עברי, הוא כדי להוליד ולדות]. (21) שהרי נאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" ומכאן שוולד שפחה כנענית (קידושין סו: וסח.). (22) [כלומר כשנשאר בו שוה פרוטה, שאם לא כן, שוב אינו עבד - כמפורש להלן הלכה י. וזוהי כוונת הירושלמי קידושין (פ"א הלכה ב): "א"ר חייא בר אדא, הכל מודים בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה". וראה באור-שמח]. (23) מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית. 24) קידושין שם, כרבנן ולא כרבי אליעזר. (25) [שאסורים בשפחה כנענית מדברי סופרים (פי"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה יא). ומה שאמרו (קידושין שם): "לו ולא למוכר עצמו" - היינו שלמוכר עצמו אינו יכול לתת שפחה כנענית בעל כרחו, אבל אם רצה - מותר בה מן התורה אלא שחכמים גזרו עליה, ובמכרוהו בית-דין שמפורש בתורה שרבו מוסר לו שפחה כנענית - לא אסרו חכמים (ועיין בחמרא וחיי לסנהדרין יט.) וזוהי כוונת רבינו בהלכות איסורי ביאה הלכה יב, שכתב: ולא גזרו חכמים בדבר זה". וראה במשנה-למלך, ובמה שכתב בשם הריטב"א].

ד. אין עבד עברי מתר בשפחה פנענית עד שתהיה לו אשה ישראלית ובנים²⁷; אבל אם אין לו אשה ובנים - אין רבו מוסר לו שפחה פנענית²⁸. ודבר זה קבלה²⁹ הוא. אפילו היה הנמכר כהן³⁰ - הרי זה מתר בשפחה פנענית כל ימי עבדותו³¹.

26 קידושין כ. ברייתא דרבי אליעזר. (27) כלומר, שתהיה לו עכשיו, אבל אם היתה לו אשה מקודם ומתה אחר-כך, אסור הוא בשפחה כנענית (אור-שמח, ועיין משנה-למלך). 28) אף כאן הכוונה שאין רבו יכול לכופו, אבל אינו אסור בה מן התורה, אלא מדברי סופרים. (29) דברים שקיבלו איש מפי איש עד משה, וצריך-עיון הרי מקרא מלא הוא בפי רבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם) "אם בגפו יבוא, בגפו יצא" - "אם יחידי נכנס, יחידי יצא". ועיין רדב"ז.

1 אשה הוא, ויצאה אשתו עמו. וכי תעלה על דעתך, שפיון שנקנה זה נשתעבדה אשתו? אבל לא בא ללמד אלא שהאדון חייב במזונותיה⁹. ובמוכר עצמו נאמר: ויצא מעמך הוא ובניו עמו¹⁰. ובנמכר לעובד כוכבים נאמר: ויצא בשנת היכל הוא ובניו עמו. אחד¹¹ אשה ובנים שהיו לו בשעת מכירה, או אשה ובנים שהיו לו אחר מכירתה. והוא¹² שנקנה מדעת האדון; אבל אם לקחה שלא מדעת רבו - אינו חייב במזונותיה.

2) בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית-דין, בין נמכר לישראל ובין נמכר לגוי, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (3) קידושין כב. ברייתא דרבי שמעון, וכן הוא במכילתא ובמכילתא דרשב"י שמות כא, ג, וביספרא' בהר פרק ז הלכה ג. 4) שנאמר "ויצאה אשתו עמו", וזו אינה "עמו" (מכילתא שם). 5) אשת אחיו שמת, והיא מחכה לו שייבם אותה - מפני שאינה "אשתו" (מכילתא שם). ואלמלא נתמעטו שתי אלה, היינו אומרים שחייב לזון אותן, ואע"פ שהעבד עצמו אינו חייב במזונות אורסתו - כיון שנוהג הוא לתת לה מזונות - היה אפשר לחייב את האדון (אור-שמח, ועיין רמב"ן על התורה שמות כא, ג). 6) במכילתא דרשב"י שם מפורש: "גרשה וחלוצה לכהן הדיוט". והרי חלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן (משנה-למלך). 7) מכילתא דרשב"י שם. שאם היא אסורה עליו, חייב הוא להוציאה. ואף זו שאסורה מדרבנן, אינה בכלל "עמו", שהרי סוף-סוף חייב הוא להוציאה. 8) קידושין שם, ומכילתא שם. ולא ציין רבינו עד איזה גיל חייב במזונות. וראה בכסף-משנה. ומסתיות לשון רבינו משמע שאין כאן גבול, והחייב הוא כל זמן שאין להם להתפרנס משל עצמם, ואפילו הם גדולים ממש (משנה-למלך). ואע"פ שגם על העבד עצמו אין חיוב מן התורה לפרנס בניו אלא עד שש שנים (ראה בפי"ב מהלכות אישות הלכה יד, והערה נוספת נג) - כיון שהעבד נוהג לפרנסם, חל החיוב על האדון. ראה למעלה הערה ד. 9) קידושין שם, ומכילתא שם. 10) קידושין ומכילתא שם, וספרא' בהר פרק ז הלכה ג. ושם לא הובא הפסוק הזה הנאמר בנמכר לגוי, ועיין רש"י על התורה שם (ויקרא כה, נד). [ואע"פ שבמכרוהו בית-דין נאמר רק "אשתו" ולא "בניו", ובמוכר עצמו ובנמכר לגוי נאמר רק "בניו" ולא "אשתו" - צריך לומר שלמדו זה מזה בגזירה-שוה ד"שכיר - שכיר", שבכולם חייב גם במזונות אשתו וגם במזונות בניו]. 11) מכילתא דרשב"י שם. ולמדו כן ממה שנאמר "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" - "שתי נשים כאן" ("אשה" ו"אשתו") - אחת עד שלא לקחו רבו, ואחת משלקחו רבו" (שם). 12) מכילתא דרשב"י וספרא שם.

ב. אף על פי שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו - אין לו במעשה ידיהם כלום¹³, אלא הרי מעשה האשה ומציאתה לבעלה. וכל שזוכה הבעל באשתו¹⁴ - זוכה זה, אף על פי שהוא עבד עברי¹⁵.

13) מכילתא דרשב"י שם (הביאו הרמב"ן על התורה שם. ועיין בדבריו שפירש המכילתא באופן אחר, ראה להלן).

ספר קנין - הלכות עבדים

קלא

בשם רבי יודן ברבי. (47) שהרי הוא נרצע בגופו של אוזן (להלן הלכה ט, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן ברבי). וכיון שניקב סחוס האוזן הרי הוא בעל מום (בכורות לז. ופ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ג). ובירושלמי (קידושין פ"א ה"ב) הקשו: "וירצע הסחוס פחות מן הכרשינה" (= שאינו נעשה בעל מום אלא-אם-כן ניקב כשיעורי כרשינה. בכורות שם והלכות ביאת מקדש שם) ומתוך: "שמא יבוא ליד כרשינה", ועיין משנה-למלך. [ומדברי רבינו שכתב סתם "נעשה בעל מום", נראה שאין זה חשש שמא יבוא ליד כרשינה, אלא הוא נעשה בעל מום בכל רציעה שהיא, וכן נראה מסתימת לשון הבבלי בקידושין שלא הביאו סברת הירושלמי, וצריך לומר שכיון שמצוה היא לרצוע, כלומר לנקב אזנו - מיגו דהוי נקב לענין רציעה. הוי נקב חשוב לענין מום אע"פ שאין בו ככרשינה, וכעין זה בסוכה (ז). "מיגו דהויא דופן לענין סוכה, הויא דופן לענין שבת". וכן כתב בישועות-יעקב (אורח-חיים סימן יג ס"ק א, וסימן כה ס"ק ז) לענין קשר של ציצית לענין כלאים, וקשר של תפילין לענין שבת. שאע"פ שהם קשרים שאינם של קיימא - אסורים לענין כלאים ולענין שבת, מיגו דהוי קשר לענין ציצית ותפילין, הוי קשר לענין כלאים ולענין שבת. ויתכן כי הירושלמי הנ"ל שלא תירץ כן, סבר כשיטת אב"י בסוכה שם, החולק על 'מיגו' זה]. (48) קידושין שם בשם רב בר שילא. והעיר המשנה-למלך: הרי הפסוק הנ"ל אינו מדבר בנרצע, ולמה לא הביא הפסוק "ואיש אל משפחתו תשובו" (ויקרא כה, י) שהוא נדרש לנרצע (קידושין טו.). (49) מכות יג. כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. וראה בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יד.

ט. **בִּיצַד רוֹצֵעִין? מְבִיאֵי לְבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה**,⁵⁰
וְאוֹמֵר דְּבָרָיו⁵¹ לְפָנֵיהֶם. וּמִגִּישׁוֹ לְסוֹף שָׁשׁ⁵² אֶל
הַדֹּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין בְּבִנְיָן⁵³. בֵּין
דֹּלֶת וּמְזוּזָה שֶׁל אָדוֹן בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם⁵⁴. וְנוֹקֵב אֶת
אָזְנוֹ הַיְמָנִית⁵⁵, בְּגוֹפָהּ שֶׁל אֶזְוִי⁵⁶, בְּמַרְצֵעַ שֶׁל
מִתְכַּת⁵⁷, עַד שֶׁיִּגְיַע לְדֹלֶת⁵⁸; שְׁנֵאמַר: וְנִתַּם בְּאָזְנוֹ
וּבַדֹּלֶת. וְלֹא נֶאמַר מְזוּזָה⁵⁹, אֲלֵא⁶⁰ שֶׁהִיָּה עוֹמֵד⁶¹
בֵּין אֶצֶל דֹּלֶת בֵּין אֶצֶל מְזוּזָה; וּמֵה⁶² מְזוּזָה⁶³
כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת⁶⁴, אָף דֹּלֶת כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת⁶⁵; אֲבָל
הַרְצִיעָה - בַּדֹּלֶת, אָף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם מְזוּזָה⁶⁶.
הָאָדוֹן⁶⁷ הוּא שְׂרוֹצֵעַ בְּעַצְמוֹ; שְׁנֵאמַר: וְרָצַע אֶדְנָיו
- לֹא בָנוּ וְלֹא שְׁלוּחוֹ וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאִין⁶⁸
רוֹצֵעִין שְׁנֵי עֲבָדִים כְּאַחֶה, שְׁאִין⁶⁹ עוֹשִׂין מַצּוֹת
חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת⁷⁰.

(50) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ה). (51) אהבתי את אדוני וגו' (רדב"ז). (52) ראה להלן הלכה י. (53) קבועים בתוך הבנין, ולא כשהם עקורים ותלושים מן הבנין ומונחים מן הצד. וראה בסמוך, מנין לנו זה. (54) לא צויין המקור לכך. (55) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו) וקידושין טו. (56) היינו, בתנן ולא בעור הרך (אליה). וכן מסקנת החכמים בקידושין כא: מההלכה הקודמת, שאין עבד כהן נרצע שלא יעשה בעל מום, שאם באליה הרי אין

(30) אף שעליו הטילה התורה חובות יתירות. כרב נגד שמואל (שם כא:) שהלכה כמותו בעניני איסור. (31) ראה למעלה הלכה ג. והערה כא.

ה. **אִם**³² **הָיוּ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, אָף עַל פִּי שְׁמוֹסֵר לוֹ רַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו; שְׁנֵאמַר: אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ**³³. **וְאֵינוֹ**³⁴ **יָכוֹל לִתֵּן לוֹ שְׁתֵּי שִׁפְחוֹת, וְלֹא**³⁵ **לִתֵּן שִׁפְחָה אַחַת לְשְׁנֵי עֲבָדָיו הָעֲבָרִים כְּדֶרֶךְ שְׁנוֹתָן לְכַנְעָנִים**³⁶; **שְׁנֵאמַר: יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה**³⁷. **נִרְצַע שְׁמוֹסֵר לוֹ רַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, וְהִגִּיעַ יוֹבֵל, וְהָיָה רַבּוֹ מְסֻרָב בּוֹ לְצֵאתָ, וְאֵינוֹ רוֹצֵה לְצֵאתָ, וְחָבַל בּוֹ - פְּטוּר, שֶׁהָרִי נֶאֱסָר בְּשִׁפְחָה**³⁸.

(32) מכילתא דרשב"י (משפטים כא, ג) הביאו הרמב"ן שם. (33) במכילתא דרשב"י שם נוסף: "ולהלן הוא אומר ויצא מעמך הוא ובניו עמו (ויקרא כה, מא) אל תפרישו מבניו". ורבינו כתב בתחילת דבריו "אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו", והשמיט סוף דברי המכילתא הנ"ל. (34) מכילתא דרשב"י שם. (35) שם. (36) [כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה יט]. (37) אשה אחת ולא שתיים. ועוד: אשה המיוחדת לו, שלא תהא כשפחת הפקר. וכמו שאמרו במכילתא דרבי ישמעאל שם. וראה במשנה-למלך. (38) ורשאי להכות חבירו כדי להפרישו מאיסור. כן הוא בבבא-קמא כח. בברייתא, וכפירושה ע"י רב נחמן בר יצחק. ואע"פ שפירוש זה לא נאמר אלא למי שסובר "לא עביד איניש דינא לנפשיה", ורבינו פוסק בפ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יב "שיש לאדם לעשות דין לעצמו - אע"פ שלא היה שם הפסד בנכסיו" - סובר רבינו שלא הותר אלא לקחת את שלו מחבירו, אבל לא לחבול בחבירו, ואם כן פירושו של רב נחמן בר יצחק הוא אליבא דכולא עלמא (משנה-למלך).

ו. **הַמּוֹכֵר**³⁹ **עַצְמוֹ - אֵינוֹ נִרְצַע. אֲבָל מְכֹרְהוֹ בֵּית דִּין, וְעַבְדֵּי שֵׁשׁ וְלֹא רָצָה לְצֵאתָ - הָרִי זֶה נִרְצַע, וְעוֹבֵד**⁴⁰ **עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, אוֹ עַד שְׁיִמּוֹת הָאָדוֹן.**

(39) קידושין יד: בברייתא, וכתנא-קמא ולא כרבי אליעזר, ראה למעלה הלכה ג. (40) משנה, שם יד:

ז. **אָף עַל פִּי שֶׁהָנִיחַ בֶּן - אֵין הַנִּרְצַע עוֹבֵד אֶת הַבֵּן**⁴¹. **מִפִּי הַשְּׁמוּעָה**⁴² **לְמָדוֹ**⁴³: **וְעַבְדוֹ - לוֹ וְלֹא לְבָנוֹ; לְעַלְמָ - לְעוֹלָמוֹ שֶׁל יוֹבֵל**⁴⁴. **נִמְצְאָתָ לְמָד, שֶׁהַנִּרְצַע אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ אֲלֵא בַּיּוֹבֵל וּבְמִיתָתָ הָאָדוֹן**⁴⁵.

(41) קידושין יז: וכא: (42) המסורת. (43) שם כא: (44) אבל לא במובנו של "נצח" או עולמית. (45) אבל לא בגרעון כסף ולא בשטר שחרור (משנה-למלך).

ח. **עַבְדֵּי עֲבָרֵי כַּהֵן אֵינוֹ נִרְצַע, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעַל מוֹם**⁴⁷. **וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְשָׁב אֶל מְשִׁפְחוֹתָיו**⁴⁸ - **לְחֻזָּקָה שֶׁהָיָה בָּהּ, וְאֵינוֹ שָׁב לְשִׁרְרָה**⁴⁹ **שֶׁהָיָה בָּהּ.**

(46) קידושין כא: בברייתא, וכחכמים ולא כרבי אליעזר

שאו עודנו עבד וגם המשיך לומר פעם שניה בסוף פרוטה אחרונה, כיון ששתי האמירות היו ביחד, זו אחרי זו, הכל מצטרף ביחד, וכאילו אמר הכל בתחילת פרוטה האחרונה בעודנו עבד. (73) [כלומר, אמירה ראשונה בתחילת הפרוטה, ואמירה שניה אחריה בתוך הפרוטה האחרונה, והכל מצטרף לאמירה ראשונה, וכאילו היה הכל בתחילת הפרוטה בעודנו עבד, כמבואר למעלה]. ומכיון שכתב רבינו למעלה הלכה ט שרצועים אותו מעומד, מוכח מזה שרצועים בלילה, ושלא כדברי הספרי פ' ראה (לדברים טו, טו). וראה בכסף-משנה. (74) [בעת אמירה ראשונה, כנ"ל. ודינה של אמירה באמצע שנות העבדות לא נתברר, כי לנוסחא הנ"ל בגמרא לא נזכרה כלל הדרשה מהפסוק "לא אצא חפשי", שעל פיה למדו, לפי הנוסחא שלנו, שאמירה אינה מועילה אלא בזמן יציאתו לחרות ולא קודם לכן, ויתכן כי לפי הנוסחא הנ"ל גם אמירה זו מועילה, אם תבוא אמירה נוספת בתחילת הפרוטה האחרונה. וכל עיקר הדין של שתי האמירות בסוף העבדות, לא נאמר אלא להשמיענו כי במקרה של שתי אמירות רצופות מועילה גם זו שנאמרה בסוף הפרוטה האחרונה, כנ"ל].

יא. היתה⁷⁵ לעבד שפחה פנענית ולו ממנה בנים, 8
וילרב אין אשה ובנים⁷⁶ - אינו נרצע; שְנֵאָמַר: כי 9
אֶהְיֶה וְאֶת בִּיתִי⁷⁷. לרבו אשה ובנים, ולו אין אשה 10
ובנים - אינו נרצע; שְנֵאָמַר: אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנִי אֶת 11
אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנִי. הוא אֶהְבֵּת אֶת רְבוֹ, וְרְבוֹ אֵינוֹ אֹהֲבֻ 12
- אינו נרצע; שְנֵאָמַר: כי טוב לו עִמָּךְ. רבו אֹהֲבֻ, 13
וְהוּא אֵינוֹ אֹהֲבֵת אֶת רְבוֹ - אינו נרצע; שְנֵאָמַר: כי 14
אֶהְבֶּךָ. הוא חוֹלָה, וְרְבוֹ אֵינוֹ חוֹלָה - אינו נרצע; 15
שְנֵאָמַר: כי טוב לו עִמָּךְ. רבו חוֹלָה, וְהוּא אֵינוֹ 16
חוֹלָה, או שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם חוֹלִים⁷⁸ - אינו נרצע; 17
שְנֵאָמַר: כי טוב לו עִמָּךְ - עד שֶׁיְהִיוּ שְׁנֵיהֶם 18
בְּטוֹבָה. 19

(75) קידושין שם בברייתא. (76) יש אומרים כי "בנים" אצל אדון לאו דוקא, שהרי לא נאמר בו אלא "ביתך", ו"ביתו זה אשתו" (יומא ב.). אבל בנים לא נכללו בזה (תוספות הרא"ש, ומהרי"ט שם). (77) [אין ללמוד זאת מהפסוק "אהבתי את אדוני", שאינו עוסק אלא בדברים שהעבד אומר, ויתכן כי לבו בל עמו. אבל כאן זוהי עדות התורה האומרת "כי אהבך". ומכיון ש"אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" אינם אלא דברי העבד, אין מקור שצריך לאהוב אשתו ובניו (של עצמו). ולא למדו מהפסוק "כי אהבך ואת ביתך" שצריך שיאהב את אשת רבו, שהרי הפסוק הראשון השמיט "ביתו", ואמר רק "אהבתי את אדוני", וראה משנה-למלך. (78) זו היא בעיא בגמרא שם, וצדדי הספק הם: אם ההדגשה היא על "עמך", וכאן שניהם שווים, או "כי טוב לו". [ואע"פ שהבעיא לא נפתרה - פסק רבינו שאינו נרצע, שהרי רציעה חבלה היא, ומספק אסור לחבול בו אף ברשותו של העבד, שהרי אסור לאדם שיחבול בעצמו, כמפורש בבבא-קמא צא: ופ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה א, וראה בכסף-משנה וב"ק תפארת].

הכהן נעשה בעל מום על-ידיה. (57) קידושין שם בברייתא, וכרבי שאמר: "מה מרצע מיוחד של מכתת, אף כל של מתכת", ומרצע לאו דוקא אלא בכל דבר שהוא של מתכת (כסף-משנה, וכן בגמרא שם). (58) אך לא יגע בדלת (קידושין כב: בברייתא). (59) היינו, שמה שכתוב בתורה: "מזוזה", הוא ללמוד שני דברים נפרדים לענין ההגשה: א' שיכול להגישו אצל הדלת או אצל המזוזה, אבל לא שהרציעה תהיה אצל המזוזה. ב' שהדלת צריכה להיות עומדת כדוגמת המזוזה. (60) וזה הדבר הראשון. (61) העבד. (62) וזהו הדבר השני. (63) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו), וקידושין שם בברייתא. (64) שאחרת אינה מזוזה כלל (רש"י שם). (65) קבוצה בבבין, ולא מונחת מקרקע ותלושה מן הבבין. (66) מכילתא דרשב"י שם. (67) מכילתא ומכילתא דרשב"י שם. (68) סוטה ח. בברייתא. (69) כן בברייתא שם. (70) אגודות אגודות, כמה ביחד, שנראה כאילו הם כמשה, ורוצה להפטר מהם מהר.

י. וְאִם אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד - עַד שִׁיאֲמַר וְיִשְׁנָה⁷¹. 1
הָעֶבֶד - עַד שִׁיאֲמַר כְּשֶׁהוּא עֶבֶד; אֲבָל אִם אָמַר 2
אֲחֵר שֵׁשׁ - אֵינוֹ נִרְצָע, עַד שִׁיאֲמַר וְיִשְׁנָה בְּסוֹף 3
שָׁשׁ⁷² בְּתַחֲלִיל פְּרוּטָה אַחְרוֹנָה⁷³. פִּיצַד? כָּגוֹן 4
שֶׁנִּשְׁאַר מִן הַיּוֹם שָׁנָה פְּרוּטָה מְדַמֵּי מְכִירָתוֹ אוֹ יָתֵר 5
מֵעֵט. אֲבָל אִם נִשְׁאַר פְּחוֹת מִשָּׁנָה פְּרוּטָה⁷⁴ - הֲרִי 6
זֶה כְּאוֹמֵר אֲחֵר שֵׁשׁ. 7

(71) קידושין כב. בברייתא, וכן במכילתא ומכילתא דרשב"י, וספרי פ' ראה (לדברים טו, יז). (72) [בכתב-יד מינכן בקידושין שם: "תנו רבנן: "אם אמור יאמר", עד שיאמר וישנה. "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד". אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] - אינו נרצע, שנאמר "לא אצא חפשי", אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד" (תורה שלמה פ' משפטים פרק כא אות קו). ונראה שנוסחת רבינו היתה כדלהלן: "תנו רבנן: "אם אמור יאמר" עד שיאמר וישנה, "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם יאמר (ותיבת "העבד" יש למחוק, וכן אינה בכ" שם ד"ה ה"ג לפי הגירסא השניה, וכמו כן יש למחוק תיבות "אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] אינו נרצע, שנאמר לא אצא חפשי"). אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד". וזהו פירוש הדברים: "אמר בתחילת שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בתחילת פרוטה אחרונה, פעם אחת, ולא אמר בסוף שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בסוף פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר", כלומר עד שיאמר וישנה. אמר בסוף שש, היינו בסוף פרוטה אחרונה, ואפילו אמר אז פעמיים (ועיין רש"י שם) ולא אמר בתחילת שש בתחילת פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר וכו' "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד". אבל אם אמר גם בתחילת פרוטה אחרונה,

והנה ב'מניין המצות', סידר הרמב"ם מצות הענקה מיד לאחר מצות צדקה, ומזה משמע שלדעתו גדר מצות הענקה הוא כאופן השני, היינו צדקה. ועל פי זה אין הכרח לומר שה'חינוך' "נוטה מדעת הרמב"ם" כי הגם שהתורה מיעטה מוכר את עצמו מהענקה, אפשר ללמוד ממכרוהו בית-דין (שהענקה לו היא מצד צדקה) גם הענקה לשכיר בזמן הזה מצד המוסר והטוב.

(על פי לקו"ש ח"ט ע' 153)

79) דברי סיכום של רבינו. 80) למעלה הלכה ו. 81) למעלה הלכה ג. 82) ראה למעלה פ"א הלכה ג. 83) 'ספרא' בהר פרק ז הלכה א. ולמעלה בפ"א שם לא הביא רבינו את המקור הזה, ורק כאן בדברי הסיכום הביאו, וצ"ע. 84) למעלה פ"ב הלכה ב"ג. 85) כדעת תנא-קמא בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר, ודרשו כן ממה שנאמר "הענק תעניק לו" - "לו ולא למוכר עצמו" (שם טו.) וראה במשנה-למלך שהעיר על הסתירה בדברי רבינו. 86) וטעם ההבדל בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין הוא, מפני שמכרוהו בית-דין בגניבתו, כשיוצא אין בידו כלום, וחסה התורה עליו וציוותה להעניק לו. אבל מוכר עצמו, כיון שיכול למכור עצמו לשנים מרובות, בזמן שיוצא אינו יוצא בידיים ריקניות ("קך תפארת' להרדב"ז).

יג. מפי השמועה למדו, שאין האשה נרצעת. וכן יראה מענין הפתוב, שהרי אומר הנרצע: אהבתי את אדני את אשתי ואת בני. ומהו? שגאמר: ואף לאמתך תעשה כן? להעניק. שפשם שמצות עשה להעניק עבד עברי, כן מעניק אמה העבריה.

87) ב'ספרי' ובגמרא שם, למדו זאת מהפסוק "ואם אמור יאמר העבד" - "עבד ולא אמה". אבל שם יד: וטו. מבורר שלדעת תנא-קמא של רבי אליעזר, שהלכה כמותו, דרשו מ"העבד" שתי דרשות, ולכן נוח לו לרבינו להביא מ"אהבתי את אשתי וגו'". 88) כל השקלא-וטריא ב'ספרי' ובקידושין יז: 89) שלכאורה נראה שגם האמה נרצעת, שהרי בתחילת הפסוק הנ"ל מדובר על רציעה. 90) ואם כן "אף" זה אינו מוסב על הפסוק הנ"ל, אלא על מה שנאמר בפסוק קודם בפרשה הנ"ל "הענק תעניק לו" (שם פסוק יד).

יד. כל המשלח עבדו ואמתו ריקם - עובר בלא תעשה, שגאמר: לא תשלחנו ריקם. והרי הפתוב נתקן לעשה, שגאמר: העניק תעניק לו. אהד? הויצא בסוף שש, או שיוצא ביוכל, או במיתת האדון, וכן האמה העבריה שיוצאת באחד מכל אלו או בסימנין? - הרי אלו מעניקין להם. אבל? הויצא בגרעון פסח - אין מעניקין להם. שגאמר: וכי תשלחנו חפשי מעמד; וזה לא שלחו חפשי, אלא העבד נתן שאר הדמים שגאמר לו לעבד בהן ואחר כך יצא. העניק תעניק לו מצאנא מגרנא וממקבך - בענין צאן גרן ויקב, דכרים שיש בהם

יב. מה? בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין? מוכר עצמו - אינו נרצע, ומכרוהו בית דין - נרצע. מוכר עצמו - אסור? בשפחה פנענית, ומכרוהו בית דין - רבו מוסר לו שפחה פנענית. מוכר עצמו - נמכר לעובד פוככים, ומכרוהו בית דין - אינו נמכר אלא לישראל; שגאמר: כי ימכר לך אחיך - אין בית דין מוכרין אותו אלא לך. מוכר עצמו - נמכר לשש ויתר על שש, מכרוהו בית דין - אינו נמכר אלא לשש. מוכר עצמו - אין מעניקין לו, מכרוהו בית דין מעניקין לו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מוכר עצמו אין מעניקין לו".

בנוגע למצות הענקה, כתב החינוך (מצוה תפ"ב בסופה) שגם בזמן הזה שאין היובל נוהג ואין נוהגים דיני עבד עברי "ישמע חכם ויוסיף לקח, שאם שכר מבני ישראל ועבדו .. שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה' יתברך". והקשה עליו ב'מנחת חינוך' שהוא נגד דעת הרמב"ם כי דבריו אלו יכולים להתקיים רק להדעה שמצות הענקה היא גם במוכר את עצמו וגם במכרוהו בית-דין. אבל לדעה שחיוב הענקה היא רק במכרוהו בית-דין, אין לומר שנוהגת גם בזמן הזה מצד המוסר כי אז אין לחלק בין מוכר עצמו ומכרוהו בית-דין, שהרי המוסר מחייב ליתן לשניהם והלא הרמב"ם פסק כדעה הזו שחיוב הענקה הוא רק במכרוהו בית-דין, ולא שכ"ח "שהרב המחבר (דעת החינוך) יהיה נוטה מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא".

ויש לתרץ ובהקדים: זה שהענקה נוהגת רק במכרוהו בית-דין, אפשר לפרש בשני אופנים:

(א) ש"אין לך בו אלא חידושו" וכל מה שחידשה תורה הוא חיוב ההענקה במכרוהו בית-דין, ובמילא אין הענקה ב"מוכר את עצמו".

(ב) החידוש שחידשה תורה "לו ולא למוכר את עצמו" בא למעט הענקה למוכר את עצמו.

ואם נלמד כפי האופן השני, הרי לא מיעטה תורה הענקה לשכיר שהרי אינו בגדר "מוכר את עצמו" ממילא אפשר ללמוד דין הענקה מצד המוסר מדין הענקה למי שמכרוהו בית-דין גם בזמן הזה שאם שכר מבני ישראל ועבדו שצריך להעניק לו מאשר ברכו ה', ולא יקשה ה'חינוך' מהרמב"ם כאן.

ועוד יש לומר ששני אופני ההסברה הנ"ל במצות הענקה תלויים בשני אופני ההסברה שבכללות מצות הענקה.

(א) שהיא בגדר של שכר פעולה, ומה שחידשה תורה במי שמכרוהו ב"ד הוא שגם הענקה היא חלק משכר פעולתו. (ב) שהיא בגדר של צדקה שנותן האדון כהכרה על עבודתו של העבד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 וַיָּצֵא לַחֲרוּת - אֵינוֹ חַיִּב לְהַעֲנִיקוֹ; שְׁנֵאמַר: וְכִי
12 תִּשְׁלַחְנוּ וְגוֹמַר¹¹⁴. עֲנֵק¹¹⁵ עֶבֶד עֲבָרִי - לַעֲצֹמוֹ, וְאֵין
13 בַּעַל חֹב גּוֹבֵה הֵימָנוּ¹¹⁶. וְעֵנֵק¹¹⁷ אָמָה הָעֲבָרִיָּה, וְכֵן
14 מִצִּיאָתָהּ¹¹⁸ - לְאִבֶּיהָ¹¹⁹. וְאִם מֵת אָבִיהָ קִדְּם שְׂכִיבֹא
15 לִידוֹ¹²⁰ - הָרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָהּ, וְאֵין לְאִחֶיהָ פָּהֶם
16 כָּלוּם¹²¹; שְׁאֵין אָדָם¹²² מוֹרִישׁ זְכוּת שְׂיֵשׁ לוֹ בְּבִתּוֹ
17 לְבָנוֹ.

(112) קידושין טז: בברייתא, וכפירושה ע"י רב ששת (שם יז.). (113) שחייב להשלים שנות עבודתו (גמרא שם, וכו"ה למעלה פ"ב הלכה ד.). (114) כלומר, אע"פ שיציאתו עלידי היוכל - כיון שברח, אינו בכלל "וכי תשלחנו" (שם). (115) שם טז: בברייתא. (116) שנאמר: "העניק תעניק לו" - "לו ולא לבעל חובו" (שם טו. וטז.). ומשמע שאף לאחר שבאה העניקה ליד העבד, אין בעל-חוב גובה הימנו, לא כדברי רש"י (שם ד"ה ולא לבעל חובו) שאין האדון חייב להגבות את ההעניקה לבעל-חוב, שמשמע מדבריו שלאחר שבא לידו - בעל-חובו גובה הימנו. וכן לענין מעשר שני, שעליו אמרו בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן (עמ' 59, 61): "מעשר שני [ענין] אין גובין ממנו מלוה וחוב", לפי דעת ראב"ה" (באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) הכוונה למעשר עני שביד העני, שלצורך העני ניתן לא לפריעת חוב (תוספתא כפשוטה שם, והוא הדין להעניקה, וראה במשנה-למלך). (117) ברייתא שניה, שם. (118) [בעודה אמה (פט"ז מהלכות אבידה הלכה יג), ומקור הדברים מהברייתא שם]. (119) [זכותו בענק הוא זכותו במציאתה, ולא זכותו במעשה ידיה (כתובות מו:), ואע"פ שענק הוא כשכר פעולה (קידושין טו.) - שהרי מעשי ידיה למדו ממה שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה מעשה ידיעה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה" (שם, מז.), וזה לא שייך בענק, שהרי גם לרבה אין חלק אלא במעשה ידיה ממש ולא בהענקות מעין אלה, שוודאי דינן כמצאיה שהיא של אביה אף בעודה אמה, כנ"ל. אלא ודאי דין ענק כדין מציאה, שתיקנו לו לאב משום איבה (כתובות שם), שאם לא תתן לו מציאותיה, לא יתן לה מזונות (רש"י שם), והוא-הדין לענק, וראה להלן]. (120) כלומר, לרשותו. ובא לידה כבא לידו (כסף-משנה) וראה להלן. (121) [אף שלענין מעשה ידיה, אמרו (כתובות מב. במשנה): "אף-על-פי שלא גבתה, מת הרי הן של אחין" - אין זה אלא במעשה ידיה, שהם שלו מן התורה (שם מז.), אבל ענק שאינו שלו אלא מתקנת חכמים משום איבה, כנ"ל - לא זכה בו האב אלא משעה שגבתה, ועיין משנה-למלך]. (122) שם מג.

יום רביעי ט' אייר ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1) נתבארו בו דיני מכירת אמה עברייא ואופני יציאתה, ודיני מצוות ייעוד, לו ולבנו.

18 א. אָמָה² הָעֲבָרִיָּה הִיא הַקְטָנָה³ שְׁמִכְרָה אָבִיהָ⁴.
19 וּמִשְׁתַּבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אַחֵר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה⁵

1 בְּרָכָה¹⁰⁰ מִחֲמַת עֲצָמָיו¹⁰¹, הוּא שְׁחִיב לְהַעֲנִיק לוֹ
2 מָהֶם; אֲבָל הַכֶּסֶּפִּים וְהַבְּגָדִים¹⁰² - אֵינוֹ חַיִּב לָתֵן לוֹ
3 מָהֶם¹⁰³. וְכִמָּה¹⁰⁴ נֹתֵן לוֹ? אֵין פְּחוּת מִשְׁוֵה שְׁלֹשִׁים
4 סָלַע¹⁰⁵, בֵּין מִמִּין אֶחָד בֵּין מִמִּינֵי הַרְבֵּה¹⁰⁶;
5 כְּשִׁלְשִׁים¹⁰⁷ שֶׁל קֶנֶס הָעֶבֶד, שְׁנֵאמַר בּוֹ: יִתֵּן
6 לְאִדְנֵיו¹⁰⁸. בֵּין¹⁰⁹ שְׁנֵתִּיבָהּ הַבֵּית בְּגָלְלוֹ בֵּין שֶׁלֹּא
7 נִתְּבָרָה; שְׁנֵאמַר: הָעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ - מִכָּל מְקוֹם. אִם
8 כֵּן¹¹⁰, לָמָּה נֵאמַר: אֲשֶׁר בְּרָכָה? הַפֶּל לְפִי הַבְּרָכָה תֵּן
9 לְיָדִי¹¹¹.

(91) כתב כן שלא נאמר שלאחר שעבר ושלחו בלי העניקה - שוב אינו חייב להעניק, כדעת רבי יהודה במצות שילוח הקן, שלאחר שלקחה - שוב אינו מצווה לשלחה (חולין קמא. במשנה), אלא גם לאחר מכן חייב הוא להעניק לו. וכדעת חכמים בענין שילוח הקן (חולין שם). ולפי"ז אינו חייב מלקות על הלאו, שהרי לא הניחק לעשה - אין לוקין עליו. (92) 'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יג) הובא בקידושין טז: (93) למעט את היוצא בגרעון כסף, באמצע שש, כבסמוך. (94) בלא בן (למעלה פ"ב הלכה יב), או נרצע שאינו עובד גם את הבן (למעלה הלכה ז.). (95) סימני נערו. (96) אע"פ שבפסוק לא מפורש לענין העניקה אלא היוצא בשש, למדו כן ב'ספרי' ובגמרא שם ממה שנאמר בפסוק הנ"ל פעמיים "תשלחנו", לרבות כל מיני שילוח. (97) כתנא-קמא שם, ולא כרבי מאיר. (98) ואם שחרר עבדו מרצונו, יתכן שחייב להעניקו. [ניתכן גם ששחרור מרצון אף הוא בא עלידי התעוררות של העבד, שעשה לאדון איזה נחת-רוח וכיוצא בזה, ואין זה "שילוחו מעמך"]. (99) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "כענין" כלומר: כעין. (100) ריבוי. שנאמר "אשר ברכך ה' אלקיך" (דברים טו, יד), ומכאן למדו לכל שיש בו ברכה, אע"פ שאינו צאן גורן ויקב (קידושין יז. בברייתא). (101) שהם בעצמם מתרבים, כגון בעלי חיים שמתרבים בוולדות, או אפילו פרדות, שגופם הולך ומשתבח, וכדעת רבי שמעון ולא כרבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם). (102) "כספים" נזכרו בברייתא שם, ואילו "בגדים" הוסיף רבינו מדעתו שהרי שניהם אינם מתברכים מעצמם, ואם נתמעטו כספים שעומדים לעיסקא ולרווח, כל-שכן שנתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח כלל ("יקר תפארת' להרדב"ז). (103) כלומר, אם אין לו אלא כספים ובגדים, אינו חייב בהעניקה כלל. וראה במשנה-למלך. (104) שם יז. בברייתא. (105) כרבי יהודה ולא כרבי מאיר ורבי שמעון (שם), בהתאם לכלל שרבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה, רבי שמעון ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה (עירובין מו: - משנה-למלך). (106) כן בדברי רבי מאיר שם, ולא מצאנו שרבי יהודה חולק על זה (משנה-למלך). (107) ההשוואה בגמרא שם. (108) וכאן נאמר "תתן לו", ולמדו גזירה-שוה "נתינה - נתינה" (קידושין שם). (109) 'ספרי' פ' ראה שם. הובא בקידושין יז: וכתנא-קמא ולא כרבי אליעזר בן עזריה. (110) 'ספרי' וגמרא שם. (111) אם נתברך הבית בשבילו הרבה, תוסיף על הענקתו, ואם לאו - אל תפחות מן הכתוב (רש"י שם).

10 טו. אִם¹¹² בָּרַח¹¹³, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל כְּשֶׁהוּא בּוֹרֵחַ,

בברייתא בקידושין שם: "ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעבד". ואף על פי ששם פירשו ברייתא זו לדעת רבי שמעון שאומר אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, ולפיכך כופין באמה העבריה, ולא בעבד, שיכול למכור עצמו שוב פעם אחרי הפדייה, אבל לרבנן שמוכר אותה לשפחות אחר שפחות שאין תועלת בכפייה זו, שהרי יחזור וימכרנה, נראה שאין כופין אותו לפדותה, והרי רבינו פוסק להלן הלכה יג כרבנן - סוגייה זו שלא חילקה בין עבריה לעבד ושאלו: "אי הכי עבד עברי נמי", ומתוך זה באו לידי החילוק הנ"ל שעבד עברי יכול למכור עצמו עוד הפעם, ואמה עבריה אינה נמכרת ונשנית כדעת רבי שמעון - סוגייה זו אינה לפי ההלכה, שהרי רבי סובר שם טו: שעבד עברי הנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים, כלומר, אין כופין את קרוביו לפדותו, וכן פסק רבינו למעלה פרק ב הלכה ז, ולפי זה מתפרשת ברייתא זו בפשיטות, שרק באמה העבריה כופין את האב ואילו בעבד עברי אין כופין את קרוביו לפדותו, ולפי זה אפילו לדעת חכמים של רבי שמעון הסוברים, שמוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, כופין אותו לפדותה, ומה שאין כופין בעבד עברי אין זה מפני שנמכר ונשנה, אלא שבעבד עברי אין דין כפייה כלל, וראה במשנה למלך. (25) שם בקידושין בסוגיית הגמרא. (26) כאן רמז רבינו שאמה עבריה אינה יוצאה לחירות במיתת האב, ודלא כריש לקיש בקידושין טו. שדבריו נשארו בתיובתא שם טו: וראה באור שמת. (27) בדרכים הרגילות, להלן הלכה ד וז. ואין אנו כופים את הקרובים לפדותה (כסף משנה). וראה למעלה פרק ב הלכה ז.

ג. אָמְרָה²⁸ הַעֲבֵרִי נִקְנִית בַּכֶּסֶף²⁹ אוּ בַשְּׁוֹה פֶּסֶף³⁰ וּבַשְּׁטֶר³¹, וְאִינָה נִקְנִית בַּפְּרוּטָה³², מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִקְנוֹתָהּ בְּדָמִים שְׁאֵאוּיִין לְגִרְעוֹן, כְּדֵי שֶׁתִּגְרַע פְּדִיּוֹנָהּ וְתֵצֵא³³. פִּינֵצַד בַּשְּׁטֶר? כּוֹתֵב עַל הַנִּזָּר אוּ עַל הַחֹרֵס: בְּתֵי מְכֻרָה לָךְ, בְּתֵי קְנוּיָה לָךְ; וְנוֹתֵן בְּיָד הָאֲדוֹן. וּשְׁטֶר אָמְרָה הַעֲבֵרִי - הָאֵב כּוֹתֵבוֹ³⁴.

(28) קידושין יד: במשנה. (29) בשקלא וטריא שם, למדו קניין כסף באמה ממה שנאמר בה "והפדה", שמגרעת פדיונה ויוצאת - הרי שנקנית בכסף. (30) שם טז. בברייתא. וראה למעלה פרק ב הלכה א. (31) משנה שם יד: (32) שם יא: יב. (33) ופרוטה אינה ראוייה לגירעון, שהרי הגירעון יהיה פחות משווה פרוטה, שאין בו כל ערך (קידושין שם). ובעבד עברי לא כתב רבינו (למעלה פרק ב הלכה א) שאינו נקנה בפרוטה, משום שקניין עבד עברי בכסף נלמד מעבד הנמכר לגוי, שבו נאמר "מכסף מקנתו", מלמד שכסף קונה (כסף משנה). (34) קידושין טז. וכרב חסדא ולא כרב הונא. וטעמו משום שקניין שטר באמה העבריה נלמד מקניין שטר בעבד כנעני, שדינו כקרקע, ושם המוכר כותב השטר, שנאמר (ירמיה לב, יא) "ואקח את ספר המקנה", שירמיה הלוקח קיבל את ספר המקנה מידי חנמאל המוכר. וראה ביקר תפארת להרדב"ז.

ד. אָמְרָה הַעֲבֵרִי עוֹבְדָת שֵׁשׁ שָׁנִים, כְּעֶבֶד שֶׁמְכָרוּהָ²⁰ בֵּית דִּין³⁵; שְׁנָאֵמָר: פִּי יִמְכְּרָ לָךְ אַחִיךָ הַעֲבֵרִי אוּ הַעֲבֵרִי³⁶. וְיוֹצֵאת בְּתַחֲלַת שָׁבַע. וְאִם פָּגַע בָּהּ יוֹבֵל

וְתַעֲשֶׂה נַעֲרָה⁶ - אֵינוּ יָכוֹל לְמַכְרָהּ⁷, אָף עַל פִּי שְׁעִדָּן יֵשׁ לוֹ רִשּׁוֹת בָּהּ, וְיֵשׁ לוֹ לְקַדְּשָׁהּ לְכָל מִי שִׁירָצָה⁸. אָף⁹ הִקְטַנָּה שֶׁהִיא אֵילּוֹנִית¹⁰ בְּסִמְנֵיהָ¹¹ וְאִינָה רְאוּיָה לְהַצָּאת שְׁתֵּי שָׁעֲרוֹת¹² - יֵשׁ לְאַבְיָה לְמַכְרָהּ¹³ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא קְטַנָּה¹⁴. אַכְּל¹⁵ הַטְּמֵטוֹם¹⁶ וְהַנְּדֻרְגִינוֹס¹⁷ - אֵינוּ נִמְכָּר לֹא כְּעֶבֶד¹⁸ עַבְרִי וְלֹא כְּדִין הָאָמָה הַעֲבֵרִי¹⁹.

(2) כתובות מ: במשנה. (3) עד גיל ששים עשרה שנה ויום אחד, ואפילו הביאה שתי שערות בתוך הזמן הזה (פרק ב מהלכות אישות הלכה א). (4) שאילו היא עצמה אינה יכולה למכור עצמה, שהרי היא קטנה, ואפילו כשהיא נערה אינה יכולה למכור עצמה (למעלה פרק א הלכה ב) ואמה אינה יכולה למכרה (מכילתא לשמות כא, ו). (5) ויום אחד (הלכות אישות שם הלכה ג). (6) והיא תקופה הנמשכת שישה חדשים (שם הלכה ב). (7) משנה שם. וקל וחומר הוא: אם המכורה כבר, יוצאת בסימנים (להלן פרק ד הלכה ה) - אינה מכורה אינו דין שלא תימכר (ערכין כט:). (8) כתובות מו: ופרק ג מהלכות אישות הלכה יא. (9) קידושין ד. בברייתא ופירושה בגמרא שם. (10) מלשון איל, שיש בה תכונות גבריות, וראה פרק ב מהלכות אישות הלכה ג. (11) כגון שקולה עבה וכדומה (ראה בהלכות אישות שם הלכה ו). (12) כגון שהיא בת שש עשרה ויש לה סימני איילונות ולא הביאה שתי שערות, שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (הלכות אישות שם הלכה ג), וראה להלן הלכה ה. (13) ואין אנו אומרים, שמכיוון שאין בה נערות, אין בה דין מכירה (גמרא שם). (14) היינו, עד גיל עשרים, אם יש בה סימני איילונות, או עד גיל שלושים וחמש אם אין בה, ראה בהלכות אישות שם הלכה ד. (15) תוספתא ביכורים פרק ב. וראה בפרק ב מהלכות נזירות הלכה יא. (16) אטום, שאין לו לא זכרות ולא נקבות (פרק ב מהלכות אישות הלכה כה). (17) שיש לו גם זכרות וגם נקבות (שם הלכה כד). (18) שמא נקבות הן ואין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת עצמה (למעלה פרק א הלכה ב), וראה משנה למלך. (19) שמא זכרים הם, ואין לאב זכות בבנו למכור.

ב. אֵין²⁰ הָאֵב רִשְׁאֵי לְמַכֵּר אֶת בְּתוּ, אֶלֶּא אִם כֵּן הָעֵנִי וְלֹא נִשְׁאָר לוֹ כְּלוֹם, לֹא קָרַקַע וְלֹא מִטְּלָטְלִין²¹, וְאֶפְלוּ כְּסוּתָה²² שֶׁעָלָיו. וְאָף עַל פִּי כֵּן²³ כּוֹפִין אֶת הָאֵב לְפִדְיוֹתָהּ²⁴ אַחֲרֵי שֶׁמְכָרָהּ, מִשּׁוּם פָּגַם מִשְׁפָּחָהּ²⁵. בִּרְחַ הָאֵב אוּ שְׁמָתָה²⁶ אוּ שְׁלֹא הָיָה לוֹ לְפִדְיוֹתָהּ - הָרִי זֶה עוֹבְדָת עַד שֶׁתֵּצֵא²⁷.

(20) יוצא מתוך הברייתא שהביא רבי יוסי בר חנינא בקידושין כ. [וכן מפורש בתוספתא ערכין פרק ה: "אין אדם רשאי למכור את בתו וכו' אלא אם כן העני"]. (21) כן הוא בקידושין שם, שאדם מוכר מטלטלין ואחר כך שדהו, ואחר כך ביתו, ורק אחר כך בתו. (22) ראה למעלה פרק א הלכה א. (23) כלומר, אף על פי שמכרה מחמת עוני, שלא נשאר לו כלום, כנ"ל. (24) אם מצאה ידו (יקר תפארת, וכן כתב רש"י בקידושין יח.). ומקור הדבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בוגרת. ואין אנו אומרים שנעשית איילונית למפרע ולא הייתה מכירתה מכירה כלל (ראה משנה למלך למעלה הלכה א), שדעת רבינו לפסוק כשמואל ביבמות פ. שאינו נעשה סריס למפרע, והוא הדין לאיילונית. וכן נראה מדבריו בהלכות אישות שם. וכן נקט בדעתו, הנודע-ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סימן ון.

1 בְּתוֹךְ שָׁשׁ - יוֹצֵאָה חֲנָם, כְּעֶבֶד³⁷. מֵת הָאֲדוֹן, אָף
2 עַל פִּי שְׁהֵנִיחַ בֶּן - יוֹצֵאָה חֲנָם, כְּנֹרָע; שְ�נֵאָמַר:
3 וְאֵף לְאֻמָּתָהּ תַּעֲשֶׂה בֶן. וְכֵן מְגִרַעַת מִפְּדִינָה³⁸
4 יוֹצֵאָה. וְאִם³⁹ כָּתַב לָהּ שָׁטֵר שְׁחֹרֵר וּמַחֲל עַל
5 הַשָּׂאֵר⁴⁰ - יוֹצֵאָה חֲנָם, כְּעֶבֶד⁴¹.

16 ו. אֵין אָמָה הָעֶבְרִיָּה יוֹצֵאָה בְּרֹאשֵׁי אֵיבָרִים;
17 שְ�נֵאָמַר: לֹא תֵצֵא קִצָּאת הָעֶבְדִּים. וְכֵן עֶבֶד עֶבְרִי,
18 אִם הִפִּיל לוֹ שָׁנוֹ אוֹ סֵמָא לוֹ עֵינָיו - מְשַׁלֵּם לוֹ קִדִּין
19 הַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת חוּבֵל⁴⁵.
20 נִמְצָאתָ לְמֹד, שְׁאָמָה הָעֶבְרִיָּה נִקְנִית בְּשָׁנֵי דְבָרִים:
21 בְּכֶסֶף אוֹ בְּשָׁטֵר; וְקוֹנָה עֲצָמָה בְּשִׁשָּׁה דְבָרִים⁴⁶:
22 בְּשָׁנִים, וּבִיּוֹבֵל, וּבְגִרְעוֹן כֶּסֶף, וּבְשָׁטֵר שְׁחֹרֵר,
23 וּבְמִיתַת הָאֲדוֹן, וּבְסִימָנִי.

(35) שאינו נמכר אלא לשש, ואילו מוכר עצמו נמכר גם ליותר משש (למעלה פרק ג הלכה יב). (36) וגומר: "ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעימך". (37) כלומר, ככל העבדים העבריים (בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית דין) שיוצאים ביובל (למעלה פרק ב הלכות ב"ג). ומקור הלכה זו במשנה בקידושין יד: (38) ככתוב (שמות כא, ח): "והפדה". ומזה למדו אף לעבד (קידושין טז). וכן מפורש במשנה שם יד: שגם העבד וגם האמה יוצאים בגירעון כסף. (39) שם טז. בברייתא. (40) ובמחילה בלי שטר אינה יוצאה, כמבואר למעלה פרק ב הלכה יא. (41) בברייתא שם אמרו שעבד קונה עצמו בשטר. וברור שהוא הדין לאמה, שהרי כל עיקר יציאה בשטר נלמד מעבד כנעני, שכתוב בו "או חופשה לא ניתן לה" ולמדו בגזירה שווה "לה-לה" מגט אשה שנאמר בה "וכתב לה" (רש"י שם), ואם כן אין לחלק בין עבד לאמה.

24 ז. יַעֲד⁴⁷ אוֹתָהּ הָאֲדוֹן לְעַצְמוֹ אוֹ לְבָנוֹ - הָרִי הִיא
25 כְּשֶׁאֵר אַרְיוֹסוֹת⁴⁸, וְאִינָה יוֹצֵאָה בְּאַחַד מִפָּל אֱלֹו,
26 אֶלָּא בְּמִיתַת הַבַּעַל אוֹ בְּגִט. וּמִצְוֹת⁴⁹ יַעֲד קוֹדֶמֶת
27 לְמִצְוֹת פְּדִיָּה⁵⁰. כִּי־עַד⁵¹ מִצְוֹת יַעֲד? אוֹמֵר לָהּ בְּפָנֵי
28 שְׁנֵים: הָרִי אֶת מְקַדְּשֵׁת לִי, הָרִי אֶת מְאֲרֶסֶת לִי, הָרִי
29 אֶת לִי לְאִשָּׁה⁵²; אֶפְלֹס⁵³ בְּסוֹף שָׁשׁ סָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת
30 הַחֲמָה⁵⁴. וְאִינוּ צָרִיךְ לִתֵּן לָהּ כָּלוּם, שְׁמִעוֹת
31 הָרֹאשׁוֹנוֹת לְקִדּוּשֵׁין נִתְּנוּ⁵⁵. וְנוֹהֵג⁵⁶ בָּהּ מְנָהג
32 אִישׁוֹת, וְאִינוּ⁵⁷ נוֹהֵג בָּהּ מְנָהג שְׁפָחוֹת. וְאִינוּ מְיַעַד
33 שְׁתֵּים כָּאֶחָת; שְׁנֵאָמַר: יַעֲדָהּ. וְכִי־עַד מִיַּעֲדָה לְבָנוֹ?
34 אִם הָיָה⁵⁸ בְּנוֹ גְּדוֹל⁵⁹, וְנָתַן רְשׁוֹת לְאִבּוֹ לְיַעֲדָהּ לוֹ
35 - הָרִי הָאֵב⁶⁰ אוֹמֵר לָהּ בְּפָנֵי שְׁנֵים: הָרִי אֶת מְקַדְּשֵׁת
36 לְבָנִי.

6 ה. יִתְּרָה אָמָה הָעֶבְרִיָּה, שֶׁהִיא יוֹצֵאָה בְּסִימָנִי.
7 כִּי־עַד? כְּגוֹן שֶׁהִבִּיָּאָה סִימָנִי וְנַעֲשִׂית נַעֲרָה - יוֹצֵאָה
8 לְחֵרוֹת בְּלֹא כֶסֶף. אֶפְלֹו הִבִּיָּאָה סִימָנִי מְאֲחֵר יוֹם
9 שֶׁלְקָחָהּ - הָרִי זוֹ יוֹצֵאת לְחֵרוֹת. שְ�נֵאָמַר: יוֹצֵאָה
10 חֲנָם⁴² - רִבָּה לָהּ הַכְּתוּב יַצִּיָּאָה אַחֲרַת בְּחָנָם יִתֵּר עַל
11 הָעֶבֶד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ, שֶׁהִיא הִבָּאת סִימָנִי
12 נַעֲרָתוֹ. וְתַחֲזֹר לְרִשׁוֹת אֲבִיהָ, עַד שֶׁתִּבְגֵּר וְתֵצֵא
13 מִרְשׁוֹת אֲבִיהָ⁴³. הֵיתָה הַבַּת אֵילוֹנִית, שְׁאִין לָהּ יָמִי
14 נַעֲרָתוֹ, אֶלָּא יוֹצֵאת מִקְטָנוּתָהּ לְבָגֵר - בִּיּוֹן שֶׁבְּגִרָה
15 תֵּצֵא לְחֵרוֹת⁴⁴.

(42) בברייתא קידושין ד. אמרו: "ויצאה חנים אלו ימי בגרות, אין כסף אלו ימי נערות". ועיין כסף משנה כאן ורש"י שם יד: במשנה שאף הם הביאו מויצאה חנים על ימי נערות וברש"י על התורה שמות כא, א. נראה שמה שאמרו "ויצאה חנים אלו ימי בגרות" אין זה אלא אם לא נכתב "אין כסף", אבל עכשיו שנכתב "אין כסף" לרבות נערות, שוב נלמדו ימי נערות מ"ויצאה חנים" וימי בגרות מ"אין כסף". וראה בתורה תמימה שם אות פט. (43) ככל נערה. (44) שם ד. אמרו שאין צריך לכך לימוד מיוחד, שהרי קל וחומר הוא: אם סימנים שאינם מוציאים מרשות האב - מוציאים מרשות האדון, בגרות שמוציאה מרשות האב - אינו דין שמוציאה מרשות האדון. וכל הפסוק הנ"ל (ויצאה חנים אין כסף) לא בא ללמד אלא על עיקר מכירת איילונית, שבלי הפסוק היה מקום לומר שכיוון שאינה מביאה סימנים אינו יכול למכרה כלל. וראה למעלה הלכה א. [והמדובר כשנמכרה בהיותה בת שש עשרה והיו לה סימני איילונית ולא היו לה שתי שערות שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (פרק ב מהלכות אישות הלכה ג) ואז היא יוצאת בתור

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות יעוד קודמת למצות פריה"

והדין הוא ש"אין אמה עבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו קידושין, כדי שתהיה ראויה ליעוד" (ה"א). מכאן נראה גודל הכבוד והעילוי של בת ישראל. שבכדי למכור עבד מספיק שאם גנב ו"אין לו ונמכר בגניבתו", אבל באמה עבריה נאמרו כמה וכמה תנאים: האחד שאינה נמכרת בגנותה, ורק אם אביה עני ולא מצא מה יאכל ולא נשאר לו כלום לא קרקע ולא מטלטלין ואפילו כסות שעליו, רק אז מותר לו למכור את בתו לאמה לזמן קצר כדי שתסייע בפרנסה וגם אח"כ יוצאת בסימנים. ובנוסף, אין למכרה למי שאין לו יעוד עליה ואינו יכול לשאתה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט' אייר - ספר קנין - הלכות עבדים קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ז. (72) שהבעל יורש אשתו נשואה ולא ארוסה (פרק כ"ב מהלכות אישות הלכות א-ג). (73) היינו, לבדו בלי האב, ראה בפרק י"א מהלכות נדרים הלכה ט. (74) כלשון הכתוב בשמות כא, יא. (75) מכילתא שם. (76) למעלה הלכה ה. (77) למעלה הלכה ד.

- י. אין האדון יכול למכר אמה העבירה, ולא לתנה לאיש אחר, בין רחוק בין קרוב⁷⁹. ואם מכר או נתן - לא עשה כלום⁸⁰. שנאמר: לעם נכרי לא ימשל למכרה בכגדו בה. וכן עבד עברי⁸¹ לא יכול למכרו לאחר ולא לתנו. ויראה לי, שלא הצריך הכתוב לאסור דבר זה [באמה], אלא מפני שיש לו לייעדה לבנו, לקח נאמר: לעם נכרי לא ימשל למכרה.

~ נקודות משיחות קודש ~

שורש ורוחניות ענין אמה עבריה - "כי ימכור איש את בתו לאמה כו" - הוא ירידת הנשמה בגוף, וכשם שאין למכור אמה למי שאין לו עליה יעוד, כך אין הנשמה יורדת בגוף אם לא שנראית מיד בתחילת הירידה התכלית שהיא לצורך עליה, יחוד הקב"ה וכנסת ישראל - שלימות עניין הדירה לעצמותו ית' בתחתונים.

ולכן דווקא באמה עבריה ישנו התנאי של יעוד, כי עבודתה של האשה היא שלימות העבודה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, ודווקא היא המביאה חטים ופשתן לעשות מהם לבושים ומאכלים לאדם שמהם מקבל החיות והכח לעבודת ה', ועד לתכלית השלימות הולדת בנים ובנות על ידי יחוד איש ואישה תכלית השלימות לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(על פי לקו"ש חכ"ו ע' 372)

(78) כל דברי רבינו מפורשים במכילתא דרשב"י שמות כא, ח. ויש שהביאו מגמרא מפורשת בערכין כח. "יכול יחרים אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו תלמוד לומר בהמה, מה בהמה יש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה" - הרי שאין לו רשות למכור עבדו ושפחתו העבריים. וראה בכסף-משנה למעלה פרק ב הלכה יב שכתב כדברי רבינו כאן בשם הרלב"ג. (79) במכילתא דרשב"י שם למדו כן ממה שנאמר "לעם נכרי לא ימשול וגו'" - "לעם לא ימשול למכרה", כלומר, לקרובים, "ולנכרי לא ימשול למכרה" - לרחוקים. (80) כן הוא במכילתא דרשב"י (תורה שלמה שם סימן קפד). (81) במכילתא דרשב"י (תורה שלמה שם) למדו כן בקל וחומר: "אם אמה העבריה שהוא ראשי לייעדה לו ולבנו, אינו ראשי למכרה, עבד עברי שאין לו בו רשות כלל, על אחת כמה וכמה". וראה בכסף משנה.

- יא. אין אמה העבירה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו⁸² קדושין, כדי שתהא ראויה לייעוד. פיצד? מוכר⁸⁴ אדם את בתו לאביו⁸⁵; שאף על פי שאין האדון יכול לייעדה לו⁸⁶ - ראויה היא לבנו, שהרי האמה פת אחיו. אבל אינו יכול למכר את

לאשה כי בבת ישראל נראית בגלוי תכליתה, עניין החתונה והקמת בית בישראל.

(על פי לקו"ש חלק כ"ו ע' 372)

(47) קידושין יח. בברייתא וכפירושה על ידי רב ששת. (48) ראה לקמן הלכה ט, שהייעוד כאירוסין ואינו כנישואין. (49) בכורות יג. במשנה. ושם למדו מן הכתוב: אשר לא יעדה והפדה", הרי שהפדיון בא רק אחרי שלא התקיים הייעוד. (50) שאף הפדייה היא מצוה, ראה בספר המצוות, עשה רלד. (51) קידושין יט: ברייתא כלשונה. (52) לשון זו אינה בברייתא שם, אבל נזכרה שם ה: בברייתא, לעניין קידושי אשה. (53) לשון הברייתא שם. וכתנא קמא ולא כרבי יוסי בר יהודה. (54) שלא נשאר עוד שיעור עבודה, שתמורתה פרוטה. (55) והרי זה דומה למקדש מעכשיו ולאחר שלושים יום, שמקודשת לסוף שלושים יום למפרע. (56) ברייתא שם, כלשונה. (57) מסכת עבדים פרק א הלכה ז. וראה במכילתא משפטים פרשה ג. (58) ולא אותה ואת חברתה. (59) ולא קטן. קידושין יט. בעייה של ריש לקיש, שנפתרה על ידי רבי אייבו בשם רבי ינאי. (60) בשמות (כא, ט) מפרש רש"י, שהבן אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיך. ומדברי רבינו נראה שדין הייעוד על ידי האב (ועיין לחם משנה, וראה להלן הלכה ח).

- ח. אין⁶¹ האדון מיעד אמה העבירה לא לו ולא לבנו אלא מדעתה⁶², אף על פי שפכר קבל אביה מעותיה⁶³; שהרי⁶⁴ הוא אומר: יעדה - מדעתה⁶⁵. ואם⁶⁶ מת האדון - אין בנו יכול לייעדה לו, שהרי יוצאה לחרות במיתת האדון⁶⁷.

(61) קידושין שם, כפירוש השני של הגמרא למימרא של רבי אייבו בשם רבי ינאי. (62) יש אומרים מרצונה (כסף משנה וכן כתב המאירי, ועיין תוספות קידושין ה. דיבור המתחיל שכן) וראה להלן הלכה יב. (63) כדברי רב נחמן בר יצחק שם. (64) גם זה מדברי רב נחמן בר יצחק שם. (65) יעדה לשון דיעה (רש"י שם דיבור המתחיל שאני הכא). ויש מפרשים שדרשו כן בהיפוך אותיות: ידעה - יעדה, כמו כבש - כשב, שלמה - שלמה (תורה תמימה שם). (66) הוא דבר פשוט (כסף משנה). (67) משמע שולא זה היה יכול לייעדה, וראה למעלה הלכה ז, שדין ייעוד הוא על ידי האב דווקא.

- ט. הייעוד⁶⁸ - כאירוסין⁶⁹, ואינו כנישואין. לפיכך⁷⁰, אינו מטמא לה⁷¹ ולא יירשנה⁷² ולא מפר⁷³ נדריה עד שתפנס לחפה. ואם שלש אלה⁷⁴ לא יעשה לה - לא יעדה⁷⁵ לו, ולא יעדה לבנו, ולא נפדית בגרעון פסף; ויצאה חנם - בהצאת סימנין, כמו שפארנ⁷⁶, יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה כעבד עברי⁷⁷.

(68) קידושין יח: בעייה של רבה בר אבוח שנתפחה. (69) כקידושין. (70) ההבדלים הנ"ל בין אירוסין לנישואין הובאו בגמרא שם. (71) אם כהן הוא, שכהן אינו מתטמא אלא לאשתו הנשואה ולא לארוסה (פרק ב מהלכות אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בְּתוֹ לִבְנוֹ; מִפְּנֵי שְׁאִינָהּ רְאוּיָהּ לְאֲדוֹן, שֶׁהָרִי הִיא
2 אֲחֻתּוֹ, וְלֹא לִבְנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֲחֻת אָבִיו.

- (82) קידושין יח: בברייתא וכתנא קמא ולא כרבי אליעזר.
(83) אף על פי שהוא עצמו אינו יכול לייעדה - שמספיק
אפשרות כל שהיא של ייעוד (שם כ.). (84) שם כ. ברייתא
ראשונה, וכפירושה בגמרא. (85) ויש לו בן, כדלהלן.
(86) שהרי אסורה לו משום בת בנו (ויקרא יח, י').

- 3 יב. י"ש⁸⁷ לְאֶדָם לְמַכֵּר בְּתוֹ לְפִסְלוֹ, כְּגוֹן אֶלְמָנָה⁸⁸
4 לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכֹהֵן הַדִּיּוֹט; שְׁאֵף עַל
5 פִּי שֶׁהֵן בָּלְאוּ, קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן⁸⁹.

- (87) שם יח: בברייתא. (88) מן האירוסין אבל אלמנה מן
הנישואין אינה עוד ברשות האב למכרה (פרק ג מהלכות
אישות הלכה יב). והוא הדין לגרושה וחלוצה דלהלן הן מן
האירוסין, ואף ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט).
(89) כמבואר בפרק ד מהלכות אישות הלכה יד. והמדובר
כשאין לו בן לכהן הגדול, שאם יש לו בן, הרי היא ראוייה
לבן, כמבואר למעלה הלכה יא (יקר תפארת).

- 6 יג. הַמְקִדְשׁ⁹⁰ אֶת בְּתוֹ שֶׁהִיא קִטְנָה, וְנִתְאַרְמָלָה אוֹ
7 נִתְגַּרְשָׁה - אִינוּ יָכוֹל לְמַכְרָהּ; שְׁאִין אָדָם יָכוֹל לְמַכֵּר
8 אֶת בְּתוֹ לְשִׁפְחוֹת אַחֵר אִישׁוֹת. אֲבָל מוֹכְרָה לְשִׁפְחָה
9 אַחֵר שִׁפְחוֹת. פִּיצֵד? מִכְרָה לְשִׁפְחוֹת תַּחֲלָה, וְיִעֲד⁹¹
10 אוֹתָהּ הָאֲדוֹן, וְיִמָּת הָאֲדוֹן אוֹ גֵּרָשָׁה, וְחִזְרָה לְרִשּׁוֹת
11 הָאֵב שֶׁהִיא קִטְנָה - הָרִי הָאֵב מוֹכְרָה פֶּעַם שְׁנִיָּה⁹²,
12 אֲפִלּוּ לְכֹהֵן⁹³. וְכֵן אִם נָפְלָה לְפָנֵי יָבִם מִן הַיַּעֲד,
13 וְחָלַץ לָהּ⁹⁴, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא חִלּוּצָה פְּסוּלָה מִפְּנֵי
14 שֶׁהִיא קִטְנָה⁹⁵ - הָרִי נִפְסָלָה מִן הַפְּהֻנָּה⁹⁶; וְיֵשׁ לוֹ
15 לְמַכְרָה לְכֹהֵן⁹⁷, הוֹאִיל וְקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, כְּמוֹ
16 שְׁנֵת בְּאֶרֶץ⁹⁸.

- (90) קידושין יח. בברייתא, וכתנא קמא וכרבי עקיבא הדורש
"לא ימשול למכרה בבגדו בה" - כיוון שפירש טליתו
עליה (כלומר כיוון שנמסרה לאישות - רב נחמן בר יצחק
שם), שוב אינו רשאי למכרה" ולא כרבי אליעזר הדורש
"בבגדו בה" - "כיוון שבגד בה", כלומר, שמכרה לשפחה.
(91) שהרי ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט) ואינה
יוצאת מרשותו של אב. (92) [ראה למעלה הלכה יב,
שרבינו סובר שייעוד אינו אישות לעניין זה, שהרי אינו
מייעדה אלא מרצונה ואין זה אלא שפחות בלבד].
(93) בדפוס רומי וכתב־יד תימן: לכהן גדול. (94) ושוב מת
היבם ובטלה זיקתה. [ואילו יבמה וגירשה, הרי היא נשואה,
ושוב אין לאביה רשות בה]. (95) כמפורש בפרק ד
מהלכות ייבום וחליצה הלכה טז. (96) כמפורש שם הלכה
כו. (97) אפילו לכהן גדול (רדב"ז), וכוונת רבינו לומר:
אף על פי שהיא חליצה פסולה ובכל זאת הרי נפסלה מן
הכהונה והיה מקום לומר שאסור לו למכרה לכהן שהרי יש
בה שני איסורים גם אלמנה וגם חלוצה, ובכל זאת יש
למכרה לכהן גדול. (98) למעלה הלכה יב.

- 17 יד. הַמוֹכֵר אֶת בְּתוֹ, וְיִצְאָהּ בְּשָׂנִים אוֹ בַּיּוֹבֵל אוֹ

(99) למעלה הלכה יג, שמוכרה שפחות אחר שפחות.

- טו. הַמוֹכֵר¹⁰⁰ אֶת בְּתוֹ, וְאַחֵר כֶּף הֶלֶךְ וְקִדְשָׁה
לְאַחֵר: אִם רָצָה הָאֲדוֹן לִיעֵד - מִיַּעַד¹⁰¹; וְאִם לֹא
יַעַד הָאֲדוֹן לֹא לוֹ וְלֹא לִבְנוֹ - פְּשִׁתָּא מְרִשּׁוֹת
הָאֲדוֹן יִגְמְרוּ קִדּוּשִׁיהָ וְתַעֲשֶׂה אִשֶּׁת אִישׁ.

- (100) קידושין יט: כתנא קמא בברייתא ולא כרבי יוסי בר
רבי יהודה. (101) שהרי המעות הראשונות שלו, לקידושין
ניתנו (למעלה הלכה ז). משל למי שקידש אשה מעכשיו
ולאחר שלושים יום אם ירצה, ובא אחר וקידשה בינתיים,
שמקודשת לראשון, אם רוצה (גמרא שם).

- טז. הַמוֹכֵר¹⁰² אֶת בְּתוֹ, וּפְסַק עַל הָאֲדוֹן עַל מִנָּת
שֶׁלֹּא לִיעֵד אוֹתָהּ, אִם רָצָה הָאֲדוֹן לִיעֵד - מִיַּעַד;
שֶׁהִתְנָה עַל מָה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, שֶׁתִּנָּא בְּטָל.

(102) ברייתא שם וכתנא קמא ולא כרבי מאיר.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

- (1) נכללו בו דיני עבד כנעני במה הוא נקנה ואיך הוא יוצא
לחירות.

- א. עֶבֶד כְּנַעֲנִי² נִקְנָה בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים, וְקוּנָה אֶת
עֲצָמוֹ בַּשְּׁלֹשָׁה. נִקְנָה בַּכֶּסֶף, אוֹ בַּשֹּׁטֶר, אוֹ בַּחֲזָקָה³,
אוֹ בַּחֲלִיפִין⁴, אוֹ בַּמְשִׁיכָה⁵. וְקוּנָה⁶ אֶת עֲצָמוֹ
בַּכֶּסֶף⁷, אוֹ בַּשֹּׁטֶר⁸, אוֹ בְּרֹאשֵׁי אֵיבָרִים⁹. וְעֶבֶד קָטָן¹⁰
- הָרִי הוּא כְּבִהְמָה, וְנִקְנָה בַּמְשִׁיכָה¹¹ בַּמְשִׁיכָת
הַבְּהֵמָה¹². וְכִבְר בְּאַרְנוֹ בַּתְּחִלַּת סֵפֶר זֶה¹³ כָּל
הַדְּרָכִים שֶׁהַעֲבָדִים נִקְנִין בָּהֶן¹⁴.

- (2) קידושין כב: במשנה. כל גוי שנמכר לישראל הרי הוא
עבד, אלא שכל העבדים נקראו על שם כנען, שכתוב בו
(בראשית ט, כה) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (רש"י
שם). (3) משנה, שם. ולמדו זאת משדה אחוזה: כשם
ששדה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה, כן עבד כנעני
נקנה (גמרא שם). (4) ברייתא שם. (5) מימרא של
שמואל שם. (6) משנה, שם. (7) [אין לקנין כסף מקור
בתורה, אבל סברא היא: כשם שיכול למכרו לאחר, כן יכול
למכרו לו, כלומר לעבד עצמו. וראה גיטין לט: בברייתא
של רבי ובקידושין כג. בדברי אביי: "כסף הואיל וקני ליה
וכו' מקני ליה"]. (8) נלמד בגזירה־שוה "לה" "לה" מגט
אשה. (9) ברייתא שם כד. (10) שם כב: מימרא של רב
אשי. (11) כלומר אף במשיכה, אבל הוא נקנה גם בכסף,
בשטר ובחזקה ככל העבדים (יקר תפארת). (12) שקורא
לה והיא באה. מה־שאי־כן בעבד גדול, כיון שיש לו דעת,
וכשהוא קורא לו הוא בא על דעת עצמו אינו נקנה במשיכה
הנ"ל, אלא בתקפו בכח (שם). (13) כלומר, בספר קנין.
והוא בפ"ב מהלכות מכירה הלכה א"ד. (14) ולפיכך לא
בא לבאר כאן אלא הדרכים שהוא קונה עצמו בהן, כדלהלן.

- ב. פִּיצֵד¹⁵ קוּנָה אֶת עֲצָמוֹ בַּכֶּסֶף? כְּגוֹן שֶׁנָּתַן אָחִיד

וקידושין ו: בעיא שנפתרה מברייא זו. (26) כל דיבור שמשמעותו חרות, המתאים לעבד. (27) משנה, שם. (28) עיקרו, יסודו. (29) הם הנקראים "עדי מסירה", וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו שתקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמים על הגט, נוסף על זה שנתנו לה בפני עדי מסירה. (30) בהלכות גירושין שם הלכה טז, כתב רבינו "חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבניה וכו' הרי זה כשר", ואם כן גם כאן בעבר ומסר. (31) כלומר, היותו ברשות עצמו. (32) קידושין כג. שאם לא כן אינו משוחרר, שהרי לא יצא הגט מרשותו של האדון, שיד העבד כידו. (33) בגיטין מ: "האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, עשוי בן חורין; הרי הוא בן חורין - הרי הוא בן חורין - אמר רבי יוחנן, וכולן בשטר" (וראה להלן פרק ו הלכה ב) - הרי שבאמירה בלבד אינו משתחרר. ויש שלמדו זאת מגזירה - שוה "לה" "לה" מאשה - מה אשה אינה יוצאת אלא בכתב ולא בדיבור, אף עבד כן (רדב"ז). (34) בקנין סודר. ואע"פ שעבד נקנה בחליפין (=קנין סודר), כמבואר למעלה הלכה א - סובר רבינו שכיון שלא נזכר בגמרא קנין חליפין אלא לגבי זה שהוא נקנה (קידושין כב:) ולא לגבי זה שהוא קונה עצמו, נראה שאין העבד קונה עצמו בחליפין, וראה להלן. ומה שאמרו בגיטין לט: במעשה של שפחה כנענית שאדונה נתן לה כובע, ואמר לה: קני הכובע וקני נפשך, ואמרו שם שלא יצאה לחירות מפני שהאדון נתן לה, ולא היא נתנה לו - הרי שהיא קונה עצמה בקנין חליפין אילו היתה היא הנותנת - סובר רבינו שהמדובר בקנין כסף (ראה למעלה הערה טו) ולא בקנין חליפין, והראב"ד חולק על רבינו, וכתב "שהקנין הוא ככסף מההוא מעשה דכומתא". (35) שנזכרו במשנה, שם כב: (36) שנזכרו בברייא, שם כד. ואילו קנין סודר לא נזכר בדין קונה עצמו. (37) גיטין פה: וקידושין ו: (38) שזהו לשון גט אישות, ולא לשון גט שחרור.

ד. כיצד בראשי איכרים? המכה את עבדו בכונה³⁹, וחסרו⁴⁰ אחד מארבעה ועשרים ראשי איכרים⁴¹ שאינן חוזרין - יצא לחרות, וצריך גט שחרור⁴². אם כן⁴³, למה נאמר בתורה⁴⁴ שן ועין? לדון מהן: מה שן ועין - מומין שפגלו ואינן חוזרין⁴⁵, אף כל מומין שפגלו ואינן חוזרין - יצא העבד בו לחרות. אבל המסרס עבדו בפזים⁴⁶, או החותף לשונו - אינו יוצא לחרות, שאינן מומין שפגלו⁴⁷. וכן⁴⁸ המפיל שן הקטן - אינו יוצא לחרות, שהרי סופו לחזור.

(39) כלומר: לנגוע באיברי העבד, אע"פ שלא נתכוין להזיק, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יג. ומקור הדברים בקידושין כד: בברייא, כחכמים ורבי אליעזר ולא כרשב"ג. (40) הזיקו. או כפשוטו, שהוציא את האבר, וראה לקמן. (41) לקמן הלכה ה, נמנו כולם. (42) קידושין כד: ברייתא, ורבי שמעון ורבי אליעזר ורבי עקיבא (ולא כרבי מאיר ורבי טרפון). ולמדו זאת בגזירה-שוה "שילוח" "שילוח" מאשה - "מה אשה בשטר (=בגט), אף עבד נמי בשטר" (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק

לרבו מעות, ואמר לו: על מנת שייצא עבדך בהם לחרות - בין שקבל הרב את הכסף או שנה כסף¹⁶ יצא העבד לחרות. ואין צריך דעת העבד¹⁷; שזכות היא לו¹⁸, וזכין לאדם שלא בפניו. וכן¹⁹ אם נתן אחד לעבד מעות, ואמר: על מנת שתצא בהן לחרות²⁰: אם רצה האדון²¹ לקבל המעות - יצא העבד לחרות; ואם לא רצה - לא קנה העבד המעות, שלא נתן לו אלא על מנת שייצא בהם לחרות. ואחד הכסף או שנה כסף בין לקנות²² בין להקנות עצמו לו.

(15) שם כב: במשנה, כחכמים (ולא כרבי מאיר, ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שם כג.). שלפי דבריהם עבד יוצא בכסף על-ידי עצמו, אם נתנו לו כסף על-מנת שיצא בו לחירות, שבאופן זה לא קנה ממנו האדון (פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג"ד) בשטר על-ידי עצמו, שגיטו וידו באין כאחת, וכמו כן יוצא בין בכסף ובין בשטר - על-ידי אחרים, אף שלא מדעתו, שזכות היא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות. ויבואר להלן. (16) [כן נראה בגיטין לט: שאם נתן העבד כומתא (=כובע) לרבו - שיצא לחירות, ומדין כסף הוא, ולא מדין חליפין, שאין העבד יוצא בחליפין, לדעת רבינו. ועיין רמב"ן בחידושו שם, ולהלן הלכה ג ובהערות כא ולג שם]. (17) אבל בעל-כרחו של עבד אין לפדותו (לחם-משנה). (18) שיוצא מתחת רבו לחירות, כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (19) משנה, שם כב: כחכמים. (20) שאם לא התנה כן - כל מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ופ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג). (21) כן מפורש במכילתא (משפטים, סוף פרשה ט) "רבי ישמעאל אומר, עבד כנעני אין לו פדיון לעולם ואינו יוצא אלא לרצון, שנאמר והתנחלתם אותם - שעבד כנעני כשדה אחוזה לעולם" (הגרא"א יורה-דעה סימן רסז ס"ק טו). (22) שכיון שמקנה עצמו לו בבוהה כסף כמבואר למעלה (הלכה א והערה טו), כמו כן יכול לקנותו בבוהה כסף.

ג. כיצד בשטר? פותב לו על הנגר או על ההרס²³: הריי²⁴ את בן חורין, או הרי את של עצמך, או אין לי עסק בך²⁵, וכן כל פיוצא בזה בענין זה²⁶, שזה²⁷ הוא גופו של גט שחרור, ומוסר לו את השטר בפני שני עדים²⁹, או שהיו העדים חתומים בו ומסרו לו בינו לבינו - הרי זה יצא לחרות³⁰, שהרי גטו וידו³¹ באין כאחד³². אמר לו שלא בכתב³³: הרי את בן חורין, הרי את של עצמך, אף על פי שהעידו עליו עדים בבית דין, ואף על פי שקנו מידו³⁴ - עדין לא נשתחרר; שאין העבד יוצא לחרות אלא בכסף או בשטר³⁵ או בראשי איכרים³⁶. והפותב³⁷ לשפחתו: הרי את מתרת לכל אדם - לא אמר כלום³⁸.

(23) כן הוא בקידושין ט. לענין שטר קידושין, ושם כו. לענין שטר מכירה בשדה. וסובר רבינו שהוא-הדין בעבד. (24) גיטין פה: במשנה. (25) גיטין מג: בברייא. ושם פה:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"לא יוסיף להכותו" - אינו יוצא בראשי איברים.
(51) משנה בנגעים, והובאה בקידושין כה. (52) אבל ראשי דדים שבאיש אינם בולטים כל כך, ואינם מום שבגלוי, כדעת תנא-קמא בברייתא שם, ולא כרבי יהודה (כן נראה ב"ק תפארת' להרדב"ז, אבל עיין לחם-משנה).
(53) כלומר, ואינם כלולים במנין כ"ד אברים.

- ו. היתה⁵⁴ לו אצבע יתרה וחתכה, אם⁵⁵ נספרת⁵⁶ על
גב היד - עבד יוצא בה לחרות. היתה⁵⁷ עינו סמויה
והטטה⁵⁸ - עבד יוצא בה לחרות, שהרי חסרו
אבר⁵⁹. והוא הדין לאחד מראשי איברים⁶⁰ שהוא
בטל ואינו עושה בו מלאכה, שאם חתכו - הרי
חסרו אבר, ויצא לחרות.

(54) קידושין כד: - כה. מימרא של רבי חייא בר אשי בשם
רב. (55) מימרא של רב הונא, שם. (56) מונחת בשורת
האצבעות. (57) מימרא של רב ששת, שם כד:
(58) כלומר, הוציאה מן הגוף. (59) ההנמקה שם.
(60) דוקא אחד מכ"ד ראשי איברים, אבל שן שאינה בכללם
(כדלעיל הלכה ו) - אינה בכלל זה, שהרי אינו בכלל איברי
האדם, ואינו מחוסר אבר אם הפיל לו שן נודדת שלא היה
משתמש בה מקודם, כדלהלן הלכה ט (הרדב"ז).

- ז. הפה⁶¹ על עינו וסמא⁶², על אָזְנוֹ וְחִרְשָׁהּ⁶³ -
עבד יוצא בהן לחרות⁶⁴. הפה פנגד עינו⁶⁵ ואינו
רואה, פנגד אָזְנוֹ ואינו שומע - אין עבד יוצא בהן
לחרות⁶⁶.

(61) קידושין כד: (62) אף שלא חסרה, כיון שהוציאה
מהשימוש - הרי זה מום שבגלוי. (63) וחרשות היא מום
גלוי, כי התנהגות החרש מעידה על חרשותו. ועוד שהאוזן
היא בגלוי (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). (64) שהרי הוא
עשה מעשה, שטמאו וחרשו. (65) כלומר, הכה בכותל
ונבעת מחמת הקול. וכן להלן ב"הכה כנגד אָזְנוֹ" (רש"י
שם). (66) שהעבד עצמו הביא עליו את העיוורון ואת
החרשות על-ידי הודעותיו (גמרא שם).

- ח. הפה⁶⁷ על עינו וחסרה⁶⁸ מאורה, על שְׁנוֹ
וְנִדְדָה: אם יכול להשתמש בהם - אינו יוצא
לחרות⁶⁹; ואם לאו⁷⁰ - יצא לחרות.

(67) שם בברייתא. (68) בכ"י תימן: "וחסר". (69) שאין
זה מום גמור. (70) שאז הוא מום גמור.

- ט. היתה⁷¹ עינו פה וחסר מאורה או שְׁנוֹ נודדת,
והפה האדון והפיל השן הנודדת או סמא העין
הפה: אם היה משתמש בהן פל שהוא⁷² - יצא
לחרות; ואם לאו⁷³ - לא יצא לחרות⁷⁴.

(71) ברייתא שם. (72) מקודם, לפני שהפילה או סמא,
שאם כן היה מקודם אבר בעל שימוש. (73) שהיה האבר
מבוטל מקודם. (74) ואין כאן משום חיסור אבר, שבעין
מדובר שסמא ולא חטטה (ראה למעלה הלכה ו), ובשן
אין חסרון אבר, כמו שכתבנו למעלה שם הערה נט. ויש

הלכה יא, שגם היוצא בשן ועין צריך גט שחרור, ושלא
כדעת המכריעים בין רבי טרפון ורבי עקיבא, שבשן ועין
צריך גט שחרור, ובכ"ד ראשי אברים צריך גט שחרור. וראה
ב'ענינים למשפט' שם. (43) שם כד. וכד: (44) שמות כא.
כרכו. (45) מבריאם, חוזרים לברייתם. (46) מסתימת
לשון רבינו נראה שאין חילוק בין נשארו תלויים בכיס לבין
ניתקו לגמרי. אבל הרא"ש מבדיל ביניהם (כסף-משנה).
(47) אף-על-פי שרבי אומר שהמסרס בביצים יוצא לחירות
(קידושין שם), ובן עזאי אומר שהחתוך לשונו יוצא לחירות
(שם) - פסק רבינו כתנא-קמא שבברייתא שם, שאמר
שבכ"ד ראשי אברים יוצא לחירות. ומשמע מדבריו שאינו
יוצא לא בביצים ולא בלשון. וראה בכסף-משנה, ובתוספות
המיוחסות לר"י הזקן שם. (48) שם כד: ולמדו כן מ"עין",
מה "עין" שאינה חוזרת, אף "שן" שאינה חוזרת, יצאה "שן
חלב" (שן של קטן) שחוזרת.

- ה. אין יוצא בראשי איברים אלא עבדים שְׁמָלוֹ
וְטָבְלוֹ, שְׁהָרִי יִשְׁנֶן בְּמִקְצַת מִצּוֹת⁴⁹; אָבֵל הַעֶבֶד
שֶׁהוּא בְּגִיתוֹ - אֵינוֹ יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים⁵⁰. אֵלּוּ⁵¹
הֵן רָאשֵׁי אֵיבָרִים שֶׁאֵינֶן חוֹזְרִין: אֲצָבָעוֹת יָדִים
וְרַגְלִים - עֶשְׂרִים, רָאשֵׁי הָאָזְנִים, וְרָאשׁ הַחֻטִּם,
וְרָאשׁ הָגְיוֹה, וְרָאשֵׁי הַדִּדִין שֶׁבְּאֶשֶׁה⁵². אָבֵל הָעֵינִים
וְהַשְּׁנִים - הֵרִי הֵן מִפְּרָשִׁין בַּתּוֹרָה⁵³.

(49) כאשה (חגיגה ד.). (50) [שעבד שהוא מחויב במצוות
הוא בכלל "לא יוסיף פן יוסיף להכותו וגו' ונקלה מאחיק".
כי אחיק הוא במצוות (בבא-קמא פח.) וכן מפורש במכות
ח: שהמכה עבד לוקה, וכן פסק רבינו בפט"ז מהלכות
סנהדרין הלכה יב. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן תכ
סעיף ב: "הכה עבד כנעני לוקה הוא, שהרי חייב במצוות".
ומה שכתב רבינו בס"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ג:
"הכה עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה", לא
בא להוציא מכלל זה את המכה עבדו, אלא שבעבד חבירו
אינו לוקה אלא בהכאה שאין בה שוה פרוטה. אבל בשיש
בה שוה פרוטה, שחייב לשלם, משלם ואינו לוקה. ואילו
בעבדו, לוקה אפילו בהכאה שיש בה שוה פרוטה, שהרי
הוא שלו ופטור מלשלם לו, כמו שכתב רבינו בפ"ד
מהלכות חובל ומזיק הלכה י (ב"ח בחושן-משפט שם,
ובביאור הגר"א שם ס"ק ו). ומה שכתב רבינו בפ"ב
מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יב: "שעבדו יש לו רשות
להכותו" (ראה 'מנחת חינוך' מצוה מט) - ברור כי אין זה
אלא בשבט ובמקל ורצועה וכיוצא בהן, כמו שכתב שם
הלכה יג לענין רציחה, אבל לעקור שיניו ולהוציא עיניו או
לחתוך ראשי איבריו - לא ניתנה לו רשות (אלא שיש
להעיר, הלא אפילו באופן שלא נתכוין להזיק הוא יוצא
לחירות כדלהלן הלכה יג, וצ"ע). וכן כתב רש"י בגיטין כא:
על מה שאמרו שם "בשלמא יד דעבד, לא אפשר למקצייה"
- "דשייך במצוות ואינו רשאי לחבל בו, ואם חבל בו יוצא
לחירות בראשי איברים, אלמא אינו רשאי לחבל בו". וכן
מסתבר, שהרי יציאה בראשי איברים היא קנס (ראה
בבא-קמא עד: ולהלן הלכה יז) ואם אין איסור לחבול בו,
לא שייך לקנסו, אבל עד שנשאר בגיתו שאין בו איסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט' אייר - ספר קנין - הלכות עבדים קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(84) שם בברייתא, וכחכמים ולא כרשב"ג. (85) שהתכוון לטובה, לרפא, ונכנס מתוך כך בסיכון, והפיל את האבר. [ובכ"י תימן: "לסכן", ואולי צ"ל "לתקן"]. (86) שהתכוון להוציא את האבר, ואע"פ שכוונתו היתה לטובת העבד. (87) כלומר: שיצא.

18 יד. המפיל⁸⁸ שן עבדו וסמא את עינו - הרי יצא
19 לחירות בשנו, ונותן לו דמי עינו⁸⁹. וכן כל פיוצא
20 בזה⁹⁰.

(88) גיטין מב. ברייתא כלשונה. (89) [בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, כתב רבינו: "המפיל שן עבדו ואחר-כך סימא עינו, יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו, ואם תפס אין מוציאין מידו", שספק הוא אם מעוכב גט שחרור (ראה למעלה הלכה ד) קנסו של רבו או קנסו של עצמו (גיטין שם, וכן בדברי רבינו שם). וכאן לא נחית רבינו אלא להשמיענו שלא נטעה ונאמר, שהמפיל שינו ועינו יוצא בשתייהן ואין כאן תשלומין כלל, כקושיית רבי זירא בבבא-קמא עד. עד: ואמנם במפיל שתי שיניו או סימא שתי עינוי "הרי זה יוצא בן חורין ואינו נוטל כלום", כמפורש במכילתא, ולכן השמיע לנו רבינו שהמפיל שינו וסימא עינו - אינו כמפיל שתי שיניים וסימא שתי עיניים, אלא יוצא לחירות ונותן לו דמי עינו, וכמו שאמר אביי בבבא-קמא שם: "תחת עינו ולא תחת עינו ושינו, תחת שינו ולא תחת שינו ועינו", אבל לא נחית להשמיענו למי שייך הקנס, אם לרב אם לעבד, וסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות חובל ומזיק שם, שספק הוא ואם תפס אין מוציאין מידו, ועיין כסף-משנה ורדב"ז]. (90) כגון סימא את עינו והפיל את שינו (ראה בבא-קמא שם). והוא-הדין לחסרו שנים מראשי איבריו שיוצא בראשון ונותן לו דמי השני.

21 טו. מיו⁹¹ שחציו עבד וחציו בן חורין⁹², ועבד של
22 שני שתפין - אינו יוצא בראשי איברים⁹³, לפי
23 שאינו מיוחד לרבו⁹⁴ שחבל בו.

(91) בבא-קמא צ. ברייתא, שזיהו אותה עם שיטת רבי אליעזר. (92) ראה להלן פ"ז הלכה ד. (93) יש להבין בחצי עבד וחצי בן חורין, מה לנו אם יוצא בראשי איברים או לא, הלא כל חצי עבד וחצי בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין (להלן פ"ז הלכה ז) אף זה שאינו יוצא בראשי איברים, ואף אם נפסוק שהוא יוצא בראשי איברים, לא יוציאנו בלי גט שחרור, שהרי כל היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור (למעלה הלכה ד), ואם כן מה לנו אם חצי עבד וחצי בן חורין יוצא בראשי איברים או לא, הלא בין כה וכה צריך הוא גט שחרור? - הברל גדול בדבר, שאם אינו יוצא בראשי איברים, כותב העבד שטר על חצי דמיו ונותן לאדון (להלן פ"ז שם), אבל אם יוצא בראשי איברים אינו צריך לכתוב שטר על חצי דמיו (רדב"ז). (94) שאין לו בו אלא חצי בלבד, והתורה אמרה "עבדו", והיינו עבדו המיוחד לו (בבא-קמא שם).

24 טז. עבדי צאן פרזל⁹⁵ - יוצאין בראשי איברים, אם
25 חסרן הפעל, אבל לא האשה. ועבדי מלוג⁹⁶ - אינן
26 יוצאין בראשי איברים. לא אם הפיל הפעל, שהרי

שכתבו עוד, ששן נודדת כיון שעומדת ליפול הרי היא כאילו כבר נפלה ואין זה חיסור אבר (מהר"י בי רב).

1 י. הפה⁷⁵ על ידו וצבתה⁷⁶ ידו וסופה לחזור - אינו
2 יוצא לחירות⁷⁷. תלש⁷⁸ בזקנו ודלדל בו עצם מן
3 הלחי - יצא לחירות; שהרי בטל מעשה השנים
4 הקבועות באותו העצם⁷⁹.

(75) שם בברייתא. (76) נתנפחה, ובגמרא שם "וצמתה", כלומר "יבשה". (77) כמבואר למעלה הלכה ד. ואם אין סופה לחזור - יצא לחירות, שהרי ביטל ראשי איברים (רדב"ז). (78) אף זה בברייתא, שם. (79) כלומר, אף-על-פי שהעצם אינו מום שבגלוי (ראה למעלה הלכה ד) - הרי ביטל מעשה השניים, שהן מום שבגלוי. וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בקידושין שם. ועיין כסף-משנה ותוספות המיוחסות לר"י שם בגליון.

5 יא. הפיל את שנו או סמא את עינו בלא כונה, כגון
6 שזרק אבן לבהמה ונפלה בעבד והפילה את שנו
7 ונתחבה אצבעו - לא יצא לחירות⁸⁰; שנאמר: אם שן
8 עבדו או שן אמתו יפיל⁸¹ - עד שיתפון.

(80) בבבא-קמא כו: אמר רבה, שדין זה תלוי בפלוגתת רשב"ג ורבנן בברייתא שם, בענין "היה רבו רופא ואמר לו לכוול עינו וסימא וכו'", שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא עד שיתכוין לשחתה (הובאה גם בקידושין כד:), והוא-הדין להפיל אבן שלא בכוונה, שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא לחירות. ולפי"ז אין להבין דברי רבינו, שהרי הוא פסק (להלן הלכה יג) כרבנן, בענין היה רבו רופא וכו', ולמה פסק כאן שלא יצא לחירות? צריך לומר, שרבינו סמך על הסוגיא בקידושין שם, שאמרו שמודים רבנן בהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה, שאינו יוצא לחירות, כיון שלא נתכוין כלל לעין, וכן פסק רבינו להלן הלכה יב, והוא-הדין בהפילה, שלא נתכוין לעין כלל (תוספות המיוחסות לר"י הזקן שם, וכסף-משנה ולחם-משנה). וראה ב'תוספות' לבבא-קמא וקידושין שם, שהעירו על הסתירה שבין הסוגיא בבבא-קמא לבין הסוגיא בקידושין. (81) בגמרא שם למדו כן מ'ושחתה', אבל במכילתא דרשב"י שם - כדברי רבינו.

9 יב. הושיט⁸² ידו למעי שפחתו וסמא עין העבד
10 שבמעיה - לא יצא לחירות; שהרי לא ידע דבר
11 שיתפון לו⁸³.

(82) קידושין שם, ברייתא של רבי אליעזר. (83) ומודים בזה רבנן דרשב"ג (קידושין שם).

12 יג. הריי⁸⁴ שהיה רבו רופא, ואמר לו: כחל לי עיני,
13 וסמא; חתר לי שני, והפילה - שחק באדון, ויצא
14 לחירות. שאף על פי שלא נתפון להזיק, הרי נתפון
15 לנגע באיברי העבד, ונסתפון⁸⁵ בהן. ואין צריך
16 לומר, אם היתה עין העבד פאגבת, והיה רבו אמן
17 ועקרה⁸⁶ לו, שהרי יצא⁸⁷ לחירות.

(2) קידושין כב: וגיטין יא: כחכמים ולא כרבי מאיר.
(3) כיון שהשתמש בביטוי זה: "זכה", כוונתו לזכות לו מיד.
וראה להלן לענין הביטוי "תן". (4) כלל מפורסם בתלמוד,
והוא בגיטין שם במשנה ובעוד כמה מקומות. (5) גיטין
שם. וכחכמים ולא כרבי מאיר. (6) יוצא מתוך ההלכה
המבוארת להלן. (7) שהרי אינו משוחרר עד שיבוא הגט
לידו, ומכיון שמת, אין גט שחרור לאחר מיתה. מקור הלכה
זו בגיטין יג. במשנה. ובכדי ליישב את הסתירה בין משנה
זו למשנה הקודמת, שם יא: שלדברי חכמים אם אמר תנו
גט שחרור זה לעבדי אינו יכול לחזור בו, מפני שזכות הוא
לו, כתב הר"ף שאינו יכול לחזור בו - אינו משוחרר עד
שיגיע הגט לידו. וכל זה באומר "תנו", שכיון שלא אמר
"זכו", בוודאי אינו רוצה לשחררו אלא משעה שיתנו השטר
לידו, אבל אם אמר "זכו" - זכו לו מיד. וזוהי דעת רבינו.
וראה ברש"י לגיטין ט: . ובמשנה שם יג. חזר בו ופירש
אחרת, וראה ב'תוספות' ט: ד"ה לא יתנו.

ב. הכותב בפשט⁸: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, או
נעשה פלוני עבדי בן חורין, או הרי הוא בן חורין
- הרי זה יצא לחרות. כתב בפשט: אעשנו בן חורין
- לא יצא לחרות.⁹

(8) גיטין מ: בברייתא. כפירושו של רבי יוחנן שם.
(9) שזהו לשון עתיד, שהוא מבטיח לעשותו בן חורין, ולא
שעושה אותו מיד. וכדעת חכמים בברייתא שם ולא כרבי.

ג. האומר¹⁰: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא
אומר: לא עשיתי - חוששין שפא זפה לו על ידי
אחר¹¹. אמר¹²: כתבתי גט שחרור ונתתי לו, והוא
אמר: לא כתב ולא נתן - הודאת בעל דין כמאה
עדים¹³, והרי זה עבד עד שישחררנו בפנינו.

(10) ברייתא שם. (11) ואין כאן הודעת בעל-דין מצד
העבד, כדלהלן, כי הרי העבד לא ידע כלל משחרור זה. ויש
אומרים כי הוא משוחרר בוודאות, ומצאנו לשון "חוששין"
שהיא בתורת ודאי ('תוספות' שם ד"ה חיישין). ויש
שכתבו כי כן דעת רבינו ('יקר תפארת', ועיין שם בהערות).
(12) ברייתא שם. (13) שכיון שאומר שכתב ונתן לו, והוא
אומר שלא קיבל - הודאת העבד כמאה עדים. והודאת
הנותן אינה חשובה כי סבור לפעמים שקיבל והוא לא קיבל
('תוספות' שם ד"ה הודאת).

ד. מי¹⁴ שצוה בשעת מיתתו: פלונית שפחתי אל
ישמעאל בן יורשי - הרי זו שפחה כשהיתה¹⁵,
ואסור ליורשים להשתעבד בה¹⁶, מפני שצוה
לקיים דברי המת. וכן¹⁷ אם אמר: עשו לה קרת רוח
- פופין את היורשין ואין משתעבדין בה אלא
במלאכה שהיא רוצה בה¹⁸. צוה ואמר: שחררה -
פופין את היורשין לשחרר אותה¹⁹.

(14) שם מ. וכרבי אמי ורבי אסי בתשובתם למימרת רב דימי
בשם רבי יוחנן, ושרבי יוחנן הסכים להם מתוך שתיקה.
(15) שאין זה לשון שחרור. (16) אבל בניה - עבדים.

1 אין לו פהם אלא פרות⁹⁷; ולא אם הפילה אותן
2 האשה⁹⁸, מפני שאין מיידין לה⁹⁹.

(95) שהבעל מקבל אחריות מלאה עליהם (פס"ז מהלכות
אישות הלכה א), והרי זה עבדו המיוחד לו (רדב"ז), כן
יוצא מתוך הסוגיא בבבא-קמא פט: שלא דיברו אלא על
עבדי נכסי מלוג כדלהלן, משמע שעבדי צאן ברזל הם שלו
בלבד. (96) בבא-קמא שם. וראה הלכה אישות שם הערה
ט. (97) וקנין פירות אינו קנין הגוף (פ"ד מהלכות
ביכורים הלכה ו), ואפילו אם הוא קנין הגוף, הרי גם
לאשה חלק בהם, שהלא הגוף נשאר בידה, ואם כן אינו
עבדו המיוחד לו. וראה בבא-קמא צ. ב'תוספות' ד"ה רבי
מאיר. (98) אע"פ שהגוף שלה. (99) כרבי אליעזר, שם.

3 יציאת העבד בראשי איברים נוהגת בכל
4 מקום¹⁰⁰ ובכל זמן¹⁰¹. ואין דנין בו אלא בבית דין
5 סמוכין¹⁰², מפני שהוא קנס¹⁰³. לפיכך, העבד שאמר
6 לרבו: הפלת את שני וסמית את עיני, והאדון אומר
7 לו¹⁰⁴: עשיתי זה - פטור¹⁰⁵. שאם יודה מעצמו -
8 אינו חייב להוציאו לחרות בלא עדים. שתמודה
9 בקנס - פטור¹⁰⁶. כמו שפארנו בהלכות גנבה¹⁰⁷,
10 שכל מודה בקנס - פטור מלשלמו.

(100) בין בארץ ובין בחוצה לארץ. (101) בניגוד לעבד
עברי שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (למעלה פרק א'
הלכה י). (102) איש מפי איש עד משה רבינו (פ"ד
מהלכות סנהדרין הלכה א). [ואעפ"כ כתב למעלה שיציאת
עבד בראשי איברים נוהגת בכל זמן, שלפי שיטתו יתכן
שבכל זמן יהיו בתי דינים סמוכים, אם יסכימו עליהם כל
החכמים שבארץ ישראל, כמו שכתב בהלכות סנהדרין שם
הלכה יא]. (103) כן מבואר בבבא-קמא עד: ובשבועות
לו: וכל זה לענין הדין, שאינם יכולים לדון אלא אם הם
סמוכים, אבל אם העבד תפס ומחזיק בעצמו כבן חורין -
יצא לחירות, כמפורש בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז,
שתפיסה מועילה בקנס אפילו בזמן שאין סמוכין [וראה
להלן פ"ח הלכה ד, והערה כה]. (104) בכ"י תימן: "אומר
לא", ובדפוס רומי: "אומר לו לא". והיינו שנשבע שלא
הפיל שינו ולא סימא עינו, וכן כתב בכסף-משנה. ומקור
הלכה זו במשנה שבועות שם, וראה בפ"ח מהלכות שבועות
הלכה ב. (105) מקרבן שבועה. (106) ואם כן, לא
הפסידו ממון בשבועתו. (107) פרק א הלכה ה.

פרק נשיי

(1) ביאר בו רבינו דיני שחרור עבד כנעני, ולא נשלמו
ההלכות.

א. הכותב² גט שחרור לעבדו, וזפה לו בו על ידי
אחר, ואמר: זכה³ בגט זה לפלוני עבדי - יצא
לחרות, אף על פי שלא הגיע גט לידו; שזכין
לאדם שלא בפניו⁴. אבל אם אמר: תנו גט זה
לעבדי - אינו יכול לחזור בו⁵, ולא יצא העבד לחרות
עד שיגיע הגט לידו⁶. לפיכך, האומר: תנו גט זה
לעבדי, ומת - לא יתנו לאחר מיתה⁷.

19 בָּגַט אֲשֶׁהָ³⁹ הוּא אוֹמֵר: וְכָתַב לָהּ - לְשִׁמָּה; וּבָגַט
20 שְׁחֹרֵר הוּא אוֹמֵר: אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נָתַן לָהּ⁴⁰ - עַד
21 שִׁיכְתָּב לְשִׁמָּה. בָּגַט אֲשֶׁהָ הוּא אוֹמֵר: וְכָתַב וְנָתַן -
22 מִי שְׁאִינוּ מַחְסֵר אֶלָּא נִתְיָנָה, יֵצֵא הַפּוֹתֵב בְּמַחְסֵר
23 וְאַחֵר כִּף קָצִין, שְׁהִי מַחְסֵר קָצִיצָה וְנִתְיָנָה⁴¹; וּבָגַט
24 שְׁחֹרֵר הוּא אוֹמֵר: נָתַן לָהּ⁴² - לֹא יִהְיֶה מַחְסֵר אֶלָּא
25 נִתְיָנָה. אַחַד⁴³ גָּטִי נָשִׁים וְשְׁחֹרֵרִי עֲבָדִים אֵינֶן
26 חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם אֶלָּא זֶה בִּפְנֵי זֶה. וְכָכָר בְּאֶרְנוּ טַעַם
27 הַדָּבָר בְּהִלְכּוֹת גִּירוֹשִׁין⁴⁴.

(32) גיטין י. במשנה. (33) [שחשודים הם על עדות שקר (רש"י שם). כלומר, לחתום אף על מה שלא ראו]. (34) שהרי אין העדים חותמים בגט אלא זה בפני זה, ורואה הוא כי הכותי הזה חותם על מה שראה, ולא הזכיר רבינו מה שאמרו בגמרא שם שהישראל חתם לבסוף אלא פסק כדעת הירושלמי (גיטין מ:), שאפילו אם חתם כותי בסוף כשר, וראה לחם-משנה. ובמרכבת המשנה כתב שכן גם דעת רב פפא בבבלי שם. וכן נראה בחידושי הרמב"ן שם]. (35) [כלומר, שידוע הוא לחבר, שאם אינו ידוע לחבר, הרי הוא בחזקת עס-הארץ (ברכות מז:), ועם-הארץ פסול לעדות (פסחים מט: וקידושין מ:)] שהוא בחזקת רשע ועובר על רוב העבירות (פ"א מהלכות עדות הלכה א). ואעפ"כ אין להכשירו בשאר שטרות, שסוף-סוף כותי הוא, וחשוד לחתום על מה שלא ראה. ולפי הדיעה הראשונה בגמרא לא חששו שמא משקר הוא, אלא שמא עס-הארץ הוא, ולכן כשחתם הישראל בסוף ונתברר שהכותי חבר, שוב אין כאן שום חשש. אבל לפי תירוצו של רב פפא חששו שמא משקר הוא, ולזה אין תקנה, אפילו אם חתם הישראל בסוף - שמא חתם הכותי על מה שלא ראה, ולעומת זה אין לנו בכך שום בירור שאינו עס-הארץ, כיון שלא חתם הישראל בסוף, ולפיכך כתב רבינו: "והוא שיהיה כותי חבר", כלומר שידוע הוא לחבר. (36) אחר שמצאו להם דמות יונה בהר גריזים שהיו עובדים אותה (חולין ו. ופ"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה י.). (37) חולין שם. (38) תלמידי צדוק ובייתוס שאינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וראה בפ"ד מהלכות שחיטה הלכה טז. (39) תוספתא גיטין פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 325, 19). (40) ולמדו גזירה-שוה "לה" "לה", "מה" "לה" האמור להלן (בגט אשה) לשמה, אף "לה" האמור כאן (בשחרור העבד) - לשמה" (תוספתא שם). (41) גיטין כא: (42) צריך להיות: "לא ניתן לה", וכן הוא בסמ"ג (לחם-משנה). ולמדו כן בגזירה-שוה "לה" "לה" מגט אשה, כמו שכתבנו למעלה (מרכבת-המשנה, ועיין לחם-משנה). (43) גיטין שם מימרא של רב פפא. (44) פ"א הלכה כד.

(17) שם, מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (18) אבל אין כופין את היורשים לשחררה, אף-על-פי שהיא דורשת זאת מהם. ודעת רש"י שם, שאם לא נתקרה דעתה עד שיסחררה - כופים אותה לשחררה. (19) שמצוה לקיים דברי המת.

1 ה. בְּשִׁשָּׁה²⁰ דְּבָרִים שְׁוִין שְׁחֹרֵרִי עֲבָדִים לְגָטִי
2 נָשִׁים, וּבִשְׁאָר דְּבָרִים הָרִי הֵן בִּשְׁאָר כָּל הַשְּׁטָרוֹת²¹.
3 וְאִלוּ הֵן הַשְּׁשָׁה²²: פְּסוּלִים בְּעֶרְפָּאוֹת²³ שֶׁל עוֹבְדֵי
4 כּוֹכָבִים²⁴. וְכִשְׁרִין בְּעַד פּוֹתִי²⁵. וְצָרִיכִין פְּתִיכָה לְשֵׁם
5 הַמְּשַׁחֵרֵר²⁶ עֲצָמוֹ. וְאֵין נִכְתָּבִין בְּמַחְסֵר. וְאֵין
6 חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם אֶלָּא זֶה בִּפְנֵי זֶה²⁷. אַחַד גָּטִי נָשִׁים
7 וְאַחַד שְׁחֹרֵרִי עֲבָדִים שְׁוִין לְמוֹלִיף וּלְמַבִּיא.
8 וְכִיצַד? כָּל הַשְּׁטָרוֹת²⁸ הַעוֹלָם בְּעֶרְפָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי
9 כּוֹכָבִים - כְּשָׂרִים, בְּכָל הַתְּנָאִים שְׁאֵנוּ מְבַאֲרִים
10 בְּהִלְכּוֹת הַלּוֹאָה³⁰, חוּץ מִגָּטִי נָשִׁים וְשְׁחֹרֵרִי
11 עֲבָדִים³¹.

(20) מקור הדברים בגיטין ט. במשנה ובברייתא, ושם ט: וי. בסוגיית הגמרא, וראה להלן הערה כו. (21) היינו, לענין רישום לעדים שאינם יודעים לחתום, שלא התירו אלא בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות, אבל לא בשאר שטרות ולא בשחרורי עבדים (שם י: ברייתא של רשב"ג. וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה כג). (22) כולם מפורשים להלן בדברי רבינו. (23) בבתי משפט. (24) כשחותמיהם עדים גוים. (25) [כן צריך להיות (ראה להלן), וכן בכ"י תימן ובדפוס רומי וויניציאה, ובדפוסים חדשים הדפיסו בטעות: "עכו"ם"]. וכותים הם הגויים שהושיב מלך אשור בשומרון (מלכים-ב יז, כד) והתגבירו, ודינם כגרים גמורים (בבא-קמא לח:) אלא שאין בקיאים בדקדוקי מצוות. וראה להלן שאחר-כך גזרו עליהם ועשאו כגויים. (26) בכ"י תימן: "המשוחרר". וכעין זה ב'שולחן ערוך' יורה-דעה סימן רסז סעיף מה: "המשוחרר". (27) הלכה זו היא טעם להלכה הקודמת, ש"כשרים בעד כותי", ואעפ"כ מנה רבינו ששה דברים ששוים שחרורי עבדים לגטי נשים, שסוף-סוף יש כאן שש הלכות. (28) [כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ולא להלן לפני המלים "כל שטר". וכן בכ"י תימן]. (29) גיטין י: במשנה כדעת תנא-קמא ולא כרבי שמעון, והמדובר בשטרי מכר, שהקנין נגמר ע"י הכסף, והשטר אינו אלא לראיה בלבד (גמרא שם). (30) פרק כז הלכה א. (31) וכיוצא בהם: שטרות שגופם קנין, כגון שטרי מתנה, ראה בהלכות הלוואה שם.

12 ו. כָּל שְׁטָר³² שֵׁשׁ עָלָיו אֶפְלוּ עַד אֶחָד פּוֹתִי -
13 פְּסוּל³³, חוּץ מִגָּטִי נָשִׁים וְשְׁחֹרֵרִי עֲבָדִים, שֶׁהֵן
14 כְּשָׁרִין בְּעַד אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְעַד אֶחָד פּוֹתִי³⁴. וְהוּא
15 שִׁיחָה פּוֹתִי חֶבֶר³⁵. וּבִזְמַן הַזֶּה³⁶, שֶׁהַפּוֹתִים כְּעוֹבְדֵי
16 כּוֹכָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם³⁷, אֵנוּ לְמַדִּין מִהֵן לְצִדּוּקִים³⁸.
17 שֶׁהַצִּדּוּקִים בְּזִמְן הַזֶּה כְּמוֹ פּוֹתִים בְּאֹתוֹ הַזִּמְן, קִדְּם
18 שְׁגִזְרוּ עֲלֵיהֶם שִׁיחָה כְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם.

28 ז. וְכִיצַד שְׁוִין בְּמוֹלִיף וּמַבִּיא⁴⁵ שֶׁהַמַּבִּיא⁴⁶ גָּט
29 שְׁחֹרֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵין צָרִיף לֹאֵר: בִּפְנֵי נִכְתָּב
30 וּבִפְנֵי נִחְתָּם⁴⁷. וּבְחֻצָּה לְאֶרֶץ, אִם אֵין עֲדִים מְצוּיִין
31 לְקִימָם⁴⁸, וְאֵמֵר הַשְּׁלִיחַ: בִּפְנֵי נִכְתָּב וּבִפְנֵי נִחְתָּם -
32 זֶהוּ קִיּוּמוֹ⁴⁹; וְאִם כָּא הָאֲדוֹן וְעֶרְעֵר אַחֵר כִּף - אֵין
33 מְשַׁחֲחִין בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּגָטִי נָשִׁים⁵⁰. כְּשֵׁם⁵¹

- 1 שְׁהָאִשָּׁה עֲצָמָה מִבִּיָּאָה גִטָּה וְאִינָה צָרִיכָה לְקַיְמָא⁵²,
 2 הוֹאִיל וְהִגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ; כִּף הָעֶבֶד⁵³ שֶׁשָּׁטָר
 3 שְׁחֵרֹר יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - אִינוּ צָרִיךְ לְקַיְמָו. וְכַשֵּׁם
 4 שְׁהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחְתָּם, אִם הִתְנָה
 5 עָלֶיהָ⁵⁴, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִקְוָמוֹ⁵⁵; כִּף הָעֶבֶד שֶׁהִבִּיא
 6 גִּט וְאָמַר: בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחְתָּם - נֶאֱמָן עַל אוֹתוֹ
 7 הַדֶּרֶךְ, וְאֵין צָרִיךְ קָיוִם.

(2) גיטין ט. מימרא של רב אשי. (3) חותך באופן סופי ומוחלט. (4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א). (5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. (6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם דלהלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמך וכל נכסי", וראה להלן בדעת רש"י. (7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שייר קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשייר מטלטלין. (8) אף על פי שאין ספק בשיור זה, שוודאי אין כוונתו לשייר לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איזה שיור שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הריעותא בשיור הוא שמא נתכוון לשייר את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמך ונכסי" אין השיור מקלקל שהרי וודאי אין כוונתו לעבד.

- 8 ח. כָּל הַכֶּשֶׁר לְהִבִּיא גִט הָאִשָּׁה⁵⁶ - כֶּשֶׁר לְהִבִּיא גִט
 9 הָעֶבֶד⁵⁷. וְהָעֶבֶד⁵⁸ מִקְבֵּל גִּט לְחֵירוֹ⁵⁹ מִיָּד רַבּוֹ שֶׁל
 10 חֲבֵירוֹ, אֲבָל לֹא מִיָּד רַבּוֹ שֶׁל מִקְבָּל⁶⁰. הַפּוֹתֵב⁶¹ שֶׁטָּר
 11 אֲרוֹסִין לְשִׁפְחוֹתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵמַר לָהּ: צְאִי בּוֹ
 12 לַחֲרוּת וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ - אֵין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן
 13 שְׁחֵרֹר, וְאִינָה מְקַדְּשֶׁת⁶² וְלֹא מְשַׁחֲרֶת.

(56) הכל כשרים לכך חוץ מן הגוי והעבד (וראה להלן לענין גט שחרור) והחרש והשוטה והקטן (גיטין כג. במשנה, ופ"ו מהלכות גירושין הלכה ו). (57) אף זה נלמד ממה שאמרו (שם ט. במשנה) ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (כסף-משנה). (58) שלענין גט אשה אינו נעשה שליח, כמבואר למעלה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין (שם כג.). (59) גט שחרור לעבד-כעניי אחר (גיטין שם), שכשם שיכול לקבל גט שחרור לעצמו, כן יכול לקבל לאחר. (60) היינו, כששניהם עבדים של אותו אדון, ואחד מקבל בשביל השני - אינו יכול לקבל בשבילו, לפי שידו כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצא עוד השטר מרשות האדון. ואין זה דומה לעבד המקבל בעצמו את השחרור, שאז אנו אומרים: "גיטו וידו באים כאחד" (למעלה פ"ה הלכה ג). (61) גיטין מ. ברייתא וכחכמים, ולא כרבי מאיר. (62) כיון שאינה משוחררת אינה מקודשת, שאין קידושין תופסין בשפחה (קידושין סו: - יקר תפארת).

- ג. הַמְשַׁחֲרֵר¹⁴ שְׁנֵי עֲבָדִים בְּשֵׁטֶר אֶחָד - לֹא קָנוֹ
 עֲצָמָן, אֲלָא פּוֹתְבִין שֵׁטֶר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד¹⁵.
 לְפִיכָף¹⁶, הַכּוֹתֵב כָּל נִכְסֵי לְשֵׁנִי עֲבָדִי בְּשֵׁטֶר אֶחָד
 - אֵף עֲצָמָן לֹא קָנוֹ. וְאִם¹⁷ פָּתַב בְּשֵׁנֵי שְׁטָרוֹת - קָנוֹ,
 וּמְשַׁחֲרִין זֶה אֶת זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְתָּב
 בְּכָל שֵׁטֶר מְשַׁנְיָהֶם: כָּל נִכְסֵי נְתוּנִים לְפָלוּנִי וּפְלוּנִי
 עֲבָדִי; אֲבָל¹⁸ אִם פָּתַב: חֲצִי נִכְסֵי לְפָלוּנִי עֲבָדִי,
 וְחֲצִי נִכְסֵי לְפָלוּנִי עֲבָדִי - אֵף בְּשֵׁנֵי שְׁטָרוֹת לֹא קָנוֹ
 כָּלּוּם. שֶׁהָעֶבֶד מְכַלָּל נִכְסִים, וְהָרִי שֵׁיִר בּוֹ¹⁹ חֲצִיּוֹ,

יום חמישי י' אייר ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

- (1) ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמשחרר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין.

כתב הראב"ד כאן. (30) לבעלה הראשון, העבד העברי, וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו (גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. (31) שאין כאן שום שיור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה. (32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי שמעון. (33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט:). וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון.

ז. מ³⁴י שחציו עבד וחציו בן חורין, הואיל ואינו מתיר לא בשפחה³⁵ ולא בבית חורין³⁶ - פופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר עליו בחציו דמיו. במה דברים אמורים? בעבד, מפני שהאיש מצוה על פריה ורבייה³⁷; אבל השפחה³⁸ - תשאר פמות שהיא³⁹, ועובדת את רבה יום אחד ואת עצמה יום אחד⁴⁰. ואם נהגו בה⁴¹ החוטאים מנהג הפקר - פופין את רבה לשחרר, וכותב עליה שטר בחציו דמיה.

(34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם. (35) מפני שיש בו צד חירות. (36) מצד העבדות שבו, "והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם). (37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. (38) שאין האשה מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). (39) גיטין מג: (40) שם מא. במשנה לגבי עבד לדברי בית הלל. (41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו.

ח. מ⁴²י שחציו עבד וחציו בן חורין, שעמד רבו והקנה חציו לבנו הקטן, כדי שלא יכפו אותו בית דין לשחררו - מעמידין בית דין לקטן אפטרופוס, וכותב⁴³ לו האפטרופוס גט שחרור, וכותב לו שטר חוב בחציו דמיו. ואם נקטר הקטן בעבד, ויש לו געגועין עליו - מפליגין⁴⁴ אותו ממנו במעות, שדעתו של קטן קרוב⁴⁵ אצל מעות.

(42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסוימת. (43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כותב, ולדעת רבינו והיא דעת הרי"ף ועוד ראשונים, הכוונה לאפטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפטרופוס רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב. ופרק יא מהלכות נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן, הפקירוהו בית דין ונתנוהו לאפטרופוס לשחררו (תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44) מרחיקין. (45) בכתב יד תימן: "קרובה".

ט. שכיב מרע⁴⁶ שכתב⁴⁷ כל נכסיו לעבדו, ועמד⁴⁸ - חוזר⁴⁹ בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין⁵⁰.

(46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן, וראה למעלה פרק ח מהלכות זכיה ומתנה הלכה כב. (47) כדין שכיב מרע בלי קניין. (48) והבריא. (49) כדין שכיב מרע (הלכות זכיה שם הלכה יד). (50) ואף על פי

ואין זה שחרור; וכיון שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים כלום.

(14) גיטין מב. (15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פז. ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). (16) ברייתא שם. (17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. (18) המשך הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. (19) והרי יש שיור בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד.

ד. המשחרר²⁰ חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד חציו, והרי הוא עבד כשהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, כגון שלקח חצי דמיו על מנת לשחרר חציו - קנה, ונמצא חציו עבד וחציו בן חורין. במה דברים אמורים? בששחרר חציו בשטר והניח חציו; אבל²¹ אם שחרר חציו ומכר חציו, או ששחרר חציו ונתן חציו במתנה, הואיל ויצא העבד כלו מרשותו²² - קנה העבד חציו, והרי זה חציו עבד וחציו בן חורין. וכן²³ עבד של שני שתפין, ושחרר אחד מהן חלקו, בין בכסף בין בשטר - קנה העבד חציו²⁴, והרי הוא חציו עבד וחציו בן חורין.

(20) שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירושו של רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה מתגרשת לחצאין. (21) שם מה. מימרא של רבה. (22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שיור לעצמו, או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הרי"ן). (23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. (24) שהרי לא שייר בחלקו כלום.

ה. הכותב²⁵ לשפחתו מעפרת: הרי את בת חורין וולדה עבד - דבריו קיימין²⁶. הרי²⁷ את שפחה וולדה בן חורין - לא אמר כלום, שזה כמי שמשחרר חצייה.

(25) קידושין טז. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. (26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חצי עבד שדווקא אם משחרר הוולד ומשאר השפחה, הרי זה "משחרר חצייה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך אמו", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם ירך עוברא", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ו' לחם משנה). (27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר שאפשר לשחרר חצי עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים.

ו. שפחה²⁸ חרופה²⁹, אם רצה לשחרר חצייה הנשאר ותעשה אשת איש גמורה³⁰ - הרי זה משחרר³¹ בין בכסף בין בשטר, שאף³² הכסף גומר שחרורה³³.

(28) גיטין מג: (29) זו שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקדשה עבד עברי (פרק ד מהלכות אישות הלכה יז) וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(11) שם מג: בברייתא. (12) כן יוצא מתוך השקלא-וטריא שם. (13) כן מפורש בסוגיא שם, שאם לא אמר לו: תקנה גופו, אלא: סירותיו (=מעשה ידי) - לא קנסוהו. (14) שם מד. בברייתא. (15) חוב שהגיע לו מישראל, בלי שזה משכן לו את העבד. (16) ואין כאן מקום לקנס.

ג. מְכַרְוֹ עֲבָדוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדֵי¹⁸ הַמֶּלֶךְ אוּ מִגְדוּלָיו, 16
אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְתִירָא מֵהֶם - יֵצֵא הָעֶבֶד לְחֵירוֹת, 17
מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יָכוֹל לִפְיֵסוֹ בְּמָמוֹן אַחֲרָיו.¹⁹ 18

(17) מימרא של רב, שם. (18) זהו פירושו של רבינו למילה: "פרהנג" שם, וראה ברש"י ו'תוספות' שם. (19) שם בגמרא.

ד. מְכַרְוֹ²⁰ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְשָׁלְשִׁים יוֹם, מְכַרְוֹ חוּץ 19
מִמְלָאכְתּוֹ²¹, חוּץ מִן הַמְצוֹת²², חוּץ מִשְׁפָּחוֹת וְיָמִים 20
טוֹבִים²³ - הֲרִי זֶה סֶפֶק אִם נִשְׁתַּחֲרַר אוּ לֹא 21
נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכָךְ, אִם תִּפֹּס הָעֶבֶד כְּדִי דָמִיו²⁴ לְרִבּוֹ²⁵, 22
כְּדִי שִׁינֵּא בְּהֵן לְחֵירוֹת מִיַּד הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - אֵין 23
מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.²⁶ 24

(20) שם מד. בעיות שלא נפתרו. (21) כלומר, שלא ישתעבד בו, שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו להוליד וולדות (כסף-משנה בשם רש"י). (22) כלומר, שלא יתבטל מן המצוות שחייב בהן העבד. (23) שאינו מופקע משמירת שבת ויום-טוב. (24) [נראה מזה, שאע"פ שקנסו אותו עד עשרה בדמיו (למעלה הלכה א) - לא אמר רבינו כאן "אין מוציאין מידו" אלא "כדי דמיו", אבל יותר מכדי דמיו מוציאין מידו. ומכאן שמודה רבינו להראב"ד שבמקום שאין חסרון ממון אין תפיסה מועילה בקנס, ורק בכדי דמיו מועילה תפיסה, שמה שהגוי ירדנו בפרך ויכחישו מממונו זהו החסרון (ראה להלן), אבל ביחס ליותר מכדי דמיו אין כאן חסרון. וראה בגליון מהרש"א ליו"ד סימן רסו פ]. (25) כלומר: מרבו. (26) ומכל-שכן שאם ברח מן הגוי, שיצא לחירות (ראה למעלה הערה ב). שהרי הוא תפוס בעצמו (ראה למעלה הערה ו). שאם לא כן, מה מועיל אם יפדה עצמו מן הגוי, הרי משועבד הוא לרבו ראשון? וראה בלחם-משנה ובביאורי הגר"א ליו"ד סימן רסו ס"ק קנד. והראב"ד חולק על עצם הדין, וסובר שלא מועילה תפיסה בקנס (בבא-קמא טו: ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז) אלא למי שחסרו ממון, [ונראה שמקורו מזה שלא מצאנו בגמרא שמועילה תפיסה בקנס אלא בחצי נזק של שור תם (בבא-קמא טו: ופד). שיש בהם חסרון כיס אלא שאינם שכיחים, ואילו בדבר שהוא שכיח ואין בו חסרון כיס (ראה שם פד:)] - בזה לא מצאנו שתהא תפיסה מועילה. וייתכן כי גם רבינו מודה לו בזה (ראה למעלה הערה כג), אלא שהוא סובר שמה שהגוי רודה בו בפרך יותר מרבו ישראל ומכחישו בגופו ובממונו, אין לך חסרון גדול מזה (כסף-משנה בשם מגדל-עוז), וראה להלן הלכה ז והערה מא.

ה. אֶחָד מִכָּר עֲבָדוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים עוֹבֵד עֲבֹדָה 25
זָרָה, אוּ שֶׁמְכָרוֹ לְגֵר תּוֹשֵׁב²⁷, אֶפְלוּ לְכוֹתֵי²⁸ - הֲרִי 26
זֶה יֵצֵא לְחֵירוֹת. מְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל מוֹמְרָא²⁹ - הֲרִי זֶה 27

שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכיייה שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת האדון, כדעת חכמים, שישחרר מעבדיו.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבארו בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוצה-לארץ ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

א. הַמוֹכֵר² אֶת עֲבָדוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים - יֵצֵא בֶּן 1
חֹרִין³; וְכוּפִין⁴ אֶת רְבוֹ לְחֹזֵר וְלִקְנוֹתוֹ מִן הָעוֹבֵד 2
פּוֹכְכִים עַד עֶשְׂרֵה בְּדָמִיו, וְכוּתָב⁵ לוֹ גִּט שֶׁחֲרוּר 3
וְיוֹצֵא. וְאִם לֹא רָצָה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְמָכְרוֹ אֶפְלוּ 4
בְּעֶשְׂרֵה בְּדָמִיו - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ יִתְּרוֹ⁶. וְקָנָס⁷ זֶה 5
אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ וְדָנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין מְמַחֲבִין⁸. 6
וְאִם מֵת הַמוֹכֵר - אֵין קוֹנְסִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לְהַחֲזִיר 7
אֶת הָעֶבֶד לְשִׁחְרוּרוֹ¹⁰. 8

(2) גיטין מג: משנה וברייתא. (3) שם. ורוצה לומר, שיצא בן חורין משעבדו של האדון היהודי, אבל לא משעבדו של הגוי, אלא כופים את האדון הראשון לפדותו מהגוי והוא יוצא לחירות, וכן אם ברח מן הגוי יצא לחירות (כסף-משנה בשם רש"י). וראה להלן שצריך גט שחרור. וכן מצאנו גם במפקיר עבדו (להלן הלכה יג), שיצא לחירות וצריך גט שחרור. (4) שם מד. מימרא של רבי יהושע בן לוי, וכפי הלשון השני שם. (5) שם מג: בברייתא. (6) שם מד. שעשרה דוקא. (7) [לפדותו עד עשרה בדמיו. אבל אם ברח - יצא לחירות, שכן הוא בכל הקנסות, שאע"פ שאין דנין אלא בב"ד מומחין - אם תפס אין מוציאין מידו (פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז), וכאן תפוש העבד בעצמו (וראה למעלה פ"ה הלכה יז בכסף-משנה שם, ולהלן הלכה ד בלחם-משנה). ויש חולקים על זה וסוברים, שקנס שקנסו חכמים לעשות סייג לתורה, דנין בכל בתי הדין אע"פ שאינם מומחים (רא"ש שם סימן מא). אבל יש ראייה לדברי הרי"ף ורבינו, ממה שאמרו בבבא-קמא כז: בקנס של רכובה שלוש ובעיטה חמש, שאין גובין אותו בבבל אע"פ שאינו אלא מדרבנן. וראה ביאורי הגר"א לחושן-משפט סימן א, ס"ק כח]. (8) סמוכים. כבכל הקנסות (הלכות סנהדרין שם הלכה ח, ולמעלה פרק ה שם), כן כתב הרי"ף שם בשם גאון. (9) בעיא שנפשטה שם מד: (10) [כלומר, לפדותו. אבל אם ברח יצא לחירות, שקנס זה היה על האב מיד בעת המכירה, כמו שכתבו ה'תוספות' בגיטין מד: ד"ה לחוצה לארץ].

ב. לֹוֹה¹¹ עַל עֲבָדוֹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים: אִם קָבַע לוֹ 9
זֶמַן וְאָמַר לוֹ: אִם הִגִּיעַ זֶמַן פְּלוּנִי וְלֹא אֶשְׁלַם לָךְ, 10
תִּקְנָה גּוֹף עֶבֶד זֶה - הֲרִי זֶה יֵצֵא לְחֵירוֹת מִיָּד¹²; וְאִם 11
אָמַר לוֹ: תִּקְנָה מַעֲשֵׂה יָדָיו - לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת¹³. 12
גְּבָא¹⁴ עוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּחוּבוֹ¹⁵, אוּ שֶׁבָּאוּ עַל הָאָדוֹן 13
מַצְרִים וּבְקָשׁוֹ לְהִרְגוֹ, וּפָדָה עַצְמוֹ מִיָּדוֹ בְּעֶבְדוֹ - 14
לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּלְקַח מִמֶּנּוּ שְׂלָא בְּרָצוֹנוֹ¹⁶. 15

המכירה לחו"ל, אחרי שמדעתו יצא ושלל על-מנת לחזור, ראה להלן. (45) כן בשקלא-וטרלא שם. (46) מימרא של רבי אבהו שם בשם רבי יוחנן.

- ט. עבד⁴⁷ שְׁאֲמַר לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - בּוֹפִין אֶת רִבּוֹ לַעֲלוֹת עִמּוֹ, או יִמְכֹּר אוֹתוֹ לְמִי שְׁיַעֲלוּהוּ לְשָׁם⁴⁸. רָצָה הָאֲדוֹן לַעֲזֹאת לְחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת עַבְדּוֹ, עַד שְׁתִּירָצָה⁴⁹. וְדִין זֶה - בְּכָל זְמַן, אִפְּלוּ בְּזִמָּן הַזֶּה⁵⁰ שֶׁהָאֶרֶץ בִּיד עוֹבְדֵי בּוֹכָבִים⁵¹.

(47) כתובות קי: במשנה: "הכל מעלין לארץ ישראל", ואמרו בגמרא "הכל מעלין - לאתווי עבדים". ועיין רש"י שם שפירש באופן אחר. (48) כן פירש רבינו את המילה "מעלין": או הוא בעצמו יעלה או ימכרוהו לאחר ויעלה. (49) שם אמרו שאפילו ברח מחו"ל לא"י אי-אפשר להוציאו (ראה להלן הלכה י), וכל-שכן אם לא היה מעולם בחוצה לארץ. (50) [כן נראה בגיטין מה. במעשה שעבד ברח מחוצה לארץ, ופסקו בו הלכה למעשה שיצא לחירות, ומעשה זה היה לפני רבי אמי, הרי שגם בזמן הזה נוהג דין זה]. (51) כן כתב בפ"ה בהלכות מלכים הלכה יב: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה גויים - שכל היוצא לחוץ-לארץ כאילו עובד עבודה-זרה, ועיין בפ"ג מהלכות אישות הלכה יט.

- י. עבד⁵² שִׁפְּרַח מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ - אֵין מְחִזְרִין לוֹ לְעַבְדוּת. וְעָלִיו נֶאֱמַר⁵³: לֹא תִסְגִּיר עַבְדְּ אֶל אֲדֹנָיו. וְאִמְרָם⁵⁴ לְרִבּוֹ, שְׁיִכְתֹּב לוֹ גִּט שְׁחִירוֹ, וְיִכְתֹּב לוֹ שֵׁטֶר חוֹב בְּדָמָיו, עַד שֶׁתִּשְׁלַח יָדוֹ וְיִתֵּן לוֹ. וְאִם⁵⁵ לֹא רָצָה הָאֲדוֹן לְשַׁחֲרוֹ - מִפְּקִיעֵין בֵּית דִּין שֶׁעֲבָדוֹ מַעֲלִיו וְיִלָּךְ לוֹ.

(52) גיטין שם. (53) כך דרש רבי אחי בר יאשיה, שם. (54) כן אמר רבי אמי, שם. (55) כך פסק רבי אמי במעשה שהיה, שם.

- יא. עבד זה⁵⁶ שִׁפְּרַח לְאֶרֶץ - הָרִי הוּא גֵר צָדִיק⁵⁷. וְהוֹסִיף לוֹ הַכְּתוּב אֲזַהְרָה אַחֲרַת לְמִי שֶׁמֵּאֲנָה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי⁵⁸ שֶׁהוּא שָׁפֵל רוּחַ יוֹתֵר מִן הַגֵּר, וְצָרָה עָלָיו הַכְּתוּב שֶׁנֶּאֱמַר: עֲמֹךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ, לֹא תוֹנֶנּוּ - זוֹ אֵף הוֹנֵית דְּבָרִים⁵⁹. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁהֵמָּנָה אֶת הַגֵּר הַזֶּה - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן: מְשׁוּם וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ⁶⁰, וּמְשׁוּם וְגֵר לֹא תוֹנֶה⁶¹, וּמְשׁוּם לֹא תוֹנֶנּוּ. וְכֵן עוֹבֵר מְשׁוּם וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ⁶², כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶנְיֵן הוֹנֵה⁶³.

(56) ראה ב'מנחת חינוך' מצוה תקסט, כי המדובר לפני ששחררו אותו, ואז עוברים עליו על לאו ד"לא תוננו". (57) כן כתב ב'ספר המצוות' לא-תעשה רנה. (58) כן לשון רבינו גם ב'ספר המצוות' שם. (59) לשון 'ספרי', הביאו רבינו שם. (60) זה נאמר בכל ישראל, ואף הגר בכללם (ראה למעלה פ"ד מהלכות מכירה הלכה טו). (61) [בהלכות מכירה שם, הביא רבינו באונאת דברים בגר גם את הפסוק "אל תונו איש את אחיו" הנאמר באונאת

- 1 סֶפֶק. לְפִיכָּךְ, אִם תִּפְּס פְּדִי דָמָיו מִרְבּוֹ רֹאשׁוֹן, פְּדִי
2 לַעֲזֹאת בְּהֵן מִיד הַמוֹמָר - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁰.

(27) שם, בעיא שנפתרה. והוא גוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. (28) שם בעיא שלא נפתרה. ברם רבינו, כנראה, מדבר על כותי שאחרי הגזירה, ואז נחשב לעכו"ם גמור (ראה למעלה פ"ו הלכה ו). והבעיא בגמרא היתה, ללא ספק, על הזמן שלפני הגזירה (כסף-משנה). (29) שם בעיא שלא נפתרה. (30) כמבואר למעלה בהלכה ד.

- 3 ו. הַמוֹמָר³¹ עַבְדּוֹ לְחוּצָה לְאֶרֶץ - יֵצֵא בֶן חוֹרִין³²;
4 וְכּוֹפִין³³ אֶת רִבּוֹ הַשְּׁנִי לְכַתֵּב לוֹ גִּט שְׁחִירוֹ, וְאֶבְדּוֹ
5 הַדָּמִים³⁴. וּמִפְּנֵי³⁵ מָה קָנְסוּ פֶּאֶן הַלּוֹקָח לְבָדּוֹ?
6 שְׁאִילוֹ לֹא לָקַח זֶה, לֹא יֵצֵא הָעַבֵּד לְחוּצָה לְאֶרֶץ.
7 הַמוֹמָר עַבְדּוֹ לְסוּרְיָא³⁶, וְאִפְּלוּ לְעַפּוֹ³⁷ - כְּמוֹמָר
8 לְחוּצָה לְאֶרֶץ³⁸.

(31) גיטין מג: במשנה. (32) קנסוהו חכמים על שהוציאו לחוצה לארץ (רש"י שם). [ולא קנסו אלא כשמכרו לחוצה לארץ, אבל אם יצא והוציאו לשם - לא קנסוהו, ראה להלן הערה מא]. (33) שם מד: ברייתא: "וצריך גט שחרור". [ובגמרא שם בענין מוכר עבד בסוריא, מפורש: "וכופין אותו"]. (34) שם, מימרא של שמואל, וכמו שהסבירה רב יוסף. (35) שם מה. שאלת אבבי ותשובת רב יוסף. (36) שם ת. בעיא שנפתרה. (37) שחציה בתחום ארץ ישראל ('תוספות' שם ב. ד"ה ואשקלון). (38) כן מדייק רבי חייא בר אבא מדברי רבי מאיר, במשנה שם ב. שעכו כחו"ל לענין מכירת עבדים.

- 9 ז. בֶּן בְּבַל³⁹ שֶׁנִּשְׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְדַעַתוֹ
10 לְחִזּוֹר⁴⁰, וְהַכְּנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ עַבְדִּים וּשְׁפָחוֹת⁴¹ - הָרִי
11 אֵלוֹ סֶפֶק, אִם הֵם כְּמִי שֶׁמְכָרָה אוֹתָם לְחוּצָה לְאֶרֶץ,
12 הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ הַפְּרוֹת, אוֹ אֵינֶן כְּמִכְרֵין לוֹ, שֶׁהָרִי
13 הַגּוֹף שְׁלֵהָ⁴².

(39) שם מד: בעיא שנשארה בחיקו. (40) לחוצה לארץ. (41) של נכסי צאן ברזל שאחריותם עליו (ראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א). כן פירשו רש"י והמאירי, ועיין אור-שמח. (42) שהרי אם גרשה או מת, הם חוזרים לאשה (רש"י שם). ומכאן שעל עצם הוצאתם לחוצה לארץ לא קנסוהו להוציאו לחירות, אם אין כאן מכירה לחוצה לארץ (מאירי שם). וכאן לא כתב רבינו שאם תפס העבד אין מוציאין מידו, כמו שכתב למעלה בהלכה ד, לפי ששם יש חסרון ממון. וכאן, שמכרו לישראל אין חסרון ממון ולא מועילה התפיסה (ראה למעלה הערה כה, ועיין באור-שמח).

- 14 ח. עַבְדּוֹ⁴³ שֶׁיֵּצֵא אַחֵר רִבּוֹ לְסוּרְיָא, וּמְכָרוֹ שָׁם -
15 אֵבֶד אֶת זְכוּתוֹ⁴⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴⁵? כְּשִׁינָצָא
16 רִבּוֹ עַל מִנַּת שְׁלָל לְחִזּוֹר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲכָל אִם
17 דַּעַת רִבּוֹ לְחִזּוֹר, וְיֵצֵא אַחֲרָיו, וּמְכָרוֹ שָׁם - יֵצֵא
18 לְחִירוֹת⁴⁶, וְכּוֹפִין אֶת הַלּוֹקָח לְשַׁחֲרוֹ.

(43) גיטין שם, ברייתא דרבי חייא. (44) לצאת לחירות עם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

77) שם לח. מימרא של רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן, וכהסתייגות שהוסיפו בשקלא-וטריןא לפי שיטת אביי. 78) כדי שיוכל לשאת ישראלית.

טו. עבד⁷⁹ שֶׁנִּשְׁבָּה: אִם נִתְּיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רֵאשׁוֹן - כָּל הַפְּדֻה אֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד יִשְׁתַּעֲבֹד בּוֹ, וְהָרִי הוּא שְׁלוֹ; וְאִם⁸⁰ פָּדָהוּ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין. וְאִם לֹא נִתְּיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רֵאשׁוֹן - הַפְּדֻה אֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד נוֹטֵל פְּדֻתוֹ מִרְבּוֹ, וְחוֹזֵר לְרַבּוֹ; וְאִם פָּדָהוּ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - חוֹזֵר לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן בְּלֹא כְּלוּם.

79) גיטין לו': במשנה, כדעת תנא-קמא וכפירושו של רבא. וכן כתב הרי"ף שם בשם גאון. (80) תוספתא גיטין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל פ"ד עמ' 327,6) כתנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל. ופירושה הראשונים בשלא נתייאש ממנו, ולפיכך חוזר הוא לרבו.

טז. עבד⁸¹ שֶׁעֲשָׂאֻ רַבּוֹ אֶפְסוּתִיקִי⁸² לְבַעַל חוֹבוֹ, וְשִׁחְרוּ - הָרִי זֶה מִשְׁחָרֵר⁸³, וְכוּפִין⁸⁴ אֶת בַּעַל חוֹבוֹ לְשִׁחְרוּר⁸⁵. גַּם זֶה מִפְּנֵי תְקוּן הָעוֹלָם, שְׁלֹא יִפְגַּע בּוֹ לְאַחֵר זִמָּן וְיֹאמַר לוֹ: עֲבָדִי אִתָּה.

81) גיטין מ: במשנה. (82) לשון רבינו בפירוש המשניות: "מילה מורכבת, פה תקנה", כלומר, שאין בעל החוב גובה אלא ממנו. (83) מימרא של רבא (שם), שהשחרור מוציא מידי שעבוד. (84) משנה, שם. (85) אבל המשחרר חייב לשלם לבעל חוב, שהרי גרם לאבד ממנו (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא).

יז. עבד⁸⁶ שֶׁהִשְׁאִיאוּ רַבּוֹ⁸⁷ בֵּת חוֹרִין⁸⁸, או שֶׁהִנִּיחַ⁸⁹ לוֹ רַבּוֹ תַּפְּלִין בְּרֵאשׁוֹ⁹⁰, או שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ⁹¹ לְקִרְוֹת שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין⁹² בְּסִפְּר תּוֹרָה בְּפָנָי צָבוּר, וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאֵינּוּ חֵיב בָּהֶן אֲלֵא בֶּן חוֹרִין⁹³ - יֵצֵא לְחֵרוֹת⁹⁴, וְכוּפִין⁹⁵ אֶת רַבּוֹ לְכַתֵּב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר. וְכֵן אִם נָדַר נָדָר שְׁכוּפִין עָלָיו אֶת הָעֲבָדִים⁹⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנִדְרִים⁹⁷, וְאָמַר לוֹ רַבּוֹ: מוֹפֵר לָךְ⁹⁸ - יֵצֵא לְחֵרוֹת⁹⁹; שְׁפִינן שְׁלֹא כִּפָּה אֹתוֹ בְּמָקוֹם שֵׁישׁ לוֹ לְכַפּוֹתוֹ, גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהִפְקִיעַ שְׁעִבּוּדוֹ. מִכָּאֵן אָנִי אוֹמֵר: שֶׁהִמְשַׁחֵר עֲבָדוֹ בְּכָל לְשׁוֹן, וְהוֹצִיא דְּבָרִים מִפִּי שֶׁמִּשְׁמַעֵן שְׁלֹא נִשְׁאָר לוֹ עָלָיו שְׁעִבּוּד כָּלָל, וְשֶׁנֶּאֱמַר בְּלָבוֹ לְדָבָר זֶה - שֶׁאֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, וְכוּפִין אֹתוֹ לְכַתֵּב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר, אִף עַל פִּי שְׁעִדִּין לֹא כָּתַב. אֲבָל אִם לֹא¹⁰⁰ מַעֲבָדוֹ, או שֶׁעֲשָׂהוּ אֶפְסוּרָפוּס, או שֶׁהִנִּיחַ תַּפְּלִין בְּפָנָי רַבּוֹ או שֶׁקָּרָא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּפָנָי רַבּוֹ וְלֹא מָחָה בּוֹ - לֹא יֵצֵא לְחֵרוֹת¹⁰¹.

86) שם לו': ומימרא של רב אשי בשם רבי. 87) כלומר, עזר לו לישא אשה, כן הוא שם מ. (88) עבד אסור בה, ולא היה האדון מכשיל את העבד באיסור, אם לא שכוונתו עתה לשחררו. ואע"פ שעדיין מעוכב הוא גט

ממון, לפי שבגר ישנה גם אונאת ממון בכל אונאת דברים, שעל-ידי אונאת דברים הוא מזיקו גם ממון (ראה שם בהערה סה בשם אור-שמח). ואולי עבד אף-על-פי שהוא בכלל "אחיד" (בבא-קמא פח. וראה למעלה פ"ה הלכה ה והערה מט) אינו בכלל אונאת ממון, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו (ראה למעלה הערה נה בשם ה'מנחת חינוך' שכאן מדובר לפני השחרור, אלא שלדעת ה'מנחת חינוך' שם, אף לפני השחרור הרי הוא כמופקר, עיין שם). והאור-שמח שם לא הרגיש בזה, ועיין לחם-משנה]. (62) [צריך עיון, שהרי פסוק זה עוסק באונאת ממון, כמפורש בהלכות מכירה, שם]. (63) בהלכות מכירה, שם.

יב. הַקּוֹנֶה⁶⁴ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים סֵתָם⁶⁵, וְלֹא רָצָה לְמוֹל וּלְקַבֵּל מִצּוֹת הָעֲבָדִים⁶⁶ - מְגַלְגֵּלִין עִמּוֹ כָּל שָׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ, וְאִם לֹא רָצָה - חוֹזֵר וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים או לְחוּצָה לְאַרְצָה⁶⁷. וְאִם הִתְנַהֶה⁶⁸ הָעֶבֶד עָלָיו תַּחֲלָה שְׁלֹא יְמוּל - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקַנְמוֹ⁶⁹ כָּל זִמָּן שִׁירָצָה בְּגִיּוּתוֹ, וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים או לְחוּצָה לְאַרְצָה. וְכֵן⁷⁰ עֶבֶד שֶׁמֹּל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת, וְאַחֵר כִּף הַפִּיל עֲצָמוֹ לְגִיסוֹת⁷¹, וְאֵין רַבּוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאֻ לֹא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם - הָרִי זֶה מִתֵּר לוֹ לְטַל דְּמֵי מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷², וְכוּתֵּב וּמַעֲלָה בְּעֶרְכָּאוֹת⁷³ שֶׁל עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם.

(64) יבמות מח: מימרא של רבי יהושע בן לוי וכתנא-קמא בברייתא ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (65) שלא התנה עמו העבד תחילה שלא ימול, ראה להלן. (66) שהעבד חייב במצוות כנשים. (67) לפי שאסור לו לקיימו אצלו (פ"א מהלכות מילה הלכה ו, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט). והמכירה לגוי או לחוצה לארץ אין בה איסור, לפי שעדיין לא מל ולא קיבל מצוות. (68) מימרא של רבין בשם רבי אילעאי, שם. (69) "ובלבד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב - ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג" (פ"א מהלכות מילה, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה שם, ועיין כסף-משנה). (70) גיטין מד. מימרא של רבי אמי. (71) חבורות של ליסטים. (72) אע"פ שבאופן אחר אסור למכור עבד לגוי. (73) בתי דין. ואע"פ שבוה הוא מחשיבם (רש"י).

יג. הַמִּפְקִיר⁷⁴ עֲבָדוֹ - יֵצֵא לְחֵרוֹת, וְצָרִיף גִּט שִׁחְרוּר⁷⁵. וְאִם⁷⁶ מֵת הָאָדוֹן שֶׁהִפְקִירוֹ - הַיּוֹרֵשׁ כוֹתֵב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר.

74) שם לח: מימרא של רב חייא בר אבין בשם רב, ושם לו'. מימרא של עולא בשם רבי יוחנן. (75) וכוּפִין את רבו על כך, כדלהלן הלכה יד (מאירי לח: עמוד 163). (76) שם מ. כרבינא, שנפסקה הלכה כמותו, ולא כאמימר.

יד. עֶבֶד⁷⁷ שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִין, אִם נִתְּיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ - יֵצֵא לְחֵרוֹת; וְכוּפִין⁷⁸ אֶת רַבּוֹ וְכוּתֵּב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר.

לאתווי, לענין מל ולא טבל) - יש בכוחה של התחלה זו להפקיע את השעבוד. (107) מימרא של רבא שם, וכגירסת הרי"ף שם. (108) בכדי להקדים את העבד. (109) לתת עליו עול מלאכה בעת הטבילה כסמל השעבוד, שאז לא תועיל הכוונה והאמירה של העבד (רש"י שם ד"ה לתקפו).

7 כ. וְשָׂאֵל¹¹⁰ שְׁתַּקֵּף¹¹¹ עוֹבֵד פּוֹכְכִים קֶטָן¹¹², או
8 מִצָּא תִינוּק עוֹבֵד פּוֹכְכִים¹¹³, וְהִטְבִּילוּ¹¹⁴ לָשֵׁם גֵּר¹¹⁵
9 - הָרִי זֶה גֵּר¹¹⁶; לָשֵׁם עֶבֶד - הָרִי זֶה עֶבֶד¹¹⁷; לָשֵׁם
10 בֶּן חוֹרִין¹¹⁸ - הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין¹¹⁹.

(110) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה א: "מצא וכו' תינוק מושלך, הטבילו לשום עבד את מוהלו לשום עבד, לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין" (אורש"מח). [וכל הלכה זו נעתקה במדרש הגדול על הפסוק בשמות יב, מח, וראה במכילתא דרשב"י שם הוצ' רי"ג אפשטיין]. (111) [תקיפה היא בעל-כרחו של הקטן, וראה להלן בתינוק]. (112) שאין לו הורים, כעין מצא תינוק דלהלן. [זוכה בו על-ידי תקיפתו זו כזוכה מן ההפקר (ראה להלן פ"ט הלכה ד). ועיין לעיל פ"ה הלכה א, שעבד קטן נקנה במשיכה כמו בהמה. ודקדק לכתוב "קטן", לפי שגדול זוכה בעצמו, ואינו הפקר]. (113) [בתינוק אינו זקוק לתקיפה, בעל כרחו, אלא זוכה בו כבכל מציאה אחרת]. (114) הפיסקא "והטבילו לשם גר הרי זה גר", אינה בירושלמי שם. (115) היינו, שכיון בטבילה זו שיהיה גר, ועדיין יסאר בעבדותו ("יקר תפארת' להרדב"ז). (116) כלומר, הועילה טבילה זו, שאם תבוא אחריה מילה, יהיה גר גמור (ראה במגיד-משנה בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה, שאם טבל קודם מילה - הרי זה גר). [ואע"פ שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית-דין (פ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ז) כיון שקנה אותו במשיכה או בחזקה הרי הוא שלו, ויכול לגיירו אפילו שלא על דעת בית-דין, בתנאי שיהיה הדבר לפני בית-דין ככל גירות (שם הלכה ו), ולפיכך, אע"פ שגר קטן שהטבילוהו על דעת בית-דין, יכול למחות כשהגדיל (כתובות יא. ופ"י מהלכות מלכים הלכה ג), מפני שכל תקפו של הבית-דין לא היה אלא מפני שזכות היא לו (כתובות שם, והלכות איסורי ביאה שם) - כאן, שזכה בו בקנין, רשאי לעשות בו כבממונו, ואפילו יהא זה לחובתו. ולפיכך אינו יכול למחות כשיגדיל, ועיין לחם-משנה. ומכיון שלא כיון לשחררו רשאי הוא להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). ואע"פ שהגר אינו נקנה בעבד עברי (למעלה פ"א הלכה ב) - משתעבד בו כפועל שכיין]. (117) וצריך למולו לשם עבד, כבירושלמי הנ"ל. (118) [היינו, שכיון בטבילה זו גם לגירות וגם לשחרור, ראה למעלה הלכה יז, שכתב רבינו: "אני אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל - כופין אותו לכתוב לו גט שחרור", וכאן אינו צריך לכתוב שטר שחרור, מפני שאינו קנוי לו אלא למעשה ידי, כל זמן שלא טבל, ראה להלן פ"ט הלכה ה בכסף-משנה, ועיין רשב"א ליבמות מה: ד"ה וקדם]. (119) כלומר, חוץ ממה שהוא גר, הרי הוא גם בן חורין, ואינו רשאי להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). וצריך

שחרור, ועדיין אסור הוא בבת חורין עד שיקבל גט שחרור - בכל זאת קל יותר האיסור במעוכב גט שחרור מבעבד גמור (אורש"מח, וכן איתא במאירי). (89) שם, מימרא של רבי יהושע בן לוי, לפי מה שפירשה רבה בר רב שילא. (90) שאין דרך העבדים להניח תפילין, שהרי מצות-עשה שהזמן גרמא היא (רש"י ו'תוספות' שם). [ולא אמרו כן אלא בתפילין שבראש, שעליהם נאמר (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - "אלו תפילין שבראש" (ברכות ו.), אבל תפילין של יד דינם ככל מצות-עשה שהזמן גרמא שאין העבד יוצא על דין לחירות, כמו שכתבו ה'תוספות' שם]. (91) שם בברייתא נאמר שאם קרא שלשה פסוקים בבית-הכנסת בפני רבו לא יצא לחירות, אבל למד כן רבינו מדין תפילין, שכשם שבתפילין חילקו בין הניח בעצמו לבין הניח לו רבו, כמו כן יש לחלק בקריאה בין קרא בעצמו לבין אמר לו רבו לקרוא (כסף-משנה). (92) שאין העולה לתורה בציבור קורא פחות משלשה פסוקים (פ"ב מהלכות תפלה הלכה ג). (93) שאין לקרוא עבדים כנענים לתורה (הגהות מיימוניות הלכות תפלה שם, הלכה יז אות ט). (94) כלומר, גילה דעתו בפעולה זו שהוא משחררו, כמו שכתב רבינו להלן. והרי זה כאילו הפקירו, ועיין אורש"מח. (95) שם מ. בסמיכות למימרת רבי לפי גירסת הרי"ף. (96) כלומר, נדרים שחלים על העבד ושיכול הרב לכפותו על ביטולם. (97) פ"ב מהלכות נזירות הלכה יח. (98) לשון הפרה בעבד אינה יעילה, כי רק הבעל והאב מפירים ולא האדון, אך יש בזה גילוי דעת מצד האדון כי אינו רוצה לכפותו. (99) נזיר סב: במשנה: "היפר לעבדו, יצא לחרות ומשלים נזירותו". ולראב"ד גירסא ושיטה אחרת. (100) גיטין מ. (101) כיון שהעבד עשה כן בעצמו, ולא הרב.

1 יח. וְאִסּוּר לְאָדָם לְלַמֵּד אֶת עַבְדּוֹ תוֹרָה¹⁰². וְאִם
2 לְמַדּוֹ - לֹא יִצָּא לְחֵרֶת¹⁰³.

(102) מימרא של רבי יהושע בן לוי, במס' כתובות כח. (103) נלמד מהמבואר למעלה, שדווקא אם אמר לו רבו לקרוא בספר תורה בפני ציבור יצא לחירות, אבל באופן אחר - לא. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

3 יט. הַלּוֹקֵחַ¹⁰⁴ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, וְקָדַם
4 הָעֶבֶד¹⁰⁵ וְטָבַל בְּפָנָיו רְבוֹ לָשֵׁם בֶּן חוֹרִין - יִצָּא
5 לְחֵרֶת¹⁰⁶; וְשָׂאֵל בְּפָנָיו רְבוֹ - צָרִיף לְפָרְשׁ¹⁰⁷.
6 לְפִיכָן¹⁰⁸ צָרִיף רְבוֹ לְתַקְפוֹ¹⁰⁹ בְּמִים.

(104) יבמות מה: מו. מימרא של רב חמא בר גוריא בשם רב, וברייתא שם בענין בלוריא הגיורת. וראה בסמוך. (105) שעשה מעשה וחשב בלבו לשם חירות, בלי שאמר מפורש בפיו. (106) לפי שלגוי לא היה בעבד קנין הגוף אלא למעשה ידי (לקמן פ"ט הלכה ה), ואת זה הקנה לישראל. וטבילת העבד לשם חירות מפקיעה את השעבוד, שכשם שהקדש מפקיע מידי שעבוד בעל חוב, כן מפקעת קדושת ישראל את שעבודו (גמרא שם). [ואע"פ שטבילה בלי מילה אינה מכנסת אותו לכלל ישראל (פ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו) - כיון שהתחיל ונכנס קצת בדת יהודית (כעין זה כתב הרשב"א ביבמות עא. ד"ה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאַרְצָכֶם¹¹. אָכַל הָעֶבֶד שְׁלָנוּ שָׂבָא עַל אֶחָת מִן
הָאֲמוֹת - אֵין הֵבֵן עֶבֶד; שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ
בְּאַרְצָכֶם, וְעֶבֶד אֵין לוֹ יִחַס¹².

(8) יבמות עח: ברייתא שהובאה בסמיכות למימרא של רבי יוחנן. (9) שטבלה לשם שפחות (פט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ו). (10) שיין לאדון השפחה. וראה במכילתא דרשב"י פ' משפטים (שמות כא, ד) על הפסוק האשה וילדיה: "כל בנים שיוולדת, בין ממנו (מן העבד עברי) בין ממקום אחר - הרי אלו עבדים". וראה ב'תורה שלמה' שם לסימן צג. (11) וגומר "היו לכם לאחווה", כלומר לעבדים. רוצה לומר, שאם אחד מבני התושבים הולידו משפחה שלכם, הרי הוולד עבד כנעני שלכם. (12) ואין זה "אשר הולידו". וכן מפורש ביבמות סב. הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחס). אבל הגוי יש לו יחס (שם). וכן פסק רבינו בפט"ו מהלכות אישות הלכה ו. וכעצם הלכה זו, כתב רבינו גם בהלכות איסורי ביאה שם, שהבא מן העבד הרי הוא כאמו, והבא מן השפחה הרי הוא עבד. ואין לזה קשר עם מה שאמרו בקידושין סז: "באומות הלך אחר הזכר", ופסק כן רבינו בהלכות איסורי ביאה פרק יב הלכה כא: ש"גר עמוני שנשא מצרית - הוולד עמוני. וגר מצרי שנשא עמונית - הוולד מצרי", ו"זה הכלל - באומות הלך אחר הזכר" - שכל זה אינו אלא בגויים שיש להם יחס, אבל בעבד שאין לו יחס - הלך אחר הנקבה, ועיין לחם-משנה.

ד. מִלֶּךָ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹³ שֶׁעָשָׂה מִלְחָמָה, וְהָבִיא שְׁבִיָּהּ וּמִכְרָהּ; וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שִׁירְצָהּ, שִׁלְחָהּ וַיִּגְנֹב מֵאֶמְתָּה שֶׁהִיא עוֹשָׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה, שִׁיבִיא וַיִּמְכֹּר לְעַצְמוֹ; וְכֵן אִם הָיוּ דִּינָיו, שֶׁכָּל מִי שָׁלָא יִתֵּן הַפֶּס - יִמְכֹּר, אוֹ מִי שֶׁעָשָׂה כֶּף וְכָף אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה - יִמְכֹּר; הָרִי דִּינָיו דִּין, וְעֶבֶד הַנִּלְקָח בְּדִינָן אֱלוֹ - הָרִי הוּא כְּעֶבֶד פְּנֻעִי לְכָל דֹּבָר.

(13) יבמות מה: ומו.

ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁקָּנָה עוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְעַבְדוֹת - לֹא קָנָה גּוֹפּוֹ, וְאֵין לוֹ בּוֹ אֱלָא מַעֲשֵׂה יָדָיו¹⁴. אָף עַל פִּי כֵן, אִם מְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי גּוֹפּוֹ קָנָה לְיִשְׂרָאֵל¹⁵.

(14) ואם מכרו לישראל וקדם וטבל לשם בן חורין, יצא לחירות (למעלה פ"ח הלכה יט). (15) אם הטבילו לשם עבדות (כסף-משנה בפירוש השני), מה-שאיין כן בגוי עצמו, שאף אם הטבילו לשם עבדות לא קנהו לגופו.

ו. הָאִשָּׁה¹⁶ קוֹנָה שְׁפָחוֹת, וְאִינָה קוֹנָה עֲבָדִים, אֶפְלוּ קִטְשִׁים¹⁷, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד¹⁸. וְאִם קָנְתָה אוֹתָם - הָרִי זֶה קָנְתָה גּוֹפֶם כְּאִישׁ. וַיִּרְאָה לִי, שֶׁאִינָה אֲסוּרָה לְקָנוֹת אֱלָא עֶבֶד בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וּמִתְשַׁע וּלְמַעֲלָה¹⁹. וְכֵן²⁰ אֲסוּר²¹ לְאָדָם לְשַׁחֲרֹר עֶבֶד פְּנֻעִי, וְכָל הַמְשַׁחֲרָר - עוֹבֵר בַּעֲשָׂה, שְׁנֵאֲמַר: לְעֵלֶם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ; וְאִם שִׁחְרָרוּ - מְשַׁחֲרָר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו²², וְכוּפִין²³ אוֹתוֹ לְכַתֵּב גִּט שִׁחְרוּר בְּכָל הַדְּרָכִים²⁴ שֶׁבְּאַרְנָו²⁵. וּמִתָּר לְשַׁחֲרָרוֹ לְדַבֵּר מְצוּה, אֶפְלוּ לְמַצּוֹה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם²⁶.

למוהלו לשם בן חורין להשלמת גירותו, כמפורש בירושלמי הנ"ל.

1 כא. גֵּר¹²⁰ שֶׁקָּדְמוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו וְטָבְלוּ לְפָנָיו¹²¹
2 - קָנָה עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין.

(120) [כלומר, גוי שעומד להתגייר]. ומקור הלכה זו ביבמות שם. (121) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "בפניו", וכגירסת הרי"ף שם, ראה למעלה בהלכה יט. ועיין לחם-משנה שהעיר שזהו מה שכתב רבינו למעלה בהלכה יט, ומה חידש בהלכה זו?

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) כלל בו רבינו דין ישראל או גוי שבאו על שפחה כנענית, וקניין גוי בעבד, ושאסור לשחרר עבד כנעני ומותר לעבוד בו בפרך.

3 א. יִשְׂרָאֵל² שָׂבָא עַל שְׁפָחָה פְּנֻעִית, אָף עַל פִּי
4 שֶׁהִיא שְׁפָחָתָּה³ - הָרִי זֶה הוֹלֵד פְּנֻעִי⁴ לְכָל דֹּבָר⁵;
5 וְנִמְכָּר וְנִקְנָה, וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם, כְּשֶׁאֵר
6 הָעֲבָדִים⁶.

(2) קידושין סו: במשנה, כי וולד שפחה כמותה, משום שנאמר (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" (שם סח:). (3) כן מפורש במכילתא שם: "הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים" (כסף-משנה). (4) בכ"י תימן: "עבד כנעני". (5) כלומר, אין חוששין כלל שמה שחררה, ואם מת בלא בנים תתייבם אשתו לאחריו, כי הוא אינו בנו כלל, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות חליצה הלכה ד. ולא כדעת מקצת הגאונים שחששו ואסרו לה להתייבם (פ"י מהלכות גירושין הלכה יט) ועל-אחת-כמה שלא כדעת "יש מי שהורה" שוודאי שחררה (שם), ועיין לחם-משנה. (6) הכנענים.

7 ב. אֶחָד הַקּוֹנֶה עֶבֶד פְּנֻעִי מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ מִן גֵּר
8 תּוֹשֵׁב, אוֹ מִן עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָיו,
9 אוֹ מֵאֶחָד מִשְׁאֵר הָאֲמוֹת⁷, יֵשׁ לוֹ לְמַכֵּר אֶת עַצְמוֹ
10 לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד, וְהָרִי הוּא עֶבֶד פְּנֻעִי לְכָל דֹּבָר. וְכֵן
11 מוֹכֵר בְּנָיו וּבְנוֹתָיו; שְׁנֵאֲמַר: מִהֶם תִּקְנוּ וּמִמְשַׁפְּחֹתָם
12 אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצָכֶם. וְכָל אֶחָד מֵאֵלֹ
13 הָרִי הוּא כְּעֶבֶד פְּנֻעִי לְכָל דֹּבָר.

(7) שאינן כבושות תחת ידינו. [ובכ"י תימן, נוסף כאן: "וכן גר תושב או הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או אחד משאר האומות". ובספרים שלנו נשמטו הדברים על-ידי דילוג מחמת טעות הדומות "משאר האומות" - "משאר האומות", ולפי זה מפורש בדברי רבינו שאין הבדל בין קונה עבד מן הגוי לבין גוי המוכר עצמו לעבד, וכדעת רב אחא (יבמות שם) שלעולם אינו קונה גופו אלא אחרי טבילה, ולא כרב אויא הסובר (שם) שגוי הנמכר לישראל - גופו קנוי מיד. וראה להלן הלכה ה, ועיין בכסף-משנה שם ובחם-משנה כאן].

14 ג. אֶחָד⁸ מִן הָאֲמוֹת שָׂבָא עַל שְׁפָחָה פְּנֻעִית שְׁלָנוּ⁹
15 - הָרִי הֵבֵן עֶבֶד פְּנֻעִי¹⁰; שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ

תחנם" שאסור לתת לו מתנת חנינם, אבל אם עושה כן לצורך עצמו, כגון שצריך לו לצירוף מנין, אין בזה שום איסור (הר"ן בגיטין שם). (29) גיטין לת. כרבינא ולא כאביי. וראה למעלה פרק ז הלכה ז.

ז. יכול³⁰ הרב לומר לעבדו פנעני: עשה עמי ואיני זנף, אלא ילף וישאל על הפתחים ויתפרנס מן העדקה; וישאל מציין להחיות העבדים שביניהם³¹. במה דברים אמורים? בעבדיו; שאין בית דין נזקקין לגדולים לשמר ממונם, ואם לא יאכיל לעבדיו וישקם פראוי - הם יכרחו או ימותו, ואדם חס על ממונו עצמו יותר מכל אדם. אבל עבדים שהכניסה לו אשתו בתורת נכסי מלוג - חיב במזונותיהן³², שעל מנת כן הכניס אותם; שאם לא יזון אותם - ימותו ויכרחו, והרי אינו חיב באחריותן³³.

שם יא: במשנה ושם יב: במסקנת הגמרא. (31) שם יב. "מי שמרחם על בני חורין, מרחם על העבדים", וראה ברש"י שם. (32) כן מפורש בבראשית-רבה פרשה מה: "ולה שפחה מצרית, שפחת מלוג היתה, והיה חיב במזונותיה" (אור-שמוח). ויתכן כי דין עבדי מלוג, שהכניסה לו האשה, כדין האשה עצמה, שכשם שלאשה אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך (פי"ב מהלכות אישות הלכה ד), כך אינו יכול לומר כן לעבדי מלוג, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (33) אבל בעבדים מנכסי צאן ברזל שחייב באחריותם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א) - אין הדין כן.

ח. מתר לעבד בעבד פנעני בפ"ק³⁴. ואף על פי שהדין פך, מדת חסידות ודרכי חכמה, שיהיה אדם רחמן ורודף צדק, ולא יכביד עלו על עבדו, ולא יצר לו, ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משקה. חקמים הראשונים היו נותנין לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין³⁵, ומקדימין מזון הבהמות והעבדים³⁶ לסעדת עצמן. הרי הוא אומר: פנעני עבדים אל יד אדוני, פנעני שפחה אל יד גברתה. וכן³⁷ לא יבזהו פיד, ולא בדברים; לעבדות מסרן הפתוב, לא לבושה. ולא ירבה עליו צעקה וכעס, אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו. וכן מפרש בדרבי איוב הטובים שהשתפח בהן: אם אָמַס משפט עבדי ואמתי ברכם עמדי. הלא בבטן עשני עשהו, ויכוננו ברחם אָחד. ואין³⁸ האכזריות והעזות מצויה אלא בעובדי כוכבים עובדי עבודה זרה; אבל זרעו של אברהם אבינו, והם ישראל, שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובת התורה, וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים - רחמנים הם על הכל. וכן במדותיו של הקדוש ברוך הוא, שצונו להדמות בהם³⁹, הוא אומר: ורחמיו על כל מעשיו⁴⁰. וכל

פגון שלא היה עשרה בבית הפנסת²⁷ - הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו המנין. וכן כל פיוצא בזה²⁸. וכן שפחה²⁹ שנוהגין בה העם מנהג הפקר, והרי היא מכשול לחוטאים - פופין את רבה ומשחררה, כדי שתנשא ויסור המכשול. וכן כל פיוצא בזה.

(16) בבא-מציעא עא. בברייתא, וכתנא-קמא, שאינה יכולה לקנות לא עבריים ולא כנעניים, בניגוד לדעת רשב"ג, שמתיר לה לקנות עבדים כנעניים, וראה למעלה פ"א הלכה ב. (17) כן כתב רבינו בפרק כב מהלכות אסורי ביאה הלכה טז, וכן נראה בגמרא שם שחשבו לפרש הברייתא הנ"ל בעבדים עבריים, והרי שם נזכרו גם שפחות, וכידוע, אין שפחה עבריה נמכרת אלא בהיותה קטנה (ראה למעלה פ"ד הלכה א), ואם כן הוא-הדין שעבדים הנזכרים שם הם קטנים (הגר"א ביו"ד סימן רסז ס"ק מה) ועוד, שהרי אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד (בבא-מציעא שם), ועבד קטן אינו פחות חשוד לענין זה מכלב (הגר"א באה"ע סימן כב ס"ק כה). (18) כן בגמרא שם: "אשה לאו אורח ארעא". (19) שבפחות מכן תשע - אינו ראוי לביאה (פ"א מהלכות אישות הלכה ג). ומכיון שאין כאן אלא חששא בלבד, לא החמירו לחשוש שמא יגדל ויבואו לידי עבירה (כסף-משנה), ויש מחמירים בזה ("טור"). (20) תיבת "וכן" אינה נוחה. שנראה שאין לה קשר עם מה שלמעלה (כסף-משנה. וראה להלן הערה כב). (21) גיטין לת. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (22) למעלה פרק ה הלכות א-ג. (23) כל הפיסקא הזאת תמוהה: הרי שחררו, ולמה צריך לכופו? ואם מדובר כשהפקירו, שזקוק הוא עוד לשחרור וכופין אותו על כך (למעלה פרק ח הלכה יג הערה עד) - מי הכריחו לדבר על הפקר ולא על שחרור ממש? ואמנם בכ"י בריטיש מוזיאום, חסרה כל הפיסקא הזו, ובכ"י אוקספורד חסרות המלים "וכופין אותו לכתוב גט שחרור". ונראה שפיסקא זו שייכת למעלה בענין "האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים". ונשמטה שם ונכנסה בטעות כאן שלא במקומה (אלא שיש להגיה בה "וכופין אותה"). שכיון שיש חשד, כופים אותה לשחררה, כשם שכופין בשפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, דלהלן (דלא כדעת ה'חינוך' (סוף מצוה שמו) שאסור לה לשחרר עיי"ש). ולפי זה מיושבת תיבת "וכן" (ראה למעלה הערה יט) שכשם שהתירו וכפו לשחרר בשפחה שיש בה חשד, כן התירו גם בכל דבר מצוה, וכמו כן בשפחה דלהלן]. (24) "צ"ל כבכל הדרכים]. (25) למעלה פרק ח הלכה א והלכה ו, בדין המוכר עבדו לגוי או לחוצה-לארץ שכופין לשחררו. (26) ברכות מז: וגיטין לח: "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית-הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה", וראה ברא"ש לברכות פ"ז סימן כ. (27) ציין רבינו מצוה זו כמו שמבואר שם שלא התירו אלא משום מצוה דרבים. ראה לחם-משנה. (28) תמהו בזה כמה ראשונים, איך יתכן שמצוה דרבנן תדחה מצות-עשה מן התורה? ויש שכתבו, שכל האיסור לשחרר עבד כנעני אינו אלא אם עושה כן לטובת העבד, ונגעו בזה משום "לא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 המרחם⁴¹ - מרחמין עליו; שְׁנֵאֲמַר: וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים
2 וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ⁴².

~ נקודות משיחות קודש ~

ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה

ומשמע מדבריו שאף שינהג בדרכי החכמה אין זה מספיק, ובכדי לנהוג בעבד ברחמנות צריך גם לדרכי החסידות.

ויובן זה על פי מה שהוסיף הרמב"ם שהחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, ולכאורה מדוע הוסיף כאן בהמות לעבדים, ובפרט שהקדמת המזון לבהמות הוא דין ולא מדת חסידות, ואותו לומדת הגמרא מהפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת" שהקדים הכתוב מאכל הבהמה.

ויש לומר שבזה שצריך הרמב"ם בהמות עם עבדים בא ללמד שהנהגתו בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא בגדר מדת חסידות ולא רק מדרכי החכמה. כי הנה מצד השכל יכול האדון לחשוב שמכיון שתפקיד העבד לעשות כל העבודות גם הבזויות ביותר, הרי שאין להטות לו חסד כי בכך עלול לשכוח את מקומו ותפקידו, ולעניין זה לא תועיל גם מדת חסידות ורחמים כי הם רחמים מוגבלים מצד הנברא ואינם חלים על עבד כנעני בעניינים שיגרמו לו שלא לעבוד עבודתו.

לכך הוסיף הרמב"ם שחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות לסעודת עצמן, כי מובן ופשוט שאף מי שהוא רחום וחסדן ויתעורר לרחם על בעלי חיים, אין רחמיו עליו יותר מרחמיו על בני ביתו, וזה שהיו מרחמים על בהמותיהם אין זה מצד הרחמים הטבעיים אלא שזהו סוג אחר של רחמים.

וזהו מה שהוסיף כאן הרמב"ם "שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל" שרחמים אלה אינם טבעיים אלא שהושפעו לישראל על ידי הקב"ה דרך התורה.

(על פי לקו"ש חז"ל ע' 72)

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה ... ולא יכביר עולו על עבדו.."

ולכאורה צריך להבין, אם הנהגה זו שלא להצר לעבדו היא מדרכי החכמה כמו שכתב בהלכה קודמת ש"אם לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי יברחו או ימותו ואדם חס על ממון עצמו" מדוע צריך גם הטעם של מדת החסידות הרי החכמה לבד מחייבת הנהגה זו, ובפרט שהקדים מדת החסידות לדרכי החכמה.

והביאור הוא: כדי להעלות על דעתו שגורם סבל מיותר לעבד ולא לחשוב שמצד טבעו הוא עבד ורגיל בכך, צריך למדת החסידות.

וכשיש בו מדת החסידות, מתייחס לעבד באופן אחר לגמרי, כפי שממשיך הרמב"ם: "וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהם אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבים עמדי הלא בבטן עושני עשהו ויכוננו ברחם אחד" ומתוך שמרגיש עניין זה, מבין גם מצד דרכי החכמה שאם יצר לו ולא יאכלהו וישקהו ימות או יברח.

וההוראה בעבודת ה' שלמדים מדברי הרמב"ם, שאפילו יהודי שנמצא במעמד ומצב של עבד כנעני ו"עבדא בהפקירא נחא לי" הרי שמצד מדת החסידות ודרכי החכמה צריך הקב"ה להתנהג עמו מתוך רחמים וצדק להאכילו ולהשקותו מכל מאכל כו'.

ולא עוד אלא שצריך להקדים את מזונו של העבד, ועוד לפני שמתענג על עבודתם של ישראל - "קרבני לחמי לאשי ריח נחוחי" נתון ליהודי כל ענייני התענוג שלו ופשיטא שאינו מעבידו בפרך ח"ו.

(על פי יין מלכות' ספר קנין סימן כג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה בחוקים ומשפטים צדיקים - רחמנים הם על הכל".

אבל בהלכות איסורי ביאה (פ"ט הי"ז) כתב שרחמנים הם מטבעם ולא הזכיר שזה שייך לציווי התורה כי כאן הכוונה על הציווי להנהיגה של רחמים עם עבדו, אבל בהל' איסורי ביאה הכוונה היא לרגש המצוי בלב איש הישראלי, ולכן לא הזכיר ציווי התורה.

(על פי לקו"ש חז"ל ע' 64 הנו' 40)

34) ראה למעלה פ"א הלכה ו, מה היא עבודת פרך. וכתב בכסף-משנה שכן משמע, שמותר לעבוד בפרך בעבד כנעני, מזה שלא הזהירה התורה על עבודת פרך אלא בעבד עברי. [וכן מפורש בספרא (בהר פרשה ז הלכה ב-ג): "לא תרדה בו בפרך, שלא תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך, הציץ לי את הכוס וכו' עדור תחת הגפן וכו'". שמה תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אלו, במה נשתמש? תלמוד-לומר "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים".]

35) בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ד): "רבי יוחנן אכל קופד (=בשר) ויהיב לעבדיה (=ונתן לעבד כנעני שלו), שתי חמרא (=שתה יין) ויהיב לעבדיה, וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו - הבא במידת רחמים". 36) בברכות מ. "אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת". ואע"פ שעבדים לא נזכרו שם - למד כן רבינו מן הסברא, והסתמך על הפסוק בתהלים שהביא. 37) נדה מז. מימרא של שמואל. 38) ביצה לב: מימרא של שבתאי בר מרינוס: "כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם וכו' בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". 39) לפי הכלל הידוע: מה הוא רחום, אף אתה רחום וכו' (שבת קלג: ופ"א מהלכות דיעות הלכה ו). 40) [ראה בבבא-מציעא

6) שומר שקיבל עליו לשמור בשכר (שם ט"ב). בהלכה ב יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה. (7) שם יד.

ב. ואלו הן שלשה דינין שלשה: שומר חנם, שנגנב
הפקדון ממנו או אבד, ואין צריך לומר אם נאנס
הפקדון אנס גדול⁸, כגון שהיתה בהמה ומתה או
נשפית - הרי זה נשבע ששומר פדיון השומרי⁹,
ופטור¹⁰; שנאמר: ונגב מפית האיש וגו', ונקרב
בעל הבית אל האלהים¹¹. השואל - משלם הפל,
בין שאבד הדבר השואל או נגנב בין שארעו אנס
גדול מזה¹², כגון שמתה בהמה השואלה או
נשפחה או נשפית; שפקד פתוב בשואל: ונשפר או
מת, בעליו אין עמו שלם ושלם¹³. נושא שפר או
השוכר - שניהם דין אחד יש להן¹⁴: אם נגנב או
אבד הדבר השכור או שנטל שפר על שמירתו - הרי
אלו משלמים¹⁵; ואם ארעו אנס גדול מזה, כגון
שהיתה בהמה ומתה או נשפחה או נשפית או
נטרפה - הרי אלו נשבעין שנאנסה, ופטורין¹⁶.
שנאמר: ומת או נשפר או נשפחה אין ראיה, שבועת
י' וגו'; וכתוב: אם גנב יגנב מעמו, ישלם לבעליו
וגו'¹⁷. נמצאת אומר¹⁸: שומר חנם - נשבע על הפל.
והשואל - משלם את הפל, חוץ מן המתה בשפעת
מלאכה, כמו שיתבאר¹⁹. נושא שפר והשוכר -
משלמין את האבדה ואת הגנבה, ונשבעין על
האנסין הגדולים, כגון שבורה ושבויה ומתה
וטרפה, או שאבד הדבר בספינה שטבעה בים²⁰, או
נלקח בלסטים מזין²¹, וכל פיצא באלו משאר
אנסין הגדולים²².

8) גמור. 9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חנם שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפטור אותו (בבא מציעא ו'). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. 10) מלשלם (שבועות מד:). 11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:). שאלוהים - זה בית דין, וקריבה זו לשבועה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חנם הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:)] ממה שחייבה התורה בפרשה זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטורו מלשלם, ובפרשה שנייה (שם ט"ב) חייבה התורה בתשלומים על גניבה ואבידה, ומסתבר ששומר חנם - שאין לו כל הנאה משמירתו - הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה המחייבת לשלם בגניבה ואבידה - בשומר שכן. 12) מגניבה ואבידה. 13) לא נתפרש בתורה שהשואל חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה). מקל וחומר משומר שכר - שפטור משבורה ומתה וחייב בגניבה ואבידה (כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשבורה ומתה, אינו דין (לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה

פה. שפטוק זה מדבר גם בבעלי-חיים]. 41) שבת קנא: ברייתא בשם רבי גמליאל ברבי. 42) ולא הביא רבינו את הצד השלישי של הברייתא: "וכל שאינו מרחם וכו'" כדי לסיים בדבר טוב.

סליקו להו הלכות עבדים
נגמר ספר שנים עשר, והוא ספר קנין.
ומנין פרקים של ספר זה שבעים וחמשה: הלכות
מכירה - שלשים פרקים. הלכות זכיה ומתנה -
שנים עשר פרקים. הלכות שכנים - ארבעה עשר
פרקים. הלכות שלוחין ושתפין - עשרה פרקים.
הלכות עבדים - תשעה פרקים.

יום שישי י"א אייר ה'תשפ"א
אודף בישר לבב, בלמדי משפטי צדקה
ספר שלשה עשר
והוא ספר משפטים
הלכותיו חמש. וזהו סדורן:
א. הלכות שכירות. ב. הלכות שאלה ופקדון. ג.
הלכות מלוה ולוה. ד. הלכות טוען ונטען. ה.
הלכות נחלות.

הלכות שכירות
יש בכללן שבע מצות. שלש מצות עשה, וארבע
מצות לא תעשה, וזהו פרטן: א) דין שכיר
ושומר שכר. ב) לתן שכר שכיר ביומו¹. ג) שלא
יאחר שכר שכיר אחר זמנו². ד) שילאכל³ השכיר
מן המחר שפועשה בו⁴. ה) שלא יאכל השכיר מן
המחר בשעת מלאכה⁵. ו) שלא יולף השכיר בידו
יתר על מה שילאכל. ז) שלא יחסם שור בדישו.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:
1) שנצטוונו לדון (שמות כב, ט). 2) דברים כד, טו.
3) שם. 4) שירשה בעל הבית לשכיר לאכול (שם כג,
כה-כו). 5) ונגמרה מלאכתו. 6) ולא נגמרה מלאכתו
[בכתב-יד תימן הנוסחא: "שלא בשעת גמר מלאכה"].

פרק ראשון
1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות
השמירה המוטלת עליהם.

א. ארבעה שומרים נאמרו בתורה², ושלשה דינין
יש להם³. ואלו הן הארבעה שומרין: שומר חנם⁴,
והשואל⁵, ונושא שפר⁶, והשוכר⁷.

2) שמות כב, ריד. 3) ששניים מהם - נושא שכר והשוכר -
דין אחד להם (בבא מציעא צג). כמבואר בסמוך הלכה ב.
4) שקיבל עליו לשמור בחינם (שם כב, רח). בסמוך בהלכה
ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חנם נאמרה. 5) שם גיד.

15 בַּעַת הַגְּנֵבָה וְהַמִּיתָה - פְּטוּר; לֹא הָיָה עִמּוֹ בַּשָּׂעָה
16 הַשְּׂאֵלָה, אִם עַל פִּי שְׂהִיָּה עִמּוֹ בַּעַת הַמִּיתָה אוֹ
17 הַשְּׂבִיָּה - חֵיב. וְהוּא הָדִין לְשֹׂאֵר הַשּׂוֹמְרִין³⁰, שֶׁבֶלֶן
18 בְּבַעְלִים פְּטוּרִין. אֲפִלּוּ פְּשִׁיעָה בְּבַעְלִים - פְּטוּר³¹.

23 דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם
(צה.) למדו שהוא הדין בשומרים. (24) בעל החפץ
שהופקד או השואל. (25) לאו דוקא לעשות באותה עבודה
עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם לעשות איזו שהיא מלאכה
אחרת אצל השואל או השוכר (ברייתא שם צה.).
(26) מלשונו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה
למעלה הלכה ב) ואפילו משבועת שאינו ברשותו. ובקצות
החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה
מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב
בשבועה ובירושלמי שבועות פרק ה נחלקו אמוראים בדבר.
אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק
שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו.
(27) מחלוקת רב אחא ורבינא שם. ופסק רבינו לקולא
לנתבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות
כאן). (28) בשואל. (29) כלומר, דין זה אינו מפורש
בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך
מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין
עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא
בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד
אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה
עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם
חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת
מהם - או בשעת שאלה או בשעת האונס - ולא פירשה
תורה איזו פוטרת ואיזו אינה פוטרת. ומסתבר, ששעת
שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס
והטיפול בפרה ומזונותיה. (30) שומר חנם, שומר שכר
והשוכר. ולמדו זה (שם צה.) משואל שכתוב בו "וכי ישאל"
בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה,
ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר
השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור - כן שאר השומרים
בבעלים פטורים. (31) בכל השומרים כמו בשואל.

19 ד. כֹּל שוֹמֵר שֶׁפָּשַׁע בְּתַחֲלָתוֹ, אִם עַל פִּי שְׂנֵאָנִס
20 בְּסוּפוֹ - חֵיב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר³². וְאִין הַשּׂוֹאֵל רִשְׁאִי
21 לְהַשְׂאִיל³³. אֲפִלּוּ שְׂאֵל סִפֵּר תוֹרָה, שֶׁפֶל שְׁקוּרָא בּוֹ
22 עוֹשֶׂה מַצָּה - לֹא יִשְׁאִילָנוּ לְאַחֲרָי³⁴. וְכֵן אֵין הַשּׂוֹכֵר
23 רִשְׁאִי לְהַשְׁכִּיר. אֲפִלּוּ הַשְּׁכִיר וְסִפֵּר תוֹרָה - לֹא
24 יִשְׁכְּרֵנוּ לְאַחֲרָי³⁵. שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי
25 שְׂהִיָּה פְּקוּדוֹנִי בִּיד אַחֲרָי³⁶. עֶבֶר הַשּׂוֹמֵר³⁷ וּמִסֵּר
26 לְשׂוֹמֵר שֵׁנִי: אִם יֵשׁ עֲדִים שֶׁשְּׂמָרָה הַשּׂוֹמֵר הַשֵּׁנִי
27 כְּדֶרֶךְ הַשּׂוֹמְרִין וְנֵאָנֵס³⁸ - פְּטוּר הַשּׂוֹמֵר הָרִאשׁוֹן,
28 שְׁהָרִי יֵשׁ עֲדִים שְׂנֵאָנִס; וְאִם אֵין שָׁם עֲדִים³⁹ - חֵיב
29 הַשּׂוֹמֵר הָרִאשׁוֹן לְשַׁלֵּם לְבַעְלִים, מִפְּנֵי שֶׁמִּסֵּר
30 לְשׂוֹמֵר אַחֵר, וַיַּעֲשֶׂה הוּא⁴⁰ דִּין עִם הַשּׂוֹמֵר הַשֵּׁנִי⁴¹.
31 אֲפִלּוּ הָיָה הָרִאשׁוֹן שׂוֹמֵר חָנָם, וּמִסֵּר לְשׂוֹמֵר שְׁכָר⁴²
32 - חֵיב; שְׁהָרִי יֵשׁ לְבַעַל הַחֶפֶץ לוֹמַר לוֹ: אַתָּה גָּאֻמֵּן

שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף
על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה שקדמה לה.
(14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר - שלא פורש דין
שמירתו בתורה - דינו כשומר שכר. מפני שניהם נהנים
במה שהפיקדון נמצא ברשותם - השומר שכר מקבל שכר
בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכו - לפיכך דינם
שווה. (15) שהשומר שכר חייב באחריות על כל מאורע
שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה - והרי
הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמר כל
היום. (16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו
ואפילו אונס שבויה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא
הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה.
(17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה
בתורה למדוה חז"ל (שם צד:); בקל וחומר מגניבה: מה
גניבה שקרובה לאונס - משלם, אבידה שקרובה לפשיעה
לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון
בשמירה, מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו
כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו
למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על
האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר
בגניבה ואבידה - בשומר שכר נאמרה]. (18) ממה שאמרנו
אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג
פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו:
ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חנם, שאין תועלת
בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד - הוא פטור מן
הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל
שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב
בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל נושא
שכר והשוכר - כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל
הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם,
מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר
והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא
שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למנועם, והם
שבורה ושבויה ומתה, הם מכיס בעל הממון. (19) בפרק
א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (20) בבא מציעא כט:
(21) שם, וצג: (22) שהצלתם כרוכה בסכנה.

1 ג. הַמִּפְקִיד²³ אֲצֵל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּחָנָם בֵּין בְּשָׁכָר, או
2 הַשְּׂאִיל אוֹ הַשְּׁכִיר, אִם שְׂאֵל הַשּׂוֹמֵר אֶת
3 הַבְּעָלִים²⁴ עִם הַדָּבָר²⁵ לָהֶן אוֹ שְׁכָרָן - הָרִי הַשּׂוֹמֵר
4 פְּטוּר מִכָּלֹם²⁶. אֲפִלּוּ פְּשַׁע²⁷ בְּדָבָר שֶׁשְּׁמֵר וְאָבֵד
5 מִחֻמַּת הַפְּשִׁיעָה - הָרִי זֶה פְּטוּר. שְׂנֵאָמֵר²⁸: אִם
6 בְּעִלּוֹ עִמּוֹ לֹא יִשְׁלַם, אִם שְׁכִיר הוּא בָּא בְּשָׁכָר.
7 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁשְּׂאֵל הַבְּעָלִים אוֹ שְׁכָרָן
8 בַּעַת שְׁנִטְלָה הַחֶפֶץ, אִם עַל פִּי שְׂאִין הַבְּעָלִים שָׁם
9 עִמּוֹ בַּעַת הַגְּנֵבָה וְהַאֲבִידָה אוֹ בַּעַת שְׂנֵאָנִס. אֲבָל נִטַּל
10 הַחֶפֶץ וַיַּעֲשֶׂה עָלָיו שׂוֹמֵר תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף שְׁכָר
11 הַבְּעָלִים אוֹ שְׂאֵלָן, אִם עַל פִּי שְׂהִיָּה הַבְּעָלִים עוֹמְדִין
12 שָׁם בַּעַת שְׂנֵאָנִס הַדָּבָר הַשְּׂמֹר - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם;
13 שְׂנֵאָמֵר: בְּעִלּוֹ אֵין עִמּוֹ שְׁלָם יִשְׁלַם. מִפִּי הַשְּׂמֹעֶה
14 לְמִדּוּ²⁹: הָיָה עִמּוֹ בַּשָּׂעָה הַשְּׂאֵלָה, אִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ

1 אֶצְלֵי הַשֹּׂכֵר, וְזֶה אֵינוֹ נֶאֱמָר⁴³. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה
2 דֶּרֶךְ הַבְּעָלִים לְהַפְקִיד תְּמִיד⁴⁴ דָּבָר זֶה⁴⁵ אֶצְלֵי הַשּׁוֹמֵר
3 הַשֵּׁנִי - הָרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן פְּטוֹר מִלְּשָׁלֵם;
4 שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לְבָעָלִים: זֶה הַדָּבָר שֶׁהַפְקִדָתָם
5 אֶצְלֵי אוֹ הַשְּׂאֲלָתָם, אִמְשׁ⁴⁶ הֵייתָם מִפְּקִידֵינִי אוֹתוֹ
6 אֶצְלֵי זֶה שֶׁהַפְקִידֵי אֲנִי⁴⁷ אֶצְלוֹ⁴⁸. וְהוּא⁴⁹ שְׁלֹא יִמְעַט
7 שְׂמִירָתוֹ. פִּיּוּצַד יִמְעַט שְׂמִירָתוֹ⁵⁰? כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִפְּקִיד
8 אֶצְלוֹ בְּשָׂכָר⁵¹, וְהַפְקִידוֹ אֶצְלֵי אוֹתוֹ הַשֵּׁנִי בְּחָנֶם; אוֹ
9 שֶׁהָיָה שְׂאוֹל אֶצְלוֹ, וְהַפְקִידוֹ אֶצְלֵי אוֹתוֹ הַשֵּׁנִי
10 בְּשָׂכָר. הוּאֵל יִמְעַט שְׂמִירָתוֹ⁵² - פּוֹשֵׁעַ הוּא
11 וְיִשְׁלֹם⁵³. אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׂאֵל אוֹ שְׂשָׂכָר בְּבָעָלִים⁵⁴ -
12 הָרִי הוּא הוֹצִיא הַדָּבָר הַשּׁמוֹר מִדְּוֹ לְיַד שּׁוֹמֵר
13 אַחֵר⁵⁵.

(32) בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג.
(33) תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל
רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה
שמפקידים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נותן
לו בעל הבית רשות". ודין זה מנמק רבינו בסמוך, מפני
שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד
אחר. (34) ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתיעביד
מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה
מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי
אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש
בו (גמרא שם כט:). (35) שם. (36) גיטין כט. (37) על
רצון הבעלים. (38) ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה
שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך)
שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא
מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה
פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר
לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב
לשלם (לחם משנה). (39) ויש כאן חיוב שבועה.
(40) השומר הראשון. (41) משביעו שבועת השומרים.
(42) והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה
יותר מעולה משמירת שומר חנם. (43) בשבועה. כדברי
רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להישבע, שהרי
אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם
לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה
נשבע ופטור (מגיד משנה). (44) לעיתים קרובות.
(45) כערכו של פיקדון זה. (46) לאו דוקא "אמש" והכוונה
- לפני זמן קצר. (47) כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו
ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה
בן-לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה
חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון
יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד
אצלו (כסף משנה). (48) ויישבע השני ויפטור (רי"ף שם).
(49) מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל
השני פטור הראשון. (50) ויהא הראשון חייב, אפילו
שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו. (51) בתורת
שכירות, ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה

ואבידה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן כט).
(52) והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכר
שרוצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. וכן אם
מסרו לשואל גילה דעתו שרוצה בשמירת שואל שהיא יותר
מעולה משמירת שוכר. (53) אפילו אם השני טוען שאירע
אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכר
שמסר לשומר חנם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר
לשוכר ונשבע על זה - אין שבועתו פוטרת את הראשון
מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי
כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה,
שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו
מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא ימיעט בשמירתו.
ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה
המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני, דיני השמירה
שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני
שומרו של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני
בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא
נעשה השני כשומרו של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו
מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשיעה מצד
הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני
בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). (54) ואמרנו
למעלה בהלכה ג, שפשיעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה
אותו מכל תשלום שהוא. (55) ופשיעה בבעלים פוטרת רק
מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו
לו ביחד עם הבהמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות
השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על
האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר
בשואל שמסר לשומר שכר, מפני ששומר שכר אסור לו
להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא
מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו
(נתיבות המשפט שם סעיף קטן כט. ובהתאם לביאורו זה
הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום
"שומר שכר"). ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה
מיעוט בשמירתו, מפני ששמירה בבעלים פוטרת רק מן
התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות
המשפט שם סעיף קטן ל).

ה. וְאִם הֵבִיא הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי הָרָאִיָּה שֶׁיִּפְטֹר בָּהּ
שּׁוֹמֵר רִאשׁוֹן פְּדִין שְׂמִירָתוֹ - הָרִי זֶה פְּטוֹר⁵⁶.
פִּיּוּצַד? שּׁוֹמֵר שָׂכָר שֶׁנָּתַן הַבְּהֵמָה הַשְּׂמוּרָה אֶצְלוֹ
לְשּׁוֹמֵר חָנָם, אִם הֵבִיא הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי עֲדִים שְׂמִיָּתָהּ
הַבְּהֵמָה פְּדִירָהּ - הָרִי הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן פְּטוֹר. וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בְּזוֹה⁵⁷.

(56) כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור
השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון
להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה
וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס
חייב לא נאמר, אלא כשיש איוזה שהוא קשר סיבתי בין
הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה
שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא

ודין שומר שטען החזרתי, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ.

סעיף קטן מו וראה לחם משנה. (57) באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר.

א. שלשה דינים האמורים בתורה בארבעה השומרים, אינן אלא במטלטלין של ישראל ושל הדייט. שנאמר: כסף או כלים וכל בהמה - ויצאו קרקעות. ויצאו העבדים, שהקשו לקרקעות. ויצאו השטרות, שאין גופן ממון. ויצאו הקדשות, שנאמר: כי יתן איש אל רעהו. ויצאו נכסי עובדי פוכבים. מפני אחר חכמים: העבדים והשטרות והקרקעות והקדשות - שומר חנם שלחן אינו נשבע, ונושא שכר או שוכר¹⁰ אינו משלם¹¹. ואם קנו מידו¹² - חייב באחריותו¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלושה דינים האמורים ... אינם אלא במטלטלין..."

"...יצאו קרקעות ויצאו העבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו השטרות שאין גופן ממון, ויצאו ההקדשות .. שומר חנם שלהם אינו נשבע ונושא שכר או שוכר אינו משלם."

וממשיך בהלכה ב' "ותקנו חכמים שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרים כעין של תורה, כדי שלא יזלזלו בהקדשות".

וצריך להבין, הזהירות שלא לזלזל בקדשים הוא עניין מפורש בתורה שלא יקרב זר לעבודת המקדש, היינו שלא יזלזלו בקדשים.

והלא התורה פטרה שומר חנם משבועה על ההקדשות, ומה טעם ראו חכמים להוסיף ולתקן שבועה על ההקדשות.

והביאור בזה, שתקנה זו היא ככל הגזירות והסייגים שנתחדשו בימי בית שני מצד ירידת הדורות, ובדורות שלפני זה לא היה צורך בזהירות זו, ורק אחר ירידת הדורות הוצרכו חכמים לתקן סייגים וגזירות, כולל התקנה להיות שומר חנם נשבע על ההקדשות.

(על פי "עין מלכות" ספר משפטים סימן ב)

(2) שנתבארו בפרק א. (3) נתמעטו. (4) שאינם דבר המיטלטל ככסף וכלים. (5) שכתוב בהם "והתנחלתם אותם לרשת אחוזה" (ויקרא כה, מו) - הוקשו לאחוזה. (6) שאינם אלא לראיה (הוכחה) למה שכתוב בהם, וכשנדע בירור הראיה - לא יהיה לשטר ערך, שאין לגופו שווי ממון ככסף וכלים. בבבא מציעא נז: למדו כל זה במידת כלל פרט וכלל (אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן): "כי יתן איש אל רעהו" - כלל (משמע - כל דבר שהוא), "כסף או כלים" - פרט (משמע כסף או כלים בלבד), "לשמור" - חזר וכלל (משמע - כל דבר שאפשר לשמור), כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. פירוש, התורה התכוונה לכל דבר הדומה לדברים שזכרו בפרט, היינו דבר המיטלטל ממקום למקום וגופו ממון. (7) והקדש - אינו רעהו (שם). (8) שאינן בכלל "רעהו"

1. שומר שמסר לשומר אחר⁵⁸, והוסיף בשמירתו, ומתה - ההנאה⁵⁹ לבעלים. כיצד? השוכר פרה מחברו והשאלה לאחר, ומתה פדרה⁶⁰ ביד השואל, הואיל והשואל חייב בכל - יחזור דמי הפרה לבעלים; שאין זה השוכר עושה סחורה בפירתו של חברו⁶¹. וכן כל פיוצא בזה. הנה בידו פקדון, ושלחו ביד אחר לבעליו, הואיל והשומר הראשון חייב באחריותו⁶² עד שנגיע ליד הבעלים, אם בא לחזר ולהחזיר הפקדון מיד השומר השני - מחזיר⁶³. ואם התקן השומר הראשון בפרן⁶⁴ - אינו יכול להחזיר הפקדון מיד השומר השני⁶⁵, אף על פי שעדין הפקדון באחריותו של ראשון⁶⁶.

(58) כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב). (59) כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור. (60) בפני עדים או שביכולת הראשון לישבע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה. (61) כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישבע השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפירתו של חברו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואין אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאיל את הפרה בשליחת המשכיר ומעתה - המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). (62) של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). (63) כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמלוה הדין שהשליח זכה למלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד). (64) בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. (65) שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיכך זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). (66) ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח.

פרק שני

(1) יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא במטלטלין, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתיקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד,

בלבד, שהרי במה שסילק שמירתו - שקיבלו עליו בפירוש - גרם להפסד ואבדון הפקדון ויש לדונו כמזיק. ואף שיש ללמוד דין זה כשנדייק בלשון המשנה (בבא-מציעא נו:): "שומר חנם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם" ולא כללו דין שומר חנם ושומר שכר ביחד, ושניהם אינם משלמים (ומשמע ששומר חנם פטור רק מהשבועה שחייבתו תורה) במטלטלין, אבל על הפשיעה המחייבת תשלומין - גם בקרקעות חייב (ראה מגיד-משנה, וכן הוא בפירוש רש"י על המשנה שם), מכל-מקום כתב רבינו: "יראה לי", מפני שהוכחח זו אינה ברורה, שיש לומר, שהמשנה נוסחה על-פי דיני שומר חנם ושומר שכר האמורים בתורה, כלומר, מה שנאמר בתורה בשומר חנם שחייב בשבועה - בקרקעות פטור, ומה שנאמר בשומר שכר שמשלם על גניבה ואבידה - בקרקעות פטור, אבל בדין עצמו אין הבדל בין שומר חנם לשומר שכר, ושניהם פטורים מכל חיוביהם בקרקעות, אפילו על הפשיעה (ראה ר"א"ש בפרק הזהב סי' כא) ולכן מבסס רבינו את הדין על סברא, וכתב: "יראה לי". ואמנם חלוקים כמה מן הראשונים על סברת רבינו, ואומרים שאין לדון את הפושע כמזיק המפסיד בידים ממש (ראה השגת הרשב"ד כאן, ורא"ש שם). (22) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו למסכת שבועות מב: (23) המקבל שדה לשומרה בשכר חלק מן הפירות כפי מה שתוציא השדה. (24) לכרות את הענפים היבשים או שגדלו יותר מדאי. (25) לפזר אבק על שרשי האילנות. (26) את ההפסד שגרם לעצי הכרם במה שלא עיבדו (מגיד-משנה). (27) שהפושע - כמזיק הוא.

ד. המוסר לחברו דבר המקבר לקרקע לשמר, אפלו היו ענבים העומדות להפציר²⁸ - הרי הן פקרקע²⁹ בדין השומרי³⁰.

(28) שנחבשלו כל צרכם, ואינם צריכים לקרקע כלל. (29) כחכמים (שבועות מב: במשנה, ובדף מג. בגמרא). (30) כלומר, דין זה אינו אלא כשמסרו בתורת שמירה, שאינו מוסרו לתולשם אלא לשומרם כמו שהן מחוברים בקרקע, לכן אפילו ענבים העומדות להיכר דנים כקרקע, אבל בדין מקח וממכר דנים אנו את הענבים העומדות להבצר כדין מטלטלין, שהרי מכרם על-מנת לתולשם. ראה פ"א מהלכות מכירה הי"ז, לענין קנין ואונאה. ומגיד-משנה וכסף-משנה שם, וראה גם רבינו בפ"ה מהלכות טוען ונטען ה"ד לענין שבועה. וראה פירוש המשנה לרבינו, בשבועות שם.

ה. הפקיד הקדש ואחר כך פדהו³¹, והרי הוא חלין בעת שנטלו מיד השומר³²; או שהשאלו חלין, ואחר כך הקדישו³³ והוא פיד השואל; וכן עובד פוכבים שהפקיד ואחר כך נתגזר - כל אלו אין פהן כל דיני השומרין, עד שתהיה תחלתן וסופן נכסי הדיוט ונכסי ישראל³⁴.

(31) והוא ביד השומר. (32) כשהשומר מחזיר הפקדון, ואירע בפקדון אונס שבורה ברשות השומר. (33) המשאיל. (34) מכילתא דרשב"י משפטים כב, ו: אין לי אלא בזמן שנתן לו הקדש. . . נתן לגיזבר הקדש ופדאו וחולין

(מכילתא משפטים). (9) שם נו. במשנה. (10) אמנם הוזכרו במשנה רק שומר חנם ושומר שכר, אבל הוא-הדין לשוכר ושואל. השוכר נתבאר בפרק א, הל' ב, שדינו כשומר שכר, והשואל הוקש דינו לדיני שומר חנם ושומר שכר הכתובים בפרשה הסמוכה לו, במה שכתוב בו: "וכי ישאל" בוא"ו החיבור (רא"ש שבועות פרק ו סי' כד - וראה לעיל בפ"א הערה יב). וכן כתב רבינו בתחילת ההלכה, שדין זה הוא בארבעת השומרים. ובפירושו למשנה בשבועות מב: מבאר רבינו למה לא הוזכרו השוכר והשואל: שהוא מפני שכללו במשנה זו בדין הקרקעות וכו' גם דין ההקדש, ובהקדש אין מקום להזכיר דין שואל ושוכר, שהרי אסור בהם שאלה ושכירות, ולכן לא הוזכרו גם בדיני הקרקעות וכו'. (11) ושומר שכר לא הפסיד את שכרו (מגיד-משנה). (12) בקנין סודר, שיהא חייב כדין שמירת מטלטלין. (13) ב"מ נח.

ב. ותקנו חכמים¹⁴, שגשפעין על ההקדשות שבועת השומרין פעין של תורה¹⁵, כדי שלא יזלזלו בהקדשות.

(14) שם. (15) בנקיטת חפץ. כלומר, נשבע כשספר תורה בדורעו. ראה פ"א מהל' שבועות הל' ח.

ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן¹⁶ - חייב לשלם. שאינו פטור¹⁷ בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין גנבה ואבדה ומתה וכיוצא בהן¹⁸, שאם היה שומר חנם על מטלטלין ונגנבו או אבדו - ישבע, ובעבדים וקרקעות ושטרות - פטור משבועה¹⁹; וכן אם היה שומר שכר, שמשלם גנבה ואבדה במטלטלין, פטור מלשלם באלו²⁰; אבל אם פשע בה - חייב לשלם. שכל הפושע - מזיק הוא²¹, ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין. ודין אמת הוא זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורו רבותי²²: שהמוסר פרמו לשומר, בין באריסות²³ בין בשמירות חנם, והתנה עמו שיחפר או יזמר²⁴ או יאבק²⁵ משלו, ופשע ולא עשה - חייב²⁶ כמי שהפסיד בידים²⁷. וכן כל פיוצא בזה שהפסיד בידים - חייב על כל פנים.

(16) קרקעות ושטרות. (17) כלומר, לא פטרה התורה את השומר. (18) אונסים גדולים. (19) כלומר, מה שמייעט תורה קרקעות וכו' הכוונה לחיובים הנובעים מתורת שמירה, כגון בשומר חנם שהטילה עליו התורה שבועה ששמר כדרך השומרים, ובקרקעות נאמן בלא שבועה, אבל כשידוע לנו ע"י עדים או בהודאתו שפשע - חייב לשלם (כמבואר בסמוך). (20) בקרקעות וכו'. (21) ולא פטרה תורה את השומר בקרקעות וכו' אלא מדיני שמירה, כלומר, פטרה אותו מן השבועה שלא פשע, ומתשלום הפסדים הבאים כתוצאה ממיעוט שמירה, כגון גניבה ואבידה, שאילו שמרו שמירה מעולה היה מונע ההפסד, אבל פשיעה שהיא תוצאה מחוסר שמירה - החיוב אינו מדיני שמירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הנתבע (מגיד-משנה). (49) שעדים מעידים שהפקיד אצלו. (50) שניהם אינם נאמנים בלי שבועה, בטענת נגנב או נאנס. (51) כלומר, אף זה שהפקידו אצלו שלא בעדים. (52) המשמעות המילולית של מילה ארמית זו היא: "מתוך", ונתקבלה כמונח משפטי לביטוי שיקול הגיוני כזה: מתוך (הואיל) והנתבע יכול היה לטעון טענה שהדין נותן להאמין לו, והוא השמיע טענה אחרת - הדעת נוטה להאמין לדבריו, שהרי אלמלי רצה לשקר היה יכול לטעון הטענה שיש להאמין לו מן הדין. (53) כלומר, לכך אנו מטילים עליו שבועה אף שיש לו "מיגו", שהרי יכול היה לטעון טענה אחרת הפוטרת אותו מן השבועה - אם הפקידו אצלו שלא בעדים, יכול לכפור קבלת השמירה בכלל ולטעון - לא היו דברים מעולם, ואף זה שבועדים, הרי כלל בידינו (שבועות מה:): "המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים", ולכן בידו היה לטעון: "החזרתי", כמבואר בסמוך הלכה יב שפטורים בטענות אלו משבועת השומרים, - מחייבים אותו שבועה, מפני ש"מיגו" מועיל לפטור מתשלומין, שאין לחייב את הנתבע לשלם במקום שיש לו "מיגו" המסייע לטענתו, אבל אין לפטור את המחויב שבועה ב"מיגו", שהלא השבועה באה לברר אמיתות הטענה, וברור זה עדיף מהבירור של ה"מיגו", שאפשר שידה על האמת מפני חומר איסור שבועת שקר, ולפיכך אין לפטור את המחויב לאמת טענתו בשבועה אע"פ שיש לו "מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק א' ובט"ז). מקור דין זה הוא מדברי הר"י מיגאש, שבועות מה: עפ"י הסוגיא בבבא בתרא (ע.). (54) כדברי הר"י מיגאש (שבועות מ.). שלא אמרו (שם לח:): "הטענה שתי כסף" אלא בשבועת מודה במקצת שהיא באה מפני הטענה ואין טענה פחות משתי כסף, אבל לא בשבועת השומרים. וכמו שהוא חייב בדיני שמירה על כל פקדון שהוא שוה פרוטה אם יפשע בשמירתו - חייב הוא גם בשבועה של כל פקדון שהוא שוה פרוטה, אבל "פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקין לו" (לשון רבינו בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ו). (55) כלומר, ואפילו טוען על כל מה שהופקד אצלו 'נאנס' חייב שבועה. - כרבי חייא בר יוסף (בבא-קמא קז.) ולא כרבי בר חמא (שם) האומר שאין השומר מתחייב בשבועה אלא במקום שהופקדו אצלו שלשה דברים, באחד כפר, ובאחד הודה, ובאחד טוען נאנס, שהשומרים צריכים כפירה במקצת והודאה במקצת. פסק כרבי חייא בר יוסף, כסתמת הסוגיא בבבא-בתרא ע.

ט. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל - להיות פטור מלשלם.⁵⁶ וכן מתנה פעל הפקדון על שומר חנם או נושא שְׂכָר וְשׂוֹכֵר להיות חייבין בכל פשוט.⁵⁷ שְׂכָל תְּנָאי בְּמִמּוֹן או בְּשִׁבְעוֹת שֶׁל מְמוֹן.⁵⁸ - קָיָם, וְאִין צָרִיךְ קִנְיָן.⁵⁹ וְלֹא עֲדִים.⁶⁰

(56) בבא-מציעא צד. (57) שם. (58) כרבי יהודה (שם), האומר שבדבר שבממון - אדם מתנה על מה שכתוב בתורה - ותנאו קיים, שהממון ניתן למחילה, והתנאי הוא כמחילה. (59) כרבי יוחנן (שם) האומר אפילו בשלא קנו מידו "בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא, דאיניש מהימנא הוא, גמר

והקדישן מנין . . . אין לי . . . או שנתן לו הגוי ואחר-כך נתגייר - תלמוד לומר: "עד האלהים יבוא דבר שניהם" - כשתהא שעת תביעה לשעת נתינה שוה.

1. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין³⁵, בֵּין שְׁהִיהַ הַדָּבָר הַשּׁוֹמֵר שֶׁל אִשָּׁה או שְׁהִיהַ בֵּין הָאִשָּׁה.

(35) מכילתא דרשב"י שם ט. "כי יתן איש" אין לי אלא "איש", אשה מנין? תלמוד לומר "ישלם" בין איש ובין אשה.

3. ז. קָטָן שֶׁהַפְּקִיד בֵּין גְּדוֹל או הַשְּׂאִילוֹ - הָרִי זֶה הַגְּדוֹל נִשְׁפָּע שְׁבֻעַת הַשּׁוֹמְרִים לְקָטָן.³⁶ הַזֶּה רַבּוֹתִי³⁷, שְׂאִין זֶה נִשְׁפָּע בְּטַעֲנַת הַקָּטָן³⁸ בְּדִי שְׁנֵאמַר: אֵין נִשְׁפָּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן³⁹; שְׂכָל הַשּׁוֹמְרִין - שְׁבֻעָתָן שְׁבֻעַת שְׂמָא הִיא⁴⁰.

(36) ואין זה מנוגד למה ששינוי (שבועות לח:): "אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן" כמבואר בסמוך. (37) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו ל שבועות מ. (38) לא טענתו של הקטן מטילה השבועה על השומר. (39) כדי שיחול על זה הכלל שאין נשבעין על טענת קטן, אלא התורה הטילה חובת שבועה לא מכוח הטענה. (40) וטענת 'שמא' אין כוחה יפה לחייב שבועה, ולפיכך שבועת השומרים נשבעים גם לקטן (ראה ראב"ד, ומגיד-משנה).

8. ח. בְּדִרְךָ שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים מְשִׁיכָה בְּלִקְחוֹת⁴¹, כֶּף תִּקְנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין⁴². הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: שְׂמֹר לִי זֶה, וְאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לִפְנֵי⁴³ - הָרִי זֶה שׁוֹמֵר חָנָם.⁴⁴ אָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לִפְנֵי, או הִנֵּחַ סֵתָם⁴⁵, או שְׂאֵמַר לוֹ: הָרִי הַבֵּית לִפְנֵי⁴⁶ - אֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר חָנָם וְלֹא שׁוֹמֵר שְׂכָר⁴⁷, וְאֵינוֹ חַיֵּב שְׁבֻעָה כָּלָל; אֲבָל מַחְרִים⁴⁸ עַל מִי שֶׁלָּקַח הַפְּקָדוֹן שְׁלוֹ וְלֹא יַחְזִירוּ לְבַעֲלָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. אֶחָד הַמְּפָקִיד או הַמְּשֹׁאֵל או הַמְּשֹׁפֵר אֶת חִבְרוֹ בְּעֲדִים⁴⁹ או שְׁלֹא בְּעֲדִים - דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן.⁵⁰ בֵּינָן שֶׁהוּדָה זֶה⁵¹ מִפִּי עֲצָמוֹ שֶׁשְׂמֹר לוֹ או שֶׁשְׂאֵל מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע שְׁבֻעַת הַשּׁוֹמְרִין; שְׂאִין אוֹמְרִים מִגּוֹ⁵² לְפָטְרוֹ מִשְׁבֻּעָה, אֲלֵא לְפָטְרוֹ מִלְּשָׁלֵם⁵³. אֲפֹלוּ הִיהַ הַדָּבָר הַשְּׂאִיל או הַמְּפָקֵד או הַמְּשֹׁפֵר שְׁוֹה פְּרוּטָה - הָרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר נִשְׁפָּע עָלָיו⁵⁴, וְאִין אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְרִים צָרִיךְ לְהוֹדִיָּה בְּמִקְצָת⁵⁵.

(41) שהקונה דבר מחבירו, עבר החפץ לידו עם משיכתו. ראה פ"ב מהל' מכירה הל' טו. (42) משעת פעולת המשיכה, אין המפקיד יכול לחזור בו מהסכם השמירה, ונתחייב השומר באחריות הפקדון (בבא-מציעא צט.). (43) כלומר, ברשותי. (44) שקנה הפקדון לשמירה בקנין חצר (ראה פ"ד מהל' מכירה). (45) שם. (46) שם מט: (47) שאין בלשונות אלו משמעות קבלת שמירה אלא העמדת רשות, כלומר, מרשה לו להניח חפציו ברשותו אבל שישמרם הוא בעצמו (שם צט:). (48) מתקנת הגאונים הוא, שיש לתובע להטיל חרם במקום שאין חיוב שבועה

כָּף אִם טָעַן הַחֲזֹרְתִי - יִשָּׁבַע פְּעִין שֶׁל תּוֹרָה, הוֹאִיל
וַיֵּשׁ שָׁם שְׁטָר בְּיַד הַתּוֹבֵעַ.⁷⁹ בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
כִּשְׁהִיהָ הַשּׁוֹמֵר וְכֹל לְטַעַן וְלֹמַר נֶאֱנָסוּ, וְלֹא נִצְרִיף
אוֹתוֹ לְהֵבִיא רָאִיָּה.⁸⁰ עַל טַעֲנֹתָי;⁸¹ אָבָל אִם הָיָה חֵיב
לְהֵבִיא רָאִיָּה עַל טַעֲנֹתָי,⁸² כִּמּוֹ שְׂחִתְּבָאָר.⁸³ - אֵינִי
נֶאֱמָן לֹמַר הַחֲזֹרְתִי,⁸⁴ אֲלֵא יִשָּׁבַע בְּעַל הַשְּׁטָר
בְּנִקִּיטַת חֲפִץ.⁸⁵ שְׁלֹא הַחֲזִיר לוֹ, וַיִּשְׁלַם.⁸⁶ אֵין לָךְ מִי
שֶׁנִּשְׁבָּע⁸⁷ מִתּוֹךְ שְׂכִיכֹל לֹמַר כָּךְ וְכָךְ וַיִּשָּׁבַע בְּנִקִּיטַת
חֲפִץ, אֲלֵא זֶה הַשּׁוֹמֵר בְּלִבֵּד שְׂשֵׁשׁ עָלָיו שְׁטָר;⁸⁸ אָבָל
שָׂאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּדִין מִתּוֹךְ שְׂכִיכֹל לֹמַר⁸⁹ - אֵינִן
נִשְׁבָּעִין אֲלֵא הַסֵּת.⁹⁰

(71) שהרי כופר בכל הוא. (72) ואפילו הפקידו בעדים -
נאמן לטעון החזרתי, שהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך
להחזיר לו בעדים (שבועות מה:). (73) שהטוען החזרתי -
נשבע היסת. (74) אוחו ספר-תורה בזרועו בשעת השבועה
(פי"א מהל' שבועות הל' ח). (75) כלומר, לפיכך אין אנו
מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שהשטר הנמצא בידי
המפקיד מחזק תביעתו להחזרת הפקדון, שאלמלי החזיר
הפקדון היה מקבל שטרו בחזרה. (76) ויהיו פטורים
מלשלם, כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (77) כלומר,
"מיגו" זה מערער את תוקף הוכחתו של השטר שביד
המפקיד, שאנו אומרים שהשומר אינו נזהר מלהשאירו ביד
המפקיד מפני שהוא סומך על ה"מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק ג).
(78) כלומר, לכך אנו משיבעים אותו שבועה בנקיטת חפץ,
ואינו נשבע היסת כמו בפקדון בלי שטר. (79) כלומר,
תוקף ההוכחה של השטר אינו מתערער אלא מפני ה"מיגו"
שיכול לטעון נגנבו או נאנסו, והרי אילו טען כך היה
מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, ולכן אין טענתו המסתמכת
על ה"מיגו" פוטרנו משובעה בנקיטת חפץ (כבר חסדא
בבבא-בבבא ע.א). (80) עדים. (81) ונשבע ופטור.
(82) כגון אם טען שהאונס קרה במקום שבני אדם מצויים
שם. (83) להלן בפרק ג הל' א, שאינו נפטר בשבועה אלא
מצריכים אותו להביא עדים. (84) אלא בעדים, שהרי גם
כשטוען נאנסו - מצריכים אותו להביא עדים. (85) כדין
הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' ב).
(86) כלומר, אף שאנו סומכים על מה שהשטר ביד המפקיד
שאינן השומר נאמן לטעון החזרתי - אין אנו רואים את
השטר כהוכחה ברורה שלא החזיר עד כדי כך שנאמינו בלא
שבועה, שאולי נשאר השטר ביד המפקיד מאיזו סיבה
שהיא - שאפשר שהמפקיד לא החזיר השטר בשעת החזרת
הפקדון, בנימוק שאינו כעת בידו ולמחר-מחרתיים יחזירונו,
והשומר האמינו (ראה בבבא-מציעא טז: דוגמא זו לאפשרות
השאת השטר). והראב"ד כאן כותב: א"א והוא דאמר ליה
אישתבע לי שלא החזרתי לך, אבל אנן לכתחילה זיל שלים
אמרינן ליה, שאין משיבעים את המפקיד אלא כשהנפקד
דורש השבעתו, אבל בית הדין אומר לו "לך לשלום".
דעתו, שיש לראות את השטר כהוכחה גמורה, שהשומר לא
החזיר כמו במלוה בשטר והלווה טוען פרעתי (ראה הלכות
מלוה ולוה פ"ד הל' ב). והמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו
כך הוא, ומה שאמר ישבע בעל השטר, הכוונה במקום שיש

ומשעביר נפשיה" (מפני ההנאה שיוצא עליו שם כאדם
נאמן - הוא מתחייב ומשעבד עצמו), כלומר, אין הקנין
משמש אלא לגילוי הסכמתם הגמורה של שני הצדדים,
ולכן אין כאן צורך בקנין, שגם בלי הקנין אנו קובעים
שהשומר קיבל על עצמו את ההתחייבות הזאת מרצונו
המלא, בגלל ההנאה שמתפרסם כאדם נאמן.
(60) שבמקום ששניהם מודים - אין צורך בעדים, שאין
העדים בדבר שבממון אלא מפני השקרנים (קידושין סה:)
כלומר שתהא אפשרות להוכיח ששיקר.

י. טַעַן זֶה⁶¹: שֶׁהָיָה שָׁם תְּנָאִי⁶², וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: לֹא
הָיָה שָׁם תְּנָאִי - נִשְׁבָּע הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין⁶³,
וּמִגְלָגֶלֶל⁶⁴ בָּהּ שְׁלֹא הָיָה שָׁם תְּנָאִי.

(61) המפקיד. (62) שהתחייב השומר להיות כשואל.
(63) שחייב לישבע מדין שומר. (64) כל תובע, זכאי לדרוש
מהנתבע שנתחייב לו שבועה, שאגב השבועה שחייב בה
ישבע גם על טענות אחרות שלו המחייבות אותו ממון. זה
נקרא "גלגול שבועה" (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' יב).

י.א. טַעַן שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ, וְזֶה אוֹמֵר: לֹא אֶמְרִיתִי
אֲלֵא הִנֵּחַ לְפָנֶיךָ, וְלֹא נִעֲשִׂיתִי לוֹ שׁוֹמֵר⁶⁵ - נִשְׁבָּע
הַסֵּת⁶⁶ שְׁלֹא קִבְּלוּ⁶⁷ אֲלֵא בְּדִרְךָ זֶה⁶⁸, וְכֹלֵל
בְּשְׁבוּעָתוֹ: שְׁלֹא שָׁלַח בּוֹ יָד⁶⁹, וְלֹא אָבְדוּ בְּיָדֵים,
וְלֹא בִגְרָם שֶׁגָּרַם לוֹ שְׂחִיבָה חֵיב לְשִׁלֵּם⁷⁰.

(65) כמו שנתבאר למעלה בהל' ח. (66) שבועה שתיקנו
חכמי הגמרא (קידושין מג:): לחייב את הכופר בכל. וחלוק
דינה משבועת הדיינין שנשבע כספר-תורה בזרועו,
והנשבע היסת אינו אוחו ספר-תורה (ראה פי"א מהל'
שבועות הל' זח, יג). ושבועת השומרין נאמרה בתורה
כשמודה בעצמו שקיבל הפקדון כטענת המפקיד אלא שנגנב
או מת או נשבה. היסת, הוא מלשון הסתה, כלומר חכמים
מסיתים את הכופר בכל, להודות - באמצעות השבועה
(רש"י בבבא-מציעא ה. בד"ה היסת. וראה מה שפירש רש"י
בשבועות מ: בד"ה היסת, ובערוך ערך היסת). (67) שלא
בא לרשותו. (68) "הנח לפניך". (69) בכוונה לגזולה,
שאם עשה כך - נעשה בזה גזולן ומתחייב באונסין (ראה
פ"ג מהל' גזילה הל' יא). (70) על ההיזק שבא בסביבתו
מדין מזיק (ראה פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' ז"א).

י.ב. זֶה אוֹמֵר: הַשְּׂאֵלְתִּיךָ, או הַשְּׁפָרְתִּיךָ, או
הַפְּקַדְתִּיךָ, וְהֵלֵךְ אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלִים, או
שָׂאָמַר: כֵּן הָיָה, אָבָל הַחֲזֹרְתִי לָךְ, וְנִסְתַּלְקָה
הַשְּׂמִירָה, וְלֹא נִשְׁאַרָה בִּינֵינוּ תְּבִיעָה - הָרִי הַנִּתְבָּע
נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁷¹ וְנִפְטָר⁷². בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים?⁷³ כִּשְׁלֹא הָיָה שָׁם שְׁטָר; אָבָל אִם הִפְקִיד
או הִשְׁפִּיר או הִשְׁאִיל בְּשְׁטָר, וְאָמַר לוֹ: הַחֲזֹרְתִי לָךְ
- הָרִי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע בְּנִקִּיטַת חֲפִץ⁷⁴. מִתּוֹךְ⁷⁵ שְׂכִיכֹל
לֹמַר שׁוֹמֵר חָנָם שֶׁנִּגְנַב או אָבְדַּ, וְהַשּׁוֹאֵל - מִתָּה
בְּשִׁעַת מְלֶאכֶה⁷⁶, נֶאֱמָן לֹמַר הַחֲזֹרְתִי⁷⁷; וּכְשֶׁם⁷⁸
שָׂאָם טַעַן שֶׁנֶּאֱנָס - נִשְׁבָּע מִן הַתּוֹרָה בְּנִקִּיטַת חֲפִץ,

שָׁנִים - הָרִי הוּא פֶּאֶנְס¹⁸ וְאִינוּ אֶנְס¹⁹, וּמְשַׁלְמִין
מִחֲצָה, אִם יֵשׁ עֲדִים שְׁלֹא פָשְׁעוּ בָּהּ²⁰. נִשְׁבְּרָה
בְּמָקוֹם שָׁאִין הָעֲדִים מְצוּיִין - נִשְׁבְּעִין שְׁבִירָה
בְּפִשְׁעָה, וּמְשַׁלְמִין חֲצִי דָמִיָּה. שְׁהָרִי לֹא הִיָּה לְכָל
אֶחָד לְהַעֲבִיר אֶלָּא מְשׁוּי שִׁיכּוֹל לְהַעֲבִירוֹ בְּפָנָי
עֲצָמוֹ. מִכָּאן אֵתָּה לְמַד²¹, שְׁהָאֶחָד שְׁהַעֲבִיר חֲבִית
גְּדוֹלָה, שָׁאִין דְּרָף כָּל הַסְּבָלִים לְהַעֲבִירָה - שְׁהוּא
פּוֹשַׁע; וְאִם נִשְׁבְּרָה בִּידוֹ - מְשַׁלֵּם הַכֹּל.

(8) שנתקל המעביר ונפל ונשברה. (9) שומר שכו.
(10) מפני שבידו למנוע אונס הגניבה או האבידה בשמירה
מעולה, וכן השבירה, אילו היה נזהר בהליכתו וזהירות
יתירה, שלא יעלה על מכשול - היה מונע שבירתה. וכל
זאת בשומר שכו, אבל שומר חינוג נשבע שלא פשע -
ופטור מן התורה, כדעת חכמים שם שנתקל אינו פושע,
ושומר חינוג שלא פשע - פטור. (11) שם במשנה, וכדעת
הרי"ף, ששבועתו היא שלא פשע בה. (12) שם, מאמר רבי
חייא בר אבא בשם רבי יוחנן. (13) דנו במעביר.
(14) שהוא אונס גדול, ושומר שכו פטור מלשלם אלא נשבע
כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (15) שם, תקנת רבי חייא
בר יוסף. (16) מפני כובדה, שקשה היה לאחד לנושאו.
(17) כבד. (18) הרי משא קל הוא לשנים, והיה בדין שיהיו
פטורים. (19) כלומר, במקרה זה יש שיקול דעת לפטור
ולחיוב, מצד אחד: מפני שהמשא קל לשנים יש לדון
התקלה כאונס ויהיו פטורים; ומצד שני: מה שהמשא כבד
בשביל אחד יש לדון התקלה כפשעה, שיש מקום לומר
שהתקלה באה דוקא מפני שהם שנים, שכל אחד סומך על
חבירו, ופעמים שאחד נח קצת, כדי להקל המשא מעליו
ונופל כל עומס המשא על אחד, ומשום כך יהיו חייבים
לשלם כל דמי החבית, שלא היה להם להתחבר ולהעביר
משא כבד בבת אחת, וכמו שמבאר רבינו בסמוך: "שהרי
לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני
עצמו", ולכן הם משלמים חצי דמיה (לבוש סי' דש, וכן יש
לפרש דברי המגיד-משנה). (20) ופטורים מן השבועה,
כמו שנתבאר בהלכה א. (21) מזה שאנו מחייבים מחצה
מפני כבידות המשא, ואומרים: שלא היה לו לקבל משאוי
כבד שקשה לאחד לנושאו.

ג. הַסְּבָל שֶׁשֶׁבֶר חֲבִית שֶׁל יֵין לְחֻנּוּנִי, וְנִתְחַיֵּב
לְשִׁלֵּם²², וְהָרִי הִיא שְׁוֵה²³ בְּיוֹם הַשּׁוּק אַרְבַּעָה,
וּבְשָׂאֵר הַיָּמִים שְׁלֹשָׁה: אִם הִחֲזִירוֹ בְּיוֹם הַשּׁוּק -
חֲבִיבִין לְהַחֲזִיר חֲבִית שֶׁל יֵין, אוֹ יִשְׁלְמוּ לוֹ אַרְבַּעָה.
וְהוּא שְׁלֹא הִיָּה לוֹ יֵין לְמַכּוֹר בְּיוֹם הַשּׁוּק; אֲבָל אִם
הִיָּה לוֹ יֵין - מִחֲזִירֵין לוֹ שְׁלֹשָׁה. הִחֲזִירוֹ לוֹ בְּשָׂאֵר
הַיָּמִים - מִחֲזִירֵין לוֹ שְׁלֹשָׁה²⁴. וּמִנִּכֵין לוֹ בְּכָל זְמַן²⁵,
טַרַח שְׁהִיָּה טוֹרַח בְּמִכִּירָתָהּ²⁶, וּפְגַם הַנֶּקֶב שְׁהִיָּה
נֶזֶקֶב הַחֲבִית²⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.

(22) כגון שנשברה בפשיעתו, או במקום שהעדים מצויים
ולא הביא עדים (ראה הי"ט). (23) לחנוני המוכרה
בקמעונות. (24) שיטת רבינו בהפרשי התשלומים,

דרישה מצד השומר, וכמו שפסק רבינו בהלכות מלוה ולוה
שם, ע"פ הגמרא שבועות מא. (ובאור-שמח ובאבן-האזל
כתבו בדעת רבינו, שגם בלי דרישת הנפקד משיעים את
המפקד, ומחלקים בין דין שומר ובין דין הלוואה, עיי"ש).
(87) ופטור מלשלם. (88) מפני שגם על טענת ה"מיגר"
חייב שבועה בנקיטת חפץ. (89) כגון התובע מן האומן
כלי שמסר לו לתקן, והאומן טוען שאחר שמסרו לו לתקן
מכרו לו - האומן נאמן, מתוך שיכול לומר לא היה דברים
מעולם (ראה פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, ושם בפרק ח).
(90) שהרי על טענת ה"מיגר" - לא היו דברים מעולם - אינו
חייב אלא היסט.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס
פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גזלן או
מציפורני חיות טרף.

א. שוֹמְרֵי שְׁטַעַן שְׁנֶאֱנַס אֶנְס גְּדוֹל, כְּגוֹן שְׁבִירָה
וּמִתָּה: אִם נֶאֱנַס בְּמָקוֹם שְׁהָעֲדִים מְצוּיִין שָׁם -
מְצִרִיכִין אוֹתוֹ רָאִיָּה³ עַל טַעֲנָתוֹ שְׁנֶאֱנַס, וְיִפְטֹר אָף
מִשְׁבֻּעַת שׁוֹמְרִים; וְאִם לֹא הִבִּיא רָאִיָּה - יִשְׁלֵם.
שְׁנֶאֱמַר: אֵין רָאִי, שְׁבֻעַת יֵי תִהְיֶה בֵּין שְׁנִיָּהִם. הָא
בְּמָקוֹם שְׁאֵפְשֶׁר לְהִבִּיא רָאִיָּה - אֵין שָׁם שְׁבֻעָה,
אֶלָּא אוֹ יִבִּיא רָאִיָּה אוֹ יִשְׁלֵם. אֲבָל אִם טַעַן שְׁנֶאֱנַס
בְּמָקוֹם שָׁאִין הָעֲדִים מְצוּיִין שָׁם - אֵין מְצִרִיכִין
אוֹתוֹ רָאִיָּה, אֶלָּא יִשְׁבַּע שְׁנֶאֱנַס וְיִפְטֹר⁵. וְאִם הִבִּיא
עֲדִים שְׁלֹא פָשַׁע בָּהּ - נִפְטֹר אָף מִן הַשְּׁבֻעָה.
מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד, שְׁהִבִּיא חֲבִית שֶׁל יֵין בְּשֶׁכֶר, וְשִׁבְרָה
בְּשׁוּק שֶׁל מְחֻזָּא. וּבִאוּ לִפְנֵי חֲכָמִים⁶, וְאָמְרוּ: שׁוּק
זֶה, שְׁטַעֲנָתָ שֶׁנִּשְׁבְּרָה בּוֹ הַחֲבִית - בְּנִי אָדָם מְצוּיִין
שָׁם; אוֹ תִּבִּיא רָאִיָּה שְׁלֹא פָשַׁעְתָּ, אֶלָּא נִתְקַלְתָּ
וְנִפְלַתָּ⁷, אוֹ תִשְׁלֵם דָּמֶיָּה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.

(2) בין שומר חינוג ובין שומר שכו. (3) עדים. שכין
שהאונס אירע במקום שבני אדם מצויים, בוודאי יש עדים
שראו האונס, ולפיכך מחייבים אותו להביא עדים.
(4) שלא פשע בה, שלא שלח בה יד (שלא השתמש בה
לצרכו) ושאינה ברשותו. (5) כדברי איסי בן יהודה (בבא-
מציעא פג.). (6) עובדא לפני רבא (שם). (7) ותהא פטור
מלשלם - שהנתקל דנוהו חכמים כדין האונס, כמבואר
בסמוך הל' ב.

ב. הַמַּעֲבִיר חֲבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּשֶׁכֶר, וְנִשְׁבְּרָה⁸
- דִּין תּוֹרָה הוּא שִׁישְׁלֵם, שָׁאִין זֶה אֶנְס גְּדוֹל, וְהָרִי
הַשְּׁבִירָה כְּגִנְבָה וְאִבְדָּה שְׁהוּא⁹ חֲבִיב בְּהֵן¹⁰; אֲבָל
תִּקְנוּ חֲכָמִים, שִׁיְהִיָּה חֲבִיב שְׁבֻעָה שְׁלֹא פָשַׁע בָּהּ¹¹.
שְׁאִם אֵתָּה אוֹמֵר יִשְׁלֵם - אֵין לָךְ אָדָם שִׁיעֲבִיר חֲבִית
לְחִבְרָתָ¹², לְפִיכָף עָשׂוּ בִּצְוֵי¹³ שְׁבִירַת הַחֲבִית כְּמִיתַת
הַבְּהֵמָה וּשְׁבִירָתָהּ¹⁴. וְעוֹד תִּקְנוּ¹⁵ בְּדָבָר זֶה: שְׁאִם
נִשְׁאָו אוֹתָהּ שְׁנַיִם¹⁶ בְּמוֹט, וְנִשְׁבְּרָה - מְשַׁלְמִין חֲצִי
דָּמֶיָּה. הוֹאִיל וּמְשׁוּי זֶה גְּדוֹל¹⁷ לְגַבִּי אֶחָד וְקָל לְגַבִּי

19 ו. רועה³⁸ שְׁהִיָּה לֹא³⁹ לְהַצִּיל הַטֶּרֶפָּה אוֹ הַשְּׁבוּיָה
20 בְּרֹעִים אֲחֵרִים וּבְמִקְלֹת⁴⁰, וְלֹא קָרָא רֹעִים אֲחֵרִים
21 וְלֹא הֵבִיא מִקְלֹת לְהַצִּיל - הֲרִי זֶה חֵיב. אֶחָד שׁוֹמֵר
22 חֲנָם וְאֶחָד שׁוֹמֵר שָׂכָר. אֲלֵא⁴¹ שְׁשׁוּמֵר חֲנָם - קוֹרָא
23 רֹעִים וּמֵבִיא מִקְלֹת בְּחֲנָם; וְאִם לֹא מִצָּא⁴² - פְּטוּר.
24 אֲבָל שׁוֹמֵר שָׂכָר - חֵיב לְשָׂכָר⁴³ הַרֹעִים וְהַמִּקְלֹת
25 עַד כְּדֵי דְמֵי הַבְּהֵמָה⁴⁴, כְּדֵי לְהַצִּיל, וְחוּזֵר וְלֹקַח
26 שָׂכָרָן מִבְּעַל הַבֵּית⁴⁵; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן, וְהָיָה לוֹ
27 לְשָׂכָר וְלֹא שָׂכָר - הֲרִי זֶה פּוֹשֵׁעַ, וְחֵיב⁴⁶.

(38) שם. (39) שאפשר היה לו. (40) להזעיק רועים מצוידיים במקלות ולהבריה את הטורף. (41) חלוקים הם - שומר חנם ושומר שכר. (42) בחינם אלא בשכר - פטור, שאין בקבלת השמירה של שומר חנם שיהיו תמיד מעות מצויים אצלו, כדי לשכור מצילים, ולכן אם לא מצא מצילים בחנם - פטור, שאין זה מחובתו לשכור. (43) חובת השמירה של שומר שכר היא, שיהיו בידו כל האמצעים להציל. (44) שם. ובגמרא שאלו אם שכר ההצלה עולה כדמי הבהמה, מה תועלת לו לבעל הבהמה בהצלתה? ותירצו, שבעל הבהמה מעדיף בהמתו על בהמה אחרת, מפני שהיא רגילה כבר אצלו, וגם לא נוח לו לטרוח ולחפש בהמה יפה כבהמתו שנטרפה. (45) שמחובת שומר שכר לעשות יפה האפשרי להצלת הפקדון, אבל אין זה מחובתו להצילו בממונו (שם). (46) והראב"ד (בהשגה) אומר, שאין אנו מחייבים אותו לשלם כל דמי שווי הבהמה, אלא מנכים את הסכום שהיה צריך להוציא על הצלת הבהמה, שהרי בעל הבהמה היה מחויב להחזיר דמי ההצלה, ואם השכר עולה כדמי הבהמה, אומדים כמה אדם מוכן להוציא, ולא יטרח לקנות בהמה כבהמתו, וסכום כזה ישלם השומר. והמגיד-משנה אומר שגם דעת רבינו כך, וסמך על מה שכתב שהשכר משל בעל הבית, שמזה יש ללמוד שהרועה משלם את ההפרש בלבד.

28 ז. רועה שְׁטָעַן: שְׁהַצִּלְתִּי עַל יְדֵי רֹעִים בְּשָׂכָר -
29 נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מֵה שְׁטָעַן⁴⁷. שְׁאִינוֹ⁴⁸ יָכוֹל לְטַעַן אֲלֵא
30 עַד כְּדֵי דְמִיָּהּ⁴⁹, וְיָכוֹל הָיָה לוֹמַר נְטַרְפָּה⁵⁰. וְיִשְׁבַּע
31 בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ, כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין⁵¹.

(47) שהוציא על הצלת הבהמה (כתובות עט: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' ישבע כמה הוציא ויטול"). וכתב רבינו חננאל, מכאן אנו למדים, שבכל מקום שהתובע טוען 'בר' שהוציא, והנתבע אינו יודע, נשבע התובע ונוטל, במה דברים אמורים? כשהוציא ברשות כמו כאן, שמן הדין הוא מחויב להציל בשכר (מגיד-משנה). (48) כלומר, שהרי אינו. (49) כמבואר למעלה בהלכה ד. (50) יש להאמינו בשבועה, ואינו צריך להביא עדים שהציל בשכר, מפני שיש לו "מיגור", שיכול היה לטעון נטרפה, וירוויח כל דמי הבהמה. ולכן יש להאמין לטענתו, שהוציא להצלת הבהמה אפילו כדי דמיהן. ומכאן, שבמקום שעדים מצויים - אינו נאמן, שהרי אין לו "מיגור" שנאנסו, כמבואר למעלה ה"א (נתיבות המשפט) סי' שג ס"ק ט. (51) שנשבעין בנקיטת חפץ, כמבואר בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ב.

מבוססת על העיקרון שהסבל חייב להחזיר לחנוני חבית יין או דמי החבית לפי שוויה בזמן התשלום, ולפיכך, כשהוא מחזיר בשאר הימים, ששוויה אצל החנוני שלשה - משלם שלשה. וביום השוק, כשאין לחנוני יין אחר למכור - משלם כפי שווי החבית אצל החנוני, שאילו היו מחזירים לו חבית יין, היה מוכרה בארבעה (מגיד-משנה). בבא-מציעא צט: כפי נוסחת הרי"ף. (25) בין ביום השוק ובין בשאר הימים. (26) כלומר, מחיר החבית לשלשה או לארבעה, נקבע כפי מה שהיה החנוני יכול למכרה בקמעונאות בכמויות קטנות, ולכן יש לנכות מתשלום הסבל - שמשלם דמי כל החבית בבת אחת - ההפרש שהאדם מוכן להרויח פחות כדי לחסוך מעצמו טורח המכירה בקמעונאות. (27) ההפסד שבנקיטת החבית, כלומר ההוצאה שצריך היה החנוני להוציא לשכירת אומן לעשות נקב - אם היה חבית של חרס - שהיא הכרחית במכירה קמעונאית (שם) - כפירוש ה'ש מפרשים' ברש"י - הגר"א סי' דש ס"ק ט).

1 ד. רועה, שְׁבָאו זְאִבִּים וְטָרְפו מִמֶּנּוּ: אִם הָיָה זָאֵב
2 אֶחָד - אֵין זֶה אֲנִס²⁸, אֲפֹלוּ בִּשְׁעַת מִשְׁלַחַת
3 זְאִבִּים²⁹; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי זְאִבִּים - הֲרִי זֶה אֲנִס³⁰. שְׁנֵי
4 כְּלָבִים - אֵינָן אֲנִס, אֲפֹלוּ בְּאוּ מִשְׁתֵּי רוּחוֹת³¹; הָיוּ
5 יָתֵר עַל שְׁנַיִם - הֲרִי זֶה אֲנִס. לְסֻטִּים מְזֻזָּן³² - הֲרִי
6 הוּא אֲנִס. וְאֲפֹלוּ הָיָה הַרֹעֵה מְזֻזָּן, וְכֹא לוֹ לְסֻטִּים
7 אַחֵר מְזֻזָּן - הֲרִי זֶה אֲנִס; שְׁאִין הַרֹעֵה מוֹסֵר נִפְשׁוֹ³³
8 בְּלְסֻטִּים. הָאֵרִי וְהַדָּב וְהַנֶּמֶר וְהַפְּרָדִלִּס³⁴ וְהַנֶּחֱשׁ -
9 הֲרִי אֵלוֹ אֲנִסִּין. אֵימָתִי? בְּזִמָּן שְׁבָאוּ מֵאֲלִיָּהֶן; אֲבָל
10 אִם הוֹלִיכֶם³⁵ לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיִּוֹת וְלְסֻטִּים - אֵין אֵלוֹ
11 אֲנִסִּין³⁶, וְחֵיב לְשַׁלֵּם.

(28) גדול, ששומר שכר פטור עליו, מפני שזאב אחד אינו מתנפל על אדם ואפשר היה לרועה לגרשו. (29) שמתפרצים ומתקרבים למקום ישוב. כתנא-קמא ולא כרבי יהודה, האומר שבשעת משלחת גם זאב אחד אונס. (30) וזה הוא טריפה האמורה בתורה (שמות כב, יב). (31) כת"ק שם, ולא כידוע הבבלי בשם רבי מאיר, האומר שאם באו משתי רוחות - אונס. (32) וזה הוא נשבה האמורה בתורה (שמות שם, ט). (33) אינו מחוייב לסכן נפשו, אבל ליסטים ואינו מזויין אין זה אונס, שהרי יש כאן גבר מול גבר, ואין סכנה כרוכה במאבק אחד נגד אחד בלי כלי זיין, ולכן יעמוד הרועה ויציל העדר (שם בגמרא). (34) צבוע (בבא-קמא טז.). (35) הרועה הולך את הבהמות. (36) בבא-מציעא שם.

12 ה. רועה שְׁמָצָא גִּבָּב, וְהִתְחִיל לְהִתְגָּרוֹת בּוֹ
13 וְלִהְרָאוֹתוֹ שְׁאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לוֹ: הֲרִי אָנוּ
14 בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, וְכָךְ וְכָךְ רֹעִים אֲנַחְנוּ, וְכָךְ וְכָךְ כָּלִי
15 מִלְחָמָה יֵשׁ לָנוּ, וְכֹא אוֹתוֹ הַלְסֻטִּים וְנִצְחוּ וְלָקַח
16 מִהֶן - הֲרִי הַרֹעֵה חֵיב; שְׁאֶחָד הַמוֹלִיד אֶת הַבְּהֵמָה
17 לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיִּוֹת וְלְסֻטִּים, אוֹ מֵבִיא אֶת הַלְסֻטִּים
18 בְּהִתְגָּרוֹתוֹ לְמָקוֹם הַבְּהֵמָה³⁷.

שהסיגוף החליש גופה שגרם בסוף למיתת הבהמה, וכיון שאין השומר יכול לישבע בוודאי שלא מתה בפשיעתו - הרי זה משלם כדין מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. ראה למעלה הערה נו. (62) גברה הבהמה על הרועה, ושחררה עצמה. (63) הר גבורה. (64) שהרי, בין העליה ובין הנפילה מהרה - בעל-כורחו של רועה באו. (65) שעליית הבהמה לראשי צוקין שם כרוכה בסכנה, שאפשר שתפול, ולכן פשיעה היא. (66) שהנפילה באונס היתה - שתקפתו ונפלה. (67) כמו שנתבאר בפ"א הל' ד (משנה שם צג, וכפי מה שפירשוהו בגמרא שם לו: וראה ברי"ף שם). (68) בזרם הנהר. (69) עובדא (שם) לפני רב פפא. (70) כרב חסדא, שם.

- י. פשע ביה⁷¹ ויצאה לאגם⁷², ומתה שם בדרך⁷³ - פטור; שאין⁷⁴ יציאתה גרמה לה שתבוא לידי אגס זה. הואיל וכדרך⁷⁵ מתה - מה לי בבית שומר, מה לי בגאגס?⁷⁶ אבל אם גנבה גנב מהאגס, ומתה בדרך⁷⁷ בבית הגנב - הרי השומר חייב, אף על פי שהוא שומר חנם⁷⁸; שאפילו לא מתה, הרי היא אבדה⁷⁹ ביד הגנב, ויציאתה⁸⁰ גרמה לה להגנב⁸¹. וכן כל פיוצא בזה.

(71) שלא נעל בפניה כראוי. (72) מקום שאינה שמורה מפני גנבים וזאבים. (73) זה נימוק למה פוטרים אנו את השומר, אע"פ שתחילתו בפשיעה - שהרי יציאתה לאגס בפשיעתו היתה, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ד) שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (74) גם בבית השומר היה המוות פוקד אותה, ולכן פוטרים אותו. ולא אמרו "תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב" אלא במקום שיש לייחס לפשיעה יסוד לאונס שבא אחר-כך, כגון רועה שהעביר עדרו על הגשר שנתבאר בהלכה לט (שם לו: כרבא). (75) שפטור מגניבה ואבידה. (76) מן הבעלים. (77) בפשיעה. (78) ולכן חייב, מפני הפשיעה שקדמה לגניבה - ומיתת הבהמה ברשות אינה פוטרת את השומר מחיובו שקדם למיתת הבהמה.

יום ש"ק י"ב אייר ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1) יבאר דין שוכר בהמה ללכת בדרך מסויימת או להוליך משוי מסויים ועבר והלך או הוליך בדרך אחרת, ודין שוכר בהמה מה מותר לו להניח עליה.

- א. השוכר את החמור² להוליכה ברה³, והוליכה בפקעה: אם החלקה⁴ - פטור⁵, אף על פי שעבר על דעת הבעלים⁶; ואם הוחמה⁷ - חייב⁸. שברה⁹ להוליכה בפקעה, והוליכה ברה: אם החלקה¹⁰ - חייב, שהחלקות יתר ברה מן הפקעה; ואם הוחמה¹¹ - פטור, שהחממות בפקעה יתר מן הרה, מפני הרוח שמנשבת בראש הרהים. ואם הוחמה מחמת המעלה¹² - חייב¹³. וכן כל פיוצא בזה. וכן השוכר את הפרה¹⁴ לחרש ברה, וחרש בפקעה, ונשבר הקנקן,

- ח. רועה שהניח עדרו וכא לעיר, בין בעת שדרך¹ הרועים להכנס² ובין בעת שאין דרך הרועים להכנס, ובאונס³ זאבים וטרפו, ארי ודרס⁴ - אין אומרים: אלו היה שם היה מציל⁵; אלא אומדין אותו: אם יכל להציל על ידי רועים ומקלות - חייב⁶, ואם לאו - פטור⁷. ואם אין הדבר ידוע - חייב לשלם⁸.

(52) שנהגו הרועים להשאיר העדר בשדה באותה שעה ולהכנס לעיר. (53) העידו עדים, שראו התנפלות זאבים או ליסטים. (54) ארי דרכו לדרוס הבהמה, ואוכלה מחיים במקום שמוצאה. והזאב דרכו להמיתה ולסוחבה למקום בטוח, ושם אוכלה. (55) היה מתעורר אצלו רוח גבורה להלחם בהם והיה מציל, אלא אנו דנים אותו כפי טבע רוב בני האדם, שאינם יוצאים להלחם בארי ובזאבים (סמ"ע שג ס"ק י. וראה ב"מ קו.). (56) המדובר בשומר שגר, שעליו לשמור שמירה מעולה, ולכן אף-על-פי שלא פשע, שהרי דרך הרועים להכנס - יש לדונו כמו בגניבה ואבידה בלי פשיעה (שם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא), אבל שומר חנם שנכנס בעת שדרך הרועים להכנס - פטור, מפני שאין זה פשיעה (מגיד-משנה). (57) אפילו בעת שאין דרך הרועים להכנס, שהרי זה כעדים המעידים שנאנסה, ולמה אין מחייבים אותו מדין "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" (ראה למעלה פ"א הל' ד')? ביארנו שם בשם הלחם-משנה, שחייב זה לא נאמר אלא במקום שיש לייחס את האונס לפשיעה שקדמה לו. וכאן המדובר, כשלא היה בידו להציל אפילו אם היה שם, נמצא שהאונס אין לו כל קשר לפשיעה. ראה בסמוך הלכה י, ורי"ף בבא-מציעא לו: (58) שהרי זה מחויב שבועה שהיה כאן אונס ודאי, ואינו יכול לישבע, שהרי אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל או לא, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ש"ך סי' שג ס"ק י').

- ט. מתה הבהמה בדרך¹ - הרי זה אגס, והרועה פטור². סגפה³ ומתה⁴ - אינו אגס⁵. תקפתו⁶ ונפלה⁷ לראשי צוקין⁸, ותקפתו ונפלה⁹ - הרי זה אגס¹⁰. העלה לראשי צוקין, או שעלתה מאליה והוא יכל למנעה ולא מנעה, אף על פי שתקפתו ונפלה, ומתה או נשברה - חייב; שכל שתחלתו בפשיעה¹¹ וסופו באגס¹² - חייב¹³. וכן רועה שהעביר הבהמות על הגשר, ודחפה אחת מהן לחברתה, ונפלה לשבלת¹⁴ הנהר - הרי זה חייב¹⁵; שהיה לו להעבירן אחת אחת. שאין השומר נוטל שכר אלא לשמור שמירה מעולה, והואיל ופשע בתחלה והעבירן כאחת, אף על פי שגאגס בסוף בעת הנפילה - הרי הוא חייב¹⁶.

(59) שם צג: (60) עינה ברעב או בעינוי אחר. "לענות נפש", מתרגם אונקלוס: לסגפא נפש (במדבר ל, יד). (61) אין דנים מיתת הבהמה כאונס אפילו מתה אחר זמן - חודש ואפילו שנה - מעת שסיגפה, שיש מקום לתלות

12 ג. שְׂכָרָה לְדוֹשׁ בְּקִטְנִית²¹, וְדָשׁ בְּתַבּוּאָה, וְהִחְלָקָה
13 - פְּטוּר. בְּתַבּוּאָה, וְדָשׁ בְּקִטְנִית - חֵיב, שֶׁהִקְטִינִית
14 מִחֻלָּקֶת²². מַעֲשֶׂה²³ בְּאֶחָד, שֶׁהִשְׁפִּיר חֲמוֹר לְחִבּוֹ,
15 וְאָמַר לוֹ: לֹא תִלָּךְ בּוֹ בְּדֶרֶךְ נֹהַר פְּקוּד, שֶׁהִמָּיִם
16 מְצוּיִין שָׁם, אֲלֵא בְּדֶרֶךְ נֹרֶשׁ, שְׁאִין בָּהּ מִיָּם. הִלָּךְ
17 בְּדֶרֶךְ נֹהַר פְּקוּד, וּמָת הַחֲמוֹר, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים
18 שֶׁמְעִידִים בָּאֵי זֶה דֶּרֶךְ הִלָּךְ, אֲלֵא הוּא מַעֲצָמוֹ אָמַר:
19 בְּנֹהַר פְּקוּד הִלְכְתִּי, וְלֹא הָיוּ שָׁם מִיָּם, וּמִחֻמָּת עֲצָמוֹ
20 מָת. וְאָמְרוּ חֻכְמָיִם: הוֹאִיל וַיֵּשׁ עֲדִים²⁴ שֶׁהִמָּיִם
21 בְּנֹהַר פְּקוּד מְצוּיִין - חֵיב לְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי שָׁנָה עַל
22 דַּעַת הַבְּעָלִים²⁵, וְאִין אוֹמְרִים מָה לִּי לְשַׁקֵּר²⁶
23 בְּמָקוֹם עֲדִים.

(21) משנה שם. (22) שם. מפני שהן חלקות לא מחוספסות - המעידה מצוייה בשעת דישתן יותר מבדישה בתבואה, ולכן מקטנית לתבואה פטור שהרי לא השינוי גרם למעידתה, ומתבואה לקטנית חייב, שגרם בזה למעידתה. (23) שם פא: עובדא לפני אביי ורבא. (24) כלומר, ברור לנו, כאילו היו עדים מעידים על זה לפנינו, שהיו שם מים שחזקת נהר פקוד שהמים מצויים בו תמיד. (25) שינוי שגרם למיתתה. (26) כלומר, אינו נאמן במיגו שאם רצה לשקר היה אומר שהלך בדרך נרש, - שהרי אין עדים המעידים שהלך בדרך פקוד - והיה פטור, ומעתה יש להאמין לטענתו שלא היו מים בנהר פקוד. במקום עדים - אין מקום להאמינו אפילו בסיוע המיגו, שהרי עדים מכחישים מה שהוא אומר.

24 ד. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַבֶּהֱמָה²⁷ לְהִבִּיאַ עֲלֶיהָ מֵאֲתָיִם
25 לְטָרִינִין²⁸ שֶׁל חֲטִיִּם, וְהִבִּיא מֵאֲתָיִם לְטָרִינִין שֶׁל
26 שְׁעוּרִים, וּמָתָה - חֵיב; מִפְּנֵי שֶׁהִנְפַּח קֶשֶׁה לְמִשּׁוּי,
27 וְהִשְׁעוּרִינִי יֵשׁ לָהֶן נִפְחָ²⁹. וְכֵן אִם שְׂכָרָה לְהִבִּיא
28 תַּבּוּאָה, וְהִבִּיא בְּמִשְׁקָלָה תִּבְנִין³⁰. אֲבָל אִם שְׂכָרָה
29 לְהִבִּיא עֲלֶיהָ שְׁעוּרִים, וְהִבִּיא בְּמִשְׁקָלָן חֲטִיִּם, וּמָתָה
30 - פְּטוּר³¹. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזָה.

(27) שם פ. (28) ליטרה; יחידת משקל, ושיעורה כתב רבינו בפרק ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ה. (29) שהשעורים משקלם פחות ממשקל החיטים וכשהוא משווה משקל השעורים למשקל החיטים, הרי הוא מוסיף במידת השעורים ומרבה בנפח, ולפיכך, יש לייחס מיתתה לתוספת הנפח המכבידה על הבהמה במשאה (שם כרבא). (30) שנפחה גדול משל תבואה - חייב. (31) שהרי לא שינה לרעה. ראה לקמן הלכה ו דין שיעור התוספת.

31 ה. שֹׁכֵר אֶת הַבֶּהֱמָה³² לְרִפְכָּ עֲלֶיהָ אִישׁ - לֹא יִרְפִּיב
32 עֲלֶיהָ אִשָּׁה³³. שְׂכָרָה לְרִפְכָּ עֲלֶיהָ אִשָּׁה - מִרְפִּיב
33 עֲלֶיהָ אִישׁ. וּמִרְפִּיב עֲלֶיהָ כָּל אִשָּׁה, בֵּין קִטְנָה בֵּין
34 גְּדוּלָּה, וְאִפְּלוּ מִעֲפָרָתָהּ שֶׁהִיא מְנִיקָה³⁴.

(32) שם עט: (33) שאינה שולטת בבהמה כאיש ולא תוכל לשמור עליה ממכשול (ראה חסדי דוד על התוספתא בבא

1 וְהוּא הַפְּלִי¹¹ שְׁחוֹרֵשׁ בּוֹ - הָרִי הַשּׁוֹכֵר פְּטוּר¹², וְדִין
2 בַּעַל הַפָּרָה עִם הָאֻמָּנִין שֶׁחֲרָשׁוּ¹³. וְכֵן אִם לֹא שָׁנָה
3 עַל דַּעַת הַבְּעָלִים, וְנִשְׁפַּר הַקֶּנֶן - דִּין בַּעַל הַפָּרָה
4 עִם הָאֻמָּנִין¹⁴. שְׂכָרָה לְחֲרָשׁ בַּפִּקְעָה, וְחֲרָשׁ בָּהֶר, וְנִשְׁפַּר הַקֶּנֶן - הַשּׁוֹכֵר חֵיב¹⁵, וְדִינוֹ שֶׁל שּׁוֹכֵר עִם
6 הָאֻמָּנִים¹⁶.

(2) משנה בבא מציעא עח. (3) על תנאי שיוליכה דרך ההר. (4) מעדה. (5) שמעידת החמור בבקעה מעוטה מבהר, נמצא שמעידתה אינה תוצאה מהשינוי. (6) שהשכירה לדרך הרים. כחכמים במשנה שם ולא כרבי מאיר (בגמרא שם) האומר: כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גולן. כלומר, כל עבירה על תנאי כגולן שחייב אפילו באונסים. (7) שמשב הרוח בבקעה חלש מבהר, נמצא שהשינוי גרם לריבוי החמימות (שם). (8) שהתאמצה בעלייתה להר. (9) שהשינוי גרם לה חמימות יתירה. (10) עם כלי החרישה. (11) קנה המחרישה. (12) כי המכשולים בבקעה מעוטים מאשר בהר שמצויים בו סלעים, נמצא ששבירת הקנן אינה תוצאה מהשינוי (שם פ). (13) כלומר, תביעת בעל הבית מופנית כלפיהם, שבסיבתם נשבר הקנן, ואם אין להם לשלם מפסיד בעל הפרה. (14) משמיענו, שהאומנים חייבים לשלם לבעל הפרה, אף על פי שהשוכר לא שינה, ואפילו אם שכרו לחרוש בהר שיש בו סלעים ונתקלה בהם המחרישה ונשברה, מפני שבעל הפרה יכול לטעון לאומנים מחוייבים אתם להישמר מנגיעה בסלעים. (15) שהרי פשע במה ששינה מחרישת בקעה הקלה חרישת הר הקשה. (16) כלומר, והם חייבים להחזיר לו מה ששילם למשכיר, שהרי הם חייבים גם בחרישת הר כמו שביארנו למעלה (מגיד משנה).

7 ב. וּמָהוּ דִּין הָאֻמָּנִין שֶׁשְׂכָּרוּ בַּעַת חֲרִישָׁה?
8 שְׁמִשְׁלָמִין. מִי מִשְׁלֵם¹⁷? זֶה הָאוֹחוֹ אֶת הַפְּלִי בַּעַת
9 הַחֲרִישָׁה¹⁸. וְאִם הָיְתָה הַשְּׂדֶה מַעֲלוֹת מַעֲלוֹת -
10 שְׁנֵיהֶם חֵיבִים בְּדָמֵי הַקֶּנֶן: הַמְנַהִּיג אוֹתָהּ בְּמִלְכָּד¹⁹
11 וְהָאוֹחוֹ אֶת הַפְּלִי²⁰.

(17) החרישה נעשית בשניים - אחד המנהיג את הבהמה ומכוון את פסיעותיה והשני אוחו במחרישה ומכוון את עומק החרישה. ושואל רבינו: מי משניהם משלם? כלומר, למי אנו מייחסים את שבירת הקנן, אם למנהיג, שאפשר שלא כיוון יפה את צעדי הפרה ועיקם בזה את השורה של המענה וגרם שהקנן נתקל באבן ונשבר, או לזה האוחז במחרישה, שאנו אומרים שבמה שהעמיק את הקנן יותר מן הדרוש, גרם לשבירתו. (18) כלומר, יותר יש לייחס שבירת הקנן להאוחז במחרישה שאילו לא העמיק יותר מן הדרוש לא היה נשבר על ידי עיוות התלם. (19) מקל שבאמצעותו מכוונים את הפרה החורשת. (20) במקרה זה יש לייחס שבירת הקנן למנהיג ולהאוחז במחרישה במידה שווה, שבמקום שיש מעלות שהמכשולים מרובים, גם בעיוות השורה על ידי המנהיג לבד עלול הקנן להישבר והדבר בספק מי גרם לשבירתה, ולכן שניהם חייבים (רש"י שם).

להבין שהוסיף עליו משא ולפרוק המשא מעליו מייד, ואם לא פרק והזיק - הוא בעצמו גרם לכך. (47) לא עלתה על דעתו לייחס הכובד לתוספת משא אלא ייחסו לחלושה זמנית שתקפתו. וסבור, שאחר שינוח מעט, יחזור לאיתנו, ולפיכך לא פרק המשא ואם כן גרם השוכר את הנזק (שם כרב אשי).

ח. השוכר את החמור⁴⁸ לרפב עליה - יש לו להניח עליה כסות⁴⁹ ולגינו⁵⁰ ומזונותיו של אותו הדרך⁵¹, לפי שאין דרך⁵² השוכר לחזר בכל מלון⁵³ ומלון לקנות מזונות; יתר על זה - הרי מעכב עליו פעל החמור. וכן יש לבצל החמור להניח עליה שעורים ותבן מזונות⁵⁴ של אותו היום; יתר על זה - השוכר מעכב, מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון⁵⁵. לפיכך, אם אין שם מאין יקנה⁵⁶ - מניח עליו מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך⁵⁷. וכל אלו הדיברים - בשוכר סתם, ובמקום שאין מנהג ידוע; אבל במקום שיש מנהג - הכל לפי המנהג⁵⁸.

(48) שם עט: (49) בגדים שיצטרך להם כשיגיע למחוז חפצו להחליף בגדי הדרך (שיטה מקובצת שם בשם הריטב"א). (50) כד המים. (51) עד שיגיע למחוז חפצו. (52) אינו רגיל בכך. (53) שהוא פוגש בדרך. (54) בדפוס רומא (ר"מ): ומזונות. (55) שהחמר דרכו לחזר אחר מזונותיו ומזון החמור בכל מקום שהם חונים ללילת לילה. (56) שאין עוברים במקום ישוב. (57) שם. (58) כמו שאמרו בענין שכירות פועלים (שם פג): "הכל כמנהג המדינה" (מגיד משנה).

פרק חמישי

(1) יבאר דין שוכר בהמה או ספינה ואירע בהן אונס אם חייב המשכיר להעמיד לו בהמה או ספינה אחרת, ודין משכיר בית לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר, ודין בית זה או בית כזה אני משכיר לך ודין משכיר בית סתם או עלייה סתם.

א. השוכר את הבהמה², וחלתה³ או נשתתית או נלקחה לעבודת המלך, אף על פי שאין סופה לחזור⁴, אם נלקחה דרך הליכה⁵ - הרי המשכיר אומר לשוכר: הרי שלך לפניך⁶, וחייב לתן לו שכרו משלם⁷. במה דיברים אמורים⁸? בששכרה לשאת עליה משוי שאפשר להשליכו בלא הקפדה⁹; אבל אם שכרה לרפב עליה או לשאת עליה כלי זכוכית וכיוצא בהן - חייב להעמיד לו חמור אחר¹⁰, אם שכר ממנו חמור¹¹; ואם לא העמיד - יחזיר השכר¹², ויחשב עמו על שכר במה שהלך בה¹³.

(2) משנה, בבא-מציעא עח. וגמרא שם: (3) בברקית, שעלה תבלול בעיניה הגורם עוררין, או שתקף אותה עש האוכלת רגליה (גמרא שם). ועדיין ראויה היא למלאכה ('טור' סימן ש"י). (4) שם, כשמואל. (5) כלומר, לא יצא הצו מן המלך אלא להחרים הבהמות שהם נמצאים בדרכים

מצינא פרק ז). (34) כלומר, עם היונק המוסיף משא (מגיד משנה).

ו. השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע³⁵, והוסיף על משאו: אם הוסיף חלק משלשים³⁶ על השעור שפסק עמו, ומתה - חייב³⁷; פחות מכאן - פטור³⁸, אבל נותן הוא שכר התוספת³⁹. שכר סתם - אינו נושא אלא במשקל הידוע במדינה לאותה בהמה; ואם הוסיף חלק משלשים, כגון שדרכה לשאת שלשים וטען עליה אחד ושלשים, ומתה או נשברה - חייב⁴⁰. וכן ספינה⁴¹ שהוסיף בה אחד משלשים על משאה, וטבעה - חייב לשלם דמיה.

(35) כפי מה שהוסכם ביניהם. (36) כגון ששכרה להטעינה שלושים סאה והטעין שלושים ואחד. (37) דברי רבינו ניתנים להתפרש שדעתו שכל שהוסיף במשאה יותר מכפי מה שהוסכם, אף על פי שמנהג המקום להטעינה משא כבד מזה - חייב, שהרי הדגים חייב תוספת המשא בשכרו למשקל ידוע, ומשמע, שאף שהבהמה עומדת היא להישכר למשא שהטעינה אם היה מוסיף שכר, מכל מקום, אם הוסיף על מה שהוסכם - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד משנה כאן) חולקים על רבינו ודעתם שמכיוון שהבהמה עומדת להישכר גם למשא כזו, הרי אין לייחס מיתתה לתוצאה מתוספת המשא ולפיכך, אין לחייבו אלא בתוספת שכר בלבד. והבית יוסף בסימן שח מבאר, שהמדובר כאן, כשהמשכיר קבע את משקל המשא ואמר לשוכר אני משכירה לך למשא כזו, ואנו אומרים שהמשכיר יודע שבהמתו חלשה ואינה ראוייה לטעינת משא כפי הנהוג באותו מקום ולכן קבע משקל נמוך מהנהוג והשוכר שהוסיף - פשע, אבל אם הצעת השכירות למשקל ידוע באה מצד השוכר, אף על פי שאסור לו להוסיף מבלי שיקבל רשות מהמשכיר - אם הוסיף פטור. (38) שאין לייחס לתוספת כזו סיבה למותה. (39) שהרי שכרו לפי המשא ולכן משלם שכר התוספת. (40) שיעור התוספת המחייב הוא אחד משלושים של המשא המקובל באותו מקום - למדנו ממה שאמרו במשנה שם: "להביא לתן חיטים וכו' פטור ואם מוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר וכו' שלושה קבין לחמור". כלומר, אם שכר בהמה במקום שהמנהג הוא שמטעינין עליה לתן - משקל תשעים קב - הוסיף עליה שלושה קבין, היינו, חלק משלושים ממידת הטעינה הנהוגה חייב, והוא הדין לכל המקומות, תוספת של אחד משלושים מן הנהוג - מחייבת. (41) ברייתא שם.

ז. הפתף⁴² שהוסיף⁴³ על משאו קב אחד⁴⁴, והזיק במשאו זה - חייב בנזקיו. שאף על פי שהוא⁴⁵ בן דעת והרי הוא מרגיש בכבד המשא⁴⁶ - יעלה על לבו, שקמא מחמת חלויו הוא זה הכבד⁴⁷.

(42) סבל. (43) השוכרו בלי ידיעת הסבל. (44) משא האדם הממוצע הוא שלושים קב והוסיף אחד משלושים (רש"י שם דיבור המתחיל קב). (45) הסבל. (46) והיה לו

(שם, וכפירוש רבינו חננאל, מגיד-משנה). (6) כלומר, גורלך גרם שפגעו בה מקרים אלו בזמן שהיא שכורה אצלך, והרי היא לפניך כמו שהיא. המדובר, כשהבהמה ראויה עדיין למלאכתה למרות מחלתה, אלא שהמחלה גורמת טירחה יתירה וגם עיכוב בדרך, אין לראות בהטרדה זו שינוי חמור בתנאי השכירות עד כדי שיהא לחייב את המשכיר להעמיד חמור אחר כדין מתה או נשברה, המבואר להלן בה"ב. וכן בנלקחה לעבודת המלך אע"פ שאין סופה לחזור, ואין ביכולת השוכר להשתמש בה כפי תנאי השכירות – כיון שבדרך הליכה נלקחה, ואמר המשכיר: הרי שלך לפניך, משום שנמצאה הבהמה בדרכים בזמן שהיתה שכורה אצלך, אתה גרמת לה שתלקח, ואילו היתה נמצאת ברשותי לא היתה נלקחת, שהרי לא יצא צו החרמה על הבהמות הנמצאות בבתיים, נמצא שבסיבתך חל העיכוב למלא תנאי השכירות, ואין מוטל עלי להעמיד לך חמור אחר. ומזה יוצא, שאם צו ההחרמה הוא כללי – חייב להעמיד לו חמור אחר (מגיד-משנה). (7) בשלימות כפי המחיר שהוסכם בחוזה השכירות כשהיתה בבריאותה, ואין מחשבים בחלתה ההפרש שיש במחיר שכירת בהמה בריאה לבין חולה או שוטה, וכן בנלקחה לעבודת המלך אין מנכים מדמי השכירות בעד הדרך שלא הלך בה, אלא השוכר נושא בכל ההפסד, מפני שמזלו גרם למקרים אלו בזמן שהיא שכורה לו (תוספתא שם פ"ז. ראה מגיד-משנה). (8) שבחלתה או נשתתית – ואמר המשכיר הרי שלך לפניך (מגיד-משנה – וראה להלן הערה ט). (9) מבלי לדקדק על מקום נפילת המשא, היינו שהמשא אינו מחומר שבידו, ואפשר להשליכו בכל מקום ולא ינזק, ואם כן עדיין ראויה הבהמה למלאכה שנשכרה לה, שהרי גם אם תיפול – מחמת שטותה או חוליה – באחת מן הפחתים לא יוזק המשא שעליה. (10) ואין המשכיר יכול לומר הרי שלך לפניך, שיש לראות במקרים אלו שינוי בתנאי השכירות, שהרי הבהמה אינה ראויה למלא תנאי השכירות, משום שעלולה היא להזיק לרוכב או לכלי הזכוכית, אם תיפול באחת הפחתים מחמת שטותה או חוליה. ומבאר המגיד-משנה שאין דין זה – המחלק בין שכרו למשא סתם, ובין למשא כלי זכוכית – אלא בחלתה או נשתתית. אבל בנלקחה, גם בשכרה לרכיבה או לכלי זכוכית, ואמר המשכיר: הרי שלך לפניך, שהרי הדין שבנלקחה לעבודת המלך – ואמר לו הרי שלך לפניך, מבוסס (כמו שביארנו למעלה הערה ה) על טענת המשכיר, שבסיבת השוכר נגרם לבהמה שתלקח, וטענה זו כוחה יפה גם בשכרה לרכיבה או למשא כלי זכוכית (שם עט). בשם רבי שמעון בן אלעזר: השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה (חלתה בעיניה או ברגליה. ראה שם עח): או שנשתתה – חייב להעמיד לו חמור אחר וכו'. אמר רב פפא, וכלי זכוכית – כלרכוב דמי" פירוש, דין משא כלי זכוכית כדין רכיבה). (11) ובדפוסים וונציא נוסף: "או בהמה אחרת כאותה ששכר" כלומר, המשכיר חייב להעמיד כמין הבהמה שהשכיר לו, כגון אם השכיר חמור – לא יעמיד לו סוס (בתוספתא בבא-מציא בפרק ז, ה"ה: המשכיר בהמה לחבירו, לא ישנה (המשכיר) לו את הבהמה. השכיר לו חמור – לא ישיבנו על הפרד וכו'). (12) אפילו הקדים לו השוכר שכרו, והוא בחזקת המשכיר.

(13) כלומר, זה שאמר חייב להעמיד חמור אחר – הכוונה שאם המשכיר רוצה בכל השכר כפי שהוסכם בעסקת השכירות – יעמיד לו חמור אחר, ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אבל אם אין ברצונו להמשיך בעסקת השכירות, הרשות בידו (מגיד-משנה) ומחזיר לשוכר השכר שקיבל בעד שארית הדרך שלא הלכה הבהמה, ומעכב בידו השכר בעד הדרך שכבר הלך בה, שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן, ובידו לשכור בהמה אחרת להמשיך בדרכו (ראה גמרא עט. וב'תוספות' ב"ד"ה אילו).

- 1 ב. מתה הבהמה או נשברה¹⁴, בין ששכרה לשאת¹⁵
- 2 בין ששכרה לרכב, אם אמר לו: חמור סתם¹⁶ אני
- 3 משכיר לך – חייב להעמיד לו חמור אחר¹⁷ מפל
- 4 מקום¹⁸; ואם לא העמיד – יש לשוכר למכור
- 5 הבהמה¹⁹, ולקח בה בהמה אחרת, או שוכר²⁰ בהמה
- 6 בדימה, אם אין בדימה לקח²¹, עד שיגיע למקום
- 7 שפסק בו²². אמר לו: חמור זה²³ אני משכיר לך,
- 8 אם שכרה לרכב עליה או לכלי זכוכית, ומתה בחצי
- 9 הדרך: אם יש בדימה לקח בהמה אחרת – יקח²⁴,
- 10 ואם אין בדימה לקח – שוכר אפילו בדימי פלה²⁵,
- 11 עד שיגיע למקום שפסק עמו; ואם אין בדימה לא
- 12 לקח ולא לשכר – נותן לו שכרו של חצי הדרך²⁶,
- 13 ואין לו עליו אלא תרעמת²⁷. שכרה למשא, הואיל
- 14 ואמר לו חמור זה, ומת בחצי הדרך – אינו חייב
- 15 להעמיד לו אחר, אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך
- 16 ומניח לו נבלתו²⁸.

(14) ואינה ראויה למלאכה כלל. (15) משא שאפשר להשליכו בלא הקפדה. (16) ואם כן, קיבל עליו לספק לו חמור עד שישלים העברת משאו או רכיבתו. (17) משנה, שם עח. (18) בין אם יש למשכיר משלו, ובין שצריך לשכור. כלומר, אפילו אם אין למשכיר חמור משלו – חייב לשכור חמור אחר ולהעמידו לשוכר, ואם לא העמיד – מפסיד כל דמי השכירות (רבינו בפירושו למשנה, כתב: "לא יחשב שום דבר מן השכירות". ראה לחם-משנה). וטעמו של דבר: שהמשכיר קיבל עליו לספק חמור עד שישלים מטרת שכירותו, ואם אינו מקיים התחייבותו – פקעה גם התחייבותו של השוכר לשלם לו דמי שכירות. (19) שבזה שמסר הבהמה לרשות השוכר וקנאה השוכר במשיכה למלא בה תנאי השכירות – נשתעבדה גם לאחר מותה לממן בנבילתה השלמת מלאכתו כפי שהוסכם בחוזה. למעלה (בהל' א) בדין חלתה בשכרה לרכיבה לא ניתנה רשות לשוכר למוכרה, שלא אמרו זאת אלא במקום שאין לבהמה תקנה, כגון מתה או נשברה ואין אפשרות לרפאותה, ואנו אומרים שהשכירות משעבדת את הבהמה לשוכר, ומשום כך רשאי הוא למכור את נבילתה כדי לקיים תנאי השכירות, והרי בין כך ובין כך עומדת היא למכירה. אבל בחלתה, שעומדת היא לרפאותה, אין סברא לומר שהמשכיר שעבד הבהמה לשוכר שיהיה ביכולתו למוכרה, שהרי אינה עומדת להימכר ('נתיבות המשפט' סי' שי ס"ק ד). (20) שם עט. כשמואל, בהשכירו חמור זה, והוא-הדין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 וְשֹׂכֵר הַשּׂוֹכֵר לְהוֹלִיף בָּהּ יֵין זֶה: אִם נָתַן הַשּׂוֹכֵר -
15 אֵינּוּ יָכוֹל לְהַחְזִירוֹ, וְאִם לֹא נָתַן - לֹא יִתֵּן; שְׂאִין
16 זֶה יָכוֹל לְהֵבִיא הַסְּפִינָה עֲצָמָה, וְלֹא זֶה יָכוֹל לְהֵבִיא
17 יֵין עֲצָמוֹ.³⁶ שֹׂכֵר סְפִינָה סֶתֶם לַיֵּין סֶתֶם³⁷ - הָרִי אֵלָיו
18 חוֹלְקִין הַשּׂוֹכֵר.³⁸

(29 שם עט. (30 כל יין שירצה. (31 אפילו בעד חצי הדרך שכר הובל - מחזיר, שלא אמרו שהשוכר משלם שכר חצי הדרך (כמבואר למעלה הל' א, ב) אלא במקום שנהנה מהובלת מטענו, אבל כאן הלא היין טבע ואבד - אין לשוכר לשלם כלום (ראה ב'תוספות' שם בד"ה אילימא). (32 כלומר, ומאחר שאין ביד המשכיר למלא תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות - שהרי טבעה, וביד השוכר למלא, שהרי ליין סתם שכר, ובאפשרותו להביא יין, הרי המשכיר אינו מקיים את מה שקיבל על עצמו, ולכן מחזיר כל השכר. ואין המשכיר יכול להציע ספינה אחרת במקום הספינה שטבעה ולהמשיך בהסכם השכירות, שיש לשוכר זכות, בהסתמכות על תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות, לתבוע מילוי החווה כפי הפרטים שנקבעו בו בשלימות (רי"ף שם). והוסיף רבינו נימוק בטענת השוכר, "שהקפדה גדולה יש בספינה זו", כלומר ספינה זו שטבעה שכרתיא אחר שבדקתי ובחנתי מבנה ומצבה וכל פרטי הליכותיה, ואיני מוכן לקבל ספינה אחרת שתעמיד במקומה (ראה משנה למלך). (33 והרי העיכוב בקיום החווה, מצד השוכר בא, ולכן משלם בעד כל הדרך כפי שהוסכם. (34 שהיה על המשכיר - הספן - לטרוח בהולכת הספינה אלמלא טבעה. (35 כלומר, יש לחשב התשלום בעד חצי הדרך - שהמשכיר מקבל בעדו שכר - פחות הסכום שאדם מוכן שינכו לו משכרו, כדי שלא יצטרך לעבוד ולטרוח אלא יהא יושב ובטל (רי"ף שם). (36 כלומר, מאחר שלא המשכיר ולא השוכר, בידם למלא אחר תנאי השכירות - אנו מחליטים המעות ביד המוחזק ויד התובע על התחתונה, שאין להוציא המעות מן המוחזק מטעם שלא קיים תנאו אלא אם כן נתקיימו מצד התובע, ומאחר שאין ביד התובע לקיים תנאו - מפסיד כל שכרו. (37 ורשאי המשכיר להעמיד ספינה אחרת - והשוכר יין אחר, אבל שניהם לא מילאו תנאי השכירות. (38 אם הקדים השוכר השכר, המשכיר מחזיר שכר חצי הדרך הנותר. ואם לא הקדים, השוכר משלם בעד חצי הדרך שנסעו (גמ' שם). ואין המוחזק יכול לטעון - כמו בספינה זו ויין זה - אין לי להחזיר השכר לפני שהתובע מילא תנאו, מפני שיש לתובע טענה נגדית: מוכן אני למלא התנאי ולהביא יין, אבל אין להטיל עלי למלא התנאי לפני שהמשכיר ממלא תנאו להעמיד ספינה, ואיני מאמינו שיעשה זאת, ונמצא שאני טורח ומפסיד מעותי (רא"ש שם יא) ויוצא מזה, שאם אחד משניהם מילא תנאו ואין השני ממלא - מוציאין השכר אפילו מן המוחזק, מאחר שאינו ממלא תנאו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן).

19 ד. השוכר את הספינה, ופרקה³⁹ בחצי הדרך - נותן
20 לו שכר כל הדרך⁴⁰. ואם מצא השוכר מי שישפיר
21 אותה לו עד המקום שפסק - שוכר⁴¹; ויש לבעל

בחמור סתם. (21) אם דמי הנבילה אינם מספיקים כדי לקנות בהמה אחרת. משמע, שאם דמי הנבילה מספיקים לקנות חמור אחר - אינו רשאי לשכור על חשבון המשכיר. (22) ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור - אין מחייבים את המשכיר להשלים את ההפרש, מפני שלא עבד אלא את החמור, אבל לא שאר נכסיו (מגיד-משנה). ובמקרה זה מפסיד המשכיר כל שכרו אם אינו מעמיד לו חמור אחר, כמו שביארנו למעלה הערה יז. (23) כלומר, חמור זה אני משכיר לך, ואיני מקבל עלי לספק לך חמור אחר אם ימות. (24) שהבהמה משועבדת לו אפילו לאחר מותה כששכרה לרכיבה (וראה להלן הערה כז בדין שכרה למשא). (25) שם, כשמואל. (26) שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן (שם). (27) שם. כלומר, אף שאין לשוכר תביעת ממון על המשכיר, רשאי הוא להתרעם על המשכיר בגלל העוול שעשה לו בזה שהשכיר לו בהמה כחושה, ואין תרעומתו תרעומת חינוס האסורה (בשם רבי ישראל סלנטר - בספר אור ישראל - נתיבות אור). (28) למשכיר, שאין נבלת החמור משועבדת לשוכר ליקח או לשכור חמור אחר בדמיה, שלשון "חמור זה" שהתנה המשכיר בעת השכירות, משמעו שאינו מתחייב להעמיד לו חמור אחר עד שישלים השוכר מלאכתו, אפילו לא מדמי החמור שמשכירו אם ימות, שאינו משעבד את החמור לשוכר אלא למלאכה שהתנה עמו, ולא אמרו שדמי החמור משועבדים לשוכר - אף "בחמור זה" - אלא בשכרו לרכיבה או לכלי זכוכית (כמבואר למעלה), שלכך פירש השוכר מטרת השכירות - אע"פ שבשכרו למשא סתם, רשאי הוא לא להשתמש בחמור לכל מטרה שהיא - כדי שיהיה החמור משועבד לו גם לאחר מיתתו, שהשוכר לרכיבה או לכלי זכוכית, מקפיד שלא יהיו לו עיכובים בדרכו (ראה טורי-זהב סי' שי). רבינו למד הבדל זה בין רכיבה לבין משא, ממה שאמרו שם (לפי נוסחת הרי"ף): "השוכר את החמור לרכוב עליו ומתה לו בחצי הדרך, אמר רב אם יש בדמיה וכו'", משמע שרק בשכרו לרכיבה (או לכלי זכוכית שדינה כרכיבה, ראה למעלה הערה ט) משועבדים דמי החמור לשוכר, אבל אם שכרו למשא סתם - לא (ודעת הראב"ד בהשגה, שאין הפרש בין רכיבה למשא, ובשניהם החמור משועבד לשוכר, וזה שאמרו בגמרא לרכוב עליו, לא דוקא אמרוהו).

1 ג. השוכר את הספינה²⁹, וטבעה לו בחצי הדרך:
2 אם אמר לו: ספינה זו אני משפיר לך, ושוכרה
3 השוכר להוליך בה יין סתם³⁰, אף על פי שנתן לו
4 השוכר - יחזיר כל השוכר³¹; שהרי זה אומר לו:
5 הבה לי הספינה עצמה ששפירתי, שהקפדה גדולה
6 יש בספינה זו, ואני אביא יין מכל מקום ואוליף
7 בה³². אמר לו: ספינה סתם אני משפיר לך, ושוכרה
8 השוכר להוליך בה יין זה, אף על פי שלא נתן לו
9 מן השוכר כלום - חייב לתן כל השוכר; שהרי אומר
10 לו: הבה לי היין עצמו, ואני אביא לך ספינה מכל
11 מקום ואוליכתי³³. אבל צריך לנכות כדי הטרח של
12 חצי הדרך³⁴, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה
13 ליושב ובטל³⁵. אמר לו: ספינה זו אני משפיר,

14 שְׁהָרִי בַּעֲלָה עִמָּה⁴⁹ - אֵין אוֹמֵר בֵּין⁵⁰. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר: 15
16 אִם אָמַר לוֹ בַּעַל הַבֵּית לְשׁוֹכֵר: לָמָּה תִּטְרַח וְתִשְׁפֹּר 17
18 בֵּיתִי לְאַחֲרִים? אִם לֹא תִרְצֶה לַעֲמֹד בּוֹ, צֵא וְהִנֵּחַ 19
20 וְאַתָּה פֶּטוּר מִשְׁכִּירוֹתוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁפִּירוֹ לְאַחֵר. 21
22 שְׂזָה בָּאֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו⁵¹; עַד שֶׁאַתָּה מִשְׁפִּירוֹ 23
24 לְאַחֵר, תִּנָּח לָזֶה בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שְׂאִינוֹ יָכוֹל 25
26 לְהִשְׁפִּירוֹ לְאַחֵר כָּלֵל, וְיִתֵּן שְׂכָרוֹ עַד סוֹף זְמָנוֹ⁵². 27
28 וְלֹא יִרְאֶה לִי שְׂדִין זֶה אָמַת⁵³. 29

44 ואין למשכיר זכות התנגדות, וכדין ספינה. ומוסיף
המגיד-משנה, שכאן אפילו תרעומת אין לו למשכיר, שעד
כאן לא אמרו יש לו תרעומת אלא בספינה, מפני שגרים לו
לסבול כל זמן הנסיעה דעת איש שאינו רגיל בו, אבל בבית
- שאין המשכיר דר עם השוכר - אפילו תרעומת אין לו.
45 שאין השוכר רשאי להרבות בדירורים, אפילו אם גם הוא
ממשיך וגר בבית, ראה פ"ה מהלכות שכנים ה"ט.
46 גיטין כט. (47) שם. כלומר, השכירות מקנה לשוכר
זכות מליאה להשתמש בחפץ בהתאם לתנאי השכירות, ואין
בזה כל הגבלה משפטית עקרונית, אולם במטלטלין נשאר
למשכיר זכות התנגדות להעברת זכות זו, מפני שיכול
לטעון: אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, כי השוכר השני
אינו נאמן אצלי שלא יעלים את החפץ ויטעון: נאנס (ראה
למעלה פ"א הל' ד). (48) שאין בה מציאות העלמה.
49 שבעל הספינה דר עם השוכר, ושומר הוא ספינתו.
50 אין מקום לטענה זו, ולכן השוכר משכירה לאחרים.
51 כתוב במשלי ג, כז. וגו': "בהיות לאל ידך לעשות",
כלומר, שאין הדבר גורם לך הפסד שהוא. (52) שהם
סבורים, שדין בית מושכר כדין מטלטלין, מפני שבעל הבית
אינו דר ביחד עם השוכר, ואינו יכול לשמור שלא יזוק ע"י
השוכר השני, שאינו סומך עליו כמו על הראשון, ואין זה
דומה לספינה שבעלה עמה ושומר שלא יתקלקל ע"י
השוכר (ראב"ד). (53) רבינו דוחה סברא זו, וסובר
שהחשש לקלקול הבית אינה טענה, שהרי השוכר השני -
יתחייב לשלם בעד ההיזק (מגיד-משנה).

22 ו. בֵּית זֶה אֲנִי מִשְׁפִּיר לָךְ, וְאַחֵר שֶׁהִשְׁפִּירוֹ נָפַל - 23
24 אֵינוֹ חֵיב לְכַנּוּתוֹ⁵⁴, אֲלֵא מִחֻשָּׁב עַל מֶה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ 25
26 בּוֹ וּמִחֲזִיר⁵⁵ לוֹ שְׂאֵר הַשְּׁכִירוֹת⁵⁶; אֲבָל אִם סָתָר - 27
28 חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית אַחֵר, אוֹ יִשְׁפֹּר לוֹ כְּמוֹתוֹ⁵⁷. 29
30 וְכֵן אִם חָזַר אַחֵר שֶׁהִשְׁפִּירוֹ לָזֶה וְהִשְׁפִּירוֹ אוֹ מִכְרוֹ 31
32 לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ אֲנָס⁵⁸, שֶׁהִפְקִיעַ שְׁכִירוֹת 33
34 הָרִאשׁוֹן⁵⁹ - הָרִי זֶה חֵיב⁶⁰ לְהִשְׁפִּיר לוֹ בֵּית אַחֵר 35
36 כְּמוֹתוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

54 שם קג. שהרי בית זה השכיר, ולא התחייב לבנות לו
בית חדש. (55) המשכיר, אם הקדים השוכר השכר.
והוא-הדין אם לא הקדים, שהשוכר משלם בעד פרק זמן
שדר בו ונהנה. (56) ואין לשוכר רשות למכור אבני הבית
ועציו, ולשכור בדמיהם בית אחר, כמו למעלה בהלכה ב
בדין חמור זה לרכוב. וטעם ההבדל, מבואר במגיד-משנה:
חמור שמת - נבלתו עומדת להמכר, והמשכיר שעבד לשוכר

1 הַסְפִּינָה עָלָיו תִּרְעַמֵּת⁴². וְכֵן אִם מִכְרָה פֶּל הַסְּחֹרָה⁴³ 2
3 שֶׁבִּסְפִינָה לְאִישׁ אַחֵר בַּחֲצֵי הַדֶּרֶךְ, וְיָרַד, וְעָלָה 4
5 הַלֹּקָח - נוֹטֵל שְׂכָר חֲצֵי הַדֶּרֶךְ מִן הָרִאשׁוֹן וְשֹׁכֵר 6
7 הַחֲצֵי מִזֶּה הָאֲחֵרִין; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסְפִּינָה עָלָיו 8
9 תִּרְעַמֵּת, שְׂגָרָם לוֹ לְסַבֵּל דַּעַת אִישׁ אַחֵר שֶׁעָדִין לֹא 10
11 הָרַגֵּל בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

39 הוריד מטענו, כלומר חזר בו השוכר מהשכירות.
40 כפי שהותנה, שאין השוכר יכול לחזור בו באמצע.
בבא-מציעא עט: "השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי
הדרך וכו' ואי דלא משכח לאגוריה (שאלו השוכר מעמיד
אדם אחר במקומו שישכור הספינה), כוליה אגרא בעי
שלומי" (שכר כל הדרך, עליו לשלם). [כן פירש הרי"ף שם.
וכן משמע מלשונו של רבינו בסמוך: "ואם מצא השוכר מי
שישכיר", משמע שבבא הקודמת - המדובר כשלא מצא].
ומשלם השכר המלא ואין מנכים ערך הטורח בחצי הדרך
שלא הולך את הספינה - כמו בהלכה ג, שלא אמרו לנכות,
אלא כשאין הספינה קיימת, והרי המשכיר - הספן - יושב
ובטל. אבל כאן הלא ספינתו קיימת, והוא הסתמך על זה
שבמקום שקבעו להולך שם את המטען ימצא מטען
להובילו חזרה, ולכן אינו חוזר למקום הפלגת הספינה, אלא
מסיעה ריקנית למקום המיועד ונמצא שאינו יושב בטל
(מגיד-משנה עם הסבר נוסף). [ונראה שהמשנה-למלך
התכוון להסבר זה, אלא שטעות-סופר נפלה בדבריו,
ובמקום "לביתו" צ"ל "לדרכו"]. ודעת ה"טור' בסימן שיא,
שגם כאן מנכים דמי הטורח. (41) כלומר: משכירו,
שהשוכר רשאי להעביר זכותו בשכירות לאחר, כמבואר
בסמוך (בהלכה ה), שזה שאמרו "אין השוכר רשאי
להשכיר" אינו אלא במטלטלין ולא בספינה. (42) שגם
לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו (כמו שכותב
רבינו בסמוך - רי"ף שם). ובגמרא שם אמרו, שיש לחייב
את השוכר במקרה זה לשלם בעד "רפסתא דספינתא" ריעוע
הספינה שמתרועעת בפריקת המשא ובהטענתה שנית, שהרי
השוכר גרם לתוספת סריקה וטעינה מכפי שהוסכם בעת
השכירות. ועל השוכר לישא בהפסד זה שנגרם בסיבתו. וכן
פסק הרי"ף שם. ונראה שרבינו לא הזכיר חיוב זה כאן,
מפני שאינו דן כאן אלא בבעיה אם יש לשוכר זכות
להשכיר את הספינה לאחרים כשהוא מקבל עליו כל הפסד
שיגרם לספינה כתוצאה מהחלפת השוכרים, או לא. ודין זה,
שעל השוכר לישא בכל הפסד שהוא, נראה בעיני רבינו
כמובן מאליו ואין צורך להזכירו (ראה 'מרכבת המשנה').
(43) שם, וכפירוש הרי"ף. וכן הביאו ה'תוספות' שם בד"ה
דפריקה, בשם רבינו חננאל.

7 ה. מִכָּאֵן אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהִשְׁפִּירוֹ בֵּית לְחִבְרוֹ עַד זְמַן 8
9 קָצוּב, וְרִצָּה הַשׁוֹכֵר לְהִשְׁפִּיר בֵּית לְאַחֵר עַד סוֹף 10
11 זְמָנוֹ - מִשְׁפִּיר לְאַחֲרִים⁴⁴, אִם יֵשׁ בְּגִי בֵּית כְּמִנְיָן בְּגִי 12
13 בֵּיתוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ אַרְבָּעָה - לֹא יִשְׁפִּיר לְחֻמְשָׁה⁴⁵. 14
15 שְׁלֹא אֲמָרוּ חֻמְמִים⁴⁶: אֵין הַשׁוֹכֵר רִשְׁאֵי לְהִשְׁפִּיר - 16
17 אֲלֵא מִטְּלָטְלִין, שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שְׂיִהָא 18
19 פְּקָדוֹנִי בִּיד אַחֵר⁴⁷; אֲבָל בְּקִנְיָנָה⁴⁸ אוֹ בִּסְפִינָה, 20

(71) שם קטז: (72) אם נפלה זו שהעמיד לו, חייב להעמיד לו אחרת. (73) שאם לא כן, לשם מה הוסיף: "שעל גבי בית זה", ולא הסתפק באמרו: "עלייה זו". ולכן אנו מפרשים כוונתו, שאם יארע קלקול בעליה ולא יתקנו - הרי הבית שלמטה משועבד לשוכר, כמו שמבאר רבינו והולך. (74) נתקלקלה. (75) על פני שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (76) ביחד, אבל אינו יכול לדרוש שבעל הבית יצא מדירתו בבית שלמטה ויעמיד לו את כולה, שעל דעת כן לא שיעבדו. (77) בית בן שלש קומות והשכיר הקומה העליונה, ואמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה. (78) בעלייה התחתונה, ואינו יכול לירד ולדור בבית שלמטה, כדי לאלץ את בעל-הבית לתקן דירת העלייה, מפני שגם העלייה התחתונה, בכלל הבית ששיעבדו הוא (סמ"ע חו"מ סי' שיב, ס"ק מא). (79) כלומר, אם בעל הבית יכול לדחותו לעלייה העליונה או לא. וצדדי הספק מבוארים בגמרא (שם קיז). "דא"ל שם עלייה קבילת עלך". כלומר, המשכיר אומר לשוכר: הרי עלייה שכרת, והסכמת לדור בעלייה, והרי עלייה אני מוסר לך, "או דילמא, חד עלייה קביל עליה, שתי עליות לא קביל עליה", פירוש, השוכר יכול לטעון: קיבלתי עלי טורח העלייה לקומה ראשונה, אבל איני מסכים לטרוח ולעלות שתי קומות. בעיה שנשארה בתיקו שם. (80) מפני שהדבר בספק, אין מוציאים מן המוחזק, וכל עוד שלא תפס השוכר הדירה, בעל הבית מונע ממנו כניסתו. אבל כשתפסה השוכר, הרי הוא המוחזק, ואין לבעל-הבית זכות להוציאו. וכל דינים אלה נאמרו, כשנפתחה רצפת העלייה שהיא תקרת הבית או של העלייה התחתונה, שהרי הקלקול הוא בבית המשועבד לו, אבל כשנפתחו קירות העלייה - אין המשכיר חייב לתקנם, כי קלקול זה אין לו קשר עם הבית המשועבד (מגיד-משנה). (81) שם קטז: (82) גפן שענפיה גידלו על עץ האפרסק. (83) מפני ששעבד האפרסק לדלית, באמרו "על אפרסק זה", מחוייב הוא להחזירו למקומו כדי שיהווה משענת לדלית הגפן הקיימת.

פרק ששי

(1) יבאר דין משכיר בית לחבירו בבירה גדולה, וכן משכיר בית לחבירו מה הוא חייב להעמיד לשוכר, ודין משכיר עלייה ונפתחה, ודין זבל שבחצר למי הוא, ודין משכיר בית או חצר וכיוצא בהם עד זמן קצוב שכופהו לצאת בסוף הזמן הקצוב, ודין שוכר בית ללינה או לשביתה, ודין משכיר בית סתם שצריך להודיעו שלושים יום קודם שיוציאו, ושוכר גם כן צריך להודיע למשכיר, ודין הוקרו והוזלו הבתים, ודין נפל הבית או נתנו לבנו או מכרו או הורישו.

- 28 א. המשכיר² בית לחברו בבירה גדולה³ - משתמש⁴
- 29 בזיזיה ובכתליה⁵ עד ארבע אמות⁶, ובתריץ של
- 30 חצר⁷, ובקרה⁸ שאחורי הבתים⁹. ומקום שנהגו
- 31 להשתמש בעבי הפתלים¹⁰ - משתמש בעבי
- 32 הפתלים. ובכל אלו הדברים הולכין אחר מנהג
- 33 המדינה¹¹ והשמות¹² הודיעין להם, פדרה שאמרנו
- 34 בענין מקח וממכר¹³.

את החמור ואת נבלתה, אבל "בית זה" משמע כל זמן שהוא ראוי לדירה ולא למכור העצים והאבנים, שאינם עומדים להמכר אלא לבנות הבית מחדש. ואין לחייבו להעמיד לרשות השוכר את הבנין החדש מפני שבית זה השכירו. (57) כמידת הבית וכצורתו שהשכירו. שלא אמרו בבית זה שאינו חייב לבנותו אלא כשנפל הבית מאליו, אבל במקום שהמשכיר סתרו בלי הסכמת השוכר - חייב להעמיד לו בית אחר. ופשוט, שהשוכר יכול לעכב שלא יסתור (מגיד-משנה). (58) חמסן, אלים, ואפילו ישראל. (59) שהוציאהו מן הבית. (60) המשכיר, שגרם להוצאתו מן הבית.

- 1 ז. השכיר⁶¹ לו בית סתם⁶², ואחר שנתן לו בית נפל
- 2 - חייב לבנותו או יתן לו בית אחר. ואם היה קטן
- 3 מן הבית שנפל - אין השוכר יכול לעכב עליו⁶³.
- 4 והוא שיהיה קרוי בית⁶⁴. שלא השכיר אלא בית
- 5 סתם⁶⁵. אבל אם אמר לו: בית כזה⁶⁶ אני משכיר לך
- 6 - חייב להעמיד לו בית כמדת ארכו ומדת רחבו של
- 7 בית זה שהראהו; ואינו יכול לומר לו: לא היה ענין
- 8 דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ
- 9 כזה, אלא חייב להעמיד לו בית כמדתו וכצורתו⁶⁷.
- 10 לפיכך⁶⁸, אם היה קטן - לא יעשנו גדול⁶⁹; גדול -
- 11 לא יעשנו קטן; אחד - לא יעשנו שנים; שנים -
- 12 לא יעשנו אחד. ולא יפחת מן החלונות שהיו בו,
- 13 ולא יוסיף עליהן, אלא מדעת שניהם⁷⁰.

(61) שם קג. (62) ולא קבע מדתו וצורתו. (63) ר"ף שם, וכן משמע בגמרא. (64) שראוי לדירה, כלומר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות (נמוקייסוף שם). (65) וביד המשכיר היה להעמיד לו מתחילה בית קטן כזה שהוא מעמיד לו עכשיו, ונפילת הבית הראשון אינה מעניקה לשוכר זכויות חדשות. (66) שקיבל עליו המשכיר להשכיר לו בית, והדגימו בית מסוים ואמר לו: כזה. (67) שם בגמרא. (68) אם נפל הבית אחר שהשכירו. (69) יש בני אדם שמעדיפים דירה קטנה. (70) שם.

- 14 ח. המשכיר עליה סתם⁷¹ - חייב להעמיד לו עליה⁷².
- 15 אמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך
- 16 - הרי שעבד בית לעליה⁷³. לפיכך, אם נפתחה⁷⁴
- 17 העליה בארבעה טפחים⁷⁵ או יתר - חייב המשכיר
- 18 לתקן; ואם לא תקן - הרי השוכר יורד ודר בבית
- 19 עם פעל הבית⁷⁶ עד שיתקן. היו שתי עליות זו על
- 20 גבי זו, ונפתחה העליונה - דר בתחתונה⁷⁸; נפתחה
- 21 התחתונה - הרי זה ספק אם ידור בעליונה או
- 22 בבית⁷⁹. לפיכך לא ידור, ואם דר - אין מוציאים
- 23 אותו משם⁸⁰. מעשה באחד⁸¹ שאמר לחברו: דלית⁸²
- 24 זו שעל גבי הפרסק הזה אני משכיר לך, ונעקר
- 25 אילן הפרסק ממקומו; ובא מעשה לפני חכמים,
- 26 ואמרו לו: חייב אתה להעמיד הפרסק כל זמן
- 27 שהדלית קיימת⁸³. וכן כל כיוצא בזה.

ע"פ רש"י ונמוקי יוסף). (25) לגג הבית כדי להשתמש בו, ואין השימוש בגג עיקר בישיבת הבתים (ראה נמוק"י). (26) נסרים סמוכים לכותל אצל הגג המטויח בטיח ומשופע, והמים שעל הגג נופלים על הנסרים ואינם מרטיבים את הכותל, וכשנופלים הנסרים, כל אדם מחזירה ואין צריך אומן לזה (שם ע"פ רש"י). (27) להטיח הסדקים שנתהוו בגג, כדי שלא ידלפו מי הגשם לבית דרך הסדקים, ואין צריך אומן לזה. (28) שם, שאין על המשכיר לתקן אלא דבר שהוא מעשה אומן ועיקר בישיבת הבית.

ד. המְשְׁכִיר עֲלִיָּה לְחִבְרוֹתָהּ²⁹ וְנִפְתָּחָהּ³⁰ בְּאַרְבָּעָה³¹ אֵלּוּ יָתֵר - חֵיב לְתַקֵּן הַתְּקָרָה³² וְהַמַּעֲזִיבָהּ³³ שְׁעָלֶיהָ; וְהַמַּעֲזִיבָהּ חֲזוּקָה הִיא³⁴.

(29) ואמר לו עלייה סתם, שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ח, שאם נפלה חייב להעמיד לו עלייה, וכאן מבאר רבינו והולך מה הדין אם נפתחה, אבל באמר לו עלייה זו - כשם שאינו חייב להעמיד לו עלייה בנפלה, כן אינו חייב לתקנה בנפתחה (מגיד-משנה ע"פ הגמ' שם ק"ז: ועיין לחס-משנה, וראה בחושן-משפט סי' ש"ב סעיף יז). (30) נשבר נסר ברצפתה. (31) טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (32) תקרת הבית המשמשת רצפה לעלייה. (33) הטיט והעפר שטוחין על התקרה - והוא מלשון הכתוב (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (ע"פ רש"י שם, וכן פירש רבינו בפירוש המשנה, שם). (34) ועיקר הוא בישיבת העלייה, שאין אדם דר בעלייה כשנסרי הרצפה רפים, והוא עלול ליפול אם ישמט נסר ממקומו.

ה. הַזֵּכֶל³⁵ שֶׁבַחָצֵר - הָרִי הוּא שֶׁל שׁוֹכְרָהּ³⁶. לְפִיכָף הוּא מְטַפֵּל בּוֹ לְהוֹצִיא³⁷. וְאִם יֵשׁ שָׁם מְנָהֵג - הוֹלֵכִין אַחֵר הַמְּנָהֵג³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהִיּוֹ הַבְּהֵמוֹת שֶׁעָשׂוּ הַזֵּכֶל שֶׁל שׁוֹכֵר; אֲבָל אִם הַבְּהֵמוֹת שֶׁל אַחֲרֵיהֶם³⁹ - הַזֵּכֶל שֶׁל בַּעַל הַחֲצֵר; שֶׁחָצְרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁴⁰, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁכֻנָּה בֵּין אַחֲרֵיהֶם⁴¹.

(35) משנה, שם קא: וכפירוש הגמרא, שם קב. (36) מבהמות השוכר את החצר, כמו שהולך רבינו ומבאר. ואין אנו אומרים שהשוכר מפקיר את הזבל ומתוך כך המשכיר זוכה בו, שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו (רבינו בסוף הלכה זו, ראה הערה שם). וטעמו של דבר מבואר בלחם-משנה: מכיון שהחצר מושכר לו, ובזכותו להחזיק שם בהמותיו, אינו מפקיר זבלן. (37) כשאין לו צורך בו. (38) כמבואר למעלה הל' א. (39) זבל בהמות ההולכות ממקום למקום, בעליהם אינם מקפידים על זבלן ומפקירין אותו. (40) אף כשאינו ידוע לו שהחפץ נמצא בחצרו. ראה פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ח (שם כרבי יוסי בר חנינה). (41) בגמרא שם, פירשו מה שאמרו במשנה, הזבל של בעל הבית - המדובר "בחצר דמשכיר, ותורי דאתי מעלמא" (שוררים של אחרים). ומפרש רבינו, שזה שאמרו "בחצר דמשכיר", הכוונה היא בחצר המושכרת לשוכר, שאין השכירות מפקיעה זכות הבעלים לקנות חפצי הפקר המונחים בה, שלא אמרו שכירות מכירה לזמן קצוב (ראה

(2) בבא-בבארא ו: (3) בנין גדול המכיל דירות רבות, ולא פורש ב'חווה השכירות' זכות השימוש שהשוכר קונה בחצר ובמבנים הנמצאים בשטח המקיף את הבירה, וגם אין מנהג מוסכם באותו מקום. (4) השוכר. (5) בחורים שבכתלים החיצוניים המקיפים את הבירה. (6) שטח של ד' אמות, מחוץ לחלק הכותל שממול הבית ששכר. (7) גינת החצר, שמגדלים בה עשבים ופרחים לרענן את האויר (כרב נחמן, שם). (8) מגרש פנוי. (9) כרבא שם, שכל שוכר בית, מן הסתם על דעת שיהיה לו רשות להשתמש במקומות אלו - הוא שוכר. (10) שוכרי עליה משתמשים בגג הכותל. (11) כלומר, הדינים שלמעלה נאמרו במקום שאין מנהג ידוע, אבל אם יש מנהג קבוע - הכול כפי המנהג המקובל. (12) המונחים המגדירים תנאי השכירות, שמן הסתם על דעת המנהג נעשתה השכירות. (13) ראה פרק כ"ו מהלכות מכירה.

1 ב. הַמְשְׁכִיר חָצֵרוֹ סָתֵם - לֹא הַשְׁכִּיר הֶרְפֵּת שְׁבָהּ¹⁴.

(14) שאין הרפת בכלל המונח "חצר" (בבא-מציעא קב.).

2 ג. הַמְשְׁכִיר בֵּית לְחִבְרוֹתָהּ¹⁵ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ דִּלְתוֹת, 3 וּלְפָתַח לוֹ תַּחְלוּנוֹת שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, וּלְחִזָּק אֶת 4 הַתְּקָרָה¹⁶, וְלִסְמֹךְ אֶת הַקּוּרָה¹⁷ שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְלַעֲשׂוֹת 5 נֶגֶר¹⁸ וּמַנְעוּל¹⁹, וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלּוּ מִדְּבָרִים שֶׁהֵן 6 מַעֲשֵׂה אֱמָן²⁰ וְהֵם עֶקֶר גְּדוֹל בִּישִׁיבַת הַבָּתִּים 7 וְהַתְּצָרוֹת²¹. הַשׁוֹכֵר חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה וּמִזוּזָה²², 8 וּלְתַקֵּן מְקוֹם הַמִּזוּזָה²³ מִשְׁלוֹ²⁴. וְכֵן אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת 9 סֵלֶם²⁵ אוֹ מְרִיב²⁶ אוֹ לְהַטִּיחַ גִּגְיוֹ²⁷ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה 10 מְשָׁל עֲצָמוֹ²⁸.

(15) שם קא: (16) מערכת הנסרים המשמשים מכסה לבית. (17) קורות הבית, שהנסרים מונחים עליהן. (18) בריח המשמש לנעילת הדלת ופתיחתה מבפנים. (19) מבחוץ. (20) שם, וכתב הנמוקי יוסף (בפירושו לרי"ף שם) שעל המשכיר לתקן דברים אלו במשך כל תקופת השכירות, אף כשהיו תקינים בשעת השכירות. ולזה נוטה לשון רבינו, שכתב "ולפתחו לו חלונות שנתקלקלו", כלומר שנתקלקלו בתוך תקופת השכירות. ובשם הריטב"א כתב, שזה נאמר באמרו לו בית סתם, אבל אם אמר לו "בית זה אני משכיר לך" אינו חייב לתקן כשנתקלקל בתוך תקופת השכירות (וכן פסק הרמ"א בסי' שיד סעיף א. עיי"ש ובביאור הגר"א ס"ק ו, וביקצות החושן ס"ק א). (21) שמן הסתם, על דעת שיהא הבית ראוי לדירה - שכר. (22) שם, שחובת מצוות אלו על הדר הן, שהרי בית שאין דרים בו פטור ממעקה ומזוזה (ראה פ"ה מהל' מזוזה הל' יא, ופי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הל' א). (23) חקיקה במזוזות הבית, להכניס בה את המזוזה. (24) אפילו אם מזוזת הבית היא של אבן, והחקיקה היא מעשה אומן, ואמרנו למעלה שהדברים שהם מעשה אומן - חייב המשכיר לעשות. וטעמו של דבר, שאין כל הכרח לחקוק מקום באבן להניח את המזוזה, שהרי אפשר לקבוע המזוזה בקנה ולקבוע הקנה בנסר ולהעמיד את הנסר בצמצום בין המשקוף והמפתן סמוך למזוזת הבית באופן שלא יזוז ממקומו. ואין למעשה זה צורך לאומן (שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסוים לפני שנכנס לדירה, שעליו לפנותה אחר שלושים יום - אינו יכול להוציאו לפני גמר שלושים ימי מגורו (ש"ך ש"ב ס"ק ז). (50) לאפשר לשוכר. (51) שהדירות מצויות - שדרך בני אדם כשהם רוצים לעבור לדירה אחרת - עוברים בימות החמה. (52) שמפני הגשמים אין בני אדם עוברים לדירה אחרת, ואין הדירות מצויות. (53) אפילו הודיעו קודם. (54) חג הסוכות. (55) מוצאי הפסח, שאין ההודעה מאפשרת לשוכר לחפש לו דירה אחרת, שהרי אין הדירות מצויות. אמנם אם הקדים לו הודעת הפינוי - שיפנה הדירה בתקופת החורף - שלושים יום בימות החמה, מוציאו ביום שקבע. (56) כגון שמסר לו ההודעה בכ"ד אלול (רא' 'שיטה מקובצת' שם). (57) שם. מימרא דרב אסי: אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני (מאותם) שלושים יום (שהודיעו בימות החמה) אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח. כלומר, שלושים ימי ההודעה צריכים להגמר לפני החג, ואם לא נגמרו כולם - אין ההודעה מועילה להוציאו בימות הגשמים (נמוקי יוסף שם). (58) בתנאי. (59) לפני מוצאי פסח, ואינו יכול להוציאו על סמך ההודעה הקודמת, מפני שאנו רואים אותה כאילו אינה קיימת כלל, שהרי קבעה זמן יציאה מנוגד לדין, ולכן צריך המשכיר להודיעו הודעה שניה לפני הפסח (סמ"ע סימן ש"ק ח). וראה בביאור הגר"א שם ס"ק טו, מה שמגיה בלשון רבינו). (60) שאין דירות פנויות מצויות בהם - שרבים נמשכים אחר ישיבת כרכים. (61) שם. (62) שדרך החנוני להקיף לצרכניו, והקפותיו לזמן ארוך הן. (63) כדי לאפשר לו לגבות בינתיים את הקפותיו (שם - ע"פ רש"י, עיי"ש).

ח. כשם⁶⁴ שהמשכיר חייב להודיעו, כך השוכר חייב להודיעו מקדם שלשים יום בפירות, או מקדם שנים עשר חדש בפריים, כדי שיבקש שכן⁶⁵, ולא ישאר ביתו פנוי⁶⁶. ואם לא הודיעו - אינו יכול לצאת, אלא יתן השכר⁶⁷.

(64) ברייתא שם. (65) דייר הגון. (66) עד שימצא אדם הגון להשכיר לו הדירה. (67) ממשיך לשלם השכר - אפילו יצא מהבית - עד תום שנים עשר חודש, ויש זכות לשוכר להשכיר הבית לתקופה זו לאחר, ואין המשכיר יכול לעכב בידו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ה (רמ"א בהגהותיו סי' שיב סעיף יז עיי"ש).

ט. אף על פי שאין המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר יכול לצאת עד שיודיעו מקדם, אם הוקרו הבתים - יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר: או שוכר בשנה⁶⁸ עד שתמצא או תצא⁶⁹. וכן אם הוזלו הבתים - יש לשוכר לפחת השכר ולומר למשכיר: או השכר לי כשעזר של עתה, או הרי ביתך לפניך⁷⁰. נפל בית המשכיר⁷¹ שהיה דר בו - הרי זה יש לו להוציא השוכר מביתו⁷², ואומר לו: אינו בדין שתהיה אתה יושב בביתי עד שתמצא מקום⁷³, ואני⁷⁴ משלך בדרך; שאין אתה בעל זכות בבית זה יותר ממני⁷⁵.

להלן פ"ז הל' א) אלא למטרת שכירותו, כלומר לזכות ההשתמשות בחצר, אבל גוף החצר אינו קנוי לו, והמשכיר ממשיך להיות בעל החצר לקנות חפצי הפקר (מגיד-משנה, ולחם-משנה שם. וראה 'קצות החושן' סי' שיג ס"ק א, שיטה אחרת בדעת רבינו).

ו. המשכיר בית או חצר או מרחץ או חנות או שאר המקומות עד זמן קצוב - הרי זה כופהו לצאת בסוף זמנו, ואינו ממתין לו אפילו שעה אחת⁴². שכר לו בית סתם⁴³: ללינה - אין פחות מיום אחד⁴⁴; לשביתה⁴⁵ - אין פחות משני ימים⁴⁶; לנשואין - אין פחות משלשים יום⁴⁷.

(42) כלומר, אין המשכיר צריך למסור לשוכר הודעת פינוי מוקדמת, אלא מיד כשיגיע הזמן, ואפילו בימות הגשמים, מוציאו, שעד כאן לא אמרו (ראה הלכה ז) שאין המשכיר מוציאו בימות הגשמים כלל, ובימות החמה בלי הודעה מוקדמת של שלושים יום, אלא כשהשכירות נעשית בסתם, כדי לאפשר לשוכר לחפש מקום לדור (כמבואר בסמוך הלכה ז) אבל כשהשכירות נעשית לזמן קצוב - עצם קביעת השכירות לזמן מסוים - הודעה היא. וכן אמרו בירושלמי (הביאו הר"ף בבבא-מציעא פרק השואל - בירושלמי לפנינו אינו): "ואם השכירו לזמן ידוע, אפילו הגיע זמנו בימות הגשמים - מוציאו מיד. מאי טעמא? מידע ידיע דזמניה בטבת" (ידוע הוא שזמן יציאתו הוא בטבת). (43) ר"ף שם בשם הירושלמי (וראה תוספתא בבא-מציעא פרק ח ה"א). (44) שהשוכר ללינה סתם - על דעת לילה ויום שוכר ('שיטה מקובצת' שם קא: בשם הר' יונתן). (45) לשבת. (46) כלומר, גם יום השישי בכלל, כדי להכין צרכי שבת (שם). (47) ששמחת נישואין נמשכת שלושים יום, כמו שאמרו (ראה כתובות ח). שעד שלושים יום כל סעודה שהחתן עושה סתמא מפני הנישואין היא, ומברכים "שהשמחה במעונו". וכן אמרו (שם ד:). אין מונעים תכשיטים מן הכלה כל שלושים יום.

ז. המשכיר בית לחברו סתם⁴⁸ - אינו יכול להוציאו עד שיודיעו שלשים יום מקדם⁴⁹, כדי⁵⁰ לבקש מקום ולא יהיה משלך בדרך, ולסוף השלשים יצא. במה דברים אמורים? בימות החמה⁵¹; אבל בימות הגשמים⁵² - אינו יכול להוציאו⁵³ מן החג ועד הפסח⁵⁴. קבע לו שלשים לפני החג, אם נשאר מן השלשים יום אפילו יום אחד לאחר החג⁵⁵ - אינו יכול להוציאו עד מוצאי הפסח⁵⁷. והוא⁵⁸ שיודיעו שלשים יום מקדם⁵⁹. במה דברים אמורים? בפירות; אבל בפריים⁶⁰ - אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים, צריך להודיעו שנים עשר חדש מקדם⁶¹. וכן בחנות⁶² - בין בפריים בין בפירות, צריך להודיעו שנים עשר חדש מקדם⁶³.

(48) משנה בבא-מציעא קא: וגמרא שם. קבעו שכר בעד כל חודש וחודש ולא קבעו זמן גמר השכירות, וסתם שכירות אינה פחות משלושים יום. (49) ואם הודיע לשוכר זמן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ו' אייר – ספר קדושה – הל' מאכלות אסורות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

2 שָׁפְנוּ נַעֲשֶׂה חֶתֶן בְּזִמְן פְּלוּנִי, וְהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ
3 לְהוֹדִיעוֹ מִקֶּדֶם וְלֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא⁷⁷;
4 וְאֵם עָלְשׁוּ נִדְמָנָה לוֹ אִשָּׁה, וְהָרִי הוּא נוֹשָׂא מִדֶּ⁷⁸
5 - הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא; שְׁאִינוֹ בְּדִין שְׁיִהְיָה זֶה
6 יוֹשֵׁב בְּבִיתוֹ, וְכֵן בְּעַל הַבֵּית יִשְׁכַּר בֵּית שְׁיַעֲשֶׂה בּוֹ
7 חֲתָנָה.

(76 שם. (77 שהרי היה לו להודיעו. (78 ולא היה באפשרותו להודיעו קודם.

8 יא. מִכָּר אֶת הַבֵּית אוֹ נִתְּנוֹ אוֹ הוֹרִישׁוּ - אֵין הַשְּׁנִי
9 יָכוֹל לְהוֹצִיא עַד שְׁיִודִיעוֹ מִקֶּדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם⁷⁹ אוֹ
10 מִקֶּדֶם שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ⁸⁰; שְׁהָרִי הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ:
11 אֵין כְּחָף יֵתֵר מִכֶּח זֶה שְׁזָכִיתָ בְּבִית זֶה מִחֲמַתוֹ⁸¹.

(79 בעיירות. (80 בכרכים. (81 וכשם שזה שמכר לך לא היה יכול להוציאני בלי הודעה מוקדמת - כן אף אתה אינך יכול.

(68 כפי ערכו עתה. (69 אם אין ברצונך לשלם כפי השער של עכשיו, שאין על המשכיר להפסיד ממון - הפרש יוקר, מהתקנה שמטרתה להגן על הדייר, שלא יהא מושלך בחוץ (גמרא שם). (70 אמנם בגמרא שם לא הוזכר דין ההוזלה, אבל הסבירא נותנת, שכוח השוכר יפה בהוזלו, ככוח המשכיר בהוקרו (מגיד-משנה). (71 שם. (72 מיד, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. (73 כדי שלא תהא מושלך בדרך. (74 והרי אני כבר מושלך בדרך. (75 מלשון רבינו נראה, שאין דינים אלו - הפרש היוקר וההוזלה, ונפילת בית המשכיר ומשיא בנו המבואר בהלכה י - אמורים, אלא בתקנת ההודעה, כלומר כשהשכירו סתם שמיסוד הדין יש למשכיר ולשוכר זכות לבטל את השכירות בכל עת שירצו, שהרי לא קבעו זמן לשכירות, אלא שחכמים תיקנו, לטובת השוכר והמשכיר, להודיע מקודם. אבל בהשכירו לזמן קצוב, אין כוח התקנה יפה לפגוע בתנאי השכירות המפורשים, ואפילו נפל ביתו אינו מוציא את השוכר, שבתקופת השכירות יש לשוכר יותר זכות בבית מן המשכיר, שהשכירות לזמן קצוב כמכירה היא, כמו שיתבאר להלן פ"ז הל' א (וכן כתב המגיד-משנה בשם הרשב"א, וכן נפסק בשו"ע סימן שיב סעיף יא).

1 י. נִתֵּן הַבֵּית לְכֹנֵן לְשָׂא בּוֹ אִשָּׁה⁷⁶: אִם הָיָה יוֹדֵעַ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ו'י"ב אייר ה'תשפ"א

בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בה סימן כלל, שאיסור אכילתם בלא-תעשה יתר על 'עשה' הבא מכלל אותה תאכלו".

וכתב ה'מגיד משנה' שאין לתמוה על שלאו בהמה וחיה טמאין, בא ק"ו מחזיר שפן וארנבת, והרי אין עונשים מק"ו? לפי שאלו כבר נאסרו ב'לאו' הבא מכלל 'עשה', וכיון שכן אפשר ל'לאו' שלהן לבוא מקל-וחומר. ודבריו דורשים ביאור, שהרי אחרי הכל איסור 'לאו' אינו מצד הק"ו, וא"כ מה עוזר שנאסר כבר ב'לאו' הבא מכלל 'עשה' לגבי איסור 'לאו' להענישו מלקות.

וכתב הרגוצ'בי: לאחר שאלו כבר נאסרו בכלל הבא מכלל עשה מן התורה בביאור, מובן שגדר האיסור של חזיר גמל שפן וארנבת אינו מצד גדרם הפרטי אלא משום שחסר בהם סימן טהרה, וממילא אין הק"ו אלא גילוי מילתא בעלמא שגם אלו שחסרים בהם שני סימנים הם בכלל זה. בעניין זה מתגלה אמיתותה של תורה, שכתבה שכל בהמה שהיא מעלת גרה הרי היא גם מפרסת פרסה, וכל שבהמה שהיא מפרסת פרסה היא גם מעלת גרה חוץ מארבע אלו. ובנוגע לדגים, מצינו דבר דומה הנלמד מהפסוק "כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים" ש"כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר", ובנוגע לשרצים "אין תולעת מתקיימת שתיים עשרה חודש", ובנוגע לחלב "חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה".

יום ראשון ו' אייר ה'תשפ"א

הלכות מאכלות אסורות

פרק שני

(1 יבאר האוכל מבהמה חיה ועוף הטמאים או מבשר אדם; ודין שמונה שרצים האמורים בתורה; ותולעים הנמצאים בפירות או במים; ודין רסק נמלות והביא אחת שלימה וצירפה לאלו.

12 א. מִכָּלל שְׁנֵאמַר²: וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פְּרֶסָה
13 וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גְּרָה, שׁוֹמֵעַ³ אָנִי
14 שְׁכַל שְׁאִינָה מַעֲלַת גְּרָה וּמִפְּרֶסֶת פְּרֶסָה - אֲסוּרָה.
15 וְלֹא הָבָא מִכָּלל עֲשֶׂה⁴ - עֲשֶׂה הוּא⁵. וּבִגְמַל וּבַחֲזִיר
16 וּבֶאֱרֶנֶבֶת וּבְשִׁפָּן נֶאמַר: אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעֱלֵי
17 הַגְּרָה וּמִמִּפְרִי־סֵי הַפְּרֶסָה וּגְזִמֵּר. הָרִי לְמִדַּת שְׁהֵן בְּלֹא
18 תַעֲשֶׂה, וְאֵף עַל פִּי שִׁישׁ בֶּהֱן סִימָן אֶחָד. וְכָל שִׁפָּן
19 שְׁאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחִיָּה טְמֵאָה, שְׁאִין בָּהּ סִימָן כָּלָל⁶,
20 שְׁאֲסוּר אֲכִילָתָם בְּלֹא תַעֲשֶׂה, יֵתֵר עַל עֲשֶׂה הָבָא מִכָּלל
21 אֶתָּה תֹאכְלוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעית שסע שתי פריסות מעלת גרה, שומע אני שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולאו הבא מכלל עשה הוא".

וממשיך, "ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר את זה לא תאכלו... הא למדת שהן בלא-תעשה... וכל-שכן שאר

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ו' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִדָּג טָמֵא - לֹקֶה, שְׁנֹאֲמַר: וְשָׁקֵץ יִהְיֶה לָכֶם, 17
מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ. וְעֵבֶר עַל עֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: כָּל 18
אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשׁ תֹּאכְלוּ, מִכָּל שְׁמֵי שָׁאִין 19
לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשׁ - לֹא יֹאכֵל. הָא לְמַדָּה, שְׁכָל 20
הָאוֹכֵל דָּג טָמֵא אוֹ בְּהֵמָה וְחִיה טָמְאָה אוֹ עוֹף טָמֵא 21
- בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה. 22

(16) רבינו לא הזכיר כאן "מבשר הדג", כמו בבהמה ובעוף, מפני שלא בכל מקום נקרא בשר הדג בשם בשר, בלשון בני אדם.

ה. חֲגֵב טָמֵא - הָרִי הוּא בְּכָל שָׂרֵץ הָעוֹף, וְהָאוֹכֵל 23
בְּצִיֵּת¹⁷ מִשָּׂרֵץ הָעוֹף - לֹקֶה, שְׁנֹאֲמַר: כָּל¹⁸ שָׂרֵץ 24
הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכֵל. וְאִי זֶהוּ שָׂרֵץ 25
הָעוֹף? כְּגוֹן זָבוּב אוֹ יָתוּשׁ וְצִרְעָה וְדַבְּרוּרָה וְכִיּוֹצֵא 26
בָּהֶן. 27

(17) גם כאן בחגב לא הזכיר רבינו מבשר שרץ העוף, כי חגבים לא נקראו בשם בשר. (18) בספר ויקרא לא נזכר לאו על שרץ העוף, אלא בספר דברים בלבד.

ו. הָאוֹכֵל בְּצִיֵּת מִשָּׂרֵץ הָאָרֶץ - לֹקֶה, שְׁנֹאֲמַר: וְכָל 28
הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שָׁקֵץ הוּא לֹא יֹאכֵל. וְאִי 29
זֶהוּ שָׂרֵץ הָאָרֶץ? כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים וְחִפּוּשִׁית 30
וְנִדְלָה¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. 31

(19) בלשון הפסוק: מרבה רגלים.

ז. וְשִׁמְנָה שָׂרָצִים הָאֲמֹרִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן: הַחֹלֵד 32
וְהַעֲכָר וְהָצָב וְהָאֲנָקָה וְהַכַּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט 33
וְהַתְּלָשָׁמַת, הָאוֹכֵל מִבְּשָׂרָם²⁰ כְּעֵדֶשָׁה - לֹקֶה. שְׁעוֹר 34
אֲכִילָתוֹ כְּשְׁעוֹר טָמְאָתוֹ. וְכָל מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה 35
כְּעֵדֶשָׁה²¹. 36

(20) לאחר מיתתו. (21) שאם יש בין כולם ביחד כעדרה - האוכל מהם לוקה.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֹׂאכֵל מִהֵן אַחֵר מִיתָתוֹ²²; 37
אֲכִיל הַחֹתָף אֲכָר מִן הַחֵי מִן אֶחָד מֵהֵן וְאָכְלוּ - אִינוֹ 38
לֹקֶה עָלָיו עַד שִׁיחִיה בּוֹ בְּצִיֵּת בְּשָׂרָם²³. וְכֵלֶן מִצְטָרְפִין 39
לְבְּצִיֵּת. אֲכִיל אֲכָר שְׁלֵם מִן הַשָּׂרֵץ אַחֵר שְׁמַת - אִינוֹ 40
לֹקֶה עַד שִׁיחִיה בּוֹ כְּעֵדֶשָׁה. 41

(22) והטעם, שבמיתתו הם מטמאים לכן שיעור אכילתו כעדרה, משום שהוקשה לטומאה, אבל בחייה אין מטמאים ולפיכך שיעור אכילתו בכזית בכל איסורי אכילות שבתורה. (23) ואף על פי שאברים מטמאים בכל שהוא: "האברים אין להן שיעור אבר מן השרץ כברייתו", אין לוקין על אכילתו בכל שהוא, שלא אמרו "שיעור אכילתו כשיעור טומאתו" אלא כעדרה, שזהו חידוש בשרץ, אבל טומאת האברים בכל שהוא, אינה נבדלת בשרצים משאר הטומאות, שכל הטומאות אבריהן מטמאין בכל שהן, אין אנו אומרים באברים שיעור אכילתו כשיעור טומאתו, והשיעור כעדרה, גם באברים שלמים בעינו עומד. ולמה

ונראה מכאן גודל אמיתותה של תורה, שמאז שניתנה תורה ומזמן המשנה והגמרא, ואפילו מאז שכתב הרמב"ם את חיבורו, נתגלו בעולם סוגי בעלי-חיים שלא ידעו על קיומם ושלא היו נמצאים בכל המקומות שבהם חיו התנאים והאמוראים, ואעפ"כ הכללים שהובאו בתורה וברמב"ם הם נכונים ואמיתיים ומהווים הוכחה מוחשית לאמיתותה של תורה, וכבודו של הקב"ה ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו".

(על-פי "יין מלכות" ספר קדושה סימן ה)

(2) ביטוי שגור במשנה ובברייתא. כלומר, זה שאומר הכתוב. (3) מבין אני, כלומר, מכאן אני לומד. (4) מאחר שכתוב: "לעשות כך" אנו מבינים שרצון התורה הוא שלא לעשות אחרת, אף שלא נכתב במפורש לא לעשות, וזהו "לאו הבא מכלל עשה", כלומר, שהלאו נלמד מסגנון הפסוק הנכתב בלשון עשה. (5) ואם עשה לא כציווי התורה הוא עובר על עשה. (6) שאין מפורשות בתורה.

ב. לְפִיכָה, כָּל הָאוֹכֵל מִבְּשָׂר בְּהֵמָה וְחִיה טָמְאָה 1
בְּצִיֵּת - לֹקֶה⁷ מִן הַתּוֹרָה. בֵּין שֹׂאכֵל מִן הַבְּשָׂר בֵּין 2
שֹׂאכֵל מִן הַחֲלָב⁸. לֹא חָלַק הַפְּתוּב בְּטָמְאִים בֵּין 3
בְּשָׂרָם לְחֲלָבָם. 4

(7) "כל השיעורין כולן בכזית". (8) כלומר, רק משום לאו של בשר בהמה טמאה, אבל לא משום אכילת חלב.

ג. הָאֲדָם, אֵף עַל פִּי שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ 5
חַיָּה⁹ - אִינוֹ מִכָּל מִינֵי חַיָּה בְּעֵלֵת פְּרִסָּה¹⁰, לְפִיכָה¹¹ 6
אִינוֹ¹² בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הָאוֹכֵל מִבְּשָׂר הָאָדָם אוֹ מִחֲלָבּוֹ, 7
בֵּין מִן הַחֵי בֵּין מִן הַמֵּת - אִינוֹ לֹקֶה¹³, אֲכִיל אִסּוּר 8
הוּא בְּעֲשֵׂה; שֶׁהָרִי מִנֵּה הַפְּתוּב שְׂבַעַת מִינֵי חַיָּה 9
וְאָמַר בָּהֶן: זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ¹⁴, הָא כָּל שֶׁהוּא 10
חוּץ מֵהֵן¹⁵ - לֹא תֹאכְלוּ, וְלֹא הִבָּא מִכָּל עֲשֵׂה - 11
עֲשֵׂה. 12

(9) ואין בו סימני טהרה, אף על פי כן אין בשרו בלא תעשה של "את זה לא תאכלו". (10) והתורה כתבה: אך את זה לא תאכלו וג' וממפריסי הפרסה. (11) כלומר, מפני שהמין שאינו בעל פרסה אינו בכלל פרסה זו. (12) האדם. (13) וגם משום בשר מן החי אינו חייב, שזה אינו אלא בבהמה, חיה ועוף טהורים. וגם איסור נבלה אינו אלא במינים טהורים. (14) ה"לאו הבא מכלל עשה" שיש בבשר אדם, אינו אותו שלמד ממנו למינים טמאים בראש הלכה א', כי מקרא זה מדבר בבעלי פרסה ואדם אינו מבעלי פרסה, כמו שכתב רבינו בראש הלכה זו, אלא העשה "זאת החיה אשר תאכלו" ואדם נקרא חיה כאמור למעלה. (15) אפילו לא מבעלי פרסה.

ד. הָאוֹכֵל בְּצִיֵּת מִבְּשָׂר עוֹף טָמֵא - לֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, 13
שְׁנֹאֲמַר: וְאֵת אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ. 14
וְהָרִי עֵבֶר עַל עֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: כָּל צִפּוֹר טְהוֹרָה 15
תֹּאכְלוּ, הָא טָמְאָה - לֹא תֹאכְלוּ. וְכֵן הָאוֹכֵל בְּצִיֵּת 16

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ו' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) לאו דווקא "לארץ", הוא הדין אם עלתה וריחשה על הפרי.

בכעדשה ולא בכזית? מפני שאין מתקבל על הדעת, שאבר שלם שיעורו גדול יותר מחתיכת אבר.

טו. במה דברים אמורים? שהתליע האכל אחר שנגעק מן הארץ; אבל אם התליע והוא מחבר - אותה התולעת אסורה כאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נבראת, ולוקין עליה³¹. ואם ספק - אסורה³². לפיכך, כל מיני פרות שדרפן להתליע כשהן מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו, שמא יש בו תולעת³³. ואם שהה הפרי אחר שנגעק שנים עשר חדש - אוכל בלא בדיקה; שאין תולעת שבו מתקיימת³⁴ שנים עשר חדש.

ט. דם שנגמג שרצים ובשרן - מצטרף לכעדשה. והוא שיהיה הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש²⁴ מצטרף לבשרו לכזית ולוקה עליו, לפי שאין בשרו חלוק מדמו. ואף על פי שאינו מטמא. וכן כל פיוצא בו משאר שרצים שאינן מטמאין²⁵.

24) שהוא מן השרצים ששיעורם בכזית. 25) ואין לך בכל השרצים מה שמטמא במותו חוץ משמונת המינין המפורשין בתורה. אבל אסורים באכילה ושיעורם בכזית, ואין דמן חלוק מבשרן ולפיכך מצטרפין.

י. דם שרצים שפרש, וכנסו ואכלו - לוקה עליו בכזית²⁶. והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם התרו בו משום אוכל דם - פטור²⁷, שאין חיבין אלא על דם בהמה חיה ועוף.

26) אפילו בשמונה שרצים ששיעורן בכעדשה. 27) לא כרת ולא מלקות.

יא. כל השעורין ומחלקותם²⁸ - הלכה למשה מסיני.

28) כלומר, החילוקים שיש בשיעורים, כגון אלה שנאמרו למעלה: זה בכזית וזה בכעדשה.

יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה. שנאמר: אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם; הרי כלל בלאו זה שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ המים. אי זהו שרץ המים? אלו הבריות הקטנות, כמו התולעים והעלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביתר, שהן חיות הים. כללו של דבר: כל שאינו בצורת הדגים, לא דג טמא ולא דג טהור, כגון כלב המים והדלפון²⁹ והצפרדע ופיוצא בהן.

29) "דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג".

יג. אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון רמה ותולעה ופיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו ופיוצא בהן - הן הנקראין רומש על הארץ. והאוכל מהן פזית - לוקה, שנאמר: ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ, ואף על פי שאין פריין ורכיין. אבל השרץ השורץ על הארץ הוא שפירה ורבה מזכר ונקבה.

יד. אלו המינין הנבראין בפרות ובמאכלות: אם פרשו ויצאו לארץ³⁰, אף על פי שחזרו לתוף האכל, מי שאכל מהן פזית - לוקה; שנאמר: לכל השרץ השרץ על הארץ - לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל אם לא פרשו - מותר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.

31) משום הלאו של השרץ השורץ על הארץ. 32) ככל ספק של איסורי תורה. 33) ואם יש בו אסור מספק. 34) הני תמרי דכדא (שהתליעו) לבתר תריסר ירחי שתא שריין (אחרי שעברו עליהן י"ב חודש - מותרין).

טז. פרשו לאויר ולא נגעו לארץ³⁵, או שפרשו מקצתן לארץ, או שפרשו אחר שמתו, או שנגמזאת תולעת על הגרעינה מכפנים, או שיצאו מתוף האכל לתוף אכל אחר - כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין עליהן³⁶.

35) כלומר, שלפני שהגיעו לארץ קלטה בפיו לבלועה. 36) שאין מלקות בספק. וכל הדינים בהלכה זו נאמרו בהתליעו בתלוש, אבל אם התליעו במחובר פסק רבינו שאפילו לא פירשה התולעת - אסורה.

יז. תולעת³⁷ הנמצאת במעי הדגים ובמח שבראש הבהמה³⁸ והנמצאת בפשר³⁹ - אסורה. אבל דג מליח שהתליע - הרי התולעת שבו מותרת⁴⁰; שהן פפרות שהתליעו אחר שנגעקו מן הארץ, שמותר לאכלן כלן קצחת בתולעת שבתוכן. וכן המים שבפלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מותר לשותות עם המים. שנאמר: וכל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו. כלומר: במים ובימים ובנחלים הוא שאמה אוכל את שיש לו ואין אמה אוכל את שאין לו; אבל בפלים, בין שיש לו בין שאין לו - מותר.

37) "קוקיאני אסיר", כלומר תולעים. ואסורים מפני שאינם מתהווים ממנו אלא נכנסו לו דרך נחיריו מן החוץ. 38) שבוודאי דרך הנחירים נכנסה. 39) מפני שנתהוו בבשר אחר מיתה, ואסורות מפני שבהמה ניתרת באכילה בשחיטה וכל דבר חי שיצא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור כיוון שאי אפשר לו בשחיטה. 40) אם התולעת עודנה מחוברת בהם, אבל אם פירשה מהחתיכה - אסורה.

יח. שרץ המים הנברא בפרות ובשחיין ובמערות, הואיל ואינן מים נובעין והרי הן עצורים⁴¹ - הרי הן פמים שבפלים ומותר. ושוחה ושוחה ואינו נמנע,

- 1 וְאֵף עַל פִּי שְׂבֹלֶע בִּשְׁעַת שְׁתֵּיהֶם מֵאוֹתָן הַשְּׂרָצִים
2 הַדִּקִּים.
- 3 יט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁלֹא פִּרְשׁוּ מִמָּקוֹם
4 בְּרִיתָן; אֲבָל אִם פִּרְשׁ הַשְּׂרָץ, אֵף עַל פִּי שְׁחֹזר לְתוֹךְ
5 הַכְּלִי אוֹ לְתוֹךְ הַבּוֹר - אֲסוּר. פִּרְשׁ לְדַפְנֵי הַחֲבִית
6 וְחֹזֵר וְנִפְל לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַשֶּׁכֶר - מִתְּרִי⁴². וְכֵן
7 אִם פִּרְשׁ לְדַפְנֵי הַבּוֹר אוֹ הַמַּעְרָה וְחֹזֵר לַמַּיִם - מִתְּרִי.
- 8 (42) "היינו רביתיה", כלומר כך הוא גדל, זה מקום גידולו,
וידרכו לפרוש לדפני הכלי או הבור ולחזור למים ולפיקך אף
על פי שפירש לדופן אין בכך כלום. ואם פירש לאחורי
הכלי או על שפת הבור בחוץ, אסור שאינו מקום גידולו.
- 8 כ. הַמִּסְנֵן אֶת הַיֵּין אוֹ אֶת הַחֹמֶץ אוֹ אֶת הַשֶּׁכֶר,
9 וְאֲבָל אֶת הַיֵּבִחוּשִׁים אוֹ אֶת הַיִּתּוּשִׁין וְהַתּוֹלְעוֹת
10 שֶׁסִּנֵּן - לֹקֵה מִשּׁוּם שְׂרָץ הַמַּיִם⁴³ אוֹ מִשּׁוּם שְׂרָץ
11 הָעוֹף וְשְׂרָץ הַמַּיִם⁴⁴. אֲפֹלוּ חֹזֵר לְכָלִי אַחֵר שֶׁסִּנֵּן,
12 שְׁהִירִי פִּרְשׁוּ מִמָּקוֹם בְּרִיתָן⁴⁵. אֲבָל אִם לֹא סִנֵּן -
13 שׁוֹתָהּ וְאִינוּ נִמְנָע, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּ.
- 14 (43) ביבחושים. (44) ביתושים, שהוא גם שרץ העוף.
ומכיוון שהתהווה במים לוקה גם משום שרץ המים.
(45) כלומר, אין לחשוש שאולי פירשו.
- 14 כא. זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ בַּפֶּרֶק זֶה הָאוֹכֵל כְּזֵית - כְּשֶׁאֲכַל כְּזֵית
15 מִבְּרִיהַ גְּדוֹלָה, אוֹ שֶׁצָּרַף מֵעֵט מִבְּרִיהַ זֹו וּמֵעֵט מִבְּרִיהַ
16 זֹו שֶׁבְּמִינָהּ⁴⁶ עַד שֶׁיֵּאֲכַל כְּזֵית; אֲבָל הָאוֹכֵל בְּרִיהַ
17 טְמֵאָה בִּפְנֵי עֲצָמָה כְּלָה - הִרִי זֶה לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה,
18 וְאֲפֹלוּ הֵיחָד פְּחוּתָהּ מִן הַתּוֹרָה⁴⁷. בֵּין שֶׁאֲכַלָּה מִתָּהּ⁴⁸
19 בֵּין שֶׁאֲכַלָּה חִיהַ. וְאֲפֹלוּ סְרַחַת הַבְּרִיהַ⁴⁹ וְנִשְׁתַּנֵּית
20 צִוְּרָתָהּ⁵⁰, הוֹאִיל וְאֲכַלָּה כְּלָה - לֹקֵה.
- 21 (46) כלומר משם אחד, שאסורים בלאו אחד "כל שאיסורן
בלאו אחד מצטרפין" אבל שני מינים אינם מצטרפים
לכזית. (47) כלומר, בכמות קטנה ביותר, כל שהוא.
(48) "טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא".
(49) אולם היא עוד ראוייה לאכילת אדם, אבל אם סרחה עד
כדי כך שאינה ראוייה כבר לאכילת אדם, פטור כמבואר
להלן פרק י"ד הלכה י"א "שאכל אוכל האסור אחר
שהסתיח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור".
(50) נשתנית, אבל לא נתרסקה.
- 21 כב. נִמְלָה שֶׁחִסְרָה אֲפֹלוּ אַחַת מִרְגְּלֶיהָ - אִינוּ לֹקֵה
22 עָלֶיהָ⁵¹ אֲלָא בְּכִזֵּית. לְפִיקָהּ⁵², הָאוֹכֵל זָכוּב שְׁלֹם אוֹ
23 יָתוּשׁ שְׁלֹם, בֵּין חֵי וּבֵין מָת - לֹקֵה מִשּׁוּם שְׂרָץ
24 הָעוֹף.
- 25 (51) בעיית בגמרא: אם חשוכה ברייה או לא, ולא נפשטה,
ועל ספק אין לוקים. (52) מכיוון שלוקים על אכילת ברייה
שלימה כל שהיא.
- 25 כג. הִרִי שֶׁהֵיחָה הַבְּרִיהַ מִשְׂרָץ הָעוֹף וּמִשְׂרָץ הַמַּיִם
26 וּמִשְׂרָץ הָאָרֶץ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ לָהּ כְּנָפִים⁵³, וְהָיָא מִהֲלַכְתָּ
27 עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁאָר שְׂרָצִים⁵⁴, וְהֵיחָה רַבָּה בְּמַיִם⁵⁵,
28 וְאֲכַלָּה - לֹקֵה שְׁלֹשׁ מִלְּקִיּוֹת⁵⁶. וְאִם הֵיחָה יָתֵר עַל
29 זֶה מִן הַמִּינִין שֶׁנִּבְרְאוּ בַּפְּרוֹת - לֹקֵה עָלֶיהָ אַרְבַּע
30 מִלְּקִיּוֹת⁵⁷. וְאִם הֵיחָה מִן הַמִּינִין שֶׁפִּרְיוֹ וְרִבִּין -
31 לֹקֵה חֲמִשָּׁה. וְאִם הֵיחָה מִכָּלֵל עוֹף טְמֵא יָתֵר עַל
32 הֵיחָתָהּ מִשְׂרָץ הָעוֹף - לֹקֵה עָלֶיהָ שֵׁשׁ מִלְּקִיּוֹת:
33 מִשּׁוּם עוֹף טְמֵא, וּמִשּׁוּם שְׂרָץ הָעוֹף, וּמִשּׁוּם שְׂרָץ
34 הָאָרֶץ, וּמִשּׁוּם שְׂרָץ הַמַּיִם, וּמִשּׁוּם רוּמֵשׁ עַל הָאָרֶץ,
35 וּמִשּׁוּם תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת. בֵּין שֶׁאֲכַלָּה כְּלָה בֵּין שֶׁאֲכַל
36 מִמֶּנָּה כְּזֵית. לְפִיקָהּ, הָאוֹכֵל נִמְלָה הַפּוֹרְחַת הַגְּדוֹלָה
37 בְּמַיִם - לֹקֵה חֲמִשָּׁה מִלְּקִיּוֹת.
- 38 (53) ופורחת ויש בה לאו שרץ העוף. (54) ההולכים על
הארץ, ולכן היא נכללת בלאו "בכל השרץ השורץ על
הארץ". (55) שנוסף בה לאו של שרץ המים. (56) מלקות
לכל לאו ולא. (57) "אכל פוטיא לוקה ארבע, נמלה
לוקה חמש, צרעה לוקה שש". דעת רבינו שאם יש בדבר
אחד כמה לאווין אינו לוקה אלא אחת ולכן הוא מבאר כאן
טעם ריבוי המלקיות מפני שבריות אלו יש בהן תכונות
שונות ועל ידן הן נכללות בכל אלה המינים והאוכלן לוקה
על כל הלאווין ואין זה דומה כלל למקרה של לאווין הרבה
על איסור אחד ולפיקך הדגיש כאן את התכונות השונות.
- 38 כד. רִסְק⁵⁸ נִמְלִים וְהִבִּיא אַחַת שְׁלֵמָה וְצָרַפָּה לְאֵלוּ
39 שְׁנֵתִרְסָקוּ וְנִנְעָשָׂה הַכֹּל כְּזֵית וְאֲכָלוּ - לֹקֵה שֵׁשׁ
40 מִלְּקִיּוֹת: חֲמִשָּׁה - מִשּׁוּם הַנִּמְלָה הָאֶחָת, וְאַחַת -
41 מִשּׁוּם כְּזֵית מִנִּבְלַת הַטְּמָאִים⁵⁹.
- 42 (58) דכיוון שריסקם ביטלם מתורת ברייה ואין לה דין של
אוכל נמלה שלימה. (59) ולא משום לאו "לא תאכלו כל
נבלה", כי לאו זה מדבר במיני טהורים. וכאן לוקה משום
נבלת הטמאים, כלומר שרצים, משום אל תשקצו את
נפשותיכם.

יום שני ז' אייר ה'תשפ"א

פרק שלישי

1 יבאר מאכל היוצא מן האסור אם הוא אסור; ומה טעם
לדבש דבורים וצרעים שהוא מותר; חלב האדם אם מותר
לאכול או לינק אותו מהשדיים; חלב וביצים הבאים
מהטמאה; וביצת עוף טהור שנמצא עליו קורט דם; ודין
אפרוח שנולד מביצת טריפה; גבינה וחמאה של גויים
וסימני ביצים; וציר דגים טמאים; גוי שהביא חביות
פתוחות של ציר ודג טהור באחת מהם.

- א. כָּל מֵאֲכָל הַיּוֹצֵא מִמִּין מִן הַמִּינִין הָאֲסוּרִין
שְׁלֹקִין² עַל אֲכִילָתָן - הִרִי אוֹתוֹ הַמֵּאֲכָל אֲסוּר
בְּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה. כְּגוֹן חֵלֶב פְּהִמָּה וְחִיָּה הַטְּמָאִים
וּבִרְצֵי עוֹף וְדָג הַטְּמָאִים. שְׁנָאֲמַר: וְאֵת בֶּת הַיַּעֲנָה -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ז' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 בְּמַעֲיָהֶם - בְּאוֹכֵל קֶרֶב דָּגִים טְמָאִים¹⁴, וְלוֹקֶה מִן
27 הַתּוֹרָה. וְכֵן בִּיצֵי הָעוֹף הַטְּמֵא הַתְּלוּיֹת בְּאֶשְׁכּוֹל,
28 שְׂעִדִין לֹא פָּרְשׁוּ וְנִגְמְרוּ¹⁵, הָאוֹכֵל אוֹתָן - לוֹקֶה,
29 בְּאוֹכֵל בְּנֵי מַעֲיָם שְׁלֵהָן.

(14) כיון שהם בגוף הדגים ואין בהם קליפה, הרי הם בשר גמור. (15) כלומר, שעדיין לא פרשו, וגם לא נגמרו. והמלה "לא", מוסכת על שניהם, שאם נגמרו, אינם כבני מעיים ואינו לוקה.

30 ח. בִּיצַת עוֹף טְמֵא שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוּחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ
31 וְאָכְלָה - לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל שְׂרֵץ הָעוֹף¹⁶. אֲכָל בִּיצַת
32 הָעוֹף טְהוֹר שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוּחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ וְאָכְלָה
33 - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת¹⁷.

(16) "ריקמה לוקה משום שרץ הארץ". ודעת רבינו שהוא הדין בביצת עוף טמא, שאם ריקמה לוקה משום שרץ העוף, מכיון שהוא ממין העוף, ואף-על-פי-כן אינו לוקה משום עוף טמא, מפני שטרם הגיע לכלל עוף, ועדיין הוא שרץ, ולכן דינו כזבובים ויתושים, וכמבואר למעלה פרק ב הלכה ה. (17) בגמרא שם מבואר שריקמה אסורה מדרבנן כל זמן שהאפרוח לא יצא לאויר העולם. ולכן חייב מכת מרדות.

34 ט. נִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם¹⁸: אִם עַל הַחֲלָבוֹן - זוֹרֵק
35 אֶת הַדָּם¹⁹ וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאֵר, וְאִם עַל הַחֲלָמוֹן -
36 אֲסוּרָה בְּלֶהָ²⁰. בִּיצַת הַמַּוּזְרֵת²¹ - הַנֶּפֶשׁ הַיְּפָה²²
37 תֹּאכְלָנָה.

(18) טיפת דם. (19) מפני שרק במקום הדם יש קשר הולד, ולא נתפשט בשאר החלקים. (20) שכבר פשט קלקול בכל הביצה. (21) שאינה של זכר אלא התרנגולת "מתחממת בקרקע ויולדת ביצים, ואותן ביצים אין מגדלות אפרוחים". (22) "שאינן דעתו קצה בה מחמת מיאוס".

38 י. אֶפְרוּחַ שְׁנוּלָד, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְפַּתְחוּ עֵינָיו -
39 מִתֵּר לְאָכְלוֹ²³. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁנִּטְרָפָה - חֲלָכָה
40 אֲסוּר בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה. וְכֵן בִּיצַת עוֹף טְהוֹר
41 שֶׁנִּטְרָפָה - כְּבִיצַת עוֹף טְמֵא²⁴, וְאֲסוּר.

(23) ודוקא כשיצא לאויר העולם, וכל עוד שלא יצא לאויר העולם - אסור מדברי סופרים משום שרץ, כמבואר למעלה הלכה ח. (24) כמבואר למעלה הלכה א.

42 יא. אֶפְרוּחַ שְׁנוּלָד מִבִּיצַת טְרָפָה - מִתֵּר, שְׁאִין מִינוּ
43 טְמֵא²⁵. הֵיחָ הָעוֹף סָפַק טְרָפָה, כָּל הַבִּיצִים שֶׁתִּלָּד
44 בְּעֶרְמָה רֵאשׁוֹנָה²⁶ - מִשְׁהִין אוֹתָן²⁷: אִם טְעֵנָה
45 עֶרְמָה שְׁנִיָּה²⁸ וְהִתְחִילָה לֵילֵד - הִתְרוּ הָרֵאשׁוֹנוֹת,
46 שְׁאִם הֵיחָ טְרָפָה - לֹא הֵיחָ יוֹלָדָת עוֹד²⁹; וְאִם
47 לֹא יִלְדָה - הִרִי הֵן אֲסוּרוֹת.

(25) רבינו לא התכוון כאן לנמק למה האפרוח מותר, אף-על-פי שבה מביצת טריפה, כי לזה ניתן נימוק אחר בגמרא שם, אלא כוונתו לומר מה בין אפרוח מביצת טריפה לאפרוח מביצת טמאה. (26) בטעינה ראשונה, כלומר אותן

1 זו בִּיצַתָּה. וְהוּא הֵדִין לְכָל הָאֲסוּרִים בִּיצָנָה⁴, וְלִכְל
2 הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לְבִיצָה.

(2) כלומר, איסורי לאו ולא איסורי 'עשה'. (3) כוונת רבינו היא שהדין "שכל היוצא מן הטמא טמא" אנו למדים מפסוק זה. (4) שמתמצאים מתוך הגוף.

3 ב. חֵלֶב הָאָדָם מִתֵּר בְּאֲכִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׂשׂוֹר
4 הָאָדָם אֲסוּר בְּאֲכִילָה, וּכְבֵּר בְּאֶרְנוֹ⁵ שֶׁהוּא בַּעֲשָׂה⁶.

(5) למעלה פרק ב הלכה ג. (6) ובאיסור 'עשה' אין הכלל: "שכל היוצא מן הטמא טמא" כמבואר בהלכה הקודמת.

5 ג. דְּבֶשׁ דְּבוֹרִים⁷ וּדְבֶשׁ צָרְעִים - מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ
6 מִתְמַצִּית גּוֹפֶן, אֲלֹא כּוֹנְסִין אוֹתוֹ מִן הַעֲשָׂבִים בְּתוֹךְ
7 פִּיהֶן וּמְקִיאִין אוֹתוֹ בַּפִּי, כְּדִי שֶׁיִּמָּצְאוּ אוֹתוֹ
8 לְאָכֹל מִמֶּנּוּ בְּיָמוֹת הַגִּשְׁמִים.

(7) כסתם משנה, מכשירין פרק ו, ולא כר' יעקב בבכורות ז.

9 ד. אֵף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב אָדָם מִתֵּר, אֲסוּרֵי חֲכָמִים לְגִדּוֹל
10 לִינֵק אוֹתוֹ מִן הַשִּׁדְדִים, אֲלֹא חוֹלֶכֶת אִשָּׁה לְתוֹךְ
11 הַכֶּלִי וְשׁוֹתָהּ. וּגְדוֹל שֶׁיִּנֵּק מִן הַשֵּׁד - כְּיוֹנֵק שְׂרִיץ⁸,
12 וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

(8) לפיכך מכין אותו מכת מרדות.

13 ה. יוֹנֵק תִּינוֹק וְהוֹלֵךְ אֶפְלוֹ אַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים.
14 וְאִם גְּמָלוּהוּ וּפָרַשׁ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר, מִחֲמַת
15 בְּרִיּוֹ⁹ לֹא מִחֲמַת חָלִיו - אִינוּ חוֹזֵר וְיוֹנֵק. וְהוּא
16 שֶׁגְּמָלוּהוּ אַחֵר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשׁ; אֲכָל בְּתוֹךְ
17 זְמַן זֶה, אֶפְלוֹ גְּמָלוּהוּ חֳדָשׁ אוֹ שְׁנָיִם - מִתֵּר לְחֹזֵר
18 וְלִינֵק עַד סוֹף עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשׁ¹⁰.

(9) כשהוא בריא. (10) כלומר, שאם לא פירש כלל, יונק והולך עד ארבע שנים. אבל אם פירש תוך ארבעה ועשרים חודש, אף-על-פי שמותר לחזור ולינק, יונק והולך רק עד סוף כ"ד חודש ולא יותר.

19 ו. אֵף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה וּבִיצֵי עוֹף טְמֵא
20 אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה - אִין לּוֹקֵין עֲלֵיהֶם¹¹; שְׁנֵאמַר:
21 מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ - עַל הַבָּשָׂר הוּא לוֹקֶה, וְאִינוּ
22 לוֹקֶה עַל הַבִּיצָה וְעַל הַחֲלָב. וְהִרִי הָאוֹכֵל אוֹתָן -
23 בְּאוֹכֵל חֲצִי שְׁעוֹר¹², שֶׁהוּא אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאִינוּ
24 לוֹקֶה, אֲכָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת¹³.

(11) "אם ריקמה ואכלה, לוקה עליה משום השרץ השורץ על הארץ", משמע, אבל אם לא ריקמה אף-על-פי שהיא אסורה מביצת טמא - אין לוקין עליה. והוא-הדין כל היוצא מן הטמא שאסור מן התורה, אין שם מלקות. (12) שבא מדרשת כל חלב לא תאכלו, ויש רק איסור מן התורה ואינו לוקה, כן ביצת עוף טמא וחלב בהמה טמאה שבא מדרשת בת היענה אין בהם מלקות אף-על-פי שאיסורם מן התורה. (13) "והאוכל חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות".

25 ז. יִרְאָה לִי, שֶׁהָאוֹכֵל בִּיצֵי דָּגִים טְמָאִים הִנְמָצָאִים

34) שחלבו מבהמה טהורה. (35) ככל העובר על איסורי חכמים. (36) וצחצוחי (טיפות זעירות) חלב טמא שנשארו בה, אינם אוסרים. שהמה בטלים במיעוטם כשאר איסורים שבטלים בששים, שהרי חלב זה אינו מעמיד. (37) כלומר שהאיסור, היינו הקום, ניכר - אלא שאי אפשר לברור אותו ולסלקו מן החמאה, לפיכך אינו בטל. (38) כמבואר למעלה הלכה יג.

32 טז. יראה לי, שאם לקח חמאה מן העובדי פוכבים ומזלות ובשלה עד שהלכו להן צחצוחי חלב³⁹ - 33 הרי זו מתרת⁴⁰. שאם תאמר: נתערבו עמה ונתבשלו פלן - פטול במיעוטם. אבל החמאה שפשלו אותה 34 עובדי פוכבים ומזלות - אסורה משום געולי עובדי 35 פוכבים ומזלות⁴¹, כמו שיתבאר⁴².

39) שניתכו על-ידי האש. (40) כלומר, אפילו לשיטת האוסרין חמאה של גוי, מותר אפילו לכתחילה, שהרי יש כאן הרבה ספיקות. שמא לא היה חלב טמא כלל. ואם תמצא לומר שנתערב, שמא לא נשאר כלום. ואם תמצא לומר נשאר, שמא בתחלת הבישול ניתך על-ידי אש, ולפיכך אין לאסור משום מבטל איסור. ובכלל אין לאסור משום מבטל מלכתחילה, שהרי כוונתו בבישולה שיתכו הצחצוחים ולא ישארו בה כלל. (41) פליטת איסור מהכלי של הגוי. (42) להלן פרק יז הלכה ב. שסתם כלי גוי הם בני יומן, והבלועה שבהם אינה פוגמת את התבשיל.

38 יז. ישראל שישב בצד העדר של נכרי, ובא הנכרי והביא לו חלב מן העדר⁴³, אף על פי שיש בעדר 39 בהמה טמאה - הרי זה מותר, ואף על פי שלא ראה אותו חולב. והוא שייכול לראותו כשהוא חולב 40 כשיצמד; שהנכרי מתירא לחלב מן הטמאה, שמא 41 יעמד ויראה אותו.

43) שחלבו לצרכו של ישראל, ומתירא לערב בו חלב טמא, פן יעמוד ויראה אותו.

44 יח. ביצה ששני ראשיה פדין או ששני ראשיה 45 חדין, או שהיה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים - 46 בידוע שהוא ביצת עוף טמא. ראשה אחד פד וראשה אחד חד, וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים 47 - אפסר שהיא ביצת עוף טמא⁴⁴ ואפסר שהיא 48 ביצת עוף טהור. לפיכך שואל לציד ישראל⁴⁵ 49 שמוכרה: אם אמר לו: של עוף פלוני הוא ועוף 50 טהור הוא - סומך עליו; ואם אמר: של עוף 51 טהור, ולא אמר לו שמו - אינו סומך עליו⁴⁶.

44) שאין סומכין על סימני טהרה אלו, מפני שסימני ביצים אינם מן התורה, והדבר ספק. (45) אבל גוי אינו נאמן, כמבואר בהלכה הסמוכה. (46) כלשון הגמרא: "של עוף פלוני, וטהור הוא". וכן בעוף טהור, אנו מאמינים רק לצייד שבקי בהם ובשמותיהם, כמבואר למעלה פרק א הלכה טו. וכתב הראב"ד, שאם הוא מוחזק בנאמנות לוקחים ממנו

הביצים שהיו במעיה בשעה שנולד בה ספק טריפות. (27) אחרי שגמרה להטיל כל הביצים של הטעינה הראשונה. (28) וזמן שהיה עשרים ואחד יום, שזה זמן עיבורה של התרנגולת. (29) "טריפה אינה יולדת" כלומר, אינה מתעברת ויולדת, אבל יולדת היא מה שעיברה לפני שנטרפה.

1 יב. חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד בחלב 2 הטהורה. ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה 3 טהורה, פשתעמיד אותו - יעמד חלב הטהורה, 4 ויצא חלב הטמאה עם הקום של גבינה.

5 יג. ומפני זה יתן הדין: שכל חלב הנמצא ביד עובד 6 פוכבים ומזלות³⁰ - אסור, שמא ערב בו חלב בהמה 7 טמאה; וגבינת העובד פוכבים ומזלות - מתרת, 8 שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי 9 משנה גזרו על גבינת העובדי פוכבים ומזלות 10 ואסורים, מפני שמעמידין אותה בעור קבה של 11 שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר: והלא עור הקבה 12 דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו, ולמה לא 13 יבטל במעוטו? מפני שהוא המעמיד הגבינה, 14 והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד - הרי הפל 15 אסור, כמו שיתבאר³¹.

30) ואין ישראל רואה אם חלבו מבהמה טהורה. (31) להלן פרק ט הלכה טז.

16 יד. גבינה שמעמידין אותה העובדי פוכבים ומזלות 17 בעשבים או במי פרות, כגון שרף התאנים, והרי הן 18 נכרין בגבינה - הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה. 19 שפבר גזרו³² על כל גבינת העובדי פוכבים ומזלות, 20 בין שהעמידה בדבר אסור בין שהעמידה בדבר 21 המותר, גזרה משום שמעמידין³³ אותה בדבר 22 האסור.

32) שהגזירה היתה סתם. (33) בכת"י תימן: "משום שהעמידה בדבר האסור", וכן הגירסה בהגהות מיימוניות. פירוש הדברים: מפני שנוהגים להעמיד בדבר האסור, גזרו על סתם גבינות גויים, ולא חילקו בין העמידו בדבר אסור או בדבר מותר, ולכן אסורה אפילו במקומות שרובם או כולם מעמידים בהיתר.

23 טו. האוכל גבינת העובדי פוכבים ומזלות, או חלב 24 שחלבו עובד פוכבים ומזלות ואין ישראל רואה³⁴ 25 - מכין אותו מפת מרד³⁵. החמאה של עובדי 26 פוכבים ומזלות - מקצת הגאונים התירוה; שהרי 27 לא גזרו על החמאה, וחלב הטמאה אינו עומד³⁶. 28 ומקצת הגאונים אסרוה, מפני צחצוחי חלב שישאר 29 בה. שהרי הקום שפחמאה אינו מערב³⁷ עם החמאה 30 פדי שייבטל במעוטו, וכל חלב שלהן חוששין לו 31 שמא ערב בו חלב בהמה טמאה³⁸.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ח' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 כב. הפוכש דגים טמאים - צירן אסור. אכל ציר
19 חגבים טמאים - מתר⁵⁷, מפני שאין בהם לחלוחית.
20 לפיכך אין לוקחין ציר מן העובד פוכבים ומזלות,
21 אלא אם כן היה בו דג טהור⁵⁸ משוטט בו, אפלו
22 דג אחד.

(57) "העיד ר' צדוק על ציר של דגים טמאים, שהוא טהור",
ופירש רבינו בעדויות פ"ז, משנה ב, שהוא מותר.
(58) "ואלו דברים של גוים אסורין... וציר שאין בה דגה
כלבית שוטטת בו". ורבינו מפרש כלבית דג טהור הוא, וכן
פירש רבינו חננאל. והוא הדין לכל דג טהור אם משוטט
בו, הציר מותר אלא שנה כלבית לרבותא, אף-על-פי שקטן
ביותר.

23 כג. עובד פוכבים ומזלות שהביא ערבה מלאה
24 חביות פתוחות של ציר, ודג אחד טהור באחת מהן
25 - כלן מתרות⁵⁹. היו סתומות, פתח אחת ונמצא בה
26 דג טהור, שניה ונמצא בה טהור⁶⁰ - כלן מתרות.
27 והוא שהיה ראשו של דג ושרדו⁶¹ קנים, כדי שיהא
28 נפרד⁶² שהוא דג טהור. לפיכך אין לוקחין דגים
29 מרצצין מלוחין מן העובד פוכבים ומזלות. והם
30 הנקראים טרית טרופה. ואם היה ראש הדג ושרדו
31 נפרד, אף על פי שהוא מרצץ - מתר לקח אותו מן
32 העובד פוכבים ומזלות.

(59) שכל חביות פתוחות כחבית אחת הן, מפני שאדם עשוי
ליטול מזו וליתן בזו. ולפיכך כמעורבות הן ומותרות.
(60) שנמצא דג טהור בשתים, מוכח הדבר שבכולן ציר של
דגים טהורים ומותרות. (61) שניהם יחד, כדמוכח שם
בגמרא. (62) כלומר, שהוא מכיר בטביעות עין בראש
ושרדו שהוא ממין דג פלוני שהוא טהור (רש"י מפרש,
שדגים טמאים אין להם שדרה, ותבנית ראשם משונה מזו
של טהורים), ואפילו אם אין קשקשת וסנפיר נמצא בו,
שאנו תולים שהשיר אותן בים.

33 כד. עובד פוכבים ומזלות שהביא גרב של חתיכות
34 דג שחתוכן שוה⁶³, והן נפרין שכלן מדג אחד,
35 ומצא בחתיכה אחת מהן קשקשין - הרי כלן
36 מתרות.

(63) אבל אם אין חיתוכן שוה עם אותן שיש בהן קשקשת
- אסורות.

יום שלישי ח' אייר ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1) יבאר האוכל מבשר נבלת בהמה חיה ועוף; הא כל עוף
טהור חי ואין בו כזית; האוכל כזית נפל מבהמה טהורה
ובן כמה הוא נפל; האוכל כזית טרפה; ושנכנסין הטרפיות
בכלל בשר בשדה טרפה; בהמה חולה שתשש כוחה למות
או שחט מסוכנת ולא פירכסה; האיסורין אם מצטרפין וכן
הנבלות ונבלה עם טרפה; הדברים שעורותיהם כבשרם;
ורין שור הנסקל.

אפילו בסתם. ונראה שגם דעת רבינו כך, כפי שכתב בפירוש
גבי ביצי דגים בהלכה כ.

1 יט. לפיכך אין לוקחים ביצים מן העובדי פוכבים
2 ומזלות, אלא אם היה מפיר אותן⁴⁷ ויש לו בהן
3 טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני טהור. ואין
4 חוששין להן שפא הן ביצי טרפה או ביצי נבלה.
5 ואין לוקחין מן העובדי פוכבים ומזלות ביצה
6 טרופה⁴⁸ כלל.

(47) וכמבואר בהלכה הקודמת, שרק ישראל שאינו מוחזק
בכשרות נאמן, אם אומר של עוף פלוני וטהור הוא, אבל
לא גוי. ועכשיו לוקחים ביצים מן הגויים אף-על-פי שאינו
אומר של עוף פלוני הוא, שסומכים אנו על רוב ביצים
המצויים בינינו שהן של עופות טהורים (הגהות מיימוני).
(48) ואפילו אם הוא מכיר שהן ממין עוף טהור, מפני שאנו
חוששין שמא היא ביצת טריפה, וישראל מכרה לו, כמבואר
שם בגמרא.

7 כ. ביצי דגים - סימניהם פסימני ביצי העוף. אם
8 היו שני ראשיה פדין או חדין - טמאה. אחד פד
9 ואחד חד - שואל לישראל המוכר⁴⁹: אם אמר לו:
10 אני מלחתי⁵⁰ והוצאתים מדג טהור - אוכל על
11 פיו⁵¹; ואם אמר לו: טהורין הם - אינו נאמן⁵²,
12 אלא אם כן היה אדם שהחזק בכשרות.

(49) שגוי אינו נאמן בעדותו. (50) ובעוף, די אם הוא אומר
של עוף פלוני. והטעם, שהדגים המלוחים באים ממרחק,
ואולי נשמטו הביצים האלו מדג טמא, לפיכך צריך לומר
אני מלחתי. (51) אם הוא אינו חשוד ואינו מוחזק
בכשרות, אבל אם הוא חשוד למכור טמא בטהור - אינו
נאמן, מכיון שהוא נוגע בדבר. (52) מפני שעל סימנים
לבד אין סומכים, שסימני ביצי דגים "לאו דאורייתא" הם,
כסימני ביצי עוף.

13 כא. וכן אין לוקחין גבינה וחתיכת דג שאין בה
14 סימן⁵³ אלא מישראל שהחזק בכשרות. אבל בארץ
15 ישראל⁵⁴, פשהיתה רפה ישראל⁵⁵ - לוקחין מפל
16 ישראל שפה⁵⁶. והחלב - לוקחין אותו מפל ישראל
17 מפל מקום.

(53) תוספתא עבודה-זרה פרק ה. ובבביתא שם לט: מונה
חלב במקום חתיכת דג. אולם במימרא של רב שם בדין שני
חותמות, מוחק רב כהנא "חלב" ומכניס במקומו חתיכת דג.
ומסתבר, שגם בבביתא הנזכרת הוא גורס חתיכת דג במקום
"חלב". (54) והגירסא שם "אין לוקחין בסוריא". ודעת
רבינו, שסוריא לאו דוקא אלא הכוונה לכל חוץ לארץ,
ומוכח מכאן שבארץ ישראל מותר. ובזמן הזה (של רבינו),
דינה של ארץ ישראל לענין זה כחוצה לארץ, ראה לקמן
פ"א הלכה כה. (55) אבל אם אין רובה ישראל, חוששים
שמא קנה מן הגוי, כיון שאינו מוחזק בכשרות.
(56) כגירסת התוספתא, ראה למעלה. וכנראה שגירסת רבינו
בגמרא שלנו כגירסת התוספתא, וכן גורס שם רבינו חננאל.

קצת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ח' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 א. האוכל פזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתה
2 או עוף שמת - לוקה, שנאמר: לא תאכלו כל נבלה.
3 וכל שלא נשחטה פראי - הרי זו מתה.² ובהלכות
4 השחיטה³ יתבאר השחיטה שהיא פראי⁴ ושאניה
5 פראי.
- 2 חולין לב, א. (3) פרקים ב"ג. (4) כלומר, איזוהי
שחיטה שהיא כראוי.
- 6 ב. אין אסור משום נבלה אלא מינים טהורים⁵
7 בלבד, מפני שהן ראויין לשחיטה⁶, ואם נשחטו
8 שחיטה פשרה יהיו מתרין באכילה; אבל מינין
9 טמאין, שאין שחיטה מועלת בהן, בין שנשחטה
10 פראי בין שמתה פדרפה בין שחתף בשר מן החי
11 ממנה ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה⁷,
12 אלא משום אוכל בשר טמאה.
- 5 חולין ק, א. ומעילה טז, א. כרב. (6) בחולין שם נאמר
הטעם, מפני שאין איסור נבילה חל על איסור טמא, אבל
מסגנונו של רבינו כאן משמע נימוק אחר. היינו, שאיסור
נבילה תלוי בהכשר שחיטה, ולפיכך אין איסור נבילה
במינים טמאים, שאין להם הכשר שחיטה, כלומר, שאינם
ניתרים בשחיטה. (7) גם בבמה טהורה אינו חייב על
בשר מן החי משום נבילה רק משום טריפה, כמבואר להלן
הלכה י. והחידוש בטמאה הוא, שאף משום טריפה אינו
לוקה.
- 13 ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא - לוקה משום
14 אוכל נבלה⁸, ואף על פי שאין בו פזית, הואיל
15 ואכלו פלו. ואם אכלו אחר שמת - עד שיהיה בו
16 פזית⁹. ואף על פי שאין בכלו בשר פזית, הואיל ויש
17 בכלו פזית¹⁰ - חיב עליו משום נבלה.
- 8 חולין קב, ב: "אכל צפור טהורה בחייה, בכל שהוא".
ורבינו מפרש שהוא חייב משום נבילה ולא משום אבר מן
החי (מגיד-משנה). [אבל בגמרא שם נראה ללא כל ספק,
שלווקה משום אבר מן החי. ונלאו כל המפרשים למצוא
ישוב מלא לדברי רבינו, ובהגהות ה'חזון איש' שנספחו
לרמב"ן הוצאת "אל המקורות", כתב שטעות-סופר היא,
וצריך לומר: משום אבר מן החין]. וראה שם ברש"י.
9 שם: "במיתתה בכזית". (10) שם: "במשהו בשר גידין
ועצמות", כלומר, שגידים ועצמות משלימין לכזית.
- 18 ד. האוכל פזית מבשר נפל¹¹ בהמה טהורה - לוקה
19 משום אוכל נבלה¹². ואסור לאכל¹³ מן הבהמה
20 שנולדה עד ליל שמיני¹⁴; שפל שלא שהה שמונה
21 ימים בבהמה - הרי זה כנפל¹⁵. ואין לוקין עליו¹⁶.
22 ואם נודע לו שפלו לו חדשיו¹⁷ בבטן ואחר כך
23 נולד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה וחמשה
24 לדרקה¹⁸ - הרי זה מתר ביום שנולה.
- 11 ואפילו אם הוא חי. (12) שנפל חשוב כמת (שבת

- קלו.). (13) חולין קלח, ב. (14) שם קלו, א. ומשכנס ליל
שמיני מותר לאוכלה, ואין צריך לחכות שמונה ימים שלמים
(מגיד-משנה). (15) כלומר, ספק נפל (שם קלה, א).
(16) שאין לוקים על הספק. (17) שם קלו, א. (18) בכורות
ה, א.
- ה. השליא שניצאת עם הולד - אסורה באכילה¹⁹.
והאוכלה - פטור²⁰, שאניה בפשר²¹.
- 19 חולין עז, א. (20) משום נבילה. (21) שם: "חיב
עליה מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת נבילות",
והיינו מפני שאניה בשר, אבל נחשבה לאוכל, כדמוכח שם.
- ו. האוכל פזית מבשר בהמה או חיה או עוף
טהורים²² שנטרפו - לוקה, שנאמר: ובשר בשדה
טרפה לא תאכלו, לכלב תשלכון אותו. טרפה
האמורה בתורה - זו שטרפה אותה²³ חית היער,
כגון ארי ונמר וכיוצא בהן²⁴. וכן עוף שטרף אותו
עוף הדורס, כגון גץ וכיוצא בו. ואין אתה יכול
לומר שטרפה אותה והמיתה אותה; שאם מתה -
הרי היא נבלה, ומה לי מתה מחמת עצמה או הפה
בסיף והמיתה או שברה ארי והמיתה? הא²⁵ אינו
מדבר אלא בשנטרפה ולא מתה.
- 22 אבל לא טמאים, שאיסור טריפה אינו אלא במינים
טהורים בלבד כמו איסור נבילה, כמבואר למעלה ה"ב.
(23) כגון שדרסה עליה בידה או גרמה לה בכל אופן שהוא,
אחד מסוגי הטרירות המבוארים בפ"ה מהל' שחיטה ה"ה.
(24) שלא דוקא ארי, אלא כל חית יער גדולה, שדרסה
בהמה גסה וכל-שכן בהמה דקה, נטרפה. (25) הרי.
- ז. ואם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב
וגרר הגדי ברגלו²⁶ או בזנבו או באזנו, ורדף אדם
והצילו מפיו, יהיה אסור, שהרי נטרף? תלמוד
לומר: ובשר בשדה טרפה וגומר לכלב תשלכון אותו
- עד שיעשה אותה בשר הראויה²⁷ לכלב. הא
למדת, שהטרפה האמורה בתורה היא שטרפה
אותה חית היער ושברה אותה ונטת למות ועדין לא
מתה. אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות - הרי
זו אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה
ממפה זו הבאה עליה.
- 26 כלומר, שלא דרסה בידו, שאם דרסה, הרי היא דרוסת
זאב בדקה, שהיא טריפה. (27) בדפוס רומי ר"מ: הראוי.
- ח. נמצאת למד: שהתורה אסרה המתה, והיא
הנבלה, ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה ואף על
פי שעדין לא מתה, והיא הטרפה. וכשם שלא
תחלק במיתה בין מתה מחמת עצמה, בין שנפלה
ומתה, בין שחנקת עד שמתה, בין שדרסתה חיה
והרגתה; כך לא תחלק בנוטה למות בין שטרפתה
חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו רב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ח' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים⁴⁶ לא
היו אוכלין מבהמה שממהרין ושוחטין אותה כדי
שלא תמות, ואף על פי שפרקסה בסוף שחיטה⁴⁷.
ודבר זה אין בו אסור, אלא כל הרוצה להתמיר על
עצמו בדבר זה - הרי זה משבח.⁴⁸

(46) שם לו, ב. (47) שאם לא פירכסה בסוף שחיטה -
אסורה באכילה, כמבואר להלן בהלכה הסמוכה.

יג. השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם -
הרי אלו מתריין⁴⁸, ואין אומרים שמהם חיה. וכן
השוחט את הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת⁴⁹.
אבל המספנת, והיא: כל שמעמידין אותה ואינה
עומדת, אף על פי⁵⁰ שהיא אוכלת מאכל בריאות,
אם שחטה ולא פרקסה⁵¹ כלל - הרי זו נבלה⁵²,
ולוקין עליה. ואם פרקסה - הרי זו מתרת. וצריך
שהיה הפרכוס בסוף השחיטה⁵³, אבל בתחלתה -
אינו מועיל.

(48) שם לג, א. (49) שם לו, א. (50) שם, ב. (51) שם.
(52) שכל שלא פירכסה, אין שחיטתה כלום ורק גמר מיתתה
(מגיד-משנה). (53) שם לח, א: "כל שאינה עושה כן בסוף
שחיטה, בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן".

יד. כיצד הוא הפרכוס? בבהמה דקה⁵⁴ ובחיה
גסה⁵⁵ ודקה: בין שפשטה⁵⁶ ידה והחזירה, או
שפשטה רגלה אף על פי שלא החזירה⁵⁷, או
שפפפה רגלה בלבד - הרי זה פרכוס ומת; אבל
אם פשטה ידה ולא החזירה - הרי זו אסורה,
שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד⁵⁸. ובבהמה גסה⁵⁹:
אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה בין
כפפה ולא פשטה - הרי זה פרכוס ומתרת; ואם לא
פשטה לא יד ולא רגל ולא כפפה כלל - הרי זו
נבלה. ובעוף: אפלו לא רפרף אלא בעינו⁶⁰ ולא
כשפש אלא בזנבו - הרי זה פרכוס.

(54) שם לו, א. (55) עבודה זרה טז, ב: "חיה גסה, הרי
היא כבהמה דקה לפירכוס". (56) אבל אם היתה ידה
פשוטה מקודם וכפפתה - אינו פרכוס. (57) שם לה, ב:
"אבל ברגל, בין פשטה ולא כפפה, בין כפפה ולא פשטה -
כשרה". (58) שם לו, א. (59) שם לח, ב. (60) שם, וכן
גירסת הרי"ף והערות. אולם הגירסא שלנו בגמרא: "בגפ".

טו. השוחט את המספנת בלילה, ולא ידע אם
פרקסה או לא פרקסה - הרי זו ספק נבלה
ואסורה⁶¹.

(61) שם לו, א.

טז. כל אסורין שבתורה אין מצטרפין⁶² זה עם זה,
חוץ מאסורי נזיר⁶³, כמו שיתבאר שם⁶⁴. לפיכך,
הלוקח מעט⁶⁵ חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה

1 צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו איבריה, בין שזרק
2 בה חץ ונקב לבה או ראתה, בין שבא לה חלי
3 מחמת עצמה ונקב לבה או ראתה או שבר רב
4 צלעותיה וכיוצא בהן. הואיל והיא נוטה למות מפל
5 מקום - הרי זו טרפה, בין שהיה הגורם בידי בשר
6 ודם בין שהיה בידי שמים. אם כן, למה נאמר
7 בתורה טרפה²⁸? דבר הפתוב בהנה²⁹. שאם לא
8 תאמר כן³⁰, לא תאסר אלא אותה שנטרפה בשדה,
9 אבל אם נטרפה בחצר - לא תאסר. הא למדת, שאין
10 הפתוב מדבר אלא בהנה³¹.

(28) שמשמעה שנטרפה בידי חיה. (29) דבר המצוי ורגיל.
(30) אלא שהכל דוקא לפי מה שנכתב. (31) מכילתא
משפטים פרשה ב.

ט. וענין הפתוב³²: שהנוטה למות מחמת מכותיה³³
12 ואי אפשר לה לחיות³⁴ מחמת מכה זו - אסורה.
13 מכאן אמרו חכמים³⁵: זה הפלל: כל שאין פמוה
14 חיה³⁶ - טרפה. ובהלכות שחיטה³⁷ יתבאר אי זה
15 חלי עושה אותה טרפה ואי זה חלי אין עושה אותה
16 טרפה.

(32) "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו". (33) או מחמת
חולי, כמבואר בהלכה הקודמת. (34) שנים עשר חודש,
כמבואר בפ"א מהל' שחיטה ה"א. (35) חולין מב, א.
(36) "שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה ראויה
לחיות" (רש"י). (37) פ"י ה"ט.

י. וכן הוחתף בשר מן החי מן הטוהרים³⁸ - הרי
18 אותו הבשר טרפה³⁹, והאוכל ממנו כזית - לוקה
19 משום אוכל טרפה. שהרי בשר זה מבהמה שלא
20 נשחטה ולא מתה⁴⁰, מה לי טרפה אותה חיה מה
21 לי חתכה בסכין? מה לי ככלה מה לי במקצתה?
22 הרי הוא אומר: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו -
23 כיון שנעשית בהמה בשר בשדה⁴¹ הרי היא טרפה.

(38) אבל בטמאים, כשם שאיסור טריפה אינו נוהג בהם,
כמבואר למעלה ה"ב, כך אינו נוהג בהם איסור בשר מן
החי. (39) חולין קב, ב. (40) שרק מתה אסורה משום
נבילה, כמבואר למעלה ה"א. (41) שפירש ממקומו (רש"י
שם).

יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה ונטתה
24 למות⁴², הואיל ולא ארעה⁴³ מפה באבר מאיבריה
25 הממיתים אותה⁴⁴ - הרי זו מתרת; שלא אסרה תורה
27 אלא כעין טרפת חית היער, שהרי עשת⁴⁵ בה מפה
28 הממיתה אותה.

(42) שם לו, א. בלשון המשנה: "מסוכנת". (43) לא קרה.
(44) כוונת רבינו לבאר את ההבדל המהותי בין טריפה
למסוכנת, ואומר - שבטריפה נעשית בה מכה, ובמסוכנת
לא אירעה מכה. (45) בכת"י תימן: נעשית.

פטור, מפני שאלו אינן ראויין לאכילה⁷⁶. ואין
מצטרפין עם הפשר לכזית.

(75) חולין קיז, ב: "העור. . . והעצמות והגידין והקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות". והטעם: מפני שאין בהן לאו של נבלה (מגיד-משנה). (76) אין כוונת רבינו לומר, שאינם ראויין להחשב כאוכל, שהרי הם מטמאים טומאת אוכלין, אלא שאינם נקראים בשר שיחול עליהם איסור בשר נבילה.

יט. קבת⁷⁷ הנבלה וקבת הטמאה - מתרת, מפני
שהיא כשאר טנפת שבגוף⁷⁸. ולפיכך מתר⁷⁹
להעמיד הגבינה בקבת שחיטת העובד פוכבים
ומזלות, ובקבת בהמה וחיה טמאה. אבל עור הקבה
- הרי הוא כשאר המעים⁸⁰, ואסור.

(77) חלב הכנוס בתוך הקיבה, ולא חילק רבינו בין קרוש
לניגר, וכן דעת הרי"ף. וראה 'כסף משנה' ורדב"ז לקמן
פ"ט הט"ו. (78) שם קטז, ב: "פירשה בעלמא הוא".
(79) שם. (80) שם.

כ. עור הבא כנגד פניו של חמור⁸¹ - מתר
באכילה⁸², מפני שהוא כמו הפרש וימי רגלים שהן
מתריין⁸³. יש עורות שהן כבשר⁸⁴, והאוכל מהן כזית
- כאוכל מן הבשר. והוא כשיאכל אותן כשהן
רכים⁸⁵.

(81) "כעין שליא שהחמור נולד בו" (רש"י). (82) בכורות
ז, ב. (83) ראה השגת הראב"ד וב'מגיד משנה'.
(84) חולין קכב, א. (85) שם. שאם עבדן או שהילך בהן
כדי עבודה שהם מתקשים, אינם אוכל ואינם כבשר.

כא. ואלו שעורותיהן כבשר⁸⁶: עור האדם; ועור
החזיר של ישוב⁸⁷; ועור חטוטרת⁸⁸ של גמל שלא
טענו עליו משא מעולם ולא הגיע⁸⁹ למשא, שעדיין
היא רכה; ועור בית הפשת⁹⁰; ועור שתחת
האליה⁹¹; ועור השליל; ועור האנקה והכח
והלטאה והחמט. כל אלו העורות, כשהן רפות -
הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין
לטמאה.

(86) ביאור להלכה הקודמת. (87) מפני שהוא רך ואוכלים
אותו (רש"י). אבל חזיר הבר קשה ואינו כבשר.
(88) דבשת הגמל. "ועל דבשת גמלים" (ישעיה ל, ו) תרגום:
על חטרייא גמליא (ערוך). (89) זמנו. (90) בית הרהם
(רש"י שם). (91) עור הזנב מתחת מקום שאין שיער מפני
שהוא רך (רש"י שם).

כב. נאמר בשור הנסקל: ולא יאכל את בשרו.
והיאך היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא
נבלה? אלא לא בא הכתוב אלא להודיע⁹²: שפיו
שנגמר דינו לסקילה נאסר⁹³, ונעשה כבהמה
טמאה, ואם קדם וישחטו שחיטה כשרה - הרי זה

1 טמאה ומעט בשר נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט
2 בשר עוף טמא וכיוצא באלו משאר האסורין וצריך
3 מן הכל כזית ואכלו - אינו לוקה, ודינו בדין אוכל
4 חצי שעור⁶⁶.

(62) ערלה פ"ב, מ"א. (63) נזיר לו, ב: "מכל אשר יעשה
מגפן היין, לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זה עם זה".
(64) פ"ה מהל' נזירות ה"ג. (65) פחות מכזית.
(66) "שהוא אסור מן התורה, ואינו לוקה אבל מכין אותו
מכת מרדות" (למעלה פ"ג ה"ו).

5 יז. כל הנבלות⁶⁷ מצטרפות⁶⁸ זו עם זו. ונבלה
6 מצטרפת עם טרפה⁶⁹. וכן כל בהמה וחיה הטמאים
7 - מצטרפין זה עם זה. אבל בשר נבלה עם בשר
8 בהמה טמאה - אין מצטרפין. כיצד? הלוקח מנבלת
9 השור ונבלת הצבי ונבלת הפרנגול, וקבץ מן הכל
10 כזית בשר ואכלו - לוקה. וכן אם קבץ חצי זית
11 מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי
12 זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי⁷⁰ מן
13 הטהורה⁷¹, ואכלו - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר
14 והארנבת⁷², שקבץ מכלם כזית ואכלו - לוקה. אבל
15 אם צרף חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר
16 הגמל - אינן מצטרפין. וכן כל כיוצא בזה. וכן
17 בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר
18 שניהן מצטרף, לפי שהן שני שמות; שהרי כל אחד
19 מהן בלאו בפני עצמו, כמו שבארנו⁷³. אבל כל
20 העופות הטמאין - מצטרפין, כמו שמצטרפין כל
21 בהמה וחיה הטמאין. זה הכלל: כל שאסורין בלאו
22 אחד - מצטרפין, בשני לאוין - אין מצטרפין; חוץ
23 מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה תחלת נבלה היא⁷⁴.

(67) כלומר, נבילת בהמה ונבילת חיה ועוף הטהורים.
(68) מעילה טז, ב. (69) שטריפה תחילת נבילה, כמו
שמיסים בסוף ההלכה. (70) שבשר מן החי אסור משום
טריפה, כמבואר למעלה ה"י, ונבילה מצטרפת עם טריפה.
(71) אבל בטמאה אין איסור בשר מן החי, כמבואר למעלה
שם. (72) אף-על-פי שכל אחד מזהוה לבדו, אמנם הואיל
וכולם נכללו בפסוק "את זה לא תאכלו", כמבואר למעלה
פ"ב ה"א, הרי איסורם בלאו אחד ולפיכך מצטרפים.
(73) למעלה פ"ב. (74) שטריפה אסורה משום שאי-אפשר
לה לחיות, כמבואר למעלה ה"ז. וולא נתבאר למה הוצרך
רבינו לטעם זה. הלא נבילה וטריפה נאמרו בלאו אחד:
"ונבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח), וכל
שבלאו אחד מצטרפים? ואולי מפני שחיוב המלקות אינו
מלאו זה, אלא מלאוים מחולקים].

24 יח. האוכל מנבלה וטרפה או מבהמה וחיה
25 הטמאים מן העור⁷⁵ ומן העצמות ומן הגידים, ומן
26 הקרנים ומן הטלפים, ומן הצפרנים של עוף
27 ממקומות שמבצבץ משם הדם כשיחתכו, ומן
28 השליא שלהן, אף על פי שהוא אסור - הרי זה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ט' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טרפה בהדי הדדי קאתו" (שחלו בבת אחת), הרי שאם חתך ממנה אבר שהיא נטרפת מנטילתה חייב משום אבר מן החי כשאכלו (אמנם בגיליון נדפס: "מצאתי כתוב בגיליון ספר אחד וזה לשונו, והלב, נראה לי שצריך להיות והחלב כי הלב עושה טרפה אם ניטל", אבל הדברים תמוהים, כי מה בכך אם הבהמה נטרפת, וכי משום זה אין איסור אבר מן החי? (8) "אכל חלב מן החי", משמע אפילו מקצת. הרי שבאבר שאין בו עצם, כמו חלב, חייב משום אבר מן החי אפילו אם חתך מקצתו.

- ג. האוכל מאבר מן החי פזית⁹ - לוקה. ואפלו אכל אבר שלם: אם יש בו פזית¹⁰ - חיב, פחות מפזית - פטור¹¹. חתך מן האבר פכריתו פשר וגידים ועצמות פזית ואכלו - לוקה, אף על פי שאין בו פשר אלא כל שהוא¹². אכל אם הפריד האבר אחר שתלשו מן החי והפריד הפשר מן הגידים ומן העצמות - אינו לוקה¹³ עד שלאכל פזית מן הפשר לבדו, ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לפזית, מאחר ששנה פזית¹⁴.

(9) ככל איסורי תורה. (10) וגידים ועצמות מצטרפים לכזית. (11) אף על פי שאכל אבר שלם. (12) שגידים ועצמות מצטרפים. (13) "חלקו מבחוץ פטור". ואפילו אם החלק הוא יותר מכזית, אין עליו כזית שם אבר מן החי אלא בשר מן החי, והגידין והעצמות אין מצטרפים. (14) האבר נכרא בשר ועצמות וגידים מחוברים, ועכשיו הם נפרדים ולפיכך אין לו דין אבר מן החי.

- ד. חלקו לאבר זה¹⁵ ואכלו מעט מעט: אם יש בזה שאכל פזית פשר - חיב, ואם לאו - פטור¹⁶. לקח פזית מן האבר פכריתו פשר וגידים ועצמות ואכלו, אף על פי שנתלק בפיו בפנים קדם שיקלענו - חיב¹⁷.

(15) ולא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות, ואין בכל חלק כזית. אין לו דין אבר מן החי, אלא דין בשר מן החי, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "שאכל כזית בשר", כי הגידים והעצמות אינם מצטרפים. אבל אם יש בכל חלק כזית, הרי הוא אבר מן החי, מכיוון שלא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות. (16) שגידים ועצמות אין מצטרפים בבשר מן החי. (17) "חלקו מבפנים חייב".

- ה. תלש אבר מן החי ונטרפה פנטילתו ואכלו - חיב שתיים: משום אבר מן החי, ומשום טרפה; שהרי שני האסורין באין כאחת¹⁸. וכן התולש חלב מן החי ואכלו - לוקה שתיים: משום אבר מן החי, ומשום חלב¹⁹. תלש חלב מן הטרפה ואכלו - לוקה שלש²⁰.

(18) כלומר, בבת אחת, ש"בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת", ואיסור אבר מן החי חל רק בשעה שהופרש האבר ובאותה שעה היא נטרפה ובאיסור בת אחת איסור חל על איסור לכל הדעות. (19) ואף על פי שאיסור אבר מן החי חל

- אסור בהנייה, ואם אכל מבשרו פזית - לוקה²¹. וכן כשיסקל לא ימכר ולא יתננו לכלבים ולא לעובדי פוכבים ומזלות. לקח נאמר²²: לא יאכל את בשרו. ופרש של שור הנסקל מת²³ בהנאה. נודע שהוא פטור מסקילה²⁴ אחר שנגמר דינו, כגון שהוזממו העדים - יצא וירעה בעדר²⁵. ואם נודע אחר שנסקל - הרי זה מת בהנייה²⁶.

(92) בבא-קמא מא, א. (93) כלומר, אפילו שלא סקלו אלא שחטו. (94) משום הלאו: "ולא יאכל את בשרו". (95) פסחים כב, ב. (96) עבודה זרה לה, ב: שנאמר: "לא יאכל את בשרו", בשרו אסור ופירשו מותר. (97) כריתות כג, ב. (98) עם שאר צאנו, כחולין גמורים (רש"י שם). (99) שם.

יום רביעי ט' אייר ה'תשפ"א

פרק חמישי

(1) יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה; המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה; ודין ביצים שניתקן; עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד; השוחט בהמה מעוברת ומצאה בה שליל או בן תשעה חי.

- א. מפי השמועה² למדו, שזה שנאמר בתורה: לא תאכל הנפש עם הבשר - לאסור אבר שנתקן מן החי³. ועל אבר מן החי⁴ הוא אומר לנח: אף בשר בנפש דמו לא תאכלו. ואסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף, בטהורים אכל לא בטמאים⁵.

(2) תורה שבעל פה. (3) "דאבר חי מקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד, כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר". (4) אבר מן החי היא אחת משבע מצוות שבני נח נצטוו עליהן. (5) מחלוקת תנאים בדבר, ופסק כחכמים.

- ב. אחד אבר שיש בו פשר וגידים ועצמות, כגון היד והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם⁶, כגון הלשון והביצים והטחול והכליות וחלב⁷ וכיוצא בהן. אלא שהאבר שאין בו עצם - בין שחתך פלו בין שחתך מקצתו⁸, הרי זה אסור משום אבר מן החי; והאבר שיש בו עצם - אינו חיב עליו משום אבר מן החי עד שיפרש פכריתו: פשר וגידים ועצמות; אכל אם פרש מן החי הפשר בלבד - חיב עליו משום טרפה, כמו שבארנו, לא משום אבר מן החי.

(6) "אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלוש" (משום חלב ומשום טרפה ומשום אבר מן החי). הרי דגם באבר שאין בו עצם חייב משום אבר מן החי, שהלא אין עצם בחלב. (7) כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו ... איסור אבר ואיסור

מעט וכאן מעט ואם תצרפו הרי רוב היקפו נכסה. (35) בלא חיסרון. (36) כל אלו בעיות הן בגמרא שם ומספק מחמירים. (37) "מסרבו בעצם ומעלה ארוכה", הרי שאם מעלה ארוכה (מתרפא) - כשר.

ט. המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול ומן הפליות וכיוצא בהן³⁸, והניח החתיכות בתוך מעיה, ואחר כך שחטה - הרי אותן החתיכות אסורות משום אבר מן החי³⁹, ואף על פי שהוא בתוך מעיה. אבל אם חתך מן העבר שבמעיה ולא הוציאו, ואחר כך שחטה - הרי חתיכת העבר או איברו מתר, הואיל ולא יצא⁴⁰. עבר שהוציא ידו או רגלו - נאסר אותו אבר לעולם, בין שחתכו קדם ששחט אמו בין שחתכו אחר ששחטה אמו⁴¹. ואפלו החזיר אותו אבר למעי אמו ואחר כך נשחט⁴², או נולד הולד וחתך פמה שנים - הרי אותו האבר אסור משום טרפה. שפל בשר שיצא חוץ למחצתו - נאסר כבשר שפרש מן החי; שנאמר: ובשר בשרה טרפה - בין שיצא למקום שהוא לו בשרה נעשה טרפה, כמו שבארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיון שיצא למקום שהוא לו בשדה נעשה טריפה..."

דין זה מרמז על ישראל בגלות, ש'טריפה' רומז על הגלות, כמארז"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, שהרמז בזה הוא שכאשר ישראל נמצאים חוץ למחיצתו בגלות, הגם שעבודתם בתכלית המעלה והשלמות, הרי מצד שנמצאים ב"שדה" - גלות, אין להם שלימות אמיתית החיות והחירות.

(על"פ "לקו"ש חלק ל"ב עמוד 42)

(38) איברים שנטילתם אינה מטריפה את הבהמה. (39) והשחיטה אינה מתירה אותו. (40) וניתר בשחיטת אמו. (41) אכן יש הבדל בין חתכו קודם שחיטת אמו לחתכו אחר שנשחטה אמו, שאם נחתך לפני שנשחטה אמו, אסור משום טרפה כדמסיים בסוף ההלכה. ובחתכו לאחר שחיטת אמו חייב משום אבר מן החי. (42) כלומר, שהוולד יצא חי לאוויר העולם אחרי שחיטת אמו, אז נשאר האבר היוצא באיסורו לעולם ושחיטת אמו אינה מתירתו מכיוון שהאבר לא היה בפנים הבהמה בשעת שחיטה, והוולד עצמו, הרי נחשב כשחוט, מפני שהוא היה בפנים [=הבהמה] בשעת שחיטה, ואין לו דין שחיטה. אבל אם הוולד יצא לפני ששחטו את אמו, הרי יש לוולד דין שחיטה, ששחיטת אמו לא התירתו, ואז שחיטתו מתירה גם את האבר היוצא.

י. הוציא מקצת האבר ונשאר מקצתו בפנים, אפלו לא נשאר אלא מעוט⁴³ - היוצא אסור, ושבפנים מתר⁴⁴. ואם חתך היוצא מן האבר אחר שהחזירו

בשעה שנחתך האבר ואיסור חלב הרי חל משעת יציאת הבהמה לאוויר העולם, חל איסור אבר מן החי על איסור חלב, מפני שאבר מן החי נאסר גם לגויים, ומתוך שהוא חל על הגויים חל גם על יהודים, אף על פי שכבר נאסר עליהם משום חלב. (20) משום טרפה ומשום חלב ומשום אבר מן החי.

ו. בשר המדלדל²¹ בבהמה ואבר המדלדל בה, אם אינו יכול לחזור ולחיות²², אף על פי שלא פרש אלא אחר שנשחטה - אסור²³, ואין לזקין עליו. ואם מתה הבהמה - רואין אותו כאלו נפל מחיים²⁴. לפיכך לזקין עליו משום אבר מן החי. אבל היכול לחזור ולחיות, אם נשחטה הבהמה - הרי זה מתר²⁵.

(21) נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות בשר קטנות. (22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו. (23) מדרבנן. (24) "מיתה עושה ניפול שחיטה אין עושה ניפול", כלומר, אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה. ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי.

ז. שמיט²⁶ אבר או מעכו או דכו, כגון הביצים שמענה אותן או נתקן²⁷ - הרי זה אינו אסור מן התורה, שהרי יש בו מקצת חיים, ולפיכך²⁸ אין מסריח. ואף על פי כן אסור לאכלו ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה לאבר מן החי.

(26) אבל לא תלשו. (27) ונשחטה הבהמה. (28) מפני שיש בו מקצת חיים.

ח. עצם שנשבר: אם היה הבשר או העור חופה²⁹ רב עביו³⁰ של עצם הנשבר ורב הקף השבר³¹ - הרי זה מתר; ואם יצא העצם לחוץ³² - הרי האבר אסור. וכשישחט הבהמה או העוף - יחתך ממקום השבר וישליכו, ונשאר מתר. נשבר העצם, והבשר חופה את רבו, אבל היה אותו בשר מרסס³³ או נתאפל, כבשר שהרופא גוררו, או שהיה מתלקט³⁴ הרב ממקומות הרבה, או שהיה הבשר שעליו נקבים נקבים³⁵, או שנסדק הבשר, או שנקדר כמין טבעת, או שנגרר הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא כקלפה, או שנתאפל הבשר מלמטה מעל העצם שנשבר עד שנמצא הבשר החופה אינו נוגע בעצם - בכל אלו מורין לאסור³⁶, עד שיתרפא הבשר³⁷. ואם אכל מכל אלו - מכין אותו מכת מרדות.

(29) מכסה. (30) שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו מכוסה. (31) רוב היקף הבשר שעל השבר - קיים. (32) הבשר אינו מכסה אותו. (33) כלומר, שהיה הבשר מרודד וקלוש אבל מכסה את רוב העצם. (34) בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד אלא כאן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(56) ושחיטה זו היא מדרבנן משום מראית עין.

טו. קרע את הבהמה או שחט בהמה טרפה ומצא
בה בן תשעה חי - צריך שחיטה⁵⁷ להחיותו, ואין
שחיטת אמו מועלת לו. ואם לא גמרו לו חדשיו,
אף על פי שהוא חי במעי הטרפה - הרי זה אסור,
מפני שהוא פאבר מאמו. כל עבר שהוציא ראשו
והחזירו, ואחר כך שחט את אמו - אין שחיטת אמו
מועלת לו, והרי הוא פילוד וצריך שחיטה.⁵⁸

(57) שאין הוולד נותר בשחיטת אמו טרפה.

יום חמישי י' אייר ה'תשפ"א

פרק ששי

(1) יבאר האוכל כזית מן הדם ועל איזה דם חייב; ודיני הלב
הטחול והכבד ודגים וחגבים; השובר מפרקת בהמה עד
שתצא נפשה; ודין מליחת הבשר; ואם מולחין דגים ועופות
ביחד; וראש שצלהו בתנור; עופות שהניחן שלמים ומילא
חללן בשר וביצים או שטפלן בבצק; סכין ששחט בה אם
יחתוך בה רותח.

א. האוכל פזית מן הדם²: במזיד - חייב פרת³,
בשוגג - מביא חטאת קבועה. ודבר מפרש פתורה,
שאינו חייב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד, בין
טמאין בין טהורין. שנאמר: וכל דם לא תאכלו
בכל מושבתכם לעוף ולבהמה; וחייה בכלל בהמה,
שנאמר: זאת הבהמה אשר תאכלו שור וגומר איל
וצבי וגומר. אבל דם דגים וחגבים ושקצים ורמשים
ודם האדם⁴ - אין חייבין עליו⁵ משום דם. לפיכך:
דם דגים וחגבים טהורים - מותר לאכלו. ואפלו
כנסו בכלי ושתהו - מותר⁷. ודם חגבים ודגים
טמאים - אסור, משום שהוא תמצית גופן, כחלב
בהמה טמאה⁸. ודם שקצים - כפשרן, כמו שבארנו.

(2) שיעור איסור אכילת דם בכזית, אף-על-פי שהוא משקה,
וכל המשקים שיעורם רביעית. וטעמו של דבר, מפני
שהתורה כתבה בלשון אכילה "כל נפש אשר תאכל כל דם
ונכרתה". "דמו הוא כל אוכליו יכרת" וכל אכילה שיעורה
בכזית, וכן כתב פרק ב הלכה ט"י, וכן משמע מגמרא
כריתות כא: כב. ורק לענין טומאה שיעורו ברביעית. וכן
בנזיר לח. בסוגיא של עשר רביעיות. אולם ביבמות קיד:
גרסינן "דם עד דאיכא רביעית", ושם המדובר באיסורי
אכילה. וכיצד משערים אותו? שנינו בתוספתא נזיר, ששמים
זית בכוס מלאה משקה, והכמות הנשפכת מהכוס הוא
שיעור כזית. (3) משנה כריתות ב. כשלא התרו בו שעבירה
זו עונשה מלקות, אבל כשהתרו בו למלקות, בית-דין מלקים
אותו ונפטר מכרת. (4) בלשון הגמרא: דם מהלכי שמים.
(5) אבל הוא אסור כשפירש, כמבואר בהלכה ב.
(6) ברייתא בכריתות כא. דם דגים וחגבים מותר לכתחילה.
ובגמרא שם מפרשים, כגון "דאית ביה קשקשים", ולפיכך
אין לחוש משום מראית עין, אפילו כנסו בכלי. (7) רבינו

ונשחטה - אותו שציצא בלבד אסור⁴⁵, ושאר האבר
מותר; ואם לא החזירו וחתכו והוא בחוץ, בין
שחתכו קדם שחיטה או אחר שחיטה - מקום
החתך אסור. והוא המקום שנגד האויר⁴⁶, אחר
שחתך היוצא חוץ וחתך מקום החתך.

(43) כלומר, אף על פי שבלידה אומרים אנו "יצא רובו הרי
זה כילוד". (44) כי אין לידה לאברים ואין הרוב היוצא
עושה כילוד את המיעוט שנשאר בפנים. (45) ומצמצם
והותך ומקום החתך גם כן נותר בשחיטת הבהמה.
(46) "מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה
בהמה בבהמה, דלאו בתוכה הוא".

יא. כל אבר עבר שציצא, וחתכו קדם שחיטה והוא
בחוץ - הרי זה אבר מן החי⁴⁷ ולוקין עליו, ואפלו
מת⁴⁸ העבר קדם שחיטה. ואם נחתך אחר שחיטה
- האוכלו אינו לוקה⁴⁹, ואפלו מת. ואם מתה
הבהמה ואחר כך חתכו - האוכלו לוקה משום אבר
מן החי⁵⁰.

(47) וכמו שביארנו למעלה שהאיסור של "ובשר בשדה
טרפה" אינו אלא כשנחתך אחרי שחיטת אמו, אבל בנחתך
לפני השחיטה הרי זה אבר מן החי. (48) "דעובר שבפנים
אפילו מת חשיב כחי דהא מהני ליה שחיטת אמו להחזירו
אף באכילה". (49) משום אבר מן החי. אבל לוקה משום
טריפה. (50) דמיתה עושה ניפול ורואים כאילו נפל
מחיים.

יב. עבר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואחר כך נולד
והרי היא נקבה - החלב שלה אסור לשותתו מספק,
הואיל והוא פא מקלל האיברין ויש בה אבר אחד
אסור. והרי זה כחלב טרפה שנתערב בחלב טהור.

יג. השוחט בהמה מעפרת ומצא בה שליל⁵¹, בין
חי בין מת - הרי זה מותר באכילה. ואפלו שליל⁵²
מתרת באכילה. ושליל שציצאת מקצתה ושחט את
הבהמה: אם היתה שליל זו קשורה⁵³ פולד - מה
שציצא ממנה אסור⁵⁴, והשאר מותר; ואם לא היתה
קשורה בו - פלה אסורה; שפא שליל זו שציצאת
מקצתה הלך לו ולד שהיה בה⁵⁵, ונולד זה שנמצא
בבטן הלב שליל שלול. ואין צריך לומר, שאם לא
נמצא בבטן ולד כלל, שהשליל פלה אסורה.

(51) עובר. (52) "והוא הכיס שבתוכו יהיה העובר".
(53) ואם כן השלייה היא חלק מהוולד שנמצא בתוך
הבהמה. (54) שהרי הוא כאבר מן העובר שציצא.
(55) ולא נותר בשחיטת האם ולפיכך גם שלייתו אסורה.

יד. מצא בה עבר חי, אף על פי שהוא בן תשעה
חדשים גמורין ואפשר שיהיה - אינו צריך שחיטה,
אלא שחיטת אמו מטהרתו. ואם הפריס על גבי
קרנע - צריך שחיטה⁵⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2 וּמִכֵּין עָלָיו מִכַּת מִרְדּוּת⁹. אָכַל דָּם הַשְּׂנִינִים¹⁰ - בּוֹלְעוֹ
3 וְאִינוֹ נִמְנָע. הָרִי שֶׁנֶּשֶׁף בְּפֶת וּמֵצֵא עָלֶיהָ דָּם - גּוֹרֵר
4 אֶת הַדָּם וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל, שֶׁהָרִי פָּרַשׁ.

(9) מלקות מדרבנן, כדי לרדות את החוטאים העוברים על דברי חכמים. (10) בגמרא: דם שבין השיניים.

5 ג. אֵין חֵיבִין פֶּרֶת אֱלָא עַל דָּם הַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה
6 וְנִחְיָה אוֹ הַתֹּזֶת הָרִאשׁוֹנָה¹¹, כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ
7 אֲדֻמּוּמִית¹²; וְעַל הַדָּם הַפָּנוּס בְּתוֹךְ הַלֵּב¹³; וְעַל דָּם
8 הַקֶּזֶה, כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְקַלֵּחַ וְיוֹצֵא¹⁴. אָכַל הַדָּם
9 הַשְּׂנִינִים¹⁵ בְּתַחֲלַת הַקֶּזֶה קֹדֶם שֶׁיִּתְחַלֵּל לְקַלֵּחַ, וְדָם
10 הַשְּׂנִינִים בְּסוֹף הַקֶּזֶה בְּשִׁתְּחַלֵּל הַדָּם לְפֶסֶק - אֵין
11 חֵיבִין עָלָיו, וְהָרִי הוּא פָּדֵם הָאִיבָרִים¹⁶; שֶׁדָּם
12 הַקֶּלּוּחַ הוּא הַדָּם שֶׁהִנָּפֵשׁ¹⁷ יוֹצֵאָה בּוֹ.

(11) כל אלה הם דם שהנשמה יוצאה בו, כמו ששינוי בדם הקזה ונקרא דם הנפש. (12) שהוא דם של חיות הבהמה, אבל הליחה שאין בה אדמיות המטפטפת אינה דם. (13) שם כב. שנמצא תמיד בלב, אבל דם שמתכנס מאליה בשעת שחיטה, אינו חייב כרת אלא בלאו, כמו שכתב בהלכה ד. בגמרא שם גירסת רבינו היא: "כי קאמר רב (שחייב כרת) בדם דיליה (דם שלו), כי קתני "אין חייבין" דאחי מעלמא (שבא מבחוץ). ובספרים שלפנינו הגירסא הפוכה, ראה שם. ופירשה רש"י שדם דיליה זהו דם של בשר הלב, ודינו כדם איברים שאין חייבים עליו כרת, ודם שחייב עליו כרת הוא הדם הכנוס בחלל הלב. (14) הקילוח רצוף, שרק דם זה הנפש יוצאה בו. כמו שמסיים רבינו. כרבי יוחנן שם. (15) מטפטף. (16) בהלכה הסמוכה. (17) הנשמה.

13 ד. דָּם הַתִּמְצִית¹⁸ וְדָם הָאִיבָרִין, כְּגוֹן דָּם הַשְּׁחוּל
14 וְדָם הַפְּלִיּוֹת וְדָם בִּיצִים¹⁹, וְדָם הַמִּתְפַּנֵּס לַלֵּב בְּשַׁעַת
15 שְׁחִיטָה, וְדָם הַנִּמְצֵא בְּכַבֵּד²⁰ - אֵין חֵיבִין עָלָיו פֶּרֶת.
16 אָכַל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ פְּזִית - לֹקְהָא²¹, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל דָּם
17 לֹא תֹאכְלוּ. וּבְחֵיבִיב פֶּרֶת הוּא אוֹמֵר: כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר
18 בְּדָם הִיא²² - אִינוֹ חֵיב פֶּרֶת אֱלָא עַל הַדָּם שֶׁהִנָּפֵשׁ
19 יוֹצֵאָה בּוֹ.

(18) דם השותת שאין הנפש יוצאה בו. (19) ביצי זכר. (20) במשנה ובברייתא שם, לא נמנה דם הכבד בדין דם האיברים. ורבינו-תם למד מזה, שדם הכבד אף-על-פי שפירש, מותר מן התורה. מפני שהכבד כולו דם, והתורה התירה לאכלו. ראה תוספות חולין קי: דיבור-המתחיל כבדא. ורבינו מסתמך כנראה, על מה שאמרו שם קיא. לענין דם הכבד: "דם דאורייתא הוא." (21) כריתות כא: הרי אלו בלא-תעשה. (22) ולפני-זה (פסוק י) כתוב: והכרתי אותה מקרב עמה.

20 ה. הַשְּׁלִיל הַנִּמְצֵא בְּמַעַי הַבְּהֵמָה - הָרִי דְמוֹ כְּדָם
21 הַיְלֹד²³. לְפִיכָּה: הַדָּם הַנִּמְצֵא כְּנוּס בְּתוֹךְ לְבוֹ -
22 חֵיבִין עָלָיו²⁴ פֶּרֶת²⁵, אָכַל שֶׁאֵר דְמוֹ - הָרִי הוּא כְּדָם
23 הָאִיבָרִין²⁶.

אינו מחלק בדם דגים טהורים, בין כנסו ובין לא כנסו. (8) ואין לוקין עליו, כמו שכתב בפרק ג הלכה א, ו, אבל אין בו איסור דם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האוכל בזית מן הדם במזיד, חייב כרת".

ואינו חייב אלא על דם חיה ועוף, אבל דם חגבים ושקצים ורמשים ודם האדם, אין חייבין עליהם משום דם, ובהלכה שאח"ז ממשיך "דם האדם אסור מדברי סופרים ... ומכין אותו מכת מרדות". נמצא שבאיסור דם יש הבדל בין בעלי-חיים גדולים - חיה ועוף - ובין דגים וחגבים ושקצים ורמשים. ולאידך, דם האדם "אין חייבים עליו אלא מדברי סופרים". תוכן זה מצינו גם בהלכה שלפני-זה "כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית, לוקה מן התורה". אבל "האוכל מבשר האדם ... אינו לוקה, אבל אסור הוא ב'עשה'".

וביאור העניין: עניין טומאה וטהרה שייך רק בעניינים השייכים לקדושה - אצל בני ישראל דוקא, כי רוח הטומאה והלעו"ז מתאווה לדבר כדי לקבל ניקה מקדושה, משא"כ בדבר שאין בו קדושה אין השתדלות מצד רוח הטומאה והלעו"ז לקבל ממנו, ועד"ז בענין הגלות ושליטת אוה"ע על ישראל בסיבת החטאים - "מפני חטאינו גלינו מארצנו" כי כשיהודי עובר על המצוות, אזי יש ניקה ללעו"ז.

ומזה יובן גם ההבדל בנוגע לדם בהמה חיה ועוף לדם דגים וחגבים כו' כי בריה קטנה אין בה ריבוי חיות, ומעט הדם שבה הוא להחיות את מציאותו של החגב, ובוודאי שאין בו כדי שמישהו אחר יוכל לקבל ולינוק ממנו ולכן אין איסור לשנות מדמו, אבל בדם בהמה ועוף הגדולים ישנה חיות מרובה ויש מקום ללעו"ז לינוק ממנו ולכן אסור לשנותו. אלא שלפני-זה אין מובן מדוע הותר דם האדם ונאסר רק מדברי סופרים.

והביאור בזה: אמרו חז"ל "חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה", ונמצא שלא זו בלבד שאיסורו של דם האדם חמור יותר משל בהמה חיה ועוף להיותו איסור מדברי סופרים, ומה שאין בו עונש חמור כמו בהם הוא שאיסורו חמור כל-כך עד שאי אפשר לתקנו על-ידי עונש. וא"כ צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם "ומכין אותו מכת מרדות" כי הוא אחרי עבודת התשובה, שאז "אין לך דבר שעומד בפני התשובה". ועניינן של מכות מרדות הוא כדי לעוררו לתשובה, ואין צורך במלקות ממש שהם לשם צער ועונש אלא רק ב"מכת מרדות" שעל-ידי-ה יבוא הדבר על תיקונו ואף יתהפך לטוב.

(על-פי "זין מלכות" ספר קדושה סימן ז)

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דין הכבד כדין בשר ואינה צריכה חתיכה. ויש אומרים, שכבד צריכה חתיכה אפילו לצלי. (38) בבה"ג מביא תשובות הגאונים: שלחו משיבה, שעכשיו אין אנו בקיאים בחליטה וספק איסור להחמיר, ומותר לאכול כבד מבושלת אלא אם צלאה תחלה ואחר-כך בישלה, אבל לבשלה לכתחלה (בלי צליה) אסור, וכן המנהג בכל ישראל. ור' אלפסי כתב מנהג ישראל שלא לבשל את הכבד בקדירה אלא לאחר צליה ולא לאחר מליחה, אבל רבינו-תם אומר שאם נמלחה הכבד, מותר לבשלה כמו אחר צליה, שגם המלח מוציא דם. (39) אבל לא פשט בכל ישראל. (40) צולין. (41) ועכשיו נוהגים שמוציאים המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואחר-כך הקרום מעליו ומולחו, ומותר בזה אף לקדירה.

ח. הכבד שפשלה ולא הבהבה על האור ולא חלטה⁴² בחמץ או ברותחין - הרי הקדירה פלה אסורה, הכבד וכל שנתבשל עמה⁴³. ומתיר לצלות⁴⁴ כבד עם הפשר בפסוד אחד, והוא שתהיה הכבד למטה⁴⁵. ואם עבר וצלאה למעלה מפשר - הרי זה אוקלה⁴⁶.

(42) וגם לא חלטה, אבל אם חלטה כדין הגמרא, מותרת הכבד וכל שנתבשל עמה, שמה שתקנו הגאונים והמנהג הנהוג שלא לבשל כבד אפילו לאחר חליטה, אינו אלא לכתחילה. אבל בדיעבד, אם נתבשלה מותר. (43) כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, שאמר: שלוקה אוסרת ונאסרת. (44) לכתחילה. (45) שהדם הזב מן הכבד, אינו נוטף על הבשר אלא זב לחלל התנור, שם. ודווקא אם השפוד מונח או תלוי בתנור זקוף וחדוד למטה, אבל אם השפוד כולו מונח לרוחב התנור על גבי האש ואין כאן מעלה ומטה, בכל אופן אסור לכתחילה, מגיד משנה. והרשב"א כתב: הוא הדין שאסור למלוח לכתחילה את הכבד על הבשר, וכן נהגו. (46) שהדם הזב אגב צליה, אינו נבלע בבשר אלא מחליק ונופל, בגמרא: מירשק שריק.

ט. הטחול - מתיר לבשלו אפילו עם הפשר; שאינו דם, אלא פשר⁴⁷ הדומה לדם. השובר מפרקת בהמה קדם שתצא נפשה - הרי הדם נבלע באברים⁴⁸, ואסור לאכל ממנה פשר חי⁴⁹, ואפילו חלטה⁵⁰. אלא פיצד יעשה⁵¹? יחתך החתיכה⁵² וימלח יפה יפה⁵³, ואחר כך יבשל או יצלה⁵⁴. וכבר בארנו, שהשוטט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם, שהן מתרין⁵⁵.

(47) ואף שהוא אדום מאד, ונראה כאילו כולו דם. בגמרא חולין שם: "טחלא שומנא בעלמא הוא". ורבינו כתב: "בשר", שצריך מליחה כשאר בשר. והדם שבו הוא כדם האיברים, כמו שכתב בהלכה ד. (48) לפי שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא דם. וכששבר מפרקתה, מתוך צרתה אין בה כוח להתאנח ולהוציא דם, והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באבריה, רש"י. (49) בעיה בגמרא שם ק"ג. ומשום ספק איסור - מחמירים ואוסרים. (50) שהחליטה אינה מוציאה את הדם אלא מצמיתו במקומו, ודם זה שנבלע באיברים אינו דומה לדם האיברים שלא פירש,

(23) ואפילו הוא בן שמונה שלא שלמו לו חדשיו, שחלבו מותר, כמבואר בפרק ז הלכה ג - דמו אסור. (24) כר' יוחנן חולין עד: וטעם ההבדל בין חלב לדם בשליל שלא שלמו לו חדשיו, שבחלב פירט הכתוב שור או כשב או עז, ושליל שלא שלמו לו חדשיו אינו חלב שור כשב ועז אלא חלב אבר מאיברי אמו, שהתירתו התורה מקרא "וכל... בבמה אותה תאכלו", אבל בדם נאמר "כל דם" ואפילו של שליל משמע, תשובת הרשב"ץ הובאה ב'לחם משנה'. (25) כמבואר בהלכה ג. (26) שעובר בלא-תעשה, אבל אינו חייב כרת.

1 ו. הלב, בין לצלי²⁷ בין לקדירה²⁸ - קורעו ומוציא את דמו, ואחר כך מולחו²⁹. ואם בשל הלב ולא קרעו - קורעו אחר שפשלו ומתיר³⁰; ואם לא קרעו ואכלו³¹ - אינו חייב עליו פרת³². במה דברים אמורים? בלב העוף, שאין בו פזית דם³³; אבל אם היה לב בהמה - חייב פרת; שהרי יש בו פזית מדם שבתוך הלב, שחיבין עליו פרת.

(27) לצלות אותו. (28) לבשלו. (29) מלשון רבינו נראה שמולחו בין לצלי ובין לקדירה, שאף לצלות את הבשר צריך למלחו קודם, כמו שכתב רבינו בהלכה יב, וראה מה שכתבתי שם. (30) משום שבשר הלב חלק ואינו בולע את הדם (פסחים עד), ולפי-זה רק הלב אינו נאסר, אבל אם לא בשלו עמו דברים אחרים נאסרים, שהדם היוצא מן הלב נבלע בהם ואוסר אותם (רשב"א). (31) בבא בפני עצמה ואינו מוסב על בשלו, דמירי בלא בישול, שהרי הדם שבשלו אסור רק מדרבנן (מנחות כא. מגיד משנה). ובי'לחם משנה' כאן מביא בשם הרלב"ח, שרבינו לא קיבל להלכה את המימרא של ר' חנינא במנחות שהזכרנו, וסובר שגם דם שבישלו, אסור מן התורה וחיבין עליו כרת. (32) ואפילו מלקות אין בו, כיון שאין בו כזית. (33) בתוך הלב. ואם יש בו כזית מדם שבתוכו ומתכנס אליו בשעת שחיטה ביחד, עובר בלאו וחיב מלקות, אבל כרת אין בו, שעל הדם המתכנס אין חיבין כרת כמו שכתב למעלה הלכה ד, ובדם שבתוכו אין שיעור כזית. תשובות ר' לוי בן חביב הובאה ב'לחם משנה'.

8 ז. הכבד, אם חתכה³⁴ והשליכה לתוך החמץ³⁵ או לתוך מים רותחין³⁶ עד שתתלבן - הרי זו מתרת לבשל אותה³⁷ אחר כן. וכבר נהגו כל ישראל³⁸ להבהבה על האור ואחר כך מבשלין אותה. בין שפשלה לבדה בין שפשלה עם פשר אחר. וכן מנהג פשוט³⁹, שאין מבשלין המה של ראש ולא קולין⁴⁰ אותו עד שמהבהבין אותו באור⁴¹.

(34) אע"פ שחולט אותה בחומץ או במים רותחים, צריך לפני כן לחתוך הכבד ואז מותר לבשל אותה, החליטה רק מצמיתה הדם שבכבד עצמה, והדם אינו יוצא והרי הוא כדם האיברים שלא פירש שמותר, אבל הרי יש דם בסמפונות הכבד והוא ככנוס בכלי, ולפיכך צריך לחתוך אותה כדי שיצא הדם שבסמפונות. (35) בגמרא הלשון: חלטה. (36) ולא פושרים, עיין הלכה י. (37) אבל לצלי,

15 יאכל. ואם חָלְטוּ בַחֲמִין⁶⁵ - מִתֵּר לְאָכְלוֹ⁶⁶ פֶּשֶׁהוּא
16 חִי. וּמִתֵּר לְשִׁתּוֹת הַחֲמִין⁶⁷ שֶׁחָלְטוּ בוֹ, שְׁאִין הַחֲמִין
17 מוֹצִיא הֶדֶם.

63) שאין צריך לשהות במלחו כדי הילוך מיל, האמור בהלכה י'. נראה מזה שדעת רבינו, שאף לצלי צריך מליחה. ובמנחות כא. גורס "אמר אביי, וכן לצלי" שמולחו וצולחו מיד, מגיד משנה. ואפשר לפרש אחרת בדברי רבינו: אם רצה למלוח ולצלוח מיד, בלא הדחה רשאי, שהמלח הנשאר על הבשר לא נאסר. אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיוח יפה יפה וצולחו ואוכל. ולפי פירוש זה, אין ללמוד מדבריו אם לצלי צריך מליחה או לא, שהרי כאן המדובר במקרה שהוא רוצה למלוח, והשאלה היא אם צריך להדיח לפני הצליה. (64) והראב"ד משיג ואומר, שיותר לאכול בשר חי בלא מליחה, שדם האברים שלא פירש מותר, והסוגיא דחולין שם, מדברת בבשר מבית השחיטה שבולע יותר כמו חתיכה שהאדימה בהלכה הסמוכה, ולפיכך מולחו יפה יפה, מגדל עוז. ודעת רבינו, שדם האברים אף-על-פי שלא פירש אסור, אם הוא ראוי (יכול) לפרוש. (65) פסחים עד: האי אומצא וכו'. (66) שהחומץ מצמית את הדם ולא יפרוש יותר. ודם האברים שאינו ראוי לפרוש, גם לדעת רבינו מותר, כסף משנה. (67) שם: "הוא וחליה שרי", שהדם לא נבלע בחומץ.

18 יג. חֲמִין שֶׁחָלְטוּ בוֹ בֶּשֶׂר - לֹא יִחְלֹט בוֹ פֶּעַם
19 שְׁנִיָּה⁶⁸. וְחֲתִיכָה שֶׁהֵאֲדִימָה⁶⁹ בַּתּוֹךְ הַחֲמִין - הִיא
20 וְהַחֲמִין אֲסוּרִין⁷⁰, עַד שֶׁיִּמְלָח⁷¹ אוֹתָהּ יָפָה יָפָה
21 וְיִצְלָה⁷². בֶּשֶׂר שֶׁהֵאֲדִים⁷³, וְכֵן בִּיצֵי בְהֵמָה וְחִיָּה⁷⁴
22 בְּקִלְפָה שֶׁעֲלִיָּהּ⁷⁵, וְכֵן הָעֶרְף שֶׁבּוֹ הַמְזוֹרָקִים⁷⁶ שֶׁהֵן
23 מְלֵאִים דָּם, אִם חֲתָכֶן וּמְלַחֵן פֶּתֶת - מִתֵּר לְבִשְׁלוֹ⁷⁷.
24 וְאִם לֹא חֲתָכֶן⁷⁸ וְצִלְּאֵן בִּשְׁפוּד, וְצִלְּהָ הָעֶרְף וּפִיו
25 לְמִטָּה⁷⁹, אוֹ שֶׁצִּלְּאֵן פֶּלֶן עַל הַגְּחָלִים⁸⁰ - הֲרִי אֵלּוּ
26 מִתֵּרִין.

68) בשר כדי להתירו כשהוא חי, לפי שנחלש כוחו בחליטה הראשונה, רש"י שם. (69) בגמרא פסחים שם: "אומצא דאסמיק". ורבינו מפרש, שהכוונה להאדים בתוך החומץ. (70) רבינו גורס: "הוא וחליה אסור". כשנותנים בשר חי לתוך החומץ, ואינו שוהה בתוכו, הדם נצמט בתוך הבשר ואינו פולט כלום, ולפיכך הכל מותר שהדם לא פירש. ואם שוהה בתוכו עד שהתאדם, נעקר הדם מהבשר ונפלט בחוץ, ולפיכך גם החתיכה וגם החומץ אסורים. (71) כבשר שלא נחלט. (72) נראה שהכוונה או יצלה, כי לפי פירושו של ה'מגיד משנה' שאנו הולכים כאן בעקבותיו, מותר גם לבשלו אחרי המליחה. וב'כסף משנה' פירוש אחר, ולדעתו רק לצליה מותר. וכן כתב בפירוש ב'טור' יורה-דעה סי' סז, וראה 'לחם משנה' כאן. (73) פסחים שם: אומצא דאסמיק חתיכה וכו'. (74) של זכר, רש"י שם. (75) הקרום שעליהם, שאסור משום דם, כמבואר בחולין צג. וזהו כפירוש רבינו חננאל שם ולא כפירוש רש"י, ראה תוספות שם. (76) כן מפרש רבינו "ומזרק" שם עד: אבל

ו'מגיד משנה' מפרש בדעת רבינו, שכל דם האיברים שלא פירש אסור, ולכן אסור לאכול כל בשר חי בלא מליחה או חליטה, אבל בשובר מפרקתה אפילו חליטה אינה מועילה אלא מליחה. וראה להלן הלכה יב ו'כסף משנה' שם. (51) כיון שאפילו חליטה אינה מותרת. (52) לדעת ה'מגיד משנה' החתיכה אינה מעכבת כלל. וה'לחם משנה' מפרש, שצריך לחתוך כמו בכבד למעלה הלכה ז. (53) אבל חליטה, אפילו אחר החיתוך אינה מועילה. ואין זה דומה לכבד, מפני ששבר המפרקת ונבלע בבשרה דם האיברים שפירש ממקומו כדי לצאת, ולפיכך דינו כדם האיברים שפירש, שאסור. והחליטה אינה מוציאו, אלא מצמיתו במקומו, כמו שנתבאר למעלה. מה-שאינ-כן בכבד שדם הכבד שלא פירש מותר, שהרי כולו דם הוא והתורה התירתו, וראה לקמן בהלכה יב בדין חליטה של בשר. (54) שאפילו לצלי צריך מליחה קודם בשובר מפרקתה, וב'לחם משנה' מפרש שלצלי לא צריך חתיכה ומליחה כלל, אלא צולה כשאר הבשר. (55) ואין אומרים שמה מתים היו, כמו שכתב רבינו שם. וגם אין אנו חוששים שמה נבלע דם באיבריה ולא יצא כמו בשובר מפרקתה.

1 י. אִין הַבֶּשֶׂר יוֹצֵא מִיְדֵי דָמוֹ אֶלָּא אִם בֵּן מוֹלְחוֹ
2 יָפָה יָפָה וּמְדִיחוֹ יָפָה יָפָה. פִּיצֵד עוֹשָׂה? מִדִּיחַ
3 הַבֶּשֶׂר תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֶּף מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה⁵⁶, וּמְנִיחוֹ
4 בְּמִלְחוֹ כְּדֵי הֵלֹךְ מִיֵּל⁵⁷, וְאַחֵר כֶּף מְדִיחוֹ יָפָה יָפָה⁵⁸
5 עַד שֶׁיֵּצְאוּ הַמִּים וְזֵכִים, וּמְשַׁלְּכִיכוֹ מִיֵּד⁵⁹ לְתוֹךְ מִים
6 וְרוֹתְחִין, אֲבָל לֹא לְפוֹשְׁרִין, כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּן מִיֵּד וְלֹא
7 יֵצֵא דָם.

(56) מכל צדדיו עד שיהיה אינו נאכל מחמת מלחו, הגהות מיימוניות. (57) שמליח הרי הוא כרותח דצלי, שם קיא: ושיעור צליה, פירשו הגאונים: כדי הילוך מיל. (58) להדיח שתי פעמים, ראשונה להעביר המלח הבלוע מדם, ושניה להעביר לחלוחית המים הראשונים האסורים הנשארים על הבשר, הגהות מיימוניות. (59) חומרת רבינו, אבל הראב"ד כתב: לא שמענו ולא ראינו מימינו. וכל האדמיות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר. והמחמיר יותר מכן, עליו להביא ראייה. וכן דעת כל האחרונים, שאחר מליחה אין צריך שום דבר. ואין מקור לדברי רבינו, מגיד משנה.

8 יא. בְּשִׁמּוֹלְחִין הַבֶּשֶׂר - אִין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּכָלִי
9 מְנַקֵּב. וְאִין מוֹלְחִין אֶלָּא בְּמִלְחָ עֵבֶה בְּחוֹל הַגֶּסֶם⁶⁰;
10 שֶׁהִמְלַח דֶּק בְּקֶמַח וְצִלְע בְּבֶשֶׂר וְלֹא יוֹצֵא דָם.
11 וְצִרְיָה לְנִפְץ הַבֶּשֶׂר מִן הַמִּלְחָ⁶¹ וְאַחֵר כֶּף יְדִיחָנוּ⁶².

(60) "מילחא גללינתא". והערון פירש גללינתא חזק כאבן. והטעם, שהמלח הדקה נבלעת ואינה מוציאה דם. (61) שנאסר מפני שנבלע בו דם. (62) אפילו בכלי שאינו מנוקב.

12 יב. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ - לְבֶשֶׂר שֶׁצִּרְיָה לְבִשְׁלוֹ; אֲבָל
13 לְצִלִּי - מוֹלֵחַ וְצוֹלָה מִיֵּד⁶³. וְהַרְוָה לְאָכְל בֶּשֶׂר חִי
14 - מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה⁶⁴ וּמְדִיחוֹ יָפָה יָפָה, וְאַחֵר כֶּף

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י' אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכתב, כל שהגיע לשליש בישולו, מגיד משנה. ובלשון התלמוד: "כמאכל בן דרוסאי", שהיה אוכל בשר כשהגיע לשליש בישולו. (92) האדמימות. (93) הואיל ונצלה. בגמרא: רבא אכל, וקרא לזה יין של בשר. (94) אבל העופות מותרים. (95) שהקרום שלו רפה, כמבואר בגמרא. (96) אבל בהמה ועוף, מותר למלוח ביחד בכלי נקוב, מפני שהעופות פולטים ציר כל זמן שבשר בהמה פולט דם, ומתוך שטרוד לפלוט אינו בולע את הדם, מגיד משנה.

18 יז. עופות שהניחו שלמים ומלא חללן בשר וביצים
ובשלן - אסורות, שהרי דם יוצא לתוכן⁹⁷. ואף על
20 פי שמלחן יפה יפה⁹⁸. ואפילו היה הבשר שבתוכן
21 שלוק או צלוי⁹⁹. ואם צלאן - הרי אלו מתורות¹⁰⁰,
22 אף על פי שהבשר שבתוכן חי¹⁰¹, ואפילו פיהן
23 למעלה¹⁰².

(97) כלומר, הדם יוצא מן העופות לתוך הבשר וביצים של המלוח, מגדל עז. (98) לפני בישולם, שאין המליח מפליט את כל הדם בשיעור המליחה, כמו שכתב רבינו בהלכה י', שאחרי המליחה משליך את הבשר מיד לתוך רותחין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם. וכשחללן מלא מבשר, אין המים הרותחים נכנסים לתוכן יפה, מגיד משנה. והוא מוסיף וכותב, שכל האחרונים חולקים על רבינו וסוברים, שלאחר המליחה אין כל דם בבשר, ונהגו כדבריהם. (99) ואין אומרים שבשר שלוק או צלי הוא רך ואינו מעכב על המים הרותחים מלהכנס לפנים. ומה שכתב ה'מגיד משנה' כאן: "מה לי מבושל, מה לי אינו מבושל" וכו', אי אפשר ליישבו עם פירושו בעיקר הדין שלפניו. (100) שם. והלכתא מולייתא שריא, ופירש הרי"ף: ודוקא לצלי כעין פסח שהוא צלי, אבל לקדירה לא, מגיד משנה. (101) דקיימא-לן כבולעו כך פולטו. (102) שהאור שואב הדם ומוציאו.

24 יח. בני מעים שמלאן על דרך זו בבשר צלוי או
25 שלוק¹⁰³, או שמלאן בביצים ושללן או קלאן¹⁰⁴ -
26 הרי אלו מתריין; שאין מחזיקין דם בבני מעים¹⁰⁵.
27 וכן הורו הגאונים.

(103) אבל בבשר מלוח, אנו חוששים משום דם היוצא מן הבשר ובולעים בני המעים, שאין המלח מפליט את כל הדם, כמו שכתבנו בהלכה יז, מגיד משנה. (104) צלאן. (105) האיברים הפנימיים, שהמאכל סובב בחללם, כמו שכתב בפרק ז הלכה טו.

28 יט. עופות שטפלו בבצק וצללן, בין שלמים בין
29 מחתכין: אם טפלו בסלת גסה, אפילו הסמיקה¹⁰⁶
30 הטפלה - אוכל את הטפלה, מפני שסלת גסה
31 מתפררת¹⁰⁷ ויוצא הדם. ואם טפלו בקמח חטים
32 שלתתן¹⁰⁸: אם היתה הטפלה לבנה כמו הפסח¹⁰⁹ -
33 מתר לאכל ממנה, ואם לאו - אסורה¹¹⁰. טפלו
34 בשאר קמחין: אם האדימו - אסורין, ואם לא
35 האדימו¹¹¹ - מתריין.

רש"י מפרש חטים גסים שהם וירידים שבבית השחיטה. (77) בגמרא, חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה שרי, דין זה כולל בשר שהאדים בתוך החומץ, לחם משנה. וכנראה גם ה'מגיד משנה' מפרש כך. (78) לבשלו צריך גם חתיכה, אבל לצלי לא. ובתוספות חולין צג. דיבור-המתחיל חתכיה, כתבו שגם לצלי צריך חתיכה, אבל לא מליחה. (79) בגמרא שם, בית השחיטה למטה שהדם זב דרך החתך, ורבינו אומר ופיו למטה שהמדבר במזקקי העורף. ראה מה שכתבנו למעלה. (80) מחלוקת רב אחא ורבינא שם, והלכה כרב אחא להקל.

1 יד. ראש בהמה שצלהו בתנור או בכבשן, אם
2 תלהו ובית שחיטתו למטה⁸¹ - מתר; שהדם יוצא
3 ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד: מחו -
4 אסור⁸², שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הבשר שעל
5 העצמות מבחיין - מתר⁸³. הניח חטמו למטה⁸⁴: אם
6 הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא דמו
7 דרך חטמו - מתר, ואם לאו - מחו אסור.

(81) והוא-הדין אם ניקב העצם שהמוח מונח בו, וצלאו כשהנקב למטה - מותר (רשב"א). (82) אבל ראשו מותר, וכן כתב בהלכות גדולות בפירוש הסוגיא, ואם בישל את הראש אחרי צלייתו, הכל אסור אם אין ששים נגד המוח, ואף-על-פי שמונח בקדרתו, רמב"ן. (83) בצלי. (84) שם, כלשון ראשון להחמיר.

8 טו. אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו⁸⁵ עד
9 שתכלה כל מראה אדמומית שבו. וביצד עושין?
10 משליכין לתוך הפלי⁸⁶ מעט מלח⁸⁷, ומניח הפלי עד
11 שיצלה, ולוקח השמנונית⁸⁸ של מעלה⁸⁹, והמים של
12 מטה שתחת השמנונית אסורה⁹⁰.

(85) השמנונית של הצלי, ואסור מפני שמעורב בה דם. (86) ורש"י שם פירש בין על הבשר ובין בתוך הכלי. (87) בגמרא: "תרי גללי דמילחא". והדם נגרר אל המלח בשולים, ודווקא מעט מלח, אבל כשנותן הרבה מלח מתערב הדם בשומן. רש"י שם (מגיד משנה בשם הלכות גדולות). (88) ויש לשאול: הרי מיד כשנוסף קצת שומן מן הבשר נאסר מחמת איסורו, על-פי הכלל "אפשר לסוחטו אסור"? בעלי התוספות הרגישו בקושיא זו שם דיבור-המתחיל תרי, ותירצו שהדם נפרד לגמרי מן השמנוניות ולא נשאר אפילו משהו, ובכגון זה לא אמרו אפשר לסוחטו אסור. (89) בגמרא שם: ומשפיה. ופירש רש"י יערה השומן העליון בנחת מכלי אל כלי, כדי שלא יתערב הדם בו. (90) צריך להיות: אסורים.

13 טז. פת שחתך עליה בשר צלוי⁹¹ - מתר לאכלה,
14 שאינה⁹² אלא שמנונית⁹³. דגים ועופות שמלחן זה
15 עם זה, אפילו בכלי מנגב - הדגים אסורין⁹⁴; שהדג
16 רפה⁹⁵, ובולע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר
17 אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה⁹⁶.

(91) שם. והיינו שנצלה עד שיהא ראוי לאכילה. ויש מי

קפת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"א אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יחתוך בה בשר; ודין טבח שדרכו לנקר הבשר ומצאו אחריו חלב.

- א. האוכל פזית חלב²: במזיד - חיב פרת³, בשוגג¹¹ - מביא חטאת קבועה⁴. ובפירוש אמרה תורה שאינו חיב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד⁵, שנאמר: כל חלב שור וקשב ועז לא תאכלו. בין שאכל מחלב שחיטה בין שאכל מחלב נבלה וטרפה⁶ שלהן⁷. אבל שאר בהמה וחייה, בין טמאה בין טהורה - חלבה כבשרה⁸. וכן נפל⁹ של שלשה מיני בהמה טהורה - חלב פשוט¹⁰, והאוכל מחלבו פזית - לוקה משום אוכל נבלה.

(2) כל איסורי אוכלין שיעורם בכזית. (3) משנה כריתות ב, א. (4) כבשה או שעירה, שם. יש שני סוגי קרבן חטאות, קבועה ועולה ויורד, חטאת קבועה בין עני בין עשיר מביא בהמה, וקרבן עולה ויורד - עשיר מביא בהמה, ועני מביא שני תורים או שני בני יונה. ויש קרבנות שעני שקשה לו להביא עופות, מביא סולת למנחה, וזה נקרא בתלמוד "דלי דלות". (5) שם ד, א. (6) ככתוב (ויקרא ז, כד) "וחלב נבלה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו". (7) ראה הלכה ב. (8) בחיה טהורה מותר לאכול אפילו החלב, ובבהמה וחייה טמאות אסור לאכול החלב כבשרן, משום טומאה, אבל אין בו כרת. (9) שלא נגמרו חדשי הריגתו. (10) ואין בו עונש כרת של חלב. ודוקא נפל שלא נגמרו חדשי הריגתו, אבל כשנגמרו חדשיו - אסרה התורה את חלבו, כרבי יוחנן בחולין עה, א. וכלשון אחרון.

- ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חיב משום אוכל חלב ומשום אוכל נבלה וטרפה. מתוך שנוסף על החלב, האסור בבשרה¹¹ שהיה מת¹², נוסף על החלב, ולפיכך לוקה שתיים.

(11) כלומר, אף-על-פי שכלל בדינו ש"אין איסור חל על איסור", ולמה כאן חל איסור נבילה או טריפה על איסור חלב? ומבאר, מתוך שנוסף וכו'. ובתלמוד זה נקרא "איסור כולל", מפני שהאיסור השני כולל דברים שהאיסור הראשון לא חל עליהם. "ואיסור מוסף" זהו ענין אחר. ובפירוש המשניות לכריתות פ"ג מ"ד, מגדיר את שלושת האופנים, שאיסור חל על איסור, היינו: כולל, מוסף ובת-אחת. ולפי הגדרתו שם, המקרה שלפנינו נקרא "איסור כולל". וראה 'מגיד משנה' ו'כסף משנה' כאן. ויש לדייק בדברי רבינו, למה הוא מנמק דין זה מפני שהוא "מוסף", הלא בחולין לז, א - אמר רבא, אמרה התורה יבא איסור נבילה ויחול על איסור חלב, שנאמר (ויקרא ז, כד) "וחלב נבילה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו", והוא חידוש שאין אומרים כאן "אין איסור חל על איסור", כמו שפירש רש"י שם, וכן פירשו 'תוספות' במעילה טז, א. דיבור-המתחיל אמר. וכנראה רבינו מפרש טעם הפסוק על-פי הכלל, שב"איסור כולל" איסור חל על איסור, ואיסור נבילה חל על איסור חלב משום שנבילה "איסור כולל" הוא. (12) אחר שחיטה.

- ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל¹³ - כל חלבו¹⁴

(106) האדימה. (107) אינה נדבקת כל-כך ומלחלה, והדם זב דרך הרווחים הזעירים וכבולעו כך פולטו. (108) הקמח דק, והבצק נדבק ואינו פולט מה שבלע. (109) בגמרא: "דזיג כוזא חיורא". (110) אף בצלי, מה-שאין-כן במולייתא שמותרת בצלי, כמו שנתבאר בהלכה יז. וכל דינים אלה, אף אם העופות מלוחים ומוכשרים לקדירה כמו שביארנו בדעת רבינו, מגיד משנה. (111) אף שאינו לבן ככסף.

- כ. ספין ששחט בה¹¹² - אסור לחתוך בה רותח¹¹³, עד שילבן הספין באור, או ישחינה במשחחית, או ינעצנה בקרקע¹¹⁴ קשה עשור פעמים. ואם חתך בה רותח - מת¹¹⁵. וכן אינו חתוך בה צנון¹¹⁶ וכיוצא בו מדברים החריפים לכתחלה. ואם הדיח הספין¹¹⁷ או שקנחה בכלי - מת¹¹⁸ לחתוך בה צנון וכיוצא בו¹¹⁹, אבל לא רותח.

(112) והסכין בולעת מן הדם, רש"י. (113) חולין קיא: מפני שחוזרת ופולטת בו, רש"י. (114) כיון שהיא רק חומרא בעלמא כמו שיתבאר, מספיקה נעיצה בקרקע. אבל מסכין שבלעה איסור רותח ממש, צריך ללבנה באור אם רוצה לחתוך בה רותח, ולחתוך צנון מספיקה נעיצה בקרקע. (115) לאכול, מפני שבית השחיטה צונן, והסכין לא בלעה דם בשעת השחיטה, אלא לכתחילה אנו מחמירים (מגיד משנה). (116) שם קיב. "צנון, אגב חורפיה בלע". (117) שם קיא: כפירוש התוספות שם ח: דיבור-המתחיל והלכתא, ולא כפירוש רש"י שהצנון שנחתך טעון הדחה. (118) נראה שרבינו גורס שם בגמרא "צנון" ולא "צונן" כגירסתנו. וסתם צנון אינו חריף כל כך. ויש ספרים שגורסים ברבינו "צונן", אבל הסיום "וכיוצא בו", מראה שגירסא זו מוטעית. וה'מגיד משנה' מקיים גירסא זו, ואם-כן לכל צנון צריך הדחת סכין לכתחלה או קינוח.

- כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שועה באבר - אסור לאכל בה רותח¹¹⁹ לעולם, שקבר נבלע הדם בהרסה¹²⁰.

(119) חולין שם. מפני שדם הנבלע בכלי חוזר ונפלט בו. ויש אומרים שאף בצונן אסור להשתמש בה, שמה יבא להשתמש בחמין. ולפיכך שבר ר' אמי הקערה שמלח בה. יש אומרים דוקא כשאין הקערה מנוקבת, אבל אם היתה מנוקבת לא נאסרה. והרשב"א אסר אפילו אם היא מנוקבת (מגיד משנה). (120) משמע שמדבר בכלי חרס, ולפיכך כתב "אסור לעולם", כי כלי חרס ניתרים בהגעלה במים ורותחים (מגיד משנה).

יום שישי י"א אייר ה'תשפ"א

פרק שביעי

(1) יבאר האוכל כזית חלב משלשה מיני בהמה; השוחט בהמה ונמצא בה שליל חי או מת אם חלבו מותר; החלבים שחייב עליהם כרת מן התורה; חוטין האסורין משום דם וחלב; מליחת חלבים עם בשר; וסכין שחתך בה חלבים אם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"א אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מתר, ואפלו מציאו חי, מפני שהוא פאבר ממנה¹⁴.
2 ואם שלמו לו חדשיו ומציאו חי, אף על פי שלא
3 הפריס¹⁵ על הקרקע ואינו צריך שחיטה¹⁶ - חלבו
4 אסור¹⁷, ותיבין עליו פרת. ומוציאין ממנו כל
5 החוטין והקרומות האסורין¹⁸, כשאר בהמות¹⁹.
ו. חלב שעל המסס ושעל בית הפוסות - הוא החלב
שעל הקרב²⁹. וחלב שבעקרי הירכות מפנים³⁰ -
תיבין עליו פרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש
שם חלב על הקבה עקם כמו קשת, והוא האסור³¹;
וחוט משוף כמו יתר, והוא מתר³². חוטין שפחלב
אסורין³³, ואין תיבין עליהן פרת.

(29 שם צג, א. 30) שם: תרבא דקליבוסתא. ובהלכות גדולות ובישאלות כתבו: חלב הקלובוסתא במקום שהירכים מתחברות. (31 שם מט, ב. 32) בגמרא שם, שבני בבל נהגו בו איסור שלא מן הדין, ואין אנו נגררים אחר בני בבל במנהג שלא מן הדין, ובזמננו נהגו לאסור (מגיד-משנה). (33) מדרבנן, רש"י שם צב, ב.
ז. חלב שהבשר חופה אותו - מתר; שעל הפסלים אסר הכותב, לא שבתוף הפסלים³⁴. וכן חלב שעל הפליות נאסר, ולא שבתוף הפליות³⁵. ואף על פי כן, נוטל אדם לבן שבתוף הפליות³⁶ ואחר כך אוכל אותה, ואינו צריך לחטט³⁷ אחריו.
(34 שם צג, א. 35) שם. (36) שיש להחמיר בלובן כוליא. וכן דעת רש"י, ועי' בתוספות' שם צב, ב דיבור המתחיל אמר אביי, שביארו הדברים בהרחבה. (37) כרב אסי, שם.

ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתף מחלב העפר שפלו לו חדשיו והוציאו²⁰ - הרי זה חיב עליו פאלו חתכו מחלב האם עצמה; ששהדשים הן הגורמין לאסור החלב.
6
7
8
9

(20) משמע דוקא כשהוציאו לחוץ ואכלו, אבל אם תלשו והניחו במעי בהמה, מותר לאכול את החלב שניתר בשחיטת האם, מן הדרש "כל בבהמה תאכלו". וכן כתבו הרא"ש ורמב"ן. ואף-על-פי שכתב רבינו בהלכה הקודמת שאין חלב השליל נותר בשחיטת האם - כאן, בחלב שנחתך ונשאר במעיה - מותר (כסף-משנה).

ה. שלשה חלבים הן שתיבין עליהן פרת: חלב שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים. אבל האליה מתרת באכילה²¹. לא נקראת חלב²² אלא לענין קרבן בלבד, כמו שנקראו חלבים פליות ויותרת הפכד²³ לענין קרבן. כמו שאמרו²⁴: חלב הארץ²⁵ וחלב פליות חטה²⁶, שהוא טובם. ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשופה לשם נקראו חלב, שאין שם²⁷ דבר טוב אלא המורם לשם²⁸. ולכך נאמר בתרומת מעשר: בהרימכם את חלבכם ממנו.

(21) חולין קיז, א. (22) כן מפרש רבינו את תשובת רב זבדי לרב מרי שם. ראה שם בסוגיא. (23) לענין קרבן, שם. למדו שיש מעילה בכליות ויותרת הכבד של קדשים קלים, מפסוק "כל חלב לה" (לרבות אימורי קדשים-קלים למעילה. (24) כלומר, פירושו של חלב האמור לענין קרבן טובה של בהמה, היינו המורם לשם. (25) בראשית מה, יח. (26) דברים לב, יד. (27) ראה פ"א מהל' יסודי התורה הערה ד. (28) מובא בתוספות' שם צב, ב: חלב שאין ראוי ליקרב לא אמרתי לך.

(41) וכן פסק רבינו בהל' שחיטה פ"ו ה"ו, ולמד דין זה ממה שאמרו בגמרא שם מט, ב - שלב שניקב וחלב הלב סותמו - טריפה, שאין זו סתימה טובה. ולמה צריך להשמיענו במיוחד דין זה, הלא כבר נאמר למעלה שחלב אסור אינו סותם? ומוכח מכאן שחלב הלב מותר באכילה, ואף-על-פי-כן אינו סותם. (42) בחולין צג, א - אמרו: בראש המעים

22 יג. חוטי הלב⁵⁸ וחוט היד⁵⁹ וחוט העקין⁶⁰ וחוט
23 הלחי התחתון⁶¹ שבצד הלשון מן ומן, וכן
24 החוטין הדקין⁶² שהן בתוך חלב הדקין כמו בית
25 עכביש מסבכין זה בזה, וקרום שעל המוח⁶³
26 שבפדקדק, וקרום שעל הביצים - הפל אסורין משום
27 דם.

58) שהן מלאים דם. בגמרא לא מוזכרים חוטי הלב, אבל לפי שמלאים דם - דינם כדין שאר החוטים. וכן נוטה דעת הראב"ד, אבל הרשב"א כתב שאינן אסורים אלא הנזכרים בגמרא (ביאור הגר"א). (59) רש"י חולין צג, א. 60) שם: חוטין שבעוקץ, אסורין. ומפרש רבינו שאסורים משום דם, אבל רש"י שם מפרש חוטין שבעוקץ היינו ה' חוטין שבכפלי, ואם כן אסורים משום חלב. וכוונתו לקרום שאנו נוטלים מן הכסלים שקורים פלאנקש, ועב וחזק הוא, לכן אסור שחלב נבלע בו, כמו שכתב רש"י שם ח, ב. אבל אין זה חלב הכפלא ממש. ובזה תתיישב תמיהת הלחם משנה' וה' בית יוסף' על רש"י. ולפירוש רבינו, עוקץ לחוד וכפלי לחוד. (61) בגמרא: דלועה. (62) היא הוראת הגאונים שאסור חלב הדקין מפני ריבוי החוטין הדקים שיש בהם דם. ועכשיו נהגו בהם היתר, והבקי בחוטים אלו שולפם היטב עד שלא ישאר אחד מהם (מגיד-משנה). וב' בית יוסף' י"ד ס' סה, מביא בשם 'הרוקח' ס' ט: יש בבהמה נ"א חוטין, כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה, ואחד בתוך האליה. וסימנך: אל תאכלו נ"א. (63) חולין, שם.

28 יד. ביצי גדי או טלה⁶⁴ שלא השלים שלשים יום -
29 מתר לבשל בלא קלפה⁶⁵. לאחר שלשים יום: אם
30 נראה בהן חוטין דקין אדמים⁶⁶ - בידוע שהלך בהם
31 הדם, ולא יבשל עד שיקלף⁶⁷ או עד שיחתך וימלח,
32 כמו שבארנו; ואם עדן לא נראו בהן חוטין
33 האדמים - מתרין.

64) שם צג, ב: ביצי דגדיא. משמע דוקא בהמה דקה כמו גדי או טלה, ודינה של בהמה גסה לא נתפרש (מגיד-משנה). (65) בלא קליפת הקרום (רש"י). ואפילו נראים בהם חוטים אדומים, שאין זה אודם אלא שומן (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (66) בגמרא שם: "אי אית בהו שורייקי סומקין". (67) את הקרום.

34 טו. וכל בני מעים שהמאכל סובב בפלל⁶⁸ - אין
35 מחזיקין בהן דם⁶⁹.

68) כגון חלחולת, קיבה, כרס ומעיים, שם קיג, א. 69) ואינם צריכים מליחה, כמו שכתב למעלה בפ"ו הי"ח, אבל הכרס ושאר המעיים צריכים מליחה (מגיד-משנה). וכתב הרשב"א, דוקא במעיים עצמם אין דם, אבל בשומן שעליהם יש דם, והעין מעידה על כך, ולפיכך שמולחים כרכשתא מולחים אותה בצד החיצון ששם נמצא השומן.

36 טז. יראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות - אסורין
37 מדברי סופרים⁷⁰. ואם תאמר שהן אסורין מן
38 התורה⁷¹ בכלל כל חלב וכל דם⁷² - אין לוקין עליהן

צריך גרירה, ודנו מזה ששאר חלב המעים מותר (מגיד-משנה). (43) היינו "כנתא דהדורין", וכיון שבשעה שמפרישים את החלב, נשאר מן החלב על המעים ואינו תותב קרום ונקלף כחלב המכסה את הקרב - אינו אסור (רש"י שם מט:). (44) כשהדקין יוצאין מן הקיבה (רש"י שם צג). (45) שם הגירסא: ריש מעיא באמתא בעי גרירה, ופירש רש"י: לגרור חלב שעליהן אורך אמה. ורבינו לא כתב באורך אמה, ונראה שהוא מפרש "באמתא" בבני מעיים, שלבני מעיים קורא אמתא, כמו אמת המים (כסף-משנה בשם הרא"ש). (46) כרבי ישמעאל, שאומר שם מט, ב: "את כל החלב", להביא חלב שעל גבי הדקין. ופירשו שם צג, א בראש המעיים בלבד. (47) וכן פירשו הראב"ד ורבינו חננאל בפירוש שני. וכתב ה' מגיד משנה' שרבינו הביא שני הפירושים, שיש לחוש לשניהם. אבל בפ"ו מהל' שחיטה ה"י הוא מונה חלב המעי האחרון, בין החלבים המותרים.

1 י. יש בגוף הבהמה חוטין וקרומות שהן אסורין.
2 מהם משום חלב, ומהן משום דם⁴⁸. וכל חוט או
3 קרום שאסור משום כל דם לא תאכלו - צריך
4 לנטלו ואחר כך ימלח ויבשל הפשוט, כמו
5 שאמרנו⁴⁹. ואם חתכו ומלחו⁵⁰ - אינו צריך לנטלו.
6 וכן לצלי - (אינו צריך לנטלו)⁵¹. וכל חוט או קרום
7 שהוא אסור משום כל חלב, בין לצלי בין לבשול
8 - צריך לנטלו⁵² מן הבהמה.

48) שם צג, א. (49) פ"ו ה"י. (50) חתכו ומלחו אפילו לקדירה - שפיר דמי. (51) שהצלי מוציא הדם, וכן שם קלג, א. בחוטי לחי אם בצלי הדם זב, ואם לבשל צריך חתיכה ומליחה. וראה למעלה פ"ו הי"ג בענין מזריקים. ודעת הרשב"א שאפילו לצלי צריך חתיכה, אבל אינו טעון מליחה. וראה ב'תוספות' שם צג, א דיבור-המתחיל חתיכה. (52) שם.

9 יא. חמשה חוטין יש בפסלים⁵³: שלשה מן הימין, וישנים מן השמאל. השלשה שמן הימין - מתפצל
10 כל אחד מהם לשנים שנים, והשנים שמן השמאל
11 - מתפצלין לשלשה שלשה. וכלן משום חלב.
12 וחוטין הטחול וחוטין הפליות - משום חלב. וכן
13 קרום שעל הטחול וקרום שעל הפסלים וקרום שעל
14 הפליות - אסורין משום חלב. וקרום שעל דד
15 הטחול⁵⁴ - חביבין עליו פרת; ושאר הקרום⁵⁵ -
16 אסור, ואין חביבין עליו⁵⁶.

53) שם: "בכפלי" (בארמית). (54) על מקום עביו (רש"י שם). (55) שעל הטחול. (56) שם.

18 יב. ושני קרומות יש לפליא: העליון⁵⁷ - חביבין עליו פרת, פחלב שעל הפליא; והתחתון - הרי הוא
19 כשאר קרומות. וחוטין שבהן - אסורין, ואין בהן
20 פרת.
21

57) שעל הכליות יש חלב דק והוא חלב גמור, שם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ב אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 אֵלָא מִפֶּת מִרְדוּת; וְיִהְיוּ פִּתְחֵי שְׁעוֹר⁷³, שֶׁהוּא אֶסוֹר
2 מִן הַתּוֹרָה וְאֵין לִוְקִין עָלָיו.

70) שאין אלו דם גמור היוצא צלול, ואינו דומה לדם האיברים שעובר בלא-תעשה, כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ד, שחוטין וקרומות אינם קרויים דם (מגיד-משנה) וכן כתב רש"י שם צב, ב שאסורים מדרבנן. 71) רבינו אינו מכריע, אלא שדעתו נוטה שהוא מדברי סופרים. 72) שנאמר "כל", לרבות חוטין וקרומות. 73) שגם כן בא מריבוי הכתוב. וכן כתב ה'מגיד משנה' בפ"ג ה"ו שנקט רבינו לשון דומה. [וראה 'ספר המצוות' לרבינו שורש ב, הגדרה מדויקת בדבר הדינים שלמדו ב"ג מידות, איזהו מדאורייתא ואיזהו מדרבנן.

3 יו. אֵין מוֹלְחִין חֲלָבִים⁷⁴ עִם הַבֶּשֶׂר, וְלֹא מְדִיחִין⁷⁵
4 חֲלָבִים עִם בֶּשֶׂר. וְסָפִין שְׁחִתְּךָ בָּהּ חֲלָבִים - לֹא
5 יִחַתְּךָ בָּהּ בֶּשֶׂר⁷⁶, וְכָל שֶׁהִדִּיחַ בּוֹ חֲלָבִים - לֹא יִדִּיחַ
6 בּוֹ בֶּשֶׂר⁷⁷. לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַטֵּבַח⁷⁸ לְהִתְקִין שְׁלֹשׁ
7 סְפִינִין: אֶחָת - שֶׁשּׁוֹחֵט בָּהּ⁷⁹, וְאַחַת - שֶׁמְחַתְּךָ בָּהּ
8 בֶּשֶׂר, וְאַחַת - שֶׁמְחַתְּךָ בָּהּ חֲלָבִים.

74) שם צז, ב. שהבשר בולע קימעה מן החלב, וגם נדבק בבשר. ואם עבר ומלח לא נאסר הבשר, כמו שיתבאר לקמן בהי"ט. ורבים חולקים בזה על רבינו, וגם לדעתו, צריך לשפשף את הבשר יפה יפה, כדי להוריד את החלב שנדבק עליו מבחוץ (מגיד-משנה). 75) שם ח, ב. 76) בלא קינוח, רש"י. 77) שם. שמה ידיח חלבים תחילה, ויקלטו המים מן השמנונית ע"י השפשוף בידים, ואע"ג שאין החלב נבלע בבשר, נדבק הוא מבחוץ (רש"י). 78) שם. 79) ולא ינקנה על-ידי חיתוך דבר אחר, כדי שלא תיפגם ותתקלקל, ופעמים שיבוא לידי איסור, שישחוט בלא בדיקה (רש"י).

9 יח. וְאֵם דֶּרֶךְ אוֹתוֹ מְקוֹם שִׁדְיָתָה הַטֵּבַח הַבֶּשֶׂר
10 בְּחִנּוּת, צָרִיךְ לְהִתְקִין לוֹ שְׁנֵי פָלִים שֶׁל מִים⁸⁰: אֶחָד
11 - שֶׁמְדִיחַ בּוֹ בֶּשֶׂר, וְאַחַד - שֶׁמְדִיחַ בּוֹ חֲלָבִים.

(80) ועושה באחד מהם סימן (רש"י שם).

12 יט. וְאֶסוֹר לְטֵבַח לְפָרִשׁ⁸¹ חֲלָב הַכֶּסֶּלִים עַל הַבֶּשֶׂר
13 כְּדֵי לְנָאוֹתוֹ; שֶׁהָקָרוֹם שֶׁעַל הַחֲלָב דָּק, וְיִתְמַעֵף כִּד
14 הַטֵּבַח⁸², וְיִזוּב הַחֲלָב וְיִבְלַע בִּבְשָׂרוֹ⁸³. וְכָל הַדְּבָרִים
15 הָאֵלֶּה⁸⁴ אֶסוֹר לַעֲשׂוֹתָן, וְאֵם נַעֲשׂוּ - לֹא נֶאֱסַר
16 הַבֶּשֶׂר⁸⁵. וְאֵין מְפִין⁸⁶ אֶת הָעוֹשֶׂה, אֵלָא מְלַמְּדִין⁸⁷
17 אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה.

81) בגמרא שם: לסחוף. 82) כיון שיד הטבח ממשמשת בו. 83) יש אומרים: דוקא בעוד שהם חמים, אבל אחר שנצטננו מותר, שהרי כתוב (ויקרא ט, כ) "וישימו את החלבים על החזות" (מגיד-משנה). וכן כתבו ה'תוספות' שם. וכנראה כן דעת רבינו שכתב "טבח", היינו אחר ששחטו שעוד חמים (לחם-משנה). 84) אין מולחים ולא מדיחים חלב עם בשר, ספין שחתך בה חלבים לא יחתוך בה בשר, כלי שהדיח בו חלבים לא ידיח בו בשר, וכן אסור

לפרוש חלב הכסלים על הבשר. 85) ויש חולקים בדין חלב הכסלים, וסוברים שהבשר בלע חלב וצריך קליפה (מגיד-משנה בשם הרשב"א). ודעת רבינו שהיא בליעה מועטת ובטלה, ולפיכך אין צריך אלא הדחה כדין בשר למליחה. 86) מכות מרדות, כטבח שנמצא אחריו כזית חלב, כמו שמסיים רבינו בהכ"א. 87) משמע שאין מעבירין אותו, ראה בהכ"א.

18 כ. וְכֵן אֵין מוֹלְחִין⁸⁸ אֶת הַבֶּשֶׂר לְדָם שֶׁיִּסֹּר מִמֶּנּוּ אֶת
19 הָקָרוֹמוֹת וְאֶת הַחוּטִין הָאֲסוּרִין. וְאֵם מְלַח - מְסִירָם
20 אַחֵר שֶׁנִּמְלְחוּ⁸⁹. וְאֵפְלוּ הֵיחָ בָּהֶן גִּיד הַנָּשָׂה - מְסִירוֹ
21 אַחֵר שֶׁנִּמְלַח וּמִבָּשֵׁל.

88) לכתחילה. משמיענו כאן רבינו שגם חוטים וקרומות אסור למלוח עם בשר לכתחילה ולא רק חלב, וצריך לטרוח ולהסירם לפני מליחת הבשר. 89) ודעת הרשב"א, שצריך להסיר משהו מן הבשר כנגד כל החוטין והקרומות מפני שאוסרים בקליפה (מגיד-משנה).

22 כא. וְטֵבַח שֶׁדָּרְכוֹ לְנִקּוֹת הַבֶּשֶׂר, וְנִמְצָא אַחֲרָיו חוּט
23 אוֹ קָרוֹם - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ⁹⁰ וּמְהִירִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא
24 יִזְלֹל בְּאֲסוּרִין. אֲבָל אֵם נִמְצָא אַחֲרָיו חֲלָב, אֵם הֵיחָ
25 בִּשְׁעוֹרָה⁹¹ - מְעַבְרִין אוֹתוֹ. וְאֵם נִמְצָא אַחֲרָיו כְּזִית
26 חֲלָב, אֵפְלוּ בְּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה - מְפִין אוֹתוֹ מִפֶּת
27 מִרְדוּת⁹² וּמְעַבְרִין אוֹתוֹ. מְפִנִי שֶׁהַטֵּבַח נֶאֱמָר⁹³ עַל
28 הַחֲלָב.

90) שרק בטבח שנמצא חלב אחריו, אמרו "מכין אותו" או "מעבירין אותו" מפני שחלב אסור מן התורה, אבל חוטין וקרומות שאיסורם מדרבנן - לא אמרו (מגיד-משנה). 91) חולין צג, ב. 92) מפני שעובר על "לפני עור לא תתן מכשול", אבל אינו חייב מלקות מן התורה, מפני שלא זה כולל כמה דינים, כגון: ליעץ עצה לא נכונה, ללוות ולהלוות בריבית, וכל הלאווין הכוללים כמה איסורים, אין לוקים עליהם. ולא כזה נקרא "לאו שבכללות". 'ספר המצוות' שורש ט, ולא-תעשה רצ"ח. 93) כחכמים שם, שעד אחד נאמן באיסורין, ואע"פ שיש טורח לחטט אחרי החלב, הואיל והוא איבד את נאמנותו וחשוד הוא, לפיכך מעבירין אותו. ונקט רבינו "טבח", מפני שדרכו לנקות הבשר, כמו שכתב בראש דבריו "וסומכים עליו", ולפיכך אם מצאו חלב אחריו מעבירים אותו, וכן כתב רש"י שם שדרך הטבח לנקות הבשר.

יום ש"ק י"ב אייר ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר דיני גיד הנשה וכמה נוהג; טבח שיצאה טרפה מתחת ידו ומאי תקנתיה; קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם מצא בשר בין החנויות; בשר הנעלם מן העין; ואם עושין סחורה בנבלות וטרפות.

א. גִיד הַנָּשָׂה נוֹהֵג בְּכֻהֲמָה וְיִהְיֶה הַטְּהוֹרִין², וְאֵפְלוּ
בְּנִבְלוֹת וְטְרֵפוֹת שֶׁלֹּהֶן. וְנוֹהֵג בְּשִׁלִּיל וּבְמִקְדָּשִׁין,³

המלאך בפרט שולי לכאורה של המאורע, לרמז שההשגחה הפרטית על ישראל היא בכל פרט ופרט, וגם הדברים הנראים כטפלים ומיעוטי ערך – כולם מושגחים מאתו יתברך באופן שווה.

ועדיין קצת קשה, מדוע לא הוקבע זכרון הנס בעניין הנוגע לכללות ההצלה, ורק בגיד הנשה שהוא פרט של המאורע. ויש לומר: הכלל לגבי עצם הוא ש"התופס במקצתו תופס בכולו", כי העצם של כל עניין נמצא בכל עצמותו בכל חלקיו בשווה, ועל-דרך שמצינו בהלכה לגבי בני ישראל ש"עכו"ם שאמרו לישראל "תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לא נהרגו כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל", כי בכל חלק של ישראל תופסים בכולו. ובזה יובן מדוע נקבע זכרון הנס בעניין גיד הנשה, כי זהו התוכן של הקשר בין הקב"ה לישראל שכשהוא תופס בעצם תופסים את כולו, וגם זכרון בעניין שולי וצדדי לכאורה, מבטא את כללות עניין ההשגחה הפרטית המיוחדת על ישראל.

(על-פי י"ן מלכות ספר קדושה סימן ט)

2) ולא הטמאין. ולמדו דין זה מן הפסוק: על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ודרשו: מי שבשרו מותר גידו אסור. ובמשנה שם: אמר ר' יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. אמרו לו: בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. (3) הגיד הארוך והוא בצד פנימי של ירך. הצד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה מחוברת קורא לה פנימי. (4) שהוא על הכף. (5) גיד הקצר שבסוף השופי (=הבשר העב הסובב את הקולית לרחבו). וראשו מחובר בעצם אליה ויורד ומתפשט על הכף וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין. (6) שאינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף.

ב. האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום ששעל הפך - לוקה. ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מקל החיצון - מפין אותו מפת מידות. וכמה שיעור אכילה? כזית. ואם אכל הגיד שעל הפך כלו, אף על פי שאין בו כזית - לוקה, מפני שהוא פכריה בפני עצמה.

7) כעובר על איסור מדברי סופרים. (8) שכל דבר ששמו עליו כשהוא שלם, וכשאינו שלם אבד את שמו, נקרא "כריה", וגיד הנשה כשאינו שלם אינו קרוי גיד אלא חתיכת גיד.

ג. אכל כזית מגיד של ימין וכזית מגיד של שמאל, או שאכל שני גידים כלן אף על פי שאין בהן כזית - לוקה שמונים. (וכן הוא לוקה על כל גיד נגיד.)

(9) ומדובר כשהתרו על כל אכילה ואכילה בפני עצמה.

בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין. ונהג בירך של ימין ובירך של שמאל. ואין אסור מן התורה אלא שעל כף הירך בלבד, שנאמר: אשר על כף הירך. אבל שאר הגיד שלמעלה מן הפך ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד - אינו אסור אלא מדברי סופרים. ושני גידין הן: הפנימי³ הסמוך לעצם - אסור מן התורה⁴, והעליון כלו⁵ - אסור מדברי סופרים⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטעם איסור אכילת גיד הנשה, התפרש בתורה גם טעמו "... כי נגע בכף ירך יעקב". וטעם זה קובע גם את פרטי של האיסור, כפסק הרמב"ם שנוהג גם בירך של ימין וגם בשל שמאל, כדעת חכמים שהמלאך נגע בשתיהן. ומובא במפרשים הטעם שהוא "לזכרון גבורתו של יעקב, ונס שעשה לו הקב"ה". וב'חינוך' כתב "שהוא רמז לישראל שאע"פ שיעברו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו אלא לעולם יעמוד זרעם". כלומר, שהצלה זו קשורה עם עניין כללי מאוד בישראל.

וצריך להבין: הלא כל זכר לנס שאנו עושים יש בו מעין המאורע, על-דרך שעושים כל מעשה ליל הסדר "דרך חירות", ומדוע הזכר והרמז לעניין יסודי וכללי כל-כך בישראל מוזכר רק בפרט קטן שאינו נוגע ממש לנס ההצלה מהמלאך, ואיך גיד הנשה הוא זכר שמתאים לעניין ההצלה.

ויובן בהקדים: ידועה שיטת הבעש"ט שההשגחה הפרטית היא לא רק על מין המדבר אלא גם על כל הברואים, שלא כדעת כמה מחכמי ישראל שסברו שההשגחה הפרטית על כל הברואים היא על המין הכללי ולא על כל פרט ופרט שבהם, וסובר הבעש"ט שכל תנועה ותנועה של כל אחד מהפרטים, משלימה את הכוונה הכללית של הבריאה.

אמנם גם לשיטת הבעש"ט יש הבדל בין שניהם, כי כל הברואים אינם תכלית ומטרת הבריאה אלא אמצעי המשלים את כוונת הבריאה, ומכין את העולם לישראל שבשבילם נברא העולם, נמצא שחפץ ה' בישראל הוא רצון 'עצמי', ולא שהם אמצעי להשלמת כוונת הבריאה.

תכונת הרצון היא שכשרוצה ובוחר בדבר מסוים, הרי הרצון הוא בכל הפרטים בשווה. ועל-דרך-משל כמו עקרת הבית שמלבד שידועת ומפקחת על כל חפצי ופרטי הדברים הנמצאים אצלה בבית, ובנוסף כל פרטי חפצי הבית הם חלק במטרה הכללית של הנהגת הבית. כך ממש השגחת הקב"ה על ישראל שכיון שרצונו וחפצו בהם, הרי שמשגיח על כל פרט ופרט השייך ונוגע להם. ומכאן יובן מדוע נקבע הזכרון של פרטי המאורע של יעקב עם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ב אייר - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּחוּצָה לְאֶרֶץ²⁰; אָבֵל
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּזֶמֶן שְׂפֵלָה לְיִשְׂרָאֵל - לֹקָחִין מִכָּל
אָדָם.

(20) שמעורבים בין הגויים ויש חשש של חילוף עם גוי או שיקנו מן הגוי.

ט. טַבַּח הַנֶּאֱמָן לְמִכְר בָּשָׂר, וְנִמְצָא בָּשָׂר נָבֵלָה אוֹ
בָּשָׂר טְרֵפָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - מִחֲזִיר אֶת הַדְּמִים²¹
לְבָעֲלִים, וּמִשְׁמָתִין אוֹתוֹ וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ. וְאֵין לוֹ
תַּקְנָה לַעֲוֹלָם לִקַּח מִמֶּנּוּ בָּשָׂר, עַד שֶׁיִּלָּךְ לְמָקוֹם
שָׁאִין מִפִּירִין אוֹתוֹ וְיִחֲזִיר אֲבֵדָה בְּדָבָר חָשׁוּב, אוֹ
יִשְׁחוּט לַעֲצָמוֹ וְיוֹצֵא טְרֵפָה לַעֲצָמוֹ בְּמָמון חָשׁוּב;
שְׂוֵדָאֵי עֲשֵׂה תְשׁוּבָה בְּלֹא הַעֲרָמָה²².

(21) ואף על פי שאכלו הבשר. (22) אבל אם יש ספק שהערים, אין תשובתו מועילה.

י. הַלֹּקֵחַ בָּשָׂר וְשִׁלְחוֹ בִּיד אֶחָד מֵעַמֵּי הָאֶרֶץ - הֲרִי
זֶה נֶאֱמָן עָלָיו. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִחֻזֵּק בְּכַשְׁרוֹת -
אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׂמָא יִחְלִיף²³. וְאִפְלוּ עַבְדֵי
יִשְׂרָאֵל²⁴ וְאִמְהוּתֵיהֶן נֶאֱמָנִין בְּדָבָר זֶה²⁵; אָבֵל לֹא
לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת, שְׂמָא יִחְלִיף²⁶.

(23) כיוון שאינו חשוד על הגזל לא יקח את הבשר של חברו ויחליפו באיסור, שהרי גזלו, ואם אינו מרוויח בזה למה לו להחליף, הרי אין אדם חוטא ולא לו. (24) נכרים שנמכרו לישראל לעבדים. שבכל מקום שעד אחד נאמן אפילו עבד או שפחה נאמנים. (25) אף על פי שבכל מקום שנוגע לאיסורי תורה אין העבדים נאמנים, אך כאן נאמנים מפני שאינם חשודים על הגזל. (26) שגוי אינו נאמן כלל.

יא. עֲשֵׂר חֲגִיגוֹת, תִּשְׁעַ מוֹכְרוֹת בָּשָׂר שְׁחוּטָה וְאַחַת
מוֹכְרַת נְבִלּוֹת, וְלִקַּח בָּשָׂר מֵאַחַת מֵהֶן וְאִינוֹ יוֹדֵעַ
מֵאִיזָה מֵהֶן לִקַּח - הֲרִי זֶה אָסוּר; שְׂפָל קְבוּעַ -
מִמְחֻצָּה עַל מִחֻצָּה דְּמִי²⁷. אָבֵל בָּשָׂר הַנִּמְצָא מִשְׁלָף
בְּשׁוּק²⁸ - הִלָּךְ אַחֵר הָרֵב; דָּכָל דְּפִרֵּשׁ - מִרְפָּא
פְּרִישׁ²⁹. אִם הָיוּ רֵב הַמוֹכְרִים³⁰ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
וּמִזְלֹת - אָסוּר, וְאִם הָיוּ רֵב הַמוֹכְרִים יִשְׂרָאֵל -
מִתָּר.

(27) והחגיוות של השחוטות ושל הנבלות הן קבועות במקומן והרי זה כספק השקול, וספק איסור של תורה אסור. (28) ואין אנו יודעים מאין בא. (29) כלומר, פירש מן הרוב, היינו מחנות כשרה ודווקא כשלא ראינו שפירש אלא מצאנוהו כך, אבל אם בפנינו לקח מחנות ולא ידענו אם המקום שממנו לקח הייתה חנות מוכרת שחטה או חנות מוכרת נבלה, דינו כקבוע מכיוון שנולד הספק במקום קביעות. (30) של אותה עיר.

יב. וְכֵן בָּשָׂר הַנִּמְצָא בִּיד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת
וְאִינוֹ יוֹדֵעַ מִמֵּי לִקְחָהּ³¹, אִם הָיוּ מוֹכְרֵי הַבָּשָׂר
יִשְׂרָאֵל³² - מִתָּר. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה. וְכִבְר אָסוּר

ד. הָעוֹף - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּיד הַנֶּשֶׁה; מִפְּנֵי שְׁאִין לוֹ
כַּף יִרְדָּף¹⁰, אֲלֹא יִרְכּוּ אֶרֶץ. וְאִם נִמְצָא עוֹף שִׁירְכּוּ
כַּרְדָּף הַבְּהֵמָה שִׁישׁ לוֹ כַּף - גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁלֹּא אָסוּר,
וְאֵין לֹקִין עָלָיו¹¹. וְכֵן בַּהֲמָה¹² שִׁפָּף יִרְכָה אֶרֶץ
כִּשְׁל עוֹף - גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁלֹּא אָסוּר, וְאֵין לֹקִין עָלָיו.

(10) שיש לו כף, אבל אינו עגול. (11) שהיא בעיני אדם נפשטה בגמרא: ואסור מספק, אבל אין לוקין על הספק. (12) גם זו בעיני אדם נפשטה בגמרא.

ה. הָאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה מִבְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמֵאִים -
פְּטוּר; לִפִּי שְׂאִינוֹ נוֹהֵג בְּטִמְאָה, אֲלֹא בַּהֲמָה
שְׂפֵלָה מִתְּרֵי¹³. וְאִינוֹ כָּאוֹכֵל מִשְׁאֵר גּוֹפָה, שְׂאִין
הַגִּידִים מִכָּלֵל הַבָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם אָבֵל מִחֻלָּב
שְׂעַל הַגִּיד - הֲרִי זֶה כָּאוֹכֵל מִבְּשָׂרָהּ¹⁴.

(13) דרשו דין זה מן המקרא. ואין לומר משום שאין איסור גיד הנשה שבא אחרי שנקשרו הגידין חל על איסור בהמה טמאה שקדם לו, שהרי לדעת רבינו אין עליו איסור טמאה כלל. (14) וחייב משום בהמה טמאה.

ו. הָאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל נְבִלָה אוֹ שֶׁל טְרֵפָה אוֹ שֶׁל
עוֹלָה - חֵיב שְׁתִּים¹⁵. מִתּוֹךְ שֶׁנִּכְלָל בְּאִסּוּר¹⁶ שְׂאֵר
גּוֹפָה שֶׁהָיָה מִתָּר, נִכְלָל גַּם הַגִּיד וְנוֹסֵף עָלָיו אָסוּר
אַחֵר¹⁷.

(15) משום גיד הנשה ומשום נבילה או טריפה או עולה. (16) ואיסור כולל חל על איסור. (17) אין זה איסור מוסיף, אלא איסור כולל.

ז. הַנוֹטֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה צָרִיף לְחַטֵּט אַחֲרָיו עַד שֶׁלֹּא
יִשְׁאִיר מִמֶּנּוּ כָּלִים. וְנֶאֱמָן הַטַּבַּח עַל גִּיד הַנֶּשֶׁה,
כִּשֶּׁם שֶׁנֶּאֱמָן עַל הַחֻלָּב. וְאֵין לֹקָחִין בָּשָׂר מִכָּל
טַבַּח¹⁸; אֲלֹא אִם הָיָה אָדָם בָּשָׂר וּמִחֻזֵּק בְּכַשְׁרוֹת -
הוּא שְׂשׁוּחַט לַעֲצָמוֹ וּמוֹכְרֵי¹⁹ וְנֶאֱמָן.

(18) מקור הדין בעבודה זרה לט: (מגיד משנה כאן), [תוספתא שם, הובאה בגמרא: אין לוקחים ימ"ח מה"ג (ראשי תיבות של ששה דברים) וכו' אלא מן המומחה, פירוש: בני אדם שהם בחזקת כשרות ואינם חשודים להאכיל איסורים, ובשר לא נמנה בין ששת הדברים, ורק בדין לשלוח על ידי נכרי נזכר בשר. אבל רבינו תפס כאן גירסת התוספתא, שבמקום "חלב" כתוב "חתיכה", היינו חתיכת בשר או חתיכת דג, לפי גירסת התוספות שם ודין בשר כדין דג]. ולקמן בפרק י"א הלכה כ"ה, השיג הראב"ד על רבינו, שהרי לא נחשדו עמי הארץ על איסורים חוץ ממצעירות, ובמגיד משנה שם מבאר, שכל ששת הדברים שנמנו שם בברייתא, שאין לוקחים אותם אלא מן המומחה, רגילים עמי הארץ להקל בהם ולכן אין לוקחים מהם. ונראה שבבשר החמיר רבינו ביותר ודורש שיהיה אדם כשר ומוחזק בכשרות כי שמא אינו בקי או אינו זהיר בהלכות שחיטה. (19) אבל אם אינו מוחזק בכשרות ישחוט אחר והוא ימכור.

מִתֵּר בִּהְנֵאָה. כְּגוֹן שֶׁקָּצִים וְרִמְשִׁים וְדָם וְאֶבֶר מִן
הַחַי וְגִיד הַנֶּשֶׁה, שֶׁכֵּל אֵלּוּ מִתְּרִין בִּהְנֵאָה מִפִּי
הַקְּבֵלָה אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה.

טז. כָּל מֵאֲכָל שֶׁהוּא אֲסוּר בִּהְנֵאָה, אִם נִהְיָה וְלֹא
אָכַל, כְּגוֹן שֶׁמִּכָּר אוֹ נָתַן לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת אוֹ
לְכָלְבִּים - אֵינּוּ לוֹקָה⁴³. וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת⁴⁴,
וְהַדְמִים מִתְּרִין⁴⁵. וְכָל דָּבָר שֶׁאֲסוּר בְּאֲכִילָה וּמִתֵּר
בִּהְנֵאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתֵּר בִּהְנֵאָה - אֲסוּר
לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, וּלְכַוֵּן מְלֹאכְתּוֹ⁴⁶ בְּדְבָרִים
אֲסוּרִים. חוּץ מִן הַחֵלֶב, שֶׁהִי נֶאֱמָר בּוֹ: יַעֲשֶׂה לְכָל
מְלֹאכָה⁴⁷. לְפִיכָּה, אֵין עוֹשִׂין סְחוּרָה⁴⁸ לֹא בְּנִבְלֹת
וְלֹא בְּטָרְפוֹת וְלֹא בְּשִׁקְצִים וְלֹא בְּרִמְשִׁים.

(43) מפני שדבר מאכל דרכו לאכילה ועיקר לא יאכל נאמר
על איסור אכילה אלא שנכלל בזה גם איסור הנאה, וכל דבר
הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו,
ולמדנו: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך
הנאתן. לפיכך אסור מן התורה ואין לוקין עליו. (44) כמו
חצי שיעור. (45) שחליפי איסורי הנאה מלבד עבודה זרה
מותרים, ויש אומרים שהמוכר עצמו אסור לו ליהנות
מדמיהם, אבל אחרים מותרים, ומדברי רבינו משמע,
שאפילו המוכר מותר בהם. (46) לקבוע עסק, אבל אם
נודמן לו דבר איסור מותר לסחור, שהרי התורה אמרה
בנבילה "או מכור לנכרי". (47) רבינו מביא ראייה מן
התורה שבחלב מותר לסחור. ומוכח מזה, שאיסור סחורה
בדברים האסורים הוא מן התורה, כי אם הוא מדרבנן, אין
ראייה ממה שהתורה התירה מלאכה בחלב. (48) דין זה
נאמר רק בדבר שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה,
אבל מה שעומד למלאכה כמו חמור או גמל מותר, שהרי
אין לחוש בהם לאכילה.

יז. הַצִּיד שֶׁנִּדְמָנוּ לוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף וְדָג טְמֵאִים וְצִדָּן,
אוֹ שֶׁנִּצְוָה לוֹ טְמֵאִים וְטְהוּרִים - מִתֵּר לְמִכְרָן. אָכֵל לֹא
יִכּוֹן מְלֹאכְתּוֹ לְטְמֵאִים. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּחֵלֶב
שֶׁחִלְבוּ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת וְאֵין יִשְׂרָאֵל רּוֹאֶהוּ
וּבִגְבִינֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

(49) כי חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות
בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה. [ולמה
משמיענו רבינו דין חלב וגבינת גויים לחוד? והלא כתוב
בהלכה יח, שכל איסורי דרבנן מותרים בסחורה? מפני
שחלב וגבינות של גויים נאסרו משום שמא נתערב בהם
דבר האסור מן התורה, וספק איסורי תורה אסורין בסחורה,
לכן משמיענו רבינו שמותרים בסחורה, והטעם הוא, כי אין
זה ספק גמור, אלא חששו רבנן לכך וגזרו עליהם איסור
אכילה, אבל לא איסור סחורה].

יח. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁאֲסוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה⁵⁰ - אֲסוּר
לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה; וְכָל שֶׁאֲסוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם - מִתֵּר
לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, בֵּין בְּסִפְקוֹ בֵּין בּוֹדָאוֹ.

(50) ואפילו בספק איסור אסור לעשות סחורה.

1 חֲכָמִים³³ כָּל הַפֶּשֶׁר הַנִּמְצָא, בֵּין בְּשׁוּק בֵּין בֵּיד עוֹבֵד
2 כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת³⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁכֵּל הַשּׁוֹחֲטִין³⁵ וְכָל
3 הַמּוֹכְרִין יִשְׂרָאֵל. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא הַלּוֹקֵת בְּשָׂר³⁶
4 וְהַנִּיחַ בְּבִיתוֹ וְנִעְלָם מִן הָעֵין - אֲסוּר, אֲלֹא אִם בֶּן
5 הָיָה לוֹ בּוֹ סִמָּן, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בּוֹ טְבִיעֵת עֵין³⁷ וְהוּא
6 מְכִירוֹ וְדָאִי שֶׁהוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה צָרוּר וְחֲתוּם.

(31) הגוי. (32) כלומר, רוב מוכרי הבשר. (33) כבשר
שנתעלם מן העין. (34) בנמצא ביד גוי לא אסור רב,
והטעם פירש רש"י שם הואיל שהייתה בחזקת המשתמר
והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן, אבל
בשר המונח [=סתם, שאינו נשמר] שמא עורבים החליפוהו.
אבל רבינו פוסק שאסור משום בשר שנתעלם מן העין מפני
שסומך על סוגיית הירושלמי שקלים פרק ז הלכה ד, שרב
מחמיר אף בנמצא ביד גוי, לפיכך ראוי להחמיר בכל אופן.
והכסף משנה מיישב שיש חילוק בין אם נוהגים להכריז
בעיר שיש טריפה ואז אם לא הכריזו נמצא ביד גוי מותר
שמן הסתם אינו טריפה, ובכגון זה עוסקת סוגיית הגמרא
שם, מה שאין כן במקום שאין מנהג להכריז, ואם כן אפילו
לא הכריז יש חשש טריפה, לפיכך אפילו נמצא ביד גוי
אסור, ורבינו מדבר במקום שאין מכריזין. (35) ולא רק
רובם. (36) מאדם שהוחזק בכשרות. (37) ומשמע שכל
אדם נאמן לאמר טביעות עין יש לי בו ואפילו אינו תלמיד
חכם, כי עד אחד נאמן באיסורין, אבל באבידה אין סומכין
אלא על תלמיד חכם שאין לחשוד בו שמא משקר הוא, כי
דבריו ממון אין עד אחד נאמן.

7 יג. תָּלַה כְּלִי מְלֹא חֲתִיכוֹת בְּשָׂר, וְנִשְׁבֵּר הַכְּלִי וְנִפְּלוּ
8 הַחֲתִיכוֹת לְאֶרֶץ, וְכֹא וּמִצָּא חֲתִיכוֹת וְאֵין לוֹ בָּהֶן
9 סִמָּן וְלֹא טְבִיעֵת עֵין - הֲרִי זֶה אֲסוּר; שֵׁשׁ לּוֹמַר:
10 אוֹתוֹ בְּשָׂר שֶׁהָיָה בְּכָלִי גִרְתּוֹ חִיָּה אוֹ שָׂרִץ, וְזֶה
11 בְּשָׂר אַחֵר הוּא.

12 יד. גִּיד הַנֶּשֶׁה מִתֵּר בִּהְנֵאָה³⁸. לְפִיכָּה מִתֵּר לְאָדָם
13 לְשַׁלַּח לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת יָרֵךְ שֶׁגִּיד הַנֶּשֶׁה
14 בְּתוֹכָהּ. וְנוֹתֵן לוֹ הַיָּרֵךְ שֶׁלֹּמָה בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵין
15 חוֹשְׁשִׁין³⁹ שֶׁמָּא יֵאָכֵל מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵל זֶה⁴⁰ קֵדָם שֶׁיִּשְׁטֹל
16 הַגִּיד, שֶׁהִי מְקוּמוֹ נִכְרִי⁴¹. לְפִיכָּה, אִם הָיְתָה הַיָּרֵךְ
17 חֲתוּכָה - לֹא יִתְּנָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת בִּפְנֵי
18 יִשְׂרָאֵל עַד שִׁטֵּל הַגִּיד, שֶׁמָּא יֵאָכֵל מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵל⁴².

(38) במתנה או במכירה. (39) בשלימה. (40) כלומר,
ישראל שראה שהירך באה לידו [=לידי הגוי] מישראל יקנה
מן הגוי ויאכל. (41) אילו ניטל הגיד. (42) שישאל
הרואה סובר שכבר ניטל גידה. כי אין המקום ניכר.

19 טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר בְּתוֹרָה: לֹא תֹאכַל, לֹא
20 תֹאכְלוּ, לֹא יֵאָכְלוּ, לֹא יֵאָכֵל - אַחַד אֲסוּר אֲכִילָה
21 וְאַחַד אֲסוּר הִנָּא בְּמִשְׁמַע, עַד שֶׁיִּפְרֹט לָךְ הַתְּחוּב
22 כְּדֶרֶךְ שֶׁפֹּרֵט לָךְ בְּנִבְלָה, שֶׁנֶּאֱמָר: לֹא אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ
23 תִּתְּנֶנָּה וְאֲכָלָהּ, וּבְחֵלֶב שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ: יַעֲשֶׂה לְכָל
24 מְלֹאכָה. אוֹ עַד שֶׁיִּתְּפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה שֶׁבַעל פָּה שֶׁהוּא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ו'י"ב אייר ה'תשפ"א

יום ראשון ו' אייר ה'תשפ"א

מצות עשה רמה.

1 המצוה הרמ"ה — הצווי שצטוינו בדין מקח
2 ומכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והמכר
3 בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
4 ממה שאמר יתעלה: "וכי־תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
5 ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
6 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנית חכמים: וכן
7 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:). כדרך
8 שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
9 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
10 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח ומכר — תפנית,
11 כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
12 השקונות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
13 לפסוקים. וכבר נתבאר ממשפטי דין זה, כלומר: ידיעת
14 הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל־סוג וסוג, בפרק א'
15 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציעא ופרק ג' ופרק
16 ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא.

יום שני ז' אייר ה'תשפ"א

מצות עשה רמה.

18 המצוה הרמ"ה נדפסה ביום הקודם

יום שלישי ח' אייר ה'תשפ"א

מצות עשה רלב.

מצות לא תעשה רנח. רנט. רנו. רס.

19 המצוה הרל"ב — הצווי שצטוינו בדין עבד עברי,
20 והוא אמרו יתעלה: "כי תקנה עבד וגו'" (שמות בא, ב).
21 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסוקי התורה, והלכות
22 מצוה זו נתבאר פלן בריש מסכת קדושין (יד:).

23 המצוה הרנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלמכור עבד
24 עברי בדרך שנמכרים העבדים והוא: שיעמד במקום
25 מכירת העבדים ויכריזו עליו ויעלו הקונים את דמיו זה
26 על זה — אין עושין בן בשים פנים, אלא (נמכר) בהצנע
27 ובדרך נאה, והוא אמרו יתעלה באזהרה על כך: "לא
28 ימכרו ממפת עבד" (ויקרא כה, מב) ולשון ספרא (פרשת
29 בהר): "לא ימכרו ממפת עבד — שלא יעשה סמטא
30 (מכרו שוק) ויעמידו (במכרו) על אבן הלך ובכלל לאו
31 זה בלי ספק אזהרה לגונב נפש מישראל, לפי שאם
32 מוכרו הרי הוא מוכרו כאלו הוא עבד כנעני ונמצא עובר
33 על אמרו: "לא ימכרו ממפת עבד"; וכבר הזכרנו

34 את־זה לעיל (לא תעשה רמג) ובאר הפתיב שהוא נהרג
35 (הגונב נפש ומכרו). ודיני מצוה זו עם שלפניה (רנו)
36 מבארים בגמרא קדושין בפרק א' (כ:).

37 המצוה הרנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהעבד עבד
38 עברי בדבר שאין לנו צרך בו, וזהו הנקרא "עבודת
39 פרך", והוא אמרו יתעלה: "לא־תדה בן בפרך" (שם,
40 מג), ולא נעבידנו אלא כשיכריחנו הצרך לעשות אותה
41 עבודה אז נטיל אותה עליו. ולשון ספרא (פרשת בהר):
42 "לא־תדה בן בפרך — שלא תאמר לו החם את־הכוס
43 הזה והוא אינו צריך לו", וכן כל־הדומה לזה. ואמנם
44 הביאו משל מן־הקלה ביותר שבמלאכות והפשוטה
45 שבהן, ואף־על־פי־כן אינו מתר אלא בשעת הצרך.

46 המצוה הרנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהעבד עבד
47 עברי בעבודות שיש בהן זלזול גדול והשפלה, שבכמותן
48 עובד עבד כנעני, והוא אמרו יתעלה: "לא־תעבד בן
49 עבדת עבד" (שם, לט) ובספרא (פרשת בהר): "שלא יטול
50 אחריו בלינטא ולא יטול לפניו בליים למרחץ". ולינטא
51 מחצלת קטנה שיושב עליה כשייגע, ולוקח אותה העבד
52 ומוליכה אחר אדוניו. וכן כל־הדומה לעבודות אלו
53 מזהר מלהטילן על עבד עברי, אלא רק ישמשנו בדרכים
54 שמשמש בהם השכיר והפועל שהסכים עמו לעשות לו
55 עבודה מסוימת, אמר ה': "כשכיר כתושב יהיה עמך"
56 (שם, מ).

57 המצוה המשלימה מאתים וששים — האזהרה
58 שהזהרנו מלהניח גוי הגר בארצנו שיעבד בפרך עבד
59 עברי שמכר לו את־עצמו, והוא אמרו יתעלה: "לא־
60 ירדנו בפרך לעיניך" (שם, נג) ולא נאמר הואיל ועבד זה
61 פשע בעצמו ומכר עצמו לגוי נעזבנו לקבל פרי מעשיו,
62 אלא נפקח על הגוי בכך ונמנענו מלהעבדו עבודת פרך.
63 ולשון ספרא (שם): "לא־ירדנו בפרך לעיניך — אין אתה
64 מצוה אלא לעיניך", כלומר: שאינך מחיב לפקח עליו
65 בביתו אם הוא מעבדו עבודת פרך או לא, אלא כל־זמן
66 שנתאהו שהוא עושה זאת נזהרנו עליו.

יום רביעי ט' אייר ה'תשפ"א

מצות עשה קצו.

מצות לא תעשה רלג.

מצות עשה רלד. רלג.

מצות לא תעשה רסא.

המצוה הקצ"ו — הצווי שצטוינו להעניק (מענקים)

מתוך מהדורת חזק

לעולם בהם תעבדו". ולשון התורה הוא, שמשפחתך
בשן ועין. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בקדושין
(כב, כד. ואילך) וגטין (לח.).

המצוה הרנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהחזיר עבד
שברח לארץ ישראל אל אדוניו, אף-על-פי שאדוניו
ישראל, כיון שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל —
אין מחזירים אותו לו. אלא משחררו וכותב עליו
את-דמיו חוב, והוא אמרו יתעלה: "לא-תסגיר עבד
אל-אדוניו" (דברים כג, טז). ונתבאר בפרק ד' מגטין
(מח.), שבבעבד שברח מחוצה לארץ לארץ הכתוב
מדבר, שיהא הדין בו שייכתבו שטר בדמיו ויכתוב לו
גם חרות ולא יחזור לעבדות כלל, כיון שבא להסתופף
בארץ הטהורה הנבחרת לעם הנעלה. ושם נתבאר דיני
מצוה זו.

המצוה הרנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהונות
(לחציק בדברים) העבד הזה שברח אלינו, והוא אמרו
יתעלה: "עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד
שעריה בטוב לו לא תוננו" (שם, יז) ולשון ספרא גם בו:
"לא תוננו — זו אונאת דברים". כי כמו שהוסיף יתעלה
לאו באונאת הגר מחמת שפלות נפשו וגורתו הוסיף גם
לאו שלישי באונאת העבד שנפשו שפלה ונמוכה יותר
מן-הגר שלא תאמר: זה עבד לא יקפיד על אונאת
דברים. וברור שעבד זה שדבר בו הכתוב, וכן גר זה
שהזהיר מלהונותו הם שקבלו עליהם את-התורה,
כלומר: גרי צדק (גרים שהם כיהודים לכל דבר).

יום שישי י"א אייר ה'תשפ"א

מצות עשה רמג.

המצוה הרמ"ג — הצווי שנגצטינו בדין נושא שכן
(השומר פקדון חבירו תמורת שכן) והשובר, לפי שדין
שניהם אחד, כמו שבארנו ואמרו (שבועות מט.): "שלושה
דינין לארבעה שומרין והוא אמרו יתעלה: "כִּי־יתן איש
אל-רעהו תמור או־שור או־שה וגו'" (שמות כב, ט). וכבר
נתבאר משפטי דין זה בפרק ו' ופרק ט' (מבבא קמא
ופרק ג' ופרק ו' (מבבא קמא) ופרק ח' משבועות.

יום ש"ק י"ב אייר ה'תשפ"א

מצות עשה ר.

מצות לא תעשה רלח.

המצוה המשלימה מאתים — הצווי שנגצטינו
לשלם שכר שכיר ביומו ולא לאחריו ליום אחר, והוא
אמרו יתעלה: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׁכָרוֹ" (דברים כד, טו). ודין
מצוה זו, שיהא שכיר יום גובה כליה ויחזיר ליה

ומתנות) לעבד עברי ולעזור לו בצאתו לחפשי, ולא יצא
בגדים ריקות, והוא אמרו יתעלה: "הַעֲנִיִּק תַּעֲנִיִּק לוֹ
מִצָּאָנָה וּמִגִּבְרָה וּמִיִּמְיָנָה אֲשֶׁר בִּרְכָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן־לוֹ"
(דברים טו, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א'
מקדושין (יד.).

המצוה הרל"ג — האזהרה שהזהרנו מלשלם עבד
עברי בגדים ריקנים מעבודתו בצאתו בן-חורין בסוף
שש שנים: אלא בהכרח נעניק לו דבר מרכושנו, והוא
אמרו יתעלה: "וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֹפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ
רִיקָם" (שם, יג) וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר:
מצות הענקה, בריש מסכת קדושין (יד, טז, יז).

המצוה הרל"ד — הצווי שנגצטינו בפדיון אמה
עברה, הוא אמרו יתעלה: "וְהַפְּדָה" (שמות כא, ח),
ופדה זה יש בה דינים ותנאים ומשפטים רבים, וכבר
נתבאר כל-זה במסכת קדושין (יט), ושם נתבאר דיני
אמה עברה בשלמות. ובמכללתא (פרשת משפטים) אמרו
בפרוש אמרו יתעלה באמה עברה: "ואם שלש-אלה לא
יעשה לה" (שם, יא), אמרו: יעד לה או לבנה או פדה
אותה.

המצוה הרל"ה — הצווי שנגצטינו לשא אמה
עברה — אדוניה שקנאה, או בנו, וזוהי מצות יעוד
(שמיעדה לאשה לו או לבנו). ובפרוש אמרו (מכילתא פרשת
משפטים): מצות יעוד קודמת למצות פדה, לפי שאמר
יתעלה: "אֲשֶׁר־לֹא יַעֲדָה וְהַפְּדָה" (שם, ח) ודע שדין עבד
עברי ודין אמה עברה אינו נוהג אלא בזמן שהיה
נוהג. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת
קדושין (יח.).

המצוה הרס"א — האזהרה שהזהר קונה אמה
עברה מלמכרה לזולתו, והוא אמרו יתעלה: "לא־יִמְשַׁל
לְמַכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־כָּה" (שמות כא, ח). וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בשלמות בריש קדושין (יז ואילך).

יום חמישי י' אייר ה'תשפ"א

מצות עשה רלה.

מצות לא תעשה רנד. רנה.

המצוה הרל"ה — הצווי שנגצטינו בדין עבד כנעני
(עבד גוי שקנה אותו ישראל), והוא שעובדין בו לעולם
ואינו יוצא לחרות אלא בשן ועין (אם הכהו והפיל שינו,
או סמא עינו) והוא הדין לשאר ראשי אברים שאינם
חוזרין (שמאבדן לכל חייו) כמו שבא לנו פרוש המקביל,
והוא אמרו יתעלה: "לְעֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ" (ויקרא ה, מו)
ואמר: "וְכִי־יָבֶה אִישׁ" (שמות כא, כו) ולשון גמרא גטין
(לח.): "כל-המשחרר עבדו — עובר בעשה דכתיב:

- 1 גוֹבֵה כָּל-הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁאֶבְאָר בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה (רלח).
 2 וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרָק ט' מ(בבא)
 3 מְצִיעָא (ק:), וְשֵׁם נִתְבָּאֲר שְׁזוֹ חוֹבָה בְּכָל-שְׂכִיר, בֵּין גּוֹי
 4 בֵּין יִשְׂרָאֵל, וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְפָרֵעַ בְּזִמְנוֹ.
 5 הַמִּצְוָה הָרַל"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹק
 6 שְׂכִיר וּמִלְאַחֵר שְׂכִיר, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תִלִּין פְּעֻלַּת
 7 שְׂכִיר אֲתָךְ עַד-בֹּקֶר" (ויקרא יט, יג). בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ?
 8 אִם הוּא שְׂכִיר יוֹם שֶׁהוּא גּוֹבֵה כָּל-הַלַּיְלָה, שְׁנֹאֲמַר:
 9 "עַד-בֹּקֶר"; וְאִם הוּא שְׂכִיר לַיְלָה — גּוֹבֵה כָּל-הַלַּיְלָה
 10 וְכָל-הַיּוֹם שְׁלֹא תִשְׁקַע הַחֲמָה אֲלָא בְּשִׂפְכָּר קִבֵּל שְׂכִיר,
- 11 וְהוּא אָמְרוּ: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא-תָבוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ"
 12 (דברים כד, טו) וּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בבא מְצִיעָא פֶּרֶק ט מִשְׁנָה
 13 יא): "שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֵה כָּל-הַלַּיְלָה וּשְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֵה
 14 כָּל-הַיּוֹם". וְאֵין אֱלוֹ שְׁתֵּי מִצְוֹת, אֲלָא מִצְוָה אַחַת הִיא,
 15 וּבִבְאֵר בָּהּ שְׁנֵי לֵאוּנִין לְהַשְׁלִים דִּין הַמִּצְוָה, וְהוּא שְׁמִשְׁנֵי
 16 לֵאוּנִין אֱלוֹ יִדְעָנוּ מְתִי הוּא זְמַן הַגְּבִיָּה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
 17 מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק ט' מִבְּבֹא מְצִיעָא, וְשֵׁם (קיא): נִתְבָּאֲר שְׁזָה
 18 מִיָּחִיד בְּשְׂכִיר יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדּוֹ, שְׁאִם אַחֵר שְׂכִיר — עוֹבֵר
 19 בְּלֹא-תַעֲשֶׂה: אֲבָל שְׂכִיר גּוֹי — עוֹבֵר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְהוּא
 20 אָמְרוּ: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ".

אגרות קודש

ב"ה, ל"ג בעומר, ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו.

ובעמדנו ביום ל"ג בעומר, יום הילולא דרשב"י, ובהקדים מאמר חז"ל שהתורה היא דיפתראות
 ופנקסאות שע"פ נברא העולם, מובן שכן הוא גם בנוגע לעולם קטן הוא האדם, ועאכו"כ בנוגע לאלו
 שתורתן אומנתן, שהדוגמא המובאת בתורה לתורתן אומנתן הרי הוא רשב"י וחבריו.

וענין רשב"י בתורה (שמזה גם מובנת הכוונה בנוגע לענינו בעולם) הוא - להמשיך פנימיות
 התורה באופן שתבוא הפנימית בגלוי, שלכן גם הנהגתו בעולם היתה באופן זה, שפנימיות העולם
 היינו התורה - עסקו בה המשיך בגלוי ירידת גשם, וכמסופר בזהר - כללות ענינו: בירור המחיצה שבין
 עליונים לתחתונים.

שמזה הוראה לדרא דעקבתא דמשיחא, שהוא - בכמה ענינים - בדוגמת דרא דרשב"י כמבואר
 בזהר - שענינו ונקודתו העיקרית צ"ל המשכת פנימיות התורה בגלוי וכסגנון הידוע הפצת המעינות
 חוצה, ומזה גם בנוגע להנהגות האדם בעולם ובלשון הרמב"ם שיהי' ניכר במעשיו (שמעשיו כולל עשרת
 הענינים): במאכלו ובמשקחו וכו' ובמשאו ובמתנו - שהם ע"פ תורה, הנגלה והפנימית מאוחדים, תורה
 אחת.

וע"פ ביאור רבותינו נשיאנו דיוק הלשונוה וכן השבח "עקב אשר שמע"י ש(גם) העקב "שמע"י
 - שאפילו העקב וענינו יהי' חסידותי.

בברכה להצלחה בעבוה"ק

מ. שניאורסאהן

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום המיתה ולא פירש מן
 התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה. דבר אחר
 דרך נוספת מדוע המשיח הכתוב את המצוה לנר ואת התורה לאור,
 עבירה מכבה מצוה - מעשה עבירה מכבה את שבר המצוה שלא
 תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר.
 ואין עבירה מכבה תורה - שבר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו,
 כפי שלא ניתן לכבות את אור היום, שנאמר "מים רבים לא יוכלו
 לכבות את האהבה" - "מים רבים" הם משל לעבירות, והאהבה זו
 התורה, ומבואר בפסוק, שהעבירות אינם מכבות את שבר התורה.
 מכל מקום מבואר בברייתא שהמצוות אינם מגינות מן היסורים כל
 כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר התנא שהיא עומדת לה
 להינצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי אינה מצווה
 בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצווה, הרי אין שכרם
 מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתנחל הגמרא, אמר רבי יוסף,
 לעולם זכות מצוה מגינה על הסוטה, ומצוה בעידנה דעסיק בה -
 בשעה שעוסק בה, מנגן - מגינה עליו מן היסורים ומצילא -
 ומצילה אותו שלא יבא לידי חטא, בעידנה דלא עסיק בה -
 משנגמרה המצוה ואינו עוסק בה עוד, אגוני מנגן - מן היסורים
 אצולי לא מצילא - ואינה מצילה מן החטא. כלומר, לעולם המצוה
 מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות מצוה עומדת לסוטה
 שלא יזיקה המים. ומה שאמר התנא בברייתא שהמצוה אינה מגינה
 אלא לשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה שעוסק בה, אבל
 תורה בין בעידנה דעסיק בה - בין בשעה שעוסק בה ובין בעידנה
 דלא עסיק בה - ובין בשעה שאינו עוסק בה מנגן ומצילא -
 מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.
 מקשה הגמרא, מתקוף לה רבה, אלא מעתה - אם זכות תורה
 עומדת לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, דואג
 ואחיתופל שנעשו רשעים, מי לא עסקן בתורה, אם כן אמאי לא
 הגינה עליהם התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאו רשעים
 גמורים. אלא אמר רבא, חילוק אחר, תורה בעידנה דעסיק בה -
 בשעה שעוסק בה מנגן ומצילא - מגינה עליו מיסורים ומצילה
 אותו מיצר הרע שלא יבא לידי חטא, בעידנה דלא עסיק בה -
 ואולם בשעה שאינו עוסק בה, אגוני מנגן אצולי לא מצילא -
 מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצילתו מן החטא. מה שאין
 כן מצוה, בין בעידנה דעסיק בה בעידנה דלא עסיק בה, אגוני
 מנגן מצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצוה מגינה
 על הסוטה, אך אצולי לא מצילא - אינה מצילתו מן החטא. ובה
 מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.
 רבינא אמר - מיישב באופן אחר, לעולם הזכות העומדת לסוטה
 היא זכות תורה. וקאמרת - ומה שהקשית שהרי היא אינה
 מצוה ועושה, נהי דפקודי לא מספקא - אמנם היא עצמה אינה
 מצווה ללמוד תורה, אך באגרא דמקורן ומתניין בניהו - בשכר
 שטורחות להביא את בניהן לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה,
 ונמרון להו לגבריהו - וממתינות לבעליהן שיוצאים לעיר אחרת
 ללמוד תורה עד דאתו מבי מקדשא - עד שחוזרים מבית המדרש,
 מי לא פלגאן בהדיהו - וכי אינם חולקים עימם בשכר לימוד
 התורה שלהם, שהוא שבר של מצווה ועושה.
 הגמרא חוזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, ופאי הנמשל
 להגיע לפרישת דרכים שהזכיר התנא. ומשיבה, אמר רבי חמא,
 זה תלמיד חכם ויום מיתה - פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא
 מעבר מחיי האדם בעולם הזה לחיי נצח, וכוונת התנא לומר, שרק
 אם הגיע האדם ליום זה בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות
 היצר האורבות לו. אך עד אז, נתון הוא בידי של יצר הרע
 להחטיאו. רב נחמן בר יצחק אמר, פרשת דרכים זה משל
 לתלמיד חכם ויראת חטא - שהגיע לידי יראת חטא. מי וזמרא
 אמר, זה משל לתלמיד חכם דסלקא ליה שמעתיא אליא

הן (תהוי) [תהוי] ארבה לשלוחך - ועל ידי הצדקה, היא אורך
 זמן לשלומך, שלא תמחר לפקוד אותך הרעה. ובתיב, "כלא מנא
 על נבוכדנצר מלכא" לבסוף הגיעו כל הפורענויות על נבוכדנצר,
 ובתיב, "לקצת ירחיו תרי עשר" - לאחר שנים עשר חודש. הרי
 שהזכות תולה שנים עשר חודש. אם כן, מיהו התנא של משנתנו
 שסובר שהזכות תולה ג' שנים. משיבה הגמרא, לעולם התנא של
 משנתנו סובר כשיטת רבי ישמעאל שאמר שהזכות תולה ג' שנים,
 ואשכח קרא - ומצא מקרא כתוב דאמר ותני - שהקב"ה מאריך
 אפו עד ג' פעמים, דבתיב "בה אמר ה' על שלשה פשעי אדם" -
 הרי שער ג' פשעים המתין להם הקב"ה ולא הביא עליהם פורענות
 עד לאחר ג' פעמים, דהיינו האריך את הזמן ג' שנים.
 שואלת הגמרא, ופאי - מהו שאמר רבי ישמעאל, אף על פי שאין
 ראה לדבר ובר לדבר, מדוע אין זו ראייה גמורה. ומשיבה, דלמא
 שאני עובדי פוקכים כגון נבוכדנצר ואדום דלא מספקי דינא
 עליהו - שאין הקב"ה ממחרת להביא עליהם פורענות בעולם הזה,
 אבל עם ישראל מדקדק הקב"ה בעולם הזה וממחרת לפרוע מהם
 בעולם הזה.
 שנינו במשנה, ויש זכות תולה ג' שנים בו.
 שואלת הגמרא, זכות דמאי - איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם
 מוזקים לה. אליא זכות תורה - שהיתה עוסקת בתורה. הא
 אינה מצוה ועושה היא - הרי אינה מצווה ללמוד תורה, וכיון
 שאינה מצווה אין שכרה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד
 לה שהמים לא יזיקוה. אלא נאמר שהכוונה היא, לזכות דמצוה
 שעשתה, גם על כך קשה, וכי זכות דמצוה מי מנגן כולי האי
 - האם יש בכוונה להגין כל כך מן הפורענות והתניא, את זו דרש
 רבי נחמן בן יוסף, נאמר "כי נר מצוה ותורה אור", תלה -
 המשיח הכתוב את המצוה בנר, ואת התורה באור, את המצוה
 המשיח בנר, לומר לה מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה -
 להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, אף מצוה אינה
 מגינה אלא לפי שעה - ממקצת פורענויות, ואת התורה המשיח
 באור - לומר לה מה אור היום מנין לעולם - מכל הפגעים
 הבאים לו בעולם, אף תורה מגינה לעולם - שמצילה אותו מן
 החטא ומן היסורים הבאים לו בזה העולם. ואומר - הפסוק שאחריו
 המדבר בענין מעלותיה של התורה, "בהתהלךך תנחה אתך
 ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך וגו'". וכך מתפרש
 הכתוב, 'בהתהלךך תנחה אתך' - זה העולם הזה - שהתורה
 תנחה ובעת עליך בעולם הזה מכל צרות. 'בשכבך תשמור עליך' זו
 מיתה - וזאת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, 'והקיצות
 היא תשיחך' לעתיד לבא - לאחר המיתה תליץ התורה בערך
 להגן מפני יסורי הגיהנם. משל לאדם, שהיה מהלך באישון לילה
 ואפילה ומתירא מג' דברים, א. מן הקוצים ומן הפחיתים -
 גומות ומן הפקקים שהם פגעים האורבים לו בכל צעד ושעל, ב.
 ומחיה רעה ומן הליסמים - שהם סכנות המזדמנות לו באישון
 לילה, ג. ואינו יודע באיזה דרך מהלך - מחמת שאינו בקי מספיק
 בשבילי הדרכים. נדרמנה לו אכזבה של אור, כיון שמאירה לו
 את הדרך העומדת לפניו, ניצל מן הקוצים ומן הפחיתים ומן
 הפקקים שהם הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מי
 שמקיים מצוות ניצל ממקצת פורענויות. אולם ויעדין ומתירא
 מחיה רעה ומן הליסמים שדרכן ללכת בלילה פן יפגע בו, ועוד
 ואינו יודע באיזה דרך מהלך. בין ששאל עמוד השנה, ניצל
 מחיה רעה ומן הליסמים - כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל מן
 החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, ויעדין
 אינו יודע באיזה דרך מהלך, עד שהגיע לפרישת דרכים ושם
 הכיר את דרכו ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז ניצל מכולם. וכמו
 כן האדם בעולם הזה, גם כשלומד תורה ומקיים מצוות עדיין אינו
 יודע אם ילך בדרך זו עד סוף ימיו, או שמא יכפנו היצר הרע

הן תחילת **אירוע** לשלוחיהן, ואז תהא אורח ומן שלומך שלא יבאו עליך הפורענות. וכן עשה נבוכדנצר, היה מקבץ בכל יום עמי ישראל שהביא בגולה והיו צריכים מזונות ומפתנסם, ואף הניא כל כשהשיאו עז וזהו לך נהפוך, שראה את ישראל בגולה מחזירין על הפתחים: ויביתו בלא טמא. כל הפורענות הגיעו על נבוכדנצר: לקצת ירחין תרי עשר.

הַן תִּהְיֶה אֲרָכָא לְשִׁלּוּתֶךָ" וּבִתְיֹב: "כִּלְאֵא מִטָּא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מִלְכָּא" וּבִתְיֹב: "לְקֻצַּת יָרְחִין תִּרְי עֶשְׂרִי." לְעוֹלָם ר' יִשְׁמַעְאֵל, וְאִשְׁבַּח קֵרָא דְאִמֵּר וְתִנֵּי, דְּבִתְיֹב: "כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי אֲדוֹם," וּמֵאִי "אֶפֶר עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָּה לְדָבָר וְכֵן לְדָבָר?" דִּלְמָא שְׂאִין גּוֹזִים דִּלְא מִפְּקוּד דִּינָא עֲלֵיהּ: וְיֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה ג' שְׁנִים כו': זְכוּת דְּמֵאִי? אִילִּימָא זְכוּת דְּתוֹרָה? הָא אִינָה מְצוּהָ וְעוֹשָׂהּ הִיא! אֵלֵא זְכוּת דְּמְצוּהָ זְכוּת דְּמְצוּהָ מִי מִנְּהָ פוּלִי הֵיא? וְהִתְנִיָּא, אֵת זֶה דְּרֵשׁ ר' מִנְּהֵם בְּר יוֹסִי: "כִּי גַר מְצוּהָ וְתוֹרָה אוֹר" תִּלְהָ הִתְּנִיב אֵת

רָא דָּלָא עֲסִיק בַּהּ אֲנִינִי מִגְּנָא אֲצוּלִי אֵל מַצְלָא.
 א תְּלֵה אַתְּ הַמְצָא בְּבֵר מָה יָרְ אִינֵה מִינִיָּה אֵלָא
 פִּי שַׁעֲא אִי מִיָּצֵר אֲנִיָּה מִגְּנִיָּה כָּלֵל אִי מִן
 תְּלֵאָה הַכְּתוּב בַּאֲדוּר מְשׁוּם לְמִגְּנִיָּה לְעֵלְמָא אִי מִן
 הַפְּרֻעוֹת מַצְרָה נְמִי מִגְּנָא אֲצוּלִי דְּמַצְלָא וְאִי
 מִיָּצֵר דְּהוּא אֵל מַצְלָא אֵלָא לְפִי שַׁעֲנָה.

וה תְּלִמְדִי חֲבֵם דְּסֻלָּק לִיָּה שְׁמַעְתָּתָא אֲלִיבָא
 דְּהַלְכָּתָא. תִּימָה וְהִיאָן נִיְצוּל מִכּוֹרָן וְהִלָּא
 לָא נִיְצוּל מִיָּצֵר הָרַע בְּעִידָתָא דְּעִסִּק תְּבוּרָה
 וְיִיל סָתֵם תְּלִמְדִי חֲבֵם תּוֹרָתוֹן אֲוֹמְנָתוֹ וְיִסְקֵה בָּהּ
 וּמִוִּהֲדִיר לָא שַׁעֲנָה וְאִינִי הוּלָן יָא אֲמֹת לְבַל תִּירָה:
והן אֵינִי יוֹדִיעִין שְׁעִבְרִיָּה מַכְבֵּה מַצְרָה. תִּימָה
 וְהָא אֲמַר לְעִיל בִּין לִרְבִּי יוֹסֵף בִּין לִרְבָּא
 מַצְרָה אֲנִינִי מִגְּנָא מִן הַפְּרֻעוֹת אֲפִילוּ בְּעִידָתָא
 דְּלָא עֲסִיק בַּהּ וְעִבְרִיָּה מַכְבֵּה מַצְרָה לָאו מִלְּהִין
 מִן הַיִּסְרוּחִין קָאמַר אֲבִי מִלּוּב שִׁכְר לְעִתִּיד לָבֵא
 כְּמוֹ שִׁפְרָשׁ׃

לֵךְ: מֶה גַּר אֵינָהּ מְגִינָה אֶלָּא לְפִי
יָדָהּ בְּאֹר, לֹאמַר לֵךְ: מֶה אֹר מִגִּין
אֶתְךָ" וְגו' "כִּתְּהִלְכֶּךָ תִּנְחָה אֶתְךָ"
תִּהְיֶה תִשְׁחָד" לְעֵתִיד לָבָא. מִשָּׁל
תְּלַמְּדִים וּמִן הַפְּחָתִים וּמִן הַבְּרָקִים
וְיִדְמֶנָּה לֹא אֲבִיקָה שֶׁל אֹר נִצֵּל מִן
עֵצָה וּמִן הַלִּסְטִין, וְאֵינָהּ יוֹדֵעַ בְּאִיּוֹה
מִן הַלִּסְטִין, וְעֵדֵינָּה אֵינָהּ יוֹדֵעַ בְּאִיּוֹה
: עֲבִירָה מִכְּבֶּה מִצּוֹת, וְאֵין עֲבִירָה
הָאֶחָדָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: מִצּוֹת,
גִּתָּה, אֲגֻנִי מִגֻּנָּה, אֲצוּלִי לֹא מִצָּלָה.
יָהּ, מִגֻּנָּה וּמִצָּלָה. מִתְקִיף לָהּ רַבָּא:
וְאֵי לֹא תִגִּינָה עֲלֵיהֶּוּ? אֶלָּא אָמַר
דְּלֹא עֲסִיק בֵּהּ, אֲגֻנִי מִגֻּנָּה, אֲצוּלִי
דְּלֹא עֲסִיק בֵּהּ, אֲגֻנִי מִגֻּנָּה אֲצוּלִי
יָהּ מִצּוֹת וְעוֹשָׁה, נְהִי דְפִקּוּדֵי לֹא
הָיוּ עַד דָּתָו מִבֵּי מִדְּרָשָׁא, מִי לֹא
תְלַמִּיד חֻכָּם יוֹם מִיתָה רַב נִחְמָן
אָמַר: זֶה תְלַמִּיד חֻכָּם דְּסִלְקָא לֵיהּ
יָהּ, וְאֵין עֲבִירָה מִכְּבֶּה תוֹרָה. אָמַר
וְאֵילְמָלָא דְרִשְׁוֵי דְּוָגָּא וְאַחֲתוּפֵל
מֵאי דְרִשְׁוֵי? "וְלֹא רִאָּה בְּדַ עֲרוֹת
מִכְּבֶּה תוֹרָה. מֵאי" בּוֹז יְבוֹז לֹא?"
יְנִיחָא אֶלָּא בְּהִלָּל וְשִׁבְנָא. דְּכִי
בְּתוֹרָה, שִׁבְנָא עֲבַד עֵיסְקָא. לְסוֹף,
ס יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ" וְגו':
אָמַר

ביום מותו, וְדַע שֶׁלֹּא פִּירֵשׁ לַפְּרוֹק מִעֲלֵיו עַל תּוֹרַת הָרִאשָׁתָּה. וְזֶה לִקְרֹאת חֶטָּא אֲחֵר שֶׁזֶּה לְתוֹרַה נֶצַל מִכָּל, שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶתוּ דְּבָרֵי מִצְוָה וְדְבָרֵי אֲסוּר וּמִמָּה שְׁהוּא צִוְּיָה לַפְּרֹשֶׁת, וְקִרְיַת חֶטָּא מוֹנֵעָה מִלְּרֹדּוֹף אֲחֵרִי: וְיִרְדְּמָה לֵּיהִי שְׁמִיעָתָהּ אֲלֵהָ וְהִלְבָּתָה. וְדָוִק עֲלֶיהָ עֲמֹד הַשְׁמַר נִצּוֹל מִן הַחֵדָּה כּו', וְזֶה לְתוֹרַה נִצּוֹל מִיִּצְהָרֵי וּמִן הַחֶטָּא, וְעִדְיָן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאִיזוֹ דָּרָךְ מִתְּלֵךְ. אִם יִזְכֶּה שִׁיעִירֵהוּ מִן הַשְּׂמִימִים לְהִתְקַבֵּל בְּדָבָר בֵּין הַבְּרִיָּה לְהַדוּת בְּהִלְבָּתָהּ וּבְחֻשְׁפֶּט. הַיּוֹעֵי לַקְרֹשֶׁת בְּרִכְשֵׁי, כְּלֹמֵר הֵבִי לֵךְ נִצּוֹל מִכֻּלָּם לֵאמֹר אֲחֵלִים עֲזוּבִי, כִּי הִיוּ אוֹמְרִים עֲלֵיו, אֱלֹהִים עֲזוּבִי, שֶׁבָּא עַל אִשָּׁתוֹ אִישׁ וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁין עֲלָיו, רַדְפוּ וְתַפְסְדוּהוּ בִּי אֵין מִצִּיל, אֵין לוֹ זְכוּת שִׁיעִילָתוֹ, שֶׁהַעֲבָרָה בְּכֹחַ יְכוּתוֹתָיו: לֹא יִרְאֶה כִּי, עֲבָרָה, וְאִם יִרְאֶה וְשָׁב מֵאֲחֻרָיָה: שִׁמְעוּן אֲחֵי עוֹרֵרָה. תָּנָא הוּא בְּמִשְׁנָה קִרְיַת דְּבֹרִימִם, וְזֶה לְתוֹרַה לֵךְ עַל אֲחֵיו שְׂהִיָּה עוֹסֵק בְּפִקּוּשֵׁי קָדָשׁ, שֶׁיִּחְלָלוּ בְּכֹחַ לְבָבוֹת לִפְנֵי שִׁמְעוֹן, לֵךְ הוּא קִרְיַת חֶטָּא, עַל שֶׁם עוֹרֵרָה אֲחֵיו, וְכֵן שִׁמְעוֹן יִשְׁמָעוּן אֲחֵי עוֹרֵרָה. וְזֶה הַבְּשִׂיט שֶׁיִּהְיֶה אֲחֵיו שְׂהִיָּה עוֹסֵק בְּפִקּוּשֵׁי קָדָשׁ, שֶׁיִּחְלָלוּ בְּכֹחַ לְבָבוֹת לִפְנֵי שִׁמְעוֹן, כִּי הוּא קִרְיַת חֶטָּא, עַל שֶׁם עוֹרֵרָה אֲחֵיו, וְכֵן שִׁמְעוֹן יִשְׁמָעוּן אֲחֵי עוֹרֵרָה. וְזֶה הַבְּשִׂיט שֶׁיִּהְיֶה אֲחֵיו שְׂהִיָּה עוֹסֵק בְּפִקּוּשֵׁי קָדָשׁ, שֶׁיִּחְלָלוּ בְּכֹחַ לְבָבוֹת לִפְנֵי שִׁמְעוֹן, כִּי הוּא קִרְיַת חֶטָּא, עַל שֶׁם עוֹרֵרָה אֲחֵיו, וְכֵן שִׁמְעוֹן יִשְׁמָעוּן אֲחֵי עוֹרֵרָה.

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

41 וזכותו בליבו של הדיין, קשה לסלקו, ואין לדיין את שיקול הדעת
42 הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על 'לא
43 תשא שמע שוא', ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא
44 בא לדון איתו.
45 רבי אבהו אומר, זה הנותן דינך לעני להשלים לו מאתים וזו -
46 בכדי שלא יוכל ליטול מתנות עניים. דתנן, מי שיש לו מאתים וזו
47 אינו מוגדר כעני, ועל כן, לא יכול לקט שכחה ופאה ומעשר עני.
48 הנה לו מאתים חסר דינך, כיון שכעת הוא עני, אפילו אלה נותנין
49 לו באחת, אם בולם נחוצים לו. הרי זה יכול, והרי הוא רשע ערום
50 שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה,
51 וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.
52 רבי אסי אומר בשם רבי יוחנן, רשע ערום זה המשיא עצה למבור
53 בנכסים מועטים - אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים
54 יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד
55 שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיונו מהם
56 הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים
57 מרובין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות
58 נזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על
59 הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו
60 נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות
61 הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנין שמהכירה
62 מועילה. דאמר רבי אסי אומר רבי יוחנן, יתומים שקדמו ומכרו
63 בנכסים מועטים - קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים
64 בחזקתן, מה שמכרו מכרו.
65 אפי' אומר, רשע ערום, זה המשיא עצה למבור בנכסים כרבן
66 שמעון בן גמליאל. דתניא, אדם שאמר לחברו נכסי קנויים לך
67 ואחריך לפלוגי. - ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוגי, אם ירד
68 הראשון ומכר את הנכסים לאחר השני - המקבל השני, מוציא את
69 הנכסים מיד הלוקחות לאחר שימות הראשון דברי רבי. רבן
70 שמעון בן גמליאל אומר, אין לשני אלא מה ששייר ראשון. וכיון
71 שמכר הנכסים לאחר, איך לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא
72 מהלוקחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שקיבל הנכסים,
73 למכורם לאחר בכדי שיוותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס
74 לאחר מותו לאחריך, נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.
75 רב יוסף בר חמא אומר בשם רב ששת, רשע ערום, זה המכריע
76 אחרים באורחותיו - מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם
77 ללכת באורחותיו. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני
78 הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.
79 רבי ירמיה אומר בשם רב הונא, זה המיקל לעצמו ומחמיר
80 לאחרים. עולא אומר, זה

1 שנינו במשנה, אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את וכו' רבי
2 אליעזר אומר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות.
3 שואלת הגמרא, תיפלות סלקא דעתך - וכי יעלה על דעתך
4 שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה
5 בדברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות, אלא
6 איתא, באילו למדה תיפלות - היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי
7 שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות
8 ערמומית ולעשות דבריה בהצנע.
9 אמר רבי אבהו מאי טעמא דרבי אליעזר - שהמלמד תורה
10 לאישה כאילו מלמדה תיפלות. דבתיב "אני חכמה שכנתי
11 ערמה", חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, 'אני חכמה' - בין
12 שנכנסה חכמה באדם, 'שכנתי ערמה' - נכנסה עצמו ערמומית.
13 והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי
14 זנות בהצנע
15 שואלת הגמרא, ורבנן - בן עזאי שסובר שעל האדם ללמד את ביתו
16 תורה, ה'אי - הפסוק 'אני חכמה' מאי עבדי ליה - מה דורשים
17 ממנו. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לרבנן יוסי דרבי חנינא. דאמר
18 רבי יוסי דרבי חנינא, אין דברי תורה מתקנימין אלא בפי
19 שמעון עצמו ערום עליהן - היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך
20 ארץ ופורש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה,
21 שנאמר 'אני חכמה שכנתי ערמה'.
22 אמר רבי יוחנן אין דברי תורה מתקנימין אלא בפי שמשים עצמו
23 בפי שאינו - עניו בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה
24 שנאמר 'והחכמה מאין תמצא' - החכמה תמצא תמי שמשים
25 עצמו כ'אין' - כלום.
26 שנינו במשנה, רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותיפלות מתשעה
27 בקב ופרישות וכו'. שואלת הגמרא, מאי קאמר - מה פירוש דבריו
28 של רבי יהושע. משיבה הגמרא, הכי קאמר, רוצה אשה בקב
29 ותיפלות עצמו - מעדיפה אשה ליוון במזונות מועטים (קב) ושיהיה
30 בעלה מצוי לה, מתשעת בקבין ופרישות - מליון במזונות מרובים
31 ובשפע גשמי, ולא היא בעלה מצוי לה. וכיון שעיקר ענייניה וליבה
32 של האישה בדברים הללו, לא טוב שתלמד תורה.
33 הוא הנה אומר חסיד שומע ורשע ערום כו' שואלת הגמרא, היכי
34 דמי חסיד שומע. משיבה הגמרא, כגון דקא סבעה איתתא
35 בנהרא שרואה שטובעת אישה בנהר, ואמר לאו אורח ארעא
36 לאיסתבולי פה ואצולה - אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל
37 אותה.
38 שואלת הגמרא, היכי דמי רשע ערום. משיבה הגמרא, אומר רבי
39 יוחנן, זה הממעיט דבריו לדין - משמיע לדין את הסיבות שיש
40 לצדד לזכותו קודם שיבא בעל דין חברו, וכיון שקבע את צדדי

כדי למהר ולחזר את הגאולה תיכף ומיד ממש, ביום ל"ג בעומר דשנה זו - יש להוסיף במצוות הצדקה.

משיחת ליל ל"ג בעומר ה'תנשא

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכין שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפנינו לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תניא נמי הכי, אמר רבי הושע, ובי אלו ששונים משניות מבלי עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר 'הליכות עולם לו' - מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. **אמלא הכוונה היא, לאלו שמורין הלכה מתוך מושגתן.**

שנינו במשנה, אשה פרושה וכו', תנו רבנן, בתולה צלוינית - בעלת תפילה, ואלמנה שוכבת - שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד, וקטן שלא כלו לו חדשיו - יבואר בהמשך, הרי אלו מבלי עולם - גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשותו שיש בהם.

שואלת הגמרא, איני וכי אלמנה הנהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, והאמר רבי יוחנן, למדנו ראת חטא מבתולה, וקיבול שָׁכר - שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שכר מאלמנה - שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, וראת חטא מבתולה - דרבי יוחנן שמעך להחיה בתולה - שמע את אותה בתולה, דנפלה אאפה והתפללה וקאמרה, רבנו של עולם, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים - לנחול גן עדן ובראת רשעים - שדרכם לגיהנם, הרי רצון מלפניך שלא יבשלו בי בני אדם להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד קיבול שָׁכר מאלמנה, דהחיה אלמנה דתווי בי בנישאתא בשכיבותה - שהיה בית כנסת בשכונתה, ובכל זאת כל יומא הוה אתיא ומצילה בי מדרשיה - הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו דרבי יוחנן שהיה מרוחק מביתה. אמר לה רבי יוחנן, בתי, לא בית הכנסת בשכיבותך ומדרו טורחת את להגיע לבית מדרשו המרוחק מביתך. אמרה ליה, רבי, ולא שָׁכר פסיעות יש לי על שמגיעה אני עד לבית מדרשו המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צדיקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צדיקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל, בי קאמר - לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא בגין יוחני בת רבי - שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפלתה. וכך היה מנהגה. כשמגיעה עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה בכיפופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפילתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה הוולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכפשים מתקשקש בכלי כמו שהולך ממשקש במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, מאי קטן שלא כלו לו חדשיו שנאמר עליו שממבלי עולם הוא. הקא - בבבל תרגמו - פירשו, זה תלמיד חכם המבצע ברבותיו שלאחר שנעשה תלמיד חכם מולול ברבותיו שלמדידתו. רבי אבא אמר, זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. דאמר רבי אבהו, אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב 'בי רבים חללים הפילה ועצמים כל הרגיה', 'בי רבים חללים הפילה' זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה - שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטיא אנשים רבים. והפילה' הוא לשון 'נפל' שהוא כינוי לתנוק שלא כלו לו חדשיו. ועצמים כל הרגיה' זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה - 'עצמים' על שם שעוצם פיו ואינו מורה לרבים.

שקרא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים - ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודע על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמיד חכם.

אמר, קרא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. רבי אלעזר אומר, הרי זה עם הארץ - יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל הטהרות. רבי שמואל בר נחמני אמר, הרי זה בור - גרוע מעם הארץ. רבי ינאי אומר, הרי זה בותי - דינו כבנות שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכין שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו כבנותי. רב אחא בר יעקב אומר, הרי זה מגוש - מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא קרב אחא בר יעקב - שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, דאמרי אינשי - שכן רגילים האנשים לומר, רטין מגושא - לוחש המכשף את לחשיו ולא ידע מאי אמר - ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לה, שגם הוא תני תנא - חוזר על דברי התנאים ולא ידע מאי אמר - ואינו מבין דבריהם.

תנו רבנן איהו עם הארץ - שדברו בו חכמים בכל מקום. כל שאינו קורא קריאת שמע שחרית וערבית בברכותיה, שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, דברי רבי מאיר. והחכמים אומרים, כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אומר, כל שאין לו ציצית כנגדו. רבי יוחנן בן יוסף אמר כל שיש לו בנים ואינו מגדלן ללמוד תורה. אחרים אומרים, אפילו קורא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים זהו עם הארץ. קרא - מקרא ולא שנה - משנה הרי זה בור. לא קרא ולא שנה היינו, שאינו יודע כלום עליו הכתוב אומר 'וזהו את בית ישראל ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהמה' - היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, 'ירא את ה' בני ואלו' (שם) שונים אל התעורב'. אמר רבי יצחק, מי הם השונים שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימם. אלו השונים הלכות - משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, פשיטא - שכך היא כוונת הכתוב, שאיך נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, מהו דתיקא 'שונים' שאמר הכתוב, שונים בחטא, וכדרב הונא, דאמר רב הונא, בין ששכר אדם עבירה ושנה בה - וחזר ועבר אותה פעם שניה, הותרה לו - דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שגאולו יש להתרחק, קא משמע לן שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.

תנא, התנאים - אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיו, מבלי עולם - גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, מבלי עולם סלקא דעתך - וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חסרון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, אמר רבינא, כוונת התנא לאלו שמורין הלכה מתוך מושגתן - היינו,

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד א

תוספות

רש"י

שקרא מקרא: ושנה משנה ולא שימש תלמידי חכמים. ללמוד סברת הגמרא בטעמי
המשנה מה הם, קשע הוא שאין תורתו על בוריה ואין ללמוד הימנו, שע"י הטעמים יש
חלוק באסור וזהו וברדי ממונות לזכות ולחייב ובספרות לטמא ולטהר. כדאמר בבבא
דוכתי מ"ט אמר מר הכי אמר מאי בינייהו איכא בינייהו כך וכן, ונדרש הוא
שהשומע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא
שביק בטעמיהם ונתקין בו כבוד בתלמידי
חכמים: אתמר גרס: ה"ו ע"ה. שחשוד על
המעשרות ועל הטהרות בור. גרוע מעם הארץ.
בית. ואסור לאכול פתו ויני, דכין שלא שמש
חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם
ולא שנה אלא להראות עצמו כת"ח מגוש.
מכשף האוחז את העינים וגונב את הלכות.
ואף זה כן רש"י. תרגום חזקיה בר אבא (וה' הוא
מגוש. לוחש המכשף את לחשיו ואינו מבין מה
הם ומה פרושם. אלא כך מעשיהם, שהמכשפות
לא ע"י אותם הלשונות: תני תנא. ואף זה תנא
כש שמש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה
הוא: איזהו עם הארץ. שחשוד על הטהרות ועל
המעשרות ומחזק מגעו טמא: כל שאינו קורא
ק"ש. דתא ודאי אינו יודע כלום. אבל יודע
לקרות וקורא לא ע"ה הוא: ששונים הלכות.
שלא שמשו בתלמידי חכמים ולא הקפידו על
טעמי המשניות. אלהות משניות: פשיטא. דהכי
הוא אלא מבאי נדרשיה אי לאו בהכי היתה לו.
דומה בעיניו הנה: מכלי עולם ס"ה. ומה הם
גורמין לאנשים: ששורין הלכה כחזקיה משנתו.
קאמר שמבלין עולם בתוראות טעות. דכין
דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין
שפומין לה דבר שאינו דומה. ועד יש משניות
הרבה (משניות) דאמרין קא מני פלוגי הוא
והיחידה היא וזית הלכתא בותיה. ועד שאין
יודעים במחלוקת תנאים הראשונים הלכה
כדברי מי. הלך מורין הוראות טעות: הלכות
עולם לו. השונה הלכות - עולם שלו בכותו.
ציליות. בעלת תפלה: ואילנה שובבית. בעלת
שכנות. הלכות ומקבצת שבנותיה תמיד: הרי
אלו מכלי עולם. שאין אלא נאפות ומכשפות
ומראות עצמן בצדקניות שלא יבדקו אחריהן:
קמן שלא כלו לו חרשיו. לקמן מפרש: וקבול
שכר טאלמנה. שהיתה טורחת עצמה יותר מן
הצרך כדי לקבל שכר בדמפרש ואזיל. למדנו
ששיריה אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר
בראת צדיקים. לנחל ג"ש: בראת רשעים. לירש
גיהנם: שלא יבשלו בי בני אדם. להפסיד חלקם
על ידי מנן עדן ולירש גיהנם: כי קאמר. מכלי
עולם. גנון יוחני בת רמיכי. אלמנה מכשפה
היתה, וכשמגיע עת לדת אשה היתה עוצרת
דומה במכשפות, ולאחר שמצטערת הרבה
היתה אומרת אלך ואבקש חכמים אולי תשמע
תפילתי, וחולבת וסותרת כפסיה והולך יוצא.
פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא
הלכה לבית האשה היולדת, ושמע השכיר קול
הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש במעי האם, ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולך נולד. וידעו כי בעלת כשפים היא: המכשפת גרבותי. וקרי ליה קמן שלא
כלו לו חרשיו על ידי שקימו מתקצצין כדאמרין בפרק קמא דחגיגה (ו' ה' ס' ב' רבים חללים הפילה). באשה וזה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה גמי חכי: זה תלמיד
שלא הגיע בו. הפילה לשון נפל, שלא כלו לו חרשיו: ונצטמים. לשון עוצם עיניו (נפיש לו), שגורגים פיהם ואינם מורים לקרבי הוראת.

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ו בור. תימה כמאן ס"ל לא באחרים ולא בר' יהודה דאחרים
לא קרי בור אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף
פרק אלו מצאות (כ"ח דף ג') דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ר' הורשית אל דברו
וגו' דחרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחרים אלו בעלי מקרא שנאיכס אלו בעלי
משנה מנדיים אלו עם הארץ אלמא דבעלי
משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע"ה ניתנה.
כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ.
תימה לרי' דאמר בפ' הניזקין (נעיש דף ס"א).
ובפ' ג' שאכלו (נכסות דף מ"ז) איזהו עם הארץ כל
שאינו אובל חולין בטורה דברי ר"מ ופירש
דהרבה ענייני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין
ממנו עדות כדאמרין בפ' אלו עוברין (פסחים דף
מ"ז): ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין
מזן עדות וכו' ובפ' חומר בקדוש (תמיד דף כ"ג).
כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר' יוסי ויש
כשר לענין עדות ונחשד על הסהדות ועל
המעשרות או לענין זממן או לענין שביעית א"כ
לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה
כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (ו' דף ג') בירושלמי
אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעבת בדברי
תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא
א"כ אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע
שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד
שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה
שובבית ומי חגלה נסבת שם בישן ותינוק שהוא
עולה לחרשיו (בתולה ציימנית מצימנה אובדת
בתוליה ותינוק שהוא עולה לחרשיו) ר' חלקיה
בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירוק
מבזה את הגדולים ממנו א"כ יוסי זהו שכן תשע
ואבריו נראה כבן י"ב והוא בא על אחת מכל
העריות האמורות בתורה וזן מתות על ידו הוא
פטור רבי פירש מצימנה אובדת בתוליה מחמת
צומות בתוליה נושרות אבל מורא אחי דרב ר"מ
פ' עושה חסידה ומתפלת כדגרסינן בגמ' דידן
צלינית וכאלי צמח ועושה תעניות שתהא נענת
בתפלתה ואינה עושה אלא לגלג את העין שלא
יבדקו אחריה ומנה ואובדת בתוליה:
ועד

עולם. איני והאמר ר' יוחנן: למדנו ראת חטא מפתולה וקיבול שכר מאלמנה. וראת חטא
מפתולה, דר' יוחנן שמעיה לזהויה בתולה דנפלה אאפה וקאמרה: רבונן של עולם, בראת
גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, יהי רצון מלפניך שלא יבשלו בי בני
אדם. קיבול שכר מאלמנה, דהויה אלמנה דהואי בי בנישטא בשכבותה, כל יומא הות
אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה בתי, לא בית הנכנסת בשכבותה? אמרה
ליה: רבי, ולא שכר פסיעות יש לי? כי קאמר גנון יוחני בת רמיכי. מאי "קמן" שלא כלו
לו חרשיו? הקא תרגמו, זה תלמיד חכם המכשע בפרותיו. רבי אבא אמר: זה תלמיד
שלא הגיע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב "פי
רבים חללים הפילה ועצמים כל הרגיה"? "פי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא
הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הרגיה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה,
ועד

תוספות

וער כמה עד ארבעין שנין. מ' משנה שהתחילו ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנוהל כדארמזין בפ' דקטן (ק: קה) ולא נתן ה' לכם כל דרעט עד היום הוא ש"מ לא קאים איניש אדעתה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממתן תורה עד מ' שנה שאו התחילו ללמוד: **בשנין** מ' אש פ' ראשי חודש חצית בחכמה מותר לזכרות קשה לר"י מפני הירואה (שמו"ק ע"ג טז) דאמר אביי באהרא דרמי

ועד כמה? עד ארבעין שנים. אינני והא רבה אורי?
בשנים: ומכות פרושין וכו': תנו רבנן: שבעה פרושין
הן: פרוש שיכמו, פרוש נקפי, פרוש קיזאי, פרוש
מדוכאי, פרוש "מה חובתי ואעשה", פרוש מאהבה,
פרוש מיראה. פרוש שיכמו, זה העושה מעשה שכם.
פרוש נקפי, זה המנקה את רגליו. פרוש קיזאי,
אמר רב נחמן בר יצחק: זה המקוץ דם לבתלים.
פרוש מדוכאי, אמר רבה בר שילא: דמשפע כי
מדוכאי. פרוש "מה חובתי ואעשה", הא מעליותא
היא? אלא אמר "מה חובתי תו ואעשה". פרוש
מאהבה פרוש מיראה, אמרו ליה אבוי ורבא לתנא
לא תיתני פרוש מאהבה פרוש מיראה, דאמר רב
יהודה אמר רב: לעולם נעסוק אדם בתורה ובמצות
אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.
אמר רב נחמן בר יצחק: דמפמרא מפמרא ודמגליא
מגליא, בי דינא רבה ליתפרע מהני דחפו גוגדי.
אמר לה יצאי מלפא לדיבתיה: אל תתיראי מן
הפרושין, ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצובעין
שדומין לפרושין, שמעשיהו כמעשה זמרי ומבקשין
שכר בפניהם: **מתני'** ר' שמעון אומר: אין זכות
תולה במים המרים. ואם אתה אומר הזכות תולה
במים המאדירין מדה אתה את המים בפני כל
הנשים השותות ומוציא אתה שם רע על המהורות
ששתות, שאומרים טבאות הן, אלא שתלתה להן
זכות. רבי אומר: הזכות תולה במים המאדירים,
ואינה יולדת ואינה משפחת אלא מתנוונה והולכת,
לסוף היא מטה באותה מיתה. נממאת מנחתה עד
לא קרשה בכל, הרי היא ככל המנחות ותפדה.
ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות,

ועד כמה? עד ארבעין וּבְשָׁשִׁין: ומכות פְּרוּשִׁין וְכוּ': הֵן: פְּרוּשׁ שִׁיכְמוּ, פְּרוּשֵׁי חֶבְרֹן: פְּרוּשׁ שִׁיכְמוּ, פְּרוּשׁ מִיֵּירֵאָה. פְּרוּשׁ שִׁיכְמוּ, פְּרוּשׁ נָקִי, זֶה הַמִּנְקִיף וְיִצְחָק רַב נִחְמָן בְּרִי יִצְחָק: פְּרוּשׁ מִדּוּכָא, אָמֵר רַב: פְּרוּשׁ מִדּוּכָא, פְּרוּשׁ מִדּוּכָא. פְּרוּשׁ "מָה חֹבֵב" וְהִיא? אֵלָא אָמֵר "מָה" מֵאֲחֵבָה פְּרוּשׁ מִיֵּירֵאָה, אִי לֹא תִיתִי פְּרוּשׁ מֵאֲחֵבָה: יְהוּדָה אָמֵר רַב: לְעוֹלָם אִפִּילוּ שְׂלֵא לִשְׂמָה, שְׂמֹתָהּ וְאָמֵר רַב נִחְמָן בְּרִי יִצְחָק: מִגִּלְיָא, בִּי דִינָא רַבָּה אָמֵר לָהּ יִצְחָק מִלְכָּא הַפְּרוּשִׁין, וְלֹא מִמִּי שְׂאִינִי שְׂדוּמִין לַפְּרוּשִׁין, שְׂמַעְשֵׁי שֶׁכֶּר כְּפָנָם: מֵתָנִי: וְאִם תּוֹלָה בְּמִים הַמֵּיִם. וְאִם בְּמִים הַמְּאֻרְרִין מִדָּהּ הַגִּשְׁמִים הַשְׂוֹתוֹת וּמוֹצִיא שֶׁשֶּׁשֶׁת, שְׂאוּמֵרִים טְבֹאֹת וְכוּת. רַבִּי אֲמַר: הַזְּכוּת וְיֹאנָה יוֹלֶדֶת וְיֹאנָה מִשְׁפָּחָה לְסוּף הִיא מִתָּה בְּאוֹתָהּ לֹא קִדְּשָׁה בְּכָל, הִרְיָא וְאִם מִשְׁקִדְשָׁה בְּכָל:

29 וְאִם מִשְׁקֶדְשָׁהּ בְּכָל־הָרִי הָיָה כָּל־הַמִּנְחֹת, וְתִשְׁרָף. וְאִלּוּ שְׁמֹנְחוּתֶיהָ נִשְׂרָפוֹת הָאוֹמֶרֶת

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מה שנותר מבני אדם נותר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל
גלוי, כי ינאי רבה - ובית דין הגדול ליתפרע מהני דחפזו גונדי -
הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על
ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.
אמר לה ינאי מלכא לרבייתיה - לאשתו. אל תתיראי מן הפרושין
- כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.
והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של
אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא
יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה.
וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך
ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. ולא ממי שאינן
פרושין - שהם אוחבי. אלא מן הצבועין - אלו שאין תוכנם כברם,
היינו, מאלו שדומין לפרושין - שמראים עצמם כפרושים,
שמעשיהו במעשה זמרי - שהם באמת רשעים כזמרי ומבקשין
שקר בפניהם. - ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם
כמו פנחס.
במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש,
במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין.
משנה. רבי שמעון אומר, אין זכות תולה במים הקרים - גם
אשה סוטה שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים,
ואת אשה אומר הזכות תולה במים המאדריין, מדהה - מחסיר
את הגוון אתה את המים בפני כל הנשים השוות - כלומר,
מחליש את הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, ומוציא אתה
שם רע על המהורות ששיתו ולא נפגעו על ידי המים, שאומרים,
ממאות הן אלא שתלתה להן זכות.
רבי אומר, הזכות תולה במים המאדריין רק לענין שלא תמות
מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה ואינה יולדת ואינה משבחת,
אלא מתנוונה - מכחשת והולכת והולכת, לסוף היא מתה
באותה מיתה - הכתובה בפרשת סוטה.
נשמאת מנהגה של סוטה עד שלא קדשה בכלי שרת, כיון שלא
נתקדשה קדושת גוף, הרי היא בכלל המנהגות שנטמאו קודם
שנתקדשו בכלי, ותפלה ותצא לחולין ומהמעות יקנה אחרת. ואם
נטמאה משקדשה בכלי - לאחר שנתקדשה בכלי, הרי היא בכלל
המנהגות שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי ותשרף בבית הדשן. שכן
שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.
ואלו הן הסוטות שמנחתיהן נשרפות מפני שאינן ראויות ליקרב
ולא להיפדות ולצאת לחולין.

שואלת הגמרא, ועד כמה - מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות
הלכה לרבים. עד ארבעין שנים - משנהיה בן ארבעים.
מקשה הגמרא, איני - וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי
הוא להורות, וזה רבה אורי - והרי רבה היה מורה הוראות לרבים,
והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, בשוין - זה
שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם
אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם
צעיר הראוי להורות שזה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין
זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.
שנינו במשנה, ומכות פרושין וכו'. תנו רבנן, שבעה פרושין הן -
תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. פרוש שיקמי, פרוש נקפי,
פרוש קיואי, פרוש מדוכאי, פרוש מה חוכתי ואעשנה, פרוש
מאכה, פרוש מיראה. ומפרש התנא, פרוש שיקמי, זה העושה
מעשה שכם - שמלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה,
פרש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא
לשם שמים. פרוש נקפי, זה המנקיף את רגליו - עושה עצמו
שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. פרוש
קיואי, אמר רבי נחמן בר יצחק, זה המקיז דם לכתלים - עושה
עצמו כעוץ עינוי כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו
בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ויעריכוהו
על צדקותו. פרוש מדוכאי, אמר רבה בר שילא, דמשפץ כי
מדוכאי - הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכאי שראשה כפוף.
פרוש מה חוכתי ואעשנה - אומר לאנשים אמרו לי מה עלי
לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, הא מעליותא היא - מה גרוע
באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, אלא
דאמר מה חוכתי תו ואעשנה - שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו,
שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה
לעשות.
פרוש מאכה - שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך
אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. פרוש מיראה - שפורש
מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים
את התורה מאהבת ה' וסוף השכר לבא.
אמרו ליה אבוי ורבא לתנא - ששנה בפניהם ברייתא זו, לא תיתי
- אל תשנה פרוש מאכה פרוש מיראה, דאמר רב יהודה אמר
רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה
שמתוך שלא לשמה בא לשמה - היינו, שגם אם עוסק בתורה
ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.
אמר רב נחמן בר יצחק, דמסמרא מסמרא ודמגליא מגליא -

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד ועשרים לעומר עמ' א

שעבר עבירה אין ה' עימו, וז"ל יראה בך ערות דבר ושם מאחרך
וגו' - אם יראה ה' עבירה בדבר שבערוה, ישיב ה' את עצמו מאותו
אדם. והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה
תורה. ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו
מדידהם.
שואלת הגמרא מאי בוז יבוז לו. אמר עולא, לא בשמעון אחי
עזריה - תנא היה ולמד תורה מתוך הוויחה. ולא ברבי יוחנן רבי
נשיאה - שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. אלא בהלל
ושבנא, דבי אתא רב דימי אמר, הלל ושבנא אחי הוו - אחים
היו, הלל עסק בתורה מתוך עוני, שבנא עבד עיסקא - התעסק
לפרנסתו. לסוף לאחר שהלל כבר למד, אמר ליה שבנא להלל, תא
נערוב - בא נשתתף, אני אפרנס אותך וליפלוג - ואחלוק עמך
בשכר לימודך. יצתה בת קול ואמרה, אם יתן איש את כל הון
ביתו... בוז יבוז לו וגו' - כל הון שבעולם לא יספיק כדי לקנות את
התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

דחלקתא - שהגיע להוראה. שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק
מתוך השמועות הלכה למעשה.
שנינו בברייתא, דבר אחר דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר
למצוה ובין אור לתורה, עבירה מכבה מצוה - שאור המצוה כבה
על ידי עבירה, כשם שאור הנר כבה, ואין עבירה מכבה תורה -
ואור התורה אינו כבה על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.
אמר רבי יוסף, דרשיה רבי מנחם בר יוסי להאי קרא לפסוק כי
נר מצוה ותורה אור, ללמוד ממנו את מעלותיה המיוחדות של
התורה בי סני - כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות
התורה בסיני. [ואילמלא] דרשוה דואג ואחיתופל הכי
- ואם היו דורשים כן גם דואג ואחיתופל לא רדפו בטר דוד - אחר
דוד להורגו דכתיב, לאמר אלהים עזבו רדפו ותפסוהו כי אין מציל
וגו' - שהיו אומרים, שה' עזב את דוד לפי שעבר על איסור אשת
איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה כבתה זכויותיו ולכן ניתן
לרדפו ולתופסו. מאי דרשו - איזה פסוק דרשו ללמוד ממנו שלפי

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

49 שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה
50 עולה כליל אלא הקמיצה. **אָלָא תְּקוּמִין קָרֵב בְּעֶצְמוֹ** הכהן קומץ
51 ממנחתה, ומקריב את הקומץ, וְהַשִּׁירִים קָרִיבִין בְּעֶצְמָן לאחר
52 הקרבת הקומץ.
53 מקשה הגמרא, איך קריבים השיריים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיכְרִי**
54 **כָּאֵן** - הרי על כגון זה נאמר, **כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** - שכל
55 שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח הָרִי הוּא **כָּבֵל תְּקַמְרִיו**
56 - הרי שהנותר בכל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי
57 המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי
58 הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא
59 ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצה הגמרא, **אִמָּר יְהוּדָה**
60 **בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, דְּמַסִּיק לָהּ לְשׁוֹם עֵצִים** - מדובר כאן,
61 שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם
62 דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי
63 ששייריים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם
64 דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ,
65 ושייריים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא
66 לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** וכדעת
67 רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח,
68 ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו
69 לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על
70 גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר
71 חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכון לשם הקטרה. **דִּתְנִינָא, רַבִּי**
72 **אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר**, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטר חלק מהם
73 על גבי המזבח, שייריהם אסורים בהקטרה, נאמר, וְאֵל המזבח לא
74 יעלו לריח ניחוח, ודרשו, **לְרִיחַ נִיחּוֹחַ אֵי אִתָּהּ מַעֲלָה** - שהאיסור
75 לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על
76 המזבח לריח ניחוח, **אֲכַל אִתָּהּ מַעֲלִיחָה לְשׁוֹם עֵצִים** - אך אם
77 מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.
78 שואלת גמרא, הֲנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִית לֵיה **הָאֵי סְבָרָא**
79 שהמתכוון להעלות שייריים לשם עצים אינו עובר בכל תקטירו, **אֲלָא**
80 **לְרַבִּנָּן דְּלִית לָהּ הָאֵי סְבָרָא** - שחולקים על רבי אליעזר וסוברים
81 שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי
82 המזבח גם אם אינו מכון לעלותם לריח ניחוח, **מָאִי אִיכָא לְמִימַר**
83 - איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר.
84 משיבה הגמרא, **דְּעָבְרִי לָהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** - כלומר,
85 משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה
86 מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשייריים קריבים
87 בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשייריים מתפורים על בית הדשן.
88 **דִּתְנִינָא**, גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן
89 סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין
90 מנחת נדבה של ישראל, אבל השייריים לא נאכלים, אלא קומץ קרב
91 בפני עצמו והשייריים קריבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**
92 **אוֹמֵר**, תְּקוּמִין קָרֵב בְּעֶצְמוֹ, וְהַשִּׁירִים מִתְּפָזְרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן -
93 שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם
94 הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השיירים, ולכן השיירים
95 מתפורים לאיבוד על בית הדשן.

1 **הַאֲמִירָת לבעלה**, מִמָּאָה אֲנִי לָהּ, או וְשָׂכָא לָהּ עֲדִים שְׂחִיא
2 **מָמָא**, או וְהַאֲמִירָת אֲנִי שׁוֹתָה, או וְשָׂכָעָלָה אֲנִי רוּצָה,
3 לְהַשְׁקוּתָה וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן וְשָׂכָעָלָה
4 **כָּא עֲלִיהָ בְּדֶרֶךְ** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה
5 בכלי אינה נפדית, ולחיקרב אינה ראויה שהרי אינה שוטה, וגם
6 למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.
7 **וְכָל הַנְּשׂאוֹת לְכַהֲנִים** אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין
8 הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת - גם
9 אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו,
10 שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.
11 מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בְּבֵת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָת לְבָהּ**, שאז
12 מִנְחָתָה נִשְׂרָפָת - לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית
13 הדשן, כפי שנתבאר, אולם וְכַהֲנָת - בת כהן שֶׁנִּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל, אין
14 בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא
15 נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך מִנְחָתָה נִאֲכָלָת
16 כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם
17 הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.
18 אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא
19 חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מָה בֵּין בָּהֶן לְכַהֲנָת, מִנְחַת בָּהֶן**
20 **נִאֲכָלָת וּמִנְחַת בָּהֶן אֵינָה נִאֲכָלָת** כמבואר. **בָּהֶן מִתְחַלְלָת מִן**
21 **הַכַּהֲנוֹנָה** אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה,
22 **וְכַהֲנָת אֵין מִתְחַלְלָת** - אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או
23 חללה. **בָּהֶן מִטְּמָאָה לְמַתִּים** - מותרת להיטמא למתים, וְאֵין בָּהֶן
24 **מִטְּמָא לְמַתִּים**. **בָּהֶן אוֹכֵל בְּקֶדְשִׁי קֳדָשִׁים** - חטאת אשם ומנחה,
25 וְאֵין בָּהֶן אוֹכֵלָת בְּקֶדְשִׁי קֳדָשִׁים.
26 אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה
27 אפילו בישראל, **מָה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ** את ראשו ופָּוֶרֶם
28 את בגדיו, כשהוא מצורע, וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרֵעַת וּפּוֹרֶמָת. הָאִישׁ
29 **מְדִיר אֶת בְּנוֹ בְּנִיר** - אם אמר האב על בנו קטן, 'יהא זה בני נזיר'
30 חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, וְאֵין הָאִשָּׁה מְדִירָת בְּנָה בְּנִירָה.
31 הָאִישׁ מְנַלֵּחַ עַל נִזְרוֹת אָבִיו - אם נדר אביו נזירות והפריש
32 קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו.
33 וְאֵין הָאִשָּׁה מְנַלֵּחַת עַל נִזְרוֹת אִבֶּיהָ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בָּתּוֹ -
34 מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא
35 מקודשת גמורה בכך וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בָּתָהּ - אינה מקבלת
36 קידושין עבור ביתה. הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בָּתּוֹ לאמה כשהיא קטנה,
37 וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בָּתָהּ לאמה. הָאִישׁ נִסְקָל עֲרוֹם - אם עבר
38 על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל
39 ערום. וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקָלָת עֲרוּמָה אלא בלבישת חלוק, הָאִישׁ
40 נִתְּלִית. - מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. וְאֵין הָאִשָּׁה
41 נִתְּלִית. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגֵבִיתוֹ - אם גנב ואין לו לשלם לנגנב,
42 מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגנב. וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכָּרֶת בְּגֵבִיתָהּ.
43 גמרא. תנו רבנן, **כָּל הַנְּשׂאוֹת לְכַהֲנָת, מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** - אין
44 שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קריבים גם הם למזבח. **פִּיצָה,**
45 **בָּהֶן לֵוִי וְיִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּשְׂאָת לְבָהּ, אֵין מִנְחָתָה נִאֲכָלָת, מִפְּנֵי**
46 **שִׁישׁ לוֹ** - לבעלה הכהן חלק בָּהּ שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן
47 אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, וְאֵינָה עוֹלָה כָּלִיל
48 כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, מִפְּנֵי שִׁישׁ לָהּ חֶלֶק בָּהּ -

ידוע שכל אחד (גם כשהוא בדרגת בינוני ואפילו למטה מבינוני) שמקיים מצוות נקרא בשם צדיק.

ממאמר שבת פרשת אחרי-קדושים ה'תשכ"א

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד א

רש"י

תוספות

האומרת טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמתה בעליה היא חטאת שמתה בעליה ליכא זמנות ליה המלך דמיא לאשם תלוי אם לאשם תלוי אפי' משקדשה בבלי א"ר מנאי דמיא לאשם תלוי שנסחט דנינן תמן אם משנסחט נודע לו הדם ישפר והבשר יצא לבית השריפה: **כל** הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות. פירש"י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נרבה ותימה

מנחת נרבה מה חלק יש לו בה הוא אפילו רבי יהודה דאומר בפ' אין בין המודר (מנז' ק"ה) אדם מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כגון אם (הקפה) נזירות בראשה וחיללה את השבת דומיא דמנחת סוטה שהיא חובה דילין לה מדהביא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל מנחת נרבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי"ל משום הכי יש לו חלק משום דאיתא מה שקנתה אשה קנה בעלה בדתא בפ"ד דנזיר (ד"ה א"ה) שלח היתה בחמה חטאתא תמות וקא ידענא בגמי מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה הלכך יש לו חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אר"י יהודה ואבוי דווקא קרבן שנכשרה לו מביא עליה דמה שקנת' קנה בעלה מיהו בירושלמי דפרק היה מביא משמע דמנחתו סוטה איירי והכי איתא דהם מנחות מלמד שהיא חייבת קדשה לשמה כיום שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני רבי חיאי ופליג ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני שותפתו של איש (ואלא) הקומץ (קרב) לעצמו והשירים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא מה דאיתא חייבת אישתמי מחני' ותו ה"ה חייבא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה מכיון שיש לו שותפות במנחה מפרשי עליה חוץ מדעתה וא"ת מאחר שיש לו חלק בה א"כ היא לה מנחת שותפות ואומר בפ"ק דבחי' (ד"ה א"ה) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה ואין בה משום שותפות היא יש בה משום שותפות אינה קריבה משום דכתיב בה נפש חיה קתני בספרי בהדיא וי"ל כיון דעיקר כפרה משום דידה נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק דהם (ד"ה א"ה) דקניא להו אלמא משום דמפרי קרינא ביה נפש: **הקומץ** קרב בעצמו. וא"ת אמאי לא שדינ לכולה מנחה בתר ידיהו ויהו שרייה נאכלין כדאמר בפ' אין בין המודר (מנז' ק"ה) לו: ואתא בפ"ק דבחי' (ד"ה א"ה) ובפ"ק דתמורה (ד"ה א"ה) מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת במנחה זו י"ל דהם מיקני למתכפר כולי זבא ואין לו למקדש חלק בן אבל הכא יש לו לבעל חלק במנחה: **דמסיק** להו לשום עצים. רש"י פי'

דנמא הכי אם ראוין הן להקטיר ולא היתה ראיה לקומץ וכו' ותימה מנאי תנאי שייך א"ר דאי כאלו מערבין שריים הוי כאברי עולה ואבירי חטא שנתערבו דפליגי בה ר"א ורבנן (מנז' ס"ה) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא ודאי מקצתן ראיה להקטיר ומקצתן לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשם עצים בכל מקום שהוא ולא שייך שום תנאי וכמדרגה דרש"י נקט ל"י אגב שפיה דהדיא דפרק נושאין על האנוסה (יבמות ק) דתנן כהנא שנתערב ולדה בולד שפחתה נותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש בגמרא דמנחתם נקמצת במנחת ישראל ואינה נאכלת במנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא דתנא דאי שייך תנאי כשהאחר מקריב מנחה אינו יודע אם כן הוא או ישראל וצריך להתנות ימיו שפירש רש"י כאן ודא דתנן בהקומץ רבה (מנז' ק"ה) נ. ונתערב קומצה בשיריה או בשיריה של חבירתה לא יקטיר אית לן לומר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר: **הקומץ** קרב לעצמו והשירים לעצמן. בירושל' בעי אליביה דר"ש אלין שריים משום

מה הם באים משום קומץ או משום שריים אי תימר משום קומץ אינו נתנו בלילה ואינו נתנו לאחר מיתה ואינו נתנו חוץ מחשב להן ואי תימר משום שריים נתנו בלילה ונתנו לאחר מיתה מהו שיחשב להן ופושט לה מדרא בר"ש דאמר דמתפרזין על גבי הדשן שלמשה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות דאמר נתנו בלילה ונתנו לאחר מיתה ומחשב להן אי יוסי רבי בון אינו מחשב להו שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מבה:

וכל הנשואות (לכהנים) מנחותיהן נשרפות. ואפילו קרב הקמץ בהלכתו ולא נטמאו נשרפין שריים בבית הדשן כדמפרש בגמרא: בהק"ה. בת בהן: מנחתה נאכלת. דכל מנחת בהן כליל תהיה לא תאכל כתיב (ויקרא י) אבל ודוכתה הנשואה לישראל נאכלת, וכן כהנת אלמנה וגורשה שהביאה מנחתה נאכלת: כהנת מתחללת. מן התרומה ומן הכהנה אם נגעלה לפסול: ובהן אין מתחלל. אם נשא

גורשה זונה וחללה, וטעם דכלה מתני' מפרש בגמ' בקדשי קדשים. חטאת ואשם ומנחה, בכלל כתיב כל זכר בכהנים ואכלנו: מה בין איש לאשה. בקשראל נמי קמריה: איש פורע ופורם. כשהוא מנגע פורע ראשו ופורם בגדיה. האיש מדיד את בנו. קטן בגדי חולת הנזירות עליו אפילו לכשיגדל: מנחל על נזירות אביו. אם נדר אביו בנזירות והפריש קרבנותיו ומת היתה בנו נזיר, הבן מגלח ביום מלאת ומביא קרבנות כדמפרש אביו: מקדש את בתו. מקבל קדושה בתו קטנה שלא מדעתה: מוכר את בתו. לאמה כשהיא קטנה: גמי מנחותיהן נשרפות. אחת מנחת סוטה ואחת מנחת משלו. ובתיה כל מנחת חלק בה. שהיא מקריבה משלו. ובתיה כל מנחת בהן וגו'. ואינה עולה כליל (מנז' ק"ה) שיש לה חלק בה. שלמפרתה היא כהנה. ואין מנחתה נזר ובהן כהן קריבין כליל בלא מיעוזה: והשירים קריבין לעצמן. לאחר שקרב הקמץ קריב כהן כל שפמנו בו. כי כל שאור וכל דבש לא תקריבו ותקטירו לה' (ויקרא י) הנה ליה למקרב, לקח ליה למקרב. מנחה. אלא למדרישה נמי באנפי נפשיה. לא תקטירו כל שפמנו עולה כבר אשה לה'. ויש בכלל לאו זה בשר כל קרבנות חוץ מעולה. ובהן בכלל זה שריי מנחות. והכא נמי דלמא בתר חלק שלה אית לן למיל, והיא תקטיר קמץ בהלכתו ואילו שריים גמורין הם וישנן בכל תקטירה דמסיק להו לשם עצים. דמיא הכי, אם ראויים הן להקטיר ולא היתה ראיה לקמץ בדין מנחת בהן, דה"ו זו הקטירה לשמה ומיעוזה לא מעלה ולא מורדת. ואם ראיה היתה לקמץ ואילו שרייה, הרי הן כשאר עצי המערכה: כ"ר. פלוגתיהו בוכחים. אברי חטאת שנתערבו באברי עולה. ר"א אומר יתנם למעלה ויהא א"י את בשר חטאת על המזבח כאלו הן עצים, וחכ"א תעבר צורתן וינצאו לבית השרפה. שאסור להקטיר אברי חטאת משום לאו דכל שפמנו לאשם. ור"א סבר בתריה דהדיא קרא כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם לה'. שאור ודבש בבורים אותה מביא מן התמרים ומנחת שתי הלחם שהוא ראשית מן השאור, ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח קאי נמי אמנמו

אשה לה'. דאשמייה בכל תקטירה, ואשמעין דלא אסר הקטרתו אלא כשמתקן לריח ניחוח: כ"ר. א"ר. במקדש וק' נ. גבי מנחת חטא כהן שומביא על שמיעה קול או על בשר שפחים או על טמאת מקדש וקדושו בדלי דלות, ופליגי רבנן עליה דרבי שמעון ואמרי, והיתה לכהן במנחה, מנחת חובתו של כהן כליל במנחת נדבות ואינה נקמצת ור"ש דריש ליה לקרא ה"ה חכ' ובי נאמר והיתה לכהן במנחתו. לא נאמר אלא במנחת חטא של ישראל, מה של ישראל נקמצת אף מנחת חטא של כהן נקמצת. אי מה מנחת ישראל שרייה נאכלין אף זו שרייה נאכלין, ת"ל והיתה לכהן במנחה, לכהן במנחה לענין עבודת כהן ששענה מקריבה, ולא לאשים במנחה. הא ביצד הקמץ קרב לעצמו והשירים קריבין לעצמן, ולית ליה כל שפמנו לאשים בכלל. ר"א בר"ש פליג עליה ואמר קמץ קרב לעצמו ושרים מתפרזין לאבוד:

ה"ג

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

רש"י

ה"ג ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא במנחת חומא של כהנים דבת הקרבה היא. דמקשי חוכתו לנדביתו דלא כעי קמיצה, אבל הא דלאו בת הקרבה היא דדלקא בתרה דידה אזלינן ושירים גמורים נידוה ואפלו רבנן מודו דמתפורין. מאי טעמא. קאמר מתני' מנחת כהנת נאכלת כשאיה נשואה לכהן, וכשהיא נשואה לכהן איה נאכלת כליל מיהא לא הויא: לא יחלל זרעו. כבהן הנשוא פסולה לכהנה כתיב, ודרשין בקדושין (ף טו.) לא יחלל שני חלולין, אחד לה ואחד לזרעו, שהבהן מתחלל את שמיתו אבל הוא אין מתחלל: בני אהרן. לנפש לא טעמא, ולא בנות אהרן באוהרה זה כל דבר בבני אהרן יאכלנה. במנחה כתיב: איש. צרוע הוא: אין לי. שחלט בטמא נתיקם אלא איש, איש מנין, כשהוא אומר סמך לו והצרוע אשר בו הנגע, ולא איכיעי ליה למכתב אלא בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרום. דהא כתיב לעיל דבמצורע קמיידי, אלא הוא צרוע שני כגון אשה: ח"ג א"כ מה ת"ל איש לענין שלמשה איש פורע ופורם וכו'. מה ת"ל איש מאחר שסופנו לרבות את האשה: לענין שלמשה. לאו למעוטי ממנאח האמורה בפסוק זה בא למעוטי, אלא מענין האמור בפסוק שלאחריו דכתיב ביה פריעה ופרימה. לומר לה איש פורע ופורם ולא אשה: הלכה היא בגזיר. הלכה למשה מסיני הוא בהלכות נזיר. נתי' לאיש. באביה נתינת נתינתה: ונזמו אותו. ומאי אותו? אי נימא אותו ולא אותה והכתיב גבי נערה המאורסה והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם, אלא הא דממעט אשה לענין ערום, דנסיק מהאי קרא מעוטא דאורו משמע ולא כסותו, ולהכי קטא ליה להאי משמעוהא דערס בלשון זכר גבי איש למימרא הא אותה בכסותה: נזכר בגנותו. אם אין לו מה לשלם:

הדרן עלה היה נוטל

ארוסה. שקלא לה ארס: ושומרת. יבם. שקלא לה יבם: לא שוותו דמעטינהו קרא: ולא נוטלות כהנה. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אחר קנין. דמקשי ואסור לא אימעיט דמקשר בגמרא, ואפלו לית לן דרב המנונא וזו שומרת יבם שנתה מתרת ליבמה, נתי דמתרת מיהו לא כעי למינסב זונה והיא הפסידה כהנתה: תחת אישה. ביושבת תחתיו הכתוב מדבר:

נתינה

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל והכתיב (ויקרא כג) ובהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת אל' והכון משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה"ה דברפר חורוע (חולין ק"ט) הוה מצי לשנויי גמי הכי ותון לכהן חורוע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום דכתיב והכון המשיח תחתיו מבניו אבל התם דחי

ליה משום דאחרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי גמי משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט: (פי' לנ"א מנחה) מה בין איש לאשה. בתוספתא (פי') קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא מה שאין בן באשה האיש עובר על כל תקף ועל כל תשדית ועל כל תטמא למתים מה שאין בן באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ושננה ואין האשה נמכרת ושנית האיש נרצע ונמכר לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני' אלא דכאי בבחו משום דמפרש התם בבספ' ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב גמי סמיכות תנפות הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת וכל הני דתנן בפ"ק דקידושין (ף טו.) ולא קתני גמי שהעברי יצא בשנים וכו'ובל דבמיתת הארוהן משא"כ בעבריה הוא בטמא בראיות ולא הוה מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת כדמפרש בריש פרק מחוסרי כפרה (גליות פ' ק) מהוץ לאהלו ולא מהוץ לאהלה: (פי' לנ"א מנחה) האיש מגלה על נזירות. בפ"ד דנזיר (ף טו.) ובפרק בתרא דכריתות (ק"ז מ"ג) מפ' דדוקא על מצות סתומין ולא על מצות מפורשין: **שנאמר** את בתי. מרישא דקרא יליף ליה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמא דאיה נזכא בבתה לתת: **ותלית** אותו ולא אותה. בפרק גמיר דהין (פסחים ק"ז טו.) נפקא לן מוכי ידיה באיש ולא באשה: **בגניבתה.** ולא בגניבתה. תימה כיון דאי נגבה אינה נמכרת בגניבתה א"כ אין ב"ד רשאי למוכרה דבית דין אין מוכרין אלא בגניבתו ובפ"ק דקידושין (ף ק"ז) ממעטי רבנן מורצע את אנו אנו של ולי אנו של מוכר עצמו דדוקא מוכרהו בית דין נרצע ואשה הואיל ואין בית דין מוכרין אותה אנא ידענא דאיה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהעבד ולא אמא העבריה דאיה נרצעת וי"ל כיון דאיה נמכרת אלא ע"י אביה סד"א תיהו מכירה דאב במקום מכירת בית דין ותוצע להכי איצטריך קרא:

הדרן עלה היה נוטל

ארוסה ושומרת יבם לא שוותו ולא נוטלות כהנא: **שנאמר:** "אשר תשטה אשה תחת אישה" פרט לארוסה ושומרת יבם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה

שותה ולמה הכניסה עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפסולה מכתובתה פ"ח ארוסה אע"פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש"י פי' דליכא למיפשט ממתני' הא דאמר רב המנונא שומרת יבם שנתה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנונא מיהו אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מיהו תימה אי לית לן דרב המנונא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק היה מביא (פליק דף י"ח) כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קניני שייך והכא דלא מיתסרא בסתירתיה אלא מדאיצטריך למעוטי ש"מ דמיתסרא מיהו ליכא למיפשט מהכא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל הלכך שייכא גמי אשתו ליאסר עליו בנות כדבריו הכל: **אלמנה** לכו' וכו'. האי דלא עריב ותני לזו אלו לא שוותו ולא נוטלות כתובתן ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכו' וכו' מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואילונית זקנה וכו' י"ל משום הכי פלגינהו משום דחלוקין בטעמם מיהו תימה אמאי לא תנא מעוברת בתר בבא דאלמנה לכו' דדמי בטעמא והיל למיתני בתחלת הפרק אלו לא שוותו ובתר ליחשב ולילול כולוהו כל הני דרמין להדיא כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שוותו והדר תני אלו: שאינה

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

47 שנינו במשנה, האיש מנלח על נזירות אביו ואין האשה מנלחת
48 על נזירות אביה. אמר רבי יוחנן, הלכה היא כגזיר - גם דין זה
49 נלמד מהלכה למשה מסיני.
50 שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את
51 בתה. מבאת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "ואמר אבי הנערה
52 אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה", הרי שמסרה התורה את
53 הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.
54 שנינו במשנה, האיש מזכר את בתו ואין האשה מזכרת את בתה.
55 מבאת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "וכי יזכר איש את בתו",
56 ומשמע איש ולא אשה.
57 שנינו במשנה, האיש נשקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה כו'.
58 שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה,
59 נאמר לגבי אדם שקלל את ה' "והנמו אותו" - שחייב סקילה. ויש
60 לשאול, מאי אותו? - מה באה התורה למעט מ'אותו', אילימא -
61 אם נאמר שבאה התורה לומר, אותו ולא אותה - שרק איש חייב
62 סקילה ולא אשה, והבדל - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור
63 עבודה זרה שעונשו בסקילה, "והוצאת את האיש ההוא או את
64 האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך וגו' וסקלתם
65 באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כר,
66 רק אותו? - איש שיוצא להיסקל, נסקל בלא כסותו - ערום, ולא
67 אותה - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת בלא כסותה.
68 שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלת כו'. שואלת הגמרא,
69 מאי טעמא - מדוע אין האשה נתלת. ומשיבה, נלמד ממה שאמר
70 קרא "ותלית אותו על עץ", ומשמע אותו ולא אותה.
71 שנינו במשנה, האיש נמכר כגניבתו אם אין לו שלם את הגניבה,
72 ואין האשה נמכרת כגניבתה. שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין
73 האשה נמכרת כגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא "ונמכר
74 כגניבתו", ומשמע שרק גנב נמכר כגניבתו, ולא כגניבתה - אך
75 אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

76 פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת
77 כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר
78 האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.
79 משנה. ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יבם שקינא לה
80 היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, ולא
81 נוטלות כתובה כיון שהפסוק עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן
82 שותות שנאמר "אשר תשמה אשה תחת אישה" - שהאשה יושבת
83 תחתיה, פרט לארוסה ושומרת יבם שהן עדיין לא נשואות.
84 וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן
85 נוטלות כתובתן, אלמנה לבנה גדול, גרושה וחלוצה לבנה הרי"ט
86 וכל שכן לכהן גדול, מפורת

1 ואפילו רבן - שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן
2 אינה נקמצת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר דרבי שמעון האומר
3 שמתפורים שירי המנחה בבית הדשן, אלא כמנחת חוטא של
4 כהנים, דבת הקרבה היא - לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על
5 גבי המזבח, ואינה נקמצת, אבל בהא - אשה הנשואה לכהן, שאין
6 תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה אפילו רבן מודו
7 שמתפורת היא בבית הדשן.
8 שנינו במשנה, בת ישראל מנחתה נשפדת, וכהנת
9 שנישאת לישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא
10 שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה
11 הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא,
12 דאמר קרא, "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", ודורשים
13 שרק מנחת כהן אינה נאכלת, ולא מנחה של כהנת.
14 שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא,
15 מנלן - שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה.
16 ומשיבה, דאמר קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל
17 זרעו בעמיו", מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, זרעו מתחלל - נפסל
18 מן הכהונה, אך והוא - הכהן שנשא את הפסולה אינו מתחלל.
19 שנינו במשנה, כהנת מטמאה כו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא -
20 כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך.
21 ומשיבה, אמר קרא, "אמר אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא
22 בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה 'בני אהרן' לומדים שהאיסור
23 להיטמא נאמר רק לבני אהרן - כהנים זכרים, ולא לבנות אהרן -
24 כהנות.
25 שנינו במשנה, כהן אוכל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת
26 בקדשי קדשים. מבאת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, לגבי קרבן
27 מנחה, "כל זכר בבני אהרן יאכלנה", ומשמע זכר ולא נקיבה.
28 שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה
29 פורעת ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, "איש
30 צרוע הוא". אין לי - מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת
31 נגעי קרחת וגבחת אלא איש, אשה מנין. כשהוא אומר בפסוק
32 הסמוך לאחריו, "והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
33 יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים 'והצרוע אשר בו
34 הנגע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה
35 צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'.
36 ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'והצרוע', יש ללמוד שהרי כאן
37 שנינו - באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה
38 נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם כן
39 - שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר - מדוע בפסוק
40 הראשון נאמר 'איש'. ומבאת, לענין שלמטה איש פורע וכו' -
41 'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני
42 דחינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה
43 שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.
44 שנינו במשנה, האיש מדיר את בנו כגזיר ואין האשה מדירת בנה
45 כגזיר. אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא כגזיר - דין זה
46 שהאיש מדיר את בנו כגזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

העבודה דחודש ניסן, דעניינו הוא יציאת מצרים, היא העבודה דסור מרע. היינו, שהרע הוא בתקפו, והעבודה היא להיות סור מרע, לצאת ולברוח מהרע, אתכפיא.

ממאמר שבת פרשת אחרי-קדושים ה'תשכ"א

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף
שהיתה אסורה עליהם גם בלי הנותן, חוץ מן הקטן שנתמעט
מהפסוק "ושכב איש אותה" ומכאן שצ"ל א"ש כגון בהמה.
מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, ואילו שפית
דין מקנני להן אם רואים שמתנהגות בפריצות. מי שנתקדש בעלה
או נשתתף לאחר נישואיהן, או שהיה חבוש בבית האסורין ולא
היה יכול לקנא לה. אמנם לא להשקותה אפרו - שיוכלו בית דין
להשקותה, שהרי נאמר "הביא האיש את אשתו, אלא בית דין
מקנין אותה רק כדי לפסולה מכתובתה. רבי יוסי אומר, אף
להשקותה אפשרי, לבישצא בעלה מבית האסורין או יבריא
מחרשותו או שטותו יתקנה.
גמרא. שנינו במשנה שארסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת
הגמרא מלשון המשנה, מיתתא הוא דלא שתייא - דוקא אינן
שותות, הא קניי מקניי לה - אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי
שנינו במשנה לא נטלות כתובה, הרי שאסורה עליו. מבררת
הגמרא, מנא הני ביילי - מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה
הגמרא, דתני רבנן, כתוב בתורה "דבר אל בני ישראל ואמרת",
ייתור ואמרת" בא לרבות ארוסה ושומרת יבם לקניי שאף על פי
שאין שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת
הגמרא, ומתניתין מני - ומי התנא ששנה את משנתו שארסה
ושומרת יבם אינן שותות, רבי יונתן היא, דתניא, נאמר בפסוק
"ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים", פריש
לארוסה שאינה שותה שהרי אינה תחתיו, יכול שאני מוציא אף
שומרת יבם שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, תלמוד לומר
"איש איש כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר
נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, דברי רבי יאשיהו. רבי יונתן
אומר, "תחת אישך" פריש לשומרת יבם שאינה שותה, שסובר רבי
יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר
אוציא שומרת יבם שאינה שותה, ולא אוציא את ארוסה ונוכל
להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, תלמוד לומר בהמשך
הפרשה של סוטה, "אשר תשמה אשה תחת אישה" פריש לארוסה
שגם היא נתמעטה, ושתייהן אינן שותות. ומבארת הגמרא את
המחלוקת, מר - רבי יונתן אלימא ליה - נחשבת לו יותר כאשתו
כשהיא ארוסה, דקידושי דידה - שהוא עצמו קידש אותה,
וסקלין על ידו אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן
הוא קודם ממעט שומרת יבם, ומר - רבי יאשיהו אלימא ליה
שומרת יבם, דלא מיתפרא מסידה לחופה שהיבמה נקנית בביאה
לדיוט כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארוסה, לכן הוא
ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, ורבי יונתן האי "איש איש" שרבי
יאשיהו למד מהייתור ששומרת יבם שותה, מאי עביד ליה לשיטתו
שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, מיכעי ליה לרבות נשים
שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבת דין מקנין להן, ואילו הן, אשת
חרש, ואשת שומה, ואשת

ונתנה לישראל, ובת ישראל לממזר ולנתין, כל אלה כיון
שנשואות באיסור, לא שותות שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא
שראיה לדיוט אשתו, ולא נטלות כתובה שהפסידו לעצמן על ידי
שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנטלות
כתובתן.
עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מהן
שנטלות כתובה ויש מהן שלא, ואילו לא שותות ולא נטלות
כתובה, האומרת ממאה אני - שהורתה אחרי הקינוי והסתירה
שהיא טמאה, ושפאו לה עדים שהיא ממאה, שאת שתייהן כבר אין
צורך להשקות, והאומרת אני שותה לפני שנמחקה מגילתה, כל
אלה לא שותות ולא נטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו
לעצמן להפסיד כתובתן. אבל אפר בעלה אני משקה והוא גרם
לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני,
ושפעה בא עליה בדרך שגם כן כבר אין משקים אותה משום
שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו
בקינוי וסתירה, אלה נטלות כתובה ולא שותות. וכל אלו שדינן
לשותות, אם מתו בעליהן עד שלא שתה, בית שמאי אומרים
נטלות כתובה ולא שותות שנאמר "הביא האיש את אשתו",
וכעת הוא אינו קיים, ובית הלל אומרים או שותות או לא נטלות
כתובתן, כלומר מתוך שלא שותות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם
לא נטלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואינן יכולים להוכיח זאת.
עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, מעוברת חבירו -
שגזרו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, ומניקת חבירו שאסור
חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, לא שותות ולא
נטלות כתובה כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן
אם כן אינן ראיות לאישות ואינן שותות, דברי רבי מאיר. וחקמים
אומרים, יכול הוא להפרישה - לגרשה, ולהתיריה לאחר זמן
שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראיה לאישות
ומשקים אותה.
עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או
לא, איילונית שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת וזקינה בגיל
שאינה יכולה ללדת ושאינה ראויה לילד ששתתה סם המעקר
אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, לא נטלות
כתובה ולא שותות. רבי אליעזר אומר, אין אלו נחשבות אסורות
עליו, מפני שכול הוא לישא אשה אחת ולרבות הימנה.
ושאר כל הנשים שמותרות על בעליהן, או שותות כרוב הנשים,
או לא נטלות כתובה כאותן שנמנו קודם, שאמרה אני שותה או
טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.
וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, אשת בן
שותה ומותרת לבעלה. אשת סרים שנסתרה לאחר נישואיהם
שותה.
כעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה
להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, על ידי כל עריות מקנין - יכול

מעלת ה'בעלי תשובה' לגבי צדיקים היא שהם כובשים את יצורם, המעלה דאתכפייה, ומעלת הצדיקים היא שהם מהפכים את יצורם, המעלה דאתהפכא.

ממאמר שבת פרשת אחרי-קדושים ה'תשכ"א

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בד עמוד א

רש"י

נתינת. מן הגבועונים, ואסורין לבא בישראל כדאמרין ביבמות (ף פה) דוד גור עליה: לא שותות. ולא נאמר פרשה אלא בראיה לקומה, והכי נתיב בספרי פי תשטה אשתו בראיה לאישות הקרוב מדבר פרט לאלמנה לכ"ג וכו': ולא נטלות כתובה. ואע"ג דשאר אלמנה לכ"ג לא קנסיה רבנן כתבה כדאמרין בכתובות בפרק אלמנה נוניתי (ף קפ, זו אין

לה, דסתירתה גרמה לה ליאסר עליו ואפי' היא ראיה לו, והלך לא בת כתבה היא דלא עדיפא מכשרה: אמר בעלה איני משקה ושבעל לא עליה בדרך. שהוא גרם לה שלא שטה נאט בכתובה: פתי בעליה. של כל סטות הנסתרות וראיות לשותו ולא הספיקו להשקותו כו': ולא שותות. דבעין והביא האיש את אשתו וגו': ובי"ה אומרים או שותות או לא נטלות כתבה. כלומר מתוך שלא שותות לא נטלות כתבה, ובגמ' מפרש פלוגתיה: מעברת חברי. שמת הניחה מעברת ומניקה או שגרשה והיא מעברת או מניקה, ואסורה חכמים לקשא עד שיחא הולך בן ב' שנים שבר זמן ג' קצא והלך זה ונשאא וקשא לה, לא שותה שריי אינה ראיה לו לקומה: יכול הוא להפרישה. עד כ"ד חדש ולהחזרה, הלך ראיה לאישות קרינא ביה: איילונות. דוכרניתא דלא ילקה, שמעמי אמה בנאתה קר ואין לה סימני אשה לא דדים ולא שערות וקולה עבה: ושאינה ראיה לילד. ששתת בוס עקרין ואסורות לקומה למי שאין לו בנים, ששרי נצטוו ישראל על פריה ורביה: אשת בן שותה וסותרת לבעלה, אם נמצאת נקה. ובגמ' פריך פשיטא: אשת כרים. כגון שנסתרת לאחר ששאה, דקדמה שכיבת בעל לבעול: שותה. ובגמ' פריך פשיטא: ע"י כל העריות מקנין. אם קא הם ממאכיל וממאכיל ומאכיל העריות שבתורה ונסתרת הוי קניו קניו ונאסרת עליו ושותה. ובגמ' פריך פשיטא: חוץ מן הקפן. דכתיב וסבב איש אותה: ומפי שאינו איש. ובגמ' מפרש לה ואלו שב"ד מקנין להן, אם רואין אותם מתנהגות בפריצות: לא להשקותה אפרי. הם לא נשקו, דבעין והביא האיש את אשתו ובעלה נמי לא ישקה בקניו זה לכשיצא (ולכשיצא) דבעין קנא והביא, ורבי יוסי לא בעי קנא והביא: נמי' הא קניו מקני לה. ליאסר עליה. מוקמינן לא נטלות כתבה. ה"ג דבר אל בני ישראל אלהים תרבות ארוסה ושומרת יכם. לקניו. ולא קני איש, אלא דלדשא אחרניא דרשין ליה לקמן (ף קפ, אלא רבויא מואמת אליהם. וה"ג אמר לקמן בפירקין ואמרת רבויא הוא: יכול שאני מוציא כו'. דממשמעות קרא משמע לן ארוסה למעוטי דלא קרין בה תחת אישה, אבל שומרת יכם קרין בה תחת אישך בדמפרש לקמי' דלא מיוסרא מסידי לחפה: ורבי' יונתן, משמע ליה מנושא קנא לשומרת יכם אבל ארוסה קרינא בה אישות אי לאו דהדר מעטיה קרא אחרניא בדמפרש לקמן משום דהוא קדשה ואינה באה לו מבח קדוש אחרים, ועוד שנסקלת על ידו, מה שאין כן בשומרת יכם: פ' אלימא ליה ארוסה. רבי יונתן חשיבה ליה ארוסה אשה גמורה טפי משומרת יכם: דקדושי דידה. שעי' קדושי עצמו באה לה וסוקלין על ידו. אם ונתה נסקלת בשבילה: דלא מיוסרא מסידי לחפה. דנקיט ליקם בביאה גרידא ואפי' בנות להיות באשתו לכל דבר בדרתן ביבמות (ף נג) ומית' לה לקמן בפירקא: לרבות אשת תרש (ואשת) שוטה. שב"ד מקנין להן. וברייאנא היא בשלהי פירקין:

שעמום

ונתינת לישראל, ובת ישראל לממור ולנתי, לא שותות ולא נטלות כתובה. ואלו לא שותות ולא נטלות כתובה: האומרת "ממאה אני", ושכחו לה עדים שהיא ממאה, והאומרת "איני שותה". אמר בעלה "איני משקה", ושבעל בא עליה בדרך, נטלות כתובה לא שותות. מתו בעליה עד לא שותו, בית שמוא אומרים: נטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים: או שותות או לא נטלות כתובה. מעוברת חבירו, ומניקת חבירו לא שותות ולא נטלות כתובה, דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים: יכול הוא להפרישה ולהחזרה לאחר זמן. איילונות, וזקניה, ושאינה ראיה לילד לא נטלות כתובה ולא שותות. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה. ושאר כל הנשים או שותות או לא נטלות כתובה. אשת בן שותה, ומותרת לבעלה. אשת כרים שותה. על ידי כל עריות מקנין, חוץ מן הקפן, וממי שאינו איש. ואלו שבית דין מקנין להן, מי שנתחרש בעלה, או נשתטה או שתייה חבוש בבית האסורין, לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובה. ר' יוסי אומר: אף להשקותה, לכשיצא בעלה מבית האסורין ישקה: גמ' מישתא הוא דלא שתייה הא קניו מקני לה, מאן הני מילי? דתנו רבנן "דבר אל בני ישראל ואמרת" לרבות ארוסה ושומרת יכם לקניו. ומתניתין מני ר' יונתן היא. דתניא, "תחת אישך" פרט לארוסה. יכול שאני מוציא אף שומרת יכם? תלמוד לומר: "איש איש" דברי ר' יאשיהו. ר' יונתן אומר: "תחת אישך" פרט לשומרת יכם. אוציא שומרת יכם ולא אוציא את ארוסה? תלמוד לומר: "אשר תשטה אשה תחת אישה" פרט לארוסה. מר, אלימא ליה ארוסה, דקדושי דידה וסוקלין על ידו. ומר, אלימא ליה שומרת יכם, דלא מיוסרא מסידי לחופה, ור' יונתן האי "איש איש" מאי עביד ליה? מיבעי ליה לרבות אשת תרש, ואשת שוטה, ואשת

שעמום

בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה המול ורבי יוסי המול מיל כתוב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' וחתם בהווא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ' ד' מתוסי כפרה (מכילתין ק' יא) אמרין לאחרים בשלמא והפדי לא נפרתה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיתא בסוף מס' הרוית (ף ק' ג) דר' יהודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציאת האשה (מכילתין ק' סא) מייית ברייתא העבט תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ותנין לו לשם מתנה וכו' דברי רבי יהודה וחכאי יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אלא מה אני מקיים תעביטו ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (מ"ג ל"ב) ובפ' יוצא דופן (מ"ס ק"ה) איש איש מה ת"ל איש איש לרבות תינן כן יום א' שנטמא בידיה דברי רבי יהודה ר' שמעאל בנו של

ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ הרי הוא אמר חזב את זובו וגו' א"כ מה ת"ל איש איש ד"ת דר' יוסי מהדיא דהשוחט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר ההעלו שחייבין ובפ' ימול דאיהו דדריש לה ופליג אדר' יהודה דאמר ד"ת דריש שהוא איש דקא"ר יוסי בפ' השוחט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר ההעלו שחייבין ובפ' אלו מציאות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו א"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת ונראה דמאן דס"ל דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשין לו וכל הני תארי סברי להו ד"ת

תוספות

שאינה ראיה לילד. רש"י פי' שותת בוס עקרין אבל בפ' אע"פ (מכות ק' ס) לא משמע הכי דמייית התיב ברייתא ותני בה או שותהה היא עקרה וקניה ואיילונות ושאינה ראיה לילד אלמא דאמא שאינה ראיה לילד לא עקרה ולפרי' שותת בוס עקרין היינו עקרה וזה לשון ר"ח התיב א"כא למישאל היינו איילונות היינו עקרה היינו שאינה ראיה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין (כ"ד ק' ק"ט) ניסת לכ' יולדת עד מ' ניסת למ' שוב אינה יולדת וה"ה שובל לפרש שאינה ראיה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינסא דאמר בסוף פרק ד' אודם (יבמות ק' ל) אמר רב נחמן אמר שמואל לא ששהתה אחר בעלה י' שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין ארי' ל"ש אלא שאין דעתה לינסא ואע"ג דאמר בגמ' בעקרה וקניה ולפי' ר"ח לא הזכיר עקרה במשנה י"ל דלא דק בלשנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי במתני' עקרה: **ושאר** כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתיירא מאי קביל הא שמעינן ליה מירשא והאומרת איני שותה אינה נטלת כתובהה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות ק' מ"ג) אבל ניסת בתוך ג' חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסין ליה להוציא וקרין בה אשתו הראיה לו ובבבא אפילו לרבנן אינה שותה דמסקנן פ' החולץ (מ"ס ל) אפילו לרבנן יוציא בגט:

ורבי יונתן האי איש איש מאי עביד ליה מביעי ליה וכו' תימה הא איהו דאמר בפ' אלו הנחנקין (סנהדרין ק' פ"ה) גבי איש איש דבי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בב"א ולא דריש ליה לדחשה תאריתי וכו' תיכא דאיכא למדרש אפי' מאן דאית ליה ד"ת מודה הוא דדרשין א"כ מאי פריך בריש פרק השואל (כ"מ ק"ה ל"ז) אהא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכר חייב דהני' אם גבוי יגב אין לו אלא גביה אבידה מנלן ת"ל גבוי יגב מ"מ הניחא למ"ד ד"ת אלא למ"ד אמרי' מאל' הא התיב איכא למדרש ולא דרשין אמר ד"ת והכא אמאי דריש לה ואמרי' בפ' השוחט והמעלה (מכילתין ק' ק) נמי ורבי יוסי מדדהווא איש איש דברה האי איש איש נמי דברה אלא השוחט להרויט דהייב מנא ליה ולא אמרתי כיון דמצי למדרש מודה הוא דלא דרש דברה וקשה לישב שמעונו ד"ת דקשי דרמ' ארימ' ור' יהודה ארי' יהודה דרבי יוסי ארי' יוסי ור"ש אריש דרמ' דאמר בפ' ד' מתות (סנהדרין ק' ט) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד"ת ור"מ דריש ליה לרבות כניונים ובפ"ד דמסכת ע"ז (ף ק' כ) נמי פליג ר' יהודה ור' יוסי דא"ר יהודה כותי לא ימול ישראל מפני שהוא מל מלשם הר גריזים אמר לו ר' יוסי וכו' היכי מציעו מלשם

בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה המול ורבי יוסי המול מיל כתוב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' וחתם בהווא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ' ד' מתוסי כפרה (מכילתין ק' יא) אמרין לאחרים בשלמא והפדי לא נפרתה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיתא בסוף מס' הרוית (ף ק' ג) דר' יהודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציאת האשה (מכילתין ק' סא) מייית ברייתא העבט תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ותנין לו לשם מתנה וכו' דברי רבי יהודה וחכאי יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אלא מה אני מקיים תעביטו ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (מ"ג ל"ב) ובפ' יוצא דופן (מ"ס ק"ה) איש איש מה ת"ל איש איש לרבות תינן כן יום א' שנטמא בידיה דברי רבי יהודה ר' שמעאל בנו של

ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ הרי הוא אמר חזב את זובו וגו' א"כ מה ת"ל איש איש ד"ת דר' יוסי מהדיא דהשוחט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר ההעלו שחייבין ובפ' ימול דאיהו דדריש לה ופליג אדר' יהודה דאמר ד"ת דריש שהוא איש דקא"ר יוסי בפ' השוחט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר ההעלו שחייבין ובפ' אלו מציאות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו א"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת ונראה דמאן דס"ל דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשין לו וכל הני תארי סברי להו ד"ת

ריב יום רביעי מ' אייר - היום ארבעה ועשרים יום, שהם שלשה שבועות ושלשה ימים לעומר (תפארת שבנצה)

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כד עמוד ב

תוספות

רש"י

ד"ת מיהו היכא דמצו למיירשה להעמיד קבלתו או סברתו דרשין ליה ובהא פליגי מאן דאית ליה דאמר דברה ומאן דלית ליה דברה מאן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא יתור הלשון ממשמעות ואם אינו ענין לגופו אלא כיון דמצו למימר דברה תורה אמר ד"ת ולא נוציאנו ממשמעותו ולא קרא יתירא הוה להכי פריך בפ' השואל (כ"מ דף צד) הניחא למיד לא ד"ת אם כן יגב קרא יתירא הוא ואם אינו ענין לגניבה תנהו ענין לאבידה דיגב גניבה משמע ולא אבידה אלא למיד דברה תורה איכ' לאו קרא יתירא הוא מאי איכא למימר ובפיר' השוחט והמעלה (ובזה דף קח) א"ע דאמרין מרדכי' יוסי האי איש איש דברה תורה ההוא איש איש נמי דברה תורה הוה מצו למיירשה שפיר חדא לדברה תורה ואידך לרביא דאיש איש משמע שפיר כל רביי' ויתן והאש דדריש האי איש איש ורבי תשעה לרביא ואם איש כי יקלל לדברה תורה חר' רבי יוסי מצי למיירשה איש איש דשחטי חור' לרבות שוחט אלא משום דכתיב איש איש דשחטי חור' ואיש איש דמעלה בחור' בחד עניינא מהדר למיירשהו בחד עניינא וטוגיא דריש נדרים (דף ג.) צריך לפרשי הכי דמרבין מנזיר להזיר לעשות כיוני נזירות כדמצינן וידע נדרים כנדרים ומקיש נדרים לנזירות דכתיב לנזיר נזיר להזיר וקא דייק מ"ש גבי נזירות דכתיב נזיר להזיר נדרים נמי לנזיר נזיר והקשא למח לי' אי סבב נזיר לנזיר כדכתיב נזיר להזיר כדקאמר ולא צריך היקשא השתא דכתיב לנזיר נזיר ד"ת ופי' כיון דלא שניה קרא בדרישה איכ' דברה כלשון בני אדם ולא קרא יתירא הוא למדרש מיניה לרבות כיוני וידע דמשמעות דקרא לא יגב דכתיב בהדיא גניבה ודרשין מיניה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (כ"מ דף לא.) דהשכ תשיבם שלח משלח תוכיח עובד תשוב הקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון תתן כולי' עולא מודו בהו דדרשא דידדו לא עקר להו ממשמעותיה והא דאמרין הניחא למיד לא אמרין ד"ת היינו ר"ע דלא אשכחינהו דקאמר ד"ת דדריש בפ' ד' מחסורי כפרה (בכירות דף יא.) והפדה לא נפדתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתא קמייתא דא"ר אליעזר איש איש ד"ת ודרש ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ.) ובפ' ד' מיתות (שם דף סד.) הברת תברת דא"ר עקיבא הברת בעוה"ז הברת לעוה"ז והכי משמע נמי סוגיין בפ' אין עומדין (בכרות דף לא.) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד"ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר' ישמעאל אומר בכל דוכתי ד"ת כגון הני דפליגי אדרעי' ובפ' ד' מחסורי כפרה (בכירות דף יא.) נמי וכן ר' אליעזר ב"ע בפרק קמא דקידושין (דף יז.) ובפרק אלו מציאות (כ"מ דף לא.) גבי הענק תעניק לבד מזהדיא דבריות כדמפרש התם טעמא ולר' אליעזר בר' יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ.) והא דאמר בפ' אלו חן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא יצא הא כמדי' ד"ת הא כמדי' ד"ת דברה מיד דהתם דברה מסבירא קאמר לה כדמפרש אבי' התם שטמבא מאן דאמר דברה וכו' **ורבי'** יותן האי איש איש מאי עבדי ליה וכו'. תימה האי ריבוי לרבי יאשיה מנליה דהיקשא דאיש לאשה לר' יותן מנא ליה וכו' אית לן למימר דפליגי בהא נמי דר' יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור' יותן לית ליה דסומא אינה שותה; **דחאמר** רב קנה לכל. הני לישני דפליגי דהבא על יבמות (יבמות דף נח.) בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין או מן האירוסין לא שייכא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקוה וליוורשה ולטמא לא לא; **בכספרים** גרס. אי הכי לימא רב דאמר כרבי יאשיה ולא א"ש אי הכי בפרש"י לא גרס הוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פ' לימא רב דאמר וכו' ושמו בספרי לא היה כתוב אי הכי:

בשמואל

דאמר לא קנה אלא לדברים כו'. תימה כיון דקנה מיתה לדברים בפרשה לפיטרה בגט דכיון שבא עליה הרי היא באשתו לאותן דברים איכ' מיט' דרבי יותן דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין ידידה שומרת יבם נמי ביאה ידידה היא ונחנקת עד לז' וכו' דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אלא לרבי יותן ויומי' וכו' מאי דחוקה למימר בשמואל הוא מסיק דאפילו בר' הוה אתר' מלתייהו ולענין השואל פריך רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות ובכימותא בפרק אלו' (כ"מ דף נח.) מוקף לא נמי הא דתנן ואמון שלא שטיח ארוסה ונשואה שומרת יבם ובנסה כגון דבא עליה יבם בבית אשה וכו' כי האי ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירה

אמר

לך אנא דאמרי אפי' לרבי יותן. נראה דהכי פירושו לא מביעא לרבי יאשיה דמריבה שומרת יבם דאמינא כותיה והאי דאיצטריך לרביי' משום דכתיב הבא תחת אישך דמשמע שבא עליה לשם אישות וכו' לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו שפירש רש"י ואף מה שפירש לשמואל ההיא דאיצטריך רבי יותן למעוטי שומרת יבם אסמכתא בעלמא הוא תימה נהי דלאו אשתו היא אי לאו מעטשה קרא מהיכא תיתי דבעינן אשתו טפי לענין השקאה מלענין קינוי אי משום דכתיב והביא האיש את אשתו (אלא) ה"נ גבי קינוי כתיב וקנא את אשתו ירושלמי ארוסה לא שותה וישקנה גזירה הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקנא את אשתו וקנא את אשתו אפי' מקצת אשתו ר' יודן בעי במה דתימר תמן וקנא את אשתו וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפי' מקצת אישך חזין עבידי קנא לא שותה ובכימותא בפרק אלו' (כ"מ דף נח.) מוקף לא נמי הא דתנן ואמון שלא שטיח ארוסה ונשואה שומרת יבם ובנסה כגון דבא עליה יבם בבית אשה וכו' כי האי ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירה שומרת יבם ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובה ואם לאו תצא שלא בכתובה (קנא לה ועודה שומרת יבם ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובה ואם לאו תצא שלא בכתובה) (קנא לה ועודה משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו וראשון אבל אם קנא לה היבם ובנסה ומת ונפלה לפני היבם ובנסה ונסתרה משקה אותה על קינוי: **שאני'** התם דלית לה אימתא דבעל. וא"ת הני דבעי למפשט מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעלייהו לאו גבייהו נינוו ירו' אפי' אית לה אימתא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

שעמום. ור' יאשיה, האי "תחת אישה" מאי עבדי ליה? מביעי ליה להקיש איש לאשה ואשה לאיש. אלא משמא דכתיבי הני קראי, הא לאו הכי הוה אמינא ארוסה שותיא? והא פי אתא ר' אחא בר חנינא מדרומא, אתא ואיתי' מתינתא בדידה, "מפלערי אישך" משקדמה שכיבת בעל לבועל, ולא ששקדמה שכיבת בועל לבועל? אמר רמי בר חמא: משפחת לה בגון שבא עליה ארוס בבית אביה. דכוותה גבי שומרת יבם בגון שבא עליה יבם בבית חמיה, הא שומרת יבם קרית לה? אשתו מעלייתהא היא, דהאמר רב: קנה לכל? בשמואל, דאמר: לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, דאמר: לימא רב אמר פרבי יאשיה, ושמואל דאמר פרבי יותן? אמר לך רב: אנא דאמרי אפילו לר' יותן, כדאיצטריך קרא למעוטה, מכלל דאשתו מעלייתהא היא ושמואל

שעמום. לקי בתמיהו לכו: האי תחת אישה. בתראה האמור בסוף הפרשה זאת תורת הקנאות וגו': להקיש אשה לאיש. ברייתא היא בשלהי פרקין. והתם מפרש למאי הלכתא: הני קראי. דמעטשי ארוסה: מפלערי אישה. משמע שבעל נתן בה את שכבתו קדם לשתיה זו: משפחת לה. דאיצטריך למעוטי ארוסה מקרא אחרתא ולא מעטשא מוקתה: בגון שבא עליה ארוס בבית אביה. כוונת: בבית חמיה. לאחר שמת אחיה: שופרת יבם קרית לה. דקאמר דלא לאשתה, הא אשתו מעלייתהא היא בביתא דזו: והא אמר רב. רב יבמת קנה לכל, דתנן הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד דהיינו כוונת קנה, ואמר רב קנה דקתני מתני' קנה לכל, אם כן הוה מאכילה בתריומה ויורשה ומשפא לה ומשקה ופוטרה בגט בלא חליצה: בשמואל. הא דאמר קרא למעוטי בשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה: דאמר: לקס על שם אחיו בגללה ולקסרה בגט, והא דקני על יבם בביתא כל דהו מיבמה יבא עליה נפקא לן, דלא כתיב יבמה יקנהה לו לאשה אלא יבא עליה ולקחה לו לאשה. ואשמועינן דביאתו עליה הוה הוה לקויה והאישות שלו. הלכך למיד דאייתמר בהך פרשתא רבינו קרא נשואין הללו, אכל למידי אחרתא לאו נשואין ינתה. ומה אמר בפרשה פטור חליצה ע"י יבום וקנס על שם אחיו שיושר את נכסי אחיו ואין אחיו חולקין עמו: לימא רב. דאמר קנה לכל פרבי יאשיה דאמר שומרת יבם שותה ואוקימנא בקא עליה: אמא דאמרי אפילו פרבי יותן? בוי' וכל שכן פרבי יאשיה. והא דאיצטריך לרבי יאשיה לרביי' מאיש איש, לאו דוקא. אלא אסמכתא בעלמא. ונקר קרא לאשת חרש ושוטה

ושמואל

שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכינוי השם דמרבין איש איש אפילו למיד ד"ת דאיתן כיוני' אשכחן דכתיבי בקרא כמו אל צבאות איהו שדי כל הני דקתני בשבועות (דף לה.) ועוד דכינוי כתיב בהוא קרא דמברך השם איש איש כי יקלל אלהיו (ויקרא כד) והיינו דאמרין התם בריש נדרים הניחא למיד ד"ת דאליביה לא צריך למיירשה וכו' והכי אמר בפ' ד' מחסורי כפרה (בכירות דף יא.) דאמר ליה ר"א ב"ע לרבי ישמעאל בעלמא כוונתך סבירא לי' דברה תורה וחבא שאני מכדי כתיב ליה קרא כי לא חופשה והפדה לא נפדתה למח לי ש"מ לחציה שפחה חוציה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה ד"ת דרשין ליה משום עניינא דקרא הואיל ויתן לידרש ה"ה דרשין ליה נמי להעמיד קבלתו או סברתו היכא דלא עקר ליה ממשמעותיה כגון יגב דכתיב בהדיא גניבה ודרשין מיניה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (כ"מ דף לא.) דהשכ תשיבם שלח משלח תוכיח עובד תשוב הקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון תתן כולי' עולא מודו בהו דדרשא דידדו לא עקר להו ממשמעותיה והא דאמרין הניחא למיד לא אמרין ד"ת היינו ר"ע דלא אשכחינהו דקאמר ד"ת דדריש בפ' ד' מחסורי כפרה (בכירות דף יא.) והפדה לא נפדתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתא קמייתא דא"ר אליעזר איש איש ד"ת ודרש ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ.) ובפ' ד' מיתות (שם דף סד.) הברת תברת דא"ר עקיבא הברת בעוה"ז הברת לעוה"ז והכי משמע נמי סוגיין בפ' אין עומדין (בכרות דף לא.) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד"ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר' ישמעאל אומר בכל דוכתי ד"ת כגון הני דפליגי אדרעי' ובפ' ד' מחסורי כפרה (בכירות דף יא.) נמי וכן ר' אליעזר ב"ע בפרק קמא דקידושין (דף יז.) ובפרק אלו מציאות (כ"מ דף לא.) גבי הענק תעניק לבד מזהדיא דבריות כדמפרש התם טעמא ולר' אליעזר בר' יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ.) והא דאמר בפ' אלו חן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא יצא הא כמדי' ד"ת הא כמדי' ד"ת דברה מיד דהתם דברה מסבירא קאמר לה כדמפרש אבי' התם שטמבא מאן דאמר דברה וכו' **ורבי'** יותן האי איש איש מאי עבדי ליה וכו'. תימה האי ריבוי לרבי יאשיה מנליה דהיקשא דאיש לאשה לר' יותן מנא ליה וכו' אית לן למימר דפליגי בהא נמי דר' יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור' יותן לית ליה דסומא אינה שותה; **דחאמר** רב קנה לכל. הני לישני דפליגי דהבא על יבמות (יבמות דף נח.) בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין או מן האירוסין לא שייכא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקוה וליוורשה ולטמא לא לא; **בכספרים** גרס. אי הכי לימא רב דאמר כרבי יאשיה ולא א"ש אי הכי בפרש"י לא גרס הוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פ' לימא רב דאמר וכו' ושמו בספרי לא היה כתוב אי הכי:

בשמואל

דאמר לא קנה אלא לדברים כו'. תימה כיון דקנה מיתה לדברים בפרשה לפיטרה בגט דכיון שבא עליה הרי היא באשתו לאותן דברים איכ' מיט' דרבי יותן דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין ידידה שומרת יבם נמי ביאה ידידה היא ונחנקת עד לז' וכו' דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אלא לרבי יותן ויומי' וכו' מאי דחוקה למימר בשמואל הוא מסיק דאפילו בר' הוה אתר' מלתייהו ולענין השואל פריך רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות ובכימותא בפרק אלו' (כ"מ דף נח.) מוקף לא נמי הא דתנן ואמון שלא שטיח ארוסה ונשואה שומרת יבם ובנסה כגון דבא עליה יבם בבית אשה וכו' כי האי ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירה שומרת יבם ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובה ואם לאו תצא שלא בכתובה (קנא לה ועודה שומרת יבם ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובה ואם לאו תצא שלא בכתובה) (קנא לה ועודה משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו וראשון אבל אם קנא לה היבם ובנסה ומת ונפלה לפני היבם ובנסה ונסתרה משקה אותה על קינוי: **שאני'** התם דלית לה אימתא דבעל. וא"ת הני דבעי למפשט מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעלייהו לאו גבייהו נינוו ירו' אפי' אית לה אימתא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

שמע

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כרית לה - וכי זו שומרת יבם קוראים לה, ואמרת שאינה שותה, והרי אשתו מעלייתא - גמורה היא, דהאמר רב במסכת יבמות, על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא עליה בזנות, ופירש רב קנה לכל - לכל הדינים הוא בעלה, שאם היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת לה שומרת יבם ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו שמייעטה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיטת רב, אלא כשמואל דאמר יבם שבא בזנות לא קנה אותה כאשתו גמורה אלא לדברים האמורים בפרשה של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, אינה נחשבת אשתו, ולכן ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.

שואלת הגמרא, אי הכי לימא רב דאמר שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, כרבי יאשיה, שהגמרא אמרה לעיל שמדובר בשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא כרבי יונתן, ושמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, סובר שומרת יבם אינה שותה, כרבי יונתן ולא כרבי יאשיה. דוחה הגמרא, אומר לה רב אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, אלא דאמר - דברי הם אפילו לרבי יונתן, מדאיצטריך קרא למעוטה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה שותה, מכיל - משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום דאשתו מעלייתא - גמורה היא.

שעמום - שהוא אדם שלקוי בתמחוהו לב. שואלת הגמרא, ורבי יאשיהו היא תחת אישה שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה שותה, מאי עבד ליה לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר, מ"תחת אישך. מתרצת הגמרא, מיבעי ליה להקיש איש לאשה ואשה לאיש כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.

שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה אינה שותה, יש לדייק אלא מעמא דארוסה אינה שותה, הוא משום דכתיב הני קראי - רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, הא לאו הכי - לולא פסוקים אלו, הוה אמנא מהסבא הפשוטה שארוסה שתיא, וקשה, והא כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא - והרי כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אתא ואיתי מתניתא בידיה - הביא ברייתא בידיו ללמודה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע הכהן את האשה "ויתן איש בך את שכבתו מפלעי אישך", משמע שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו משקדמה שכיבת בעל לבעל, ולא שקדמה שכיבת בעל לבעל, ואם כן קשה, שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן למעטה. מתרצת הגמרא, אומר רבי בר קמא, משכחת לה - יתכן אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, כגון שבא עליה ארוס בזנות בבית אביה ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, דכוותה - צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם נפי שומרת יבם, כי שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבעל, ואם כן מדובר כגון שבא עליה יבם לאחר מיתת אחיו, בבית חמיה, וקשה הא שומרת יבם

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמוד ב

שואלת הגמרא, הניחא - מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו נקרא קינו כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק למאן דאמר הערהא הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו הכנסת עטרה, וסובר אבא נשיקה ולא כלום היא, היינו דאיתי קרא למעוטי נשיקה - לכן הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא כהערהא, אלא למאן דאמר (דאמר) הערהא הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו אפילו נשיקה, מאי איכא למימר - למה מיעט הכתוב שאינו נקרא קינו, והרי היא הערהא ונחשבת ביאה גמורה. מתרצת הגמרא, לעולם כמו שתירץ רבא לעיל שידבר אחר זהו לשקינא לה דרך אברים, ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה פסוק שודאי אינו נחשב קינו כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת אשה על בעלה, נענה ונאמר, ומהו דתיקא - הייתי אומר, כיון שבקפידא דבעל תליא דחמנא - כתוב בתורה "ועבר עליו רוח קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, ובעל הא קא קפיד שלא תשכב עם איש זר בקירוב אברים, קמשמע לן כיון שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינו.

אמר שמואל, עדיף שישא אדם

לביאה שלא בדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינו להחשיבה סוטה. מקשה הגמרא, אמר ליה רבא, והרי ביאה שלא בדרך אסרת אשה כמו ביאה כדרכה, שהרי "משכבי אשה" כתיב בתורה, "משכבי" בלשון רבים, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה, שבשניהם נאסרת, ואין אמרת שאינו נקרא קינו. מתרצת הגמרא אלא מהו דבר אחר, אומר רבא, מה שכתוב בתורה "ושכב איש אותה שכבת זרע" בא למעט פרט לשקינא לה דרך אברים - שקינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים, ולא קינא לה לביאה כלל.

שואלת הגמרא, אומר ליה אביי, קירוב דרך אברים פריצותא בעלמא היא, ופריצותא מי אסר דחמנא - האם התורה אסרה אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב אברים, וכיון שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינו. מתרצת הגמרא אלא מהו דבר אחר, אומר אביי, מה שכתוב בתורה "ושכב איש אותה שכבת זרע" בא למעט פרט לשקינא לה בנשיקה - שקינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר, אלא רק גוגע האבר באותו מקום.

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בית הדין אין לקנסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפניהן ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.

עוד מסתפקת הגמרא, איכעיא להו, עוברת על דת ורצה בעל לקיימה ומחול לה על עוונה, מקיימה אצלו חיי עמה, או אינו מקיימה וחייב לגרשה. וצדדי הספק, מי אמרינן בקפידא דבעל תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידא הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו", והא לא קפיד - והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. או דלמא אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא בינו דקפיד - שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא קפיד.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שהיה חבוש בבית האסורין. ומוביחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שאם רצה בעל לקיימה מקיימה, וכי יתכן שעבדי בית דין - שיעשו בית דין שלוחים לצורך מידי דלמא לא ניהא ליה לבעל - דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה. אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן סתמא דמילתא - רגילות הדבר שבינו דעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה - נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, איכעיא להו, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה. וזה דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם בעל שפחל על קינויו, קינויו מחול ומותר לו, או אינו מחול. וצדדי הספק, מי אמרינן בקינוי דבעל תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, ובעל הא מחול ליה לקינויו. או דלמא, בינו דקני ליה מעיקרא - כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, לא מצי מחיל ליה - כבר אינו יכול למחול לה.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שהיה חבוש בבית האסורין. ומוביחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שבעל שפחל על קינויו קינויו מחול, וכי יתכן שעבדינן מידי דאיתיה בעל מחיל ליה - שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. דוחה הגמרא, סתמא דמילתא - רגילות הדבר שאדם מקיים על דעת בית דין, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, תא שמע, ומוסרין, בית דין שבמקומו של הבעל, לו - לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, שני תלמידי חכמים שישמרו עליו ששם יבא עליה בדרך. ומוביחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל שבעל שפחל על קינויו קינויו מחול, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול לחללה לקינויה - למחול את קינויו ולבעול, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה מאי שני תלמידי חכמים - למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום דגמרי - שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן דאי בעי למיבעל - אם יראו שרוצה לבעול, אמרי ליה אחליה לקינויה - יאמרו לו למחול קינויו, ובעלה בהיתר.

תא שמע לנסות עוד לפשוט הספק, דאמר רבי יאשיה, שלשה דברים סח לי זעירא, שהיה מאנשי ירושלים, בעל שפחל על קינויו קינויו מחול, וזמן מרמא שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך כשרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סוחר ומונה שדינו בסקילה, אך כשרצו אביו ואמו למחול לו אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, מוחלין לו, שהכתוב

ושמואל אמר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, אלא דאמר - דברי הם אפילו לרבי יאשיה, מדאצטריך קרא לרבויה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, מבבל - משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום דלאו אשתו היא לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, ובדלעיל.

שואלת הגמרא, איכעיא להו, עוברת על דת יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוע, טווה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם צריכה התראה שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה להפסידה בתובתה, או אינה צריכה התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, מי אמרינן בינו דעוברת על דת היא, וכבר יודעת שהדבר אסור, לא בעיא התראה, או דלמא, תיבעי התראה - תצטרך התראה, לתת לה הודמנות דאי תדרה בה תיחדר בה - שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תא שמע להוכיח מרישא דמשנתנו, ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוסלות בתובה, ומדייקת הגמרא, מישתא הוא דלא שתאי - משמע שרק לא שותה, הא קנוי מקני לה - אבל בעלה מקנא לה, למא - לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם לאו להפסידה בתובתה, ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר אביי, לא - אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה לאוסרה עליו - כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו. עוד דוחה הגמרא, רב פפא אמר, להשקותה כשהיא נשואה - שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר נישואיהם, ברתנאי, אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא ארוסה שהרי ארוסה אינה שותה ובדלעיל, אבל מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה.

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, אמר רבא, תא שמע מהמשך משנתנו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מותר ונתניה לשראלי, בת ישראל לממור ולנתני, לא שותות ולא נוסלות בתובה. ומדייק רבא, מישתא הוא דלא שתאי - משמע שרק לא שותות, הא קנוי מקני להו - אבל בעליהן מקנא להו, ולמא - לשם מה מקנא להו, והרי יודע שלא יוכל להשקות, אי לאוסרין עליו כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, הא אסרין קניין - הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארו לעיל במשנה, אלא לאו להפסידן בתובתן, ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקריתא, לא, אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי לאוסרה לבועל שנסתרה עמו כבעל שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, דתנן לחלן בפרקנו, בשם שאסורה לבעל כל זמן שלא שתתה, כך אסורה לבועל, אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, אמר רבי חנינא מפורי, תא שמע מהמשך המשנה, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שהיה חבוש בבית האסורין, ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מבתובתה, הרי מפורש שאם לא יתרו בה לא תפסיד. מסיקה הגמרא, שמע מינה - נשמע מזה שעוברת על דת בעי התראה, שמע מינה.

שואלת הגמרא, וכולהו - האמוראים דלעיל שהוכיחו מהרישא של המשנה, מאי טעמא לא אמרי מהא - למה לא הביאו את הראיה כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסברו דלמא שאני הך - שמא שונה שם בנשים שבעליהן חרש או שוטה או בבית האסורים, דלית לה אימתא דבעל בלל - שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בה עמוד א

רש"י

תוספות

ושמואל דאמר אפ' לרבי יאשיה. דאמר שותה. דמדיאצטרך לרבוני לשתיה ש"מ לאו אשתו היא לקרשה ולשמואל לה ולהאכילה תרומה, וכ"ש לרבי יונה דאמר אינה שותה משום דלאו אשתו היא וקא דאיצטרך למעוטי אסמכתא בעלמא היא ולא דקרא להכי אתא אלא להקיש אשה לאיש בדשני לעיל: עוברת על דת. יהודית שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוצה וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם, דאמר בכתבות בפרק המדיר (דף ע"ג.) דיוצאה שלא בכתבה צריכה התראה. שמה תחזור ואם תחזור לא תפסיד בתבונה, או אינה צריכה התראה ודלאו התראה מוסקא: למאי. כיון דלא שתיא קמי למאי אהני: לתבונה. ואי לא דקני לא מוסקא, אלקא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים: להשקותה בשהיא נשואה.

ואם תסתר לאחר נשואין שותה על ידי קניי של אירוסין. שאינו יכול להשקותה בשהיא ארוסה דבעין תחת אישה: לאסרה אבועל. קניי לא מהני אלא לאסרה על בועלה אם ימות זה או יגרשנה ולא שותה: אלא לאסרה בכתבתה. מכלל דאי לא אתרו בה לא מוסקא: דתני. לקמן בפרק בשם שהמים בודקין (דף כ"ג.) שאני התם. הא דקני התראה: דלית לה אימקא דבעל. ואי לאו דאתרו בה בי דינא לא הוה לן למקנסה. דכיון דלית לה אימקא אין תימה בדבר אם עוברת על דת ואין זה פריצותא ותרמא. אבל מי שבעלה אצלך ואינה ידאה ממנו ועוברת על דת פריצותא ותרמא אית בה ואיכא למימר דכלאו התראה נמי מוסקא בתבונה: תלא רחמנא. דכתיב וקנא את אשתו: אי דלמא כיון דקפיד קפיד. כלומר כיון דאורחיה דבעל למקסד דקניי על כרחיה דקניי נמי הוה קפידא לגביה: עדיין מלמא דדלמא לא ניהא ליה. ותיאך אנו נעשים שלוחים לו בדבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו, וקיימא לן (מגלה דף י"א.) דאין חבין לאדם שלא בפניו: שפחל על קניו. והשקא סיד דקניי בין שמחל קודם סתירה בין שמחל לאחר הסתירה, ואם תימצא לומר עוברת על דת שרצה לקמה מקמה. הני מלי בלא קניי. אבל הובא דאיכא קניי וסתירה ורצה למחול מהו, עקר קניי ושריא ליה או לא: עדיין מיד דאית בעל וקחיל. ואיכא זילותא דבי דינא: סתמא דמלמא אדם סתמים בוי. וסתמא אדם דעתיה דאיניש ומקנין לא ויהא אחי ומחיל מחיל: פאי שאל תלמיד חכמים. תרצה הוא ודכי קאמר לעולם מחיל ודקא ויהא אחי מפתני: מאי שקא דבעין תלמיד חכמים משום דגמירי דאסורה ליה בדלא מחיל קניי ואי אחי למיבעל אמרין ליה אחי לקניה: סח לי זעירא. שהיה מאנשי ירושלים: וכן מפרא. שהמרה על ביד של לשכת הגזית ומיתתו בחנך: שהיא בלאו. אחרי אשר השמאה לרבות סוטה שנסתרה בפי' דכמותו (דף י"א.) בפי' גמירי. איך טעם נותנין לרברבים: ב"ש דכר שטר העומד לגבות כגבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושעבד לו בו בבסי. מחוק בעל השטר כגבוי יוטר מן הלזה. והלך כיון דגבוי ברושיתיה קיימי הוה לזו יורשי הבעל תובעין והמוציא מחברו עליו הראיה, וצליח להביא ראיה שנתנה בסתירה זו ואברהם בתבונה: ובית

שמע מינה בעל שמחל על קניו קניו מחול. ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה אפילו התירה בה. **בית** שמואי אומרים נטלת כתובתה. ואם תאמר מ"ש דאמרי ב"ש נטלת כתובתה ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנ"ה.) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו ודיתה עליו כתובת אשה וכו' דאמרי ב"ש יחלוקו הואיל וספק הוא מי מות ראשון וכן בפרק החולץ (יבמות דף ל"ח.) ובכתבות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף ס') גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים הנכסין והיוצאין עמה בית שמואי אומרים יחלוקו ומפרש בגמרא בפי' החולץ (יבמות דף ל"ח.) מושם

לארוסה להשקותה בשהיא נשואה. אמר רבא: תא שמע, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתיני, לא שותות ולא נוסלות בתובה. מישתא הוא דלא שתיא, הא קניי מקניי להו. ולמאי, אי לאוסרין עליו, הא אסרין וקיימן? אלא לאו להפסידן בתובתן? אמר רב יהודה מדיסקריתא: לא, לאוסרה אבועל פבעל. דתני בשם שאסורה לבעל פד אסורה לבעל. אמר רבי חנינא מסורא: תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ולא להשקותה אמר, אלא לפוסלה מבתובתה. שמע מינה פעי התראה, שמע מינה. וכולהו, מאי מעבא לא אמרי מהא? דלמא שאני התם דלית לה אימקא דבעל כלל. איבעיא להו: עוברת על דת ורצה בעלה לקיימה, מקיימה או אינו מקיימה? מי אמרין בקפידא דבעל תלא רחמנא והא לא קפיד או דלמא כיון דקפיד קפיד? תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת רצה בעלה לקיימה מקיימה, עבדי בית דין מדיי דדלמא לא ניהא ליה לבעל? סתמא דמילתא כיון שעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה. איבעיא להו: בעל שמחל על קניו, קניו מחול או אינו מחול? מי אמרין בקניו דבעל תלא רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקניו, או דלמא כיון דקניי ליה מעיקרא, לא מצי מחיל ליה? תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת בעל שמחל על קניו קניו מחול, עבדין מדיי דאית בעל מחיל ליה? סתמא דמלמא אדם מספים על דעת בית דין. תא שמע, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרך. ואי אמרת בעל שמחל על קניו קניו מחול, לחליה לקניויה ולבעול? מאי שאנ תלמידי חכמים דגמירי, דאי פעי למיבעל, אמרי ליה: אחליה לקניויה ובעלה. תא שמע, דאמר ר' יאשיה: שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים: בעל שמחל על קניו קניו מחול, וזון ממרא שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו. וכשבאתי אצל חבירי שבדרום על שנים הודו לי, ועל זון ממרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. שמע מינה, בעל שמחל על קניו קניו מחול, שמע מינה. פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר: קודם סתירה מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד אמר: לאחר סתירה נמי מחול. ומסתברא כמאן דאמר אינו

מחול, כמאי? מדיא מדהרי רבנן לר' יוסי. דתניא, ר' יוסי אמר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר, ומה גידה שהיא בפרת בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו לא פל שכן? אמרו לו: לא, אם אמרת בגדה שכן יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר. ואי אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעלי? אלא שמע מינה, לאחר סתירה אינו מחול, שמע מינה: מתו בעליה עד שלא שתו, בית שמואי בוי: כמאי קמפלגי? בית שמואי סברי: שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ובית

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות

משום דזיקת נשואה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב"ש יחלוקו ולא מוקמי לכולהו נבסי בחזקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י"ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לבן נבסיס אלא שהיא אומרת האב ראשון מת וירש הבן וישתעבדו לכתובתה דהם ודאי נבסי האב לא עמדו מעולם בכח האשה ואעפ"כ כיון דאמר כגבוי דמי הוי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנבסיס בחזקתה או הבן מת ראשון ואין לה באותם נבסיס כלום ובחזקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נבסיס כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא וירשיה באין מכחה וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל האב

שהיא בחיים והכתובה ניתן לגבות לאחר מיתת הבעל דכיון דרמאי כגבוייה על היורשין להביא ראייה שיונתה וכה"ג אומר בפרק החולץ (יבמות דף לח) רישא דיתא לדידה הויא לה איהו ודאי ואינהו ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי סיפא מתה הללו באין לירש והללו באין לירש. **בית** הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובתן. כפ' החולץ (גוש) מפרש מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובתן ולא ידענא בנבסי צאן ברזל מאי קא סבר ב"ה דבפ' מן שמת (כ"ב דף קנח) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אמרי ב"ה הנבסיס בחזקתן עומדות ופי' נבסי צאן ברזל ופליגי אמוראי

בגמרא בחזקת מי בחזקת יורשי הבעל או בחזקת יורשי האשה ובר קפרא תני הללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל האב שהיא בחיים בחזקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחירותם היו על הבעל היו בחזקתו ול"ש ושייכא בפלוגתא דהתם ובנבסי מלוג

לא פליגי ב"ה דאפי' גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וב"ש האב דאפי' ודאי זינתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניונית (כתובות דף קא.) היצאת משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאה ופי' נבסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור' יוחנן דפליגי בפ"ק דכתובות (דף יב) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"ן היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דרב הונא י"ל מאתר שהתורה עשאה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני' התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להאב דהתם אפילו ב"ש מודו דשנאו אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקומו דהה מקח טעות והאב לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חזקתה ואימור לא זינתה שהרי רגלים (לדבר) שקינא לה ונסתרה והכתוב הוציאה מאותה חזקה ועשאה ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ' המקבל (ב"מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב"ח אומר אביכם השביח על מי להביא ראייה סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב"ח להביא ראייה אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר' יוחנן על היתומים להביא ראייה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראייה ונשקל וכו' ר' יוחנן שבק בית הלל ועביד כ"ש יש לתרץ הכא דהשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגוביינא אמרי ב"ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב"ח בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו חקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבב"ח כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכיון דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראייה מן השבח דומיא דעיר ואילן דמיימי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קרצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קרצץ אלא שאם קדם האילן קרצץ ונותן דמים אמרי ליה זיל קרץ ודמי אייתי ראייה ושקל גבי הא ארעא גמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב"ח דהא לגוביינא קיימא ושבח אייתו ראייה ושקילו מפי מוריה. **לאו** כגבוי דמי. האב לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסיכים (מנחות דף קב.) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן לפדות ולשורף דלאו כדא חזא מחזיתא נחות להו דהבא כ"ע מודו דאמרי' לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דינין ולאו בידו הוא כדאמר גבי גר מי ימיר דמודקין ליה בי דינא וטעמא דר' מאיר כבצורות דמין משום דבדיו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיבי להו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין לקיצץ וגבי שערו העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגזוז דמי משום דאשבוזי אשבח כל מה דקאי ומידו רבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כגזוז דמי דלא עביד איניש דשביק ליה דהני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בהני דרבי מאיר ורשב"ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראיהו בית דין (ר"ה דף כת.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא.) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג.) כתותי מכתת שיעוריה אפי' רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמויי להדרי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לבצור כבצור דמי התם טעמא דלא חקנו לב"ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו.) שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך עדיין קצת לקרקע. **מיתבי** המקנא לארסותו. כך ברייתא זו שניה בחוטפתא (פ"ה) המקנא לארסותו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או וקינה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובתה (ומעברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה) כהנת לויה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל ממזרת לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבד משחרר והאילונית או שותה או לא נוטלת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובתה שנא' ונקתה וגורעה דרע שראוי לזרע פרט לאילונית שאינה ראויה להזרע אבל המקנא לארסותו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותות ולא נוטלות כתובתה הרובא (ושנשא עקרה וקינה ואין לו אשה ובנים לא שותות ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה) רבי אלעזר אומר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

שנשא

המעלה ד'בעלי תשובה' על צדיקים היא שעל-ידי התשובה מגיעים למעלה יותר, אבל בכדי שתהיה המשכת גילויי אלוקות למטה, דירה בתחתונים, הוא על-ידי עבודת הצדיקים.

ממאמר שבת פרשת אחרי-קדושים ה'תשכ"א

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

- 1 ובית הלל סברי, שטר העומר לנבות לאו כגובי דמי, והנכסים
2 הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה
3 כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.
4 שנינו במשנה, מעופרת חבירו כו' איילונית חקנה ושאינה ראויה
5 לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא
6 אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
7 אמר רב נחמן אמר רבה פר אבות, מחלוקת רבי אליעזר על
8 חכמים, רק בעקרה וזקינה, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה,
9 שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת,
10 וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, אבל איילונית דברי
11 הכל לא שותה ולא נוטלת כתובתה, וגם רבי אליעזר מודה בזה,
- אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון שנאמר בתורה
על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
ונקתה ונזרעה זרע", מבואר שדוקא מי שדרבה להזריע - שראויה
להריון, היא שותה ממנו הסוטה, נצאה זו - האיילונית שאין דרבה
להזריע, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק
רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזקנה, שהיו ראויות להריון
קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.
מקשה הגמרא, מיתיבי, המקנה לארוסתו ולשומרת יבם שלו, אם
ער שלא כנסה - לפני שלקחה בנישואין נסתרה, לא שותה ולא
נוטלת כתובתה, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אייר, תשכ"ד
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א רב פעלים
ובעל מדות הר"ן שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי ז"ע ספרו טהרת מים מהדורא תליתאי.

ויהי רצון שגם מהדורא זו תשיג המטרה לבסס ולהפיץ ענין דטהרת בנות ישראל, אחד
היסודות דבית ישראל בכללותו, וביתו הפרטי של כל אחד ואחת.

וכיון שיסוד כשמו עליו מיוסד קיום הבית הנבנה עליו, מובן שכל הוספה בחזק ואיתנות
היסוד, יש להגדיל אותה ככל האפשרי בכל כגון זה. והובטחנו מחז"ל הבא לטהר, וידוע דיוק רבנו
הזקן, לטהר גם אחרים, מסייעין אותו.

וכנראה במוחש דוקא בתקופתנו זו אשר הבע"ב והצעירים בראשם, מקבלים בחפץ לב כל
הוראה להידור בענין אמור, ועאכו"כ בפרטים שלהם יסוד בדין.

ואת"ל הרי בענין זה עצמו הודגש הדבר, הן בהטומאה - שהיא במשהו (ובחומרא דרבי זירא,
דהלכה פסוקה היא להחמיר) וכן באופן הטהרה דאפילו שעה אחת מעכבת כל הענין.

ובעמדנו בימי הספירה שכביאור חז"ל ספירה זו, דוספרתם לכם, הוא ברוחניות הענין דוספרה
לה שבעת ימים,

יהי רצון שבקרוב ממש יקוים היעוד, דהספירה תביא לואחר תטהר לזרקתי עליכם מים
טהורים וטהרתם בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

כבוד ובברכה לארך ימים ושנים טובות ולראות פרי טוב בעמלו עמל תורה המביא לידי הלכה
למעשה ומתוך בריאות הנכונה.

ע"פ הנ"ל בסיום המכ' - יש לבאר שייכות בקשת יהי כו' שיבנה ביהמ"ק כו' לספירה ואפילו
להאומרים דגם בזמנ"ז היא מה"ת.

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבעלה, קא משמע לן שכיון שמתרת עליו ונקראת אשתו, משקים
אותה ככל אשה.
עוד למדנו בברייתא לעיל, שאשת גר ועבד משוחרר ואילונית או
שותות או לא נוטלות כתובה: שואלת הגמרא, פשיטא שאת גר
ואשת עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר שלא
נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה "דבר אל בני ישראל",
ונדייק דוקא "בני ישראל" ממש, ולא גרים ועבדים משוחררים, שהם
אינם משקים את נשותיהן, קא משמע לן שנשותיהם שותות.
שואלת הגמרא, ואימא ה' נמי - אולי באמת אין נשותיהן שותות,
שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשו לעיל.
מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרת",
ותוספת "ואמרת" רבויא הוא - לרבות גם נשות גרים ועבדים
משוחררים, ששותות.
שנינו במשנה, אשת כהן שותה כו' (ומותרת לבעלה).
שואלת הגמרא, (אשת כהן שותה) פשיטא ששותה, מדוע יהיה
שינוי בינה לבין אשת ישראל.
מתרצת הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה
רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "והוא לא נתפשה",
פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת "הוא" שדוקא זאת
שאנסה רק כשלא נאנסה, הא נתפשה באונס מותרת, עליה
אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא
שותה, אבל זו - אשת כהן ואילו נתפשה, אסורה, שגם אם
נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, אימא
לא תשקה, ותהיה אסורה על בעלה, קא משמע לן ששותה.
שנינו במשנה שאשת כהן שותה ומוותרת לבעלה.
שואלת הגמרא, פשיטא שמתרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה
המים שטהורה היא.
מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, החידוש שמתרת לבעלה הוא
במתנוונת - שלא מזה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה
והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.
שואלת הגמרא, אם היא מתנוונת, היא באמת אסורה לבעלה, דהא
בדקה מין - שהרי בדקה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא
שתלה לה זכות שלא מתה מיד.
מתרצת הגמרא, מה שמתנוונת, משום שמדובר שלא
מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא במתנוונת דרך
אברים - ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש
מה שמתרת לכהן, מכיון שמהו דתיקא - הייתי אומר, הא ונזיי
ונאי - שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, והא דלא בדקה מין כי
אוחזיה - ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה
ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא משום דבאונס ונאי - כיון
שלא זינתה ברצון, רק באונס, ולגבי כהן על כל פנים אסורא, שהרי
אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, קא משמע לן, שמה שמתנוונת
דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר,
ומותרת.
שנינו במשנה, אשת פרים שותה.
שואלת הגמרא, פשיטא שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש
להם.
מתרצת הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר כיון שהתורה כתבה
שהכהן משביע את האשה "ויתן איש בכ את שכבתו מבליערי
אישו", הרי שאמר רחמנא דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע,
והאי - הסריס, לאו בר הכי הוא - שאינו בר זריעה, קא משמע לן
שגם אשת סריס שותה.
שנינו במשנה, על ידי כל עריות מקנא - שהבעל מקנא לאשתו גם
אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות
שבתורה.
שואלת הגמרא, פשיטא שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
שאר עריות.

וממשיכה הברייא, מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות
ולא נוטלות כתובה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר לא
ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו שאסרו חכמים לישא
אותן עד שימלאו שנתיים ללידתן, ואם נשא יוציא בגט ולא יחזיר
עולמית, וכיון שאסורות עליו ואינן ראויות לאישות, אינן שותות,
כמבואר במשנה לעיל. ויחכמים אומרים, יוציא ובשניע וימנו
לבגום - לאחר השנתיים שגזרו חכמים שלא ישאנה, או יבגום, ואם
כן נחשבת ראויה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה.
והרבא - הבחור שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים
מעיקרא - מלפני כן, לא שותה ולא נוטלת כתובה, כיון שאסורות
עליו כיון שחייב בפריה ורביה. רבי אלעזר אומר, אין אלו נחשבות
אסורות עליו, כיון שיכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות
הימנה. אבל המקנא לאריותו ולשומרת יבם שלו ומשקנסה
נסתרה - שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה או שותה או
לא נוטלת כתובה. מעוברת ומינקת עצמו - שהיתה אשתו
מעוברת או מניקה וקינא לה, או שותה אף על פי שיתכן שתמות
וימות ולדה עמה, או לא נוטלת כתובה. הרבא - הבחור שנשא
עקרה וזקינה ויש לו אשה ובנים, שכבר קיים פריה ורביה, או
שותה או לא נוטלת כתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין
לנתין, ואשת גר ועבד משוחרר, שכן אלו נשואות בהיתר גמור,
ואילונית - נשא אילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן או
שותה או לא נוטלת כתובה. עד כאן דברי הברייא. ומדייקת
הגמרא, תניי מיהא - על כל פנים כתוב בברייתא, שאילונית
שותה, תיובתיה דרב נחמן - וקשה על רב נחמן שאמר שאילונית
לדברי הכל אינה שותה.
מתרצת הגמרא, אמר רב נחמן, תנאי היא - זו מחלוקת תנאים
האם אילונית שותה או לא, והברייא שהובאה אמנם סוברת
שאילונית שותה, ואמאי דאמר רבי האי תנא - ואני סובר כהתנא
דלהלן שאף לרבי אלעזר אילונית אינה שותה, דתנאי, רבי שמעון
בן אלעזר אומר, אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובה, שנאמר
בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע", ודורשים, דוקא מי שדרכה
להזרע - שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, יצאתה זו -
האילונית שאין דרכה להזרע, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם
רבה בר אבהו.
שואלת הגמרא, ורבנן שסוברים שאילונית שותה, הא ונקתה
ונוזעה זרע" שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאילונית אינה
שותה, מאי עבדי ליה - מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.
מתרצת הגמרא, מיבעי להו - רבנן צריכים את הפסוק, לכדתנאי,
נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה
היא ונקתה ונזרעה זרע", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה
זרע, שאם היתה עקרה לפני כן, נפקת כעת, דברי רבי עקיבא.
אמר לו רבי ישמעאל לרבי עקיבא, אם כן יסתרו כל העקריות
לבעליהן, ויפקדו בהבחת התורה, וזו - אשה צנועה עקרה, שאינה
רוצה להסתר, הואיל ולא נסתרה הפסידה, אלא, סובר רבי
ישמעאל, אם כן מה תלמוד לומר "ונקתה ונזרעה זרע", לא לומר
שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר שאם היתה יולדת עד
היום בצער, יולדת מכעת ברייתו, ואם היתה יולדת עד היום
נקבות, יולדת מכעת זכרים, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים
קצרים, יולדת מכעת ילדים ארוכים, או אם היתה יולדת ילדים
שחורים, יולדת מכעת ילדים לבנים.
שנינו בברייתא לעיל, אשת ממזר לממזר או שותה או לא נוטלת
כתובתה.
שואלת הגמרא, פשיטא ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר שלא
נשקה אותה, שגם טהורה היא ועל ידי ההשקיה תתיר אותה לבעלה,
ואפשי פסולין לא ליפוש - לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל
ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כו עמוד א

רש"י

תוספות

[שנשא] עקרה חקניה וכו'. ותימה אמאי לא תנא איילונית בחדי עקרה חקניה: **לא** ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אמרו (משלי כב) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומורים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה ושדיא שותה או לא נטלת כתובה היו לו אשה ובנים! ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשותה:

מעוברת עצמו או שותה וכו'. רש"י פי' ולא אמרינן דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן במתין עד שתלד או תנן בפ"ק דערכין (ף ו.י.) האשה היוצאה ליהרר אין ממתנין עד לה שתלד והתם גזירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא לא רבי קרא לא קטלינה ליה משום דממונא דבעל הוא כדכתבי' (שמות כא) כאשר ישיח עליו בעל האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקינא לה כשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרינן כמו גבי מעוברת חבירו דאי קינא לה כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קינוי היתה דנמעט לה בספרי דהו' תשטה אשתו וכדאמרין בירושלמי לא דמי (ולו) אשה ובנים וכו' כבר (נראית) שלא לשותה: **אמר** לו רבי ישמעאל א"כ יסתור כל עקרות ופקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתור כל ילודות בצער וילדו בריחו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה:

ואמרת ריבויא הוא. תימה הוא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת יבם לקניו: **ו**זו הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הכא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היבא דקרא דמסיק אדעתיה מותבו למדרש הכי ומודיש לדרשא אחרית לא פריך ואימא ה"נ דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסניי ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת כהן מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני יעקב קמ"ל התם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גזירה שוה למחצה ונריך טעמא להוציא אסורה סבא או קרא וכן לענין לירוש' (שם) ולטעמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שנמטא ויש שאינו מטמא הא כיצד מטמא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה ה"נ קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא מנעט פסולין האוי פסול הוא וכן בפ"ק דערכין (ז.י.) גבי האשה שיוצאת ליהרר אין ממתנין עד לה שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כי) כאשר ישיח עליו בעל האשה כתיב והאי ממונא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"נ דמאי (דהא) נפקא לן מהתם דממונא דבעל הוא אבל הכא כיון דאשמועינן דעיקר קרא לדרשא אחריתא תו לא סלקי דעתא למעוטי מיניה מידי וכן פרי': **אשת** סריס . רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעין מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמייתי בפרק שני דיבמות (דף כ) ובפרק הערל (שם דף פט) פצוע דכא וברות שפכה סריס אדם וזקוק וכו' עד אסור לקיימה הא קניי נון וכן וכן אסור לקיים אלא על ברוחך אפצוע דכא וברות שפכה קאי בדתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וברות

לא שותות. דכתיב תחת אישה: ולא יחזיר עולמית. קנאס קנאסוהו רבנן: **לכשיגיע** זמנו. לא-חר כ"ד חדש ללידת הילד: **והרובא**. בחור. כמו ילד (ובלשון חל רבנן: **מעברת** עצמה. שדיתה אשתו מעברת וקנא לה: **או** שותות. ולא אמרינן לא ליקטליה לולד: **אשת** ממזר לממזר. כלומר אשה והרובא לממזר וניסת לממזר וקנא לה ונסתרה: **או** שותה כו'. ולקמן פריך פשיטא: **אנא דאמר** כי **האי** תנא. דאית ליה עקרה וקנא שותות. מדלא נקט אלא איילונית וקניס תלמודא מנהגתה ונורעה ורע ולא משום דאינה ראוי לקנאה, אלא מרבי אלעזר ס' ד'יבול לשא אחרת ולפרות ולקבוע ואפ"ה איילונית לא וזו. כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה: **לא יפוש פסולין**. לא נעשה שלום ביניהם. הלואי לא יפיר ולא ירבה הואיל וכל דורותיו ממזרין: **והיא** לא נתפשה כו'. כלומר מהו דתיקא פרשת סוטה על ברוך באת ישראל קיימא מדרבתי ודיא. מיעוטא משמע זו היא דכי לא נתפשה אסורה הא נתפשה כו'. ונעלה קאי קרא דבתריה ועבר עליו רוח וגו'. דהיכא דמספקא לן בזה אם נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אכל אשת כהן דליה בבכל והיא לא נתפשה ליה נמי בבכל השקאה קמ"ל. בפתחוניה. לאחר ששתתה אינטיקד לאשמועינן דמתרת לבעלה. דלא תימא זונה היא שהרי בדיקה המים: **מתנוונה**. הא ודיא בדיקה המים וזונה היא אלא שחלה לה זכות ואמאי מתרת לבעלה: **במתנוונה** דרך אברים. שאינה מתנוונה בפנים ובירכים אלא ראשה ושאר אבריה כבדים עליה. מהו דתימא הא לא זכות תלה לה, דאם כן הנהי לה להתנוונה דרך בדיקת המים, אלא באנס ונתה לפיכך מתנוונה שלא בדרךה ולכתן מידא תיתסר: **מבלעדי** אישך. משמע דאישך בר הכי הוא: **קא** משמע לן. דלמיקדום שכיבת בעל לכוול הוא דאיתא. וקריס בר שכיבה הוא ואף על גב דלאו בר וריעה הוא. ובסריס חמה קאמר. דמתר לקנאה. ולא בסריס אדם שאסור לקנאה משום לא יבא פצוע דכא וקריס כגו: **מהו**

מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות ולא נטלות **פתובה**, דברי רבי מאיר. **שהיה רבי מאיר** אומר: לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו, ואם נשא, יוציא ולא יחזיר עולמית. **וחכמים** אומרים: יוציא וכשיגיע זמנו לכנוס ויכנסו. **והרובא** שנישא עקרה וזקניה, ואין לו אשה ובנים מעיקרא, לא שותה ולא נטלת פתובה. **ר' אלעזר** אומר: יכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות הימנה. **אכל** המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו, ומשכנסה נסתרה, או שותה או לא נטלת פתובה. **מעוברת ומינקת** עצמו, או שותה או לא נטלת פתובה. **הרובא** שנישא עקרה וזקניה, ויש לו אשה ובנים, או שותה, או לא נטלת פתובה. **אשת** ממזר לממזר, ואשת נתין לנתין, ואשת גר עבר משוחרר, ואיילונית או שותה, או לא נטלת פתובה. **קתני** מיהא איילונית, תיובתיה דרב נחמן אמר לך רב נחמן: **תנאי** היא, ואנא דאמר כי האי תנא. **דתנאי**, ר' שמעון בן אלעזר אומר: איילונית לא שותה ולא נטלת פתובה, **שנאמר**: "ונקתה ונורעה ורע" מי שדרבה להוריע, יצאתה זו שאין דרבה להוריע. **ורבנן** היא "ונקתה ונורעה ורע" מאי עבדי ליה? **מיבעי** להו לבריתנאי: "ונקתה ונורעה", שאם היתה עקרה נפקדת, דברי ר' עקיבא. **אמר** לו ר' ישמעאל: אם כן יסתרו כל העקרות, ויפקדו, וזו, הואיל ולא נסתרה, הפסידה? **אם** כן מה תלמוד לומר: "ונקתה ונורעה ורע", שאם היתה יולדת בצער, יולדת בריחו. **נקבות**, יולדת וזכרים. **קצרים**, יולדת ארוכים. **שחורים**, יולדת

לבנים. **אשת** ממזר לממזר. **פשיטא** מהו דתיקא: **אפוש** פסולין לא יפוש, קא משמע לן: **אשת** גר ועבר משוחרר, ואיילונית: **פשיטא** מהו דתיקא: "דבר אל בני ישראל", ולא גרים, קא משמע לן. **ואימא** הכי נמי? **"ואמרת"** רבויא הוא: **אשת** כהן שותה כו'. **אשת** כהן שותה פשיטא מהו דתיקא, "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת, וזו הואיל ונתפשה אסורה, אימא לא תשתה, קא משמע לן: **ומותרת** לבעלה: **פשיטא** אמר רב הונא: **במתנוונה**. **מתנוונה**? הא בדיקה מיא? **במתנוונה** דרך אברים, מהו דתיקא: **הא** זנוי זנאי, והא דלא בדיקה מיא כי אורחיה, משום דבאונס זנאי ולגבי כהן אסורא, קא משמע לן: **אשת** סריס שותה פשיטא? מהו דתיקא: "מבלעדי אישך" אמר רהמנא, והאי לאו בר הכי הוא, קא משמע לן: **שעל** ידי כל העריות מקנין: **פשיטא** מהו

מהתם דממונא דבעל הוא אבל הכא כיון דאשמועינן דעיקר קרא לדרשא אחריתא תו לא סלקי דעתא למעוטי מיניה מידי וכן פרי': **אשת** סריס . רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעין מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמייתי בפרק שני דיבמות (דף כ) ובפרק הערל (שם דף פט) פצוע דכא וברות שפכה סריס אדם וזקוק וכו' עד אסור לקיימה הא קניי נון וכן וכן אסור לקיים אלא על ברוחך אפצוע דכא וברות שפכה קאי בדתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וברות

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בו עמוד ב

תוספות

רש"י

מהו דתימא נמקא נמקא שני פעמים. אמורים בפרשה, ודרשין ליה לקמן (ו' כז) אחד
לבעל ואחד לבעול, היכא דמיתקרא אבועל בהא סתירה משתעי קרא דנהג בה דין
סוטה, אבל הא דאסורה בו: קמ"ל. דכי אתא קרא גלושה אתא, ודיקא דאית קרוב לה
נאסר עליה על ידי קניי זה, וקלא למעוטי קרובים אתא: איש אסר רחמנא. ושכב איש
אותה: שחוף. שבשורו נשחף וקלה וקבה ואין בו
בה. ובתורת הכהנים בקבלות שנינו דוגמתו, יש
לך אדם שהוא חולה ומטל במטה אבל בשור
שמור עליה, תלמוד לומר את השחפת תלמד
שבשור נשחף מקניי על ידו בו. כמו ויבטון בה
מקניי על ידו פשיטא: ופוסל בתרויבה ששכבא
אם הוא אחד מן הפסולים המחליין את האשה
בגון עובד כוכבים עבד חלל נתיין וממור דקיימא
לן בקדושים וביבמות דפסולין האשה בביתא
מובת כהן כי תהיה לאיש זה, כיון שנגעלה למי
שור אצלה פסלה: לא יחלל יעו. מכלא כתיב
לא יחל דרשין שני חלולין אחד לך ואחד
לדעה: דאית ליה ידע פסולא את האשה
בביתא, דלית ליה ידע לא יחלל: קא משמע לן.
שמואל דפסל שמעון ליה מתא דאמר מקניי
על ידי שחוף ובה כהן כי תהיה לאיש זה ונא.
ומנחה נפקא לן דפסולין פסלי לאשה בביתא,
ומדאפקיה בלשון הנהגה נדרוש דאית ליה הנהגה
מי שקדושין חופסין בה בגון ממור נתיין וקלל
פסלי, אבל עובד כוכבים ועבד חרז ידן בבחמה
וכיון דלית להו הנהגה לא נפסלו. עובד כוכבים
אין לו קדושין בישראל, דכתיב (ויקרא ט) איש
אשר ינאף את אשת רעהו, ונתניא בסנהדרין (ו' כז)
(כ) פרט לאשת וקברו אחריים, אלא לית להו
אישיות. עבד עשוקא כתיב בהו, עם הדומה
לחמור: מי שיש לו אלמנות וגירושין. בה. הוא דכי
אין לה ידע ממנו וקבה אל בית אביה מלחם
אביה תאכל, דלא פסלה בביתא, קא עובד
כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה,
שלא תפסו לו בה קדושין וכשמת אין שם
אלמנות עליה. וביבמות פריך אימא לקלא, דמי
שש לו אלמנות וגירושין הוא דכי אית לה ידע
לא תיכול, אבל עובד כוכבים ועבד אפי' אית
לה ידע מניה תיכול, והתם משני לה בהבא על
יבמתו ובאלמנה לב"ה. ומיהו שמעון וליה
מתא דמקניי ע"י עובד כוכבים: ואלא, מי שאינו
איש דמתני' למעוטי בהמה דאין ונות לבנהגה.
אינה נעשית וזונה בבבילות בהמה ואינה נאסרת
על בעלה: אתנן וזנה. נתן טלה באנתנה: סחיר
כלב. החליף כלב בטלה אתנן כלב. שאם אדם
אומר לזונה החליף טלה והגעלי לכלבי: סחיר
וזנה. והתם לו שפחה וזונה והחליפה בטלה,
ומדאקמר אתנן כלב מתר מפלל דלאו ונות
הוא, דאי ונות הוא הנהגה חיל עלה שם אתנן.
ואלא שכבת זרע לשם לי. כיון דאמרת שמעון ע"י
שחוף: לשכבא לה שלא בדרבה. אל סתורי עמו
להבעל שלא בדרבה: משכבא איש בתי. והקשו
שני משכבותיה לכל דברים, וכיון דנאסרת עליו
אמאי לא הוי קניי: דרך אברים פריצותא בעלמא
הוא. שוכב עמה בקרוב קשר: פריצותא מי נאסר
רחמנא. איש על בעלה בהבי, וכיון דלא
מתסרא עליה בהבי פשיטא וקלא קניי הוא:
בנשיקה. משיך השמש באותו מקום: היינו דאמא

אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן. תימה הא שמעין לה מאלמנה
לכחן גדול דאסירה וקיימא לבעל ואפי' הכי איצטריך קרא דכי תשטה אשתו
למעוטי הא הכי הוה שותה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דדוקא
משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי כך תשע שנים ויום אחד אפי' שאינו איש שהרי
ביאתו פוסלת בתרומה כדאיתא בפרק אלמנה
(יבמות דף סח) ונסקלה הערה: על ידו כדאיתא
בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נ"ז) ונקמו בפרק
יוצא דופן (נדה דף מ"ה). דומיא דכל עריות מקנא
על ידן דלא איצטריך לשממועין אלא דשותות
אבל דנאסר פשיטא על מהו דעריות נגזרו
גרעיה:
שחוף. פירש רבינו חננאל שאינו בועל כדרכו
ואינו מזויע דהניא איהו מרחא אשך זה
הקלטים שנכנס רוח באשכיו דברי ר"ע רבי
ישמעאל אומר זה השחוף תימה אמאי נקט
שמואל שחוף ולא נקט סריס ושמא שחוף הוי
ברותא טפי:
אבל הא הואיל ואסירה וקיימא. תימא מאי
קמ"ל רב הונא הוא מותני' היא ע"י כל
עריות מקניי ויל דהכי פירשו מי שנסאר בכל
בת ישראל ע"י בעולת ונות אפילו אינה קרובתו
ינא עובד כוכבים דכלא הכי כל בת ישראל
מתסרא וקיימא לגביה: יצא. עובד כוכבים שאין
לו אלמנות וגירושין בה. פירש רש"י דנפקא לן
מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת
אחרים תימה הוא נפקא לן בקדושין בפרק
האומר מלא תחתן בם וכמדומה דלא אתי קרא
פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על
העובדת כוכבים אשת עובד כוכבים וקמ"ל אינ'
דבעולת בעל יש להו ישראל בעובדת כוכבים
פטור:
למעוטי בדמה. תימה דהבא משמע דבנות
תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ'
הבא על יבמתו (יבמות דף נ"ד) דיש ונות לבמה
מותני' למעוטי מאי וכי אית לו למימר דליל'
דשמואל או דרב והמתנא: הונא:
מנא הא מילתא דאמרי רבא אין ונות לבמה.
ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל) מנא הא
מילתא דאין ונות לבמה אמר ליה לא נישמטי
קרא וכתוב אתנן וזנה וכלא אינ' הכי אתנן כלב
וכי: אלא למאן דאמר הערהא וז נשיקה מאי
איתא למימר. והינו שמואל בפ' הבא על יבמתו
(יבמות דף נ"ה) והבא אביבה דשמואל נמי
מסקין ותימה אדריבא איפכא מסתברא למאן
דאמר הערהא וז נשיקה וחשיבה ביאה גבי שאר
עריות היינו דאיצטריך קרא הבא למעוטי אלא
למיד הערהא וז הכנסת עטרה ולא חשיבה
נשיקה גבי שאר עריות הבא מאי איצטריך
למעוטה:
דומה
אלא אמר אב"י: פרט לשקינא לה בנשיקה, הניחא למאן דאמר הערהא וז הכנסת
עטרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, היינו דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
הערהא וז נשיקה, מאי איפכא למימר? לעולם לשקינא לה דרך אברים, ובהו דתימא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם
קרא למעוטה. ולא תימא הערהא היא: אלא למאן דאמר. ביבמות (ו' כז) הערהא האמורה בתורה שהיא בגמר ביאה בכל העריות בדרבתי (ויקרא ט) את מקורה הערה את שאר הערה
וז נשיקה, מאי איפכא למימר, הדין מצית למימר דאתא קרא למעוטה, ולא בגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפחה חרופה: בקפידא דבעל תליא. דכתיב וקנא, ובעל הא חזקין ליה
דקפיד שדרי קנא לה על כך:

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק היכא דקמיטסרא בהא זנות
- במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - שקנא
לה בעלה שנסתרה עם גוי, הואיל ואסורה וקיימא - כבר אסורה
על הגוי הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא שותה,
קמשמע לן שמקנין על ידו.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשיטא, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה
מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר "ובת כהן כי תהיה
לאיש ור היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אמר רחמנא, - נאמר
בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי
שהוא "ור" אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה
בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, "היא בתרומת הקדשים לא
תאכל", והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדיק דבר הויה -
שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או
נתן או חלל, אין - כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל
דלא בר הויה - שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין,
כגון גוי ועבד, לא פוסל אותה בביאתו, קמשמע לן רב המנונא,
דפסיל גוי את האשה בביאתו, מדרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן
משום רבי ישמעאל, מנין לעובד בוכבים ועבד שבאו על הכהנת
ועל חלויה ועל בת ישראל שפסלה מן הכהונה כדלעיל, שנאמר
"ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושהב אל בית
אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע
ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שיש לו אלמנות וגירושין
בה, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושי תפסו,
יצאו עובד בוכבים ועבד שאין לו דיני אלמנות וגירושין בה,
שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן
הכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקנין
על ידו, ושואלת ואלא "שאינו איש" למעוטי מאי. ומתרת הגמרא,
אמר רב פפא, "שאינו איש" למעוטי בהמה, שאם נסתרה האשה
עם בהמה אין בעלה מקנא לה, דאין זנות בבהמה - שאין האשה
נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
מבררת הגמרא באותו ענין, אמר ליה רבא מפוזקא - [שם מקום],
לרב אישי, מנא הא מילתא דאמור רבנן - מהדין למדו רבנן את
הדין שאין זנות בבהמה.
מהא דרבינא בדיני הבאת קרננות לבית המקדש "לא תביא אתנן
זונה ומחיר פלג בית ה' אלהיך וגו' כי תועבת ה' גמ שניהם", ותנאי
דייקו ומחיר הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל
אתנן פלג - אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, ומחיר זונה
- שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, מותרין, שנאמר
בסוף הפסוק "גם שניהם", ומדייקים, שנים אסורים, ולא ארבעה.
ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת
זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, ואלא לפי דברי
שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
הגמרא שלא תלמוד מ"ושבב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי
שהוא מזריע, אם כן מה שאמר הפסוק "שכבת זרע" למה לי - מה
בא למעט. מתרת הגמרא, מיפגי ליה לרבתינא, כתוב בפסוק
דלעיל "ושבב איש אותה שכבת זרע", פרט לדבר אחר,
שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.
שואלת הגמרא, מאי דבר אחר, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי.
מתרת הגמרא, אמר רב ששתי, פרט לשקניא לה שלא כדרכה
- שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא

מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת
סוטה "נממאה" "נממאה" שני פעמים, ודורשים את שני הפסוקים,
אחד שאסורה לבעל, ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר שהתורה
אומרת לקיים דין סוטה רק היכא דקא מיטפרא בהא זנות -
במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - זו שקנא
לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, הואיל ואסורה וקיימא - כבר
אסורה על הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא
שותה, קא משמע לן שכל מה שבא הפסוק הוא רק כדי לאסור
אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה
לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.
שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין חוץ מן הקנין [כו'] וממני
שאינו איש. מבארת הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושבב איש"
אותה "אמר רחמנא, ומדייקים, דוקא "איש" ולא קטן.
שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה ושאני איש - שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, למעוטי מאי - מי הוא
זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרך, אילמא למעוטי שחוף - אם
נאמר שבא למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כח, וזהו
מה שכתוב בקלות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, והאמר
שמואל שחוף כן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה שאם היה השחוף
מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה,
ריבואר להלן. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו
כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו
איש".
ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה
כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר שמואל ששחוף מקנין על
ידו, שואלת הגמרא פשיטא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת
הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת
סוטה "ושבב איש אתה שכבת זרע" אמר רחמנא, והא לאו בר
הכי הוא - והרי שחוף אינו ראוי להזריע, אם כן לא יקנא הבעל על
ידו, קא משמע לן שמקנין על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא
ללמד דבר אחר שיבואר להלן.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשיטא, שהרי בת כהן שבא עליה אחד מן
הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או ממזר, נפסלה מלאכול
יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
מתרת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן
"לא יחלל זרעו" אמר רחמנא, היתה התורה יכולה לכתוב "לא
יחל, ומהכפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את
האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דאית ליה זרע ליחלל
- מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, דלית
ליה זרע לא ליחלל - אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף,
לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, קא משמע לן שפוסל אותה
מכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקנין
על ידו, ואלא "שאינו איש" למעוטי עובד בוכבים, שאם האשה
נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, והאמר רב
המנונא עובד בוכבים כן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה וכדלעיל.
על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי,
ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו איש".
ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר
מה כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר רב המנונא שגוי מקנין
על ידו, שואלת הגמרא פשיטא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת
הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת
סוטה "נממאה" "נממאה" שתי פעמים, כדלעיל, ולמדנו שבא
לרבות אחר שאסורה לבעל ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. תיקון.
 שנינו במשנה, ואלו שִׁבִּית דִּין ב' ומקנין להן, מי שנותרו בעלה
 או נשטתה, או שהיה חבוש בבית האסורין.
 למדנו בברייתא, תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, נאמר בתורה בפרשת סוטה "אִישׁ אִישׁ
 כִּי תִשָּׁטֵה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל", ומבררת הברייתא, מֶה תִּלְמֹד
 לֹמֵר "אִישׁ אִישׁ" פעמיים, ועונה, בֹּא לְרִבּוֹת כִּמוֹ שֶׁשֵּׁנִי לַעֲלִי,
 אִשְׁתְּ חֲרָשׁ, וְאִשְׁתְּ שׁוֹמֵה, וְאִשְׁתְּ שְׁעָמוֹם שֶׁהוּא אִדָּם שֶׁלִּקְוִי
 בתמהוין לב, וְשֶׁחֵלֶף בְּעֵלָה לְמִדֵּינַת הָיִם, וְשֶׁהָיָה חֲבוּשׁ בְּבֵית
 הָאֲסוּרִין, שִׁבִּית דִּין מְקַנֵּין לָהֶן אִם רואים שמתנהגות בפריצות,
 לְפִסְקֵן מִכְתוּבָתָן, שִׁיִּצְאוּ מִבְּעִלְיָהן בְּלִי לִקְבֹּל כְּתוּבָתָן, מִבְּרֵרֵת
 הברייתא, יָכֹל - הִיִּיתִי חוֹשֵׁב שְׁבִית דִּין מְקַנֵּין לָהֶן אִם כִּדִּי לְהַשְׁקִיטָהּ
 - שְׁבִית דִּין יִשְׁקוּ אוֹתָהּ מִי הַסּוּתָה שִׁיבְדֻקוֹם כְּשֶׁאֵר סוּתוֹת, וְעוֹנָה,
 תִּלְמֹד לֹמֵר "וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן", ואין בית דין
 מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול
 להשקותה על סמך קניו בית הדין, כפי שמבארת הגמרא בהמשך.
 רַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק וְאֹמֵר, בית דין מקנין לה אִם כִּדִּי לְהַשְׁקִיטָהּ, אִמְנָם
 הֵם עֲצָמָם אֵינֶם יִכְלִיִּם לְהַשְׁקוּתָהּ, שֶׁהִרִי נֶאֱמַר וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת
 אִשְׁתּוֹ, אֵלָּא וְלִבְשִׁיצָא בְּעֵלָה מִכֵּית הָאֲסוּרִין הוּא יִשְׁקָנָה.
 שואלת הגמרא, כִּמָּאי קָא מִפְּלַגִּי - במה חולקים רבנן ורבי יוסי.
 עונה הגמרא, רַבֵּנּוּ סָבְרִי שֶׁאֵין הִבְעֵל יִכְלֹל לְהַשְׁקוּתָהּ עַל סִמְךָ קִנְיִי
 בית הדין משום דְּבְעִינָן "וְקִינָא וְהִבִּיא" - שנאמר "וְקִינָא אֶת
 אִשְׁתּוֹ", וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, דּוֹרְשִׁים הַסְּמִיכוֹת שְׁדוּקָא אִם
 הִבְעֵל קִינָא לָהּ, הוּא יִכְלֹל לְהִבִּיאָהּ לְהַשְׁקִיטָהּ, וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר לֹא
 בְּעִינָן "וְקִינָא וְהִבִּיא" - אֵין לְדִרּוֹשׁ הַסְּמִיכוֹת, וְהִבְעֵל יִכְלֹל
 לְהַשְׁקוּתָהּ עַל סִמְךָ קִנְיִי בֵּית הַדִּין, לִכֵּן כְּשִׁיִּצָא הִבְעֵל מִבֵּית
 הַאֲסוּרִים יִשְׁקָנָה, אִף עַל פִּי שְׁבִית דִּין קִינָא לָהּ.
 למדנו בברייתא, תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "זֹאת
 תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת, אִשֶּׁר תִּשָּׁמֵחַ אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָא", ופסוק זה
 מיותר, וְכִי לְהַקְשִׁי אִישׁ לְאִשָּׁה שְׁדִינִי אִשָּׁה כְּאִישׁ, וְאִשָּׁה לְאִישׁ
 שְׁדִינִי אִישׁ כְּאִשָּׁה.
 שואלת הגמרא, לָמָּאי הִלְכָתָא - לענין מה הוקשו, מה למדו אשה
 מאיש ומה למדו איש מאשה.
 עונה הגמרא, אָמַר רַב שְׁשֵׁת, אִשָּׁה מֵאִישׁ לומדים, שְׁפָשֶׁם שְׂאֵם
 הוּא סוּמָא - עִיּוֹר, לֹא הָיָה מִשְׁקָהּ, דְּכִתְיִב בתורה בפרשת סוטה
 "וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ", תִּבֵּית "עֵינֵי" מיותרת וְכִי לְלַמְדָּהּ דּוּקָא מִי
 שְׁרואָה בְּעֵינֵי, כִּךָּ הִיא אִם הִיָּתָה סוּמָא לֹא הִיָּתָה שׁוֹתָה.
 רַב אִשִּׁי אָמַר, אִישׁ מֵאִשָּׁה לומדים, כְּשֶׁם שְׁחִינָתָה - שאין לה רגל
 וְנִידָמָתָה - שאין לה יד לֹא הִיָּתָה שׁוֹתָה דְּכִתְיִב בתורה בפרשת
 סוטה

דוּמָה - אִשָּׁה שְׁכּוּלָם מְדַבְּרִים עַל נִיאופִיָה, וְאֵל יִשָּׂא בֵּית דוּמָה,
 שָׁזוּ - הַדּוּמָה, בָּאָה מִטִּיפָה בְּשָׂרָה, שֶׁהִרִי אִמָּה כְּשֶׁרָה הִיָּתָה, וְזוֹ -
 בֵּת הַדּוּמָה, כָּאָה מִטִּיפָה פְּסוּלָה, שְׁכִינִי שְׁמולֵעִידִים עַל אִמָּה, יִתְכֵּן
 שֶׁאֵבֶן הִיא בֵּת מִמּוֹזֵר אוֹ גִּיר, וְרַבִּי יוֹחָנָן חִלֵּק עַל שְׁמוּאֵל וְאָמַר, עֲדִיף
 שִׁישָׁא אָדָם בֵּת דוּמָה, וְאֵל יִשָּׂא דוּמָה, שָׁזוּ - בֵּת הַדּוּמָה בְּעֲצָמָה
 עוֹמֶדֶת בְּחֻזְקָת בְּשָׂרוֹת, שֶׁהִרִי עֲלֶיהָ אֵין שׁוּם רִינוּנִים, וּמוֹתֵרֵת
 לְבַעֲלָהּ כִּיּוֹן שְׁרׁוּב בְּעִילוֹת אַחֵר הִבְעֵל וְחֻזְקָה שֶׁאִמָּה הִתְעַבְּרָה
 מִבְּעִלָּה שֶׁהוּא אִבִּיהָ שֶׁל זֶה, וְזוֹ - הַדּוּמָה, אִינָה עוֹמֶדֶת בְּחֻזְקָת
 בְּשָׂרוֹת, שֶׁהִרִי כּוֹלָם מִרְנָנִים עֲלֶיהָ שֶׁמִּזְנֵה תַּחַת בְּעִלָּה, וְאִסּוּרָה עֲלִיוֹ
 וְאִינוּ יוֹדְעִי וְכֹא עֲלֶיהָ בְּאִסּוּר.
 שואלת הגמרא, מִיִּתְיָבִי, נוֹשָׂא אָדָם דוּמָה, וּמִשְׁמַע שְׁעֲדִיף מִבֵּת
 דוּמָה, וְקִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹחָנָן.
 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא, אָמַר רַבָּא, יֵשׁ לְבַרֵּר הַעֲנִין, וְתִסְבְּרָא נוֹשָׂא
 לְכַתְּחִלָּה - וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעַתְךָ שְׁכוּנַת הַבְּרִייתָא הִיא שְׁמוּתָה
 לִישְׁאָנָה לְכַתְּחִילָהּ, וְהִרִי תּוֹנָה תַּחְתּוּיָהּ. אֵלָּא וְדֹאֵי חִיבִים לְתַקֵּן אֶת
 דְּבִרֵּי הַבְּרִייתָא וְלִשְׁנוֹת בָּהּ, אִם נִשָּׂא בְּדִיעְבַּד דּוּמָה מוֹתֵר בָּהּ, וְאִם
 כְּבֵר שִׁבְשְׁנוּ הַבְּרִייתָא וְהוֹסַפְנוּ בָּהּ שְׁמִדּוּבֵר בְּדִיעְבַּד, תִּנֵּי נָמִי -
 אִפְשָׁר גַּם לְהוֹסִיף שֶׁאֵם נִשָּׂא בֵּת דוּמָה מוֹתֵר.
 וּפּוֹסְקֵת הַגְּמָרָא, וְהִלְכָתָא, יִשָּׂא אָדָם בֵּת דוּמָה וְאֵל יִשָּׂא דוּמָה,
 כְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּתִנֵּי רַב תַּחְלִיפָא בֵּי מַעְרְבָא - שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
 קָמִיָּה דְּרַבִּי אֶבְרָהָם, אִשָּׁה שֶׁהִיא מִזְנֵה, בְּנִיָּה בְּשָׂרִין וְלֹא חוֹשָׁשִׁים
 שְׁמָא אֵינֶם מִבְּעִלָּה וְהֵם מִמּוֹרִים, כִּיּוֹן שֶׁחֻזְקָה שְׁרׁוּב בְּעִילוֹת אַחֵר
 הִבְעֵל. לִכֵּן עֲדִיף לִישָׂא בֵּת דוּמָה, כִּיּוֹן שֶׁהִיא כְּשֶׁרָה, וְתוֹהִיָה תַּחְתּוּיָה
 בְּחֻזְקָת הִיָּתָה, מֵאִשֶּׁר לִישָׂא דוּמָה עֲצָמָה שְׁמִטִּיאָה אוֹתוֹ שְׁדִי עֲמָה
 בְּאִסּוּר כִּיּוֹן שֶׁמִּזְנֵה עִם אַחֲרִים מִרְצוּנָה.
 שואלת הגמרא, בְּעִי רַב עֲמָרָם, הִכְלָל שֶׁאִמְרָנוּ שְׁרׁוּב בְּעִילוֹת אַחֵר
 הִבְעֵל, וְאִשָּׁה מִזְנֵה בְּנִיָּה כְּשִׁרִים, מֶה הִדִּין בְּאִשָּׁה שֶׁהִיָּתָה פְּרוּצָה
 בְּיוֹתֵר, שִׁישׁ לְחֻשׁוֹשׁ שְׁרׁוּב בְּעִילוֹתֶיהָ אֵינֶן עַל יְדֵי בְּעִלָּה אֵלָּא
 מֵאֲחֵרִים, מֶהוּ, הָאֵם בְּנִיָּה כְּשִׁרִים. וּמִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא, אֵלִיבָא דְּמֵאֵן
 דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְּעַבְּרָת אֵלָּא סְמוּךְ לוֹוֹסָתָה - שֶׁהִיא
 מִתְּעַבְּרָת בְּדֶרֶךְ כָּלל יוֹם אֶחָד לִפְנֵי שְׁוֹטֶתָה צָרִיךְ לְהוֹפִיעַ, לֹא תִיִּבְעִי
 לָךְ - אֵין לָנוּ שְׁאֵלָה, וּפְשׁוּט שֶׁבְּנִיָּה אֵינֶם כְּשִׁרִים, דְּלֹא יָדַע בָּהּ וְלֹא
 מִנְּטֵר לָהּ - שֶׁהִרִי בְּעִלָּה לֹא יִכְלֹל לְדַעַת מִתִּי גִיעֵי וְשׁוֹתָה כִּדִּי לְשִׁמְרָה
 בְּיוֹם שֶׁלִּפְנֵי כֵּן שֶׁלֹּא תּוֹנָה עִם אַחֲרִים כִּדִּי שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר. כִּי תִיִּבְעִי
 לָךְ - אִמְנָם יֵשׁ לָנוּ שְׁאֵלָה אֵלִיבָא דְּמֵאֵן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְּעַבְּרָת
 אֵלָּא סְמוּךְ לְטִבִּילָתָה - לִפִּי הַדַּעָה הַחוּלָקָה, וְסוּבֵרֵת שֶׁהִיא
 מִתְּעַבְּרָת בְּדֶרֶךְ כָּלל בְּלִיל טְבִילָתָה אוֹ לְמַחֲרָת, נִסְתַּפְקֵנוּ מֵאֵי, הָאֵם
 בִּיּוֹן דִּידַע בָּהּ בְּעִלָּה מִתִּי לִיל טְבִילָתָה, נְטוּרִי מִנְּטֵר לָהּ - הוּא
 שׁוֹמֵר אוֹתָהּ בְּיוֹם יוֹמִיִּים שֶׁאֲחֵר הִטְבִּילָה שֶׁלֹּא תּוֹנָה כִּדִּי שֶׁלֹּא
 תִתְעַבֵּר מֵאֲחֵרִים, אוֹ דְּלֵקָא בִּיּוֹן דְּפְרוּצָה בְּיוֹתֵר לֹא מִצְלִיחַ בְּעִלָּה

הַנִּשְׁמָה [וְהַשְׁכִּינָה] מִתְחַנְּנִים לְאָדָם שִׁיִּצְא אוֹתָם מִהַגְלוֹת וְהַמָּאסֵר, וְכִשְׁהָאֲדָם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְקוֹל תַּחֲנִינָתָם הוּא (בְּעֵינֵי זֶה) גְּרוּעַ יוֹתֵר מִהַהֲנַגְהָ הַבְּלָתִי רְצוּיָהּ עֲצָמָה.

מִמָּאֵמֶר שֶׁבֶת פֶּרֶשֶׁת אַחֲרִי-קְדוּשִׁים ה'תשכ"א

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כז עמוד א

רש"י

דוקא. נטענת ונדפרת בפי כל על ניאופיה. דומה לשון קלסה ודבור, כדאמר' בנדה וזו
 (סו.) דומת עירך עלתה ביה, וההוא לא חשד הוא אלא דבור יתר שהיו נדברים בה על
 חביבותה של בעלה. ואם קלסה לשון דבור יתר הוא, לפיכך הוא נהפך ללשון שבח
 וללשון גנאי כדאמר (שמואלסין אורחו.) וזו באה מביאה פסולה. שקא מעובד כוכבים או
 ממזר. [שזו.] הבת עומדת בחזקת פשרות ומתרת
 לבעלה. ולטפה פסולה לא חיישין, דרב
 בעילות אחר הבעל ומבעלה נהעברה וזו אינה
 עומדת בחזקת פשרות. שמונה תחתיו ונאסרת
 עליו והוא אינו רואה ואינו מפרשה וקא עליה
 באסור: וחסברא נישא לכתחלה. הא ודאי
 מקלקלה ליה, אלא על פרוך משבשתא היא
 ובעית לתרצה ולמתני אם נשא אדם דומה
 מותר. וכוון דבעית לתרצה אלמא תנא לאו
 דוקא ולא מוחבין מנה. דאיכא למימר בהא נמי
 טעה ותני נמי בת דוקא. ואנן נמי כי אמרין יא
 אדם זו ואל ישא דא לאו לכתחלה אם ימצא
 אחרת, אבל אלא דומי שאינו מוצא אלא שתים
 אלו ישא זו ואל ישא זו: דהני רב תחליפא כו'.
 הלכך בת דוקא כיון דכשרה היא טוב לו
 שישאנה שתיהא תחתיו בחזקת החר, ואל ישא
 דוקא שמקלקלה לשמש עמה משנאסרה לו.
 היתה פרוצה ביותר. דאיכא למיחש דרב
 בעילותיה משל אחרים: מהו. שהיו בניה פשרים:
 אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה. לפני וסת
 נדחתה יום אחד, ולא ידע הבעל את וסת נדחתה
 דלנטרה אותו היום מלונות שלא מתעבר בנאות:
 כי תביעי לך כו'. פלוגתא במס' נדה וזו לא:
 סמוך לטבילתה. לאחר שטבלה ביום טבילתה
 או ליום מתה: או דלמא כיון דפרוצה היא ביותר:
 לא מצי מינטר לה. שנשמשת מאצלו בתאוב:
 וקנא והביא. המקנא לה ישקנה. ואי קשא בקנא
 נמי הא כתיב את אשתו דמשמע דבעלה מקנא
 לה ולא אחר, הא מתריב מאיש איש: איש
 תשטה אשה תחת אישה. קרא יתירא הוא
 לדרשה בסוף הפרשה. זאת תורת הקנאות וגו':
 להקיש איש לאשה. בדמפרש אגול למאי
 הלקחא: רב איש אפר כו'. מר מפרש הקישא
 דאיש לאשה, ומר מפרש הקישא דאשה לאיש
 ולא פליגי:

והעמיד

דומה. פירש ר"ח שמלעיון עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסין (ביבמות דף כה.) ואמר
 אבוי אמרה לי אם! דומי דמתא יומא ופלגא הוא עד שישאו ויתנו בה מוחרות
 בלבנה פי' מוחרות נשים שטות פשות משור כך מפרש בגמרא א"י. מה שהביא רבינו זננאל
 דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה ללשון דומה לזות שפתיים הוא ומיזו וזכא

דומה, ואל ישא בת דומה. שזו, באה מטיפה
 בשרה, וזו, באה מטיפה פסולה. ור' יוחנן אמר,
 ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה. שזו, עומדת
 בחזקת פשרות, וזו, אינה עומדת בחזקת פשרות.
 מיתבי, נושא אדם דומה! אמר רבא: וחסברא
 "נושא" לכתחילה, אלא, "אם נשא", תני נמי "בת
 דומה". והלכתא: ישא אדם בת דומה, ואל ישא
 דומה. דתני רב תחליפא פר מערבא קמיה דר'
 אבהו: אשה מזנה בניה בשרי, רוב בעילות אחר
 הבעל. בעי רב עמרם: היתה פרוצה ביותר, מהו?
 אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך
 לווסתה לא תביעי לך, לא ידע בה ולא מנטר
 לה. כי תביעי לך אליבא דמאן דאמר אין אשה
 מתעברת אלא סמוך לטבילתה, מאי? כיון דידע
 בה נטורי מנטר לה או דלמא כיון דפרוצה ביותר
 לא, תיקו: ואלו שבית דין כו': תנו רבנן: "איש",
 מה תלמוד לומר "איש איש" לרבות אשת חרש,
 ואשת שומה, ואשת שעמום, ושהלך בעלה למדינת
 הים, ושהיה חבוש בבית האסורין, שבית דין מקנין
 להן לפוסלן מתכוננתן. וכול אף להשקותן? תלמוד
 לומר: "והביא האיש את אשתו". ר' יוסי אומר: אף
 להשקותה, ולכשיצא בעלה מבית האסורין ישקנה.
 במאי קא מיפלגי? רבנן סברי: בעינן "וקנא והביא",
 ור' יוסי סבר: לא בעינן "וקנא... והביא". תנו רבנן:
 "אשר תשטה אשה תחת אישה", להקיש איש
 לאשה ואשה לאיש. למאי הלכתא? אמר רב שישת:
 בשם שאם הוא סומא לא היה משקה, דכתיב:
 "ונעלם מעיני אישה", כך היא, אם היתה סומא
 בשם שחיגרת וגידימת לא היתה שותה, דכתיב:
 "והעמיד

תוספות

דומה. פירש ר"ח שמלעיון עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסין (ביבמות דף כה.) ואמר
 אבוי אמרה לי אם! דומי דמתא יומא ופלגא הוא עד שישאו ויתנו בה מוחרות
 בלבנה פי' מוחרות נשים שטות פשות משור כך מפרש בגמרא א"י. מה שהביא רבינו זננאל
 דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה ללשון דומה לזות שפתיים הוא ומיזו וזכא
 לא מיירי בדומה כה"ג דא"כ אפי' כנס יציא דהא
 פסקין הוה בפ"ב דיבמות (דף כה.) כרבי בקלא
 דלא פסיק היכא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר
 הואיל ומכשר הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי
 הכא אם כנס דלא יציא: **רוב** בעלות אחר
 הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקין כרב
 (יבמות כה.) דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל
 ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף
 סט.) הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממזר
 ומוקי בגמרא בדדימא מיניה ומעלמא ולא שדינן
 לה בתר ידיה דוקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל
 בבעל שבנסח מודי דלשמואל ליש דלעולם הולד
 שתוקי וכן דליתא לדומה גופא קמן דלישילה
 אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת
 דאמרין בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) גבי
 ארוסה שעירבה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה
 לכ"ג (יבמות סט.) כגון דדימא מעלמא מאי
 שתוקי דאמר שמואל בדוקי שבודקין את אמו
 ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב יודנה אמר
 שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר היא נאמנת
 דאפילו ברוב פסולין אצלה והוא הדין האי
 דקאמר הכא אל ישא בת דומה כגון דליתא
 לדומה קמן דנישילה אבל איכא למתמה
 ללישא תרוא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה
 דכ"כ לא פליגי דבתר ידיה שדינן והא הכא
 דבעלה קבוע אצלה כל שעה לא שדי ליה
 שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי'
 אם תמצא לומר דשאני הוה ידיעין בברור דבא
 עליה ארוס אבל הכא גבי בעל לא ידיעין ביאה
 ודאית דבא עליה מימ' לרבא תקשה דאמר אפי'
 בארוסה שעירבה אמר מסתברא דלא דימא
 מיניה בוא קאמר רב הולד ממזר ושמואל אמר
 הולד שתוקי אבל דימא מיניה בתר ידיה שדינן
 ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל והא הכא אע"ג
 דאית לה בעל קבוע והוה לן למימר רוב בעילות
 אחר הבעל ולא שדי ליה ברידיה כ"ש הוה:
אליבא דמיד אין אשה מתעברת אלא סמוך
 לווסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה וסת והוה
 דהמ"ל ובגון דלא קבעה וסת לא תבעי לך כי
 תבעי לך היכא דקבעה וסת אלא מילתא

דפסיקא נקט תימא לרבי והא אמרי הוה בפ' חמפלת (נדה דף כה.) והוא שפירא דאתא לקמיה דמר שמואל אמר האי רב מ' יומא הוא וחשיב מיום דאולוה לטבילה עד ההוא יומא ולא
 הוה אלא מ' יומא אמר האי בנדוחה בעל ובפתיה ואורי ותקשה למ"ד סמוך לווסתה ונראה דמ"ד סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מידו מודי דזימנן מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה
 או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למ"ד סמוך לטבילתה: **איש** איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קניו זה אבל
 משום לפוסלה מתכוננתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קי.) כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך דאורייתא
 כדאמרין הוה בפ"ק (דף ט.) כמאן סמכו לכתובת אשה מן התורה אלא הוה נדמק כתובת מילתא אנב אורחיה קמיל דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: **דאורייתא**
 אמר כשם שזוהרת וגידמת אינה שותה דכתיב והעמיד הכהן את האשה. תימא לר"י מאי שנא אבא דמעמט מזהעמדי חזירת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ"ק
 דערכין (דף ט.) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמר' בפרק השוחט (חולין ל.) שחטה ועדיין מפורסכת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה.) ועמד ואמר ואפ"ה
 חליץ נחתכו רגליו ולמטה מן הארכובו מיהו מחליצה לא תקשי דהוה מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דועמד ואמר כדיריש ליה בספרי מלמד שאינו אמר דבריו
 אלא בעמידה ותיקין מדרבי רחנמא בן חרש לערכין ש"מ דאהעמדה ממש לא קפיד רחנמא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפיזין עומדת ולא חילק בה הכותב בין בעלת מום אפי' נשכר או
 נחתכו רגליה דלא עדיף מאדם דלא קפיד קרא אעמידה: **דכתיב** והעמיד הכהן את האשה ונתן על כפיה. אי קשיא דהבא משמע דרב אשי בעי קרא דכתיב ובפרק גנמר הדין (סנהדרין
 מה) אמרי' אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא דכתיב והתן היה אחד מהם גידס או חגר וכו' מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא דכתיב לא משום דכוליה
 קרא יתירא הוא דמשמע אי לאו דהוי יתירא דלא בעינן קרא דכתיב בשלמא דרב ששת דמעמט סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוה מצי למימר ונעלם מאישה וכן והעמיד דאמר

רב אשי איכא למימר קרא יתירא הוא דהא כתיב והעמידה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד ב

תוספות

רש"י

לפני ה' וכן הא דאמר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
(סנהדרין דף מה) לא בעינן קרא בדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מצאי
לכבולי שבעה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה
משום דר' זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפייה א"ע דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא
בדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בביר דף
(מו) דמאן דבעי קרא בדכתיב גזיר ממוטר או
אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על
כפי הגזיר וכן אין לו בהן יד משום דכתיב על בהן
ידו תריץ דרב אשי מהדר דמר קשישא פלום
סברו דבעי למידק ממתיר דבעינן קרא בדכתיב
ואי' רב אשי מהבא ליכא למידק מידי דהתם
קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן
קרא בדכתיב:

"וְהַעֲמִיד בְּהֵבֶן אֶת הָאִשָּׁה לְפָנֵי ה'... וְנָתַן עַל בִּפְיָהּ".
כָּךְ הוּא, אִם הָיָה חֵיגָר אוֹ גִידִים, לֹא הָיָה מִשְׁקָה. כֹּר
בַּר רַב אֲשִׁי אָמַר: כִּשְׁם שְׂאִילְמַת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה,
דְּכִתִּיב "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֹן אֲמֹן". כָּךְ הוּא, אִם הָיָה
אֵילִם לֹא הָיָה מִשְׁקָה:

הדרן עלך ארוסה

הדרן עלך ארוסה

כָּשֶׁם שֶׁהַמֵּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כָּךְ הַמֵּים בּוֹדְקִים
אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר "וּבִאָּה", "וּבִאָּה". כִּשְׁם
שְׁאִסּוּרָה לְבַעַל כָּךְ אִסּוּרָה לְבוּעַל, שְׁנֵאֲמַר: "נִטְמָאָה"
וְנִטְמָאָה, דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּךְ
הָיָה דִּירֹשׁ וְכִרְיָה בֵּן הַקָּצֵב. רַבִּי אוֹמַר: שְׁנֵי פַעֲמִים
הָאֲמִוּרִים בְּפִרְשָׁה" נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה, אֶחָד לְבַעַל
וְאֶחָד לְבוּעַל: בּוֹ בִּיּוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא "וְכָל חֵרֶשׁ
אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא",
אִינוּ אוֹמַר "טִמָּא" אֶלָּא "יִטְמָא", לְטַמֵּא אַחֲרֵיהֶם.
לְמַד עַל כִּפּוּר שְׁנֵי שְׁמִטָּמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר'
יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלָה עֶפֶר מַעֲיָנִיד רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי
שֶׁהָיָה אוֹמַר: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר לְמַהֵר כִּפּוּר שְׁלִישִׁי,
שְׁאִין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טִמָּא, וְהֵלֵא ר'
עֲקִיבָא תַלְמִידָהּ מִבֵּיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
טִמָּא, שְׁנֵאֲמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא": בּוֹ בִּיּוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "מִיּוֹדֶתָם מַחוּץ לְעִיר אֶת פֶּאֶת
קִדְמָה אֶלְפִים בָּאֲמָה..." וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקּוֹר
הָעִיר וְחוּצָה אֶלֶף אֲמָה סָבִיב, אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר
אֶלֶף אֲמָה שֶׁכֶּבֶר נֶאֱמַר אֶלְפִים אֲמָה, וְאִי אֶפְשָׁר
לוֹמַר אֶלְפִים אֲמָה, שֶׁכֶּבֶר נֶאֱמַר אֶלֶף אֲמָה, הָא
כִּיצַד, אֶלֶף אֲמָה מִגֶּרֶשׁ, וְאֶלְפִים אֲמָה תַּחוּם הַשִּׁבְתָּ.
ר' אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמַר: אֶלֶף
אֲמָה מִגֶּרֶשׁ, וְאֶלְפִים אֲמָה שְׂדוֹת וְכִרְמִים: בּוֹ בִּיּוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "אִזְּ שִׁיר מִשָּׁה וְכִנִּי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְה' וְיֹאמְרוּ לְאֹמֶר", שְׁאִין תַּלְמוּד
לוֹמַר "לְאֹמֶר", וְמָה תַּלְמוּד לוֹמַר "לְאֹמֶר"? מִלְּמַד
שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹנִין שִׁירָה אַחֲרָיו שֶׁל מֹשֶׁה עַל כֹּל
דָּבָר וְדָבָר בְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, "אֲשִׁירָה לְה' כִּי נָאָה
נָאָה" לְכָךְ נֶאֱמַר "לְאֹמֶר". ר' נַחֲמִיָּה אוֹמַר: בְּקוֹרְיִן
בּוֹ בִּיּוֹם דְּרִשׁ ר' יְהוֹשֻׁעַ בֵּן הוֹרְקָנוֹס: לֹא עֲבַד אוֹיֵב
אֶת תְּקוּדֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאֲהֲבָה, שְׁנֵאֲמַר: "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲחִיל". וְעַדִּין הַדְּבָר שְׁקוּל
לוֹ אֲנִי מִצָּפָה, אוֹ אֲנִי מִצָּפָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַד אֲגוּעַ לֹא אֲסִיר תַּמּוּתִי מִמֶּנִּי", מִלְּמַד
שֶׁמֵּאֲהֲבָה עָשָׂה. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלָה עֶפֶר מַעֲיָנִיד רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, שֶׁהָיָה דִּירֹשׁ
כֹּל יְמִיד לֹא עֲבַד אוֹיֵב אֶת הַמָּקוֹם אֶלָּא מִרְּאָה, שְׁנֵאֲמַר: "אִישׁ תָּם וְיֹשֶׁר יִרָא אֱלֹהִים
וְסָר מִרָע", וְהֵלֵא יְהוֹשֻׁעַ תַּלְמוּד תַּלְמוּד לְמַד שְׁמֵאֲהֲבָה עָשָׂה: גְּבוֹ "אוֹתוֹ" לְמֹאנִי? אֵילִימָא לְבַעַל, בַּעַל מֵאִי עֲבִיד? וְכִי תִּמְכָּא
רֵא

כָּשֶׁם. כָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ, בְּגַמִּי מִפְּרֹשׁ לָהּ
שְׁנֵאֲמַר וּבִאָּה. בְּגַמִּי מִפְּרֹשׁ אִי יָדִי
יִתְרָא דְרִישׁ אוֹ וְכֹאן וְכֹאן יִתְרִי דְכִתִּיב
בְּעִנְיָנָא: נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה. יָדִי יִתְרָא דְרִישׁ, אֲשֶׁר
תִּשְׁשָׁה אִשָּׁה תַּחַת אִשָּׁה וְנִטְמָאָה: כָּךְ הָיָה ר'
זְכַרְיָה דִּירֵשׁ. יָדִי יִתְרָא: שְׁנֵי פַעֲמִים. וְנִטְמָרָה
וְהָיָה נִטְמָאָה לֹא מִמִּנְיָנָא הוּא, דְּאִנְקִימָא
לְטַמָּאָה וְדִאִית בְּעַד אֶחָד בְּפִי' (וְשֵׁל נָא) אֶלָּא
וְקָא אֶת אֲשֵׁרָה וְהָיָה נִטְמָאָה, וְהָיְתָה אִם
נִטְמָאָה. עוֹד כְּתִיב אֲשֶׁר תִּשְׁשָׁה אִשָּׁה תַּחַת
אִשָּׁה וְנִטְמָאָה, וּבִגְמָרָא דְרִישׁ לָהּ ר'ע לְתַרְוּמָה
וְרַבִּי נָמִי מוֹדִי, וְהָיָה דְקָטָה תְּרִי מִנְיָיְהָ וְהָיָה
לֹא. מִשּׁוֹם דְּשִׁמְעִין ל'ע דְּרִישׁ בַּעַל וּבוּעַל
מִרְבּוּא דְרִישׁ יִתְרָא, וְקָא ל' רַבִּי בַּעַל וּבוּעַל
מִנְטְמָאָה וְנִטְמָאָה נִפְקִי, לֹא דְרִישׁ וְרִי: בּוֹ בִּיּוֹם
דְּרִישׁ. בְּסִי' בְּרִכּוֹת (וְף נָא) מִנְיָרִין דְּכָל הֵיכָא
דְּתָנִי בּוֹ בִּיּוֹם הוּא יוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רִיא בֵּן
עוֹרְיָה לְנִשְׂאִיתוֹ. שְׁנִתְּרָבוּ תַלְמִידִים שְׁתָּנוּ רִשּׁוֹת
לְכֶסֶם לְכָל, שְׁקָה רַבִּין גְּמִלְאֵל אוֹמַר כֹּל תִּחַ
שְׁאִין תּוֹבוּ בְּכָרוֹ אֵל יִכְנֹס לְבַהֲמִיד, וְהָיְתָה תּוֹרָה
בּוֹ בִּיּוֹם וְלֹא הָיְתָה הִלְכָה תְּלוּיָה בֵּית הַמִּדְרָשׁ
שֶׁלֹּא פְּרִשְׁתִּיה. וְהָיָה דְקָתְנִי לָהּ הֵכָא, נִרְאָה בְּעִינֵי
דְּהָךְ דְּרִישׁהּ וְנִטְמָאָה וְנִטְמָאָה לְדַעֲלִיל נָמִי בּוֹ בִּיּוֹם
הוּא: כָּל חֵרֶשׁ הוּא ראשון, שְׁנִטְמָא מִן הָחָרָץ,
וְהֵאֱבַל שְׁבָחוֹב שֵׁנִי, שְׁנִטְמָא בְּכָלִי: אִינוּ אוֹמַר
טִמָּא. כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ טִמָּא, אֶלָּא יִטְמָא. לְמַדְרֵשׁ
נָמִי יִטְמָא שְׁמִטָּמָא אַחֲרֵיהֶם: לְמַד עַל כִּפּוּר שְׁנֵי.
לְהִיב נָקַט כְּכֹר, לְפִי שֶׁהוּא מְצוֹי בְּתַנּוּר שֶׁהוּא
כָּלִי חֵרֶשׁ: שְׁפִטָּמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. בְּתַרְוּמָה וְאִפִּי
בְּחִלּוֹן, דְּקָרָא סְתָמָא כְּתִיב: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר. מִן
הַעֲתִידִין לְבֹא שְׁתִּתֵּר אֶת הַשְּׁלִישִׁי אֶף בְּתַרְוּמָה,
שְׁאִין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה, וְאֵנָּה הוּא דְשִׁמְטָמָא
לִיה בְּתַרְוּמָה מִקּוֹ דְּמִפְּרֹשׁ בְּגִמְרָא, דּוֹר אַחֵר
פְּרִיץ לִיה לְקוֹ דְּבִלְקָנָן בְּגִמְרָא: יָדִי' תַלְמִידָהּ
מִבֵּיא מִקְרָא שֶׁהוּא טִמָּא, אֶף בְּחִלּוֹן: מִגֶּרֶשׁ, רִבְכָּה
פְּנוּיָה מִרְיָעָה וּמִבְּתִים וּמִאֵילָנוֹת לְנוֹי הָעִיר
לְהִיּוֹת לָהּ לְאִיָּר, וְאֶלְפִים לֹא הִקְבִּירוּ לְתַתָּן
לְלִזְוִם, וְלֹא נֶאֱמַר אֶלָּא לִיצִיאַת תַּחוּם שְׁבָת:
שְׂדוֹת וְכִרְמִים. וְאֶלְפִים סָבִיב תָּנוּ לְלִזְוִם, מֵהֶם
הִנִּיחוּ אֶלֶף סָבִיב הָעִיר לְמִגֶּרֶשׁ, וְהִשְׁאָר שְׂדוֹת
וְכִרְמִים: שְׁאִין ת"ל לְאִמְרָה. שְׁאִינוּ דּוֹמָה לְשִׁאָר
לְאֹמֶר שְׁבָתוֹרָה שֶׁהִשְׁבִּיחָה מִדְּבַר הַדְּבַר לְמֹשֶׁה
לְחֻזּוֹר הוּא וְלְאֹמֶר לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל כָּאן אֵין לוֹמַר
כֹּן: בְּקוֹרָא אֶת הַלֵּל. בְּגַמִּי מִפְּרֹשׁ: בְּקוֹרְיִן אֶת
שְׁמֵעַ, בְּגִמְרָא מִפְּרֹשׁ: מֵאֲהֲבָה. שְׁאִינוּ אֶת
הַמָּקוֹם: שְׁקוּל. מִשְׁקָלוֹ שֶׁהוּא מְכֻרֵעַ לְכָאן וּלְכָאן:
לוֹ אֲנִי מִיִּתְחַל אוֹ אֲנִי מִיִּתְחַל. וְהָיָה יוֹסִי קָטָנִי
הָלֵא הוּא הוֹרְגֵנִי לֹא אֲחִיל לוֹ עוֹד, דִּישׁ לֹא
שֶׁהוּא נִדְרֵשׁ כִּמּוֹ לוֹ בְּלִמְדָּה יָדִי' דְּמִפְּרֹשׁ
בְּגִמְרָא: מִיִּתְחַל. מִדְּגָתָהּ הַפּוֹרְעָנוֹת שֶׁלֹּא תָבֹא
עָלֶיהָ: יִרָא אֱלֹהִים. וְלֹא אוֹתָם אֲהֲלִים: תַּלְמִיד
תַּלְמִידָהּ. תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר'ע הָיְתָה: גְּבוֹ
רֵא

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

34 בו ביום דרש רבי עקיבא, "ומדותם מחוץ לעיר את פאת קרמה
35 אלפים באמה וגו', ומקרא אחר אמר "מקור העיר וחוצה אלף
36 אמה כביב", ואי אפשר לומר שיתנו ללויים אלף אמה, שכבר
37 נאמר 'אלפים אמה', ואי אפשר לומר שיתנו אלפים אמה, שכבר
38 נאמר 'אלף אמה', הא ביצה, אלף אמה הוא המגרש שתתנו
39 ללויים, ואלפים אמה נאמרו לגבי תחום השבת, שאסור לצאת חוץ
40 לאלפים אמה בשבת, ולא הוזכרו כדי שיתנום ללויים. רבי אליעזר
41 בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אלף אמה מגרש, ואלפים אמה
42 שדות וקרימים - נתנו ללויים אלפיים אמה, מתוכם אלף היו מגרש
43 ועוד אלף לשדות וקרימים.
44 בו ביום דרש רבי עקיבא, "אז ישיר משה ובני ישראל את
45 השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד לומר 'לאמר',
46 שהרי בכל מקום שכתוב בתורה 'לאמר' הכוונה שהשכינה מדברת
47 הדיבור למשה שיאמר לבני ישראל, ומה תלמוד לומר כאן
48 'לאמר', הרי פה אי אפשר להסביר כך, אלא מלמד שהיו ישראל
49 עוזין שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל,
50 שאומרים הציבור את ראשי הפרקים, (אשירה לה' כי נאה נאה),
51 לכך נאמר 'לאמר'. רבי נחמיה אומר, בקוראין את שמע שאחרי
52 שהשליח ציבור פותח תהילה, כולם קוראים ביחד, כך אמר משה
53 אשירה לה', ושרתה רוח הקודש על כל בני ישראל וכוונתו למה
54 שהוא אומר, ואמרו כולם ביחד, ולא בקוראין את הלל.
55 בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס, לא עבד איוב את הקדוש
56 ברוך הוא אלא מאהבת, שנאמר "הן יקבלני לו איחל", ועדיין
57 הדבר שקול, 'לו' אני מצפה - האם כתוב 'לו' בוי"ו שמשמע, גם
58 אם יעניש אותי ויהרגני, 'לו' אני מצפה לעולם הבא, הרי שעבד
59 מאהבה, או איני מצפה - שכתוב 'לא' באל"ף שמשמע, אני מצפה
60 לו כיון שאני מפחד שמא יהרגני, אבל 'הן יקבלני' שוב 'לא איחל'
61 ולא אצפה לו לעולם הבא, תלמוד לומר "עד אנוע לא אסיר
62 תומתי ממני", מלמד שמאהבת עשה, כיון שמי שיש לו מידה
63 כזאת שלא מסיר תומתו עד יום מיתתו, מידה זו היא מידת העובדים
64 מאהבה. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו רבן יוחנן בן
65 זכאי, שהיית דורש כל ימיו שלא עבד איוב את המקום אלא
66 מיראה, שנאמר "איש תם וישר ירא אלהים וסר מע", והלא
67 יהושע בן הורקנוס, תלמיד רבי עקיבא שהיה תלמידו למד
68 שמאהבת עשה.
69 גמרא. שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא,
70 'אותו' למאן, אלימא שבודקים לבעל, בעל מאי עביד - והלא
71 הבעל לא חטא כלל, וכי תימא שהכוונה היא

1 "והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ונתן על בפייה", ותיבת
2 "והעמיד" מיותרת ובאה ללמד שצריך שיהיו לה רגליים ולא חגורת,
3 ומתיבת "בפייה" רואים שצריך שיהיו לה ידיים, ולא גידמת, כך הוא
4 אם היה חתך או גידם לא היה משקה.
5 עוד מוסיפה הגמרא דין הנלמד מדיקש אשה לאיש, מר בר רב אשי
6 אמר, בשם שאילמת לא היתה שותה דבתיב בתורה בפרשת
7 סוטה "ואמרה האשה אמן אמן" הרי שהצריך שתוכל לומר בפייה,
8 ולא אילמת, כך הוא אם היה אילים לא היה משקה.

הדרן עלך ארוסה

בשם שהמים פרק חמישי

9 בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבעל והוא נענש בעונש
10 המים המרים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהוזכר שכך דרש
11 רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם
12 בעניני טומאה וטהרה, ועניני איסורי תחומין, ועוד.
13 משנה. בשם שהמים בודקין אותה לידע אם חטאה על ידי 'לצבוט
14 בטן ולנפיל ירך', כך המים בודקין אותו - את הבעל, שגם בטנו
15 צבה וירכו נופלת, שנאמר 'ובאו' 'ובאו', הוי"ו מיותרת לדרשה.
16 בשם שאסורה האשה לבעל אם לא שתתה את המים, כך אסורה
17 לבעל אם התגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון, שנאמר
18 'נטמאה' 'ונטמאה', הוי"ו מיותרת לדרשה, דבר רבי עקיבא. אמר
19 רבי יהושע, כך היה דורש ובריה בן הקצב כרבי עקיבא. רבי
20 אומר, משני פעמים האמורים בפרשה 'נטמאה' 'ונטמאה' - ממה
21 שנכפל בתורה פעמיים 'נטמאה', נלמדים שני הטומאות, אחד לבעל
22 ואחד לבעל, ולא מדרשת וי"ו יתירה.
23 בו ביום דרש רבי עקיבא, "ונכל" כלי חרש אשר יפול מהם -
24 מהשרצים במותם, אל תזכר, כל אשר בתוכו וטמא", דהיינו
25 שהכלי חרס נטמא משרץ מת ונעשה ראשון לטומאה, והאוכל
26 שבתוכו נטמא מהכלי ונעשה שני. הפסוק אינו אומר 'כל אשר
27 בתוכו טמא' אלא 'וטמא', ונדרוש וטמא שמשמעו לטמא אחרים,
28 למד על כך שנטמא מהכלי חרס שהוא שני לטומאה, שמשמע
29 את השלישי אפילו בחולין. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו
30 רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר, עתיד דוד אחר לטהר כבר
31 שלישי אף בתרומה, כיון שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא,
32 והלא רבי עקיבא תלמידו מביא לו מקרא מן התורה שהוא
33 טמא אף בחולין, שנאמר 'כל אשר בתוכו וטמא'.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אייר, תשכ"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

...ע"פ מה ששמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל - פשוט שצ"ל חינוך בני ובנות אניש
במוסדות חינוך חב"דיים - בכל שלבי הגיל שלהם.

מובן ששמעתי ע"ד כו"כ מאנ"ש שי שנוהגים אחרת ולא עוד אלא ש"מלבישים" את זה
באיצטלא של יר"ש - ומצטער אני עליהם ועוד יותר על יו"ח שי - שהרי אלה הצאן מה חטאו. ויה"ר
שגם על אלה הנחשלים יערה רוח ממרום וכו'.

יחזקאל פרק א ד

ו' וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת וְנֹגֶה לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ פָּעִין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ה' וּמִתּוֹכָהּ דְמוֹת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מֵרְאִיָּהוּן דְמוֹת אָדָם לְהִנָּה: ו' וְאַרְבַּעַה פָּנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע פָּנִים לְאַחַת לָהֶם: ז' וְרַגְלֵיהֶם רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רַגְלֵי עֹגֵל וְנִצְצִים פָּעִין נְחֹשֶׁת קָלִל:

רש"י

זוהר כעין חשמשל: (ה) ומתוכה. של אות' האש ראיתי כעין חשמשל הנראה מתוך האש ולא נודע מהו. ומדרש שדרשו בו רבותינו חיות אש ממללות אינו מיושב על הענין: דמות אדם להנה. יש לתמוה שהרי אף דמות שור ואריה ונשר להנה. ונראה בעיני לפי שזה אב לכולם קילס הנביא את המרכבה בו והוא דמות פרצופו של יעקב אבינו: (ו) וארבעה פנים לאחת. לאחת זו לפרצוף האדם לבדה היו ארבעה פנים וכן לאריה ולנשר ולשור הרי שש עשרה לחיה וכן לכל חיה וחיה וארבע כנפים לכל אחד מן הפנים הרי ששים וארבע כנפי' לחיה והוא שתרנג' יונתן מאתן וחמשין ושיטא גפין: (ז) רגל' ישרה. רגלין כיונן מכוונין זה כנגד זה, ד"א ישרה שאין להם קפיצים ארכובות לכוף את שוקיהם לפי שאין להם ישיבה ולא שכיבה ואין צריכין להיות קפיצין כעין שיש לבהמה קפץ עליון וקפץ תחתון שבהם היא כופפת שוקיה לשכב: רגל' עגל. רגל' עגול וכן תרגם יונתן רגלין סגלגלין: ונצצין. מתוך זהרוריתם דומה כאילו יוצאות מהם נצוצות כדאמרין במסכת יומא אף היא עשתה נברשת של זהב וכו' בשע' שהחמ' זוהרת נצוצות יוצאין הימנה וכו': כעין. כמו כמראה: נחושת קלל. מזוקק ומאיר, ומנחם חברו עם קלוי באש (ויקרא ג')

(ד) והנה רוח סערה באה מן הצפון. היא מרכבת כסא כבוד השכינה כמה שנאמר בענין ולפי שבאה בחימה להשחית את ישראל לכך נדמית לרוח סערה וענן: באה מן הצפון. חזרת היתה מארץ כשדים שהיא בצפון שנאמר מצפון תפתח הרעה (ירמ' א') ולמה הלכה שם כדי לכבוש את כל העולם תחת נבוכדנצר שלא יאמרו הבבליים ביד אומה שפלה מסר את בניו שכשדים אומה שפלה היו שנאמר זה העם לא היה (ישעיה כ"ג) כך דרשו רבותינו במסכת חגיגה: וננה לו. לענן סביבו מבחוץ רמז הוא שעתידין ישראל ליגאל משם: כעין החשמשל. חשמשל מלאך ששמו כך וכעין גוון שלו ראה מתוך האש וכך אמרו רבותינו מעשה בתינוק אחד שהיה דורש במעשה מרכב' והיה מבין בחשמשל ויצאה אש מחשמשל ואכלתו. ועוד אמרו כי המלה מורכבת באמרם מאי חשמשל א"ר יהודה חיות אש ממללות. במתניתא תנא עתים חשות ועתים ממללות בשעה שהדבור יוצא מפי הקב"ה חשות בשעה שאין הדבור יוצא מפי הקב"ה ממללות כלומר' משבחות ומהללות את השם ויתכן שיהא חשמשל שם העין שהוא קרוב לעין האש כי אמר חשמשל מתוך האש ואמר כעין חשמשל כמראה אש בית לה סביב ממראה מתניו ולמעלה ואמר במראה השניה וממתניו ולמעלה כמראה

מצודת ציון

(ד) מתלקחת. מתלהב ובווער כמו ואש מתלקחת בתוך הכרד (שמות ט) והוא מלשון לקיחה כי הלהב נלקח ונאחז בדבר הנשרף: ונוגה. ענין הארה וזריחה כמו מנוגה נגדו (תהלים יח): כעין. כגוון כמו ועינו כעין הברדלח (במדבר יא): ההשמשל. הוא הזך אשר באש המנוקה מן העשן, אף היא מלה מורכבת חש מל וחש הוא ענין שתיקה כמו עת לחשות (קהלת א) ומל הוא מלשון מלה ודבור: (ה) חיות. ר"ל ממין החי וכת"י בריין: דמות. צורות: להנה. להן: (ז) ישרה. שוה מבלי עיקום פרקים: וכף. הוא תחתיות הרגל: ונצצים. מל' ניצוץ אש: וקלל. מזוקק ומזהיר וכן ומרגלותיו כעין נחושת קלל (דניאל י')

וגם חשמשל היא מלה מורכבת חש מל שראוי לחשות ולשתוק מן המלול והדבור בו כי אין לתארו בשום דמיון: (ה) ומתוכה. מתוך הנוגה שזכר למעלה ראה דמות ארבע חיות: וזה מראיהן. ר"ל זה תואר מראה גופן שהיה להן דמות גוף אדם: (ו) וארבעה פנים לאחת. כי לכל חיה היה לה ד' פרצופים והם אדם ואריה ושור ונשר א' לכל רוח וכמ"ש בענין ואמר בזה שכי"א היה כלול מארבע וא"כ לכל החיות בכללה היו ס"ד פנים ולכל אחת מהפנים היו ארבע כנפים נמצא היה בין כולם רנ"ו כנפים כן ת"י: (ז) רגל' ישרה. ר"ל אין בהם פרקים לכוף את שוקיהם לפי שאין להם לא שכיבה ולא ישיבה ואין להם צורך בפרקים: וכף רגליהם. תחתיות רגליהם המה כדמות כף רגל' עגל: ונצצים. הרגלים היו מזהירים וכאילו משליכים ניצוצות כגון נחושת מזוקק המזהיר ביותר וכאילו משליך ניצוצות:

מצודת דוד

(ד) רוח סערה באה מן הצפון. הוא רמז על מלך בבל והכשדים שהמה מצפון א"י והמה יבואו על א"י בשטף אף: ענן גדול. גם ראה ענן גדול והוא רמז על חשכת הצרות הבאות עליה: ואש מתלקחת. והוא רמז על שריפת בית ה': ונוגה לו סביב. סביבות הדברים האלה ראה נוגה והארה והוא רמז שאחר כל הצרות יהיו מסובבים באור ישועה: ומתוכה. הדבר שבתוך כל אחת והוא הדבר המסבב ומביא את כל אלה הוא כגוון החשמשל הנראה מתוך האש והוא הזך אשר באש המנוקה מן העשן עד שכמעט לא יוכל העין להשיגו כמו שהיא והוא לרמזו שבין ההרעה ובין ההטבה לא יבוא במקרה כ"א הכל בגזירת המקום וכנהו בשם חשמשל על כי אין להשיגו

עזרא פרק ד יז

יז פתגמא שלח מלפא על־רחום בעל־טעם ושמשי ספרא ושאר בנותהון די יתבין בשמרין ושאר עבר־נהרה שלם וכעת: (ס) יה גשתונא די שלחתון עלינא מפרש קרי קדמי: יט ומני שים טעם ובקרו והשפחו די קריתא דך מניומת עלמא עלמלכין מתנשאה ומרד ואשתדור מתעבד־בה: כ ומלכין תקיפין הוו על־ירושלם ושלטין בכל עבר נהרה ומדה בלו והלך מתיחב לחון: כא כען שימו טעם לבטלא גבריא אלד וקריתא דך לא תתבנא עד־מני טעמא יתשם: כב וזהירין הוו שלו למעבד על־דנה למה ישנא חבלא להנזקת מלכין: (ס) כג אדין מן־די פרשגן גשתונא די (ארתחששתא) ארתחששת מלפא קרי קדם־רחום ושמשי ספרא ובנותהון אזלו בבחילו לירושלם על־יהודיא ובטלו המו באדרע וחיל: (ס) כד באדין בטלת עבדת בית־אלהא די בירושלם ותות בטלא עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך־פרס: (פ)

רש"י

דחוי ושגגה, שלו. דשטורביר בלע"ז: למעבד על דנה. לעשות על כך: למה ישנא. מדוע יגדל מעשה השחתה בעיר הזאת להזיק המלכים, ע"כ תשובת כורש אשר השיב: (כג) אדין. אז: די פרשגן. מן פתרון כתב הנשתון של ארתחששתא המלך הוא כורש היה המעשה הזה: קרי קדם. שהיה כתב הנשתון קרוי לפני רחום ושמשי וסיעתיהם והלכו במרוצה ובבהלה לירושלים אל היהודים ובטלו אותם בזרוע וכח שלא לבנות עוד הבנין: על יהודיא. אל היהודים: המו. הם: (כד) באדין. אז היתה בטלה מלאכת בנין בית אלהים אשר בירושלים עד שנת שנים לדריוש מלך פרס שאחר כורש מלך אחשורוש שלקח אסתר ואחר אחשורוש מלך דריוש בנו של אחשורוש שהוא בן אסתר ומשנת אחת לכורש מלך פרס עד שנת שנים לדריוש י"ח שנה שהשלימו שבעים שנה לחרבות ירושלים שהרי מחורבן הבית שגלה צדיקו עד שנת אחת לכורש חמשים ושנים שנה כמפורש בסדר עולם וי"ח שנה משנת א' לכורש עד שנת שנים לדריוש נמצאו שבעים שנה שלימים ובשנת שנים לדריוש התחילו לבנות הבנין עד שגמרוהו:

מצודת ציון

(יט) טעם. ענינו צווי וגזירה ועצה כמו מטעם המלך (ינה ג): (כב) וזהירין. הוא מל' זהירות הידוע בדרז"ל שהוא כענין זרירות אלא זרירות הוא להשמר שלא תבוא הדבר לידו וזהירות הוא להשמר ממנה בעת באה לידו: שלו. משגה ושגגה וכן על השל (ש"ב ר):

מן ימי עולם מתנשאת עצמה על מלכי העובדי כוכבים: ומרד. ומרידה וסרבנות נעשה בה: (כ) ומלכין. ומלכים חזקים היו על ירושלים ומשלו בכל עבר הנהר: ומדה. הוא מדה ר"ל מיני המסים ההם היו נותנים להם: (כא) כען. עתה עשו גזרת אומר לבטל האנשים האלה מן הבנין: וקריתא. והעיר הזאת לא תבנה עד ממני יושם גזרת אומר ר"ל עד שאתן רשות לבנותה: (כב) וזהירין. הוו זהירים מלעשות שגגה על זאת ר"ל על אל תשגו לעבור מצוית בשגגה: למה ישנא. למה יתגדל ויתרבה מעשה השחתה להזיק את המלכים כי אם יתגברו הנה ישחיתו כל מלכי הארץ: (כג) אדין. אז מן אשר טופס הדברים המפורשים של המלך נקראו לפני רחום וכו' וחבריהם: אזלו. הלכו בחפזון לירושלים אל היהודים ובטלו אותם ממלאכתם בזרוע ובכח: (כד) באדין. אז בטלה מלאכת בית אלהים אשר בירושלים: והות. והיתה בטלה עד השנה השניה למלכות דריוש הפרסי:

מצודת דוד

(יז) פתגמא. דבר שלח המלך: על רחום וכו'. אל רחום וכו' ושאר חבריהם אשר יושבים בשומרון ושאר אנשי עבר הנהר לכולם יהיה שלום וגם לכעת יהיה שלום והיא כענת הנזכר למעלה ונפל הנו"ן: (יח) גשתונא. הדברים המפורשים אשר שלחתם אלי מפורש נקרא לפני: (יט) ומני. וממני הושם גזרת אומר וחפשו בספר הזכרונות ומצאו כתוב אשר העיר הזאת

מן ימי עולם מתנשאת עצמה על מלכי העובדי כוכבים: ומרד. ומרידה וסרבנות נעשה בה: (כ) ומלכין. ומלכים חזקים היו על ירושלים ומשלו בכל עבר הנהר: ומדה. הוא מדה ר"ל מיני המסים ההם היו נותנים להם: (כא) כען. עתה עשו גזרת אומר לבטל האנשים האלה מן הבנין: וקריתא. והעיר הזאת לא תבנה עד ממני יושם גזרת אומר ר"ל עד שאתן רשות לבנותה: (כב) וזהירין. הוו זהירים מלעשות שגגה על זאת ר"ל על אל תשגו לעבור מצוית בשגגה: למה ישנא. למה יתגדל ויתרבה מעשה השחתה להזיק את המלכים כי אם יתגברו הנה ישחיתו כל מלכי הארץ: (כג) אדין. אז מן אשר טופס הדברים המפורשים של המלך נקראו לפני רחום וכו' וחבריהם: אזלו. הלכו בחפזון לירושלים אל היהודים ובטלו אותם ממלאכתם בזרוע ובכח: (כד) באדין. אז בטלה מלאכת בית אלהים אשר בירושלים: והות. והיתה בטלה עד השנה השניה למלכות דריוש הפרסי:

יב מצרע עני שהביא קרבן עשיר – יצא; ועשיר שהביא קרבן עני – לא יצא. מביא אדם על ידי בנו, על ידי בתו, על ידי עבדו ושפחתו, קרבן עני, ומאכילן בזבחים. רבי יהודה אומר: אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר, וכן כל קרבן שהיא חייבת.

יג שני מצרעים שנתערבו קרבנותיהם, קרב קרבנו של אחד מהם, ומת אחד מהם – זו ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע; אמר להם: יכתב נכסיו לאחר, ויביא קרבן עני.

ס ל י ק מ ס כ ת נ ג ע י מ

מסכת פרה

פרק ראשון

א רבי אליעזר אומר: עגלה – בת שנתה, ופרה – בת שתיים, ופרה – בת שתיים, ופרה –

פירוש ברטנורא

יב שהביא קרבן עשיר יצא. [אפילו לכתחלה מביא] ותבא עליו ברכה. ואידי דרבי למתני בספא לא יצא, תנא רישא יצא: **מביא אדם על ידי בנו ובתו.** אע"פ שהוא עשיר, מביא עליהם קרבן עני אם הם עניים. וקרבן זה מותרן לאכול בזבחים, כדאמרן הביא כפרתו אוכל בקדשים: **אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר.** דאשתו שהיא כנופו אינו יכול להביא עליה קרבן עני אם הוא עשיר. ולא קרבן מצורע בלבד, אלא הוא הדין לכל קרבן שהיא חייבת אינו מביא עליה קרבן עני אם הוא עשיר:

יג זאת שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע. מצורע שני שהוא בחיים מה תהא עליו, היאך יטוהר לאכול בקדשים, שאלו היה מצורע האחר חי, אע"פ שנתערבו קרבנותיהן זה יקרב לשם מי שהוא זה יקרב לשם מי שהוא. או אם מת האחד והיו שני הקרבנות לפנינו, היו הקרבנות מתים וזה מקריב קרבן אחר. אבל השתא אינו יכול להקריב את זה, דשמא של מת הוא והוא חטאת שמתו בעליה דלמיתה אולא. וקרבן אחר נמי אינו יכול להביא, דשמא אותו שקרב היה שלו ונפטר, ונמצא מביא חולין לעזרה. ואינו יכול להתנות בנדבה, שאין חטאת באה נדבה: **יכתוב נכסיו לאחר.** והיו עני וראוי להביא קרבן דלות, וחטאת העוף באה על הספק ואין בה משום חולין בעזרה. ואם אינו מפקיר נכסיו והביא חטאת העוף, לא מחר, דעשיר שהביא קרבן עני לא יצא. ומן האשם שמביא ליכא לאקשווי חיובי מצי מייתי אשם בספק דלמא חולין לעזרה מייתי, דכיון דאשם שוין מתנותיו לשלמים, יכול להביא אשם ולהתנות, אם אני חייב אשם יהא זה לאשם, ואם לאו, שקרב אשם שלי, יהא זה לשלמים, מה שאינו יכול לעשות כן בחטאת שאין מתנות דמים של חטאת שוות לשלמים, דמתן דמים של חטאת [ארבע מתנות] למעלה מחוט הסקרא, ושלמים [שתי מתנות] למטה מחוט הסקרא:

מסכת פרה

א רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה. עגלה ערופה צריך שתהא בת שנה ולא יותר: ופרה אדומה בת שתי שנים. דלשון פרה משמע דקשיא

משניות מבוארות – קהתי

יוס ראשון

באור משנה יב

מצרע עני שהביא קרבן עשיר – כגון שנתנו לו במתנה או שהלוו לו (תפארת ישראל), יצא – ואפילו לכתחילה מותר, אלא אגב הסיפא שנישנית בה "לא יצא", נקט כאן התנא "יצא". ויש מבארים (לפי תורת כהנים), שלמדים זה ממה שכתוב: "זאת תורת אשר לא תשיג ידו", תורת לרבות כל התורות הכתובות למעלה, שבין תורת העשיר בין תורת הדל נוהגת במי שלא תשיג ידו, שאם הביא קרבן עשיר יצא (יאלוהו ובהא): **ועשיר שהביא קרבן עני, לא יצא – שנאמר "זאת" למעט, שדווקא במי שלא תשיג ידו נוהג דין שניהם, אבל בעשיר אין נוהג דין עני.** **מביא אדם – עשיר, על ידי בנו, על ידי בתו, על ידי עבדו ושפחתו – בשביל בנו או בתו או עבדו או שפחתו, קרבן עני – לפי שהם חשובים כעניים שאין להם משלהם כלום, הלכך אף על פי שאביהם או בעליהם עשירים, מכל מקום רשאי הוא להביא בשבילים קרבן עני, ומאכילן בזבחים** – ובקרבן זה הוא מתיר להם אכילת קדשים, כמו ששנינו: הביא כפרתו אוכל בקדשים. **רבי יהודה אומר: אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר –** פיסקה זו מוסבה על מה ששנינו ברישא, שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא, ובא רבי יהודה להוסיף, שאף בשביל אשתו חייב הוא להביא קרבן עשיר, לפי שאשתו כנופו, ואם הביא בשבילה קרבן עני, לא יצא, **וכן כל קרבן שהיא חייבת –** לא קרבן מצורע בלבד אלא הוא הדין לכל קרבן שהיא חייבת, כגון כשהיא יולדת או זבה, צריך להביא בשבילה קרבן עשיר.

באור משנה יג

שני מצרעים – עשירים, שנתערבו קרבנותיהם – שהביאו

לכפרתם, **קרב קרבנו של אחד מהם –** היינו אחת משתי החטאות שנתערבו (רמב"ם), **ומת אחד מהם –** מן המצורעים, **זו ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע –** שאלה זו שאלו אנשי אלכסנדריא של מצרים, מה עושים לתקנתו של המצורע החי, כדי שיטוהר לאכול בקדשים, שאלווא מת אחד מהם, היו מקריבים כל קרבן לשם מי שהוא שלו, אבל עכשיו שמת אחד מהם, הרי אי אפשר להקריב את החטאת, שמא של המת היא, וחטאת שמתו בעליה דינה שתמות (עיין תמורה ב. ב.) וקרבן אחר אי אפשר להביא, שמא אותו שקרב היה של החי ונתכפר, ואסור לו להביא חולין לעזרה. **אמר להם – רבי יהושע: יכתב נכסיו לאחר –** לאוהבו או לקרובו, שבטוח בו שלאחר שייבא קרבנו יחזור הלה ויתן לו נכסיו במתנה (תפארת ישראל), **ויביא קרבן עני –** היינו חטאת העוף, הבאה על הספק; אבל אם אינו כותב נכסיו לאחר אינו יכול להביא חטאת העוף, שעשיר שהביא קרבן עני, לא יצא.

בארנו כרוב המפרשים (על פי התוספות), שהביעה שבמשנתנו היא בענין החטאת בלבד, שכן עולה אפשר להקריב בספק ולהתנות שאם אינו חייב עולה תהא זו לנדבה. ואף אשם יכול הוא להביא בספק שהואיל ומתן דמו שווה למתן דמם של שלמים, לפיכך יכול הוא להביא אשם ולהתנות, שאם הוא חייב אשם יהא זה לאשם, ואם לאו, שקרב אשמו, יהא זה לשלמים. אבל בחטאת אינו יכול לעשות כן, לפי שאין מתן דמה שווה לשלמים, שדמה של חטאת טעון ארבע מתנות למעלה מחוט הסקרא, ודמם של שלמים טעון שתי מתנות למטה מחוט הסקרא.

ברם, אף באשם נחלקו רבי שמעון וחכמים, ורק לדעת רבי שמעון אשם קרב מספק; אבל חכמים סוברים, שאין מביאים אשם מספק.

וכיון שהלכה כחכמים הרי קשה גם בענין האשם כיצד יביא אשם בספק? מכאן יש מתרצים (בגמרא נידה ע. א.) שמדובר במשנתנו כגון שכבר קרב אשמו (קודם שקרבה החטאת), ולפיכך אמר רבי יהושע שיש לו תקנה בחטאת העוף. אבל אם לא קרב אשמו, אין לו תקנה (עיין "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה").

בת שלש, או בת ארבע. רבי מאיר אומר: אף בת חמש בשרה הזקנה, אלא שאין ממתנין לה, שמא תשחיר שלא תפסל. אמר רבי יהושע: לא שמעתי אלא 'שלישית'. אמרו לו: מה הלשון 'שלישית'? אמר להם: כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי: אני אפרש, אם אומר אתה: 'שלישית' – לאחרות במנין. ובשאתה אומר: 'שלישית' – בת שלש שנים. פיוצא בו אמרו: פרם רבעי. אמרו לו: מה הלשון 'רבעי'? אמר להם: כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי: אני אפרש, אם אומר אתה: 'רבעי' – לאחרים במנין. ובשאתה אומר: 'רבעי' – בן ארבע שנים. פיוצא בו אמרו: האוכל בבית המנוגע – פרם משלש לקב. אמרו לו: אמר 'משמונה עשרה לסאה'! אמר להם: כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי: אני אפרש, אם אומר אתה: 'משלש לקב' – אין בו חלה. ובשאתה אומר: 'משמונה עשרה לסאה' – מעטתו חלתו.

ב רבי יוסי הגלילי אומר: פרים – בני שתים, שנאמר (במדבר ה, ח): "ופר-שני בן-בקר תקח לחטאת". פירוש ברטנורא

טפי מענלה: וחכמים אומרים עגלה ערופה כשרה אפילו בת שתים. וכל שכן בת שנתה, אלא דאפילו בת שתים עגלה היא. ואע"ג דקיימא לן כל מקום שנאמר עגל, בן שנה הוא, סברי רבנן שאני עגלה ערופה דכתיב בה (דברים כ"א) עגלת בקר, ולא כתיב עגלה סתם: שמא תשחיר שלא תפסל. שאם יולדו בה שתי שערות שחורות פסולה, דכתיב (במדבר י"ט) אדומה תמימה, שתהא תמימה באדמומות. והלכה, דפרה אדומה בת שלש שנים או בת ארבע וזקנה כשרה, אלא שאין ממתנין לה, שמא תשחיר ותפסל: לא שמעתי אלא 'שלישית'. כך שמעתי שאין כשרה לפרה אדומה אלא שלשית: כך שמעתי סתם. ואין לי לפרש: שלשית. משמע שלשית לאחרות במנין, שנולדו שתי פרות אחרות לפניו וזאת שלשית להן: שלשית. משמע שהיא בת ג' שנים: רביעי לאחרים. כשיש ארבעה כרמים שייך לומר על האחרון שהוא רביעי לאחרים, אבל רבעי משמע כרם בן ארבע שנים: האוכל בבית המנוגע, פרם. השהיה בבית המנוגע כדי אכילת פרס, מטמא בגדים שעליו. פרם הוא חצי כבר משלש ככרות לקב: אמרו לו אמור משמונה עשר לסאה. כלומר, היה לך לומר משמונה עשר לסאה, שהסאה ששה קבין, שלש ככרות לקב הן שמונה עשר לסאה: כך שמעתי. מרבתי, ואין בידי לפרש למה לא אמרו הם משמונה עשר לסאה: אני אפרש. מאי נפקא מינה בין זה לזה: משלש לקב אין בו חלה. דחמש רביעיות קמה ועוד, חייבין בחלה, והלש קב בלבד אין מפרש ממנה חלה. הילכך כשאתה אומר משלש ככרות לקב, משמע שלא הופרש מזה חלה, וכשאתה אומר משמונה עשר לסאה, נמצא שכל כבר הוא פחות מה שמועטתו חלה, שהלש סאה צריך להפריש ממנה חלה:

ב ופר שני בן בקר תקח לחטאת. בטהרת הלויים כתיב בפרשתו. והאי שני יתירה הוא, דכיון דכתיב בטהרה ועשה את האחד חטאת ואת

משניות מבוארות – קהתי

'שלישית', לאחרות במנין – שלישית משמעה, שהפרה היא השלישית במנין, היינו שלישית לבטן, שנולדו שתי פרות לפניו, וזאת שלישית להן; ובשאתה אומר: 'שלישית' – משמעה: בת שלש שנים – ולא יותר. פיוצא בו אמרו: פרם רבעי – ואף בענין זה אמרו לו – לרבי יהושע: מה הלשון 'רבעי' – ולא רביעי? אמר להם: כך שמעתי סתם – ואיני יודע טעם הלשון. אמר בן עזאי: אני אפרש – טעם הלשון 'רבעי': אם אומר אתה: 'רביעי', לאחרים במנין – 'רביעי' משמעו הכרם הרביעי, שיש לבעליו ארבעה כרמים וזהו הרביעי, ובשאתה אומר: 'רבעי' – משמעו: בן ארבע שנים – בשנה הרביעית לנטיעתו, כמפורש בתורה (ויקרא י"ט, כד). פיוצא בו אמרו: האוכל בבית המנוגע, פרם משלש לקב – השהיה בבית המנוגע כדי אכילת פרס, שהוא חצי כיכר, כשעושים שלוש כיכרות מקב קמה, בגדיו טמאים (ננעים יג, ט). אמרו לו – לרבי יהושע, כשלימד דין זה: אמר 'משמונה עשרה לסאה' – האוכל בבית המנוגע פרס משמונה עשרה כיכרות לסאה, שהסאה ששה קבים, ונמצא כיכר חלק השמונה עשר מסאה; ורגילים היו לחשב את הכיכרות לפי מידות הסאה; אמר להם – רבי יהושע: כך שמעתי סתם – פרס משלוש לקב. אמר בן עזאי: אני אפרש – למה לא אמר 'משמונה עשרה לסאה': אם אומר אתה: 'משלש לקב', אין בו חלה – לא הפריש ממנו חלה, שחמשת רבעי קב חייבים בחלה (עין עדיות א, ב), וזה שעשה עיסה מקב, שהוא ארבעה רבעים, לא היה צריך להפריש ממנה חלה. ובשאתה אומר: 'משמונה עשרה לסאה', מעטתו חלתו – שהעושה עיסה מסאה, הרי היא חייבת בחלה, ונמצאת כל כיכר נתמעטה מידתה כפי שיעור החלה שהופרש לפי חלקה, ויש כאן חומרה לגבי השהיה בבית המנוגע.

באור משנה ב

אגב המשנה הקודמת עוסק פרקנו בשנותיהם של כל סוגי הקרבנות.

רבי יוסי הגלילי אומר: פרים – האמורים בתורה, בני שתים – צריך שיהיו בשנה השנייה, שנאמר – בטהרת הלויים: "ופר-שני

י י ש נ י

מסכת פרה

באור משנה א

מסכתנו עוסקת בדיני הפרה האדומה, כמפורש בתורה (במדבר י"ט, א-כא). מכאן נקראת בקיצור: מסכת פרה. הפרה נקראת בתורה "חטאת" (שם שם, ט; יז), ומכאן קראה חכמים: "פרת חטאת" או "חטאת" סתם. וכן קראו את אפר הפרה: "אפר חטאת", ואת המים העומדים להתקדש באפר או שכבר נתקדשו: "מי חטאת". נתינת האפר על המים נקראת בלשון המשנה "קידוש", והמים עם האפר הם "מים מקודשים". – משנתנו דנה, ממתי נקראת "פרה" ולא עגלה.

רבי אליעזר אומר: עגלה, בת שנתה – אין בהמה קרויה עגלה אלא כשהיא בתוך שנה ללידתה, ומכאן שעגלה ערופה אינה כשרה אלא כשהיא בשנתה הראשונה, ופרה, בת שתיים – בהמה שנכנסה לשנתה השנייה יצאה מכלל עגלה, ונקראת "פרה", ומכאן שפרה אדומה אינה כשרה אלא כשהיא בשנתה השנייה. וחקמים אומרים: עגלה, בת שתיים – אפילו כשהיא בשנתה השנייה עדיין קרויה עגלה, וכשרה לעגלה ערופה, ופרה, בת שלש – ופרה אדומה אינה כשרה אלא כשהיא בשנתה השלישית, או בת ארבע – כשהיא בשנתה הרביעית, כלומר לא פחות מבת שלוש ולא יותר מבת ארבע (תפארת ישראל). רבי מאיר אומר: אף בת חמש בשרה הזקנה – אף על פי שהפרה זקנה, והיא כבר בת חמש, מכל מקום כשרה היא לפרה אדומה; ויש גורסים: אף בת חמש כשרה וזקנה – כלומר: וזקנה למעלה מבת חמש שנים, אף היא כשרה; אלא שאין ממתנין לה – לשחטה עד שתזקין, שמא תשחיר שלא תפסל. כלומר שמא יולדו בה שתי שערות שחורות ותיפסל; ויש גורסים: ושלש ופסול – כלומר או שמא יארע בה פסול אחר. אמר רבי יהושע: לא שמעתי אלא 'שלישית' – שאין פרה כשרה אלא שלשית, כלומר בת שלוש. אמרו לו – חכמים לרבי יהושע: מה הלשון 'שלישית' – ולמה אינך אומר 'שלישית'? אמר להם – רבי יהושע: כך שמעתי סתם – ואיני יודע טעם הדבר. אמר בן עזאי: אני אפרש – טעם הלשון 'שלישית': אם אומר אתה:

והחכמים אומרים: אף בגי שלש. רבי מאיר אומר: אף בגי ארבע ובגי חמש פשרים, אלא שאין מביאים זקנים, מפני הכבוד.

ג כבשים – בגי שנה, ואילים – בגי שתיים, וכלם מיום ליום. בן שלשה עשר חדש אינו פשר לא לאיל ולא לכבש; רבי טרפון קורוהו פלגס; בן עזאי קורוהו נוקד; רבי ישמעאל קורוהו פרדיגמא; הקריבו – מביא עליו נסכי איל, ולא עלה לו מזבח. בן שלשה עשר חדש ויום אחד – הרי זה איל.

ד חטאות הצבור ועולותיהן, חטאת היחיד ואשם נזיר ואשם מצרע – פשרין מיום שלשים והלאה, ואף ביום שלשים; ואם הקריבום ביום שמיני – פשרים. נדרים ונדבות, הבכור והמעשר והפסח – פשרים מיום השמיני והלאה, ואף ביום השמיני.

פירוש ברטנורא

האחד עולה, ממילא ידענא דתרי ניהו, אלא כתוב שני ללמד שהוא בן שתי שנים, דכי חזי דלבת שלש קרי שלשית, הכי נמי לכן שתיים קרי שני; וחכמים אומרים כו'. והלכה כחכמים:

ג מיום ליום. נולד באחד באלול, לא שלמה לו שנה עד אחד באלול של שנה שניה. דברת שנתו אוליגן ולא בחר בשנים של מנן העולם. ואם נתעברה שנה, נתעברה לו. וכן באילים בני שתיים: אינו כשר לא לאיל. ראונו נחשב איל עד שיכנס שלשים יום משנה שניה לו: פלגס. לשון פלג. כלומר ממוצע בין זה לזה, יצא מכלל כבש ולכלל איל לא בא: נוקד. לשון אשר היה בנוקדים (עמוס א') שפירושו בעלי הצאן: פרדיגמא. למטבע שנפסל קורין כן בלשון יוני. אף זה נפסל מתורת איל ומתורת כבש: מביא עליו נסכי איל. שלשית ההין. ונפקא לן מדרכיב או לאיל, לרבות את הפלגס לנסכי איל:

ד חטאות הצבור. כגון שעירי ראשי חדשים ושל מועדות ועולותיהן, כולוהו בני שנה ניהו: חטאת היחיד. כשבה או שעירה: ואם הקריבום ביום השמיני כשרים. דכתיב (ויקרא כ"ב) ומיום השמיני והלאה ירצה, ונאמר בבכור (שמות כ"ב) ביום השמיני תתנו לו, מה בכור עשה יום שמיני כשמיני והלאה, אף בשאר קרבנות עשה יום שמיני כשמיני והלאה. מיהו במידי דחובה מצוה מן המוכרח להביא מיום שלשים ואילך; והפסח. אע"פ דחובה הוא, לא חשו חכמים, משום דנסכי לפי נפשות, שלא יבוא ליד נותר כיון שאינו נאכל [אלא] לחבורה אחת:

משניות מבוארות – קהתי

ישראל; וחי'א): הַקְרִיבו – אם אדם הקריב את בן שלושה עשר חודש, מביא עליו נסכי איל – שני עשרונים סולת ושלישית ההין שמן ושלישית ההין יין, שנאמר (במדבר טו, ו-ז): "או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשרונים, כלולה בשמן שלישיית ההין. ויין לנסך שלישיית ההין", ודרשו (חולין כג, א): "או לאיל" – לרבות את הפלגס לנסכים, ולא עלה לו מזבח – שאם נדר להביא איל או כבש, והביא בן שלושה עשר חודש, לא יצא ידי חובתו, לפי שפלגס בריה בפני עצמה היא (עיי' "מלאכת שלמה"; "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא אגו; ועיי' "תפארת ישראל"). בן שלשה עשר חדש ויום אחד, הרי זה איל – כלומר משכנס ליום האחד של החודש הארבעה עשר, הריהו נקרא איל.

בן-בקר תקח לחטאת – ודורש רבי יוסי הגלילי: מה תלמוד לומר "שני"? אם ללמד שהם שניים, הרי כבר נאמר (במדבר ת, יב): "ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה", אם כן למה נאמר "ופר שני"? ללמד שהוא בן שתי שנים. וחכמים אומרים: בני שלוש (כלי תיבת "אף"), היינו דווקא בני שלוש כשרים ולא בני שתיים. רבי מאיר אומר: אף בגי ארבע ובגי חמש פשרים – לכתחילה, אלא שאין מביאים זקנים – פרים זקנים, מפני הכבוד – שגנאי הוא להקריב פרים זקנים לה'. ברם, בפרה אדומה שאינה נעשית במקדש לא שייך הטעם מפני הכבוד, אלא הטעם הוא שמא תשחיר, כמו ששינו במשנה הקודמת.

יו ש לי ש י

באור משנה ג

באור משנה ד

כבשים – האמורים בתורה, בגי שנה – בתוך שנתם הראשונה, ואילים – האמורים בתורה, בגי שתיים – בתוך שנתם השנייה, וכלם – כל אלה שנישנו ממשנה א עד כאן (משנה אחרונה), מיום ליום – מונים את השנה מיום שנולד ואין מונים את השנה לשנות העולם, כגון כבש שנולד באחד באלול, לא תימלא לו שנה בתשרי, אלא באחד באלול של השנה הבאה; ואם נתעברה שנה, נתעברה לו. וכן נכנס האיל לשנתו השנייה כשימלא לו שנה ושלושים יום מיום שנולד (כמבואר להלן). בן שלשה עשר חדש – כבש שגמר שנתו, ועומד עתה בתוך החודש השלושה עשר ללידתו, אינו פשר לא לאיל – שאינו נחשב איל עד שייכנסו שלושים יום משנתו השנייה, היינו עד שהוא בן שנה ושלושים ואחד יום, ולא לכבש – שכבש אינו כשר אלא עד סוף שנתו; רבי טרפון קורוהו פלגס – מלה יוונית, ופירושה: יצא מימי הילדות ועדיין לא בא לידי הבחורות (יתורה תמיחה), אף כאן יצא מכלל כבש ועדיין לא בא לכלל איל (יש מבארים מלה זו בעברית: פלג גס – היינו חצי שיעור גדול); בן עזאי קורוהו נוקד – ויש גורסים: נוקד. היינו הצאן שמקומו במרעה, ואינו ראוי להקריבה (עיי' "תפארת ישראל"); רבי ישמעאל קורוהו פרדיגמא – לשון יוני, ומשמעו מטבע שנפסל על ידי מלך חדש, עד שיטבעו עליו צורתו של אותו המלך, כך בן שלושה עשר חודש, נפסל מתורת כבש וצריך שיקבל עליו שם חדש "איל" (תפארת

חטאות הצבור – כגון שעירי ראשי חדשים ושל מועדות, שבאים לחטאת, והם בני שנה, ועולותיהן – הכבשים שמקריבים לעולות הציבור בראשי חדשים ובמועדות (במדבר כח, ג ואילך), חטאת היחיד – כשבה או שעירה (עיי' ויקרא ד, כח; לב, ה, ו), ואשם נזיר ואשם מצרע – הבאים כבשים, שכן בנזיר נאמר (במדבר ו, יב): "והביא כבש בן שנתו לאשם", ובמצרע נאמר (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם", פשרין מיום שלשים והלאה – ללידתם, שהואיל וקרבנות חובה הם, מצוה מן המוכרח להביאם כשגדלו קצת (הראש), ואף ביום שלשים – כשרים הם; ואם הקריבום ביום שמיני – ללידתם, פשרים – שנאמר (ויקרא כב, כח): "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה", ונאמר בבכור (שמות כב, כט): "וביום השמיני תתנו לו", ודרשו חכמים: מה בכור עשה יום שמיני כשמיני והלאה, אף בשאר הקרבנות יום השמיני כשמיני והלאה. נדרים ונדבות – אם פטר נדר או נדב להביא עולה או שלמים, וכן הבכור – בכור זכר, פטר רחם של בהמה טהורה, שכתוב בו (במדבר יח, יז): "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קודש הם, את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר", והמעשר – מעשר בהמה, כמו שנאמר (ויקרא כז, לב): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה", ודינו שמקריבים אימוריו על המזבח, והפסח – קרבן הפסח הנקרב

פ ר ק ש נ י

א רבי אליעזר אומר: פרת חטאת המעֵבֶרֶת – בְּשֶׁרָהּ; וְחֻכָּמִים פּוֹסְלִין. רבי אליעזר אומר: אֵינָה נִלְקַחַת מִן הַגּוֹיִם; וְחֻכָּמִים מְכַשִּׁירִים. וְלֹא זֶה בְּלִבְדָּה, אֲלָא כָּל קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר וְהַיְחִיד, בְּאִין מִהָאֶרֶץ וּמִחוּצָהּ לָאֶרֶץ, מִן הַחֹדֶשׁ וּמִן הַיָּשֵׁן, חוּץ מִן הָעֹמֵר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שְׂאִינָן בְּאִין אֲלֵא מִן הַחֹדֶשׁ וּמִן הָאֶרֶץ.

ב פרה שְׁקֵרְנֶיהָ וּטְלָפֶיהָ שְׁחוּרִים – יָגֵד. גִּלְגַּל הָעֵץ וְהַשָּׁנִים וְהַלְשׁוֹן – אֵינָם פּוֹסְלִים בְּפֶרֶה. וְהַנֶּנֶסֶת – בְּשֶׁרָה. הֵיחָה בָּהּ יִבְלֵת וְחִתְכָּה – רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל; רַבִּי שְׁמַעוֹן אומר: כָּל מְקוֹם שֶׁנִּשְׁטַל וְלֹא הָעֵלָה מְקוֹמוֹ שֶׁעַר אָדָם – פְּסוּלָה.

ג יוצא דֶפֶן וְאֶתָּנָן וּמַחִיר – פְּסוּלָה; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְכַשֵּׁיר, שְׁנָאֹמֶר (דברים כג, יט): "לֹא־תָבִיא אֶתָּנָן זֹנֶה וּמַחִיר בְּלֶב

פירוש ברטנורא

ב א רבי אליעזר אומר פרה מעוברת בשרה. רבי אליעזר ורבנן דהכא קיימי בשית רבי יהודה דאמר לקמן בפרקין דעלה עליה זכר אינה פסולה אלא אם כן עלה עליה מרעת בעל הפרה, ופליגי הכא במעוברת שעלה עליה זכר מעצמו בלא דעת הבעלים, ורבי אליעזר דמכשיר סבר עובר ירך אמו הוא והוי כגופה דפרה, ורבנן דפסלי סברי עובר לאו ירך אמו הוא ונפסלת מחמת מלאכה, שנושאת את עובריה. והלכה שהיא פסולה משעה שעלה עליה זכר אפילו שלא מרעת בעלים ואפילו אינה מעוברת, ודלא כר' יהודה: **אֵינָה נִלְקַחַת מִן הַנּוֹכְרִים.** שחשודים על הרביעה, ושמו נרבעת בידם: **וְחֻכָּמִים מְכַשִּׁירִין.** מפני שהבהמה נעשית עקרה כשנרבעה, שהנכרי חס על בהמתו שלא תעקר: **וְלֹא זֶה בְּלִבְדָּה.** לא בפרת חטאת בלבד פליגי ר' אליעזר ורבנן, אלא בכל קרבנות הצבור והיחיד פוסל ר' אליעזר אם נלקחו מן הנכרים, דחייש לרביעה. וְחֻכָּמִים מְכַשִּׁירִין. ואין הלכה כר' אליעזר: **בְּאִין מִהָאֶרֶץ וּמִחוּצָהּ לָאֶרֶץ.** כל הקרבנות באין בין מן הארץ בין מחוצה לארץ בין מן החדש בין מן הישן: **חוּץ מִן הָעֹמֵר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם.** דאמר קרא (ויקרא כ"ג) כי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבתיכם תביאו לחם. ואין באין אלא מן החדש, דכתיב בהו מנחה חדשה: **ב יגוד.** יחתוך. כמו גודו אילנא (דניאל ד'): **וְהַנֶּנֶסֶת.** קטנה ביותר. שזה מום באדם ואינו מום בבהמה: **יִבְלֵת.** וורוא"ה בלע"ז: **ר' יהודה פוסל.** והלכה כר' יהודה:

ג יוצא דופן פסולה. כשאר קדשים. דכתיב כי יולד, פרט ליוצא דופן. ואע"ג דפרה לאו קדשי מוצב היא אלא קדשי ברק הבית, מ"מ יוצא דופן פסולה,

משניות מבוארות – קהתי

בארבעה עשר בניסן, **בְּשָׁרִים מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלֵּאָה, וְאָף בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי** – שכן בבכור נאמר: "ביום השמיני תתנו לי", והמעשר והפסח שווים לבכור במתן דמים (רמב"ם). ובענין נדרים ונדבות מבואר במפרשים, שדווקא בקרבנות שהן חובה מצוה מן המוכחר להביאם מיום שלושים והלאה, אבל בקרבנות שאינם חובה, כשרים מיום השמיני והלאה (עיין 'תפארת ישראל'). יש מפרשים הטעם בפסח, שאף על פי שהוא חובה, מכל מקום כשר מיום השמיני והלאה, לפי שהיו צריכים טלאים הרבה לכל ישראל, ושלא לא ימצאו כל כך הרבה טלאים מבני שלושים יום ואילך (מהר"ם). עיין עוד סעם בברטנורא: ועיין 'מלאכת שלמה'.

יו ט ר ב י ע י

ב א ו ר מ ש נ ה א

רבי אליעזר אומר: פרת חטאת המעֵבֶרֶת – פרה אדומה שהיא מעוברת, **בְּשֶׁרָהּ** – לפי שהעובר נחשב כגופה של הפרה ("עובר ירך אמו הוא"). **וְחֻכָּמִים פּוֹסְלִין** – שסוברים הם, שאין העובר כגוף הפרה ("עובר לאו ירך אמו הוא"). והרי היא נפסלת מחמת מלאכה, שנושאת את עובריה. ואף על פי שלהלן (משנה ד) נשנה: עלה עליה זכר ופסולה, מבואר במפרשים, שרבי אליעזר וחכמים שבמשנתנו סוברים כרבי יהודה האומר (שם) אם העלהו (אם העלו הבעלים את הזכר על הפרה, ואפילו עלה מעצמו אלא שעלה לדעת הבעלים) פסולה, ואם מעצמו (כלומר שלא לדעת הבעלים) כשרה. ונחלקו כאן רבי אליעזר וחכמים בכגון שעלה עליה זכר מעצמו שלא ברצון הבעלים (הר"ם): **ברטנורא.** **רבי אליעזר אומר:** אֵינָה נִלְקַחַת מִן הַגּוֹיִם – אין קונים פרה אדומה מן הגויים, לפי שחשודים הם על הרביעה, וחוששים שמוא נרבעה; ורביעה פוסלת בפרה אדומה, שנאמר (ויקרא כב, כח): "כי משחתם בהם מום בם", ודרשו: כל מקום שנאמר "השחתה" אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה. דבר ערוה, שכתוב (בראשית ו, יב): "כי השחית כל בשר את דרכו"; עבודה זרה, שכתוב (דברים ד, טז): "פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל", וכתוב כאן (בקרבנות): "כי משחתם בהם מום בם" – מלמד, שכל שהמום פוסל בו, דבר ערוה ועבודה זרה פוסל בו, והרי בפרה אדומה נאמר (במדבר יט, ב): "פרה אדומה

ב א ו ר מ ש נ ה ב

פרה שְׁקֵרְנֶיהָ וּטְלָפֶיהָ שְׁחוּרִים, יָגֵד – יחתוך את השחור. **גִּלְגַּל הָעֵץ וְהַשָּׁנִים וְהַלְשׁוֹן, אֵינָם פּוֹסְלִים בְּפֶרֶה** – אם הם שחורים. ולפי התוספתא דרואק כשאין פרה אחרת בנמצא. **וְהַנֶּנֶסֶת, בְּשֶׁרָה** – כמו ששינוי (בבבוצות ו, ו), שהננס מום הוא באדם, שפוסל את הכהן לעבודה, אבל אינו מום בבהמה. **הֵיחָה בָּהּ יִבְלֵת וְחִתְכָּה, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל** – את הפרה; **רַבִּי שְׁמַעוֹן אומר:** כָּל מְקוֹם שֶׁנִּשְׁטַל וְלֹא הָעֵלָה מְקוֹמוֹ שֶׁעַר אָדָם, פְּסוּלָה – אבל אם העלה שער אדום, כשרה. ורבי יהודה סובר, שאפילו העלה שער אדום פסולה, לפי שאינה עולה בו אדמימות גמורה, אלא שער לקוי הוא (הראב"ד); ועיין 'משנה אחרונה' והלכה כרבי יהודה.

בית ה' אלהיה" – ואין זו באה לבית. כל המומים הפוסלים במקדשים פוסלים בפרה. רכב עליה, נשען עליה, נתלה בזנבה, עבר בה את הנהר, קפל עליה את המוסרה, נתן טליתו עליה – פסולה; אבל קשרה במוסרה, עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק, פרס טליתו עליה מפני הזבובים – פשרה; זה הפלל: כל שהוא לצרכה – פשרה, לצורך אחר – פסולה.

ד שכן עליה עוף – פשרה. עלה עליה זכר – פסולה. רבי יהודה אומר: אם העלהו – פסולה, ואם מעצמו – פשרה.

ה היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת – פסולה. רבי יהודה אומר: אפילו בתוך פוס פירוש ברטנורא

דחמאת קריה רחמנא: ר' אליעזר מבשיר. באתנן ומחיר דוקא. ואין הלכה כר' אליעזר: כל המומין הפוסלים במקדשים. בבכורות פרק על אלו מומין, מפורשים המומין הפוסלים במקדשים: פוסלים בפרה. דכתיב (במדבר י"ט) אשר אין בה מום: עבר בה את הנהר אחז בזנבה. נסתייע בה כשעבר את הנהר: קיפל עליה את המוסרה. החבל שקושר אותה בו קפלו ונתנו על גופה: נתן טליתו עליה פסולה. נאמר בפרה (שם) אשר לא עלה עליה עול, ונאמר בעגלה ערופה (דברים כ"א) אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול, מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודה פסולה כעול, אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה כעול: בשביל שלא תחליק, שלא יחליקו רגליה ותפול: לצורך אחר פסולה. ואפילו לצרכה פסולה: ד עלה עליה זכר פסולה. אע"ג דלא ניחא ליה, משום דדמיה יקרים ומפסיד טובא, ובעבודה דלא ניחא ליה לא מפסלה, דכתיב בעגלה ערופה אשר לא עובד בה, כתיב עבר וקירנו עובד, מה עבר דניחא ליה, אף עובד דניחא ליה, וילפינן פרת חמאת מינה. מ"מ הואיל ובשאר פרות הוה ניחא ליה, חשבינן לגבי פרת חמאת נמי ניחא ליה. ועוד אם באת להכשיר א"כ הוה ניחא ליה, ומשום הכי פסולה: העלהו פסולה. לאו דוקא העלהו, אלא אם עלה עליה לדעת הבעלים אפילו עלה מעצמו פסולה. ואם שלא לדעת הבעלים, כשרה. ואין הלכה כר' יהודה: ה היו בה שתי שערות שחורות פסולה. דכתיב אדומה תמימה, אי במומין הרי כבר אמור אשר אין בה מום, אלא שתהא תמימה בארמימות: רבי יהודה

משניות מבוארות – קהתי

דבר לצורך אחר, פסולה – במפרשים מבואר, שאפילו לצרכה ולצורך אחר פסולה.

יוס חמישי

באור משנה ג

באור משנה ד

שכן עליה עוף – על הפרה, פשרה – שאין זה לרצונם של הבעלים, ולמדים מעגלה ערופה, שכל עבודה שאינה לרצון הבעלים אינה פוסלת אותה, שנאמר בעגלה ערופה (דברים כא, ג): "אשר לא עובד בה", כתיב "עבד" וקוראים "עובד", מכאן דורשים: מה "עבד" לרצונו, אף "עובד" לרצונו. אבל עבודה שנעשתה בה שלא לרצון הבעלים אינה פוסלתה. עלה עליה זכר – פר, פסולה – שעליית הזכר עליה נחשבת עבודה (תוספות פסחים כו, ה); ואף על פי שאין הבעלים רוצים בכך, משום שיפסידו על ידי זה דמי הפרה המרובים, וכבר הזכרנו לעיל, שעבודה שאינה לרצון הבעלים אינה פוסלת את הפרה – מכל מקום הואיל ובשאר פרות ניחא להם שיעלה עליהן הזכר, אף לגבי הפרה האדומה הרי זה נחשב לרצון הבעלים. ועוד, שאם נאמר שהפרה כשרה, הרי תהא דעת הבעלים נוחה מעליית הזכר עליה, לפיכך היא פסולה. רבי יהודה אומר: אם העלהו – אם העלו הבעלים את הזכר על הפרה, פסולה – הפרה, ואם מעצמו פשרה – יש מפרשים בדברי רבי יהודה, שלא דווקא העלהו פסולה, אלא אם עלה עליה לדעת הבעלים, אפילו עלה מעצמו פסולה, ואם שלא לדעת הבעלים כשרה (הר"ש; ברטנורא; ועיין תוספות יום טוב). יש מפרשים, שדווקא העלהו פסולה, אבל אם עלה מעצמו, אף על פי שעלה לדעת הבעלים, כשרה; שכן רבי יהודה הולך לשיטתו, שצריך שיעשו הבעלים מעשה המוכיח על מחשבתם, כמו ששינוי במסכת מכשירין (ג, ה-ו): המוליך חטים לטחון, וירדו עליהן גשמים, וכן אם היו ירדו נתונים בגג, וירדו עליהם גשמים, רבי יהודה חולק שם על חכמים וסובר, שאף על פי ששמחו הבעלים על שירדו עליהם גשמים, אין הגשמים מכשירים את החטים או את הזיתים לקבל טומאה, אלא אם כן עשו בהם מעשה, כגון ששהו בחוץ עם החטים כדי שירדו עליהם גשמים, או שהפכו את הזיתים שעל הגג, כדי שייכנסו המים לכולם ("אליהו רבא"; "משנה אחרונה").

יוס שישי

באור משנה ה

היו בה – בפרה, שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא

יוצא דפן – פרה שהיא "יוצא דופן", שלא נולדה דרך הרחם אלא יצאה דרך דופן האם שנחתכה, ואתנן – ופרה שהיא אתנן זונה, ומחיר – ופרה שהיא מחיר כלב (עיין תמורה ו, א-ב). פסולה – כשאר קדשים, הואיל והתורה קוראה "חטאת"; רבי אליעזר מבשיר – באתנן ובמחיר (תוספות), שגאמר: "לא-תביא אתנן זונה ומחיר פלב בית ה' אלהיה", ואין זו באה לבית – ואין פרה אדומה באה לבית ה', הלכך אפילו פרה שהיא אתנן או מחיר כשרה. וחכמים סוברים, שהפסוק "בית ה' אלהיה" אינו בא אלא לרבות, שאפילו דבר הנצרך רק לבית ה', כגון ריקועי זהב לכותלי בית המקדש, לא יביא. ויש מבארים, שלדעת חכמים, הואיל והפרה קדשי בדק הבית היא, ולקחתה מתרומת הלשכה, לפיכך היא נחשבת "באה לבית" (תוספות יום טוב). והלכה כחכמים. כל המומים הפוסלים במקדשים – ומפורשים במסכת בכורות (פרק ו), פוסלים בפרה – אדומה, שנאמר בה (במדבר יט, ב): "פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום". רכב עליה – רכב אדם על הפרה האדומה, או נשען עליה, או נתלה בזנבה, או עבר בה את הנהר – שנעזר בה מעט בשעה שעבר את הנהר ("מלאכת שלמה" עפ"י הרמב"ם). ברם, רוב המפרשים מבארים: נתלה בזנבה ועבר בה את הנהר. כלומר שנתלה בזנבה כדי להסתייע בה לעבור את הנהר, קפל עליה את המוסרה – החבל הקשור בבהמה ונמשכת בו קיפלו ונתנו על גופה, נתן טליתו עליה – בכל אלו, הפרה פסולה – שנאמר בה (שם): "אשר לא עלה עליה עול", ונאמר בעגלה ערופה (דברים כא, ג): "אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול", ולמדים בגזירה שווה "עול", "עול", מה עגלה ערופה שאר עבודות פוסלות בה כעול, אף פרה אדומה שאר עבודות פוסלות בה כעול, אלא שיש הבדל בין העול ובין שאר עבודות, שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, ושאר עבודות אינן פוסלות אלא בשעת עבודה (גמרא סוטה מו, א); אבל קשרה במוסרה – כדי למשכה בה, עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק – שלא יחליקו רגליה ותפול, פרס טליתו עליה מפני הזבובים – שלא יעקצוה, פשרה – הפרה; זה הפלל: כל שהוא לצרכה – פשרה, לצורך אחר – אבל אם עושים בה ככד, פשרה – הפרה האדומה, לצורך אחר – אבל אם עושים בה

אָחֵד; הָיוּ פְתוּךְ שְׁנֵי כוֹסוֹת, וְהֵן מוֹכִיחוֹת זוֹ אֶת זוֹ – פְּסוּלָהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֶפְלוֹ אֶרְבַּע, אֶפְלוֹ חֲמִשָּׁה, וְהֵן מַפְזְרוֹת – יִתְלַשׁ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֶפְלוֹ חֲמִשִּׁים. רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן בִּתְרִיא אוֹמֵר: אֶפְלוֹ אַחַת בְּרֹאשָׁה וְאַחַת בְּזוֹנָבָה – פְּסוּלָה. הָיוּ שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת, עֶקְרָן מִשְׁחִיר וְרֹאשֵׁן מֵאֲדִים, עֶקְרָן מֵאֲדִים וְרֹאשֵׁן מִשְׁחִיר – הִכַל הוֹלֵךְ אַחֵר הַנֶּרְאָה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אַחֵר הָעֶקֶר.

פ ר ק ש ל י ש י

א שְׁבַעַת יָמִים קָדֶם לְשִׁרְפַת הַפֶּה, מִפְּרִישֵׁן כֶּהֱן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּה מִבֵּיתוֹ, לְלַשְׁכָּה שְׁעַל פְּנֵי הַבֵּירָה, צְפוּנָה מְזֻרְחָה, וּבֵית אֶבֶן הֵיטָה נִקְרָאת, וּמִזִּין עָלָיו כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים, מִכָּל חֲטָאוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לֹא הָיוּ

פירוש ברטנורא

אוֹמֵר בַּתוֹךְ כּוֹס אֶחָד. גְּרָסִינִי, וְלֹ"נ אֶפְלוֹ. וּבִמְקוֹם שֶׁהָיָה שׁוֹנֵה ת"ק גּוֹמָא, הָיָה שׁוֹנֵה ר' יְהוּדָה כּוֹס. גּוֹמָא וְכוּם אֶחָד הוּא, אֲלֵא שְׁחִיב אִדָּם לֹמֵר בַּלְשׁוֹן רָבו, שָׂרְבוּ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הָיָה קוֹרָא לְגוֹמָא כּוֹס, הָכִי מוֹכַח בְּתוֹסַפְתָּא: מוֹכִיחוֹת. מְכוּנוֹת וּסְמוּכוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ: ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֶפְלוֹ חֲמִשִּׁים. כְּלוֹמֵר אֶפְלוֹ מוֹכָא וְהֵן מַפְזְרוֹת, יִתְלַשׁ. וְהִלְכָה כַּת"ק: אַחֵר הַנֶּרְאָה. הֵינּוּ אַחֵר רֹאשֵׁן שֶׁל שְׁעוֹרוֹת: אַחֵר הָעֶקֶר. וְאִם עֵיקָרן מֵאֲדִים וְרֹאשֵׁן מִשְׁחִיר וְיֵשׁ בְּעֵיקָרן מִשְׁחִיר כְּדִי שִׁנְמַל בְּפִי הוּזוּ, יִגְזוּ רֹאשֵׁן הַמִּשְׁחִיר וְהָיָה כְּשֶׁרָה. אֲבָל אִם אֵין בְּעֵיקָרן הַמִּשְׁחִיר שִׁיעוֹר שִׁיכּוֹל לְהַנְמִל בְּפִי הוּזוּ, פְּסוּלָה אֶפְלוֹ לְדַבְּרֵי חֻכְמִים. שִׁיעוֹר שֶׁהָיוּ שְׁעוֹרוֹת הָאִמּוֹרוֹת בְּכָל מְקוֹם, הוּא כְּדִי שֶׁהָיוּ נִטְלוֹת בְּפִי הוּזוּ. וְכֵן הִלְכָה:

ג א שְׁבַעַת יָמִים כו' מִפְּרִישֵׁן כֶּהֱן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּה. דְּכָתִיב בְּפִרְשֵׁת מִלּוּאִים (וַיִּקְרָא ה') כֹּאשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם הַזֶּה צוּה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם, וְדִרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, לַעֲשׂוֹת, זֶה מַעֲשֵׂה פֶה. לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם, זֶה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים. שֶׁהִכֵּהן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּה וְכֵהן גְּדוֹל הָעוֹבֵד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים טַעוֹן פְּרִישָׁה שְׁבַעַת כְּמוֹ שֶׁהָיוּ טַעוֹנִים אַחֵרן וּבְנָיו בְּשַׁבַּעַת יָמֵי הַמִּלּוּאִים, דְּכָתִיב (שם) וּמִפְתַּח אוֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּא שְׁבַעַת יָמִים. וְהָיוּ מִפְּרִישֵׁן אוֹתוֹ מֵאִשְׁתּוֹ שְׂמָא יָבוֹא עַל הָאִשָּׁה וְתִמְצָא נִידָה, וְהָיוּ נִידָה טַמָּא שְׁבַעַת יָמִים וְלֹא יוֹכַל לְשׁוֹרֵף הַפֶּה: הַבֵּירָה. אֵית דְּאִמְרֵי מְקוֹם הָיָה בְּהַר הַבֵּית וּבִירָה שָׁמָּה. וְאֵית דְּאִמְרֵי כָּל הַמִּקְדָּשׁ קְרוֹי בִּירָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר אֶל הַבֵּירָה וּגו': צְפוּנָה מְזֻרְחָה. טַעְמָא דְּמִפְּרִישֵׁן הִכֵּהן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּה לְלַשְׁכָּה שֶׁהָיָה צְפוּנָה מְזֻרְחָה, כִּיּוֹן דְּחֲטָאֵת הָיָה וְחֲטָאֵת

משניות מבוארות – קהתי

בזוג, פסולה הפרה אפילו לדעת חכמים, שהעיקר המאדים כאילו אינו (רמב"ם; ברטנורא).

באור משנה א

פרק זה בא לתאר את מעשה שריפת הפרה.

שְׁבַעַת יָמִים קָדֶם לְשִׁרְפַת הַפֶּה – האדומה, מִפְּרִישֵׁן כֶּהֱן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּה מִבֵּיתוֹ – כֵּשֶׁם שֶׁמִּפְּרִישִׁים כֶּהֱן גְּדוֹל לְעִבְדוֹת יוֹם הַכִּפּוּרִים (יוֹמָא א, א), שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִרְשֵׁת הַמִּלּוּאִים (וַיִּקְרָא ה, ד): "כֹּאשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם הַזֶּה, צוּה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם", וְדִרְשׁוּ חֻכְמִים: לַעֲשׂוֹת – זֶה מַעֲשֵׂה פֶה אֲדוּמָה, לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם – זֶה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּלוֹמֵר שֶׁהִכֵּהן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּה וְכֵהן גְּדוֹל הָעוֹבֵד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁנֵיהֶם טַעוֹנִים הַפֶּרְשָׁה מִבֵּיתָם שְׁבַעַת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ אַחֵרן וּבְנָיו טַעוֹנִים הַפֶּרְשָׁה מִבֵּיתָם שְׁבַעַת יָמִי הַמִּלּוּאִים, שֶׁנֶּאֱמָר (שם שם, לז): "וּמִפְתַּח אוֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּא שְׁבַעַת יָמִים" (גְּמָרָא יוֹמָא ב, א; בְּרֵטְנוֹרָא); בְּרֵס, לְדַעַת הַרְמָב"ם דְּבַר זֶה קִבְּלָה מִמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ, אֲלֵא שֶׁהִסְמִיכוּהוּ חֻכְמִים עַל הַמִּקְרָא. וְהָיוּ מִפְּרִישֵׁן אוֹתוֹ מֵאִשְׁתּוֹ, שְׂמָא יָבוֹא עֲלֵיהָ וְתִמְצָא נִידָה, וְהָיָה טַמָּא שְׁבַעַת יָמִים וְלֹא יוֹכַל לְשׁוֹרֵף אֶת הַפֶּה; וְהָיוּ מְכַנְּסִים אוֹתוֹ לְלַשְׁכָּה שְׁעַל פְּנֵי הַבֵּירָה – בְּעֵינֵן "הַבֵּירָה" נִחְלָקוּ ר' יוֹחָנָן וְרִישִׁי לְקִישׁ (בְּגִמְרָא שם), שֶׁלְדַעַת ר' יוֹחָנָן מְקוֹם הָיָה בְּהַר הַבֵּית, וְ"בִירָה" שָׁמָּה (וּלְפִי הַיְרֹשְׁלָמִי – פְּסוּחִים פֶּרֶק ז הִלְכָה ה – הַכּוֹנֵה לְמַגְדֵּל שֶׁהָיָה בְּהַר הַבֵּית), וְלְדַעַת רִישִׁי לְקִישׁ כָּל הַמִּקְדָּשׁ כּוֹלּוֹ נִקְרָא "בִּירָה", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כט, יט): "וּלְבִנוֹת הַבֵּירָה אֲשֶׁר הַכִּינוּתִי", צְפוּנָה מְזֻרְחָה – לְלַשְׁכָּה שֶׁהָיָה בְּקֶרֶן צְפוּנָה מְזֻרְחָה; וּמִבּוֹאֵר הַטַּעַם בְּגִמְרָא (שם): לְפִי שֶׁהִפְרָה נִקְרָאת "חֲטָאֵת", שֶׁנֶּאֱמָר (בְּמַדְבָּר יט, ט): "וְהָיְתָה לְעֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נָדָה חֲטָאֵת הִיא", וְקִרְבֵּן חֲטָאֵת שֶׁחִטְּתוֹ בְּצַפּוֹן, כְּלוֹמֵר שֶׁהִפְרָה הָאֲדוּמָה אֲמָנָם אֵינָה נִשְׁחַטֵּת בְּפָנִים אֲלֵא חוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל קְדוּשַׁתָּהּ כְּקְדוּשַׁת הַחֲטָאֵת הַנִּשְׁחַטֵּת בְּצַפּוֹן הָעוֹרָה, וְנֶאֱמָר בְּפָרָה (שם שם, ט): "וְהָיָה אֵל נֹכַח פָּנֵי אוֹהֶל מוֹעֵד מִדְּמָה שֶׁבַע פַּעֲמִים", שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּהַר הַזֵּיתִים וּמִתְכַּוֵּן וְרֹאה פְתָחוֹ שֶׁל הִיכָל שֶׁהוּא בְּכוֹתֵל מְזֻרְחָה, הִלְכָךְ תִּיקֵּנוּ חֻכְמִים לְהַכְנִיסוֹ לְלַשְׁכָּה צְפוּנָה מְזֻרְחָה, כְּדִי שֶׁהָיָה לֵה חֵיכֵר, הֵינּוּ לְדַעַת שֶׁהוֹפֵרֵשׁ לִשְׁם כְּדִי לְהַטִּיל עָלָיו עֲבוֹדַת הַפֶּה, הַנִּקְרָאת "חֲטָאֵת", וְטַעְמוֹהָ מְזֻרָה, וְיִשִּׁים אֶל לְבוֹ לְהִיּוֹת זְרִיז בְּמַעֲשֵׂיהָ וּבִסְדֵּר עֲבוֹדָתָה (גְּמָרָא וְרֵשִׁי יוֹמָא שם; עֵינֵי "חֲטוּסוֹת יוֹם טוֹב" וְ"תַּפְּרָאֵת יִשְׂרָאֵל"; וּבֵית אֶבֶן הֵיטָה נִקְרָאת – הִלְשָׁכָה; וּמִבּוֹאֵר הַטַּעַם

אֶחָד – שֶׁצִּמְחָהּ מִתּוֹךְ גּוֹמָא אַחַת, פְּסוּלָה – שֶׁנֶּאֱמָר (בְּמַדְבָּר יט, ב): "פֶּה אֲדוּמָה תִּמְיָמָה", וְדִרְשׁוּ: תִּמְיָמָה בְּאִדְמִימוֹת, שֶׁכֵּן אֵין לְפָרֶשׁ: תִּמְיָמָה בְּלִי מוֹמִים, שֶׁהָיָה נֶאֱמָר אַחֵר כֵּךְ: "אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶפְלוֹ פְתוּךְ כּוֹס אֶחָד – כָּל שְׁעוֹרוֹת הַבְּהֵמָה מוֹנַחוֹת עַל גּוֹפָה עֵיגוּלִים עֵיגוּלִים כְּעֵין תַּלְתָּלִים, וְכָל עֵגוּל נִקְרָא כּוֹס, וְאוֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁאֶפְלוֹ שְׁתֵּי הַשְּׁעוֹרוֹת הַשְּׁחוּרוֹת אוֹ הַלְּבָנוֹת הֵן בְּכוֹס אֶחָד, אִף שֶׁאֵינֶן בְּגוֹמָא אַחַת, פְּסוּלָה ("תַּפְּרָאֵת יִשְׂרָאֵל" עַל פִּי הַגְּמָרָא). וְיֵשׁ כּוֹתִבִּים, שֶׁאֵין גּוֹרִסִים בְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה תִּיבַת "אֶפְלוֹ", אֲלֵא הַגִּירָסָה הִיא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּתוֹךְ כּוֹס אֶחָד – הֵינּוּ בְּמִקְוֶה שֶׁהָיָה תָנָא קָמָא שׁוֹנֵה "גּוֹמָא" שׁוֹנֵה רַבִּי יְהוּדָה "כּוֹס", שֶׁכֵּן גּוֹמָא וְכוֹס הֵם הֵינּוּ הֵךְ, אֲלֵא שְׁחִיב אִדָּם לֹמֵר בַּלְשׁוֹן רָבו, וְרָבוּ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הָיָה קוֹרָא לְגוֹמָא "כּוֹס" (הַרְשֵׁ; בְּרֵטְנוֹרָא). וּמוֹסִיף רַבִּי יְהוּדָה לְלַמֵּד: הָיוּ – שְׁתֵּי הַשְּׁעוֹרוֹת, פְּתוּךְ שְׁנֵי כוֹסוֹת – כָּל שְׁעֵרָה בְּכוֹס אַחֵר, וְהֵן מוֹכִיחוֹת זוֹ אֶת זוֹ – וְשְׁעֵרָה אַחַת מוֹכִיחָה עַל חֲבֵרְתָּהּ שֶׁהֵן גְּדוֹלוֹת כֹּאחַת, כְּלוֹמֵר שֶׁהֵן סְמוּכוֹת וּמְכוּנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, פְּסוּלָה – הַפֶּה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֶפְלוֹ אֶרְבַּע, אֶפְלוֹ חֲמִשָּׁה, וְהֵן מַפְזְרוֹת – אֶפְלוֹ יֵשׁ בָּהֶן שְׁעוֹרוֹת שְׁחוּרוֹת אוֹ לְבָנוֹת אֶרְבַּע אוֹ חֲמִשָּׁה יוֹתֵר, וְהֵן מַפְזְרוֹת, יִתְלַשׁ – כְּלוֹמֵר הַפֶּה כְּשֶׁרָה, אֲלֵא צִרִיךְ שִׁתְּלוֹשׁ אֶת הַשְּׁעוֹרוֹת הַשְּׁחוּרוֹת אוֹ הַלְּבָנוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֶפְלוֹ חֲמִשִּׁים – שְׁעוֹרוֹת, כְּלוֹמֵר אֶפְלוֹ יֵשׁ בָּהֶן הִרְבָּה שְׁעוֹרוֹת שְׁחוּרוֹת אוֹ לְבָנוֹת, אִם הֵן מַפְזְרוֹת, יִתְלוֹשׁ אוֹתָן, וְהַפֶּה כְּשֶׁרָה. רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן בִּתְרִיא אוֹמֵר: אֶפְלוֹ אַחַת בְּרֹאשָׁה וְאַחַת בְּזוֹנָבָה, פְּסוּלָה – אֶפְלוֹ הֵיטָה שְׁעֵרָה אַחַת, שְׁחוּרָה אוֹ לְבָנָה, בְּרֹאשָׁה, וְשְׁעֵרָה אַחַת בְּזוֹנָבָה, הַפֶּה פְּסוּלָה. וְהִלְכָה כִּתְנָא קָמָא. שְׁדוּקָא אִם הָיוּ שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת שְׁחוּרוֹת אוֹ לְבָנוֹת בַּתוֹךְ גּוֹמָא אַחַת פְּסוּלָה. הָיוּ בָּהֶן שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת – בְּגוֹמָא אַחַת, עֶקְרָן מִשְׁחִיר וְרֹאשֵׁן מֵאֲדִים – בְּמִקְוֶה צִמְחִיתָן הֵן שְׁחוּרוֹת וּבְרֹאשֵׁן הֵן אֲדוּמוֹת, אוֹ עֶקְרָן מֵאֲדִים וְרֹאשֵׁן מִשְׁחִיר – בְּמִקְוֶה צִמְחִיתָן הֵן אֲדוּמוֹת וּבְרֹאשֵׁן הֵן שְׁחוּרוֹת, הִכָּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַנֶּרְאָה – אַחֵר רֹאשֵׁן הַנֶּרְאָה, שָׁם הוּא מֵאֲדִים כְּשֶׁרָה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אַחֵר הָעֶקֶר – הִכָּל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֶקֶר, וְאִם עֵיקָרן מֵאֲדִים וְרֹאשֵׁן מִשְׁחִיר, יֵשׁ בְּעֵיקָרן הַמִּשְׁחִיר שִׁיעוֹר שִׁינְטַל בְּזוֹג (בְּמִסְפְּרֵיטִים). יִגְזוּ אֶת רֹאשֵׁן הַמִּשְׁחִיר, וְהַפֶּה כְּשֶׁרָה (וְאִף עַל פִּי שְׁגִיזָה בְּקִדְשִׁים אֲסוּרָה, מִכָּל מְקוֹם בְּפָרָה אֲדוּמָה שֶׁאֵינָה אֲלֵא כְּקִדְשֵׁי בֵדֶק הַבֵּית, שֶׁאִסוּר גִּזְיֻתָּם אֵינָם אֲלֵא מִגִּזְיֻת חֻכְמִים. וְהָאֵיל וְאֵינוּ מִתְכַּוֵּן לְגִיזָה, לֹא גִזְרָה בִּהּ חֻכְמִים). אֲבָל אִם אֵין בְּעֵיקָרן הַמִּשְׁחִיר שִׁיעוֹר שִׁינְטַל

מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד. רבי חנינא סגן הכהנים אומר: על הכהן השורף את הפרה – מזין כל שבעת הימים; ועל של יום הכפורים – לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד. ב חצרות היו בירושלים בנזירות על גבי סלע, ותחתיהם חלול, מפני קבר התהום. ומביאים נשים עפרות ויולדות שם, ומגדלות שם את בניהן. ומביאים שורים, ועל גביהן דלתות, ותינוקות יושבין על גביהן, וכוסות של אבן

פירוש ברטנורא

טעונה צפון, תקינו ליה רבנן בצפונה מורחה כי היכי דליהוי לה הכירא: וזית אבן היתה נקראת. לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינן מקבלין טומאה, ובהם בלבד היה משתמש כל שבעת ימי ההפרשה, משום דטבול יום כשר בפרה, והיו מטמאין הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו מיד להוציא מלבן של צדוקים שאומרים במעורבי שמש היתה נעשית, תקינו לה רבנן מעלות יתירות כדי שלא יזלו בה: כל שבעת הימים. של ימי הפרישה: מכל הטאות שהיו שם. מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן, שמכל פרה ופרה היו נותנין קצת למשמרת, ויום ראשון מזין עליו מאפר פרה אחת ויום שני מאחרת ויום שלישי מאחרת: בשלישי ובשביעי. לפרישתו. ובין ת"ק ובין רבי יוסי תרוייהו סבורי להו טבילה בזמנה מצוה, וקא מופלגי בהזאה אי מקשינן לה לטבילה אי לא, ת"ק מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה מצוה, וכל יומא משבעת ימים הראשונים איכא לספוקי שמוא היום יום שלישי לטומאתו, והשלשה האחרונים כל יומא מספקנן שמוא שביעי. ורביעי לא בעי הזאה, דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי איכא לספוקי, שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיזה בשלישי שלפניו. וכל שבעה לאו דוקא, דעל כרחך הא קיימא לן הזאה שבות ואין רוחה את השבת. ור' יוסי לא מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה לאו מצוה, הלכך לא בעי הזאה אלא שלישי ושביעי בלבד. ור' חנינא סגן הכהנים נמי כרבי יוסי סבורא ליה דהזאה בזמנה אינה מצוה, והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא, כי היכי דלא לזלול בה מפני שהיא נעשית בטבול יום:

ב בנזירות על גבי הסלע. צור החלמיש שניכר שהיה שם מתחלת ברייתו של עולם. ואעפ"כ החמירו לעשות תחתיו חלל, מפני קבר התהום, שמוא יש תחתיו קבר ואין לו למת אוהל חלל טמא, וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה, לפיכך היו בונים אותו על גבי כפין, שאפילו יש קבר תחתיו החלל מפסיקו. וכל לשון טומאת התהום שבגמרא, לשון ספק ומכוסה הוא, כתהום הזה שאינו גלוי: ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם. כל אלו מעלות יתרות עשו

משניות מבוארות – קהתי

אָלָא בְּשָׁלִישִׁי וּבִשְׁבִיעִי בְּלֶבֶד – בגמרא (יומא ת, א) מבואר טעם המולוקת, שבין לדעת תנא קמא ובין לדעת רבי יוסי טבילה בזמנה מצוה, אלא שנחלקו בהזאה, אם מקישים אותה לטבילה, אם לא: תנא קמא מקיש הזאה לטבילה, שאף הזאה בזמנה מצוה, הלכך בין בכהן השורף את הפרה ובין בכהן של יום הכיפורים מזים עליו כל יום, היינו בשלשת הימים הראשונים ובשלשת הימים האחרונים. בשלשת הימים הראשונים. לפי שבכל אחד מן הימים הללו יש ספק שמוא יום שלישי לטומאתו הוא, ובשלשת הימים האחרונים, שבכל אחד מהם יש ספק שמוא שביעי לטומאתו הוא; אבל רבי יוסי אינו מקיש הזאה לטבילה, ולדעתו הזאה בזמנה לאו מצוה, הלכך בין הכהן השורף את הפרה ובין הכהן של יום הכיפורים, אינו צריך הזאה אלא בשלישי ובשביעי בלבד. ורבי חנינא סגן הכהנים אף הוא סובר כרבי יוסי שהזאה בזמנה אינה מצוה, אלא שבכהן השורף את הפרה עשו מעלה יתירה, להזות עליו כל יום, כדי שלא יזלול בדקדוקי טהרתה.

שבת קודש

באור משנה ב

פרקנו מוסיף ללמד, שנהגו חומרות יתירות בהזאה שהיו מיום על הכהן בימי פרישתו.

חֲצֵרוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם בְּנוֹיוֹת עַל גְּבֵי סָלַע, וְתַחְתֵּיהֶם חָלוּל – תחת החצרות היה חלל, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם – מחשש שמוא יש קבר בעומק רב עד התהום, והרי זו טומאה רצוצה הבוקעת ועולה לחצרות ומטמאה כל מה שכנגדה, אבל כשיש תחתיהן חלל של טפח על טפח, הרי אין הטומאה שבתהום בוקעת אלא עד אותו חלל, ולא למעלה ממנו. יש מפרשים, שאף על פי שהחצרות היו בנזירות על גבי סלע, היינו על צור שהוא מששת ימי בראשית, ואי אפשר שיהא קבר בתוכו, מכל מקום החמירו לעשות תחת החצרות (או תחת הבתים) חלל של טפח על טפח, מפני קבר התהום, כמו שבארנו לעיל (הר"ם; ברטנורא; תפארת ישראל). וּמִבְּיָאִים נָשִׁים עֲפָרוֹת וְיוֹלְדוֹת שָׁם – ונמצא שהילדים שנולדו שם לא נטמאו מעולם במת; וכל זה משום מעלה יתירה שעשו בפרה, וּמִגְדָּלוֹת שָׁם אֵת בְּנֵיהֶן – עד שיזהו בני שמונה שנים (תוספות), ולא יותר מזה, כדי למנוע מהן חשש טומאת קרי (הר"ם; ברטנורא), וּמִבְּיָאִים שְׁוֹרִים – כשהיו רוצים להזות על הכהן השורף היו מביאים שוורים לשם, וְעַל גְּבֵיהֶן דִּלְתוֹת – והיו מניחים על גבי השוורים דלתות, וְעַל גְּבֵיהֶן דִּלְתוֹת – על גבי הדלתות, כשהיו הולכים למלא מים יוֹשְׁבִין עַל גְּבֵיהֶן – על גבי הדלתות, כשהיו הולכים למלא מים

בגמרא (שם), לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים, ובכלי אבנים ובכלי אדמה, שאינם מקבלים טומאה, ובכלים הללו בלבד היה הכהן משתמש שם כל שבעת ימי הפרישה, שהזאיל והפרה כשרה בטבול יום – כמו שנשנה בפרקנו (להלן משנה ז): "ומטמאים היו את הכהן השורף את הפרה (וטבול מיד), מפני הצדוקים, שלא יהיו אומרים: במעורבי שמש היתה נעשית" (שכן הצדוקים היו אומרים, שדווקא טהורים שכבר העריב שמשם לאחר טבילתם עוסקים בפרה, ואילו החכמים קיבלו הלכה למשה מסיני, שאף טבולי יום, שעדיין לא העריב שמשם, כשרים לעסוק בפרה, לפיכך היו מטמאים את הכהן, וטבל ועשה מיד את הפרה, כדי להוציא מלבם של צדוקים) – לפיכך תיקנו מעלות יתירות בטהרתה ובכל מעשיה, כדי שלא יבואו לזלול בה; וּמִזְזִין עָלָיו כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים – של ימי הפרישה, מִכָּל חֲטָאוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם – מאפר כל הפרות שנעשו מימות משה רבנו ואילך, שכן שלישי מאפר כל פרה ופרה היו נותנים למשמרת, ובכל יום משבעת ימי הפרישה היו מזים עליו מאפר פרה אחת (רמב"ם; ברטנורא; עיין "תוספות יום טוב"); ויש מבארים, שבכל יום ויום היו מזים עליו מכל אפר ואפר שהיו במשמרת (הגר"א; תפארת ישראל; עיין שם בועז). טעם ההזאה, שמוא קודם שהופרש נטמא הכהן במת והוא לא ידע, וכיון שהנטמא במת צריך הזאה מאפר פרה אדומה כיום השלישי לטומאתו וכיום השביעי, לפיכך מזים עליו כל יום, שמוא הוא שלישי או שביעי. ברם, כיום רביעי לפרישתו אינו צריך הזאה, לפי שאי אפשר שיזה שלישי לטומאתו, שהרי בהיותו בלשכה לא נטמא, ואף אין להזות עליו משום יום שביעי לטומאתו, שאם יום רביעי לפרישתו הוא יום שביעי לטומאתו, נמצא שיום אחד לפני פרישתו היה יום שלישי לטומאתו, וכיון שלא היו עליו ביום שלישי, הרי אין מועילה הזאת יום שביעי, שאין הזאה בשביעי עולה בלי הזאה בשלישי שלפניה. מכאן, שמה ששינו במשמרתנו: ומזין עליו כל שבעת הימים. לאו דווקא, שהרי ביום רביעי לפרישתו לא היו מזים עליו; ואף בשבת לא היו מזים עליו, שההזאה אינה רוחה שבת; ואמנם בגמרא אמרו (יומא ז, ב), שהיו מפרשים אותו כרביעי בשבת, כדי שיחול רביעי שלו להזות, רבי יוסי אומר: לא היה מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד – בשלישי ובשביעי לפרישתו, כמו שנבאר טעמו להלן. רבי חנינא סגן הכהנים אומר: על הכהן השורף את הפרה, מזין כל שבעת הימים – כמו שבארנו בדברי תנא קמא, וְעַל שָׁל יוֹם הַכְּפוּרִים – על הכהן הגדול שהפרישוהו שבעת ימים קודם יום הכיפורים, לא היו מזין עליו

בִּידָם. הִגִּיעוּ לְשִׁילוֹת, יָרְדוּ וּמָלְאוּם, וְעָלוּ וַיֵּשְׁבוּ עַל גִּבֵּיהֶן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מִקְּוֹמוֹ הָיָה מְשֻׁלָּשׁ וּמְמָלָא.

ג בָּאוּ לְהַר הַבַּיִת וַיִּרְדּוּ. הָרַ הַבַּיִת וְהַעֲזָרוֹת תַּחְתֵּיהֶם חָלוּל, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם. וּבִפְתָּח הָעֲזָרָה הָיָה מִתְקַן קָלָל שֶׁל חֲטָאת, וּמִבִּיאִין זָכָר שֶׁל רַחֲלִים וְקוֹשְׁרִים חָבֵל בֵּין קַרְנָיו, וְקוֹשְׁרִים מִקָּל וּמִסַּבֵּךְ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל חָבֵל, וְזוֹרְקוֹ לְתוֹךְ הַקָּלָל, וּמִכָּה אֶת הַזָּכֵר וְנִרְתַּע לְאַחֲרָיו, וְנוֹטֵל וּמִקְדֵּשׁ, כְּדִי שִׁירָאָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵל תִּתְּנוּ מָקוֹם לְצַדִּיקִים לְרִדּוֹת! אֵלָּא הוּא נוֹטֵל וּמִקְדֵּשׁ.

פירוש ברטנורא

בה כי היכי דלא לזלולי בה, מפני שהיו עושים אותה בטבול יום; ומגדלות שם את בניהן. עד שיהיו בן שמונה [שנים], ולא יותר שלא יראו קרי: ומביאים שוורים. שכריסן רחבה כדי שלא יהיו רגליו של תינוק היושב עליהן. מאהלות על הארץ מפני קבר התהום: ועל גביהן דלתות. ועוד זאת מעלה יתירה כדי שלא יהיו רגליו של תינוק מאהלות על הארץ: וכוסות של אבן בידם. שכל מעשה הפרה בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה: ירדו. תנוקות הללו לתוך נהר שילוח: ומלאו. ממנו מים לקדש מי חטאת שזוין על השורף את הפרה כל שבעה. ובתוך הנהר ליכא לספוקי לקבר התהום, ולא עכירי דקברי בנהרות: רבי יוסי אומר. מעל גבי השוורים היו משלשלים חבל וממלאים מים, ולא היו יורדים לתוך השילוח. ואין הלכה כרבי יוסי: ג באו אחר הבית. התנוקות שעל גבי השוורים עם הכוסות מלאים מים: בפתח העזרה. של נשים, הסמוכה לחלל: היה מתקן קלל של חטאת. כלי שמונה בו אפר חטאת מכל פרה שהיו שורפים, כדכתיב (במדבר י"ט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת: קלל. כד קטן. תרגום וכדה על שכמה (בראשית כ"ו) וקולתה על כתפה: וזורקי לתוך הקלל. ומתוך כך כשהיה הזכר נרתע לאחריו והיה המקל יוצא מן הקלל קולט מן האפר עמו ונשפך על גבי השוורים והתינוק נוטלו ואינו צריך להוציא ידו לחוץ. ובתוספתא משמע שלא הוצרכו לעשות כן אלא כשעלו מן הגולה שהיו כולם טמאין ואין יכולים ליגע, שאם היו נוגעים באפר הפרה היו מטמאין אותו. ומה שהיו זורקים המקל לתוך הקלל ולא בדרך הנחה, שלא יטמא האפר בהיסט משום ספק ויבה: אל תתנו מקום לצדוקים לרדות. למשול בנו בדברי שחוק ותתל. דסבר ר' יוסי כשעלו בני הגולה היו בהם טהורים שמהרו באפר הפרה שהורידו עמהם לבבל והעלו ממנו עמם, ולא נטמאו משום ארץ העמים דלא נזר טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה. לפיכך היה אפשר שאיש טהור יהיה נוטל את אפר הפרה, ולא הוצרכו לזכר של רחלים והלכה כר' יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

יוצא מן הקלל ומשליך את האפר לחוץ, וְנוֹטֵל – אחד מן התינוקות את האפר, וּמִקְדֵּשׁ – נותן את האפר לתוך המים שבכוס, כְּדִי שִׁירָאָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם – כשיעור שייראה האפר על פני המים שבכוס; וכל זה עשו, כדי שלא לטמא את האפר שבקלל, שאף על פי שהתינוקות היו טהורים מטומאת המת, חששו שמא נטמאו בטומאה אחרת; רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵל תִּתְּנוּ מָקוֹם לְצַדִּיקִים לְרִדּוֹת! – למשול, להתגבר עלינו על ידי שילגלגו ויאמר, שהפרושים עושים מעשה תעתועים ליטול את האפר על ידי מקל הקשור באיל, אֵלָּא הוּא נוֹטֵל וּמִקְדֵּשׁ – התינוק נוטל בידי את האפר מן הקלל, ונותנו לתוך המים. ואחר שקידש מי חטאת היו התינוקות מזים מהם על הכהן השורף את הפרה, כמו ששינונו במשנה א.

יש מבארים (ע"פ התוספתא). שכל המחלוקת של תנא קמא ורבי יוסי אינה אלא היאך עשו בני הגולה כשעלו מבבל עם עזרא, שלדעת תנא קמא היו כולם טמאי מתים ולא היו יכולים לעשות פרה בטהרה אלא בכל הדקדוקים הללו, שכן בחורבן בית ראשון לא נשרפה אלא התקרה של בית המקדש, אבל הכתלים נשארו קיימים, והאפר של המשמרת נשאר טמון אצל כותל העזרה, וכיון שעולי הגולה היו כולם טמאי מתים, לא היו יכולים להתטהר באפר ההוא, שהרי אם יגעו באפר יטמאוהו, ולפיכך הוצרכו לכל התחבולות המפורטות במשנה, להוציא אפר מן הכד על ידי מקל הקשור לאיל, ולעשות את הקידוש וההזאות על ידי תינוקות, שאין שום חשש בטהרתם. אבל רבי יוסי סובר, שכשעלו בני הגולה היו ביניהם טהורים, שטיהרום באפר הפרה, שכן הורידו את האפר עמהם לגולה, והעלו ממנו עמהם, ולא נטמאו משום ארץ העמים, שלא גזרו חכמים טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה. לפיכך אפשר היה שאיש טהור יאז נוטל את אפר הפרה ולא הוצרכו לאיל (ה"ר"ש הרב מברטנורא: עיין "תפארת ישראל. בועז").

באור משנה ג

בָּאוּ לְהַר הַבַּיִת – התינוקות שעל גבי השוורים באו עם כוסות המים להר הבית, וַיִּרְדּוּ – שם מעל גבי השוורים, שכן הָרַ הַבַּיִת וְהַעֲזָרוֹת תַּחְתֵּיהֶם חָלוּל, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם – ולפיכך היו התינוקות יכולים לירד שם, והיו מהלכים ברגליהם עד פתח העזרה, וּבִפְתָּח הָעֲזָרָה – היינו בשער המזרח של עזרת נשים היוצא לחלל, הָיָה מִתְקַן קָלָל שֶׁל חֲטָאת – כד של אבן, שבתוכו היה אפר פרה, וּמִבִּיאִין זָכָר שֶׁל רַחֲלִים וְקוֹשְׁרִים חָבֵל בֵּין קַרְנָיו, וְקוֹשְׁרִים מִקָּל וּמִסַּבֵּךְ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל חָבֵל – ומסבך היינו מקל שיש בו ענפים מסובכים לקלוט את האפר (ר"א); ויש גוסיים: וּמִקְדֵּשׁ אוֹ מִסֵּב (הערוך). וְזוֹרְקוֹ – את המקל, לְתוֹךְ הַקָּלָל – לתוך כד האפר, וּמִכָּה אֶת הַזָּכֵר וְנִרְתַּע לְאַחֲרָיו – ועל ידי כך המקל

המשך ביאור למס' יומא ליום שלישי עמ' ב

- בִּינֵיהֶו – הטל והחלף אדם ביניהם במעשה ההוא, או שריש לְקִישׁ
- הָיָה הַרוּחָן, וְהָיָה הוּא שְׁהוּשִׁיט לוֹ יָדוֹ, או שְׂרָבָה בַּר בַּר חֲנָה
- הָיָה הַמוֹשֵׁשׁ יָד וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיָּה הַרוּחָן.
- הַגְמָרָא מְסַפֶּרֶת אֶת סִיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה: כִּי אָתָּא רִישׁ לְקִישׁ לְקִמְיָה דְרַבִּי
- יִזְחָן וְסִיפֵר לוֹ אֶת מַה שֶּׁאִמַּר עַל הַבְּבַלִּיִּים, אָמַר לִיה רַבִּי יִזְחָן, לֹא

- הָיָה טַעְמָא – אין הטעם כדבריו שלכך לא שרתה שכנה בבית
- שְׁנִי, דְאִי נִמְיָ סְלִיקוּ בּוֹלָה בִּימֵי עֲזָרָא – אף אם כל ישראל היו
- עוֹלִים, מִכָּל מָקוֹם לֹא הָיָה שְׂרָיָא שְׂכִינָה בְּמִקְדֵּשׁ שְׁנִי, וְהַטַּעַם לָכֵן,
- דְּכַתִּיב בְּדַבְרֵי נֹחַ לְבִנָּיו (בראשית כ"ו) "יִפֹּת אֱלֹהִים לִיפֹת וַיֵּשְׁבִן בְּאַהֲלֵי
- שָׁם,

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כו ע"א: מו תנו רבנן: ואלו קרעין שאין מתאחזין: הקורע על אביו, ועל אמו, ועל רבו שלמדו תורה, ועל נשיא, ועל אב בית-דין, ועל שמועות רעות, ועל ברכת השם, ועל ספר תורה שנשרת, [ועל ערי יהודה, ועל המקדש, ועל ירושלים, וקורע על מקדש ומוסיף על ירושלים]. אביו ואמו ורבו שלמדו תורה, מניין? דבתיב: (מלכים ב' ב': י"ב) "ואלישע ראה והוא מצעק: אבי אבי רכב ישראל ופרשיו", "אבי אבי" זה אביו ואמו. "רכב ישראל ופרשיו" זה רבו שלמדו (חכמה) [תורה]. מאי משמע? בדרמיתגם רב יוסף: "רבי רבי", דמב להון לישראל בצלותיה מרתיבין ופרשין, ולא מתאחזין מנא לן? דבתיב: (מלכים ב' ב': י"ב) "ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים". ממשמע שנאמר: 'ויקרעם', (לשנים) איני יודע שהם (קרעים) [לשנים]? אלא מלמד, שקרועין ועומדין לשנים, לעולם! אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: אליהו, חי הוא! אמר ליה: מנין דבתיב: (שם) "ולא ראהו עוד", לגבי ידיה, במת דמי. ועל נשיא ואב בית-דין ושמועות רעות, מנא לן? דבתיב: (שמואל ב' א': י"א-י"ב) "ויחזק דוד בבגדו, ויקרעם, וגם כל האנשים אשר אתו, ויספרו ויכבדו ויצמו עד הערב, על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל". "שאול", זה נשיא. 'יהונתן', זה אב בית-דין. "על עם ה' ועל בית ישראל", אלו שמועות רעות. אמר ליה (רבה) [רב] בר שבא לרב כהנא: ואימא: עד דאיבא פולח? אמר ליה: 'על', 'על' הפסיק הענין. ומי קרעין אשמועות הרעות? והא אמרו ליה לשמואל: קמל שבור מלכא תריסר אלפי יהודאי במוינת קסרי, ולא קרע? לא אמרו אלא ברב צבור, וכמעשה שהיה. ומי קמל שבור מלכא יהודאי? והא אמר ליה שבור מלכא לשמואל: תיתי לי דלא קמלי יהודי מעולם? התיב, אינהו גרמי לנפשיהו, דאמר רב אמי: לקל יתירי דמוינת קסרי, פקע שורא דלודקנא. "על ברכת השם" מנלן? דבתיב: (מלכים ב' י"ח: ל"ז) "ויבא אלוקים בן חלקיה אשר על הבית, ושכנא הספר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים". "ספר תורה שנשרת" מנא לן? דבתיב: (ירמיהו ל"ו: כ"ג) "ויהי בקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער הספר, והשלך אל האש" וגו'. מאי "שלש דלתות וארבעה"? דאמרי ליה ליהונקים: כתב ירמיהו ספר קינות. אמר להו: מאי בתיב ביה? (איכה א': א') "איכה ישבה בדד", אמר להו: אנא מלכא. אמרו ליה: "בכה תבכה בלילה". אמר: אנא מלכא. "גלתה יהודה מעני", אמר להו: אנא מלכא. "דרכי ציון אבילות", אמר: אנא מלכא. "היו צריה לראש", אמר להו: מי אמרה? אמר: "כי ה' הונה על רב פשעיה". מיד, קדר כל האופרות שבה ושרפן באש. והינו דבתיב: (ירמיהו ל"ו: כ"ד) "ולא פחדו ולא קרעו", מפלל, דבעו למקרה. אמר ליה רב פפא לאביו: אימא 'משמועות רעות'? אמר ליה: 'שמועות רעות' בההיא שעתא מי הווי? [אמר רבי חלב], אמר רב הונא: הוואה ספר תורה שנקרע, חיב לקרע שתי קריעות: אחת על הגויל, ואחת על הכתב, שנאמר: (שם) "אחרי שרף המלך את הגויל ואת הדברים". רבי אבא ורב הונא בר חינא הווי תיב, קם רבי אבא לאפניו, שקלה למוטפתא, אנחה אבי סדיא, אתא בת-נעמיתא, בעי למיבלעה (שדא רב הונא ידיה, ואצלינהו, אמר ליה: אי בלעא) [אמר]: השתא איחבנא שתי קריעות. אמר ליה רב הונא: מנא לך הא? בדידי הוה עובדא, ואתאי לקמיה דרב מתנא ולא הוה בידיה, ואתאי לקמיה דרב יהודה, ואמר לי: הכי אמר שמואל: לא אמרו, אלא בורע, וכמעשה שהיה. [ערי יהודה] מנלן? דבתיב: (ירמיהו מ"א: ה') "ויבאו אנשים משכם וגו' וקרעי בגדים". רב המנונא איקלע (לדאי מתא) [לדרומתא], שמע קל שיפורא דשכבא. הוה הנך אינשי דקא עבדי עבדתא. אמר להו: להווי הנך אינשי בשמתא, לאו שכבא איבא במתא?! אמרו ליה: חברתא איבא במתא. אמר להו: אי הכי, שרי לבו.

ואלו קרעין בו' – באבל רבתי במסכת שמחות (פרק ט). ברוב ציבור – רוב ישראל. וכמעשה שהיה – בשאול ויהונתן. גרמו לנפשיהו – דמרדו ביה. והא דקאמר לא קטלי יהודי – רוצה לומר: בחנם. לקול יתירי – לקול כנורות, שמרדו: אתיא קרע קרע (מדוד) [מאלישע]. שלש דלתות וארבעה – כלומר: ארבעה פסוקים. אנא מלכא – ואמלכא לא כתיב כלום. היו צריה לראש – שהנכרי ראש ולא אתה. משום שמועות רעות – על הגלות, איבעי למיקרע. את המגילה – זה הגויל. ואת הרברים – זה הכתב. השתא – אי שקיל להו נעמיתא – איבעי לי למיקרע על הגויל ועל הכתב, דהוי כנשרף. בורע – שאין יכול להצילו. וכמעשה שהיה – דיהויקים. אבל דנעמיתא דמצי להציל – לא מיקרע.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אייר, תשכ"ד
ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נר"מ עוסק בצ"צ וכו'
הר"מ שי הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ספרו חלקת מאיר ות"ח ת"ח.

וביחד עם זה - מצטרף הנני עם קהל מברכיו ובפרט בועידה הערוכה לכ',

ויה"ר אשר רבות בשנים ינצל כל האפשרויות שישנן, והאפשרויות שאפשר לייצרן, לביסוס
היהדות המסורתית, יהדות בלי פשרות, ובאופן דלא תגורו מפני וגו',

אשר אם בכל התקופות ובכל המקומות זו אך זוהי דרך תורתנו תורת אמת, עאכ"כ במדינה
זו ובתקופה זו, רבת המבוכות וטשטוש הגבולות, ועד - לשינוי ערכין, ויתירה מזה - עד לאמירה לרע
טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך וגו'.

והרי הובטחנו, הבא לטהר - וידוע דיוק רבנו הזקן (בעל התניא והשו"ע) לטהר אחרים -
מסייעין אותו.

בכבוד ובברכה.

כרגיל בכגון זה - מועתק כאן ממה שרשמתי (עכ"פ בחפזה) בעניני הספר :

בתחלתו. הקדמת הרמב"ם. **כל המצות כו' בפירושן ניתנו שנאמר ואתנה לך גו' תורה זו**
תושב"כ והמצוה זו פירושה כו' תושבע"פ. לכאורה צ"ע - דזה דהמצות בפירושן ניתנו ילפינן ממש"נ
בשמיטה וידבר גו' בהר סיני, וכדאיתא בתו"כ שם. וביותר יקשה דהרי הרמב"ם עצמו הביא לימוד זה
בענין זה בהקדמתו לפיה"מ.

ואולי יל"פ ע"פ הידוע בכללי הרמב"ם ש"דרכו ליקח הדרשה היותר פשוטה כו' ולפעמים מביא
פסוק שלא נזכר בגמרא כללי (יד מלאכי כללי הרמב"ם. ונ"נ). ועפ"ז מתיישב גם דיוק הצפנת פענח על
הרמב"ם (להרגוצבי) שהרי בש"ס (ברכות ה, א) מפרש המצוה זו משנה כו' להורותם זה גמרא. וק"ל.

אלא שעדיין יקשה דלפי הרמב"ם למדין אנו רק דהמצות ופירושן ניתנו למשה מסיני ומנ"ל
דגם ד"ס כו' וכל מה שתלמיד ותיק עתיד **לחדש** ניתן למשה מסיני. ואולי י"ל דלשטתי אזיל דכל
הגזירות והתקנות והמנהגות וכו' מ"ע לשמוע להן כו' (הלי ממרים בתחלתו) - וא"כ פי' מ"ע זו כולל
ד"ס וכו'.

דרך אגב: הקדמת הרמב"ם "לפיה"מ סדר זרעים" - אף שנדפס כן בשס"ן וכו' - מוכח מתוכנה
שאינה מיוחדת כלל לסדר זרעים, כ"א לכל הש"ס.

שם. שקו"ט **בענין דב"נ אינו מצווה בקדה"ש.** בסהמ"צ להרמב"ם (מ"ע ט"ו) כתב בפ"י דכן הוא
בגמרא בסנה"י. עוד זאת: כתבו בסהמ"צ שם לאחר זה ולקחו רא"י על מצוה זו מאמרו ונקדשתי בתוך
בניי - אף שכבר כתב כן בתחילת המצוה - משמע דכאן כוונתו לזה שמצוה זו חובה (אך) לישראל -
כמש"כ לפני זה - ומבאר שלמדו זה רז"ל (שאמרו דרק ז' מצות נצטוו ב"נ) ממש"נ בתוך בניי.

בסופו. בדברי המרחשת דכיון דנשים פטורות מהלל, הרי למ"ד דקריאת המגילה היינו הלילא
גם ממגילה פטורין. וזהו טעמי דבה"ג.

וא"כ צ"ל דפליג הבה"ג על תוד"ה מי (סוכה לח, א). ולדידי לא תהיינה נשים חייבות בהלל
בלילי פסח ודלא כפשוטו ל' השו"ע שלא הביא חולק בזה - וראה שו"ע רבנו הזקן סתע"ב סעי' כה.
ואין ס' המרחשת תח"י.

מוסיפה הגמרא להקשות על רב נחמן: מיתבי, שנינו בברייתא, דם
 שְׁנִינָא וְיִרְקָה, בְּשׁוּנֵי הוֹרָצָה – הציץ שעל הכהן גדול מרצה
 ומכשיר את הקרבן על אף שנעשה בפסול טומאה וכפי שיבואר
 להלן, בְּמוֹדֵי לֹא הוֹרָצָה קנסוהו רבנן שלא ירצה עליו הציץ להתיר
 בשרו באכילה על ידי זריקה זו. ונמצא מוכח שטומאה בציבור
 היא רק דחיה, שאם הותרה לכתחילה, מדוע החמירו לקנוס
 ולאסור את הבשר, הרי הבשר עצמו טהור הוא, ואיך סבר רב
 נחמן שטומאה הותרה בציבור. מתרצת הגמרא: כִּי תִנָּה הָיִיא –
 דין הברייתא נאמר בקרבנות דִּיחִיד שאין בהם היתר אלא משום
 ריצוי הציץ, ובמודי קנסוהו רבנן.
 מוסיפה הגמרא להקשות על רב נחמן: תָּא שְׁמַע, נאמר בפסוק
 (שמות כח לו–לח) 'וְעִשִּׂיתָ צִיצִי וְהָבָה טָהוֹר וְגו', וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן
 וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת עֶזְרֹן הַקֹּדֶשִׁים וְגו', וְהָיָה עַל מִצַּחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם
 לִפְנֵי ה'". ומבואר שהציץ מכפר ומרצה על חסרון ועבירה
 שבקרבן. מפרשת הברייתא: עַל מֶה הַצִּיצִי מְרַצָּה, עַל הַדָּם הַנּוֹרֵץ
 עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל הַכֹּהֵן שֶׁל הַקֶּרֶבֶן, וְעַל הַחֲלָל וְהַאִמּוּרִים הַנִּקְטָרִים
 עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנִינָא אֶחָד מֵהֶם בֵּין בְּשׁוּנֵי בֵּין בְּמוֹדֵי בֵּין בְּאִנּוּם בֵּין
 בְּרִצּוֹ, בֵּין בְּיָחִיד בֵּין בְּצִיבּוֹר. ונמצא מבואר בברייתא שאף בקרבן
 ציבור צריך ריצוי ציץ להכשירו, וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ טוֹמְאָה הִיתֵר
 הִיא בְּצִיבּוֹר, לְמַעַל לִי צִיצִי לְרִצּוֹ, אלא מוכח שהיא רק בגדר דחיה
 ולכך צריך ריצוי.
 מתרצת הגמרא: אֲמַר לָךְ רַב נְחֻמִּי, אכן בקרבן ציבור טומאה
 הותרה ואין צריך לריצוי ציץ, וְכִי קִתְּנִי בְּרִייתָא שֶׁהַצִּיצִי מְרַצָּה
 אֶדְוִיד – עַל קֶרֶבֶן יָחִיד נִאמֵר. והוזכר בברייתא ציבור לומר
 שדינם שוה ואף של ציבור כשר, אך לא מטעם ריצוי ציץ.
 מביאה הגמרא תירוצ נוסף: וְאִיכְעִיתִי אִימָא, אֲפִילוּ תִּימָא שֶׁהֵנָּה
 בְּרִייתָא רִיצּוֹ צִיצִי הוּא גַם בְּקֶרֶבֶן צִיבּוֹר, אולם אין הכוונה על כל
 קרבנות ציבור, אלא רק בְּהֶקֶף – באותם דְּלֹא קִבְּעִי לָהּ זְמַן, שדינם
 כדין קרבן יחיד, שאין דוחים טומאה אלא רק מכח ריצוי ציץ.
 עתה מקשה הגמרא על רב ששת הסובר טומאה דחיה בציבור:
 מִיתְּבִי, נאמר בפסוק (שם) לגבי הציץ, 'וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא
 אֶהְרֹן אֶת עֶזְרֹן הַקֹּדֶשִׁים'. מבררת הברייתא: וְכִי אִיזָה עֶזְרֹן שֶׁאִירַע
 בקרבן הוא (הציץ) נושא ומרצה להכשירו, אִם תִּאמַר עֶזְרֹן פִּיגוּל –
 שבזמן שעבד את אחת העבודות (שחיטה, קבלה, הולכה, וזריקה),
 חשב לאכול או להקטיר חוץ למקומו הראוי, שבכך הקרבן נפסל,
 ואת אותו פסול הציץ מכשיר, לא יתכן לפרש כך, שכן תָּרִי בְּכָר
 נֶאֱמַר 'וְאִם הָאֵבֶל יֵאָכֵל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא יִרְצָה' (ויקרא יט
 ז), ודרשו חכמים שפסוק זה עוסק במחשבת חוץ למקומו וכיון שאין בו צורך לגוף
 לענין חוץ לזמנו, ואם כן מפרש שאין הציץ מכשיר. וְאִם תִּפְרֹשׁ שְׂרִיצוֹ הַצִּיצִי
 הוּא עַל עֶזְרֹן מִחֻשְׁבַּת נֹתֵר – שחישב לאוכלו חוץ לזמנו, תָּרִי בְּכָר
 נֶאֱמַר 'אִם הָאֵבֶל יֵאָכֵל מִבֶּשֶׂר זָבַח שְׁלִמִיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה
 הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ', ודרשוהו חכמים על מחשבת חוץ
 לזמנו. ואם כן ודאי שאין הציץ מרצה על שתי עבירות אלו.

משום שהוא סובר דְּכָל טוֹמְאָה מֵת בְּצִיבּוֹר, רִחֲמָנָא שְׁרִייה –
 התירה לגמרי, ואין צריך לחזר דווקא אחר טהורים אף כשהם
 לפנינו באותו בית אב.
 אֲמַר רַב שְׁשֵׁת, מָנָה אִמְיָנָא לָהּ – מניין למדתי שטומאה דחיה
 בציבור ולא הותרה לגמרי, דִּתְנִינָא בְּרִייתָא, הִיא הַכָּהֵן עוֹמֵד בְּיוֹם
 ט"ז ניסן וּמִקְרִיב מִנְחַת הַעֹלָקָה, וְנִשְׁמָטָה מִנְחַת בְּרִדֵּי, אוֹמֵר לְכַהֲנִים
 אַחֲרֵיהֶם וּמִבְּיָאִין מִנְחָה אַחֲרֵת תַּחְתִּיתָהּ, וְאִם אֵין שָׁם מִנְחָה אַחֲרָת אֵלָּא
 הִיא בַלְבַּד, מִקְרִיבָהּ, וְאוֹמְרִין לוֹ, הָיוּ פֶקֶח וְשִׁתּוֹק, שְׁמָא יִתְפָּרֵס
 הַדָּבָר שֶׁהִקְרִיבו בְּטוֹמְאָה וַיִּבְאוּ לְהַתִּיר לְהַקְרִיב בְּטוֹמְאָה אִף
 בְּמִנְחַת יָחִיד. ומדייק רב ששת, קִתְּנִי מִיָּתָה – מכל מקום מבואר
 שלכתחילה אוֹמֵר וּמִבְּיָאִין אַחֲרָת תַּחְתִּיתָהּ, הרי שמחזירים להקריב
 קרבן ציבור בטהרה ואין סומכים על היתר טומאה בציבור, ומוכח
 שבקושי נדחה איסור טומאה בציבור. אֲמַר רַב נְחֻמִּי, להשיב על
 ראייה זו, מוֹדִינָא – אני מודה שצריך לחזר ולהשתדל להקריב
 בטהרה הִיכָא דְּאִיכָא שִׁירִיִּים לְאִכִּילָה – במקום שיש שיריים
 הנאכלים, משום שהזהיר להקריב קרבן ציבור בטומאה אינו
 מועיל לאוכלו בטומאה, ולכן במנחת העומר ששייריה נאכלים,
 ודאי צריכים להשתדל להביא מנחה אחרת טהורה כדי שיוכלו
 אף לאוכלה.
 הגמרא מקשה מברייתא על רב נחמן: מִיתְּבִי, הִיא מִקְרִיבָה אֶת
 מִנְחַת הַנִּסְכִּים שֶׁל פָּרִים וְאֵילִים וּבְכָשִׁים וְנִשְׁמָטָה מִנְחַת בְּרִדֵּי,
 אוֹמֵר לְאֲחֵרִים וּמִבְּיָאִין אַחֲרָת תַּחְתִּיתָהּ, וְאִם אֵין שָׁם אֵלָּא הִיא,
 אוֹמְרִין לוֹ חֲבֵרֵי הָיוּ פֶקֶח וְשִׁתּוֹק וְכַמְבּוּאָר לְעִיל, סבורה הגמרא
 לומר, מִאי לָא – האם אין הברייתא מדברת בפָּרִים אֵילִים וּבְכָשִׁים
 דְּהֵן הַסּוּכוֹת. או שאר קרבנות ציבור שאין שיריהם נאכלים,
 ומבואר שאף כשאין שיריה נאכלים צריך לכתחילה להביא
 מנחה אחרת תחתיה, משום שטומאה לא הותרה לגמרי אצל
 קרבנות ציבור. מתרצת הגמרא: אֲמַר לָךְ רַב נְחֻמִּי, לֹא – אין
 הכוונה לקרבנות ציבור הקבוע להם זמן, אלא פָּרִים הֵינּוּ פֶר
 עֲבוּדָה זָרָה שֶׁמִּבְּיָאִים כְּאִשֶּׁר עֲבָדוּ רֹב הַצִּיבּוֹר עֲבוּדָה זָרָה עַל פִּי
 טעות בית דין, ופר זה טעון נסכים, וְאִף עַל גַּב דְּקֶרֶבֶן צִיבּוֹר הוּא,
 אינו דוחה את הטומאה בֵּין דְּלֹא קִבְּעִי לָהּ זְמַן, ולכן מִתְּהַדִּינָּה –
 מחזירין להביא תחתיה מנחה אחרת טהורה. אמנם כשאין מנחה
 אחרת, מותר להקריבה בטומאה על אף שאין לזה דין קרבן ציבור,
 משום שהציץ מרצה על הבאתה בטומאה. וכן הנאמר בברייתא
 מנחת אֵילִים, מדובר בְּאֵילוֹ שֶׁל אֶהְרֹן הַקֶּרֶב בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, דְּאִף
 עַל גַּב דְּקִבְּעִי לָהּ זְמַן לְהַקְרִיבו דווקא ביום הכיפורים, ומשום כך
 מעיקר הדין דינו כקרבן ציבור והותרה טומאה לכתחילה, מכל
 מקום בֵּין שֶׁסּוּף סוּף קֶרֶבֶן דְּיָחִיד הוּא, החמירו בו חכמים שלא
 להתיר בו את הטומאה לכתחילה, ולכן מִתְּהַדִּינָּה לעשותו בטהרה
 ולחפש מנחה אחרת. וכן הנאמר בברייתא מנחת בְּכָשִׁים, מדובר
 בְּכָשִׁשׁ הָפָא עִם קרבן מנחת הַעֹלָקָה, דְּאִיכָא בְּמִנְחָה זו שִׁירִיִּים
 לְאִכִּילָה, ובדבר שיש בו אכילה לכל הדעות מחזירים אחר טהורה
 כדי שתאכל, כמבואר לעיל.

המשך מעמוד רמא

ומדריכות, אלא גם לחנך בנות ישראל לעיקר תפקידן - להיות עקרת הבית ולבנות את בית ישראל.

ועוד זאת בחינוך - שכל הטבה בילד או בילדה בקטנותם, ואפילו בפרט קטן, עלול לעשות שנוי
 עקרי בגדלותם, וכידוע המשל מגרעין הנטוע להיות אילן עושה פירות.

ובפרט כאשר המחונכים והמושפעים דהיום - הם המחנכים ומשפיעים דמחר.

והרי ביח"ס והסמנריון "בית רבקה" מאחד כל הנקודות האמורות.

ובודאי כל מי אשר לבו ער ליהדות ולטובתו האמתית של בית ישראל - ישתדל ככל האפשר לטובת
 המוסד והבנין על כל פרטיו, למען אשר גדול יהי כבוד הבית הזה בבנינו וגם ועיקר - בהתלמידות אשר
 בו המחונכות והמושפעות, גדול באיכות וגם בכמות.

בכבוד ובברכה להצלחה בכל האמור.

כל טומאת מת בצבור שרייה רחמנא – דכתיב (במדבר טו) "איש כי יהיה טמא לפנש" יעשה פסח שני, איש נדחה לפסח שני, ואין צבור נדחין. אבל זבין ומצורעין, נדות ויולדות, שטומאתו יוצא עליו מגופו – לא הותרה, ובוכל נדה כנדה. מודינא היבא דאיבא שרייה לאבילה – דאף על גב דקרבן צבור קרב בטומאה – אינו נאכל בטומאה,

כדאמרין ב"כיצד צולין" (פסחים ע"ב). ובמנחה הנקמצת מודינא דמהדרין לעשות בטורה, שהיו שריים נאכלין. ואם אין אלא היא – שלא מצינו מוזמן לכך. מאי פריש ואילם דהג – שהן קרבן צבור חזונו קבוע, ומנחת נסכים דוחה טומאה. וקתני: אומר ומביאין אחרת תחתיה, אלמא: דחוייה היא בצבור. פר דעבודה זרה – דצבור עולה היא, וטענה נסכים, "שלח לך". אילו של אהרן – דיום הכפורים. כבש הבא עם הקטור – כדכתיב (ויקרא כג) "ועשיתם ביום הניפחם את העומר", והוא מנחת כבשים דקתני – לאו במנחת נסכים קאמר, דכליל היא, אלא במנחת העומר עצמו הבאה עמו, והיא נקמצת ושרייה נאכלין. במיד לא הורצה – ואף על פי שהציץ מרצה – קנסדו רבנן שלא יאכל בשר נאכל. אבל בעלם מידו נחבזה, דלא ניתו חולין לעורו. דהא מדאורייתא חזי. ומידו, שמעינן מיניה דלאו היתר היא. על מה הציץ מרצה – דכתיב "ונשא אהרן את ענן הקדשים" שירצו לבעלים. רצון – הרי הוא בכלל מיד, אלא גבי אונס שיין למיתני רצון. בין בצבור – ומדבעי ציץ לרצוי – שמע מינה לאו היתר הוא. ומה בין יחיד לצבור? שהיחיד אין טומאת הגוף נדחה אצלו שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף. ושל צבור נדחית טומאת הגוף אצלו, ולא על ידי ציץ. מידו, שמעינן מינה מדבעי טומאת בשר ועולין בצבור ציץ (מרצה) לרצוי – שמע מינה טומאת הגוף שנדחית אצלו – בקושי נדחית, וכל כמה דמצינן לאהוריי אסורה – מהדרין. כי קתני הציץ מרצה אויחיד קתני – וצבור אהבשיה קתני, שאף של צבור כשר. ולא על ידי ציץ, אלא היתר הוא אצלו. ואי קתני איבא אצבור – נמי קאי, ובהקדש קרבתו דלא קבע ליה זמן, שלא נדחית טומאה אצלו, קאמר דציץ מרצה עליו, הכי גרסינן: אם עין פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ואם עין נותר הרי כבר נאמר

לא יחשב. והכי פירושו: איזה עין יארע בקרבן שיחא הציץ מרצה עליו שיחא כשר? אם עין מחשבת חוץ למקומו, הקריה פיגול, כדאמרין בובחים (כתא). "שליש" – זה חוץ למקומו – הרי כבר נאמר ב"קדשים תהי" "פיגול הוא לא ירצה" – ואוקימנא בחוץ למקומו, במסכת זבחים. ואם עין מחשבת נותר, שחישב בשחיטה על מנת לאוכלו חוץ לזמנו – הרי כבר נאמר "המקריב אותו לא יחשב" ואוקימנן במחשבת חוץ לזמנו.

הא

דכל טומאת מת בצבור – רחמנא שרייה. אמר רב ששט: מנא אמרינא לה – דתניא: היה עומד ומקריב מנחת העומר ונממאת בידו – אומר, ומביאין אחרת תחתיה. ואם אין שם אלא היא אומרין לו: הוי פקח, ושתוק. קתני מיהת: אומר, ומביאין אחרת תחתיה! – אמר רב נחמן: מודינא היבא דאיבא שריים לאבילה. – מיתבי: היה מקריב מנחת פריש ואילם וכבשים ונממאת בידו, אומר ומביאין אחרת תחתיה. ואם אין שם אלא היא – אומרין לו: הוי פקח, ושתוק. מאי לאו – פריש אילם וכבשים דהג? – אמר רב רב נחמן: לא, פריש – פר עבודה זרה, אף על גב דציבור הוא, כיון דלא קבע ליה זמן – מהדרין. אילם – באילו של אהרן, דאף על גב דקבע ליה זמן, כיון דיחיד הוא – מהדרין. כבשים – כבש הבא עם העומר, דאיבא שריים לאבילה. – מיתבי: דם שנטמא וזרקו, בשוגג – הורצה, במזיד – לא הורצה! פי תניא תהיא – דיחיד. תא שמע: על מה הציץ מרצה – על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, בין ביחיד בין בצבור. ואי סלקא דעתך טומאה היתר היא בצבור – למה לי לרצוי? – אמר רב נחמן: כי קתני הציץ מרצה – אדחיד. ואיכעית אימא: אפילו תימא בצבור, בהנהך דלא קבע ליה זמן. – מיתבי: "ונשא אהרן את ענן הקדשים", וכי איזה עין הוא נושא? אם עין פיגול – הרי כבר נאמר "לא ירצה", ואם עין נותר – הרי כבר נאמר "לא יחשב",

הא

שנטמא בין בשוגג בין במזיד כו' – הא דלעיל קאמר במזיד לא הורצה, והכא קאמר דמרצה אף על המזיד, בפרק "הקומץ רבה" (מנחות כהג). מקשה לה תלמוד. ואיכא למאן דמשני, טומאתו בשוגג – אין, במזיד – לא, וזיקתו – בין בשוגג בין במזיד. ואיכא למאן דאמר איפכא. ותניא: דבפרק "האשה רבה" (יבמות זא), מקשה מההיא דדם שנטמא וזרקו במזיד לא הורצה, למאן דאמר אין בית דין מתנין לעקור דבר מן תורה. והא הכא, ומדאורייתא ארצוי מרצה, כדתניא: על מה הציץ מרצה – על הדם ובר שניטמא בין בשוגג בין במזיד. ואמור רבנן דלא מרצה! ומאי פריך? הא שנין פרק

"הקומץ רבה" (מנחות כהג). הך תרי ברייתות חדא בטומאה חזא בוריקה, ואם כן איכא למימר דהיא דדם שנטמא במזיד לא הורצה – מדאורייתא נמי קאמר ויש לומר: דאינו סביר לחלק בדאורייתא בין שוגג למזיד, לא בוריקה ולא בטומאה. דהיא מדאורייתא מרצה בכל ענין, וחילוקא דמפלגין בין שוגג למזיד – היינו מדרבנן. למר דביתא ליה ולמר דביתא ליה. למר בטומאה, לפי שנראה לו יותר להחמיר בנטמא במזיד משום דאתחלתא דפסולא היא. ועוד: דלא נתכוין לעשות מצוה, אבל בוריקה בטומאה – לא קנסדו, כיון דלאו תחילת פסולא הוא, ועוד: במצוה קא עסיק. ולמר מסתבר ליה להחמיר יותר בוריקה, משום דדבר מגונה ביותר הוא להקריב לגבה דבר שאינו טהור. ואם תאמרו: אם כן בפרק "הקומץ רבה" לשהי דהיא דעל מה הציץ מרצה – איירי מדאורייתא, והוא דדם שנטמא – איירי מדרבנן ויש לומר: אם איתא דמדרבנן אין חילוק בין טומאתו לזריקתו, דאירי ואירי – דהא אמרינן דלא הורצה במזיד, ואם כן ההוא דעל מה הציץ מרצה בין בשוגג בין במזיד – מדאורייתא דווקא איירי, לא הוה ליה למיתני טומאת דבי. כיון דבזמן שנשנית הברייתא לא הוה מרצה במזיד. כן פירש רבינו יצחק בפרק "האשה רבה" (יבמות זא, ד"ה ווא). על הדם ועל הבשר – בפסחים פרק קמא (טוה), פירש רש"י דאתאי כרבי יהושע, דאמר: אם אין בשר – אין דם. מידו, אומר רבינו יצחק: דאתאי אפילו כרבי אליעזר דאמר יש דם אף על פי שאין בשר. והא דבעי ריצי ציץ – יש לומר היינו כדאמר בפרק "כיצד צולין" (שם עהא) – לאקבעינו בפיגול ולאקבעינו מיד מעילה. אם עין פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב – כך היא הגי' בספרי, אלא שרש"י הגיה איפכא על פי התורה כתיב. ובתנא הגיה, דהא מסקינן בפרק שני דובחים (כתב), דתרייהו מקראי אריבא נפקי, ורישיה דקרא ד"אם האכל יאכל ביום השלישי לא

פריש פר דעבודה זרה – פירוש: דעולה הוא, וטעון מנחת נסכים. דאף על גב דצבור הוא – מהדרין. והא דאמר אומר לו הוי פקח ושתוק, ומביא אותה בטומאה – לאו משום דטומאה דחיה בצבור, דהא לא דחי שבת, כיון דלא קביעא ליה זמן, וטומאה נמי לא דחי, כדאמר לקמן פרק "הוציא לו" (גא): כל שאין זמנו קבוע אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה, אף על פי שהוא קרבן צבור. והא דמביאה בטומאה – היינו משום דרצוי ציץ, ודווקא טומאת קרבן, דמרצה ציץ. אבל טומאת הגוף דכתיב – לא אידחו לגביהו כלל, דלגמרי חשיב קרבן יחיד.

כיון יחיד הוא מהדרין – הכא ודאי חשוב קרבן צבור לדחות שבת ולדחות הטומאה. אפילו טומאה דגברי – מידו לא הותרה בו טומאה אלא דחיה היא, כיון יחיד קא מיתני ליה. ותניא: לאו הוה כוללו מקראי נפקי, פרק "כיצד צולין" (פסחים עהא). "ודבר משה את מועדי ה'" הכתוב קבע מועד אחד לכולן. מאי שניא דיש מזה שהותרה בזה טומאה ויש מהם דחיה? ויש לומר: למאן דאמר טומאה היתר היא – בכללו הותר טומאה מדאורייתא, אלא מדרבנן גזר אהורא דהוי קרבן יחיד דליהורי אטורין, ולמאן דאמר טומאה דחיה היא – סבירא ליה דבכללו דחיה היא מדאורייתא. דם שנטמא וזרקו במזיד לא הורצה – תימה לי: מאי פריך? הא לא הורצה דקאמר – היינו להחיר בשר באבילה, ובהא מידו כולי עלמא דלאבילה לא אמרינן היתר היא בצבור! ועוד: לכאורא משמע דלא פריך אלא למאן דאמר היתר היא בצבור, ואמאי? אפילו למאן דאמר דחיה ליפרוך, כמו למאן דאמר היתר היא. דעל כרחך לא פליגי אלא אהורא אטורין קודם הקרבת הקרבן, אבל אם כבר קרב הקרבן – בזה לא פליגי! ויש לומר: דפריך שפיר למאן דאמר היתר היא, דנדי לאבילה לית ליה היתר היא – הני מילי היבא דאיטענו שריים גופייהו, אבל הכא דבשר לא איטמי – הוה ליה למישרי אפילו באבילה, כיון דמיקל כולי האי, דאית ליה טומאה דגברי ודעולין היתר היא. אבל למאן דאמר טומאה דחיה – ניחא, דכיון דמחמיר כולי האי בטומאת עולין ודגברא קודם הקרבה – סבירא הוה שיש לחמיר בבשר, אף על פי שהוא טהור, ואפילו לאחר הקרבה.

שנטמא בין בשוגג בין במזיד כו' – הא דלעיל קאמר במזיד לא הורצה, והכא קאמר דמרצה אף על המזיד, בפרק "הקומץ רבה" (מנחות כהג). מקשה לה תלמוד. ואיכא למאן דמשני, טומאתו בשוגג – אין, במזיד – לא, וזיקתו – בין בשוגג בין במזיד. ואיכא למאן דאמר איפכא. ותניא: דבפרק "האשה רבה" (יבמות זא), מקשה מההיא דדם שנטמא וזרקו במזיד לא הורצה, למאן דאמר אין בית דין מתנין לעקור דבר מן תורה. והא הכא, ומדאורייתא ארצוי מרצה, כדתניא: על מה הציץ מרצה – על הדם ובר שניטמא בין בשוגג בין במזיד. ואמור רבנן דלא מרצה! ומאי פריך? הא שנין פרק "הקומץ רבה" (מנחות כהג). הך תרי ברייתות חדא בטומאה חזא בוריקה, ואם כן איכא למימר דהיא דדם שנטמא במזיד לא הורצה – מדאורייתא נמי קאמר ויש לומר: דאינו סביר לחלק בדאורייתא בין שוגג למזיד, לא בוריקה ולא בטומאה. דהיא מדאורייתא מרצה בכל ענין, וחילוקא דמפלגין בין שוגג למזיד – היינו מדרבנן. למר דביתא ליה ולמר דביתא ליה. למר בטומאה, לפי שנראה לו יותר להחמיר בנטמא במזיד משום דאתחלתא דפסולא היא. ועוד: דלא נתכוין לעשות מצוה, אבל בוריקה בטומאה – לא קנסדו, כיון דלאו תחילת פסולא הוא, ועוד: במצוה קא עסיק. ולמר מסתבר ליה להחמיר יותר בוריקה, משום דדבר מגונה ביותר הוא להקריב לגבה דבר שאינו טהור. ואם תאמרו: אם כן בפרק "הקומץ רבה" לשהי דהיא דעל מה הציץ מרצה – איירי מדאורייתא, והוא דדם שנטמא – איירי מדרבנן ויש לומר: אם איתא דמדרבנן אין חילוק בין טומאתו לזריקתו, דאירי ואירי – דהא אמרינן דלא הורצה במזיד, ואם כן ההוא דעל מה הציץ מרצה בין בשוגג בין במזיד – מדאורייתא דווקא איירי, לא הוה ליה למיתני טומאת דבי. כיון דבזמן שנשנית הברייתא לא הוה מרצה במזיד. כן פירש רבינו יצחק בפרק "האשה רבה" (יבמות זא, ד"ה ווא). על הדם ועל הבשר – בפסחים פרק קמא (טוה), פירש רש"י דאתאי כרבי יהושע, דאמר: אם אין בשר – אין דם. מידו, אומר רבינו יצחק: דאתאי אפילו כרבי אליעזר דאמר יש דם אף על פי שאין בשר. והא דבעי ריצי ציץ – יש לומר היינו כדאמר בפרק "כיצד צולין" (שם עהא) – לאקבעינו בפיגול ולאקבעינו מיד מעילה. אם עין פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב – כך היא הגי' בספרי, אלא שרש"י הגיה איפכא על פי התורה כתיב. ובתנא הגיה, דהא מסקינן בפרק שני דובחים (כתב), דתרייהו מקראי אריבא נפקי, ורישיה דקרא ד"אם האכל יאכל ביום השלישי לא

לא ירצה" – בחוץ לזמנו, וסיפיה דפיגול יהיה" – זה חוץ למקומו. אם כן גרסת הספר נכונה. ומותרות כהנים אין ראייה, דכמה ברייתות נשנו שם לפי מה דסלקא דעתך מעיקרא. ואיכא למימר דהדיא נשנית לפי השעוה, דהוה סלקא דעתך מעיקרא בפרק שני דוחבים דמתרי קראי נפקי: חוץ למקומו – מקרא וזוטא דפרשת קדושים, דחוץ לזמנו מקרא איכא דפרשת צו. ועוד קשה על פירוש רש"י: אמאי קרי

הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מפללה
בציבור. וקשיא לרב ששית! – תנאי היא. דתנאי: ציץ,
בין שישנו על מצחו בין שאינו על מצחו – מרצה,
דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: עודהו על מצחו –
מרצה, אין עודהו על מצחו – אינו מרצה. אמר לו רבי
שמעון: כהן גדול ביום הכפורים יוכית, שאין עודהו
על מצחו ומרצה! אמר לו רבי יהודה: הנה לכהן גדול
ביום הכפורים, שטומאה הותרה לו בציבור. מפלל
דברי שמעון סבר – טומאה דחיה היא בציבור. אמר
אביי: בנשבר הציץ – דכולי עלמא לא פליגי דלא

מרצה, כי פליגי – דחלי בסיכתא. רבי יהודה סבר: "על מצח ונשא", ורבי שמעון סבר
"תמיד לרצון לפני ה'", מאי "תמיד"? אילימא תמיד על מצחו, מי משפחת לה? מי לא
בני מיכל לבית הכהן, ומי לא בני מינא? אלא תמיד מרצה הוא. – ולרבי יהודה נמי,
הא פתיב "תמיד"! – ההוא "תמיד" – שלא יסיר דעתו ממנו, בדרבה פר רב הונא.
דאמר רבה פר רב הונא: חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה, קל וחומר מציץ.
ומה

הרב רבי ויש מאפריק צלי: אם ען נותר – נותר ממש. ומה שהקשה רש"י אחר שהוכשר יחזור ויפסל – דילמא אתאי כרבי עקיבא, דאמר בפרק שני דוחבים (בטא), לרבי אליעזר: הא
מצני לזב חבה ושומרת יום שכן בחוקת טהרה וכן שראו – סתרי, אף אתה אל תתמה על זה אחר שהוכשר יחזור ויפסל. ואף על גב דרבי אליעזר אזהר ליה היתם הרי הוא אומר, המקריב
– בהקרבא הוא נפסל, ואינו נפסל בשלישי. ולכאורה משמע דרבי עקיבא קבלה דאין חובב נפסל, והבא דריש ליה מלא ירצה' שהובא נפסל אם נותר ממנו – יש לומר דחבי קאמר, אם
ען נותר, ונימא דאית ביה עון כובב ונידרוש לקרא כרבי עקיבא באוכל מבחו ביום השלישי הכתוב מדבר, וסברא הוא לאוקמא לקרא בחבי לפי שהוא איסור קל שאירע לאחר שהוכשר,
ולחבי נימא דהציץ מרצה עליו טפי מעל שאר איסורים – הא כבר נאמר "לא ירצה" – הא אין נושא אלא ען טומאה. ומהשתא לית לן לאוקמא קרא דרואם האכל יאכל ביום השלישי
באוכל מבחו ביום השלישי, דהא דהוה סלקא דעתך לאוקמא חבי – היינו כי היכי דתיתוקם ביה קרא דרצו ציץ, משום דמיסתבר טפי משום דאירע לאחר שהוכשר, והיינו צריכין לומר
דקרא דמקריב הוה דריש ליה לדרשא אחרייתא, כדריש ליה בפרק שני דוחבים (גא), לומר לך: זריקה בכלל היתה, ולמה יצאה – להקיש אליה ולומר לך: מה זריקה מיוחדת – שהיא
עבודה המעכלת כפרה ומחשבת פוסלת בה, אף כל וכו'. לאפוקי שפיכת שירים וחקטרת אימורין, אבל כיון דאפילו אי הוה מוקמינן לקרא באוכל מבחו ביום השלישי – אפילו לא היה
מרצה הציץ עליו, שהרי כתוב בו "לא ירצה". והשתא לא דחקין בתנא לאוקמא ביה קרא, אלא דרשין מ"דמקריב" – בהקרבא הוא נפסל ואין נפסל בשלישי. הא אינו נושא אלא ען
טומאה שהותרה מכללה וכו' – תימה לרבינו תם: מאי איצטרך למיתלי טעמא שהותרה מכללה? תיפוק ליה משום דאי אפשר לאוקמא קרא בפיגול נותר, וממילא לא מיתוקם אלא בטומאה:
והיך: דעל ברוך לא מוקמינן לקרא אלא במידי דהותר מכללו, מדכתיב "לרצון להם" – משמע ען שהוא לרצון בעלמא. וכן משמע ב"הקומץ רבה" (מנחות כה), דפרקי: ואימא ען שמאל
שהותר מכללו ביום הכפורים ומשני: אמר קרא ען שהיה בו דחיתא, והיינו על ברוך מ"לרצון להם", דאי לאו הכי – גמא ליה דבחייו מיירי קראי וכו' הוה ליה לשנוי: אמר קרא ען –
שהוא ען בכל מקום, לאפוקי שמאל שאינו ען ביום הכפורים והוא דלא נקט מלרצון יש לומר משום דלא משמע למעוטי שמאל שהרי מרוצה הוא אלא מען נמי דרדיש דחבי קאמר ען
שהוא לרצון, שהוא מרצה. וטובא פריך היתם, ואי פריך אלא מותך דהותרו מכללן, ואם תאמר: אם כן פיגול נותר היכי סלקא דעתך לאוקמי קרא בגיטוי: אי לא דכתיב "לא יחשב" וילא
ירצה' תיפוק ליה דלא הותר מכללו! ואומר רבינו תם: פיגול הותר מכללן בבמה, שאין פסול מקום בבמה. ונותר כדי נסבה. אי נמי: הותר בראשו של מבחב, אבל קשה, למאן דהותרו לינה
מועלת בראשו של מבחב בפרק "המזבח מקדש" (זבחים פו.א) מאי איכא למימרי: ועוד: מחשבת נותר לא הותרה. ואומר רבנו יצחק בן אברהם דהותרה במנחת כהנים ובמנחת כהן משוח,
ובכל דבר שאין לו מתירין, דאין חייבין עליו משום פיגול. כדתנן בפרק "בית שמוא" (שם מג.א), ואפילו פסול נמי ליכא, מדקאמר היתם בפרק קמא דוחבים (יד.א), לרבי שמעון דאמר כל שאינו
על מבחב הציץ בשלמים אין חייבין עליו משום פיגול. ואמרינן היתם: מודה רבי שמעון לפסול מקל וחומר, משלא לשמן הכשר בשלמים ופסול בחטאת, חוץ לזמנו הפסול בשלמים – איני
דין שיפסול בחטאת. ובדבר שאין לו מתירין ליכא קל וחומר, דהא שלא לשמן כשר במנחת כהנים, ובכל דבר שאין לו מתירין. ואם תאמר: חוץ למקומן שהותר בבמה הא לא מיקרי הותר
מכללו, דבעינן ען דלפני ה', כדמשני היתם, כי פריך: ואימא ען יוצא שהותר בבמה? ומשני: ען דלפני ה' יש לומר יוצא לאו ען דלפני ה' הוא, דפסולו אירע בחוץ. אבל מחשבת חוץ למקומו
– פסולו אירע בפנים, שעומד בפנים ומחשב לחוץ. ואין לומר דבמה לא מיקרי הותר מכללו כיון דהכשירו בכך מה שהותר בבמה. ויש מפרשים: דפיגול נותר, אף על גב דלא הותרו מכללן –
קרי ליה הכשירו בכך, אבל חוץ למקומו, כיון דנפנים לא אשכחן ליה הכשירו – לא חשיב הכשירו בכך מה שהותר בבמה. ויש מפרשים: דפיגול נותר, אף על גב דלא הותרו מכללן –
הוה מוקמינן קרא דרדיש ציץ בגיטוי, אי לא גלי קרא בהדיא "לא יחשב ולא ירצה" משום דכתיב בהו ען, ובציץ כתב ען, וגמרינן "ען" "ען" מציץ. ואי משום דכתיב "לרצון להם" דמשמע
דלא מתוקם אלא במידי דהותר מכללו, כדפירשתי – איכא למימר דהו מוקמי "לרצון לדרשא אחרייתא, כדריש בפרק "הבא על ימנות" (בבמות סב.), "לרצון להם" – ולא לפרענות. ובפרק
"הקומץ רבה" (מנחות כה.א) ד"ה ואימא: תבתי אמאי לא מוקמינן לקרא לען נבילה וטריפה, שהותר מכללו במליקה, או בען לילה שהותר מכללו באיברים ופדרים, או בען אותו ואת בנו
שהותר מכללו בעופות, או ען מחוסר זמן שהותר בעופות, ועיין שם.

מכלל דרבי שמעון סבר טומאה דחיה היא בצבור – לא ידענא מאי ראייה מייתי רבי שמעון מיום הכפורים דאפילו כשאינו על מצחו דמרצה? דלמא, לעולם אינו על מצחו – אין מרצה,
ויים הכפורים היינו טעמא – דכיון דאי אפשר להיות על מצחו ולרצוי – דחייא טומאה, כיון דקרבן צבור הוא דאתא בטומאה. מידי דהוה אטומאת גברא, דלא מרצי ציץ עליה,
ודחייא טומאה! ויש לומר: דחבי קאמר רבי שמעון: כהן גדול ביום הכפורים יוכית, דאי נטמא הקרבן בידו, אפילו אם יש אחרת טהורה – אין אומר לו הבא אחרת תחתיה, ועל ברוך היינו
משום דאפילו אין עודהו על מצחו מרצה. וכיון דאיכא תרתי, רצי ציץ וקרבן צבור – לא מייתי אחרייתא. דאי אין עודהו על מצחו אינו מרצה – לימא ליה: הבא אחרת תחתיה, כיון דטומאה
דחיה היא. ואם תאמר: והאמר לעיל גבי הדיק מקריב מנחת פרים – מאי לאו דהו, אלמא למאן דאמר טומאה דחיה היא אומר לו: הבא אחרת תחתיה אפילו בקרבן צבור גמורו יש לומר:
דהוהו תנא דלעיל סבר כרבי יהודה, בהא דאין עודהו על מצחו אינו מרצה, ובגון שאינו על מצחו. אי נמי: בנשבר הציץ, ואליבא דכולי עלמא.

1 הָא – אמור מעתה שהציון אינו נושא ומרצה אלא עין שומא, 2
3 והטעם שמרצה על עין זה יותר משאר עוונות, לפי שמצינו 4
5 בהקדמה בטומאה קולא נוספת שהותירה מכללה בקרבן ציבור, 6
7 ולכן הוסיפה תורה להקל בטומאה שאם אירעה בקרבן יחיד 8
9 הציון ירצה עליה. ונמצא מפורש בבביתא דעת רב נחמן 10
11 שטומאה הותרה מכללה בציבור כמו שאין אסור כלל, וקשה 12
13 לרב ששם הסובר שהטומאה רק דחיה בציבור. 14
15 הָא – מחלוקת תנאים היא, דתניא, ציון, בין שישנו על מצחו של 16
17 כהן גדול, ובין שאינו על מצחו, מרצה על עין הטומאה, דבר רבי 18
19 שמעון. רבי יהודה אומר, אם עורחו על מצחו של הכהן בזמן 20
21 שאירעה הטומאה, מרצה, אבל אם אין עורחו על מצחו של הכהן 22
23 הגדול בזמן הטומאה, אינו מרצה. אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה, 24
25 בהן גדול ביום הפסחים יוכיח כדברי, שהרי אין עורחו על מצחו 26
27 בזמן שעובד את עבודת היום בקודש הקדשים, שכן עובד שם רק 28
29 בארבעה בגדי לבן, ואף על פי כן אם אירעה טומאה בעבודתו 30
31 מרצה הציון ומכשירה, ואינו צריך לחזור אחר קרבן אחר. ומוכח 32
33 שהציון מרצה אף כאשר אינו על מצחו של כהן. אמר לו רבי 34
35 יהודה, אין בדבריך ראייה, שכן תנא להן גדול ביום הפסחים שאינו 36
37 צריך להכשר ציון כלל, שכן שומא הותרה לו בציבור, כיון 38
39 שקרבנותיו הם קרבנות ציבור, אבל בקרבן יחיד שאינו כשר אלא 40
41 בריצוי ציון סבור אני שאינו מרצה אלא כשהוא על מצחו. 42
43 מוכיחה מכאן הגמרא, מכלל – מתוך שרבי יהודה סבר טומאה 44
45 הותרה בציבור, נמצא דרבי שמעון החולק עליו כבר שומא דחיה 46
47 הָא בציבור, ואף בקרבנות ציבור של יום הכיפורים אין היתר גמור 48
49 להקריבם בטומאה וצריכים עדיין לצירוף של ריצוי הציון, ולכן 50
51 52

הוכיח משם לענין ריצוי ציון. נמצא שאין קושיא מהבביתא 27
הקודמת על רב ששת, שכן בביתא זו עומדת בדעתו של רבי 28
יהודה ואילו רב ששת סבר כרבי שמעון. 29
הגמרא דנה במחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון מתי הציון מרצה: 30
אמר רבי, בנשבר הציון בפולא לא פליגי ואף רבי שמעון 31
מודה דלא מרצה הציון, כי פליגי רבי יהודה ורבי שמעון, דתלי 32
בסיבתא – כאשר הציון שלם אך הוא תלוי על יתד ומסמך, כלומר 33
שהכהן גדול אינו לובשו. רבי יהודה סבר, שאינו מרצה אלא 34
כשלובו, שכן נאמר בפסוק וְהָיָה עַל מִצְחָ אֶהְרֹן וְנָשָׂא (שמות כח 35
לח), ומשמע שרק כאשר הוא על מצחו נושא ומרצה הוא את עין 36
הטומאה, ורבי שמעון סבר, אף כשאינו לבוש בציון מרצה הוא, 37
שכן בהמשך הפסוק נאמר וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לִפְנֵי 38
ה', ומבאר, מאי תמיד, אילימא תמיד על מצחו – אם תיבת תמיד 39
עולה על תחילת הפסוק ללמדנו שתמיד חייב הציון להיות על 40
מצחו, מי משפחת לה – האם שייך שהיא הדבר כן, וכי מי לא בעי 41
מיכל – צריך להיכנס לפעמים לבית הכסא, ומי לא בעי מינם – 42
צריך לישן, ובודאי אינו יכול בשעה זו ללבוש את הציון שיש בו 43
קדושה, אלא ודאי תיבת תמיד נקראת עם המשך הפסוק תמיד 44
לרצון, ובא להורות שתמיד מרצה הוא ואף כשאינו על מצחו. 45
שואלת הגמרא: ולרבי יהודה נמי, הא כתיב תמיד, ומדוע אין זה 46
מלמדנו שהציון מרצה תמיד אף בשעה שאינו על מצחו. משיבה 47
הגמרא: רבי יהודה סובר דההוא תמיד נכתב להידרש שלא יסיה 48
הכהן הגדול את דעתו ממנו – מהציון, והלכה זו היא בדרבה 49
רב הונא, דאמר רבה בר רב הונא, חייב אדם למשמש בתפילין בכל 50
שעה ושעה שזוכר בהם כדי שלא יסיה דעתו מהם, ודבר זה נלמד 51
בבבלי וחומר מציון, 52

אגרות קודש

ב"ה, ל"ג בעומר, ה'תשכ"ד
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בחגיגת חנוכת הבית של ביה"ס
והסמנריון "בית רבקה" יערש, צרפת
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לקראת חגיגת חנוכת הבית של בית הספר והסמנריון "בית רבקה", הנני בזה להביע ברכתי
לכל המשתתפים בשמחה של מצוה גדולה זו, ובראשם הרבנים שליט"א ועסקני הציבור שליט"א וכל
מי שעזר והשתדל במפעל הגדול הזה, בין בגופו בין בממונו, הקב"ה ישלם שכרם וישלח ברכה והצלחה
בכל מעשה ידיהם.

ידוע כמה הפליגו חכמינו ז"ל בכבוד נשי ובנות ישראל וכמה הדגישו גודל חשיבותן בחיי עמנו,
עד שאמרו שכשבא הקב"ה לתת התורה לעמו ישראל, תורת חיים הוראה בחיי היום-יום, פנה אל הנשים
תחילה, כדרשת רבותינו ז"ל: כה תאמר לבית יעקב - אלו הנשים, ותגיד לבני ישראל - אלו האנשים.

ואם בכל הזמנים והתקופות הי' כן, על אחת כמה וכמה בתקופתנו, אשר הסביבה ו"הרחוב"
הם לא כמו שהיו לפנינו ספוגי יהדות וחיי תורה אלא אדרבה, ולפעמים גם מנגדים ונלחמים בזה, וכל
חינוכם של בני ובנות ישראל ברוח התורה והמצוה הוא במוסדות החינוך שעל טהרת הקדש ובבית
פנימה. ורואים במוחש, שמפני כמה סיבות (תנאי החיים, טרדת הבעל בענייני פרנסה וכו'), החינוך
שבבית תלוי בעיקר - בעקרת הבית אם הבנים.

ומכאן גודל ערך ביה"ס והסמנריון "בית רבקה" שמתפקידיו העקריים הוא לא רק לחנך מורות

המשך בעמוד רלח

וְהָאֵלֶּיךָ שְׂאֵין בּוֹ אֵלָּא אֶזְכְּרָה אֶחָת שֶׁל שָׁם ה', שְׁכָתוֹב עָלָיו קוֹדֶשׁ
 לַהֲשֵׁם; אֶמְרָה תּוֹרָה עַל מִצְוֵה תְּמִיד' שְׁלֹא יִסָּח אֶת דְּעֵתוֹ מִמֶּנּוּ
 מִחֲמַת קְדוּשַׁת הָאוֹכְרָה, אִם כֵּן תִּפְלִין שְׂיֵשׁ בְּפִרְשִׁיּוֹת שִׁבְתָּן
 אֶזְכְּרוֹת וּשְׁמוֹת הֶרְבֵּה, עַל אֶחָת בְּמָה וּבְמָה שְׁאִסּוֹר לַהֲסִיר דַּעְתּוֹ
 מֵהֶם בַּעַת שְׁלוּבוֹשׁ. וּמִבּוֹאֵר שְׂרֵבָה בַּר רַב הוּנָא לִמּוֹד מִתְּמִיד'
 שֶׁהָצִיץ אִסּוֹר בְּהִסָּח הַדַּעַת, וְהִינּוּ עַל פִּי שִׁיטַּת רַבִּי יְהוּדָה
 שִׁתְּמִיד מִיּוֹתֵר לִלְמַדְנוּ זֹאת.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְלִרְבִּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר תְּמִיד הָצִיץ מְרַצָּה, וְאִף
 כְּשֵׁאִינוּ עַל מִצְוָה, וְהָאֵלֶּיךָ עַל מִצְוֵה אֶהְרֹן וְנִשְׂאָ, וּמִשְׁמַע
 שְׁמִרָצָה רַק כְּשֶׁהוּא עַל מִצְוֵה כְּרִבִּי יְהוּדָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: רַבִּי
 שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שֶׁהַפְּסוֹק הֵהוּא – 'עַל מִצְוֵה' לֹא בֹא לְהוֹרֹת שׁוֹמֵן
 הָרִיצִיו הוּא רַק בַּעַת הַלְבִּישָׁה, אֲלֵא לְקַבֵּץ לוֹ מִקּוֹם הוּא דְּאָתָא –
 לִלְמַד עַל מִקּוֹמוֹ שֶׁל הָצִיץ שְׁצִירָה לְהִיּוֹת קָשׁוֹר עַל מִצְוֵה.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁלֵּמַד מֵעַל מִצְוֵה שְׁמִרָצָה רַק כְּשֶׁהוּא
 עַל הַמִּצְוָה, לְקַבֵּץ לוֹ מִקּוֹם מִנָּה לִיָּהּ. מִיִּשְׁבַּת הַגִּמְרָא: נִפְקָא לִיָּהּ
 מִ'וְהִיָּה עַל מִצְוֵה תְּמִיד' הַמוֹזְכֵּר בְּסוּף הַפְּסוֹק.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן נִמְי תִּפְסוֹק לִיָּהּ שֶׁמִּקּוֹמוֹ שֶׁל הָצִיץ
 בְּמִצְוֵה הַכֹּהֵן מֵעַל מִצְוֵה, וְלִשְׁם מַה נִּכְתַּב 'עַל מִצְוֵה'. מְשִׁיבָה
 הַגִּמְרָא: אֵין הָכִי נִמְי – אִכֵּן אִף רַבִּי שְׁמַעוֹן לִמּוֹד מֵעַל מִצְוֵה, אֵת
 מִקּוֹם הָצִיץ, אֵלָּא וְהִיָּה עַל מִצְוֵה אֶהְרֹן וְנִשְׂאָ' מֵאִי עֲבִיד לִיָּהּ – מַה
 לִמּוֹד מִמֶּנּוּ, אָמַר לָךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן, פְּסוֹק זֶה מִלְּמַד שֶׁרַק צִיץ הָרֹאֵי
 לְמִצְוֵה מְרַצָּה, וְאֵילוֹ צִיץ שְׂאֵינוּ רֹאֵי לְמִצְוֵה אֵינוּ מְרַצָּה, וְבֹא לְאַפְסוֹק
 – לְהוֹצִיא כְּשֶׁנִּשְׁכַּר הָצִיץ דְּלֹא מְרַצָּה, כִּיּוֹן שֶׁאֵינוּ רֹאֵי לְלִבִּישָׁה עַל
 הַמִּצְוָה.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְלִרְבִּי יְהוּדָה, שֶׁלֵּמַד מֵעַל מִצְוֵה שְׁמִרָצָה רַק
 כְּשֶׁהוּא עַל הַמִּצְוָה, נִשְׁכַּר הָצִיץ מִנָּה לִיָּהּ שֶׁאֵינוּ מְרַצָּה. מְשִׁיבָה
 הַגִּמְרָא: נִפְקָא לִיָּהּ מִכֵּךְ שֶׁהַתּוֹרָה יִכְלֹל לְכַתּוֹב 'מִצְוֵה' וּכְתַבָּה
 'מִצְוֵה' תְּחוֹסֶפֶת וְאִי, לִלְמַד שְׁצִירָה לְהִיּוֹת רֹאֵי לְמִצְוֵה וְלִמַּעַט
 נִשְׁכַּר הָצִיץ. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, 'מִצְוֵה' 'מִצְוֵה' לֹא מְשַׁמַּע לִיָּהּ, כְּלוֹמַר אֵינוּ
 דּוֹרֵשׁ אֶת יִתּוֹר הוּא".
 מִבְּרַת הַגִּמְרָא: נִימָא הִנֵּי תַנְיָא – הָאֵם נֹאמַר שְׁאֵלוֹ הַתְּנָאִים
 הַמּוֹבָאִים בְּבִרְיָתָא לְהֵלֵךְ חוֹלְקִים הֵם בְּהִנֵּי תַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי
 שְׁמַעוֹן שֶׁנִּחְלָקוּ אִם טוֹמָאָה הוֹתֵרָה בְּצִיבּוֹר אוֹ רַק דְּחוּיָה, דְּתַנְיָא,
 אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – כִּהֵן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה וְהַכֹּהֵן הַעוֹבֵד בְּיוֹם
 הַכִּיפּוּרִים, מוֹזִין אַחֲרֵים עָלָיו וְעֵלִיָּהֶם] כָּל יוֹם בְּשִׁבְעָה יָמֵי הַפִּרְיָשָׁה
 מִכָּל אֶפֶר הַחַטָּאוֹת – פְּרוֹת אֲדוֹמוֹת שְׁהָיוּ שָׁם בְּמִקְדָּשׁ, כְּדִי לְטַהֵרם
 מִחֲשֵׁשׁ טוֹמָאָה מֵת שְׁבָהֶם, דְּכִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אֹמְרָה, אֵין מוֹזִין
 עָלָיו אֵלָּא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְשִׁבְעֵי לַפְּרִישָׁתוֹ בְּלִבְד. רַבִּי תַנְיָא כֵּן
 הַבְּהֵינִים אֹמְרָה, כִּהֵן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה, מוֹזִין עָלָיו כָּל שִׁבְעָה, אִךְ כִּהֵן
 גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֵין מוֹזִין עָלָיו אֵלָּא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְשִׁבְעֵי בְּלִבְד.
 מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא: מֵאִי לֹאֵי בְּהָא קָא מִיפְלִגִּי, – הָאֵם לֹא בּוֹזֵה נִחְלָקוּ,
 שְׂרֵבִי מֵאִיר סָבֵר, מוֹמָאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוֹר, וְאֵינָהּ הִיתֵר גְּמוּר,
 וְלִכֵּן צִרִיךְ לְדַקְדֵּק וּלְהוֹת עַל הַכֹּהֵן הַעוֹבֵד בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים
 וְלַהֲטִבִּילוֹ דּוּקָא בּוֹמְנָה, וְכִיּוֹן שֶׁחֹשְׁשִׁים שְׁמָא נִטְמָא יוֹם קוֹדֶשׁ
 תְּחִילַת פְּרִישָׁתוֹ, יֵשׁ לְהוֹת עָלָיו בְּשֵׁנִי וּבְשִׁישִׁי לַפְּרִישָׁתוֹ שׁוּזוֹ
 שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי שְׁלֹ, אוֹ שְׁמָא נִטְמָא יוֹמִיִּים קוֹדֶשׁ, וְרַאשׁוֹן וְחִמְשִׁי
 לַפְּרִישָׁתוֹ הֵם יָמֵי הַזֹּאת שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי שְׁלֹ, וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר, מוֹמָאָה
 דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוֹר, וְלִכֵּן אֵין צוֹרֵךְ לְדַקְדֵּק אַחֲרָהּ הַזֹּאת בּוֹמְנָה, אֲלֵא
 דִּי לְהוֹת בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְהַשְּׁבִיעִי לַפְּרִישָׁתוֹ.

דְּחוּיָה הַגִּמְרָא בִּיאוֹר זֶה וּמִבְּאֵרֶת בִּאֲפוֹן אַחֲרָהּ: וְתַסְבֵּרָא – הָאֵם נִיתֵן
 לַפְּרִשׁ כֵּךְ, הִרִי אֵי סָבֵר רַבִּי יוֹסִי שְׁטוּמָאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוֹר, הוּאָה
 לְכַהֵן קוֹדֶשׁ יוֹם הַכִּיפּוּרִים כָּלֵל לְמָה לִי אִף בְּשִׁלְשִׁי וְשִׁבְעִי. אֵלָּא
 בְּהִכְרַח יֵשׁ לַפְּרִשׁ אֶת מִחְלּוֹקְתָם בִּאֲפוֹן אַחֲרָהּ, דְּכִיּוֹל עָלְמָא הִנֵּי
 תַנְיָא סָבֵר – כּוֹלֵם מוֹדִים שְׂרֵבִי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי סוֹבֵרִים שְׁטוּמָאָה
 דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוֹר, וְלִכֵּן יֵשׁ לְהוֹת עַל הַכֹּהֵן מִחֲשֵׁשׁ טוֹמָאָה, וְהָכָא
 בְּהָא קְמִיפְלִגִּי, רַבִּי מֵאִיר סָבֵר, אֶמְרִינֵן מְבִילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה – מִצְוָה
 עַל טַמָּא לְטַבּוֹל מִיד בְּהִגְיעַ זְמַן הָרֹאֵי לְטַבִּילָה, וְלֹא לְהַתְמִין לְיוֹם
 אַחֲרָהּ, וְכִמּוֹ כֵּן לְמַדִּים בְּהִיקֵשׁ שֶׁאִף הוּאָה בּוֹמְנָה מִצְוָה, וְצִרִיךְ
 לְהוֹת בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְהַשְּׁבִיעִי לְיוֹם שְׁבוֹ נִטְמָא וְלֹא לְאַחֲרָהּ אֵת
 הַהוּאָה, וְלִכֵּן מוֹזִים עַל הַכֹּהֵן כָּל יוֹם מִפְּרִישָׁתוֹ שְׁמָא הוּא הַיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי אוֹ הַשְּׁבִיעִי לְטוֹמָאָתוֹ. וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר, לֹא אֶמְרִינֵן מְבִילָה
 בּוֹמְנָה מִצְוָה, וְכֵן אֵין אֹמְרִים הוּאָה בּוֹמְנָה מִצְוָה, וְלִכֵּן דִּי לְהוֹת
 שְׁנֵי פַעַמִּים וְאֵין לְהַצְרִיכוֹ הַזֹּאת בְּשֹׂאֵר הַיָּמִים שְׁמָא זֶהוּ יוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי אוֹ הַשְּׁבִיעִי לְטוֹמָאָתוֹ.
 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל בִּיאוֹר זֶה וְדוּחָהּ אוֹתוֹ: וְכִי סָבֵר רַבִּי יוֹסִי שְׁלֹא
 אֶמְרִינֵן מְבִילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה, וְתַנְיָא בְּבִרְיָתָא, הִרִי שְׁהָה שָׁם ה'
 כְּתוּב עַל בְּשִׂרֵי, הִרִי זֶה לֹא יִרְחֹץ וְלֹא יִסָּח, לְפִי שְׁמוּחָק אֵת הַשֵּׁם,
 וְכֵן לֹא יַעֲמִיד בְּמִקּוֹם הַטְּהוֹרָה מִפְּנֵי קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וְאֵם נִזְדַּמְנָה לוֹ
 מְבִילָה שְׁלֹ מִצְוָה שְׁחִיבֵי הוּא לְטַבּוֹל, כִּיִּצֵּד יַעֲשֶׂה שְׁלֹא יִמְחַקּוּהוּ
 בְּשִׁטָּה הַמִּים, בְּזוֹרֵךְ עָלָיו – עַל הַשֵּׁם הַכְּתוּב בְּבִשְׂרוֹ נִמְי לְכַסּוֹתוֹ,
 וּבִכֵּךְ מִגֵּן עָלָיו מִפְּנֵי הַמִּים וְטוֹבֵל. רַבִּי יוֹסִי אֹמְרָה, יוֹדֵר וְטוֹבֵל בְּדָרְבּוֹ
 אִף אִם אֵינוּ מוֹרָצָה גְּמִי, וְכִלְכֵּד שְׁלֹא יִשְׁפָּשֶׁף וְיִמְחַקּוּ בִידֵּים. וְקִיָּימָא
 לָן בְּמִסְכַּת שַׁבַּת (קכא). דְּבְּמִסְכַּת בּוֹמְנָה מִצְוָה קָא מִיפְלִגִּי, דְּתַנְיָא
 קָמָא סָבֵר, לֹא אֶמְרִינֵן מְבִילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה, וְלִכֵּן חִיבֵי הוּא לְחוֹר
 אַחֲרָהּ גְּמִי וְאִם אֵינוּ מוֹרָצָה תְּדַחָה טְבִילָתוֹ. וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר, אֶמְרִינֵן
 מְבִילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה, וְלִכֵּן אִף אִם אֵין לוֹ גְּמִי לֹא יִדְחָה טְבִילָתוֹ.
 וְנִמְצָא מִבּוֹאֵר שְׁדַעַת רַבִּי יוֹסִי שְׁטַבִּילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה, וְאֵם כֵּן אִי
 אֲפֻשֵׁר לַפְּרִשׁ שְׁטַעֲמוֹ שֶׁאֵין צִרִיךְ לְהוֹת עַל הַכֹּהֵן כָּל יָמֵי הַפְּרִישָׁה
 הוּא מְשׁוּם שׁוֹבֵר שֶׁאֵין אֹמְרִים טְבִילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה.
 מִסְקְנָה הַגִּמְרָא בְּבִיאוֹר מִחְלּוֹקְתָם: אֵלָּא דְּכִיּוֹל עָלְמָא לְהִנֵּי תַנְיָא
 וְרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי, אֶמְרִינֵן מְבִילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה, וְהָכָא בְּהָא
 קְמִיפְלִגִּי, רַבִּי מֵאִיר סָבֵר, מְקַשְׁשֵׁן – מְקִישִׁים הוּאָה לְמְבִילָה, וְכִשֵּׁם
 שְׁטַבִּילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה, כֵּךְ גַּם הַזֹּאת, וְלִכֵּן מוֹזִים עָלָיו בְּכָל יוֹם. וְרַבִּי
 יוֹסִי סָבֵר, לֹא מְקַשְׁשֵׁן הוּאָה לְמְבִילָה, וְאִף שְׁטַבִּילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה,
 בְּהוּאָה אֵין מִצְוָה לְעִשׂוֹתָהּ בּוֹמְנָה וְלִכֵּן אֵין צִרִיךְ לְהוֹת בְּכָל יוֹם.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי תַנְיָא סֵגֵן תְּכַהֲנִים, מַה דַּעְתּוֹ, אִי מְקִישׁ הוּאָה
 לְמְבִילָה, אֲפִילוּ כִּהֵן הַכִּפּוּרִים נִמְי יַעֲצוֹר לְהוֹת בְּכָל יוֹם
 וּכְדַעַת רַבִּי מֵאִיר, וְאִי לֹא מְקִישׁ הוּאָה לְמְבִילָה אִם כֵּן אֲפִילוּ כִּהֵן
 הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה נִמְי לֹא צִרִיךְ לְהוֹת עָלָיו כָּל יוֹם, וּמִדּוּעַ חִילַק
 בֵּינֵיהֶם. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: לְעוֹלָם רַבִּי חִנְיָא סֵגֵן הַכֹּהֲנִים לֹא מְקִישׁ
 הַזֹּאת לְטַבִּילָה, וְלִכֵּן אֵין מִצְוָה לְהוֹת דּוּקָא בּוֹמְנָה, וְהִטַּעַם שֶׁלִּגְבִי
 כִּהֵן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה מוֹזִין עָלָיו בְּכָל יוֹם, זֶהוּ לְמַעַלְלָה בְּעָלְמָא מְשׁוּם
 שֶׁתִּהְיֶה כָּל יִשְׂרָאֵל תְּלוּיָהּ בָּהּ, וְכֵן מִחֲמַת הַקּוֹלוֹת שֶׁנִּהְיָה בָּהּ
 שֶׁהַכִּשְׁרִי אִף טְבוֹל יוֹם, נִתְּנוּ כִּגְגֵד זֶה מַעֲלֹת וְחֻמְרוֹת בַּעֲשִׂיתָהּ.
 אַחֲרָהּ שְׁבִיאָרָה הַגִּמְרָא אֶת שְׁלֹשַׁת שִׁיטּוֹת אֵלּוּ, מְבִיאָה הַגִּמְרָא
 בְּרִייתָא וְדִנָּה כְּדַעַת מִי מֵהֶם נֹאמְרָה. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: כְּמָאן אֹזְלָא
 הָא דְּתַנְיָא דְּרַבֵּנָן, אֵין חִילּוֹק בֵּין כִּהֵן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם
 הַכִּפּוּרִים הַמּוֹפְרָשִׁים שְׁבַע יָמִים קוֹדֶם לְעוֹבְדָתָם, אֵלָּא

הַכוֹנֵה בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה לְמַטָּה הִיא בְּכַדִּי לְבַר לְבָר וְלִזְכֹּךְ אֶת הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית וְחִלְקוֹ בְּעוֹלָם וּלְעִשׂוֹתָם כְּלִים לְאִלּוּקוֹת.

ממאמר שבת פרשת אחרי-קדושים ה'תשכ"א

יומא. פרק ראשון – שבעת ימים דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמג רש"י

אחד זה ואחד זה – דיוס הכפורים ופרה – שלישי ושביעי – לפרישתו. בהן השורה ב' – לקמיה מפרש טעמיה. דרבי מאיר סבר דחיה היא בציבור – ובעינן טהרה מעלייתה, והואה בזמנה. וכל יומא איכא לספוקי שמא היום יום שלישי הוא לטומאתו בשלשה ראשונים, ובשלשה האחרונים כל יומא ויומא איכא לספוקי מספיקא שהוא שביעי. ור' יוסי סבר היתר היא בציבור – דלא

ומה ציין, שאין בו אלא אופרה אחת, אמרה תורה "על מצוח תמיד" – שלא יסיר דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אופרות הרבה – על אחת כפה וכפה. – ולרבי שמעון דאמר תמיד מרצה, והא פתיב "על מצוח ונשא" – ההוא לקבוע לו מקום הוא דאיתא. – ורבי יהודה לקבוע לו מקום מנא ליה? – נפקא ליה מ"על מצוח". – ורבי שמעון נמי, תיפוק ליה מ"על מצוח" – אין הכי נמי. אלא "על מצוח ונשא" מאי עבד ליה? – אמר לך: ראוי למצח מרצה, שאינו ראוי למצח – אינו מרצה, לאפוקי נשבר הציץ, דלא מרצה. – ולרבי יהודה נשבר הציץ מנא ליה? – נפקא ליה מ"מצח" "מצוח". – ורבי שמעון: "מצח" "מצוח" לא משמע ליה. גימא הני תנאי פהני תנאי, דתנאי: אחר זה ואחר זה מוין עליו פל שבועה מכל הטאות שהיו שם, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: אין מוין עליו אלא שלישי ושביעי בלבד. רבי חנינא סגן הפהנים אומר: בהן השורה את הפרה – מוין עליו פל שבועה. בהן גדול ביום הכפורים – אין מוין עליו אלא שלישי ושביעי. מאי לאו בהא

קא מיפלגי? רבי מאיר סבר: טומאה דחיה היא בציבור, ורבי יוסי סבר: טומאה דחיה היא בציבור. – ותסברא? אי סבר רבי יוסי היתר היא בציבור – הוואה כלל למה לי? אלא, דכולי עלמא הני תנאי סברי טומאה דחיה היא בציבור, והכא בהא קמיפלגי: רבי מאיר סבר: אמרינן "טבילה בזמנה מצוח", ורבי יוסי סבר: לא אמרינן "טבילה בזמנה מצוח". – וסבר רבי יוסי לא אמרינן טבילה בזמנה מצוח? והתנאי: הרי שהיה שם כתוב על בשור – הרי זה לא ירחץ, ולא יסוך, ולא יעמוד במקום הטנופת. נודמנה לו טבילה של מצוח – פורץ עליו גמי, וטובל. רבי יוסי אומר: יורד וטובל בדרבנן, ובגלגל שלא ישפשא. וקיימא לן דבטבילה בזמנה מצוח קא מיפלגי, דתנא קמא סבר: לא אמרינן טבילה בזמנה מצוח, ורבי יוסי סבר: אמרינן טבילה בזמנה מצוח! אלא, דכולי עלמא להני תנאי אמרינן טבילה בזמנה מצוח. והכא בהא קמיפלגי: רבי מאיר סבר: מקשינן הוואה לטבילה, ורבי יוסי סבר: לא מקשינן הוואה לטבילה. ורבי חנינא סגן הפהנים, אי מקיש הוואה לטבילה – אפילו בהן ביום הכפורים נמי, אי לא מקיש הוואה לטבילה – אפילו בהן השורה את הפרה נמי לא! – לעולם לא מקיש, ובהן השורה את הפרה – אפילו בהן השורה את אולא הא דתני רבנן: אין בין בהן השורה את הפרה לבהן גדול ביום הכפורים אלא שיה

ומה ציץ שאין בו אלא אופרה אחת – תימה לי: ליפרך, מה לציץ – שכן השם הוא בגלגל, תאמר בתפילין שהן מחופין עור! ואין לתרץ: דכתיב נמי כתיב שדי בתפילין בקמטין, חדא – דאין זה כתב גמור, דדוקא שייך של תפילין הלכה למשה מסיני, אבל ד' י' לא. ועוד: בצוץ איכא שם המיוחד בן ארבע אותיות, דמיוז טפי. ונראה לי דאין קל תומר גמור דאיריתא, אלא מדרבנן. וכן קאמר: נדי נמי דאיכא חומרא טפי בצוץ, כדמפרש, מכל מקום כיון דאיכא בתפילין צד חשיבות זה טפי, שיש בהן אכזרות דרבה – סברא הוא שמן הדין יש לחכמתם לתקן לממשש בהן כל שעה. ורבי יוסי סבר טומאה דחיה היא בציבור – תימה לי: אם כן גבי פרה אמאי טגי בשלישי ובשביעי? הא לאו קרבן ציבור היא לדחות שבת וטומאה! ויש לומר: דכיון דטבול יום כשר בפרה, דכתיב (במדבר יט) "הוזה הטוהר" דאמורת טוהר כל דהו, אם כן מהתם נמי נבשרי בהן השורה הפרה בלא הוואה כלל, כיון דלא ברור לו דנטמא. והוא הדין דאפילו שלישי ושביעי לא בעי, אלא מעלה בעלמא.

אי סבר רבי יוסי טומאה דחיה היא בציבור הוואה כלל למה לי – גבי יום הכפורים, תימה לי: לימא דאיצטריך הוואה משום אילו של אחרן הקרב ביום הכפורים, דכיון דיחיד הוא – מהדרין אסתרוא! ויש לומר: דהני מילי היכא דנטמא בידו טומאה ודאית, כדלעיל. אבל בחששא בעלמא כי הכא, ודאי למאן דמיקל ואמר דחיה היא בציבור – לא הוה מצריכין מיד אפילו בדיחיד, כגון אילו של אחרן, כיון דחשיב בקרבן ציבור לדחות שבת וטומאה.

וסבר רבי יוסי לא אמרינן טבילה בזמנה מצוח בו – לא הוה מצי לשנויא הדיא דלעיל רבי יוסי רבי יהודה היא, דסבירא ליה בפרק "המפלט" (נדרה בטא) לאו מצוח היא. וכהאי גוונא משני לקמן שילחי מביכלין (פחא ושם) ויש לומר: דכיון דפליגי בהדיא רבי מאיר שמע מינה דרבי יוסי בר חלפתא הווא, שהיה חבירו בר פלוגתא.

דכולי עלמא להני תנאי אמרינן טבילה בזמנה מצוח – רבינו תם פסק דטבילה בזמנה לאו מצוח היא. אף על גב דאמר בפרק "המפלט" (נדרה לא ושם) שמע מינה תלת, שמע מינה: טבילה בזמנה מצוח – אין הלכה כן, אלא כרבי יוסי רבי יהודה, דאמר התם דיה טבילה באחרונה. שהרי מעשים בכל יום שאין קל טובלת בזמנה טבילה של נדרה ושל זבה ושל שומרת יום. ובפרק בתרא דנדרה (סו.ב ושם) אמרינן: מכדי האידאנא כולוה ספק זבות שוינוד רבנן ליטבלינו ביממא דשבעה, משמע שלא היו טובלות ביום בשום פעם. ורבינו חננאל פסק בבית

שמאי ובית הלל דפרק "המפלט" (שם ל.א ושם) דסברי טבילה בזמנה מצוח. ולאו ראייה היא. מדסברי בית שמאי ובית הלל הכי שיהא הלכה כן, דודאי רבי יוסי רבי יהודה לא פליג עליה, אלא סבירא ליה לא תחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה. אם כן מצי למימר דהלכתא כרבי יוסי רבי יהודה. ומה שעשה רבינו אליהו חזקן וכוונתו לברכה באזהרות שלו, טבילה בזמנה, ועל ארבע גדילים. יתר על אונך תכסה הגדולים. מנהגן היה שלא היה מקפיד לכתוב בהלכתן, כמו שסיד: על סתם נסקלים דנתם ונתחייב תסקולוהו, ויאמר המלך תלדוהו. והיינו כרבי אליעזר דפרק "גמור הדין" (סנהדרין מה.ב) כל הנסקל נתלין. ודלא כרבנן דאמרי: אין תולה אלא מגוף ועובר עבודה זרה. ומהא דאמר בשמעתא דכולי עלמא אמרינן טבילה בזמנה מצוח – אין להביא ראיה ולא הוה מצי למימר איפכא דכולי עלמא לא אמרינן טבילה בזמנה מצוח דאם כן מאי טעמא דרבי מאיר? ועוד, רבי יוסי נמי על כרחך סבר טבילה בזמנה מצוח, כדשמעין ליה גבי נמי שהיה שם כתוב על בשור.

מקשינן הוואה לטבילה – תימה: אמאי פשיט להו טפי דטבילה בזמנה מצוח מהחאה? יש לומר משום דכתיב (במדבר יט) "הוזה הטוהר על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחסאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב" ועל כרחך הא דהדר כתיב "וחסאו ביום השביעי" – לאו משום הוואה כתיב, דהא כתיב כבר. ואי משום לאשמעינן הוואה בזמנה מצוח – ליהדר נמי הוואה דג' כדהדר הוואה דשביעי. אלא על כרחך משום "ורחץ" איצטריך לאשמעינן דתקף לחוואה טבילה, ושמע מינה דטבילה בזמנה מצוח. ולמאן דלית ליה טבילה בזמנה מצוח – איכא למימר דדריש להאי קרא כדא דריש ליה בפרק "הואמר" בקידושין (סב.א ושם), דקאמר: "וחסאו ביום השביעי" למה לי? איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי – לקדשים, אבל בתרומה בחד נמי סגי – קא שמענו לן, ודא

והא דקאמר התם והוה הטורח על הטמא למה לי – אצטרך, סלקא דעתך אמינא שלישי למעוטי שני, שביעי למעוטי ששי, דקא ממועט ימי טהרה. אבל היכא דעבד ברביעי ובשמיני – אימא שפיר דמי, קא משמע לך, יש לפרש אפילו למאן דאמר אין הואה בזמנה מצוה ואו או קאמר, ברביעי או בשמיני. כלומר: סלקא דעתך אמינא אי עבד הואה קמייתא ברביעי והשניה בשביעי או קמייתא בשלישי כמשפטה

ובתרייתא בשמיני – קא משמע לך דבעינן שיחא ד' ימים בין הואה להואה לא פחות ולא יותר, וכן פירש רש"י דתם.

דאי רבי חנינא סגן הכהנים הא איכא נמי הא – תימה לי: אכתי איכא נמי שוה פורש ללשכת פרהרדין, וזה פורש ללשכה שעל פני הבריחה יש לומר: דלא קא חשיב אלא מילתא דחשיבותא, שיש מעלה בזה מכות, אבל מה שוה פורש ללשכה זו וזה פורש ללשכה זו – לא מילתא דחשיבותא וזה פורש בהאי טפי מבחאי, אי נמי, נראה לי לפרש דתרי מילי קחשיבו: שוה פרישתו לקדושה – דהיינו ללשכת פרהרדין. שהיתה בנויה בקודש, ואפילו אם תמצוי לומר שהיתה פתוחה לחול, ואם כן הוה תוכה חול, דאי לא הכי הוה אין ישיבה בעורה וכל שכן שאין ישנים בה, ואם כן לא הוה פרישתו לקדושה – יש לומר אפילו הכי, כיון דהיתה בנויה בקדש בסמוך לעורה – קרי ליה שפיר פרישה לקדושה. וזה פרישתו לטהרה – ללשכה שעל פני הבריחה, העומדת בדר הבית שאין בו קדושה

יותר מירושלים, אלא טהור יותר שהוב ובעל קרי וכל מי שטומאה יוצאה מגופו אין נכנסין לו. ויש מפרשין: דלשכת פרהרדין היתה פתוחה לקדושה ואף על גב דאם כן קדש הואי ואין ישינן בה – יש לומר כיון שבנויה בחול ופתוחה לקדש, ונהי דתוכה קדש לענין אכילת קדשי קדשים, כדמשמע ב"אידוה מקומן" (זבחים נ"א, מידו מותר לישב בה ולישן בה, דלא קדשה לגמרי כקדושת עורה. דהא אמר בפרק "אידוה מקומן" (שם) דאין חייבין עליון כרת טומאים הנכנסין שם, והכי נמי מותר לישב ולישן בהם. ועוד איכא בינייהו מילתא אחריתי: שוה אחיו הכהנים נוגעין בו, וזה אין אחיו הכהנים נוגעין בו. ולא נהירא, כדמשמע לקמן בשילוח פרק שני ובהא ושם גבי זקן יושב במערכה דאין ישיבה בלשכות הכהניות בחול ופתוחות לקדש.

תנן התם הנחתומין לא חייבו אותם להפריש אלא תרומת מעשר וחלה – בפרק שני דמסכת דמאי פריך בירושלמי: תמן ופרק דמשינן: תננין: הלוקח מנחתום כיצד מעשר: נטל כדי תרומת מעשר וחלה וכו'. הכא את אמר הלוקח מפריש, ובה את אמר נחתום מפרש! רבי יונה אמר: איתפלגון רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: כאן – בעושה בטהרה, כאן – בעושה בטומאה. נראה לפרש מתניתין דהכא – בנחתום עם הארץ העושה בטהרה, ששומר גבל חבר לעשות לו חלתו בטהרה. הלכך, כיון דטרח כולי האי – סמכינן עליה נמי דודאי תקנה, ואין צריך הלוקח ממנו להפריש. והואה מתניתין דמחייבא ללוקח להפריש – מיירי בנחתום עם הארץ, ולא מפרש. וחד אמר: כאן במדה דקה כאן במדה גסה, ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא וכו'. ומפרש התם אבתניתין אחריתי טעמא דחילוקא דבין גסה לדקה, משום תינוקות שלא יאכלו טבל, בשם רבי יוחנן. מדה דקה, והואיל והמוכר משתכר – הוא מפרש, מדה גסה לוקח משתכר – לוקח מפרש. ופריך התם, וקשיא על דרבי יוחנן: אם בעושה בטהרה – יפריש על הכל. פירוש: אפילו מעשר שני, ונסקה לירושלים! ומשני: בדין הוא שלא יפריש כלום, שאין מוסרין דאי לעם הארץ. כלומר: דאפילו דאי דאיכא למימר דעם הארץ עישרו – אפילו הכי לא סמכינן עליה, דחיישין דילמא לא מתקן ליה. והיינו דקאמר אין מוסרין אפילו דאי לעם הארץ דזקא. אבל לחבר שרי, ומתניתין בנחתום חבר שמוכר לחבר עסקין, ואם כן בדין הוא דהנחתום לא יפריש לכל הפחות מעשר שני, משום דטריחא מילתא טובא לאסוקה לירושלים – פטורים הנחתומין מלהפריש מעשר שני משום דטריחא מילתא, ומתוך שהפרהרדין הללו חובטין אותן וכו'. מידו, חבר הלוקח מהם – מפרש מעשר שני ומעלתו ואוכלו בירושלם. ואין לפרש שאין מוסרין דאי לעם הארץ, אבל דמאי מוסרין – דהא ליתא, דבעינן בפרק "בכל מערבין" (ל"ב) מוכח דאין מוסרין דמאי לעם הארץ, גבי עם הארץ שאמר לחבר קח לך, ובפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פ"ה, א) גבי הלוקח ירק מן החוק וכו', ובפרק קמא דחולין (א, ו): ונתון לחמנו – מעשר את שהוא נתון לה ואת שהוא נטל הימנה. ומקשה נמי על דרבי אלעזר: אם במדה דקה – יפריש על הכל, ולא משני מיד, לפי שכבר תירץ לרבי יוחנן שהוא הדין לרבי אלעזר. ובירושלמי

שוה פרישתו לקדושה – ליכנס למזבח שכינה, ולא היה לבו וזהו עליו, והוא נבדל מכל קלות ראש, שחלה עליו אימה בהבדלתו מן הבריות. וזה פרישתו לטהרה – להחמיר בטהרתו, מפני קל שעושין בו לטמאו בו ביום להטבילו להוציא מלבן של צדוקים, לכן החמירו בטהרתו שלא יתא אדם נוגע בו. **הא איכא נמי האי** – שוה מזין עליו כל שבעה, וזה אין מזין עליו כל שבעה. בשלמא – יום ראשון מזין עליו שמוא היום יום שלישי לטומאתו, וכן שני, וכן שלישי, שמוא שעה אחת קודם פרישתו נטמא. חמישי שמוא שביעי – שאם היה הראשון לפרישה שלישי לטומאה נמצא החמישי שביעי, וכן ששי וכן שביעי. **אלא** רביעי – אמאי מזינן עליה: לא בשלישי איכא לספוקי – דהא משפירא לא נטמא במת, ולא בשביעי איכא לספוקי – שאם היה שביעי לטומאתו דרי יום אחד לפני פרישתו שלישי לטומאה, נמצא שלא הוה בשלישי, והואה שביעי בלא שלישי אינו כלום. וכל **אימת** דמתרמי מפרשין ליה – ואף על גב דלא הוי רביעי שלו בשבת, ונמצאת הוואתו בטלה שני ימים. דבריון תליא מילתא – שאין זמנה קבוע. דניתרמי רביעי שלו בשבת – ולא יפסקו הזויותיו אלא יום אחד. פרהרדין – פקידו המלך, לשכת בלוזי – לשון שרים. כך היתה נקראת: לשכת שרים. בתחלה – כל ימי שמעון הצדיק שהארץ ימים, היו קוראין אותה לשכת בלוזי. מתוך שנותנין סמון לבחנה – מתוך שכחני בית שני היו עומדין על ידי ממון, שנותנין על כוונה גדולה למלכי בית חשמונאי. מחליפין אותה כל שנים עשר חדש – כלומר: שרשעים היו, ולא היו מוציאין שנתן, ומעמידים אחד תחתיו. וכל כהן המתחנך בה סותר אותה ובונה בנין נאה מן הראשון, שנתהא קרויה על שמו, ונמצא מתחלפת כל שנה ושנה. בפרהרדין הללו – שהמלך מחלפן בכל שנה ושנה, חזרו לקרות לשכת פרהרדין. הנחתומין – הלוקחין תבואה מעם הארץ למכור פת לשוק – לא חייבו עליהן להעלות מעשר שני של דמאי לירושלים, אלא תרומת מעשר שהוא אחד ממאה, וחלה יתן לבכה. אבל שאר כל אדם – הטיילו עליו להעלות מעשר שני של דמאי לירושלים, ומעשר ראשון ומעשר עני מפרשין אותו ואין נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

שוה פרישתו לקדושה, ואחיו הכהנים נוגעין בו, וזה פרישתו לטהרה, ואין אחיו הכהנים נוגעין בו. כמאן – או רבי מאיר או רבי יוסי. דאי רבי חנינא סגן הכהנים – הא איכא נמי האי. מתקוף לה רבי יוסי ברבי חנינא: בשלמא ראשון – שמוא שלישי, שני – שמוא שלישי, שלישי – שמוא שלישי, חמישי – שמוא שביעי, ששי – שמוא שביעי, שביעי – שמוא שביעי. אלא רביעי למה לי הוואה כלל? לא בשלישי איכא לספוקי, ולא בשביעי איכא לספוקי! – ולטעמיה, הוואה כל שבעה מי איכא? והא קיימא לן דהוואה שבות, ואינה דוחה את השבת. אלא מאי אית לך למימר – שבעה לבר משבת, הכא נמי – שבעה לבר מרביעי. אמר רבא: הלכך, כהן גדול ביום הכפורים, דלא בדידן תליא מילתא, אלא בקביעא דירחא תליא מילתא – בתלתא בתשרי בעי לאפריש, וכל אימת דמתרמי תלתא בתשרי – מפרשין ליה. אבל כהן השו"ף את הפרה, דבדידן תליא מילתא – מפרשין ליה ברביעי בשבת, כי היכי דניתרמי רביעי שלו בשבת. "ללשכת פרהרדין" וכו', תניא, רבי יהודה: וכי לשכת פרהרדין היתה? והלא לשכת בלוזי היתה! אלא, בתחלה היו קורין אותה לשכת בלוזי, ומתוך שנותנין עליו ממון לכהונה ומחליפין אותה כל שנים עשר חדש, כפרהרדין הללו שמשלפין אותם כל שנים עשר חדש, לפיכך היו קוראין אותה לשכת פרהרדין. תנן התם: הנחתומין לא חייבו אותן חכמים להפריש אלא תרומת מעשר וחלה. בשלמא תרומה גדולה לא, דתניא:

לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

נותנים. ונבחתום חבר עסקין, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו, צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים ואין לפדוה. לפי

בשבת ערב פסח שאם לא יזו עליו לא יקריב את הפסח, אלא מאי
 אית לך למימר בהכרח ששבעה ימים אינו דווקא שבעה, אלא לבר
 (ו-ח) מן השבת, הקא נמי נתרץ שמה שכתוב שבעה, היינו לבר
 מהיום הרביעי לפרישתו שאין צורך להיות ביום זה כמבואר.
 אמר רבא, הלכך – כיון שנתבאר שאין מוים ביום הרביעי לפרישה
 וכמו כן אין מוים בשבת, בהך גדול ביום הפסחים, דלא בדין תליא
 מילתא – שאין בדינו לקבוע באיזה יום בשבוע צריך להתחיל
 להפרישו, אלא בקביעת דירקא תליא מילתא – דבר זה תלוי
 בקביעות החדש ומולד הלכנה, שהרי בתלתא בתשרי בעי
 לאפרישי, ואם כן כל אימת דמתרמי תלתא בתשרי מפרישין ליה –
 בכל יום מימי השבוע שיחול בו ג' תשרי נפרישו, אף אם בכך יצא
 שיתבטל מהזאה שני ימים מתוך שבעת ימי הפרישה, בשבת וביום
 הרביעי לפרישה. אבל בהך השוה את הפרה, דבדין תליא מילתא
 – שבידינו הדבר לקבוע אימת יחל לפרוש, שהרי אין זמן קבוע
 לשריפת הפרה, מפרישין ליה ברביעי בשבת דווקא, כי היכי
 דניתרמי – כדי שיחול יום רביעי שלו ו-של ימי פרישתו בשבת,
 ולא יפסיד מהזאותיו אלא יום אחד.
 שנינו במשנה: מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדריין וכו';
 מביאה הגמרא ברייתא: תנא [אמר] רבי יהודה, וכי לשכת
 פרהדריין היתה – לשכת ישיבת פקדי המלך, והלא לשכת בלויי
 – שרים היתה, שהרי הכהנים הגדולים יושבו בה, ומדוע נקראת
 לשכה זו בשם 'פרהדריין'. מבאר הברייתא: אלא שבתחלה
 בתקופת שמעון הצדיק, אכן היו קורין אותה לשכת בלויי, על שם
 חשיבותם של הכהנים, אך בהמשך בימי מלכות בית חשמונאי
 החלו למנות כהנים גדולים על ידי נתינת שוחד למלך, ומתוך שהיו
 נותנין עליו קמון לכהנה ולא היו ראויים לכך, מתו במהרה ולא
 השלימו שנתם, והכהן גדול המתחדש בכל שנה, היה סותר את
 הלשכה ובונה יותר נאה כדי שתהיה הלשכה קרויה על שמו,
 ונמצא שהיו מחליפין אותה – את הלשכה כל שנים עשר חודש,
 בדוגמת פרהדריין הללו – פקדי המלך ושוטרי שפחליפין אותם –
 מטעם המלכות כל שנים עשר חודש, לפיכך שינו את שם הלשכה
 והיו קוראין אותה לשכת פרהדריין, שהלשכה והכהנה אף הן
 מתחלפים כל שנה.
 מביאה הגמרא דין אחר שנוכרים בו פקדי המלך ושוטרי
 הנקראים 'פרהדריין': תנן התם, סתם לוקח תבואה מעם הארץ הרי
 זה 'דמאי' וחייבוהו חכמים להפריש ממנה תרומות ומעשרות,
 אולם הנחתומין שהיו קונים תבואה מעם הארץ ואופים לחם
 ומוכרים, לא חייבו אותם חכמים להפריש וליתן לכהן אלא תרומת
 מעשר האסורה באכילה לזרים (ששיעורה אחד ממאה) וכן חלה
 בלבד. אולם מעשר עני ומעשר ראשון המותרים באכילה לזרים
 מפרישים ואינו צריך ליתנם לעניים וללזים, ועל הנחתומים הוסיפו
 להקל שלא יהיו חייבים להפריש מעשר שני ולהעלותו או את דמי
 פדיונו לירושלים, כמו שחייבים בכל דמאי.
 מבררת הגמרא: בשלמא תרומה גדולה לא חייבו את הנחתומין
 להפריש, משום שכל פירות דמאי פטורים מכך, כדתניא בברייתא,

שנה – כהן גדול קודם יום הכיפורים, פרישתו לצורך קדושה, שעל
 ידי שפורש מן הבריות חלה עליו אימה, ובדל הוא מקלות ראש
 וחזות הדעת, ובכך יכול להכנס לקודש הקדשים, ולכן אינו צריך
 לפרוש מאחיו הכהנים שלא יהיו נוגעין בו, משום שאין פרישתו
 מחמת חשש טומאה, ואילו זה – כהן השורף את הפרה, פרישתו
 לצורך מטהרה, שקבעו חכמים להחמיר בטוהרתו כנגד הקולא
 שמתמאין אותו לעשותו טבול יום, ולכן החמירו עליו שאין אחריו
 הכהנים וכל אדם נוגעין בו מחשש שיטמאוהו. ונמצא מבואר
 בברייתא שגבי דברים אחרים אין הבדל ביניהם. מבאר הגמרא:
 כמאן – כאילו שיטה נאמרה ברייתא זו, בהכרח או כרבי מאיר
 הסובר שאין הבדל בין כהן העובר ביום הכיפורים לכהן השורף
 את הפרה, שעל שניהם מוים כל שבעת הימים, או כרבי יוסי
 הסובר שעל שניהם מוים רק ביום השלישי והשביעי לפרישתו,
 דא ברייתא זו כרבי חנינא מן הכהנים, הא איכא נמי הא – הלא
 יש הבדל נוסף ביניהם שהיה לה למנותו, שכהן העובר ביום
 הכיפורים מוים עליו רק בשלישי ושביעי לפרישתו, ואילו כהן
 השורף את הפרה מוים עליו כל שבעת ימי הפרישה, ומכך שלא
 הזכירה הברייתא הבדל זה מוכח שברייתא זו אינה כשיטתו של
 רבי חנינא סגן הכהנים.
 הגמרא דנה בדבריו של רבי מאיר שמזים על הכהנים הללו כל
 שבעת ימי פרישתם. שואלת הגמרא: מתקין לה רבי יוסי כרבי
 חנינא, בשלמא – אמנם מובן שבים הראשון לפרישתו מוים עליו,
 שפמא הוא היום השלישי לטומאתו במת וכלומר שמא נטמא שני
 ימים קודם שהופרש, וכן מוים ביום השני לפרישתו שפמא הוא יום
 שלישי לטומאתו, וכן מוים ביום השלישי לפרישתו שפמא הוא שלישי
 לטומאתו, שנטמא ביום פרישתו קודם שהופרש. וכמו כן מובן מה
 שמזים עליו ביום השלישי לפרישתו שפמא הוא שביעי לטומאתו
 (והזאה של היום הראשון לפרישתו היתה בשלישי לטומאתו),
 וכן ביום השני לפרישתו שפמא הוא שביעי לטומאתו, וכן ביום
 השלישי לפרישתו שפמא הוא שביעי לטומאתו, שנטמא ביום
 פרישתו מעט קודם שהופרש, ומובן מה שמזים עליו בכל הימים
 הללו, שבכך יצאנו מידי ספק בכל יום שמא הוא יום שלישי או יום
 שביעי לטומאתו, אלא ביום הרביעי לפרישתו למה לי תאמא כלל,
 הלא לא בשלישי איכא לפפוקי – אין לנו ספק שמא יום שלישי הוא
 לטומאתו, שהרי מופרש ועומד כבר יותר משלשה ימים, ולא
 בשביעי איכא לפפוקי – ואף אין לנו להזות מספק שמא יום שביעי
 הוא לטומאתו, שכן אם נטמא לפני שבעה ימים, הזאה זו אינה
 מטהרת כלום לפי שלא היו עליו ביום השלישי לטומאה (שהוא
 קודם ימי הפרישה).
 משיבה הגמרא: ולמעמיד – ולשיטתך רבי יוסי ברבי חנינא שאתה
 מפרש דברי הברייתא כפשוטם שמזין עליו כל שבעה ימים, יקשה,
 הוזה כל שבעה מי איכא – האם שייך להיות עליו כל שבעת
 הימים ברציפות וגם בשבת שבינתיים, והא קריא לן במסכת
 פסחים (סח), דהוזה יש בה איסור שבות מדרבנן, שמא יטלטל את
 השופרת של מי החטאת ארבע אמות ברשות הרבים, ואינה דוהה
 את השבת אפילו במקום מצוה, כגון טמא מת שיום שביעי שלו חל

הדגשת עניין הגאולה בל"ג בעומר היא גם בנוגע לכל העולם כולו.

ארבע מאות ועשר שנים עד שחרב, ואף על פי כן לא שמשו בו אלא
 שמונה עשר בָּהֶנִּים גדולים בלבד, משום שהיו יראי השם והאריכו
 ימים. וְשָׁנֹת רָשָׁעִים תִּקְצְרָנָה' זה נתקיים במקדש שני שְׁעָמַר אֶרְבַּע
 מאות ועשרים שָׁנָה, עשר שנים יותר ממקדש ראשון, וְשָׁמְשׁוּ בוֹ
 בפרק זמן זה יותר מִשְׁלָשׁ מאות בָּהֶנִּים גדולים, ולא זו בלבד אלא
 צא מִהֶם – הורד מארבע מאות ועשרים שנים הללו שנים ארוכות
 בהם שימשו בכהונה גדולה אנשים צדיקים, והם אֶרְבָּעִים שָׁנָה
 שבהם שָׁמַשׁ שְׁמֵעוֹן הַצִּדִּיק בכהונה, וְשָׁמוּנִים שנה שְׁשָׁמַשׁ יוֹחָנָן בֶּהֱן
 גדול, וכן עֶשֶׂר שנים שְׁשָׁמַשׁ יִשְׁמָעֵאל בֶּן פֶּאֶחֶי, וְאַמְרִי לֵה – ויש
 אומרים אחת עשרה שנה שְׁשָׁמַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חֲרֶסְמוֹס, מִכָּאֵן וְאַחֲרֵי
 צא וְחָשׁוּב וצָרַף את השנים של ארבע הכהנים צדיקים הללו
 שיחדיו שימשו מאה ארבעים ואחת שנה בכהונה גדולה, הרי
 שלא נותר לשאר הכהנים הרשעים הרבים לשמש בתפקידם אלא
 מאתים שבעים ותשע שנים עד שחרב הבית השני, ומנִין הכהנים
 הללו היה גדול ממספר השנים שבהם שימשו ושלש מאות כהנים
 ויותר שימשו במאתים שבעים ותשע שנים, נמצא שכל כהן לא
 השלים שנתו, ללמדך שלפי שהיו רשעים נתקצרו ימיהם וְכָל אֶחָד
 וְאֶחָד לא הוציא שָׁנָתוֹ.
 אגב שהוזכר לעיל משך קיום מקדש ראשון ושני, מבארת הגמרא
 מדוע כל מקדש חרב ולא המשיך להתקיים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
 תוֹרְתָא, מִפְּנֵי קוֹחַ הַרְבֵּה מִשְׁכֵּן שִׁילָה לאחר פטירת עלי, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ
 בָּהּ שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁל חֹסֶד שֶׁגִּרְמוּ לְחֹרְבָנָהּ, גָּלוּי עֲרִיזוֹת וּבִזְיוֹן קִדְשִׁים.
 מביאה הגמרא את המקור לכך: גָּלוּי עֲרִיזוֹת, דְּכֶתִיב (שמואל א' ב כב),
 'וְעָלִי יָקֵן מֶלֶךְ וְשָׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר יֵעָשׂוּ בְּנֵי לֵכָל יִשְׂרָאֵל, וְאֵת אֲשֶׁר
 יִשְׁכַּבּוּן אֵת הַנְּשִׁים הַצָּבֹאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד', וְאֵף עַל גֵּב דְּאָמַר רַבִּי
 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הָאוֹמֵר בְּנֵי עָלִי חָמָא בְּגִלּוּי
 עֲרִיזוֹת כַּמְשַׁמְעוֹת דִּפְשׁוּטָה שֶׁל הַפֶּסֶק אֵינוֹ אֵלָּא מוֹעֵד, וְמָה
 שֶׁהוֹצֵר בַּפֶּסֶק אֲשֶׁר יִשְׁכַּבּוּן אֵת הַנְּשִׁים' אֵינוֹ כַּפְשׁוֹט, מִכָּל מָקוֹם
 נֶחֱשֵׁב דִּבְרַר לְחֹסֶד זֶה שֶׁכֵּן מֵתוּךְ

לְפִי שֶׁשִּׁלָּה יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל שְׁלֹחִים כָּל גְּבוּלֵי יִשְׂרָאֵל, וְרָאָה שֶׁאֵין
 עֲמִי הָאָרֶץ מְפִרִישִׁין מִפִּירוּתֵיהֶם אֵלָּא תְרוּמָה גְדוֹלָה בְּלִבָּד, אֲבָל לֹא
 הָיוּ זֹהִירִים לְהַפְרִישׁ אֶת שָׂאֵר הַמַּעֲשֻׂרוֹת, וְלִכְךָ גֹּזַר שְׁפִירוּתֵיהֶם
 דְּמֵאִי, וְהִלּוּקָהּ מֵהֶם יִצְטָרֵךְ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֻׂרוֹת חוּץ מִתְרוּמָה
 גְדוֹלָה. וְלִפְיָכֶּךָ אֵין הַנַּחֲתוּמִין צְרִיכִים לְהַפְרִישׁ תְרוּמָה גְדוֹלָה אִף
 מִתְבוּאָה הַנִּלְקַחַת מֵעַם הָאָרֶץ. וְכֵן מַעֲשֶׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֶׂר עֲנִי נִמְי לֹא
 חִיבִים הַנַּחֲתוּמִין לִיתֵן לַלְוִיִּים וְלַעֲנִיִּים מִתְבוּאָה דְּמֵאִי, כִּיֹּן
 שֶׁהַפִּירוֹת סֶפֶק מַעֲשֻׂרִים וְהַמִּצְוָה מִחִבְרֵי עָלְיוֹ הָרִאשִׁי – הַלְוִיִּים
 וְהַעֲנִיִּים הַבָּאִים לְהוֹצִיא מִהַנַּחֲתוּמִין עֲלֵיהֶם חֻבַּת הַהוֹכַחָה שֶׁהֶעֱם
 הָאָרֶץ לֹא עִשָׂר אֶת פִּירוֹתֶיהָ, וְלִכְךָ אִף שְׁחִיב הַנַּחֲתוּם לְהַפְרִישׁם
 כִּדִּי לְהוֹצִיאֵם מִיָּד סֶפֶק טַבֵּל, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ מַחֲוִיב לִיתֵן לָהֶם אֶת
 הַתְבוּאָה שֶׁהַפְרִישׁ וְיִכּוֹל לְאוֹכְלָהּ כִּיֹּן שֶׁהֶם מוֹתָרִים לְזוּרִים. אֵלָּא
 מַעֲשֶׂר שְׁנִי, מְדוּעַ פְּטוּרִים הַנַּחֲתוּמִין מִמֶּנּוּ, נִפְרָשׁוּ וְנִכְלָהוּ –
 יִפְרִישׁוּהוּ וְיַעֲלֶה וְיִאֲכַלְהוּ בִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיָה יֵשׁ לְחֹשׁוֹשׁ שֶׁמֵּאֵל לֹא
 עִשָּׂרוּ הָעַם הָאָרֶץ וְיַעֲבִירוּ עַל אִסּוּר אֲכִילַת מַעֲשֶׂר שְׁנִי מִחוּץ
 לְיִירוּשָׁלַיִם, וְכִיֹּן שְׁכָדִי לִתְקֵן זֹאת אֵינֶם צְרִיכִים לִיתֵנוּ לְאַחֲרִים
 אֲלֹא הֵם עֲצָמָם יִאֲכַלְהוּ, נִמְצָא שֶׁאֵינֶם מַפְסִידִים בְּכָךְ מֵאוֹמָה, וְיֵשׁ
 לָנוּ לִתְקֵן שִׁפְרִישׁוֹ וְיַעֲלֶה לְיִירוּשָׁלַיִם.
 מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אָמַר עוֹלָא, מֵתוּךְ שֶׁפְּרַהֲרִין וְשׁוֹטְרִים חָלָלוּ
 חֻבְּבִין אוֹתָן – אֶת הַנַּחֲתוּמִין וּמִטִּילִים עֲלֵיהֶם קִנְסוֹת מִמּוֹן כָּל שָׁנִים
 עֶשֶׂר חֶדֶשׁ שֶׁהָיוּ זִמְנֵי מִינֵי הַשּׁוֹטְרִים, וְאוֹמְרִים הַמְּמוֹנִים לָהֶן, מִכְּרִי
 מְזוּל, מִכְּרִי מְזוּל, מִשּׁוּם כִּךָ פִּרְנֶסֶת הַנַּחֲתוּמִים הָיְתָה בְּרוּחָהּ, וְלִכְךָ
 הִקְלוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא אִמְרָהוּנָהּ רִבְּנָן לְהַעֲלוֹת הַמַּעֲשֶׂר שְׁנִי לְיִירוּשָׁלַיִם,
 וְסִמְכוּ עַל כֵּךְ שֶׁרֹב עַמִּי הָאָרֶץ מַעֲשִׂרִין. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: מֵאִי
 פְּרַהֲרִין, פְּרָסִי – שׁוֹטְרֵי הַמֶּלֶךְ וּפְקִידָיו.
 חֲזֹרֶת הַגְּמָרָא לְבַאֵר אֶת עֲנִין הַחֲלַפַּת הַכֹּהֲנִים בְּתַקּוּפַת בֵּית שְׁנִי
 שֶׁהוּבָא לְעִיל: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חִנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּיצַד וְהִזְכִּין
 נִתְקִיִּים מֵאִי דְּכֶתִיב 'וְרָאָה ה' תּוֹסִיף יָמִים וְשָׁנֹת רָשָׁעִים תִּקְצְרָנָה'
 (משלי י כו), 'וְרָאָה ה' תּוֹסִיף יָמִים', זֶה נִתְקִיִּים בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן שֶׁעָמַד

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

נצטערתי לשמוע - במקרה - שאינו בטיב הבריאות ונמצא בבית החולים, ואקוה לשמוע בשו"ט מהטבת בריאותו.

ולפע"ד כיון שזכה להתחנך בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש ולהיות במחיצת האור של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר כמה וכמה שנים, הנה יקח על עצמו תיכף להטבת בריאותו ללמוד דא"ח ברבים, ביום הש"ק ולכה"פ עוד יום אחד בימות החול, ולא יתחשב כלל אם רב יהי מספר השומעים או מעט, וגם לא יתחשב עם מדת הבנתם.

ובפרט שכפי שקבלנו מנשיאנו ורבותינו הק' הנה תורת החסידות הערן די נשמות פון די הערער, ועוד סגולה נפלאה שהיא - תורת החסידות - מזככת את האויר, וכאשר האויר נזדכך במקום אחד אפילו מצומצם, הרי בד"מ פועל על האויר של כל העולם כולו, וע"י תוספת חיזוק ההתקשרות באילנא דחייא הרי בטח יהי זה הצנור לתוספת חיות והטבת בריאות כת"ר גם כפשוטו בגשמיות.

בברכת רפואה קרובה המחכה לבשו"ט.

בפי"ע נשלחו החוברת לל"ג בעומר שי"ל זה עתה ומכתב הכללי השייך אליי.

יומא. פרק ראשון – שבעת ימים דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמז רש"י תוספות

לפי ששלה – יוחנן כהן גדול, שגור על הדמאי, בסוטה בפרק "עגלה ערופה" (מחא). המוציא מחבירו עליו הראיה – מבי אפרשיה ואפקיה משום טבל – אין בו אלא ספק גזל לויים ועניים, חוץ מתרומת מעשר שבתוך מעשר ראשון – אותה יתן לכהן, שיש איסור ועון מיתה באכילתה. וללוי ועני יאמר: הביאו ראה שלא עישר עם הארץ שלקחת ממנו. נפרשו ונסכו – שהרי יש בו איסור לה תוכל לאכול בשעריך" – פירשו כדי לתקן טבלו, הואיל ולא פסדי ביה מידי, דהא איננה נפשייהו הדר קא אכלי ליה בירושלים. חובשיין אותן – (מן) הנחתומין כל שנים עשר חודש משנה לשנה הממונים מתחדשין, ומכבידן למצוא עלילות לגבות ממון כשהן מתחדשין. לא אפרחוניהו – וסמכו לומר שרוב עם הארץ מעשיין חן. פורסי – פקדי המלך. ששהו

לפי ששלה בכל גבולי ישראל וראה שאין מפרשין אלא תרומה גדולה בלבד. מעשר ראשון ומעשר עני נמי לא – המוציא מחבירו עליו הראיה. אלא מעשר שני, נפרשו ונסכו, ויכלהו בירושלים! אמר עולא: מתוך שפרהדרין הללו חובטין אותן כל שנים עשר חדש, ואומרים להן: מכרו בזול, מכרו בזול! לא אפרחוניהו רבנן. מאי פרהדרין – פורסי. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב "יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצנה", "יראת ה'

תוסיף ימים" – זה מקדש ראשון, שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא שמונה עשר כהנים גדולים, ושנות רשעים תקצנה" – זה מקדש שני, שעמד ארבע מאות ועשרים שנה, ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים. צא מהם ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק, ושמונים ששמש יוחנן כהן גדול, עשר ששמש ישמעאל בן פאבי, ואמרי לה אחת עשרה ששמש רבי אלעזר בן חרסום – מפאן ואילך צא וחשוב: כל אחד ואחד לא הוציא שנתו. אמר רבי יוחנן בן תורתא: מפני מה חרבה שילה – מפני שהיו בה שני דברים, גלוי עריות ובזיון קדשים. גלוי עריות – דכתיב "ועלי זקן מאד ישמע את כל אשר יעשו בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח אהל מועד". ואף על גב דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: כל האומר בני עלי חטאו – אינו אלא טועה, מתוך ששהו

קמא, שטרח להביא גבל שעושה בטורה, דמסתמא דאי תקן. וחדר קאמר: אלא כרבי אלעזר. פירוש: אי נמי איכא לשנוי כרבי אלעזר, כאן וכאן בעושה בטורה, אלא במתארח אצלו, אבל ברבים – אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים. וכה ברבים אנו קיימין. כלומר: מתניתין דפרק קמא דמתארח אצלו דאקילו רבנן גביה, וכדתינא פרק קמא דחלה בתוספתא: הלוקח מן הנחתום ומן האשה שעושה למכור בשוק – צריך להפריש חלת דמאי, מבעל הבית ומתארח אצלו – אין צריך להפריש חלת דמאי. אבל חלה של דאי טבל צריך תתקן, כדתינא בירושלמי: העושה עיסה מטבל, בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים לתרומה לחלה – מה שעשה עשו, וחלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה, ותרומה לא תאכל עד שפירש חלה. ראשון ומעשר עני נמי לא המוציא מחבירו עליו הראיה – ולא דווקא נחתום, אלא אפילו כל אדם נמי מפרשין וכן שלו. כדאמרין בשיליה מסכת סוטה (מחא). עמד והתקן להם הלוקח פירות מעם הארץ – מפרשי מהן תרומת מעשר ונתנה לכהן, ומעשר שני עולה ואוכלו בירושלים, ומעשר ראשון ומעשר עני – המוציא מחבירו עליו הראיה. והא דלא אמרין נמי בתרומת מעשר מפרשיה ודיא שלו, וימכרה לכהנים ויטול דמיה – של לומר כיון דדבר מועת הוא, שאינו אלא חלק אחד ממאה, ועוד: דמיה מועטין, שהוא צריך למכרה בול שאין לה אוכלין מרובין – תקינו רבנן שיתנה לכהנים.

ולא שמשו בו אלא שמונה עשר כהנים – רבינו יצחק בן אשר גרס: שמונה כהנים, כדכתיב בהדיא בדברי הימים (א ה): עוריה אשר כהן בבית בנה שלמה, אמריה אחיטוב צדוק שלום חלקיה עוריה שריה יהודצק והוא הלך בהגלות ה' את יהודה. אמנם, בכל הספרים ובספרי (פרשת פנחס) ובירושלמי גרסין שמונה עשר כהנים. ונראה לי לקיים גירסת הספרים. ותשעה כהנים גדולים היו עד יהודצק וכו', וסגני כהונה שמתקנין לכל אחד סגן תחתיו – דרי שמונה עשר. כדאשכחן בסוף מלכים, דקא חשיב לכהן גדול וסגן שלו בחדי הדרי, דכתיב: "ויקח בר טבחים את שריה כהן הראש ומשנהו צפניהו". ואם תאמר: אם כן בבית שני נחישו נמי סגני כהונה, אם כן הוה ליה למימר קרוב לשש מאות כהנים גדולים ששימשו בו יש לומר: הא לא קשיא, דבבית ראשון נקט שפיר שמונה עשר וכן וסגניהן – לרווחא דמילתא, דאפילו אם תמצא לומר אי אפשר שלא יאירע אונס לכהן גדול ביום הכפורים אחד מכל השנים הללו שהוא משמש בכהונה גדולה, ונמצא סגן שמשם תחתיו – אף על פי כן לא הוה הללו אלא שמונה עשר, וכל שכן דאי אמרין דלא אירע פסול לכהן גדול – דבצרי להן, אבל בבית שני, כיון דכל אחד לא הוציא שנתו – נקט שלש מאות לרווחא דמילתא, דאפילו אם תמצא לומר דמסתמא לא שימש סגן תחתיו, כיון שלא היה כהן גדול אלא יום הכפורים אחד, מילתא דלא שכחא הוא שבו ביום אירעו אונס ושימש סגן תחתיו – אפילו הכי לכל הפחות קרוב לשלש מאות היו. אי נמי, נראה לי: דשמונה עשר כהנים דהיינו מפתח ואילך שיתנה לו ולזרעו אחריה, וכן משמע בספרי, "לכן אמור הני נותן לו" וגו' – מלמד שעמדו ממנו בבנין הראשון שמונה עשר כהנים נביאים, ובבנין שני שמונים כהנים וכו'. ובנין ראשון קרי משמשין וכו' שפירש חלה גלות הארץ. וכן יש בירושלמי: בראשונה שהיו משמשין הוא ובנו וכן בנו, שימשו שמונה עשר כהנים. והא דקאמר חבא בשמענתא זד מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר, ולא שימשו בו אלא שמונה עשר – משום דבעי למימר מקדש שני שעמד ארבע מאות ועשרים ושימשו בו קרוב לשלש מאות נקט נמי מנין בית ראשון, ומידה, אותם שמונה עשר כהנים לא שימשו כולם בבית ראשון, והבי פירוש: ושימשו בו שמונה עשר – כלומר: שימשו בו כהנים כל כך עד שהשלימו לחשבון שמונה עשר עם אותם ששימשו מעיקרא. וכן מצאתי בדברי הימים: "אלעזר פנחס אבישוע בקי עז יודיה מריות אמריה אחיטוב צדוק אדומעץ עוריה יוחנן עוריה אמריה אחיטוב צדוק שלום חלקיה עוריה שריה יהודצק" חרי מבאישוע בן פנחס עד שריה יש שמונה עשר כהנים ולא שריה בכלל – לפי ששריה גלה בגלות יכניה, ולא קחשיב באותם שמונה עשר כהנים אלא אותם ששימשו כל ימיהם, אבל שריה שגלה בגלות יכניה, כדאיתא בסוף מלכים, יהודצק שגלה בגלות צדקיה – לא קא חשיב. ודבר רבי יעקב ובר משמין הוקן אמר לנו בשם רבי יקותיאל הלוי מורמישאי: דעוריה לא היה בימי שלמה, אלא היינו עוריה שהיה בימי עזריה, ולפי שמוסר נפשו על עבודת בית המקדש שכאב עזריהו לשרת, ודחק אותו, כדכתיב בדברי הימים (ב כו) – לכן נקרא על שמו, וישר לפניו. ושבו מצאתי כן בפירוש דברי הימים שפירשו תלמידי רבי סעדיה זצ"ל. והא דבספרי איכא שבבית שני היו שמונים כהנים, ובירושלמי איכא נמי הכי, ואמרי לה שמונים ואחד ואמרי לה שמונים ושנים, ואמרי לה שמונים ושלושה, ובשמעתא אמרי שלש מאות: יש לומר: הם לא קחשיב אלא כהנים שיצאו מפתח.

רבי

כיוון שהנשמה היא חלק אלוהה ממעל ממש, הרי הגלות והצער דהנשמה הוא (גם) הגלות וצער דהשכינה. ממאמר שבת פרשת אחרי-קדושים ה'תשכ"א

ששהו את קיניהן — שהיו מביאות במלאות ימי לידתן לטוהר לאכול בקדשים, והם היו בעלי גיאות והיו מותרין בהקרבן, והנשים ממתנות שם עד שיקרבו, ומשתחות מלחור למקומן אצל בעליהן, ומבטלן את הנשים מפריה ורביה. מהשתרע — דריש בנותריקון: מהשתרר ריע אחד. שני ריעים — צלם שהעמיד מנשה בהכיל. צרה — לשון ריעות, כשתי נשים לאיש אחד "ובעסתה צרתה" (שמואל א, א) "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור" (ויקרא יח). ראשית בשוחר ישפוטו — סיפה דקרא "ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו" וגומר. ועליהם — אמקדש ראשון קאי. וישלש גזירות — שדה עיין ובמות יער. ועיין — חורבא במטאטא השמר (ישעיה יד) כמו "ויעה ברד מחסה כוב" (שם כח). שנתגלה עונם — לא היו מכסין פשעיהם. נתגלה קצם — "לפי מלאות לבבל שבעים שנה

רבי אלעזר דמרא דארעא דישראל הוה לא הוה משתעי ר' שמעון בן לקיש בהדיה — פירוש: לא היה מתחיל לדבר עמו. אבל כשרבי אלעזר היה מתחיל לדבר עם ריש לקיש — היה משיב לו, כדאשכחן בפרק קמא דובחים (הא, גבי רמי ריש לקיש על מעוהי ומקשי, אם כשרים הן — לריצו בר, שהשיב לו רבי אלעזר, וגם הוא חזר והשיב לו. איני

מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. עבודה זרה - דכתיב "כי קצר המצע מהשתרע" מאי "קצר המצע מהשתרע"? אמר רבי יוחנן: קצר מצע זה מהשתרע עליו שני רעים פאחד. "והמפסכה צרה פהתפנס", אמר רבי שמואל בר נחמני: כי מטי רבי יוחנן להאי קרא בכי, אמר: מאן דכתיב ביה "פנס פגד מי הים", נעשית לו מפסכה צרה! גלוי עריות, דכתיב "ויאמר ה' יען פי נבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הלוד וטפוף תלכנה וברגליהן תעפסנה". "יען פי נבהו בנות ציון" - שהיו מהלכות ארובה בצד קצרה, "ותלכנה נטויות גרון" - שהיו מהלכות פקומה וקופה, "ומשקרות עינים" - דהו מליין פוחלא עיניהן, "הלוד וטפוף תלכנה" - שהיו מהלכות עקב בצד גודל, "וברגליהן תעפסנה" - אמר רבי יצחק: שהיו מביאות מור ואפרסמון ומניחות במגעליהן, וכשפוגעות אצל בחורי ישראל בועטות ומתיות עליהן, ומכניסין בהן צר הרע פארים בכעוס. שפיכות דמים - דכתיב "וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא את ירושלים פה לפה". אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקילה שנאת חנם פגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים. רשעים היו, אלא שתלו במחונם בהקדוש פרוך הוא. אתאן למקדש ראשון, דכתיב "ראשית בשחר ישפוטו וכהנהיג במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה". לפיכך הביא עליהן הקדוש פרוך הוא שלש גזרות פגד שלש עבירות שבנדם, שנאמר "לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה וזה הבית לבמות יער". ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם? והכתיב "מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספק אל ירד". ואמר רבי (אלעזר): אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם! - ההיא בנשיאי ישראל הווי, דכתיב "ועק והיילל בן אדם כי היא היתה בעמי". ותניא: "ועק והיילל בן אדם" יכול לפל? תלמוד לומר: "היא בכל נשיאי ישראל". רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו: ראשונים שנתגלה עונם - נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם - לא נתגלה קצם. אמר רבי יוחנן: מוכה צפורן של ראשונים מפרסו של אחרונים. - אמר ליה ריש לקיש: אדרבה, אחרונים עדיפי, אף על גב דאיכא שעבוד מלכות - קא עסקי בתורה! אמר ליה: בירה תוכית, שחורה לראשונים ולא חורה לאחרונים. שאלו את רבי אלעזר: ראשונים גדולים או אחרונים גדולים? - אמר להם: תנו עיניכם בבירה. איכא דאמרי, אמר להם: עידיכם בירה. ריש לקיש הו סחי בירדנא, אתא רבה בר בר חנה ירב ליה ידא. אמר ליה: אלהא! סנינא לכו, דכתיב "אם חומה היא נבנה עליה מירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז", אם עשיתם עצמכם פחומה ועליהם פולכם בימי עזרא - נמשלתם כפספס, שאין רקב שולט בו, עכשיו שעליהם בדרלות נמשלתם פארו שהרקב שולט בו. מאי ארו? אמר עולא: סממנור. מאי סממנור? אמר רבי אבא: פת קול. בדרתניא: משפחו נביאים האחרונים חגי וזכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל, ועדיין היו משתמשין בבת קול. וריש לקיש מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה? ומה רבי אלעזר דמרא דארעא דישראל הוה, ולא הוה משתעי ריש לקיש בהדיה, דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה בשוק יחבו ליה עיסקא בלא סהדי, בהדי רבה בר בר חנה משתעי? אמר רב פפא: שדי גברא בינייהו, או ריש לקיש הוה וזעירי, או רבה בר בר חנה הוה ורבי אלעזר. כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה: לאו היינו מעמא, אי נמי סליקו פוליהו בימי עזרא לא הוה שריא שכינה במקדש שני, דכתיב "ופת אלהים ליפת וישכן באהלי שם".

הָרֵב הָיוּ אֶת עָמִי לְבָן סָפֵק אֶל יָדָהּ, וְאִמֶּר רַבִּי (אֲלֵעִיזֹר) [וְאֲלֵעִיזֹר]
 אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שְׂאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְעַם הָאֵל, וְדֹקְרִין וְהָאֵל זֶה בְּחֻבּוֹת
 שְׂבָלִשׁוֹנָם עַל יְדֵי לֶשׁוֹן הָרַע. הָרִי שֶׁאֵף בֵּית רֹאשׁוֹן הִיָּה שְׁנָת
 חֹם.
 מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: הָהִיא – פֶּסוּק זֶה בְּנִשְׂאֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה, אֲךָ לֹא הָיוּ
 כֵּן שֶׁאֵר הָעָם, וּבְדִקְתָּם בְּתַחֲלִיל פֶּסוּק זֶה, 'וְעַתָּה וְהָיָה לְבָן אָדָם' כִּי
 הָיָה הָיָה בְּעָמִי, וּפִרְשׁוּ לֵיחַל עַל הָחֵרֶב הַעֲתִידָה לַהֲרֹג בָּהֶם,
 וְהָיָה, 'וְעַתָּה וְהָיָה לְבָן אָדָם' יָכוֹל לֵקֵל הָעָם, תִּלְמִד לְיֹמֶר בַּחֲמֹשׁ
 הַפֶּסֶק, 'הָיָה בְּכָל נִשְׂאֵי יִשְׂרָאֵל', הָרִי שֶׁהִשְׁנֵאָה הִתְהַרְק בְּמַנְהִיגִי
 הָעָם.
 רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֲלֵעִזֹר דְּאָמְרֵי תְרוּוִיחָהּ, דּוֹרוֹת רִאשׁוֹנִים – בֵּית
 רֹאשׁוֹן שְׁנִתְּנָהּ בְּרַבִּים עֲנִיִּים וְלֹא נִסּוּ לְחַסְתִּיר פִּשְׁעֵיהֶם נִתְּנָהּ גַּם
 קָצֵם, וְכַשִּׁינָא לְגַלּוֹת נִאֲמַר לָהֶם שִׁישׁוּבוּ לֵאחֲרָ שְׁבָעִים שָׁנָה. אֲךָ
 דּוֹרוֹת הָאַחֲרֹנִים – בֵּית שְׁנִי, שְׁלֹא נִתְּנָהּ עֲנִיִּים, וְרַשְׁעִים הָיוּ בְּסֹתֵר,
 לֹא נִתְּנָהּ לָהֶם.
 אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִזְכָּה צִפְרִין שֶׁל רִאשׁוֹנִים – אֵף הַצִּפּוֹרִן שֶׁהָיָה חֶלֶק
 קֶשֶׁה בְּבַהֲמָה וְאִינָה רְאוּיָה לְכֻלּוֹם, עֲדִיפָה מִכִּרְשֵׁן – הַחֶלֶק הָרַךְ
 וְהַמְּשׁוּבָח שֶׁל אֲחֵרִינִים, וְהַכְּסִיל מְשׁוּל לְצִפּוֹרִן וְאֵף הַכְּסִילִים
 שֶׁבְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים טוֹבִים מִן הַחֲמִמִּים שֶׁל הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרֹנִים.
 אֲמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, אֲדַרְבָּה, אֲחֵרִינִים עֲדִיפִי, שֶׁאֵף עַל
 גַּב דְּאִיבָא שְׁעָבִיד מְלָכִיּוֹת, מְכַל מְקוֹם קָא עֲסָקִי בְּתוֹרָה, אֲמַר לִיה
 רַבִּי יוֹחָנָן, בִּידָה – בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תּוֹכִיכִי, שְׁחֹרָה וְנִבְנְתָה לְרִאשׁוֹנִים
 וְזָכוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, וְלֹא הָיָה חֹזֶרֶת לְאַחֲרֹנִים שְׁעִידִין לֹא זָכִינוּ
 שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, וּמוֹכַח שֶׁהָרִאשׁוֹנִים טוֹבִים יוֹתֵר.
 שְׁאֵלּוּ אֶת רַבִּי אֲלֵעִזֹר, דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים גְּדוּלִּים אוֹ אֲחֵרִינִים גְּדוּלִּים.
 אֲמַר לָהֶם, תִּנּוּ עֲנִיִּים בְּבִידָה, שֶׁבְּחֹרֶבֶן בֵּית רֹאשׁוֹן חֲרָבָה רַק
 הִתְקַרָּה וּבְבֵית שְׁנִי נִחְרְבוּ אֵף הַכְּתָלִים, מִכָּאֵן שֶׁהָרִאשׁוֹנִים
 עֲדִיפִים. אִיבָא דְּאָמְרֵי, אֲמַר לָהֶם, עֲנִידְכֶם בִּידָה – בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה
 עַד לְחֻכִּיכֵי בִּדְבָר, שֶׁהָרִי חֹזֵר וְנִבְנָה לְרִאשׁוֹנִים וְלֹא לְאַחֲרֹנִים.
 רִישׁ לְקִישׁ הָיוּ בְּיָדָהּ – הִיָּה רוֹחוֹן בְּנֵהר הִירְדָן, אֲתָם רָבָה בַּר
 בַּר קֶהֱ שֶׁהָיָה מִמְּבַל, וְהָיָה לִיה יָדָה לְעַחְרוֹ לְעֻלּוֹת מַחְנֵה, אֲמַר לִיה
 רִישׁ לְקִישׁ לְרַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, בְּאֵלְהָא – לֶשׁוֹן שְׁבֻעָה סְנִינָא לְבֹ –
 שׁוֹנָא אֲנִי אֲתַכֶּם בְּנֵי בָבֶל עַל שֶׁלֹּא עֲלִיתֶם כּוֹלְכֶם בִּימֵי עוֹרָא,
 וּמִשּׁוֹם כִּךָ לֹא שִׁרְתָּה שְׁכִינָה בְּבֵית שְׁנִי, דְּבִתְרִיב (שֶׁהָיָה טו) 'אֵם חֻקָּה
 הִיא נִבְנָה עֲלֶיהָ מִיֶּרֶת כֶּסֶף, וְאֵם דָּלָת הִיא נִצּוֹר עֲלֶיהָ לִיה אֲרִי,
 וְדוֹרֵשׁ הַפֶּסֶק, אֵם עֲשִׂיתֶם עֲצָמְכֶם בְּחֻקָּה – כִּאֲבָנִים הַמְּחוּבְּרוֹת
 יִחְדּוּ בְּחֻמָּה, וְעֲלִיתֶם בְּכֻלָּם בִּימֵי עוֹרָא, אוֹ הִיָּה קִיּוֹם לְיִשׁוּב
 וּנְמִשְׁלָתֶם בְּכֶסֶף שֶׁאֵין רָבָה שׁוֹלֵט בּוֹ, וְלֹא הִיָּתֵם יִצְאֵינָה לְגַלּוֹת
 עוֹד, אֲבָל עֲבָשׁוּ שְׁעֻלָּתֶם לְחֻצָּאִין בְּדָלָתוֹת שֶׁאֲחַת נִפְתַּח וְאֲחַת
 סִגְרָה, נִמְשְׁלָתֶם בְּאֲרִי שְׁחֶרֶב שׁוֹלֵט בּוֹ וְאוֹכֵל מִקְצַת מִהַעֵץ, וְכִךָ
 אֲתֵם לֹא זָכִיתֶם לְהִשְׁרָאֵת שְׁכִינָה בְּשִׁלְמוֹת.
 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי אֲרִי – מֵהַ מְכֻוֵּן בּוֹז שֶׁנִּמְשְׁלוּ לֵארוֹ. אֲמַר
 עוֹלָא, נִמְשְׁלוּ לֵארוֹ שֶׁאֲכָלוּ סִסְגִּינֹר – שֶׁם תּוֹלַעַת הַנִּקְרָאֵת 'סִס' –
 שֶׁאֲכָלָהּ וּמִגְרָרָתָהּ שֶׁנִּיבָה כְּמִשּׁוֹר. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי סִסְגִּינֹר –
 לֵמַה נִּמְשְׁלוּ בְּבֵית שְׁנִי לְסִסְגִּינֹר, שֶׁהָרִי הַתּוֹלַעַת מְשִׁירָתָהּ מַעֵט
 וְנִמָּה נִשְׁתַּיִר לָהֶם בְּבֵית שְׁנִי. מְשִׁבָּה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי אֲבָא,
 נִשְׁתַּיִר לָהֶם רַק בֵּת קוֹל, בְּתִנְיָא, מִשְׁמַתּוֹ נִבְיָאִים הָאַחֲרֹנִים הָיוּ
 וְכִרְיָה וּמִלְאָכִי בְּתַחֲלִיל בֵּית שְׁנִי, נִסְתַּלְקָה רִיחַ הַקֹּדֶשׁ וְהִנְבּוּאָה
 מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲדִינִין הָיוּ מִשְׁתַּמְשִׁין בְּבֵת קוֹל.
 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּבָא לְעִיל: וְרִישׁ לְקִישׁ מִי מִשְׁתַּעִי
 בְּהָרִי רָבָה בַּר בַּר קֶהֱ – הָאֵם יִתְכֵן שְׁרִישׁ לְקִישׁ דִּיבֵר וּפְתַח בְּשִׁיחָה
 עַם רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה בְּרוֹשׁוֹת הָרִבִּים, וְהָיָה רַבִּי (אֲלֵעִיזֹר) [וְאֲלֵעִיזֹר]
 דְּקָרָה – אֲדוּקֹן גְּדוֹל הַדּוֹר דְּאֲרַעָא דְּיִשְׂרָאֵל הָיָה, שֶׁבְּקִי הִיָּה מְכַל
 חִבְרִיָּה, וְאֵף עַל פִּי כֹא לֹא הָיָה מִשְׁתַּעִי רִישׁ לְקִישׁ בְּתִרְיָה – לֹא שׁוֹחַל
 עִימוֹ רִישׁ לְקִישׁ, וְהַטַּעַם לָכֵךְ, מִשּׁוֹם דְּמֵאֵן דְּמִשְׁתַּעִי רִישׁ לְקִישׁ
 בְּתִרְיָה בְּשׁוֹךְ וְהָיוּ לִיה עֵיפָקָא בְּלֵא סִתְרָה – מִי שֶׁדִּיבֵר עִם רִישׁ לְקִישׁ
 בְּשׁוֹךְ בְּפִרְסָאֵי בְּטוּחִים הָיוּ הָאֲנָשִׁים בִּישּׁוּרוֹתָם וְהָיוּ נוֹתֵנִים לוֹ
 מַעוֹת לָלֵא עֵדִים, וּלְפִיכָךְ נִזְהָר רִישׁ לְקִישׁ מִלְּדַבֵּר אֵף עִם רַבִּי
 אֲלֵעִזֹר, אֵם כֵּן, וְכִי בְּהָרִי רָבָה בַּר בַּר קֶהֱ שֶׁמַּעֲלָתוֹ פְּחוּתָהּ מִשְׁל
 רַבִּי אֲלֵעִזֹר מִשְׁתַּעִי. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב פֶּסָא, שְׁרִי נִבְרָא

שֶׁשָּׁהוּ אֶת הַקֶּרֶבֶת קִינִיָּה וְזֹג צִיפּוֹרִים שֶׁל הַנְּשִׁים הַיּוֹלְדוֹת
 וְהַזּוֹבוֹת שֶׁהָיוּ מְבִיאֹת לְהִיּוֹת מוֹתֵרוֹת בִּאֲכִילַת קִדְשִׁים, וְהָיוּ
 מִתְעַצְלִים מִתּוֹךְ גְּאוּתָם מִלְּהַקְרִיב אֵלָּא בְּקוֹשִׁי, וּמִחֲמַת כֵּן הַנְּשִׁים
 לֹא יָכִילוּ לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶן שִׁיקְרִיבוּ אֶת קֶרְבָּן וְנִתְעַכְבוּ שֶׁם מִלְּחֹזֶר
 לְבִתְהִיָּה וְלִבְעִלְהֶן עַד שֶׁרָאוּ קִינִיָּה קֶרְבִּין, וְגִרְמּוֹ בִּכְךָ לְבַטֵּל פְּרִיָּה
 וְרִבִּיָּה, לְכֵן מִיָּהָ מַעֲלָה עֲלֵיהֶן, תְּהִיָּה בְּכָלֵהוּ בְּאֵלּוֹ שְׂבָבָם, וְזוֹ כּוֹנֵת רַבִּי
 יוֹחָנָן בִּן תּוֹרָתָהּ שֶׁמִּשְׁכֵּן שִׁלָּה נִחְרַב מִחֲמַת גִּילּוֹ עֲרִיּוֹת, כְּלוֹמַר,
 בְּמַנְיַעַת הַנְּשִׁים מִפְּרִיָּה וְרִבִּיָּה שֶׁהִכְתּוּב כִּינָה כִּגְלִיּוֹ עֲרִיּוֹת.
 הַמִּקְדָּשׁ לְחֻטָּא בְּיוֹזֵן קִדְשִׁים, דְּבִתְרִיב (שְׁמׁוּאֵל א' ב טו-יז) 'נֶם בְּמִרְסָה
 יִקְטְרוּ אֶת הַחֶלֶק וְכֹא נֶעַר הַכֹּהֵן וְאִמֶּר לֹאִישׁ חֹבֵם תִּנֶּה בְּשֵׁר לְצִלּוֹת
 לְכָח וְלֹא יִקָּח מִמֶּךָ בְּשֵׁר מְבָשֵׁל כִּי אֵם חִי, וְאִמֶּר אֵלָיו הָאִישׁ קָמָר
 יִקְטְרוּ בְּיוֹם הַחֶלֶק וְיָקֵחַ לָךְ כְּאִשֶּׁר תִּאָּמַר נִפְשֶׁךָ, וְאִמֶּר לוֹ כִּי עֲתָה
 תִּתֵּן וְאֵם לֹא לְמִתִּי בְּחֻקָּה, וְתִתִּי חֲמַת הַנְּעָרִים גְּדוּלָּה מֵאֵד אֶת
 פְּנֵי ה' כִּי נִצָּחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְתָּהּ ה', וְחֻטָּאִים הִיָּה שֶׁלְקָחוּ יוֹתֵר
 מִהַמְּנִיעַת הַנְּשִׁים מִפְּרִיָּה וְרִבִּיָּה שֶׁהִכְתּוּב כִּינָה כִּגְלִיּוֹ עֲרִיּוֹת.
 הַמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן מִפְּנֵי מֵה חֶרֶב, מִפְּנֵי שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בּוֹ, עֲבֻדָּה
 וְזֶה גִּלּוֹי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְכוֹת דָּמִים.
 מְבִיאָה הַגְּמָרָא מִקּוֹר לְכִי: עֲבֻדָּה וְזֶה, דְּבִתְרִיב (שְׁעִיָּה כח ט) 'כִּי קָצֵר
 הַמַּעֲשֶׂה מִהַשְׁתַּרְעַת וְהַמְּסַכָּה צָרָה בְּתַהֲבִס' וּפֶסוּק זֶה נִאֲמַר אַחֲרֵי
 מַשְׁנֵה הַכְּנִסִּים צֶלֶם בְּהִיכֹל. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי 'קָצֵר הַמַּעֲשֶׂה
 מִהַשְׁתַּרְעַת', אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן, 'מִהַשְׁתַּרְעַת' הוּא נִסְתָּרִין מִהַשְׁתַּרְעַת רִיעַ
 אַחֵר, כְּלוֹמַר קָצֵר מַעֲשֶׂה לִּי מִהַשְׁתַּרְעַת עֲלִי – טֵט מִקּוֹם זֶה מִלְּהִיכֹל
 בּוֹ שְׁנֵי רֵעִים בְּאִחֵד, וְכִךָ כֹּאשֶׁר הַכְּנִסִּים מַשְׁנֵה צֶלֶם לְהִיכֹל כִּבְיָכּוֹל
 אֵין בּוֹ מְקוֹם לְהִשְׁרָאֵת הַשְּׁכִינָה וְלִצְלֵם. וְהַמְּסַכָּה צָרָה בְּתַהֲבִס,
 אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, כִּי מֵאִי – כֹּאשֶׁר הִגִּיעַ רַבִּי יוֹנָתָן לְהָאִי
 קָרָא בְּכִי, אֲמַר, מֵאִי – ה' דְּבִתְרִיב בֵּית שְׁהוּא 'בְּנֵם כְּנֵד מִי הָיָה',
 נִשְׁשִׁית לוֹ מִסְכָּה – עֲבֻדָּה זָרָה צָרָה – כְּמוֹ שֶׁתִּי נְשִׁים צִרוֹת לֹאִישׁ
 אַחֵד, שֶׁכֹּאשֶׁר נִכְנַסְתָּ אַחֲתָה, הַשְּׁנִיָּה יִצְאָתָה, כִּךָ ה' כִּשְׁכַּנְס צֶלֶם
 לְהִיכֹל הָאִי יִצְאָה.
 גִּלּוֹי עֲרִיּוֹת, דְּבִתְרִיב (שְׁעִיָּה טו) 'וְאִמֶּר ה' יַעַן כִּי נִבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן
 וְתַלְכֵנָה נְטוּיּוֹת גִּזְוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינִים הָלוֹךְ וְנִפְשׁוֹ תַלְכֵנָה וּבְרָכִיָּה
 תַעֲבֹכְנָה', מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: 'יַעַן כִּי נִבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן', שֶׁהִגְבִּיחוּ עֲצָמָן
 עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ מְחַלְּבוֹת אֲרוֹכָה בְּצִד קֶצֶרָה שֶׁבְּכִי יָבִלוּט גּוֹבְהֵן וִירָאוּ
 נִאוֹת יוֹתֵר. וְתַלְכֵנָה נְטוּיּוֹת גִּזְוֹן, שֶׁהָיוּ מִתְנַגְּאוֹת וּמְחַלְּבוֹת בְּקוֹמָה
 וְקוֹפָה. וּמִשְׁקָרוֹת עֵינִים, הָיוּ מְלִיץ בּוֹחֵלָא עֵינֵיהֶן – מִמְּלִאוֹת
 עֵינֵיהֶם בְּכַחוֹל הַקִּרְיִי סִיקָרָא. 'הָלוֹךְ וְנִפְשׁוֹ תַלְכֵנָה', שֶׁהָיוּ מְחַלְּבוֹת
 עֵקֶב בְּצִד גּוֹדֵל – פִּסְעוֹת עֲסוּנוֹת דֶּרֶךְ גֹּאֵה וְנִבְנַחַת כְּדִבֵּר הָצִף עַל
 פִּי הַמַּיִם כְּדִי שִׁיחֵי מִסְתַּכְלִין בּוֹן, 'בְּרָכִיָּה תַעֲבֹכְנָה', אֲמַר רַבִּי
 יִצְחָק, שֶׁהָיוּ מְבִיאֹת מוֹר וְאִפְסָמוֹן וְיִמִּינֵי בְּשָׂמִים וּמִנִּיחוֹת
 בְּמִנְעֻלָּתָן, וְכִשְׁמִנְעוֹת אֲצֵל בְּחֹרֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹעֲסוֹת וּמִתִּיּוֹת עֲלֵיהֶן
 וּמִכְנִיסִין בָּהֶן יָצֵר הָרַע בְּאֵרִם בְּנִחַש כְּעִים.
 שִׁפְכוֹת דָּמִים, דְּבִתְרִיב (מִלְכִּים ב' כ א טו) 'וְנֶם דָּם נָקִי שֶׁפֶךְ מִנְשָׁה [הַרְבֵּה
 מֵאֵד] עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלַם כֹּה לִפְנֵי'.
 מִמְּשִׁיבָה הַגְּמָרָא בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בִּן תּוֹרָתָא: אֲבָל מִקְדָּשׁ שְׁנֵי שֶׁהָיוּ
 עוֹסְקִין בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּנְמִילוֹת חֲסִדִּים, מִפְּנֵי מֵה חֶרֶב, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
 בּוֹ שְׁנֵי חֲנָם, לְלִמְדוֹת שֶׁשְׁקוּלָה שְׁנֵי חֲנָם שְׁבַע עוֹנָה נִחְרַב בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, כְּנִגְדֵי שֶׁל עֲבֻדָּה וְזֶה גִּלּוֹי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְכוֹת
 דָּמִים שֶׁמִּחֲמַתָּם נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן. וּמִסִּיִּים, רִשְׁעִים הָיוּ
 אֵלָּא שֶׁלֹּא נִגְזַר עֲלֵיהֶם כְּלִיָּה לְפִי שֶׁתָּלוּ בְּמִחוּשָׁם בְּהַקְדִּישׁ בְּרִיָּה הוּא
 וְלֹא עֲבָדוּ עֲבֻדָּה זָרָה בְּלִבָּב שְׁלֵם. וּמִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא שְׁסִיּוֹם זֶה אֲתָאֵן
 לְמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, דְּבִתְרִיב (מִיכָא ג יא) 'וְאִשִּׁיָּה בְּשִׁתִּי יִשְׁפָּטוּ וְכִתְּנִיָּה
 בְּמִחִיר וְיוֹ וְנִבְרָאָה בְּכֶסֶף יִקְסָמוּ וְעַל ה' שֶׁעֲנִי לְאִמֶּר הָלֵא ה'
 בְּקִרְבָּנָה לֹא תִבְּאוּ עֲלֵינוּ רִעַךְ, וּמוֹכַח מִכָּאֵן שֶׁהִיָּה לָהֶם בְּטוּחֹן בְּה'
 לְפִיכָךְ הִבִּיא עֲלֵיהֶן הַקְדִּישׁ בְּרִיָּה הוּא שֶׁלֹּא גְדוּלָּה כְּנִגְדֵי שֶׁל עֲבִידוֹת
 שְׂבָדָם, שְׁנֵאֲמַר (שִׁם יב) 'לְבָן בְּגִלְלָם צִיּוֹן שֶׁדָּה תִּחְרַשׁ וִירֻשָׁלַם עֵינִין
 תִּתְּרָה וְהָרִי תִּתֵּן לְבָמֹת יַעַר', הָרִי שֶׁלֹּא גְדוּלָּה, שְׁדָה, עֵינִין וְחֹרְבָהּ
 וְיַעַר.
 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְכִי בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן לֹא הָיָה בֵּית שְׁנֵי חֲנָם,
 וְהַבְּתִיב נִבְנוּאֵת יִחוּקָל שֶׁהִיָּה בְּבֵית רֹאשׁוֹן (יִחוּקָל כ א יז) 'מִגְדִּי אֵל

דורשת הגמרא, אף על גב ד'פסקת אלהים' ל'פסקת', שיפת זוכה
שמלכות פרס שהיא מזרעו יסייעו לבנות את בית המקדש השני,
מכל מקום אין השכינה שורה בבית זה אלא 'באחלי שם' – בבית
ראשון שנבנה על ידי שלמה המלך שהוא מזרעו של שם, וזהו
הסיבה שלא שרתה שכינה בשלימות בבית שני, מפני שנבנה על
ידי פרסים ולא על ידי ישראל.
מבשרת הגמרא: ופרסאי – מלכות פרס, מנא לן ד'פסקת קאתו –
שהם מזרע יפת. מבשרת הגמרא: ד'פסקת' (בראשית י ב) 'בני יפת נמר'
ו'גונג ו'מדי ו'יוון ו'תבל ו'מזרח ו'תימן', דורשת הגמרא באיזה ארצות
ישבו העמים המנויים בפסוק זה, 'מזרח' זה העם שיושב בג'רמניא.
'מגוג' זו קנדיא, 'מדי' זו מקדוניה. 'יוון' כ'מזמער' – ארץ הידועה
בשם יון. 'תבל' זה בית אוניק. 'מזרח' זו מדיא. 'תימן', פליגי בה
רבי סימא ור'נחמן באיזו ארץ ישבו, ואמר ליה – יש אומרים
שהחולקים הם רבי סימון ור'נחמן, חד אמר, 'תירס' זו בית תרין
[העם היושב במקום ההוא], וחד אמר, 'תירס' זו פרס. וכן גם תני
רבי יוסף 'תימן' זו פרס, ולפי דעה זו מצינו שהעם היושב בפרס הוא
תירס שהוא מבני יפת.
אגב שביארה הגמרא את הפסוק של בני יפת ממשיכה הגמרא
לבאר פסוקים נוספים בפרשה זו: 'ובני כוש וגו' כ'תת ו'ר'קמה
ו'סבכתא' (שם ז). תני רבי יוסף, סבתה וסבתא שמויתיהן דומין משום
שהיה מקום זה מחוץ המוקף הרים, והיו בו שתי מחוזות, אחת
סקיטן ו'ג'ייתא, הוא מחוז פנימי, ו'סקיטן' כ'ר'ייתא, מחוז חיצוני
מסביב לפנימי, בין תרא לתרא – בין הפנימי לחיצוני היה מרחק מאה
פרסי בכל צד, ו'ר'קמה של החיצון אלףא פרסי.
הגמרא ממשיכה לבאר פסוק נוסף: נאמר בפסוק המתאר את
מלכות נמרוד 'ותיה ראשית ממלכתו ככל וארד ואבד וכלנה' (שם
א, כ'ב), כ'מזמער' – הארץ הידועה בשם זה. 'ארד', זה הארץ
הקרויה אוריכות. 'ואבד' זה כ'שכר'. 'כלנה' זה נופר נינפי.
הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוקים שבאותה פרשה: הפסוק
מדבר בענין אשור שלא רצה להיות בעצת דור ההפלה שרצו
לבנות מגדל ולמרום בה' וזהו יצא מארצו של נמרוד, והלך מהם
לבנות ערים אחרות, ונאמר כך 'מן הארץ ההוא יצא אשור'.
תני רבי יוסף, אשור זה סילק – במדינת סילק ישבו בני אשור.
בהמשך הפסוק נאמר 'ויבן את נינוה ואת רחובת עיר ואת כלח',
מבשרת הגמרא את המקומות, 'נינוה' כ'מזמער', 'רחובת עיר' זו
פרת דמיש, 'כלח' זו פרת דבורסין.
עיר נוספת בנה אשור והיא מוכרת בפסוק הבא (שם יב) 'ואת ר'סן
בין נינוה ובין כלח הוא העיר הגדולה'. מבשרת הגמרא: 'ר'סן' זה
א'מ'מ'פ'מון. ממשיכה הגמרא לדון בסיום הפסוק שאין הכרע מתוכו
כיצד לפרשו, 'היה העיר הגדולה, איני יודע אם נינוה היא העיר
הגדולה, אם ר'סן היא העיר הגדולה, אולם כ'שהוא אומר במקום
אחר (יחזקאל א ג) 'ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים מלך שלשת ימים',
היו אומר – צריך לומר שנינוה היא העיר הגדולה, משום שהיא
קרויה במקום אחר עיר גדולה.
אגב שדרשה הגמרא שמות מקומות, ממשיכה היא לדרוש אף
שמות אנשים: בפרשת המרגלים כשבא ככל לחברון נאמר (במדבר
יג כב) 'ושם אחימן שני ותלמי ילדי הענק'. תנא בברייתא, 'אחימן'
נקרא כך על שם שמימן וגבור ש'באחים היה, כמו שדי מוזן
חשובה בן השמאל, 'שני' נקרא על שם שמתוך שהיה כבד וחזק
ביותר, היה משים את הארץ בפסיעותיו כ'שחיתות' – כגומא ושחת,
'תלמי' נקרא על שם ש'משים את הארץ בהליכתו תלמים תלמים –
הריצים כתלמי המחרשה, והיה מעלה עפר ומעמיק בארץ. (דב'ר
אחר), 'אחימן כ'נה עיר ששמה ענת, ש'שי כ'נה את העיר אלש, ותלמי
כ'נה את תלבוש. וסיום הפסוק 'ל'ידי הענק', פירושו, ש'מצינו
ההפך ב'מקומות' – שמרוב גובהם נראה כאילו צווארם חודר ברקיע,
והשמש להם כענק [תכשית] סביב לצוארם.
אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי, עתידה מלכות רומי שתפול ביד
מלכות פרס – שפרס תכבוש את רומי קודם ביאת המשיח, שנאמר
(ירמיה מט ב), 'ל'כן שמעו עצת ה' אשר יעץ (על) [אל] אדם

והקשבותיו אשר השם (על) [אל] יושבי תימן, אם לא יתקבצו צעירי
הצאן, אם לא ישים עליהם נהם'. מבואר בנביא שאדום [רומין]
יתסחב על ידי אומה בזויה שנקראת 'צעירי הצאן' והיא מלכות
פרס (וכדלהלן).
שואלת הגמרא: מ'תקוף ל'ה ר'בה ב'ר עולא, מאי משמע – מנין לרבי
ד'תנאי 'צעירי הצאן' כינוי למלכות פרס הוא, אם הוא משום ד'תניב
בחזון דניאל (דניאל ח ב), ומכאן שהוא ממשפחת הצאן רומן לפרס
ו'מדי, ולכן אף צעירי הצאן הכוונה לאומת פרס, יש להקשות,
ואימא – אמור ש'צעירי הצאן' זו יון, שאף היא נמשלה ל'שעיר'
שהוא מהצאן, ד'תניב בחזון דניאל (שם כא) 'והצפיר השעיר מלך יון',
ומנין לו לרבי להכריע ולנקוט ש'צעירי הצאן' הם מלכות פרס,
שמה מלכות יון היא שעתידיה לכבוש את מלכות רומי.
משיבה הגמרא: כי סילק רב חביבא ב'ר סורסקי מבבל לארץ
ישראל אמר לקורשיא זו קמיה ד'ההוא סורסקי – לפני תלמיד חכם
מארץ ישראל. אמר ליה אותו תלמיד חכם, מאן דלא ידע פרושי
קראי מותבי תיבתא לרבי – וכי מי שלא יודע לפרש פסוקים יקשה
על רבי, שכן יש לפרש מאי 'צעירי הצאן', וז'מרא ד'אחזיה – הקטן
והצעיר של אחזיה, וזהו 'תירס' המוזכר אחרון ברשימת בני יפת,
והוא פרס כפי ד'תני רבי יוסף לעיל 'תימן' זה פרס, ומוכח ש'צעירי
הצאן' שיכבוש את מלכות רומי הוא מלכות פרס, וגם אין צורך
לדרוש זאת מן הפסוק 'האיל אשר ראית' וגו'.
הגמרא מביאה דעה אחרת וזאת ממקור אחר: אמר ר'בה ב'ר
ר'הנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה כ'רבי אלעאי, עתידה רומי
שתפול ביד פרס, וניתן לדון כן מקל וחומר, ומה מ'קדש ראשון
ש'בנאוהו ישראל שהם בני שם, ו'התריבוהו הכשדנים, סופן ש'נפלו
הכשדנים ביד הפרסים כשדריש המדי כבש את בבל, נמצא
שהפרסים נקמו מהעם שהחריב את בית המקדש. אם כן מ'קדש
ש'ני ש'בנאוהו באישור הפרסים ו'התריבוהו הרומיים, האם אינו דין
ש'נפלו הרומיים ביד הפרסים, כדי שהפרסים ינקמו בהם על
שהחריבו את בית המקדש שנבנה באשורם.
הגמרא מביאה דעה החולקת על האמור וסוברת להיפך
שפרס היא שתפול ביד רומי: אמר רבי, עתידה פרס שתפול ביד
רומי קודם ביאת המשיח. אמר ליה רבי כ'הנא ורב אסי לרבי, כ'נזוי
ב'ר סתורי – האם הבונים את בית המקדש יפלו ביד מרריבוי, הלא
מסתבר להיפך וכמו שאמרו לעיל שרומיים יפלו ביד הפרסים.
אמר ל'הו רב, אין – אכן ג'ורית מלך היא – כך גזר ה'. ואימא ד'אמר,
כך אמר (ליה) [ל'הו רב], אינהו נמי – אף הפרסים הם קא סתרי בי
כ'נישקא – הלא סתרו והרסו בתי כנסיות, ובכך הפסידו את זכותם
שבנו את בית המקדש.
מביאה הגמרא ברייתא המסייעת לרבי: תנא נמי ח'כי, עתידה פרס
שתפול ביד רומי, ושני טעמים בדבר, תרא, ד'סתרי בי כ'נישקא,
ועוד, ג'ורית מלך הוא ש'נפלו כ'נזוי ב'ר סתורין, אף שאין זה מוכן.
וזה כמו ד'אמר רבי יהודה אמר רב, אין בן דוד בא עד שתשפוט
מלכות רומי ת'רשעה כ'כל העולם כולו תשעה ח'דשים, שנאמר על
ימות המשיח (מלכה א ב) 'ל'כן יתנם עד עת יולדה ילדה, ויתר אחיו
ישובו על בני ישראל', ודורש שיתן את בני ישראל ביד הרומיים
כמו זמן 'עת יולדה ילדה' שהוא תשעה ח'דשים. ואם כן כיון
שמלכות רומי היא זו שתשלוט קודם ביאת המשיח, מוכח שהיא
תכבוש את פרס ולא להיפך.
תני ר'נחמן, כל תלשבות ש'היו כ'מקדש, שהיו בנויות לצרכים שונים
כגון לצורך הקרבנות ובגדי הכהונה, לא היו להן מ'זוזה, מפני שאין
חיוב מ'זוזה אלא בבית העזרה לדירת אדם, והלשכות אינן עשויות
לכך, הוין מלשבת כ'הדרין ש'היה בה בית דירה ל'בהן גדול בשבעת
הימים שקודם יום הכיפורים כמו ששינו ממשנתנו, וכיון שהיא
עשויה לדירת אדם חייבת במ'זוזה, זו דעת חכמים. אמר רבי יהודה
– רבי יהודה חולק על חכמים ומקשה על דבריהם, ו'הלא כ'שה
לשכות היו כ'מקדש ש'היה להן בית דירה, ובגון הלשכות שהיו
שומרים בהם בבית המקדש, ואף על פי שהשומרים דרו שם בעת

יומא. פרק ראשון - שבעת ימים דף י עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רנא רש"י תוספות

אף על פי שיפת אלהים ליפת - שוכו פרסיים לבנות בית שני, אין שכונה שורה אלא
במקדש ראשון שבנה שלמה, שבא מזרועו של שם. סקיסתן נווייתא וסקיסתן ברייתא
- אסבתה וסבתאבא קאי, ששמן שורה, והם מחוץ מוקף הרים, והחיצונה מקפת את
הפנימית ורחוקה פנימית דוץ מן דיקף חיצונה לכל צד מאה פרסי, ודיקף החיצונה
אלפא פרסי. מן הארץ החיא יצא - שלא
להיות בעצת דור הפלגה, ושם אחימן וגו' -
אידי דרדיש שמחתא נקט נמי להאי. שמשים
את הארץ כשחיותה - בפסיעותיה. ושני -
לשון "השאת והשבר" (איכה ג) והשיץ אחד
לברו שורש בתיבה. תלמים - כשורות
המחרישה. דבר אחר - לא גרסינן. מעניקן
את החמה - דומה שצאורא נוקב ועולה בחלון
הרקיע. אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי -
גרסינן. אמרה קמיה ההוא מרבנן - להא
אתקפתא דרבה בר עולא. נפלו כשדיים ביד
פרסיים - בלשאצר ביד דריוש המדי וכורש
הפרסי חתנו. והלא כמה לשכות היו שם -
לשומרי הבית. גזירה חיתה - לקמיה מפרש;
גזירה שמא יאמרו כהן גדול בבית האסורים
הוא חבוש. אינו בית - וגבי מוזהב בעיני בית
חשוב רבי יהודה מחייב - לענין מעשר.
דקימא לן אין הטבל מתחייב במעשר מלאכול
ממנו אכילת עראי עד שיראה פני הבית,
שנאמר "בערתי הקודש מן הבית". בעירוב -
אם פתוחה לחצר שיש בה שאר דירות -
אוסרת על (בני) כולם, אם לא עירבה עמקן.
ובמוזהב - ואף על גב דאניה עשויה לימות
החמה ולימות הגשמים.

אלא

אף על גב דיפת אלהים ליפת - אין השכינה שורה
אלא באהלי שם. ופרסאי מנא לן דמיפת קאתו?
דכתיב "בני יפת גמור וגמגוג ומדי ויוון ותבל ומשך
ותירס". גומר - זה גרממאי, מגוג - זו קנדיאי, מדי - זו
מקדוניאי, יון - כמשמעותו, תובל - זה בית אוניקיי, משך
- זו מוסיאי, תירס; פלתיי בה רבי סימאי ורבנן, ואמרי
לה רבי סימון ורבנן. חד אמר: זו בית תרין וחד
אמר: זו פרס. תני רב יוסף: תירס זו פרס. "סבתה
ורעמה וסבתאבא", תני רב יוסף: סקיסתן גוייתא,
וסקיסתן ברייתא. בין חדא לחדא מאה פרסי, ודיקפה
אלפא פרסי. "ותתי ראשית ממלכתו בבל וארד ואפר
וכלנה". בבל - כמשמעותה, ארד - זה אוירכות, ואפר
- זה בשפר, כלנה - זה גופר ינופי. "מן הארץ החיא
יצא אשור". תני רב יוסף: אשור זה סילק. "ויבן את
ינונה ואת רחבת עיר ואת כלל". ינונה - כמשמעותו,
רחובות עיר - זו פרת דמישן, כלל - זו פרת דבורסי.
"ואת רסן בין ינונה ובין כלל היא העיר הגדולה". רסן
- זה אקטיספון, היא העיר הגדולה - איני יודע אם

ינונה העיר הגדולה, אם רסן העיר הגדולה. כשהוא אומר "וינונה היתה עיר גדולה לאלהים
מהלך שלשת ימים" - הוי אומר: ינונה היא העיר הגדולה. "ושם אחימן ששי ותלמי ילדי

הענק". תנא: אחימן - מיומן שבאחים, ששי - שמשים את הארץ כשחיותה, תלמי - שמשים את הארץ תלמים תלמים. דבר
אחר: אחימן בנה ענת, ששי בנה אלוש, תלמי בנה תלבוש. "ילדי הענק" - שמעניקין החמה בקומתן. אמר רבי יהושע בן
לוי אמר רבי: עתידה רומי שתפול ביד פרס, שנאמר "לכן שמעו עצת ה' אשר יעץ אל אדום ומחשבותיו אשר
חשב אל יושבי תימן אם לוא יסחבום צעירי הצאן אם לא ישים עליהם נהום". מתקיף לה רבה בר עולא: מאי
משמע דהאי צעירי הצאן פרס הוא - דכתיב "האיל אשר ראית בעל הקרננים (הוא) מלכי מדי ופרס". ואימא יון,
דכתיב "והצפור השעיר מלך יון"! כי סליק רב חביבא בר סורמקי אמרה קמיה דההוא מרבנן, אמר ליה: מאן דלא
ידע פרושי קראי מותיב תיובתא לרבי? מאי "צעירי הצאן" - זוטרא דאחוי, דתני רב יוסף: תירס זה פרס. אמר רבה
בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי: עתידה רומי שתפול ביד פרס. קל וחומר; ומה מקדש ראשון
שבנאוהו בני שם והחריבוהו כשדיים - נפלו כשדיים ביד פרסיים, מקדש שני שבנאוהו פרסיים והחריבוהו רומיים - אינו דין
שפילו רומיים ביד פרסיים? אמר רב: עתידה פרס שתפול ביד רומי. אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: בננוי ביד סתורי?
אמר להו אינן, גזירת מלך היא. איפא דאמרי, אמר ליה: אינהו נמי הא קא סתרי בי כנישתא. תנא נמי הכי: עתידה פרס
שתפול ביד רומי. חדא - דסתרי בי כנישתא, ועוד: גזירת מלך הוא שפילו בזנין ביד סתורין. דאמר רב יהודה אמר רב:
אין בן דוד בא עד שתפשוט מלכות רומי הרשעה בכל העולם פולו תשעה חדשים שנאמר "לכן יתנם עד עת יולדה ילדה
יותר אחיו ישובו על בני ישראל". תנו רבנן: כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מוזהב, חוץ מלשפת פרהדרין שהיה בה
בית דירה לכהן גדול. אמר רבי יהודה: והלא כמה לשכות היו במקדש שהיה להן בית דירה, ולא היה להן מוזהב. אלא, לשפת
פרהדרין גזירה היתה. מאי טעמא דרבי יהודה? - אמר רבא קסבר רבי יהודה כל בית שאינו עשוי לימות החמה ולימות הגשמים
- אינו בית. איתיביה אבוי: והכתיב "והפיתי (את) בית החרף על בית הקיץ"! - אמר ליה: בית חרף ובית קיץ - איקרי, בית
סתמא - לא איקרי. איתיביה אבוי: סופת חרף בחג, רבי יהודה מחייב וחכמים פוטריין. ותני עלה: רבי יהודה מחייב בעירוב
ובמוזהב ובמעשר. וכי תימא: מדרבנן. בשלמא עירוב ומוזהב - איפא למימר מדרבנן, אלא מעשר מי איפא למימר מדרבנן?

דילמא

התענוג דהנשמה מזה שהיא משלמות רצון הקדוש-ברוך-הוא לברר ולזכך את הגוף שעל-ידי-זה נשלמות הכוונה דדירה בתחתונים, וכן
מהעלייה שלה על-ידי עבודתה למטה, הוא תענוג גדול ביותר, שבשביל זה כדאי כל הייסורים שלה מהירידה.

ממאמר שבת פרשת אחרי-קדושים ה'תשכ"א

דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב — תימא לה: איא טובא מדאורייתא לא מייחזיב, ורבנן גזרו בוק, ולא חיישין דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב, כגון הלוקח מעם הארץ; ויש לומר: כיון דלא תקינו לאפרושי תרומה גדולה, ואפילו מעשרות נמי דתקינו לאפרושי — מפרשין חזן שלו, איבא חייבא טובא דהוי מדרבנן, ולא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. וכן הא דאמר פרק קמא דביצה (יג,א) הכניס שבולים לעשות מזה עיסה — אוכל מזה עראי ופטור, אבל אם לאכול קבע — חייב מדרבנן, כיון דשרוי למיכל מנייהו עראי בלא מעשה — איבא חייבא, דמידי דמייחזיב מדאורייתא אסור לאכול אפילו עראי אחר מירוח, כדתנן בפרק קמא דמסכת פאה (משנה ו): מאכילין לחיות ולעופות עד שימרח, אבל בתר מירוח — לא. וכל אכילת בהמה חשיב אכילת

עראי. ואם תאמר: והא תקינו להפריש על תבואה שלקח מן הנכרי למאן דאמר יש קנין לנכרי להפקיע מיד מעשר, ולא חייש דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ויש לומר: תבואת נכרי לכא דטעי, וכן יש לתרץ על תבואת חוצה לארץ, שהיו מפרשין ממנה תרומה ומעשר עד שלא באו הרוסים וביטלוה, כדאיחא בירושלמי — דליכא דטעי. ועציץ שאינו נקוב נמי, דחייב מדרבנן — הא אמרין בפרק "האשה רבה" (יבמות פט,א) גבי משאינו נקוב על הנקוב — תרומה, ויחזור ויתרום. בתרי מני — ציית, בחד מנא — לא ציית. אבל הכא, אי מחייבין ליה לאפרושי — טעי, וסבר מדאורייתא חייב, דמי מפסי לדיע איזו דירה קבועה דאורייתא, דכיון דבהווא שעתא דיירי בה בקבע חזו דמחייבין לה במעשר, סבר דדירה גמורה חשיבין לה, ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב.

רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה — והכי פירושו: שבה היתה דירה שבעה להכי גזרינן שאר ימות השנה אטו חזן שבעה. אמר רבי

דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב. אלא אמר אביי: בשבעה - דכולי עלמא לא פליגי דמייחזיבא, כי פליגי - בשאר ימות השנה. רבנן סברי: גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה, ורבי יהודה סבר: לא גזרינן. אמר ליה רבא: והא סופה להחן בחג קתני! אלא אמר רבא: בשאר ימות השנה - כולי עלמא לא פליגי דפטורה, כי פליגי - בשבעה. וסופה מעמא לחוד, ולשבעה מעמא לחוד. סופה מעמא לחוד, רבי יהודה לטעמיה, דאמר: סופה דירת קבע פליגי, ומייחזיבא במוזחה. ורבנן לטעמיהו, דאמר: סופה דירת עראי פליגי, ולא מייחזיבא במוזחה. ולשבעה מעמא לחוד, רבנן סברי: דירה בעל פרהה - שמה דירה, ורבי יהודה סבר: דירה בעל פרהה - לא שמה דירה, ומדרבנן הוא דתקינו לה, שלא יאמרו בהן גדול חבוש בבית האסורין. מאן תנא להא, דתנו רבנן:

יהודה: והלא כמה לשכות שהיה בהן בית דירה לפעמים, לשום צורך, ואפילו הכי לא גזרינן בהן שאר ימות השנה אטו חזן יומי. אלא לשכת פרהדרין גזירה. אף על גב דלרבנן נמי גזירה היתה כדפירשתי, הכי קאמר רבי יהודה: גזירה אחריית, שלא יאמרו בהן גדול חבוש בבית האסורין הוא.

רבנן סברי גזרינן ורבי יהודה סבר לא גזרינן — כן הוא גיסרת רש"י, ופירוש דאדלעיל קאי, אלשכת פרהדרין. והשתא לא תיקשי דרבי יהודה אוריבי יהודה דהא דמחייב רבי יהודה בסוכה ואפילו מדאורייתא מדמחייב במעשר — היינו בשבעת ימי החג, והא דפטור לעיל מדאורייתא — היינו בשאר ימות השנה. וקשיא לן מאי איצטריך רבא למפרך מלישנא דברייא דקתני סוכת חג? בלא ברייתא תיקשי ליה לאבי מדברי עצמו, דכי הכי דלא תקשה דרבי יהודה אדרבין יחזק מוקי לברייא דסוכה בשבעת ימי החג. דאי לא הכי — לא הוה משני מידי ממאי דפרכין מעיקרא. ואם כן בלא לישנא דברייא דסוכת חג תיקשי לאבי, דעל כרחך בחג איירי. ועוד: דחזק הוא לומר דכי קאמר לעיל וכי תימא מדרבנן צריכא למימר גזירה אטו דירה גמורה — קשה: אם כן לעיל נמי, בלשכת פרהדרין נצטרך לפרש גזירה דרבי יהודה אטו דירה גמורה כי הבא, ואם כן לא הוי כי מסקנא דמפרשין משום שיה יאמרו בהן גדול חבוש הוא. ועוד: אי גזרינן בלשכת פרהדרין אטו דירה גמורה — אם כן בשאר כל הלשכות נמי, שהיה בהן בית דירה, אמאי לא הוה לון מוזחה? ניגזור אטו דירה גמורה. מיהו, זה נובל לישב, דהכי פריך: והלא כמה לשכות שהיה בהן דירת עראי, כגון לשכות שהיו שומרים בלילה ולא ביום, שלא היה להם מוזחה, ואם איתא דבדירת עראי כזו חייב דאורייתא בשעת דירה אם כן חזן נמי נחייבו בלילא! אלא על כרחך גזירה דרבנן היתה אטו דירה גמורה. ודך דהיה בה דירת שבעה ביממא ולילא — מיהלפא בדירה גמורה, אבל חזן — לא מיהלפין, הלכך לא גזרו בהן. ועוד קשה: מאי האי דפריך והא סוכת חג בחג קתני, דמשמע דלא פריך אלא מדקתני "בחג", אבל אי הוה חגי "סוכת חג" תסתמא — לא הוה קשה ליה. ואמאי? דאף על פי כן תיקשי ליה ההיא דלעיל מחייבי רבנן אף בשאר ימות השנה, ולא מצי לחלק בין סוכה ללשכת פרהדרין כמו שחולקתי לעיל, דאם כן מאי פריך והא סוכת חג כז' לימא דרבנן, אף על גב דגבי לשכת פרהדרין גזרי אפילו בשאר ימות השנה, בסוכת חג פטרי אפילו בחג משום דסוכה לא חשיבא דירה כולי האי כלשכת פרהדרין. אלא על כרחך אביי ורבא לית להו האי סברא לחלק בין סוכה ללשכת פרהדרין. ואדרבה, הכי הוה ליה למימר: דרבי יהודה אוריבי יהודה קשיא, דרבנן אזרבינן לא קשיא? דמתוך תירושו של אביי שהוא בא לתרץ לרבי יהודה קשה טפי לרבנן דמעיקרא, דאפילו בלא שניא דאביי קשיא דרבנן אזרבינן, אפילו כי מוקמינן לשני הבריות בשבעה. כל שכן לאביי דאמר דרבנן מחייבי לעיל אפילו בשאר ימות השנה, והכא פטרי אפילו בחג. ועוד: כיון דרבנן דלעיל לא מחייבי אלא משום גזירה, ורבי יהודה לא אתא לאפילו עלייהו אלא בהא דאין הטעם משום גזירה דשאר ימות השנה אטו שבעה, אלא משום שמא יאמרו בהן גדול חבוש הוא — אם כן לא הוה ליה למימר בהאי לישנא לשכת פרהדרין גזירה היתה, כיון דלרבנן נמי גזירה היתה, אלא איבעי ליה לפרושי הגזירה שלא יאמרו בהן גדול חבוש הוא. ועוד: בכל הספרים ישנים שראיתי גרסין בהו איפכא: דרבנן סברי לא גזרינן, ורבי יהודה סבר גזרינן. ונראה לי כל הסוגיא בענין אחר. דהאי דקאמר וכי תימא מדרבנן — היינו משום שמא יאמרו היושב בסוכה בחג חבוש הוא בבית האסורין וכי עד בשבעה כולי עלמא לא פליגי — בין בלשכה בין בסוכה, כי פליגי — בשאר ימות השנה בין בלשכה בין בסוכה. רבנן סברי, לא גזרינן, והכי פירושו: גבי לשכה חזן מלשכת פרהדרין שבה היתה דירה, פירוש בשעה שבה היתה דירה, דהיינו כל שבעה ותו לא — מייחזיבא מדאורייתא, אבל גזירה לרבנן לית להו. אמר רבי יהודה: לדידכו דאמריתו דכל שבעה מדאורייתא, והלא כמה לשכות שהיה בהן דירת עראי כזו, ולא היה להם מוזחה ואפילו בשעה שהיה בהן דירה. אלא לשכת פרהדרין גזירה היתה, שלא יאמרו בהן גדול חבוש. ובין דמהווא טעמא הוא היה לא מוזחה כל השנה כי הכי התיפרסם מילתא לכל דדירה מעלייתא היא, ולא יאמרו בהן גדול בבית האסורים הוא חבוש. וגבי סוכה נמי, שבעה חזן — כולי עלמא לא פליגי דחייב לרבנן מדאורייתא ולרבי יהודה מדרבנן, כמו לגבי לשכת פרהדרין. כי פליגי, בשאר ימות השנה. רבנן לא גזרו שאר ימות השנה אטו חזן, ורבי יהודה גזר, שלא יאמרו היושב בסוכה בחג חבוש בבית האסורין הוא, ויש דברב גנאי ובזוי מצוה, ונראה כאילו הקדוש ברוך הוא מטירח על ישראל חובשן בבית האסורים, להכי חייבת מוזחה

כל

זה שירידת יוסף למצרים הייתה הסיבה לגלות מצרים, הוא בחיצוניות, אבל בפנימיות הוא אדרבה, שעל-ידי ירידת יוסף למצרים הוקל הגלות.

ממאמר שבת פרשת אחרי-קדושים ה'תשכ"א

33 יאמרו שכהן גדול חבוש בבית האסורים.
 34 רבא מקשה על ביאור זה של אביי: אָמַר לִיה רַבָּא, וְהָא סוּכָת הָהָא
 35 בְּהָא קְתָנָא, וְהָא מְבֹאֵר דַּעַת חֲכָמִים שְׁפוּטִים, הָרִי שְׁאָף בִּשְׁבַעַת
 36 הַיָּמִים שָׁרִים בָּהּ נַחֲלָקוּ חֲכָמִים לְפִטּוֹר.
 37 רבא מיישב באופן אחר את מחלוקתם: אָלֵא אָמַר רַבָּא, בְּשָׂאָר יָמוֹת
 38 הַשָּׁנָה כּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּפִטּוֹרָה בֵּין בְּסוּכָה וּבֵין בִּלְשֻׁכָּה, וְלֹא
 39 גּוֹזְרִים לַחֲיִיב מִשּׁוּם שְׁבַעַת הַיָּמִים, כִּי פְּלִיגִי – לֹא נַחֲלָקוּ לִגְבֵי שְׁנֵי
 40 הַדְּבָרִים הַלּוֹל אֶלֶא בְּאוֹתָם שְׁבַעַת הַיָּמִים שִׁמְשָׁתֻּם בָּהֶם,
 41 וְהַתִּירוֹת שֶׁהִקְשִׁינוּ בְּדַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וּבְדַבְרֵי חֲכָמִים יִתְרוּצוּ כֶּךָ,
 42 סוּכָה טַעְמָא לְחֹדֶר וְלִשְׁכָּה טַעְמָא לְחֹדֶר – טַעְמֵי הַמַּחֲלֻקוֹת לִגְבֵי
 43 סוּכָה וְלִשְׁכָּה אֵינֶם שִׁיכִים זֶה לָזֶה אֶלֶא טַעַם כָּל אֶחָד מֵהֶם תִּלְוִי
 44 בִּסְבֻּרוֹת אַחֲרוֹת, סוּכָה טַעְמָא לְחֹדֶר, שְׂרָפִי יְהוּדָה בַּחֲבוּב מְזוּזָה
 45 בְּסוּכָה לְטַעְמָהּ – לְשִׁיטְתוֹ בַּהֲלֻכוֹת הַכֶּשֶׁר סוּכָה, דְּאָמַר סוּכָה
 46 דִּירַת קָבַע בְּעֵינָי, שֶׁהַסּוּכָה כְּשִׁירָה אֲפִילוֹ אִם הִיא בְּנוּיָה בְּאוֹפֶן שֶׁל
 47 דִּירַת קָבַע, וּמִכֵּין שֶׁהַסּוּכָה עוֹשִׂיהָ לְהִיּוֹת דִּירַת קָבַע הָרִי הִיא
 48 מִיִּחְיָא בְּמִזְוָה כִּדִּין דִּירָה קְבוּעָה, וְאָף רַבְּנָן הַפּוֹטְרִים מִמְּזוּזָה,
 49 סוֹבְרִים כֶּךָ לְטַעְמָהּ, דְּאָמְרֵי שְׁסוּכָה הַגְּבוּוּחָה לְמַעַלָּה מִעֲשֵׂרִים
 50 אִמָּה פְּסוּלָה מִפְּנֵי שְׁסוּכָה דִּירַת עֲרָא בְּעֵינָי – צְרִיכָה לְהִיּוֹת רְאוּיָה
 51 לְדִירַת עֲרָא, וְלֹא מִיִּחְיָא בְּמִזְוָה.
 52 וְלִשְׁכָּה טַעְמָא לְחֹדֶר, רַבְּנָן סָבְרִי, דִּירָה בְּעַל כְּרָתָהּ כְּדִירְתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן
 53 הַגָּדוֹל בִּלְשַׁכַּת פְּרָהֲדִין, שְׁמוּכָרָה הוּא וּמַחֲבֻתּוֹ לְפָרוֹשׁ מִבֵּיתוֹ
 54 וּלְהִינָתֵק מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ קוֹדֶם יוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁמָה דִּירָה – יֵשׁ עֲלֶיהָ דִּין
 55 שֶׁל דִּירָה וְחִיבָתָהּ בְּמִזְוָה מִן הַתּוֹרָה, וְאִילוּ רַבִּי יְהוּדָה סָבְרִי, דִּירָה
 56 בְּעַל כְּרָתָהּ לֹא שְׁמָה דִּירָה, וּמֵאַחֵר שְׁאִינָה נַחֲשֶׁבֶת לְדִירָה, פְּטוּרָה
 57 הִיא מִן הַמְּזוּזָה מִהַתּוֹרָה, וּמִדְּרַבְּנָן הוּא דְּתִקְּנִי לָהּ לַחֲיִיבָה בְּמִזְוָה,
 58 כְּדִי שְׁלֹא יֵאָמְרוּ הַמּוֹן הָעַם כְּאִשֶּׁר הֵם רְאוּאִים שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שְׂרִי
 59 בִּלְשַׁכָּה הַחֲסֵרָה מְזוּזָה, שְׂבָחָן גְּדוֹל הוּא בַּבְּחִינָת קְבוּשׁ בְּבֵית
 60 הָאֲסוּרִין שְׁפִטּוֹר מְזוּזָה, וְעַל כֵּן חִיבּוֹ אוֹתָהּ בְּמִזְוָה כְּדִי שֶׁתִּירָאָה
 61 כְּדִירָה מִעוּלָּה.
 62 מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא: מָאן תָּנָא – מִי שָׁנָה לְהָא דְּתַנּוּ רַבְּנָן בְּבִרְיָא
 63 דְּלַהֲלֵךְ,

1 והלא אם יחמירו חכמים לחייבם במעשרות, חומרא זו עלולה
 2 להביא לידי תקלה, שהרי מדין תורה פירות אלו פטורים
 3 ממעשרות, כיון שלא ראו פני בית גמור, ואין האנשים בקיאים
 4 לדעת איזו דירה חשובה קביעות ואיזו דירה אינה קבועה שחיובה
 5 רק מדרבנן, וכאשר יראו בני אדם שמפרישים מעשרות מאותם
 6 פירות, שמא יטעו ויחשבו שפירות אלו חייבים במעשר מן התורה,
 7 ויש לחוש משום כך דילמא אתי לאפירושין מן החיוב על הפטור –
 8 אולי יבואו להפריש מפירות טבל רגילים שיש בהם חיוב גמור
 9 מדברי תורה, שהם יהיו מעשרות על פירות אלו שפטורים מן
 10 התורה, וכיון שלא חל עליו שם מעשר, שהרי הפירות שאותם
 11 רצה לתקן אינם צריכים לזה, אם כך פירות אלו שעשאן מעשר
 12 נשארו טבולים ואסורים באכילה, וכמו כן יש לחוש שמא יעשר
 13 מן הפטור – מפירות הפטורים מן התורה על החיוב מן התורה,
 14 וכיון שלא עישר עליהם מפירות שהם טבל מן התורה, לא התירו
 15 הפירות באכילה על ידי הפרשה זאת.
 16 הגמרא מבארת באופן אחר את מחלוקת רבי יהודה ורבנן: אָלֵא
 17 אָמַר אַבְיִי, בְּשַׁבְּעָה יָמִים שְׁקוּדִים יוֹם כִּפּוּר דְּכּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי
 18 וּבּוֹדַאי דְּמִיִּחְיָא לְשַׁכַּת פְּרָהֲדִין בְּמִזְוָה מִן הַתּוֹרָה, וּבִדְוָמָה
 19 לְסוּכָה, שֶׁלְּדַבְרֵי הַכָּל אָף בֵּית שְׁאִינוֹ עוֹשִׂי לִימּוֹת הַחֲמָה וְהַגִּשְׁמִים
 20 נַחֲשֶׁב בְּבֵית גְּמוּר, כִּי פְּלִיגִי – כָּל מֶה שֶׁנַּחֲלָקוּ הוּא עַל לְשַׁכַּת
 21 פְּרָהֲדִין בְּשָׂאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה, מֶה הִטַּעַם שֶׁחֲכָמִים חִיבּוּ אוֹתָהּ
 22 בְּמִזְוָה, רַבְּנָן סָבְרִי, גּוֹזְרִין שְׂאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה אִמּוֹ שְׁבַעַת, כִּיוֵּן שְׁאֵם
 23 לֹא תִהְיֶה בָּהּ מְזוּזָה בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה יִבְאוּ לְהַקֵּל גַּם בִּשְׁבַעַת
 24 הַיָּמִים, וְלִכֵּן גּוֹזְרֵי לַחֲיִיב כָּל הַשָּׁנָה, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבְרִי, לֹא גּוֹזְרִין –
 25 אֵין לַחֲיִיבָהּ מַחֲמַת גּוֹזֵרָה זֹאת אֶלֶא מַחֲמַת גּוֹזֵרָה אַחֲרָת, שְׁאֵם
 26 בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה לֹא תִהְיֶה בָּהּ מְזוּזָה הִיא לֹא תִירָאָה כְּדִירָה,
 27 וַיֹּאמְרוּ שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שֶׁנִּמְצָא בָּהּ אִינוֹ גֵּר בְּדִירָה חֲשׂוּבָה אֶלֶא
 28 הוּא כַּחֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים. וּמַעַתָּה מִתּוֹרַצַּת הַסְּתִירָה שֶׁהִקְשִׁינוּ
 29 מִדְּבַרֵי רַבִּי יְהוּדָה הַמַּחֲיִיב בְּסוּכָה, עַל כֵּךְ שֶׁהוּא פּוֹטֵר בִּלְשַׁכָּה,
 30 שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם הוּא מַחֲיִיב בַּתּוֹךְ הַיָּמִים שִׁמְשָׁתֻּם בָּהֶם, וְכִמוֹ כֵּן
 31 בִּשְׁנֵיהֶם הוּא אִינוֹ גּוֹזֵר שְׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה מַחֲמַת שְׁבַעַת הַיָּמִים, וְמֶה
 32 שֶׁמַּחֲיִיב בִּלְשַׁכַּת פְּרָהֲדִין בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה הוּא רַק מִשּׁוּם שֶׁלֹּא

אגרות קודש

ב"ה, ט' אייר, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ששואל אם יקנה עסק בשותפות עם עוד אחד שאינו שומר שבת, באופן אשר גם העסק לא יהי' בשמירת שבת, אלא שיהי' על חלקו של השני.

הנה בטח יודע כי ממון הקשור עם חלול שבת הנה ר"ל לא רק הם הולכים לטמיון, אלא גם גוררים ממון אחר, א"כ מה לו ולמסחרים כאלה הקרובים מאד מאד להפסד ורחוקים משכר!?

והשי"ת הזן ומפרנס לכל, בטח ימציא לו פרנסתו בריוח באופן כשר ובאופן שיוכל להשתמש בפרנסתו אף געזונטע זאכן און אידישע זאכן.

אשמח לשמוע שקבע שיעורי תורה בחבורה, ובטח ישמחני בהודעה מהגדלת מספר המשתתפים בהלימודים ושיקבעו ג"כ שיעור לימוד בתורת החסידות.

בברכה ופי"ש המשתתפים בהשיעורים יחיו.

מוס"ג"פ שיחת ל"ג בעומר דהאי שתא ובטח יזכה בה את הרבים.

ואף שהיה מצוה.

תני רב כהנא קמיה דרב יהודה, בית התבן – שמייוחד לתבן, ובית
הבקר, ובית העצים, ובית האיצרות של יין ושמן ותבואה, ואין אדם
דר בבתי אלו בקביעות, פטורים מן המזוזה, מפני שהנשים נאותות
בהן. מבאר רב כהנא: ומאי נאותות, היינו רוחצות, לפיכך פטורים
מקומות הללו ממזוזה, שאינו כבוד שמים שתהיה מזוזה במקום
שעומדות שם ערומות.
שואלת הגמרא: אמר ליה רב יהודה, מעמא שפטורים משום
דרוחצות, הא סתמא ללא שירחצו שם יהיו חייבין, והתניא, רפת
בקר פטורה מן המזוזה, ומוכח שרפת עצמה פטורה ממזוזה גם
ללא שירחצו בה, שהרי אין הנשים רוחצות ברפת בקר מחמת
הזבל.
מבאר רב יהודה באופן אחר: אלא מאי נאותות, מתקשטות
בבשמים, והכי קתני, אף על פי שהנשים מתקשטות בהן, ומשום
כהן יש מקום לחייב במזוזה שהרי משתמש שם גם אדם באופן
שאינו מגונה, מחדשת הברייתא שאין זה חשוב דיור כדי לחייב,
ופטורין.

רב כהנא דוחא את קושיית רב יהודה: אמר ליה רב כהנא לרב
יהודה, ולדברך שבמקומות אלו גם כשהנשים מתקשטות בהן
פטורין, אם כן יקשה מברייתא אחרת, והתניא, רפת בקר פטורה
מן המזוזה, ושהנשים מתקשטות בה חייבת במזוזה. אלא מאי אית
לך למימר, שדין זה של מקום שמתקשטות, תנאי היא – שני
במחלוקת תנאים, אם כן לדידי שהברייתא מדברת ברוחצות, אם
אין להקשות על כך, שכן מה שדייקת שדווקא ברוחצות פטור
אבל בסתם חייב, והבאת להקשות מברייתא שסתם רפת בקר
פטורה ממזוזה, נמי – גם זאת יש לתרץ שדין זה של מקום סתמא
כשלא רוחצות, תנאי היא. דתניא, ממה שאמרה תורה 'ביתך' לגבי
חיוב מזוזה (דברים טו), ולא אמרה 'בית', בא ללמדנו שהבית החייב
הוא בית המיוחד לך, פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים
ולבית האיצרות שפטורין מן המזוזה, כיון שאינם מיוחדים
לתשמיש אדם. ויש מתייבין. באמת אמרו הלכה היא, שביט הכפא
ובית הבורסקין שמעבדים בו עורות, ובית הפרחין ובית המכילה,
ושהנשים נאותות בהן, פטורים מן המזוזה.

לאחר שנתבאר בברייתא שנחלקו תנאים בדבר, דנה הגמרא כיצד
יתרצו האמוראים רב כהנא ורב יהודה שכל אחד יאמר שכל
התנאים סוברים כמותו. מבארת הגמרא: רב כהנא מרחין למעמיה,
ורב יהודה מרחין למעמיה. רב כהנא מרחין למעמיה שבמתקשטות
לדברי הכל חייב, ונחלקו בסתם, שלתנא קמא דורשים 'ביתך'
ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית
האיצרות שפטורים מן המזוזה בסתם, ויש שמתייבין בסתם,
ולדבריהם לא דורשים 'ביתך' המיוחד לך. באמת אמרו – כולם
מודים שביט הכפא ובית הבורסקין ובית הפרחין ובית המכילה,
ובכל אלו שהנשים נאותות בהן, ומאי נאותות, רוחצות, פטורין מן
המזוזה. שואלת הגמרא: אי הכי שהפטור בנאותות משום
שרוחצות, הלא היינו מרחין, ומדוע משמינו התנא דין זה
פעמיים. משיבה הגמרא: אשמעינן מרחין דרבים, ואשמעינן מרחין
דחיד, דפלגא דעתך אמין מרחין דרבים דנפיש וזהמיה – מרובה
בו הלכלוך, לכן הוא פטור ממזוזה, אבל מרחין דחיד דלא נפיש
וזהמיה, אימא ליחייב במזוזה, קא משמע לן שאף הוא פטור. ולענין
בית הטבילה נתחדש שאף שאין בו וזהמא כלל פטור ממזוזה.

ורב יהודה מרחין למעמיה שבסתם לדברי הכל פטור, והמחלוקת
היא במקום שמתקשטות. והכי קתני, 'ביתך' ביתך המיוחד לך, פרט
לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האיצרות שפטורין מן
המזוזה אפילו מתקשטות, שאין שימוש זה מחייב כיון שאינו כבוע,
ויש מתייבין מתקשטות שדי בשימוש זה להיחשב מיוחד גם
לאדם, אבל סתם – כשאין מתקשטות שם, דבר הכל פטור. באמת
אמרו, בית הכפא ובית הבורסקין ובית הפרחין ובית המכילה אף על
פי שהנשים מתקשטות בהן פטורין מן המזוזה, ואף על פי שמשמש

כל השערים שהיו שם – בעזרה שבבית המקדש, לא היה להם
מזוזה, כיון שלא היה לפנים מאותם שערים בית העשוי לדירה,
היו משער ינקנור שהיה במזרח העזרה, שלפנים ממנו היתה לשכת
פרהרין שהבין הגדול היה דר בה בשבעת ימים שקודם יום
הכיפורים. לויא – האם נאמר שברייתא זו דווקא אליבא דרבנן
היא שמחייבים את הלשכה במזוזה מן התורה, ולא רבי יהודה, דא
רבי יהודה הוא השונה ברייתא זו, קשה, שהרי היא גופה – לשכת
פרהרין עצמה אינה חייבת במזוזה אלא מנייה שמה יאמרו
שהכהן חבוש בבית האסורים, ואנן ניקום ונקנור לחייב גם את
השער המוביל אליה, הרי זו גזירה לגזירה – גזירה שלא באה
לחזוק דברי התורה אלא לחזוק גזירת חכמים, שאין גזרים
אותה.

מבארת הגמרא: אפילו תימא רבי יהודה – הברייתא יכולה
להתפרש גם כשיטת רבי יהודה, כיון שפולה – כל חיובם של
הלשכה ושל השער המוביל אליה, היא גזירה היא, שאם לא תהיה
מזוזה בשער המוביל ללשכה עדיין יאמרו כהן גדול חבוש בבית
האסורים.

הגמרא מביאה ברייתא המבררת מה הם המקומות החייבים
במזוזה: תנו רבנן, תיבת 'בשעריך' הכתובה לגבי חיוב מזוזה (דברים
טו) באה ללמדנו שאחד שערי קתים, ואחד שערי חצירות שלפני
הבתים, ואחד שערי מדינות המוקפות הרים והדרך לצאת מהן היא
רק דרך שערים אלו, ואחד שערי הכניסה לחצירות, יש בהן חובת
מזוזה למקום – חייבים הם במזוזה. והטעם, משום שנקרא 'וכתבתם
על מזוזות ביתך ובשעריך' לשון רבים, לחייב על כל השערים הללו.
מבארת הגמרא: אמר ליה אביי לרב ספרא, הני אבולי – אותם
שערים דעיר מחוזא, ורוב הדרים בה היו ישראלים, מאי מעמא לא
עבדו להו רבנן מזוזה. מבארת הגמרא: אמר ליה רב ספרא לאבבי,
הנהו – שערים הללו לא נעשו לשמש כפתחים אלא חזק לאקרא
דכוכי הוא דעבידי – לשמש חזק לבנין חזק הבנוי מעליהם ושמו
כוכי, שהיו השערים עשויים בצורת קשתות ובכך הבנין הבנוי
עליון היה חזק יותר. וכיון שלא נעשו לשמש כפתח פטורים הם
מן המזוזה.

אמר ליה אבבי לרב ספרא, ואקרא דכוכי גופה תבעי – שמשום
המקום הזה עצמו יתחייב השער במזוזה, שהרי דרך אותו שער
נכנסים למקום שהיא בית דירה, דהא אית בה – שהרי היתה שם
דירה לשומר בית האסורין, דהא תניא, בית הכנסת אף שפטור
ממזוזה כיון שאינו משמש לדירה, מכל מקום באופן שיש בו בית
דירה להן הכנסת במזוזה. ובכח כן יש לחייב במזוזה מצד
דירת שומר בית האסורין, אף אם מצד עיקר המקום אין חיוב.
אלא אמר אבבי, הטעם שלא קבעו חכמים מזוזה בשערי מחוזא
הוא משום סכנה, שלא יאמר המלך כשפים אתם עושים לי.
דתניא, מזוזות יהיו נבדקת פעמים בשבוע – בשבע שנים, לראות
שלא נרקבו אותיותיה ושלא נגנבה, ומזוזה של רבים הנתונה
בשערי חצירות וכדומה, נבדקת פעמים ביובל שאם נטריח את
הרבים יותר מדאי כל אחד ימנע ממזוזה זו ויטילנה על אחרים וכך
אף אחד מהם לא יעשה את הבדיקה. ואמר רבי יהודה מעשה
בארבעין – שם אומנות אחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של
צפורי ומצא קסדר – שוטר אחד וחדש בו שעוסק בכשפים ונטל
ממנו אלה וזו. ומכאן שיש סכנה בעסק המזוזה לעיני הגוים, ולכן
אף אין נותנין מזוזה בשערי העיר שירים בה נכרים מטעם זה.

מקשה הגמרא: והאמר רבי אלעזר, שלוחי מצוה אין נזוקין, ומדוע
פטורים ממזוזה מחשש סכנה, הרי אין סכנה במקום קיום מצוה.
מתרצת הגמרא: הויא דקביע הויא שאני – במקום שהחזיקו מזוזה
לפניה, שעלילות המושל מצויות תמיד, וחששים לחזוק אף
במקום קיום מצוה. וראיה לדבר, דתניב כשנצטוו שמואל הנביא
למשוח את דוד למלך במקום שאול (שמואל א טו), ויאמר שמואל
אין אלה ושמע שאול ותרננו, וכתוב אחר כך, ויאמר ה' עגלת בקר
תקח בגרך ואמרת לזבוח לה' בארתי, ומה שאמר לו ה' לעשות
תחבולה שיקח עגלת בקר וכו' הראה לו שאין לילך במקום סכנה

יומא. פרק ראשון – שבעת ימים דף יא עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רנה רש"י תוספות

1 כל השערים — שערי מוצר עזרה. אחד שערי מדינות — יש מדינה מוקפת הרים וערים
2 בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים כגון ארץ הגר. אבולי דמחוא —
3 שערי עיר ששמה מחוא והיו רובן ישראל. לאקרא דכובי — בנן בניו עליהן ונקרא
4 כובי, והשערים תחתיו עשויין ככפה ובניין הבניו על גבי כיפין חזק יותר. ואקרא דכובי
5 גופה — משום אותו בנין עצמו תבעי השער
6 מוזה שדרך אותו השער נכנסין לו. משום
7 סכנה — שלא יאמרו המלך כשפים עשיתם
8 בשערי עירי. נברקת — שמא נרקבה או נגנבה.
9 ושל רבים — שערי חצירות ומדינות ועירות.
10 פעמים כיוול — כל דבר שהוא של רבים אין
11 להטריח עליו הרבה שאם תטרח יתא כל אחד
12 ואומר יעשו חבירי. בארשבין — שם האישי,
13 ואמרי לה על שם האומנות. קסדור — שם
14 פקידות הוא. כגון סרדוט, והוא שטר. דקביע
15 החיקא — עלילות המושל מזמנות תמיד. אך
16 אלך — למשוח את דוד, על פי הדיבור. בית
17 אוצרות — של יין ושמן ותבואה, ואין אדם דר
18 בו. מאי נאותות רוחצות — נאותות לשון
19 הנאה, ומשום דמקום גנאי הוא, שעומדות שם
20 ערומות — אין כבוד שמים להיות שם מוזה.
21 אף על פי שהנשים מתקשטות — שם בבשמים,
22 וסלקא דעתך אמינא דירה היא, אשמעינן דלאו
23 דירה היא. אלא מאי אית לך למימר — כי
24 פרשת נאותות מתקשטות שם, ותיקשי מתניתין
25 אחתיתין, ונימא תנאי היא. ויש מחייבין —
26 הדינו תנאי, וכל חד מן אמוראי מתריך לטעמיה,
27 רב כהנא מתריך דבסתמא פליגי, אבל
28 מתקשטות — דכולי עלמא חייבין, ורב יהודה
29 מתריך דבמתקשטות פליגי, אבל סתמא —
30 דכולי עלמא פטור. ושהנשים נאותות בהן —
31 כלומר: בית התבן ובית הבקר ובית העצים
32 ושהנשים רוחצות בהן ובית הטבילה, אף על גב
33 דאשמעינן מרחץ איצטריך לאשמעינן בית
34 הטבילה, אף על גב דליכא וזהמא. ולולין —
35 מקום גידול התרנגולין.

בית

1 כל השערים שהיו שם לא היה להם מוזה, חוץ
2 משער נקנור, שלפנים ממנו לשכת פרהדרין. לימא
3 רבנן היא ולא רבי יהודה, דאי רבי יהודה — היא
4 גופה גזירה, ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה? אפילו
5 תימא רבי יהודה, פולא חדא גזירה היא. תנו רבנן:
6 "בשעריך" — אחד שערי בתים, ואחד שערי חצירות,
7 ואחד שערי מדינות, ואחד שערי עירות, יש בהן
8 חובת מצוה למקום. משום שנאמר "וכתבתם על
9 מוזהות ביתך ובשעריך". אמר ליה אביי לרב ספרא:
10 הני אבולי דמחוא מאי מעמא לא עבדו להו
11 רבנן מוזהות? אמר ליה: הנהו חזק לאקרא דכובי
12 הוא דעבדי. אמר ליה: ואקרא דכובי גופה תבעי
13 מוזה, דהא אית בה דירה לשומר בית האסורין?
14 דהא תניא: בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזן
15 הכנסת — חייבת במוזה. אלא אמר אביי: משום
16 סכנה. דתניא: מוזהות יחיד נברקת פעמים בשבוע,
17 ושל רבים פעמים ביובל. ואמר רבי יהודה: מעשה
18 בארמכין אחד שהיה בודק מוזהות בשוק העליון של
19 צפורי, ומצא קסדור אחד ונטל ממנו אלה וזו. —
20 והאמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אין ניוזין? — היכא
21 דקביע היוקא — שאני, דכתיב "ויאמר שמואל איה
22 אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תשח
23 בידי ואמרת לזבח לה' באתי". תני רב פהנא קמיה
24 דרב יהודה: בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית
25 האוצרות — פטורין מן המוזה, מפני שהנשים נאותות

26 בהן. ומאי נאותות — רוחצות. — אמר ליה רב יהודה: מעמא — הא סתמא —
27 חייבין? והתניא: רפת בקר פטורה מן המוזה! אלא, מאי נאותות — מתקשטות. והכי קתני:
28 אף על פי שהנשים מתקשטות בהן — פטורין. — אמר ליה רב פהנא: ושהנשים מתקשטות
29 בהן פטורין? והתניא: רפת בקר פטורה מן המוזה, ושהנשים מתקשטות בהן — חייבת

30 במוזה! אלא מאי אית לך למימר — מתקשטות תנאי היא. דתניא: "ביתך" — ביתך המיוחד לך,
31 פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות, שפטורין מן המוזה, ויש מחייבין. באמת אמרו: בית הכפא,
32 ובית הבורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ושהנשים נאותות בהן — פטורין מן המוזה. רב פהנא מתריך לטעמיה, ורב יהודה
33 מתריך לטעמיה. רב פהנא מתריך לטעמיה: ביתך — ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן, ולבית הבקר, ולבית העצים, ולבית
34 האוצרות, שפטורים מן המוזה בסתם. ויש שמחייבים בסתם. באמת אמרו: בית הכפא, ובית הבורסקי, ובית המרחץ, ובית
35 הטבילה, ושהנשים נאותות בהן, ומאי נאותות — רוחצות, פטורין מן המוזה. אי הכי היינו מרחץ? — אשמעינן מרחץ דרבים,
36 ואשמעינן מרחץ דייחיד. דסלקא דעתך אמינא: מרחץ דרבים דנפיש וזהמיה, אבל מרחץ דייחיד, דלא נפיש וזהמיה — אימא
37 ליחייב במוזה, קא משמע לן. ורב יהודה מתריך לטעמיה: הכי קתני: "ביתך" — ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ובית
38 הבקר ובית העצים ובית האוצרות, שפטורין מן המוזה אפילו מתקשטות. ויש מחייבין במתקשטות. אבל סתם — דכרי הכל
39 פטור. באמת אמרו: בית הכפא, ובית הבורסקי ובית המרחץ, ובית הטבילה, אף על פי שהנשים מתקשטות בהן — פטורין מן
40 המוזה, משום דנפיש וזהמיה. ולרב יהודה סתמא דכרי הכל פטור? והתניא: "בשעריך" — אחד שערי בתים, ואחד שערי חצירות,
41 ואחד שערי מדינות, ואחד שערי עירות, ורפת, ולולין, ומתבן, ואוצרות יין, ואוצרות שמן — חייבין במוזה. וכול שאני מרבה אף

בית

1 כל השנה, לפרסם הדבר שהיה נראה לכל כמו דירה חשובה. וכן לענין מעשר מיחיאב
2 ממדבנן, בין בחג בין בשאר ימות השנה. ולא תיקשי דילמא אתי לאפרשין מן הפטור כי —
3 דהני מילי אי אמרינן דלא מיחיאב אלא בחג, בעידנא דאית בה דירה — ניהוש דילמא אתי
4 למיטעי, כיון דהוי דלא מיחיאב אלא בהדיא שעתא — אתו למימר דדירה גמורה היא
5 דאורייתא. אבל השתא דמיחיאב לה אפילו
6 בשאר ימות השנה, דליכא דירה בה כלל — הכל
7 יודעין דמדבנן הוא דמזיחי לה, ולא אתי
8 למיטעי.

9 והתניא רפת בקר פטורה מן המוזה — תימא
10 לי: לימא ההיא איירי כשהנשים
11 רוחצות בו ויש לומר: ברפת בקר אין הנשים
12 רוחצות. דדוקא בית הבקר דלעיל, דהיינו שעשוי
13 לבקר, אבל אין מעמידין בה בהמות בקבועות
14 נשים רוחצות בו. אבל רפת בקר — משמע שעומד
15 בו בקר בקבועות, והוא מלוכלך בובל הבקר — אין
16 הנשים רוחצות בו.

17 אף על פי שהנשים מתקשטות בהן — אינו מגיה
18 הברייתא, דכרי קאמר: מפני שהנשים
19 נאותות ומתקשטות רק בהן, ואינם דרים בה דירה
20 גמורה. הוא דקאמר אף על פי שהנשים
21 מתקשטות, פירוש: לא מביעיא אם לא הוי אפילו
22 מתקשטות דפטורין, אלא אף על פי שמתקשטות.
23 יבול שאני מרבה אף בית שער וכו' — משמע
24 דבית שער פטור מן המוזה. ותימא:

25 דבפרק "הקומץ רבה" (מנחות לגב.) תניא: בית
26 שער אבסדרה ומרפסת — חייבת במוזה, וכן
27 משמע בפרק קמא דסוכה (ח.) דבית שער חייב
28 במוזה, גבי שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו.
29 דפריך: ותיהוי חיצונה בית שער, ותתחייב במוזה!
30 ויש לומר: דהבא מדאורייתא קאמר, והתם
31 ממדבנן, אי נמי, נראה לי. דהבא מיירי בבית שער
32 של אבסדרה, ובית שער של מרפסת. והא דקתני
33 בית שער אבסדרה, פירוש: של אבסדרה,
34 והאלפסי תירץ: התם בפתחון לבית.

35 והתניא אחד שערי בתים ורפת כי — לא היה
36 מצי לשנויי במתקשטות, חוץ —
37 דברפת אינן מתקשטות, כיון דמולוכך הוא,
38 ובהמה עומדת בו בקביעות כדפרישית לעיל. אי
39 נמי: כיון דקתני לה בהדי הנה, דאפילו סתמא
40 חייבת — אם כן רפת בקר נמי בסתמא איירי.

הכל

הכל מודים בגבולה בו' – תימנה דאמר בפרק קמא דשבת (נ.ב.) זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא – באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן אמר רבינו יצחק: דהתם מיירי בחור שהוא ארבעה על ארבעה מבפנים לצד רשות היחיד, ולצד רשות הרבים כלה עד כל שהוא. דאי הוי כל שהוא מכל צד – בזה לא היה אמר רבי מאיר חוקקים להשלים, דאמר הכא הכל מודים באין ברגליה

שלשה או אינה גבוהה עשרה ולא כלום. והקשה רבינו שמשון אהא דקאמר התם: חזקת ארבע אמות בכותל, למטה מעשרה – חזקת בארץ, למעלה מעשרה – חזקת בארץ. ופריך: למטה מעשרה חזקת בארץ והא לא נח? ואמר רבי יוחנן: בדבילה שמינה, והדר פריך: ואי סלקא דעתך חזר? רשות הרבים כרשות הרבים דמו – לוקמא בחור ומשני: בכותל דלית בה חור. ממאי? מדרקתי למעלה מעשרה חזקת בארץ. וכי תימא דאית ביה חור, אמאי חזקת בארץ? ובי יתימא דלית ביה ארבעה על ארבעה – והאמר רב יהודה בו', עד באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן, דרבי מאיר סבר חוקקין להשלים. והשתא מאי פריך? לוקמא בדאית ביה חור, ובגון שאין בו ארבעה על ארבעה אפילו מבפניםו תיירך: סתם חורים שבתלים דם חורים ארבעה מבפנים כדי להשתמש בהם ומתקצרים לצד רשות הרבים כדי שלא יקחו משם חפצים שבתוכו. ולא נהירא לי האי שינויא. דמי לא משכחת לה טובא חורין שצרים מבית ומחוץ? ובלאו הכי קשיא לן התם: לוקמא בכותל דקה, שאינה רחבה ואין בו לחוק ארבעה על ארבעה! ועוד הקשה שם רש"י: מאי פריך? לוקמא כרבנן, דלית להו חוקקין להשלים. ותיירך: דסתם מתניתין היא בפרק "הזורק" (שם ק.א.) וסתם מתניתין רבי מאיר היא. ולי נראה לתרץ כולוה קשיאת דשפיר פריך התלמוד. דעל כרחיך אי איירי דנח בחור – איירי בחור שיש בה ארבעה מבפנים, ובכותל עב שיש לו לחוק ולהשלים. ואיתא כרבי מאיר דאמר חוקקין להשלים. דדומיא דהכי דהזרק למטה מעשרה חזקת בארץ – מיירי נמי שנה בחור ארבעה וחייב משום דאית ביה ארבעה מבפנים, ורבי מאיר חזקקין להשלים – הרי נח ארבעה על ארבעה. דאי לא תימא הכי – כיון דלית ביה ארבעה על ארבעה אמאי חייב? הא לא נח ברשות הרבים, אלא במקום פטור. **רבי** מאיר סבר חוקקין להשלים – הא דאמר בפרק קמא דשבת (נ.א.) בית שאין תוכו עשרה אין מטלטלין בתוכו בו', איתא ככולי עלמא. וכיון דאין גבוה עשרה, בשום דוכתא לא אמרינן חוקקין להשלים.

שאין בו בית דירה רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין – משמע מכאן דבית הכנסת ובית המדרש שאין בו בית דירה – דלא בעי מוזה, דמסתמא הילכתא כרבנן. והא דאמר פרק "הקומץ רבה" (מנחות ל.א.) והא הווא פיתחא דהוא עייל ביה רב הונא לבי מדרשא והוה ליה מוזה. וליכא למימר דהתם מיירי בדאית ביה בית

בית שער – בית קטן לפני שער החצר, והכל עושין אותו קפנוריא. **מרפסת** – אלרוד, והוא ארוך לפני פתחו עליות הרבה, וכולן עולין דרך שם. **אכסדרה** – פרוחור לפני בתים. **תיובתא** – תעל כרוך סתמא תנאי היא. **ושער המד** – שעושין בכיפה, שכן עושין במדי. **שאני** מקורה – שהוא פרוץ מלמעלה לגמרי מאן כיסור. **וחכמים פוטרין** – שאין שער בלא רוחב ארבעה, וכל כיפה מתקצרת בראשה לפחות מארבעה. ושון **שאם יש** ברגליה עשרה – קודם שיתחיל העיגול, ותתמעט רחבה – שחייבת, שאפילו שהכל סתום מעשרה ולמעלה – יש שיעור פתח בגובהה עשרה ברוחב ארבעה. **גבוהה עשרה** – בין הכל. ואין ברגלה שלשה – גובה, שנתמעט רוחבה קודם שיגביה גבהה שלשה. **ולאו כלום היא** – דכל פחות משלשה גובה – אריטא סמימטע רחבה – ואין כאן צד שם פתח של ארבעה ואפילו רבי מאיר מודה שאין כאן התחלה לומר חקוק והשלם. **אי נמי יש ברגלה שלשה** – קודם שנתמעט רחבה מארבעה. ואינה גבוהה עשרה בין הכל. **ולאו כלום היא**. ויש ברגלה שלשה – ברוחב ארבעה, ואינה רחבה ארבעה בגובהה עשרה, שקודם שהגביהה עשרה נתמעט רחבה מארבעה, ויש בה לחוק ולהרחיב החלל למעלה כמדה של מטה, שאין החומה הולכת וכלה מבחוץ לפי החלל הפנימי כזה: אלא החומה ארוכה למעלה מבחוץ לחלל במשפט כזה: רבי מאיר סבר – הואיל והתחיל בה שלשה ברוחב ארבעה – שם פתח עליה, ורואין כאילו הוא חקוק למעלה להרחיב כמדתו שלמטה. **למען ירבו ימיכם** – כל לחוק בחיים חייב. משמע דרך ביאתך – לימן בבואו לבית, ולא מימן לצאתו. **למי שפיחד ביתו לו** – שכלי תשמשהו. מיוחדין לו, ואינו משאילן לשכנה, כלומר: שהנענים באים על צרות העין. **דכריכם**

בית שער – בית קטן לפני שער החצר, והכל עושין אותו קפנוריא. **מרפסת** – אלרוד, והוא ארוך לפני פתחו עליות הרבה, וכולן עולין דרך שם. **אכסדרה** – פרוחור לפני בתים. **תיובתא** – תעל כרוך סתמא תנאי היא. **ושער המד** – שעושין בכיפה, שכן עושין במדי. **שאני** מקורה – שהוא פרוץ מלמעלה לגמרי מאן כיסור. **וחכמים פוטרין** – שאין שער בלא רוחב ארבעה, וכל כיפה מתקצרת בראשה לפחות מארבעה. ושון **שאם יש** ברגליה עשרה – קודם שיתחיל העיגול, ותתמעט רחבה – שחייבת, שאפילו שהכל סתום מעשרה ולמעלה – יש שיעור פתח בגובהה עשרה ברוחב ארבעה. **גבוהה עשרה** – בין הכל. ואין ברגלה שלשה – גובה, שנתמעט רוחבה קודם שיגביה גבהה שלשה. **ולאו כלום היא** – דכל פחות משלשה גובה – אריטא סמימטע רחבה – ואין כאן צד שם פתח של ארבעה ואפילו רבי מאיר מודה שאין כאן התחלה לומר חקוק והשלם. **אי נמי יש ברגלה שלשה** – קודם שנתמעט רחבה מארבעה. ואינה גבוהה עשרה בין הכל. **ולאו כלום היא**. ויש ברגלה שלשה – ברוחב ארבעה, ואינה רחבה ארבעה בגובהה עשרה, שקודם שהגביהה עשרה נתמעט רחבה מארבעה, ויש בה לחוק ולהרחיב החלל למעלה כמדה של מטה, שאין החומה הולכת וכלה מבחוץ לפי החלל הפנימי כזה: אלא החומה ארוכה למעלה מבחוץ לחלל במשפט כזה: רבי מאיר סבר – הואיל והתחיל בה שלשה ברוחב ארבעה – שם פתח עליה, ורואין כאילו הוא חקוק למעלה להרחיב כמדתו שלמטה. **למען ירבו ימיכם** – כל לחוק בחיים חייב. משמע דרך ביאתך – לימן בבואו לבית, ולא מימן לצאתו. **למי שפיחד ביתו לו** – שכלי תשמשהו. מיוחדין לו, ואינו משאילן לשכנה, כלומר: שהנענים באים על צרות העין. **דכריכם**

בית שער – בית קטן לפני שער החצר, והכל עושין אותו קפנוריא. **מרפסת** – אלרוד, והוא ארוך לפני פתחו עליות הרבה, וכולן עולין דרך שם. **אכסדרה** – פרוחור לפני בתים. **תיובתא** – תעל כרוך סתמא תנאי היא. **ושער המד** – שעושין בכיפה, שכן עושין במדי. **שאני** מקורה – שהוא פרוץ מלמעלה לגמרי מאן כיסור. **וחכמים פוטרין** – שאין שער בלא רוחב ארבעה, וכל כיפה מתקצרת בראשה לפחות מארבעה. ושון **שאם יש** ברגליה עשרה – קודם שיתחיל העיגול, ותתמעט רחבה – שחייבת, שאפילו שהכל סתום מעשרה ולמעלה – יש שיעור פתח בגובהה עשרה ברוחב ארבעה. **גבוהה עשרה** – בין הכל. ואין ברגלה שלשה – גובה, שנתמעט רוחבה קודם שיגביה גבהה שלשה. **ולאו כלום היא** – דכל פחות משלשה גובה – אריטא סמימטע רחבה – ואין כאן צד שם פתח של ארבעה ואפילו רבי מאיר מודה שאין כאן התחלה לומר חקוק והשלם. **אי נמי יש ברגלה שלשה** – קודם שנתמעט רחבה מארבעה. ואינה גבוהה עשרה בין הכל. **ולאו כלום היא**. ויש ברגלה שלשה – ברוחב ארבעה, ואינה רחבה ארבעה בגובהה עשרה, שקודם שהגביהה עשרה נתמעט רחבה מארבעה, ויש בה לחוק ולהרחיב החלל למעלה כמדה של מטה, שאין החומה הולכת וכלה מבחוץ לפי החלל הפנימי כזה: אלא החומה ארוכה למעלה מבחוץ לחלל במשפט כזה: רבי מאיר סבר – הואיל והתחיל בה שלשה ברוחב ארבעה – שם פתח עליה, ורואין כאילו הוא חקוק למעלה להרחיב כמדתו שלמטה. **למען ירבו ימיכם** – כל לחוק בחיים חייב. משמע דרך ביאתך – לימן בבואו לבית, ולא מימן לצאתו. **למי שפיחד ביתו לו** – שכלי תשמשהו. מיוחדין לו, ואינו משאילן לשכנה, כלומר: שהנענים באים על צרות העין. **דכריכם**

בית שער – בית קטן לפני שער החצר, והכל עושין אותו קפנוריא. **מרפסת** – אלרוד, והוא ארוך לפני פתחו עליות הרבה, וכולן עולין דרך שם. **אכסדרה** – פרוחור לפני בתים. **תיובתא** – תעל כרוך סתמא תנאי היא. **ושער המד** – שעושין בכיפה, שכן עושין במדי. **שאני** מקורה – שהוא פרוץ מלמעלה לגמרי מאן כיסור. **וחכמים פוטרין** – שאין שער בלא רוחב ארבעה, וכל כיפה מתקצרת בראשה לפחות מארבעה. ושון **שאם יש** ברגליה עשרה – קודם שיתחיל העיגול, ותתמעט רחבה – שחייבת, שאפילו שהכל סתום מעשרה ולמעלה – יש שיעור פתח בגובהה עשרה ברוחב ארבעה. **גבוהה עשרה** – בין הכל. ואין ברגלה שלשה – גובה, שנתמעט רוחבה קודם שיגביה גבהה שלשה. **ולאו כלום היא** – דכל פחות משלשה גובה – אריטא סמימטע רחבה – ואין כאן צד שם פתח של ארבעה ואפילו רבי מאיר מודה שאין כאן התחלה לומר חקוק והשלם. **אי נמי יש ברגלה שלשה** – קודם שנתמעט רחבה מארבעה. ואינה גבוהה עשרה בין הכל. **ולאו כלום היא**. ויש ברגלה שלשה – ברוחב ארבעה, ואינה רחבה ארבעה בגובהה עשרה, שקודם שהגביהה עשרה נתמעט רחבה מארבעה, ויש בה לחוק ולהרחיב החלל למעלה כמדה של מטה, שאין החומה הולכת וכלה מבחוץ לפי החלל הפנימי כזה: אלא החומה ארוכה למעלה מבחוץ לחלל במשפט כזה: רבי מאיר סבר – הואיל והתחיל בה שלשה ברוחב ארבעה – שם פתח עליה, ורואין כאילו הוא חקוק למעלה להרחיב כמדתו שלמטה. **למען ירבו ימיכם** – כל לחוק בחיים חייב. משמע דרך ביאתך – לימן בבואו לבית, ולא מימן לצאתו. **למי שפיחד ביתו לו** – שכלי תשמשהו. מיוחדין לו, ואינו משאילן לשכנה, כלומר: שהנענים באים על צרות העין. **דכריכם**

בית שער – בית קטן לפני שער החצר, והכל עושין אותו קפנוריא. **מרפסת** – אלרוד, והוא ארוך לפני פתחו עליות הרבה, וכולן עולין דרך שם. **אכסדרה** – פרוחור לפני בתים. **תיובתא** – תעל כרוך סתמא תנאי היא. **ושער המד** – שעושין בכיפה, שכן עושין במדי. **שאני** מקורה – שהוא פרוץ מלמעלה לגמרי מאן כיסור. **וחכמים פוטרין** – שאין שער בלא רוחב ארבעה, וכל כיפה מתקצרת בראשה לפחות מארבעה. ושון **שאם יש** ברגליה עשרה – קודם שיתחיל העיגול, ותתמעט רחבה – שחייבת, שאפילו שהכל סתום מעשרה ולמעלה – יש שיעור פתח בגובהה עשרה ברוחב ארבעה. **גבוהה עשרה** – בין הכל. ואין ברגלה שלשה – גובה, שנתמעט רוחבה קודם שיגביה גבהה שלשה. **ולאו כלום היא** – דכל פחות משלשה גובה – אריטא סמימטע רחבה – ואין כאן צד שם פתח של ארבעה ואפילו רבי מאיר מודה שאין כאן התחלה לומר חקוק והשלם. **אי נמי יש ברגלה שלשה** – קודם שנתמעט רחבה מארבעה. ואינה גבוהה עשרה בין הכל. **ולאו כלום היא**. ויש ברגלה שלשה – ברוחב ארבעה, ואינה רחבה ארבעה בגובהה עשרה, שקודם שהגביהה עשרה נתמעט רחבה מארבעה, ויש בה לחוק ולהרחיב החלל למעלה כמדה של מטה, שאין החומה הולכת וכלה מבחוץ לפי החלל הפנימי כזה: אלא החומה ארוכה למעלה מבחוץ לחלל במשפט כזה: רבי מאיר סבר – הואיל והתחיל בה שלשה ברוחב ארבעה – שם פתח עליה, ורואין כאילו הוא חקוק למעלה להרחיב כמדתו שלמטה. **למען ירבו ימיכם** – כל לחוק בחיים חייב. משמע דרך ביאתך – לימן בבואו לבית, ולא מימן לצאתו. **למי שפיחד ביתו לו** – שכלי תשמשהו. מיוחדין לו, ואינו משאילן לשכנה, כלומר: שהנענים באים על צרות העין. **דכריכם**

בית שער – בית קטן שעושים לפני שער החצר, ומקצרים דרכו את הדרך, וכן אֶבְסֶרְהָ – פרוזדור שלפני הבתים, ויש לו שלש דפנות והרביעית פרוצה לגמרי, וּמִרְפֶּסֶת הבנויה על פני אורך הקומה השניה ובני הקומה השניה עולים בסולם למרפסת ומהמרפסת לקומה השניה, שמה נאמר שכל אלו חייבים במזוזה, תלמוד לומר 'בית', שנאמר 'מזוזות ביתך', ומלמדנו בזה מה בית מיוחד – עשוי לדיירה, יצאו אלו שאין מיוחדין לדיירה – שלא עשו אותם לשם דיירה, שהרי אין גרים שם כלל. וכול שאני מרבה אף בית הכסא ובית הפורסקי – בית המיועד לעיבוד עורות, ובית המרחץ ובית המבילה, תלמוד לומר 'בית', אף אלו נתמעטו מתיבת 'ביתך', שכן מה בית העשוי לתשמיש של כבוד אף כל העשוי לתשמיש של כבוד, יצאו אלו שאין עשויין לתשמיש של כבוד, שהרי עומדים שם ערומים, ובורסקי ריחו רע. וכול שאני מרבה אף הר הבית, שהיה מקורה מסביב והיה ראוי לדיירה, והלשכות והעזרות שהיו משמשות למגורי כהני המשמרת העובדת באותו שבוע, תלמוד לומר 'בית' – 'ביתך', מה בית שהוא חול, אף כל שהוא חול, יצאו אלו – הר הבית הלשכות והעזרות שהן קודש, ואינם כבית של חול שדיבר בו הכתוב. ומכל מקום מבואר בברייתא שרפת ואוצרות חייבים במזוזה אף בסתם, ושלא כדברי רב יהודה שסתם רפת פטורה לדברי הכל. מסיימת הגמרא: תיובתא – אכן נדחו דברי רב יהודה, וסתם אוצר ורפת, מחלוקת תנאים היא.

תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא, ששה שיערים פטורין מן המזוזה, שער של בית התבן – המיוחד לתבן, ובית הקבר, ובית העצים, ובית האוצרות, ושער המדר – שראשו עשוי כקשת, כעין שעושים במדבר, ושער שאני מן קורה מעליו במשקוף התקרה, ושער שאני גובה עשרה טפחים, שמהנאמר 'בשערך' משמע פתח גדול. אמר ליה רבא לרב שמואל, פתחת בדברך שיש ששה שערים, וסלקת – וסיימת בשבעה. אמר ליה רב שמואל, שער המדר תנאי היא – שנוי במחלוקת תנאים, ומה שאמרת ששה היינו לדברי הכל. דתניא, כיפה – פתח העשוי כקשת, רבי מאיר מחייב במזוזה, והכמים פוטרין, כיון שפתח צריך שיהיה בו ארבעה טפחים, ואילו בשער המדי החלק העליון מתעגל ומתקצר לפחות מארבעה. וישן – ומודים חכמים לרבי מאיר שאם יש ברגלה גובה עשרה טפחים קודם שמתחילה להתעגל, שהיית במזוזה, שעשרה טפחים הוא שיעור פתח לחייב.

מבאר הגמרא: אמר אביי, דכולי עלמא אם גבוהה כל הכיפה עשרה ואין ברגלה שלשה – שאין בחלל הפתח גובה שלשה טפחים מן הקרקע ובו רוחב ארבעה טפחים ומשום שהתחיל להתעגל לפני שהגביה החלל שלשה, כולם מודים שפטורה, שאינו פתח כלל, ולא כלום היא להחשב אף התחלה של שער להשלימו על ידי שנאמר דין 'חוקקין להשלים', וזאת מכיון שכל פחות מגובה שלשה נחשב כחלק מהקרקע. אי נמי אם יש ברגלה שלשה – שהעגול שעד גובה שלשה הוא ברוחב ארבעה והכיפה אינה גבוהה עשרה, אף בזה מודים שאינו פתח ולא כלום היא, שכל פחות מגובה עשרה אינו פתח. לא נחלקו, אלא בגבוהה עשרה, ויש ברגלה שלשה – שיש בגובה שלשה טפחים רוחב של ארבעה טפחים, ואך מעל גובה שלשה ועד גובה עשרה שהוא שיעור פתח אין ברגמה ארבעה טפחים, מאחר ומעל גובה שלשה הולך ומתעגל, ומתמעט בכך מארבעה טפחים, ויש בה – בחומה ששער זה בנוי בה מקום לחוקק להשלימה לרוחב ארבעה לכל משך גובה עשרה, שהחומה רחבה ואפשר לחקוק בה שיהיה הפתח גם שם רוחב ארבעה. רבי מאיר סבר, חוקקין להשלים – רואים כאלו כבר נחקק ויש בו שיעור, מאחר שיש כבר תחילת שיעור חשוב והיינו גובה שלשה טפחים ברוחב ארבעה, ולפיכך חייבת במזוזה. ורבנן סברי, אין חוקקין להשלים, ופטורה.

תני רבנן, בית הנכנסת, ובית האשה – בית השייך לאשה, ובית

השותפין, תיבת כמזוזה. שואלת הגמרא: פשיטא שיש לחייב. מיישבת הגמרא: מהו דתניא – שמא תאמר שנדרש ממה שכתוב 'מזוזות ביתך' בלשון זכר שדווקא ביתך חייב ולא ביתה, וכן 'ביתך' השייך ליחיד דווקא ולא בתיכם של רבים, קמשמע לן הברייתא שגם הם חייבים.

שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי – נאמר שאכן הם פטורים. מיישבת הגמרא: אמר רבא, וכתבתם על מזוזות וגו' למען ירבו ימיכם וימי בניכם, ששמע שכל החפץ בחיים חייב במזוזה, ואם כן וכי אפשר לומר דהני – אנשים קעו חיי – רוצים חיים, והני – נשים לא קעו חיי – אינן רוצות חיים, הלא ודאי שאף הן רוצות חיים, ולפיכך הרי הן חייבות במזוזה.

שואלת הגמרא: אלא מאחר שהפסוק לא בא למעט את אלו, אם כן 'ביתך' למה לי – מדוע כתבה התורה 'ביתך'. משיבה הגמרא: נצרך הוא לדרשה בדרבא, דאמר רבא ללמוד מכך על מקום נתינת המזוזה, שנאמר 'ביתך', דרך ביאתך, שיצרך ליתן את המזוזה בדרך כניסתך לבית, וכי עקר איגיש – וכשאתם עוקר ממקומו ונבעניינו, על מנת להיכנס לבית, כרעיה דמינא – רגלו הימנית עקר ברישא – עוקר הוא תחילה, ולכן ימין הכניסה מבחוץ, הוא דרך ביאתך, ושם יש להניח את המזוזה.

תניא אידך, בית הנכנסת ובית השותפין ובית האשה מטמאין בנגעים – מקבלים טומאת נגעי בתים אם נראה בהם נגע. שואלת הגמרא: פשיטא. משיבה הגמרא: מהו דתניא לדרוש מהפסוק (ויקרא יד לה) 'ואם אשר לו הבית והגיד לביתו לאמר כנגע נראה לי בבית', שתיבת 'לו' באה ללמדנו איזה בית נטמא בנגעים דווקא בית השייך לו ולא לה של האשה, וכן 'לו' ולא להן, שאין בית השותפין נטמא, קא משמע לן שאף אלו בכלל פרשת טומאת נגעים.

שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי שאכן פטורים הם. מיישבת הגמרא: אמר רבא, ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם' (שם יד לה) משמע כל בית אשר בארץ אחוזתכם.

שואלת הגמרא: אלא כיון שדרשת שכל בית מיטמא, 'לו' הכתוב בפסוק למה לי – לשם איזו דרשה התורה כתבה אותו. משיבה הגמרא: למדים מכאן על מי שמיחד ביתו לו, והיינו שאינו רוצה להשאיל כליו ואומר שאין לו כלים להשאיל, הקדוש ברוך הוא מפסיקו בשמפנה את ביתו קודם שיכנס הכהן לראות ולפסוק את דין הנגע, פריט למשאיל כליו לאחרים, שאין הקדוש ברוך הוא מביא נגעים על ביתו.

מקשה הגמרא: ובית הנכנסת מי מטמא בנגעים, והתניא, וכול יהיו כתיב בנפיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים, תלמוד לומר 'ואם אשר לו הבית', ודורשים, מי שהבית מיוחד לו לבדו ומשמש לצרכי דיירתו, יצאו אלו שאין מיוחדין לו לשימושי דיירה אלא לצרכי רבים. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא הסוברת שיש טומאת נגעים היא כדעת רבי מאיר שמחייבם במזוזה, הא – הברייתא הסוברת שלא מיטמאים היא דעת רבנן שפטורים ממזוזה, שבשני עניינים אלו תלוי אם דורשים בית המיוחד לו. דתניא, בית הנכנסת שיש בה בית דיירה לחון הנכנסת חייב במזוזה, כיון שממשש גם לבית דיירה רגיל, ואף על פי שאין זה עיקר תשמישו, ושאין בה בית דיירה, רבי מאיר מחייב במזוזה, שלא הקפידה תורה שיהא בית המיוחד לו. והכמים פוטרין, שלגבי שניהם דורשים שיהיה הבית מיוחד לו.

תירוצי נוסף: ואיבעית אימא, הא והא רבנן, ולא קשיא, הא – הברייתא הסוברת שמיטמא בנגעים, מדברת באופן דאית בה בבית הכנסת בית דיירה, שהרי באופן זה אף לרבנן חייבים במזוזה, הא – הברייתא הסוברת שלא מטמאים, מדברת באופן דלית בה בבית הכנסת בית דיירה.

תירוצי שלישי: ואיבעית אימא, הא והא – שתי הברייתות מדברות באופן דלית בה בית דיירה,

וְהָא – הברייתא הסוברת שאין מקבלים טומאת נגעים, עוסקת
בבתי כנסת דְּכָרִים – עיירות גדולות, ובאים לשווקים שבהם
ממקומות רבים, ועשויים הם לכל הבא להתפלל, ואין להם בעלים
מיוחדים, וכיון שכן אין מקבלים טומאה, שאין כאן 'בית המיוחד'.
וְהָא – הברייתא הסוברת שיש בהם טומאת נגעים, עוסקת בבתי
כנסת דְּכָרִים שהציבור בה מועט וניכרים כל בעליה, ולכן הרי
הוא כבית השותפים, שמכל מקום מיוחד הוא להם.
מקשה הגמרא על תירוץ זה: וְכִי בֵּית הַכְּנֶסֶת דְּכָרִים אֵין מְטַמֵּא
בְּנִגְעִים, וְהִתְנַחֵּא, נאמר בפסוק (ויקרא יד לד) 'וְנִתְּנִי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית
אָרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם', לומדים מכך, 'אֲחֻזְתְּכֶם' – מקום הנקרא 'אחוזת'
שקיבלוהו השבטים בחלוקת הארץ, הוא מְטַמֵּא בְּנִגְעִים, ואין
יְרוּשָׁלַיִם מְטַמֵּא בְּנִגְעִים, שלא נתחלקה ירושלים לשבטים, אלא
היא נחלת כל ישראל, לכן אינה נקראת אחוזתם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
אֲנִי לֹא שָׁמַעְתִּי דִּין זֶה שֶׁלֹא מִטְמֵא בְּנִגְעִים אֱלָא מְקוֹם מְקֻדָּשׁ
בְּלֶבֶד, שאותו קנה דוד המלך בכסף שגבה מכל השבטים, אך שאר
העיר ירושלים מטמאת בנגעים. מדייקת הגמרא בדברי רבי
יהודה: שדווקא מקום מקדש אינו מטמא, הָא בְּתֵי כְּנִסְיֹת וּבְתֵי
מְדֻרָּשׁוֹת שְׁבִירושָׁלַיִם מְטַמְּאִין בְּנִגְעִים, וְאֵף עַל גַּב דְּכָרִים נִיחָה,
שהרי מצויים שם רבים. וכיון שרבי יהודה הוא התנא היחיד
שמצינו שדיבר בענין זה, מסתבר שהוא 'חכמים' המזכירים לעיל
שחלקים על רבי מאיר, וראה מכאן שאין לחלק לשיטתם בין
כרכים לכפרים. מתרצה הגמרא: אל תדייק בדברי רבי יהודה
שבתי כנסיות מטמאין, שכן אָמַר – אמור שכך אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
אֲנִי לֹא שָׁמַעְתִּי אֱלָא מְקוֹם מְקוּדָּשׁ בְּלֶבֶד, ובכלל מקום מקדש הוא
כל מקום שהוקדש לתורה או לתפילה, ככתוב (יחזקאל יא טו) 'וְאֵדִי
להם למקדש מעט'.
מבירת הגמרא: כָּמֵא קָא מִיפְלִגִי תנא קמא ורבי יהודה. מבארת
הגמרא: תָּנֵא קָמֵא האומר שירושלים כולה אינה מטמאה בנגעים,
כָּר יְרוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים, ולכן אינה בכלל 'אחוזתכם'
הנאמר שם, כיון שכל השבטים שוים בה. וְרַבִּי יְהוּדָה האומר שבתי
ירושלים מקבלים טומאת נגעים, כָּר יְרוּשָׁלַיִם נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים
ובכלל 'אחוזתכם' היא.
וּבְפִלוגְתָּא דְּהֵי תַנְיָא – ובמחלוקת זו כבר נחלקו תנאים, דִּתְנַיָּא,
מָה – איזה חלק מהר הבית והמקדש הִיָּה חֲלָקוֹ שֶׁל יְהוּדָה. הִר
הֵבִית – המקום הפנימי שיש בצד מזרח, הַלְשָׁבוֹת, שבתוך החיל,
וְהַעֲזָרוֹת – עזרת נשים ועזרת ישראל ועזרת כהנים, והיינו ממזרח
עד מקום המזבח. וְהָא הִיָּה חֲלָקוֹ שֶׁל בְּנִימִין בצד מערב, אֱוִלָם –
בני העשוי לפני ההיכל וצמוד אליו, וְהִיָּבֵל – שבו נתונים המנורה
השלחן ומזבח הזהב, וּבֵית קִדְשִׁים. וְרִצְעוּקָה והיא שטח נוסף
ברוחב אמה הִיָּה יוֹצֵא מִחֲלָקוֹ שֶׁל יְהוּדָה כלפי מערב, לאורך צד
דרומי של המזבח, וְנִכְנֶסֶת בכך לְחֲלָקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, שהרי המזבח
כולו היה בחלקו של בנימין, וְהָא – ברצועה זו הִיָּה צִרְיָן להיות
מִזְבֵּחַ בְּנֵי בכך שיהיה יסוד לכל סביבות המזבח, ומאחר שהיתה
הרצועה חלקו של יהודה, נחסר מצידי מזבח אלו את היסוד, כדי
שלא יהיה המזבח בחלק שלא שייך לבנימין, וּבְנִימִין הַצִּדִּיק אחר
שצפה ברוח הקודש שכר יהיה, הִיָּה מְצֻטָּעַר עֲלֵיהָ לְבָלְעָה כָּכָל יוֹם,
שהיה רוצה שגם רצועה זו תיפול בחלקו ושידיה למזבח יסוד בכל
סביבו, שָׁנְאָמַר (דברים לג יב) 'חֶפֶץ עֲלֵיו כָּל הַיּוֹם' – מתחבר ומצטער
על הדבר תמיד. לְפִיכָךְ וְהָא בְּנִימִין הַצִּדִּיק וְנִעְשָׂה אוֹשְׁפִיזוֹן לְנִבְרָה
– מארח לשכינה, שהיה ארון העדות בחלקו, שָׁנְאָמַר (שם) 'וּבֵין
כְּתֻפִּיו – בגובה ארצו שָׁכֵן' – תשרה השכינה. ותנא זה סובר
שירושלים נתחלקה לשבטים, וכמו שמפורש בדבריו שהיתה
בחלקם של יהודה ובנימין.
וְהָא תָּנֵא המובא להלן כָּר, יְרוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים,

דִּתְנַיָּא, אֵין מְשַׁבְּרִין בעלי הבתים את הבתים שלהם לעולי רגלים
בִּירוּשָׁלַיִם, אלא נותנים להם בחינם, וזאת לְפִי שְׁאִינָה שְׁלָחַן, רַבִּי
אֶלְעָזָר בַּר (צְדוֹק) אוֹמַר, אָף לֹא מְטוֹת, כיון שמקום המיטות אינו
שלהם. לְפִיכָךְ עֲזָרוֹת קְדָשִׁים קלים ששוחטים עולי הרגלים שלמי
שמחה והגיגה, בְּעָלֵי אוֹשְׁפִיזִינוֹן נִמְלִין אוֹתָן בְּרֹדֶעַ על פי חכמים
וכדי שיתנו המיטות בעין יפה. אָמַר אַבְי, שְׁמַע מִיָּתָה, אוֹרַח אֶרֶץ
דרך ארץ לְמִישְׁכַּב אִינִישׁ – שישאיר אדם גולף – קנקן החרס,
שהביא עמו, וּמְשַׁבָּא – עזר הבהמה, ששחט לאכילתו לְאוֹשְׁפִיזִיהָ
– למארחו.
הגמרא מוסיפה להקשות על התירוץ שנאמר לחלק בין בית
הכנסת של כפרים לשל כרכים: וְבֵית הַכְּנֶסֶת דְּכָרִים מִי מְטַמֵּא
בְּנִגְעִים, וְהִתְנַחֵּא, בפרשת נגעי בתים נאמר (ויקרא יד לה), 'כִּי תָבֹאוּ
אֶל אָרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֻחֻזָּה, שדין זה הוא בבתי
שיהיו בידכם לאחוזת, ומכאן שאין טומאת נגעים עַד שְׁיִבְכְּשׁוּ
אוֹתָהּ – את הארץ, כְּבָשׁוּ אוֹתָהּ וְלֹא חֲלָקוֹהָ לְשִׁבְטִים, חֲלָקוֹ
לְשִׁבְטִים וְלֹא חֲלָקוֹ לְבֵית אֲבוֹת – למשפחות, חֲלָקוֹ לְבֵית אֲבוֹת וְאֵין
כָּל אֶחָד מִבְּיַד אֶת שְׁלֹו, מִנִּין שעדיין אינה נקראת אחוזת לטמא,
תִּלְמוּד לֹאמַר (שם יד לה) 'וְכָא אֲשֶׁר לוֹ הֵבִית', ולומדים מתיבת 'לו'
מִי שְׁמִיחָה לוֹ – ששייך רק לו יֵצֵא אֵלָיו שְׁאֵין מִיֻּחָדוֹן לוֹ, ואם כן
גם בית הכנסת של כפרים אינו מקבל טומאה לחכמים. אֱלָא
מִתְוִוְרָתָא – נתברר שיש לתרץ בְּרִשְׁנֵי מַעֲרָא – כמו שתירצנו
בתחילה, שהחילוק לדעת חכמים הוא אם יש בו בית דירה או לא.
שנינו במשנה: וּמִתְקַיֵּין לוֹ כֶּהֱן אַחֵר. דנה הגמרא: פְּשִׁיטָא – דין
פשוט וברור הוא שאם אִירַע בִּז בכהן הגדול פָּסוּל קוֹרֵם תָּמִיד שֶׁל
שָׁחַר שעדיין לא קרב הקרבן, שִׁמְחָנִין אוֹתוֹ – את הכהן המשמש
תחתיו כָּכָר שמקריב הוא את התָּמִיד שֶׁל שָׁחַר, וזאת כאשר הוא
לבוש בשמונה בגדים ובכך ניכר שנעשה כהן גדול. אֱלָא דין זה
יש לברר, אִירַע בִּז בכהן הגדול פָּסוּל אַחֵר תָּמִיד שֶׁל שָׁחַר, שגמר
את העבודה בשמונה בגדים, ומעתה צריך הכהן המשמש תחתיו
להתחיל את עבודתו היום הנעשית בבגדי לבן, כְּפֹה מְחָנִין אוֹתוֹ,
ובמה יהיה ניכר שנעשה הוא כהן גדול, הרי מתחיל את עבודתו
בבגדי לבן הדומים לבגדי כהן הדיוט.
מבארת הגמרא: אָמַר רַב אֲדָא בַר אֲהֵבָה, בלבישת ארבעת בגדי
לבן עצמם יש היכר לכהונה גדולה, שכן ניכר הוא כְּפֹה שְׁלֹוֹבֵשׁ,
שעד עתה היה רגיל באבנט של כהן הדיוט העשוי מכלאים, ואילו
האבנט שלובש עתה הוא מבד.
שואלת הגמרא: הִנֵּיחָא – ביאור זה מובן לְמָאן דְּאָמַר אַבְנָטוֹ שֶׁל
כֶּהֱן גָּדוֹל בשאר ימות השנה העשוי מכלאים, וְהָא הוּא אַבְנָטוֹ שֶׁל
כֶּהֱן הַדְּיוֹט, הרי שאין חילוק באבנטיהם, ואם כן בבגדי הלבן
שלובש ביום הכיפורים ניכר שהוא כהן גדול בכך שנשתנה אבנטו
להיות עשוי משל בד. אֱלָא לְמָאן דְּאָמַר אַבְנָטוֹ שֶׁל כֶּהֱן גָּדוֹל שבכל
השנה לא וְהוּא אַבְנָטוֹ שֶׁל כֶּהֱן הַדְּיוֹט, אלא של כהן גדול היה
מכלאים, אבל של כהן הדיוט היה מבד, מָאִי אִיכָא לְמִימַר, במה
יהא ניכר בעבודתו שנעשה כהן גדול, הרי אין הבדל בין בגדי כהן
הדיוט לבגדי לבן של הכהן הגדול ביום הכיפורים.
מבארת הגמרא באופן אחר: אָמַר אַבְי, קודם שמתחיל את עבודת
היום בבגדי לבן לִזְכֹּשׁ שְׁמוֹנָה בגדי כהן גדול וְאֵף יַעֲשֶׂה עבודה
בכך שיהא מְהַפֵּךְ בְּצִינּוּרָא – הופך במזלג את האיברים שעל
המזבח כדי שיתעכלו מהר, ונתחנך לכהונה גדולה וניכר שכהן
גדול הוא. ודי בכך שמהפך את האיברים שכן דבר זה נחשב
עבודה, וְכִדְרָה הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא, וְרִי שְׁאִינוֹ כֶּהֱן שְׁהַפֵּךְ את
הבשר שעל המזבח בְּצִינּוּרָא – במזלג, חֲזִיב מִיָּתָה, כדין זר שעבד
עבודה במקדש, שנאמר (במדבר יח ז) 'וְהוֹרֵה הַקֹּרֵב יוֹמֵת'.
ביאור נוסף במה נתחנך לכהונה גדולה הכהן המחליף: וְרַב פָּאָא
אָמַר,

אלא לא ביום הכפורים — לפירוש רבינו יצחק בן אשר, דפריש הא דגבי כהן גדול כתב מצנפת, ובכהן הדיוט כתב מגבעות, לפי ששל כהן גדול היתה קצרה, שהיה צריך להניח תפילין וציץ, אבל של כהן הדיוט היתה רחבה שלא היה מניח ציץ — אין להקשות, אם כן למה דהא איבא ביניהו. דיש לומר: כיון דאידי ואידי ממין אחד, אף על גב דזו רחבה חו קצרה — לא קא חשיב. ולעיל נמי, דפרץ במה מותכין אותו — לא בעי לשנוי במצנפת, דהא לא חשיב חינוך, כיון דשיון קא אלא שו קצרה וזו רחבה.

ילבש לרבות השחקין — ואיצטריך קרא, דלא תימא כי היכי דמטושטשין או מקורעין פסולין, בפרק שני דבחים (ח"ב), דכתב בהו (שמות כה) "לכבוד ולתפארת" — הכי נמי שחקים ליפסלו, דאין עניות במקום עשרות וסלקא דעתך אמינא דבכל שנה יעשו בגדים חדשים, קא משמע לן ובפרק שני דבחים (שם) תניא: משחקין כשירים וזה משמע בגדים רש"י, דאיצטריך לאשמועינן דאפילו שחקים כשירים.

כהן גדול משום איבה — הקשה רבינו יצחק מדקאמר טעמא משום איבה — מכלל דמן הדיוט ראי ליהויה כהן גדול מדאורייתא, אלא גזיר ביה רבנן משום איבה. ותימא: אם כן מאי איצטריך לפרושי טעמא דכהן הדיוט משום מעלין בקדש וכו'; תיפוק ליה מדילפנין מקרא בפרק שני דבחים (ח"א), דכהן גדול שלבש בגדי כהן הדיוט ועבר — עבודתו פסולה משום מחוסר בגדים. וליכא למימר דהא דקאמר דלא חוי להיות כהן גדול משום איבה — היינו לאחר מיתת הראשון. דהא מודה רבי יוסי דאם מת ראשון שני חזר לעבודתו! ויש לומר: דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה. ובירושלמי דריש ליה מקרא. ומסתברא שהדר תלוי במלך ובאזוי הכהנים. כדאמר בפרק "הבא על יבמתו" (יבמות ט"א), דינאי מלכא אוקמיא ליהושע על גמלא בבתי רבירבי. ואמר בתוספתא ופרק ראשון ובירושלמי: ביוסף בן אלם מציפרי שאירע פסול בכהן גדול ושימש תחתיו, ולאחר שיצא אמר: אדוני המלך, פר ושעיר שקרבין היום משל מי, משלי או משל כהן גדול? אמר לו המלך: לא ידוך ששימשת שנה אחת לפני מי שאמר וזהו העולם וכו'. עד וידע שהושת מן הכהונה.

הלכה

עבודתו מותכנתו. מי לא תניא: כל הפלים שעשה משה - משיחתו מקדשתו, מכאן ואילך - עבודתו מותכנתו. הכא נמי - עבודתו מותכנתו. כי אתא רב דימי אמר: אבנטו של כהן הדיוט, רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון; חד אמר: של פלאים, וחד אמר: של בויץ. תסתמי, דרבי הוא דאמר של פלאים. דתניא: אין בין כהן גדול לכהן הדיוט אלא אבנט, דכרי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אף לא אבנט. אימתי? אי נימא בשאר ימות השנה - טובא איכא: כהן גדול מושמש בשמונה, והדיוט בארבעה. אלא לאו - ביום הכפורים. - אמרי: לא, לעולם בשאר ימות השנה, ובהנך דשיון. כי אתא רבין אמר: אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים - דכרי הכל של בויץ, בשאר ימות השנה - דכרי הכל של פלאים. לא נחלקו אלא באבנטו של כהן הדיוט, בין בשאר ימות השנה בין ביום הכפורים. שרבי אומר: של פלאים, ורבי אלעזר ברבי שמעון אומר: של בויץ. אמר רב נחמן בר יצחק: אף אנו נמי תנינא: "על בשרו", מה תלמוד לומר "ילבש" - להביא מצנפת ואבנט להרמת הדשן, דכרי רבי יהודה. רבי דוסא אומר: להביא בגדי כהן גדול ביום הכפורים, שהן פשרין לכהן הדיוט. רבי אומר: שתי תשובות בדבר, חדא: דאבנטו של כהן גדול ביום הכיפורים לא זה הוא אבנטו של כהן הדיוט, ועוד: בגדים ששמשמשתה כהן קדושה המורה תשמש כהן קדושה קלה? אלא מה תלמוד לומר "ילבש" - לרבות את השחקין. ואודא רבי דוסא לטעמיה, דתניא: "והניחם שם", מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא אומר: שלא ישמשו כהן יום הכיפורים אחר. תנו רבנן: אירע בו פסול ומינו אחר תחתיו - ראשון חוזר לעבודתו, שני - כל מצות כהונה גדולה עליו, דכרי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו, שני - אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. אמר רבי יוסי: מעשה ביוסף בן אלם בציפורי שאירע בו פסול בכהן גדול, ומינוהו תחתיו. ואמרו חכמים: ראשון - חוזר לעבודתו, שני - אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. כהן גדול - משום איבה, כהן הדיוט - משום מעלין בקדש ולא מורידין. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

הלכה

עבודתו מותכנתו — עבודת יום הכפורים עצמה, שאינה כשירה אלא בכהן גדול, וזה עובדה — מותכנתו לכהונה גדולה. משיחתו מקדשתו — כדכתיב (במדבר ז) "וימשה ויקדש אותם", מכאן ואילך לא נמשחו כלים חדשים שנעשים שם, כדאמרין במסכת שבוות (ט"א): אותם במשיחה. הכי גרסינן — כי אתא רב דימי אמר אבנטו של כהן הדיוט רבי ור' אלעזר ברבי שמעון כו', ולא גרסינן: ביום הכפורים, דהא בכהן הדיוט אין חילוק ביום הכפורים לשאר ימים. איבית אילימא בשאר ימות השנה — שכוך גדול משמש בשל כלאים, וקאמר דחלוקין באבנטיהו, דשל הדיוט דבין — טובא איכא. אלא לאו ביום הכפורים — דשל כהן גדול דבין, ואשמעינן דשל הדיוט דכלאים, והוא הדין להדיוט דכל ימות השנה. לעולם בשאר ימות השנה — דכהן גדול בשל כלאים, ואשמעינן דשל הדיוט דבין, ודקאמרת טובא איכא. בהנך דשיון — באותן בגדים ששניהם שוין בהם, דהיינו כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, אין ביניהם אלא אבנט. כי אתא רבין כו' — בין רבין לרב דימי ליבא מידי, אלא דרב דימי לא פירש הי מנייהו דאמר של כלאים וזי מנייהו דאמר של בויץ, ורבין פירש בהדיא: רבי אומר של כלאים. אף אנו נמי תנינא — דרבי הוא דאמר של כלאים. על בשרו — גבי תרומת הדשן כתיב (ויקרא ו) "ילבש הכהן מזו בד ומכנס בד ילבש על בשרו" וגו' וזהו ליה למיכתב, "ומכנס בד על בשרו", דהא כתיב ברישא דקרא ולבש. ומה תלמוד לומר ילבש להביא מצנפת ואבנט — משום דלא כתיב אלא "מזו בד" ובמכנסים כתב, "ילבש" — ללמודך שהיא עבודה גמורה, וצריכה ארבעה כלים. ר' דוסא אומר להביא — ארבעה בגדי כהן גדול ששימשו כהן לפניו ביום הכפורים שכשרים להדיוט כל ימות השנה, שלא תאמר "והניחם שם" שיהו טעונין גניזה, אלא שלא ישתמש כהן ליום הכפורים אחר. אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים לא זהו אבנטו הכשר להדיוט — שהרי הוא של בויץ, ודכוהן הדיוט כל הימים דכלאים. את השחקין — שאף השחקין כשרים לעבודה, ואני שמעת: להביא שחקים דוקא, משום בגדים שבשל כהן קדרה לרבו לא ימוזג כהן כוס לרבו, ואין נראה בעיני, דבשלמא גבי הוצאת הדשן אמרין לקמן (כ"ג). הכי — מפני שהבגדים מתבזים ומתלכלכין כהן, אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה ליום, כדאמרין במסכת תמיד (ד"א) ואין שם לכלוך בגדים. הכי גרסינן: ואודא ר' דוסא ליעמיא דתניא והניחם שם וכו' — גבי בגדי יום הכפורים כתיב "ופשט את בגדי הכהן אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם". כל מצות כהונה גדולה עליו — לא פורע ולא פורס, ואינו מטמא לקרובים, ומוחרר על האלמנה, ומשמש בשמונה בגדים. אינו ראוי וכו' — כלומר: אינו משמש במקדש לא בשמנה ככהן גדול ולא בארבעה ככהן הדיוט. שאם עבר ועבר — בשמונה בגדים ככהן גדול — עבודתו כשירה, דהא כהן גדול הוא, אלא דאמרין רבנן לא לשתמש משום איבה, אבל בארבעה ודאי פסולה, דהוא ליה חסר בגדים. שחזור שני לעבודתו — לכהונה גדולה. פשיטא — דהא משום איבה חזי דאפסיל. מהו דתיבא — משום איבה נפסיל אף לאחר מיתת ראשון, דאי אמרתי ישמש אחרי — היא ליה צרה מחיים, כאשה שהיא צרה להבית, דאמרי: זהו מצפה מתי יושמש הוא, קא משמע לן דלא חישינן. הא קא חישי לשמא — יאירע בו פסול. מומאה שביחא — על ידי קרי, או על ידי התזת צנורא מפי עם הארץ. ניפירו אינהו לנפשיהו כיון

עבודתו מְחַנְכֵתוֹ – עצם מה שעובד הוא את עבודת יום הכיפורים
שאינה כשירה אלא בכהן גדול, היא זו המחנכתו לכהונה גדולה,
ודי בזה להיכיר שנתמנה לכהן גדול לעולם, מי לא תִּנְיָא – האם
לא כך למדנו גם לענין חינוך כלי שרת במקדש, כל הכלים שְׁעֵשָׂה
מִשָּׁה למשכן, מִשְׁחֵתָן בשמן המשחה היא מְקַדְשָׁתָן לקדושת כלי
שרת, מִכָּאן וְאִילָךְ – כל כלי שנעשה לאחר מכן, לא נמשח בשמן
המשחה, אלא עֲבֹדָתָן שעובדים בהם במשכן או במקדש בתורת
כלי שרת היא מְחַנְכֵתָן לקדושת כלי שרת לעולם בלא משיחה,
ואף שאין היכר אחר בתחילת העבודה שכלי שרת הם, מלבד
עצם העבודה המוכיחה שהכלי הוא כלי שרת. הֵכָא נִמְיֵי אף שאין
היכר בגופו ובלבושו שנעשה כהן גדול, עצם עֲבֹדָתוֹ היא
המְחַנְכֵתוֹ.

כִּי אָתָּא רַב יוֹמֵי מארץ ישראל לבבל אִמֶּר, אֲנִינִי שֶׁל כֹּהֵן הַדְּיוֹט
שלא נתפרש בפרשת תצוה ממה היה עשוי, נחלקו בו רַבִּי וְרַבִּי
אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, ממה היה עשוי. חד אָמַר שֶׁל בְּלָאִים וכאבנט
של כהן גדול בימות השנה. וְחַד אָמַר שֶׁל בּוּיָן – בד, ככל בגדי כהן
הדיוט שעשויים מבד. הגמרא רוצה להוכיח מי סובר שאבנט של
כהן הדיוט היה עשוי מצמר ופשתים: תַּפְתִּימִים – יש להוכיח דְּרַבִּי
הוא דְּאָמַר שאבנטו של כהן הדיוט היה שֶׁל בְּלָאִים, תַּנְיָא
בברייתא, אֵין בּוּיָן כֹּהֵן גָּדוֹל לְכֹהֵן הַדְּיוֹט אֵלָא אֲנָנִי, דְּבַרְיָ רַבִּי. רַבִּי
אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֵף לֹא אֲנָנִי. ויש לברר, אֵימַת – באיזה
זמן בשנה נחלקו, אֵי נִימָא שנחלקו בְּשָׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה האם חלוק
כהן הדיוט מכהן גדול כאבנטו, שרבי אבנטו של הדיוט עשוי
מבד ושלא כאבנטו של כהן גדול, ולרבי אלעזר ברי שמעון היה
עשוי מצמר ופשתים כאבנטו של כהן גדול. אין לומר כן, שהרי
בשאר ימות השנה מוֹכָא אֵיכָּא – ישנם כמה חילוקים ביניהם,
שהרי כֹּהֵן גָּדוֹל מְשַׁמֵּשׁ בְּשִׁמּוֹנָה בגדים, וְהַדְּיוֹט משמש רק
בְּאֶרְבָּעָה, ולא היה לרבי לומר שאינם חלוקים אלא כאבנטו, וגם
רבי אלעזר ברי שמעון לא היה לו לומר שאין ביניהם כל חילוק.
אֵלָא לָא מחלוקתם היא בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים שהכהן הגדול לובש בו
בגדי לבן, ונחלקו האם ישנו חילוק בין כהן גדול לכהן הדיוט או
שביום זה שוה הוא לכהן הדיוט. רבי סבר שאבנטו של כהן הדיוט
עשוי מצמר ופשתים, ולכן אינו דומה לאבנטו של כהן גדול
כשלוש בגדי לבן, שגם אבנטו עשוי מבד. ורבי אלעזר ברי
שמעון סבר שאבנטו של כהן הדיוט עשוי מבד, ולכן הוא דומה
לאבנטו של כהן גדול כשלוש בגדי לבן.

דוחה הגמרא: אִמֶּר, לֹא, אין להוכיח מברייתא זו שרבי סבר
שאבנטו של כהן הדיוט עשוי מצמר ופשתים, שכן לְעוֹלָם אפשר
שמחלוקתם היא בְּשָׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, ולרבי יתכן שאבנטו של כהן
הדיוט עשוי מבד, ולכן ישנו חילוק באבנט בין כהן גדול לכהן
הדיוט. ולרבי אלעזר ברי שמעון אבנטו של כהן הדיוט עשוי
מצמר ופשתים כאבנט של כהן גדול, ולכן אין חילוק באבנט בין
כהן גדול לכהן הדיוט. ואכן בשאר ימות השנה ישנם חילוקים
נוספים ביניהם, וְאֵין התנא נקט חילוקים אלו שכן הברייתא עוסקת
למצוא חילוק הֶבְהֵךְ דְּשִׁינִין – בארבעת הבגדים ששונים בהם כהן
גדול וכהן הדיוט, ובוזה נחלקו האם הם שונים לגמרי.

כִּי אָתָּא רַבִּין לבבל כשירד מארץ ישראל אִמֶּר, אֲנִינִי שֶׁל כֹּהֵן
גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, דְּבַרְיָ הַכֹּל שֶׁל בּוּיָן. שנאמר (ויקרא טו ז) וְכָאֲנִינִי
בְּדִ יְהוָה. ואבנטו שְׁבָשָׂא יְמוֹת הַשָּׁנָה, דְּבַרְיָ הַכֹּל שֶׁל בְּלָאִים,
שנאמר (שמות כח לו) וְאֲבָנֵי תַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רָקִים. לֹא נִחְלָקוּ, אֵלָא
בְּאֲנִינִי שֶׁל כֹּהֵן הַדְּיוֹט, בֵּין בְּשָׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה בֵּין בעבודתו בְּיוֹם
הַכִּיפּוּרִים, שלובש את אותם בגדים שלובש בעבודתו כל ימות
השנה, שְׂרָבִי אָמַר, שֶׁל בְּלָאִים וכאבנטו של כהן גדול. וְרַבִּי אֶלְעָזָר
בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, שֶׁל בּוּיָן כְּשֶׁאֵר בגדי כהן הדיוט.

אִמֶּר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, אֵף אֲנִי נִמְיֵי תַנְיָא בברייתא שרבי סבר
שאבנט של כהן הדיוט של צמר ופשתים. נאמר בלבישת הכהן את
בגדיו לתרומת הדשן (ויקרא א ו) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בִּד וּמִכְנָסֵי בִד
וְלָבַשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן, מִה תִּלְמִיד לומר וְלָבַשׁ עַל
בשרו, הלא כבר נאמר בתחילת הפסוק וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן, אלא לְהִכְיָא
שמלבד כתנות ומכנסים המבוארים בפסוק עליו ללבוש אף
מַצְנֵפֶת וְאֲנָנִי לְהַרְמֵת הַדֶּשֶׁן, שכן עבודה גמורה היא וצריכה
ארבעה בגדים, דְּבַרְיָ רַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי דִּוסָא אָמַר, לְהִכְיָא בְּגָדֵי לָבֵן
שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שֶׁחֵן בְּשָׂרֵינוּ לְכֹהֵן הַדְּיוֹט לאחר יום
הכיפורים, שאין נפסלים הבגדים אלא רק לכהן גדול ביום
כיפורים אחר. רַבִּי אָמַר, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בְּדָבָר לְדַחוֹת אֶת דְּרִשְׁתּוֹ
שֶׁל רַבִּי דִּוסָא, הֵדָא, דְּאֲנִינִי שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים שהיה
שֶׁל בִּד לֹא הָא הוּא אֲנִינִי שֶׁל כֹּהֵן הַדְּיוֹט העשוי בלאים, אם כן אין
לומר שבא הכתוב להתיר את לבישת הבגדים לכהן הדיוט, שהרי
אינו יכול ללבוש את אבנטו של הכהן הגדול לאחר יום הכיפורים
ומכל מקום מפורש כאן בברייתא דעת רבי שאבנטו של כהן
הדיוט עשוי בלאים. וְעוֹד, וְכִי בְּגָדֵים שְׁנִשְׁתַּמְשְׁתָּה בְּהֵן קְדוּשָׁה
חֲמוּדָה לְהִכְנֵס בָּהֶם לַפְנֵי וּלְפָנִים, האם אפשר שְׁתַּמְשַׁשׁ בְּהֵן
קְדוּשָׁה קִלְה לְהַרְמֵת הַדֶּשֶׁן שעבודה בחוץ היא. אֵלָא מִה תִּלְמִיד
לומר וְלָבַשׁ, לְבָבוֹת אֶת הַשִּׁחְתָּקוֹן, שאף בגדים שחוקים כשרים
לְהַרְמֵת הַדֶּשֶׁן, אף על פי שבגדי כהונה שנקרעו פסולים לשאר
עבודות מאחר שאין זה ללבוש ולתפארת.
וְאָמַר רַבִּי דִּוסָא לְמַעֲמֵיהֶּ – רבי דוסא שאמר שאין גנוזים את
הבגדים וכשרים לכהן הדיוט, הולך הוא בזה לשיטתו, ושלא
כסוברים שהם טעונים גניזה. תַּנְיָא, נאמר בגמר עבודת הכהן
הגדול ביום הכיפורים בבגדי הלבן (ויקרא טו כג) וְפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי
הַבֵּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבָאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם, מִלְּמַד שְׁמַעוֹנִין גְּזִיזָה,
שיש להניח אותם כמות שהם. רַבִּי דִּוסָא אָמַר, אין הכוונה שאסור
להשתמש בהם כלל אלא שֶׁלֹא יִשְׁתַּמְשׁ בְּהֵן יוֹם הַכִּיפּוּרִים אַחֵר,
שבכל יום כיפור צריך הכהן גדול ללבוש בגדים חדשים. ואם כן
יכול הוא ללמוד מהכתוב וְלָבַשׁ להתיר אותם לכהן הדיוט בכל
השנה.
תַּנְיָא רַבִּנּוּן, אֵירֵעַ בּוֹ בכהן הגדול פָּסוּל ואינו יכול לעבוד עבודתו
ביום הכיפורים, וְנִימָו אַחֵר תַּחֲתָיו ועשה את העבודה במקומו,
כאשר יוכשר הַרְאָשׁוֹן, חוֹזֵר לְעִבְדוֹתָיו במקודם, שהרי הוא התמנה
לכהן גדול. שִׁנִּי, כֹּל מִצְוֹת וְדִינֵי כְּהוֹנָה גָּדוֹלָה עָלָיו, ועובד עבודה
בשמונה בגדים ככהן גדול, שכיון שמינו אותו לכהן גדול ביום
הכיפורים שוב דינו ככהן גדול לכל דבר, דְּבַרְיָ רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי
אָמַר, הַרְאָשׁוֹן, חוֹזֵר לְעִבְדוֹתָיו במקודם, שִׁנִּי, אף שכל מצות כהונה
גדולה עליו, אֵינוֹ רָאוּי לֹא לְשַׁמֵּשׁ במקדש בשמונה בגדים ככהן
גָּדוֹל וְלֹא לְעַבְדָּה בארבעה בגדים ככהן הַדְּיוֹט. אִמֶּר רַבִּי יוֹסִי
להוכיח את שיטתו, מַעֲשֵׂה בְּיוֹסֵף בֶּן אֱלֵם (בציפורי) – [מציפורי] –
שהיה מהעיר ציפורי, שְׂאִירֵעַ בּוֹ – בזמנו פָּסוּל כְּכֹהֵן גָּדוֹל ביום
הכיפורים, שניתן עליו רוק מפי עם הארץ המטמא, ונפסל מלעבוד
את עבודת היום, וְנִימָוהוּ אֶת יוֹסֵף בֶּן אֱלֵם תַּחֲתָיו, והסתלק יוסף
מהכהונה הגדולה וחזר הכהן הגדול למקומו וְאִמֶּר חֲכָמִים, הַרְאָשׁוֹן
חוֹזֵר לְעִבְדוֹתָיו בכתחילה, שִׁנִּי – יוסף זה שבא ושימש תחת הכהן
הַרְאָשׁוֹן, אֵינוֹ רָאוּי לֹא לְכֹהֵן גָּדוֹל המשמש בשמונה בגדים, וְלֹא
לְכֹהֵן הַדְּיוֹט המשמש בארבעה בגדים. והטעם לכך, לשמש ככהן
גָּדוֹל לֹא הִתִּירוּ לוֹ, שגורו מִשּׁוֹם אֵיכָּה – שדבר זה גירום לכהן
הגדול לשנוא אותו, שכהן שהיה תחתיו נעשה שוה לו. ואף לא
לשמש ככהן הַדְּיוֹט, מִשּׁוֹם שְׁמַעְלִין בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין, ומאחר
והיה כהן גדול אין מורידים אותו לדרגת כהן הדיוט.
אִמֶּר רַבָּה בְּרִי בְרִי תַנְיָא אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק,

אינה אשתו, ועדיין קשה שאם כן לאו ביהא. משיבה הגמרא: 64
 דקנים לה, שנשא אותה, ולכן נחשבת ביהא. מקשה הגמרא: אם כן 65
 שכבר נשא אותה לפני יום כיפור, הנה ליה – נחשב בכך שיש לו 66
 שני בתיים, שהרי יש לו שתי נשים, ורחמנא אמר: וכן פירשנו בעדו ובעד 67
 ביהא בלשון יחיד שמכפר רק על אשה אחת ולא פירשנו שני בתיים 68
 – שאינו מכפר על שתי נשים. מתרצת הגמרא: בלאחר שנשוא 69
 אותה הדר – חזר ופגש ליה, ולכן אין לו שני בתיים ביום כיפור. 70
 דוחה הגמרא: אי מפרש ליה, הדרא ופגשין לדיכחא – שוב חזרת. 71
 הקושיא, שלא הועילה התקנה כלום, שכן יש לו רק אשה אחת 72
 ואם כן לרבי יהודה צריך לחשוש שמא תמות אשתו הראשונה. 73
 מבארת הגמרא: לא צריכא – אין הכוונה לגירושין גמורים, אלא 74
 דמפרש ליה – לאשתו השניה על הנאי. וכפי שיבואר. הגמרא לא 75
 המתירה עד שייסיס התרצן את דבריו ויבאר כיצד התנה בגירושין, 76
 ודנה בעצמה לחשב את כל אופני התנאים באיזה אופן יכול 77
 הדחתה שיועיל שיהיה לו בית בכל מקרה, ולא יהא לו שני בתיים. 78
 דאמר ליה הרי זה גיטך על מנת שתמית ביום הכיפורים. וכיון 79
 שלא חוששים אלא רק למות אחת מהן, על כן אם תמות היא, 80
 נתקיים התנאי והגט חל מערב יום הכיפורים, ויש לו בית אחד. 81
 והיא אשתו הראשונה, ואם לא מתה היא אלא הראשונה, הרי 82
 אינו גט ויש לו את השניה, ונמצא שבכל אופן עושה את העבודה 83
 עם בית אחד. דוחה הגמרא: ודילמא לא מיתא – והלא יתכן שלא 84
 תמות לא היא ולא הראשונה, ויהא ליה שני בתיים, וצריך שיהיה 85
 לו רק בית אחד. 86
 אלא נאמר שהתנה באופן זה, דאמר ליה הרי זה גיטך על מנת שלא 87
 תמית, ולכן אי לא מיתא – אם אכן לא מתה, נתקיים התנאי 88
 ומיגרשא ליה, ונשאר רק עם בית אחד, והיא אשתו הראשונה, ואי 89
 מיתא ה – זו השניה, אמנם לא נתקיים התנאי ואינה גרושה, מכל 90
 מקום יש כאן בית אחד, שהיא מתה, והרי קיימא הך – אשתו 91
 הראשונה קיימת. דוחה הגמרא: ודילמא ה השניה, זו שגירש על 92
 תנאי שלא תמות, ואם לא מיתא, ואם כן הנה ליה גיטא דחא – 93
 הגט שקיבלה אכן נחשב גיטא, ואינה אשתו שחלו גירושיה, אולם 94
 ומיתא תפרתה – אשתו הראשונה מתה ביום כיפור, וקם ליה – 95
 ונמצא שעומד הוא בלא בית כלל לכפר עליו, שהרי הראשונה 96
 מתה והשניה מגורשת. 97
 אלא נפרש דאמר ליה הרי זה גיטך על מנת שתמית אחת מהן, 98
 והועיל בכך שאם מיתא ה – האשה השניה, קיימא הך – 99
 הראשונה ואין לו בתחילת העבודה שני נשים, וכן אם מיתא ה 100
 הראשונה, ה קיימא ה השניה. דוחה הגמרא: ודילמא לא מיתא 101
 ולא תדא מיתא – שלא מתה אף אחת מהן, ולא נתקיים התנאי 102
 ואם כן בטל הגט ואשתו השניה קיימת ויהא ליה שני בתיים. ועוד 103
 יש לדחות אופן של תנאי כזה, כי האי גוונא – וכי באופן כזה 104
 שאדם נותן גט לאשה והטיל בו תנאי שתלוי הוא בחייה ויכול 105
 להתברר רק במיתתה, מי הו גיטא – האם נחשב דבר זה לגט 106
 שיכול לפעול גירושין, והאמר רבא, הנותן גט לאשתו ואמר הרי 107
 זה גיטך על מנת שלא תמית יין כל ימי חיי ותחיבין אין זה ברייתא, 108
 שהרי תנאי זה שלא יחולו הגירושין אם תשתה יין בימי חייה, לא 109
 יתברר שחלו הגירושין אלא במיתתה, ונמצא שאין גירושין אלו 110
 כורתיים בינו לבניה, שהרי כל ימיה צריכה להישמר לקיים את 111
 תנאו כדי שיחולו גירושיה, והרי היא עדיין קשורה בו. אולם אם 112
 התנה שמגרשה על מנת שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני, הרי זה 113
 ברייתא, שכן יכול התנאי להתקיים אם ימות אותו פלוני בחייה, 114
 ותהיה מותרת לשתות יין מכאן ואילך ולא יתבטלו גירושיה, 115
 ונמצא שהגט כורת ביניהם. ואם כן כאשר התנה שיחולו הגירושין 116
 במותה, הרי שכל חייה לא נגמרו הגירושין, ואין זה גט כריתות. 117
 אלא דאמר ליה הרי זה גיטך על מנת שלא תמית תפרתה, שבכך 118
 הועיל התנאי שאי לא מיתא תפרתה אשתו הראשונה, נמצא שזו 119
 השניה מיגרשא מעת תניתה הגט, ואי מיתא ה הראשונה, ה 120
 קיימא ה – עומדת זו השניה, שמאחר ומתה חברתה לא נתקיים 121
 התנאי ולא חלו גירושיה, ויש לו בית אחד. דוחה הגמרא: ודילמא 122
 מיתא תפרתה כפלא דעבודה – והלא יתכן שתמות הראשונה 123
 לאחר שהתחיל את עבודת יום הכיפורים, ומתוך כך שמתה 124
 הראשונה באמצע עבודת היום אינא מיתא – נתברר הדבר 125

הלכה כרבי יוסי. ומודה רבי יוסי שאם עבר על תקנת חכמים 1
 שאסרוהו לעבוד כל זמן שהכהן הגדול חי, ועבר בבית המקדש 2
 בשמונה בגדים, שעבודתו פשוטה, שהרי באמת כהן גדול הוא, ורק 3
 משום גזירה אסרוהו בעבודה. 4
 אמר רב יהודה אמר רב, הלכה כרבי יוסי. ומודה רבי יוסי שאם מת 5
 כהן גדול הראשון, שהכהן השני שעבר ביום הכיפורים והעבירוהו 6
 חזר לעבודתו לכהונה גדולה. שואלת הגמרא: פשיטא שחזר 7
 לעבודתו, שהרי הטעם שפסלוהו הוא רק משום חשש של שנת 8
 כהן גדול, ולאחר שמת אין לחוש יותר. מיישבת הגמרא: מהו 9
 דתקיא – שמא תאמר שעדיין יש לחוש שהכהן הגדול ישנאהו 10
 בגלל שלאחר מותו ישוב לכהונה גדולה, שכן הויה ליה צרה 11
 מתיים – שנחשב הכהן השני לגביו כמו אשה השונאת את האשה 12
 הנוספת שיש לבעלה, שמצפה כל אחת מהן למות צרתה כדי 13
 שתהיה אשתו היחידה, ואף כאן סובר הכהן הגדול שכהן זה השני 14
 מצפה למותו כדי לרשת את הכהונה הגדולה, ומשום חשש 15
 לשנאה זו יתקנו חכמים שאף לאחר מות הראשון לא יחזור 16
 לעבודתו, קא משמע לן שלא חששו חכמים לכך, וכל תקנתם 17
 היתה רק שלא יחזור השני לעבודתו בחיי הכהן הראשון. 18
 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר אף אשה אחת מתקנין לו שמא 19
 תמות אשתו וכו'. מקשה הגמרא: ורבנן נמי הא חישי לשימא – 20
 הלא אף הם חוששים לתקלה וכגון שמא יארע פסול טומאה לכהן 21
 הגדול, ולכן היו מתקנין כהן אחר, מודיע לו חששו לכך שתמות 22
 אשתו. מתרצת הגמרא: אמרי לך רבנן, מומא שכיחא – מצי 23
 הדבר שלפניו יטמא הכהן מחמת קרי או שיתו רוק מפיו של עם 24
 הארץ שאינו זהיר בטומאה וטהרה, לכך חששו לתקלה של 25
 טומאה, אולם מיתא לא שכיחא – אינו מצי שאדם ימות תוך יום 26
 אחד, ועל כן לא חששו בערב יום הכיפורים לכך שאשתו של כהן 27
 גדול תמות למחרת, ולא הצריכו להתקין לו אשה נוספת. 28
 שנינו במשנה: אמרי לו אם כן אין לדבר סוף. שואלת הגמרא: שפיר 29
 קא אמרי ליה רבנן יהודה אם חושש הוא למיתא אף שאינו 30
 מצי, הלא יש לחוש גם למיתא השניה, ומה טעמו של רבי יהודה. 31
 משיבה הגמרא: ורבי יהודה אמר ליה, אמנם למיתא דחא – 32
 שתמות אשה אחת, חישינן, אך למיתא דתרתא – שימותו שתי 33
 נשים ביום הכיפורים לא חישינן, שהו חשש רחוק ביותר ולא ראו 34
 להצריך משום כך להתקין אשה נוספת. מבארת הגמרא: ורבנן 35
 שטענו על רבי יהודה שנחשוש למיתא של שתיים, הוא מפני 36
 שהלא אף חשש למיתא של אשה אחת אינו דבר מצי, ועל כן אי 37
 מכל מקום אמרי ליה – באת לחשוש לכך, הרי שאפילו למיתא 38
 דתרתא חישינן – יש לחוש אף למיתת שתי נשים. 39
 שואלת הגמרא: ורבנן כמו שטענו לרבי יהודה שאם יש לחוש 40
 למיתת אחת יש לחוש גם למיתת השניה, ומחמת זה סברו שאין 41
 לחוש כלל, נימרו אינהו לנפשייהו – יאמרו רבנן לדברי עצמם, 42
 שאף לתקנה של מתקנין כהן אחר מחשש טומאה, נחשוש שמא 43
 הממונה תחתיו גם יטמא ואם כן אין לדבר סוף, ולכן לא נתקין לו 44
 כהן אחר תחתיו כשם שאין צורך להתקין לו אשה נוספת. מיישבת 45
 הגמרא: אמרי לך רבנן, בהן גדול ויהא נשמר הוא מן הטומאה, 46
 ולכן אין לחוש שלא יהיה לדבר סוף, והועילה התקנה להעמיד 47
 כהן אחר תחתיו. שואלת הגמרא: אי רזי הוא להישמר מן 48
 הטומאה, ובידו הדבר, למה מתקנין בהן אחר, הלא אין לחוש 49
 שמא יתרשל ויטמא. עונה הגמרא: ביון דעבדינן ליה צרה – מאחר 50
 ומיחדים כהן אחר שיהיה תחתיו, ונחשב הדבר כשתי נשים לבעל 51
 אחד שכל אחת צרה בחברתה, כל שכן דמורו טפי – דבר זה גורם 52
 לכהן הגדול להיזהר יותר שלא יטמא כדי שלא יעבירו את 53
 העבודה לידי מחלופ. 54
 במשנה שנינו טעם הדבר שמתקנים לכהן אשה אחרת, מחשש 55
 שתמות אשתו, וכהן גדול צריך שתהיה לו אשה בשעת העבודה, 56
 שנאמר ויכפר בעדו ובעד ביתו וביתו זו אשתו. הגמרא דנה כיצד 57
 הועילה תקנה זו, ושואלת: ומי סגי ליה בתקנתא – האם די במה 58
 שרק מתקנין, כלומר שמוזמנים ומיחדים אשה, והרי ביהא אמר 59
 רחמנא, ויהא – אשה זו שעדיין לא מיחדה, לאו ביהא היא. משיבה 60
 הגמרא: דמקדש ליה לאשה זו לפני יום כיפור, שכאשר מתה 61
 הראשונה יש לו כבר 'בית' אחר. שואלת הגמרא: מה הועיל בזה 62
 שרק מקדשה, והא כהן דלא כנים ליה – שלא נשאה על ידי חופה, 63

יומא. פרק ראשון – שבעת ימים דף יג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רסג רש"י תוספות

כיון דאמרי אי איכא למיחש חיישינן נמי למיתה דתרתה, נימרו נמי בטומאה אי איכא למיחש – חיישינן נמי לטומאה דתרי, ואין לדבר סוף. וז"ו הוא – ונשמר מן הטומאה, אבל מיתה אין מסורה בדינו. בתקנתא – בהזמנה. הדרא קושין – דשמא תמות. על מנת שתמותי – ביום הכפורים, ואם מתה בו ביום – נמצא גט למפרע, ואין כאן אלא בית אחד, ואם לא מתה היא ומתה

חבירתה – נשארה לו זאת, שאין הגט גט, וכל סוגיא זאת אין תירוצין שבה יכולין לעמוד, כי יש להן תשובות רבות, ואינו אלא כי מלמדן אותה, ואם תאמר כי יש להשיב כן, ואינו משיב כל תשובות שיש להשיב, כי באחת הוא מוסלק לתרץ בענין אחר, עד שהעמידה על מכונה. ודילמא לא מיתא – ואין הגט גט. על מנת שלא תמות – ואי לא מתה כדקאמר – הוה ליה גיטא למפרע. כהאי גוונא – שהתנאי תלוי בחיה, מי הוה נטא אין זה בריתות – שהרי כל ימי חיה קשורה בו, ואנן בריתות בעינן. כל ימי חי פלוני הרי זה בריתות – ותנינא לאחרי מיתת פלוני. וגם מזהו הוא גט, שאם קלקלה – אין כאן חיוב אשת איש, שאינו אלא כחשש שמא תשתה יין בחיי פלוני. שלא תמות חברתי – ואי לא מתה חבירתה הוה לה גט למפרע, ואין כאן אלא בית אחד. אם

הלכה פרבי יוסי. ומודה רבי יוסי שאם עבר ועבר עבודתו כשנה. אמר רב יהודה אמר רב: הלכה פרבי יוסי, ומודה רבי יוסי שאם מת ראשון – שחזור לעבודתו. – פשימא! – מהו דתימא: הוויא ליה צרה מחיים, קא משמע לן. "רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקנין לו". ורבנן נמי, הא חיישי לשמא! – אמרי לך רבנן: טומאה – שכיחא, מיתה – לא שכיחא. "אמרו לו אם פן אין לדבר סוף". שפיר קא אמרי ליה לרבי יהודה! – ורבי יהודה אמר לך: למיתה דחדא – חיישינן, למיתה דתרתה – לא חיישינן. ורבנן: אי איכא למיחש – אפילו למיתה דתרתן חיישינן. – ורבנן, נימרו אינהו לנפשיהו! – אמרי לך רבנן: כהן גדול ורזי הוה. – אי ורזי הוה למה מתקנין כהן אחר? – פון דעבדינן ליה צרה – כל שכן דמוזרו טפי. ומי סגי ליה בתקנתא? "ביתא" אמר רחמנא, והך לאו ביתא

היא! – דמקדש לה. – והא כמה דלא פגים לה – לאו ביתא היא! – דפגים לה. – אם פן הוה ליה שני בתים, ורחמנא אמר "וכפר בעדו וכעד ביתו", ולא בעד שני בתים! – דהדר מגרש לה. – אי מגרש לה – הדרא קושין לדוכתא! – לא צריכא, דמגרש לה על תנאי, דאמר לה "הרי זה גיטך על מנת שתמותי". – ודילמא לא מיתא והוה ליה שני בתים! – אלא, דאמר לה "הרי זה גיטך על מנת שלא תמותי", אי לא מיתא – מיגרשא לה, ואי מיתא – הא קיימא הך. – ודילמא היא לא מיתה, והוה ליה גיטא דהאי גיטא, ומיתא חברתה, וקם ליה בלא בית! – אלא, דאמר לה "על מנת שתמותי [אחת מכם]" מיתה הא – קיימא הך, מיתה הך – הא קיימא הא. – ודילמא לא מיתא ולא חדא מיניהו, והוה ליה שני בתים! ועוד: כי האי גוונא מי הוי גיטא? והאמר רבא: הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי – אין זה פירות, כל ימי חי פלוני – הרי זה פירות! – אלא, דאמר לה "הרי זה גיטך על מנת שלא תמותי" אי לא מיתה חברתה – מיגרשא, ואי מיתה הא – הא קיימא הא. – ודילמא מיתא חברתה בפלגא דעבודה, ואינלי מלחא למפרע

וכו' – אהא נמי איכא למפרע וכו', עד מסקנא דמילתא – כולה מדברי בעל התלמוד, שדקדק מעצמו פירושא דמילתא דשינרא על תנאי, ולא מיתוקמא ליה אלא כדמסקי דלחזא אמר "על מנת שלא תמות חברתי" וכו', ותדע שהוא כן, דכל הנך אלא דאמר לה הם מדברי המקשה, שהולך ומדקדק מכח קשיות עד שהוא יורד על האמת, דבכולם יש גלית "אלא דאמר", ובשינויא בתרא גרס, "אלא לחזא אמר לה הרי זה גיטך על מנת שאבנס לבית הכנסת". ולפי שהמקשה בעצמו מסיק כך, ואין דעתו להקשות על אותו תירוצ' – גרסינן לחזא, ולא גרסינן דלחזא בדלית.

על מנת שתמותי – הוה מצי למפרע: אם כן אמאי מגרש לה? יש לומר: איכא למימר על מנת שתמותי בפלגא דעבודה. הלכך מגרשה, דלא ליהוה עד הדיא שעתא שני בתים. **על מנת שתמות אחת מכם** – הוה מצי למפרע: ודילמא מתה לה חדא מיניהו, והוה ליה גיטא וקם ליה בלא בית. אלא ניתא ליה טפי למפרע ודילמא לא מתה ולא חדא, דהא שכיח טפי. **מי חיי חייכי כו'** – תימא לרבינו יצחק: דבפרק "המגרש" (גיטין פגב) אמרינן, אמר רבא הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי – אין זה בריתות, כל ימי חי פלוני – הרי זה בריתות. ופריך: מאי שנא חי פלוני – דדילמא מיית, ומקמייה ליה לתנאי. חיי דידה נמי, דילמא מיית וכו'. עד אלא כל ימי חייכי – אין זה בריתות, כל ימי חי חיי פלוני – הרי זה בריתות. והשתא קשה, דסוגיא דרבא אינה לא כדאמר סלקא דעתך מעיקרא התם, ולא כמסקנא! ועוד הקשה רבינו יצחק: מאי האי דאי לא תלא אלא בחיי חבירתה לדודא – הוי גט, ובשכיל שתלה או בחיי או בחיי חבירתה – מגרע גרע? ונראה לי: דנקט הכא לישנא דמעיקרא, ודמסקנא דהתם, ודכי פירושו: והאמר רבא כל ימי חיי – היינו לישנא דמעיקרא, וכל שכן כל ימי חייכי – אין זה בריתות. פירושו: בין שאמר כל ימי חיי, כדמעיקרא, בין שאמר חייכי כדמסקנא דהתם – אין זה בריתות. והכא כל ימי חייכי הוא, ואם כן פריך שפיר לכל לישני דהתם, דאף על גב דאילו לא אמר אלא על מנת שתמות חברתי הוי גיטא השתא דתלה התנאי נמי במיתתה איכא למימר דמיגרע גרע, דכל היכא דאיכא תנאי דאפשר דמקיים במיתתה, ויחולו קיום התנאי והגט בשעת מיתתה – אין זה בריתות. והכא נמי, אי מיתא אידי ברישא – הרי חל קיום התנאי והגט ביחד במיתתה, ולא דמי להיכא דאמר על מנת שתמות חברתי, דכי מיתא חבירתה ברישא – חיל גיטא בחייה של זאת, ואי היא מיתא ברישא – לא חל גיטא.

אלא דאמר לה הרי זה גיטך על מנת שתמות חברתי – נראה לפרש דאמר לה נמי הא, וקאי אמאי דסליק מניה דשני, דאמר "על מנת שלא תמות חברתי", ופריך: ודילמא מיתא בפלגא דעבודה כו? ומשני: דאמר לה תריווה לישני "הרי זה גיטך על מנת שלא תמות חברתי" ואמר לה נמי "על מנת שתמות חברתי" בפלגא דעבודה. דאי לא אמר לה אלא "על מנת שתמות חברתי" – הוה ליה למפרע: ודילמא לא מיתא חבירתה, והוה ליה שני בתים, והא שכיחא טפי דלא מיתה, כדפרישית לעיל וד"ה "על מנת שתמות", אלא על כרוך מיירי דאמר לה תריווה לישני.

אלא לחדא אמר לה על מנת שאבנס לבית הכנסת — דאף על גב דכבר הקשה לו דילמא לא עיילא לבי כנישתא — הני מילי גבי דידה, שהנשים עצלנות הן, אבל כהנים זריזין הן, וכל שכן כהן גדול דרוזי טפי, ולא ישבח. ועוד: גבי דידה חיישין טפי, לפי שאינה תדירה בכאן לראות אם לא תמות חבירתה, שתיכנס היא לבית הכנסת, דאטו בכפה תלו לה.

לחדא אמר לה על מנת שאבנס בר' — פירוש: ולשניה אמר על מנת שלא תמות חברתך, דתו ליכא למיחש למידי. דאי מתה השניה בפלגא דעבודה — עייל לבית הכנסת, והוה ליה גיטא למפער ולביא שני בתים, ואי לא מייתא לא הא ולא הא — הויא ליה דקמייתא גט, ולא ליעול לבית הכנסת, ואי מייתא קמייתא בפלגא דעבודה, כיון דשינה לא מייתא, דלמיתה דתרתיה לא חיש — הויא לה מגרשת למפער, ולא ליעול לבית הכנסת, אבל אי לא מגרש אלא לאה, ואמר לה על מנת שאבנס לבית הכנסת, ולא אמר לחדל מידי — דילמא מייתא רחל בפלגא דעבודה, והכי לעביד: אי עייל לבית הכנסת קם ליה מכאן ולהבא בלא בית, ואי לא עייל לבית הכנסת — הוי עבד מקצת עבודה בשני בתים, והלכך לא אפשר בענין אחר, וגם הלשון משמע ע' מרדקאמר "לחדא אמר לה" — מכלל דאף לשניה אמר והתנה עמה, בירושלמי משמע: אשה אחרת מתקנין לו — מזמנין אותה, שאם תמות אשתו ביום הכפורים — שיקדש זאת ביום הכפורים, ופליג אנגמר דידן, דפריך להם: וקדש נאמנול, דמשמע ליה מתקנין בחזמנה בעלמא, ומשני: "וכפר בעדו ובעד ביתו" (ויקרא טו) — ולא בעד שני בתים, ופריך: ולא נמצא כקונה קנין בשבת? ומשני: משום שבות היתיר במקדש, אמר רבי חנינא: הדא אמרת הלין דכנסין ארמלן — צריך לכנסן מבעד יום, שלא ידא כקונה קנין בשבת, נראה לי לפרש, בתולה שיש לה חופה מבעד יום — משעה שנבנסה לחופה קנאה לכל דבר, להכי מותר לבא עליה בשבת, אבל אלמנה שאין לה חופה, ואינה נקנית לבעלה ליורשה ולעטמא לה ולהפר נדריה אלא על ידי ביאה — צריך לבא עליה מבעד יום, שלא ידא כקונה קנין בשבת, ואפילו אם תמצוי לומר שיש לאלמנה חופה קודם ביאה — נראה לי דיחיד שמתייחדת עמו היינו חופתה, וזה יש לעשות קודם השבת, אבל בתולה, משיצתה בהינטמא — היא חופה שלה, וזה הוי גרילין לעשות ביום, אבל לא הוי מייחדין אלא בלילה סמוך לביאה, והשתא קאמר בירושלמי: הלין דכנסין ארמלן צריך לייחד מבעד יום, דיחיד שלה היינו חופה, וכן נראה לי יותר לומר דאלמנה נמי אית לה חופה קודם ביאה, ויש לזהר במאי דפרישית שהכונס אלמנה צריך לייחד מערב שבת אחר ברבת הנשואין. **ולחדא** אמר לה הוי גיטך על מנת שלא תכנס לבית הכנסת — דהשתא אי מייתא בפלגא דעבודה, כיון דלא עיילא לבית הכנסת — הוה מגרשת למפער, ולביא שני בתים. **ודילמא** לא מייתא חבירתה ולא עיילא לבית הכנסת — נראה לי דלא גרסין דלא עיילא היא, דהא מדלא קאמר "על מנת שלא תיכנס חברתך לבית הכנסת" — אלמא דמיירי דאמר ללאה על מנת שלא תמות רחל, ולחדל אמר על מנת שלא תיכנס היא עצמה לבית הכנסת, ואם כן הכי פריך: ודילמא לא מתה רחל, ולא עיילא רחל לבית הכנסת, ואי הוה גרס היא משמע ודילמא לא מתה רחל שהיא חבירתה של לאה, ולא עיילא היא לאה, הא דנקט גבי דידה על מנת שלא תכנס לבית הכנסת, ובכנסן גבי דידה על מנת שאבנס יס לומר: דלא הוה מצי למימר גבי דידה על מנת שתכנס בשעה שהיא בריאה, דאינה רשאה ליכנס לבית הכנסת דילמא מייתא חברתה, וקם ליה בלא בית, וכשתהיה חולה ונטויה למות — אינה יכולה ליכנס, אף על פי שהיא יכול להתנות תנאי אחר שיוליכיה לבית הכנסת — מכל מקום השתא מיהת לפי תנאו לא הוה מצי למימר איפכא, וגבי דידה נידא, דמצי למימר "על מנת שאבנס" נידא ליה טפי למימר מלומר "שלא אבנס" משום דפריך וקם ליה בלא בית, ואהא נידא ליה טפי לשנויי "על מנת שאבנס", דליכא למיחש כולי האי דילמא עביד משעה ועייל וקם ליה בלא בית, וקל להבין, **היה** עומד ומקריב ושמע שמת לו מות וכו' — רשי' פירש בכון הדיוט איירי, ודחק עצמו לפרש לפי זה, ולי נראה: דבכון גדול איירי, אף על גב דכון גדול מקריב אונן — הני מילי מדאורייתא, אבל מדרבנן סבירא ליה לרבי יהודה מניח עבודה ויוצא, ואל תמה, דהא מסקינן: גזירה שמוא יאכל, אלמא, אף על גב דכון גדול מקריב מדאורייתא כל היום — (מודו) ביה רבנן, אם כן ברייתא נמי איכא למימר מעיקרא דבכון גדול איירי, ומדרבנן, ועוד: לכאורה משמע היה עומד ומקריב אף על גב דאכתי לא התחיל בעבודה, אלא עבודה בידו, והכי קאמר רבי יוסי יגמור: והלא כון הדיוט אונן מחלל עבודה, וכן משמע בתוספתא דרובאים (פרק אחד עשר), דתנא: אבל כון הדיוט שהיה מקריב ומת לו מות — מניח עבודה ויוצא, וליכא מאן דפליג, והא דפליגי בשמעתא רבי יהודה ורבי יוסי — איכא למימר בכון גדול פליגי. **שאינו** עובד עבודה כל היום — והכי פירושו: כל היום שוין אבילה להקריב, כמו שאינו אוכל — כן אינו מקריב, הא בלילה — מקריב ואינו אוכל, ולא גורנין דילמא אתא למיכל, דאנינות לילה דאבילות דרבנן, והיא גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה למיזהר, ולא הוה מצי לשנויי דכל היום אאינו אוכל קאי, הא בלילה אוכל, דהא סבירא ליה לרבי יהודה בפרק "טבול יום" (ובדמ' טז), דאנינות לילה דיום מיתה דאורייתא, דיום קבורה דרבנן, והא דמסיק כל היום, אבל לילה לא — היינו דיום קבורה, דאי דיום מיתה — הא שמעינן ליה לרבי יהודה בפרק "טבול יום" דאנינות לילה דיום מיתה דאורייתא, ואם כן ניגזור דילמא אתי למיכל מיניה, למחז

אם מתה חבירתה — קיימא דך, דאין גיטה גט, שלא תכנס בו' — ביום הכפורים. **אלא** מעתה — כיון דאמרן לעיל ביתו, אין כאן שתיים במשמע, שתי יבמות הבאות מאדם אחד — שהיה לו שתי נשים לא תתייבם אפילו אחת מהן, דהא בית אחד כתיב, **ארוסה לא** תתייבם — דהא בית כתיב, ואת אמרת לעיל כל כמה דלא כניס לה — לאו ביתו היא, מקריב אונן — דרדמנא שרייה, דכתיב (ויקרא כא) "לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" וגו' ודרשין לה בשוואתו קדשים (ובדמ' טז), בנת אביו ואמו, ואינו צריך לצאת מקדשו כלל, להיות עומד ומקריב — כי לא חילל עבודתו בכך, ומינה ילפינן, הא כון הדיוט שלא יצא — חילל, **ואינו אוכל** — שלא הותרה כאן אלא עבודה, וקדשים אסורין לאונן קל וחומר ממעשר הקל, שאמרה תורה (דברים כו) "לא אכילתי באוני ממנו", להביאו מתוך ביתו — מצוה הוא שיביאנו למקדש לעבוד כל היום, כדי לפכח צערו, והכי קאמר רבי יהודה: כל היום יתא עסוק בהקריב, השתא לר' יהודה אפוקי מפקנין ליה — להדיוט אונן, אפילו התחיל בעבודה, אלמא ר' יהודה בהקריב אנינות לחומרא ורבנן לקלא, וגבי כון גדול החליפו שטותן היה עומד ומקריב — בכון הדיוט קאי.

לומר

ועבד ליה עבודה למפער בשני בתים, אי חיו לה דקא בעיא למימח — קדים איהו ועייל לבית הכנסת, וינשויו לגיטא דהא גיטא למפער, מתקין לה רב אסי ואיתימא רב עקיבא: **אלא** מעתה שתי יבמות הבאות מבית אחד לא יתייבמו! — "בבמתו", "ובמתו" — ריבה, מתקין לה רבינא, ואיתימא רב שרביה: **אלא** מעתה ארוסה לא תתייבם! — "החוצה" — לרבות את הארוסה, תנו רבנן: כהן גדול מקריב אונן, ואינו אוכל, רבי יהודה אומר: **כל היום**, מאי "כל היום"? — אומר רבא: לא נצרכה אלא להביאו מתוך ביתו, **אמר ליה אבוי: השתא לרבי יהודה אפוקי מפקנין ליה, דתנאי: היה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מות** — מניח עבודתו ויוצא, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר: **יגמור**, — ואת אמרת מייתנין ליה מתוך ביתו? **אלא** אומר רבא: מאי "כל היום" לומר

היינו חופה קודם ביאה — נראה לי דיחיד שמתייחדת עמו היינו חופתה, וזה יש לעשות קודם השבת, אבל לא הוי מייחדין אלא בלילה סמוך לביאה, והשתא קאמר בירושלמי: הלין דכנסין ארמלן צריך לייחד מבעד יום, דיחיד שלה היינו חופה, וכן נראה לי יותר לומר דאלמנה נמי אית לה חופה קודם ביאה, ויש לזהר במאי דפרישית שהכונס אלמנה צריך לייחד מערב שבת אחר ברבת הנשואין. **ולחדא** אמר לה הוי גיטך על מנת שלא תכנס לבית הכנסת — דהשתא אי מייתא בפלגא דעבודה, כיון דלא עיילא לבית הכנסת — הוה מגרשת למפער, ולביא שני בתים. **ודילמא** לא מייתא חבירתה ולא עיילא לבית הכנסת — נראה לי דלא גרסין דלא עיילא היא, דהא מדלא קאמר "על מנת שלא תיכנס חברתך לבית הכנסת" — אלמא דמיירי דאמר ללאה על מנת שלא תמות רחל, ולחדל אמר על מנת שלא תיכנס היא עצמה לבית הכנסת, ואם כן הכי פריך: ודילמא לא מתה רחל, ולא עיילא רחל לבית הכנסת, ואי הוה גרס היא משמע ודילמא לא מתה רחל שהיא חבירתה של לאה, ולא עיילא היא לאה, הא דנקט גבי דידה על מנת שלא תכנס לבית הכנסת, ובכנסן גבי דידה על מנת שאבנס יס לומר: דלא הוה מצי למימר גבי דידה על מנת שתכנס בשעה שהיא בריאה, דאינה רשאה ליכנס לבית הכנסת דילמא מייתא חברתה, וקם ליה בלא בית, וכשתהיה חולה ונטויה למות — אינה יכולה ליכנס, אף על פי שהיא יכול להתנות תנאי אחר שיוליכיה לבית הכנסת — מכל מקום השתא מיהת לפי תנאו לא הוה מצי למימר איפכא, וגבי דידה נידא, דמצי למימר "על מנת שאבנס" נידא ליה טפי למימר מלומר "שלא אבנס" משום דפריך וקם ליה בלא בית, ואהא נידא ליה טפי לשנויי "על מנת שאבנס", דליכא למיחש כולי האי דילמא עביד משעה ועייל וקם ליה בלא בית, וקל להבין, **היה** עומד ומקריב ושמע שמת לו מות וכו' — רשי' פירש בכון הדיוט איירי, ודחק עצמו לפרש לפי זה, ולי נראה: דבכון גדול איירי, אף על גב דכון גדול מקריב אונן — הני מילי מדאורייתא, אבל מדרבנן סבירא ליה לרבי יהודה מניח עבודה ויוצא, ואל תמה, דהא מסקינן: גזירה שמוא יאכל, אלמא, אף על גב דכון גדול מקריב מדאורייתא כל היום — (מודו) ביה רבנן, אם כן ברייתא נמי איכא למימר מעיקרא דבכון גדול איירי, ומדרבנן, ועוד: לכאורה משמע היה עומד ומקריב אף על גב דאכתי לא התחיל בעבודה, אלא עבודה בידו, והכי קאמר רבי יוסי יגמור: והלא כון הדיוט אונן מחלל עבודה, וכן משמע בתוספתא דרובאים (פרק אחד עשר), דתנא: אבל כון הדיוט שהיה מקריב ומת לו מות — מניח עבודה ויוצא, וליכא מאן דפליג, והא דפליגי בשמעתא רבי יהודה ורבי יוסי — איכא למימר בכון גדול פליגי. **שאינו** עובד עבודה כל היום — והכי פירושו: כל היום שוין אבילה להקריב, כמו שאינו אוכל — כן אינו מקריב, הא בלילה — מקריב ואינו אוכל, ולא גורנין דילמא אתא למיכל, דאנינות לילה דאבילות דרבנן, והיא גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה למיזהר, ולא הוה מצי לשנויי דכל היום אאינו אוכל קאי, הא בלילה אוכל, דהא סבירא ליה לרבי יהודה בפרק "טבול יום" (ובדמ' טז), דאנינות לילה דיום מיתה דאורייתא, דיום קבורה דרבנן, והא דמסיק כל היום, אבל לילה לא — היינו דיום קבורה, דאי דיום מיתה — הא שמעינן ליה לרבי יהודה בפרק "טבול יום" דאנינות לילה דיום מיתה דאורייתא, ואם כן ניגזור דילמא אתי למיכל מיניה, למחז

למפרע על שעת נתינת הגט, דגמא דהא – שהגט שניתן לשניה
לא גמא הוא, שהרי לא נתקיים התנאי, ועבד ליה עבודה –
ונמצא שעשה את תחילת העבודה בשני בתים, הראשונה שעדיין
לא מתה בתחילת העבודה, והשניה שהוברר שלא גירש כלל.
אלא דאמר לה לאשתו השניה, הרי זה גיטך על מנת שתמות
הפרתך זו הראשונה, ואם אכן תמות, הגט של השניה יחשב לגט.
דוחה הגמרא: ודילמא מיתא הפרתה הראשונה, והיה ליה גמא
דהא – השניה גמא שנתקיים התנאי ונתגרשה, וקם ליה משעת
מתת הראשונה ואילך בלא בית כלל.
אלא דמגרש להו לתרויהו – שמגרש את שתי נשיו ועם כל אחת
עושה תנאי, להא – לאשתו שנשא לפני יום הכיפורים אפר לה,
הרי זה גיטך על מנת שלא תמות הפרתך ביום הכיפורים, ולתא
ולאשתו הראשונה נתן גט ואמר לה, הרי זה גיטך על מנת שלא
תפני לביית הפגסת ביום הכיפורים. ולכך, אם לא תמות
הראשונה, חל גירוש השניה ורק הראשונה היא אשתו, ואם
תמות הראשונה, גיטה של השניה בטל ורק היא זו אשתו, ואף אם
מתה ראשונה באמצע העבודה, אין זה נחשב שעד שעה זו היו לו
שתי נשים, מאחר ובמותה נתברר שנתקיים התנאי של גיטה בזה
שלא נכנסה לביית הכנסת, ומגרשת היתה. דוחה הגמרא: ודילמא
לא מיתא הפרתה – ושמא לא תמות אשתו הראשונה ויחולו בכך
גירוש השניה, לא עילא הא – ואף אשתו הראשונה לא תיכנס
לביית הפגסת עד סוף היום, ויחולו גם גירושיה, והיה ליה גמא
דתרויהו גמא – ושני הגיטין של שתי הנשים חלו, שכן נתקיים
התנאי שבכל גט, ונמצא ששתיהן מגורשות היו, וקם ליה בלא בית
כלל.
מסקנת הגמרא באופן קיום התקנה: אלא, להא – לזו השניה
שנשא בערב יום הכיפורים אפר לה, הרי זה גיטך על מנת שלא
תמות הפרתך, כאמור לעיל, ולתא – לאשתו הראשונה אפר לה,
הרי זה גיטך על מנת שאפני לביית הפגסת ביום הכיפורים.
ובאופן זה אין חשש שישאר ללא בית, הנשים דאי מיתא הא –
אשתו הראשונה, קמא הא – אשתו השניה, שמאחר שמתה
הראשונה, לא נתקיים התנאי שבגט השניה, ובטל הוא. והיא זו
'ביתו' שכיפר עליו. וכמו כן אי מיתא הא – אשתו השניה, קמא
הא – קיימת אשתו הראשונה, ורק היא היתה 'ביתו' מתחילת
עבודת יום הכיפורים. אמנם מאי איתא למיגר שעדיין קיים החשש
דילמא מיתא הפרתה – זו הראשונה בפגסת דעבודה – באמצע
העבודה, וכיון שכן, בטל הגט של השניה שניתן על מנת שלא
תמות הראשונה, והוברר בכך דעבד ליה עבודה למפרע בשני
בתים, שכן בתחילת העבודה היו לו את שתי הנשים, מבארת
הגמרא שיש תקנה לדבר, שכן אי תו לה דקא פגיא למיתא – אם
יראה הכהן גדול שאשתו הראשונה גוססת ונוטה למות, קדים
איהו ועיל – ימהר הוא להיכנס לביית הפגסת קודם שתמות אשתו,
וקשוני לגמא דהא – ויקיים בכך את תנאי הגט של הראשונה,
ויחול גמא למפרע מערב יום כיפור, ונמצא שרק השניה אשתו
היא ביתו שכיפר עליו.
הגמרא דנה במה שמבואר מכל האמור, שמה שאמרה תורה
'וכפר בעד ביתו' הוא דווקא בית אחד. מקשה הגמרא: מתקנה לה
רב אפי, ואיתימא רב עזריא, אלא מעתה – אם אכן כמו שמתבאר
עתה שכאשר נאמר 'בית' הכוונה לאשה אחת דווקא, שתי נשים

הנאות מביא אפר – אדם שמת בלי בנים והותיר אחריו שתי נשים
הזקוקות ליבום, לא יתיבמו כלל, שהרי נאמר 'אשר לא יבנה את
בית אחיו', ויש לדייק ממה שנאמר 'בית אחיו' שרק כשיש בית
אחד נאמרה פרשת יבום ולא כאשר יש יותר מבית אחד, והרי
הדין אינו כך אלא צריך לייבם אחת מהם. מתרצת הגמרא: 'במית'
'במית' רפה – נאמר (דברים כה ז) 'ואם לא יתפוך האיש לקחת את
יבמתו ועלתה יבמתו השערה', והיה אפשר לכתוב 'ועלתה
השערה' בלבד ללא תיבת יבמתו פעם נוספת, ויש ללמוד מיתור
לשון זה, שאף אם ישנן שתי נשים, הדין הוא שאחת מהם 'ועלתה
השערה', שצריך לייבם אחת מהן.
עוד דנה הגמרא בענין מה שנתבאר לעיל שמשמעות 'בית'
הנאמר בכתוב הוא לאחר נישואין דווקא. מקשה הגמרא: מתקנה
לה רבינא ואיתימא רב שרביה, אלא מעתה שכאשר נאמר 'בית'
הכוונה לאחר נישואין דווקא, ארוסה שמת בעלה בלא בנים לפני
שנשא אותה, לא תתיבם, שהרי נאמר 'אשר לא יבנה את בית
אחיו', ויש לדייק שפרשת יבום נאמרה דווקא כשהותיר אחריו
בית שמשמעותו אשה נשואה. מתרצת הגמרא: נאמר בתחילת
הפרשה (שם כה ז) 'לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר', ותיבת
החוצה מיותרת, שהרי נאמר 'לא תהיה לאיש זר', ויש ללמוד
מכאן לרבות את הארוסה, שכוונת הכתוב שאף אם לא נכנסה
לביתו אלא מבחוץ דהיינו שעדיין ארוסה היא בכל זאת זקוקה
היא לייבום.
הגמרא מביאה ברייתא בדין כהן גדול אונן האם יכול לעבוד
עבודה והאם יכול לאכול בקדשים, ודנה בענין זה מדברי
משנתינו: תנו רבנן, כהן גדול מקריב קרבנות כשהוא אונן על אחד
משבעה קרוביו שמתו, ואולם אינו אוכל מן הקדשים, שהרי אונן
אסור אפילו באכילת מעשר שני מן התורה. רבי יהודה אומר, כל
היום. מבררת הגמרא: מאי כוונת רבי יהודה בדבריו שאמר כל
היום. מבארת הגמרא: אפר רבא, לא נצרכה – לא נאמר דברי רבי
יהודה אלא כדי להוסיף על דברי תנא קמא, שלא רק שכשהיה עד
בבית המקדש בשעה שנודע לו שנעשה אונן יכול הוא לעבוד עד
הערב, אלא מצוה היא אף להביא לבית המקדש מתוך ביתו לאחר
שנודע לו שנעשה אונן שיעבוד ויקריב קרבנות כל היום, כדי
להפיג את צערו של הכהן הגדול.
דוחה הגמרא ביאור זה: אפר ליה אפי, השתא לרבי יהודה
שמחמיר בהקרבנות אונן לגבי כהן הדיוט שנודע לו שנעשה אונן
וסובר דאפוקי מפסקין ליה – שמוציאים אותו באמצע עבודתו,
דתניא בברייתא, היה כהן הדיוט עומד ומקריב על גבי המזבח,
ושמע באמצע העבודה שמת לו מת ונעשה אונן, מניח עבודתו
ויוצא, ואין הוא רשאי אפילו לגמור עבודתו זו שהתחיל בה כבר,
דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אף שצריך הוא לצאת מן המקדש,
מכל מקום עבודה זו שהתחיל בה לפני שנודע לו שנאסר לעבוד,
יגמור אותה, ואחר כך יצא. הרי שרבי יהודה מחמיר בחילול
העבודה על ידי אוננות יותר מרבי יוסי, וכיצד את אמרת להפוך
את שיטתו ולפרש שרבי יהודה מיקל בדין אונן יותר מתנא קמא
בכך שביארת דעתו לענין כהן גדול שבא להוסיף על דברי תנא
קמא ואמר שאף מיתני ליה מתוך ביתו – שמביאים אותו מביתו
להתחיל עבודה להתחילה באנינות.
אלא אפר רבא, מאי כוונתו של רבי יהודה במה שאמר 'כל היום',

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **כז** נהגו שלא לקבל האגרת מיד הנכרי המביאה בשבת, אלא אומרים לו שניחנה על גבי קרקע או על
- 2 גבי השלחן^[10], כי חוששין שמא מרם שיעמוד הנכרי לפוש ריח^[11] ויפול הישראל האגרת מידו, ונמצא
- 3 שהישראל עשה הנחה, ואסור מדברי סופרים אף בזמן הזה שיש אומרים שאין לנו רשות הרבים ריח^[12], כמו
- 4 שיתבאר בסמן שב"ה:

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור טעף כז

ביאורי הלכה

רי"ן הנכרי לפוש - אך לאחר שעמד הנכרי לפוש כבר ריח^[13] רשות הרבים - אף שהוא חשש דשבות נעשתה הנחה ברשות-היחיד²⁵².
דשבות²⁵³.

צינונים והוספות

(251) שו"ת חשב האפור ח"ב סי' פא: ובדבר מה ששאל עוד, אם מותר לפתוח את התיבה של דואר בשבת, ולקחת משם את הדואר שבא בשבת. הנה הדינים של דואר שבא בשבת נתבארו יפה באו"ח סי' ש"ז סעי' יד ובמג"א שם, ואין אני רואה שום תוספת איסור בפתיחת תיבת הדואר בשבת, אם רק התיבה נמצאת במקום שמותר לטלטל דהיינו שיש שם עירובי חצרות או שאין שם צורך בעירובי חצרות. ודבר פשוט שאין הדברים אמורים אלא בתיבת דואר הנתונה בתוך הבית שגר שם, כמו שרגילים באמעריקה ועוד כמה מדינות, אבל מי שיש לו תיבת דואר בתוך המשרד של הדואר וצריך להיכנס לתוך המשרד הדואר לקחת מכתביו,

הנה בזה יש לחוש לחשדא ואין להורות להיתר בזה, ואפי' הוא בעיר שמותר לטלטל בה בשבת.
דין קריעת המעטפה יתבאר על סי' שמ.
(252) אף שהחפץ עדיין בידו; וראה סי' שמו (סעיף א) שלהנחה נחשב רק כשעמד לפוש משא"כ אם עמד לתקן משאו.
(253) הנחה בלבד איסורה מדברי סופרים, והנחה בלבד בכרמלית (רשות הרבים של זמננו לאומרים שאין היום רשות הרבים) היא שבות דשבות, ונהגו להיזהר בזה אף שאינו אסור מן הדין.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שג דיני תכשיטי אשה

- 21 צריך להתקרב אליו ולישען עליו קצת ונמצא משתמש
- 22 בבעלי חיים וזה אסור מטעם שיתבאר:
- 23 **י** אבל לא יצא החמור באוכף אע"פ שקשור לו מערב שבת
- 24 מפני שאין האוכף מחמם אותו ואין דרכו לצאת בו אלא
- 25 אם כן נושא משוי ושאר כל הבהמות אף במרדעת לא יצאו
- 26 מפני שאין דרכן בכך אלא אם כן נושאות משוי לפי שאינן
- 27 צריכות להתחמם כמו החמור:
- 28 * * *
- 29 **יא** מותר ליתן מרדעת על החמור בחצר מפני הצינה
- 30 ובלבד שלא יצא בה כיון שאסור לקשרה לו אבל על
- 31 הסוס ושאר הבהמות אסור ליתן מרדעת כלל אפילו בחצר
- 32 מפני שנראה כאילו רוצה להטעינו משוי וגם הוא טורח
- 33 שלא לצורך כיון שאין לו צער מהצינה ואף שיש לו תענוג
- 34 מחימום המרדעת לא התירו לטרוח בשבת בשביל תענוג
- 35 הבהמה אלא בשביל צערה כמו החמור שיש לו צער מצינה
- 36 אפילו בתקופת תמוז ובשעה שהקור גדול ואנו רואים שיש
- 37 צער להסוס וכן בימות החמה אם הזכוכים רבים ומצעים
- 38 להסוס דינו כחמור ומותר להניח עליו מרדעת אבל אסור
- 39 להניח אוכף על גבי החמור כיון שאינו מחממו ואין צריך
- 40 לומר על גבי סוס ושאר בהמות שאינן צריכות חימום כלל.
- 41 ובהמה שהיה עליה אוכף או מרדעת אסור להסירן מעליה
- 1 **ח** אילים יוצאים לבובים והוא עור שקושרים להם תחת
- 2 זכרותם כדי שלא יעלו על הנקבות מפני שדרכם לצאת
- 3 כך בחול והרי זה כמלבוש להם והרחלות יוצאות שחורות
- 4 והוא שקושרין אליהן כלפי מעלה על גבן כדי שיעלו עליהן
- 5 הזכרים ויוצאות כבולות והוא שקושרין אליהן כבולות
- 6 למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים ויוצאות כבונות והוא
- 7 שקושרין בגד סביבן לשמור הצמר שיהיה נקי והעזים
- 8 יוצאות צורות והוא שקושרין מטלית על ראשי דדיהן.
- 9 במה דברים אמורים כשקושרם שם כדי שיצטמקו דדיהן
- 10 ולא יחלבו שאז דרך להיות הקשר מהודק יפה אבל אם
- 11 קשרם שם כדי לשמור חלבם בדדיהן שלא יטפטף מהן
- 12 לארץ שאז אין דרך להקפיד שיהיה מהודק יפה אסור
- 13 להניחן לצאת כך בשבת גזרה שמא תפול המטלית מעל
- 14 דדיהן וישכח ויביאנה בידו לביתו:
- 15 **ט** החמור דרכו לצאת במרדעת אף כשאנו נושא משוי
- 16 מפני שטבע החמור הוא קר ואפילו בתקופת תמוז קר
- 17 לו ולכן נותנין עליו מרדעת לחממו ואם קשר לו המרדעת
- 18 מערב שבת מותר שיצא בה בשבת שמלבושו היא אבל אם
- 19 אינה קשורה לו לא יצא בה גזירה שמא תפול מעליו
- 20 ויביאנה בידו ובשבת אי אפשר לקשרה לו מפני שכשקושר

הוא ארוג בכסותה שלא חלקו חכמים:

* * *

טז לא יצא הגמל במטולטלת והוא כמו כר קטן מלא מוכין שנותנין תחת זנבו שלא תשחית הרצועה את הבשר גזרה שמה יפול מעליו ויביאנו בידו ואפילו אם הוא קשור לו בזנבו חושים שמה ישמט ויפול אלא אם כן קשור לו בזנבו ובחטוטרתו שכיון שקשור בשניהם אין לחוש שיפול וכן אם קשור בשלייתה יוצאה בו שבוודאי לא נתתחנו שיפול מעליה מפני שיכאב לה אם נתתחנו:

יז לא יצא הגמל עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות ואיזהו עקוד שקושר ידו אחת עם רגלו ורגול שכופף רגלו אחת למעלה וקושרה שם כדי שלא ילך אלא על ג' רגלים שלא יוכל לברוח (גזרה שמה יפול החבל מעל רגליו ויביאנו בידו):

יח לא יקשור גמלים זה בזה והוא תופס בידו אפסר הראשון וכולם נמשכים על ידו ואפילו אינן אלא שנים ואפילו היו קשורים זה בזה מערב שבת לא ימשכם כן בשבת אפילו היא עיר המעורבת מפני שנראה כאילו מוליכם לשוק למכור אבל אם תופס כמה אפסרי גמלים בידו מותר וכן שאר כל הבהמות (ועיין ביו"ד סימן רצ"ז):

יט המוציא בהמה ומושכה בחבל האפסר צריך ליהזר שלא יצא ראש החבל מתחת ידו טפח למטה מפני שדומה כמו שנושא חבל טפח זה בידו ואינו נראה שהוא מהאפסר שעל הבהמה ומכל מקום אם הוציא טפח אחד מתחת ידו לא עשה איסור אלא אם כן הוציא ב' טפחים אלא שלענין מעשה צריך להחמיר שלא יצא אפילו טפח אחד מידו וצריך שהחבל שבין ידו לבהמה יהיה גבוה מן הארץ טפח או יותר דהיינו שיהיה שלא להניח הרבה מן החבל בין ידו לבהמה כדי שלא יכביד כל כך באמצעו עד שיגיע בטפח הסמוך לארץ כדי שתהא נראית הבהמה נמשכת בו שאל"כ אין נראה שאוחז ראש האפסר בידו אלא חבל אחר ואם החבל ארוך הרבה יכרוך אותו סביב צוארה כמו שנתבאר למעלה:

* * *

כ לא יצא החמור בסולם שבצוארו והם לוחות שקושרים סביב צוארו שלא יוכל לחכך מכתו בשיניו ולוחות אלו חשובים יותר מקשקשים שעל גבי השבר ואם יפלו מעליו יחוס עליהם ויביאם בידו לכן לא יצא בהם וכן לא יצא ברצועה שברגלו והוא כמין טבעת עבה שעושים מקש וקושרים ברגלי הבהמה שפסיעותיה קצרות ומכה רגליה זו בזו ועושים לה זה להגן שלא תכה זו בזו ואין התרנגולים יוצאים בחוטין שקושרים ברגליהם שלא יתחלפו באחרים ולא ברצועה קצרה שקושרים בה שתי רגליהם יחד כדי שלא יוכלו להרים רגליהם להתזיז שלא ישברו את הכלים ואין האילים יוצאים בעגלה קטנה שתחת אליותיהם שעושים להם כן שלא תלקה האליה בסלעים וטרשים כשתהא נגררת בארץ ואין העזים יוצאים בעץ ידוע שנותנים בחוטמיהן כדי שיתעטשו ויפלו התולעים שבראשיהן שבכל אלו יש לחוש שמה יפול ויביאם בידו ולא יצא העגל בעול

בין שהיא חמור או סוס או משאר בהמות מפני שזהו טורח שלא לצורך ואפילו אוכף שעל גבי חמור שבא מן הדרך ונתייגע וצריך להסירו מעליו לצננו לא יטלנו מעליו בידו שאף שיש לו קצת צער מחימום המשווי של האוכף מכל מקום מאיליו יצטנן כשינוח שהחמור טבעו קר שאף בתקופת תמזו קר לו אלא אם הוא רוצה לצננו מיד מתיר מתחתיו את החבל שהאוכף קשור בו ומוליך ומביא את החמור בחצר עד שיפול האוכף מאיליו:

יב אין תולין לחמור טרסקל והוא סל מלא שעורים שתולין לבהמה בצוארה ונותן פיה לתוכו ואוכלת ותענוג בעלמא הוא שלא תצטרך לשוח צוארה לארץ ואסור לטרוח בשבת בשביל תענוג הבהמה אבל עגלים וסייחים שצווארן קצר ומצטערים לשוח לאכול מעל גבי קרקע מותר לתלות להן טרסקל בצווארן בחצר אבל לא יצאו בו שמשוי הוא להן:

* * *

יג לא יצא הסוס בזנב שועל שתולין בין עיניו שלא תשלוט בו עין הרע ולא בזהרית שבין עיניו שעושים לו לנוי שנוי זה אינו רגיל בכל אלא מקצת אנשים עושים כן ולא יצאו עזים בכיס שבדדיהן שקושרים אותו כדי שלא יסרטו דדיהן בקוצים שהיו דדיהן גסים גזרה שמה יפול הכיס ויביאנו בידו שאין דרך לקשור יפה כיס זה בקשר מהודק ולא תצא פרה בחסום שבפיה שחוסמין פיה שלא תרעה בשדות אחרים שכיון שאינו שמירת גופה הרי זה משוי ולא תצא כל בהמה בסנדל שנועלים ברגליה שלא תנגף גזירה שמה יפול מרגליה ויביאנו בידו אבל יוצאת באגד שעל גבי המכה ובקשקשים שעל גבי השבר והם שני לוחות שקושרים סביב עצם הנשבר שלא ינוד אנה ואנה עד שיתחבר ויוצאת בשיליא המדולדלת בה שיצתה מקצתה ותלויה בה:

יד זוג התלוי בצואר בהמה או כלבים וחתולים ועופות אם פוקקו בצמר או במוכין שלא יקשקש העינבל בתוכו ולא ישמיע קול של שיר כדרך הזוגין מותר שתטייל בזוג זה בחצר אבל לא תצא בו לרשות הרבים אפילו היא עיר המעורבת בין אם הוא בצוארה בין אם הוא ארוג בכסותה (פירוש כגון סוסים מעולים שמכסים אותם בכסות כדי שלא יטנפו ואין כסות זו חשובה משוי כיון שדרכם בכך וכמ"ש למעלה ברחילות הכבונות) מפני מראית העין שנראה כאלו מוליכה לשוק למכור שאז הוא דרך תלות להזוג לנאותה בפני הקונים אבל בחצר אין שם רואים שיחשדוהו ואף שכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אסרו אפילו בחדרי חדרים מכל מקום כאן שאף אם יעשה כן במקום רואים לא יחשדוהו באיסור של תורה אלא באיסור מקח וממכר שהוא מדברי סופרים לא החמירו כל כך לאסור אף במקום שאין רואים וכן הדין בכל כיוצא בזה.

(חסר כאן. עיין מג"א ואליה זוטא ומרדכי ודרכי משה וצ"ע בס' התרומה):

טו לא תצא בהמה בחותם בין שהוא בצוארה בין שהוא בכסותה גזירה שמה יפסק ויפול ויביאנו בידו ואפילו

ולא התירו אלא להשתמש בצדי אותו דבר וגם על הדף
היוצא מאחורי הקרון אסור לישב מפני שהקרון עם כל
המחובר בו ויוצא ממנו הכל נחשב לדבר אחד ואסור
להשתמש על גביה אלא בצדיהם.

אבל ספינה שמוליכות אותה בהמות ההולכות בשפת הנהר
מותר לילך בה בשבת שכן שהבהמות ההולכות רחוק ממנה
הרי הוא צדי צדדים וגם אין לחוש בהולך בספינה שמא
יחתוך זמורה להנהיג הבהמות כמו שיש לחוש ביושב
בקרון כמ"ש בס"י רמ"ח:

* * *

כד מי שעלה על גבי בהמה בשבת אפילו עלה במזיד
שהיה ראוי לקנסו שישב עליה כל השבת ולא ירד
ממנה עד לערב כמו שקנסו בעולה על גבי אילן בשבת
אע"פ משום צער הבהמה לא רצו לגזור על זה וצריך לירד
ממנה מיד וכן פורקין המשווי מעל גבי הבהמה משום צער
בעלי חיים ואפילו היה המשווי דבר שהוא מוקצה ואסור
בטלטול הרי זה מכניס ראשו תחת המשווי ומסלקו לצד אחר
והוא נופל מאליו שאין איסור טלטול מוקצה אלא בידיו
כמו שיתבאר בס"י ש"א ואינו רשאי להניח המשווי עליה
עד למוצאי שבת מפני צער בעלי חיים (ואם יגיע לו הפסד
אם יפול המשווי נתבאר בסימן רס"ו):

כה וצריך לזהר כשפורק המשווי שלא יסמוך עצמו לצדי
הבהמה (ואם ב' שקין מונחים על החמור אחד מימינו
ואחד משמאלו ובראש כל אחד מהשקין רצועה אחת
וקושרים אותן שתי הרצועות יחד ועכשיו מונח הקשר כנגד
גבו של החמור והשקין מכבידין לכאן ולכאן ואי אפשר
להתיר הקשר אם לא יגביה השקין מעט ונמצא שנסמכים
השקין על צדי הבהמה כשמגביה אותם אסור לפורקם
בשבת מעל החמור):

כו בהמה שנפלה לאמת המים אם יכול ליתן לה פרנסה
במקומה מפרנסין אותה עד מוצאי שבת ואם המים
עמוקים שאי אפשר לפרנסה שם מביא כרים וכסתות ומניח
תחתיה ואם עלתה עלתה ואע"פ שמבטל כלי מהיכנו שהרי
כשנשרו הכרים במים שוב אינן ראויים לכלום בו ביום
(שאי אפשר לשטחן לנגבן כמ"ש בס"י ש"א) לא גזרו
חכמים על זה במקום צער בעלי חיים שצער בעלי חיים הוא
מן התורה.

אבל אסור להעלות הבהמה בידו אם לא עלתה על גבי
הכרים אפילו אם תמות שם מפני שהיא מוקצה ולא התירו
טלטול מוקצה אף במקום צער בעלי חיים שיש כח ביד
חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה (ויש מתירין
להעלותה בידים משום צער בעלי חיים ויש לסמוך על
דעתם במקום הפסד מרובה) אבל (לדברי הכל) מותר לומר
לנכרי להעלותה:

קטן שנותנים על צוארו שיהא למוד לכוף ראשו לכשיגדל
ולא בזמם שמניחים בפיו של עגל כדי שלא יינק מהפרה
כשהיא במרעה (שכיון שאינו לשמירת גופו משוי הוא לו).

ולא תצא פרה בעור שרץ שנימיו חדין כמחט וקושרים עורו
בדי הבהמה שלא יינקו שרצים ולא ברצועה שקושרים
לה בין קרניה בין שקשרה לשימור דהיינו לאחזה ולמשכה
בה כשתרצה לברוח בין שצבעה וקשרה לה לנוי מפני שנוי
זה אינו רגיל בכל והרי הוא משוי ושימור אין הפרה צריכה
כלל שאין דרכה לברוח וכן הדין בשור ולכן לא יצאו שור
ופרה בחבל שבצוארם משמשי הוא להם אבל עגלים מותר
מפני שהם מורדים בקל וצריכים שמירה ודרכם לצאת
באפסר לפעמים:

כז הבהמה יוצאה בקמיע שהוא מומחה אבל לא בקמיע
שלא נתמחה עדיין לבהמה אע"פ שנתמחה לאדם
מפני שהאדם יש לו מזל ומלאך המליץ עליו למעלה ומזלו
מסייע לו שיועיל לו הקמיע הזה מה שאין כן לבהמה:

* * *

כח כל דבר שאסור שתצא בו הבהמה לרשות הרבים מפני
שהוא משוי לה אסור שתצא בו לכרמלית מדברי
סופרים לדברי הכל אף שהיא הוצאה שלא כדרכה כמ"ש
בס"י ש"ג ביציאת האשה וכל דבר שהוא תכשיט לה לפי
שדרכה לצאת בו בחול אלא שאסור שתצא בו בשבת מדברי
סופרים משום גזרה שמא יפול ויביאנו מותר שתצא בו
לכרמלית להמתירין כן בתכשיטי אדם כמ"ש שם אבל
להאוסרים שם הוא הדין שאסור גבי בהמה וכבר נתבאר
שם שכל אדם יש לו להחמיר לעצמו כדברי האוסרים אבל
לדברי הכל מותר שתצא הבהמה בחצר (אפילו בדבר
שאסור שתצא בו מן התורה) שאף שיש אוסרים באדם אף
בחצר משום גזרה שמא ישכח ויצא בו לרשות הרבים כמ"ש
שם מכל מקום בבהמתו לא החמירו לגזור כל כך לדברי
הכל:

כט אין רוכבים על גבי בהמה ולא נתלים עליה ולא
נשענים עליה שאין משתמשין בבעלי חיים כל עיקר
שכללו חכמים כל שימוש בבעלי חיים בכלל גזרת הרכיבה
שגזרו עליה משום שמא יבא לחתוך זמורה מאילן המחובר
כדי להנהיג בה הבהמה שרוכב עליה ואפילו בצדי הבהמה
אסור להשתמש כגון לשפשף התינוק בצדי גבה כדי
לשעשעו וכן להסמך לצדה אבל צדי צדדין כגון שדבר אחר
מונח על צדי גבה או על שאר צדיה והוא משתמש בצדי
אותו דבר הרי זה מותר אבל אסור להשתמש על גבי אותו
דבר המונח על צדה מפני שהוא כמשתמש על צדה ממש.

לפיכך קרון שהבהמה מוליכה אותו בתוך התחום אע"פ
שנכרי מנהיג הבהמה אסור ליכנס לקרון מפני שידות הקרון
הן על צדי הבהמה והידות עם גוף הקרון הכל דבר אחד
והנכנס לקרון הרי זה משתמש בדבר המונח על צדי הבהמה

לְקוּטֵי תוֹרַה שִׁיר הַשִּׁירִים – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

שְׁעַל יְדֵי מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ שְׁמֻקִּימִים לְמִטָּה נְמִשָּׁךְ מִלְמַעְלָה 23
לְהִיּוֹת לְבוּשׁ מַלְכוּתוֹ. וְזֶהוּ "יִפְתִּי" – שְׁעוּשָׁה בַּחֲנִינָה 24
לְבוּשִׁים יָפִים, וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים קד, א): "הוֹד וְהָדָר 25
לְבָשֶׁת" 51.
אֲךָ לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכֵּת בַּחֲנִינָה לְבוּשׁ זֶה, צָרִיךְ לְהַקְדִּים 27
גַּם כֵּן בַּחֲנִינָה "קוֹמִי לָךְ" ו"לְכִי" – לְכִי וְיִוִּד כֵּן ל, לְהִיּוֹת 28
בַּחֲנִינָה "אֵלֶיךָ ה' נִפְשִׁי אֲשָׂא". 29
כִּי הִנֵּה כְּתִיב (יִשְׁעִיָּה ג, א): "אֲלַבִּישׁ שָׁמַיִם קְדְרוֹת", 30
שְׁמַיִם – אֵשׁ וּמִיִּם 52, שֶׁהֵם הַמְדּוּת – "חֶסֶד – דְּרוּעָא 31
יִמִּינָא כו" 53, שְׁמַתְלִבְשֶׁת בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת. וְיֵשׁ זֶה 32
לְעוֹמֶת זֶה 54 "קְדְרוֹת" וְחוּשָׁךְ, כִּמּוֹ שְׁכָתוּב: "וְאֲנִי 33
בְּתוֹךְ 55 כו" 56, שְׁמַתְלִבְשֶׁת לִיתֵן חַיּוֹת וְשִׁפְעָה לְקַלִּיפּוֹת 34
וְסִטְרָא-אַחֲרָא, שֶׁהֵם הַיּוֹפֵךְ הַקְדוּשָׁה. שְׁכָדְרוּשָׁה "כּוֹלֵם 35
מִקְבָּלִים עֲלֵיהֶם עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם" 57, מֵה שְׁאִין כֵּן 36
בְּסִטְרָא-אַחֲרָא הוּא פְּרִיקַת עוֹל, שֶׁהַחֲרִיבוּ בֵּית 37
הַמִּקְדָּשׁ 58.
וְהִנֵּה "רוּחַ אֵייתִי רוּחַ וְאִמְשִׁיךְ רוּחַ", "אִם יֵשִׁים אֵלֶיךָ 39
לְבוֹ כו". דְּהֵינּוּ, כְּשִׁיחִיָּה קִבֵּלַת עוֹל מַלְכוּת-שְׁמַיִם אֲזִי 40
יִכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ, מֵה שְׁאִין כֵּן בְּפְרִיקַת עוֹל, אֲפִילוֹ אִם 41
מִקְדָּשִׁים כָּל הַמִּצְוֹת אֵינּוּ מִמְשִׁיךְ כָּלָם 59.
וְזֶהוּ "אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ וְצִוֵּנוּ": שְׁ"קִדְשָׁנוּ" בְּקִדְשֵׁי 43
הַעֲלִיזוֹן, "וְצִוֵּנוּ" – בְּהַתְחַבְּרוּת וְהַתְקַשְּׁרוּת לְמִצְוָה זֹאת, עַל 44

ג. וּבִיאֹר עֵינֶיךָ "יִפְתִּי", שֶׁהֵם הַמִּצְוֹת, שְׁנִקְרָאוּ לְבוּשִׁים, 1
יִכּוֹן בְּהַקְדִּים בִּיאֹר לְשׁוֹן "מִצְוָה". שְׁנִקְרָא כֵּן עַל שֵׁם 2
שֶׁהִיא "מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ" 46 וְצוּוּ וּפְקֻדָּתוֹ אֲשֶׁר "יֵצֵא דָּבָר 3
מִלְכוּת מִלְפָּנָיו" (אֶסְתֵּר א, ט), וּמַחֲוִיבִים כָּל עַמּוֹ לְשִׁמּוּעַ 4
אֵלָיו.
וְהִנֵּה, בַּחֲנִינָה מַלְכוּת 47 הִיא בַּחֲנִינָה לְבוּשׁ, כִּמּוֹ שְׁכָתוּב 6
(אֶסְתֵּר ה, ח): "יִבְיֵאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת", וּכְתִיב (תְּהִלִּים צג, א): "ה' 7
מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבוֹשׁ", וְגו', שְׁעִיקֵךְ בַּחֲנִינָה מְלוּכָה הִיא כִּמּוֹ 8
לְבוּשׁ עַל דֶּרֶךְ מְשָׁל, שֶׁהִיא כִּיִּסוּי עֲשׂוֹי לְכַסּוֹת בּוֹ אֶת 9
הַגּוֹף שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּגִילּוּי, וְכֵן הִיא בַּחֲנִינָה מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. 10
כִּי הִנֵּה בְּגִילּוּי אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ לְעִתִּיד-לָבֹא בְּשִׁיקוּיָם 11
וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְגו' (יִשְׁעִיָּה מ, ד), כְּתִיב (יִשְׁעִיָּה נא, ו): "כִּי 12
שְׁמַיִם כְּעֵשֶׁן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כְּכֶגֶד תִּכְלָה", שֶׁלֹּא יִהְיֶה 13
שְׁמַיִם וְאָרֶץ גְּשֻׁמִּיִּם, רַק "הַשְּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְאָרֶץ 14
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה" – "אֲנִי" דִּיּוּקָא 49.
וְמֵה שְׁכָדְרוּם נִרְאוּ שְׁמַיִם וְאָרֶץ גְּשֻׁמִּיִּם, הוּא מִבַּחֲנִינָה 16
עוֹלָם – מִלְשׁוֹן הָעֵלֶם, וְהָעֵלֶם זֶה הוּא מִבַּחֲנִינָה מַלְכוּתוֹ 17
יִתְבָּרֵךְ, שְׁלִפִּי שְׁ"אִין מֶלֶךְ בְּלֹא עֵם כו" 50, לְכֵן הָעֵלִים 18
גִּילּוּי אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבַחֲנִינָה גִּילּוּי, וְשִׁיחִיָּה 19
נִרְאִים שְׁמַיִם וְאָרֶץ גְּשֻׁמִּיִּם, וְכָל הַדְּרִים כו, כְּדִי שִׁיחִיָּה 20
נִקְרָא שְׁמוֹ וּמַלְכוּתוֹ כו.
וְהַגּוֹרֵם הַמְּשַׁכֵּת "לְבוּשׁ מַלְכוּת" זֶה – הֵן הַמִּצְוֹת, 22

(52) (תְּהִלִּים יב, א. בְּרַשִׁית רַבָּה פְּרָשָׁה ד, ז).

(53) (תְּהִלִּים זֶהר בְּהַקְדָּמָה, פֶּתַח אֱלֹהִים).

(54) (קִהְלֵת ז, יד).

(55) (וְחוּשָׁךְ, כִּמּוֹ שְׁכָתוּב וְאֲנִי בְּתוֹךְ: בְּכַתֵּב יד 408: וְחוּשָׁךְ כְּסוּד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה).

(56) ("הַגּוֹלָה", יְחֻקָּאֵל א, א).

(57) (נוֹסַח בְּרַבְּת יוֹצֵר).

(58) (וְעֵינֶיךָ בְּהִירָה: בְּפְרִשְׁת וְיִשָּׁב (דף קפ"ב סוף עמוד א'). וּבְפְרִשְׁת אַחֲרֵי (ע"ה, א'). וְעוֹד: בְּפְרִשְׁת וְיִשָּׁב (דף ר"י, סוף עמוד א'). שְׁמוֹת ("ח, א'). חֲקַת (קפ"א, ב'). וְאֶתְחַנֵּן (רס"ג, א'). הָאֲזִינוּ (רצ"ג, סוף עמוד ב') וְכִנּוּן חֲבֵב יד קדֵּשׁ הֲצִינוּ: וְאֶתְחַנֵּן וְזוּטָא דָּף רצג סוף עמוד ב' וְרצ"ד א'.

(נִשְׁתַּחֲוֶה בְּאוֹר הַתּוֹרָה יך כָּרָךְ ב' עַמּוּד תַּחַת עַל הַפּוֹסֵק "אֲלַבִּישׁ שְׁמַיִם").
וְעֵינֶיךָ מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "כִּי הִהְרִים יְמוּשׁוֹ" (לְעִיל תִּצָּא מ, ד), בְּעֵינֶיךָ אִם יִשְׁרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה – נִגְאָלִין כו:
וְאִגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ כו, מֵה שְׁאִין כֵּן כו, עֵינֶיךָ שֵׁם. וְזֶהוּ שְׁכָתוּב כָּאן, שְׁכָדִי לְהַמְשִׁיךְ הַלְבוּשׁ עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּתַחֲלָה בַּחֲנִינָה "קוֹמִי לָךְ" כו, דִּיּוּקָא.

(59) (וְעֵינֶיךָ מֵה שְׁנִתְבָּאָר עַל פְּסוּק "וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא" (לְעִיל שְׁלַח לט, א). וְעַל פְּסוּק "אֲסִרִּי לְגִפְן" בְּעֵינֶיךָ "כִּבְסָם בֵּינֵינוּ לְבוּשׁוֹ" (תּוֹרָה אור מו, א).

(46) (מְלָכִים-יח, לו. אֶסְתֵּר ג, ג. זֶהר חֲלָק ג קעה, ב).

(47) (רָאָה אור הַתּוֹרָה שְׁלַח עַמּוּד תְּרִיט).

(48) (יִשְׁעִיָּה סו, כב. וְשֵׁם: "וְהָאָרֶץ").

(49) (וְעֵינֶיךָ מֵה שְׁנִתְבָּאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "אֶת שְׁבִתוֹתֵינוּ תִשְׁמְרוּ" בְּפִירוּשׁ "אֲנִי").

(50) (פְּרָקִי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּרָק ג).

(51) (וְעֵינֶיךָ מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר" מִעֵינֶיךָ ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבוֹשׁ כו, שְׁכָדְרוּ מַלְכוּת נִקְרָא לְבוּשׁ, וְשֶׁהַמְשַׁכֵּה לְהִיּוֹת "מֶלֶךְ הָעוֹלָם" הוּא עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת כו (לְעִיל דְּרוּשִׁים לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה נג, ד וְאֵלֶּיךָ).

וְעֵינֶיךָ מֵה שְׁנִתְבָּאָר הַמִּתְחִיל "בְּשִׁעָה שֶׁהַקְדִּימוֹ יִשְׁדָּאֵל נִעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע" גְּבִי עוֹשֵׂי דְבָרוֹ כו" (לְעִיל בְּמִדְבָּר יג, ד).

וְעֵינֶיךָ מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "בִּיאֹר לְבוּשׁ מַלְכוּת" (תּוֹרָה אור מְגִלַת אֶסְתֵּר א, ג. וּבְפְרִשְׁת תְּצַוֵּה, סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי קִדְשׁ" (תּוֹרָה אור פב, ד).

וְעוֹד נִתְבָּאָר מִעֵינֶיךָ לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ מִהַמִּצְוֹת: בְּפִסּוּק "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים" גְּבִי "שֵׁשׁ שָׁנִים יִעֲבֹד" (תּוֹרָה אור עה, ד). וְסוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "לֹא תִהְיֶה מִשְׁכְּלָה כו אֶת מִסְפֵּר גִּמְיָא אֲמֵלֵא" (תּוֹרָה אור עט, ג). וּבְפְרִשְׁת חֲזִי שְׁרָה, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "לְהִבִּין מֵה שְׁאִמְרוּ דל: יפה שְׁעָה אַחַת בְּתַשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים" (תּוֹרָה אור טו, א). וְכִמּוֹ דוּכְתִּי.

אָבֵרִים הַפְּנִימִיִּים, וְ"מֶלֶךְ הָעוֹלָם" הֵינּוּ בְּחִינַת מַעֲשֵׂה
הַמִּצּוֹת, שֶׁהֵם לְבוּשֵׁין וּבְחִינַת אֲבָרִים הַחִיצוֹנִים, שֶׁעַל יְדֵי
הַמִּצּוֹת נִמְשָׁךְ לְבוּשׁ לְהוֹיֹת "מֶלֶךְ הָעוֹלָם", וְהֵינּוּ עַל יְדֵי
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ [...] וְצִנּוּנוּ כו'":

ד"ה יונתני בחגוי הסלע

נְטִילַת יָדִים" או "לְהַנִּיחַ תְּפִילִּין" וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, שְׁנֵת־אֶחָד
עִמָּהֶם בְּבְחִינַת בִּיטוּל וְקְבֻלַּת־עוֹלָם, וְהֵינּוּ עַל יְדֵי "קוּמִי
לָךְ".

וְזֶהוּ פִּירוּשׁ הַבְּרָכָה שְׁקוּדֶם הַמִּצְוָה: "בְּרוּךְ" – שְׁנִמְשָׁךְ
בְּחִינַת "הוֹי" הַאֱלֹהִינוּ, הֵינּוּ בְּחִינַת תּוֹרָה, הִיא בְּחִינַת

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

לְהוֹיֹת בָּהֶם בְּחִי' הַבִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת רַק שְׁבַהתְּכַלּוֹת
דַּתְקוֹן בֹּא מִצַּד הָאֵרֶת אוֹר א"ס שְׁבַחֲכֶמָּה שֶׁהִיא בְּבְחִי'
הַבִּיטוּל וּבַהֲתַכְלּוֹת דַּמּוּת דַּתְוָהוּ בֹּא מִצַּד גִּילּוֹי אֲא"ס
עֲצָמוּ כִנּו"ל וְזֶהוּ עֵיקַר הַפֶּרֶשׁ בִּינִיחֵן. וְא"כ לִפ"ז רְאוּי
לְהוֹיֹת בְּחִי' הַבִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת בַּמּוֹדוֹת דַּתְוָהוּ הַרְבֵּה יוֹתֵר
מִהַתְּכַלּוֹת דַּתְקוֹן. וּבִאֲמַת אֵינוּ כֵּן שְׁהָרִי הַמּוֹדוֹת דַּתְוָהוּ
הֵן נִשְׁאָרִים בַּמְּהוּתָם בַּתְּקִפָּם וְחֻזְקָם גַּם בַּהִיּוֹתָם
בַּהֲתַכְלּוֹל זַע"ז מִצַּד גִּילּוֹי אֲא"ס כִנּו"ל. וְא"כ הַדְּרָא
קוּשִׁיא הַנ"ל לְדוּכַת' אִיךְ אֲפֻשֶׁר לְהוֹיֹת דְּבַר וְהִפּוּכּוֹ כֹּא'
בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת עִם הַתְּקִיפוֹת וְחֻזְקָם כו' כִנּו"ל וּד"ל:

בראשית ברא אלוקים

לְו) וְהִנֵּה לְכַאוּרָה יוֹבֵן עַד"ז מִמֶּשׁ בְּסִיכַת עֵנִין
הַהֲתַכְלּוֹת שְׁבַבְחִי מְדוּת דַּתְוָהוּ גַּם כִּשְׁהֵן
בַּתְּקִיפוֹת וְחֻזְקָם גְּדוֹל כְּשַׁעוֹלִים בְּשִׁרְשָׁם בְּבְחִי' ס"ג כִנּו"ל
דִּהֵינּוּ מִצַּד בְּחִי' הַבִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת שֶׁלָּהֶם לְגַבִּי בְּחִי'
גִילּוֹי אוֹר הַעֲצָמוֹת דֹּא"ס מִמֶּשׁ שְׁמֵאִיר בָּהֶם בַּהֲתַקְרָבוֹתָם
יוֹתֵר בַּעֲצָמוֹ אוֹר הַמֵּאֲצִיל כו' ע"כ הֵגֵם שֶׁהֵן תְּקִיפִי'
וְחֻזְקִי' וּמוֹבְדִלִי' זֶה מִזֶּה בַּתְּכַלִּית יִתְכַלּוּ וְיִתְחַבְּרוּ כֹּאֲחֵד
מִמֶּשׁ כִנּו"ל בְּטַעַם הַתְּכַלּוֹת דַּמּוּת ע"י בְּחִי' הַבִּיטוּל
דְּשֵׁם מ"ה דַּחֲכַמ' כו'. וְא"כ לְכַאוּרָה טַעַם אֶחָד
לְהַתְּכַלּוֹת דַּתְקוֹן עִם הַתְּכַלּוֹת דַּתְוָהוּ וְהוּא מֵה שְׁגוּרָם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

הַתּוֹרָה לְמַטָּה בְּחֻכְמָהּ, וְנִקְרָאת "מִשְׁל" לְגַבִּי "קִדְמוֹנוּ"
שֶׁל עוֹלָם".
וְהַמִּשְׁכָּה זֶה הוּא עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת, כִנּו"ל שֶׁשְּׂרָשֶׁן
לְמַעַלָּה מִהַחֲכָמָה. וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרוֹנָם
לְבָרְכָהּ¹⁸⁰: "דוֹד הַמֶּלֶךְ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם הִיא מַחְבֵּר תּוֹרָה
שְׁלֵמָה לְבַחֲדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא", דִּהֵינּוּ שֶׁהַמִּשְׁיָךְ אוֹתִיּוֹת
הַתּוֹרָה מֵאֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מִמֶּשׁ.
וְזֶהוּ פִּירוּשׁ "נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר"¹⁸¹: שְׁסִיבַת הַמִּשְׁכַּת
אוֹר הַתּוֹרָה הֵנ"ל הוּא עַל יְדֵי "נֵר מִצְוָה", שֶׁהֵם בְּחִינַת
הָאוֹתִיּוֹת שֶׁעַל יָדָן נִמְשָׁכָה חֲכַמַת הַתּוֹרָה מִשְׁרָשָׁה –
בְּחִינַת "קִדְמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם". וְלָכֵן נִקְרָא "נֵר", שֶׁהוּא כָּלִי
שְׁבוֹ הָאוֹר דּוֹלֵק – כִּמוֹ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הֵם כָּלִים.

מצות נר חנוכה

וְזֶהוּ שְׁכַתּוֹב בְּשִׁלְמָה¹⁷⁸: "וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשְׁל"
עַל כָּל דְּבַר מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, כִּמוֹ בְּעֵינֵן הַקְּרָבָנוֹת הִיא
אוֹמֵר: מִדּוֹ חֶלֶב, וּמִדּוֹ דָם, וּמִדּוֹ כֶּהֱן, וּמִדּוֹ בְּגָדֵי כְּהוֹנָה
בְּרוּחַנִיּוֹת, וְכִיּוֹצֵא, וְהַשִּׁיג שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִדְּרִיגוֹת
רוּחָנִית בְּכָל דְּבַר וְעֵנִין מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, מִה שֶׁכָּל מִדְּרִיגָה
גְּבוּהָ מִשְׁלֵמָה דִּימָנָה עַד שְׁאוֹתָהּ שְׁלֵמָה דִּימָנָה
נִקְרָאת "מִשְׁל" אֲצִלָּה, וְכֵן עַד הַתּוֹרָה שְׁלֵמָה – הֵם ג'
אֲלָפִים בְּחִינּוֹת, וְנִקְרָא ג' אֲלָפִים מִשְׁל".

וְאָף עַל פִּי שֶׁשְׁלֵמָה לֹא הַשִּׁיג אֲלָא ג' אֲלָפִים, אֲבָל
בְּאֲמַת, כִּף הוּא גְּבוּהָ מִעַל גְּבוּהָ עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, עַד
אֵין קֵץ, עַד שֶׁגַם שְׂרֵשׁ שְׂרָשָׁם הוּא בְּחִינַת "מִשְׁל" לְגַבִּי
"קִדְמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם"¹⁷⁹, דִּהֵינּוּ אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא
מִמֶּשׁ, שְׁלֵמָה מִעַלָּה מְבַחֲשֵׁת וְגִדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לֹא
בְּבְחִינַת מִמְּלָא וְלֹא בְּבְחִינַת סוֹבֵב, שְׁמִשָּׁם נִמְשָׁכָה

(180) ראה זהר חלק ג רכב, ב. ספר הבהיר סימן (נח). קצו ובאור הבהיר.

(181) משלי ו, כג.

(178) מלכים"א ה, יב.

(179) על פי שמואל א כד, יד: "באשר יאמר משל הקדמני". ובפירוש רש"י: "משלו של הקדוש ברוך הוא".

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

14 אתה הוא ה' כמו שהוא לבדך כנ"ל, ולכן והי' ביום
15 ההוא יצאו מ"ח כו' פי' ביום ההוא ע"ד ונשגב ה'
16 לבדו ביום ההוא כו' ואז יהי' ה' אחד ושמו אחד כו',
17 והיינו להיות כי יוגמר הבירור דהיום לעשותם ע"י
18 המצות שעושי' מדברים גשמיים שמקבלים חיות
19 מנוגה ע"י הממוצע שבכל מו"מ, ועושים מזה מצוה
20 כו', עי"ז יתקיים אח"כ השבועה אשר נשבעתי מקצוף
21 עליך כו', ויהי' גילוי בחי' מ"ח היפך העזיבה הנ"ל ואז
22 יהי' ה' אחד כו', ויתחזי הקשת בגוויין נהירין כי יהי'
23 גילוי אלקות למטה כמו למעלה, ועיקר הגילוי יהי'
24 למטה שזהו שנתאוה הקב"ה שיהי' לו ית' דירה
25 בתחתונים דוקא, ולכן בבחי' יום ההוא כו' יהי' הוי'
26 אחד ושמו אחד.

כי מי נח כו'

בס"ד. ישע"י סי' נ"ד ט' (ש"פ תצא, ל"ב)

1 וזהו כי מי נח, קאי על הבירורי' דכל ימי הזמן דשית
2 אלפי שני, שנמשלים בענין כזה להיות כי עיקר
3 הבירור הוא בזמן הזה כי עת אשר שלט האדם כו' הוא
4 בכדי שיוציאו הנצוצי' הנבלעי' בו כו', וזהו כשאותי
5 עזבו כו' לחצוב כו' נעשה מנהרות הנ"ל בחי' על
6 נהרות בבל וכמ"ש בברית בין הבתרי' ד' לשונות
7 שמרמזי' על ד' בחי' אלו וכמארז"ל בזה, וע' בהרמב"ן
8 בפ' החומש ע"פ זה, וכמארז"ל שאברהם בחר בבחי'
9 זו תמורת גיהנם, שבזה מבררי' הד' נהרות שיומשך
10 בנהרות אלו הנק' נחל מבחי' איתן הנ"ל. וזהו כאשר
11 נשבעתי כו' כן נשבעתי כו' מקצוף עליך אחר הבירור
12 דחטא שאותי עזבו כו', ובירור זה הוא בעשי' דוקא
13 שזהו דכתי' אף עשיתיו שמרבה בחי' רביעי' הוא בחי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים – תרמ"ג

אָבֶל עֵינֵן הַמְּנוּחָה הוּא שְׁאִינוּ לֹחֵם עִמּוֹ, אֶלָּא
מִמִּילָא הוּא בָּטֵל אֵלָיו. וְכֵמוּ שְׁלֹמָה שְׁמִצָּד עֶצֶם גְּדוּלָתוֹ
וְרוֹמְמוֹתוֹ הָיוּ כּוֹלֵם בְּטָלִים אֵלָיו, וְנִקְרָא "אִישׁ מְנוּחָה"⁵,
שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיף מִלְחָמָה כָּלֵל.

וְהִנֵּה הַבֵּיטוּל שְׁמִצָּד מְנוּחָה הוּא גְּדוּל יוֹתֵר מִהַבֵּיטוּל
שְׁמִצָּד מִלְחָמָה; הֵגֶם שֶׁהִתְגַּבֵּר עָלָיו וְנִצָּחוֹ וְהוּא בָּטֵל
אֵלָיו, מִכָּל מְקוֹם אֵין הַבֵּיטוּל כָּל כָּף, אֲבָל אִם הוּא בָּטֵל
אֵלָיו מִצָּד גְּדוּלָתוֹ וְרוֹמְמוֹתוֹ, הוּא בָּטֵל בְּתַכְלִית הַבֵּיטוּל
עַד שְׁאִינוּ מְצִיאוֹת בִּפְנֵי עֲצָמוֹ כָּלֵל.

ד"ה תנו רבנן נר חנוכה

(ד) וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן עֵינֵן נֵר חֲנוּכָּה שְׁמִצָּדָה לְהַנִּיחַ
מִשְׁמָאֵל וְעַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ דִּקְא.
וְהָעֵינֵן הוּא:

דִּהְנֵה אָמְרוּ רַז"ל¹: "בְּזִמְן שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל
מְקוֹם מְלֹאכְתָּן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים".

וְלִהְבִּין זֶה, הִנֵּה כְּתִיב "קוֹמָה ה' לְמִנוּחָתָךְ כו"²,
וְכְּתִיב "ה' אִישׁ מִלְחָמָה"³, שֵׁישׁ ב' מִדְּרִיגוֹת⁴ – מִלְחָמָה
וּמְנוּחָה:

וְכֵמוּ עַל דְּרָךְ מָשָׁל, שְׁנֵים הַלּוֹחֲמִים וּבְשֶׁאֶחָד אֵינוֹ
בָּטֵל לַחֲבִירוֹ אֲזִי הֵן לּוֹחֲמִים זֶה עִם זֶה וּמְנַצֵּחַ אוֹתוֹ.

חלק א קמח, א. וְשֶׁם נִסְמָן בְּהַעֲרָה רִאשׁוֹנָה.

(5) דְּבָרֵי הַקִּימִים א כב, ט: "הוּא יִהְיֶה אִישׁ מְנוּחָה וְהַנִּיחוֹתִי לוֹ מִקָּל אוֹיְבָיו
מִסְבִּיב כִּי שְׁלֹמָה יִהְיֶה שְׁמוֹ וְשִׁלּוֹם וְשָׁקֵט אֶתָּן עַל יִשְׂרָאֵל בְּקִמְיוֹ."

(1) בְּרִכּוֹת לז, ב.

(2) תְּהִלִּים קלב, ח.

(3) בְּשַׁלַּח טו, ג.

(4) רֹאה בִּאֲוָרֵי הַזֹּהָר לְאֲדֹמִי"ר הָאֶמְצָעִי וְיֵצֵא קֶלֶב, ב (ומב, א) עַל מֵאֲמֵר הַזֹּהָר

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

שאלה: איך יתכן ששכר העוה"ב, שהוא עבור העבודה בעוה"ז, יהיה פחות מהעבודה עצמה, שהיא תשובה ומעשים טובים בעוה"ז, ומהי מעלת התשובה בזה

11 מהו הפלאת ענין העבודה בתשובה ומעשים טובים
12 בעולם הזה, שהוא עולם השפל ותחתון במדרגה.
13 ובעמק הענין הנה יפלא יותר, דהא תינחא במעשים
14 טובים שהם קיום המצות ביראת שמים ובהדור שהם
15 רצון העליון, הנה יש בזה מעלה והפלא להיותם עד
16 רום המעלות, אבל בתשובה הנה איזו הפלאת דבר יש
17 בזה שתהיה מעלה רמה ונשאה פזו, אשר גם שעה
18 אחת מבחינה ומדרגה זו בעולם השפל בעולם הזה,
19 הוא יפה יותר מהחיים בעולם הבא, ועוד מקל חיי
20 עולם הבא.

[פרשת] אחרי וקדושים תרצ"ז אטוואצק

1 "יפה" שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם
2 הנה מקל חיי עולם הבא" (אבות פ"ק ד' משנה
3 יח). והנה בהמדרגות דחיי עולם הבא שהוא תענוג
4 הנשמות, הרי יש גם המדרגות דתענוג הנשמות, שכן
5 עבודתן בתורה ומצוות בעולם הזה. וצריך להבין איך
6 יהיה התשלום גמול עבור ההתעסקות והעבודה פחות
7 במדרגה מהעבודה, עד כי יפה העבודה בתשובה
8 ומעשים טובים בעולם הזה אפילו שעה אחת,
9 מהתשלום שכן בכל חיי העולם הבא, דלכאורה אינו
10 מובן כלל איך נקרא בשם תשלום שכן, וגם אינו מובן

בשלום תש"ט (ספר המאמרים תש"ט עמוד 183 ואילך).
[מאמרים הנ"ל כנראה מיוסדים על מאמר דיבור המתחיל
דבר וגו' קדושים תהיו ודיבור המתחיל לרוקע הארץ במאמרי
אדמו"ר הזקן תקס"ב חלק א עמוד קעד ואילך. שם עמוד קעד
ואילך. חלק ב עמוד תכ ואילך. עמוד תכב ואילך. שם עמוד תלה
ואילך. מאמר דיבור המתחיל הנ"ל בספר המצוות להצמח צדק
קנג, ב ואילך. שם קנט, ב ואילך].
לכללות המאמרים - ראה גם מאמר דיבור המתחיל צאינה
וראינה תר"ן (ספר המאמרים תר"ן עמוד שנא ואילך); עזר"ת
(ספר המאמרים עזר"ת עמוד רד ואילך); תרח"ץ (ספר המאמרים
תרח"ץ עמוד רמב ואילך); תש"ח (ספר המאמרים תש"ח עמוד
201 ואילך).

(* נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק ב עמוד 764
ואילך (ללא הערות). ספר המאמרים תרצ"ז עמוד 229 ואילך (עם
הערות מהמור"ל).
1) מאמר זה ושני המאמרים שלאחריו (דיבור המתחיל רשפיה
רשפי אש, ודיבור המתחיל תניא שבעה דברים) נדפסו "ללמוד
ברבים בימי חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז תרצ"ז".
המאמרים מיוסדים על מאמר דיבור המתחיל דבר וגו' קדושים
תהיו עטר"ת (ספר המאמרים עטר"ת עמוד שפז ואילך). ובשינויים
- מאמר דיבור המתחיל הנ"ל תרכ"ט (ספר המאמרים תרכ"ט עמוד
תקסא ואילך); תרנ"ד (ספר המאמרים תרנ"ד עמוד רמה ואילך);
תרמ"ו (ספר המאמרים תרמ"ו עמוד שלז ואילך); תרפ"ג (ספר
המאמרים תרפ"ג עמוד רכב ואילך). מאמר דיבור המתחיל פדה

א. שהרי נוח (מובן).

ספר השיחות - ה'תש"ד בלה"ק

ש"ק [פרשת] בא בסעודה

8 קשה לו מאוד למנוע מיהודי לעשות מה שמביא לו
9 עונג, אלא שאיננו יכול לפעול בעצמו שכהן שמיועד
10 לשרת בקודש וגם מצווה לברך יהודים - שישרת
11 אותו.
12 ב. חשוב למסור לחיילים היהודיים הנמצאים
13 בחזיתות המלחמה, מה שכתוב ברמב"ן⁶⁸ על פרשת
14 השבוע בפרשת תפילין "קדש-לי כל בכור וגו'", וזה
15 לשונו: בעבור שפדאם ממוות בהכותו בארץ מצרים,

1 א. הרה"ח ר' הלל לא רצה שתלמידו, הכהן
2 מהמניין הפרטי שלו, החסיד ר' שלום - קראו לו ר'
3 שלום ר' הלל'ס - שהיה משתתף בנסיעותיו, ושימש
4 אותו.
5 אבל בידעו את גודל תשוקת תלמידיו לשרת
6 אותו, היה לר' הלל צער מזה שהוא מונע מתלמידו
7 ר' שלום לשרת אותו, ולכן הסביר לו ר' הלל שבכלל

- 1 ציווה שיהיו קדושים לו לעבוד את עבודת ה',
2 והתפילין מלבד שהם מצוה, נקראים אות והיא
3 שמירה.
4 שלא יחששו החיילים, שהנה פצצות נופלות כאן
5 ושם - התפילין הן שמירה. הרמב"ן⁶⁹ אומר שם מלה
6 מכאיבה, וזה לשונו: הקב"ה לא יעשה אות ומופת
- 7 בכל דור לעיני כל רשע או כופר. ומסיים שלכן
8 "ציווה אותנו שנעשה תמיד זיכרון ואות", אך
9 כשהקב"ה אומר לעשות זיכרון, הרי שהדבר ישנו,
10 אלא מפני שאנשים עיוורים וחרשים, לכן זקוקים
11 לזיכרון, על-דרך מה שכתוב⁷⁰ "למען ידעו
12 דורותיכם", כי צריכה להיות ידיעה ולא זיכרון בלבד.

(70) ויקרא כג, מג.

(69) שם, יג, טז.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ז - כאשר למדנים רבים ביניהם

- 1 ברוך חש עצמו עומד על הגבול שבין שני עולמות. יחד עם היותו מסוגל להסתכל לעבר
2 כל אחד משני העולמות הללו, ולקבל מושג מנקודות האופי השונות שלהם היוצרות את הניגוד
3 שביניהם - ראה את עצמו מנותק משניהם גם יחד. הוא לא הרגיש שייכות לאף אחד מהם,
4 ומשום כך חש את עצמו גלמוד ועזוב.
5 במיוחד העיקה עליו העובדה שהוא עומד להקים את ביתו בקרוב, ואין הוא יודע מה מייצג
6 חותנו לעתיד, ואם אינו נמנה על המתנגדים העקשניים, ומשום כך יפריע לו אחרי כן ללכת
7 בדרכו שלו. אמנם טרם החליט איזו היא הדרך הנכונה ואיזו מתאימה להלך רוחו ונפשו, אך
8 הוא לא רצה להיות כבול באופן שלא יוכל מאוחר יותר לחקור את הדרך הנכונה, עד שיוכל
9 לקבוע מתוך השתכנעות עצמית לאן הוא שייך והיכן תמצא נשמתו את מנוחתה ותיקונה. בהיותו
10 בעל נפש רכה ורגישה מאוד, נותר ברוך, גם אחר שיחותיו עם חתנו של הנפח, נבוך ומבולבל,
11 ובמקום השמחה שר' יצחק שאול התכוון לעורר אצלו - השתלטה עליו עצבות.
12 ברוך לא עצם עין כל אותו לילה, ליל ערב פסח. שעות רבות שכב על משכבו והתענה
13 במחשבותיו ולבטיו. אנחות כאב פרצו ממעמקי ליבו בזו אחר זו, עד שהפכו להתייפחות
14 ממושכת.

אגרות קודש

[אמצע תמוז תרפ"א]

- 3 בדא"ח, דבר שהוא נחוץ עד מאד, וכבד להשיגו עתה, הנה
4 עתה כאשר תלמידיו הנוכחי מר הלל שי' נוסע מפה צויתי
5 לו להתעכב במחנם, ואקוה כי יתענגו עלי לימודו וחזרת
6 דא"ח. ובבקשה לתמכו כראוי בדרך כבוד, ולהיות בעזרו
7 שיוכל להתלמד בעזה"י אומנ[ו]ת השחיטה. והאל הטוב
8 יהי בעזרם.

כבוד ידידנו היקרים והכי נכבדים
יושבי עיר ארשא
ד' עליהם יחיו

1 שלום וברכה,

- 2 כאשר מכבר הימים בקשו לשלוח להם משפיע

ואהיו ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש בן מורס ורבים.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

פרשת אחרי

טז * וידבר יהוה אל-משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני-יהוה ומתו: * ויאמר יהוה אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש מבית לפרכת אל-פני הכפרת אשר על-הארן ולא ימות כי בענן אראה על-הכפרת: * ונזאת יבא אהרן אל-הקדש בפר בן-בקר לחטאת ואיל לעלה: * בתנת-בד קדש ולבש ומכנסים בד יהיו על-בשרו ובאבגמ בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי-קדש הם ורחץ במים את-בשרו ולבשם: * ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה: * והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו: * ולקח את-שני השעירים והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: * ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות וגרל אחד ליהוה וגרל אחד לעזאזל: * והקריב אהרן את-השעיר אשר עלה עליו הגרל ליהוה ועשהו חטאת: * והשעיר אשר עלה עליו הגרל לעזאזל יעמד-חי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה: * והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-בעדו ובעד ביתו ושחט את-פר החטאת אשר-לו: * (וישראל) יב ולקח מלא-המחטה גחלי-אש מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפזיו קמרת סמים דקה והביא מבית לפרכת: * ונתן את-הקמרת על-האש לפני יהוה וכסה * ענן הקמרת את-הכפרת אשר על-העדות ולא ימות: * ולקח מדם הפר והזה באצבעו על-פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע-פעמים מן-הדם באצבעו: * * ושחט את-שעיר החטאת אשר לעם והביא את-דמו אל-מבית לפרכת ועשה

את-דמו פאשר עשה לדם הפר והזה אתו על-הכפרת ולפני הכפרת: * * וכפר על-הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל-חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם: * * וכל-אדם לא-יהיה * באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד-צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל-קהל ישראל: * (ע"כ בחול) יח ויצא אל-המזבח אשר לפני-יהוה וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על-קרנות המזבח סביב: * * והזה עליו מן-הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל: * * וכלה מכפר את-הקדש ואת-אהל מועד ואת-המזבח והקריב את-השעיר החי: * * וסמך אהרן את-שתי כתיב ידו קרי ידיו על-ראש השעיר החי והתודה עליו את-כל-עונת בני ישראל ואת-כל-פשעיהם לכל-חטאתם ונתן אתם על-ראש השעיר ושלח ביד-איש עתי המדברה: * * ונשא השעיר עליו את-כל-עונתם אל-ארץ גזרה ושלח את-השעיר במדבר: * * ובא אהרן אל-אהל מועד ופשט את-בגדי הפר אשר לבש בבאו אל-הקדש והניחם שם: * * ורחץ את-בשרו במים במקום קדוש ולבש את-בגדיו ויצא ועשה את-עלתו ואת-עלת העם וכפר בעדו ובעד העם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 92)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' (טז, א)

מספר בחסידות שפני אהרן הגיעו בעבודתם לדרגה מאד נעלית בקרבכם אל ה', עד שגופם לא היה יכול להכיל את התשוקה והאהבה העצומה לקב"ה, ובאו ל"כלות הנפש" ממש, ש"צצה נשמתם, ובכל-זאת באה התורה - 'אחרי מות' - עם צוים ואזהרות נוספות, לומר, שגם לאחר הדרגה הנעלית ביותר של בני אהרן, צדין יש מקום לעלות בדרגות נוספות, ואין גבול בעבודת ה'.

שני כה ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה:

פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֶלֶב לְרִיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵם
אֲשֶׁר הֵם זָנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹאת
לָהֶם לְדֹרֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ג ע' 987)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימתו (טז, א)
יש להקשות מהו כפל הלשון - 'אחרי מות . . וימתו' ?
ויש לבאר על-פי פרוש התסידות, מה היה חטאם של בני
אהרן: בני אהרן התעלו לדרגה נעלית מאד, שהביאה אותם
לקרבה ואהבה עצומה לקב"ה, עד שהביאה אותם לכולות
הנפש, ביציאת הנשמה מן הגוף. וחטאם היה שאין זה רצון
הקב"ה, רצון הקב"ה הוא שבני ישראל ישתוקקו ויתקרבו
אל הקב"ה, אך יחד עם זה שישארו בעולם הזה, ויהפכו
אותו לדידה לקב"ה. על פי זה מובנת הפלילות בפסוק, מות
שני בני אהרן הגיע כתוצאה מ'בקרבכם לפני ה' וימתו',
ה'ימתו' מתאר את חטאם של בני אהרן, שהתקרבו לה' עד
שיצאה נשמתם.

שלישי ה ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל
ומן־הגֵּר אֲשֶׁר־יִגְוֹר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עִלָּה
או־זִבְחִי: וְאֶל־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ
לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ:
וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם
אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנָי בְּנַפְשׁוֹ הַאֲכֵלָת
אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקִּרְבְּ עַמּוֹ: כִּי נַפֵּשׁ
הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נָתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בְּנַפֵּשׁ יִכְפֹּר:
עַל־כֵּן אִמְרָתִי לָכֶנּוּ יִשְׂרָאֵל כָּל־נַפֵּשׁ מִכֶּם
לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל
דָּם: וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר
בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֵצֵד צִיד חַיָּה או־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל
וְשִׁפָּד אֶת־דָּמֹו וְכִסְהוּ בַּעֲפָר: כִּי־נַפֵּשׁ כָּל־
בָּשָׂר דָּמֹו בְּנַפְשׁוֹ הוּא וְאִמַּר לָכֶנּוּ יִשְׂרָאֵל דָּם
כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נַפֵּשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמֹו הוּא
כָּל־אֲכָלֹיו יִכְרַת: וְכָל־נַפֵּשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה
וּמִרְפָּה בְּאֶזְרָח וּבְגֵר וּכְכֶם בְּגִדְּיֹו וְרִחֵן בְּמִים

וְהַמְשַׁלַּח אֶת־הַשְּׁעִיר לַעֲזָאזִל יִכְכֶם בְּגִדְּיֹו
וְרִחֵן אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמִים וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹוא אֶל־
הַמִּחֲנֶה: וְאֵת פֶּר הַחֲטָאת וְאֵת שְׁעִיר
הַחֲטָאת אֲשֶׁר הִבָּא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ
וְיֵצֵא אֶל־מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֲרֹתָם
וְאֶת־בָּשָׂרָם וְאֶת־פְּרָשָׁם: וְהִשְׂרֹף אֹתָם יִכְכֶם
בְּגִדְּיֹו וְרִחֵן אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמִים וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹוא
אֶל־הַמִּחֲנֶה: וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנֶנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגֵּר
בְּתוֹכְכֶם: כִּי־בְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְמַחֵר
אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּמָּהְרוּ:
כִּי שְׁבֹת שְׁבֹתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: וְכַפֵּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־
יִמָּשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֹא אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת
אֲבִיו וְלִבֵּשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּדֶשׁ בְּגִדֵי הַקֹּדֶשׁ: וְכַפֵּר
אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ
יִכְפֹּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יִכְפֹּר:
וְהִיְתָה־זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ בְּאֶשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ יז וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ד דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־
כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: ג אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר או־כֶּשֶׂב או־עֵז בַּמִּחֲנֶה או־
אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחֲנֶה: וְאֶל־פָּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָן לַיהוָה לִפְנֵי
מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שִׁפָּד
וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקִּרְבְּ עַמּוֹ: ה לִמְעַן אֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זִבְחִים
עַל־פְּנֵי הַשְּׂדֶה וְהִבִּיֵּאם לַיהוָה אֶל־פָּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וּזְבָחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה
אוֹתָם: וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה

כא ומזרעך לא-תתן להעביר למלך ולא תחלל
את-שם אלהיך אני יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ו ח"ג ע'

(196

בזאת יבוא אהרן אל הקדש (טז, ג)

בזאת: גימטריא שלו ארבע מאות ועשר, רמז לבית
הראשון (רש"י)

על הפסוק "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם"
(לאחר חטא העגל), אומר רש"י: "עדין לא שמענו שהתפלל
משה עליהם, והוא אומר הניחה לי? אלא כאן פתח לו פתח,
והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם, לא יכלם".
ועל-דרך-זה בעניננו, הרמז שבכתוב, ארבע מאות ועשר -
רמז לבית ראשון, הוא פתיחת פתח לבני ישראל, שאם
ישמעו לקב"ה, ולא יחטאו, תבטל ההגבלה של מספר
השנים, ובית המקדש הראשון ישאר נצחי.

רביעי כב ואת-זכר לא תשכב משכבי אשה
תועבה הוא: כב ובכל-בהמה לא-תתן שכבתך
לטמאה-בה ואשה לא-תעמד לפני בהמה
לרבעה תכל הוא: כב אל-תטמאו בכל-אלה כי
בכל-אלה נטמאו הגוים אשר-אני משלח
מפניכם: כב ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה
ותקא הארץ את-ישיבה: כב ושמרתם אתם
את-חקתי ואת-משפטי ולא תעשו מכל
התועבת האלה האזרח והגר הגר בתוכם:
כב כי את-כל-התועבת האל עשו אנשי-הארץ
אשר לפניכם ותטמא הארץ: כב ולא-תקיא
הארץ אתכם בטמאכם אתה פאשר קאה
את-הגוי אשר לפניכם: כב כי כל-אשר יעשה
מכל התועבת האלה ונכרתו הנפשות העושה
מקרב עמם: כב ושמרתם את-משמרתی לבלתי
עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם
ולא תטמאו בהם אני יהוה אלהיכם: פפפ

פ' פסוקים, כ"ב כ"ל סימן, עד"ו סימן.

פרשת קדושים

יח וידבר יהוה אלימשה לאמר: כב דבר אל-

וטמא עד-הערב וטהר: כב ואם לא יכבם ובשרו
לא ירחץ ונשא עונו: פ יח וידבר יהוה
אלימשה לאמר: כב דבר אל-בני ישראל ואמרת
אלהם אני יהוה אלהיכם: כב מעשה ארץ
מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה
ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא
תעשו ובחקתיהם לא תלכו: כב את-משפטי
תעשו ואת-חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה
אלהיכם: כב ושמרתם את-חקתי ואת-משפטי
אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: כב
ואיש איש אל-פל-שאר בשרו לא תקרבו
לגלות ערוה אני יהוה: כב ערות אביך וערות
אמך לא תגלה אמך הוא לא תגלה ערותה: כב
ערות אשת-אביך לא תגלה ערות אביך
הוא: כב ערות אחותך בת-אביך או בת-אמך
מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה
ערותן: כב ערות בת-בגד או בת-בתך לא
תגלה ערותן כי ערותך הנה: כב ערות
בת-אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא
תגלה ערותה: כב ערות אחות-אביך לא
תגלה שאר אביך הוא: כב ערות אחות-אמך
לא תגלה פרי-שאר אמך הוא: כב ערות
אחי-אביך לא תגלה אלי-אשתו לא תקרב
ידך הוא: כב ערות כלתך לא תגלה אשת
בגד הוא לא תגלה ערותה: כב ערות אשת-
אחיד לא תגלה ערות אחיד הוא: כב ערות
אשה ובתה לא תגלה את-בת-בנה ואת-בתי-
בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה ומה
הוא: כב ואשה אל-אחותה לא תקח לצר לגלות
ערותה עליה בחייה: כב ואל-אשה בגדת
טמאתה לא תקרב לגלות ערותה: כב ואל-אשת
עמיתך לא-תתן שכבתך לזרע לטמאה-בה:

כִּלְעֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים
תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ג אִישׁ אָמָּו
וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ד אֶל־תִּפְנּוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה
לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ה וְכִי תִזְבְּחוּ
זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרֹצְנֵכֶם תִּזְבְּחֵהוּ: ו בְּיוֹם
זִבְחֵכֶם יֹאכַל וּמִמָּחֶרֶת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי
בָּאֵשׁ יִשְׂרָף: ז וְאִם הָאֵכֶל יֹאכַל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
פָּגוּל הוּא לֹא יִרְצֶה: ח וְאֶכְלוּ עֹנֵו יִשָּׂא כִּי־אֶת־
קֹדֶשׁ יְהוָה חָלַל וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָהּ:
ט וּבִקְצָרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּתַח
שְׁדֶךְ לִקְצֹר וּלְקַט קִצִּירֶךָ לֹא תִלְקֹט: י וּבְרִמְךָ
לֹא תַעֲוִלֵּל וּפְרַט בְּרִמְךָ לֹא תִלְקֹט לַעֲנִי וּלְגֹר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יא לֹא תִגְנוּבוּ
וְלֹא־תִכְחָשׁוּ וְלֹא־תִשְׁקְרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ: יב וְלֹא־
תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לִשְׁקֹר וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ
אֲנִי יְהוָה: יג לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ וְלֹא תִגּוֹל
לֹא־תִלְוִן פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד־בֹּקֶר: יד לֹא־
תִקְלָל חֵרֶשׁ וּלְפָנֶי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וִירֵאתָ
מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קו"ש שיחות חכ"ו ע' 124)

וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֵת כָּל עֹנֵיהֶם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה . . . בְּיוֹם
הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטָהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם (טז, ככ"ל)
שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַל הַעֲבֻרוֹת הַקְּלוֹת, גַּם אִם הָאָדָם
עָצָמוּ לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה (לְדַעַת הַרְמָבַם"ס). וְאֵלּוּ עֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם
הַכִּפּוּר מְכַפֵּר רַק אִם הָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה. וְהַחֲלוּק בִּינֵיהֶם,
כִּפּוּר שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח הִיא עַל הַעֲבֻרוֹת עֲצָמוֹ, לָכֵן לֹא
זְקוּקִים לְתִשְׁבּוּת הָאָדָם. אֲךָ כִּפּוּר יוֹם כִּפּוּר הִיא עַל הָאָדָם,
וְלָכֵן אִם הָאָדָם מִתְּנַגֵּד לְכִפּוּרָה זֹה, וְאֵינוֹ שׁוֹב בְּתִשְׁבּוּבָה, לֹא
מוֹעִילָה כִּפּוּר יוֹם כִּפּוּר.

חמישי טו לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפַּט לֹא־תִשָּׂא בְּנִי־דָל
וְלֹא תִהְדָּר פָּנֵי גֵדוֹל בְּצֹדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ:
טז לֹא־תִלְךָ רֵכִיל בַּעֲמִידָה לֹא תַעֲמִיד עַל־דָּם רֵעֶךָ
אֲנִי יְהוָה: יז לֹא־תִשָּׂא אֶת־אֲחִיךָ בְּלִבְבְּךָ הוֹכֵחַ
תוֹכִיחַ אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא:

יח לֹא־תִקֵּם וְלֹא־תִטּוֹל אֶת־בְּנֵי עַמְּךָ וְאֶהְבֵּת
לְרֵעֶךָ כְּמוֹדִי אֲנִי יְהוָה: יט אֶת־חֻקְתִּי תִשְׁמְרוּ
בְּהִמָּתְךָ לֹא־תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שְׂדֶךְ לֹא־תִזְרַע
כְּלָאִים וּבְגֵד כְּלָאִים שְׁעָמְנוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:
כ וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁהּ שְׁכֵבֶת־זֶרַע וְהוּא
שֹׁפֵחַ נִחְרַפֶּת לְאִישׁ וְהַפְּדָה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ
חַפְּשָׁה לֹא נִתְּנָה בְּקֶרֶת תִּהְיֶה לֹא יוֹמָתוֹ
כִּי־לֹא חַפְּשָׁה: כא וְהָבִיא אֶת־אִשְׁמוֹ לַיהוָה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אֲשָׁם: כב וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן
בְּאֵיל הָאֲשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: כג וְכִי־תִבְאוּ
אֶל־הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶם כְּלָעֵץ מֵאֵכֶל וְעַרְלַתֶם
עַרְלַתוֹ אֶת־פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים
לֹא יֹאכַל: כד וּבִשְׁנַת הַרְבִּיעִית יִהְיֶה כָּל־פְּרִי
קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים לַיהוָה: כה וּבִשְׁנַת הַחֲמִישִׁית
תֹּאכְלוּ אֶת־פְּרִי הַחוּסִיף לָכֶם תִּבּוֹאוּ אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא
תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוִנוּ: כז לֹא תִקְפוּ פֶּתַח רֵאשִׁיכֶם
וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּתַח זִקְנְךָ: כח וְשֹׁרֵט לְנֶפֶשׁ לֹא
תִתֵּנוּ בְּבִשְׂרֵכֶם וּכְתַבֶּת קַעֲקֹעַ לֹא תִתֵּנוּ בְּכֶם
אֲנִי יְהוָה: כט אֶל־תִּחַלֵּל אֶת־בֵּיתְךָ לְהִזְנוּתָהּ וְלֹא־
תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה: ל אֶת־שִׁבְתִּי
תִשְׁמְרוּ וּמִקִּדְשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: לא אֶל־תִּפְנּוּ
אֶל־הָאֱבֹת וְאֶל־הַיִּדְעֹנִים אֶל־תִּבְקְשׁוּ לְטִמְאָה
בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לב מִפְּנֵי שִׁיבָה תִקּוּם

וְהִדְרַת פָּנֵי זָקֵן וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ליל ר"א ניסן תשמ"א, ע"פ ביאורי

החומש)

וְזָקֵק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר
הַחֶלֶב לְרִיחַ נִיחַח לַה' (יז, ו)
הַדָּם וְהַחֶלֶב אֲסוּרִים בְּכָל שְׁמוֹשׁ, מְלֵכֵד עֲלֵיתֶם לְקַרְבֶּן
לַה' בְּמִזְבֵּחַ. בְּאוֹר הַעֲנָן בְּעִבּוֹדֵת הַבּוֹרָא: הַחֶלֶב מִסְמַל אֶת
כַּחַת הַתַּעֲנוּג שְׂבָאָדָם, וְהַדָּם מִסְמַל אֶת הַלֵּהט וְהַתְּהַלֵּהבוֹת
שָׁבוּ. הַיִּצָּר הָרַע יְכוּל לְטַעַן כְּלָפֵי הָאָדָם, אֵין סִפְק שְׁצָרִיךְ
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַתַּעֲנוּג וְהַתְּהַלֵּהבוֹת שְׂבָאָדָם לְדַכְּרִים

מִחֲתוּל", וְלִכְאוּרָה, לְמֵאֵי נִפְקָא-מִינָהּ? אֶלָּא לְמַדְרֵךְ, שֶׁיֵּשׁ לָקִים אֶת הַמִּצּוֹת הַקְּשׁוּרוֹת בְּצִוִּיעוֹת בְּאֶפֶן כְּזֶה שֶׁהָאִדָּם רוֹצֵה בָכָּה מִצַּד עֲצֻמוֹ, "אִי אֶפְשִׁי".

שבעי ^ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקְתִּי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי
יְהוָה מְקַדְשְׁכֶם: ^ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת־
אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלָל דְּמִיו
בּוֹ: ^י וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף
אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ מוֹת־יוּמָת הַנָּאֵף וְהַנֶּאֱפֶת:
^{יא} וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו עֲרוֹת אָבִיו
גָּלָה מוֹת־יוּמָתוֹ שְׁנֵיהֶם דְּמִיהֶם בָּם: ^{יב} וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת־כַּלְתּוֹ מוֹת יוּמָתוֹ שְׁנֵיהֶם תָּבֵל עֲשׂוֹ
דְּמִיהֶם בָּם: ^{יג} וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר
מִשְׁכַּבִּי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עֲשׂוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוֹ
דְּמִיהֶם בָּם: ^{יד} וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה
וְאֶת־אִמָּהּ זָמָה הוּא בְּאִשׁ יִשְׁרָפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן
וְלֹא־תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכְכֶם: ^{טו} וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
שְׂכָבְתּוֹ בַּבֵּהמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־הַבֵּהמָה
תִּהְרָגוּ: ^{טז} וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בֵּהמָה
לְרַבֵּעָה אֹתָהּ וְהִרְגָת אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבֵּהמָה
מוֹת יוּמָתוֹ דְּמִיהֶם בָּם: ^{יז} וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח
אֶת־אָחִיתּוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹיְבַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־
עֲרוֹתָהּ וְהִיא־תִרְאָה אֶת־עֲרוֹתוֹ חֶסֶד הוּא
וְנִכְרְתוּ לַעֲיִנִי בְּגֵי עַמֻּם עֲרוֹת אָחִיתּוֹ גָּלָה עֲוֹנוֹ
יִשָּׂא: ^{יח} וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָּוָה וְגָלָה
אֶת־עֲרוֹתָהּ אֶת־מְקוֹרָהּ הָעֵרָה וְהוּא גָלָתָהּ
אֶת־מְקוֹר דְּמִיָּה וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרַב עַמֻּם:
^{יט} וְעֲרוֹת אָחִיתּוֹ אִמָּהּ וְאָחִיתּוֹ אָבִיד לֹא תִגָּלָה
כִּי אֶת־שְׂאֲרוֹ הָעֵרָה עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ: ^כ וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת־דִּדְתּוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גָּלָה חֲטָאִים יִשָּׂאוּ
עֲרִירִים יָמָתוֹ: ^{כא} וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ
אָחִיו גִּדָּה הוּא עֲרוֹת אָחִיו גָּלָה עֲרִירִים יִהְיוּ:
^{כב} וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִקְוִי אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר

שְׁבַקְדָּשָׁה, אֵךְ מִתָּר גַּם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְעִנְיֵי רִשּׁוֹת, וְעִנְיֵי הַעוֹלָם הַזֶּה. עַל כֵּךְ מִלְמַדְת אֹתֵנוּ הַתּוֹרָה, אֵת הַדָּם וְהַחֲלָב תֵּיבִים לְהַקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֵת הַתַּעֲנוּג וְהַהֲתַלְהָבוּת שֶׁבָּאֲדָם יֵשׁ לִשְׁמֹר אֶף וְרַק לְדָבָרִים שֶׁבְּקִדְשָׁה, וְלֹא לְשׁוּם מִסְרָה אַחֶרֶת.

ששׁ לֹא וּכְרִיגֹר אֶתְךָ גַּר בְּאַרְצֶכֶם לֹא תוֹנֶנּוּ אֹתוֹ:
 לֹא בְּאֶזְרוֹחַ מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר | הַגֵּר אֶתְכֶם
 וְאַהֲבֵתָ לּוֹ כְּמוֹד כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרֶץ מִצְרַיִם
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ל לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפַּט
 בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוֹרָה: ^ז מֵאֲנִי צֶדֶק אֲבִי־
 צֶדֶק אִפֹּת צֶדֶק וְחֵן צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
^ח וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־כֻּלְחֻקֹּתִי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי
 וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: ^{פ כ} « וַיֹּדְבֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ג וְאַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמְרוּ אִישׁ
 אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר | הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר יִתֵּן מוֹרְעוֹ לְמֹלֶךְ מוֹת יוֹמֶת עִם הָאָרֶץ
 יִרְגְּמֻהוּ בָאֵבֶן: ^ד וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא
 וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מוֹרְעוֹ נָתַן לְמֹלֶךְ
 לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וְלַחֲלֹל אֶת־שְׁמִי קֹדֶשִׁי:
 - וְאַם הָעַלְם יַעֲלִימוּ עִם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם
 מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתֵתוֹ מוֹרְעוֹ לְמֹלֶךְ לְבִלְתִּי
 הַמִּית אֹתוֹ: ^ה וְשִׁמְתִּי אֲנִי אֶת־פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא
 וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ וְאֵת | כָּל־הַזִּנִּים
 אַחֲרָיו לַזִּנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ^ו וְהִנָּפֵשׁ
 אֲשֶׁר תִּפְגַּח אֶל־הָאִבָּת וְאֶל־הַיִּדְעָנִים לַזִּנָּה
 אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פְּנֵי בִנְפֹשׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי
 אוֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ^ז וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהֵייתֶם קֹדְשִׁים
 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 130)

אָפּשײַ, וְמָה אַעֲשֶׂה שְׂאֵבִי שְׁבַשְׁמִים גְּזֵר עָלַי (רש"י כ, כו)
 כְּתֹב הַרְמָב"ם, שֶׁהַדְּבָרִים אֲמוּרִים רַק בְּחֻקִּים (כְּגֹן חֲזִיר
 וְכֻלָּאִים), אָבֵל בְּדָבָר שֶׁהוּא רַע גַּם מִצַּד הַשָּׂכָל (כְּגֹן גְּנֹבָה
 וְרִצְיָתָהּ) יֵשׁ לִימָר "אִי אָפְשִׁי". וּלְפִי זֶה, אָפְשֵׁר לְבָאֵר מַה
 שְׂאֵמְרוּ רַז"ל "אֲלֵמְלִי לֹא נִתְּנָה תוֹרָה, הֵינְנִי לְמִדִּים צְנִיעוּת

שְׁלֹשָׁה לְשׁוֹן הָרַע הוֹרֶגֶת: "הָאוֹמְרוֹ וְהַמְקַבְּלוֹ זֶה שְׂאוֹמֵר עָלָיו" (רמב"ם)
 יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מִדּוּעַ הוֹרֶגֶת לְשׁוֹן הָרַע גַּם אֵת "זֶה שְׂאוֹמֵר עָלָיו", וְהִרִי הוּא לֹא נִטֵּל כָּל חֵלֶק בַּמַּעֲשֶׂה? יוֹשֵׁ לומר: תִּכְנִנְתּוּ שֶׁל הַדְּבִיר הֵיא לְגִלּוֹת דְּבָרִים שֶׁהֵיוּ קִדְּשׁ לְכֹן נִסְתָּרִים. וְלִכֹּן, כְּאֲשֶׁר שְׁנֵי אֲנָשִׁים מִדְּבָרִים עַל תִּכְנוּנֹתָיו וּמַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁל אָדָם שְׁלִישִׁי - הֵם גּוֹרְמִים בְּכָף שְׁתִּכְנוּנוֹת אֵלּוֹ יָבוֹאוּ לִידֵי גְלוּי, וּבְכָף נִגְרָם לוֹ גִּנָּק.

מִפְטִיר כֹּה וְהַבְדִּילָתָם בֵּין-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין-הָעוֹף הַטְּמֵא לַטְּהוֹר וְלֹא-תִשְׁקָצוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-הַבְדִּילָתִי לָכֶם לַטְּמֵא: ❶ וְהֵייתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וְאֶבְדֵּל אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי: ❷ וְאִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי-יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֵנִי מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם: פַּפֵּה

אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשִׁבְתָּ בָּה: ❸ וְלֹא תִלְכוּ בַּחֲקֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר-אֲנִי מוֹשִׁלְכֶם מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת-כָּל-אֱלֹהִי עָשׂוּ וְאֶקֶץ בָּם: ❹ וְאָמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירָשׁוּ אֶת-אֲדֹמְתָם וְאֲנִי אֶתְנַנֶּה לָכֶם לְרִשְׁתָּ אֹתָהּ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הַבְדִּילָתִי אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים: ❺ וְהַבְדִּילָתָם בֵּין-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין-הָעוֹף הַטְּמֵא לַטְּהוֹר וְלֹא-תִשְׁקָצוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-הַבְדִּילָתִי לָכֶם לַטְּמֵא: ❻ וְהֵייתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וְאֶבְדֵּל אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי: ❼ וְאִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי-יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֵנִי מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם: פַּפֵּה

חצי קריש

וַתִּגְדֵּל וַתִּקְדָּשׁ שָׁמָּה רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְרֵעֻתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיַּקְרֵב מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחֵיכּוֹן וּבִיזְמִיכּוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאָמְרוּ אֲמַן: אֲמַן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקִדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאֲמִירָן בְּעֶלְמָא, וְאָמְרוּ אֲמַן: אֲמַן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ה ע' 45, ע"פ ביאורי

החומש)

לא תלך רכיל בעמך (יט, טז)

~ נקודות משיחות קודש ~
 בְּזִמַּן שְׁקוּרָאִים וְלוֹמְדִים פְּרָשִׁיּוֹת "אַחֲרֵי-קְדוּשִׁים", יֵשׁ בָּהֶן הוֹרָאָה בַּחַיִּים לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל - מִבְּעָלֵי מִדְּרִיגָה גְבוּהָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ דֵּי לְהַתְעִלוֹת בַּעֲבוּדָתָם; וְלֵאלּוֹ הַרְחֻקִּים מֵאֵד מִדְּרִיגָה זוֹ, שְׁאֵל יִפְּלוּ בְּרוּחָם שְׁלֹא יוֹכְלוּ לַעֲלוֹת בְּקוֹדֶשׁ כָּל-כָּף וַיִּשְׁאַרוּ בְּמִדְּרִיגָתָם הַתַּחֲתוֹנָה, אֲלֵא שְׁגָם הֵם יְכוּלִּים לַעֲלוֹת בְּעִלּוּי אַחֵר עִלּוּי וְעַד לְאִין-עָרוֹף, וְעַד לְדִרְגָּה שֶׁ"קְדוּשָׁתִּי לְמַעַלָּה - (הֵיא) מְקַדְּשֶׁתְכֶם" - כְּפִירוֹשׁ הַיִּדּוּעַ בָּזָה, וְעַל-דֶּרֶךְ הַפִּירוֹשׁ, "דַּע מַה לְמַעַלָּה מִמֶּךָ". פִּירוֹשׁ: דַּע, כָּל מַה שְׁלִמְעַלָּה - הַכֹּל הוּא מִמֶּךָ.

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן, מ"ו זח"ב סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְחִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּה, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי-נַעַם, וְכָל-נִתְיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּמְיֻנָּה, בְּשִׂמְאֻלָּה עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּצְמָרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ז הלוא כבני כשנים הנקרים תמיד על ידי שחרות עולם, בן אתם לי בני ישראל תנם שחגלו ותתעברו בין העמים, תמיד תהיו נקרים, כי אתם לי נאם יהוה והראה לנו הלוא את ישראל אחר ימים רבים של גלות ושעבוד, העליתי מארץ מצרים מופרד וניפר בשמו וכיוצא. ופלשתיים

שי למורא

ז כבני כשנים אתם לי, כמו בני כשנים שהם עבדים לארצותם עבדות עולם, בן אתם עבדים לי כל ימי עולם. הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים, שחרי העליתי אתכם מארץ מצרים מבית עבדים, לכן אתם לי לעבדים. ופלשתיים מפפתור וארם מקיר, וכי אעלה את

הפלשתיים שמוצאם מפפתור וגלו

מארץ פלשתיים למקומות אחרים, וכי

אעלה אותם ממקום גלותם, וארם

מקיר, וכשבא מלך אשור והגלה את

ארם ל"קיר" (כמו שכתוב במלכים ב'

טו, טז), וכי אעלה אותם משם. ורצה

לומר, הואיל ולא עשיתי ולא אעשה

לאהב אחרת כפי שעשיתי עמכם, לכן

קניוים אתם לי לעבדים.

ז בממלכה החטאה, היא

המלכות של אפרים. את בית

יעקב, את המון העם לא אשמיד

לנצח, אלא את המלוכה בלבד

אשמיד. ז והנעותי, מלשון הנעה

וגדרה. בבכרה, מין נפה להפדרת

עפר ופסלת מרגירי החטא. ולא

יפול צרור ארץ, שגרגירי החטא

הטובים וכן צרור שהוא עבה מנאבי

הבכרה אינם נופלים לארץ. בן

יתנעעו ישראל ויטלטלו בכל הגוים,

ולא יפלו לארץ אלא חטאים שבהם

הדומים לעפר ולפסלת. ז לא

תגיש, לא תתקרב. ותקדים בעדינו

הפטרת אחריימות קדושים לקריאה

בציבור ולשמו"ת עמוס פרק ט

ט ז הלוא כבני כשנים אתם לי בני ישראל נאם יהוה הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתיים מפפתור וארם מקיר: ח הנה עיני אדני יהוה בממלכה החטאה והשמדתי אותה מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאם יהוה: ט כיהנה אנכי מצוה והנעותי בכל הגוים את בית ישראל באשר ינוע בבכרה ולא יפול צרור ארץ: י בחרב ימותו כל חטאי עמי האמרים לא תגיש ותקדים בעדינו

וכי העליתי אותם מפפתור וארם

מקיר בתמיה? הלא בגלותם יתעברו

עם העמים ויתפסלו בתוכם: ח הנה

עיני אדני יהוה בממלכה

החטאה מלכות אפרים והשמדתי

אותה את המלוכה מעל פני

האדמה אפס כי לא השמיד

אשמיד את בית יעקב את המון

העם של אפרים, הנם שיגעשו, יהיו

תמיד בית יעקב נקרים בין הגוים

נאם יהוה: ט כיהנה אנכי

מצוה והנעותי לתגלותם ולתנעו

בכל הגוים את בית ישראל

באשר ינוע מה שמנפים בבכרה

לחפול העפר, בן ישראל יתנעעו

ויטלטלו בכל הגוים ולא יפול צרור

הנעניים מלאים מקמח, הם הצדיקים

המלאים בתורה ומצוות, לא יפלו

ארץ וישארו באומותם: י בחרב

ימותו כל חטאי עמי האמרים

לא תגיש לא תתקרב ותקדים

ולא ימור לבוא בעדינו הרעה

לתנעש אותנו כי הכל ענין מקרה:

תמחר. בעדינו, בעד מעשינו, שהם אומרים מקרה הוא בעולם. (יא) ביום
ההוא, ביום הנאלה. את סבת דוד, את מלכות דוד. ונקראת "סבת"
כי היא סוככת על העם. הנפלת, אשר נפלה והשפלה בזמן הגלות.
וגדרתי את פריציה, שלא יהיה מלך אחר על שבטים אחרים, שלא
תהיה שום פריצה במלכות בית דוד.
והרסתיו אקים, תהריסה שהיתה
במלכות בית דוד כל ימי הגלות שלא
מלכו כלל, הרי אז אקים אותה. בימי
עולם, כמו שהיתה מאז בימי דוד
עצמו. (יב) למען יירשו וגו',
הפסוק כמו הפוך, "למען יירשו אשר
נקרא שמי עליהם, את שארית אדם
וכל אויביהם הגוים". (יג) ונגש
חורש בקצר, כלומר, הרבה
תבואה תצמח, והיו עוסקים בקצירה
עד זמן המרישה, והחורש והקוצר
יפגשו זה בזה. ודרך ענבים
במושך הדרך, והיו עוסקים
בדריכת הענבים עד הוריעה.
והטיפו ההרים עסים, רבוי
צמיחת ענבים ושאר הפרות, כאלו
יוזב מההרים זין טוב ומתוק ושאר
משקים של פרות. עסים, ענן
בתישה וסחיטת פרות. מלשון
"ועסותם רשעים" (מלאכי ג,א).
ותתמוגגנה, על דרך משל, כאלו
התבעות נמנו ונמסו מרובי החלב שזב
גליהן מן הצאן. ואף על פי שלא נזכר
החלב בפסוק, כך היא הכוונה, בדרך
המקרא לקצר במקום המובן מאליו או
מקום אחר, וכן נאמר "ויספו ההרים

יא ביום ההוא ביום הנאלה אקים את-סבת דוד הנפלת אחיה
המלכה לבית דוד אשר נפלה והשפלה בימי הגלות וגדרתי אבנה
את-פריציהן הסדקים והרסתיו אקים ובניתי יה בית דוד ומתוקן בימי
עולם שתהיה מלכות קבועה במקומה: יב למען יירשו ישראל את-
שארית אדם כי רוב בני אדם יפלו
אז במלחמת גוג ומגוג וכל-הגוים
אשר-נקרא שמי עליהם שהם
יבירו שם ה' ויבדלו אמונת האמת, כל
אלה יהיו ירושה למשיח נאם-יהוה
עשה זאת: יג הנה ימים באים
נאם-יהוה ונגש חורש בקצר
ולא יספיקו לחרוש עד שיבא הקוצר
ודרך ענבים במושך הדרך ולא
יספיקו לקצור עד שיבא עת הדרך
והטיפו וילכו ההרים עסים מדבש
הפירות, וכאלו וכל-התבעות
תתמוגגנה תתמוססנה, מרוב מרישה
השמן שלהם, ותחלב חלב מן הצאן:
יד ושבתיו את-שבות עמי ישראל ובנו
ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים
ושתי את-ייןם ועשו גנות ואכלו את-
פריהם: טו ונטעתים על-אדמתם ולא
ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי
להם אמר יהוה אלהיך:

עסים והתבעות תלכנה חלב" (יזאל ד,יח). (יד) "ושבתיו, אעמיד בהשקט וימרגע. כמו "בשוכה נחת תישעון" (ישעיהו 10,2). את שבות עמי, את בני
השבי של בני עמי ישראל. נשמות, שהיו שוממות בזמן הגלות. ושתו את יינם, כלומר, שלא יהיה יגיעם לריק, ולא יבואו אויבים עליהם. טו) ונטעתים,
אני אטעם, כעין הנטיע היטב, שלא יוזב ממקומו, כלומר, שלא יגלו עוד מארצם. אמר ה' אלהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לנביא עמוס.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחור לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. פרוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך
אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

שי למורא

ב ויהי דבר יהוה אלי לאמר: ג בן־אדם דבר את־זקני ישראל
ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה הלדרש האם לדרוש אתי בתפלה
אתם באים חיראני דעו תרני נשבע אס־אדרש אותי נדרש לכם אקבל
תפלתכם נאם אדני יהוה: ד אם לא באתם לדרוש ה' רק שהנביא ישפוט
אותם התשפוט אתם האם תתנועע
עמכם להודיעם שהרין עמדי
התשפוט בן־אדם אם תרצה
לשפוט אותם ברשעתם, הוכח אותם
על מעשיהם הרעים וגם את־תועבת
אבותם הודיעם: ה ואמרת
אלהם כה־אמר אדני יהוה
ביום בחרי כאשר בחרתי בישראל
בהיותם במצרים, או ואשא ידי
בשביעה לזרע בית יעקב ואודע
להם נודעתי להם על ידי נביאי
ששלחתי להם בארץ מצרים
ואשא ידי להם לאמר אני יהוה
אלהיכם אני אתה למנהיג ומשגיח
עליכם: ו ואן ביום תהוה שנשבעתי
להם שאהיה להם למנהיג ומשגיח, או
נשאתי ידי להם להוציאם
מצרים אל־ארץ אשר
תרתני חפשתי אותה להם שהיא
זבת חלב ודבש וגם צבי תפאורה
היא לכל־הארצות: ז ואמר
אלהם על ידי אתה (שם א ב כו רש"י)

הפטרה לפרשת קדושים לשמו"ת

ביחזקאל פרק כ

כ ב ויהי דבר יהוה אלי לאמר: ג בן־אדם
דבר את־זקני ישראל ואמרת אליהם כה אמר
אדני יהוה הלדרש אתי אתם באים חיראני
אס־אדרש לכם נאם אדני יהוה: ד התשפוט

אתם התשפוט בן־אדם את־תועבת אבותם הודיעם: ה ואמרת אליהם
כה־אמר אדני יהוה ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב
ואודע להם בארץ מצרים ואשא ידי להם לאמר אני יהוה אלהיכם:
ו ביום תהוה נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל־ארץ
אשר־תרתני להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל־הארצות: ז ואמר
אלהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל־תטמאו אני יהוה

אלהם על ידי אתה (שם א ב כו רש"י) איש שקוצי עיניו שעיניו מראות לו השליכו ובגלולי מצרים אל־תטמאו ללכת אחריהם, וען אשר אני יהוה

את השקץ והתעוב שעניכם מראות לכם. כי העינים הם סרסורים לעברה. (ג) ואת שבתותי חללו מאוד, לפי שבשבת ראשונה נאמר "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקח" (שמות 16,17), ושבת שניה חלל מקדש העצים, כמו שכתוב "וימצאו איש מקדש עצים ביום השבת" (במדבר 10,27). יד) לבלתי החל, שלא יחלל. טו) לבלתי הביא אותם אל הארץ, זה היה בעבור עון המרגלים. טז) אחרי גלוליהם, אחרי העבודות הנרות שעבדו במצרים.

אלהיכם: ה' וימרו'כי ולא אבו לשמע אלי איש את-שקוצי עיניהם לא השליכו ואת-גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים:

ט ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר-המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים: י ואוציאם מארץ מצרים ואבאם אל-המדבר: יא ואתן להם את-חקותי ואת-משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם: יב וגם את-שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם לדעת כי אני יהוה מקדשם: יג וימרו'כי בית-ישראל במדבר בחקותי לא-הלכו ואת-משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וחי בהם ואת-שבתותי חללו מאוד ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר לכלותם: יד ואעשה למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר הוצאתים לעיניהם: טו וגם-אני נשאתי ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל-הארץ אשר-נתתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל-הארצות: טז וען במשפטי מאסו ואת-חקותי לא-הלכו בהם ואת-שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם לבם חלף: יז ותחס עיני עליהם משחתם ולא-עשיתי אותם כלה במדבר: יח ואמר אל-בניהם במדבר בחוקי אבותיכם אל-תלכו ואת-משפטיהם אל-תשגורו ובגלוליהם אל-תטמאו: יט אני יהוה אלהיכם בחקותי לכו ואת-משפטי שמרו ועשו אותם: כ ואת-שבתותי קדשו והיו לאות ביני וביניכם לדעת כי

אני יהוה אלהיכם:

אלהיכם והייתם קדושים כי קדוש אני: ח וימרו'כי הרשעים מישראל שמונו בשלש ימי אפלה ולא אבו ולא רצו לשמע אלי איש את-שקוצי עיניהם לא השליכו ואת-גלולי מצרים לא עזבו ואמר בעבור זה חשבתי לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים: ט ואעש אכל עשיתי למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר-המה בתוכם באמרם מדל יכולת ה' להוציאם, אשר נודעתי אליהם לישראל לעיניהם להוציאם מארץ מצרים: י ואוציאם מארץ מצרים ואבאם אל-המדבר ששם הורה להם חופי ה' ומצותיו, ושם ראו השכינה והנסים המהירים: יא ואתן להם את-חקותי ואת-משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם בחיים תושבים והרוגים: יב וגם את-שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם שהנחלתי להם יום מנוחתו למנוחה היא לאות בינינו על ההשקנה והשפאת האלהות עליהם מצרי, לדעת כי אני יהוה מקדשם שהם מצרים צריכים להתקדש מענינים הקשורים אל הרוחניות והקדושה: יג וימרו'כי בית-ישראל במדבר בחקותי לא-הלכו נסו אותי בעל ובפרדים מקבל את התורה והותירו מן הקץ ואת-משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וחי בהם ואת-שבתותי חללו מאוד שצאו ללקח הקץ ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר לכלותם: יד ואעשה למען שמי לבלתי החל לכל יחלל לעיני הגוים המצרים אשר הוצאתים לעיניהם: טו וגם-אני נשאתי ידי בשביעה להם במדבר בדבר המרגלים לבלתי הביא אותם אל-הארץ אשר-נתתי

זבת חלב ודבש צבי היא לכל-הארצות והיה תועם כי...: טז וען במשפטי מאסו ואת-חקותי לא-הלכו בהם ואת-שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם העב"ם שעבדו במצרים לבם חלף: יז ותחס עיני חמלתי עליהם משחתם מהיות משותתם ואת-עשיותי אותם כלה במדבר כי השארתי בניהם אחריהם להביאם אל הארץ: יח ואמר אל-בניהם במדבר הקנים של הירד שצאו ממצרים, בחוקי אבותיכם שברו מלכם אשר לא צוה ה' אל-תלכו ואת-משפטיהם אל-תשגורו ובגלוליהם אל-תטמאו: יט אני יהוה אלהיכם ולכן ישמעו אלי בחקותי לכו ואת-משפטי שמרו ועשו אותם: כ ואת-שבתותי קדשו והיו לאות ביני וביניכם לדעת כי אני יהוה אלהיכם:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
כא ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֲמַר אֶל-הַכֹּהֲנִים
בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא-יִטְמָא
בְּעַמּוּי: ^ב כִּי אִם-לְשֹׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לְאָמֹו
וּלְאָבִיו וּלְבָנָו וּלְכֵתוֹ וּלְאָחִיו: ^ג וְלֹאֲחָתָו
הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא-הָיְתָה לְאִישׁ
לָהּ יִטְמָא: ^ד לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוּי לְהַחֲלוֹ:
^ה כְּתִיב לֹא-יִקְרָחַה קְרִי לֹא-יִקְרָחוּ קְרָחַה בְּרֹאשָׁם
וּפָתָת זָקֵנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבְכִשְׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ
שְׂרָטָת: ^ו קֹדָשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחֲלֹלוּ
שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת-אֲשֵׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם
הֵם מְקַרְבִּים וְהֵיוּ קֹדֶשׁ: ^ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה
לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ
כִּי-קֹדֶשׁ הוּא לֵאלֹהֵיו: ^ח וְקֹדֶשְׁתּוֹ כִּי-אֶת-לֶחֶם

אֱלֹהֵיךְ הוּא מְקַרֵּב קֹדֶשׁ יִהְיֶה-לְךָ כִּי קֹדֶשׁ
אָנִי יְהוָה מְקֹדְשֵׁכֶם: ^ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחֲלֶה
לְזִנּוֹת אֶת-אִבְיָהּ הִיא מַחֲלֵלָת בָּאִשׁ תִּשְׁוֶה: ^י ס
וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאָחָיו אֲשֶׁר-יוֹצֵק עַל-רֹאשׁוֹ |
שִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת-יָדָיו לְלִבָּשׁ אֶת-
הַבְּגָדִים אֶת-רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרֹעַ וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם:
^{יא} וְעַל כָּל-נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאָמֹו
לֹא יִטְמָא: ^{יב} וּמִן-הַמְּקֹדֶשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֶה
אֶת מְקֹדֶשׁ אֱלֹהֵיו כִּי גֹזֵר שִׁמּוֹן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו
עָלָיו אָנִי יְהוָה: ^{יג} (ישראל) וְהָיָה אִשָּׁה כְּבַתּוּלָה
יָקָח: ^{יד} אֲלֻמְנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת-אִלָּה
לֹא יִקָּח כִּי אִם-בְּתוּלָה מֵעַמּוּי יִקָּח אִשָּׁה:
^{טו} וְלֹא-יַחֲלֶה זֶרַעוּ בְּעַמּוּי כִּי אָנִי יְהוָה
מְקֹדֶשׁ: ^ס

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אייר, ה'תשס"א

ברוקלין, נ. י.

ברכה ושלום!

במענה על מכתבה מ"יג ניסן, שנתקבל באיחור זמן קצת, ובה היא מודיעה אשר הציעו לה
כמה ענינים בשידוכים ואינה יכולה להחליט בעצמה מחוסר שביעת רצון כדבעי, וכן בנוגע להצעה עתה
שכבר עשו בזה ראשי פרקים.

הנה כשהייתי על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הזכרתי לברכה בהמצטרך
לה, ובטח יעורר רחמים שתתברך בהסתדרות המתאימה בקרוב ממש.

בנוגע לספקותי, בטח תשים אל לבך בנין בית גשמי איך הוא, אשר אף שמיים אותו גם
בחיצוניותו, אבל העיקר הוא שיהי' בנוי על יסוד חזק ומחמרים חזקים שיתאים לצרכי האנשים
שצריכים לדור בו, ולא למראה עיני העוברים ברחוב.

ועל אחת כמה וכמה שכן צריך להיות בבנין בית בישראל, שהעיקר הוא שיהי' בנוי על יסוד
חזק הוא התורה ביראת שמים, אשר תורתנו נקראת תורת חיים, תורת חיים גם כפשוטו שהיא מורה
דרך בחיים היום יומיים. וחווה דעת ה"עוברים ברחוב" על דבר ה"יופיי" החיצוני, הנה אף שמטבע בני
אדם שזה מודד את השמח בחלקו או ח"ו להיפך, אבל בכ"ז אין זה אלא טפל לגבי חלק העקרי הנ"ל.

בהיותה בת משפחת חסידים, אשר בטח נתחנכה ג"כ ברוח זה, בודאי אך למותר להאריך
ולהטעים את הדברים האלה, אשר בטח ידועים הם לה מכבר. וההתבוננות בהם בודאי תבהיר גם
לעצמה את עמדתה וחווה דעתה על הנכבדות המדובר עמה, והשייטת ינחנה בדרך הישר לבנות בית
בישראל על יסודי התורה והמצוה כפי שנתבארו והוארו בתורת החסידות.

אקוה שתבשרני בשורות טובות מהנעשה אתה.

בברכה.

פרק ג משנה ג

רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

נקודות משיחות קודש

משיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה⁷ או כדברי האליהורבה שהביא המשנה-ברורה⁸ שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(לקוטי משיחות, כרך לה, עמ' 225)

יש להבין את דברי התנא, ששלושה שאכלו יחדיו ולא אמרו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים - הלוא ביטול תורה הוא ענין חמור מאוד, והעונש עליו חמור יותר (מ"כאילו אכלו מזבחי-מתים") וכפי שלמדנו⁹, "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" נאמר עליו¹⁰ "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת"!

ולאידך גיסא - המשנה ממשיכה ואומרת, "שלושה שאכלו.. ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום", וצריך להבין: האם זהו כל השכר בעבור אמירת דברי-תורה, והרי השכר על לימוד תורה רב ונעלה באין-ערוך¹¹! כן יש להבין את הלשון "שלושה שאכלו", מדוע דוקא "שלושה"?

ביאור הענין: משנתנו לא באה לתאר את השכר על לימוד תורה ואת העונש על ביטול תורה, אלא להשמיענו את גודל מעלת הלימוד והשפעתו על האכילה. אומרת לנו המשנה כי שולחן שנאמרו עליו דברי-תורה - המאכל עצמו נעשה חלק מ"שלחנו של מקום".

מעלה מיוחדת זו קיימת רק אם בסעודה השתתפו לפחות "שלושה", שכן אז יש קביעות; כמו לענין "זימון" ובדוגמת "בתלת זימני הווי חזקה" (בשלוש פעמים הרי זו "חזקה"). כל ענין רוחני שיש בו "קביעות" - פועל ומשפיע גם על הגשמיות. לכן, תורה שלומדים באופן של "קביעות", בזמן הסעודה, מעלה את האכילה ועושה אותה לחלק מ"שלחנו של מקום".

ולאידך גיסא - אם בעת קביעות האכילה לא נאמרו דברי-תורה, הרי זה "כאילו אכלו מזבחי-מתים". זאת מכיון שהתורה היא "תורת חיים"¹² ובלעדיה אין "חיות"; לכן מוגדרת אכילה שכוז כאכילה מ"זבחי מתים" (היפוכה של אכילה שנאמרו עמה דברי-תורה "תורת חיים").

(שיחות קודש תשכ"ח - פרשת שלח)

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי-תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו¹ "אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים:

נאמר בגמרא²: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דברי-מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה'".

ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין משיחין בסעודה"??

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין משיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה, ואילו את הטעם לכך ("שמא יקדים וכו'") יכול היה לדחות לאחר מכן!

ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין משיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין משיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי-תורה. בדברי-תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה, שכן "תורה מגנא ומצלא"³ מפני כל סכנה אפשרית.

על כך השיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין משיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי-תורה. כדוגמת דברי הגמרא⁴ לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"⁵ ו"שלוחי מצוה אינן נוזקין", בכל-זאת - "היכא דשכיח הויקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לוושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הויקא" (הנוק מצוי) ולכן אין משיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי-תורה.

להלכה, כתב המגן-אברהם⁶ שאף בדברי-תורה אין

(1) תענית ה, ב. (2) שם. (3) סוטה כא, א. (4) פסחים ח, ב. (5) קהלת ח, ה. (6) אורח-חיים סימן קע ס"ק א. (7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. (8) שם ס"ק א. (9) סנהדרין צט, א. (10) שלח טו, לא. (11) ראה לדוגמה להלן פ"ו משנה א. (12) ברכת "שים שלום" בתפילת שמונה-עשרה.

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי מות־קדושים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:09	6:03	8:47	8:43	9:23	9:19	10:30	10:27	13:13	13:12	19:11	19:15	19:38	19:42	18:55	19:53
חיפה (ק)	6:07	6:00	8:45	8:40	9:21	9:17	10:29	10:26	13:12	13:11	19:15	19:20	19:40	19:44	18:46	19:55
ירושלים (ק)	6:07	6:01	8:45	8:41	9:21	9:17	10:28	10:25	13:11	13:10	19:15	19:19	19:37	19:42	18:39	19:52
תל אביב (ק)	6:09	6:02	8:47	8:42	9:23	9:19	10:30	10:27	13:13	13:12	19:12	19:17	19:39	19:44	18:54	19:55
אבו דאבי (ח)	5:58	5:53	8:35	8:32	9:08	9:05	10:14	10:12	12:54	12:53	18:46	18:49	19:11	19:14	18:28	19:24
אוסטריה, וינה (ק)	5:59	5:48	8:35	8:27	9:25	9:19	10:36	10:31	13:28	13:28	19:50	19:58	20:25	20:35	19:39	20:50
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:49	6:55	8:56	8:57	9:32	9:34	10:29	10:30	12:50	12:48	17:50	17:43	18:18	18:10	17:25	18:21
אוקראינה, אודסה (ק)	6:05	5:54	8:41	8:34	9:29	9:23	10:39	10:35	13:31	13:30	19:49	19:57	20:23	20:32	19:38	20:46
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:34	5:23	8:10	8:02	8:59	8:53	10:10	10:06	13:03	13:02	19:23	19:32	19:59	20:08	19:13	20:23
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:44	5:33	8:20	8:12	9:10	9:04	10:21	10:17	13:14	13:13	19:35	19:44	20:11	20:21	19:25	20:36
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:06	5:54	8:41	8:32	9:33	9:27	10:45	10:41	13:40	13:39	20:05	20:14	20:42	20:52	19:54	21:08
אוקראינה, קייב (ק)	5:58	5:46	8:33	8:24	9:26	9:19	10:38	10:33	13:32	13:32	19:58	20:07	20:35	20:46	19:47	21:01
איטליה, מילאנו (ק)	6:33	6:22	9:09	9:02	9:56	9:50	11:06	11:02	13:57	13:56	20:16	20:24	20:47	20:55	20:02	21:09
אקוודור, קיטו (ח)	6:10	6:09	8:41	8:39	9:10	9:08	10:12	10:11	12:44	12:42	18:16	18:15	18:39	18:38	17:57	18:47
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:20	7:24	9:29	9:31	10:04	10:06	11:02	11:02	13:23	13:22	18:27	18:20	18:53	18:46	18:02	18:57
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:19	8:25	10:21	10:23	11:00	11:02	11:56	11:57	14:14	14:13	19:09	19:01	19:39	19:31	18:44	19:43
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:25	6:16	9:03	8:57	9:43	9:39	10:52	10:49	13:39	13:38	19:47	19:53	20:17	20:24	19:34	20:36
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:12	6:03	8:50	8:44	9:32	9:27	10:41	10:37	13:29	13:28	19:39	19:45	20:09	20:16	19:26	20:28
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:13	6:04	8:51	8:45	9:32	9:27	10:41	10:38	13:29	13:29	19:39	19:45	20:10	20:17	19:26	20:29
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:46	6:37	9:24	9:17	10:07	10:02	11:17	11:13	14:05	14:05	20:18	20:24	20:49	20:56	20:05	21:09
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:51	6:45	9:29	9:25	10:04	10:00	11:11	11:08	13:53	13:52	19:51	19:55	20:17	20:21	19:36	20:32
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:17	6:10	8:55	8:51	9:32	9:28	10:40	10:37	13:24	13:23	19:26	19:30	19:53	19:58	19:12	20:10
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:55	6:49	9:32	9:29	10:06	10:02	11:12	11:09	13:52	13:51	19:46	19:49	20:11	20:14	19:30	20:24
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:07	5:58	8:45	8:39	9:27	9:22	10:37	10:33	13:25	13:24	19:35	19:42	20:06	20:13	19:23	20:26
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:37	6:28	9:15	9:09	9:56	9:51	11:05	11:02	13:53	13:52	20:02	20:09	20:33	20:40	19:50	20:52
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:05	5:56	8:43	8:37	9:26	9:20	10:35	10:31	13:23	13:23	19:35	19:42	20:06	20:14	19:23	20:26
בוליביה, לה-פס (ח)	6:41	6:43	9:05	9:04	9:35	9:35	10:35	10:35	13:02	13:01	18:22	18:18	18:45	18:42	18:01	18:51
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:41	6:28	9:15	9:06	10:09	10:03	11:22	11:17	14:17	14:16	20:44	20:54	21:22	21:33	20:34	21:49
בלגיה, בריסל (ק)	6:42	6:30	9:16	9:07	10:10	10:03	11:22	11:17	14:17	14:17	20:43	20:53	21:21	21:32	20:33	21:48
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:22	6:24	8:40	8:41	9:12	9:12	10:11	10:11	12:36	12:35	17:54	17:49	18:14	18:10	17:28	18:19
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:09	6:11	8:28	8:29	8:59	9:00	9:59	9:59	12:24	12:23	17:39	17:34	18:03	17:58	17:17	18:08
בריטניה, לונדון (ק)	5:58	5:46	8:32	8:23	9:27	9:20	10:40	10:35	13:35	13:35	20:04	20:14	20:41	20:52	19:56	21:08
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:02	5:49	8:34	8:24	9:33	9:26	10:47	10:41	13:44	13:44	20:16	20:27	20:56	21:09	20:10	21:26
גרמניה, ברלין (ק)	6:02	5:49	8:35	8:25	9:32	9:25	10:45	10:40	13:41	13:41	20:12	20:23	20:50	21:02	20:01	21:19
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:26	6:14	9:01	8:52	9:54	9:47	11:05	11:01	14:00	13:59	20:24	20:34	21:02	21:12	20:14	21:28
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:25	6:28	8:41	8:42	9:14	9:14	10:12	10:13	12:37	12:35	17:55	17:49	18:13	18:08	17:26	18:18
הודו, מומבאי (ח)	6:19	6:15	8:55	8:52	9:27	9:24	10:32	10:29	13:09	13:08	18:57	18:59	19:21	19:23	18:40	19:32
הודו, פונה (ח)	6:16	6:12	8:52	8:49	9:23	9:20	10:28	10:26	13:05	13:04	18:52	18:54	19:16	19:18	18:36	19:28
הונגריה, בודפשט (ק)	5:49	5:39	8:26	8:18	9:14	9:08	10:25	10:21	13:17	13:17	19:37	19:46	20:12	20:22	19:26	20:36
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:17	5:08	7:54	7:48	8:36	8:31	9:46	9:42	12:33	12:33	18:43	18:50	19:14	19:21	18:31	19:34
יוון, אתונה (ק)	6:46	6:38	9:24	9:18	10:03	9:59	11:12	11:08	13:58	13:57	20:04	20:09	20:33	20:39	19:51	20:51

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי מות־קדושים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ק)	6:11	6:01	8:48	8:40	9:36	9:30	10:47	10:42	13:38	13:38	19:57	20:06	20:32	20:41	19:46	20:55
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:16	6:11	8:52	8:49	9:23	9:21	10:29	10:26	13:07	13:06	18:55	18:56	19:19	19:21	18:38	19:30
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:17	7:25	9:08	9:11	9:50	9:54	10:44	10:46	12:57	12:57	17:37	17:28	18:09	18:01	17:11	18:13
נפאל, קטמנדו (ח)	5:36	5:30	8:14	8:10	8:48	8:44	9:54	9:51	12:35	12:34	18:30	18:34	18:56	19:00	18:15	19:10
סין, בייג'ין (ח)	5:32	5:24	8:10	8:04	8:51	8:46	10:00	9:56	12:47	12:46	18:55	19:02	19:26	19:32	18:41	19:45
סינגפור, סינגפור (ח)	7:00	6:58	9:31	9:29	10:00	9:58	11:03	11:01	13:34	13:33	19:08	19:07	19:31	19:30	18:49	19:39
פולין, ורשא (ק)	5:32	5:19	8:05	7:56	9:02	8:55	10:15	10:10	13:11	13:10	19:40	19:50	20:19	20:30	19:30	20:47
פרו, לימה (ח)	6:14	6:14	8:39	8:39	9:08	9:08	10:09	10:09	12:37	12:36	18:01	17:58	18:24	18:21	17:41	18:30
צרפת, ליון (ק)	6:49	6:39	9:26	9:19	10:13	10:07	11:23	11:19	14:14	14:14	20:31	20:39	21:05	21:14	20:20	21:28
צרפת, פריז (ק)	6:54	6:42	9:29	9:21	10:20	10:14	11:32	11:27	14:25	14:24	20:49	20:58	21:23	21:33	20:37	21:48
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:49	5:47	8:21	8:19	8:50	8:49	9:53	9:52	12:26	12:25	18:03	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:29	6:20	9:07	9:00	9:51	9:46	11:01	10:57	13:51	13:50	20:08	20:15	20:37	20:45	19:53	20:58
קנדה, מונטריאול (ק)	6:03	5:53	8:40	8:33	9:26	9:21	10:37	10:33	13:28	13:27	19:46	19:54	20:18	20:27	19:33	20:41
קפריסין, לרנקה (ק)	6:10	6:03	8:48	8:43	9:25	9:21	10:33	10:30	13:18	13:17	19:20	19:25	19:48	19:54	19:06	20:05
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:46	5:32	8:17	8:05	9:19	9:12	10:33	10:27	13:31	13:31	20:06	20:18	20:48	21:02	19:58	21:20
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:17	5:03	7:46	7:34	8:51	8:43	10:05	10:00	13:05	13:05	19:45	19:58	20:26	20:39	19:34	20:58
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:28	5:17	8:04	7:56	8:52	8:46	10:03	9:59	12:55	12:54	19:14	19:23	19:49	19:58	19:03	20:13
שווייץ, ציריך (ק)	6:32	6:21	9:08	9:00	9:57	9:51	11:08	11:03	14:00	13:59	20:24	20:32	20:54	21:03	20:08	21:18
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:03	6:00	8:38	8:36	9:09	9:06	10:13	10:11	12:49	12:48	18:32	18:33	18:55	18:56	18:15	19:05

(*) הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזהל שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועודיות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְּרֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֶׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאיוֹנוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # **00781**
18/04/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

